

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

CAÑAR DESTANI (İNCELEME-METİN)

Zehra Görkem DURAN GÜLTEKİN

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. İbrahim DİLEK**

**DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI**

ŞUBAT- 2020

CAÑAR DESTANI (İNCELEME-METİN)

Zehra Görkem DURAN GÜLTEKİN

DOKTORA TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK HALK EDEBİYATI BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ŞUBAT 2020

Zehra Görkem DURAN GÜLTEKİN tarafından hazırlanan “Cañar Destanı (İnceleme-Metin)” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Unvanı Adı SOYADI Prof. Dr. İbrahim DİLEK

Anabilim Dalı, Üniversite Adı Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Başkan : Unvanı Adı SOYADI

Anabilim Dalı, Üniversite Adı Türk Dili ve Edebiyatı, AHBV

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Üye : Unvanı Adı SOYADI

Anabilim Dalı, Üniversite Adı ÇTLE , AHBV

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Üye : Unvanı Adı SOYADI

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Üye : Unvanı Adı SOYADI

Anabilim Dalı, Üniversite Adı

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~ .....

Tez Savunma Tarihi: 10/02/2020

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Doktora Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZALF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Zehra Görkem DURAN GÜLTEKİN

10.02.2020

CAÑAR DESTANI (İNCELEME-METİN)
(Doktora Tezi)

Zehra Görkem DURAN GÜLTEKİN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Şubat 2020

ÖZET

Destanlar milletlerin kültürel hazinesini oluşturan en zengin sözlü anlatılardır. Tarihî süreç boyunca yaşanan dinî, siyasi, iktisadî ve sosyal hayata dair her türlü unsuru ihtiva eden destanlar, bu yönüyle aynı zamanda milletlerin aynasıdır. Destan, içinden çıktığı toplumla sınırlı kalmayıp kültürlerarası ilişkiler neticesinde bir süre sonra çok daha geniş bir yayılma alanına kavuşur. Karşılaştığı her yeni kültür, onu geliştirip değiştirerek daha da zenginleştirir. Moğolistan coğrafyasında ortaya çıkan Cangar, Güney Sibirya'daki Altay Türkleri arasında Cañar adıyla anlatılarak bugünlere kadar uzanmıştır. İhtiva ettiği 36050 mısralık geniş hacmi ve zengin motif yapısıyla sadece Türk Dünyasının değil, dünya literatürünün de en uzun destanlarından. Kendine has bir anlatım geleneğiyle bugün halen Moğolistan, Altay, Kazakistan, Çin coğrafyalarında farklı versiyonlarıyla canlı bir şekilde icra edilmektedir. Altay Türkleri arasında anlatılan Cañar Destanı üzerine yaptığımız bu çalışmada, metin Türkiye Türkçesine aktararak incelemeye birlikte sunulmuştur. Bu çalışmayla, Altay Türkleri ile Türkiye Türkleri arasında hem dil hem de kültürel bağlamda devam eden paydaşlıkları gösterip literatüre kazandırmak başlıca amacımızdır.

Bilim Kodu : 31002
Anahtar Kelimeler : Altay Türkleri, Cañar, Moğolistan, Cangar, Sibirya,
Sayfa Adedi : 1523
Tez Danışmanı : Prof. Dr. İbrahimDİLEK

THE CAÑAR EPIC (RESEARCH-TEXT)

(Ph. D. Thesis)

Zehra Görkem DURAN GÜLTEKİN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

February 2020

ABSTRACT

Epics are the richest oral narratives that make up the cultural treasure of nations. The epics, which contain all kinds of elements related to religious, political, economic and social life throughout the historical process, are also mirrors of the nations in this respect. The epic is not limited to the society it comes out of, but as a result of intercultural relations, after a while, it reaches a much wider spreading area. Every new culture it encounters enriches it by developing and changing it. Emerging in the Mongolian geography, Cangar has been described as the name of Cañar among the Altai Turks in Southern Siberia and dates back to this day. It is one of the longest epics not only of the Turkish World but also of the world literature with its large volume of 36050 verses and rich motif structure. Today, with its unique tradition of narration, it is still performed vividly with different versions in Mongolia, Altai, Kazakhstan and China. In this study on the Cañar Epic told among the Altay Turks, the text was transferred to Turkey Turkish and presented with the review. With this work, it is our main goal to show the ongoing fellowship between Altay Turks and Turkey Turks in both language and cultural context and bring them into the literature.

Science Code : 31002
Key Words : Altai turks, Cañar, Mongolia, Jangar, Siberia
Page Number : 1523
Supervisor : Prof. Dr. İbrahimDİLEK

TEŞEKKÜR

Doktora öğrencilik sürecimde 2211-A Yurtiçi Doktora Bursu kapsamında destek aldığım TÜBİTAK Başkanlığına ve kurum çalışanlarına çok teşekkür ediyorum.

Lisans yıllarımdan bugüne üzerimde emeği olan, kendilerinden her zaman feyz aldığım, bir öğrenciden ziyade kendimi evlatları gibi hissettiğim saygıdeğer Hocalarım, Prof. Dr. İsa ÖZKAN, Prof. Dr. Pakize AYTAÇ ve Prof. Dr. Fatma Ahsen TURAN'a; Altayca-Rusça Sözlük (Алтайско-Русский Словарь (Алтай-Орус Сөзлик) Горно-Алтайск 2018) yayınlanır yayınlanmaz benimle paylaşarak çeviride karşılaştığım sorunların çözümünde yardımını esirgemeyen Prof. Dr. Figen GÜNER DİLEK'e; Cañar Destanının ikinci cildini edinmemde yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Ferah TÜRKER'e ve tüm güçlüklerde benimle birlikte olan, mesai arkadaşlığından öte, süreçlerimin zorluklarını benimle paylaşarak kolaylaştıran biricik dostlarım Arş. Gör. P. Nurdan GÜMÜŞTEPE ve Arş. Gör. İskender Emrah KARAKAŞ'a çok teşekkür ediyorum.

Tez çalışmalarım boyunca ihtiyaç duyduğum heran yanımda olan ve benden desteğini esirgemeyen danışmanım saygıdeğer Hocam Prof. Dr. İbrahim DİLEK'e şükranlarımı sunuyorum.

Bu meşakkatli süreçte en büyük gücü şüphesiz ailemden aldım. Fedakârlıklarıyla her zaman beni destekleyen, yüreklendiren, bugünlere gelmemi sağlayan başta anneciğim olmak üzere tüm aileme; elimi sımsıkı tutan, zorluklarımı kolaylaştıran sevgili eşim, yol arkadaşım Gökhan'a ve benim destanımın biricik kahramanı oğlum İlteriş Kağan'a annesine verdiği sonsuz güç ve mutluluk için minnettarım...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. ALTAY-TÜRK KAYÇILIK GELENEĞİ VE CAÑAR DESTANI	5
2.1. Altay Türkleri.....	5
2.2. Altay-Türk Kayçılık Geleneği.....	7
2.3. Cañar Destanının Tarihî Arka Planı, Coğrafyası ve Genel Özellikleri	11
2.3.1. Cungan İmparatorluğu	11
2.3.2. Cangar Destanı ve Moğol Destancılık Geleneği	13
2.3.3. Cañar Destanı ve Kayçı Nikolay Kokuroviç Yalatov	15
2.4. Cañar Destanının Özeti	17
3. CAÑAR DESTANININ MOTİFLERİ	33
3.1. Türk Mitolojisi ve Şamanizmiyle İlgili Motifler	33
3.1.1. Gök ve Yer Tanrıları	33
3.1.1.1. Üç kurbustan kудay.....	34
3.1.1.2. Erlik.....	36
3.1.2. Cer Kindigi Enezi.....	44
3.1.3. İyeler	50
3.1.3.1. Altay iyesi	51
3.1.3.2. Su iyesi	52
3.1.3.2.1. Göl iyesi	53
3.1.3.2.2. Deniz iyesi	54

	Sayfa
3.1.3.3. Rüzgâr iyesi.....	54
3.1.3.4. Tayga iyesi	54
3.1.4. Kötü Ruhlar.....	55
3.1.4.1. Almıs	56
3.1.4.2. Şulmus.....	56
3.1.4.3. Celbis.....	57
3.1.4.4. Körmös	57
3.1.5. Dinî Ritüeller ve Kamlar	58
3.2. Hayvanlar	62
3.2.1. Ehlî Hayvanlar	62
3.2.1.1. At.....	63
3.2.1.2. Boğa/Öküz.....	66
3.2.1.3. Deve	67
3.2.1.4. Köpek	68
3.2.2. Yabanî Hayvanlar.....	69
3.2.2.1. Arı	69
3.2.2.2. Ayı.....	70
3.2.2.3. Kurbağa	72
3.2.2.4. Kurt	72
3.2.2.5. Yılan.....	74
3.2.3. Kuşlar	75
3.2.3.1. Guguk kuşu	75
3.2.3.2. Kan-Kere	76
3.2.3.3. Kartal.....	78
3.2.3.4. Kaz	79
3.2.3.5. Kuzgun	80

	Sayfa
3.2.4. Diğer Hayvanlar	81
3.3. Bitkiler.....	81
3.3.1. Ardıç.....	82
3.3.2. Bay Terek.....	82
3.3.3. Çam Ağacı.....	83
3.3.4. Sedir Ağacı.....	83
3.3.5. Melez Ağacı	84
3.4. Rüya	84
3.5. Olağanüstü Kişiler/Varlıklar	86
3.5.1. Celbegen.....	86
3.5.2. Bakır Burunlu Kadın.....	88
3.5.3. Yedi Şeytan Kardeş.....	89
3.6. Sihir/Büyü	89
3.7. Ölüm.....	90
3.7.1. Ölüm Ritüelleri	92
3.7.2. Ölüp-Dirilme	94
3.7.3. Dış Can/Ruh Tasarımı.....	95
3.8. Şekil Değiştirme.....	96
3.9. Engel/İmtihan.....	97
3.10. Halk Hekimliği.....	100
3.11. Sihirli Nesneler.....	102
3.11.1. Sudur	102
3.11.2. Altın Yüzük.....	104
3.11.3. Tarak	105
3.11.4. Sihirli Örtü	105
3.11.5. Yedi Boğumlu Kaval	106

	Sayfa
3.11.6. Sihirli Makas	106
3.11.7. Kılıç ve Mızrak	107
3.12. Toplumsal Hayata Dair Kabul ve Gelenekler	107
4. METİN	119
5. SONUÇ	1509
KAYNAKLAR	1513
ÖZGEÇMİŞ	1521

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

AHBV

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

AKM

Atatürk Kültür Merkezi

AYK

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Bkz.

Bakınız

Çev.

Çeviren

Haz.

Hazırlayan

MEB

Millî Eğitim Bakanlığı

TDK

Türk Dil Kurumu

TKAE

Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü

TTK

Türk Tarih Kurumu

TÜBİTAK

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Arştırma Kurumu

UNESCO

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Yay.

Yayınları

1. GİRİŞ

Milletlerin tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren geliştirerek yaşattıkları kültürel belleğin en eski numuneleri, sözlü anlatılar yoluyla muhafaza edilir. Sözlü anlatılar, sadece içinden çıktıkları toplumla sınırlı kalmayıp; tarihin çeşitli dönemlerinde etkileşime geçilen tüm toplumların ortak kültürel hazinesini oluşturur. Bu bağlamda milletlerarası ilişkilerin incelenmesinde tarihî verilerle birlikte sözlü anlatılar ve diğer halk bilimi ürünleri de temel başvuru kaynakları arasında yer almalıdır.

Tarih sahnesinde yaşananlar, sosyal ve siyasi şartlarla beraber, toplumların edebî geleneklerini de doğrudan şekillendirir. Bugün Türk Dünyası destancılık geleneğine baktığımızda nüanslar ve çeşitlenmeler olsa da aynı kökten gelen sağlam bir geleneğin ürünleriyle karşılaşırız. Türk boylarının ortak vicdan ve hafızasının bakiyeleri olan bu anlatılar, tarihin sancılı süreçlerinde yaşanan kırılma noktalarındaki bazı etkileşimlerle beraber hâlâ özünü koruyarak Türk millî kültürünün en nadide parçalarını oluşturmaktadır. Öyle ki sadece Türk Dünyasında değil siyasi-coğrafi şartlar neticesinde etkileşime geçilen pek çok kültürle de paydaşlığımızın olduğu açıktır.

Tarih boyunca gerek coğrafi konumlar gerekse siyasî şartlar itibariyle yakın ilişkilerde bulunmuş olan Türk ve Moğol halklarının ortak kültürel unsurlarından birini oluşturan Cañar Destanından hareketle hazırladığımız bu çalışmada, sözlü anlatıların toplumların kültürel belleklerini oluşturmadaki önemine bir kez daha işaret etmek istiyoruz.

Çalışmamızın esasını oluşturan Cañar Destanı her ne kadar Batı Moğolları arasında ortaya çıkmış olsa da bugün “*Cañar, Cangar, Cangır, Jangar*” gibi adlandırmalarla Altay, Kazak, Kalmuk ve Doğu Türkistan ile Çin coğrafyasındaki halklar arasında iyi bilinen ve sözlü gelenekte muhafaza edilerek hâlâ anlatılan önemli ve özel bir destandır.

Türkistan coğrafyasında önemli bir konumu olan Moğolistan, tarihî süreçte de Türk sosyal ve kültürel hayatını büyük ölçüde etkileyecek bir rol üstlenmiştir. Moğolların gerek doğudan batıya gerekse batıdan doğuya yapmış oldukları seferlerin izleri Türk sözlü anlatı geleneklerinde ve bilhassa destanlarda hâlâ saklanmaktadır. Dolayısıyla bu izler ortak bir sözlü mirasın oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Altay versiyonuyla Cañar, ilk adı da Cangar olan destanın doğduğu coğrafyayla ilgili farklı görüşler vardır: Rusya'da Kalmukya özerk bölgesi, bugünkü Moğolistan ve Doğu Türkistan'daki Sincan'ın Cungan bölgesi. 2006 yılında Çin'de devlet düzeyinde miras

listesine dâhil edilen destan, UNESCO’nun Dünya Manevî Kültür Mirası Listesinde de yer almaktadır.

Tıpkı Manas Destanının anlatım geleneği olan Manasçılık gibi Cangar Destanının da kendine has bir anlatım geleneği “Cangarçılık/Cangırçılık” oluşmuştur. Destan, doğduğu bölgenin konumu itibariyle geniş bir yayılma alanı bulmuş ve böylece ulaştığı her coğrafyanın sosyo-kültürel unsurlarıyla zenginleşmiştir. İşte bu destanın, Cañar adıyla anlatılan Altay versiyonu çalışmamızın esasını teşkil etmektedir.

Tez çalışmasına başladığımızda amacımız Moğolistan ve Altay sahasına giderek ilk metin olan Cangar Destanı ve cangırçılık geleneği ile ilgili verileri alandan da toplamaktı. Ancak o dönem yurtdışı doktora destekleri durdurulduğundan ve derleme çalışmaları için gerekli maddî ve fizikî imkânlar sağlanamadığından saha çalışması gerçekleştirilemedi. Bu sebeple esas metnimiz olan Cañar Destanı üç cilt olarak elimizde olduğundan, çalışmalara doğrudan metin üzerinde başlanmıştır.

Çalışmamızın inceleme ve metin kısımlarından önce, ilk olarak Cañar Destanının hâlâ canlı olarak anlatıldığı Altay Türkleri ve Altay-Türk kayçılık geleneği hakkında genel bilgiler okuyucuya sunulmuştur. Bununla beraber, Cañar Destanının tarihî arka planı ve ortaya çıktığı coğrafya ile ilgili veriler de paylaşılarak ilk metin olan “Cangar”ın konusu, olay örgüsü ve kahramanlarıyla birlikte Moğol destancılık geleneğindeki yeri ve önemine değinilmiştir. Öte yandan okuyucunun destanın konusu ve olay örgüsü hakkında fikir sahibi olabilmesi amacıyla yine bu bölümde, temel epizotlar çerçevesinde destanın kapsamlı bir özeti sunulmuştur.

Genel bilgilerin verildiği bölümden sonra, metnin motif incelemesi yapılmıştır. Metinde tespit edilen genel motifler, ana başlıklar esasında incelenmiş, ancak metnin geniş hacminden ötürü sadece seçilen örnek parçalar doğrultusunda motifler tahlil edilmiş, en işlevsel örnekler sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca, bir diğer amaç da inceleme kısmında sunulan örneklerde tekrara düşmeden okuyucunun söz konusu motifi özünüyle ilgili en dikkat çekici örnekleri görmesidir.

İnceleme bölümünde, adı geçen motifle ilgili destanda yer alan örnekler hem Altay Türkçesiyle hem de Türkiye Türkçesine aktarılmış biçimiyle beraber verilmiştir. Ayrıca örneğin yer aldığı mısra aralığı da yine köşeli parantez içinde belirtilmiştir. Söz konusu motifle ilgili olayların çok uzun olduğu ve yaklaşık yüz ve üzeri mısrayı kapsayan

örneklerde ise sadece mısra aralığı belirtilerek, okuyucunun bu kısmı metinden takip edebilmesi amaçlanmıştır.

İncelemenin ardından sunulan metin kısmı, şüphesiz çalışmada en çok mesai harcanan bölümdür. Bu bölümde önce metin Kiril harflerinden Latin harflerine, transkripsiyon tamamlandıktan sonra da Türkiye Türkçesine aktarma aşamasına geçilmiştir. Altay ve Türkiye Türkçesi metinler karşılıklı olarak verilmiştir. Mısra numaralandırmaları da her beş mısrada bir işaretlenmiştir. Tezimiz bir dil çalışması olmadığından metnin transkripsiyonunda Altay Türkçesindeki tüm transkripsiyon özellikleri yerine, sadece damak n'si (ñ) gösterilmiştir.

Gerek destanın geniş hacmi (36050 mısra) ve Altay Türkçesinin Türkiye Türkçesine en uzak lehçelerden biri oluşu gerekse Altayca-Türkçe kapsamlı bir sözlüğün mevcut olmayışı çeviride zaman zaman sorun yaşamamıza sebep olmuştur. Bu doğrultuda Gürsoy-Naskali ve Duranlı'nın ortaklaşa hazırladığı Altayca-Türkçe Sözlük (1999) başta olmak üzere, Altay Türkçesi üzerine yapılan pek çok metin çalışması elbette aktarma kısmında bize çok fayda sağlamıştır. Ancak özellikle 2018 yılında yayımlanan Altayca-Rusça Sözlük “Алтайско-Русский Словарь” (Алтай-Орус Сөзлик)'ten faydalanılarak, anlamı bulunamayan sözcüklerin önce Rusçası, oradan da Türkiye Türkçesindeki karşılıkları büyük oranda tespit edilebilmiştir. Buna rağmen anlamı bulunamayan özellikle arkaik ve ağır özelliği taşıyan sözcükler de bağlam doğrultusunda anlamlandırılmıştır.

Aktarmada Altay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki ortaklıkların gösterilmesine dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda sözcüklerin esas anlamına sadık kalmakla birlikte Türkiye Türkçesindeki kullanıma en yakın biçimi özellikle tercih edilmiştir. Ayrıca Altay Türkçesinin söz varlığında özel bir yeri olan adlandırmalar (*tündük, aday, mancak, çegen* v.s.) olduğu gibi verilmiş, ancak metinde geçtiği ilk yerde Altayca-Türkçe Sözlük (Naskali-Eflatun, 1999) esas alınarak sayfa sonu sözlük dipnotuyla sözcüğün Türkiye Türkçesinde varsa birebir karşılığı veya genel anlamda hangi ifadeyi/özelliği karşıladığı açıklanmıştır.

Şincin tarafından üç cilt olarak yayımlanan metinde tekrarlar, eksik/yanlış yazılan kısımlar, olay örgüsü ve bağlam doğrultusunda düzeltilerek metin tamiri de yapılmıştır. Destanı kayçı¹ Yalatov'dan derleyen ve yayımlayan Şincin, Cañar Destanının tamamının 36.096 mısradan fazla olduğunu söylemekle beraber bahsettiğimiz düzenlemeleri yaptıktan sonra elimizdeki metinde bizim tespit ettiğimiz mısra sayısı 36.050'dir.

---

¹ kayçı: Destan anlatıcısı

Tezimizin sınırları çerçevesinde destanın sadece Altay versiyonu üzerinde durulmuş, Moğol metniyle ilgili herhangi bir mukayese çalışması yapılmamıştır.

Kültürlerarası belleğin ortak bakiyesi ve ihtiva ettiği motifler açısından da son derece zengin bir destan olan Cañar Destanını Türkiye Türkçesine aktarıp incelemesini yaparak literatürümüze kazandırmanın önemli olduğu inancındayız. Sahip olduğu yaklaşık 36050 mısra ile bugün Türk Dünyası destan geleneğinde en büyük hacme sahip destanlardan biri olan Cañar Destanı, çalışmamızla birlikte Türkiye sahasında yayımlanan en uzun destan metinlerinden olma özelliğini de kazanacaktır. Bugün Cañar Destanı dünya literatüründe özel bir yere sahiptir, bu sebeple destanla ilgili çalışmalar müstakil enstitüler vasıtasıyla yürütülmekte, geleneğin icracıları da devlet koruması altına alınarak, destanın nesiller boyu yaşatılması hedeflenmektedir.

Böylesine önemli bir destan üzerinde yaptığımız bu çalışmanın, Türkiye sahası özelinde Türk Dünyası destancılık geleneği çalışmalarına katkı sağlaması ise en büyük temennimizdir.

2. ALTAY-TÜRK KAYÇILIK GELENEĞİ VE CAÑAR DESTANI

2.1. Altay Türkleri

Büyük Türk Dünyası ailesi içinde Güney Sibiry Türklerinden Altay Türkleri, Rusya Federasyonu'na bağlı Gorno Altay Özerk Cumhuriyeti'nde yaşamaktadır. Yaklaşık 92.900 km² büyüklüğündeki bu bölgede yaşayan Altay Türkleri, Güney ve Kuzey Altay Türkleri olarak ikiye ayrılırlar. Kuzey grubunu Tuba, Kumandu ve Çalkandu Türkleri oluştururken; güney grubunu ise Altay kiji, Telengit ve Teleüt Türkleri oluşturur (Dilek, 1998a, s.451)

Güney Altay'daki Türk boylarının Sosyalist Ekim Devrimi'ne kadar birlik ruhundan yoksun olduklarını söyleyen Potapov, kendilerini kabile ve bölgesel gruplar olarak görüp buna göre adlandıran Altaylılar ile ilgili yaşadıkları coğrafyayı temel alan şu tasnifi verir:

1. Telengitler: Çuy ve Arguta nehirleri havzasında yerleşmişler, büyük bir grubu Çuy nehri havzasında toplanmıştır. Telengit adından başka kendilerini “Çu-kiji”, yani “Çu nehri insanları” olarak adlandırırlar.
2. Altaylılar veya” Altay-kiji”: Katuna nehrinin orta akıntısı boyunca ve Ursula, Semi, Maymı, Çarışa, Kana, Peşcanoy nehirleri havzasında yerleşmişlerdir.
3. Telesler: Çolışman, Bakasu ve Ulagan nehirleri boyunda yerleşmişlerdir, bu sebeple kendilerini “Ulaan-kiji” yani “Ulaan nehri insanları” olarak adlandırırlar.
4. Teleütler: Sebalinsk ve Maymınsk aymaklarında Çerge ve diğer nehir boylarında yaşarlar. Onların büyük kısmı Dağlık Altay sınırları dışında Kuznetsk Altay'ın kollarında Büyük ve Küçük Boçat nehirleri boyunda yaşarlar.
5. Tubalar: Büyük ve Küçük İşi, Sarı-Kökşi, Kara-Kökşi, Pıji, Uymenya ve diğer nehir vadilerinde yerleşmişlerdir.
6. Maymalar: Katuna nehrinin sağ akıntısı Mayma nehri havzasında meskundurlar. Onlar adlarını Mayma nehrinden almışlardır ve Altaylılara olduğu gibi Tubalara da mensup olan boy ve söök² müteşekkildir. Bunlar bölgeselcilik şuuruyla birleşmiş bir gruptur.
7. Çalkandu: Lebed nehri havzası ve özellikle de onun akıntısı Baygol civarında yerleşmişlerdir. Onlar sadece iki sööke ayrılmışlardır: Çalkanıg ve Şakşalıg söökü; kendilerini Lebed nehrinin adından “Kuu-Kiji”, yani “Lebed nehri insanları” veya “Lebedinler” diye adlandırmaktadırlar.

---

² Söök: Boy, kabile.

8. Kumandinler: Biysk şehrinden yukarılara doğru olan Biy nehrinin Lebed nehrine karıştığı bölgede yaşarlar.

Devrim öncesi kaynaklarda bütün bu Türk dilli kabileler ve bölgesel gruplar, ortak yaşam yerlerinin Altay olmasından dolayı “Altaylılar” diye adlandırılmışlardır. Bunun dışında Kuzentsk Alatau sakinleri olan Şorlar da Altaylılardan kabul edilir (Potapov, 2014, s. 25).

Coğrafya esaslı bu tasnifin ardından Potapov, güney ve kuzey grubunu şöyle sınıflandırır: Güney grubu; Altaylılar (Altay-kiji), Telengitler, Telesler, Teleütler ve Maymanlar; kuzey grubu ise, Şorlar, Çelkanlar (Çalkandu), Kumandinler ve Tubalar. Potapov, bu iki grup arasında yemek kültürü, giyim-kuşam tarzı, ulaşım araçları, gelenekler ve ahlaki normlar, kült ve merasimler bakımından keskin farklılıklar olduğunu belirtir (2014, s. 27-28).

Abdülkadir İnan, Abakan, Ob ve Yenisey havzalarında, Altay, Sayan, Tangnau-Ula dağlarında yaşayan Türk kabilelerinin genel adının Altay Türkleri olduğunu söyler; bununla birlikte Rusların Altay Türkleri ya da Altaylılar terimini sadece Altay Kişi (Oyrat), Teleüt, Telengüt, Tölös, Kumandı, Lebetliler (Kuğu kişi), Ormanlılar (Yış kişi), Şur ve Çulımlı kabileleri için kullandıklarının altını çizer (1998a, s. 33).

Avrasya kıtasının merkezinde yer alan Altay bölgesi, jeopolitik konumu sebebiyle pek çok farklı kültürün buluşma noktası olmuştur. 1756 yılında Orta Asya’da gelişen tarihî olaylar sebebiyle Altay Türklerinin büyük bir kısmı Rusya İmparatorluğu’na girmiş, 1922 yılında Altay bölgesinde Oyrot otonom eyaleti kurulmuştur. Bu isim 1946’da Gornio-Altay olarak değiştirilmiştir. Mayıs 1922’de ise Altay Özerk Cumhuriyeti kurulmuştur (Yuguşeva, 2001, s. 141).

Kendileriyle ilgili yapılan ilk bilimsel çalışmalarda Altay Türkleri, “Oyrot” olarak adlandırılmış, yine Altay Özerk Cumhuriyeti’nin başkenti Gorno-Altaysk’a da “Oyrot-Tura” denmiştir. Altay Türkleri, uzun bir dönem Oyrotların idaresi altında kalmaları sebebiyle diğer Türklerle ilişki kuramayıp daha kapalı bir şekilde havza kültürü yaşamış, İslamiyetle de tanışmamışlardır. Altay Türkleri, 18. yüzyıldan itibaren Rus idaresine girmiş ve ardından yoğun bir şekilde dinî ve kültürel misyonerlik faaliyetlerine maruz kalmışlardır. Altay Türkçesinin ilk yazı dili de kiril harfleriyle “Teleüt” ağızı esas alınarak bölgeye gelen Hristiyan misyonerler tarafından oluşturulmuştur. Her ne kadar bugün Altaylıların resmî dini Hristiyanlık olarak geçse de esasen bu dini benimseyemeyen Altay Türklerinin çoğu

eski Türk inanç ve geleneklerini sürdürerek Kamlık dinine bağlı bir şekilde yaşamaktadırlar (Dilek, 1998a, s.451).

Altay Özerk Cumhuriyetinin nüfusu yaklaşık 210.000 civarında olup, Altay Türkleri bu nüfusun yüzde kırkını oluşturmaktadır. Ancak özellikle ekonomi, sağlık ve eğitim alanındaki sorunlar sebebiyle bu sayı gitgide azalmaktadır (Yuguşeva, 2001, s. 141-142).

2.2. Altay-Türk Kayçılık Geleneği

Modern Altay edebiyatı teşekkül edene kadar, sözlü gelenek en canlı şekilde varlığını sürdürmüştür. Bunların başında *kay-çörçök* (destan), *çörçök* (masal), *kep-kuuçın* (efsane), *tabışkak* (bilmece), *kepsös* (atasözü), *kojoñ* (şarkı, türkü), *kabay kojoñ* (ninni) gelmektedir (Dilek, 1998a, s.452).

Altay Türklerinde destan *kay-çörçök*, destan anlatıcısı ise *kayçı* terimleriyle karşılanır. Destan söylemek de *kayla-* fiiliyle ifade edilir. “Kay”, insan göğsünden çıkan sese verilen addır. Altay kayçılarının çoğunluğu erkektir. Bunun sebebi ise kadınların gırtlak yapısının destan söyleyebilecek kadar güçlü olmamasıdır. Altay kayçılık geleneğinde, kayçılar kendi aralarında da gruplara ayrılırlar. Buna göre geleneğe yeni destanlar kazandırabilecek kadar kabiliyetli olan, çok iyi destan anlatıcılarına “oygor kayçı” denir. Öte yandan, kötü sesli ve kabiliyetsiz kayçılar için “*baka çılap emeze it çılap kaylap cat*” (kurbağa gibi veya it gibi kayıyor) ifadesinin kullanıldığını belirten Dilek, Altay kayçıları arasında aynı zamanda kam olanların, “kam-kayçı” olarak adlandırılabilceğini belirtir (1998b, s. 309). Öte yandan, kayçı terimi, sadece Altay Türkleri arasında değil, tüm Sibiry Türkleri arasında kullanılmaktadır (Ergun, 1998, s.20).

Altay kayçılık geleneğinde, destanlar anlatım (icra) ve kay (gırtlaktan okuma) olmak üzere iki şekilde icra edilir. Özellikle kay şeklinde gerçekleştirilen destan icrası oldukça zordur ve kendine has özellikleri vardır. Altay-kiji, Tuba ve Telengit kayçıları destan söylerken sesi göğüsten; Kumandu, Çalkandu ve Bayat boylarına mensup kayçılar ise sesi damaklarından çıkarırlar (Dilek, 1998b, 310). Böylece Altay kayçıları, kayın çıktığı yere göre iki mektebe ayrılmış olur (Ergun, 1998, s.17).

Bekki, oldukça sağlam bir ses ve nefes gücüne sahip olmayı zorunlu kılan bu icra tekniğini Baskakov’dan şöyle aktarır:

Destanların icrasında kayçı tarafından iki değişik ses aynı anda çıkartılır. Yani destanlar aynı anda çıkartılan sesle icra edilir. Seslerden ilki gırtlaktan monoton (boğuk) bir şekilde çıkarılırken ikinci ses dudaklar vasıtasıyla değişik bir melodik yapıda çıkartılır. İkinci sesin karakterine uygun olarak üç değişik ses daha çıkartılır:

1- Küülep kaylamak, denilen ikinci ses vızıltıdır. 2- Kargılap kaylamak, denilen bu yapıdaki ikinci ses tıslama, fıçırtı, yılan ısıltısı gibi çıkartılır. 3-Sığırtıp kaylamak, burada ikinci ses flütün sesini hatırlatır bir tonda çıkartılır.

Bunun için geleneğe uygun gırtlaksı bir ses gerekir, bu da uzun yıllar *egzersiz* yapmayı zorunlu kılar (Bekki, 2002, s. 569).

Kayın çıkış noktasıyla ilgili söz konusu farklılıkların yanısıra kayçıların anlattıkları destanlarla ilgili farklar da mevcuttur. Öyle ki destanlar, mekteplerden birinde daha çok anlatılırken, diğerinde o kadar fazla anlatılmaz. Kayçılar, destanları genellikle topşuur veya jadagan adlı müzik aletleri eşliğinde anlatır. Özellikle düğün ve bayramlarda mutlaka kayçılar yer alır. Onların olmadığı eğlencelere eksik gözüyle bakılır. Kayçılar geldikleri obalarda ziyafetlerle karşılanıp, en iyi şekilde ağırlanır. Çevre obalardan da halkın yoğun katılımıyla hem yiyip-içilir, hem de destanlar dinlenir (Ergun, 1998, s. 20).

Altay kayçıları, geleneği çoğunlukla usta-çırak ilişkisiyle öğrenirler. Âşık tarzı şiir geleneğinde olduğu gibi kayçı olmak isteyen çırak, ustasından hem destan söylemeyi ve sesini kullanmayı hem de çathana, topşuur gibi müzik aletlerini çalmayı öğrenir. Büyük Altay kayçılarından Ulagaşev, Kalkın, Tamtamişeva, Yalatov ve Tadijekov usta-çırak ilişkisiyle kayçı olan isimlerdendir. Kalkın ve Yalatov'un ustaları ise, aynı zamanda kendileri de kayçı olan babalarıdır. Bazı kayçılar rüya görerek kayçı olacağını öğrenir. Âşık tarzı şiir geleneğindeki rüya motifini hatırlatan bu duruma göre, kayçı rüyasında *ee/iyelerden* birini (su iyesi, dağ iyesi) görür. Ona artık "*eeli kayçı*" (iyeli kayçı) adı verilir. Eeli kayçılar, diğer kayçılara göre halk nezdinde çok daha fazla itibar sahibidirler. Altay Türkleri için destanların da bir iyesi vardır. "*Kay eezi*" adı verilen bu iyenin destan icra edilirken gelip dinlediğine, topşuurun içinde yaşadığına ve kayçı uzun süre topşuuru çalıp kaylamadığı takdirde, kayçıyı uyardığına inanılır. Kayçı, kay söylerken kendisini topşuurun, kay eezinin ve Altay Kuday'ın dinlediğine inanır ve bu yüzden destanı daha da güzel icra etmeye çalışır. Bunlarla birlikte kayçı olacağını manevi yollarla öğrenen kayçılara da rastlanmaktadır. Kalkın, kayçı olacağını henüz küçük bir çocukken gizemli bir ihtiyardan öğrendiğini aktarır (Dilek, 1997, s. 197-198). Öte yandan kayçıların, destan söylemeyi *sihirli bir güç, olağanüstü bir durum ya da ölen bir kahraman* vasıtasıyla öğrendiklerini söylemeleri, onların toplum nezdinde itibar arttırma çabalarına da bağlanır (Bekki, 2002, s. 570).

Altay destanları genellikle uzun av geceleri ile düğün, bayram gibi eğlence zamanlarında söylenir. Halkın yoğun bir ilgi göstererek katıldığı bu destan buluşmalarında özel yiyecek ve ikramlar hazırlanır (Surazakov, 1975, s. 136-137). Destan anlatılırken, halkın dikkatini çekmek ve ilgiyi kaybetmemek amacıyla kayçılar çeşitli taklitler yapıp

(geyik, kuş) bazen de destan kahramanlarını canlandırabilirler. Anlatılan sahnenin heyecanına göre kayçının topşuurunu çalma tarzı da değişiklik gösterir. Bununla birlikte gösteriyi daha da inandırıcı kılmak adına kayçılar bazen makyaj da yapabilir (Dilek, 1998b, s. 310). Altay ve Hakas Türklerinde destanlar gece anlatılır, gündüz destan anlatmanın uğursuzluk getireceğine inanılır. Bununla birlikte vefat eden bir kişinin cenazesinde de kayçı bütün gece boyunca kaylar (Özkan, 1997a, s.229).

Kayçılar, destan anlatımına başlamadan önce topşuuru ve Altay iyesini öven bir giriş yaparlar. Bu giriş kayçının tercihinine göre uzun ya da kısa tutulabileceği gibi bazen de giriş olmaksızın destan anlatımı başlayabilir.

Girişin ardından destanın olay akışı genellikle şöyle gelişir:

1. Destan kahramanının çocukluk zamanı, ana-babası, çadırları anlatılır.
2. Destan kahramanının ana-babasını, ailesini, akraba ve dostlarını esirlikten kurtarması ve mal sahibi yapması anlatılır.
3. Genç bahadır çocukluk zamanlarında saklanır, delikanlı olduğunda ortaya çıkar. Evinin olduğu yere bakmaya gelir. Ancak evinin yerinde yabancı otlar, hayvanlarının yaşadığı yerde ise çimen ve çalılıklardan başka bir şey bulamaz.
4. Bahadır, çadırındaki insanlardan okuma-yazma öğrenir.
5. Bahadır önüne çıkan engelleri aşar.
6. Halkına ve akrabalarına sahip çıkar.
7. Daha sonra birtakım yarışlara girer ve rakiplerini yener.
8. Bahadırın esaretten kurtardığı insanlar ona dua eder (Dilek, 1998b, s. 311-312).

Altay-Türk destanlarında genellikle merkezde yer alan ve iyiyi temsil eden kahramanın kötü bir han veya yeraltından Erlik ve onun hizmetindeki kötü ruhlara karşı verdiği mücadele anlatılır. Bekki, Altay kahramanlık destanlarında işlenen temel konuları Puhov'un beş maddelik tasnifinde şöyle aktarır:

- 1-Kahramanın ucubelerle savaşı
- 2- Kahramanın Erlik ile mücadelesi
- 3-Kahramanın evlenme elçiliği (Alplara mahsus evlilik)
- 4-Kahramanın yabancı hanlarla mücadelesi
- 5-Kahramanın zalim hanlarla mücadelesi (Bekki, 2002, s.572)

Altay destanları ekseriyetle manzumdur ancak kayçılık geleneği içinde mensur destan anlatanlar da vardır. Mensur anlatım, geleneğin bozulması olarak kabul edilir. Nazım birimi ve ölçü konusunda standart bir düzen yoktur fakat daha çok 8li hece ölçüsünün kullanıldığı görülür. Aynı şekilde Altay destanlarında kafiye düzeni de serbesttir, mısra sonu kafiyesinin yanı sıra mısra başı kafiyesi de kullanılır (Yıldız, 2015, s. 19-20). Kafiye, redif, aliterasyon ve asonanslarla mısralarda ahenk sağlanır. Yine destan dilinin de benzetme, mübalağa, tezat gibi söz sanatlarıyla süslendiği görülür. Ancak üslupta hâkim unsur ekseriyetle mübalağa sanatıdır (Bekki, 2002, s. 571).

Altay destanlarıyla ilgili olarak yaptığı tasnifte Surazakov, Altay destanlarını teşekkül dönemlerine göre ataerkil döneme ait destanlar, ilk feodal döneme ait destanlar ve feodal döneme ait destanlar olmak üzere üç gruba ayırır (Surazakov, 1975, s. 140). Surazakov tasnifinin dönem ve konulara göre detaylı tasnifi ve burada yer alan destanları Yıldız şöyle aktarır:

I. Ataerkil döneme ait destanlar:

1. Korkunç ve olağanüstü yaratıklarla mücadeleleri anlatan destanlar: “Kögidey Kökşin ile Boodey Koo”
2. Yeraltındaki alemle mücadeleyi anlatan destanlar: “CimeyAru la Şimey Aru”, “Ak-Tayçı”, “Er-Samır”
3. Kahramanın “kahramanca evlenişi”ni anlatan destanlar: “Kan Şüülti”, “Erke Koo”
4. Aile ve soy içindeki ilişkileri anlatan destanlar: “Altay Buuçay”, “Alıp Manaş”
5. İstilacılarla mücadeleyi anlatan destanlar: “Altay Buuçay”

II. İlk feodal döneme ait destanlar:

1. Kan-Kapçıkay
2. Maaday-Kara

III. Feodal döneme ait destanlar (Hanlık Dönemi):

1. Malçı Mergen
2. Kögütey (Yıldız, 2015, s. 22).

Çalışmamızın esasını teşkil eden Cañar Destanı başkahramanı Cañar ve kızkardeşi Cañarçı’nın Erlik ve yeraltının diğerkötü ruhlarına karşı verdikleri zorlu mücadele üzerine kuruludur. Temel konusu ve kahramanları bakımından, Surazakov tasnifine göre Cañar

Destanını Ataerkil Dönem-Yeraltındaki âlemle mücadeleyi anlatan destanlar grubuna dahil etmek mümkündür.

Altay Türk kayçılık geleneği üzerine genel bilgileri verdiğimiz bu bölümde son olarak, önemli Altay kayçıları ve onlardan aktararak literatüre kazandırılan destanlardan bahsedelim. Altay Türkleri arasında en ünlü destan anlatıcılarını Yıldız şu şekilde biraraya getirmiştir:

A. Bleyeva, A. İvanoviç Çinçikev, A.İ.Markov, Aleksey Grigoreviç Kalkin, Alekseyev, Anike, Anışki Çaçıyakov, Babış Kıpçakov, Balagış, Barbara, Caraş, Cincilev, Ç. Butayev, Çımyı Alagızov, Çiylik, Çoltış Kuranakov, Dindiley, E.K. Taştamışeva, F.N. Çoluhayev, Grigoriy İvanoviç Kalkin, Grigoriy Yulukov, Yosif Ködüyevi, İrina Makoşeva, K.Kazak, K.T. Kokpayeva, Kabak Tadjekov, Kabaka, Kızdır Otlıkov, Kıskas Kayçı, M. Yutkanov, M. D. Kandarakov, Markov Şalbaa, Mıytulu Semen Çomaşev, N. K. Yalatov, Natalya Pavlovna Çernoyeva, Nikolay Ulageşoviç Ulagaşev, Oçubay K. Alekseyev, Ospıynak Çoltukov, Petr İvanoviç Çiçinov, Sabak Boçonov, Sıgır Mamakov, Sıran Yalatov, Songkor Şunekov, Ş. Markov, Tabar Çaçıyakov, Tazraşev, Tobokov, Toolok Toktogulov, Yayemat Kayçı, Yazarov, Yinlilev (Yıldız, 2015, s. 22-23).

2.3. Cañar Destanının Tarihî Arka Planı, Coğrafyası ve Genel Özellikleri

2.3.1. Cungar İmparatorluğu

Büyük Cengiz İmparatorluğu üzerinde teşekkül eden Cuçi ve Çağatay hanlıklarının 15. yüzyılda dağılmasının ardından, Moğolistan, Sibiry ve Türkistan'da birçok müstakil hanlık ve beylik ortaya çıkar. Bunlardan Kalmuk-Moğol göçebe hanlığının 15. yüzyılda teşekkül edip 17. yüzyılda büyük bir göçebe imparatorluğuna dönüşmesiyle başlayan süreç, Orta Asya, Sibiry ve bilhassa Altay Türklerinin tarihinde önemli bir rol oynar. Doğu Türkistan'ın İli nehri havzasında kurulan bu imparatorluk, köken itibarıyla Türk kabilelerinden olan Oyratların da katılımıyla vücut bulmuştur. Bu yüzden söz konusu göçebe imparatorluğa "Oyrat Hanlığı" da denilmektedir. Bununla birlikte Cungar yahut Zungar Hanlığı da denilen bu imparatorluk özellikle 17. yüzyılda en güçlü dönemini yaşayarak sınırlarını Hindistan'dan Çin'e, Sibiry'dan Kırgız-Kazak sahalarına ve Batı Türkistan'a kadar genişletir. Cungar İmparatorluğu tarafından başlatılan istilalar Orta Asya Türkleri için çok sancılı bir süreci beraberinde getirir (İnan, 1998a, s. 37-38). Cungarlar, Kırgız Kazakların elinden Sayram, Taşkent ve Türkistan şehirlerini alır ve ordularının dağılmasına sebep olur. Rusların da durdurulmasıyla birlikte Cungar İmparatorluğu'nun sınırları 1720'de Yenisey'e kadar uzanır (Grousset, 2011, s. 516-517).

Cungarlar, Galdan Çereng döneminde (1727-1745) ise Çin'in yoğun taarruzlarıyla karşılaşmaya başlar. Urumçi, Turfan ve Kobdo'ya yürüyen Çin ordusu, Cungar

memleketinin merkezine kadar girer ancak buralara yerleşemeyerek şehirleri tahliye etmek zorunda kalır. Bunun üzerine Cungarlar, Çin'in bu hezimetinden faydalanmak amacıyla karşı seferler başlatır fakat başarılı olamazlar. Çin kuvvetlerinin de taarruza geçmesiyle Kobdo da yeniden işgal edilir. Sonunda Çin imparatoru Yongtcheng'in anlaşma teklifiyle 1745'e kadar sürecek bir müterake yapılır. Galdan Çereng'in ölümünün ardından Cungar İmparatorluğu'nda başlayan iç karışıklık sonucu çöküş dönemi başlamış olur (Grousset, 2011, s. 516-517). 18. yüzyılın ikinci yarısında (1758-68) ise gitgide zayıflayan Cungar İmparatorluğu Çin tarafından ortadan kaldırılır (İnan, 1998a, s. 37-38).

Cungar Hanlığı/İmparatorluğu için Kalmuk/Cungar ya da Oyrat terimlerinin kullanılarak tam bir birlik olmayışı, "Oyrat" sözcüğünün kaynaklardaki farklı adlandırmalarından ileri gelmektedir. Öyle ki "*orman halkı/halkları*" anlamına gelen Oyrat sözcüğü;

Türkçe kaynaklarda Kalmak, Kalmuk, Qalmak; Kırgızcada Qalmak ve Sart Qalmak; Rusça kaynaklarda Oyrot, Kalmık Çjungar, Djungar; Farsça kaynaklarda Qalmāq; Çince bazı kaynaklarda Wei-la-te; Moğol Yüan sülalesi tarihine ait Çince belgelerde Wo-yila, Wo-yi-la-ti, Wai-la, Wai-la-da; Ming sülalesine ait belgelerde ise Wa-la, Wai-la, Way-la, Wei-la-te veya E-u-lu-te, Ulute şeklinde geçtiği görülür. Genel olarak "orman halkı" şeklinde açıklanan terimin, müttefik, yakın ve komşu anlamlarına gelebileceği ile ilgili görüşler de vardır. Ancak genel görüş, bu terimin "orman halkı veya boyları olduğu yönündedir" (Buyar, 2016, s. 125).

Karatayev, Batı Moğollarını "Oyrat" olarak adlandırmakla beraber onların kendileri için Kalmak ifadesini hiç kullanmadıkları fikrindedir. Sadece Volga'nın aşağı kesimlerine (Doğu Avrupa'ya) göç eden ve bu şekilde kurtulan Oyratların, Kalmak özel ismini kabul ettiklerini düşünmektedir (Karatayev, 2017, s.134).

İslam Ansiklopedisi'ndeki "Kalmuklar" maddesinde M. Yücel, meseleyi tarihî ve dinî yönüyle birlikte ele alarak "*15. yüzyılda büyük bir göçebe imparatorluğu kuran Moğol kabilesi*" olarak nitelendirdiği Kalmuklar için şunları söyler:

Doğuda kendi dillerindeki Oyrat ve Çungar, batıda Müslüman Türklerin verdiği Kara-Kalmuk/Kalmık/Kalmak adlarıyla tanıtırlar. Kalmuk adının OrtaAsya'da Teleüt Türkleri için de kullanılmasından (Ak Kalmuk) etnik bir tabir olmadığı anlaşılmaktadır. İslam kaynaklarınca benimsenen bir halk etimolojisine göre isim dinle ilgilidir ve Batı Moğolları ile Teleüt Türklerine Şamanist kaldıkları için "kalmak" masdarı alem olmuş, aynı şekilde İslam'a giren Dunganlara da bu isim İslam'a döndükleri için verilmiştir (Yücel, 2001, s. 267).

Yücel'in Altay Türklerinin bir kolu olan Teleüt Türklerinden hareketle değindiği gibi, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar Altay Türkleri de "Oyrat" olarak adlandırılmıştır. İşte bu

sebeple Cangar Destanı, Altay Türkleri arasında da anlatılagelmiş, böylece yeni versiyon Cañar Destanı ortaya çıkmıştır (Buyar, 2016, s.125).

2.3.2. Cangar Destanı ve Moğol Destancılık Geleneği

Türkler ve Moğollar takip edilebilir tarihlerinde birbirlerini pek çok yönden etkilemiştir. Moğol devlet ve yazı geleneğinde özellikle Uygurların önemli rolü olduğu bilinmektedir (Gül, 2015, s. 188). Sözlü anlatı ürünlerinde de bu etkileşimi görmek mümkündür. Öyle ki “Moğol-Türk Destanları” olarak anılan ve her iki kültürün de literatüründe yer alan pek çok destan mevcuttur. Yapılan çalışmalarda, Moğol ve Türk dil aileleri arasında bini aşkın destan kaydedilmiştir (Rinchindorji, 2012, s. 221). Bu destanlar, tarihî süreç ve coğrafyanın beraberinde getirdiği unsurlarla pek çok ortak motif etrafında şekillenmiştir.

Altay Türklerinin, Cungarların egemenliği altında olduğu dönemden kalan rivayetlerde, destanlarındaki kahraman tipolojisinin de dönemin sosyal-siyasî şartları doğrultusunda şekillendiği görülür. Öyle ki halkın muhayyilesinde eskiden beri var olan ideal yönetici karakteri, 20. yüzyıla doğru Cungar dönemi yönetici ve bahadır karakterleri ile bütünleşir. Yine bu dönemde, Altay folklorunda “*yerli kabilelerin eski çağlardaki gücünü ön plana çıkaran*” bir *mesih* fikri ortaya çıkar. Dolayısıyla Altaylılar mitolojileştirilmiş tarihlerinde artık kendi kurtarıcılarını arar, o da “Oyrot-Han”dır. Tanrıyla özdeşleştirilen bu kurtarıcı tipi Altaylılarla birlikte Güney Sibiry ve Moğolistan’ın pekçok bölgesinde de farklı isimlerle ancak aynı misyonla karşımıza çıkar (Sagalayev-Oktyabrskaya, 2013, s.84-85). Dolayısıyla bu coğrafyada anlatılan sözlü geleneğin merkezinde de tıpkı Cangar ve Cañar’da olduğu gibi gerektiği zaman bozulan dengeyi yeniden kuracak, dünya nizamına yön verebilecek olağanüstü vasıflarla bezenmiş ulu bir kahraman yer almaktadır.

İlk çıkış noktası Batı Moğolları olan Cangar Destanı, zamanla Doğu Türkistan, Moğolistan, Altay, Kalmuk Özerk Cumhuriyeti gibi coğrafyalara da yayılarak, Orta Asya sözlü anlatı geleneğinde çok özel bir yere sahip olmuştur. Yapılan araştırmalara göre, tarihî bir arka planı olan Cangar Destanı, 15. yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlamıştır. Bununla birlikte destanda yer alan bazı motifler daha da arkaik dönemlere aittir. Destan, ihtiva ettiği motifler bakımından hem Türk dünyası destanlarıyla hem de diğer klasik dünya destanlarıyla pek çok ortak noktaya sahiptir (Buyar, 2016, s. 113).

Cangar Destanı temelde, başkahraman Cangar ve on iki bahadırının Bumba adlı ülkelerini düşman saldırılarından korumaları ve onlarla yapılan çekişmeli mücadeleleri,

evlenmeleri, Bumba ülkesi halkının yaşantısı üzerine kurulmuştur. On iki bölümden oluşan destanda, olaylar her bir bölümde kendi içinde bütünlük arz eder ancak bölümler birbirinden farklı olayları ihtiva eder. Bununla birlikte tüm bölümler, Bumba yurdunu korumak ve düşmanla savaşırken gösterilen cesaret ve kahramanlık noktasında ortak paydada buluşur (Buyar, 2016, s. 118).

Destandaki evren tasavvuru yeraltı, yeryüzü ve gökyüzü etrafında şekillenir. Cangar gerek yeryüzünde gerekse yeraltına inerek kötü ruhlarla (şulmuslarla) ve olağanüstü diğer yaratıklarla büyük bir savaş verir. Budizm etkisinin yoğun olarak hissedildiği metinde Şamanizm’le ilgili olarak da arkaik inançlara rastlanır (Seyidoğlu, 2009, s. 204-210).

Cangar Destanının giriş bölümü, Cangar’ın doğumu ve sonrasında yaşanan olayları anlatır. Kalmuk varyantının giriş bölümünde ise Cangar, destanın merkez kahramanı olarak daha arka planda kalır. Çalışmamızın esas metni olan Altay versiyonunda ise Cañar ve kızkardeşi Cañarçı sonraki bölümlerde daha aktif olarak karşımıza çıkar. Cangar destanının birinci bölümü, “*Kâhin Altan Çeci ile Cangar’ın Teke Tek Mücadelesi*” başlığı altında anlatılır. İkinci bölüm, Hongor’un kahramanca sergilediği mücadeleler ve evliliği üzerine kuruludur. Destanın üçüncü bölümünde, Cangar’ın, düşmanları Zarin Zan Tayşa üzerine Sanal Bahadır’ı göndermesi etrafında şekillenir. Dördüncü bölümde, Alya Monhlya’nın Cangar’ın on sekiz bin ateş kızılı atını götürmesi ve devamında gelişen olaylar anlatılır. Beşinci bölümde, Hongor ve güneybatıda han olan Dögşön Mangna Han’ın mücadelesi temel konuyu oluşturur. Destanın altıncı bölümünde olaylar, Savar’ın kahramanlık mücadeleleri etrafında gelişir. Yedinci bölüm, Hoşun Ulan, Hara Cilgan ve Alya Şonhor adlı üç genç bahadırın kahraman olabilmek amacıyla çıktıkları uzun yolu ve bu yolda yaşadıkları zorlu olayları anlatır. Cangar’ın sekizinci bölümünde, Hongor tarafından Cilgin Han’ın bahadırlarının bozguna uğratılması konu edinir. Dokuzuncu bölüm, Mingiyan’ın Türk Han’ın on bin altın sarısı atını alıp gelmesi etrafında gelişen olaylar üzerine kurulur. Onuncu bölümde, Mingiyan bahadırın, Kürmen Han ile mücadelesini anlatılır. On birinci bölümde Şulmusların hanı Şara Gürgü’nün bozguna uğratılabilmesi için sergilenen kahramanlıklar işlenir. Son olarak Cangar Destanının on ikinci bölümünde, Hara Kinyaz üzerine gerçekleştirilen sefer anlatılır (Buyar, 2016, s. 119-120).

Cangar Destanının başkahramanı olan Cangar’ın anlamı ve söyleyiş şekilleriyle ilgili farklılıklar gözlenir. Cangar için, özellikle destanın Moğolistan varyantlarında *Cunra*, *Cungar*, *Cangaray*, *Canrvay* gibi farklı söylemlerle karşılaşırız (Buyar, 2016, s. 120). Bu adın kökeniyle ilgili olarak da tartışmalar söz konusudur. Neklyudov, araştırmacılar

tarafından önerilen çok sayıda farklı etiyojiden Farsça *cihangir*, “dünyanın fatihi”, Moğol, *cingeneh* (çınlamak) gibi kökenlerin en ikna edici açıklamalar olduğunu söyler. Türk-Moğol destanlarında karakteristik bir özellik gösteren “yalnız” anlamı doğrultusunda verilen adları da buna delil gösterir: *Er Sogotoh* (yalnız koca-Yakut), *Çagıs* (yalnız, yetim, Şor). Öyle ki Cangar’ın yetim bir çocuk olarak anlatılması, bir yaşından itibaren de tek başına korkunç canavarlardan beşiyle aynı anda savaşması bu anlamı desteklemektedir (Neklyudov, S.Yu., <http://www.mifinaradov.com/d/dzhangar.html>).

Moğol destancılık geleneği içerisinde çok önemli bir yere sahip olan Cangar Destanı, “*cangarçi*” adı verilen özel destan anlatıcıları tarafından icra edilir. Cangarçiler icra esnasında *huura*, *yatha* ve *dumbur* adlı telli müzik aletlerinden de faydalanırlar. Anlatılan sahneye göre cangarçi ses tonunu, jest ve mimiklerini değiştirir. Türk dünyası destan geleneğinin de en karakteristik özelliklerinden biri olan bu durum, dinleyicinin ilgisini destana daha fazla çekerek heyecan uyandırma amacıyla sergilenir. Öyle ki bunu başarmak, ustalığın en büyük göstergelerindendir. Üç gruba ayrılan cangarçilerden ilki, destanı ustasından öğrenip hiçbir ekleme yapmadan icra edenlerden oluşur. İkinci grupta yer alanlar, destanın temel konularını ezberlemiş olmakla beraber, geçiş noktalarını kendileri oluşturanlardır. Üçüncü grup cangarçiler ise, destana temelde sadık kalırlar ancak her anlatışta yaşadıkları dönemin şartlarına göre farklı bir icra geliştirenlerden müteşekkildir (Buyar, 2016, s. 123-124).

Gerek Moğol destancılık geleneği içinde gerekse Türk Dünyası başta olmak üzere diğer klasik dünya destanlarıyla paylaştığı ortak noktalar hasebiyle genel destan literatüründe özel bir yeri olan Cangar’ın pek çok varyant ve versiyonu bulunmaktadır. Cangar Destanının, bugün yalnızca Kuzey Moğolistan’da kaydedilen 12 varyantı olduğunu söyleyen Heissig, araştırmacıların farklı metinleri birbirine uyarlayarak bir bütün oluşturma çabası yerine, metinlerarası mukayeseli çalışmalar yapılmasının literatür ve gelenek açısından daha faydalı olacağı görüşündedir (Heissig, 1996, s.90). Aynı gayret ve çabayla yürüttüğümüz çalışmamızda, metnin Moğolistan versiyonu ve gelenek içindeki yeri hakkında genel bilgileri verdikten sonra şimdi asıl metnimiz olan Cañar Destanından bahsedelim.

2.3.3. Cañar Destanı ve Kayçı Nikolay Kokuroviç Yalatov

Altay Türk destanlarının en güzel örneklerinden biri olan Cañar Destanı, Şincin tarafından ünlü kayçı Nikolay Kokuroviç Yalatov’dan derlenmiş ve üç cilt olarak 1997-2004 yılları arasında Gorno-Altaysk’ta yayınlanmıştır. Yaklaşık 36.000 mısralık (Şincin’in

yayınladığı metnimiz 36.050 mısra) geniş hacmiyle bu destan, sadece Altay Türklerinin değil tüm Türk Dünyasının en uzun ve motif yapısı bakımından da zengin destanlarından biridir.

Cañar Destanının en önemli anlatıcısı olan kayçı Nikolay Kokuroviç Yalatov, 1927 yılında Altay'ın Şebalin Aymak adlı yerleşim birimindeki Korkobi'da dünyaya gelmiştir. Henüz 5-6 yaşlarındayken babasını, hemen peşinden de annesi Semyon'u kaybetmiştir. N. K. Yalatov, Şebalin Aymak'ta ünlü bir destan anlatıcısı olan dedesi Sıran Yalatov'un yanında hayatına devam eder. Küçük yaşlarından itibaren Altay yerinin önemli sözlü anlatılarını dinleyip sevmeye başlar. Ünlü destanları daha 7 yaşındayken dinleyip öğrenir. 1997'de verdiği bir röportajda, dedesi Sıran'ın sohbetlerini ve icralarını çok iyi dinlediğini anlatır. Dedesi Sıran gençlik zamanlarında kaylarken, atın direğinde bağlı duramayıp, kişneyerek yeri teptiğini ve bu yüzden o kaylamaya başladığında kendisinin gidip ata baktığını, sakinleştirdiğini anlatır (Şincin, 1997, s. 5-6).

Nikolay Kokuroviç de destanları dedesi Sıran'dan dinleyerek öğrenir. O zamanlar henüz 7 yaşındadır. Kendisinin hatırladığına göre, dedesi destan anlatacağı zaman çevre yerleşim birimlerinden de onu dinlemeye gelen halk, türlü yiyecek-içecekleri de beraberinde getirir. Halkın küçük Yalatov'u tanımaya başlaması da o zamanlara dayanır. Bu keyifli toplantılarda sadece destan değil, bilmeceler, efsaneler, türlü hikayeler de anlatılır (Şincin, 1997, s. 5-6).

Sıran Yalatov, destanları topşuur eşliğinde icra eder. Ölöñir, Ay-Soloñ, Çımalı-Kaan, Katan-Mergen'le Katan-Kökiş, Köstöy-Mergen, Altın Tañdak adlı destanları hep topşuur eşliğinde anlatır. Bu kahramanlık destanlarını dedesinden defalarca dinlediği için N.K. Yalatov da bunları çok iyi icra eder (Şincin, 1997, s. 6-7).

Altay destancılık geleneğinin ünlü kayçısı Yalatov'u geleneğe hazırlayan süreç bu şekilde başlar. Repertuarında yüzlerce destan, bilmece, halk hikayesi vb. olan Yalatov'un en iyi icra ettiği destanlardan biri de çalışmamızın esasını teşkil eden Cañar Destanıdır. Cañar'ı, Yalatov'dan derleyen Şincin, destanın tamamının 36.096 mısradan daha fazla olduğunu söylemekle beraber, kendisinin üç cilt olarak yayımladığı Cañar Destanında, tekrar ve hatalı mısralar çıkarıldıktan sonra tespit ettiğimiz mısra sayısı 36.050'dir.

Destan, hece ölçüsünün 8'li kalıbıyla 4+4 durak sistemine göre anlatılmıştır. Mısra içi kafiyeleler, asonans, redif ve ikilemeler sıklıkla kullanılır. Destan gerek motifler gerekse dil özellikleri ve söz sanatları bakımından son derece zengindir. Yine destan diline özgü

mübalâğalı anlatım ve güzellemelerle de sıkça karşılaşılır. Ayrıca metinde bazı sahnelerde kahramanlar topşuur çalarak şarkılar söyler, bazen bilmece sorar. Dolayısıyla destan, ihtiva ettiği farklı türlerle birlikte daha zengin ve keyifli bir yapıya bürünür.

Cañar Destanı, Cañar ve kızkardeşi Cañarçı'nın Erlik-biy ve onun yeraltındaki avanesine karşı nesiller boyu verdiği amansız mücadele üzerine kurulmuştur. Bu zorlu mücadelede iki kardeşin en büyük yardımcısı Cer Kindigi Enezi'dir. Sahip olduğu olağanüstü vasıflarla olayların seyrini değiştiren Cer Kindigi Enezi, destanda çok özel ve önemli bir yere sahiptir. Temelde Cañar ve Erlik'in mücadelesi olmakla beraber aslında Cañar Destanındaki temel çatışma iyi ve kötünün/aydınlık dünya ile karanlıklar(yeraltı) dünyasının birbirine karşı verdiği mücadeleye dayanır. Bu doğrultuda motiflerdeki imgeler, kahraman tiplerinin sergilediği özellikler, adlandırmalar ve benzeri pek çok hususta bu temel mücadelenin izlerini görürüz.

2.4. Cañar Destanının Özeti

Cañar üstteki Tanrı Üç Kurbustan tarafından hünerli ve ölümsüz olarak yaratılmıştır. Cañar ve Cañarçı iki kardeş *ak-carık* (ak-dünya)da birlikte yaşarlar. Tanrı Üç Kurbustan halkı ve mallarını onlara pay edip vermiştir. Onlar da halklarını ve hayvanlarını savaştan, her türlü düşman ve tehlikeden koruyarak huzur içinde yaşarlar. Cañar ve kızkardeşi Cañarçı'yı Cer-Kindigi Enezi besleyip, büyütür. Cer-Kindigi Enezi, onların bahadırılık mücadelelerinde, her türlü ihtiyaç anlarında ve sıkıntılarında yönlendirerek yardım eder. Bir gün Cañar bahadır yurdunu kızkardeşi Cañarçı'ya emanet eder ve Ay-kaan'ın kızını alıp evlenmek niyetiyle yola çıkar. Halk ve yurdun tüm hayvanları onu neşe içinde uğurlar. Ancak bu durumu öğrenen Erlik, öfkeden deliye döner, çünkü Canar'ın kendisinden mal ve yardım istemeden bu yola çıkmasını bir türlü kabullenemez. Hemen damatları Üç Şulmus'u çağırıp önce kızkardeşi Cañarçı'yı ardından da Cañar'ı yok etmelerini emreder. Ay-kaan'ın kızını ise kendi Kara-Uulı'na almak niyetindedir. Verilen emir üzerine Üç Şulmus, Cañar'ın yurduna gelip güzel hayvanlarını nefretle avlayıp, öldürür. Ardından kara büyü yaparak önce Temir-Çookır atı, sonra da Cañarçı'yı büyülerler. Bununla da yetinmeyip Temir-Çookır atı öldürmek üzere zehirli ok fırlattıklarında ise kıymetli at çevik davranarak kaçmayı başarır. Bir süre kendi aralarında tartıştıktan sonra büyü'nün etkisiyle derin bir uykuya dalan Cañarçı'yı esir alıp yeraltına götürürler. Bu sırada Cal-Ceeren atla beraber ilerleyen Cañar, atından ne olup bittiğine dair bir şey sezip sezmediğini sorar. Cal-Ceeren ise, Temir-Çookır'ın acı kişnemesini duyduğunu (hissettiğini) söyleyerek altın işlemeli ay kitabı açıp okumasını ister. Kitabı okuyup bütün olup biteni öğrenen Cañar öylesine öfkelenir ki,

hiddetinden kayalıklar parçalanır. Cal-Ceeren at, önce Cañar'ı sakinleştirir, ardından yapılması gerekenleri tek tek anlatır. Atının sözlerini dinleyen Cañar tekrar yola çıkar, Altay'ına, ak-taygasından, ak-talayına tüm kutsallarına dua eder. Son olarak Cer-Kindigi Enezi'ni de anarak ona dualar edip kendisinden yardım ister. Bunun üzerine esrarengiz bir biçimde Ak-kaya açılır ve Cer-Kindigi Enezi ortaya çıkar. Olup bitenden haberdar olan Cer-Kindigi, önce kendi rızasını almadan gittiği için Cañar'a sitem eder. Sonra Cañar bahadırı doyurup dinlendirir. Bu sırada Temir-Çookır at da buraya ulaşmayı başarmıştır. Yola çıkma vakti geldiğinde Cer-Kindigi Enezi yapılması gerekenleri bir bir anlatıp, Cañar'a sihirli bir altın yüzük verir. Bu yüzük Cañarçı'yı büyüden kurtaracaktır. Üç Şulmus'un dış canlarının gizli olduğu sandıklar ve içindeki hayvanlar hakkında detaylıca bilgi verip, sihirli altın yüzük yardımıyla bu sandıkları açıp, içindeki hayvanları nasıl etkisiz hâle getireceğini de anlatır. Cañar'a gerekli olan malzemeleri verdikten sonra, güçten düştüğü zamanlarda yemesi için iki parça yuvarlak kurut vererek dualarla onu uğurlar. Cer-Kindigi Enezi tekrar hayvanlarıyla birlikte Ak-kaya'ya girip gözden kaybolur. Cañar da atları ve iki köpeğiyle beraber yola çıkar. Bu zorlu intikam yolunda önce dua edip, kutsallarından yardım ister [1-1350]

Cañar bahadır, gündüz dinlenmeden, gece uyumadan hızla rüzgâr-fırtına gibi yol alır. Yurduna gelip talan edildiğini görünce öfkesi iyice artar. Büyük bir hırs ve öfkeyle tekrar yola koyulur. Derken yolda önüne peş peşe engeller çıkar. Bunlardan ilki zehirli sarı denizdir. Anlar ki Üç Şulmus tarafından büyü gücüyle bu deniz geçilmez hâle getirilmiştir. Atlarının tavsiyesi üzerine köpeklerini sağa sola sallayarak iki yavru köpeğe dönüştürüp, heybesine sokar. Cal-Ceeren'in kutsal yele altındaki kamçıyı hatırlatması üzerine bununla atlara vurur ve müthiş bir hızla denizi geçerler. Köpeklerini de eski hâline döndürüp, yola devam ederler. Bu kez karşılarında ikinci engel olarak geçidi olmayan kahverengi bir tayga çıkar. Ancak Cañar, Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği altın yüzüğü parmağında çevirdiğinde tayga, önlerinde adeta çarşaf gibi serilip bir ovaya dönüşür. Burayı da hızla geçerler. Yolda Üç Şulmus'un yılan-kurbağadan askerlerini de etkisiz hâle getirip, gömüp geçerler. Apaydınlık yer bir anda karanlık bir örtüyle kaplanır, işte bu da Üç Şulmus'un son engelidir. Cañar yine altın yüzük yardımıyla bu engeli de aşmayı başarır. Yol boyunca önlerine çıkan Üç Şulmus'un yılan-kurbağadan askerlerini de öldürerek hızla ilerlerler. Derken geniş bir yol ayrımına ulaşırlar. Gördükleri yığınlar karşısında şaşırıp dikkatle baktıklarında, bunların Erlik ve avanesi tarafından öldürülen alpların kemikleri olduğunu anlarlar. Bu kemik yığınları sebebiyle adım atacak yer bulamayıp biraz dinlenmeye karar verirler. Bu sırada

dokuz sığın avlayan Cañar, sığınların gözlerini oyup çıkarır, geniş damarlarını da temizleyip kurutarak yanına alır. Ardından iki de direk yapıp atlarına yükleyerek dinlenme durağından ayrılır. Yeraltına inmek üzere tekrar yola çıkar. Yeraltına inince Cer-Kindigi Enezi'nin talimatlarını tüm ayrıntılarıyla atlarına anlatarak yapılması gerekenler hakkında onları uyarır. Hazırlanıp yola devam ederler. Karşılarına çıkan iki kuzgun onun ve atlarının gözlerini yiyeceğini söyler. Bunun üzerine onlara avladığı sığınların gözlerini verdiğinde kuzgunlar sevinip dua ederek geride kalırlar. Ardından yedi sarı kadın karşısına çıkıp, kendisini ve atlarını öldürerek damarlarını ip yapacaklarını söyler. Cañar da onlara yine sığınların temizleyip kuruttuğu geniş damarlarını verir. Kadınlar sevinip dua ederek Cañar ve atları uğurlar. Son olarak karşılarına iki deve çıkar. Kendisine ve atlarına sürtünerek kaşınacaklarını söylerler. Cañar bahadır da kaşınmaları için yanında getirdiği iki direği yere saplar. Develer bu duruma çok sevinir ve Cañar'a hayır dualar ederler. Tekrar ilerlemeden önce Cal-Ceeren, Cañar'ı karşılaştıkları dört engel konusunda uyarır ve yapılması gerekenleri söyler. Bu doğrultuda hareket eden Cañar, Cal-Ceeren'in kuyruk ve yelesinden kopardığı kılları salladığında yüz at ve yüz kılıç ortaya çıkar. Aynı şekilde kendi saç telini salladığında da bir tutam saç teli yüz bahadır olur. Cañar bahadır böylece yüz bahadırını da yanına alıp, Erlik-biy ve şulmuşlarıyla savaşmak üzere yola çıkar. Onların savaş naraları, atların patırtıları öylesine şiddetlidir ki, kayalıklar parçalanır. Onlar gelmeden, gürültüleri gelir. Erlik ve damatları bu korkunç gürültü karşısında ne yapacaklarını bilemez. Ardından Cañar, Erlik'in yurduna ulaşır ve büyük savaş başlar. Dokuz yıl boyunca kıyasıya bir mücadele yaşanır ama sonuçlanmaz. Sonunda Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği iki parça kurutu yiyen ve iki matara da süt içen Cañar'ın kuvveti artar. Üç Şulmus'la güreşip onları yener. Temir-Çookır da önceden söylenildiği üzere boz bir sıçana dönüşerek Erlik-biy'in sarayına girer. Cañarçı'yı bulur. Büyünün etkisiyle hâlâ uyuyan kızı silkeleyip, altın yüzüğü yüreğine bastırdığında Cañarçı kendine gelir. Temir-Çookır'ın söyledikleri doğrultusunda yaşlı bir kadına dönüşüp Küçük Şulmus'un sarayına girer. Temir-Çookır da gök boğaya dönüşmüştür. Ev sahibesi Kara-Taacı onları tanıyamaz, öyle ki babası ve eşinin yaptıklarını, kurtulmak için babasından yardım beklediklerini bir bir anlatır. Bu sırada, gök boğa kılığındaki Temir-Çookır gelip önce Kara-Taacı'ya, ardından onun çılgınlıkları üzerine yetişen Küreñ-Taacı ve Sarı-Taacı'ya saldırır. Fırsattan yararlanan Cañarçı, sandıklarda gizli olan üç su samuru yavrusu ve üç yılan yavrusunu alır. Erlik'in kızlarının dış canları olan yılan yavrularını öldürür, böylece Erlik-biy'in üç kızı Kara-Taacı, Sarı-Taacı ve Küreñ-Taacı da ölür. Cañarçı zaman kaybetmeden ağabeyine yardım etmek üzere savaş yerine ulaşır.

Yanında getirdiği üç su samuru yavrusunu Cañar'ın isteği üzerine Temir-Çookır at ezer ve böylece Üç Şulmus da ölür [1351-2515].

Cañarçı, Erlik'in kızı Kara-Taacı'dan babasının yapacaklarına dair öğrendiği her şeyi ağabeyine anlatır. Ayrıca Sokor-Kara'nın yardıma geleceğini de söyler. Bunun üzerine bir sofraya kurulur. Yeraltına Cañarçı'yla birlikte esir getirilen halkı buraya çağrılır ve hep birlikte yemek yerler. Ardından Cañar bir konuşma yaparak, olup bitenler hakkında bilgi verip, yüz bahadırıyla birlikte halkını yurduna geri gönderir. Onları dikkatli olmaları konusunda da uyarır. Geride kalan Cañar ve Cañarçı, hayvanlarıyla birlikte yeni mücadele için beklemeye koyulurlar. Bu sırada Cañar, altın işlemeli ay kitabını okuyup Sokor-Kara'nın yanındaki pek çok alpla birlikte yolu yarladığını, Erlik'in oğlunun ise Ay-kaan'ın kızını görmek üzere yeryüzüne çıktığını öğrenir. Yine, halkının yüz bahadıyla birlikte sağ-salim yurda dönüp, eski hayatlarına kaldıkları yerden devam ettiklerini okuyup rahatlar. Bir süre sonra Sokor-Kara yüzlerce askeriyle gelir. Cañar'la ikisi birbirine meydan okur ve büyük bir savaş başlar. Cañar ve Cañarçı kahramanca mücadele edip düşman askerleri bir bir öldürürler ama bir türlü sayıları azalmaz. Sonra anlarlar ki bu askerlerin dış canı kıl köprünün üstünde duran kızıl bir ihtiyar kadının elindeki yılanlardadır. Cañarçı hemen ağabeyini uyarır. Bunun üzerine Cañar, yaşlı kadını; köpekleri de dış can olan yılanları öldürdüğünde tüm düşman askerler yok olur. Sokor-Kara'nın zorda kaldığını anlayan Erlik hemen karısını bakır burunlu ihtiyar kadını bulması için gönderir. Bakır burunlu kadın geldiğinde, ona bakır sandığın içindeki iki kurbağayı Sokor-Kara'nın ağzına sokmasını söyler. Böylece atı ve Sokor-Kara eskisinden on kat daha güçlü olacaktır. Biraz daha zaman kazanmayı başarırlarsa oğlunun da yeraltına dönüp savaşa yetişeceğini düşünmektedir. Cañar, Sokor-Kara'ya defalarca saldırır ama bir türlü ölmez. Bakır burunlu celbis kadın ortaya çıktığında dış canların onda olduğunu anlar ve atlarıyla köpekleri celbis kadınla, dış can olan kurbağaları Sokor-Kara'nın ağzına sürdürmeden öldürür. Böylece Sokor-Kara da ölür. Büyük bir zafer kazanan iki kardeş, sevinç içinde dualar edip tekrar ak-dünyaya doğru yola koyulurlar [2516-3405].

Yeryüzüne çıkan iki kardeş, av avlayıp keyifle topşuur çalıp şarkılar eşliğinde güzel zaman geçirir. Tabiatındaki kurdu-kuşu hepsi onlara eşlik eder. Ancak Erlik'in Kara-Uul'ı da Ay-Kaan'ın kızını gördükten sonra, tekrar Cañar'ı aramaya başlar. Sonunda iki kardeşi bulup gizli bir köşeden onlara büyü yapıp zehirli okla Cañar'ı bacağından vurur. Bunun üzerine Cañar'ın yeraltında yardım ettiği ve halkıyla beraber yeryüzüne çıkan iki deve, iki kuzgun ve köpekleri Erlik'in oğluna saldırır. Cañarçı, oğlunun dış canının Kiliñ-Kara atın başındaki iki sıçanda olduğunu öğrenir. Hayvanların yardımıyla sıçanları atın kafasından

çıkartıp öldürür. Böylece Erlik'in oğlu ve atı da ölür. İki kardeş evlerine doğru yol alırlar. Yurtlarına vardıklarında büyük bir kutlama olur. Ancak Cañar bahadır zehirli okun yarasına daha fazla dayanamaz ve yere yığılır. Cañarçı ne yaparsa yapsın çare olmaz. Sonunda Cer-Kindigi Enezi'ne gidip yardım istemeye karar verir. Yurdu yüz bahadırı ile hayvanlarına emanet ederek yola çıkar. Cañarçı, Cer Kindigi Enezi'nin yaşadığı Ak-kaya mağarasına ulaştığında Cer-Kindigi onun geleceğini zaten önceden sezmiştir. Olanlar hakkında konuştuğundan sonra Cer Kindigi ona yapması gerekenleri söyler. Buna göre, Cañarçı şekil değiştirerek ağabeyine dönüşecek ve Kün-kaan ile Ay-kaan adlı ulu kağanların kızlarına dünürcü olup Kün-Keldi ve Altın-Tana'yı alacaktır. Bu mücadelede de altın yüzük ona yardım edecektir. Böylece Cañarçı, ak örtünün altına girip sallandığında ağabeyi Cañar'a dönüşür. Cer Kindigi Enezi son uyarılarını yapıp, ona güç katması için iki parça yuvarlak kurut ile süt vererek onu dualarla uğurlar. Ağabeyine dönüşen Cañarçı da hemen yola koyulur [3406-4400].

Cañarçı uzun yolunda önce Ak-kaan adlı kağanın yurduna gelir. Burada kendini ağabeyi gibi tanıtır. Kağan kişinin misafiri olup ağırlandıktan sonra, Ak-kaan onunla dünür olmayı teklif eder ama o, önce Ay-kaan'ın kızını almaya niyetlendiğini söyleyerek oradan ayrılır. Fakat Cañarçı'nın aslında kadın olduğunu karısı anlar. Ak-kaan ile oğlu Arsilan ay sudur³dan olup biten her şeyi öğrenir. Bunun üzerine babası Arsilan'ı Cañarçı'yla evlenmek üzere peşinden yollar. Yoluna devam eden Cañarçı, Kara-Kula adlı kağanın yurduna ulaşır. Burada karşısına çıkan ve ona saldıran Uzun-Kıdat adlı bahadıra büyük bir ders vererek onu perişan edip öldürür. Sonrasında Kara-Kula'nın kara-demir sarayına ulaşır. Kara-Kula'ya Erlik'in verdiği iki vahşi köpeği öldürür. Durumu farkedene Kara-Kula, yakın adamı Uzun-Kıdat ve kıymetli köpeklerini öldüren kişiyi yakalamaları için tüm alplarını seferber eder. O karışıklıkta Cal-Ceeren'in uyarısıyla Cañarçı, Cal-Ceeren'in kuyruğundan bir tutam kıl koparır, altın yüzüğün içine koyulan bu kıllar Kızıl-Ceeren bir ata dönüşür. Cañarçı'ya bu atla yola devam etmesini söyleyen Cal-Ceeren hemen altın yüzüğü de alarak Kara-Kula'nın sarayına girip onun dış canını bulmaya gider. Cañarçı'yla Kara-Kula büyük bir kavgaya tutuşur, kıyasıya mücadele ederler. Bu sırada Cal-Ceeren arıya dönüşüp Kara-Kula'nın sarayına girer. Orada konuşan kadınların konuşmalarını dinleyip Kara-Kula'nın dış canının yerini öğrenir. Dış canı alıp Cañar'a yetişir. Burada dış canı öldürmeleriyle, Kara-Kula da ölür. Sonrasında Cañarçı, Kara-Kula'nın esir aldığı halka tekrar özgürlüğünü verir. Korkarak

---

³ Sudur: Geçmiş ve gelecekte haber veren kitap. Budizmde "sutrâ" adı verilen bu kitaplar kutsal kabul edilir ve dinî öğretileri ihtiva eder.

yanına gelen Kara-Kula'nın iki eşine ise, kendilerine karşı bir kin gütmeyeceğini, çocuk ve yaşlılara asla zarar vermeyip sadece düşmanlık edenleri öldürdüğünü anlatır. Halka güzel dileklerini sunup oradan ayrılır. Ardından Baybarak kağanın yurduna gelir. Burada da çok güzel ağırlanır. Hatta kağan Ak-kaan'ın kızı Calku kendisine ilân-ı aşk eder ama Cañarçı onu reddedip yoluna devam eder. En sonunda Küler-kaan'ın yurduna ulaşır. Cal-Ceeren at, kendilerinden önce yedi *ceek* (şeytan) kardeşin de en küçük kardeşleri Altın-sabar için dünürücü olmaya geldiğini öğrenir. Ayrıca kedi olup saraya girerek müsabakalarla ilgili konuşulanları da dinler, Cañarçı'yı buna göre hazırlar. Küler-kaan kızı Kün-keldi için gelen bahadırları üçlü bir müsabaka imtihanından geçirir. Cañarçı, Altın-Sabar, Celbegen ve diğer bahadırlar müsabakalarda yarışır. Cañar kılığındaki Cañarçı üç müsabakadan da galip gelerek Kün-Keldi'nin kızıyla evlenmeye hak kazanır. Ancak Ay-kaan'ın yurduna da gitmesi gerekmektedir. Kızkardeşi Cañarçı'nın hasta olduğunu onun için ilaç, şifa bulmak üzere Ay-kaan'a gitmesi gerektiğini söyleyerek müsaade ister. Baba-kız ikna olup onu uğurlar. Yola çıkınca tekrar yedi *ceek* kardeşin önlerine çıkıp engel olmaması için Cal-Ceeren'le bir plan yaparlar ve onları da yok edip yollarına devam ederler. Çok uzun bir yolculuğun ardından Ay-kaan'ın yurduna varırlar. Bu kez de arı olup kağanları dinleyen Cal-Ceeren, yine kendilerinden önce Altın-Tana için dünürücü gelen bahadırlar olduğunu söyleyerek, müsabakalarla ilgili gerekli uyarıları yapar. Buradaki dört müsabakayı da kazanan Cañarçı, Altın-Tana'yla evlenmeye hak kazanır. Ay-kaan, evlilik hediyesi olarak onlara hayvanlarının yarısını bir avuç arpaya, halkının yarısını da bir avuç karıncaya dönüştürerek verir. Altın-Tana'nın ağabeyi Altın-Tañdak da dedelerinden kalan atı hediye eder. Bu hediyelerle birlikte genç çift yola koyulurlar. Küler-kaan'ın yurduna gelip bir süre burada kalırlar. Ardından Küler-kaan da kızı Kün-Keldi için güzel bir atla, malının ve halkının yarısını hediye olarak verir. Cañarçı, ağabeyi için aldığı iki gelin kızla yola koyulur. Bu kez durakları Baybarak kağanın yurdudur. Burada da güzel ağırlanıp, Baybarak'ın oğlu Kıstay-Mergen'in kendisiyle evlenmek üzere yola çıktığını öğrenir. İki gelinle beraber tekrar yola çıkan Cañarçı, artık kendi yurduna doğru yola almaktadır. Yolda gelinlerin kendisinin kız mı erkek mi olduğuna dair yaptıkları sinamaları Cal-Ceeren'in yardımıyla rahatça geçerek sonunda yurduna ulaşır. Gelinlerden biraz daha önce gelip ağabeyi Cañar'ı görür, Cer-Kindigi Enezi de onu gri bir tavşan olup ormana giderek önce Temir-Çookır atı bulmasını, ardından da Baybarak Kağan'ın oğlu Kıstay-Mergen'i görmesini ister. Bunun üzerine Cañarçı yeni bir maceraya doğru yola çıkar [4401-7724].

Cañarçı ormana girdiğinde, K n-Keldi ve Altın-Tana da Ca ar'ın yurduna ulaşır. Halk büyük bir coşkuyla onları karşılar. Olanlardan habersiz iki gelin Ca ar'ı sorduklarında, Cer-Kindigi Enezi, Ca ar'ın geldiğinde birden hastalandığını söyler. İki kız onu kendi yöntemleriyle tedavi ederek iyileştirir. Onları gören Ca ar çok mutlu olur. Cer-Kindigi Enezi de içi rahat şekilde toy zamanı gelmeye söz vererek onlarla vedalaşıp kendi yurduna gider. Bir süre sonra Ca ar eşlerinin şerefine büyük bir toy verir. Halk-tebaa hep birlikte eğlenir, Cer-Kindigi de toya katılır. Ca ar ı ise, tavşana dönüşüp girdiği ormanda Temir- ookır'ı Kıstay-Mergen'in atı Kızıl-ceeren'in yanında bulur. Kıstay-Mergen bahadır Ca ar ı'yı görür görmez  şık olur, iki genç birbiri sever. Sonrasında Kıstay-Mergen, Ca ar ı'yı alıp kendi yurduna götürür. Baybarak kağan oğlunu ve müstakbel gelinini büyük kutlamalarla karşılar. Diğer taraftan uzun zamandır kızkardeşi Ca ar ı'yı göremeyen Ca ar onu çok  zler ve bulmak için toyu bırakıp eşleriyle vedalaşarak yola çıkar. Uzun zaman aradıktan sonra, Baybarak kağanın yurduna ulaşıp, burada Ca ar ı'nın Kıstay-Mergen'le evlendiğini, K re eř adında bir de oğulları olduğunu öğrenir. İki kardeş sevinçle kavuşur. Dönüřte Baybarak kağan ve ailesi de Ca ar'la birlikte onun yurduna gelir. Ca ar'ın K n-Keldi'den bir kızı, Altın-Tana'dan da bir oğlu olmuştur. Misafirler de gelince, tüm aile kaynaşır. Ca ar, doğan çocuklarının ad alma töreni için büyük bir toy verip  evre yurtlardan da tüm halkı davet eder. Toyda halk arasından bir ihtiya r kadın, kız bebeğe Kümüş-Tana, bir ihtiya r adam da erkek bebeğe Cayar adını verir. Bu adlar halk tarafından da onaylanıp, kabul görür.  ocuklarına ad veren iki ihtiyara at yüküyle altın-gümüş veren Ca ar, çocukları ve atlarını kızkardeşi Ca ar ı ile damadı Kıstay-Mergen'e emanet ederek iki hanımıyla gökyüzüne çekileceğini söyler. Ancak Cer-Kindigi Enezi, Ca ar ve Ca ar ı'yı büyüttüğü gibi bu iki çocuğu da kendisinin büyütmesinin uygun olacağını söyleyerek o alır. Ardından Ca ar'a uçan bir mızrak ile gökyüzünde kullanmaları için altın yüzük, altın küpe, ay kitabı ve dokuz boğumlu bir dürbün verir. Gökyüzünde nelerle karşılaşacaklarını ve bu nesneleri ne için kullanacaklarını detaylıca açıklayıp onları dualarla uğurlar. Böylece Ca ar ve eşleri uçan mızrak üstünde gökyüzüne doğru yol alır [7725-9777].

Gökyüzünde eşleri K n-Keldi ve Altın-tana'yla beraber ilerleyen Ca ar, K n-Kaan'ın ihtiyaşamlı yurduna gelir. Burada kağan ve halk onları çok büyük bir misafirperverlikle ağırlar. Ca ar bahadır ikram ve ağırlamaların ardından altmış yıllık derin bir uykuya dalar. Ak-dünyada ise, Kıstay-Mergen ve Ca ar ı kendilerine emanet edilen halk ve hayvanlarıyla, huzur ve refah içinde yaşarlar, Ca ar'ın çocukları da mutlu bir şekilde büyür. Ancak diğer tarafta intikam arzusuyla tutuşan Kan-ş l tey, annesi Kara-Taacı'yla birlikte bir plan yapar.

Bu doğrultuda Cañar'ın yokluğundan faydalanarak önce yurdunu, ailesini ardından da kendisini yok etmek için hazırlanır. Annesi de Kara Sokor'dan yardım istemek üzere yeraltına iner. Sineğe dönüşüp onları dinleyen Ak-kaan'ın kızı Altın-Sırğa olup biteni haber verip uyarmak için Cañar'ın yurduna doğru uçar. Yolda Altay'ın iyesi olan guguk kuşuyla karşılaşp Cañarçı ve Kıstay-Mergen'in oğulları Küreñeş'le kaderlerinin bir olduğunu öğrenir. Ayrıca Altay iyesi Küreñeş'in atını gelip kendisinden almasını söyler. Altın-Sırğa'nın gelişini sezen iki kartal yolda onu karşılayıp güvenle yurda getirir. Genç kız başından geçenleri anlatınca halk onu bağrına basar. Kıstay-Mergen genç çiftin düğünü için büyük bir toy verir. Toy devam ederken, Küreñeş, Altay iyesinden atını almak üzere yola koyulur. Atını ve diğer emanetleri alarak yurduna geri döner. Kan-Şülütey ve adamlarına karşı büyük savaş için hazırlanırlar. Altın-Sırğa da onlarla beraber savaşa gider. Düşmanla karşılaştıklarında, çok büyük kanlı bir mücadele başlar. En sonunda Kan-Şülütey'in dış canı olan kurbağaları öldürerek onu ve alplarını ortadan kaldırmayı başarırlar. Ancak savaşta Kıstay-Mergen'in en değerli bahadırlarından Bıyantı da ölmüştür. Bıyantı ve diğer kaybettikleri alplar için gösterişli güzel mezarlar inşa edip, büyük bir törenle onları defnederler. Tekrar yurtlarına dönerler. Diğer taraftan bir türlü yer ağzını delmeyi başaramayan Kara-Taacı, en sonunda yılan olup yer üstüne çıkarak oğlu Kan-Şülütey'in öldürüldüğünü öğrenir. Önceden Erlik'e hizmet edip sonrasında Cañar'ın sayesinde yeryüzüne çıkmış olan kuzgun ve develerden intikam için yardım ister. Ancak hayvanların hiçbiri ona yardım etmez. Bunun üzerine çaresiz yeniden yeraltına inip olup biteni ağabeyi Sokor-Kara'ya anlatır. Ardından yardım istemek üzere dev yılan yurduna gider. Burada yılanların kağanı on iki başlı yılanı kendisine yardım etmeye ikna eder. Sonra da yılanlarla beraber tekrar Sokor-Kara'ya giderek, hep beraber Cañar'ın kapattığı yerin ağzını açmak için çalışmaya ve intikam hazırlıklarını yapmaya başlarlar [9778-14409].

Diğer taraftan Küreñeş, kıymetli bahadırı Bıyantı'nın otuzuncu ve eşi Altın-Sırğa'nın anne-babasının kırkinci ölüm yıldönümü için bir tören düzenlemeye karar verir. Ayrıca savaşta yitirdikleri tüm alpların anısına bir taş kale (anıt) yaptırmayı teklif eder. Çevre yurtlardan gelen tüm kağanlar bu kararı yerinde bularak, onaylar. Büyük bir yemek verilir, herkes keyifle eğlenirken; üzgün tavırlarıyla dikkat çeken Kıstay-Mergen, anne-babasını özlemiştir. Bu durumu eşi Cañarçı'yla paylaşır. Bunun üzerine hep birlikte Baybarak kağanın yurduna ziyarete gitmeye karar verirler. Rahat bir yolculuğun ardından nihayet gelirler. Onların gelişiyile Baybarak kağan ve eşi çok mutlu olur. Keyifle tüm aile vakit geçirirken, bir mağarada yaralı bir bahadıyla karşılaşpırlar. Kalka kağanın oğlu Çagat adlı bu

bahadıra yardım edip onu da Baybarak Kağan'ın yurduna getirirler. Ancak ne yaparlarsa yapsın bir türlü genç bahadırı iyileştiremezler. Bunu üzerine Cañarçı, yardım istemek için Cer-Kindigi Enezi'ne gitmeye karar verir. Yolda Kara Şulmus ile karşılaşır, kendisini Çagat bahadının kızkardeşi olarak tanıtır ve ağabeyini aradığını söyler. Cañarçı'nın kim olduğunu bilmeyen Kara Şulmus, onunla evlenmek ister. Cañarçı, atıyla ne yapması gerektiğini istişare eder. Buna göre atı Ak-Boro, ona Şulmus'a eğer bir saray yaparsa kendisiyle evleneceğini, ilk gece uyuma vaktinde de verdiği sihirli tarakla başını taramasını, böylece Kara Şulmus'un büyülenip derin bir uykuya dalacağını söyler. Yastığının altına da yine kendisinin verdiği ak çelik bıçağı koymasını ister. Ayrıca Çagat bahadının dış canının Cer-Kindigi Enezinde olduğunu da ekler. Buradan kurtulduklarında doğruca ona gideceklerdir. Atının söyledikleri doğrultusunda hareket eden Cañarçı, Kara Şulmus'u kandırarak bir saray diktirir. Ardından tarakla onu büyüleyip yine atının verdiği ak çelik bıçağı yastığının altına koyar. Kara Şulmus'un atının yelesini de bu tarakla tarayınca o da büyülenip uyur. Kara Şulmus ve Kara-Kiliñ atı büyü'nün etkisiyle derin uyKudayken Cañarçı saraydan uzaklaşarak büyük bir taşın üstünde bekler, bir anda gök güröldeyip şimşekler çakar ve müthiş bir gürültü eşliğinde saray yıkılır. Atı Ak-Boro sayesinde hem Kara Şulmus'u hem de atını yok eden Cañarçı çok mutlu olur. Övgüler yağdırdığı atıyla, Cer-Kindigi Enezi'ne doğru yola koyulur. Cer-Kindigi'ne Enezi'ne ulaştığında, yeğenleri Kümüş-Tana ve Ölbös-Cayar'la da hasret giderir. Biraz dinlenip istirahat ettikten sonra olup biten her şeyi Cer-Kindigi Enezi'ne anlatır. Bunun üzerine Cer-Kindigi Enezi, koyun başı kadar guguk kuşunu, iki kartalıyla beraber gelmesi için Küreñeş'e yollar. Buyruğu alan Küreñeş, kartallarla birlikte Cer-Kindigi Enezi'ne gelir. Sonrasında Çagat'ı yerinde tedavi için, Cer-Kindigi Enezi iki kartalla, Cañarçı ve Kümüş-Tana ise, onun kahverengi tekesiyle Baybarak'ın yurduna giderler. Cer-Kindigi Enezi Çagat bahadırı uyguladığı tedavilerle iyileştirmeyi başarır. Ayrıca Çagat'la Kümüş-Tana'nın kaderlerinin bir olduğunu, Kıstay-Mergen ve Cañarçı'nın yurtlarına dönerek bu iki genç için güzel bir toy vermelerini söyler. Cer-Kindigi Enezi'nin de katıldığı büyük toyda gençler evlendirilir [14410-17844].

Öte yandan, intikam arzusuyla gece-gündüz yerin ağzını kazan Kara-Taacı, on iki başlı yılan ve Sokor-Kara, en sonunda amaçlarına ulaşarak yerüstüne çıkarlar. Deve ve kuzgunlar onlara saldırırsa da çıkışlarını engelleyemez. Bu durumu önce hayvanlarının huzursuz hareketlerinden sezen, ardından haberci kuzgunların uyarısıyla altın kitaptan da olup bitenleri tüm detaylarıyla okuyan Küreñeş, hemen hazırlıklarını yapar. Kıstay-Mergen ve Çagat bahadır da onunla birlikte yerlatinın kötü şulmuslarıyla savaş için yola koyulur. Altın-

Sırga ile Kümüş-Tana da onlarla birlikte gidip mücadele etmek ister ancak Cañarçı uygun zamanı beklemek gerektiğini söyleyerek onları durdurur. Kendisi de yardım istemek üzere Cer-Kindigi Enezi'ne gider ve dönene kadar gelinlerin onu beklemesini ister. Cañarçı, Cer-Kindigi Enezi'ne varıp olanları anlatır. Cer-Kindigi de altın işlemeli ay kitabından bütün olup biteni tekrar okur. Buna göre, savaşı kazanmaları için ya Üç Kurbustan'dan yardım almalı ya da Cañar bahadır gökyüzünden inip onlarla mücadele etmelidir. Cañar'ın durumdan haberdar olması için ateş yakıp işaret verir. Cañarçı'ya da yapılması gerekenleri söyleyip savaş malzemesi, koruyucu giysiler ve mücadele boyunca zorlukları aşmak için yardımcı olacak sihirli nesneleri verir. Bu arada savaşa gitme arzusuyla Ölbös-Cayar, önce Cer-Kindigi Enezi'ne uğrar. Yapması gerekenleri öğrenip, onun ve halası Cañarçı'nın hayır dualarını aldıktan sonra yola çıkar. Son olarak Cer-Kindigi Enezi, Cañarçı'ya mücadele boyunca karşısına çıkacak tüm engelleri ve onları aşma yollarını detaylıca anlatıp uyarılarını tamamlayarak onu da uğurlar. Cañarçı, yeraltına inmeden önce Kara-Taacı'nın dış canı olan yılanı öldürür, böylece Kara-Taacı tamamıyla yok olur. Şekil değiştirip Kara-Taacı'ya dönüştükten sonra yeraltında yılanlarla beraber onların sarayına ulaşır ve burada altın sandık içindeki dış can olan on iki yumurtayı alarak çıkar. Zaman zaman sihirli nesneleri kullanıp zaman zaman da şekil değiştirerek karşılaştığı diğer engelleri de aşmayı başarır. Sokor-Kara'yla mücadele eden Ölbös-Cayar'a yardım için tekrar yeryüzüne çıkar. Sokor-Kara'yı ve yılanları öldürmenin tek yolu dış can olan on iki yumurtayla, yine yanına aldığı iribaş yavrusunu ezip yok etmektir. Yeğeni Cayar'a yumurtaları ve yavru iribaşı verip parçalamasını söyler. Ölbös-Cayar taşla ezip hepsini yok edince, Sokor-Kara ve on bir yılan ölür. Bu esnada tekrar Kara-Taacı'ya dönüşüp yılanlar kağanına giden Cañarçı, ondan Erlik ve altı oğlunun dış canlarının yerini de öğrenir. Ölbös-Cayar ise artık bu zorlu savaşın bittiğini ve galip geldiklerini düşünerek alplarıyla yurduna döner. Burada zafer mutluluğuyla huzur içinde yaşamaya başlarlar. Ancak diğer taraftan durumu öğrenen Erlik Sokor Kara ve yılanlar için çok üzülür, onların ölürken inlemelerini duyup hüngür hüngür ağlar. Müthiş bir öfkeyle intikam almak için hemen Temir Bökö bahadır ile altı oğlunu çağırarak savaş için hazırlanmalarını emreder. Bu doğrultuda hızla hazırlanan yeraltının alpları, Cañar'la intikam için vuruşmayı bekler [17845-20989].

Gökyüzünde yetmiş yıldır derin bir uykuda olan Cañar, Tanrı Üç Kurbustan'ın hüneriyle uyanır. Ak çelik yayına bakınca, paslandığını görür ki bu yurdunda savaş olduğunun işaretidir. Buna rağmen uyanamadığı için kendine çok kızar. Kendilerini misafir eden Kün-Kaan'a teşekkür ederek yeryüzüne doğru yola çıkmaya hazırlanır. Ancak eşi

Altın-Tana, hemen gitmeyip K n-Kaan'ın kızı Kümüjek'e oğulları için  lb s-Cayar için dünürcü olmayı teklif eder. Böyle bir zamanda bu istek ilk önce Ca ar'a uygun gelmese de sonrasında ikna olur ve Kümüjek'i babasından isteyerek beraber yola çıkarlar. Onlar keyifle yol alırken, Erlik ve adamları da hummalı bir çalışmayla yerin ağzını kazmaya ba lar. İşler istediği hızda gitmeyince öfkelenen Erlik-biy, tüm kamlarını ve büyücülerini toplayarak büyü yapıp, yer ağzını açmak için nereden kazılması gerektiğini bulmalarını emreder. Ayrıca kızım diye hitap ettiği Kara-Taacı'yı da bulmalarını ister. Ca ar ve ailesi gökten yeryüzüne doğru inerken, Cer-Kindi i Enezi, atlarından onları tanır ve yanına gelmeleri için ateş yakıp bez sallayarak işaret verir. Bunu gören Ca ar ve beraberindekiler Cer-Kindi i Enezi'nin yanına inerler. Hatır sorup biraz vakit geçirdikten sonra, bir durum değerlendirmesi yapılır. Kümüjek adlı yeni gelini sevgiyle karşılayan Cer-Kindi i Enezi, ailesinin ona çeyiz olarak verdiği sihirli nesneleri nasıl kullanacağını anlatıp onlarla birlikte Ca ar'ın yurduna gider. Burada  lb s-Cayar da Kümüjek'le tanışır. İki genç birbirini çok sever, savaşa gitmeden önce onlar için iki günlük bir toy verilir. Toyun ardından Ca ar ve ailesi yerin ağzındaki çıkış noktasına doğru hep birlikte yola koyulurlar. Onlar Erlik ve askeriyle kar ıla madan önce son savaş stratejilerini belirlerken, Erlik ve beraberindekiler yerin çıkış noktasına yaklaştıkları için kutlama yapmaktadırlar. Bu kutlamada kamlar ve büyücüler ayin yapıp, tüm yeryüzünü b y lemi tir. Erlik, kızı Sarı-Taacı, damadı Temir-B k  ve oğlu Kara-Mancak'a gerekli talimatları verip yeryüzüne çıkmaya hazırlanırken yedi ba lı Celbegen'i  a ırtır. Herkes çalışırken neden yanlarına gelmediğini söyleyerek ona kızıp hakaret ve tehditler savurur. Ne yapacağını bilemeyen ve Erlik'in ardından beddualar eden Celbegen, içinden sessizce bir daha ak-dünyanın iyi niyetli bahad rlarıyla sava mayaca ını ve asla Erlik'in kapısını a mayaca ını söyler. Yol boyunca öfkesi daha da artan Celbegen, yeryüzüne çıkıp Ca ar'la kar ıla tı ında, Erlik yüzünden yaptığı kötülüklerden dolayı pi manlı ını anlatıp, ondan af diler. Artık asla kötülük yapmayaca ını, isterlerse onlara bu savaşta hem engelleri ge mke hem de aradıkları dış canları bulmak için yardım edeceğini söyler. Celbegen'in sözleri karşısında etkilenip üzülen Ca ar ı, a abeyinden ona güvenmesini ister. Bu teklifi kabul eden Ca ar, tüm alplarına artık Celbegen'in yanlarında yer aldığını ve kimsenin ona kötü davranmamasını yarlık verir. Nihayet savaş ba lar, çok şiddetli bir mücadele yaşanır. Celbegen, Ca ar ı ve Kümüjek gelinle yol alarak önlerine çıkan engelleri a malarına yardım eder. Kimi zaman  ekil de i tirip kimi zaman da sihirli nesneleri kullanarak Celbegen'in de yol göstermesiyle tüm engelleri açan Ca ar ı, Erlik'in sarayına ulaşır. Ca ar ı, Kara-Taacı olup  ekil de i tirir. Kızının geri geldiğini sana Erlik'in karısı onu büyük bir sevinçle karşılar. Ca ar ı ise onu büyüleyip uyutarak, sandık içinde

gizli olan Erlik ve bahadırlarına ait dış canları alarak saraydan çıkar. Savaş tüm şiddetiyle devam ederken, Erlik-biy domuz, kertenkele, keçi, tarla faresi ve köstebek gibi hayvanları yaratıp, yeryüzüne sürüp Cañar ve bahadırlarını yok etmek üzere görevlendirir. Diğer taraftan tekrar yeraltındaki sarayına dönen Erlik-biy karısının günlerdir uyuduğunu öğrenir. Durumdan şüphelenip dış canların gizli olduğu sandığa bakınca olanları anlar. Öfke ve üzüntüsünden defalarca kendini kaybedip yığılır. Halkı onu tarla faresiyle besleyerek ancak kendine getirir. Karısının Cañarçı'nın oyununa gelmesini de bir türlü kabullenemez. Tüm dünyayı yöneteceğini söyleyerek tehditler savurur. Öyle ki bu tehditlerle, şiddetli bağışları tüm yeraltında yankılanır. Cer Kindigi Enezi, Erlik'in bu öfkesini sezip daha kötü şeyler yapmasından çekinerek Üç Kurbustan'dan Cañar için yardım ister. Bunun üzerine Tanrı Üç Kurbustan da Ölbös-Cayar'a bir erkek evlat vereceğini, onu da Cer-Kindigi'nin adlandırmasını söyler. Öfkesinden ne yapacağını şaşırarak Erlik, Kara-Taacı'yı cezalandırıp sarayın dışına atar. Şulmuşlarına da üç yavrulu konur kazı getirmelerini emreder. Üç yavrulu koñur kaza, altı oğlu ile Sokor-Kara'nın dış canlarını Cañarçı'dan alıp uçan kama vermesini emreder. Ayrıca Cañarçı'yı öldürüp onun canını da kamlara teslim etmesini söyler. Son buyruğu da Cañar'ın yurdundan doğmak üzere olan bir erkek çocuğu annesinin rahminden ayırarak kamların kendisine getirmesidir. Koñur kaz emri yerine getirmek üzere yola çıkar. Erlik de tekrar savaşa katılmak üzere yeryüzüne gider [20990-24191].

Cañarçı ile Celbegen tekrar yeryüzüne çıkarlar. Ancak demirci engelini birlikte aştıktan sonra Cañarçı yolunu kaybederek Kara Şeytan'ın yurduna gelir. Yeraltının vahşi şulmuşlarından olan Kara Şeytan, büyük savaşta Erlik'in yanında mücadele etmek üzere yeryüzüne çıkmıştır. Karısı ise yüzündeki bende dış canını saklayarak sarayında bekler. Cañarçı, vahşi dev kadınla büyük bir mücadeleye girer, sonunda galip gelerek hem onu öldürür hem de ak-dünyanın alplarının canlarını Kara Şeytan'ın karısından almayı başarır. Yeryüzündeki savaş ise tüm şiddetiyle devam etmektedir. Cañar ve ailesi tüm gücüyle Erlik ve avanesine karşı kadın-erkek hep beraber mücadele eder. Öte yandan, yıllardır evlat sahibi olamamış ve yaşı bir hayli ilerlemiş olan Boodı Kağan, yurdunun sahipsiz kalacağı düşüncesiyle çok üzülmemektedir. Birgün rüyasında tayga iyesi ona bir evladının olacağı müjdesini verir. Bu rüyayı eşi Bocoçı ile paylaşır ama artık çocuk sahibi olamayacaklarını kanıksayan ihtiyar kadın buna sadece güler. Fakat Tanrı Üç Kurbustan'ın hikmetiyle, vaadedilen erkek bebeğin özü Bocoçı hatunun kadehine bir dolu olarak düşer. Kadehi içen kadın, hamile kalır ve oğlu olur. Bahşedilen bu çocuk doğuştan olağanüstü bir güzelliğe ve güce sahiptir. Heybeti, hemen konuşmaya başlaması, herkesi hayrette bırakır. Birgün Cer-

Kindigi Enezi tarafından gönderilen guguk kuşu, çocuğa ay kitabı getirerek okumasını ister. Kitabı okuduğunda, çocuk Cer-Kindigi'nin kendisini davet ettiğini görür ve büyük bir heyecanla yine onun gönderdiği kartala binip gider. Üç Kurbustan bu çocuğa ad vermeyi Cer-Kindigi Enezi'ne bırakmıştır, bu doğrultuda yaşlı kadın onu Bodoy bahadır diye adlandırır. Ardından Bodoy bahadıra bir Boro-Çookır at ve savaşta giyeceği kıyafet ile silahları da verir. Zehirli kılıçla ağır yaralanan Ölbös-Cayar için kutsal yeraltı suyu ile savaşta kullanılacak bazı sihirli nesneler vererek Cañar'a yardım için gönderir. Bodoy bahadır, yurduna gelip anne-babasıyla bu durumu paylaştığında ilk önce çok üzülen annesi, ardından savaşta ona kuvvet vermesi için sütünden sağıp, kurut ve peynir verir. Babası da tayga iyesinin kendisine verdiği kılıcın Bodoy bahadırın durumunu anlatan bir nişane olacağını söyler. Buna göre kılıç tam ortadan paslanırsa yaralandığının, hepsi paslanırsa öldüğünün işareti olacaktır. Ardından anne-babasının hayır dualarını alan Bodoy bahadır savaşa gider. Savaşta ilk karşılaştığı isim Kıstay-Mergen olur. Bodoy'un düşmanlardan biri olduğunu düşünerek tam onu vuracakken, Bodoy bahadır dost olduğunu, kendilerine yardım için geldiğini söyleyerek onu durdurur. İkisi kaynaşıp tanışırlar. Kendini tanıtıp, Cer-Kindigi Enezi'nin uyarılarını, yapılması gerekenleri bir bir anlatır. Mücadeleye başladığında ise ilk önce Erlik'in yılan ve kurbağa askerleriyle, ardından da üç yavrulu koñur kazla çarpışır. Her iki mücadelede de galip gelir. Bu arada Cañar ve askerleriyle Erlik'in adamları arasındaki vuruşma büyük bir şiddetle devam ederken, kadınları da yaralanan bahadırları tedavi ederek tüm güçleriyle mücadeleye destek vermektedirler. Erlik'in oğulları her türlü hakaret ve tahrikle saldırırsalar da ak-dünyanın kadınları dik duruşlarından ödün vermeyip kahramanca çarpışırlar. Savaşın ilerleyen safhalarında bir gök börü (bozkurt) gelerek, Erlik'e karşı Cañar'ın yanında savaşmaya başlar. Onun da katılmasıyla işler Cañar ve yakınları lehine ilerler. Öfkeden çıldıran Erlik, tehditler savurarak Üç Kurbustan'a meydan okur. Üç Kurbustan da Erlik'in üzerine sel gönderip, onun yeraltı ülkesini sular altında bırakır. Erlik, duruma müdahale etmek için atağa kalktığı sırada Bodoy bahadır koñur kazın kanadından yapılan oku, Erlik'in kara öküz atına fırlatır. Bunun üzerine Erlik, kurtlu sarı denize batar. Kendisi yüzerek zar zor kıyıya ulaşır ancak atı ölür. Cañar ve oğlu Ölbös-Cayar, şimşek ve yıldırım gönderip Erlik'in yeraltı yurdunu yakıp kül eder. Cañarçı da Kara Şeytan'ın karısından aldığı ak-dünyanın bahadırlarının canlarının saklı olduğu örtüyü kutsal yeraltı suyuyla yıkayıp savurunca Altay Buuçay, Baybarak, Bocodı Kaan, Maaday Kara, Ölöñir ve Ölöştöy yeniden canlanır. Hepsi Cañar ve Cañarçı'ya şükranlarını sunar. Üç yavrulu koñur kaz da tıpkı Celbegen gibi artık Erlik'e hizmet etmek istemez. Ak-dünyanın kadınlarına yalvarıp merhamet ister, bunun üzerine yaptığı kötülükler için affedilen koñur kaz, artık

Cañar'ın safındadır. Cañarçı ve Kümüjey'i savaş meydanına da koñur kaz uçarak götürür [24192-29605].

Artık Cañar ve bahadırları neşe içinde tekrar yeryüzüne çıkmaya hazırlanırken, Erlik de onları takip edeceğini söyleyerek peşlerine takılır. Savaş yerindeki ak-dünyanın halkı dirilen bahadırları görüp çok mutlu olur. Onların neşe dolu kahkahalarını duyan Erlik yenildiğini anlar. Öfkeyle Tanrı Üç Kurbustan'a haykırır. Bir taraftan da ak-dünyaya çıkış planları yapar. Bu sırada Erlik-biy'in, Ker Moñus bahadır gelir. Onun yurduna giderek, yedi yıl süren büyük savaşta niye yardıma gelmediğini sorup, onu hırpalır. Ker Moñus'la plan yapıp, Ölbös Cayar ve Cañar'ın atlarını boyunlarına ip geçirerek yakalamak üzere hazırlık yaparlar. Erlik'in niyetini ay kitabından okuyan Cañar, Erlik'in birdaha yeryüzüne çıkamaması için yer ağzını kapatmak ister. Halkını da duruma karşı bilgilendirip, uyarır. Hep beraber yeryüzüne doğru yol alırlar, gök börü, Celbegen, koñur kaz da diğer atlarla beraber onların taşıyıcılığını yapar. Diğer taraftan, kanlı savaş sırasında yurdu beklemeleri için ak-dünyada kalan Altın-Tana ve Kün-Keldi, ne olup bittiğiyle ilgili merak içindedir. Rüyasında oğlu Ölbös-Cayar'ın öldüğünü gören Altın-Tana dayanamayıp, savaş meydanına gitmek üzere yola koyulur. Bu yolculukta Kan-Kere kuş ona yardım eder. Cer-Kindigi Enezi'nin yanına ulaştığında ise, yaşlı kadın Aştın-Tana'ya sözünü dinlemeyip yurdu bıraktığı için çok kızar. Tüm bahadırların durumunun iyi olduğunu, zaferle ak-dünyaya çıkacaklarını söyler. Altın-Tana da pişman olup af diler. Bu sırada Kıstay-Mergen'in zafer bizim diye haykırışlarını duyarlar. Hemen kutlamalar için büyük hazırlık başlar. Cañar ve bahadırları döndüğünde ise müthiş bir kutlama yapılır. Kutlama sırasında yerin ağzındaki değişimi fark eden Cañar, Erlik'in şulmuslarının yeryüzüne yaklaştıklarını sezer. Hemen ağ hazırlayıp, yeryüzüne çıkan şulmusları ağ ile yakalayarak Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği mızrakları yüreklerine saplayarak yakıp öldürürler. Kutsal su ve ardıçlarla kutsanan bahadırlar, şulmusların hepsini bu şekilde kırıp geçirir. Ardından Erlik-biy ve Ker Moñus, yeryüzüne çıkacakken, durumu farkedenden Cañar hemen atağa geçer ve erlerini uyarır. Yaptıkları plan bozulup, Cañar ve bahadırlarının atlarını yakalamak isterken, kendilerini bir anda yeryüzünde bulan Erlik ve Ker Moñus çaresiz kalır. Bugüne kadar yaptıkları tüm kötülükleri bir bir sayan Cañar, ona bunun karşılığı olarak büyük işkenceler eder. Erlik, Üç Kurbustan'a yalvarıp bahadırlarını durdurmasını ister ama bir etkisi olmaz. O sırada Cer-Kindigi Enezi ortaya çıkıp, bahadırlara kızdırdıkları mızraklarla Erlik-biy'in alnına kendi suretlerini çizmelerini ister. Cañar, Maaday-Kara, Altay-Buuçay, Ölöñir, Ak-kaan başta olmak üzere tüm bahadırlar suretlerini Erlik'in alnına kızmış mızrakla kazır. Ardından Cer-

Kindigi Enezi, Erlik'e yönelip ne olursa olsun birdaha yeryüzüne çıkmayıp, ak-dünyanın halkına zarar vermeyeceğine yemin etmesini söyler. Çaresiz kalan Erlik, Tanrı Üç Kurbustan'a hitaben suçlu olduğunu, ak-dünyanın alplarının tüm şulmuslarını kırıp geçirdiğini ve bir daha asla yeryüzüne çıkmayacağını söyleyerek yemin eder. Bunun üzerine Cer-Kindigi bahadırlara onu tekrar yeraltına göndermelerini buyurur. Bahadırlar, Erlik'i yeraltının derinliklerine fırlatarak yer deliğinin ağzını sımsıkı kapatırlar. Ardından Ker Moñus ve atını iki taşa çevirerek öldürürler. Sonra da Cer-Kindigi Enezi'nin buyruğu üzerine o taşları mızraklarıyla yakarlar. Kazanılan büyük zaferin ardından, müthiş bir kutlama yapılır. Tüm halk eğlenip neşe içinde zaferi kutlar. Altay yeri tüm tabiatıyla eski ihtişamlı görünümüne kavuşur. Ölbös Cayar ve Kümüjek'in de bir kızları olur. Yeni doğan bebeğe adet olduğu üzre, Cer-Kindigi Enezi dualarla adını verir. Ezeney adlı bu bebek tarifsiz güzelliktedir, büyümesi de bir o kadar hızlı olur. Yaşlı anne babası ölen Bodoy bahadır, tek başına gelip Ezeney'i babası Ölbös-Cayar'dan ister. İki genç tanıştıklarında birbirlerini çok severler. Bunun üzerine düğünleri için Cañar bahadır kartallarıyla tüm çevre kağanları da davet ederek ulu bir toy verir. Bu ulu toyda, Cañat bahadır tüm halkı ve akrabalarını toplayıp onlara önemli bir konuşma yapar. Yaşadıkları badireleri ve nasıl zafer kazandıklarını tekrar hatırlatarak, bundan sonra dikkat edilmesi gerekenleri sıralar. Zor günlerinde kendilerine yardım eden dostlarını, mücadeleye katılan hayvanları bir bir sayıp, bundan sonra ne yapacaklarını anlatır. Artık Erlik'in birdaha asla yeryüzüne çıkamayacağını söyleyerek, halkının korkusuzca huzur içinde yaşamasını isteyen Cañar, tüm nasihatlarını verdikten sonra gönül rahatlığıyla yetmiş yıllık uykuya dalar [29606-36050].

3. CAÑAR DESTANININ MOTİFLERİ

3.1. Türk Mitolojisi ve Şamanizmiyle İlgili Motifler

Cañar Destanı, şamanik ve mitolojik öğeler bakımından oldukça zengin bir destandır. Temelde iyi ve kötünün mücadelesinin anlatıldığı destanda, Cañar'ın yanında yer alan iyiliğin sembolü Tanrı ve iyelerle, kötülüğün temsilcileri karşı karşıyadır. Üç Kurbustan Kuday, Erlik-biy, Cer Kindigi Enezi ile diğer iye ve ruhlar metinde aktif rol oynar ve kahraman Cañar'ın mücadelelerine yön verir. Şamanizmdeki panteon sistemi ve dünya tasavvuru en çarpıcı biçimde destan sahnelerine yansır.

3.1.1. Gök ve Yer Tanrıları

Altay mitolojisinde gökyüzünün çeşitli basamak veya kademelerinde çok sayıda tanrı ve ruh yaşamaktadır. Alekseyev'e göre, mitlerin ve bu varlıklara adanan merasimlerin incelenmesi, Altaylılarda Üst Dünya genel panteonunun şekillenme sürecinin sona erdiğinin göstergesidir. Alt dünya ile ilgili tasavvurlara göre, yeraltında ölmüş insanlarla kötü ruhların bulunduğu “*ahiret*” ülkesi vardır ve insan öldükten sonra eski görüntüsünde fakat şeffaf bir yaratığa (*üzüt*) dönüşerek buraya göç eder (Alekseyev, s. 41-42, 67).

Mitik tasavvurdaki bu kabul, destanlarda da görülür. Öyle ki Sibiry Türk destanlarında gökyüzü iyiliğin, yeraltı kötülüğün, yeryüzü ise gök ile yer arasındaki mücadelenin mekânıdır. Yaşadıkları yerin özellikleriyle bütünleşmiş ve bu doğrultuda vasıflara sahip olan tanrılar, destan metinlerinde kişileştirilerek anlatılır. Onların da aileleri, binitleri, otlakları vardır. Altay destanlarında gökyüzü tanrıları “*Ülgen, Ülgen biy, Üç Kurbustan, Ak Bırkan*” isimleriyle anılırken; yeraltı tanrıları için “*Erlik, Erlik biy, Bos Erlik, Bos Kaan, Aday Erlik*” ifadeleri kullanılır (Dilek, 2010:47). Ancak tanrılar için çoğunlukla Üç-Kurbustan, Yer-su, Erlik ve çok nadir olarak Ülgen adlandırmalarının kullanıldığı görülür. Kahramanlık destanlarında gök tanrısı Üç-Kurbustan, yeryüzü tanrısı Yer-su (baş ve tek Tanrı) ve yeryüzü ruhları (yerli dağlarla ormanların iyisi) ile Alt Dünya'nın baş tanrısı Erlik şeklinde tanrılar panteonu kesin bir şekilde belirtilmiştir (Potapov, 2012, s. 248). Bununla birlikte “*Bu tanrıların birincileri göklerin üstünde, ikincileri yerin altında oldukları hâlde, her ikisi de bir ışıktır, yani kapıları birdir ve beraber yaşarlar*” (Yörükân, 2013: 56).

Altay Türklerinin evren tasavvurunda, muazzam iki kuvvet olan gök ile yeraltı arasında insana yakın, hisleriyle kavrayıp, aidiyet duygusunu kurabileceği yer hayatını idame ettirebilmesi için ona tüm nesneleri sunan yedi dağ ve denizi ile Yer-su'dur. Radloff,

“Cer-su”yu (Yer-su) insanların üzerinde yaşadığı yer olmanın yanısıra bir “ruhlar cemiyeti” olarak tanımlar. Ona göre, insanoğlu en çok yer-su tanrılarına yakındır ve onlarla aracısız iletişime geçebilir, kurbanlar sunabilir. Diğer taraftan insan, gök ve yeraltındaki tanrılarla doğrudan ilişki kuramaz, buna cesaret edemez. Bu noktada da bir aracıya ihtiyaç duyar, bu araçlar da onların cennetteki cedleridir. Fakat her nesil, tanrılarla iletişime geçmeye muktedir değildir, buna ancak şaman soyundan gelenler vakıf olabilir. Babadan oğula geçen bu ilahî vasıfla beraber şaman soyundan gelen kişi, şaman davulunu da kullanarak Yer-su ilahlarına müracaat edip yardım ister. Böylece onların vasıtasıyla, gök ve yeraltındaki tanrılara isteklerini iletmış olur (Radloff, 1994, s. 8, 17). Dolayısıyla şamanlar, gökle yeraltı arasında denge kurma mücadelesi veren insanın en önemli yardımcılarında olmuştur.

Cañar Destanındaki tanrılar panteonunda başrolde Üç-Kurbustan Kудay ve Erlik vardır. Bununla birlikte Cer-Kindigi Enezi de gerek sahip olduğu üstün ve olağanüstü özellikler, gerekse tanrılarla kurduğu doğrudan iletişim açısından ak-dünya için tanrısal vasfa sahip önemli bir karakterdir.

3.1.1.1. Üç kurbustan kудay

Güney Sibiry Türk halklarının Şamanizm tasavvurunda Gök Tanrısı Ülgen'dir. Eski ve orta çağ yazılı kaynaklarında Ülgen'le ilgili detaylı bilgiye rastlamayız. Bununla birlikte Altay kahramanlık destanlarında da bu konu hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Destan metinlerinde Tanrı için Ülgen ifadesine çok ender rastlanır. Altay tasavvurunda en yüce tanrı Üç Kurbustan'dır (Potapov, 2012, s. 288).

Üç Kurbustan Kудay, destanda iyiliğin sembolü olarak gök tanrısını temsil eder. Bununla beraber isminin başındaki “üç” kelimesinin aslında “uç” yani en üstteki olduğu, ayrıca Üç Kurbustan Kудay'ın Altay Şamanlığında değil, Altay Türkleri arasında Burhanizme verilen ad olan “Ak cañ”da da mevcut olduğuna dair görüşler vardır. Ancak bazı mitlerde sayı anlamıyla üç, yaratıcıyı karşılar (Dilek 2014, s.16,121,193).

Cañar Destanında Üç Kurbustan Kудay, en üstteki tanrı olarak kabul edilir: *Üç Kurbustan Kудay'ınañ/ Ürgülcige cayaltalu ol бүkten* (Tanrı Üç Kurbustan'dan/Sonsuza dek hünerli yaratılmış) [21-22] ifadeleriyle Cañar'ın sonsuz güç kaynağı olarak Üç Kurbustan'a işaret edilir. Bununla birlikte destanda, karşılaşılan güçlüklerde daima ondan yardım istenir: *"Üç Kurbustan Kудayıbis/ Alıs cerge tüşsebis, Alkış-bıyan beriger"- deyt* (“Tanrımız Üç Kurbustan/Işıksız yere düşersek/Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin” -dedi [21621-21623]).

Yaratma kudreti ak-dünyada tamamıyla Tanrı Üç Kurbustan'a aittir. Üç Kurbustan, metinde çok ön plana çıkmamakla birlikte, zaman zaman dile gelip olaylarda son ve mutlak söz sahibi olarak dikkat çeker:

Cer-Kindigi Enezi sezip/ Üç Kurbustan Kudayınañ/ Cayaltalı Cañarga/ Bıyan boluş beriger dep/ Caynap suray bergen emtir./ Üç Kurbustan kizirt edip aydat:/ "Ölbös Cayar uulına/ Uul balanıñ suuzın bereyin,/ Adın boyıñ adaarın" - deyt./ Mını ukkan Cer Kindigi/ Cerge cabıs mürgüp iyet./ Üç Kurbustan katap aydat:/ "Bos Erlik boyı da kojo/ Ak-carıktıñ alıptarın/ Ceñer argazı çok dep/ Ot-calkın kürküreyt" (Cer-Kindigi Enezi sezip/ Tanrı Üç Kurbustan'dan/ Hünerli Cañar'a/ Alkış, yardım versin diye/ Yalvarmış./ Üç Kurbustan hışımla söyledi:/ "Oğlu Ölbös Cayar'a/ Erkek çocuğun suyunu vereyim,/ Adını kendin adlandır" -dedi./ Bunu duyan Cer Kindigi/ Yere eğilip dua etti./ Üç Kurbustan tekrar söyledi:/ "Bos Erlik'in kendisinin de/ Ak dünyanın alplarını/Yenmesi mümkün değil deyip/ Ateş-şimşek gibi gürüldedi) [24063-24078].

Ak-dünya halkının tüm dualarında anılmasına rağmen, Tanrı Üç Kurbustan'la doğrudan iletişime geçebilen sadece iki kişi vardır: Erlik-biy ve Cer-Kindigi Enezi. Üç Kurbustan'ın Erlik'le olan iletişimi esasen aralarındaki çatışma ve mücadele etrafında şekillenirken; Cer-Kindigi Enezi, Cañar ve bahadırlarının yardım ihtiyaçlarını ona iletir, onun yönlendirmeleri doğrultusunda hareket eder.

Cañarçı'nın yeraltında verdiği zorlu mücadeleler esnasında, Kara-Şulmus'u etkisiz hâle getirmek için Cer-Kindigi Enezi'nin yaptığı planın en etkin unsuru Üç Kurbustan'ın verdiği sihirli taraktır:

Ak örgöögö ol kirzeñ,/ Sen onon tarak sura./ Ol taraktı alala,/ Bajiñdı sen taraba, - deyt./ Ol taraktıñ ordına/ Bu tarakla taran - dep,/ Kurkunıñ aldınañ/ Altın tarak alıp beret./ Ol baatır cada berze,/ Seni kojo cat deer./ Ol tuşta mekele:/ Bajım tarap aladım de./ Sen amırap catkançañ,/ Bajiñ biyttep bereyin de./ Ol tujında sege büder./ Çın meni süügen dep,/ Cañartıkka cada berer./ Sen biyt bedirep turala,/ Bu meniñ tarağımla/ Bajın onıñ tarap iyzeñ,/ Ol külük uyuktay berer./ Ooru baatırdı akam dep,/ Erkeledip mınayda ayt:/ Oorıp, cobop kalgan kiji/Bajaar tarap bereyin dezeñ,/ Ol baza sege süüner. /Seni karuuldaar karuulçık edip, /Önötiyin ekelgen, - deyt. - /Bu meniñ tarağımla /Onıñ bajın tarap iyzeñ, /Ol baza uyuktay berer. /Sen çıkkan boyınça, /Sooduda kiliñ-karanı /Meniñ ejimniñ adı dep, /Bajın-közin sıymap turala, /Çürmeş calın sıymap iyzeñ, /Baza uyuktay berer - deyt./ Ol lo tuşta bu boyıñ/Tınıñ alıp kaç! - deyt. -/Men Üç Kurbustan Kudayıma/Barıp caynap suraarımda,/ Bu taraktı bergen edi./ Sen mını cılıytpa - deyt (Ak saraya girersen,/ Sen ondan tarak iste./ O tarağı alınca,/ Başını tarama, -dedi./ O tarağın yerine/ Bu tarakla taran- deyip,/ Kanat kemiklerinin altından/ Altın tarak verdi./ O bahadır yatarken,/ Sana beraber yatalım der./ O zaman kandırarak:/ Başımı taradım de./ Seninle yatarsam/ Başını bitlerim de./ O zaman sana inanır./ Gerçekten beni sevmiş deyip,/ Anbar bölmede yatar./ Sen bit ararken,/ Benim tarağımla/ Onun başını tararsan,/ O hemen uyur/Hasta bahadırı ağabeyim diye,/ Getirdiğinde şöyle söyle:/ Hastalanıp, bitkin düşen kişi/Başınızı tarayayım dersen,/ O yine sevinir./ Seni koruyup kollamak/Niyetiyle alıp getirmiş, - dedi./ Bu benim tarağımla/Onun başını tararsan,/ O yine uyuyuverir./ Sen çıktığında,/ Dinlenen kilin-karayı/Eşimin atı deyip,/ Başını, gözünü sıvazlayarak,/ Perçemli

yelesini sıvazlarsan,/ Yine uyur. -dedi./ O zaman bedeninin/(Dış) canını alıp kaç! -dedi./ Tanrım Üç Kurbustan'dan/Gidip yardım istediğimde,/ Bu tarağı vermişti./ Sen bunu kaybetme -dedi) [16502-16544].

Dolayısıyla her iki örnekte de gördüğümüz üzere, Üç Kurbustan olaylara Cer-Kindigi Enezi vasıtasıyla müdahil olur.

Cañar ve bahadırlarının Erlik-biy'le yeraltının tehlikeli şulmuşlarına karşı verdikleri mücadele ve nihayetinde kazanılan büyük zaferde Üç Kurbustan'ın rolü şu sözlerle dile getirilir:

Ak-carıktıñ albatızı uçun/Üç Kurbustan Kudaydıñ/Cayagan cayaltazıla/ Cer Kindigi enebistiñ/Cetirgen bolujıbıla/Erlik-biydi ak-carıkka/Oyto katap kaçan da/Çıkpas edip ceñgenibis (Ak-dünyanın halkı için/Tanrı Üç Kurbustan'ın/ Verdiği emirle/Cer Kindigi Ene'mizin/Ulaştırdığı yardımla/Erlik-biy'i ak-dünyaya/ Birdaha ne olursa olsun/Çıkamayacak hale getirip yendik) [35620-35636].

Üç Kurbustan'ın, Altay Şamanizmindeki işlev ve önemini Cañar Destanında da aynı şekilde görürüz. Yaratıcı tanrı (Demiurg) olma özelliği, tüm dua ve ritüellerde başta anılması ve en önemlisi de iyiliği temsilen yeryüzü halkına karşı daima yardımcı, merhametli ve cömert oluşu onun destan metnine yansıyan başlıca vasıflarındandır.

3.1.1.2. Erlik

Erlik, *Erlik abı*, *Erlik-biy*, *Ada Erlik*, *Aday Erlik*, *Abı-biy*, *Ada-biy*, *Kal-Erlik*, *Bos Erlik*, *Aybıstan* v.s olarak da adlandırılır. Ülgen'le beraber dünyayı yarattığına inanılan Erlik, alıs cer⁴de yaşar ve oradan insanlara hastalık ve felaketler gönderir. Bazen de yeryüzüne elçileri olan kötü ruhları göndererek onları cezalandırır (Dilek 2014:76).

Erlik isminin kökeni ve anlamına dair farklı iki görüş vardır. Bunlardan ilkinin J.P. Roux şöyle açıklar: *Erklik* “erkek”, “eril” anlamlarındaki er sözcüğünden gelir. Erk de “erkeklik”, “kahramanlık”, “güç” anlamındadır. Zamanla ortadaki k sesinin düşmesiyle *Erklik*>*Erlik* olur ve “erkek, kahraman olma özelliğine sahip kişi” anlamına gelmektedir. Öyle ki pek çok Eski Türkçe metinde, *erklik* sadece güçlü, kudretli kişileri nitelendirmek için kullanılmıştır. Bununla birlikte söz konusu kişiler dinsel bir vasıf taşımazlar (Roux, 2012, s. 69). Yine Altay Türklerinin Kan-Kapçıkay Destanında da yeni doğan erkek bebeğe adını veren ihtiyar, gelecekte haber veren sudur kitabında bu çocuğun Erlik kadar güçlü olacağının yazılı olduğunu söyler (Dilek, 1997, s. 329).

⁴ Alıs cer: Işıksız, karanlık yer; yeraltı.

Diğer taraftan, kötülüğün ve karanlığın sembolü olan bir kişiden “er, kahraman” gibi ifadeleri karşılayan “Erlik” terimiyle bahsetmeyi tezat bir durum olarak gören araştırmacılar da söz konusudur. Erlik’in aslında yaşadığı yerle ilgili olan “Yer-lik” kelimesinden geldiği ve kelime başı y’nin düşerek Erlik biçimine dönüştüğü de kabuller arasındadır. Moğolcada Erlik’in *Erleg* ya da *Yerleg* (Karakurt, 2011, s.86) biçiminde karşılanması da bu ikinci kabulle ilişkilendirilir.

Erlik’in insanlara olan düşmanlığı öyle ileri boyuttadır ki, anlatılara göre Erlik, yaratılıştaki birlikte olduğu ama sonrasında ters düştüğü Ülgen’den sadece esasının ucunu koyabileceği bir yer ister. Ülgen’in bunu kabul etmesinin ardından esasını tamamıyla yere gömer, tekrar çekerken asayı dişleriyle tutan domuz, onun kuyruğundan tutan yılan, kurbağa ve pek çok sürüngen zincirleme halde dışarı çıkar. Erlik asasıyla beraber çıkan tüm bu hayvanlara şöyle der: “*Siz hepiniz insanlara düşman olacaksınız*” (Sagalayev, 2017, s. 39). Bugün hayvanlarla ilgili kabullerde özellikle Erlik’in ortaya çıkarıp, yeryüzüne saldırdığı hayvanların daha çok zararlı ve sürüngen sınıfına dahil olması da yine bu inancın tezahürlerinden olmalıdır.

Altay inançlarına göre, Alt Dünya’da insan gözyaşlarından oluşan Toybodım nehriyle birleşen dokuz nehir vardır, bu nehrin arkasında Alt Dünya’nın başruhu (tanrısı) Erlik’in toprakları bulunmaktadır (Anohin, 1924, s. 3).

Altay Türkleri, Erlik tarafından gönderilen hastalıklar başta olmak üzere diğer tüm felaketlere çare olarak kamlar aracılığıyla ona kurbanlar sunar. Bu kurbanlar Erlik’e düzenlenen ayinler sırasında sunulur. İyi ruhlar için yapılan ayinlerden farklı olarak bu ayinler gece düzenlenir ve Erlik’e herhangi bir kusuru (boynuzu kırık, aksak v.b) olan hayvanlar kurban edilir (Potapov, 2012, s. 305). Öte yandan Erlik için kullanılan “biy, aday, Bey” gibi ifadeler de aslında ona duyulan korkunun bir yansımasıdır (Dilek, 1997, s. 326).

Altay inancında Erlik’in ailesi de önemli bir yer tutar. Potapov’un özellikle Erlik’in oğulları ve kızlarıyla ilgili olarak yaptığı tespitler dikkat çekicidir. Buna göre, Erlik’in oğulları ölen insanların ruhlarını ve bölgesini koruyan çeşitli yaratıkların yaşadığı Yeraltı Dünyası’nın yönetiminde ona yardım ederler. Erlik’in oğulları göllerin ve nehirlerin yöneticileridir, kendi yurtları vardır ve çeşitli yaratıklarla dolu olan denizi yönetirler. Erlik’in kızlarının sayısı 2-9 arasında değişir. Bununla beraber Potapov, Anohin’den aktararak onların “*eğlenceye düşkün, terbiyesiz, ayin sırasında Alt dünyaya gelen kamları yataklarına çekmeye çalışan ahlaksız varlıklar*” olarak tanımlandığını bildirir. Öyle ki bu duruma karşı koyamayan kamlar, Erlik’in emriyle ölür. Dolayısıyla Erlik’in kızlarının

Şaman kült faaliyetinde zararlı rolleri olduğunu söyler (Potapov, 2012, s. 305-306). Aynı şekilde Erlik'in oğullarının sayısı da 9 olarak belirtilir, bunlardan biri *Sokor* (tek gözlü), diğeri de *Çolok* (tek elli)dir (Karakurt, 2011, s.86).

Cañar Destanında Erlik, kahraman Cañar'ın başlıca düşmanı olarak ortaya çıkar. Cañar'ın kendisinin hayır duasını (iznini) almadan Ay-kaan'ın kızıyla evlenmek üzere yola çıktığını öğrenen Bos (İnatçı) Erlik, öfkeden deliye döner. Çünkü Ay-kaan'ın kızını kendi oğluna almayı planlamaktadır. Erlik-biy'in bu düşüncelerini ve ceza olarak kızkardeşi Cañarçı'ya neler yaptırdığını Cañar, ay sudurdaki şu ifadelerden öğrenir:

Cer aldında Bos Erlik/ Cayaltalu bu Cañarga/Caman kinçek sanangan emtir./Üç Kurbustan Kuday'ınañ/Cayaltalu bütken Cañardı/Cok eder dep sananıptır/Bos Erlik boyı bolzo/Cañar dep bu baatır / Ay-kaannıñ Altın-Tana/ Kızın alarga baratkanın/ Cart, cakşı bilip alala,/ Üç Şulmus dep küyülerine/Katu cakılta bergen emtiri./ Cer aldın başkargan/Bos Erlik emdi bolzo/Meniñ adımdı adap,/ Meneñ alkış, bıyan surabay/Ay-kaannıñ kızın alarga/Meni bu baradı dep/Aydarı cok açıdıptır./ Ay-kaannıñ kızın bolzo/Kara dep karuu uulına/Alıp bererge sananıptır./ Onoñ arı körüp oturza/Üç Şulmustar bolgojın/Cer üstinge çıgala,/ Kara tarma tudunıp,/ Üç baştu cılan bolup kubulala,/ Bay terektiñ bu tözinde/Uyuktap catkan Cañarçıga/Cer kırtıjınıñ aldıla/Cılıp kelgen boynça,/ Eer kajınıñ aldınañ/Çıgıp kelgen boynça,/ İlbi-tarmaga aldırtıp,/ Oygonıp bolboy uyuktap catkan/Cañarçıınıñ cüregine/Kara-mama tarmazın/Cürek tözinge caba tudıptır./ Cañarçı dep bu sıynı/Onoñ arı oñdonboy/Uyuktay bergen ol emtir./ Temir kijen sugala,/ Cer aldına aparala,/ Kara çoy örgöögö/Bektep salganı cart köründi (Yeraltındaki Bos Erlik/Hünerli Cañar'a yapacağı/Kötülükleri düşünüyormuş./ Tanrı Üç Kurbustan tarafından/Hünerli yaratılmış Cañar'ı/Yok ederim diye düşünmüş/Bos Erlik kendisi/Cañar adlı bu bahadırın/Ay-kaan'ın Altın-Tana/Kızını almaya gittiğinden/Emin olup,/ Üç Şulmus denilen damatlarına/Kesin emir vermiş./ Yeraltını yöneten/Bos Erlik şimdi ise/Adımı anıp/Benim hayır duamı alıp yardım istemeden/Ay-kaan'ın kızını almaya/Gitmiş diyerek/Tarifsiz öfkelenmiş./ Ay-kaan'ın kızını/Kara adlı biricik oğluna/Almayı düşünmüş./ Sonrasında bakmış ki/Üç Şulmuslar/Yer üstüne çıkarak,/ Kara büyü yapıp,/ Üç başlı yılana dönüşerek,/ Kutsal kavak ağacının dibinde/Uyuyan Cañarçı'ya/Yer kabuğunun altına doğru/Hareket eder etmez,/ Eyer kaşının altından/Çıktıklarında/Büyü yapmak isteyip,/ Uyanamadan uyuyan/Cañarçı'nın yüreğine/Kara-mama büyüünü/Yüreğinin tam dibine bastırmışlar./ Cañarçı adlı bu kardeşi/Hala kendine gelemeyen/Uyuyormuş./ Demir pranga takıp,/ Yeraltına götürerek,/ Dökme demirden kara saraya/Kilitlendiği açıkça görünmüş) [859-904].

Erlik'in yer aldığı Altay destanlarında mücadele çoğunlukla tıpkı Cañar Destanında olduğu gibi Erlik veya şulmuslarından birinin başkahramanın bir yakınına yeraltına kaçırmayla başlar (Dilek, 1997, s. 329). Kırılma noktası bu şekilde başlayan mücadeleler Erlik'in, Cañar ve yakınlarına kurduğu akıl almaz tuzaklarla çok şiddetli çatışmalara dönüşür.

Erlik-biy öylesine hırslıdır ki Cañar karşısında yenilgiyi asla kabul edemez. Verilen mücadelede yapılan hiçbir hatayı da mazur görmez [24130-24191]. Bu hırsın en çarpıcı

örneklerinden biri de Cañarçı'nın, yeraltındaki sarayına kızı Kara-Taacı kılığında girip karısını büyüyle uyutarak, Sokor-Kara ve altı oğlunun dış canlarını alıp kaçtığını öğrendiğinde yaşanır. Müthiş bir öfke krizi geçiren Erlik-biy, önce bu olaydan sorumlu tuttuğu karısını ve saraydaki adamlarını çok şiddetli şekilde cezalandırır; yine de hırsını alamaz. Üzüntü ve öfkeden kendini kaybedip günlerce baygın yatan Erlik'in tekrar düzelmesi de o kadar kolay olmaz:

Arga cokto Erlik-biy/ Açu koron kıygırıp aydat: "Ak-carıktıñ kijizi / Meniñ şireeme cadala,/ Bu meniñ emegenimdi/ İlbi tarmala uyuktadıptır./ Slerler neni körgönöör? - dep,/ Alıp, bökö baatırlarıla/ Belgeçi, tölgöçi tarmaçıların/ Ekideñ, üçteñ katay tudup/ Ejikteñ ıgara çaça berdi./ Örgöö içi een bolo berdi./ Tındu neme cok boldı./ Bos Erlik bu boyı/ Emegenile ekü artat./ Emegenin bu kuçaktanıp/ Şireezine ıgırala,/ Ceti üyelü komırgayın alıp/ Emegeniniñ kulagındöön/ Keydi ürüp iyerde,/ Emegeni oygonıp kelet./ Almış-şulmus baatırları,/ Belgeçi, tölgöçi tarmaçıları -/ Onçozı oyto örgöögö/ Tolup kelbey kanayttı./ Erlik-biydiñ abakayı/ Ebire cuulgan şulmustarın körüp/ Ne kerek cuuldıgar dep/ Alañ kaykap surap ugat./ Çapçakla ekelgen suunı/ Cañıs tınıp cudup iyet./ Araayınañ şımıranıp surayt:/ "Bu seniñ şiree orınınga/ Bistiñ Kara-Taacını/ Uyuktadıp salgan cogım ba?/ ... E-e, e-e, oy, lo balam kayda?/...Mını ukkan Erlik-biy/ Açu-koron algırala,/ Çalkoyto cıgılıp,/ Taş taktaga tiyele,/ Talımzırıp cada beret./ Tüymejip olor turgança,/ Törtön kün ödö bertir./ Erlik-biydiñ emegeni/ Kara terseyekti tudala,/ Erlik-biydiñ oozına sugat./ Kara terseyekti cudala,/ Erlik-biy tınıp iyet./ Onoñ arı kamdarı/ Törtön kara terseyekterdi/ Erlik-biyge bererde,/ Bacırada bu çaynap/ Cuda salıp cip iyet./ Törtön kün ödüdü, Töjögineñ örö turat./ Sanaazı kirip kelerde,/ Baş castıgın añtara tartıp,/ Acıktap körör bolgojın,/ Altı uuldarınıñ tını/ Ol cerinde cogıla./ Erlik-biy emdi/ Ekinçi katap talala,/ Çalkoyto cıgılıp/ Taşka sogulıp cada beret./ El-conı tüymejip/ Erlen bile azırayt./ Ceti künge bu ulay/ Ceten erlendi cip alat,/ Ceti konıp cer tayanat,/ Törtön konıp töjöktöñ turat./ Açu-koron algırala,/ Emegeniniñ eki tuluñın/ Sol kolına oroy tudup,/ Açu-koron bu algırıp,/ Algan üyin bu mında/ Abay berbey em kanayttı./ Açu-koron bu tabışka/ Batpak çoy örgöözineñ ıgılıp,/ Tal ortodoñ carıla beret (Çaresiz Erlik-biy/ Acı zehir bağırdı:/ "Ak-dünyanın insanı/ Benim tahtımda yatarak,/ Hanımımı/ Kara büyüyle uyutmuş./ Siz ne gördünüz? -deyip,/ Alp, pehlivan bahadırlarla/ Falcı, büyücülerini/ İki, üç kez tutup/ Kapıdan çıkarıp fırlattı./ Sarayın içi boşaldı./ Canlı hiçbir şey kalmadı./ Bos Erlik'in/ Karısıyla ikisi kaldı./ Yaşlı kadını kucaklayıp/ Tahtına çıkararak,/ Yedi boğumlu kavalını alıp/ Yaşlı kadının kulağına doğru/ Hava üfleyince,/ Yaşlı kadın uyandı./ Almış, şulmus bahadırları,/ Falcı, büyücülerini/ Hepsini tekrar saraya/ Doldu./ Erlik-biy'in hanımı/ Etrafta toplanan şulmuslarını görüp/ Neden toplandılar diye/ Şaşıarak sordu./ Çapçak (ağaçtan fıçı) getirilen suyu/ Tek nefeste içti./ Yavaşça fısıldayıp sordu:/ "Bu senin tahtında/ Bizim Kara-Taacı'yı/ Uyutmamış mıydım?/... Eee, yavrum nerede?/...Bunu duyan Erlik-biy/ Acı feryatlarla bağırarak,/ Sırtüstü yığılıp,/ Taş tahtaya deyerek,/ Bilincini kaybedip yattı./ Endişe içinde,/ Kırk gün geçmiş./ Erlik-biy'in hanımı/ Kara fareyi tutarak,/ Erlik-biy'in ağzına soktu./ Kara fareyi yutup,/ Erlik-biy nefes aldı./ Ondan sonra kamları/ Kırk kara fareyi/ Erlik-biy'e verince,/ Hızlıca çiğneyip/ Yutup yedi./ Kırk gün geçince,/ Döşeginden kalktı./ Aklına gelince,/ Baş yastığını çevirip,/ Dikkatle baktı ki,/ Altı oğlunun canı/ Orada yok./ Erlik-biy şimdi/ İkinci kez ortalığı ayağa kaldırıp,/ Sırtüstü yığılıp,/ Taşa çarpıp yattı./ Halkı endişe edip/ Tarla faresiyle besledi./ Birbiri ardına yedi gün/ Yetmiş tarla faresi yedi./ Yedi gün sonra yere dayandı./ Kırk gün sonra döşekten kalktı./ Acı feryat bağırarak,/ Yaşlı kadının iki (saç)

örgüsünü/ Sol eline dolayıp,/ Acı zehir bağırarak,/ Eşini burada/ Perişan etti./ Acı zehir bu gürültüyle/ Bataklık demir sarayından çıkıp,/ Tam ortadan yarıldı) [23948-24035].

Erlik'in tek hedefi Cañar'ı ortadan kaldırarak tüm varlığını ele geçirmektir. Cañar'ı yenip öldürdükten sonra ise Tanrı Üç Kurbustan'ı tek başına yenebileceğine inanır:

Erlik çerüzi algırışkan/ Ak-carıktı olor köstöp/ İçkeri bolboy bu kanayttı./ Bos Erlik boyı bolzo/Kara sarlık adına mingen/Almıs-şulmus kürümderin/Aydap algan köndügiy iyet./ Onoñ arı Erlik-biy/Elçilerin köörödip kökidet:/ "Cañar baatırdı ceñip iyezbiş,/ Ak-carıktıñ üstinde/Biske çıdaar baatır cok./ Cerdin üsti bistiñ bolzo,/ Cöøjö biske ceder - deyt. -/Ol tušta örö turgan/Üç Kurbustan Kudaydı/ Men boyım ceñerim!" - deyt/ Kürkürede katkıp maktanat./... "Almıs, şulmus baatırlarım,/ Ak-carıktıñ baatırların/ Col ötkürbey udura barıp,/ Bajın kezip buduna salıgar,/ Buttarın kezip bajına salıgar./ Uyalbas bütken Cañar baatır/ Meni çenep turgan emtir./ Boyım ogo cederim! - deyt. -/ Ceñü meniñ bolor,/ Ol tušta Cañardı/ Cajın çakka calı cokko/ Ejigime calçı ederim./ Eki emeenderi le sıynı, kızı/ Meniñ uuldarımınñ ol bolzo,/ Emeenderi bolor" - dep,/ Açu-koron algırat (Erlik'in askeri haykırp/ Ak-dünyayı gözleyerek/ İçeri girdiler./ Bos Erlik ise,/ Kara öküz atına binmiş/ Almıs, şulmus kötü ruhlarını/ Sürüp götürdü./ Ondan sonra Erlik-biy/ Elçilerine bakıp ısrarla söyledi:/ "Cañar bahadırı yenersek,/ Ak-dünyanın üstünde/ Bize dayanacak bahadır yok./ Yeryüzü bizim olursa,/ Malı mülkü bize yeter -dedi./ O zaman yukarıda duran/ Tanrı Üç Kurbustan'ı/ Ben kendim yenerim!" -deyip,/ Haykıarak kakhaha atıp övündü./... "Almıs, şulmus bahadırlarım,/ Ak dünyanın bahadırlarını/ Yol geçirmeden karşılayıp,/ Başlarını kesip ayaklarına takın,/ Ayaklarını kesip başlarına koyun./ Utanmaz yaratılmış Cañar bahadır/ Beni sınamış./ Ben ona yeterim! -dedi./ Zafer benim olacak,/ O zaman Cañar'ı/ Ömür boyu parasız/ Kapıma ırgat yapacağım./ İki karısı ile kızkardeşi ve kızı/ Benim oğullarımın/ Eşleri olacak" -deyip,/ Acı, zehir bağırdı) [28829-28894].

Destanda Erlik-biy'in karısı son derece korkunç ve çirkin bir görünüme sahiptir. Bu görünüm oldukça detaylı bir biçimde tasvir edilir:

Erlik-biydiñ abakayı/Celim kara çıraylu,/ Celber kara çaçı bolzo,/ Torsıgınañ ödüp kalgan,/ Bastıra çırayı çırış,/ Kiji körör aayı cok,/ Kijideñ başka keberlü,/ Eki közi şıl kan,/ Ayırı-teyri azuları/Eki camacaydañ çıgıp kalgan (Erlik-biy'in hanımı/Çirkin kara yüzlü,/ Dağınık kara saçı ise,/ Topuğundan geçmiş,/ Karşıdan yüzü kırışık,/ Bakınca düzensiz,/ İnsandan farklı görünüşlü,/ İki gözünde kan çakılı,/Ayrık ayrık dişleri/İki köşeden çıkmış) [23439-23448].

Cañar ve kızkardeşi Cañarçı'ya karşı verilen mücadelede, kurulan tuzaklarda ve yapılan kara büyülerde Erlik'in ailesi etkin rol oynar. Destanda Erlik-biy'in üç kızı, altı da oğlu vardır. Kara-Taacı, Sarı-Taacı ve Küreñ-Taacı adlı kızları üç şulmusla evlidir. Cer Kindigi Enezi'nin, Erlik-biy'in kızlarıyla ilgili Cañar'a yaptığı uyarılar, onların tehlikesinin boyutlarını göstermesi bakımından önemlidir:

Kaçan küçi cetpeze,/ Bu cüstükti algança,/ Temir-Çookır at/Kiçü Şulmustıñ örgöözine/Boro çıkan bolup kirzin./ Castık aldında bolgojın/Ol örgööni açatan/Tülküüri anda cadırı -deyt. -/Çeber, keñkil bolor kerek./ Erlik biydiñ kıstarı/Sezip iyerdeñ magat cok./ Olorgo sestirip iygejin/Temir-Çookır adıñ bolzo,/

Cal castanıp cıgılar./ Cañarçı dep cañıs sıynıñ/Ceñ castanıp ölör,/ Ak carıkka oyto çıkpas,/ Alıs cerde söögi artar” – deyt (Eğer gücü yetmezse,/ Bu yüzüğü alınca,/ Temir-Çookır at/Küçük şulmusun sarayına/ Boz sıçan olup girsin./ Yastık altında/O sarayı açan/Anahtar var- dedi./ Dikkatli olmak gerek./ Erlik biy'in kızları/Sezmemeli./ Onlara sezdirirseniz/Temir-Çookır at,/ Yelesini yayıp yığılır./ Cañarçı adlı biricik kızkardeşin/Yenine yaslanıp ölür,/ Ak dünyaya geri çıkamaz,/ Işıksız yerde cesedi kalır” – dedi) [1175-1192].

Erlik'in üç kızı içinde destanda en etkin olarak yer alan isim Kara-Taacı'dır. Eşi Kara-Kula'yla birlikte ikisini, Cañarçı yeraltında öldürür. Kendisi kurdun-böceğin yardımıyla tekrar canlanır ancak kocasını diriltmek mümkün olmaz. Bunun üzerine oğlu Kan-Şülütey'e olup biteni anlatarak intikam mücadelesini başlatmasını ister. Yeryüzüne çıkmak için Kara-Taacı büyük çaba sarfeder ancak başaramaz. En sonunda bir yılana dönüşerek çıkabilir fakat bu sırada oğlunun ak-dünyanın bahadırları tarafından öldürüldüğünü öğrenerek hırsı iyice artar. Geri dönüp ağabeyi Sokor-Kara'dan yardım ister. Ancak en sonunda dış canıyla birlikte Altın-Sırğa tarafından öldürülür [10278-10516, 12201-12744].

Erlik'in destanda geçen altı oğlundan yalnız ikisi isimleriyle anılır. Bunlardan ilki *Kara-uul*, diğeri de *Kara-Mançak*'tır. Kara-uul metnin başında, Cañar'la karşı karşıya gelir. Burada Ay-kaan'ın kızına kendisi de talip olan Kara-uul'dan, görünümünden dolayı *celim-kara* (çirkin kara) diye de bahsedilir. Nitekim “kara” ifadesi, yaşadığı karanlıklar ülkesi hasebiyle de Erlik ve yakınlarıyla bütünleşmiştir. Cañar ve Cañarçı'yı tahrikleriyle kıskırtan Kara-uul, en sonunda Cañar'ın hayvanlarının da yardımıyla dış canı öldürülerek, atı ile birlikte yok olur:

Cayaltalu Cañar baatır/Cañarçı degen sıynıla/Türgen-tükey cügürükle/Cedip kelgen boyunça,/ Eki iyt le eki tööni/Toktodolo, surap turat:/ “Erlik-biydiñ Erke uulı,/ Anda ne udadıñ?” – dep,/ Eki karındaş karu ugat./ Celim-kara baatır aydat:/ “Ay-kaannıñ kızı/Seni sakıp cat – dep,/ Öçöp-çeçep katkırat, -/Cürek töskö atkan edim,/ Kanayıp kıya bargan ok” – deyle,/ Örö turgan boyunça,/ Erlik-biydiñ Karu uulı/Cayaltalu Cañarla/Tuduja berbey kanayttı./ Caak boygo tajıjat./ Carın boydoñ tartıjat./ Celim-kara baatır aydat:/ “Korondı ogım sege tiygen,/ Cazılar argañ seniñ cok,/ Cer castanıp ölöriñ” – deyt./... Cayaltalu Cañar baatır/Uşpa kara cıdazıla/Cürek tösti ötküre sayıp,/ Cerdiñ ceti kadın ötküre/Cılım kaya ol taşka/Celim-kara baatır bolzo,/ Ölör cañı minıñ cok/Kürkürede kaylap aydat:/ “Sen meni kıynabay/Alıs cerimge bojtosoñ,/ Şırkañdı bolzo, cazarım./ Adam karın sege süünip/Ölbös möñkü çaş berer” – deyt./ Cayaltalu Cañar aydat:/ “Ölümneñ men korkuyla/Öştüğe sadınbazım./ Tınımdı men kıskanala,/ Sen iytkе bajırbazım./ Celbisterle cuulajıp,/ Cayım uçun ölörim./ Almıstarla cuulajıp,/ Albatı uçun ölörim – deyt. -/Tının senin kayda?” – dep,/ Celim-kara baatırdı/Erep-tolgop kıynay berdi./... Eki kara kuskun otura tujüp/Cañıs ünle akşıp aydat:/ “O-o kalak, bu la bis/Undıp salgan emtiris./ Bu şulmustıñ tını bolzo,/ Bu la kiliñ-kara attın bajında/Eki tüñey erlen bar./... Kara cerde karbaya catkan/Kiliñ-kara at bajına/Eki buttap teep iydi./ Eki tüñey erlen emdi/Örö keyge şuñup çıgat./ Eki kuskun sooro tepti,/ Oyto cerge tujerde,/ Ezer-sezer eki iyt/Kara cerge kirgilekte,/ Azularıla kabıra tudup,/

Ilbırada olordı çaynayla,/ Oostorınañ kuzup iyet./ Bu la öydö bolgojın/Celim-kara baatır/Kiliñ-kara adıla/Kızarıp agar kanı cok/ Kap la kara taş bolup/Ölö berbey kayttılar (Hünerli Cañar bahadır/Cañarçı adlı kızkardeşiyle/Hızla hareket edip/Yetip gelince,/ İki köpekle iki deveyi/Durdurarak, sordu:/ "Erlik-biy'in nazlı oğlu,/ Ay-kaan'ın kızı nerede?/ Orada niye oyalandınız?" - deyip,/ İki kardeş cevap bekledi./ Celim-kara bahadır söyledi:/ "Ay-kaan'ın kızı/Seni bekliyor - deyip,/ Katıla-katıla güldü,/ Tam yüreğine atmıştım,/ İşte böyle kesmiş ok" - diyerek,/ Ayağa kalkar kalkınca/Erlik-biy'in Karu oğlu,/ Hünerli Cañar'la/Savaşmaya başladı./ Yüz hizasında vuruştular./ Omuz hizasında güreştiler./ Celim-kara bahadır söyledi:/ "Zehirli okum sana değdi,/ Seni kurtaracak çaren yok,/ Yenilip öleceksin" - dedi./ ...Hünerli Cañar bahadır/Kara mızrağıyla/Yüreğinin ortasına saplayıp,/ Yerin yedi katını geçerek/Sarp kayalığa/Sokup geçirdi./ Celim-kara bahadır ise,/ Ölmemiş/Uğuldayarak mırıldandı:/ "Sen bana işkence etmeden/Karanlıklar yurduma gönderirsen,/ Atam çok sevinip karşılığında sana/Ebediyen ölümsüzlük verir" - dedi./ Hünerli Cañar söyledi:/ "Ben ölümden korkarak/Kendimi düşmana satmam./ Canımı düşünerek,/ Senin gibi köpeğe baş eğmem./ Celbislerle savaşım,/ Özgürlük için ölürüm./ Almislarla savaşım,/ Halkım için ölürüm - dedi./ Senin dış canın nerede?" - deyip,/ Çirkin-kara bahadırı/Evirip çevirip dövdü./ İki kara kuzgun konup/Tek ses bağrıştılar:/ "Ah canım, biz/Unutmuşuz./ Bu şulmusun dış canı,/ Bu kilin-kara atın başında,/ Oradaki iki eş tarla faresinde./ Kara yerde hareketsiz yatan/Kili`n-kara atın başına/İki ayağıyla tepti./ İki eş tarla faresi şimdi/Yukarıya fırladılar./ İki kuzgun tepti,/ Tekrar yere inerek,/ Sezici iki köpek/Kara yere giremeden/İşte o zaman/ Dışleriyle saldırıp,/ Geviş getirip onları çiğneyerek,/ Ağızlarından çıkardı./ Celim-kara bahadır/Kiliñ-kara atıyla/Kızarıp akan kanı olmadan/Kara taşla dönüşüp/Öldüler) [3810-3934].

Erlik-biy'in yer kabuğunun ağzını delerek yeryüzüne çıkma mücadelesinde ve yıllar süren savaşlarda altı oğlunun da aktif rol oynadığı görülür. Ancak oğulları bir türlü Erlik-biy'i memnun edemez. Öyle ki onları yönetme görevini Erlik, bahadırlarından Temir-Bökö'ye verir:

Öç alar ol kerek!/Eki ceñü olordıñ bolgon,/ Üçinçi ceñü bistiñ - dep,/ Bajın culup algırat. -/ Meniñ tenek uuldarımdı/ Sen başta! – deyt (Öc almamız gerek!/ İki zafer onların,/ Üçüncü zafer bizim -deyip,/ Saçını yolup bağırdı./ Benim ahmak oğullarımı/ Sen yönet! -dedi/...Cer aldında Temir-Bökö baatır/ Bos Erliktiñ altı uuldarıla/ Cer tamını açarga/ Kança tümen şulmustarıla/ Kaya-taştı ootkılup,/ Kara teri agıp kalgan/ Kalaptanıp iştegileyt./ İştenip, arıp çököylö,/ Cılan, baka aş-kursaktarıla/ Ajanıp, amırap oturgılayt./ Ança-mınça bolbodı,/ Kara bukazın minip algan/ Bos Erlik boyı kelet./ "Kandıy koomoy iş bu? - dep,/ Köl közine kan çağılğan/ Bustap, ogırıp kıygırat (Yeraltında Temir-Bökö bahadır/ Bos Erlik'in altı oğluyla/ Yer kabuğunu açmak için/ Çok sayıda şulmusuyla/ Kayalığı parçalayıp/ Kara terini akıtarak,/ Hırsıyla çalıştılar./ Çalışıp, yorulup çökerek,/ Yılan, kurbağa yemekleriyle/ Yemek yiyip, dinlenip oturdular./ Çok zaman geçmeden,/ Kara boğasına binen/ Bos Erlik geldi./ "Ne kadar kötü bir iş bu? -deyip,/ Göl gözüne kan çakıldı/ Böğürüp, çığlık atıp bağırdı) [20939-21279].

Buradaki öfkenin sebebi, Erlik'in yeraltına gönderildikten sonraki temel amacı olan yeryüzüne çıkma ihtirasına dayanır. Çünkü her ne kadar tanrı olduğu için ölümsüz olsa da

bu Erlik için yeterli değildir. Onun esas gayesi ve mücadelesi yeniden gün yüzüne çıkabilmektir.

Nasıl ki, “*ak-carık*⁵”ta yaratma kudreti Üç Kurbustan’a aitse, “*alis cer*”de de bu kudret Erlik’e verilmiştir. Düşmanları etkisiz hale getirmesi için karısına verdiği kamış Erlik’e etki etmez, bunun sebebini de kendisinin yaratıcı olmasına bağlar:

Seremcilü kiji bolzo,/ Bu kuluzın la sok - deyt,/ Bisteñ tıdu bolzo,/ Bu kuluzın tiyze,/ Cıgıla berer uçurlu./ Ak-carıktıñ kijizi bolzo,/ Kıymık etpey turar" - deyt./ Erlik-biydiñ emegeni/Komurgaydı alala,/ Erlik-biydiñ bu boyun/Tuda berbey kanayttı./ Erlik-biy bu boyı/Kıymık etpey bu turat./ "Sen ne cıgılbadıñ?" - dep,/ Emegeni çıñırat./ "Men boyım, cayaacı" – dep/Erlik-biy kızireyt (Şüpheli biri olursa,/ Bu kamışla vur-dedi./ Bizden biri olursa,/ Bu kamış değdiğinde,/ Yıgılacaktır./ Ak-dünya kişisiyse,/ Kıpırdamadan kalır" -dedi./ Erlik-biy'in hanımı/Kavalı alarak,/ Erlik-biy'in kendisine/Tuttu./ Erlik-biy/Kıpırdamadan durdu./ "Sen nasıl yıgılmadın?" -deyip,/ Yaşlı kadın çığlık attı./ "Ben yaratıcıyım" -diyerek,/ Erlik-biy haykırdı) [24158-24174].

Erlik, yeraltının tanrısı olsa da yeryüzüne çıkmaya asla muktedir olamaz. Onun Altay mitik tasavvurunda olduğu gibi ceza olarak ebediyen alıs cere gönderilişi ve Üç Kurbustan'ın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalışı metnin sonlarındaki şu sahnelerde tezahür eder:

Cer Kindigi Enezi aydat:/ "Emdi Erlik-biy, sen/Cer üstine kaçan da/Ak-carıktıñ üstine/Oyto muñzanıp çıkpa./ Ak-carıktıñ albatızın/Kaçan da katap cuulap,/ Albatını çakpıradıp,/ Bala-barkazın ıylatpazıñ./ Emdi bistiñ aldıbıska çerten./ Ak-carıkka kaçan da/Oyto katap, çıkpazım dep/Aktu boyıñ aydın!" - deerde,/ Erlik-biy oozın açıp:/ Men burulu emtirim./ Seniñ cayagan baatırlarıñ/Alıp bütken şulmustarımdı/Onçozin emdi kırالا,/ Ölgödiy edip kıynadat./ Oyto katap men/Ak-carıkka kaçan da/Çıkpazım dep çertenip cadım./ Meni oyto bojodoor" - dep,/ Caynay berbey bu kanayttı./ Cer Kindigi Enezi aydat:/ "Erlik-biydi oyto/Alıs cerdöön bojodoor" - deyt./ Bodoy baatır kelele,/ Korum mejelikti kodorolo,/ Tuura anda aparıp salat./ Tört baatır Erlik-biydi/Tört sanınañ örö ködürüp aydat:/ "Kalgançıda ak-carıktı/Kereestenip bu mında/Kerek bolzo, körüp al./ Altayıstı oyto katap/Kaçan da körböziñ!" - dejiip,/ Cer tamınıñ tübi döön/Çaçıp iybey bu kanayttı (Cer Kindigi Enezi söyledi:/ "Şimdi Erlik-biy, sen/Ne olursa olsun yeryüzüne/Ak-dünyanın üstüne/Bir daha çıkma./ Ak-dünyanın halkını/Tekrar savaşıp,/ Tedirgin edip,/ Çoluk-çocuğu ağlatma./ Şimdi bizim önümüzde yemin et./ Ak-dünyaya ne olursa olsun/Tekrar çıkmayacağım deyip/Kalpten söyle!" -dediğinde,/ Erlik-biy ağzını açıp:/ "Yukarıdaki Tanrı Üç Kurbustan,/ Ben suçluydum./ Senin yarattığın bahadırların/Alp yaratılışlı şulmuslarımdı/Hepsini kırarak,/ Öldürüp işkence etti./ Ben tekrar/Ak-dünyaya bir daha/Çıkmayacağıma yemin ediyorum./ Beni geri gönderin" -deyip,/ Yalvardı./ Cer Kindigi Enezi söyledi:/ "Erlik-biy'i geri/Işıksız yere doğru gönderin" -dedi./ Bodoy bahadır gelerek,/ Oradan uzağa götürdü./ Dört bahadır Erlik-biy'i/Dört yanından kaldırıp söyledi:/ "Son kez ak-dünyayı/Hatırlamak/İstersen, bak./ Altay'ımızı tekrar/ Bir daha göremeyeceksin!" -deyip,/ Yeraltının dibine doğru/Fırlattı) [32354-32368].

⁵ Ak-carık: “Ak-ışık” anlamındaki bu terim metinde “ak-dünya/dünya, yeryüzü” ifadelerini karşılar.

3.1.2. Cer Kindigi Enezi

Cañar Destanında karşılaşılan en özel ve farklı kişilerden biri de Cer Kindigi Enezi'dir. Sahip olduğu vasıflar doğrultusunda onu tek bir yerde tanımlamak mümkün olmasa da destanın genel çizgisine bakıldığında Cer Kindigi Enezi, gök ve yer unsurlarının şiddetli çekişmesinde yeryüzündeki dengeyi sağlayan başlıca unsurdur denilebilir. Bazen iye, büyücü bazense halk hekimi rolünde görülen Cer Kindigi Enezi, destan kadrosunda en az Cañar, Cañarçı ve Erlik kadar önemli ve belirleyici bir yere sahiptir. Öyle ki nesiller boyu süren mücadelelerde değişmeyen ve olayların seyrine yön veren başlıca isimlerdendir.

Orta Asya Türk ağzlarında “*kindik*” göbek anlamına gelir. “Kindik” terimine Osmanlı kaynakları ile Anadolu’da da rastandığını belirten Ögel, dış tesirlerden uzak bazı Altay Türklerinin dünyanın göbeği için “*yering/yerdiñ Kindigi*” ifadesini kullandıklarını ve bunun Altay mitolojisinde de görüldüğünü söyler (Ögel, 2010b, s. 251).

Sagalayev, ana-tanrıça ve toprak-ana tasavvurlarından yola çıkarak, Ural-Altay mitik düşüncesinde zararlı yeraltı unsurlarının yeryüzüne çıkış noktası olan deliği kapatma görevinin çoğunlukla *Ulu/Toprak İhtiyar Kadına* verildiğine işaret eder (Sagalejev, 2017, s. 43-44). *Ak-Ene*, *Umay*, *Ana-Maygıl* ve nihayet Cer-Kindigi Enezi gibi adlandırmalarla karşımıza çıkan bu koruyucu, kutsal kadın tipi özünde anaçlığı temsil eder. Ak Ene ya da Cer Kindigi Enezi, toprak ve suyun sahibi kabul edilen yer-su iyeleri ile kadın ve çocukların koruyucu ruhu olması bakımından anne arketipinin de bir yansımasıdır (Fedakâr, 2014, s. 103).

Bu bilgiler ışığında Cañar Destanındaki en dikkat çekici karakterlerden biri olan Cer Kindigi Enezi yani “Yer Göbeği Anası”nın önemi daha iyi anlaşılacaktır. Öyle ki dünyanın merkezini temsil eden “Cer Kindigi”nin anası olma vasfı, onu başlı başına özel ve güçlü kılar. Nitekim yukarda bahsedilen dengeyi sağlayan unsur olma özelliği de aslında buradan gelir.

Destanda Cer Kindigi Enezi, Cañar ve Cañarçı’yı büyüten, her türlü sıkıntılarında onlara yol gösteren, yardım eden; gelecekte haber verip sahip olduğu olağanüstü güçlerle olayların seyrini değiştiren ulu ve bilge bir ihtiyardır. Destanın başında Cañar, halkına seslenirken Cer Kindigi Enezi’nin hayatlarındaki önemini şöyle ifade eder: *Üç Kurbustan cayaarda,/ Cer-Enedeñ bis ekü/Kojo bütken edibis* (Üç Kurbustan yaratırken,/ Cer-Ene’den biz ikimiz/Birlikte yaratılmışız) [493-495].

Öksüz iki kardeş olan Cañar ve Cañarçı'yı büyüttüğü gibi, onların çocuklarını büyütme görevini de Cer-Kindigi Enezi üstlenir:

Cer-Kindigi Enezi/Eki balanı kolgo alat./ “Cañar la Cañarçı,/ Altın-Tana la Kün-Keldi,/ Eki balanı okşop alıgar./ Cañar la Cañarçı/Slerdi men çıdatkam./ Bu la eki bala/Baza meniñ kolumda/Özüp çıdaytan uçurlu” – deyt (Cer-Kindigi Enezi/İki çocuğu eline aldı./”Cañar ile Cañarçı/Altın-Tana ile Kün-Keldi,/ İki çocuğu öpün./ Cañar ile Cañarçı/Sizi ben büyüttüm./ Bu iki çocuğun/Yine benim elimde/Büyümesi uygundur” – dedi) [9471-9480].

Cer Kindigi Enezi'nin görünümü, yaşadığı yer ve bindiği at dahi her şeyiyle sıradışıdır. Erlik tarafından görevlendirilen üç şulmusun, yurdunu yakıp yıkarak, kızkardeşi Cañarçı'yı da büyü yoluyla uyutup yeraltına kaçırmaması sonucunda çaresiz kalan Cañar, Cer Kindigi Enezi'ne sığınır. Ne yapacağını bilmez bir halde Cer Kindigi Enezi'ni anarak dua ederken, birdenbire Cer Kindigi ortaya çıkar:

Onoyıp olor turgança,/ Tabış emes tabış boldı,/ Küzürt emes küzürt boldı./ Küler kaya kürkürey berdi./ Kaya taştar oodilat./ Ança-mınça bolboy turup/ Aydın, künniñ çığış canınañ/ Ak kayazı açıla berdi./ Celber kara tekezine mingen/ Cer-Kindigi bu Enezi/ Sır celişte çıgıp keldi./ Altın-möñün kep kiyiptir./ Künge udura kös kılbigar./ Köröri çok caraş sürlü bütken/ Caan kiji bu emtiri./ Aylandıra acıktap köröt, -/ Alakan cayıp ezendeşti./ Ebire cazap körölö,/ Eki koldoñ ezendeşti./ “Kapşay-türgen kergile” – dep./ Katu ünle aydıp turat./ Cayaltalu Cañar baatır/ Eki adın cedinip./ Ak-kayanın açık kaalgazınañ/ Kire berbey kanayttı./ Cardında eki mürküt,/ Canında eki taygıl,/ Eki ayuzı eeçiğençe/ Onçozi mında kirdiler./ Cılım Ak-kaya emdi/ Cık çok cabıla berdi./ Bu kayanın iç canı/ Kiji kaykaar caraş emtir./ Kandıy öñdü taş çok deer./ Onçozi kiji toolop bolbos./ Onoñ arı barar bolzo./ Uçı-kıyuzı bildirbes/ Ak calañ cer emtiri./ Emdi körüp turar bolzo./ Altın örgöö anda turat./ Cer-Kindigi Enezi/ Ceten kulaş müüstü/ Celber kara tekezin/ Ağıdıp iybey kanayttı (Onlar böylece dururken,/ Gürültüye benzemez gürültü oldu./ Uğultuya benzemez uğultu oldu./ Bronz kaya gürüldedi./ Kayalıklar parçalandı./ Çok zaman geçmeden/ Ayın, güneşin doğduğu taraftan/ Ak kaya açıldı./ Dağınık tüylü kara tekesine binen/ Cer-Kindigi Enezi/ Aniden ortaya çıktı./ Altın-gümüş giyimliydi./ Güneşe bakar gibi göz kamaştırır./ Görülmemiş güzellikte yaratılmış/ Ulu kişiymiş./ Etrafa dikkatle bakıp inceledi./ Elini uzatıp selamlaştı./ Etrafta gördükleriyle/ İki eliyle selamlaştı./ " "Hadi hemen girin" - deyip, / Katı bir sesle konuştu./ Hünerli Cañar bahadır/ İki atını koştu./ Ak-kayanın açık iki parçalı kapısından/ Giriverdi./ Omzunda iki kartal,/ Yanında iki büyük köpek,/ İki ayısı peşinden/ Birlikte buraya girdiler./ Sarp Ak-kaya şimdi,/ İz kalmaksızın kapandı./ Bu kayanın iç tarafı/ İnsanı hayrette bırakacak güzellikteymiş./ Olmayan taş çeşidi yok./ İnsanın herbirini sayması mümkün değil./ Bundan başka,/ Ucu-kıyısı bilinmez/ Ak ovaymış./ Şimdi bakıp gördü ki,/ Altın saray orada duruyor./ Cer-Kindigi Enezi/ Yetmiş kulaç boynuzlu/ Dağınık tüylü kara tekesini/ Serbest bıraktı) [1054-1097].

Evlenecek kişilerin toy törenleri de Cer-Kindigi Enezi'nin buyrukları doğrultusunda şekillenir. Çagat bahadır ve Kümüş-Tana'nın kaderlerinin bir olduğunu söyleyerek onları dualarıyla kutsayan Cer-Kindigi Enezi'nin yönettiği bu tören, ihtiva ettiği unsurlar bakımından oldukça dikkat çeker. Gelin Kümüş-Tana'ya hediye edilen ve öncesinde

kutsanan ıyık(ıduk)⁶, Şamanizm'e dair önemli bir motiftir. Cer-Kindigi'nin ıduk atı, Ak-Kaya'nın ardıcısıyla kutsaması bize iye bahsinde değindiğimiz, coğrafi mekanlara atfedilen kutsallığı ve onlara özel adlandırmaları hatırlatır. Iduk kutsanıp teslim edilirken, söylenen sözler de ayrıca önemlidir:

Cer-Kindigi Enezi/ Ondogı congo cartap aydat./ "Çagat-baatır la/ Kümüş-Tananıñ/ Kirbigi birge açılğan,/ Kindigi birge taykılğan,/ Odı bolzo birge küyer,/ Orını cañıs töjölör./ Altayaarga canala,/ Bu eki balaga/Carlu toy ediger./ Men barıp bolbozım", - dep./ Kıstay-Mergen le Cañarçıga/Cazap cartap bu aydat./ Mal başçızı ıyık caldu/Küreñ aygırdı ekelzin dep/Kıstay-Mergendi cakarar./ Kıstay-Mergen baatırlarıla/Mal başçızı küreñ aygırdı/Türgen tudup ekelet./ Cer-Kindigi Enezi/Ak kayanın arçınıla/Küreñ aygırdı alastap iydi./ "Kümüş-Tana, balam, - deyt./ Tınıñ cañıs adın bolor./ Kandu cuuda kanadıñ,/ Karañuyda nököriñ,/ Ölüp kalzañ, koylogoñ bolor" - dep./ Cakarıp, aytkan boyınça,/ Ak beleñir kabayının içineñ/Altın-mönün sürlü/Mañdık torkolo çümdegen/Kelin kijiniñ eerin/Alıp beret eerte -dep./ Kıstay-Mergen baatır/ Altın mönün sürlü/Çümdep salgan eerile/Eertep iybey kanayttı./ Cer-Kindigi Enezi aydat./ "Temir-Çookır akañın adın/Eerin albay agıt - deyt./ Ölbös-Cayar karındajıñ/ Tudup alar onı" - deyt./... Bu Altayda albatı/Cer-Kindigi Enezin maktap/Ceten cüzün bolgojın,/ Aydarı cok cırgap cadat./ Eki mürkütti kelzin dep/Cer-Kindigi Enezi cakarar./ Eki mürküt uçup kelip,/ Ak beleñir kabaydın/Eki canına otura beret./...Caraş kabayına oturala,/ Kolın cañıp ezendejerde,/ Eki mürküt talbınıp,/Ak ayaska ködürilet/Albatı-con kıygırıp,/ Alkış-bıyan söstör aydıp,/ Cer-Kindigi Enezin /Üydeyip mında artkılart (Cer-Kindigi Enezi/Oradaki halka açıkça söyledi./ "Çagat-bahadır ile/Kümüş-Tana'nın/Kirpiği bir açılmış,/ Göbeği bir kesilmiş,/ Ateşi ise bir yanmış,/ Yatağı bir döşenmiş./ Yurdunuza dönerek,/ Bu iki çocuğa/Büyük toy yapın./ Ben gideceğim", -deyip/Kıstay-Mergen'le Cañarçı'ya/Böylece söyledi./ Mal başçısı yelesi ıyık/Kahverengi aygırı getirsin diye/Kıstay-Mergen'e buyurdu./ Kıstay-Mergen bahadırlarıyla/ Mal başçısı kahverengi aygırı/Hemen tutup getirdi./ Cer-Kindigi Enezi/Ak kayanın ardıcısıyla/Kahverengi aygırı kutsadı./ "Kümüş-Tana, yavrum, -dedi,/ Canın, biricik atın olacak,/ Kanlı savaşta kanadıñ,/ Karanlıkta dostun,/ Ölsen birlikte gömülecek koyundaşın olacak- diye,/ Buyurup, söyleyince,/ Ak beşiğin içinden/Altın-gümüş işlemeli/İpek, pamuk kumaşla hazırlanmış/Gelin kişinin eyerini/Alıp eyerle dedi./ Kıstay-Mergen bahadır/Altın-gümüş işlemeli/İpek, pamuk kumaşla hazırlanmış/Gelin kişinin eyerini/Alıp eyerle dedi./ Kıstay-Mergen bahadır/Altın-gümüş işlemeli/Ustaca yapılmış eyeriyle/Eyerledi./ Cer-Kindigi Enezi söyledi./ "Ağabeyinin atı Temir-Çookır'ın/Eyerini serbest bırak-dedi./ Ölbös-Cayar kardeşin/Onu tutup alacak"-diye söyledi./... Bu yurttaki halk/Cer-Kindigi Enezi'ni övüp/Yetmiş çeşit/Büyük eğlenceyle kutladı./ İki kartalı gelsin diye/Cer-Kindigi Enezi buyurdu./ İki kartal uçup gelerek,/Apak hazırlanmış beşiğin/İki yanına kondu./... Güzel beşiğine oturarak,/ Elini sallayıp esenleştiklerinde,/ İki kartal (kanat) çırpınıp,/ Ak aydınlığa girdi/Halk-tebaa bağrışıp,/ Dualı sözler söyleyip,/ Cer-Kindigi Enezi'ni/Uğurlayıp geride kaldılar) [17368-17440].

Cer-Kindigi Enezi hayatın her anında Cañar ve Cañarçı'nın yanındadır. O, sahip olduğu özel ve olağanüstü vasıflarla çok farklı sorunların çözümünde hep başrolü oynar.

⁶ Iyık/Iduk: 1) Kutsal. 2) Kansız kurban olarak etinden, derisinden ve sütünden yararlanılmamak üzere serbest bırakılan at. Bu konuda daha detaylı bilgi için bkz. (Roux, 2012, s. 76-79).

Yukarıdaki mısralarda bir düğün toyunu organize ederken gördüğümüz Cer-Kindigi Enezi, bu kez de savaş öncesi verdiği talimatlarla Altay yurdunun yeraltının kötü ruhları tarafından talan edilmesinin önüne geçer:

Cer-Kindigi Enezi/Altın tülküür alala,/ Altın kayırçak bu açıp,/ Ay sudurın açala,/ Aylandıra acıktap,/ Kıçıra berbey kanayttı./ "Cer aldınıñ celbisterine/Ceñdirteten cañıs çok./ Ce ondıy da bolzo, biske/Üç Kurbustan Kudaydañ/Boluş suraar kerek - deyt. - /Uçı-tübi ne bolor/Cartın aydıp bolbozım./ Cañar akañ tüşkedi bolzo,/ Ceñü bistiñ bolor, - deyt. -/Arga çıga ol berze,/ Ak taygadañ Cañarga/Kızıl ot iyerim./ Ol tujında ol oygonzo,/ Tındu sogoon oğın körüp/Cer üstinde ne bolgonın/Cañar bilip iyer, - deyt. -/Ogo ijenip oturarga bolbos,/ Cer-aldınıñ celbisteri/Ceñerdeñ de magat çok./ Ep-arganı bedirep/Cer aldınıñ şulmustarı/Cer altayaarga bojtopy,/ Cana baspay cuulajar - deyt. -/Ölbös-Cayar, balam,/ Sen emdi le atan./ Eki cesteñ le ceñeñe/Cer oozına cedijeriñ./ Cer oozına cedijeriñ./ Sen bargan la boyınça,/ Sokor-Kara baatırla küreş./ Cılandarla olorlor soguşsın!"/ Ayga-künge caltırıp turar/Ak-bolot emikteñ etken/Ştan-çamça, börki kojo/Tuyuk kuyak alıp beret./... Ayga-künge mızıldaar/Aydarı çok caraş emtir./ Cıda mizi oyıp bolbos,/ Üldü mizi tıgınbas,/ Cılan tiji ötpös deyt./ Ak bolot şibegey beret,/ Bu şibegeyle kadap iyzeñ,/ Sokor-Kara talımjırap,/ Cada berze, amırap al./ Oyto turup kelze,/ Oyto lo kürejeriñ./ Köp katap şibeelebe./ Edi-kanı kalıga/Neme bilbey barar, - deyt. -/Uzak öygö turujarıñ,/ Arıy berzeñ, amıraarga/Kadap iyzeñ cıgılar/Ölör onıñ tını çok, - deyt (Cer-Kindigi Enezi/Altın anahtar alarak,/ Altın sandığı açıp,/ Ay kitabını açarak,/ Dikkatlice göz gezdirip,/ Okudu./ "Yeraltının celbislerine/Yenilen kimse yok./ Ki böyle de olsa, bize/Tanrı Üç Kurbustan'dan/Yardım istemek gerek- dedi./ Önü-sonu ne olur/Tam olarak söyleyemem./ Cañar ağabeyin geçecek olursa,/ Zafer bizim olur, -diye söyledi./ Çare olursa,/ Ak taygadan Cañar'a/Kızıl ot bulayım./ O zaman uyanınca/Tesirli yayın okunu görüp/Yeryüzünde ne olduğunu/Cañar bilir, dedi./ (Bu ihtimale) güvenmekle olmaz./ Yeraltının celbislerini/Yenmekten başka çare yok./ Bir yol arayıp/Yeraltının şulmuslarına/Altay'ımızı yok ettirmeden,/ Geri adım atmadan savaşılacak- dedi./ Ölbös-Cayar, yavrum,/ Sen şimdi git./ İki enişten ile yengeni/Yer ağzına yetiştirin./ Sen varır varmaz,/ Sokor-Kara bahadırla güreş./ Yılanlarla onlar vuruşsun!"/ Aya, güne karşı parlayan/Ak-çelik telden yapılmış/Pantolon-gömlek, börk ile/Her tarafı kapalı zırh verdi./... Aya, güneşe karşı ışıldayan,/ Tarifsiz güzellikteymiş./ Mızrak ucu oymaz,/ Kılıç ucu saplanmaz,/ Yılan dişi geçmez dedi./ Ak çelik biz verdi./ Bu bizle vurunca/Sokor-Kara sersemleyip/Yattığında, dinlen./ Geri kalkarsa,/ Yine güreşin./ Çok fazla sarma,/ Vücudunun üzerinden atlamaya/Fırsat kalmadan gider, -dedi./ Uzun süren mücadelerde,/ Yorulursan, dinlenmek için/(Biz aletiyle) vurursan yığılır./ Onun ölür (dış) canı yok, -diye söyledi) [18284-18346].

Bu talimatlar detaylıca devam ederken, Cer-Kindigi Enezi Ölbös Cayar'a verdiği diğer savaş aleti ve sihirli nesnelerle düşmana karşı yapılacakları tüm ayrıntılarıyla anlatarak onu zafer için uğurlar [18346-18464].

Cañar bahadır ve alplarının yeraltının şulmuslarıyla çarpıştığı büyük savaşlardan birinde, Ölbös-Cayar ölümcül bir yara alır. Ak-dünyanın bahadırlarının gücü tükenmek üzeredir ve Cañar'ın acil yardıma ihtiyacı vardır. İşte bu kritik noktada yine, Cer Kindigi Enezi devreye girerek zaferde çok önemli bir rol oynar. Öyle ki öncelikle Üç Kurbustan'dan

ak-dünya bahadrlarına yardım edebilecek üstün vasıflı bir erkek çocuk diler. Bu duanın üzerine ihtiyaır çift Bodı-kaan ve eşı Bocoçı'nın olağanüstü bir biçimde erkek bebekleri olur [24063-24078]. Ak-dünyanın kurtuluşunda büyük rol oynayacak olan bu bebeğin adını, atını ve sıkıntılı zamanlarda başvurusu için ay sudurunu veren Cer-Kindigi Enezi, savaşta Cañar ve bahadrlarına yardım etmek üzere onu hazırlayıp, hayır dualarıyla uğurlar:

At çakığa tüjerde,/ Cer Kindigi Enezi/Udura utkup ol çıgat./ Aytkan sözi mindiy boldı:/ "Cañar baatırdıñ boluşçızı,/ Suu kalaptañ adıñ bütken,/ Ot kalaptañ boyıñ bütken/Boro-Çookır atka mingen/Bodoy baatır bolorıñ - deyt./ Caaktuga aytırba,/ Carınduga soktırba/Cer aldına tüjele,/ Cañar baatırğa bolujarıñ" - deyt./ Altın sudur biçikti/Kolına berip mınayda aydat:/ Keler öydiñ cürümin/Bu biçikteñ kıçırarıñ./ Ezen-amır canıp kelzeñ/Ene-adañğı azıraarıñ./ Emdi balam uk la,/ Ercine adıñ otozın,/ Er boyıñ aylınga kirip/Ajanıp, amıran al" - deyt./ Bodoy baatır bu emdi/ Eer-tokumın alala,/ Ercine adın agıdıp iyet./ Altın örgöögö kirele,/ Arıp kalgan Bodoy baatır/ Uyuktay berbey bu kanayttı./ Oygonıp keler bolgojın,/ Eki kün ödüp kaltır./ Bu ne atazı uyku dep/Kolı-budın uujanıp/Örö turgan boyınça,/ Arı-beri kerilip,/ Örö-tömön bazala,/ Tışkarı çıgar bolgojın/Tañnıñ serüün ezini/Cüzinge caba sogup iyet./ Edil küüktiñ caraş üni/Et cürekke tomulat./ Elik-sıñın baza mında/Ediski sıbıskı cañılanat./ ...Cer Kindigi Enezi/Aş-kursagın beletegen/Altın taktaga çoğup saltır./ Ajan balam deyle,/ Arka-sının sıymap/Erkeledip oturat./... Cer Kindigi Enezi/Cakarıp mınayda aydat:/ "Ödör colıñ katu col,/ Soodop öy ötkürbe - deyt./ Ondıy da bolzo, coloy/Ada-eneñe tabarala,/ Alkış-bıyanın uk./ Açındırba olordı/Colıña katu bolor" - deyt./ Onoñ arı mınayda aydat:/ "Sesken nemem mindiy,/ Cañar baatırdıñ uulı Ölbös Cayar/Cer aldındağı şulmustardıñ/Korondı üldü mizineñ/Ölüp bolboy kıynalıp cat./ Türgen-tükey cedele/İltam emdep alar kerek" - dep./ Altın tajuur alıp берет./ Bu tujunda Altaydıñ/Arjan-kutuk suuzı bolor./ Şırkanı cazap cunzın - deyt./ Kümüş sogoon berip aydat:/ "Cüregine tudıgar./ Ak-torko arçuul берет./ Bu arçuula cüzine/Arı-beri cañıp iyzeger,/ Ölbös Cayar turup keler./ Baza bir arçuulda/Añ kayrazı em bolor./ Şırkaga sedep iygejin/Şırkazı cazıla berer./ Altay üstiniñ altan emi,/ Cer üstiniñ ceten emi dep/Kara tajuur baza берет./ Ak carıktıñ baatırları/Onozı ülejip içsin - deyt./ Küçterine küç kojular,/ İydezine iyde kojular./ Alıs cerge tujüp,/ Cuu cerine cetseñ,/ Meniñ bergen emderimdi/Cañarçıga berele,/ Cakarıp aytkan söstörimdi/Tökpöy-çaçpay aydıp ber./ Ol cerge cetseñ,/ Cañarga mınayda ayt:/ Erlik-biy örgöözineñ/Boyı atanıp catkan emtir./ Örgöözineñ iraagalakta,/ Kızıl-ceerenin cal kuyrugıñañ cayagan/Cüs baatırdı turguza la/Erlik-biyge udura iyzin./ Erlik-biy boyı/Cüs baatırlarla cuulaşkança/Köp öy ödör./ Ol tuşta ceñü/Slerdiñ ol bolor turu./ Alıs cerge kirgen boyınça,/ Alıp baatır Cañar/Cüs tüney alıptarın/Erlik-biyge udura/Türgen-tükey iy dep/Üzük coktoñ cetkençe/Açu-koron kıygırarıñ - deyt./ Ak bolot sogoon берет./ Erlik-biydiñ şulmustarın/Bu sogoonlo sayzañ/Kan akpas, örtöp iyer./ Üldü mizin tiygispe,/ Olordoñ kanı akajın,/ Onoñ artık köptöy berer./ Kalgançı bu uçında/İlgin meeley alıp берет./ Alıs cerge tüşseñ,/ Bu meeleydi kiyip al,/ Koliña şırka bolbos,/ Korongo do çıdajar" - deyt./ Bodoy baatır bu emdi/Tize ceñil çögödögön,/ Börkin suurıp bajırat./ Alkış-bıyanın bu surap,/ Tili çeçen em caynayt./ Cer Kindigi Enezi/Kalgançı meniñ uulım dep/Kabra kuçaktay alala,/ Eki caaktañ okşop iyet (At direğine inince,/ Cer-Kindigi Enezi/Karşıdan selamlayıp çıktı./ Söylediği söz şöyle oldu:/ "Cañar bahadırın yardımcısı,/ Su özünden atın yaratılmış,/ Ateş özünden bedenini yaratılmış./ Boro-Çookır ata binen/Bodoy bahadır olacaksın -dedi./ Ağzı bozuğu konuşturma,/ Güçlüye vurdurma,/ Yeraltına inerek,/ Cañar bahadıra yardım edeceksin" -dedi./ Altın sudur

kitabı/Eline verip şöyle söyledi:/ Gelecek zamandaki hayatını/Bu kitaptan okursun./ Esenlikle dönersen,/ Ananı, babanı doyurursun,/ Şimdi yavrum dinle,/ Kıymetli atın otlasın,/ Sen de evime girip/Karnını doyur, dinlen" -dedi./ Bodoy bahadır şimdi/Eyer, keçesini alarak,/ Kıymetli atını bıraktı./ Altın saraya girerek,/ Yorulan Bodoy bahadır/Uyudu./ Uyanıp kendine geldiğinde,/ İki gün geçmiş./ Bu da nasıl bir uyku deyip/Elini, ayağını ovuşturup/Yerinden kalkınca,/ Sağa, sola gerilip,/ Aşağı, yukarı adımlayarak,/ Dışarı çıktığında,/ Tan vaktinin serin esintisi/Yüzüne vurdu./ Güzel sesli kuşların sesi/Yüreğe dokundu./ Keçi, geyiğin/Kaval sesi yankılandı./...Cer-Kindigi Enezi/Hazırladığı yemekleri/Altın tahtaya koydu./ Karnını doyur yavrum diyerek,/ Sırtını sıvazlayıp/Sevdi./... Cer-Kindigi Enezi/Şöyle buyurdu:/ "Gececeğin yol zorlu yol,/ Soğuyup, zaman kaybetme-dedi./ Öyle de olsa,/ Anne, babanla görüşerek,/ Dualarını al./ Üzme onları/Yolun zorlu olur" -dedi./ Ondan sonra şöyle söyledi:/ "Sezdiğim şu,/ Cañar bahadırın oğlu Ölbös Cayar/Yeraltındaki şulmusların/Zehirli kılıcıyla/Ölmeden yaralı halde yattı./ Hemen yetişerek,/ Biran önce tedavi etmek gerek" -deyip,/ Altın matara verdi./ Bu matarada Altay'ın/Kutsal yeraltı suyu var./ Yarasını bununla yıkasın-dedi./ Gümüş yay verip devam etti:/ "Yüreğine tut./ Ak ipek bez verdi./ Bu mendille yüzüne doğru/Sağa-sola sallarsan,/ Ölbös Cayar gelecek./ Yine bir mendil de/Av dönüşü merhem olur./ Yaraya sürersen/Yarası iyileşir./ Altay yerinin altmış ilacı/Yeryüzünün yetmiş ilacı deyip/Kara matarayı verdi./ Ak dünyanın bahadırları/Hepsi paylaşıp içsin-dedi./ Güçlerine güç koyulur,/ Kuvvetine kuvvet katılır./ Işıksız yere inip,/ Savaş yerine ulaşırsan,/ Benim verdiğim merhemleri/Cañarçı'ya vererek,/ Buyruklarımı/Döküp-saçmadan anlat./ Oraya ulaşırsan,/ Cañar'a şöyle söyle:/ Erlik-biy sarayından/Ayrılmış./ Sarayından uzaklaşmadan,/ Kızıl-ceeren'in yele kuyruğundan yaratılan/Yüz bahadırı hızla/Erlik-biy'e karşı göndersin./ Erlik-biy kendisi/Yüz bahadırı savaşıırken/Çok zaman geçer./ O zaman zafer/Sizin olacak./ Işıksız yere girince,/ Alp bahadır Cañar/Yüz eş alıp/Erlik-biy'e karşı/Hemen gönder deyip/Durmadan gidince/Acı, zehir bağır- dedi./ Ak çelik mızrak verdi./ Erlik-biy'in şulmuslarına/Bu mızrağı saplarsan/Kan akmaz, yakar./ Kılıç ucu deymeze,/ Onların kan akışı/Daha da çoğalır./ En sonunda da/Güderi eldiven verdi./ Işıksız yere düşersen,/ Bu eldiveni giy,/ Elin yaralanmaz,/ Zehire de dayanır" -dedi./ Bodoy bahadır şimdi/Hafif diz çökmüş,/ Börkünü çıkarıp eğildi./ Hayır duası isteyip,/ Tatlı dille yardım için yalvardı./ Cer-Kindigi Enezi/En sonunda oğlum deyip/Kucaklayarak,/ İki yanaktan öptü) [26880-27046].

Cer Kindigi Enezi, sadece sıkıntı anında değil, Cañar ve Cañarçı'nın başına bir şey gelmeden de kötü olayları hissedip sezerek onların yardımına koşar. Erlik'in yapabileceklerine karşı Cañar'ı bir mektupla uyararak şunları söyler:

"Cer aldında Bos Erlik/ Cer üstine çıgala,/ Seniñ curtıñdı çok ederge/ Cer tamınıñ bu oozın/ Üçinçi katap aldınañ örö/ Kazıp catkan emtiri./ Türgen-tükey can,/ Bos Erlik cer üstine çıkkalakta,/ Udura cuulap barar kerek./ Bos Erlik curtıña kelze,/ Eles eder neme artpas./ Cay keberlü Altaydın/ Cajına kış bolup/ Tura kalar" - dep biçiptir ("Yeraltındaki Bos Erlik/ Yeryüzüne çıkarak,/ Senin yurdunu yok etmek üzere/ Yer cehenneminin ağzını/ Üçüncü kez aşağıdan yukarı/ Kazımış./ Hemen dön,/ Bos Erlik yeryüzüne çıkmadan,/ Karşıdan toplanıp gelmek gerek./ Bos Erlik yurduna gelirse,/ Geride hiçbir şey kalmaz./ Yaz görünümlü Altay'ın/ Yazı kış olup/ Kalır" -diye yazmış) [21070-21083].

Cer Kindigi Enezi, en zorlu hastalıklarda, ölümcül yaralanmalarda dahi uyguladığı etkili tedavilerle kahramanları eski sağlığına kavuşturmayı başarır:

Cer Kindigi Enezi/ Sespes cerdeñ sezip algan,/ Bilbes cerdeñ bilip iygen,/ Ukpas cerdeñ ugup salgan,/ Teke adın minip algan/ Cedip kelgen mında turat./ Cañar baatır cestezile,/ Kümüş-Tana kızı kojo,/ Börükterin suurgılap iygen/ Tize ceñil bu çögödögilep,/ Tilderi ceñil caynagılap/ Cerge caba mürğügilep/ Ölbös Cayardıñ tının/ Korıp alzar deşkilep,/ Komudajıp bajırgılap turat./ Cer Kindigi Enezi/ Arçın-kırçın örtöylö,/ Olordı onçozin alastap,/ Arjan-kutuk suu içirip,/ Onçolorın cunup iyet./ "Ölbös Cayar baatır uulım/ Ölotön cañı cok!" - deyt./ Altan cüzün Altay emin alat,/ Ceten cüzün cerdiñ emile/ Kümüş-Tanala ekülep/ Cunup, cazap tom salat./ Ak bolot kılış alıp,/ Ölbös Cayar bu baatırdıñ/ Cürek töskö caba tudup,/ Ak torko arçuulı bıla/ Cüzin, bajın arlayla,/ Ölbös Cayardıñ bu üsti bile/ Arı-beri cañıp iyet./ Ölbös Cayar örö turup,/ Cer Kindigi Enezi'niñ aldına/ Tize ceñil çögödögön,/ Tili ceñil bıyan aydıp,/ Cerge caba bajırat./ Cer Kindigi Enezi/ Olordı onçozin birdeñ okşoyt (Cer Kindigi Enezi/ Sezilmez yerden sezmiş,/ Bilinmez yerden bilmiş,/ Duyulmaz yerden duymuş,/ Teke atına binmiş/ Yetip buraya geldi./ Cañar bahadır eniştesiyle,/ Kümüş-Tana kızı birlikte,/ Börklerini çıkarmış/ Hafif diz çöküp,/ Tatlı dille yalvarıp/ Yere doğru eğilip/ Ölbös Cayar'ın canını/ Koruyun deyip,/ Hüzünle yere eğildiler./ Cer Kindigi Enezi/ Ardıç-çalı yakarak,/ Onların hepsini kutsayıp/ Kutsal yeraltı suyu içirip,/ Hepsini yıkadı./ Ölbös Cayar bahadır oğlumun/ Ölecek canı yok!" -dedi./ Altmış çeşit Altay merhemini aldı,/ Yetmiş çeşit yerin merhemiyle/ Kümüş-Tana'yla ikisi/ Yıkayıp, tedavi etti./ Ak çelik kılıç alıp/ Ölbös Cayar bahadırın/ Yüreğinin dibine bastırıp,/ Ak ipek mendille/ Yüzünü, başını silerek,/ Ölbös Cayar'ın üstüne/ Doğru salladı./ Ölbös Cayar yerinden kalkıp,/ Cer Kindigi Enezi'nin önüne/ Hafif diz çökmüş,/ Tatlı dille dua edip,/ Yere doğru eğildi./ Cer Kindigi Enezi/ Onların hepsini birden öptü) [29399-29438].

Destan metninden verdiğimiz bu örneklerden de anlaşılacağı üzere, Cer-Kindigi Enezi Cañar Destanının başlıca karakterlerinden biridir. Sahip olduğu olağanüstü vasıflar ile gerek olaylara hakimiyeti gerekse her şeyi önceden sezip buna göre bir yol izlemesiyle sadece yerin değil destan metninin de tam merkezinde yer alır. Başlangıçta da söylediğimiz gibi o, yeryüzünün dengesini sağlayan başlıca unsur konumundadır. Onunla ilgili yaratıcılık, ölümsüzlük gibi tanrısal vasıflara dair herhangi net bir bilgiye sahip olmadığımızdan Altay tasavvurundaki panteonda onu doğrudan yeryüzü tanrıçası olarak tanımlamak mümkün olmasa da sahip olduğu ilahi vasıflarla iyelerden daha üstün bir konumda olduğu da muhakkaktır. Ayrıca metinde kahramanların dualarında diğer tanrı ve iyelerle beraber sürekli anılıyor olması da onun bu ilahi vasfından ileri gelir.

Cañar Destanında kamlar genel olay örgüsünde çok geniş bir yere sahip değildir. Kamlar, Erlik'in hizmetinde ve kara lama büyücüleriyle birlikte dinî ritüellerini gerçekleştirirler. Dolayısıyla metinde sadece Altay Şamanizmindeki "kara kamlar"ın temsilcileri görülmektedir.

3.1.3. İyeler

Altay Türkleri, coğrafyanın kişi ruhunu şekillendirdiğine inanır. Bu inanç doğrultusunda tabiat ile kurdukları ilişkiyle "Altay Yurdunu" mitik dönemden günümüze

besleyen, büyüten ve koruyan “Yüce Ana Arketipi” olarak tasavvur etmişlerdir (Şayan, 2018, s.90-91). Dolayısıyla Altay’a ait olan her şey özeldir, kutsaldır ve saygıyla muamele edilmelidir. Tabiat unsurlarının iye/koruyucu ruh olarak nitelendirilmesi de bundan ileri gelmektedir.

Altay Türkçesinde “ee” sözcüğüyle karşılanan “iye”, çoğunlukla insan, nadiren de hayvan şeklinde tasvir edilen, koruyucu özelliklere sahip tabiat unsurları (dağ, nehir v.b.) veya tabiat olayları (yıldırım, yağmur) ile bütünleşik olarak düşünülen eril ya da dişil ruhlara verilen addır. Altay inancında iyeler, koruyucu ve olumlu özelliklerinin yanı sıra kendilerine gerekli saygıyı göstermeyen insanları cezalandırıp, hakimiyet alanlarını kötü ruhlardan korur (Dilek, 2014, s. 69).

Altay Türklerinin inancında ee/iye, insanüstü veya “Ol Yer” (*Öbür Âlem*) ile ilgili manevî sahip, koruyucudur. Tabiatın tamamıyla özdeşleşen iyeler, bazen bir ruh olarak bir dağın, suyun veya tüm iyelerin üstü olarak Altay’ın iyesidir (Şayan, 2018, s. 85-86).

Altay tasavvurunda iyeler, yer ve su ruhları (yer-su), buzul ruhları (yezim tayka) ve dağ ruhları (altay) olmak üzere üçe ayrılır. Bunlar kişileştirilmekte ve böylece dağ, nehir, göl, kayalık, vs. ruhları olmaktadır. Öyle ki dağ, nehir ve göllerin coğrafi adları (*Abu-Kaan Dağı, Süt-Köl gölü, Ak-Kaya kayalığı*) Altaylılar için sıradan isimleri değil ruhların özel adlarını temsil etmektedirler. Altaylılar kişileştirdikleri ve tanrısal vasıflar yükledikleri bu iyelere dua ederler ve onların öfkelenme, affetme, dualara cevap verme gibi özelliklere sahip olduklarına inanırlar (Anohin, 1924, s. 16).

3.1.3.1. Altay iyesi

Altay Türklerinin tasavvurunda, tabiattaki tüm iyelerden daha üstün bir konumda olan Altay iyesi (Şayan, 2018, s. S.86) destanlarda farklı rollerde yer alır. Altay’ın iyesi bazen yaşlı bir kadın bazen de hayvan (kurt veya boz boğa) olarak karşımıza çıkar. Onun kurt cildinde olduğuyla ilgili kabuller, tarihî ve etnografik bakımdan dikkat çekici bir olgudur (Potapov, 2012, s. 48-249).

Cañar Destanında Altay iyesi, sıkıntılı zamanlarda yardım istenen, zaman zaman gaipten haber veren ve sorunların çözümünde belirleyici rol oynayan bir figür olarak görülür. Üç Kurbustan’a edilen dualarda Altay iyesi de anılarak, duanın kabulü için vesile kılınır. Söz konusu sahneler gerek saç geleneği gerekse dua ritüelinin detaylı biçimde anlatılması bakımından da dikkat çeker:

Calarlu ottoñ salala,/ Ak sütteñ bu çaçıp,/ Altayınıñ eezineñ/Alkış-bıyan bu surayt./ Ürüstep örö çaçala,/ "Alıs cerge tujüp cadıp,/ Üç Kurbanstan Kudaıym/Iristu cürüp, ceñü alarga/Alkış bıyan beriger" - dep,/ Eki tizege çögödöylö,/ Cerge caba bu mürğüp,/ Eki tuluñın sıymay tudup,/ Caynap, mürğüp iybey kayttı (Harlı ateş yakarak,/ Ak süttten saçıp,/ Altay'ın iyesinden/Alkış, yardım istedi./ Yukarı doğru saçarak,/ "Işıksız yere inip,/ Tanrım Üç Kurbanstan/Talihli olup, zafer kazanması için/Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin" -deyip,/ İki dizinin üstüne çökerek,/ Yerde dua edip,/ İki örgüsünü sıvazlayarak,/ Yalvarıp, dua etti) [19830-19841]

Altay iyesi, sadece dualarda ismi geçen bir figür olarak kalmaz. Geleceğe dair haberler vererek, sorunların çözümü için öngörülerde de bulunur:

Oyto lo katap Altay eezi/Mınayda aydıp, cartap turat:/ "Sende uul bala bolor/Altı çaştı tujında/Alıs cerge ol tujer. / Cayaltalı Cañar baatırğa/Bolujın cetirer uçurlu- deyt. (Yine Altay iyesi/Şöyle söyleyip, buyurdu:/ "Senin erkek çocuğun olacak/Altı yaşına gelince/Karanlık yere inecek/ Hünərli Cañar bahadıra/Yardım etmek için-dedi.) [25475-25482]

Öte yandan Altay iyesi, Potapov'un Altay destanları üzerinden yaptığı genellemeye uygun olarak metinde karşımıza hayvan şeklinde de çıkar. Cañar bahadır Sokor Kara'yla mücadele ederken, Altay iyesi de kahverengi bir boğaya dönüşerek Sokor Kara'nın atıyla vuruşur [2836-2882]. Böylece Cañar'ın mücadelesine o da destek verir.

3.1.3.2. Su iyesi

Mitik Türk tasavvurunda su, daima bereket ve kuvvet kaynağı olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte suya kutsallık vasfı da yüklenir (Karagöz, 2009, s.

25). Yaratılış mitinde de her şeyden önce evrende sadece suyun bulunması, onun ne kadar kadim bir unsur olduğunun göstergesidir.

Ögel, Türklerde su kültünün kadimliğini vurgularken, bunun temelini yer-su inancı ve anlayışına dayandığını ifade eder (Ögel, 2010b, s. 326-327). Altay Türkleri, mitik tasavvurda var oluşun kaynağı olarak kabul ettikleri suyu yaratıcı gücün sonsuzluğa açılımı olarak anlamlandırmış, (Şayhan, 2018, s. 86).

Altay Türkleri, yer-su iyelerinin insanların yaşadığı muhitte yaşadıklarına inanırlar. Ehlî hayvanları yaratan ve onlara bereket veren de yine yer-su iyeleridir. Özellikle Yeniseylilerin dağlara ve sulara hitaben söyledikleri ilahilerde Tom ve Kem (Yenisey) nehirlerinin “*merhametli hâkan*” olarak nitelendirilmesi dikkat çeker. Yer-su kültü, Köktürk yazıtlarında da devletin resmi kültlerinden biridir (İnan, 1998a, s. 491-492). Yazıtlarda, Tamir Nehri kutsanmış sulardan biri olarak kabul edilir. Çin yıllıklarına göre, Türkler bu nehrin kıyısında yılda bir kez kurban keserler (Roux, 2012, s.116).

Başkurtlarda bir göl veya nehirde ilk kez yıkanmak isteyen kişinin, elbise ya da kuşağından bir iplik koparıp suya atar. Bir köye yeni gelen gelin için “*hu köründürü*” (su gösterme) denilen ve bir tören gerçekleştirilir. Düğünün ertesi günü köyün kadınları yeni gelini suya götürür, yaşlı bir kadın suyu geline, gelini suya gösterdikten sonra “*ataylardan kalgan hu, ineylerden kalgan hu*” (babalardan kalan su, analardan kalan su) diyerek gelinin üzerindeki süslerden bir gümüş parayı koparıp suya atar. Kazak Türklerinde de bir suyun üzerinden ilk defa geçiliyorsa ona bir şey (mendil, para vb.) atmak gerektiğine inanılır. Türkler İslamiyeti kabul ettikten sonra da su kültürünün izlerini uzun süre korunmuştur. Dede Korkut Boylarında Salur Kazan’ın ırmağa hitaben söyledikleri sözler, İslamiyet öncesi Şamanist tasavvurdaki yer-su iyelerine hitaben söylenen ilahilere benzerlik gösterir:

“Çıgnım çıgnım kayalardan akan su/Agaç gemileri oynadan su/Hasan ile Hüseyin’in hasreti su/...Kızıl develer gelüp geçtiği su/Ag koyunlar gelüp çevresinde yattığı su/ Ordamin haberini verir misin değil maña/Kara başum kurban olsun suyum saña” (İnan, 1998a, s. 492).

Altay Türklerinde, suyla ilgili kabuller doğrultusunda, yer-su iyeleri arasındaki su iyesinin özel bir yeri olduğu görülür. Altay Türkleri sağültücü özelliği başta olmak üzere hayatın bütününde çok önemli bir yeri olan “arjan” olarak ifade ettikleri kutsal kaynak sularının kenarlarına gittikleri ilk önce su iyesine alkış/dua söylerler. Ardından isteklerini ona iletip, kendilerine iyilik ve sağlık vermesini isterler:

Baş bolzın,/ Arjan-suu!/ Bajım, közim cazılzın!/ Baş bolzın,/ Kuday suu!/ Bir alkıjım cet kalzın! (Baş olsun/ Arjan su!/ Başım gözüm iyileşsin!/ Baş olsun/ Kuday su/ Bir alkışım sana ulaşsın!)

Amzagan arkan sular,/ En tom bolzın!/ Su katık bersin!/ İğde bersin küç bersin!/ Ak sanaa bersin!(İçilen kutsal kaynak suları/ İlaç olsun/ Sağlık versin/ Güç versin/ Ak/iyi düşünce versin!) (Şayhan, 2018, s.91-94).

Cañar Destanında da “su” yun gerek iye olarak gerekse halk hekimliğinde sağültücü bir unsur olarak yer aldığını görmekteyiz. Metinde su iyesi, göl ve deniz iyesi rolünde hayvan motifleriyle yer alır.

3.1.3.2.1. Göl iyesi

Metinde göl iyesi olan gök boğadan sadece bir kez, Temir-Çookır atın şekil değiştirdiği sahnede bahsedilir:

“Temir-Çookır ercine/ Cada tujüp aňdanala,/ Köl eezi kök buka bolup kubulıp,/ Kara közi kandalala,/ Süzüje berbey kanayttı (Kıymetli Temir-Çookır / Yatıp yuvarlanarak,/ Göl iyesi gök boğaya dönüşüp,/ Kara gözü kanlanarak,/Toslaştı)” [19548-19552].

3.1.3.2.2. Deniz iyesi

Altay Türkleri, “*arjan su*”yun iyesini çoğunlukla bir kız çocuğu olarak tasavvur ederler. Bu iye, bazen yaşlı bir adam bazense solucan, fare, yılan veya farklı bir hayvan olabilir (Şayan, 2018, s. 87). Benzer şekilde Cañar Destanında da deniz iyesi olarak dev bir kara yılan görürüz. Bodoy bahadıra düşmanlık eden motiflerden biri olarak metinde yer alan deniz iyesini Bodoy, Cer-Kindigi Enezi’nin verdiği mızrakla yenmeyi başarır:

Suu soolo bererde,/ Bu talaydñ eezi bolgon/ Cutpa kara cılan oktolıp/ Bodoy baatırğa udura kelet./ Bodoy baatırdñ bu la öydö/ Cer-Kindigi enezi bergen/ Ak bolot sogoonı/ Sanaazına bu kیرerde,/ Kaptırgazın kodorgolokto/ Cılan kelip orolo beret./ Sol kolıla bolgojın/ Cılan moynınañ bek tudat./ Oñ kolındağı oktu sogoon bıla/ Cılandı ötküre saygajın,/ Cılannañ kan bu akpay/ Örtöp turar cañdu emtir (Su azaldığında,/ Bu denizin iyesi olan/ Dev kara yılan hızla ok gibi fırlayıp/ Bodoy bahadıra karşı geldi./ Bodoy bahadırın o zaman/ Cer-Kindigi enezinin verdiği/ Ak çelik mızrağı/ Aklına gelince,/ Sandığını çıkarmak üzereyken/ Yılan gelip kıvrılmaya başladı./ Sol eliyle/ Yılanın boynundan sıkıca tuttu./ Sağ elindeki okla mızrağını/ Yılana saplayınca,/ Yılanın kanını akıtmadan/ Yakmış) [27522-27536].

3.1.3.3. Rüzgâr iyesi

Erlik-biy’in kızı Kara-Taacı, destanda aynı zamanda rüzgâr iyesi kuğu kadın olarak tasvir edilir. Rüzgâr iyesi Kara-Taacı, destan boyunca Cañar ve yakınlarına kurduğu tuzaklar ve yaptığı kötülüklerle dikkat çeker. Son olarak Bıyantı bahadırı köprüden atar:

“Kara-Kulaniñ üyi/ Kuyun eezi kuu kadıt/ Kıl kemirü kür üstineñ/ Bıyantı dep baatırdı/ Adarga turgan emtiri (Kara-Kula'nın eşi/ Rüzgâr iyesi kuğu kadın/ Kıl ağaç köprü üstünden/ Bıyantı adlı bahadırı/ Atmış)” [12703-12707]

Bunun üzerine Altın-Sırğa tarafından vurularak ebediyen yok edilir [12718-12734].

3.1.3.4. Tayga iyesi

Altay-Türk kayçılık geleneğinde kayçılar, anlattıkları destanları rüyalarında “*tayga eezi*”nden ya da bizzat destan kahramanlarından öğrenirler. Tayga eezi, gece kayçının rüyasına girer ve destanı baştan sona okur. Eğer kayçı (ertesi sabah) destanı eksik anlatırsa “*tayga eezi*” ya da destan kahramanının tekrar rüyasına girerek onu cezalandıracağına inanılır (Ergun, 1997, s. 126).

Destan metninde ise, tayga iyesi olarak “koñur guguk kuşu, kara şulmus, kara kuzgun, kahverengi ayı” gibi birden fazla unsurla karşılaşılr:

Kiliñ kara kuskundı/ Bu tayganiñ eezi edip/ Cayap salgan bu emtiri (Kadife kara kuzgun/ Bu tayganın iyesi/ Olarak yaratılmış.) [27766-27768].

Koy bajınça konur küük/ Men bu tayganın eezi edim, / Küreñeş baatırğa aydıp bar dep, / Cakıgan ol edi. (Koyun başı kadar koñur guguk kuşu/ Ben bu tayganın iyesi idim, / Küreñeş bahadıra söyle diye, / Buyurdu.) [11171-11174].

Bu Kara-Şulmus/ Ozodoñ beri bu cerde/ Bu tayganıñ eezi bolup/ Toktop kalgan emtiri (Bu Kara-Şulmus/ Eskiden beri burada/ Bu tayganın iyesi olup/ Kalmış [16482-16485].

Kan-Kere kaan kuş la/ Tayga eezi küreñ ayu/ Olorlo kojo bajırgılayt (Kan-Kere kağan kuşla/ Tayga iyesi kahverengi ayı/ Onlarla birlikte eğildiler) [31756-31758].

3.1.4. Kötü Ruhlar

Altay Şamanizminde ruhlar yeraltında, yeryüzünde ve gökte olmak üzere üç dairede yaşar. Yeraltı ruhları Körmös, Gök ruhları Kудay ve yer ruhları da Yer-su veya Altay olarak adlandırılır. Ardından ruhlar, 1) Tös, ilk ruhlar, ezelden beri mevcut olanlar; 2) Yayan neme/neme, sonradan vücut bulan ruhlar olarak ikiye ayrılır. Sonrasında da aru (pak, temiz) veya kara (habis) zümrelerine ayrılırlar (İnan, 1998, s. 404).

Altay Türklerinin mitik tasavvuruna göre, kötü ruhlar ölen insanların canlarıdır. Boylara (*söök*) ayrılan kötü ruhlar, kalabalık gruplar halinde bir zamanlar yaşadıkları, ait oldukları *ayıl*⁷in etrafında dolaşarak varlıklarını sürdürürler. Son derece açgözlü olan bu ruhlar, kendi boylarının ayılıyla sınırlı kalmayıp başka boyların ayıllarına da giderler. “*Kurnaz ve sırnaşık*” olarak nitelendirilen bu ruhlar, kapı veya duvardaki yarık ve çatlaklardan içeri sızarak insanları yemek için saldırır (Anohin, 2006, s. 8).

Kötü ruhların kendi içinde bir nizamı yoktur. Birbiriyle kavga edip, çıkışır hatta zaman zaman savaşırlar. Son derece olan bu ruhlar, insanları da yiyebilir. Öyle ki biri hastalandığı zaman Altaylılar: “kötü ruh onu yemektedir” (*körmös yep-yat*), öldüğünde ise “kötü ruh onu yedi” (*körmös yegen*) derler. İnsan bedenindeki yara izleri (*paluu*), körmösün ısırtıkları (*körmöstüñ tiştegeni*) olarak açıklanır. Kötü ruhların açgözlülüğü sadece insanlar için değil Erlik için de zararlıdır, çünkü doymak bilmeyen bu ruhlar bazen de Erlik’in payını yerler (Anohin, 2006, s. 8-10).

Cañar Destanında karşılaşılan kötü ruhlar da tıpkı mitik tasavvurda olduğu gibi son derece aç gözlü ve tehlikelidir. Erlik-biy’in hizmetinde olan bu ruhlar, yeryüzüne çıkarak Cañar ve ak-dünyanın bahadırlarına karşı savaşıırken, kendi içlerinde de sürekli mücadele ve anlaşmazlık halindedirler. “*Almus, Şulmus, Celbis ve Körmös*” isimleriyle nitelendirilen bu ruhların metindeki rolleri şöyledir:

⁷ ayıl: Ev, aile, oba. Yaşanılan muhit.

3.1.4.1. Almış

Erlik'e hizmet eden kötü ruhlardan biri olan almışın, genellikle ormanlarda bulunduğu inanılır. Dişleri ve tırnakları bakır olarak tasvir edilir, ancak almış bunları göstermemek için ağzı kapalı güler ve ellerini yeninin altından çıkarmaz. Öldüğünde tüm vücudu kayışa dönüştüğü halde tırnakları bakır olarak kalır (Dilek, 2014, s. 18).

Cañar Destanında almışlar, yaptıkları kötülükler neticesinde öfke dolu şu mısralarla karşımıza çıkar:

“Almış bütkeñ sen bolzoñ,/ Aayña men çıkarım./ Ölbös bütkeñ sen bolzoñ,/ Ölüm di meneñ alarıñ!” – deyt (Almış olarak yaratılmışsan da,/ Senin tarafına çıkacağım./ Ölümsüz yaratılmış olsan da,/ Ölümün benden olacak!)” [24585-24588].

Kötülük derecesi olarak almışlar, şulmuslardan daha altta olup metinde çoğunlukla birlikte kullanıldıkları görülür:

“Almış, şulmus Erlik uuldarı/Sege udura körüp bolboy/Köstöri olordıñ kılbigar” – deyt (Almış, şulmus Erlik oğulları/Seni karşıdan göremeyip/Gözleri kamaşır" -dedi.)” [27633-27635].

Bununla beraber yine de almışların tehlikesi ve onlardan korunmak gerektiği de şöyle ifade edilir:

“Altıgı oroonnıñ almıştarınıñ/Aldına tüşpey albadanar – deyt (Altaki yerin almışlarının/Önüme düşmemeye gayret edin- dedi)” [28452-28453].

3.1.4.2. Şulmus

Altay Şamanizminde “*Şulbis Şeytan, kötü ruh*” olarak tanımlanan şulmus, ters gözlü ve bakır burunludur. İnanişâ göre, her gün altmış kişinin ciğerini ve yüreğini yer. Uyuduğunda ise burnundan çıkan iki baykuş, şulmusu korur (Dilek, 2014, s. 168).

Şulmuslar, Cañar Destanında yer alan kötü ruhlar içinde tehlike ve vahşilik bakımından en üstte yer alır. Ayrıca yeraltı ruhları için çoğunlukla genel bir tabir olarak şulmus kullanılır. Metindeki en çarpıcı örnekleri Erlik-biy'in damatlarıyla temsil edilen şulmuslar, Cañar'ı ve ailesini yok etmek üzere Erlik tarafından görevlendirilirler [615-645]. Bunun üzerine üç şulmus, zaman zaman şekil değiştirip, çoğunlukla da kara büyü gücünü kullanarak hem Cañar'a hem de kızkardeşi Cañarçı'ya karşı amansız bir mücadeleye başlar:

Bos Erliktiñ üç küyüzi-/ Üç Şulmus cetkerler/ Alıs cerdeñ çıkkılap kelgen;/ Cayaltalı bu bütken/ Cañar baatırdıñ Altayında/ Añ- kuştarın kırıp/ Ceektep, cemzep cürgileyt. Cañarçı dep bu bala/ Bay terektiñ tözinde/ Uyuktap mında catkanın/ Üç Şulmus

cetkerler/ Sespes cerdeñ sezip iytir,/ Bilbes cerdeñ bilip iytir,/ Kara tarma tudungılagan,/ Alıs cerdeñ bu bolgojın/ Temir-Çookır ercinege/ İlbi-tarma salıp turat./ Ercinelü Temir-Çookır/ Üç Şulmus cetkerlerdi/ Sespey kalgan emtir./ Onoñ arı üç Şulmus/ Cañarçı dep caraş kıstı/ Oygonbos edip tarma salat (Bos Erlik'in üç damadı-/ Üç Şulmus kötü ruh/ Karanlık yerden çıktı;/ Hünerli yaratılan/ Cañar bahadırın Altay'ında/ Geyik-kuşlarını vurup/ Nefretle avladılar./ Cañarçı adlı bu çocuğun/ Kutsal kavak ağacının dibinde/ Uyuyup burada yattığını/ Üç Şulmus kötü ruh/ Sezilmez yerden sezip,/ Bilinmez yerden bilip,/ Kara büyü yaptılar,/ Karanlık yerden de/ Kıymetli Temir-Çookır'a/ Büyü yaptılar./ Kıymetli Temir-Çookır/ Üç Şulmus kötü ruhu/ Sezememiş./ Ondan sonra üç Şulmus/ Cañarçı adlı güzel kıızı/ Uyanamayacak şekilde büyülemiş) [706-748].

Destanın sonunda kazanılan zaferle ilgili yapılan konuşmada, özellikle Erlik ve şulmusların vurgulanması da onların diğer ruhlara göre çok daha tehlikeli ve ölümcül olduğunun bir göstergesidir:

Erlik-biydi bis ceñgenis. / Ceñü, ırıs, cayım bistiñ. / Erlik-biydiñ ulmustarıla/Şilemir Şaytan kürümderi, / Erlik-biy boyı da/Emdi kaçan da oyto katap/Cer üstine çıkpas – deyt (Erlik Bey'i biz yendik. / Zafer, mutluluk, özgürlük bizim. / Erlik Bey'in şulmuslarıyla/Mel'un şeytanları, / Erlik Biy kendisi de/Şimdi ne olursa olsun tekrar/Yeryüzüne çıkamayacak -dedi) [34875-34881].

3.1.4.3. Celbis

Altay inanışında “iye, ruh” olarak tanımlanan (Dilek, 2014, s.51) celbis, destanda cer aldının/yeraltının celbisleri ya da ceek/şeytan celbis olarak ifade edilir:

“Bos Erliktiñ şulmus/ Ceek celbis şilemirleri/ Sendiy ok alıptardı/ Kıyın-şıra körgüzip,/ Mında kırgan emtir” – deyt ("Bos Erlik'in şulmus/ Şeytan celbis mel'unları/ Senin gibi alpları da/ Acı, ızdırap çektirip,/ Burada yok etmiş" - dedi) [1634-1638].

Zaman zaman da tıpkı diğer kötü ruhlarda olduğu gibi celbis, hakaret ifadesi olarak kullanılır:

Cer aldının celbizi/Kara balkaş sağıştı/Kalcu kadıt Kara-Taacı (Yeraltının celbisi/Kötü niyetli/Kudurmuş kadın Kara-Taacı) [13550-13552]. Celbisterle cuulajıp,/ Cayım uçun ölörüm./ Almıstarla cuulajıp,/ Albatı uçun ölörüm – deyt.(Celbislerle savaşıp,/ Özgürlük için ölürüm./ Almıstarla savaşıp,/ Halkım için ölürüm – dedi) [3866-3869].

3.1.4.4. Körmös

Altay Şamanizminde körmös, şeytan; iyi ve kötü ruhlar, ana ve baba tarafından ölmüş ataların ruhu olarak tanımlanır. Yalnızca kötülük getirmeyen körmösler, aynı zamanda başka kötü ruhlara karşı verilen mücadelelere de yardım ederler. Altay Türkleri, körmösleri büyükler ve küçükler olmak üzere ikiye ayırır. Büyükler “aru neme” olarak adlandırılırken, anne ve baba tarafından ataların oluşturduğu küçük körmöslerin ise özel adları yoktur,

hepsine genel bir ad olarak *ozogı adalar* (önceki atalar) denir. Bununla birlikte körmösler, *caman* (kötü) ve *aruu* (saf, temiz) olarak da tasnif edilir. Aruu körmöslere kanlı ve kansız olmak üzere iki tür kurban sunulur. Erlik’e hizmet eden caman körmösler ise insanlara kötülük getirirler (Dilek, 2014, s. 115-116). A. İnan, Şamanist Altay tasavvurunda yeraltı ruhlarının genelinin körmös olarak adlandırıldığını ve bunların geçmiş zamanlarda ölmüş şamanların canı olduğunu söyler. Buna göre körmösler 1) Ozogı tay adalar, anne tarafından büyük babalar (dayı atalar); 2) Kan adalar, baba tarafından olan babalar olarak ikiye ayrılır (1998a, s. 404).

Şamanlar *aruu* körmöslerin yardımıyla, gök ruhlarına ve Alt dünya varlıklarına yaptıkları yolculuklar sırasında karşılaştıkları engelleri aşarlar. Aruu körmösler, görünmeyecek şekilde şamanın omzuna, başına, ellerine ve ayaklarına oturarak bedenini sararlar (Aleksyev, 2013, s. 102). Bununla birlikte Altay Şamanizminde, her insanın sol omzunda bir körmös bulunduğu ve onun insanı hayatı boyunca takip ederek yaptığı tüm kötülükleri yazdığına inanılır (Dilek, 2014, s. 115-116).

Cañar Destanında *caman* (kötü) körmöslerle karşılaşırız. Erlik’in hizmetinde olan bu körmösler, ölümsüz, vahşi ruhlar olarak tasvir edilir:

“Emdi körüp turar bolzo,/ Tını çok körmöstör/Oyto mında cetkilep kelet (Şimdi bakıp gördü ki,/ Ruhsuz(canı olmayan) körmösler/Tekrar buraya yetip geldiler)” [2988-2990].

Metinde körmös ve şulmus ifadeleri çoğunlukla yan yana kullanılır, böylelikle bahsi geçen ruhların ne denli kötü ve tehlikeli oldukları vurgulanır:

“Kara Şaytan boyı bolzo,/ Kara-sarlık atka mingen/Körmöstöñ caman cutpa ceek,/Kara balkaş sağıştı/Kalcu şulmus Şaytan emtir (Kara Şeytan kendisi ise,/ Kara öküz ata binen/Körmösten kötü vahşi dev,/ Kötü niyetli/Kudurmuş şulmus Şeytanmış)” [24322-24326].

3.1.5. Dinî Ritüeller ve Kamlar

Eski Türklerde kamların tam olarak ne zaman ortaya çıktıkları oldukça tartışmalı bir konudur. İlmi literatürde şaman olarak adlandırılan bu “kült”adamlar, Hunlara kadar uzanan bir tarihe sahiplerdi. Hun toplumunda şamanların varlığı, Çin kaynaklarında daha eski Türkler ve onların devletleri hakkında yazılı kaynakların bulunmadığı dönemlerden itibaren bilinmektedir. Ancak Eski Türklerin kendi dinlerini nasıl adlandırdıkları hakkında kesin bir bilğimiz yoktur. Onların dilinde Şamanizm terimi olmadığı gibi din adamları için de Altay-Sayan halklarının Şamana verdikleri ad olan “kam” terimi kullanılmaktaydı. Dolayısıyla

eski Türklerde, Şamanların varlığı doğal bir olgu olarak kabul edilir (Potapov, 2012, s. 44, 147-148).

Yazılı kaynaklara göre, eski Türkler de tıpkı Hunlar gibi Gök ve yer tanrıları için törenler yaparlardı. Kamlar, ayinler sırasında tef kullanırlardı. Altay-Sayan Şamanlarında olduğu gibi ayinlerin baş aleti tüngür adı verilen teflerdi. Türklerin kamları, Hunların şamanları gibi düşmanı yenmek amacıyla kötü hava (şimşek, yıldırım, aşırı dolu ya da yağmur) ve hastalıklar gönderirdi. Ancak ne eski Türkler ne de günümüz Altay-Sayan halkları “şaman” kelimesini kullanmanın ötesinde bu kelimenin anlamını dahi bilmiyorlardı. Din adamı anlamında ilk kez 17. yüzyılda Rus yönetiminin Sibiry’a gönderdiği memurların yazılarında rastlanan “şaman” kelimesi, geçmişte taşıdığı “büyücü”, “kara büyücü”, “falci” ve üfürükçü” gibi anlamlardan sıyrılarak evrensel bir boyuta ulaşmış, Şamanizm adının esasını oluşturmuştur (Potapov, 2012, s. 44, 147-148).

Altay Şamanizminde din adamı olan kam, gökyüzüne ve yeraltına yolculuk yapıp buradaki tanrı ve ruhlarla iletişime geçerek insanlarla onlar arasında bir köprü vazifesi görür. Bununla birlikte kamların, hastalıkları sağaltıp, geleceği gördüğüne de inanılır (Dilek, 2014, s. 95).

Altaylılar, üç âlemin ruhları ile ancak aruu nemeler yani iyi ruhlar aracılığıyla iletişim kurabilirler, başka türlü iletişim kurma yolları yoktur. Bu ruhlar, Altaylıların hayatında çok önemli bir role sahiptir. İnsanlar hastalanıp hayvanlara kıran girince; yola çıkarken, avlanmaya giderken daima aruu nemelere başvurulur. Bu durum, özellikle ilkbaharda ve yazın olmak üzere, hemen hemen her gün tekrarlanır. İlkbahar ve yaz mevsimleri Altaylılarda Ülgen'e, oğullarına, körmöslere ve dağ ruhlarına minnettarlık duygusu uyandırır (Anohin, 1924, s. 31).

Cañar Destanında kamlar, Erlik için mücadele ederken “kara-lama” büyücüleriyle birlikte yer alır. Gaipen haber verme, büyü yaparak düşmanı etkisiz hale getirme gibi fonksiyonlarıyla karşımıza çıkan ve “kanatlı” olarak tasvir edilen kamlar, Erlik-biy tarafından kaybolan kızı Kara-Taacı’yı bulmaları için görevlendirilir. Kamların ak-dünyaya çıktıktan sonra -Şamanizmde ritüeller sırasında şamanın kullandığı davulu hatırlatan- ayı (tasvirli) özel davullarına bindikleri, Erlik’in görevlendirdiği kanatlı kam ve büyücüleri anlatan sahnelerde şöyle ifade edilir:

Kanattu meniñ kamdarım,/ Kara nama tarmaçılarım,/ Körmöstördi tartınıp,/ Kaydañ kazarga belen -/Belge salıp köriger./ Ak-carıkka çıksagar,/ Alkış-bıyan meneñ surap,/ Ayu çalu minele,/ Mege kelip tuştazaar,/ Kalaptu kezer baatırlardıñ/Tındarın meniñ

kolıma/Boyloroor ekelip turaraar deyt./ Kara nama tarmaga/Kança tümen alıptardıñ/Tının üze soksogor./ Turguza la meniñ kolıma/Boyloroor ekelip bereriger (Benim kanatlı kamlarım,/ Kara lama büyücülerim,/ Körmösleri çekip,/ Hangisi kazmaya hazır-/Bakıp görün./ Ak-dünyaya çıkarsanız,/ Benden yardım isteyip,/ Ayı (tasvirli) davula binerek,/ Bana gelirsiniz,/ Öfkeli cesur bahadırların/Elime, canlarını(ruhlarını),/ Bedenlerini getirip bırakırsınız dedi./ Kara Lama büyüsünü,/ Çok sayıda alpın/Ruhunun üstüne geçirirsiniz,/ Hızla benim elime/Bedenlerini getirip verin) [21284-21300].

Metinde, kamlarla beraber vurgu yapılan Kara Lama Büyücülerini destanda az da olsa gördüğümüz Budizm etkilerindendir. Bu durum ilk metin olan Moğol Cangar Destanındaki dinî-kültürel unsurların Altay versiyonu olan metnimize yansımalarıdır. Yine ileriki başlıklarda daha detaylı değinileceği üzere, kahramanların geçmiş ve geleceğe dair tüm gelişmeleri birebir takip ettikleri ay sudur da Budizm'deki sudur/sutra kitaplarını hatırlatmaktadır.

Kamın ak-dünyaya çıkarken ayı davuluna binmesiyle, yeraltına iniş ya da gökyüzüne yükselme törenlerinde, davulun çoğunlukla kullanılması gereken bir araç olduğunu görürüz (Çoruhlu, 2011, s. 81). Kamlar tarafından gerçekleştirilen ritüeller “kamdayt” (kamladı) kelimesiyle ifade edilirken [22261, 22269] diğer kamlar arasında daha üstün bir pozisyonda olduğu belli olan “Kalka Kam”la ilgili sahneler de ayrıca dikkat çeker:

“Ülbürektü Kalka kamım/ Kamdar la şulmustardıñ/Tındarı seniñ kolıñda!/ Küçsinbey tıñ kamdazañ/ Kança tümen kamdar/Ogo koştıoy tarmaçılar/Töskö tujüp senen/Alkış-bıyan alar! - deyt. (Baykuş tüylü Kalka kamım/Kamlarla şulmusların/Ruhları(canları) senin elinde!/ Zorlanmadan ruhları kamlarsan/Pek çok kam/Onlarla birleşen büyücüler/Töse inip senden/Yardım(dua) alacak! -dedi)” [22317-22324].

Yine Kalka Kam'ın yönettiği törenlerden birinde ritüellere dair pek çok detay tüm ayrıntılarıyla şöyle anlatılır:

Ülbürektü Kalka kam/Tüñürin tüpüldede sogup,/ Koñra küzüñileri şıñkırıp, /Açu-koron kıygıbıla/Bos-Erliktiñ boyun maktap, Üzügi çok anda alkayt./ Baatırdıñ togus kışla/Bastıra ceti buudaktarın/Baza mında köp çümdeyt./Budi bolzo cerge tiybey/İyikteli teskiler cañdu emtir./ Kiji aaylap bu mını/Körör aayı çok,/ Mañcaktarı cayılıp/Keyde kam bu teskinet./ Onı acıktap oturgança,/ Almıs, şulmus baatırları/Üzügi çok ödüp cadat./ Cılan, baka cılıp kelze,/ Küler sogoonıla örtöp iyet./ Onoñ arı oyto lo/Ol lo caan kamnıñ/Amıraarın bu sakıp,/ Körgön közi tip etpey./ Sakıy berbey kanayttı./ Onoyıp kamdap turala,/ Ceti kün ötkön öydö,/ Kam kamdap toktoylo,/ Tüñürin castanıp cadala,/ Uyuktay berbey bu kanayttı (Baykuş tüylü kam Kalka/Tefine yavaşça vurup,/ Çıngırakları şıngırdatıp,/ Acı çığlıklarla,/ Bos-Erlik'in kendisini övüp,/ Aralıksız dua etti./ Bahadırın dokuz kızıyla/Yedi engelin hepsinden/Burada çokça bahsetti./ Ayağı yere değmeden/Tek ayak üzerinde dönmüş./ Kimse onu/Gözüyle takip edemedi/Mancakları yayılıp/Kam havada döndü./ Onu

dikkatle izleyen/Almış, şulmuş bahadırları/Durmaksızın geçti./ Yılan, kurbağa gelirse,/ Bronz okla yaktı./ Ondan sonra da tekrar/O büyük kamın/Dinlenmesini bekleyip,/ Gözünü kırpmadan,/ Bekledi./ Böylece kamlarken/ Yedi gün geçmiş,/ Kam, dua törenini durdurup,/ Tefine yaslanıp yatarak,/ Uyuya kaldı) [22759-22788].

Cañar Destanında dinî ritüeller oldukça önemli bir yere sahiptir. Kahramanlar zorlu, sıkıntılı durumlarda yardım için; zaferlerin, sevinçli olayların ardından da şükretmek için ritüelleri yerine getirirler. Her ne kadar dualarda başlıca seslenen, yardım istenilen kişi iyiliğin sembolü Tanrı Üç Kurbustan olsa da tabiat unsurları, iyeler ve bilhassa Cer Kindigi Enezi de dualarda sıkça anılır:

Cañar baatır bu emdi/Calarlu odu canında/Bay kayıñnıñ tözine/Eki tizege tizelenip/Altay-kañayın alkap,/ Cer-Kindigi Enezi'neñ/ Bıyan alkış bu surap,/ Cerge caba mürgüp bajırat:/ "Ağaş-taştı Altayım,/ Aylu-kündü teñerim,/ Alıs cerge tüzüp cadıbıs,/ Alkış-bıyan beriger!/ Üç Kurbustan Kudayım,/ Bir bıyanaar beriger!" - dep,/ Cerge caba mürgüürde,/ Ebire turgan tuugandarı,/ Alıp kezer baatırları,/ Kara ağaştıy kal çerüzi/Cañar baatırdı eeçiy aydıjıp,/ Onçozi bir kijindiy/Ağaş-taştı Altayım,/ Aylu-kündü teñerim,/ Alkış-bıyan beriger dep/Cerge caba mürgüp bajırat (Cañar bahadır şimdi/Harlı ateşin yanında/Kutsal kayının dibine/İki diziyle çökerek/Altay'ına dua edip,/ Cer-Kindigi Enezi'nden/ Dua, yardım isteyip/Yere eğilerek dua etti:/ "Ağaçlı Altayım/Aylı, güneşli gökyüzüm/İşıksız yere düştük,/ Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin!/ Tanrım Üç Kurbustan/Bir lütufta bulun!" -deyip,/ Yere doğru eğilerek yalvarırken,/ Etrafindaki akrabaları/Alp cesur bahadırları,/ Kara orman gibi kahraman askeri/ Cañar bahadırın peşisıra söyleyip,/Hepsi bir ağızdan/Ağaçlı Altay'ım/Aylı, güneşli gökyüzüm/ Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin deyip/Yere doğru dua edip eğildi) [22201-22224].

Şamanizmde yeraltının başlıca unsuru olan Erlik için gerçekleştirilen dini törenler de destanda önemli yer tutar:

Kümüjey baatır kelin emdi/Ülbürektü Kalka kamdı/Ketejip mında otura beret./ Ülbürektü Kalka kam/Tüñürin tüpüldede sogup,/ Koñra küzüñileri şıñkırıp,/ Açukoron kıygıbıla/Bos-Erliktiñ boyun maktap,/ Üzügi çok anda alkayt (Bahadır gelin Kümüjey şimdi/Baykuş tüylü kam Kalka'yı/İzleyerek burada oturdu./ Baykuş tüylü kam Kalka/Tefine yavaşça vurup,/ Çingirakları şingırdatıp,/ Acı çığlıklarla,/ Bos-Erlik'in kendisini övüp,/ Aralıksız dua etti.)kurt

Üç Kurbustan'la beraber dualarda tabiat unsurlarının sıkça anılması, yine Şamanizm inancının temelinde yer alan evrendeki canlı-cansız tüm varlıkların yaşam hakkına olan saygı ve onlara atfedilen kutsallığı yansıtır:

Onoñ arı Bodoy baatır/Arçın-kırçınla alastanıp iyet./ Üç Kurbustan Kudayım dep/Küreñ kalbañ börkin suurıp,/ Cerge caba bajırıp aydat:/ "Aylu-kündü teñerim,/ Üç Kurbustan Kudayım,/ Ağaş-taştı Altayım,/ Alıs cerge tüzüp cadım./ Alkış-bıyanıgar beriger!" (Ondan sonra Bodoy bahadır/Ardıç-çalılarla kutsandı./ Tanrım Üç Kurbustan deyip/Kahverengi börkünü çıkarıp,/ Yere eğilerek şöyle söyledi:/ "Aylı, güneşli gökyüzüm,/ Tanrım Üç Kurbustan,/ Ağaçlı, taşlı Altay'ım,/ İşıksız yere düştüm./ Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin!) [28130-28140].

Cañarçı'nın ak-dünyaya tekrar çıktığı sahnelerdeki şükür duasında da yine ardıçlar yakılır ve kadınlara özgü bir ritüel olan saç örgüsünü sıvazlayarak duayı tamamladığı görülür:

Ança-mınça bu bolboy/ Ak-carıka çıgıp kelet./ Calarlu ottoñ salala,/ Ak kayanıñ arçınıla/ Alastanıp iyele,/ Ada bolgon ak taygam,/ Ene bolgon ak talayım,/ Cer-Kindigi enem,/ Üç Kurbustan Kudayım,/ Slerdiñ alkış bıyanaarla/ Alıs cerdeñ men/ Ak-carıkka çıktım, - dep,/ Eki tuluñın sıymanıp,/ Tizelenip oturala,/ Cerge caba bajırıp,/ Ağaştı Altayım/ Aylu-kündü teñerim,/ Amanduumdı aldım dep,/ Katap-katap bajırala,/ Ceti üyelü komırgay adın minele,/ Onoñ arı uça beret (Çok zaman geçmeden,/ Ak-dünyaya çıktı./ Harlı ateş yakarak,/ Ak kayanın ardıcıyla/ Kutsanıncı,/ Ata olan ak taygam,/ Ana olan ak denizim,/ Cer-Kindigi enem,/ Tanrım Üç Kurbustan,/ Sizin alkış ve yardımınızla/ Işıksız yerden ben/ Ak-dünyaya çıktım, -deyip,/ İki saç örgüsünü sıvazlayıp,/ Hafif diz çöküp oturarak,/ Yere eğilip,/ Ağaçlı, taşlı Altayım/ Aylı, güneşli gökyüzüm/ Amacıma kavuştum deyip,/ Tekrar tekrar saygıyla eğilerek,/ Yedi boğumlu kavalıdan atına binerek,/ Ondan sonra uçtu) [20340-20360].

3.2. Hayvanlar

Türk mitik tasavvurunda en eski dönemlerden beri hayvanların önemli bir yeri vardır. İnsanların evrenle olan ilişkisinde hayvanlar daima belirleyici bir rol üstlenir. Çünkü insan, hayvanın kendine özgü uçmak, yüzmek, sezme duygusu gibi özel vasıflarından ötürü onun üstünlüğünün farkındadır. Bununla beraber Türkler, hayvanlara Tanrısal bir nitelik yüklememiştir. Hayvanlarla kurulan ilişkinin temelinde esasen onların sahip olduğu özel güçlerden faydalanma isteği yatar. Türk kültüründe kimi zaman hayvanın bedeni veya bazı organları büyü ya da tabiat olaylarının seyrini değiştirmek için kullanılır (*yada/cada*), kimi zaman da kutsanan hayvanlar aracılığıyla kötülüklerden korunmak, iyiliklere teşekkür etmek istenir (ıduk ve kurban ritüelleri). Bazen de boylar arasındaki sınıflandırmalar “*ongun*” hayvanlar aracılığıyla belirlenir (Roux, 2012, s. 74-76).

Cañar Destanı hayvan motifleri açısından oldukça zengindir. Türk mitik tasavvurunda olduğu gibi metinde de kahramanlar, hayvanların üstün niteliklerinden de yararlanarak zafere ulaşmak ister. Destanda insanlara yardım eden, kutsallık atfedilen hayvanlarla beraber Erlik ve avanesi için hizmet eden tehlikeli hayvanlarla da sıkça karşılaşılır. Metinde yer alan başlıca hayvanları genel özellikleri ve fonksiyonları esasında şu şekilde incelemek mümkündür:

3.2.1. Ehlî Hayvanlar

Destandaki mücadelelerde etkin rol oynayan başlıca evcil hayvanlar ve özellikleri şunlardır:

3.2.1.1. At

Diğer Türk destanlarında olduğu gibi, Cañar Destanında da başlıca hayvan motifi attır. Gerek Cañar ve yakınlarının gerekse rakiplerinin atları en az sahipleri kadar mücadelelerde rol sahibidirler. Destanda atlar çoğunlukla renklerine göre adlandırılır: *Ak-Boro* at (Ak-boz renkli at), *Boro-Çookır* at (Boz-benekli at), *Calbış/Cal-Ceeren* at (Alev renkli benekli at), *Kan-ceeren* at (Kan/Kızıl-alev rengi at), *Kızıl-ceeren* (Kızıl-alev rengi at), *Kızıl-küreñ* at (Kızıl-kahve at), *Kiliñ-kara* at (Parlak-kara at). Bununla beraber atlar sahip olduğu özel vasıflara göre de ad alırlar: *Kubulgazıdu ceeren teke* (Sihirli al benekli at) [21606-21609].

Destanda, her bahadır atıyla birlikte anılır, tasvirlerde at da sahibiyle yer alır. Diğer bahadırlardan farklı olarak Cañar'ın iki atı vardır. Bunlardan birine ava giderken, diğerine de savaşa giderken biner:

“Cañar degen bu baatırım/ Cuuga-çakka mineten/ Calbış-ceeren attu emtir./ Tegin añdap mineteni/ Temir-Çookır at emtiri (Cañar adlı bahadırım/ Savaşa giderken bindiği/ Calbış-ceeren atlıymış./ Ava giderken bindiği/ Temir-Çookır at imiş)” [29-33].

Bu atların bağlandığı ve “at çakızı” olarak ifade edilen direktten de ayrıca bahsedilir. Cañar'ın at direği üstte Üç Kurbustan'a, altta Erlik'e kadar uzanır:

At çakızı bolgojin/ Ayga-künge mızıldagan,/ Üç Kurbustan Kuday'ınañ/ Cayaltalu бүткен emtir./ Üstigi uçı bolgojin,/ Üç Kurbustan çakızı emtir./ Orto tuju bu bolgojin,/ Cayaltalu bu бүткен/ Cañar baatırđın çakızı./ Tömön түшкен uçı bolzo,/ Bos Erliktiñ eejigin/ Ödüp kalgan bu emtiri (Üstteki ucu,/ Üç Kurbustan'ın at direği imiş./ Orta tarafı,/ Hünerli yaratılmış bu/ Cañar bahadırın at direği./ Aşağı inen ucu ise,/ Bos (İnatçı) Erlik'in eşiğinden/ Geçiyormuş) [44-51].

At direğinin özellikleri, aynı zamanda sahibinin toplumsal durumunu ve itibarını da ortaya koyması bakımından önemlidir. Hakas Türklerinde *çoroon*, Yakut (Saha) Türklerinde ise *serge* olarak adlandırılan bu direğin, üst kısmı metinde de söylendiği üzere üstteki tanrıların, alt kısmı ise yeraltındaki tanrıların kullanımındadır. Dolayısıyla Cañar'ın at direğini tanrılarla paylaşması ona diğer pek çok Altay destan kahramanında olduğu gibi ilahî bir vasıf yükler (Dilek, 1997, s. 335).

Atlar, kadim Türk geleneğinde daima özel bir yere sahiptir. Sadakatlarıyla bilinen bu dost hayvanlar, sahiplerinin yaşarken yoldaşlığını, ölümden de koyundaşlığını üstlenir. Kahramanın atıyla birlikte gömülme geleneğine, destanda da sıkça vurgu yapılır:

Cayaltalu Cañar baatır/ Cal-Ceerenneñ түје kalıp,/ Cal-Ceerenniñ Cal-kuyrugın/ Caya tudup sıymap, surayt:/ “Tüşte meniñ kanadıñ,/ Tünde meniñ koylogom,/ Özüp cürze – nökörim,/ Ölö berzem – koylogom,/ Neni bildiñ, neni sestiñ?/ Ölöristi sestiñ be?/

Özöristi bildiñ be?" – deyt (Hünerli Cañar bahadır/ Cal-Ceeren'den inerek,/ Cal-Ceeren'in yelesini, kuyruğunu/ Sıvazlayarak sordu:/ "Gündüzde kanadım,/ Gecede koyundaşım,/ Hayattayken - arkadaşım,/ Öürsem – koyundaşım/ Neyi bildin, neyi sezdin?/ Öleceğimizi sezdin mi?/ Yaşayacağımızı bildin mi?" – dedi) [830-840].

Destanda yer alan atlar, üstün nitelikleriyle dikkat çeker. Mücadelelerde en az sahipleri kadar aktif rol oynayan bu atlar bazen şekil değiştirip düşmanın stratejilerini öğrenir, bazen de dile gelip zorlu yolların çıkışını gösterir. Hisleri son derece hassas olduğundan, atlar ak-dünya bahadırlarının en yakın rehberi, yolbaşçısıdır diyebiliriz. Metinde yer alan başlıca bahadır atları ve genel özelliklerinden şöyle bahsedilir:

Ak-Boro: Cañarçı'nın atı Ak-Boro gerek şekil değiştirip düşmanlara karşı verdiği mücadelelerde gerekse ön görüleriyle Cañarçı'yla istişare ederek sorunların çözümünde sahibinin en büyük yardımcısıdır:

Cañarçı baatır kelinniñ/ Şoñkor bolup kubulgan/ Ak-Boro argımağı/ Uçup kelip oturala,/ Eki kanadın caya tudup,/ Arayınañ bu surayt:/ "Eş taptıñ ba, nökör?" - deyt./ "Eye, nökör" - dep, Cañarçı/ Ne bolgonın aydıp berdi./ Mını ukkan adı aydat:/ "Seniñ şüülteñ caraar./ Cetker-celmes şulmusla/ Sogujatan çağıs çok./ Meke taştap, ep-sümele/ Tınına bis cederis, - deyt (Cañarçı bahadır gelinin/ Şahin kuşu olup şekil değiştiren/ Cins atı Ak-Boro/ Uçup gelerek oturup,/ İki kanadını yayıp,/ Yavaşça sordu:/ "Eş buldun mu, dostum?"-dedi. /Evet, dostum"-deyip, Cañarçı/ Ne olduğunu anlattı./ Bunu duyan atı şöyle söyledi:/ "Senin düşüncen güzel./ Şeytan şulmusla/ Savaşmayacağız./ Hileyi bırakıp, (dürüst) yöntemlerle/ Canını okuruz, -dedi) [16462-16476].

Boro-Çookır: Destanda kahraman Cañar ve bahadırlarına yardım ederek ak-dünyanın kurtulmasında büyük pay sahibi olan Bodoy bahadırın atı Boro-Çookır'dır. Sahibi gibi o da üstün nitelikte bir attır, Boro-Çookır'ın şekil değiştirerek verdiği mücadeleler metinde şu satırlarda anlatılır:

“Bodoy baatırdıñ Boro-Çookır adı bolzo,/ Altay eezi ak buka bolup/ Kara buka la kara sarlık bıla/ Süzüje berbey bu kanayttı (Bodoy baatırdıñ Boro-Çookır adı bolzo,/ Altay eezi ak buka bolup/ Kara buka la kara sarlık bıla/ Süzüje berbey bu kanayttı)” [29724-29727]

Cal-Ceeren: Cañar'ın iki atından biri olan Cal-Ceeren, destan metninin ilk satırlarında Cañar'ın alev yeleli savaş atı olarak ifade edilir: *Cuuga-çakka mineten/ Calbış-ceeren attu emtir* (Savaşa giderken bindiği/ Calbış (Alev yeleli)-ceeren atlıymış) [30-31]. Destandaki yaygın kullanımıyla “Cal-Ceeren”, sahibinin yol arkadaşı, sırdaşı, her türlü zorlukta en büyük yardımcısıdır. Bu yüzden Cañar büyük bir sevgiyle bağlı olduğu atına sık sık fikir danışır, sıkıntılı, çaresiz kaldığı durumlarda onun yönlendirmelerine göre hareket eder:

Cayaltalı Cañar baatır/Cal-Ceerenneñ tüje kalıp,/ Cal-Ceerenniñ Cal-kuyrugın/Caya tudup sıymap, surayt:/ “Tüşte meniñ kanadım,/ Tünde meniñ koylogom,/ Özüp cürze

– nökörim,/ Ölö berzem – koylogom,/ Neni bildiñ, neni sestiñ?/ Öloristi sestiñ be?/ Özoristi bildiñ be?" - deyt./ "Ölörimdi sespedim,/ Özoristi bilbedim./ Temir-Çookır adın/Caynalgandu kiştegen üni/Kulagıma cart uguldı./ Kaptırğañdı kapşay kodor,/ Altın sürlü ay sudurıñdı/Türgen-tükey alala,/ Aysa-künge cölöy tudup,/ Ayladıp türgen kıcırp kör" – dep,/ Calbış caldu Cal-Ceeren at/Şırkırada kiştep aydat (Hünerli Cañar bahadır/Cal-Ceeren'den inerek,/ Cal-Ceeren'in yelesini, kuyruğunu/Sıvazlayarak sordu:/ "Gündüzde kanadım,/ Gecede koyundaşım,/ Hayattayken - dostum,/ Ölüsem - birlikte gömüleceğim atım,/ Neyi bildin, neyi sezdin?/ Öldüğümüzü sezdin mi?/ Yaşayacağımızı bildin mi?" - dedi./ "Ölümü sezmedim,/ Yaşayacağımızı bilmedim./ Temir-Çookır atın/Yardım isteyen kişneme sesi/Kulağıma açıkça duyuldu./ Sandığını çabuk çıkar,/ Altın renkli ay kitabını/Çabucak alıp,/ Aya, güneşe doğru tutup,/ Hemen oku" -diyerek,/ Alev yeleli Cal-Ceeren at/Su şırıltısı gibi kişneyerek konuştu) [830-852].

Cal-Ceeren sadece Cañar'ın değil sahip olduğu olağanüstü güçlerle Cañarçı'nın da zorlu zamanlarda en büyük yardımcılarının biridir:

Calbış caldu ceeren aydat:/ "Altın cüstügiñdi mege ber./ Men teñerige çıgala,/ Möndürlü caan caaş caadırayın./ Caan calkındı tudala,/ Olordıñ üstine tujüreyin./ Sen meni mında sakı", - deyt./ Baatır kıs emdi/ Altın-mönün cüstügin/ Adına tuda berdi,/ Calbış caldu Cal-Ceeren/ Cuda salıp cip iyele,/ Calkın bolup teñeridöön/ Uça berbey kanayttı.(Alev yeleli ceeren konuştu:/ "Altın yüzüğünü bana ver./ Ben gökyüzüne çıkarak,/ Dolu ve büyük yağış yağdırayım./ Büyük yıldırım çekerek,/ Onların üstüne düşüreyim./ Sen beni burada bekle",-dedi./ Bahadır kız şimdi/ Altın-gümüş yüzüğünü/ Parmağından çıkarıp,/ Atına verdi./ Alev yeleli Cal-Ceeren/ Yutup yiince,/ Yıldırım olup gökyüzünden/ Uçuverdi) [6292-6306].

Kan-ceeren: Daha çok Cañar'ın eşlerinin bindiği bu atın kuyruk kıllarından Cañar'ın topşuurunun telleri yapılmıştır:

"Kan-ceerenniñ kuyrugıñañ/Kıldap etken topşuurım./ Keen caraş bu Altayda/Keler öydi keerkedip/Aydıp berzeñ topşuurım (Kan-ceeren'in kuyruğunun/Kılından yapılmış topşuurum./ Bu görkemli, güzel Altay'da/Gelen zamandan bahsedip/Anlatsan topşuurum" [3625-3629].

Temir-Çookır: Cañar'ın diğer kıymetlisi olan Temir-Çookır at, destanın başında Cañar'ın av atı olarak anlatılır: "*Tegin añdap mineteni/ Temir-Çookır at emtiri* (Ava giderken bindiği/ Temir-Çookır at imiş) [32-33]. Ancak tıpkı Cal-Ceeren gibi, Temir-Çookır da sadece avda değil her türlü zorlukta Cañar için olağanüstü güçlerini de kullanarak düşmana karşı birlikte mücadele eder:

Temir-Çookır bışkırıp aydat:/ "Soodop öy ötkürbeger,/ Ayrılıjatan cer mında/ Kapşay cüstükti ber" – deyt./ Temir-Çookır cada tujüp,/ Arı-beri añdanıp iyerde,/ Boro çıkan bolo berdi./ Cayaltalu Cañar baatır/ Tönözök ortozınañ bedirep/ Boro çıkandı tabala./ Soyo tartıp bu iydi./ Altın cüstük küçile/ Boro çıkan bolup kubulgan/ Temir-Çookır bu atka/ Cer aldınıñ çıkanınıñ terezin/ Katay kiydirip iybey kayttı./ Temir-Çookır bu aydat:/ "Emdi meneñ cıt sespes" – deyt (Temir-Çookır burnundan soluyarak söyledi:/

"Dinlenip zaman kaybetmeyin,/ Ayrılma yeri burası./ Çabuk yüzüğü ver" - dedi./ Temir-Çookır yatarak,/ Sağa-sola sallanıp,/ Boz sıçan oldu./ Hünerli Cañar bahadır/ Tümsek ortasından izleyip/ Boz sıçanı bularak,/ Yüzdü./ Altın yüzüğün gücüyle/ Boz sıçana dönüşen/ Temir-Çookır ata/ Yeraltının sıçanının derisini/ Üstüne giydirdi./ Temir-Çookır şöyle dedi:/ "Şimdi benden koku alamaz" – dedi [1978-1995].

Temir-Çookır sadece Cañar için değil, Cañarçı ve diğer bahadırlar için de canla başla mücadele eder. Cañarçı'nın savaş sırasında acil yardım isteğine hemen cevap veren Temir-Çookır, hızı ve zekasıyla ona büyük üstünlük kazandırır:

Cañarçı katap la kıygırat:/ "Temir-Çookır ercine,/ Türgen mege kal!" - deyt./ Temir-Çookır ercine ugup iyele,/ Arı-beri silkinip,/ Büdüki boyı mañtat kelet./ Şırkırada bu kiştep,/ Ne boldı dep surayt./ Akamññ koylogozı dep,/ Cal-kuyrugın sıymap iyet./ Arçımağın açala,/ Tört temir kijen alat./ Sen baatır bol deyle,/ Altın cüstükle cañıp iyet./ Temir-Çookır ercine/Altın-möñün kuyaktu/Üldi, cıda tıgınbas/Ak bolot tuyuk kuyaktu/Alıp baatır bu bolup/Tura berbey kanayttı./ "Neni edeyin, neni tudayın!" - dep,/ Surap turat Cañarçıdañ./ Cañarçı baatır aydat:/ "Bu dört kijendi apar./ On eki baştu cılanññ/On eki bajın tolgoy tudup,/ Tört kijenle kijendeyle,/ Bu cedekle kolboy tartar", - deyt./ Caan baatır kazalap,/ Ol törtüğe cedip barat./ Tört baatır körölö,/ Bu ne atazı dep,/ Boylorında kaykajat (Cañarçı defalarca bağırđı:/ "Kıymetli Temir-Çookır,/ Çabuk bana dön!"-dedi./ Kıymetli Temir-Çookır duyunca,/ Sağa-sola silkinip/Önceki haline hızla dönüştü./ Su şırıltısı gibi kişneyip/Ne oldu diye sordu./ Ağabeyimin koyundaş atı deyip,/ Yelesini, kuyruğunu okşadı./ Heybesini açarak/Dört demir zincir aldı./ Sen bahadır ol diyerek,/ Altın yüzükle döndü./ Kıymetli Temir-Çookır/Altın-gümüş zırlı/Kılıç, mızrak saplanmaz/Ak çelik zırlı/Alp bahadır olup/Durdu./ "Ne yapayım, neyi tutayım!" -diye/Sordu Cañarçı'ya./ Cañarçı bahadır söyledi:/ "Bu dört kişiyi götür./ On iki başlı yılanın/ On iki başını büküp,/ Dört zincirle bağlayarak,/ Bu dizginle çek", -dedi./ Ulu bahadır dörtñala gidip,/ O dördüne yetiştı./ Dört bahadır görünce,/ Bu da neyin nesi deyip,/ Hayretler içinde kaldılar) [20389-20421].

3.2.1.2. Boğa/Öküz

Cañar Destanında atla beraber en sık kullanılan binek hayvanı boğa ve öküzdür. Yeraltının şulmusları bindikleri “buka”larıyla veya “sarlık” olarak adlandırılan öküzleriyle birlikte metinde yer alır. Sahipleri gibi bu boğa ve öküzler de karanlığı temsilen, koyu renkli ve ürkütücü bir görünümde tasvir edilir ve sahipleriyle birlikte anılır. Kimi zaman sarlık ve buka birlikte de kullanılır: “Kara sarlık bukazın mingen/Kara öküz boğasına binen”.

Erlik-biy, mücadelelerini “kara sarlık” üzerinde yürütür:

Bos Erlik boyı bolzo/Kara sarlık adına mingen/Almıs-şulmus kürümderin/Aydap algan köndüğüp iyet./ Onoñ arı Erlik-biy/Elçilerin köörödip kökidet:/ "Cañar baatırdı ceñip iyzebis,/ Ak-carıktıñ üstinde/Biske çıdaar baatır cok./ Cerdiñ üsti bistiñ bolzo,/ Cöøjö biske ceder – deyt./ Ol tuşta örö turgan/Üç Kurbustan Kudaydı/Men boyım ceñerim!" - deyt./ Kürkürede katkırıp maktanat./ (Bos Erlik ise,/ Kara öküz atına binmiş/Almıs, şulmus kötü ruhlarını/Sürüp götürdü./Ondan sonra Erlik-biy/Elçilerine bakıp ısrarla söyledi:/ "Cañar bahadırdı yenersek,/ Ak-dünyanın üstünde/Bize dayanacak bahadır yok./ Yerin üstü bizim olursa,/ Serveti bize yeter -dedi./ O zaman

yukarıda duran/Tanrı Üç Kurbustan'ı/Ben kendim yenerim!" -deyip,/ Haykırarak kahkaha atıp övündü) [28832-28845].

Erlik-biy'in kızı Kara-Taacı, yeraltından ak-dünyaya çıkma mücadelesinde ağabeyi Sokor-Kara kadar, onun kara-küreñ (kara-kahve) boğasına da güvenmektedir:

Men cer aldına tüjele,/ Sokor-Kara baatırdañ/Caan boluş suraarım./ Kara-küreñ bukalu/Sokor-Kara baatırdañ/Kara küreñ bukazı/Cer tamının oozın/Aldınañ örö müüsterile/Örümdep, oyup bolujar./ Ol tujunda biske/Sokor-Kara baatır,/ Cılan, baka şulmustar -/Onçozi biske bolujar./ Ol tujunda bis/Cayaltalu Cañardañ/Öç aları bistiñ bolor (Ben yeraltına inerek,/ Sokor-Kara bahadırdan/Büyük yardım isteyeceğim./ Kara-küreñ boğalı/Sokor-Kara bahadırın/Kara-küreñ boğası/Yer kabuğunun ağzını/Aşağıdan yukarı boynuzlarıyla/Delerek, oyup yardım edecekler./ O zaman bize/Sokor-Kara bahadır,/ Yılan, kurbağa şulmuslar/Hepsi yardım eder./ İşte o zaman biz/Hünerli Cañar'dan/Öcümüzü alırsız) [11096-11111].

Yeraltının tehlikeli şulmuslarından Sokor-Kara da mücadelelere kara boğasıyla katılır:

“Sokor-Kara baatır/Kara bukazına minele,/ Küzüñilü küreñ tayga bajında/Baatırlardı cart körüp,/ Korkıganına kıygırıp bolboy,/ Üni çıkpay kıygırıp,/ İçkeri bolboy kanayttı (Sokor-Kara bahadır/Kara boğasına binerek,/ Çıngıraklı kahverengi tayga başında/Bahadırları açıkça görüp,/ Korkusundan haykıramayıp,/ Sesi çıkmadan bağırıp,/ İçeri girdi)” [19439-19445].

İyelerle ilgili bölümde bahsedildiği üzere, göl iyesi bir boğa olarak tasavvur edilir. Metinde Temir-Çookır, şekil değiştirerek gök renginde göl iyesi olan boğaya dönüşüp mücadele eder:

Temir-Çookır ercine/Cada tujüp aňdanala,/ Köl eezi kök buka bolup kubulıp,/ Kara közi kandalala,/ Süzüje berbey kanayttı./ Eki buka süzüjerde,/ Müüsterineñ ot açılıp/Kara balkaş kaynay beret (Kıymetli Temir-Çookır/Yatıp yuvarlanarak,/ Göl iyesi gök boğaya dönüşüp,/ Kara gözü kanlanarak,/ Toslaştı./ İki boğa toslaşırsen,/ Boynuzlarından ateş saçılıp/Kara çamur kaynadı) [19548-19555].

3.2.1.3. Deve

Destanda develer, Cañar'ın safındadır. Öncesinde yeraltında Erlik'in hizmetindeyken, yaşadıkları zorlu, acı dolu hayata dayanamayan develer, pek çok diğer hayvan gibi ak-dünyaya çıkınca kendilerine gösterdikleri merhamet ve dostça tavır sebebiyle Cañar'ın yanına geçerek, mücadelelerinde ona yardım ederler. Metinde develerin yeraltından çıktıktan sonra Cañar'la ilk karşılaşmaları şöyle anlatılır:

Cayaltalu Cañar baatır/Eki tööni bu emdi/Acıktap uzak oturala,/ Olordoñ surap turbay kayttı:/ “Alıs cerge ösköniger,/ Ak-carıkka ne çıktıgar?”/ Eki töö aydıp turat:/ “Üç Şulmus la Sokor-Kara/Ölgönin bis ukkanıbis./ Ak-carıktıñ albatızı/Ak malın aydap alıp,/ Canıp catkanın baza körgönis./ Cajına olorgo calçı bolup,/ Cakşı sös ukpaganıs./ Ak-carıktağı albatıda/Malı cokko mal bolorgo,/ Adı cokko at bolor dep,/ Cöptöjölö,

çıkıtıs” – dejet./ Cañarçı sıynı bu bolgojn/Akazınıñ cenin tartıp,/ Araayınañ aytpay kayttı:/ “Ak sanaazıla çıkkın bolzo,/ Albatıga mal bolgoy” – deyt./ Akazı ugup, cöpsinele,/ Eki töödöñ surap turat:/ “Aytkan sözisti büdüreris dep,/ Emdi bogo çerteniger” – deyt./ Eki töö çertenip/Emdi mında turbay kayttı (Hünerli Cañar bahadır/İki deveyi şimdi/Dikkatle inceleyp uzağa oturarak,/ Onlara sordu:/ "Işıksız yerde yetiştiiyseniz,/ Ak-dünyaya niye çıktınız?"/ İki deve konuştu:/ "Üç Şulmus'la Sokor-Kara'nın/Öldüğünü duyduk./ Ak-dünyanın halkının/Ak malını güdüp,/ Geri döndüğünü gördük./ Ömür boyu onlara hizmetkar olup,/ Güzel söz duymadık./ Ak-dünyadaki halka/Malsıza mal oluruz,/ Atsız at oluruz deyip,/ Anlaşarak, çıktık" - dediler./ Kızkardeşi Cañarçı ise/Ağabeyinin yenini çekip,/ Yavaşça söyledi:/ "İyi niyetle çıktılarsa,/ Halka mal olsunlar" - dedi./ Ağabeyi dinleyip, kabul ederek,/ İki deveye sordu:/ "Söylediklerimizi yapacağınıza,/ Şimdi yemin edeceksiniz" - dedi./ İki deve yemin edip/Şimdi burada durdu) [3421-3449].

Böylece Cañar ve Cañarçı'nın buyruğuyla ak-dünyadaki halka hizmet etmeye başlayan develer, destan boyunca zorlu anlarda daima Cañar'ın yardımına yetişirler:

“Eki töö kalıp keldi,/ Celim-kara baatırdıñ/Eki cardınañ tişteyle,/ Tizelep kayra tartkılayt/ Celim-kara baatır bolzo,/ Cerge kelip tüjerde,/ Cerdiñ üsti seles etti (İki deve de geldi,/ Celim-kara bahadırın/İki omzundan dişleyerek,/ Çöktürüp geriye çektiler./ Celim-kara bahadır ise/Yere düştüğünde,/ Yerin üstü sallandı)” [3840-3846].

3.2.1.4. Köpek

Cañar Destanında köpek, “iyt” ve “taygıl” terimleriyle karşılanır. Bununla birlikte taygıl, “büyük, heybetli köpek”ler için kullanılan bir ifadedir. Destandaki hayvanların genelinde gördüğümüz üzere köpek de karşımıza çift olarak çıkar. Kuvvetli sezgileriyle ön plana çıkan bu köpekler, Cañar’a karşı ortaya çıkan tehlikelerde de tüm güçleriyle düşmana karşı mücadele ederler:

Cayaltalı Cañar baatır/Eki taygılın erkeledip,/ Neni olor sesken dep,/ Surap turbay kanayttı./ Eki taygıl aydıp turat:/ “Bu cerdin aldında/Cetker şulmus bar” – dejet (Hünerli Cañar bahadır/İki büyük köpeği okşayıp,/ Onların ne sezdiğini,/ Sordu./ İki büyük köpek şöyle söyledi:/ "Bu yerin altında/Tehlikeli şulmus var" – dedi) [3219-3226].

Diğer yandan düşman köpekleri de tıpkı sahipleri gibi son derece vahşi olarak tasvir edilirken, Cañar ve yakınları için tehlike oluşturur:

Kara-küreñ atka mingen/Kara-Kula kaannıñ/Eki kara iytteri/Sespes cerdeñ sezip iygen,/ Bilbes cerdeñ bilip iygen,/ Küñküldede ürgülep/Cedip kelbey kanayttı./ “İytteri mindiy camanda,/ Boyı da caman bütken/Baatır kıs boyında sananat (Kara-küren ata binen/Kara-Kula kağanın/İki kara köpeği/Sezilmez yerden sezip,/ Bilinmez yerden bilip,/ Gün doğana dek pinekleyip/Geldiler./ "Köpekleri böylesi yaman,/ Kendisi de kötü yaratılmış/Kişi bu olmasın" - deyip, Bahadır kız kendi kendine düşündü) [4798-4808].

Bunların dışında köpek motifi karşımıza bir de “kâhin” tipiyle çıkar. Yeraltında yaşayan ve dört gözlü olarak tasvir edilen “kâhin köpek” ve sonunda Cañarçı’nın onu yok etmesi destanda şöyle anlatılır:

Cañarçı dep baatır kelin/Kiske bolup kubulala,/ Cer kırtıjı bu aldıla/Tört köstü kara iytke/Cedip kelgen boyunça,/ Calbış ottu kara kayçızıla/Cer kırtıjı ötküre,/ Cürek tözin ötküre/Sayıp iybey kanayttı./ Kara kayçınıñ calkın odı/Tört köstü kara iytte/Örtöp iybey kanayttı./ Tört köstü kara köspökçi/Kara iydi emdi bolgojın,/ Körör, ugarga cetpedi,/ Kınıs edip unçukpay/Catkan cerineñ ol turbay,/ Cañıs kogı kubal bolup/Ol cerde artıp kaldı./ Köspökçi cetkerlü iyt öldi dep,/ Cañarçı emdi bu süünip/İçegenineñ çıgala,/ Ep-argazın bedirep/Arı-beri acıktanat (Cañarçı adlı bahadır gelin/Kedi olup şekil değıştirerek,/ Yer kabuğunun altına/Dört gözlü kara köpege/Yetişip geldiğinde,/ Harlı ateşli kara makasıyla/Yer kabuğunu geçerek,/ Yüreğinin tam dibine/Sapladı./ Kara makasın şımşek ateşi/Dört gözlü kara köpeği/Yaktı./ Dört gözlü kara kahin/Köpeği şimdiyse,/ Görüp, duymadı,/ Hiçbir şey söyleyemeden/Yattığı yerden kalkamayıp,/ Köze dönüşüp/Öylece orada kaldı./ Tehlikeli kahin köpek öldü deyip,/ Cañarçı şimdi sevinerek/İninden çıkıp,/ Yolunu arayıp,/ Sağa-sola bakındı) [24355-24378].

3.2.2. Yabanî Hayvanlar

Cañar Destanındaki başlıca yabani hayvanlar ve metindeki işlevleri şöyledir:

3.2.2.1. Arı

Cañar Destanında arı, çoğunlukla şekil değıştirme motifiyle birlikte görülür. Böylece kahramanlar tanınmadan ve hızlı hareket etmenin avantajıyla, düşmanlarına karşı üstünlük sağlar. İnsanlarla birlikte hayvanların da sıkça şekil değıştirdiğı metinde Cal-Ceeren at, arı olup şulmusların sarayına girer:

Calbış caldu Cal-Ceeren/ Teñeriniñ tübineñ/ Adaru bolup kubulala,/ Kara temir örgöñiñ/ Tündüğüneñ kirip kelgen/ Ebirede bu uçup,/ Onço cerdi acıktap, Ondogı ulustıñ kuuçının / Tıñdap cürbey kanayttı (Alev yeleli Cal-Ceeren/ Gökyüzünün dibinden/ Arı olup değışerek,/ Kara demir sarayın/ Çatısından girip/ Etrafta uçarak,/ Her yeri dikkatle izleyip/ Oradaki halkın sohbetini/ Dinlemeye koyuldu) [5050-5058].

Şekil değıştirme sahnelerinin yanısıra, arılar kahramanların dış canı olarak sandıkta gizlenmiş halde de karşımıza çıkar:

Kiçü üyi mında surayt:/ “Olordıñ tını kayda!” – dep./ “Kanayıp bilbey turuñ?/ Çoy kayırçaktıñ içinde/ Altın kayırçak bar./ Altın kayırçak içinde/ Sarı adaru bar./ Onı bojudıp iyzem,/ Kara-Kula eezin/ Kaydañ da bolzo, tabar – deyt. -/ Kara-Kula tındanza,/ Tüney le öçin alar”, -deyle/ Karsıldada katkırat (Küçük hanımı sordu:/ "Onların canı nerede!" - diye./ "Nerede olduğunu bilmiyor musun?/ Dökme demir sandığın içinde/ Altın sandık var./ Altın sandık içinde/ Eşek arısı var./ Onu boşaltsam,/ Kara-Kula sahibini/ Nerede olsa bulur - dedi./ Kara-Kula kendine gelse,/ Hemen öcünü alır" -diyerek/ Katıla katıla güldü) [5075-5087].

Erlik-biy ve avanesinin, ak-dünyayı istila etme niyetiyle başlattıkları saldırılarda, Erlik'in yeraltından gönderdiği hayvanlarla birlikte, zehirli arılara dönüşen şulmuslar da yeryüzüne çıkar. Kapatılmış olan yer deliğinin açılmasıyla hızla ak-dünyaya doğru uçuşan arı ve kelebekler konusunda Kıstay-Mergen tüm bahadırları uyarır. Sonunda da kendisi harlı bir ateş yakarak, dumanın etkisiyle onları etkisiz hâle getirmeyi başarır:

Mını körgön Kıstay-Mergen/ Ama-tomo sığırala,/ Açu-koron kıygırıp, aydat:/ "Cayaltalı Cañar kaynım,/ Kubulgazındı Altın-Sırğa keldim,/ Aytkanımdı uğıgar./ Boro-kuu la kara-kök/ Oogoş bolgon köbölöktör,/ Sarı korton adarular bolup,/ Emdi mında kubulgan/ Cer aldınıñ şulmustarı/ Kara cerdiñ oozınañ/ Blaajıp olor çıkkılayt./ Köbölöktör lö sarı adarulardı/ Köskö körüngenin kırzın!" - dep,/ Ak-carıktıñ alıptarına/ Cakaru beriger dep aytkanı,/ Alıs cerdegi cuu-çaktağı/ Cayaltalı Cañar baatırğa,/ Kümüjey dep baatır kıska/ Cart ugulbay bu kanayttı./ Kıstay-Mergen baatır bolzo,/ Arga-korgo bedrenip,/ Ep-sümele şüünip/ Körnö ört tudup iyet./ Öro uçkan köbölöktör,/ Sarı koron adarular/ Calbışka aldırıp, küye beret./ Ak calaında kubalı/ Agarıp, kugarıp bu emdi/ Anda cada berbey kayttı (Bunu gören Kıstay-Mergen/ Işılk çalarak,/ Acı çığlıklar atıp, bağırdı:/ "Hünerli Cañar kaynım,/ Sihirli Altın-Sırğa gelinim,/ Söylediklerimi dinleyin./ Ak-boz ve kara-gök/ Küçük kelebekler,/ Sarı eşek arısı olup,/ Şekil değıştiren/ Yeraltının şulmusları/ Kara yerin ağzından/ İlerleyip çıktılar./ Kelebeklerle sarı arıları/ Gören kırsın(öldürsün)!" -deyip,/ Ak-dünyanın alplarına/ Yarlık verin diye söyleyişi,/ Işıksız yerdeki savaştaki,/ Hünerli Cañar bahadıra,/ Kümüjey adlı bahadır kıza/ Açıkça duyuldu./ Kıstay-Mergen bahadır ise,/ Çare arayıp,/ Bir yol düşünüp,/ Harlı ateş yaktı./ Yüksek uçan kelebekler/ Zehirli sarı arılar/ Alevin etkisine girip, yandı./ Ak ovadaki külü/ Ağarıp, sarararak/ Orada kaldı) [23033-23063].

3.2.2.2. Ayı

Sibirya Türklerinin tasavvurunda ayı özel bir yere sahiptir. Ayı hem saygı duyulan hem de korkulan bir hayvandır. Bu kabul halkın yaşam pratiklerine de doğrudan yansır. Örneğin evde dahi olsa ayı hakkında kötü konuşmamak gerekir öyle ki ayı rüya aracılığıyla konuşulanları öğrenebilir. Özellikle akılları ve dış görünüşleriyle diğerlerinden ayrılan şaman ayıların, pek çok ayıyı öldürmüş olan ayı avcılarıyla karşılaştıklarında onların kaderini belirleyeceğine inanılır. Bu yüzden avcılar ava gideceklerini kimseye söylemez aksi takdirde ayının onların yurduna gelip çocuklarını kaçırabileceğinden endişe edilir. Zamanla ayıyla ilgili bu korkuyla karışık saygı bir tabuya dönüşerek bilhassa Saha (Yakut) Türklerinde örtmece söylemler ortaya çıkmıştır: *Abağa* (amca), *äbä/äbäkiy/äbäkkä* (nine), *äçäkä/ähäkän* (dede-dedecik), *kırçağas* (yaşlı, ihtiyar), *oğonhor/ oğonhorku* (ihtiyar), *öbögön/ öbügä* (dede, ata) (Killi Yılmaz, 2017, s. 31-35).

Ayıyla ilgili Sibirya coğrafyasındaki korku temelli saygı ve uygulamaların benzer bir örneği Cañar Destanında Erlik-biy'in engellerinde görülür. Erlik'in Cañar ve yakınları için türlü engelleri vardır ve bunlardan biri de ayıdır. Cañarçı, Celbegen sayesinde bu engeli

geçip Erlik-biy'in sarayına doğru yoluna devam eder. Söz konusu sahnede, Cañarçı'nın ayıya sezdirmeden geçebilmesi için Celbegen'in çaldığı şaman tefinde de ayı tasvirinin olması ayrıca dikkat çeker:

Ceti baştu Celbegen emdi/Ayu çaluzın tartınıp,/ Alkap, maktap kamday beret./ Küreñ ayu süünele,/ Kürkürep, ogırıp turgança,/ Cañarçı dep baatır kelin/Bu turgakka sestirbey/Ödö bergen bu emtiri./ Onoyıp Celbegen kökiyle,/ "Aylu-kündü teñerim,/ Agaş-taştı Altayım" - dep,/ Ak-carıktı maktap alkayt./ Küreñ ayu açınala,/ Ceti baştu Celbegenge/Kalıp kelgen boyunça,/ Soguja berbey bu kanayttı (Yedi başlı Celbegen şimdi/Ayı tasvirli tefini çalıp,/ Dua edip, övüp kamladı./ Kahverengi ayı sevinerek,/ Uğuldayıp, böğürünce,/ Cañarçı adlı bahadır gelin/Bu tuzağa sezdirmeden/Geçti./ Böylece Celbegen gururlanarak,/ "Aylı, güneşli gökyüzüm,/ Ağaçlı, taşlı Altay'ım" - deyip,/ Ak-dünyayı övüp dua etti./ Kahverengi ayı öfkelenerek,/ Yedi başlı Celbegen'e/Saldırınca,/ Vuruşmaya başladılar) [23332-23339].

Cañar Destanında ayı iki farklı rolde karşımıza çıkar. Erlik-biy için hizmet eden ayı engeliyle beraber başkahraman Cañar'ın safında yer alan ve ak-dünya halkı için mücadele eden ayları da görürüz. Metinde diğer pek çok hayvan motifinde olduğu gibi ayı da çoğunlukla çift ve küreñ/kahverengi olarak yer alır: “Ekü ayu/iki ayı”, “Ekü ögüs ayu/iki erkek ayı” “ekü küre`n ayu/iki kahverengi ayı”. Aylar, tehlikelere karşı Cañar'ı ve sevdiklerini uyarıp, mücadelelere de aktif olarak katılır:

“Emdi oygonıp keler bolzo,/ Eki ögüs ayuları/Eki kulagina bolgojin/Öksöp ogurıp turgan emtiri./ “Ak bıyanıñdı odorlot,/ Albatı-conıñdı başkar” – dejet (Şimdi uyanması için,/ İki erkek ayı/İki kulağına/Ağlayarak böğürmüş./ "Ak malını otlat,/ Halkını yönet" - dediler)” [430-435].

Metinde bazı hayvanların aynı zamanda iye olarak tasvir edildiği görülür. Destanda “Altay iyesi” olarak kahverengi bir ayıya dua edildiği şu mısralar dikkat çeker:

“Altın-Tana la Kümüş-Tana/Kıstay-Mergen baatır Kan-Kere kaan kuşla/Altay eezi küreñ ayuga/Tize ceñil çöödögilep,/ Tili ceñil alkış aydıjat (Altın-Tana ile Kümüş-Tana/Kıstay-Mergen bahadır/Kan-Kere kağan kuşla/Altay iyesi kahverengi ayıya/Hafif diz çökerek,/ Tatlı dille dua etti)” [31541-31546].

Cañar Destanında ayının özellikle engel ve iye rolüyle yer aldığı bölümler, Sibirya Türklerinin ayı ile ilgili tasavvurlarına dayanmaktadır. Burada ayıya duyulan saygının temelinde korku ve ondan gelebilecek kötülük/tehlikelerden korunmak için yerine getirilen ritüeller söz konusudur.

3.2.2.3. Kurbağa

Cañar Destanında olumsuz hayvan motiflerinden olan kurbağaları, Cañar’a karşı yılanlarla birlikte Erlik için mücadele eden askerler olarak görürüz:

Eki taygıl emdi bolzo,/ Üç Şulmustıñ cetkerlü/Artıp kalgan anda-mında/Cılan, baka çerülerin,/ Cıdın alıp, kırıp turat (İki büyük köpek şimdi,/ Üç Şulmus'un tehlikeli/Yorulup geride kalan/Yılan, kurbağa askerlerinin,/ Kokusunu alıp, onları yok etti) [1602-1606]. Destanda, kurbağa ve yılan askerler aynı zamanda hakaret ifadesi olarak da kullanılır: Cılan, baka çerülü/Cıdı caman tañmalar!/ Ölbös bütken bolgozor,/ Ölümdi meneñ alaraar – deyt (Yılan, kurbağa askerli/ Pis kokulu uğursuzlar!/ Ölümsüz yaratılmış olsanız bile,/ Ölümünüz benden olacak – dedi) [2165-2168].

Yeraltının şulmusları, ak-bahadırlar tarafından ölümcül bir kılıç yarası aldıklarında ya da vücutlarının bir uzvu kesildiğinde kopan et parçaları kurbağa ve yılanlara dönüşür:

Cañar baatır Sokor-Karaniñ/Edi-kanın erep, tolgop/Kezip turbay kanayttı./ Kiçinek kesken etteri/Cılan bolup cılıjat./ Caan kesken etteri/Baka bolup sekiret./ “Tınıñ senin kayda?” – dep,/ Çak cetkençe kıynap turat./ Sokor-Kara bu baatır/Ernek-aytpay kaylap turat (Cañar bahadır Sokor-Kara'nın/Etini, kanını evirip, çevirip/Kesti./ Küçük küçük kesilen etleri/Yılan olup süründü./ Büyükçe kesilen etleri/Kurbağa olup sekti/"Senin dış canın nerede?" - deyip,/ Gücü yettiğince işkence etti./ Sokor-Kara bahadır/Cevap vermeden mırıldandı) [3191-3204].

Öte yandan destan boyunca yeraltının şulmuslarıyla özdeşleşen ve ak-dünya halkı için daima tehlike kaynağı olan kurbağa ve yılanlarla ilgili kötü algının en çarpıcı örneğine şu mısralarda rastlarız:

“Cılan, baka, terseyekter/Cer üstine çıkkanı bar./ Olordı öltürgen kiji/Törtön kinçekteñ ayrılar – deyt (Yılan, kurbağa, boz farelerden/Yeryüzüne çıkanlar var./ Onları öldüren kişi/Kırk felaketten kurtulur)” [33019-33022].

3.2.2.4. Kurt

Oğuz Türklerinde kurt, diğer Türk boylarında ise “böri” olarak adlandırılır. Özellikle Kırgız Türklerinde “kök börü” nün yiğit ve seçkin kişiler için kullanıldığı da bilinmektedir. Börü terimi genel olarak Türk mitolojisinde üstünlük, büyüklük ve yiğitlik anlamlarını karşılar. Tuba Türklerinin gök börü ve bozkurt ifadelerini birlikte kullandıkları şu alkış, kurdun “Tanrının habercisi olarak” nitelendirilmesiyle dikkat çeker: “*Yücelerdeki (üstü)Tanrıdan emir getirenim (çarlıktım)! Yedi gün yemek yemedim!.. Tanrımın yakını (kayırazı)! Gök Börü erenim Kayra-Han! Ağzını burnunu yalayan! Boz Kurdum (Kuu Pörüm)!..*” (Ögel, 2010b, s. 117-118, 126). Dolayısıyla türeyiş efsanlerinden, destanlara ve dualara kadar Türk kültür ve mitik tasavvurundaki pek çok sözlü anlatıda kurda/gök börüye,

sahip olduğu önemli misyon sebebiyle yiğitlik ve üstünlükle beraber, “ilahi” ve kutsal” bir vasıf yüklendiğı açıktır.

Cañar Destanında “gök börü” olarak rengiyle beraber tasvir edilen kurt, Türk Dünyası destanlarının pek çoğunda olduğı gibi başkahramana kılavuzluk eden bir yolbaşçısıdır. Gök börünün en sıkıntılı anlarda birdenbire ortaya çıkıp tüm gücüyle Cañar için nasıl mücadele ettiğı şu çarpıcı mısralarla anlatılır:

Ol tabıştıñ ortozınañ/Açu-koron börü ulıyt./ Ança-mınça bolbodı,/ Ceten kulaş kuyruktu/Kök börü cedip kelet/Altı kulaş oozın açkan/Arı-beri acıktanat./ Ak-carıktıñ alıptarı/Alañ kaykap kuuçındajat./ Aylu-kündü Altaydıñ/Añı ne kelgen dejet./ Börü körüp turala,/ Kara Şaytanga kalıp barıp,/ Moynına kadala beret./ Kara Şaytan silkinip,/ Ayrılatan argazı cok,/ Tınıjı kıykıray bererde,/ Kök börü serbiirde le,/ Köñkörö cerge cıgılat./ Arı-beri ańdanarda,/ Kök börü bojotpoy/Kanın onıñ soro beret./ Cayaltalu Cañar baatır/Alañ kaykap mında turat (O gürültünün ortasında/Acı, zehir bir kurt uludu./ Çok zaman geçmeden,/ Yetmiş kulaş kuyruklu/Gök börü yetip geldi/Altı kulaş ağzını açmış/Sağı-solu dikkatle izledi./ Ak-dünyanın alpları/Hayret edip konuştular./ Aylı, günlü Altay'ın/Hayvanı nasıl gelmiş dediler./ Kurt bakarak,/ Kara şeytan'a gelip,/ Boynuna saldırdı./ Kara Şeytan silkinip,/ Gitse mümkün değil,/ Nefesi kesildiğinde,/ Gök börü yeniden üzerine atılınca,/ Yüzüstü yere yığıldı./ Sağa, sola yuvarlanırken,/ Gök börü durmayıp/Onun kanını döktü./ Hünerli Cañar bahadır/Hayretler içinde kaldı) [28487-28510].

Destanda, kurt da diğer pek çok hayvan gibi zaman zaman dile gelir, yapılması gerekenleri söyleyip yol gösterir:

Altan kulaş kuyruktu/Kök börü bolgojin,/ Kuyruğın suy tudala/Albatı ortozıla bazıp kelgen/Kiji üñile mınayda aydat:/ Ak sagaldu kargandar,/ Moynımnañ ala kuyrukka cetire/Uçkajıp alzarar,/ Ak-carıkka çıkarayın" – deyt (Altmış kulaş kuyruklu/Gök börü ise,/ Kuyruğunu uzatarak/Halk arasından gelip/İnsan sesiyle şöyle konuştu:/ Ak sakallı yaşlılar,/ Boynumdan ala kuyruğa kadar/Binin,/ Ak-dünyaya çıkarayım" -dedi) [30521-30529].

Kurt motifiyle ilgili destanda karşımıza çıkan bir diğer çarpıcı örnek de büyük zafer sonrası yaşanır. Ak-dünyanın bahadırları bu büyük zafer sonrası Erlik-biy'in alnına kendi suretleriyle birlikte gök börünün suretini de çizerek:

“Cer Kindigi enebis kojo/Erlik biydiñ mañdayına/Kızıldıp salgan cıdalarla/Boylorıbıstıñ sürleristi/Mendebeı cazap curaganıs. / Altan kulaş kuyruktu/Kök börüñiñ süri/Ondo baza kojo, - deyt (Cer Kindigi Enemizle birlikte/Erlik Biy'in alnına/Kızdırılmış mızraklarla/Kendi işaretlerimizi/Acele etmeden çizdik. / Altmış kulaş kuyruklu/Gök börünün tasviri/De orada, -dedi” [34463-34470].

Metinde yeralan pek çok hayvan, mücadeleler esnasında Cañar bahadır ve alplarına büyük özveriyle yardım ederler. Buna karşın sadece kurt sureti Erlik-biy'in alnına kazınır.

Bu durum kurt motifinin, tüm Türk Dünyası destanlarında sahip olduğu önemin açık bir göstergesidir. Oğuz Kağan Destanındaki “*Tanrı katından gelen mitik bozkurt*”un yüklendiği rehberlik misyonunu (Özkan, 2018, s. 925), Cañar Destanında yine olağanüstü bir biçimde ortaya çıkıp ak-dünyanın kurtuluş mücadelesinde çok önemli bir rol oynayan gökbörü üstlenir. İşte bu, Türk destan geleneğindeki bütünlüğün açık bir kanıtıdır.

3.2.2.5. Yılan

Yılan, Türk Şamanizminde yeraltı tanrısı Erlik’le ilgili bir simge olarak görülür. Onun çoğunlukla “kara yılan” olarak anılması da bu kabule dayanır (Çoruhlu, 2011, s. 183). Destanda da aynı şekilde yılanı Erlik-biy ve şulmuslarının hizmetinde görürüz. Kurbağa motifinde de bahsettiğimiz üzere, yılan ve kurbağadan askerler, ak-dünya bahadırlarına karşı şulmuslarla beraber hareket eder: [1602-1606], [2165-2168], [33019-33022].

Kurbağalarla birlikte yeraltı sahneler dışında, yine Erlik-biy’in şulmusları şekil değiştirirken çoğunlukla yılanı dönüşür. Özellikle yeraltına inerken ya da yeryüzüne çıkarken bu yolla daha kolay hareket ettiklerini görürüz:

Üç Şulmustar em bolgojn/Üçilezi cada tüşkilep,/ Arı-beri aındangılayla,/ Üç baştu cılan bolup/Kubula bergen emtiri./ Temir-Çookırğa sestirbeske/Cer kırtıjınıñ aldına/Bay terektiñ tözine cetire/Cılgılap kelgen emtiri (Üç Şulmus şimdiyse/Üçü yere yatıp,/ Sağa-sola yuvarlanarak/Üç başlı yılan olup/Şekil değıştirmişler./ Temir-Çookır’a sezdirmemek için/Yer kabuğunun altına/Kutsal kavak ağacının dibinden sırayla/Sürünmüşler) [732-740].

Tıpkı üç şulmus gibi, Erlik-biy’in kızı Kara-Taacı da kazarak yeryüzüne çıkmayı başaramayınca, oğlundan haber alabilmek için alaca bir yılanı dönüşerek sürünüp küçük bir delikten yeryüzüne çıkar:

“Kara-Taacı emeen cada tüşüp,/ Çookır cılan bololo,/ Cer kırtıjın bu oyıp,/ Kire berbey kanayttı (Kara-Taacı yaşlı kadın, yatıp yuvarlanarak,/ Alaca yılan olup,/ Yer kabuğunu oyarak,/ Giriverdi)” [10505-10508].

Metinde, yeraltına dair bir unsur olarak yılanlar ülkesini yöneten on iki başlı yılan kağanıyla karşılaşılır. Oğlu Kan-Şülütay’ın, ak-dünya bahadırları tarafından öldürülmesi üzerine intikam arzusuyla tutuşan Kara-Taacı, yardım istemek üzere on iki başlı yılanlar kağanına gider:

Kara-Taacı emdi bu/Togus baştu cılandı eeçip/Ol örgöögö kirip barza,/ On eki baştu/Cutpa caan cılan anda/Sarı ceñes töjöktü/Anda catkan emtiri./ Ebire körör bolgojn,/ Kiji közi tıgınbas/Kança cüzün sürlü taştarla/Keerkedip çümdep salgan,/ Kiji közi taykılar/Cüzün başka carkınu/Aydarı çok caraş emtir./ Altın sürlü taş taktanı/Kiçü cılan otur dep,/ Araayınañ çıldırıp beret./ Kara-Taacı oturala,/ On eki

baştı çılandı/Acıktap körör bolgojin,/ On eki bajı onçozi/On eki başka öndü/Ay-kün ol oşkoş/Andağı cerdi carıdat./ On eki bajıla/Ne kerektü keldin dep,/ Kara-Taacıdañ ol surayt./ Boluş surap keldim dep,/ Kara-Taacı araay aydat./ Kandıy boluş kerek dep,/ On eki baş onçozi/Ol cerde şınıray berdi./ Kara-Taacı meñdep aydat:/ “Cerdin oozın bektep salgan,/ Açıp bolboy kança cılga/Küçibis cetpey bararda,/ Boluş surap keldim” – dep,/ Coboş ünile bu aydat./ On eki baştı cılan/Onoñ katu bu surayt:/ “Ne kerek bolgonın/Onçozin cartap aydıp ber./ Bolor-bolbos kerek uçun/Alıs bu cerden bistiñ/Ak-carıkka kaçan da/Çıgatan uçurıbıs cok” – deyt (Kara-Taacı şimdi/Dokuz başlı yılanı izleyip/O saraya girdiğinde,/ On iki başlı/Dev yılan orada/Sarı yosun döşekte/Yatıyormuş./ Etrafına bakınca,/ Göz alıcı/Çeşit çeşit işlemeli taşlarla/Hayranlık uyandıran ustalıkla yapılmış,/ Göz kamaştırır/Türlü çeşit parıltılarla/Tarifsiz güzellikteymiş./ Altın işlemeli taş tahtaya/Küçük yılan otur deyip,/ Yavaşça kaldırdı./ Kara-Taacı oturarak,/ On iki başlı yılanı/Dikkatle izleyince gördü ki,/ On iki başın hepsi/On iki başın hepsi/On iki başka renkli/Ay, güneş gibi/Oradaki yeri andınılatıyor./ On iki başıyla/Ne için geldin diye,/ Kara-Taacı'dan sordu./ Yardım istemeye geldim deyip,/ Kara-Taacı yavaşça söyledi./ Nasıl bir yardım gerek diye,/ On iki baş hepsi/Orada uğuldadı./ Kara-Taacı aceleyle anlattı:/ “Yerin ağzını kapatılmış,/ Açmaya yıllardır/Gücümüz yetmediğinden,/ Yardım istemeye geldim” -diye,/ Sakin bir sesle söyledi./ On iki başlı yılan/Ona sert bir şekilde sordu:/ “Ne gerektiğinin/Hepsini açıkça anlat./ Olur-olmaz şeyler yüzünden/Bizim bu ışsız yerden/Ak-dünyaya nasıl/Çıkışımız olmaz” -dedi [14140-14185].

Kara-Taacı'nın anlattıklarına ikna olan yılanlar kağanı, kendilerine de bir pay düşüp düşmeyeceğini sorgular. Cañar ölürse, yeryüzünü yöneteceğini düşünerek büyük bir istekle o da yeryüzüne çıkma mücadelesine dahil olur.

Destanda daima yeraltıyla ilişkili olumsuz bir motif olarak karşılaşılan yılan, sağılıcı bir unsur olarak sadece Erlik-biy ve ailesi tarafından kullanılır:

Çoy kayırçaktı kodorolo,/ Çookır cılandı uulı ekelip/Enezi'nin oozına/Eptep cazap sugup iyerde./ Ak köbügi oozınañ ajıp,/ Añdanıp, çaçılup cadala,/ Tıñdanıp örö turup keldi (Dökme demirden sandığı çıkararak,/ Alaca yılanı, oğlu alıp/Anasının ağzına/Ustalıkla yerleştirdi./ Ak köpük ağzından taşıp,/ Sallanıp, silkelenince,/ Kendine gelip ayağa kalktı) [10453-10459].

3.2.3. Kuşlar

Cañar Destanında yer alan kuşlar yırtıcı, evcil, mitolojik olmak üzere çeşitlilik gösterir. Metindeki işlevleri bakımından ön plana çıkan kuşlar ve özellikleri şu şekildedir:

3.2.3.1. Guguk kuşu

Guguk kuşu, destanda *koy bajınça küük* (koyun başı kadar guguk kuşu) bazen de rengiyle beraber *altın/kara/koñur küük* ifadeleriyle yer alır. Dile gelip olaylara müdahale eden guguk kuşu aynı zamanda Altay ve tayga iyesi olarak da karşımıza çıkan özel bir kuştur:

Koy bajınça koñur küük/Aylana bazıp aydıp turat:/ “Cerge cadıp, aňdanıp iy”, - deyt./ Altın çımıl cerge tñjüp/Arı-beri aňdanarga,/ Arı körzö-ay keberlü,/ Udura körzö-kün keberlü./ Torko kebi tolgolgon/Altın börük aylanıp turar/Aydarı cok caraş kıs/Çın da turbay bu kayttı./ “Adıñ senin kem?” –dep,/ Koy bajınça altın küük/Onoñ arı surap ugat,/ “Adım Altın-Sırğa” – dep,/ Cartap aydıp bu berdi./ Koy bajınça konur küük/Kiji ünile cartadı./ “Men bu Altaydıñ eezi edim./ Kızıl-küreñ atka mingen/Küreñeş dep baatırdıñ/Abakayı bolorıñ, - deyt. -/Sler eküdiñ bolgojın/Kirbigeer birge açılğan./ Kindigeer birge taykılğan./ Odurgan odoor cañıs./ Oorınaar birge töjölğön” – deyt./ Koy bajınça altın küük/Kalğançada cakarıp ayttı:/ “Küreñeş dep ejiñe ayt,/ Koy bajınça koñur küük/Kelzin dep aytkan de./ Cer-Kindigi Enezi’neñ/Cayaltalu бүдүп kalğan/Kızıl-küreñ adın/Kança cılga kabırdım./ Kep kiyimi, ok-saadagı -/Onçozi mında belen dep/Aytsañ”, - dep cakarar (Koyun başı kadar kara guguk kuşu/İnsan sesiyle anlattı./ “Ben bu Altay’ın iyesi idim./ Kızıl-Küreñ ata binen/Küreñeş adlı bahadırın/Hanıımıyım, -dedi./ Siz ikinizin/Kirpiğiniz bir açılmış./ Göbeğiniz bir kesilmiş./ Yanan ateşiniz bir./ Hastalığınızda bir yatmışsınız”-dedi./ Koyun başı kadar altın guguk kuşu/En sonunda şöyle yarlık verdi:/ “Küreñeş adlı eşine söyle,/ Koyun başı kadar konur guguk kuşu/Gelsin diye söyledi de./ Cer-Kindigi Enezi’nden/Hünerli yaratılmış/Kızıl-küreñ atına/Yıllardır baktım./ Giysileri, ok torbası/Hepsi burada hazır diye/Söyle”, -diye yarlık verdi) [10758-10773].

Burada kendini Altay iyesi olarak nitelendiren guguk kuşu bir başka bölümde ise tayga iyesi olduğunu ve Küreñeş bahadırın atına yıllardır nasıl göz kulak olduğunu şöyle anlatır:

Koy bajınça konur küük/Men bu tayganın eezi edim,/ Küreñeş baatırğa aydıp bar dep./ Cakıgan ol edi./ Cer-Kindigi Enezi’neñ/Cayaltalu bu бүткен/Kızıl-küreñ adın/Kança cılga men korıp,/ Kiçeep, körüp men cürdim./ Neniñ uçun ol uzak/Adın kelip tutpay turgan./ Turguza la kelip ol/Mineten adın bolzo,/ Tudup alızın dep/Cakarıp aytkan edi”, - deyt (Koyun başı kadar konur guguk kuşu/Ben bu tayganın iyesi idim,/ Küreñeş bahadıra söyle diye,/ Buyurdu./ Cer-Kindigi Enezi’nden/Hünerli yaratılmış/Kızıl-Küreñ atını/Yıllardır ben koruyup,/ Gayret edip, baktım./ Ne için o uzak/Atını gelip almamış?/ Hızla gelip/Bindiği atını,/ Alsın diye/Buyurmuştu”, -dedi) [11171-11185].

Dolayısıyla guguk kuşu, sıradan bir kuş olmanın ötesinde iyeliğin verdiği manevi ve olağanüstü güçle de destan kahramanları için oldukça önemli roller üstlenir.

3.2.3.2. Kan-Kere

Cañar Destanında yer alan kuşlar zaman zaman olağanüstü özellikler göstermekle beraber kağan olarak nitelendirilen Kan-Kere, diğerlerinden bir adım daha öne çıkar. “Kan Kere veya Kan Kerede, kuşların başçısıdır. Kanatlarını yaydığında neredeyse bir ovoidan daha geniş yer kapladığına, rüzgâr ve fırtınanın onun kanat çırpımlarından meydana geldiğine inanılır” (Dilek, 2014, s. 97).

Diğer mitolojilerden kültürümüze geçen *Simurg*, *Garuda*, *Anka* ve Anadolu’da anlatılan bazı masal metinlerinde rastlanan *Zümrüdü Anka* ismiyle bilinen kuşların ortak özelliği sahip olduğu olağanüstü vasıflarla beraber, anlatıdaki başkahramana yardım etmesidir (Duymaz, 1998, s.92-94). Söz konusu kuşların yerini Türk mitolojisinde *Kara Kuş*

adıyla bilinen mitolojik kuş alır. Kırgız Destanı olan Er Töştük'te de başkahramanın, yavrularını ejderhadan kurtarması üzerine olağanüstü özelliklere sahip olan Alp Kara Kuş, onu yeryüzüne çıkarır (Turgunbayer, 2007, s. 99). Benzer şekilde Kögüdey Destanında da başkahraman Kögüdey'in oğlu Kuskun Kara, Kan-Kere (Alp Kara Kuş)'nin yavrularını ejderhadan kurtarır. Destanın ilerleyen bölümlerinde Kuskun Kara, düşmanları tarafından öldürüldüğünde ise Kan-Kere, Ak Deniz'den kutsal su getirerek onu tekrar diriltir (Aça, 2002, s.81). Bahaeddin Ögel, Kan-Kere/Kerede'yi, dış kültürlerden Türk mitolojisine geçen kuş motiflerine dahil ederek, Uygurca-Çince sözlükte rastladığı “*Kerüdi*” adlı mitolojik kuşa işaret eder. Bununla beraber bu kuşun Kırgız Destanlarından Kökeyet destanında “*Kaan Kerede*” şekliyle geçtiğini de belirtir (2010b, s.547-548).

Cañar Destanında, Kan-Kere, iyeler ve manevi güce sahip olduğu düşünülen diğer kutsal varlıklar gibi saygı görür ve kendisine dua edilir:

“Altın-Tana la Kümüş-Tana/Kıstay-Mergen baatır/Kan-Kere kaan kuşla/Altay eezi küreñ ayuga/Tize ceñil çöödögilep,/ Tili ceñil alkış aydijat (Altın-Tana ile Kümüş-Tana/Kıstay-Mergen bahadır/Kan-Kere kağan kuşla/Altay iyesi kahverengi ayıya/Hafif diz çökerek,/ Tatlı dille dua ettiler)” [31541-31546].

Bodoy bahadır, Kan-kerede'nin kanadından yaptığı okla Erlik-biy'in Kara-Sarlık atını vurup öldürür. Erlik'in, hayvanın arkasını yarıp geçen oku çıkardığında sarı tüyü görüp Tanrı Üç Kurbustan'ın oku olarak nitelendirmesi de ayrıca dikkat çeker:

Örö turup körör bolzo,/ Sarlık adının ködönine/Kanattu sogon cara sogup,/ Ödö bergen bu emtiri./ Ködönineñ bolgojn/Sarı cini adılıp agat./ Üç Kurbustan Kudaydın/Ogı bolgon emtiri dep/Bos Erlik arbanat (Yerinden kalkınca gördü ki,/ Öküz atının kıcını/Kanatlı ok yarıp,/ Geçmiş./ Kıçından/Sarı tüyle vurulmuş./ Tanrı Üç Kurbustan'ın/Okuymuş deyip/Bos Erlik öfkeleni) [29044-29052].

Kan-Kere'nin kutsallığı ve sahip olduğu büyük önem, destan sonunda şu çarpıcı dizelerle de tekrar ifade edilir:

Kalak-kokıy, albatım,/ Kan-Kere dep kuştı/Kaçan da bolzo, undıbay,/ Kudayıs dep bajırıp cüreer./ Kan-Kereniñ kanadı/Biske caan boluş bolgon./ Kan-Kereniñ bir kurkunıla/Erlik-biydiñ adın/Ökpö-cüregin ötküre atkanıs./ Kandıy la kuştıñ kuyruğın/Börügeerge ediniş,/ Kerees edip sananı cüreer (Sevgili halkım,/ Kan-Kere adlı kuşu/Ne olursa olsun, unutmadan,/ Tanrımız deyip (saygıyla) eğilerek yaşayın./ Kan-Kere'nin kanadının/Bize büyük yardımı oldu./ Kan-Kere'nin bir kanat kemiğiyle/Erlik-biy'in atını/Tam yüreğinden vurduk./ Böylesi kuşun kuyruğunu/Kurdunuza takıp,/ Miras kabul ederek yaşayın) [34472-34482].

3.2.3.3. Kartal

Türk mitolojisinde kartal, önemli motiflerden biridir. Altay ve Yakut inançlarında kartaldan türeyişle ilgili pek çok efsane mevcuttur. Örneğin Yakut Türklerinin mitik tasavvuruna göre, şamanlar yeryüzüne kartallar tarafından getirilirler. Şaman olacak bir çocuğun ruhunun, çocuk daha doğmadan kartal tarafından yendiğine inanılır. Yine, Altay Türklerinin efsanelerinden birinde göğe uzanan bir sırtığın üzerinde çift başlı kartal yer alır. Bu sırtık gökte Tanrı'nın kudret ve kutsallığını temsil eden büyük kartala kadar uzar. Bir çocuk doğacağı zaman kartallardan birinin inerek çocuğun ağzından ona ruh verdiğine inanılır. Bu çift başlı kartal kuşların koruyucusu olarak da düşünülür (Ögel, 2010a, s.595). Yine, göğün direğiyle ilgili inanış ve kabullerde de bu direk çadır direği arasında kurulan ilişki neticesinde, söz konusu direği koruyan çift kartal motifiyle sıkça karşılaşılır (Ögel, 2010b, s. 171-172).

Sibiryalı halklarının kartala dair söz konusu kabullerinde, öne çıkan vasıfları kutsallık ve koruyuculuktur. Cañar Destanında da tıpkı efsanede olduğu gibi kartalı ilk önce koruyucu özelliğiyle görürüz. Söz konusu sahnede iki kartal, tıpkı çift başlı kartalın göğe uzanan sırtığı koruduğu gibi, Cañar'ın tündüğünü (çadırın duman deliği) korur: *“Tündük boydı koriytan/Eki mürküt bolgojn,/ Ak ayastı acıktap/Akşıp eder cañdu emtir* (Tündüğü koruyan/İki kartal ise,/ Ak aydınlığı izleyip/Bağırıyormuş)” [52-55]. Dolayısıyla, Özellikle mitik tasavvurdaki göğün direğini/çadır direğini koruyan çift başlı kartal, burada da iki kartal olarak temel misyonunu sürdürmeye devam eder.

Metinde, diğer pek çok hayvan motifinde olduğu gibi kartal da çift olarak yer alır. Koruyucu özelliğiyle birlikte, toy ve kutlamalar başta olmak üzere çeşitli vesilelerle yapılan toplantılarda kağan buyruklarını yerine ulaştırma görevi de yine bu iki kartala verilir:

Altay üstünde altan kaandı/Toy-cırgalga aldirtarga,/ Samara biçik biciyle,/ Eki mürkütke berele,/ Tündükterineñ tujürer” – dep,/ Kaan kiji Kıstay-Mergen/Cakarıp turbay kanayttı./ Eki mürküt emdi bolzo,/ Altan kaandı aylanıp,/ Altın samara biçikterin/Altın sürlü örgöölöriniñ/Açık bolgon tündüğüneñ/Tutagı çok tujüret./ Ceten kaannıñ cerin bolzo,/ Ebire uçup eki mürküt/Samaralardı cılıypay/Onçoızın tündükten tujürele,/ Oyto ceri-curtına/Cedip kelgen cürbey kayttı (Altay üstünde altmış kağanı/Toy, kutlamaya çağırarak üzere,/ Mektup yazarak,/ İki kartala verip,/ Tündükten bıraksınlar” -diye,/ Kağan kişi Kıstay-Mergen/Yarlık verdi./ İki kartal şimdiyse,/ Altmış kağanı dolaşıp,/ Altın mektubu/Altın işlemeli saraylarının/Açık olan tündükten/Aşağı bıraktı./ Yetmiş kağanın yurdunun ise,/ Etrafında uçup bu iki kartal/Mektupları kaybetmeden/Hepsini tündükten bırakarak,/ Tekrar yerine, yurduna/Yetip geldi) [11243-11261].

Kartallar destanda sadece mektupları değil, insanları da zorlu yolculuklarda güvenle taşır [10781-10956].

Bunlarla beraber olağan dışı olayların öncesinde de kartalların acı acı ötüşerek sahibini yaşanacak tehlikeden haberdar etmeye çalışır [26443-26476].

3.2.3.4. Kaz

Türk mitolojisindeki kazın, özellikle yaratılışla ilgili tasavvurlarda ve şaman ayinlerinde önemli bir yeri vardır. Altay Türklerinin, yaratılış mitinde henüz evrende su dışında hiçbir şey yokken Tengere Kayra Han'ın, *kiji* (insan) ile birlikte “*iki kara kaz*” gibi uçtukları sahne dikkat çeker. Yine ayinler sırasında, şamanın astral seyahat için kaz şeklinde tasarlanan içi otlarla doldurulmuş bir minderi kullanması da ayrıca önemlidir (Radloff, 1994, s.4-5, 26).

Cañar Destanında kaz, “*üç balalu koñur kas*” tabiriyle yer alır. “Üç yavrulu koñur kaz” destanın başında Erlik'e hizmet ederken görülür:

Onoñ arı Bos Erlik/Emegeniniñ tuluñ-çaçınañ/Oroy tutkan boyınça,/ Ejikteñ çıgara
çaçıp iyet./ Şulmustarın bu sürele,/ Üç balalu koñur kastı/Alıptıp, mında cakarar:/
"Türgeñ-tükey uçıgar!/ Cañarçıga cedele,/ Altı uulımnıñ tınıñ,/ Sokor-Karañıñ tınıñ
kojo/Blaap alğan boyınça,/ Ülbürektü uçar kamga/Tabıstırıp biriger deyt./ Ekinçi
katap kizirep,/ Katurkanıp cakarar./ Cañarçı kadıttı öltürele,/ Sünezin alıp alala,
Ülbürektü uçar kamga/Tutırıgar - deyt./ Onoñ arı toktoboy/Ak-carıkka çıgıgar./
Cayaltalu Cañar curtında/Uul bala tabılar uçurlu./ Onı çok ederge/Kanattu bütken bir
kam/Taş kam la toş kamdı/Üçülezin kurkun aldına cajırıp,/ Ak-carıkka çıgarala/
Cayaltalu Cañar curtına/Cetiriger-dep cakarar.-/ Boyıgar bolzo, emdi/Ol üç
kamdarga/At boloor - deyt (Ondan sonra Bos Erlik/Yaşlı kadının örgü-
saçından/Dolayarak tutunca,/ Kapıdan çıkarıp fırlattı./ Şulmuslarını sürerek/Üç
yavrulu koñur kazı/Getirtip, şöyle yarlık verdi:/ "Çabuk uçun!/ Cañarçı'ya giderek,
Altı oğlumun canını(ruhunu),/ Sokor-Kara'nın canıyla birlikte/İlk fırsatta alarak,
Baykuş tüyüyle uçan kama/Verin dedi./ İkinci kez kükreyip,/ Öfkeyle yakardı./
Cañarçı (adlı) kadını öldürerek,/ Ruhunu alarak,/ Baykuş tüyüyle uçan kama/Teslim
edin -diye söyledi./ Ondan sonra durmadan/Ak-dünyaya çıkın./ Hünerli Cañar
yurdunda/Erkek çocuk bulmak gerek./ Onu yok etmek üzere/Kanatlı yaratılmış bir
kam/Taş kamla buz kamı/Üçünü kanat kemiklerinin altına saklayıp/Ak-dünyaya
çıkararak,/ Hünerli Cañar'ın yurdunda/Getirin- diye buyurmuş./ Kendiniz ise, şimdi/O üç
kama/At olacaksınız -dedi) [24083-24116].

Ancak destanın sonunda koñur kaz ve yavruları da tıpkı deve ve Celbegen örneğinde olduğu gibi artık Cañar'ın safındadır. Bu tavra karşı Cañarçı'nın gösterdiği şefkat metinde şöyle anlatılır:

Elen çakka bis Erlikke/Elçi bolor küünibis çok" - deyt./ Cañar kastardı sıymap aydat:/
"Alıs cerdiñ ak sanaalu/Koñır kastarı slerler/Aylu-kündü Altaydın/Albatızına
bıyandu/Erke kuştarı bolorıgar./ Alıs cerge şıralabay,/ Ak-carıkka çıgıgar" - deyt./

Koñır kas süünele,/ Baldarın erkelep kıcırat (Artık Erlik'e/ Elçi olmak istemiyoruz" - dedi./ Cañar kazları okşayıp şöyle dedi:/ "Işıksız yerin iyi niyetli/Konur kazları siz/Aylı, günlü Altay'ın/Halkına şans getiren/Sevgili kuşları olun./ Işıksız yerde ızdırıp çekmeden,/ Ak-dünyaya çıkın" -dedi./ Koñur kaz sevinerek,/ Yavrularını okşayıp çağırdı) [29929-29940].

Cañar Destanında kazın mitik tasavvurda olduğu gibi, kahramanların önemli yolculuklarında binit olarak kullanması önemli bir detay olarak karşımıza çıkar.

3.2.3.5. Kuzgun

Cañar Destanında yer alan önemli kuşlardan biri de kuzgundur. Yeraltından çıkan kuzgunlar, tıpkı develer gibi Cañarçı'nın buyruğuyla ak-dünyada yepyeni bir hayata başlangıç yaparlar:

Cayaltalı Cañar baatır/ Eki kuskunnañ surap ugat:/ “Alıs cerdiñ kuştarı/ Ak-carıkka ne çıktıgar” – deyt./ Eki kuskun aydıp turat:/ “Üç Şulmus la Sokor-Kara/ Cimekey caman baatırlardıñ/ Ölgönin boyloris körgönis./ Cajına bisti kuldanda,/ Cakşı kursak cibegenis./ Ak-carıktıñ kuştarı çılap/ Cayım cürüm cürerge,/ Cöptöjölö, çıktıbıs” – dejet./ Cañarçı dep baatır kıs/ Olorgo katu cakardı:/ “Cayım cürüm küünzegen bolzogor,/ Özör çaştı tındulardıñ/ Közin oyboy cüriger./ Ölüp kalgan tındular/ Slerdiñ kursagaar bolzın” – deyt./ Eki kuskun bolgojın/ Kanattarın bu kımıp/ Cöp dejiip calınat./ Eki kuskun çertenele,/ Eki kanattarın talbınıp/ Uça berbey kanayttı (Hünerli Cañar bahadır/ İki kuzguna sordu:/ "Işıksız yerin kuşları/ Ak-dünyaya neden çıktınız" - dedi./ İki kuzgun cevap verdi:/ "Üç Şulmus'la Sokor-Kara/ İftiracı kötü bahadırların/ Öldüğünü gördük./ Ömür boyu köleleriydik./ Güzel bir yemek yemedik./ Ak-dünyanın kuşları gibi/ Özgür bir hayatımız olsun diye,/ Anlaşarak, çıktık" - dediler./ Cañarçı adlı bahadır kız/ Onlara sertçe yarlık verdi:/ "Özgür hayat dileğiniz gerçekleşecek./ İlerleyen yaştaki canlıların/ Gözünü oymadan yaşayın./ Ölen canlılar/ Sizin yemeğiniz olsun" - dedi./ İki kuzgun ise/ Kanatlarını indirip,/ Anlaştık deyip itaat ettiler./ İki kuzgun yemin ederek,/ Kanatlarını çırpıp/Uçtu) [3453-3478].

Cañarçı'ya verdikleri söz doğrultusunda hareket eden kuzgunlar destanın ilerleyen sahnelerinde, kartallarda olduğu gibi çoğunlukla elçi görevinde görülür. Altay yurdunun uğradığı felaketleri haber verip çare bulmak üzere kutsal guguk kuşuna gelirler:

Eki mürküt sooro tebip,/ Araayınañ cerge tujüp,/ Arı-beri baskılap,/ Altın çımıldı bedireyt./ Eki kara kuskundar/Emdi mında cedip kelgen/Kös cedijer bolor bo dejiip,/ Akşıp-akşıp uçkulayt./ Eki mürküt kurkundarın cayıp,/ Açu-koron algırıp,/ Eki kuskundi adılat./ “Öştöp kelgen öştü emes,/ Öltüreten uçurıs çok./ Altayına çak tüşken/Kara balkaş sağıştı/Kara-Kula kaannıñ uulı/Kara-corgo atka mingen/Kan-Şülütey baatır bolzo,/ Bos Erlikteñ bıçalgan/Ceek şulmus şilemir/Ceek Kapçıkay baatırıla/Ak sanaalu Ak-kaandı/Olcoloorgo beletenip bu alıp,/ Altayına olor kirip,/ Çak bolo bererde,/ Ak-kaan cañıs kızın/Altın çımıl edip kubultala,/ Bistiñ Altayga iyiptir./ Ak-kaandı abakayıla,/ Albatı-conın olcolop,/ Ak malın aydap ol aparala,/ Aydarı çok kıynap/Öltürgenin bis seskenis./ Çaktañ artkan caş kıstı/Kara balkaş sağıştı/Kara-corgo atka mingen/Kan-Şülütey şulmustıñ/Cılan, baka bolgılap algan/Cerdiñ üstin ceektegilep/Bedirep turgan emtiri./ Caş balanın ol tının/Körüp alarga şütüjele,/ Bis ekü kelgenis” – dejet./ Koy bajınça konur küük,/ Eki kara

kuskundar/Ebire oturup tıñdagılap/Köstörineñ çaş agat (İki kara kuzgun/Şimdi buraya gelip/Göze görünür mü diyerek,/ Ötüşüp uçtular./ İki kartal kanat kemiklerini yayıp,/ Acı çığlıklar atıp,/ İki kuzguna atıldı./ "Öç almaya gelen düşman değiliz,/ Öldürecek de değiliz./ Altay'ına savaş düşmüş/Kötü niyetli/Kara-Kula kağanın oğlu/Kara-corgo ata binen/Kan-Şülütey bahadır ise,/ Bos Erlik tarafından görevlendirilen/Şeytan şulmuş mel'unlar/Şeytan Kapçıkay bahadırıla/Masum Ak-kaan'ı/Esir almak için hazırlanıp,/ Yurduna girerek/Savaş çıkarınca/Ak-kaan biricik kızını/Altın sineğe dönüştürerek,/ Bizim yurdumuza göndermiş./ Ak-kaan'ı hanımıyla/Halkını esir alıp,/ Ak malını çevreleyip götürerek/Tarifsiz işkenceler yapıp,/ Öldürdüğünü biz sezdik/Savaştan geriye kalan güzel kız/Kötü niyetli/Kara-corgo ata binen/Şulmuş Kan-Şülütey'in/Tehlikeli şeytan şulmuşları/Yılan, kurbağa olmuş/Yeryüzünü nefretle talan ederek,/ Arıyorlarmış./ Genç çocuğun canını/Görüp almayı düşünerek,/ Biz ikimiz geldik"-dediler./ Koyun başı kadar kara guguk kuşu/İki kara kuzgunun/Etrafında oturup dinlerken/Gözlerinden yaş aktı) [10693-10736].

3.2.4. Diğer Hayvanlar

Metinde yukarıda incelenen hayvanların dışında, işlevsel olarak büyük bir etki göstermemekle beraber sadece birkaç yerde karşımıza çıkan veya yalnızca adı anılan hayvanlar da vardır. Bunların bir kısmı benzetme unsuru olarak anılırken, bir kısmını da sadece şekil değiştirme motifiyle ilgili sahnelerde, kahramanların dönüştüğü hayvanlar olarak görürüz. Söz konusu hayvanları şöyle sıralayabiliriz:

Çizelge 3.1. Kahramanların dönüştüğü hayvanlar

Ağaçkakan	Arslan	Balık	Bıldırcın
Boğa	Ceylan	Domuz	Fare
Geyik	Güvercin	İnek	İribaş
Kaplan	Karınca	Keçi	Kedi
Kelebek	Kertenkele	Koyun	Kuş
Kunduz	Porsuk	Sıçan	Sinek
Solucan	Su Samuru	Şahin	Tavşan
Tavuk	Teke	Tilki	

3.3. Bitkiler

Destandaki bitkilerin bir kısmı sadece tabiattaki doğal güzelliklerin tasvirinde yer alırken, bir diğer kısmı ise sahip oldukları birbirinden farklı işlevlerle olayların seyrine etki eden önemli birer yardımcı unsur olarak karşımıza çıkar. Bununla birlikte Cañar Destanında ağaç kültürüyle ilgili verilerin yoğun olarak işlendiğini görürüz.

Türk kültüründe ağaçla ilgili inanışların temelinde “hayat ağacı, kozmik ağaç” gibi dünya kültürlerinde ve dinlerinde de ortak ve yaygın olan ağaçları görürüz. Ortak birer motif olmakla beraber, söz konusu ağaçlarla ilgili kabul ve inanışlar her kültür dairesinin kendine has özellikleri doğrultusunda şekillenmiştir. Türklerde hayat ağacı başta olmak üzere, boy

(soy) ağaçları, oba ağaçları, evin ağacı/direği gibi özel ağaçlarla beraber ağaç ve gök arasında kurulan kozmogonik ilişki de dikkat çekicidir (Ergun, 2015, s.116-127).

3.3.1. Ardiç

Ardıç ağacı Türk mitolojisinde, “kutlu” kabul edilen ağaçlar arasındadır. 11. yüzyılda ardıç tohumunun ilaç olarak kullanıldığı da Eski Uygur metinlerinde kaydedilmiştir (Ögel, 2010b, s.472). Cañar Destanında da ardıçlar, Türk halk inanışlarındaki genel kabul doğrultusunda kutsallık ve sağaltı unsuru olarak karşımıza çıkar.

Metinde özellikle halk hekimliği sahnelerinde kahramanları iyileştiren ilaçların temel malzemesi daima ardıçtır:

Arka cerdiñ altan cüzün,/ Mees cerdiñ bejen cüzün/Em-tusla emdep iyet./ Tindu suudañ urala/Baza ogo içiret./ Arka-tuunıñ arçınıla,/ Mees cerdiñ kırçınıla/Alastap iybey bu kanayttı (Arka yerin altmış çeşit,/ Ormansız arazinin elli çeşit/İlacı, merhemiyile tedavi etti./ Tesirli sudan serperek/Yine ona içirdi./ Arka dağın ardıcıyla,/ Ormansız yerin çalısıyla/Kutsadı) [15509-15516].

Tedavi unsuru olmanın dışında ardıçtan dini ritüellerde de kutsanmak amacıyla yararlanıldığı görülür:

Onoñ arı Bodoy baatır/Arçın-kırçınla alastanıp iyet./ Üç Kurbustan Kudayım dep/Küreñ kalbañ börkin suurıp,/ Cerge caba bajırıp aydat:/ "Aylu-kündü teñerim,/ Üç Kurbustan Kudayım,/ Ağaş-taştı Altayım,/ Alıs cerge tujüp cadım./ Alkış-bıyanıgar beriger!" – deyle (Ondan sonra Bodoy bahadır/Ardıç-çalılarla kutsandı./ Tanrım Üç Kurbustan deyip/Kahverengi börkünü çıkarıp,/ Yere eğilerek şöyle söyledi:/ "Aylı, güneşli gökyüzüm,/ Tanrım Üç Kurbustan,/ Ağaç, taşlı Altay'ım,/ Işıksız yere düştüm./ Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin!" -diyerek) [28130-28139].

3.3.2. Bay Terek

Türk Mitolojisindeki önemli ağaçlardan biri olan Bay Terek⁸, Cañar Destanında da diğer bitki ve ağaçlardan keskin bir çizgiyle ayrılır. Bay Terek, adında geçen terek/direk terimiyle de hem gök direğiyle hem de Türk mitik tasavvurundaki “hayat ağacı”yla ilişkilendirilir (Ögel, 2010b, s. 480, 484). Bu durum ona büyük bir önem ve kutsallık atfeder.

Metinde Bay Terek/Kutsal Kavak Ağacı bulunduğu konum itibariyle stratejik bir önem arz eder. Önemli olayların hareket noktası; büyük yorgunluklardan sonraysa en rahatlatıcı dinlenme durağıdır. Bay Terek önce Cañar’ın av konağının hemen yanında görülür:

⁸ Bay Terek: Türk mitik tasavvurundaki kutsal kavak ağacı.

“Añdaar tušta konoton/Altan altı olbuktı/Altın-möñün bür cayılğan/Bay terektiñ tözinde/Oduzına ol tüjet (Avlanırken konakladıǵı/Altmış altı büyük dallı/Altın-gümüş yaprakla yayılmış/Kutsal kavak ağacının dibindeki/Konaǵında -atından- indi)” [177-181].

Bununla birlikte Cañar, keyifli zamanlarda kaylarken çaldığı topşuurunu da Bay Terek’in dallarına emanet eder:

“Tün karañuy bu kirerde,/ Tümen cıldıs koyılarda,/ Eki kıldu topşuurın/Bay terektiñ budaǵına/Bektep sugup salbay kayttı (Gece karanlıǵı girdiǵinde,/ Sayısız yıldız parladıǵında,/ İki telli topşuurunu/Kutsal kavak ağacının dalına/Saǵlamca yerleştirdi)” [226-230].

Yukarıda bahsedilen Bay Terek’in bulunduğu bu yurt öylesine geniş, öylesine bereketli bir arazidir ki yüzlerce insanı ve hayvanı barındırabilir:

Col bajında bolgojın/Calbırığı caltırğan/Caraş bay terek turat./ Altan aygır mal kelze,/ Tebeelep mında turgadıy./ Altan örökö con kelze,/ Amır cakşı curtagadıy (Yol başında/Yapraǵı parıldayan/Güzel uzun kavak uzanıyordu./ Altmış aygır mal gelse,/ Burada otlar./ Altmış avlu dolusu halk gelse,/ Burada rahatça barınır) [5880-5885].

Destanda, özel yapıların yanında da kutsal kavak ağacının mutlaka yer aldığı görülür. Savaşta ölen kahramanlar için inşa edilen anıt kalenin yanı başındaki kutsal kavak ağacı, ihtişamlı görüntüsüyle anıtın güzelliğini tamamlamaktadır. Ölenler için verilecek anma yemeǵi de yine kutsal kavağın altında hazırlanır:

Ol şibeeniñ canında/ Altın-möñün calbaktarı/ Ayga-künge caltırğan/ Bay terek mında turat./ Bu terektiñ tözinde/ Odus cerge odu salıp,/ Etti-cuunı eñtere/ Kaynadıp salğan belen emtir (O kalenin yanında/ Altın-gümüş yaprakları/ Aya, güneşe karşı parıldayan/ Kutsal kavak ağacı uzanıyor./ Kutsal kavak ağacının dibinde,/ Otuz yere ateş salıp,/ Eti, yağı epeyce/ Kaynatılıp hazırlanmış) [14732-14739].

3.3.3. Çam Ağacı

Destanda çam ağacı, Cañar’ın neşesini, derdini dile getirdiği topşuuruna hayat veren heybetli bir ağaçtır: “Kañıl möştiñ bu tözineñ/ Çabıp etken topşuurın alat (Heybetli çam ağacının kökünden/ Kesilerek yapılmış topşuurunu aldı)” [215-216]. Çam ağacı bazen bir topşuur, bazense küçük bir bebek için beşik olur: “Kañıl möşti cıgala,/ Caraş keeñ kabay edet (Heybetli çam ağacını yıǵarak,/ Güzel, görkemli bir beşik yaptı)” [32663-32664].

3.3.4. Sedir Ağacı

Cañar Destanında mekân, oldukça güzel ağaçlar ve ormanlarla kaplı Altay yurdudur. Altay’ın tabiat güzellikleri anlatılırken sedir ağaçlarına mutlaka vurgu yapılır:

“Edil kuştar ün seribes./ Emil agaş bür sargarbas/ Keen caraş Altay emtir (Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü/ Sedir ağaçlarının sararmadığı/ Güzel Altay'dır)” [5377-5379].

3.3.5. Melez Ağacı

Melez ağacının destanda yer aldığı en dikkat çekici sahneler, Bodoy bahadırın evlilik imtihanında görülür. Öyle ki bu heybetli ağacı kökünden söküp taşımayı başaran bahadır, Ölbös Cayar'ın kızıyla evlenmeye hak kazanacaktır: [34694-34780].

3.4. Rüya

Türk mitolojisinde rüya ve uykuyla ilgili kabuller genellikle “yula/cula” adı verilen ruhlara dayandırılır. “*Canın diğer bir şekli, bağımsız bir varlık*” (Dilek, 2014, s. 200) olarak tanımlanan yula, herkesin görebildiği ama en çok da rüyalarda görülen ruhtur. Dolayısıyla insanın gördüğü rüyalar, aslında yula/cula'nın bedeni terketmesiyle ilgilidir.

Destanlarda alpların gördüğü derin ve bazen de yıllar süren uykulara şahit oluruz. “*Alp Uykusu*” adı verilen bu uykular süresince alp her şeyden elini çekerek dinlenir. Destanda Cañar bahadır iki eşiyile beraber göğe çıkıp alp uykusuna çekilir. Yetmiş yıllık bu derin uykunun ardından Cer-Kindigi Enezi'nin işaretiyle uyanarak, yurdunun Erlik-biy ve şulmuşları tarafından işgal edildiğini öğrenir.

Cañar Destanında, kahramanların derin uykularının ardından gördüğü rüyalar çoğunlukla gelecekte haber veren realist rüyalarlardır. Bu rüyalar, taşıdıkları olağanüstü unsurlar bakımından da ayrıca dikkat çeker.

Altay kayçılık geleneğinde, kayçıların rüyalarına giren ve destanı onlara okuyan tayga iyisi (Ergun, 1997, s. 126), Cañar Destanında çocuğu olmayan ve ilerde yurdunun sahipsiz kalacağı düşüncesiyle derin üzüntü yaşayan ihtiyar Boodı Kağan'ın rüyasına girer. Ona yurdunun sahipsiz kalmayacağı müjdesini şöyle verir:

Boodı Kağan, eşi Bocoçı Hanıma rüyasını şöyle anlatır: "Bügün tüş cerimde - deyt,/ Ebire taygamnıñ eezi mege/Üldü berele, ayttı:/ "Bu üldüni sege/Üç Kurbustan Kudaynı/Sıylap bergen edi - deyt. -/Üldüni kolgo alıp körzöm,/ Kös taykılar caraş/Altın-möñün çümdü./ Kınnañ uşta tartıp iyzem,/ Meniñ üldümneñ caraş,/ Ayga-künge mızıldap turar,/ Ak bolottoñ etken emtir./ Altay eezi cakargan/Üldü tegin üldü emes/Cürümiñ ırıstu bolor/Ötküre sen komıdaba,/ Kaan curtı een artpas/Odırgan odıñ çoktu bolor/Askan kazanıñ soobos,/ İris sege bolor degen./ Üldüni men okşoylo,/ Kabra kuçaktanıp kojoñdodım:/ "Kuskun uçup cetpegen/Kuba çöldiñ ıraagin,/ Kuuçındap kuuçın cetpegen/Kudayımnıñ biyigin./ Sañıskan uçup cetpegen,/ Sarı çöldiñ ıraagin,/ Sananıp sanaa cetpegen,/ Salımnıñ uzunın./ Kunukpazım kunuksın,/ Kudaydın salımı bar emey/Sananbazım sananıp,/ Salım bıçu bek emey./ Ürgülcige cürzin dep/Üldü berdeer Altayım./ Elen-çakka cürzin dep/Ercine bergen Altayım./

Börküm suurıp mürgüyle,/ Algan üldüümdi tudunıp,/ Caş kijidiy sekirip,/ Cañırada
kojoñdodım./ Kuu bulut Kudayla,/ Kudayım kaydañ bilzin ol./ Kunukkan sanaam
köksimde,/ Köörkiyim kaydañ bilzin ol./ Kara bulut Kudayda,/ Kudayım kaydañ bilzin
ol./ Karıkkın sanaam köksimde,/ Oyto lo tize ceñil çögödöp,/ Tilim ceñil alkış surap,
Altın börkün sol tizede /Cerge caba katap-katap/Bajırıp turadım ol cerde./ Oyto lo
katap Altay eezi/Mınayda aydıp, cartap turat:/ "Sende uul bala bolor/Altı caştu
tujında/Bolujın cetirer uçurlu - deyt. -/Onoñ ezen canıp kelze,/ Ordiña oturar kaan
bolor - deyt./ Onı ukkan er boyım/Oturıp bolboy sekirip iydim./ Alkış-bıyan slerge
dep/Alkanıp, okşonıp iydim./ Ayrıljır tujumda/Baza katap çögödöp/Bajırıp mınayda
aytım:/ "İris bergen Kudayım,/ Bajırayın cajına./ Alkış bergen Kudayım/Artabazın
kaçan da./ İris berdi Kudayım,/ Alkış berdi Altayım./ Men cajına bıyandı,/ Men cajına
ırıstu – deyle/Oygonıp keltirim" – deyt (Bugün düşümde- dedi,/ Taygamın iyesi
bana/Kılıç vererek, söyledi:/ "Bu kılıcı sana/Tanrın Üç Kurbustan/Hediye etti -dedi./
Kılıcını ele alıp baktım,/ Göz kamaştıran güzellikte/Altın, gümüş işlemeli./ Kınından
çeksem,/ Benim kılıcımdan güzel,/ Aya, güneşe karşı parıldar,/ Ak çelikten yapılmış./
Altay iyesi buyurmuş/Kılıcın basit bir kılıç değil/Ömrün talihli olacak/Sen hiç şikayet
etme./ Kağan yurdu sahihsiz kalmaz/Yanan ateşin harlı olacak/Kaynayan kazanın
soğumayıp,/ Şans, talih seninle olacak./ Kılıcını okşayarak,/ Kavrayıp şarkı söyledim:/
"Kuzgunun uçarak yetemediği/Çorak çölün uzaklığını,/ Anlatarak sözlerin
yetmediği/Tanrımın yüceliğini./ Saksaganın uçup sonuna yetemeyeceği/Sarı çölün
uzaklığını,/ Düşünerek aklın almadığı/Talihin uzunluğunu./ Dert etmediğimi dert
edip,/ Tanrının takdiri var değil mi/Düşünmediğimi düşünüp,/ Kader yazılı değil mi./
Sonsuza dek sürsün deyip/Kılıcı verdi Altayım./ Sonsuza dek yaşasın
deyip/Kıymetliyi verdi Altayım./ Börkümü sıyırıp saygıyla,/ Aldığım kılıcımı
kuşanıp,/ Genç kişi gibi sekip,/ Şakırdayarak şarkı söyledim./ Solgun bulut tanrıyla,
Tanrım ezgiden bilsin./ Hüzünlü düşünceler göğsümde,/ Sevgilim ezgiden anlasın./
Kara bulut tanrıda,/ Tanrım ezgiden bilsin./ Karanlık düşüncem göğsümde/Halkım
ezgiden anlasın./ Tekrar hafif diz çöküp,/ Tatlı, akıcı dille dua edip,/ Altın börkü sol
dizinde/Yere doğru kat kat/Eğilip durdum orada./ Yine Altay iyesi/Şöyle söyleyip,
buyurdu:/ "Senin erkek çocuğun olacak/Altı yaşına gelince/Karanlık yere inecek./
Hünerli Cañar bahadıra/Yardım etmek için -dedi./ Oradan esenlikle dönerse,/ Yerine
(tahta) oturan kağan olacak -diye söyledi./Onu duyan er bedenim/Oturamadan sıçrayıp
durdum./ Dua, şükür size deyip/Dua ederek, sevindim./ Ayrılma vaktinde/Yine
çökerek/Eğilip şöyle söyledim:/ "Baht veren tanrım/Eğileyim ömür boyu./ Hayır veren
tanrım/Zarar görmesin./ Talih verdi tanrım,/ Güzellikler bahşetti Altayım./ Ben ömür
boyu şanslı,/ Ben ömür boyu talihliyim –diyerek/Uyandım" –dedi) [25420-25500].

Bu rüyadan sonra yaşlı çift bir erkek çocuk sahibi olur. Tayga iyesi ve Altay iyesinin
rüyada söylediği her şey gerçekleşerek yıllar sonra bir mucize gibi gelen oğul, Cañar
bahadıra yardım ederek sağ salım yurduna geri döner. Boodı Kağan'ın bu rüyası gerek
olacakları önceden haber vermesi gerekse ihtiva ettiği zengin imgeler yönünden önemlidir.

Destanda geçen diğer rüyalarda da yaşanacakların kahramanlara öncesinde rüya
aracılığıyla malum olduğunu/haber verildiğini görürüz. Özellikle Baybarak Kağan ve eşinin
peşpeşe gördükleri rüyalar da tıpkı Boodı Kağan'da olduğu gibi gelecekte yaşanacaklara
dair izler taşır:

Bir kün erten tura/ Tañdaktalıp tañ adarda,/ Tamırlanıp kün çıgarda,/ Baybarak dep kaan kiji/ Uykuzıñañ oygonolo,/ Şireezineñ bu tüşüp,/ Altın kebin kiyele,/ Tüş körgönin kuuçındayt:/ "Tüş cerimde bu körzöm,/ Köksimneñ kan agat,/ Kiygen kiyim uymalarda,/ Açınıp, ıylap turala,/ Oygonıp kelgenim bu" - deyt./ Ak-baştı abakayı/ Eki tizezin çabınıp aydat:/ "Cakşı tüş emtir - deyle,/ Boyınıñ tüşin kuuçındayt. -/ Tüş cerimde körörimde,/ Cayaltalı Cañar baatırdıñ/ Cayı-kıjı bildirbes/ Cay keberlü Altayı,/ Tüni-tüji bildirbes,/ Tüş keberlü Altayı/ Tün karañuy tüşüp kaltır./ Olordıñ ceri-curtında/ Cutpa caan cılandar /Oktolıjıp anda cadat./ Korkıp çoçıgan boyınça/ Oygonıp keldim emdi – deyt (Birgün sabahleyin/ Tan ağardığında,/ Işıklar saçarak güneş doğduğunda,/ Baybarak adlı kağan kişi/ Uykusundan uyanarak,/ Tahtından inip,/ Altın giysisini giyerek,/ Gördüğü düşü anlattı:/ "Düşümde gördüm,/ Göğsümden kan aktı,/ Giysilerim kirlenirken,/ Üzülüp, ağlayarak,/ Uyandım" -dedi./ Ak saçlı hanımı/ İki dizine vurup söyledi:/ "İyi rüya olsun" -diyerek,/ Kendi rüyasını anlattı./ Düşümde gördüm ki,/ Hünerli Cañar bahadırın/ Yazı-kış bilmez/ Yaz şekilli Altayı/ Günü-gecesi bilinmez/ Gündüz görünümlü Altayı/ Gece karanlığı düşmüş./ Onların yurdunda/ Dev büyük yılanlar/ Ok gibi vuruşarak uzanıyor./ Korkup tedirgin olunca/ Uyandım şimdi- dedi) [15327-15355].

3.5. Olağanüstü Kişiler/Varlıklar

Baştan sona mitolojik öğelerle şekillenen Cañar Destanında karşımıza çıkan tüm kahramanlar olağanüstü özellikler gösterse de bazı kahramanlar tamamıyla bu vasıflara sahip olmaları bakımından diğerlerinden ayrılır. Merkez kahraman Cañar ve Cañarçı'nın dışında yardımcı unsur olarak destanda yer alan olağanüstü varlık/kişilerin müdahalelerinin zaman zaman olayların seyrini değiştirebildiğini görmek de mümkündür.

3.5.1. Celbegen

. Türk- Moğol folklorunda oldukça yaygın olan “*yilbegen- celbegen- çelbegen*” tipi Altay Türklerinin, Şorların, Hakasların sözlü anlatılarında da sıklıkla yer alır (Urmançeev, 1999, s. 308). Celbegen, yeraltıyla ilişkili kötülük saçan varlıklardan biridir. Yedi, yetmiş ya da yetmiş yedi başlı olarak düşünülür. Mite göre, Erlik dünyayı yok etmesi için Celbegen'i dünyaya gönderir. Ülgen de buna karşılık yeryüzünü koruması için Güneş'i gönderir. Ancak Güneş, dünyaya yaklaşırken her şey yanmaya başlar. Tanrı ise onun yerine Ay'ı gönderir ve Celbegen ile Ay arasında bir mücadele başlar. Ay'ın şekil değiştirmesinin veya bazen tamamen kaybolmasının Ay'la Celbegen arasındaki mücadeleden kaynaklandığına inanılır (Dilek, 2014, s. 50). Altay Türklerinde “*Celbegen*”, “*Elbegen*” ya da “*Celven*” olarak adlandırılan bu varlık, Hakas Türklerinde “*Çilbigen*”, Tuva Türklerinde “*Celbege*”, Kuzey Türklerinde ise “*Celbegen*”, “*Yel Moos*”, “*Kara Moos*” adlarıyla anılmaktadır. “*Yel*” kelimesinin sahip olduğu “kötü ruh”, “cin” gibi anlamlardan ötürü de “*Yalmavuz*”, “*Yelbuga*” gibi kavramlarla da ilişkilendirilmiştir (Türker 2012: 80).

Potanin, Altay folkloru içinde “Celbegen”i insan yiyen masal kahramanı yaşlı kadın olarak nitelendirirken ay tutulması esnasında Celbegen’in ayı yuttuğunu söyler. Ayrıca Altay anlatılarındaki Celbegen tipi ile Kazak folklorunda yer alan kötü tiplerden “*Jalmavız*”ın kendi içinde benzer tipler olduğunu belirtir. Kaskabasov da Kazak halk masallarındaki “*Aydagara*” ile “*Jalmavız Kempir*”i karşılaştırırken, “*Jalmavız Kempir*”in de dikkatsizliği sonucu ölümler diyarına düşen insanlarla savaştığını söyler. Yine Volga, Ural ve Sibirya Tatar anlatılarında karşılaşılan yaşlı kötü kadın “*Yalmavız Karçık*” tipi de aynı çizgide hareket eder (Urmançeev, 1999, s. 307).

Cañar Destanında Celbegen, Erlik’in emri üzerine Cañar’ı yenmekle görevlendirilmiş, yedi başlı olağanüstü bir varlık olarak tasvir edilir:

“Ceti baştu Celbegen/ Kök bukazın minip iygen/Kojo cedip bargan turat (Yedi başlı Celbegen/Gök boğasına binip/ Birlikte gitti)” [6183-6185]

Ancak metnin ilerleyen kısımlarında Erlik’in bitmek bilmez aşağılama ve hakaretlerine maruz kalır:

"Ceskinçilü Celbegen iyt,/ Ak-carıktıñ alıptarıla cuulaşpay,/ Meniñ bu turgaktarımla/Neniñ uçun sogujıp turuñ?!/ Neniñ uçun sogujıp turuñ?!/ Meniñ ejigime kelbe dep,/ Kargap salgan cogım ba?/ Öçöp, çenep kelgen bolzoñ,/ Ölümde meneñ aların!" - deyt./Tört kulaktu, dört köstü/Kara iydi bu emdi/Kalıp kelgen boyınça,/ Ceti baştu Celbegenniñ/Calmaş edin cara tartat./ Celbegenniñ sidiği ağıp,/ Açu-korongo bu çıdaşpay,/ Ceti bajıla ograt./ Bos-Erlik boyı bolzo,/ Ceti baştu Celbegendi/Kök bukazıla katay tudup,/ Öro ködürgen boyınça,/ Bırkay çaçıp iyerde,/ Ceti baştu Celbegen/Sarı kurttu talaydın/Ortozına kelip tüjet./ Kiynineñ arı Erlik-biy/Kargap, şıpşap tükürerde,/ Ceti baştu Celbegenniñ/Ceti bajına bu bolgojin,/ Sarı-koron çimirik, çilekey/Uymala berbey bu kanayttı./ Onoñ arı Erlik-biy/Açu-koron algırıp aydat:/ "Aytkan sözimdi ukpagan bolzoñ,/ Alıs cerge katap kelbe./ Cayaltalu Cañar baatırdın/Kolınañ öl! - deyt. -/Ogo ölböy tirü artsañ,/ Ak-carıktıñ albatızın cut!" - dep,/ Şıpşap tükürgen tükürügi/Ceti baştu Celbegenniñ/Çilekey çimirik bolup,/ Capşinganı bu emtir ("Alçak Celbegen köpeği,/ Ak-dünyanın alplarıyla vuruşmadan,/ Benim tuzaklarımla/Ne için vuruştun?!/ Benim kapıma gelme deyip,/ Kargayıp yollamadım mı?/ Öc almaya geldiysen,/ Ölümün benden olacak!" -dedi./ Dört kulaklı, dört gözlü/Kara köpeği/Gelince,/ Yedi başlı Celbegen'in/Uyluk etini parçaladı./ Celbegen'in sidiği akıp,/ Acıya daha fazla dayanamayıp,/ Yedi başıyla bağırdı./ Bos-Erlik ise,/ Yedi başlı Celbegen'i/Gök boğasıyla birlikte tutup,/ Yukarı kaldırıp,/ Savurunca,/ Yedi başlı Celbegen/Sarı kurtlu okyanusun/Ortasına düştü./ Ardından Erlik-biy/Kargayıp, şapır şupur tükürünce,/ Yedi başlı Celbegen'in/Yedi başı/Sarı-zehir sümük, salyaya/Bulandı./ Ondan sonra Erlik-biy/Acı çığlıklarla bağırıp şöyle söyledi:/ "Söylediklerimi dinlemezsen,/ Işıksız yerde kalıp gelme./ Hünerli Cañar bahadırın/Elinden öl!- dedi./ Ölmeyip diri kalırsan,/ Ak-dünyanın halkını yut!"- deyip,/ Şapır şupur tükürdüğü tükürüğü/Yedi başlı Celbegen'in/Salya sümüğüyle/Yapışmış) [23380-23421].

Celbegen'in zaman zaman tüm bu hakaret ve aşağılamalara dayanamayıp gizlice Erlik-biy' arkasından söylendiği de olur:

“Ölböktöñ arı ceti katap öl dep/Erlik-biy kiynineñ arı/Kargap, tükürüp artıp kalat (Öldükten sonra yedi kez daha öl deyip, Erlik-biy'in ardından/ Kargayıp, tükürdü)” [22379-22381].

Kendini kanıtlamak için çabalamaya devam eder. Fakat tüm çabalarına rağmen Erlik'e yaranamayan Celbegen, bu çetin mücadelede saf değiştirerek Cañar'ın yanına geçer.

Sonunda Erlik'e karşı müthiş bir zafer kazanan Cañar ve beraberindekiler, onun yardımlarına olan minnettarlıklarının gelecek nesillere bir destan gibi anlatılmasını ister:

“El-con undıbay/ Ürgülcege kuuçındaşkay/Biske boluş etken/Ceti baştu Celbegendi/Erlik-biy alıs cerden/Ak-carıkka bar degen/ Bisle kojo çıkkın edi. Elen-çakka çörçök bolzın (Halk unutmayıp/ Sonsuza dek konuşacak/Bize yardım eden/Yedi başlı Celbegen'i/Erlik-biy ışıksız yerden/Ak-dünyaya göndermiş/ (O) Bizimle beraber çıkmıştı/ Gelecek çağa destan olsun)” [34401-34408].

3.5.2. Bakır Burunlu Kadın

Destanda “*Ces Tumçuktı Emegen*” ifadesiyle yer alan “Bakır Burunlu Kadın”, Erlik-biy'in Cañar'a karşı özel olarak görevlendirdiği kahramanlardan biridir. Erlik-biy, Cañar ve Sokor-Kara arasındaki mücadeleye müdahil olarak Bakır Burunlu Kadın'ın Sokor-Kara'nın dış canını korumasını ister:

Bos Erlik öñdöyüp,/ Araay ogo cakarar:/ “Ces kayırçaktıñ içinde/ Eki kara baka bar./ Sen olordı alala,/ Türgeñ-tükey aparıp,/ Sokor-Kara baatırdıñ/ Oozına caba tudup iyzeñ,/ Adı-boyıla tındanıp,/ Ozogızınañ on artık,/ Eskidegizineñ eki artık bolup/ Tındana berer ol – deyt. -/ Kalak-kokuy şulmuzım,/ Cayaltalu Cañarga sestirbe – deyt. -/ Cuuktap bargan soñında/ Kara cerdiñ kirtıjınıñ/ Aldınça la barala,/ Calañ cerden calbırt edip,/ Een cerden elbirt edip,/ Sokor-Kara bököniñ canınañ/ Çıkkın la boyınça,/ Sokor-Karaga sen berzeñ,/ Ol cudup iyzin./ Cayaltalu Cañarga sen/ Sestirip iydiñ, - dep,/ Katu körüp cakarar./ Sokor-Kara tındanza,/ Oyto katap sogujar./ Onoyıp öy ötkönçö,/ Meniñ karu Kara uulım/ Cedip keler ol – deyt. -/ Ol tuşta bistiñ ceñü bolor!” – deyt (Bos Erlik kalkıp,/ Yavaşça ona buyurdu:/ “Bakır sandığın içinde/ İki kara kurbağa var./ Sen onları alarak,/ Çabucak götürüp,/ Sokor-Kara bahadırın/ Ağzına sokarsan,/ Atı ve kendisi dinlenip,/ Öncesinden on kat,/ Eskisinden iki kat fazla/ Dinlenmiş olurlar - dedi./ Sevgili şulmusum,/ Hünerli Cañar'a sezdirme - diye söyledi./ Yakınlaşıp gelince/ Kara yerin üst kabuğunun/ Altına giderek,/ Açık yerde yanıp,/ Boş yerde dalgalanıp,/ Sokor-Kara pehlivanın yanından/ Çıkar çıkmaz,/ Sokor-Kara'ya verince,/ O yutsun./ Hünerli Cañar'a sen/ Sezdirme, deyip,/ Sertçe bakıp yarlık verdi./ Sokor-Kara kendine gelirse,/ Tekrar savaşıp./ Böylece fazla zaman geçmeden,/ Benim değerli Kara oğlum/ Yetip gelecek- dedi./ O zaman da zafer bizim olacak!” - diye söyledi) [3138-3169].

Bu buyruğun ardından gereğini yapan Bakır Burunlu Kadın, ilk başta Sokor-Kara'nın dış canını Cañar'dan korumayı başarsa da mücadelenin sonunda kazanan Cañar ve Cañarçı olur:

Carılğan cerdiñ ortozınañ/ Ces tumçuktu emegen/ Çıga konboy kanayttı./ Eki iyt tutkalakta,/ Temir-çookır ercine/ Bajın üze teep iydi./ Şulmus cerge cıgılarda,/ Ezer-sezer eki taygıl/ Eki kara bakalardı/ Eki başka tištenip,/ Üye-söögin mında oodo/ Çaynap iybey kanayttı./ Sokor-Kara baatır bolzo,/ Baka tüşken ol çerger/ Çaçılıp barıp tüjele,/ Tınış tınbay ölö berdi./ Bolo berbey kanayttı./ Temir-çookır adındagı/ Altın-möñün cüstügin çeçip,/ Sol kolınıñ orton sabarga/ Kiyip iybey kanayttı./ Onoñ arı eki karındaş/ Süüngenine ıylajat (Yarılan yerin ortasından/ Bakır burunlu kadın/ Çıkıp oturdu./ İki köpek tutmak üzereyken/ Kıymetli Temir-çookır/ Başının üzerini tepti./ Şulmus yere yığılnca,/ Sezici iki büyük köpek/ İki kara kurbağayı/ İki taraftan dişleyip,/ Kemiklerini parçalayıp/ Çiğnediler./ Sokor-Kara bahadır ise,/ Kurbağanın düştüğü o yere/ Saçılıp düşerek,/ Nefesi kesilip öldü./ Gök boğası ise/ Balık gibi sallanıp,/ İki kez devrildiği halde,/ Yine ölmedi./ Cañarçı adlı bahadır kız/ Yatıp, devrilerek/ Silkinince,/ Tamamıyla önceki haline/Dönüştü./ Temir-çookır atındaki/ Altın-gümüş yüzüğünü alıp,/ Sol elinin orta parmağına/ Taktı./ Ondan sonra iki kardeş/ Sevinçten ağlaştılar./ İki elle tutuşup,/ Cer-Kindigi Enezi'ni/ Anarak ikisi,/ Kucaklaşıp öpüştiler) [3294-3328].

3.5.3. Yedi Şeytan Kardeş

Ceti Ceek Ceti Karındaş/Yedi Şeytan Kardeş destanda şekil değiştirerek ağabeyi Cañar'a dönüşen Cañarçı'nın Küler-kaan'ın kızına dünürücü olarak gittiği sahnede karşımıza çıkar. Yedi şeytan kardeş en küçükleri Altın Sabar için Küler-Kaan'ın kızını ister. Ancak Küler-Kaan, kızıyla evlenmek isteyen bahadırları pek çok imtihana tâbi tutar. İşte bu imtihanlar sırasında Cañar kılığındaki Cañarçı ile yedi şeytan kardeş arasında amansız bir mücadele başlar. Atı Cal-Ceeren'in de büyük yardımıyla bu zorlu mücadelede zafer Cañarçı'nın olur, yedi şeytan kardeş ise kül olup yok olur: [5650-6342].

3.6. Sihir/Büyü

Cañar Destanında büyü, "tarma" terimiyle karşılaşılır. Pek çok çeşidi görülen bu büyülerden metinde en çok yer alanlar şunlardır: "İlbi-tarma, kara tarma, kara-mama Tarma, kara nama(lama) tarma". Son derece etkili olan ve uygulanan kişiyi büyük bir tesir altına alan bu büyüler, destan kahramanları tarafından mücadeleler esnasında sıkça başvurulan yöntemlerdendir:

Cañarçı dep bu bala/ Bay terektiñ tözinde/ Uyuktap mında catkanın/ Üç Şulmus cetkerler/ Sespes cerdeñ sezip iytir,/ Bilbes cerdeñ bilip iytir,/ Kara tarma tudungılagan,/ Alıs cerdeñ bu bolgojın/ Temir-Çookır ercinege/ İlbi-tarma salıp turat./ Ercinelü Temir-Çookır/ Üç Şulmus cetkerlerdi/ Sespey kalgan emtir./ Onoñ arı üç Şulmus/ Cañarçı dep caraş kıstı/ Oygonbos edip tarma salat./ Caş köörkiy kaydañ bilzin,/ Oygonıp bolboy karan bastırıp,/ Uyuktap catpay kanayttı./ Üç Şulmustar em

bolgojın/ Üçilezi cada tüşkilep,/ Arı-beri aňdangılayla,/ Üç baştu cılan bolup/ Kubula bergen emtiri./ Temir-Çookırğa sestirbeske/ Cer kırtıjınıñ aldına/ Bay terektiñ tözine cetire/ Cılgılap kelgen emtiri./ Üç baştu bu cılan/ Eer kajınıñ aldınañ/ Çıgıp kelgen boynça,/Kara-mama tarmazın/ Kıs cüregine caba tudat./ Cañarçı dep caş kıs/ Caman tarmaga olcolodıp/ Oñdonıp bolboy uyuktap cadat (Cañarçı adlı bu çocuğun/ Kutsal kavak ağacının dibinde/ Uyuyup burada yattığını/ Üç Şulmus kötü ruh/ Sezilmez yerden sezip,/ Bilinmez yerden bilip,/ Kara büyü yaptılar,/ Işıksız yerden de/ Kıymetli Temir-Çookır'a/ Büyü yaptılar./ Kıymetli Temir-Çookır/ Üç Şulmus kötü ruhu/ Sezememiş./ Ondan sonra üç Şulmus/ Cañarçı adlı güzel kızı/ Uyanamayacak şekilde büyülemiş./ Genç garibim nereden bilsin,/ Kendine gelemeyip gittikçe ağırlık çöküp,/ Uyuyordu./ Üç Şulmuslar şimdiyse/ Üçü yere yatıp,/ Sağa-sola yuvarlanarak/ Üç başlı yılan olup/ Şekil değiştirmişler./ Temir-Çookır'a sezdirmemek için/ Yer kabuğunun altına/ Kutsal kavak ağacının dibinden sırayla/ Sürünmüşler./ Üç başlı bu yılan/ Eyerin kaşının altından/ Çıkar çıkmaz,/ Kara-mama büyüünü/ Kızın yüreğine geçirdi./ Cañarçı adlı güzel kız/ Kötü büyüye esir olup/ Kendine gelemeyip uyudu) [713-748].

Destanda büyüü sadece Erlik ve şulmuslarının değil; Cañar ve yakınlarının da uyguladıkları görülür:

Cañarçı dep baatır kelin/ Komırgay adın minip iygen/ Kelinderge bu bildirtpey/ İlbi tarma küçibile/ Ödö berbey bu kanayttı./ Ceti baştu Celbegen/ Cañarçığa cedijip kelet./ Onoñ arı baratsa,/ Ak calañ cer boluptır,/ Ceti coldıñ beltiri emtir./ Sagalı sargaga küyüp kalgan/ Caan us kiji mında/ Terlep, burlap kalgan/ Üldü-cıda sulap turat./ Celbegen caba cortup kelele,/ "Ne koomoy iştep turuñ?/ Üldü-cıda sulap cedişpeyt" - dep,/ Ceti ayrı kamçızıla/ Us kijinin sabay beret./ Onçızı algırıp turgança,/ Cañarçı dep baatır kelin/ Kuluzın adın minele,/ İlbi tarma küçibile/ Eles edip ödö beret (Cañarçı adlı bahadır gelin/ Kaval atına binmiş/ Gelinlere bildirmeden/ Kara büyü gücüyle/ Geçti./ Yedi başlı Celbegen/ Cañarçı'ya yetişip geldi./ Ondan sonra gittiği (yer),/ Ak ova olmuş,/ Yedi yolun kavşağı imiş./ Sakalı sararıp yanmış/ Ulu, baş kişi burada/ Kılıç-mızrak savurdu./Celbegen hızla gelerek,/ "Nasıl bir kötülük yaptın?/ Kılıç-mızrak savrulup yetişmedi" -deyip,/ Yedi ayrı kamçısıyla/ Baş kişiyi kamçıladı./ Hepsi bağırınca,/ Cañarçı adlı bahadır gelin/ Kamış atına binerek,/ Kara büyü gücüyle/ Kaybolup geçti) [23153-23176].

Ayrıca destanda, sonraki bölümlerde daha detaylı değinileceği üzere sihirli nesneler vasıtasıyla da etkili büyüler yapılır [23539-23552].

3.7. Ölüm

Türk kültüründe ölüm ritüelleri pek çok kült çerçevesinde şekillenmiştir. Mezar kültürüyle ilgili inanç ve uygulamalar tarih boyunca en ihtişamlı şekilde varlığını sürdürmüştür. Farklı coğrafya, dinî inanç ve sosyolojik şartlara rağmen ölümlerle ilgili defin törenleri ve özellikle mezarlar tüm Türk boylarında daima önemli bir yere sahip olmuştur. Bir devlet büyüğü ya da halktan olmasına bakılmaksızın mezarlar, Türk tasavvurunda asla saygıda kusur edilmemesi gereken özel mekânlar olarak addedilmiştir (Peker, 2015, s.155-156).

Altaylıların ölüm tasavvurunda, can ölümsüzdür. Öyle ki her Altaylı kendi kendine “ölümsüz canım ne olacak” (Möñkü bolgon tınım kandii!) diye sorar. İnanişâ göre, ölünün canı öbür dünyada körmöse dönüşür. Körmöslerin öbür dünyadaki akıbeti ise, dünyada yaptığı iyilik ve kötülüğe bağlıdır. İyi insanın ruhu ölümden sonra yeryüzünün tüm güzellik ve nimetlerinden faydalanarak bu dünyada yaşar. Öte taraftan bu dünyada günahkâr olarak yaşayanın ruhu ise günahlarının cezası olarak Erlik'in yanına, yeraltına gider. Böyle bir ruh tekrar öbür dünyaya geçer geçmez Erlik'in uşağı, elçisi olur. Bütün insanlara kötülük etmeye çalışır; onlara hastalık bulaştırır. Ayrıca akrabalarından birini de Erlik'in âlemine götürmeye çalışır (Anohin, 1924, s. 25).

Din sosyolojisine göre ölünün defnedileceği yerin kutsallığı orada kutsal birinin gömülü olmasının değil, doğrudan söz konusu yerin kutsal bir değer taşımasına bağlıdır. Buna göre eski Türklerin evren tasavvurunda kutsallık atfedilen su kıyıları, yüksek tepeler-dağların dorukları, ormanlar gibi mekânlar ölümler için gömüt olarak tercih edilmiştir. Ayrıca ölen kişi, hayattayken nereye gömülmek istediğini söylemişse -yüz günlük uzaklıkta dahi olsa- oraya gömülmesi şarttır. Defin işleminden önce ölü bir çadıra yerleştirilir. Bu çadır, ölen kişinin hayattayken yaşadığı yer olmayıp sadece cenaze töreni için kullanılır (Roux, 1999, s. 239-258). Dağlık Altay Teleütlerinde içinde ölü bulunan çadıra konuşamayan bebekler getirilmez. Henüz bebeğin ruhu olmadığından ölünün ruhunun ona zarar vermesinden korkulur (Yeşil, 2014, s.127).

Eski Türklerde mezar yerinin seçilmesi kadar, yuğ/yoğ adı verilen cenaze ve anma törenleri de oldukça dikkat çekici özelliklere sahiptir. Bilhassa defin sırasında yakınmalar, yüzün çizilmesi, (kendinden geçerek) çeşitli kesikler yapılması ve at yarışlarına şahit olunur. Ardından ölen kişinin methiyesi, kurban kesimi, şenlikler, cesetle beraber eşyalarının gömüt yerine indirilmesi, veda sözleri ve son olarak mezarın kapatılması gelir (Roux, 1999, s. 250-261).

Türklerde ölen kişinin ardından yemek vermek önemli bir gelenektir. Ölüm toyu ya da yoğ/yuğ olarak da adlandırılan bu törenlerde “yoğ aş, ölü aş” adıyla yemekler verilir (Duymaz, 2005: 58). Yemekler bölgelere göre farklılık göstermekle beraber törene katılanları doyurmaya yönelik yiyeceklerden oluşmaktadır. Bununla birlikte ölümler için yemekler üçüncü, yedinci, kırkıncı, elli ikinci gün ve sene-i devriye gibi belirli zamanlarda verilir (Bayat ve Cicioğlu, 2008, s.150).

Kazak ve Kırgız Türklerinde ölenler için kurban kesilir ve inanişâ göre bu kurban ölen kişinin cennete girerken biniti olacaktır. Bununla birlikte ölümlerin yıldönümü

münasebetiyle “çoñ/ulı as” (büyük/ulu aş) adı verilen bir yemek düzenlenir. Bu yemeğin hazırlanmasında ölenlerin yakınlarıyla birlikte tüm oba halkı sorumludur (Aça, 1999, s.25-27).

Altay Türkleri arasında ölenlerin kırkıncı gününde “üzüt payramı” adlı bir yemek verilir. Bu yemek vesilesiyle ölen kişinin ruhu doyurularak memnun edilir ve böylece kalan aile fertlerine herhangi bir zarar vermesinin önüne geçileceğine inanılır (Yeşildal 2018, s.52). Cenaze ardından verilen yemeklerin yaşayanlardan ziyade ölenlere ikram edildiğini söyleyen İnan, “ölü aşı” da denilen bu tören ve ayinlerde ölüye “Ye-iç! Bize ve hayvanlarımıza dokunma” diye hitap edildiğini belirtir. Çünkü bu törenler esnasında ölünün ruhunun da orada bulunduğu inanılır (1998a, s.465).

3.7.1. Ölüm Ritüelleri

Cañar Destanında, uzun yıllar süren savaşlar ve çetin mücadeleler ardından pek çok kahraman hayatını kaybeder. Ancak savaşta ölenlerin anısını yaşatmak da en az vatan için savaşmak kadar önemlidir:

Oyto katap Küreñeş/ Ondogı cuulgan alıptarın/ Ebire şirtep, körüp, aydat:/ “Bistiñ ölgön alıptar la/ Çerülerdiñ sööktörin -/ Onçozın bogo cuugar – deyt. -/ Cuudañ ölgön albatıga/ Ürgülcige undılbas/ Caraş möñkü edele,/ Kaya-taştı bis oodıp,/ Çümdü kuyak bis edip,/ Kelep, çümdep salalı” – deyt.(Tekrar Küreñeş/ Orada toplanan alplarının/ Çevresinde dikkat kesilip, bakarak, konuştu:/ "Bizim ölen alplar ile/ Askerlerin kemiklerinin -/ Hepsini buraya yığın -dedi./ Savaşta ölen halka/ Asla unutulmayacak/ Güzel mezar yaparak,/ Kayalıkları parçalayıp,/ Zırh gibi inşa edip,/ Hazırlayalım" – dedi) [13040-13051].

Savaşta kaybedilenlerin ölüm yıldönümleri için düzenlenen anma törenleri de oldukça önemli ve özel törenlerdir. Tüm çevre yurtların kağanlarının davet edildiği bu büyük törenlerde, ölenler anıt mezar başında anılır. Törende giyilen kıyafetler, yürüme nizamı, konuşmanın yapılacağı yer, hepsi özeldir. Halk onları hep bu halleriyle hatırlasın diye ölenlerin savaşta kahraman suretleri anıta işlenmiştir. Ev sahibi kağanlar tarafından yapılan konuşmada, savaşta ölenlerin hatırasının bir ömür boyu yaşatılması, savaştan geriye kalan yaralı ve sakatlara da en az ölenler kadar saygıyla muamele edilmesi vurgulanır. Konuşmaların ardından zengin sofralar kurularak ölenler için yemek verilir:

Con başçızı Kotıy baatır/Alıptarın bu baştap/Kaya taştı ootkılup,/ Cuudañ, çatkañ ölüp kalgan/Con başçızı Bıyantı baatırğa,/ Ak-kaanga, abakayına/Alıp-kezer baatırlarına,/ Kança tümen çerüzine/Ürgülcige üzülbes, oodılbas/Taş kuyak şıbee tudup,/ Caraştıra keerkedele,/ Cazap iybey kanayttı./ Ak-sagal baatır/Albatızın bu cakarıp,/ Alıp-kezer baatırlarına/Buura bolgon caldulardı/Büktey bastırıp soydırat./ Bulut bolgon kazılulardı/Cıga tartıp soydırat./ Taygaga tüñey et tuuradı,/ Talayga teñdep arakı cuudı./ Onço iji büderde,/ Küreñeş dep caş kaan/Samara biçik biçiyle,/ Altay üstinde

altan kaanga,/ Cer üstinde ceten kaanga/Eki mürküdin iye berdi./...Ak örgöödöñ ıraak emes/Keen caraş bu Altayda,/ Kebis oşkoş calañda/Töñ cerdiñ üstinde/Cuudañ ölgön albatıga/Cajına kuyak şıbeeni/Calbak taşla cazap etken/Altın-möñün bu süri/Ayga-künge mızıldap/Mında turbay kanayttı./... Taş kerees şıbee tözinde/Cuudañ ölgön baatırlardı,/ Albatınıñ başcızı/Ak-Boro atka mingen/Bıyantı dep baatırdı,/ Ak-kaandı abakayıla,/ Olordıñ alıptarın baza kojo/Mında keerkedip, çümdep,/ Curap salgan ol emtir./ Kaçan onçoızı belen bolordo,/ Küreñeş dep caş kaan/ Abakayıla bu kojo/ Ene-adazı eeçişkençe,/ Altan alıp aldınañ,/ Ceten alıptañ ozo/ Taş kerees kuyak şıbeege/ Cedip kelgen boyınça,/ Onço cazaldar canına/ Onço albatıla mında/ Cergeley tura bu beret./ Kança tümen baatırları,/ Kara agaştıy kal çerüzi/ Kandu cuuga emdi belen/ Bir bölükte turgulayt./ Altın tondı kaandar/ Küreñeş kaandı küreeley/ Kunukçıldı turgulayt./ Küreñeş dep baatır kaan/ Bolçok taşka çıgala,/ Altın börkin suurala,/ Arı-beri cañırda/ Albatı börükterin suurıp,/ Kunuktu baza tura beret./ ...Cuudañ artkan kenekterdi/ Albatı kiçee, boluşsın./ Ölgön alıp albatını/ Albatı cajına undıbazın./... "Erketendü eli-conım,/ Ayıldap kelgen ayılçılarıs!/ Cuuda-çakta cürümin bergen/ Adalar la akalardın/ Odus cıldığın eske alıp/ Odus cılga cırgagar - deyt. -/ Cuudañ artkan kenekterdi/ Baalu sıyla sıylagar" - deyt./ Onoñ arı kündü-küree/ Aydıp bolbos cakşı bolgon dep,/ Kayçı toktop aytkan edi./ İy, kojoñ, caynalğan/ Onoñ arı boluptır - deyt (Halkın başcızı Kotıy bahadır/ Alplarını yönetip/ Kayalıkları parçalayarak,/ Savaştan, mücadeleden ölen/ Halkın başcısı Bıyantı bahadıra/ Ak-kaan'a, hanımına/ Alp, cesur bahadırlarına/ Tümenlerce askerine/ Ebediyen kopmaz, parçalanmaz/ Taşla kaplı kaleyi tutup,/ Gösterişli anıt yapıp,/ İnşa etti./ Ak malın başcısı/ Ak-sagal bahadır/ Halkına buyurup,/ Alp, cesur bahadırlarına/ Yeleli erkek develeri/ Bükerek yüzdürdü./ Bulut gibi yağlıları/ Devirip soydurdu./ Taygaya eş et doğrandı,/ Denize eş içki yığıldı./ Tüm iş bittiğinde,/ Halk-tebaayı elçi etti./ Küreñeş adlı genç kağan/ Mektup yazarak,/ Altay üstünde altmış kağana,/ Yeryüzünde yetmiş kağana/ İki kartalını gönderdi./... Ak saraydan uzak olmayan/ Bu görkemli, güzel yurttı,/ Keçe gibi bu yazıda/ Tepeliğin üstünde/ Savaştan ölen halk için -inşa edilen-/ Ebedi zırhlı kale/ Geniş taşla yapılan/ Altın-gümüş işleme/ Aya, güneşe karşı ışıldayarak/ Orada duruyordu./... Taş anıt kalesinin dibinde/ Savaştan ölen bahadırları,/ Halkın başcısı/ Ak-Boro ata binen/ Bıyantı adlı bahadırı,/ Ak-kaan'ı hanımıyla,/ Onların alplarının da birlikte/ Burada övüldüğü/ Resimleri yapılmış./ Hazır olanların hepsi,/ Küreñeş adlı genç kağan/ Hanımıyla birlikte/ Anası, babası peşpeşe,/ Altmış alp önden,/ Yetmiş alptan önce/ Taş anıt kaleye/ Gelir gelmez,/ Hepsi yapının yanına/ Tüm halkla beraber burada/ Sıralandılar./ Pek çok bahadırı,/ Kara ağaç gibi kahraman askeri/ Kanlı savaşa şimdi hazır/ Bir bölükte durdular./ Altın giysili kağanlar/ Küreñeş kağanı çevreleyip/ Hüzünle beklediler./ Küreñeş adlı bahadır kağan/ Yuvarlak taş çıkarak,/ Altın börkünü çıkarıp,/ Sağa-sola sallayınca/ Halk börklerini çıkarmış,/ Hüzünle bekledi./... Savaştan kalan sakatlara/ Halk gayret edip, yardım etsin./ Ölen alplarını/ Halk ömür boyu unutmasın./... "Değerli halkım,/ Misafirliğe gelen konuklarımız!/ Savaştan canını veren/ Atalarla ağabeylerin/ Otuzuncu yıl dönümünü anıp/ Otuz yıl kutlayın - dedi./ Savaştan geriye kalan sakatlara/ Kıymet verip saygı gösterin" -diye söyledi./ Ondan sonraki ağırlama-ikram/ Anlatılamayacak kadar güzel olmuş deyip,/ Kayçı durarak anlatmıştı./ Ağlama, şarkı, yalvarmalar-ağıtlar-/ Ondan sonra olmuş -dedi) [14695-14931].

3.7.2. Ölüp-Dirilme

Destadaki amansız mücadeleler esnasında bazen ölen kahramanların, olağanüstü bir şekilde tekrar dirildiğini görürüz. Cañar bahadır tarafından öldürülen Erlik'in kızı Kara-Taacı tekrar dirilir:

Kara-Kulaniñ caan abakayı/ Kara sanaalu Taacı/ Kara sudurın tudunıp/ Kalık-conniñ ortozınañ/ Karu uulı Kan-Şülüteydi/ Kolınan tartıp cakarar./ “Kara cañıs uulım, - deyt,/ Aytkan sözüm cazap uk./ Altay üsti altan kaanın,/ Cer üsti cetan kaanın/ Caan kuyak başcızı bolgon/ Cayaltalu Cañar baatır/ Adan la meni öltürgen edi./ Cer aldında em bolzo,/ Ceti sokordiñ bolujıla/ Kurt-konıs ajıra/ Tın alingan men edim./ Adañdı tirgizip bolbogom./ Kara cañıs uulım,/ Senin çıdaarıñdı sakıp/ Öç alarga sanangam”, - deyt./ (Kara-Kula'nın büyük hanımı/ Kötü niyetli Taacı/ Kara kitabını tutup/ Halk-tebaanın ortasından/ Oğlu Kan-Şülüteyi/ Kolundan çekip yarlık verdi./ "Biricik oğlum, -dedi,/ Sözlerimi iyi dinle/ Altay üstünde altmış kağanın,/ Yeryüzünde yetmiş kağanın/ Büyük zırh başcısı olan/ Hünerli Cañar bahadır/ Babanla beni öldürmüştü./ Yeraltında ise,/ Yedi körün yardımıyla,/ Kurdun-böceğin vasıtasıyla/ Can almıştım./ Babanı diriltemedim./ Biricik oğlum,/ Senin yetişmeni bekleyip/ Öç alacağımı düşündüm”, -dedi) [10349-10369].

Yine, destanda ölüp tekrar dirilen Altay-Buuçı ve beraberindekiler, bunun Cañar ve Cañarçı sayesinde gerçekleştiğini söyleyerek onlara olan minnettarlıklarını şöyle dile getirir:

Alıp baatır Altay-Buuçay/ Cayaltalu Cañar baatır/ Calañ bolgon alakanın/ Caya tudup ezendejip aydat:/ "Üç Kurbustan Kudayıstıñ/ Bolujııla bu slerler/ Ertegi çakta öölö,/ Ceñes bolup kalgan bisti/ Tirgizip aldaar, oygor baatırlar./ Üç Kurbustan Kudayıbıs/ Slerlerge ölbös tın bergen uçun/ Baştañ baş bolzın./ Çaktañ çakka,/ Ürgülciniñ üç üyege./ Ak-carıktıñ albatızı/ Ürgülcige slerdi çümdep,/ Kudayıbıs dep bajırzın./ Alıp bütken cayaltalu Cañar baatır/ Ölbös möñkü cürüm cürüger" - dep,/ Börkin suurıp, tize ceñil çögödöp,/ Tili çeçen alkap cerge caba mürgüürde,/ Ölüp tındangan baatırlar,/ Olcogo kelgen albatı/ Bir kijidiy bu emdi/ Cerge caba mürgüp bajırgılayt./ Cayaltalu Cañar baatır/ Eki kolın caya tudup,/ Altay Buuçay la Maaday-Karani/ Ölöñir le Ak-kaandı/ Kabra tudup okşop iyet./ "Ak-carıktıñ albatızı/ İristu cakşı catsın dep/ Ölor tınıgardı kışkanbay,/ Ceñ castanıp cıgilgança,/ Cana baspay sler cuulaşkanaar./ Onıñ uçun albatı slerdi/ Kaçannıñ kaçanga undıbas/ Ürgülcige slerdi kerees edip,/ Çörçök edip çümdep cürer" - deyt. (Alp bahadır Altay-Buuçay/ Hünerli Cañar bahadıra/ Ova gibi büyük elini/ Uzatıp esenleşip şöyle söyledi:/ "Tanrımız Üç Kurbustan 'ın/ Yardımıyla sizler/ Yakın geçmişte ölerek,/ Yenilen bizi/ Diriltten, uyandıran bahadırlar./ Tanrımız Üç Kurbustan/ Size ölümsüz can verdiği için/ Şükürler olsun./ Çağdan çağa,/ Ebediyen üç nesil/ Ak-dünyanın halkı/ Ebediyen sizi birarada tutup,/ Tanrımız deyip eğilsin./ Alp yaratılmış hünerli Cañar bahadır/ Ölümsüz hayat yaşayın" -deyip,/ Börkünü çıkarıp, hafif diz çökerek/ Tatlı dille dua edip yere eğildiğinde,/ Ölüp canlanan bahadırlar/ Esir gelen halk/ Tek vücut olup/ Yere eğilip dua ettiler./ Hünerli Cañar bahadır/ İki elini açarak,/ Altay Buuçay ile Maaday-Kara'yı/ Ölöñir ile Ak-kaan'ı/ Kucaklayıp öptü./ "Ak-dünyanın halkı/ Talihli, güzel yaşasın deyip/ Ölecek canınızı sakınmadan,/ Yenilip yığılsanız da,/ Geri adım atmadan savaştınız./ Onun için halk sizi/ Ne olursa olsun unutmaz/ Ebediyen sizi anıp,/ Efsaneleştirerek yaşayacak" -dedi) [30053-30091].

3.7.3. Dış Can/Ruh Tasarımı

Dış can/ruh, bedenin yaşaması ve ölmesinde etkili olan, farklı bir hayvan/nesnede bulunan ruh olarak tanımlanır. Destan ve anlatılarda kahramanların genç kalma, ölümsüzlük, tehlikelerden korunma, güvenlik vb. sebeplerle dış ruhları farklı bir yerde saklanır. Dış ruhlar genellikle kapalı, uzak, ulaşılmaz ve gizli mekân ve nesnelerde tasavvur edilmişlerdir (Duymaz, 2008, s. 4-5). Bunun yanında dış ruh meselesini ilk kez ortaya atan Frazer, dış ruha sadece güvenlik/korunma sebepleriyle başvurulduğunu söyler (Frazer, 1992, s. 322).

Cañar Destanında da dış ruh tasarımıyla ilgili motifler oldukça önemli bir yer tutar. “*Tıñ*” sözcüğüyle karşılanan dış ruh, çoğunlukla bir hayvan yavrusunun içindedir. Kilitli bir sandık içinde gizlenmiş olan bu hayvan yavrularını öldürmek suretiyle dış ruhu yok eden, aynı zamanda düşmanını da öldürerek zafere ulaşmış olur:

Kalgançıda Cer-Kindik Enezi/ Baza katap mınayda aydat -/Üç Şulmus şilemirlerdiñ/Tının baza tabar kerek./ Kaçan Cañarçı oygonzo,/ Cartap aydıp bereer – deyt. -/Ol üçüdiñ tını bolzo,/ Üç kamdunıñ baldarı bolor./ Kiçü Şulmustıñ emegeni/Olordı korır cañdu emtiri./ Kiçü Şulmustıñ örgöözinde/Kara çoy kayırçak turar./ Ol kayırçaktıñ içinde/Kara bolot kayırçak bolor./ Altın kayırçak içinde/Üç kamdunıñ baldarın/Altın-mönün kıncıla/Kolbop salgan bolor – deyt. -/Üç kelinniñ tını bolzo,/ Baza anda kojo bolor./ Üç sarı cılandardı/Ces kıncıga kolbop salgan./ Koldı-buttı tişetpeske/Bu cargak meeyley/Kabıra tutkan boyunça,/ Bılça tudup öltürzin – dep,/ Cer-Kindik Enezi/Koyınınañ cargak meeley/Alıp berbey kanayttı. -/Ol üç kayırçaktardı/Bu la altın cüstükle/Açıp iyer argalu – dep,/ Baza katap cartap berdi (Ne zaman ki Cañarçı uyansa,/ Açıkça söyleyin - dedi./ O üçünün ruhu,/ Üç su samurunun yavrularıdır./ Küçük Şulmusun karısı/Onları korumaktadır./ Küçük Şulmusun sarayında/Dökme demirden kara sandık var./ O sandığın içinde/Kara çelik sandık var./ Altın sandık içinde/Üç su samurunun yavruları/Altın-gümüş zincirle/Bağlanmıştırdedi./ Üç gelinin ruhu ise,/ Yine orada birlikte duruyor./ Üç sarı yılanı/Bakır zincire bağlanmış./ Elini-ayağını ısırmaması için/Bu deri eldivenle/Kavrayıp tuttuğunda,/ Ezip öldürsün - deyip,/ Cer-Kindik Enezi/Koynundan deri mendili/Alıp verdi./ O üç sandığı/Bu altın yüzükle/Açmak gerek - deyip,/ Yeniden açıkladı [1230-1258].

Dış can, bazen çok daha farklı bir yerde, bir şamanın tören kıyafetlerinde gizlenmiş olarak karşımıza çıkar:

Kança tümen alıptardıñ/Ölör tını bolgojin,/ Kamdar tonınıñ mancagında/Küzüñküler bolor - deyt. -/Kara arçuuldu camınıp,/ Altın cüstügiñdi körgüsseñ,/ Onıñ tarmazı çıdabas./Canına sakıp oturzañ,/Kam kamdap toktozo,/Adañ bergen sogoonlo/Ökpö-cüregin ötküre /Anda sen sayıp iyeñ,/ Kam ölö berer./ Kamdardıñ ton lo börkinde/Küzüñilerin kayçıla/Üze kezip sen iyeñ,/ Tını çok baatırları/Ölö berer uçurlu - deyt. -/Kamdar börük bajında/Sarı üküniñ ülbürektü kuyrugın/Üze tartıp bu sogoonlo/Örtöp iyeñ, ol cerine/Kança tümen kamdarı,/ Al kamık tarmaçıları/Ölö berer uçurlu – deyt (Pek çok alpın/Ölüm ruhu ise,/ Kamların kürkünün mancağında*(yer alan)/ Çıngıraklardır- dedi/ Kara mendile saklanıp,/ Altın yüzüğünü gösterirsen/Onların büyüü tutmaz./ Yanına bekleyip oturursan,/Kam kamladıkça,/ Atanın verdiği mızrağı,/ Böğrüne bütünüyü/ Saplarsan,/ Kam ölür./Kamların

giysisiyle b rk ndeki/ ingiraklarını makasla/Kesersen,/ Ruhu yok olan bahadırları/ölecektir. -dedi./ Kamların börklerinin başındaki/Sarı baykuşun tüylü kuyruğunu/üzerine çekip bu yayla/Yakarsan, orada/Pek çok kam,/ Al- kara yılan büyücüleri/ölecektir -diye söyledi) [2209-22033].

Bunların dışında dikkat çekici bir şekilde dış canın vahşi bir dev kadının beninde gizlendiği görülür:

Ceek cutpa emegeni/Eriniň tının korup/Kara  rg   i ineň  ıkp y/Oturatan caňdu emtir./ Onoň arı acıktaarda,/ Kara řaytan řulmus tını/Bu emegenniň maňdayında/Kunan koyd y k reň meň içinde/C reten caňdu emtir./ Onı  ze tartıp i yze,/ Kara řaytan řulmus boyı/Cer castanıp  l r caňdu,/ Kara-sarlık adı bolzo,/ Kojo  l r u urlu emtir (Kara řeytan bahadır ise/ Olur olmaz savařa/Giriřmeyen o bahadır,/Kanlı, büyük savař olduđunda,/ Savařa gitmiř./ Vahři dev karısı/Erinin canını(ruhunu) koruyup/Kara saray içinden çıkmadan/Otururmuř./ Daha sonra beklediđinde,/ řulmus Kara řeytan canı/Bu kadının alnında/Aygır, koyun řekilli kahverengi ben içinde/Duruyormuř./ -Her kim- onu çekerse,/ řulmus Kara řeytan/Yenilip  lecekmiř,/ Kara  k z atı da,/ Birlikte ölecekmiř) [24334-24352].

3.8. şekil Değiştirme

Sibirya Türk destanlarında sıklıkla rastlanılan motiflerden biri olan şekil değiştirme, kahramanlara mücadelelerde büyük bir üstünlük sağlamaktadır. Bazen bir hayvan bazense bambaşka bir kişinin şekline dönüşen kahramanlar, bu sayede tanınmayarak ya da dönüştükleri hayvanın (uçma/hızlı koşma/g   v.s)  zelliklerinden yararlanarak bir şekilde rakiplerini etkisiz h le getirmeyi başarırlar. Böylece zafer yolunda büyük bir üstünlük sağlamış olurlar. şekil değiştirmek için kimi zaman sihirli nesneler (altın yüzük/örtü v.s) in de kullanıldığını görürüz:

Temir- ookır bışkırıp aydat:/ “Soodop  y  tk rbeger,/ Ayrılıjatan cer mında./ Kapřay cüstükti ber” – deyt./ Temir- ookır cada t j p,/ Arı-beri aňdanıp i yerde,/ Boro  ı kan bolo berdi./ Cayaltalu Caňar baatır/T ň z k ortozınaň bedirep/Boro  ı kandı tabala,/ Soyo tartıp bu i ydi./ Altın cüstük k  ile/Boro  ı kan bolup kubulgan/Temir- ookır bu atka/Cer aldının  ı kanının terezin/Katay ki dirip i bey kaybttı./ Temir- ookır bu aydat:/ “Emdi meneň cıt sespes” – deyt (Temir- ookır burnundan soluyarak söyledi:/ "Dinlenip zaman kaybetmeyin,/ Ayrılma yeri burası./ çabuk yüzüğü ver" - dedi./ Temir- ookır yatarak,/ Sađa-sola sallanıp,/ Boz sıçan oldu./ Hünerli Caňar bahadır/Tümsek ortasından izleyip/Boz sıçanı bularak,/ Y z d ./ Altın yüzüğün gücüyle/Boz sıçana dönüşen/Temir- ookır ata/Yeraltının sıçanının derisini/üstüne gi dirdi./ Temir- ookır şöyle dedi:/ "şimdi benden koku alamaz" – dedi) [1978-1995].

Caňar'ın savařta aldıđı ölümcül yaralar sebebiyle mücadelelere devam edemediđi durumlarda özellikle Caňarçı'nın řekil deđiřtirerek, ađabeyinin yerine geçtiđi ve bu sayede pek çok zorlu engeli ařtıđını görürüz:

Emdi le erdeň artık er,/ Alıptaň artık alıp/Boloriň sen” – deyle,/ Ak arçuulla caňıp i yerde,/ Caňarçı dep baatır kıs/Caan k  t  baatır bolup,/ Tura tüřpey kanayttı./ Caňarçı

dep caş baatır/Altın küskü aldına/Acıktap boyun körördö,/Akazına tüney boldı./ Cer-Enezi katap cakıyt:/ “Caan-caan baatırlar tuştaar,/ Adıñ kem dep suraza,/ Cañar dep aydarıñ” – deyt(Şimdi erden daha er/Alptan daha alp/Olacaksın sen ” – diyerek/Ak örtüyle sallandığında,/ Bahadır kız Cañarçı/Çok güçlü bir bahadır olup,/ Durmaksızın devam etti./ Cañarçı adlı genç bahadır/Altın ayna önünde/Dikkatle kendini inceleyince gördü ki,/ Ağabeyinin aynısı oldu./ Cer-Enezi yeniden buyurdu:/ "Büyük büyük bahadırlarla karşılaştığında,/ Adını sorarlarsa,/ Cañar diye söyle" – dedi) [4343-4357].

Destanda insanlarla beraber hayvanların bilhassa kahramanların atlarının da şekil değiştirdiğini görürüz:

Bodoy baatır bolgojın/Boro-Çookırın agıdıp iyet./ Boro-Çookır cada tüşüp ańdanıp,/ Altay eezi ak buka bolup/Ak-carıktıñ segis attarına/Barıp kojula beret (Bodoy bahadır ise/Boro-Çookır'ını serbest bıraktı./ Boro-Çookır yatıp yuvarlanıp,/ Altay iyesi ak boğa olup/Ak-dünyanın sekiz atına/Katıldı) [28535-28540].

Metinde sadece ak-dünyanın bahadırları değil, yeraltının şulmusları da şekil değiştirerek zorlu durumlardan kurtulmaya çalışır. Normal yollardan bir türlü yeryüzüne çıkmayı başaramayan Erlik-biy'in kızı Kara-Taacı, alaca yılan dönüşerek amacına ulaşır:

Kara sanaalu Kara-Taacı/ Çookır cılan bolup kubulala,/ Kara cerdi bu üyttep,/ Kara tarma küçile/ Künniñ künge cer aldınañ/ Aydıñ, cıldıñ bajında/ Ak-carıkka çıgıp kelet./ Arı-beri cılarda,/ Tındu neme körünbeyt./ Açu-koron ıylap-sıktap,/ Arı-beri oktolıp/ Ańdanıp ol iyerde,/ Büdüki boyı bolo berdi./ Cerdiñ oozın ol tappay,/ Tenip ondo baza beret (Kötü niyetli Kara-Taacı/ Alaca yılan olup şekil değiştirerek,/ Kara yerde delik açıp,/ Kara büyü gücüyle/ Günden güne yeraltından/ Ayın, yılın başında/ Ak dünyaya çıktı./ Sağa, sola süründüğünde,/ Canlı bir şey görünmedi./ Acı çığlıklar atıp, ağlayarak/ Sağa, sola ok gibi fırlayıp/ Sallandığında,/ Önceki haline döndü./ Etrafa dikkatle bakıp,/ Yerin ağzını bulamayıp,/ Başı boş gezdi) [13433-13448].

3.9. Engel/İmtihan

Cañar Destanında kahramanlar verdikleri mücadeleler sırasında pek çok zorlu engel ve imtihanla karşılaşır. Erlik-biy'in üç şulmusunun büyü yoluyla kapattığı yolda bir geçit bulamayan Cañar, Cal-Ceeren atının talimatlarıyla tüm engelleri aşarak yoluna devam eder:

Emdi körüp turar bolzo,/ Üç Şulmus şilemirler/ İlbi tarma küçile/ Turgak edip salgan emtir./ Örö-tömön cortıp körzö,/ Keçer keçü tabılbadı./ Calbış caldu Cal-Ceeren/ Toktoy tüşüp aydıp turat:/ “Ezer-sezer eki iytte/ Arı-beri ekçeyle,/ Eki küçük edip iy./ Temir-Çookır adının/ Arçımagına suk” – dedi./ Cayaltalı Cañar baatır/ Attañ türgen tüjele,/ Ezer-kazar eki taygılın/ Eki kolgo alala,/ Arı-beri ekçep iyet./ Eki taygıl bolgojın/ Eki küçük bolo berdi./ Temir-Çookır ercineniñ/ Arçımagına bu bolgojın/ Eki başka sugup iydi./ Oyto adına minerde,/ Calbış caldu Cal-Ceeren/ Aydıp turbay kanayttı:/ “Kündük cerge oyto/ Kapşay kayra baraak” – deyt./ Attıñ oozın bura tartıp,/ Oyto kayra eles etti./ Kündük cerdi ödölö,/ Calbış caldu Cal-Ceeren/ Tura tüşüp aydıp turat:/ “Iyık caldıñ aldında/ Kazıra tiştü kamçı bar./ Ol kamçını alala,/ Ozo baştap Temir-Çookırdıñ/ Sokpos canına soksoñ,/ Ekinçizin menin/ Sokpos canıma sogolo,/ Tartpas canımdı tartıp iy” – deyt./ Cayaltalı Cañar baatır/ Iyık caldıñ aldınañ/ Kazıra tiştü kamçı alat./ Temir-Çookır adının/ Sokpos canına sogup iydi./ Temir-Çookır adı bolzo,/ Kulun çılap çıñırıp,/ Kunan taydıy ogurala,/ Uça berbey kanayttı,/ Cal-

Ceerege minele,/ Sokpos canın sogup iydi./ Tartpas canın tartıp iyet./ Calbış-ceeren adı bolzo/ Kulun çılap bir çınırzıp,/ Kunan taydıy ogurala,/ Turgan cerineñ uça berdi./ Cayaltalu Cañar baatır/ Bir bilinip, bir bilinbey/ Barıp catpay kanayttı./ Kayra cıgılıp baratkanda,/ Kuyrugıla cömöp turat./ Köñkörö cıgılıp kelgende,/ Iyık calla cömöp cüret./ Arı-beri cayıltpay/ Kabırgala bu cömöyt./ Baza oñdolıp körör bolzo,/ Sarı koron talaydı/ Kajı cerde keçe bergen,/ Aylık cerde bolgojın,/ Cedip baratkan emtiri./ Emdi körüp baraatsa,/ Temir-Çookır bu adı/ Calbış caldu Cal-Ceerenile/ Baskan cerge teñ bazıp,/ Tepken cerge teñ tebip,/ Cergeley kojo barıp cadat./ Eki taygıl sanaazına kirdi./ Attıñ oozın toktodıp,/ Tüje sekirgen boyınça,/ Arçımakta eki küçükti/ Çıgara tartkan boyınça,/ Arı-beri ekçep iyet./ Eki taygıl бүtkül boyları/ Cele berbey kanayttı./ Cayaltalu Cañar baatır adın/ Mine sokkon boyınça,/ Onoñ arı barıp cadat./ Ajuzı cok taygalar ajat./ Keçüzi cok suular keçet./ Kün çıktı dep körgöni/ Kün aşkanı bu emtir./ Ay çıktı dep körgöni/ Ay aşkanı bolup kalat./ Anayıp barıp catkança/ Küreñ sarı tayga turat./ Örö-tömön cortop bolzo,/ Ajar aju tabılbayt./ Bu ne atazı boldı dep,/ Adınañ tütüp, surap turat./ Calbış-caldu Cal-Ceeren/ Calın cayıp aydıp turat:/ “Cer-Kindigi eneñniñ/ Üç Şulmus şilemirler/ Kara-mama tarmala/ Turgak salgan emtiri”./ Mını ukkan Cañar baatır/ Cer-Kindigi Enezi bergen/ Altın-möñün cüstügin/ Sol kolınıñ çıçalığına/ Kiye sokkon bu boyınça,/ Arı-beri cañıp iydi./ Küreñ sarı tayga bolzo,/ Arı-beri körgölöktö,/ Ak calañ bu bolup/ Cada berbey mında kayttı (Şimdi bakıp gördü ki,/ Üç Şulmus mel'unlar/ Kara büyüñün gücü ile/ Engel yapıp koymuşlar./ Yukarı-aşağı koşturup baktığında,/ Bir geçit bulamadı./ Alev yeleli Cal-Ceeren/ Durup şöyle dedi:/ "Sezici iki köpeği/ Sağa-sola sallayarak,/ İki yavru köpek yap./ Temir-Çookır atının/ Heybesine sok" - dedi./ Hünərli Cañar bahadır/ Attan hızla inerek,/ İki heybetli büyük köpeği/ İki eline alarak,/ Sağa-sola salladı./ İki heybetli köpek/ İki yavru köpek oldu./ Temir-Çookır kıymetlinin/ Heybesinin/ İki farklı gözüne koydu./ Geri atına binerken,/ Alev yeleli Cal-Ceeren/ Şöyle söyledi:/ "Güneşli yere/ Çabuk geri gidelim" - dedi./ Atın ağzını çevirip,/ Durup şöyle dedi:/ "Kutsal yelenin altında/ Keskin dişli kamçı var./ O kamçıyı alarak,/ Önce Temir-Çookır'ın/ Vurulmaz yanına vursan,/ İkinci olarak benim/ Vurulmaz yanıma vurarak,/ Çekilmez yanıma çek" - dedi./ Hünərli Cañar bahadır/ Kutsal yelenin altından/ Keskin dişli kamçıyı aldı./ Temir-Çookır atının/ Vurulmaz yanına vurdu./ Temir-Çookır atı ise,/ Tay gibi bağırıp,/ İki yaşındaki tay gibi böğürüp,/ Uçuverdi,/ Cal-Ceeren'e binerek,/ Vurulmaz yanına vurdu./ Çekilemez yanını çekti./ Calbış-ceeren atı ise/ Kulun gibi tiz sesle bağırarak,/ İki yaşındaki tay gibi böğürüp,/ Durduğu yerden uçu./ Hünərli Cañar bahadır/ Bir ortaya çıkıp, bir kaybolup/ Varıp gitti./ Geriye yığıldığında,/ Kuyruğu ile örtündü./ Yüzüstü yığıldığında,/ Kutsal yele ile kapandı./ Sağa-sola yaymadan/ Kaburga ile örtündü./ Tekrar ortaya çıkıp baktığında,/ Zehirli sarı denizi/ Kaç yerden geçip,/ Aylık yere,/ Yetip gelmiş./ Şimdi bakıp gördü ki,/ Temir-Çookır atı/ Alev yeleli Cal-Ceeren ile/ Yere denk basıp,/ Aynı hizada teperek,/ Peş peşe birlikte ulaştılar./ İki büyük köpek aklına geldi./ Atın ağzını tutup,/ Sıçrayıp indiğinde,/ Heybedeki iki yavru köpeği/ Çıkarınca,/ Sağa-sola hafifçe salladı./ İki büyük köpek tek vücut/ Geliyordu./ Hünərli Cañar bahadır atına/ Biner binmez/ Onun ardından ilerledi./ Dağ geçidi olmayan taygaları aştı./ Geçitsiz suları geçti./ Güneş doğdu diye baktığında/ Gün batmış./ Ay çıktı deyip baktığında/ Ay batmış./ Böylece ilerleyerek/ Kahverengi taygaya vardı./ Yukarı-aşağı koşturup,/ Aşacak geçit bulamadı./ Bu nasıl oldu deyip,/ Atından inerek, sordu./ Alev yeleli Cal-Ceeren/ Yelesini yayıp şöyle dedi:/ "Cer-Kindigi enenin/ Emrini nasıl unuttun?/ Üç Şulmus mel'unlar/ Kara-mama büyüğüyle/ Tuzak hazırlamışlar./ Bunu duyan Cañar bahadır/ Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği/ Altın-gümüş yüzüğünü/ Sol elinin serçe parmağına/ Takar takmaz,/ Sağa-sola çevirdi./

Kahverengi tayganın,/ Etrafına bakamadan,/ Ak ova olup/ Buraya serildi) [1454-1570].

Cer-Kindigi Enezi, Erlik-biy'in yeraltındaki sarayına ulaşabilmek için Cañarçı'nın aşması gereken zorlu engeller zincirini anlatarak bu engelleri nasıl geçeceğini ipuçlarını verir:

Erlik-biyge cederge,/ Ceti buudak ödöriñ,/ Eki kara kuskun,/ Eki töö buudaktarı/Cañar akañ la sen/Üç şulmusla cuulajar tušta,/ Slerdi eeçip kelgenin/Sen undıbagan bolboyıñ./ Ol eki buudaktar,/ Ak-carıkka ıgala,/ Bala-barka azırap/Ak-carıkta özö bergen./ Emdi slerge bolujıp cat./ Onoñ arı tört buudak bolor./ Onı sege ödörgö/Kubulgazındar kerek deyt./ Üçinçi turgak ol anda/Kara töñöş bolor, - deyt. - /Onı kuluzın bolup öt./ Törtinçi buudak bolgojın,/ Ceti sarı kelinder bolor./ Onı sarı adaru bolup öt./ Bejinçizi ol bolzo,/ Temir sogor us bolor./ Ol tındı kijini/Adı boyıla kojo örtöör./ Tındı kiji cok bolzo,/ Ölgön tındular söögile/Körügün kızıdat./ Sen onı cılan bolup/Cer kırtıjıla/Cılıp ödöriñ – deyt/Onoñ arı baratsañ,/ Altınçı turgak bolor./ Citkek kara sas cadar. /Bu cüstükti cañıp iyzeñ,/ Könü cakşı col bolor./ Ol turgaktı bu la sen/ Kuluzın bolup ödö ber - deyt./ Cetinçi turgak bolgojın /Kurttu sarı talay cadar./ Ol talaydı keçire/Kiji söögile edip salgan/Kuu öñdü kür cadar./ Ol kürdeñ sen keçpe./ Onıñ aldı canınañ/Tomonok bolup keçe ber, - deyt./ Onoñ arı baratsañ,/ Çoy kara örgöö körüner./ Ol örgöö bolgojın,/ Erlik-biydiñ örgöözi. (Erlik-biy'e gidebilmek için,/ Yedi engel geçeceksin,/ İki kara kuzgun,/ İki deve engeli/Cañar ağabeyinle sen/Üç şulmusla savaştığında,/ Sırayla gelmeyi/Sen unutma./ O iki engel/Ak-dünyaya çıkararak,/ Çoluk-çocuk büyütüp/Ak-dünyada yaşamış./ Şimdi size yardım edecek./ Ondan sonra dört engel var./ Onu geçmek için/Şekil değiştirmen gerek dedi./ Oradaki üçüncü engel/Kara kütüktür,- dedi./ Onu kemiş olup geç./ Dördüncü engel ise,/ Yedi sarı gelin./ Onu sarı arı olup geç./ Beşincisi ise,/ Demir parçalayan usta olacak./ O etkili kişiyi/Atıyla birlikte geç./ Etkili kişi yok olursa,/ Ölen canların kemiğiyle/Körügü yanar./ Sen onu yılan olup/Yer kabuğunun üstünden/Sürünerek geçersin-dedi/ Ondan sonra ilerlediğinde,/ Altıncı engel var./ Tehlikeli kara sazlık uzanır./ Bu yüzüğü döndürürsen,/ Rahat, güzel bir yol olur./ O engeli de sen/ Kemiş olup geç- dedi./ Yedinci engel ise/Kurtlu sarı deniz./ O denizi geçmek için /İnsan kemiğiyle yapılmış /Beyaz renkli köprü var. /O köprüden sen geçme./ Onun alt tarafından/Sivrisinek olup geç, -dedi./ Ondan sonra ilerlediğinde,/ Dökme demirden kara saray görünecek./ İşte o saray/Erlik-biy'in sarayı) [18731-18781].

Destanda yer alan zorlu engellerin yanında bir de kahramanların zaman zaman ulaşmak istedikleri hedefler doğrultusunda sınındıkları imtihanlar vardır. Bu zorlu imtihanlar, büyük kağanların kızlarıyla evlenmeye talip olan bahadırlar için hazırlanmış ve geleneksel birer kabule dönüşmüştür:

Ölbös Cayar baatırım/ Ak örgöödöñ ıgala,/ Albatıga car etti./ "Carlu caan toy-cırgalda/ Car carlayın, ugugar - deyt./ Küyüniñ küçin körör kerek, -/ Beş örgööniñ törinde,/ Mejeliktiñ aldında/ Kañıl kurgak tıt bar./ Ol tıttı kandıy baatır/ Tazılıla kodoro tartıp,/ Cerge salıp, amıranbay,/ Adamdıñ bu ejigine/ Ekelgen ol kijige/ Kızımdı men bererim./ Onçogor ködürüp köriger - deyt. -/ Kem le amırabay ekelze,/ Ol ekelgen kijige/ Kızımdı bererim – deyt (Ölbös Cayar bahadırım/ Ak saraydan çıkararak,/ Halka buyurdu./ "Ulu toy-eğlencede/ Yarlık veriyorum, dinleyin -dedi./ Damadın gücünü görmek gerek,/ Beş sarayın dibinde,/ Tepeliğin altında/ Heybetli, kurumuş bir melez

ağacı var./ O melez ağacını hangi bahadır/ Köküyle çekip,/ Yere bırakıp,
dinlenmeden,/ Babamın kapısına/ Getirirse/ Kızımı vereceğim) [34689-34703].

Öte yandan, metinde yer alan engellerin de iyeleri olduğunu ve kahramanların önlerine çıkan engelleri geçerken bu iyelerle de mücadele etmek zorunda kaldığına şahit oluruz:

“Sen boyıñ ep-argañla keç./ Men baza la bu turgaktıñ eezile/ Berijip mında köröyin./
Ol seni sespey kalar”, - deyt (Sen kendi yönteminle geç./ Ben tekrar bu tuzağın iyesiyle/
Hesaplaşıp bakayım./ O seni sezmez, -dedi)” [23297-23300].

Zaman zaman da kara kuzgun, yılan gibi hayvanlarla engel iyesi olarak karşılaşılır:

Ol turgaktar eezi/ Çagat baatırdı bolgojın/ Cer tamınıñ oozına cetirbey/ Öltüreten
cañdu bolgon./Turgak eezi kara kuskun bıla/ Cutpa bolgon cılan/ Bistiñ köp kuştar la
añdardı/ Köp kırgın edi (O tuzakların iyesi/ Çagat bahadırı/ Yer kabuğunun ağzına
yaklaştırmadan/ Öldürecektir./Tuzak iyesi kara kuzgun ile/ Vahşi yılan/ Bizim pek çok
kuş ve av hayvanımızı/ Kırmıştı) [31507-31514].

3.10. Halk Hekimliği

Türk kahramanlık destanlarında yaşanan çetin mücadelelerde, kahramanların ölümcül yaralarına veya amansız hastalıklarına karşı uygulanan halk hekimliği yöntemleri oldukça önemlidir. Bu uygulamalar sırasında hazırlanan ilaçlar, kullanılan farklı araçlar, gerçekleştirilen ritüeller başlı başına dikkat çeker.

Destanlarda halk hekimliği ile ilgili uygulamalarda “hayvan, bitki ve maden kaynaklı ilaçlar” ile “dinî-sihri yöntemler” başta gelir. Bu uygulamalar sadece sağaltmayla sınırlı kalmayıp aynı zamanda kahramanın gücünü arttırmaya yöneliktir. Böylece başkahraman gençleşir, aldığı takviyeyle eskisinden kat be kat güçlenerek mücadelesine devam eder (Atınur, 2010, s. 54, 57). Halk hekimliğini gerçekleştiren kişi gerek destanlarda gerekse halk hikayeleri başta olmak üzere diğer anlatılarda da çoğunlukla dinî/manevî güçlerden beslenen özel bir kişidir. İslamiyet sonrası uygulamalarda dahi halk hekimliği yöntemlerinin temeli Kamlık/Şamanlık dönemlerinden izler taşır (Alptekin, 2011, s. 83, 88).

Cañar Destanındaki halk hekimliği uygulamalarında Cer Kindigi Enezi baş roldedir. Yaşlı kadın, sahip olduğu olağanüstü güçleri de kullanarak pek çok ölümcül hastayı ve hatta ölenleri tekrar eski hâline döndürmeyi başarır:

Köstiñ cajın bu tögüp,/ Araayınan aydıp turat:/ “Cayaltalı Cañar baatır/ Canıp kelgen
boyınça,/ Öro turbay cada berdi./ Ölgön deze – tınıp cadat,/ Tirü dezeñ –turup bolbos”
– deyt./ Eki kelin emdi bolzo,/ Eki canında koltukçıların/ Arı-beri iyde salat./ Cer
Enezi eeçigilep/ Ak örgöögö kirgen boyınça,/ Açu koron komudagılup,/ Cayaltalı
Cañarçı/ Arı-beri silkize de,/ Közin açıp ermek aytpayt./ Ay-kaannıñ kızı bolzo/ Ak
arçuulın çeçele,/ Altan cüzün emderile/ Emdep emdi mında turat./ Küler-kaannıñ kızı

bolzo,/ Kaptırgazın kodorıp/ Kutuk-arjan suularla/ Cunup iybey kanayttı./ Cayaltalı Cañar baatır/ Örö turgan boyunça,/ Cüzin-bajın uujanıp,/ Arı-beri kerilip, aydat:/ "Kandıy uzak uyuktagam" – deyt (Gözünün yaşını döküp,/ Yavaşça şöyle söyledi:/ "Hünerli Cañar bahadır/ Döndüğünde,/ Ayağa kalkamadan yattı./ Ölmüş desen- nefes alıyor,/ Diri desen- kalkmıyor" - dedi./ İki gelin ise şimdi,/ İki taraftan kollarını/ Sağa-sola çekti./ Cer Enezi peşlerinden/ Ak saraya girer girmez,/ Feryat figanla bağırdılar,/ Hünerli Cañarçı/ Sağa-sola silkelese de,/ Gözünü açıp söz söyleyemedi./ Ay-kaan'ın kızı/ Ak örtüyü çözerek,/ Altmış çeşit ilaçla/ Burada tedavi etti./ Küler-kaan'ın kızı ise,/ Sandığını kaldırıp/ Kutsal yeraltı sularıyla/ Yıkadı./ Hünerli Cañar bahadır/ Yerinden kalkar kalkmaz,/ Elini yüzünü ovalayıp,/ Sağa-sola gerilip, konuştu:/ "Ne kadar derin uyumuşum" – dedi) [7764-7792].

Yine Cer-Kindigi Enezi'nin, Çağat bahadırın yarasını tedavi ederken köpek eti kullandığı sahneler de oldukça dikkat çekicidir:

Albatı-con oygonordo,/ Cer-Kindigi Enezi/ İyt edineñ kezele,/ Şırkazına salala,/ Ak torkolo köktöp iyet./ Ak arçuulın alala,/ Arı-beri üstine cañırda,/ Çağat-baatırdıñ edikanı/ Tolu бүткүл боло берет./ On kongon kiyninde/Ozogızınañ on artık/Bolup cazıla berbey kayttı./ Örö turgan boyunça,/ Kep-kiymin kiyele,/ Cer-Kindigi Enezi'nin/But aldına bu bolzo,/ Tizelenip oturala,/ Cerge caba eñçeyip,/ Caynap, bajırıp aydat:/ "Ölgön boyımdı tirgistiger,/ Öčkön odımdı kamıstıgar./ Ürgülcige undıbazım - dep,/ Alkış-bıyan söstör aydat (Halk-tebaa uyandığında/ Cer-Kindigi Enezi/Köpek etinden keserek/Yarasına koyup,/ Ak pamukla sardı./ Ak örtüyü alarak,/ Sağa, sola sallayınca,/ Çağat bahadırın eti, iliği/Doldu./ On günün sonunda/Eskisinin iki katı./ Öncekinin on katı/Olup iyileşti./ Yerinden kalkınca,/ Giysilerini giyerek,/ Cer-Kindigi Enezi'nin/Ayağının dibine,/ Çöküp oturarak,/ Yere doğru saygıyla baş eğdi./ Yalvarıp, eğilerek konuştu:/ "Ölen bedenimi dirilttiniz./ Sönen ateşimi harladınız./ Ebediyen unutmayacağım - deyip,/ Dualar etti) [17302-17325].

Destanda, halk hekimliği sahnelerinin başlıca ismi olan Cer-Kindigi Enezi doğrudan tedavide yer alamadığı durumlarda talimatlarıyla ve hazırladığı merhemlerle yine de tüm hastalara yetişir. Bu kez onun buyruğu doğrultusunda Çağat bahadırın, Ölbös Cayar'ı iyileştirdiği görülür:

Ekelgen em-tom suularla/Añ kayrazı la altan cüzün emderin/Arçımaktañ alıp берет./ Arçın-kırçın örtöylö,/ Ölbös Cayar baatırdı/Kün ebirip alastayt./ Ijın cıtap iyerde,/ Arçın cıdın tartınıp,/ Ölbös Cayar oñdonıp kelet (Getirdiği ilaç ve merhemli sularla/Avdan kalan altmış çeşit merhemi/Heybesinden çıkardı./ Ardıç, çalıyla yakarak,/ Ölbös Cayar bahadırı/Gün etrafında kutsadı./ İs kokusunu alınca,/ Ardıç kokusunu (içine) çekip,/ Ölbös Cayar kendine geldi) [28524-28532].

Metinde yer alan halk hekimliği uygulamalarında, Sibirya Türk destanlarının genelinde görülen bitkisel ve hayvansal ilaçlar en çok kullanılan yöntemlerdendir. Bununla beraber kutsal suyla yıkanarak ölümlerin diriltilmesi ve sağlam kişilerin de gücünün arttırılması yine pek çok Altay destanında görülen ortak motiflerden biri olarak karşımıza çıkar.

3.11. Sihirli Nesneler

Türk destanlarında kahramanlar, sihirli nesneleri kullanarak düşmanlarına/rakiplerine karşı büyük üstünlük kazanır. Şekil değiştiren, büyü yapan, geçmiş ve gelecek hakkında bilgi sahibi olup uzak diyarlar arasında hızla yolculuk yapan kahramanların Cañar Destanında kullandığı başlıca sihirli nesneler ve özellikleri şunlardır:

3.11.1. Sudur

Altay Türk destanlarında “*samara, ereken, sudur, sudur biçik*” gibi kavramlarla ifade edilen olağanüstü/kutsal nitelikli kitaplar için genellikle “*sudur*” sözcüğü kullanılır.

Hintçe “*sutrâ*”, Uygur Türkçesinde “*sudur*” olarak geçen bu kitaplar, Buda’nın veya burkanların vaazlarını, Burkancılığın inanç esaslarını ve amellerini ihtiva eder. Sutrâ/sudurlar, Güney Sibirya Türk destanlarında kahramanların geleceğinden haber veren, alinyazılarının yazılı olduğu kitaplardır ve “*sudur biçig*” veya “*oygor biçig*” olarak da adlandırılırlar (Dilek, 2010, s. 56).

Destanlarda yer alan *sudur/sudur biçik* hem geçmişe hem de geleceğe dair bilgiler veren olağanüstü nitelikli kutsal kitaplardır. Bununla beraber söz konusu kitapların içeriğiyle ilgili olarak herhangi bir veri ya da ipucuna rastlamayız (Çevik, 2011, s. 241).

Cañar Destanında, kahramanların olup biteni öğrenmek için başvurduğu sudurlar, bazen “*altın sürlü ay sudur*” bazense “*ay sudurlu altın biçig*” olarak geçer. Ayrıca “*kara sudur*”lar da yeraltı sakinlerinin başvurduğu kitaplardır.

Metinde, Ay/ak/altın sudur ak-dünyanın kahramanlarına hem geçmişten hem de gelecekte haber vermesi bakımından oldukça önemlidir:

Kaptırğaıdı kapşay kodor,/ Altın sürlü ay sudurııdı/Türge-tükey alala,/ Ayga-künge cölöy tudup,/ Ayladıp türge kıcırap kör” – dep,/ Calbış caldu Cal-Ceeren at/Şırkırada kiştep aydat./ Cañar baatır türge- tükey/Kaptırğazın aç tartıp,/ Ay sudurın kodorıp kelet./ Ayga-künge caya tudup,/ Acıktap emdi otura beret./ Ayladıp emdi oturur bolzo./ Cer aldında Bos Erlik/Cayaltalu bu Cañarga/Caman kinçek sanangan emtir./ Üç Kurbustan Kuday’ınañ/Cayaltalu bütken Cañardı/Cok eder dep sananıptır/Bos Erlik boyı bolzo/Cañar dep bu baatır/Ay-kaannıñ Altın-Tana/Kızın alarga baratkanın/Cart, cakşı bilip alala,/ Üç Şulmus dep küyülerine/Katu cakılta bergen emtiri (Sandığını çabuk çıkar,/ Altın renkli ay kitabını/Çabucak alıp,/ Aya, güneşe doğru tutup,/ Hemen oku” -diyerek,/ Alev yeleli Cal-Ceeren at/Su şırıltısı gibi kişneyerek konuştu./ Cañar bahadır hızla/Sandığını açıp,/ Ay kitabını çıkardı./ Aya-güneşe karşı tutup,/ Dikkatlice bakıp oturdu./ (Sayfaları) çevirdi ki,/ Yeraltındaki Bos Erlik/Hünerli Cañar’a yapacağı/Kötülükleri düşünüyormuş./ Tanrı Üç Kurbustan tarafından/Hünerli yaratılmış Cañar’ı/Yok ederim diye düşünmüş/Bos Erlik kendisi/Cañar adlı bu

bahadırın/Ay-kaan'ın Altın-Tana/Kızını almaya gittiğinden/Emin olup,/ Üç Şulmus denilen damatlarına/Kesin emir vermiş) [846-871].

Bununla birlikte altın sudur, sadece olayları haber vermekle kalmayıp okuyanların daha farklı meziyetler kazanmasına da yardımcı olur:

Altın kayırçak içineñ/Ay sudurlu altın biçik/Alıp berip aydıp turat:/ “Mını sen kıcırp alzañ,/ Anda catkan albatınıñ/Tilin sler oñdooroor” – deyt./ Cayaltalu Cañar baatır/Ayga-künge cölöy tudup,/ Cañırada kıcıra berdi (Altın sandık içinden/Ay tasvirli altın kitabı/Ona verip şöyle söyledi:/ "Sen bunu okursan,/ Orada yaşayan halkın/ Dilini öğrenirsiniz" -dedi./ Hünerli Cañar bahadır/Aya, güneşe doğru tutup,/ Yankılanırken okudu) [9680-9688].

Ak-dünyanın kahramanlarının başvurduğu kitaplar *ay/ak/altın sudur* olarak adlandırılırken Erlik ve şulmusları olup biteni *kara sudur*dan öğrenir:

Onoñ arı Taacı emegen/Kara sudurın kıcırp aydat:/ “Ak-kaannıñ bolgojın/Altın-Sırğa kızı/Altaymañ kaçā bertir./ Onı kanayıp körbögönöör?/ Men kanayıp sespedim!” – deyt./ Ogurıp, sıktap turala,/ Ökpöörıp tala berbey kanayttı./ Çoy kayırçaktı kodorolo,/ Çookır cılandı uulı ekeli/ Enezi'nin oozına/Eptep cazap sugup iyerde./ Ak köbügi oozınañ ajıp,/ Añdanıp, çaçılā cadala,/ Tıñdanıp örö turup keldi./ Oyto katap ogurıp,/ Kara sudurın kara cerden/Karmay tudup alğan cerde,/ Caya tudup kıcıra berdi./ Altın-Sırğa baatır kıstıñ/Bargan ceri bildirpeyt./ Ölgön bolzo, söögi cok,/ Öskön bolzo, boyı cok/Cañar cerine barbagan./ Cajıngan ceri bildirtpeyt./ Baza cetker tabıldı - deyt./ Baza cetker tabıldı - deyt./ Altın çimil bolup kubulgan/Ak ayaska aylanıjıp,/ Arı-beri ol uçup,/ Ada-Enezin kıynap/Öltürgenin acıktayt./ Eki köstiñ caji bolzo,/ Kara tuman bolup kaynap,/ Tımırāp, caaş bolup/Agın turbay kanayttı./ Kara-Kula kaannıñ/Caan katı Kara-Taacınıñ/Kara sudur biçikteñ/Kıcırp aytkan söstörin/Tıñdap anda ugup cüret./ Onoñ arı Kara-Taacı emegen/Sudurın acıktap kıcırat. (Ondan sonra Taacı hanım/Kara suduru okuyarak söyledi:/ "Ak-kaan'ın/Kızı Altın-Sırğa/Yurdundan kaçmış./ Onu nasıl görmediniz?/ Ben nasıl sezmedim!" -dedi./ Bağırıp, ağlayarak,/ Kahroldu./ Dökme demirden sandığı çıkararak,/ Alaca yılı, oğlu getirip/Anasının ağzına/Ustalıklā yerleştirdi./ Ak köpük ağzından taşıp,/ Sallanıp, silkelenince,/ Canlanıp ayağa kalktı./ Tekrar ağlayıp,/ Kara suduru kara yerden/Kaldırıp eline aldığı yerde,/ Açıp okudu./ Altın-Sırğa bahadır kızın/Gittiği yeri bildirmiyor./ Ölmüş olsa, kemiği yok,/ Yaşıyorsa, bedeni yok/Cañar'ın yurduna gitmemiş./ Saklandığı yeri bildirmiyor./ Yine tehlike ortaya çıktı -dedi./ Altın-Sırğa genç kız/Altın sinek olup şekil değiştirmiş/Ak aydınlık etrafta dolaşıp,/ Sağa-sola uçarak,/ Ana-babasını işkence edip/Öldürmesini izledi./ İki gözünün yaşı,/ Kara duman olup kaynayıp,/ Damla damla yağış olup/Akıyordu./ Kara-Kula kağan'ın/Büyük sert -hanımı- Kara-Taacı'nın/Kara sudur kitabından/Okuduğu sözlerini/Orada dinledi./ Daha sonra Kara-Taacı hanım /Suduru dikkatle inceleyip okudu) [10444-10487].

Kamlarla ilgili kısımda değinildiği üzere, metinde az da olsa karşımıza çıkan Budizm etkilerinden biri de “*sudur*”lardır. Budizmin öğretici kitaplarından olan “*sutra*”ları hatırlatan sudurlar, ak ve kara renkleriyle hitap ettikleri okuyucuları temsil etmektedir. Altay destanlarındaki Budizm etkisi genelde aynı motifler etrafında görülür. Maaday-Kara Destanındaki Budist etkilere dikkat çeken Bekki de özellikle destandaki din adamı “*lama*”lar ile onların başvurduğu ay sudur ile güneş sudurlar çerçevesinde konuyu ele alır (Bekki,

2007, s. 312-315). Ancak Maaday-Kara’da geçen olumlu lama tipinin aksine, Cañar Destanında Erlik için hizmet eden lama büyücüleri ile hem kara hem de ak sudurlarla birlikte karşılaşılır.

3.11.2. Altın Yüzük

Destandaki en önemli sihirli nesnelerden biri de altın yüzüktür. *Altın sürlü cüstük*/altın renkli yüzük ya da *altın-kümüş cüstük*/altın-gümüş yüzük kullanımlarıyla karşımıza çıkan bu yüzük sayesinde kahramanlar şekil değiştirip büyü bozar; zorlu, aşılmaz yollarda geçit bulurlar.

Erlik-biy’in şulmusları tarafından kara büyü yapılan Cañarçı’yı altın yüzük kurtaracaktır:

Cer-Kindigi Enezi/ Cayaltalu Cañarga/ Caba bazıp kelele,/ Altın sürlü cüstük berip,/ Aytkan sözi mindiy boldı:/ “Bu cüstükti aparala,/ Üç Şulmuska sestirbey,/ Cañarçınıñ sol kolınıñ/ Orton sabarına kiydirze,/ Kalıñ uykudañ oygonıp,/ Kara tarmadañ ayrılar – deyt (Cer-Kindigi Enezi/ Hünerli Cañar'a/ Doğru gelerek/ Altın işlemeli yüzük verip,/ Şöyle söyledi:/ "Bu yüzüğü götürüp,/ Üç şulmusa sezdirmeden/ Cañarçı'nın sol elinin/ Orta parmağına takarsan,/ Derin uykudan uyanıp,/ Kara büyüden kurtulur – dedi) [1158-1168].

Cer Kindigi Enezi’nin verdiği bu yüzükle, Cañarçı zorlu yolları kolaylıkla geçer:

Cañarçı Baatır kıs cortup barala,/ Kara talaydıñ caradınañ/ Altın-möñün cüstügile/ Tal orto cañıp iyet./ Kara talay bu öyinde/ Eki başka carılarda,/ Attıñ köni colı bolup/ Cada berbey kanayttı./ Alıp baatır caş kıs/At colına kara talaydı /Kuyun çılap keçeke,/ Oyto keçip kelbey kayttı./ Kara talay oyto lo/Ozogı kemin tartınıp/Tolkulanıp añaanat./ Andagı cuulgan alıptar/Aydarı çok kaykaştı (Bahadır kız hızla gelerek,/ Kara denizin kıyısından/ Altın-gümüş yüzükle/ Ortada döndü./ O an kara denizin/ İki diğer kıyısında,/ Rahvan at yolu bulup,/ Tekrar ilerledi./ Alp bahadır genç kız/ Atın izlediği yolda kara denizi/ Fırtına gibi geçerek,/ Geri geçip ilerledi./ Kara deniz yeniden/ Önceki seviyesine ulaşıp/ Dalgalanıp sallandı./ Orada toplanan alplar/Şaşakaldılar) [6137-6153].

Bu önemli işlevlerinin yanı sıra altın yüzüğün en dikkat çekici yönü de kahramanlar tarafından şekil değiştirirken kullanılmasıdır:

"Kubulgazıñdu cüstük bu/ Ne bolup kubulayın dezeń,/ Kubula bereriñ, - deyt. -/ Tün karañuy cerge kirzeñ,/ Carıtkış bolor colıña, - deyt./ Cañarçı cüstükti alala,/ Sabarına sugup alat ("Bu sihirli yüzükle/ Neye dönüşeyim dersen,/ Dönüşebilirsin, -dedi./ Gece karanlığına girersen,/ Aydınlık olur yoluna, -diye söyledi./ Cañarçı yüzüğü alarak,/ Parmağına taktı)" [18589-18595].

Altın yüzüğün bir diğer önemli özelliği de kullanan kahramanın düşmanlar tarafından tanınmasını engellemesidir:

Bu cüstükti körgüsseñ,/ Ol seni tanıbay,/ Cuuktap keler sege - deyt. -/Bu yüzüğü gösterirsen,/ O seni tanıyamadan,/ Yaklaşıp gelir sana -dedi [18610-18612]. Kiçinek Şulmustıñ örgöözine kir./ Bu cüstükle cañıp iyzeñ,/ Ol seni tanıbas – deyt (Küçük Şulmus'un sarayına gir./ Bu yüzükle gidersen,/ O seni tanımaz – dedi) [2405-2407].

Sihirli yüzük, yeraltında tanınmayı engellediği gibi karanlıklar içinde yollarını aydınlatmasıyla da büyük kolaylık sağlar:

“Börükterdiñ mañdayında/Birdeñ altın cüstükter bar./ Tün karañuy bolo berze,/ Tüş keberlü carıdar./ Ay karañuy tüş berze,/ Ay keberlü carıdar (Börklerin alnında/Birer altın yüzük var./ Her taraf karanlık olduğunda,/ Güneş gibi parlar)” [18398-18403].

Özellikle dış canların gizli olduğu sandıkları açarken de sihirli yüzük çoğunlukla anahtar yerine kullanılır:

“Mını ukkan adaru/ Kanadınıñ aldındagı/Altın cüstigile/Çoy kayırçaktıñ kiyyin canınañ/Cıja tartıp iyerde,/ Çoy kayırçak açıla berdi (Bunu duyan arı/Kanadının altındaki/Altın yüzükle/Dökme demirden sandığın arka tarafından/Sürtünce,/ Dökme demirden sandık açıldı)” [5088-5093].

3.11.3. Tarak

Destanda Cer Kindiği Enezi tarafından Cañarçı'ya verilen altın tarak, Kara-Şulmus ve atını büyüleyerek etkisiz hâle getirir:

Ak örgöögö ol kirzeñ,/ Sen onoñ tarak sura./ Ol taraktı alala,/ Bajıñdı sen taraba, - deyt./ Ol taraktıñ ordına/ Bu tarakla taran - dep,/ Kurkunınıñ aldınañ/ Altın tarak alıp beret./ Ol baatır cada berze,/ Seni kojo cat deer./ Ol tuşta mekele:/ Bajım tarap aladım de./ Sen amırap catkançañ,/ Bajıñ biyttep bereyin de./ Ol tujında sege büder./ Çın meni süügen dep,/ Cañartıkka cada berer./ Sen biyt bedirep turala,/ Bu meniñ tarağımla/ Bajın onıñ tarap iyzeñ,/ Ol külük uyuktay berer (Ak saraya girersen,/ Sen ondan tarak iste./ O tarağı alınca,/ Başını tarama, -dedi./ O tarağın yerine/ Bu tarakla taran- deyip,/ Kanat kemiklerinin altından/ Altın tarak verdi./ O bahadır yatarken,/ Sana beraber yatalım der./ O zaman kandırarak:/ Başımı taradım de./ Seninle yatarsam/ Başını bitlerim de./ O zaman sana inanır./ Gerçekten beni sevmiş deyip,/ Anbar bölmede yatar./ Sen bit ararken,/ Benim tarağımla/ Onun başını tararsan,/ O hemen uyur) [16502-16522].

Cañarçı bu şekilde altın tarağın gücünden yararlanarak Kara-Şulmus ve atını etkisiz hâle getirerek, amacına ulaşır [16708-16759].

3.11.4. Sihirli Örtü

Cañar Destanında, *arçuul* kelimesiyle karşılanan örtünün sihirli özelliği sayesinde kahramanlar görünmez olup düşmanlarına karşı büyük üstünlük sağlar:

Kara arçuul alıp beret./ Kubulgazınu arçuul - deyt. -/ Kam, tarmaçı şulmustar/ Bu arçuul ajıra/ Seni tanıp bolbos – deyt./ Altın-Tana la Kümüş-Tanaga/ Eki kara arçuuldu /Baza birdeñ üleştişet. - /Kerde-marda, kem biler,/ Alıs cerge tüşseger/Slerge kerektü bolor deyt./ Bu arçuuldu bürkenip alzarar,/ Cer aldınıñ şulmustarı /Körüp bolbos, kubulgazınu – deyt (Kara örtü verdi./ Sihirli örtü- dedi./ Kam, büyücü, şulmuslar/ Bu örtü sayesinde/ Seni tanıyamazlar -dedi./ Altın-Tana ile Kümüş-Tana'ya/ İki kara örtüyü/ Paylaştırdı./ Tehlikede, zorlukta kim bilir,/ Işıksız yere düşerseniz/ Size gerekli olur, dedi./ Bu örtüyle örtünürseniz, / Yeraltının şulmusları /Göremez, sihirli -dedi) [21976-21989].

Cer-Kindigi Enezi bergen /Kara arçuulın olor ekü/ Baştarına tartınıp algan./ Alıs cerdiñ albatızı/Ol eküdi körüp bolbos (Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği/Kara örtüyü o ikisi/Başlarına çekmiş./ Işıksız yerin halkı/O ikisini görememiş) [22687-22691].

3.11.5. Yedi Boğumlu Kaval

Destanda, “komırgay” sözcüğüyle karşılanan ve yedi boğumlu olarak tasvir edilen kaval, müzik aleti vasfının yanında kahramanların uzun soluklu yolculuklarında binit olarak kullandıkları bir ata ya da düşmanlarla savaşacak bir canavara dönüşür:

Cer-Kindik Enezi/Agaş kayırçak açala,/ Ceti üyelü komırgay alıp beret. -/Alıs cerge tüşseñ,/ Miner adıñ bolzın, - deyt. -/Cer oozına tüşseñ,/ Korkıstu kıraka bol, - deyt (Cer-Kindik Enezi/Ağaç sandığı açarak,/ Yedi boğumlu kaval verdi./ Işıksız yere düşersen,/ Bineceğın atın olsun, -dedi./ Yer ağzına düşersen,/ Korkunç canavar olsun, -diye söyledi) [18596-18602].

Cañarçı'nın büyüleyerek uyuttuğu Erlik-biy'in karısını uyandıracak olan da yine yedi boğumlu sihirli kavaldır:

Bos Erlik bu boyı/Emegenile ekü artat./ Emegenin bu kuçaktanıp/Şireezine çıgarala,/ Ceti üyelü komırgayın alıp/Emegeniniñ kulagındöön/Keydi ürüp iyerde,/ Emegeni oygonıp kelet./ Bos Erlik'le/Yaşlı kadın ikisi kaldı./ Karısını kucaklayıp/Tahtına çıkararak,/ Yedi boğumlu kavalını alıp/Yaşlı kadının kulağına doğru/Hava üfleyince,/ Yaşlı kadın uyandı) [23961-23968].

3.11.6. Sihirli Makas

Metinde karşımıza çıkan sihirli nesnelerden biri de makastır. Sihirli makas destanda yapılan büyüleri bozmak için kullanılır:

Öştülerdi örtöytön/Kayçı sege kerektü./ Kam, tarmaçı kara colın/Üze sogor argalu./ Kamdı kayçıla kadazañ,/ Kiji cip bolboy,/ Kubulgazını cogolor./ Kara tarmaçı uçuraza,/ Bu kayçıbıla kadap iyeñ,/ Tarma tartınbay ölö berer/ Tarmaçı uçuk çöyip ötsö,/ Üstineñ sen altabay,/ Kayçıla kezip iyeñ,/ Ol tarma cogolıp kalar (Düşmanları yakmak için/ Makas sana gerekli./ Kamın, büyücünün kara yolunun/ Üzerine sokmak gerek./ Kama makasla vurursan,/ İnsan yiyemeden,/ Efsunu yok olur./ Kara büyücüyle karşılaşınca,/ Bu makasla saldırırsan,/ Büyü yapamadan ölecektir./ Büyücü ip çekip geçerse,/ Üstünden geçmeyip,/ Makasla kesersen/ O büyü bozulur) [21551-21564].

Ayrıca sihirli makas, ak-dünyanın bahadırları tarafından düşmanlara saplandığında, onları tamamen yakıp kül eder:

Cañarçı dep baatır kelin/Carkındu kara kayçızıla/Koñur kastıñ bu bolgojın/Cürek tözin ötküre/Sayıp iybey kanayttı./ Calbıštu ot çöyilip,/ Koñur kastıñ bolgojın/Kurkun cuñı calbırap/Küyüp turar cañdu boldı (Cañarçı adlı bahadır gelin/Parlak kara makasını/Koñur kazın/Yüreğinin tam ortasına/Sapladı./ Harlı ateş yayılıp,/ Koñur kazın/Kanatları, tüyleri alev alıp/ Yandı) [24518-24526].

3.11.7. Kılıç ve Mızrak

Destanda kılıç ve mızrağın savaş aleti olmanın yanında, kahramanlara yurtlarından uzaktayken olup bitenler hakkında haber veren birer nişane olarak kullanıldığı da görülür.

Cañar bahadır eşleri Kün-Keldi ve Altın-Tana'yla birlikte gökyüzünde dinlenmeye çekildiğinde, yurdunda savaş çıkıp çıkmadığını, sihirli mızrağının paslanmasına göre anlayacaktır. Bunu bilen Cer-Kindigi, ay suduru okuyup durum değerlendirmesi yaptıktan sonra büyük savaş haber vermek üzere Cañar'ın paslı mızrağı görüp geri dönmesi için harlı bir ateş yakmaya karar verir:

Cañar akañ tüşkedi bolzo, / Ceñü bistiñ bolor, - deyt. - / Arga çıga ol berze, /Ak taygadañ Cañarga/ Kızıl ot iyerim./ Ol tujında ol oygonzo,/ Tındu sogoon ogın körüp/ Cer üstinde ne bolgonın/ Cañar bilip iyer, - deyt (Cañar ağabeyin incek olursa,/ Zafer bizim olacak -diye söyledi./ Çare olarak,/ Ak taygadan Cañar'a/ Kızıl ateş yakayım./ O zaman uyanınca/ Tesirli mızrağın okunu görüp/ Yeryüzünde ne olduğunu/ Cañar bilip -döner-, dedi) [18297-18305].

Metinde savaş aletinin paslanarak olaylara dair haber vermesi Bodoy bahadırın, Cañar ve alplarına yardım etmek üzere savaşa gittiği sahnede de görülür. Bodoy'un savaştaki durumunu ailesi babasının kılıcından anlayacaktır. Öyle ki eğer kılıç ortadan paslanmışsa Bodoy yaralı, tamamen paslanmışsa ölmüş demektir:

Adazı onıñ örö turup,/ Altın kayırçak açala,/ Altın sürlü ak bolot üldü alıp,/ Uulına körgüzip, mınayda aydat:/ "Bu üldüni mege/Ebire taygamnıñ eezi bergen edi./ Alıs cerdöön uulıñ atanza,/ Bu üldüdeñ bileriñ degen./ Tal ortozi tataza,/ Şıralap cüerdiñ belgezi./ Onçozi ol tatay berze,/ Öloriniñ belgezi./ Bu la boyı cıtıraza,/ Ceñü alardıñ belgezi degen./ Seniñ tınıñ bu" - dep,/ Adazı uulına omok aydat (Atası ayağa kalkıp,/ Altın sandık açarak,/ Altın işlemeli ak çelik kılıç alıp,/ Oğluna gösterip, şöyle söyledi:/ "Bu kılıcı bana/Taygamın iyesi vermişti./ Işıksız yere doğru oğlun giderse,/ Bu kılıçtan bileceksin dedi./ Tam ortadan paslanırsa,/ Yaralandığının işareti,/ Hepsi paslanırsa,/ Öldüğünün işareti./ Parlarsa,/ Zafer kazandığının işareti dedi./ Senin canın bu"- diye,/ Babası oğluna açıkça söyledi) [27329-27344].

3.12. Toplumsal Hayata Dair Kabul ve Gelenekler

Geçiş dönemleri, insan hayatını şekillendiren en önemli aşamalardır. Ana merhaleleri “doğum, evlilik ve ölüm” olmakla beraber bunlar da kendi içinde farklı alt dönemlere ayrılır. Geçiş dönemleri ayin, tören, büyü ve din temelli uygulamalarla desteklenir. Böylece geçiş

dönemini yaşayan kişi kutsanarak, hem yeni aşamaya hazır hale gelir hem de kötülüklerden korunmuş olur (Örnek, 2014, s. 183).

Türk destanları başta olmak üzere sözlü anlatı ürünlerinde geçiş dönemleriyle ilgili en zengin sahnelerin yaşandığı törenler toylardır. Çünkü bu törenler, topluma telkin ve tavsiye edilen törelerin uygulama alanıdır (Duymaz, 2005, s. 39).

Cañar Destanında ak-dünya halkının mevcut gelenekleri, geçiş törenleriyle ilgili kabulleri ve sosyal hayatlarına dair zengin örnekler bulmak mümkündür. Destanda özellikle toy çerçevesinde işlenen ağırlama-ikram gelenekleri geniş yer tutar. Toylar çok çeşitli sebeplerle verilebilir. Bunların başında evlilik, yeni bir bebeğin dünyaya gelişi, savaşta kazanılan zaferler, ölümlerin anma törenleri gelir. Geniş katılımı ile düzenlenen bu törenlerde zengin sofralar kurulur, toya çağrılmak ne kadar itibar meselesiyse, davete icabet de o kadar önemlidir. Dolayısıyla toylar Cañar Destanında sosyal hayata dair uygulamaların içinde en geniş yere sahiptir.

Cañar bahadırın eşleri için Cer-Kindigi Enezi'nin yönetiminde büyük bir toy verilir. Düğün kutlaması olarak yapılan bu toyda tüm çevre yurtların halkı zengin-fakir ayırt edilmeksizin toya davetlidir. Kurulan bereketli sofralar, güreş gösterileri, at yarışları ve müzik dinletisiyle toy, gerçek anlamda büyük bir kutlamaya dönüşür ve yıllar sürer:

Cer-Kindigi Enezi/Cedip kelbey kanayttı./ Toy-cırgaldı baştazın dep/Aydıp emdi bu turat./ Cayaltalu Cañar baatır/Caan toydı carladı./ Uzaktaazı attu cetsin./ Cuuktaazı coyu cetsin./ Sokorlordı cedektü ekelzin,/ But cektorın ulalu/Cetirip ekelzin dep carladı./ Taygaga tündep et tuurazın,/ Talayga tündep arakı temdektezindeydt./ Bura bolgon caldulardı./ Bulut oşkoş kazıulardı/Büktey tartıp soygılayt./ Taygaga tünhey et kaynadat./ Talay oşkoş arakı cuulat./ Toy-cırgal baştala berdi./ Attar çıyracı carışta,/ Alıptar böközi küreşte./ İkiliçiler ikili tartat./ Komuşçılar komus sogot./ Amırgıçılar amırgı tartat./ Kojoñ-cañar cırgalga/Altay Kañıy cañılanat./ Añ-kuştar aylanıjıp,/ Bu cırgaldı baza ugat./ Cayaltalu Cañar aydat:/ “Erke menin eli-conım/Eki cılga cırgazın./ Ardak meniñ albatım/Altı cılga cırgagar” – deyt (Cer-Kindigi Enezi/Yetip geldi./ Toy-eğlence başlasın diye/Şimdi söyledi./ Hünerli Cañar bahadır/Büyük toyu emretti./ Uzaktaki atlı gelsin./ Yakındaki yaya gelsin./ Körler kılavuzlu gelsin./ Sakatlar dayanaklı/Getirilsin diye emretti./ Tayga gibi et yığın/Denize eş içki koyun- dedi./ Yeleli erkek develeri,/ Bulut gibi yağlıları,/ Bükerek yüzdüler./ Tayga gibi et kaynadı./ Deniz gibi içki yığıldı./ Toy-eğlence başlatıldı./ Atların güçlüsü yarışta,/ Alpların pehlivanı güreşte./ İkiliçiler ikili çaldı./ Kopuzcular kopuz çaldı./ Amırgıçılar amırgı çaldı./ Şarkı-müzik eğlenceyle/Altay yeri yankılandı./ Geyikler-kuşlar dönüp,/ Bu kutlamayı dinledi./ Hünerli Cañar söyledi:/ “Benim değerli halkım/İki yıl boyunca eğlenin./ Nazik halkım/Altı yıl boyunca kutlama yapın” – dedi) [7925-7957].

Doğum, hayatın en heyecanlı ve mutluluk verici anlarından biridir. Yenidoğan bebek, anne-babasıyla birlikte tüm aileyi ve yakın çevreyi sevindirir. Çünkü doğum vesilesiyle artan

birey sayısı aile fertleri için hem güç hem de güven kaynağı olarak kabul edilir (Örnek, 2014, s. 184).

Türk kültüründe bebeğe verilecek ad da oldukça önemlidir. Ad almayla ilgili kabul ve inançların dinî/kutsal temellerine işaret eden Yeşildal, çocuğa verilen adla beraber adı veren kişinin, ad verme ortamının da önemine dikkat çeker (Yeşildal, 2018, s. 50).

Altay Türklerinde doğum gerçekleştikten sonra eve gelen ilk kişi bebeğe adını verir. Anne baba da çocuğun adını koyan kişiye çeşitli hediyeler sunar. Bebeğe adı verilirken alkış sözler söylenerek, ad koyma merasimi kutsanmış olur. Genellikle erkek çocuklar için kutlama toyu verilirken, kız çocukları için toy tertip edilmez (Dilek, 1996, s. 52-54).

Cañar Destanında da yeni doğan bebekler için verilen toy törenleri önemli yer tutar, bu toylarda aynı zamanda ritüeller yerine getirilerek bebeklere ad verilir. Cañar bahadır seferden döndüğünde biri kız biri erkek iki bebeğinin olduğu müjdesini alır. Bebekler için ulu bir toy vermeden önce, erkek bebeğin burnuna kül sürülüp tekrar etrafa saçılması dikkat çeker:

Cayaltalu Cañar baatır/At üstineñ ol tüşpey/Eki balazın kolgo alıp/Elip-solıp okşop turat./ At çakığa cederge,/ Altan tümen alıptarı/Ayılçılardıñ adın alat./ Eki ceñezi bolgojın,/ Cañarçıñ uul balazın/Kolgo alıp bılaajat./ Cer-Kindigi Enezi/Cedip kelgen boyınça,/ “Ceen uulım bu” – deyle,/ Kabıra tudup okşop iyet./ Eki ceñezi ceen uuldı/Elip-selip okşop turat./ Tumçugına kül sürtüp,/ Turguza olor urujat./ El-töröndör tanıjıp,/ Eki caaktañ okşojıp,/ Ermek-kuuçın başaldı./ Ayıldap kelgen ayılçıların/Ak örgöögö kiydiret./ Cañarçı dep baatır kıs/Cer-Enezile ezendejet./ Cer-Kindigi Enezi/Cañarçı dep caraş kısı/Kabıra tudup okşop iyet./ Töröön-tuugan ulustar/Ak örgöögö kirgileyt./ Ayıldap kelgen ulustı/Altın-mönün bu sürlü/Taktalarga kışırat./ Kırpat torkolo kıptagan/Şirdekterge oturguzat./ Alıp kezer baatırlar/Ak kemirçek şirdekter/Altan cüzün aş salgan./ Alama-şikir aş-kursak/Anda tolo berbey kayttı./ Ayılçı ulus ajanıp,/ Ozogızın oygartıp,/ Eskidezin eltertet./ Ondogı bolgon kuuçındı/Oñdop, cazap ukpagam./ Kojoñ-cañar çöyüp/Ak örgöögö cañılanat./ Cañar baatır emdi/Ak örgöödöñ ıgala,/ Albatı-congo car etti:/ “Eki balamñın adın adaarga/Carlu toy edetem! –deyt. -/...Kündü-küree mında,/ Keen caraş Altayda,/ Kebis oşkoş calańda,/ Ak çeçekter ortozında/Bayın-cogın ılgaşpay/Toylop, cırgap baştağı./ Cayaltalu Cañar baatır/Con ortogo bazıp kelgen/Baza katap car edet:/ “Uulıma kem bu mında/Cakşı at adaza,/ At ködürbes altın bererim./ Caman at adaza,/ Caagın cara tajuırım, - deyt. -/Kızıma kem bu mında/Cakşı at adaza,/ Caman at adaza,/ Tuluñın tudup kezerim” – deyt./ Epşı canında ulustan/Ak baştu emegen turat./ “Küler-kaannıñ ceeni/Kümüş-Tana bolzın – deyle,/ Altın cüstük alıp beret./ Andagı con ol attı/Onçozi mında caradıp uktı./ Kün-Keldi Enezi/Kolgo tutsa koyt etpes/Kızıl tajuırda arakını/ Ak baştu emegege/Tize ceñil çögödöp,/ Tili ceñil bıyan aydat./ Er ulustıñ ortozınañ/EEK sagalı kurlaa ötkön/Kargan örökön örö turat./ Börkün suırıp ol aydat:/ “Ay-kaannıñ ceeni/Ölö berer tını cok/Ölö berer tını cok/Küler sogoon koynınañ/Kodoro tartkan boyınça/İçkeri mında sungan turat./ Cayaltalu Cañar baatır/Küler soogondı alala,/ Sürlü börkün suura tartıp/Tize ceñil çögödöylö,/ Ak sagaldıñ aldına/Alkıştı kojoñ çümdedi:/ “Mingen adaar kanattu,/ Mönün boyoor

şüülteli./ Aytkan sözöör alkıştu./ Aktu boyoor bıyandu./ Eptü caraş at uçun/Ençeygençe cürzeger./ Alkıştu cakşı at uçun/Aymagança cürzeger”/... “Bu eki karganga/At ködürbes altın-möñün/Üleştirip, artıp ber” – deyt./ Çaadak baatır ugala./ Eki kargan örököndörgö/Altındı, möñündü edip./ Açındırbay üleyle./ Eki atka artarda./ Attarı minıñ bazı bolboy/Arı-beri teñtirilip./ Araayınñ baskılayt./ Eki kargan bolgojın/Süüngenine süre sıktap./ Eek, caak kuuçındaşkan/Attarın cediniñ cana beret./ Onoñ arı toy-cırgal/Oyto lo katap başaldı. (Hünerli Cañar bahadır/At üstünden inmeden/İki çocuğunu kollarına alıp/Sevip öptü./ At direğine geldiğinde./ Altmış tümen alpları/Konukların atını aldı./ İki yengesi ise./ Cañarçı'nın erkek çocuğunu/Kucağına alıp ilerlediler./ Cer-Kindigi Enezi/Gelir gelmez./ "Yeğen oğlum bu"- diyerek./ Kavrayıp öptü./ İki yengesi yeğen oğlu/Sevip öptü./ Burnuna kül sürüp./ Etrafa saçtı./ Halk ile akrabalar tanışıp./ İki yanaktan öpüşüp./ Sohbet-muhabbet etmeye başladı./ Misafirliğe gelen konuklarını/Ak saraya soktular./ Cañarçı adlı bahadır kız/Cer-Enezi'yle selamlaştı./ Cer-Kindigi Enezi/Cañarçı adlı güzel kızı/Kavrayıp tutarak öptü./ Akraba-hısımlar/Ak saraya girdiler./ Misafirliğe gelen halkı/Altın-gümüş işlemeli/Tahtalara davet ettiler./ İpek işlemeli/Tahtta oturttu./ Alp cesur bahadırlar/Ak kemirçek şirdekte/Altmış çeşit yemek hazırlamış./ Lezzetli yemek/Oraya doldu./ Ev sahibi halk yemek yiyip./ Öncekileri canlandırıp./ Eskiileri yad ettiler./ Oradaki sohbeti/Daha da duyamadım./ Şarkı-eğlence sesleri/Ak sarayda yankılandı./ Cañar bahadır şimdi/Ak saraydan çıkarak./ Halk-tebaaya buyurdu./ "İki çocuğumun ad alması şerefine/Büyük toy yapacağım!- dedi./... Halkın başçısı Çaadak bahadır/Koşarak gelip şöyle söyledi:/ "Yemekler hazır./ Aracan, korocon yeterli" - dedi./ Bunu duyan Cañar bahadır:/ "Toy-kutlamaya başlayın!/ Kayış kuşaklı kara halkım/Altı yıl kutlasın./ Dokuz yıl toy yapsın" - diyerek./ Peşpeşe aldığı iki çocuğunu/İki eşi kucaklayıp/Ak saraya geri girdi./ Ondan sonra toy eğlencesini/Damat çocuk Kıstay-Mergen/Ak sakallı yaşlılarla/Sakince izledi./ Erler pehlivanı güreşti./ Kıymetli(atın) güçlüsü yarıştı./ İkili hüznlendirdi./ Yiğitler, gelinler, kızlar/Cañar bahadırı övüp./ Ömür boyu unutulmayacak/Güzel şarkılar söylediler./ Buradaki ağırlama-ikramda./ Görkemli güzel Altay'da./ Keçe gibi bu yazıda./ Ak çiçeklerin ortasında/Zengin-fakir ayırt etmeden/Toy yapıp, eğlenmeye başladı./ Hünerli Cañar bahadır/Halkın ortasına geldi/Tekrar yarlık verdi./ "Oğluma kim burada/Güzel ad verirse./ Atın götüremeyeceği kadar altın veririm./ Kötü ad verirse./ Yanağını keser parçalarım, - dedi./ Kızıma burada kim/Güzel ad verirse./ Atın götüremeyeceği kadar altın veririm./ Kötü ad verirse./ Saç örgüsünü tutup keserim" - dedi./ Kadınlar tarafındaki topluluktan/Ak saçlı kadın ortaya çıktı./ "Küler-kaan'ın yeğeni/Kümüş-Tana olsun- diyerek./ Altın yüzük verdi./ Oradaki halk o adı/Hep birlikte onayladı./ Kün-Keldi anası/Eline aldığı/Kızıl mataradaki içkiyi/Ak saçlı hanıma/Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp./ Nazik bir dille sundu./ Erkeklerin arasından/Çene sakalı göğsüne inmiş/İhtiyar adam yerinden kalktı./ Börkünü çıkarıp söyledi:/ "Ay-kaan'ın yeğeni/Ölecek canı olmayan(ölümsüz)/ Cayar adlı olsun!" -deyip./ Bronz yayı koynundan/Çıkarır çıkarmaz/İçeriye uzattı./ Hünerli Cañar bahadır/Bronz yay alarak./ İşlemeli börkünü çıkarıp/Hafif diz çökerek./ Ak sakalın önünde/Dualı şarkı söyledi:/ "Bindiğiniz at kanatlı./ Gümüş bedeniniz düşünceli./ Söylediğiniz sözler dualı./ Masum bedeniniz şükran içinde./ Güzel ad için/(Beliniz) Eğilene kadar yaşayın./ Dualı güzel ad için/Nesiller boyu yaşayın./... "Bu iki ihtiyara/Atın götüremeyeceği kadar altın-gümüş/Paylaştı, ver" - dedi./ Çaadak bahadır duyunca./ İki ihtiyara/Altını, gümüşü/Üzmeden paylaştırarak./ İki ata yükleyince./ Atları yürümeye başlayıp./ Sağa-sola sendeleyerek./ Yavaşça ilerlediler./ İki ihtiyar/Sevinçten ağlayıp./ Ağzı ağıza verip sohbet ettiler./ Atlarına yaslanıp döndüler./ Ondan sonra toy-kutlama/Tekrar başladı) [9140-9348].

Çocuklara ad verilmesine dair çarpıcı örneklerden biri de Cer-Kindigi Enezi'nin Üç Kurbustan'dan dilediği kurtarıcı çocuk Bodoy bahadırın ad almasında görülür. Cer-Kindigi Enezi bir nevi ak-dünyanın halkına hediye edilerek kurtuluşlarında önemli bir rol oynayan bu bahadırın adını, atını ve ay sudurunu kendisi verip onu hem savaşa hem de hayata hazırlar:

At çakığa tüjerde,/ Cer Kindigi Enezi/Udura utkup ol çıgat./ Aytkan sözi mindiy boldı:/ "Cañar baatırdıñ boluşçızı,/ Suu kalaptañ adıñ bütken,/ Ot kalaptañ boyıñ bütken/Boro-Çookır atka mingen/Bodoy baatır bolorıñ - deyt./ Caaktuga aytırba,/ Carınduga soktırba/Cer aldına tüjele,/ Cañar baatırğa bolujarıñ" - deyt./ Altın sudur biçikti/Kolına berip mınayda aydat:/ Keler öydiñ cürümin/Bu biçikteñ kıçırarıñ./ Ezenamır canıp kelzeñ/Ene-adañğı azıraarıñ/... Cer Kindigi Enezi/Cakarıp mınayda aydat:/ "Ödör colıñ katu col,/ Soodop öy ötkürbe - deyt./ Ondıy da bolzo, coloy/Ada-eneñe tabarala,/ Alkış-bıyanın uk./ Açındırba olordı/Colıña katu bolor" – deyt (At direğine inince,/ Cer-Kindigi Enezi/Karşıdan selamlayıp çıktı./ Söylediği söz şöyle oldu:/ "Cañar bahadırın yardımcısı,/ Su özünden atın yaratılmış,/ Ateş özünden bedenini yaratılmış./ Boro-Çookır ata binen/Bodoy bahadır olacaksın -dedi./ Ağzı bozuğu konuşurma,/ Güçlüye vurdurma,/ Yeraltına inerek,/ Cañar bahadıra yardım edeceksin" -dedi./ Altın sudur kitabı/Eline verip şöyle söyledi:/ Gelecek zamandaki hayatını/Bu kitaptan okursun./ Esenlikle dönersen,/ Anana, babana bakarsın/... Cer-Kindigi Enezi/Şöyle buyurdu:/ "Gececeğin yol zorlu yol,/ Soğuyup, zaman kaybetmededi./ Öyle de olsa,/ Anne, babanla görüşerek,/ Dualarını al./ Üzme onları/Yolun zorlu olur" -dedi) [26880-26969].

Ardından Cer-Kindigi Enezi, Bodoy bahadıra detaylı bir şekilde savaşta yapması gerekenleri anlatıp gerekli malzemeleri de verdikten sonra onu hayır dualarıyla uğurlar. Burada en dikkat çekici nokta, anne-babaya verilen önemin her aşamada vurgulanmasıdır. Öyle ki ak-dünya büyük bir tehlike altındadır ve eğer Cañar bahadıra zamanında yardım ulaşmazsa yeraltının şulmuşları Erlik-biy önderliğinde zafer kazanmak üzeredir. Dolayısıyla böylesine kritik bir süreçte dahi, Cer-Kindigi Enezi Bodoy bahadırın anne-babasının hayır duasını almadan yola çıkmasını istemez. Şayet onların duasını almazsa yolunun daha da zorlu olacağı inancındadır. Şayet Bodoy bahadır esenlikle savaştan dönerse, bundan sonraki asli görevinin yine anne-babasına bakmak olacağını da özellikle vurgular. İşte bu detay, en zorlu savaş şartlarında dahi aile kavramının, anne-babaya gösterilen hürmet ve değer ne kadar önemli olduğunun açık bir göstergesidir.

Cañar Destanında çocuklarla ilgili dikkat çekici bir diğer gelenek de *barkı* geleneğidir. Buna göre dede/dayı gibi çocuğun birinci dereceden akrabalarından biri ona bir at almak/hediye etmek zorundadır. Ezeney'in artık tek başına kendi atıyla yolculuk etmek istemesi üzerine dedesi Cañar bahadır, torunu için bir *barkı* verir, bu esnada ona hayırlı dualar eder:

Ezeney adlı genç kızcağız/İpek giysilere bürünüp,/ İşlemeli pantolonu göz kamaştırmış,/Atasına geldi./Bakan gözü sabah yıldızı gibi,/ Karşıdan baksa gün şekilli,/ Gün parıltısını kapattı./ İleri baksa ay şekilli,/ Ak aydınlığı geride bıraktı./ Yavaş, sakın adımlı./ Yayan halk yatıp baktı. / Atlı halk (attan) inip baktı./ Tarifsiz güzelliğini söyleyip,/Orada toplanan halk-tebaa/Gözleri kamaşıp hayret etti./Anne-babası kızın/ İki yanından koşturdu./ Atların yanına geldiğinde,/ Babası kızına şöyle sordu:/ "Kimle birlikte binip gideceksin yavrum" -dedi, / "Ah canım, annem-babam/Gidecek yerimiz uzak./ Ben şimdi altı yaşında, Küçük çocuk değilim./ Önden binmek istiyorum./ Siz ikiniz birlikte binin" -dedi. / Bunu duyan Cañar dayı/Katıla katıla güldüğünde,/ Kayalıklar yankılanıp,/ Ağaçlar, taşlar göçüp yuvarlandı./"Benim yeğenim sabredemeyip,/ Önden ata binecek -diye söyledi./ Ben yeğenime/ Barkı edip at vereceğim./ Dedesi ile yeğenin/ Atları eş olacak" -dedi./ Hünerli Cañar bahadır/ Temir-Çookır'ına bindi./ Atın ağzını çevirip,/ Ağaçların arasından kayboldu./ Biraz giderek,/ Atından ineceği zaman/ Temir-Çookır kıymetlinin/ Başını, gözünü sevip,/ Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,/ Bir tutam kıl yoldu./ Altın yüzüğü alarak,/ Sağa-sola salladı./ Altın-gümüş eyer-dizgini/ Temir-Çookır / Duruyordu./ İki at dışında/ Kendisinin bindiği atın perçeminde/ Cer Kindiği Enezi'nin verdiği/ Altın-gümüş yüzüğü/ Alıp, /Hünerli Cañar bahadır/Atını koşup, güzel şarkıyla/ İlerliyordu./Attan iner inmez/ Yeğenini yerden kucaklayıp,/ Kaldırıp hayır dualar söyledi:/ "Taş ocağın yıkılmasın,/ Külün soğumasın./Yaktığın ateş harlansın./ Yerin, döşeğin soğumasın,/Yemeğin bereketli olsun./ Halkın yurdundan ayrılmasın./Ağzı bozuklara söyletme,/ Güçlüye vurdurma" -dedi./ Ezeney sevincinden/ Dedeciğim diye bağırıp,/ Dedesinin boynundan/ İki koluyla kavrayıp,/ Kucaklayarak,/ İki yanaktan öptü:/ "Sözlerine dua olsun,/ Söylediklerini yerine getireceğim./ Ölümsüz, güzel yaşarsam,/Ot yolup beslerim./ Gitmeden, rahat yaşarsam,/Pelin otu yolup beslerim" -dedi) [33213-33294].

Destanda, geleneğe dair uygulamaların en çarpıcı örneklerinden biri de evlilik ve dünürlük merasimlerinde görülür. Genellikle evlenecek çiftlerin kaderinin bir olduğu daha geçmişten bellidir ve bu durumu özellikle yaşlı, ulu kişiler bilir. Bazen de ak/ay sudurlardan öğrenilir. Dünürlüğe gidilirken erkek ailesi, kız tarafına bir matara içki götürür ve söz konusu “kader birliği” vurgulanarak, kız ailesinden istenir. Eğer kız ailesi de bu evliliği onaylarsa müstakbel dünürler birlikte arakı içer. Oğlu Ölbös-Cayar’la Kün-kaan’ın kızı Kümüjey’in kaderlerinin bir olduğunu ak sudurdan okuyan Cañar, geleneklere uygun şekilde Kümüjey’i babasından ister, Kün-Kaan da altın sudura bakarak ikna olduktan sonra dünürler anlaşır. Genç gelin, Ölbös-Cayar’ın ailesiyle tanışır ve dünürler kendi aralarında hediyeleşir. Ailenin onayından sonra da genç gelin Kümüjey Cañar ve hanımlarıyla ak-dünyaya doğru yola çıkar:

Cañar baatır ak sudurın alıp/Kıçırالا, mında aydat:/ "Aytkanaar çın emtir./ Ölbös-Cayar uulımla/Kün-kaannıñ kızı Kümüjey/Odı birge küyeten,/ Orını birge töjölğön,/ Salımı cañıs emtir, - deyt. -/Çın la kudalaak", - deyt./ Arakı, kımıs belen./ Tajuurga urgılayt./ Ak örgöödön olor çıgıp,/ Altın örgöön köstöp/Araayınañ bargılayt./ Ak örgöönüñ kaalgazın açıp,/ Altın bozogozın altaıyla,/ Bozogo içine otura tujüp/Cerge caba üçü bir bajırat./ Ekinçi katap cerge caba/Baza katap bajırat./ "Bu kanayıp turaar?" - dep,/ Kün-kaan katkırıp aydat./ Kün-Keldi çööçöy urat./ Cañar baatır la Altın-

Tana/Eki başka çögödöp,/ Çööçöy urup aydijat:/ "Ulu söstö uyat cok,/ Caan söstö cajt cok./ Öltüreten bedeer,/ Ösküreten bedeer./ Ölbös-Cayar uulubıska/Slerdiñ Kümüjek dep kizaardı/Kudalap keldibis," - dep,/ Cañar baatır abakayıla/Cańıs ünle aydijat./ Kaan kiji abakayıla kaykajat./ Kaan kiji örö turat,/ Altın kayırçağın açala,/ Altın sudurın bu alıp/Kıçıra berbey kanayttı./ Kaan abakayı kaya körüp ıylayt,/ Udura körüp katkırat./ Çööçöydi kolgo alıp, aydat:/ "Slerdiñ kelgeneer uçurlu./ Eki balanıñ salımı cańıs./ Moynojor bistiñ arga cok" - deyt./ Kaan kiji abakayıla/Algan çööçöyin tuura tutpay,/ İçip iygen boyınça,/ Kol tudujıp, törtü/Ezendejip okşojot./ Kuda-kubuy kojoñdı/Onçozın cazap ukpadım./ Kuda-cırgal bojoordo,/ Kün-kaan abakayıla/Kümüjek dep bu kızın/Cañar baatır la Altın-Tanaga/Ekelip mında tabıstırat./ Ayrıljıar aldında,/ Eki kaan bolgojın,/ Sogoondorın tolıjat./ Ürgülcige kerees edip,/ Altın sürlü börükterin/Baza mında tolıjat./ Abakaylar baza mında/Kuyka-Tana alıjıp turat./ Eki balanıñ Enezi/Ürgülcige kerees edip,/ Börükterin solıjat/Kün-kaan küler örgöözin açala,/ At eerteer ulustı aldırıp,/ Attar cakşızınañ tört attı/Atanar edip eertezin dedi,/ Eñ taldama çıyrak attardı/Ekelip, eertep, çakıga buuladılar./ Tört kiji miner edip,/ Eptep cazap eerteyle,/ Er çakıga buulap salgılayt./ Kün-kaan küünzep, aydat:/ "Keen caraş Altayaarga/Kapşay cedip barıgar" - deyt./ Albatı-conı cuulıp kelgen,/ Atanardıñ oyın-cırgalı/Ol altayda başlatat./ Oyn-cırgal bojoordo,/ Kün-kaan baştap/Küler kaya-taşka/Baştap bogo ekelet./ Cayaltalu Cañar baatır/Canatan ercine attardı/Bu taştıñ üstine/Turguzıp iybey kanayttı./ Cañar baatır eki abakayıla,/ Kümüjek keldile kojo,/ Kün-kaanga baştıdıp/Kaya bajına çıkkılayt./ Kün-kaan, abakayı/Kızıla ezendejip,/ Eki caaktañ okşojıp,/ Irıstu cürüm küünzep,/ Caş üyege alkış-bıyan aydat./ Eki kaan boyları/Kalğançıda ezendejip,/ Ezen-amır, cakşı cürze,/ Tuştajar dep cöptöjöt./ Üç abakaylar ezendejip,/ Eki köstöñ caş agıp,/ Anda baza ayrıljıat (Cañar bahadır ak suduru alıp/Okuyarak, şöyle söyledi:/ "Söyledikleriniz doğruymuş./ Ölbös-Cayar oğlumla/Kün-kaan'ın kızı Kümüjey'in/Ateşi bir yakılmış,/ Yatağı bir döşenmiş,/ Kaderi bir yazılmış, -dedi/Doğru, dünürlük edelim", -diye söyledi./ Arakı, kımız hazır./ Mataraya dolduruldu./ Ak saraydan çıkıp,/ Altın sarayı gözleyerek/Yavaşça geldiler./ Ak sarayın iki kanatlı kapısını açıp,/ Altın eşiği geçerek,/ Eşik içine oturup/Yere doğru üçü başını eğdi./ Ateş ayağına gelerek,/ İkinci kez yere doğru/Tekrar eğildi./ "Ne yapıyorsunuz?" -deyip,/ Kün-kaan gülererek söyledi./ Kün-Keldi kadeh doldurdu./ Cañar bahadır ile Altın-Tana/İkisi çöküp,/ Kadeh tokuştıurup konuştular:/ "Ulu sözüne ayıp yok,/ Büyük sözüne sır yok./ Öldürecek de sensin/Yaşıatacak da sen./ Ölbös-Cayar oğlumuzla/Sizin Kümüjek adlı kızınıza/Dünürlük etmeye geldik," -deyip,/ Cañar bahadır hanımıyla/Tek ses konuştular./ Kağan kişi hanımıyla şaşırdı./ Kağan kişi yerinden kalktı,/ Altın sandığını açarak,/ Altın suduru alıp/Okudu./ Kağan hanımı geriye bakınıp ağladı,/ Karşıdan bakıp kahkaha attı./ Kağan kişi oturup,/ Kadehi eline alarak, konuştu:/ "Sizin gelişinizin sebebi,/ İki çocuğun kaderinin bir olması./ İnatlaşmamızın anlamı yok" - dedi./ Kağan kişi hanımıyla/Aldığı kadehi kaldırmadan,/ İçince,/ El sıkışıp, dördü/Vedalaşıp birbirlerini öptüler./ Dünürlerin eğlenceli şarkısının/Hepsini duymadım./ Dünürlük kutlaması bittiğinde,/ Kün-kaan hanımıyla/Kümüjek adlı bu kızını/Cañar bahadır ile Altın-Tana'ya/ Getirip tanıştırdı./ Ayrılma vakti,/ İki kağan ise,/ Yaylarını değiştirdiler./ Ebediyen söz verip,/ Altın işlemeli börklerini/Burada değiş tokuş ettiler./ Hanımlar bu sırada (birbirlerine)/ (Çin) sedefi ile saç tokası verdiler./ İki çocuğun anası/Ebediyen söz verip,/ Börklerini değiştirdi./ Kün-kaan bronz sarayını açarak,/ At eyerleyen ulusu aldırıp,/ Atların iyisinden dört atı,/ Gitmek üzere eyerleyin dedi,/ İyilerin iyisi güçlü atları/Getirip, eyerleyip, direğe bağladılar./ Dört kişi binecek şekilde,/ Ustalıkla eyerleyerek,/ At direğine bağlayıp koydular./ Kün-kaan sevinçle konuştu:/ "Görkemli, güzel Altay'ınıza/Hemen gidip varın" -dedi./ Halk-

tebaa toplanıp gelmiş,/ Gidenlerin eğlencesi, kutlaması/O yurtta başladı./ Eğlence, kutlama bittiğinde,/ Kün-kaan yönlendirip/Bronz kayalığa doğru/Yönetip onları getirdi./ Hünerli Cañar bahadır/Dönen kıymetli atları/Bu taşın üstünde/Durdurdu./ Cañar bahadır iki hanımıyla,/ Kümüjek geliniyle birlikte,/ Kün-kaan'a yönelip/Kaya başına çıktılar./ Kün-kaan, hanımı/Kızıyla esenleşip/İki yanağından öpüp,/ Mutlu bir hayat dileyerek,/ Genç hanıma hayır duaları etti./ İki kağan kendileri/En son vedalaşıp,/ Esenlik ve huzurla güzel yaşayarak,/ Buluşalım deyip anlaştılar./ Üç hanım vedalaşıp,/ İki gözden yaş akıtıp,/ Orada ayrıldılar) [21122-21231].

Metinde yer alan evlilik ritüellerinden biri de çeyiz verme geleneğidir. Aileler kızlarına evlenirken çeyiz olarak mallarından ve hayvanlarından belli bir pay verir:

Bodoy baatırdıñ/Cardına calañ bolgon alakanın/Caya salıp mınayda aydat:"Taş taştagan cerde cadatan,/Bala bergen cerde curtaytan./Toy-cırgal bolgonço,/Köp kunugıp sanaarkaba./Kıstıñ ada-enezi/Ençi ülüzin ayırıp berze,/Ar cöøjördi koştıylo,/Ak bıyanaardı aydagılap,/Altayaarga cangayaar" - deyt./Ölbös Cayar la Kümüjey Enezi/Ekü baldarın mekelep,/Erkeledip mınayda aydat:"Bis eküniñ ülübisteñ/Altın-möñün bereribis./Ene-adaardañ ençi edip/As ta bolzo mal alarigar./Albatı-condı baza alaraar" - dep,/ Ada-Enezi cañıs ünle/ Baldarın kuçaktap büdümçileyt (Bodoy bahadırın/Omzuna ova gibi büyük eliyle/Dokunup şöyle söyledi:/Kızın atası-anası/Çeyizini ayırıp verirse,/Servetiyle birlikte,/Ak malı güdüp,/Yurdunuza dönün" -dedi. /Ölbös Cayar'la Kümüjey anası/İki çocuğu ikna edip,/Sevgiyle şöyle söyledi:"Biz ikimizin payından/Altın-gümüş vereceğiz. /Ana-babanızdan çeyiz edip/Az da olsa mal alacaksınız. /Halk-tebaayı da alacaksınız" - deyip, /Atası, anası tek ses/Yavrularını kucaklayıp uğurladılar) [35071-35090].

Cañar Destanında hayata dair kabul ve geleneksel uygulamaların yanı sıra, ölüm ritüelleri ve anma törenleri de oldukça önemlidir. Bu törenler sırasında da büyük toylar düzenlenip, ölenlerin anısına zengin sofralar kurularak yemek verilir [14695-14931]. Destandaki söz konusu törenlerin bilhassa ölüm yıldönümlerinde düzenlenmesi, Anadolu'da hâlâ devam etmekte olan ölünün yedisi, kırkı, elli ikisi ve ölüm yıldönümlerinde verilen yemekleri hatırlatır. Gerek Altay Türkleri arasında devam eden ölüm gelenekleri, gerekse Anadolu sahasındaki uygulamalar, özünde aynı amaçla yapılır. Bu da verilen yemekler vasıtasıyla aslında ölen kişinin ruhunun doyurulmasıdır. İslamiyet'le beraber farklı bir form kazanmış olsa da pek çok uygulamada olduğu gibi mevcut ritüel ve uygulamalarda hâlâ eski Türk dininin ve Şamanizmin izleri görülür.

Cañar Destanında toplumsal yapıya dair dikkat çeken hususlardan biri de kadın-erkek eşitliğine yapılan vurgudur. Türk destanlarında daima aktif rolde gördüğümüz kadınlar, Cañar Destanında da aynı şekilde etkin bir yere sahiptir. Bahadır erkeklerin yerine savaşıp, türlü engelleri aşan, yurdu idare eden kadınlar toplumsal hayatın her yerinde aldıkları insiyatiflerle en az erkekler kadar önemli bir paya sahiptirler. Savaşa gitmek isteyen Altın-Sırğa'yla ilgili kararı ve en büyük desteği kendisi de cesur, yetenekli bir bahadır kadın olan kayınvalidesi Cañarçı verir. Onun savaş için hazırlığını da bizzat kendisi yapar:

Açap-toro öştülerdi/Altayıska bojoťpoy,/ Udura cuulap baraktar, - deyt. -/Albatı-condı bolgojın/ Cañarçı la Altın-Sırğa/Emdi başkarıp çatsın, - deyt. -/ Ak bıyandı bolgojın/ Ak-Sagal başkargay,/ Mını ukkan Altın-Sırğa/Kayın adazınıñ aldına/Tize ceñil çögödöy tüşüp,/ Tili ceñil, koyu ünile/Caynap surap turbay kayttı:/ “Bajıs bilgen kaanıbıs,/ Algan ejim Küreñeşle/Ölgön cerge kojo ölödim,/ Bargan cerge baradım./ Ada-enem uçun/Kara balkaş sağıştı/Kara-corgo atka mingen/Kan-Şülütey baatır/ Cuujarga bararım, - deyt. /Şırkalatkan ulustıñ/Şırkazın emdep bererim./ Aştap suuzay berzeger,/ Aş kaynadıp bergeyim”, - deyt./ Cañarçı Enezi caradıp aydat:/ “Kelin kiji kojo dep,/ Kıs kiji caba dep,/ Kıyıktap caman körböğör./ Albatı la ak-bıyandı/Ak-Sagal la men/Başkarıp artkayıs, - deyt. -/Kaynım mege ençi edip bergen/Tört kulaktu boro aygırdı/Altın-Sırğaga eertep ber” – dep,/ Küreñeş uulın köstöp aydat./ Onoñ arı Cañarçı/Kandu cuuga kirze kiyeten/Kep kiyimin keldine/Kiydirip emdi bu beret./ Ok-saadak la üldü-cıdazın/Onçozın ogo alıp beret./ Keldin, uulın elip-selip/Eki caaktañ emdi okşop,/ Alkış-bıyan söstör aydıp,/ Ceñülü sler canıgar dep,/ Ötkün ünile kıygırıp aydat (Aç gözlü, doymaz düşmanları/Altay'ımıza uğratmadan,/ Karşıdan savaşıp gideceğiz, -diye söyledi./ Halk-tebaayı ise/Cañarçı ile Altın-Sırğa/Yönetsin, -dedi./ Ak malı ise/Ak-Sagal yönetecek,/ Bunu duyan Altın-Sırğa/Kayın pederinin önüne/Hafıfçe diz çökerek,/ Tatlı dille, gür bir sesle/Yalvardı:/ "Başımız, kağanımız/Eşim Küreñeş'le/Ölüm yerinde birlikte öleyim/Gittiği yere birlikte gideyim./ Atam, anam için/Kötü niyetli/Kara-corgo ata binen/Kan-Şülütey bahadır/ Savaşmaya gideceğim, -dedi./ Yaralanan halkın/Yarasını tedavi ederim./ Acıkıp susadığımızda,/ Yemek yapıp vereyim", -diye söyledi./ Cañarçı anası buyurdu:/ "Gelin kişi deyip,/ Kız kişi diye söyleyip/Küçümseyerek, kötü görmeyin./ Halkla ak malı/Ak-Sagal'la ben/Yöneteceğiz, -dedi./ Kaynımın bana pay edip verdiği/Dört kulaklı boz aygırı/Altın-Sırğa'ya eyerleyip ver" -diye,/ Küreñeş oğluna bakarak söyledi./ Ondan sonra Cañarçı/Kanlı savaşta giyilen/Gösterişli giysileri gelinine/Giydirdi./ Ok-yay ile kılıç, mızrağını/Hepsini ona verdi./ Gelinini, oğlunu sevgiyle/İki yanaktan öpüp,/ Dualı sözler söyleyip,/ Zaferle dönün diyerek,/ Tiz sesle bağırdı) [11875-11922].

Kadın-erkek eşitliğine dair temayüller, doğan çocuklarda da aynı şekilde kendini gösterir. Cañar bahadırın Kül-Keldi adlı hanımından bir kız, Altın-Tana'dan ise bir oğlu olur. Cañarçı'nın da bir oğlu olduğunu öğrenen Kün-Keldi, kendisinin kızı olduğu için üzülür. Bunun üzerine Altın-Tana, Cañarçı'yı örnek göstererek bu düşüncesinin ne kadar yanlış olduğunu anlatır. Öyle ki Cañarçı, ağabeyi ağır yaralandığı zaman onun şekline girerek, yeraltının şulmuslarına karşı zorlu mücadeleler vermiş, iki yengesini de yine bu mücadelelerin ardından ağabeyi için gelin olarak yurda getirmeyi başarmıştır:

“Altın-Tana aydıp turat:/ “Cayaltalı Cañar ejis/Canıp keleetken emtir” – deyt./ Kün-Keldi kuuçındayt:/ “Cañarçı dep ol sıynın/Bistiñ cerden tapkan,/ Akamñ eji emtir./ Seniye baza uul iyne./ Meniye deze kıs” – dep,/ Kunukçıldı aydınat./ Altın-Tana aydıp turat:/ “Kıs la uuldiñ nezi başka?/ Cañarçını körgön bediñ?/ Bis eküni kanayıp ekelgen?” – deyt./ Kuuçın bojoy bererde,/ Cer-Kindigi Enezi/Eki balanı eki kolgo/Kuçaktanıp algan çıgıp kelet./ Eki kelin kayra körüp/Alañ kaykap tura berdi./ Eki boyı imdejip,/ “Ak ögöñiñ kaalgazın/Kanayıp açıp iydi” – deyt./ Altın-Tana ayda salat:/ “Kıs dep kımzınba” – deyt./ Kün-Keldi kemzinip,/ Cer-Kindigi Enezi'neñ/Kıs balazın kolgo alıp,/ Erkeledip mında turat (Altın-Tana şöyle söyledi:/ "Hünerli Cañar/Dönüp gelmiş" - dedi./ Kün-Keldi anlattı:/ "Cañarçı adlı kızkardeşini/Bizim

yurdumuzda bulmuş./ Ağabeyimin eşiymiş./ Bir oğlu varmış./ Sende de oğul var./ Benimkisi kız" deyip,/ Hüzünle söyledi./ Altın-Tana şöyle dedi:/ "Kızla oğulun nesi başka?/ Cañarçı'yı gördün değil mi?/ Bizim ikimizi nasıl alıp geldi?" - dedi./ Sohbet biterken,/ Cer-Kindigi Enezi/İki çocuğu iki kolla/Kucaklayıp çıktı./ İki gelin geriye bakıp/Hayret içinde kaldı./ İki göze işaret edip,/ "Ak sarayın iki parçalı kapısını/Nasıl açtı" - dedi./ Altın-Tana şöyle söyledi:/ "Kız diye küçümseme" - dedi./ Kün-Keldi pişman olup,/ Kün-Keldi pişman olup,/ Cer-Kindigi Enezi'nden/Kız çocuğunu kucağına alıp,/ Burada sevdi)" [8985-9014].

Cañar Destanında cinsiyete dair bir üstünlük vurgusu yapılmadığı aksine kadın ve erkeğin hayatın her alanında birlikte yer alıp mücadele ettiği görülür. Türk Dünyası destanlarının genelinde olduğu gibi Altay destanlarında da kadın daima önemli bir yere sahiptir. Kahramanlar, eşlerinin ya da kız kardeşlerinin yardım ve telkinleri doğrultusunda, sadakat ve gayretleri sayesinde pek çok zorluğu aşıp, ölüm ve felaketlerden kurtulurlar. Onların ilk yol göstericileri de çoğunlukla anneleri ya da kız kardeşleri olur (İnan, 1998, s. 275-276). Bu durum, esasında mitik tasavvurdaki "*anne arketipi*"ne dayanmaktadır. Öyle ki yaratılış ve varoluşu anlamlandırmada "*anne arketipi*" ilk basamaktır (Fedakâr, 2014, s. 8). Cañar Destanında da kadına dair algıyla ilgili veriler bu doğrultudadır. Cer-Kindigi Enezi'nin Cañar ve Cañarçı'yı büyütmesi, nesiller boyu sıkıntı yaşadıkları her an yardımlarına yetişerek onları zorluklardan kurtarması, yol göstermesi oldukça önemlidir. Bununla beraber Cañarçı'nın, ağabeyi ağır yaralandığında onun yerine geçerek düşmanlarla savaşması, onun için eşlerini zorlu imtihanlar aşarak gelin olarak yurda getirmesi de yine İnan'ın temas ettiği genel işleyişin bir tezahürüdür.

Destanda sadece aile içi ilişkilerle sınırlı kalmayıp toplumsal anlamda herkesin birbirinden sorumlu olduğunu vurgulayan bir anlayış söz konusudur. Savaşta yetim kalan çocuklarla ilgilenilmesi, yaşlılara her zaman saygıyla muamele edilmesi, ak-dünya halkı için savaşan/mücadele eden kişilerin nesiller boyu unutulmayarak anılması sıklıkla altı çizilen hususlardandır:

Albatı-condı cuugar – deyt./ Bu cöpti albatığa men/ Carlap, kıcırip bereyin./ Cuudañ artkan kenekterge,/ Türep kalgan örökölörgö/ Bar argala bolujaar" – deyt (Halk-tebaayı toplayın- diye söyledi./ Bu buyruğu halka ben/Yarlayıp, okuyacağım./ Savaştan kalan sakatlara,/ Zor durumdaki yaşlılara/ Yardım edeceğiz" -dedi) [14655-14659].

Olordıñ-törööndöri/ Onçolorı bisle kojo./ Cuudañ artkan baldarga/ Kilemci, boluş bolor, ijeniger (Onların akrabaları-ataları/ Hepsi bizimleydi./ Savaştan geriye kalan çocuklara/ Yardım edin, şefkatle ilgilenin) [34366-34369].

Tüm bu örnekler ışığında Cañar Destanındaki toplumsal kabul ve uygulamaların Altay Türkleri özelinde Türk Dünyası destanlarının çoğunda yer alan ortak motiflerle örtüştüğünü

ve geçmişten günümüze uzanan pek çok geleneğin en eski biçimleri olduğu görülmektedir.

4. METİN

Ozo, ozo öylör tušta,	1	Önce, önceki zamanda,
Oturgan ulus cok tušta,		Oturan insanların olmadığı zamanda,
Erte, erte çaktar tušta		Eski, eski çağlarda
Emdigi ulus cok tujunda		Şimdiki insanların olmadığı zamanda
Cayı-kıjı bildirbes	5	Yazı, kışı belli olmayan
Cay keberlü kan Altayda,		Bahar şekilli Han Altay'da
Tüni-tüji bildirbes		Gecesi, gündüzü belli olmayan
Tüş keberlü bu Altayda		Gün şekilli bu Altay'da
Cer-teñeri бүдер тушта,		Yer gök yaratılırken
Cer-ceñesle kojo бүткен,	10	Yosunla birlikte yaratılmış,
Altay-kañıy бүдер тушта		Altay yaratılırken
Ağaş-taşla kojo бүткен.		Ağaç taşla birlikte yaratılmış.
Altan özök ak taygazın		Altmış vadili ak taygasına
Adam la dep em bajırgan,		Atam deyip baş eğen,
Ak köbüktü bu talayın	15	Ak köpüklü bu denize
Enem le dep bu mürgügen.		Anam deyip dua etmiş.
Ak talaydıñ caradında,		Ak denizin kıyısında,
Kebis oşkoş bu calañda		Keçe gibi bu yazıda
Arjan-kutuk suuzındı,		Kutsal yeraltı sulu,
Ak kayazın şibeem degen,	20	Ak kayasına kalem diyen,
Üç- Kurbustan Kuday'ın		Tanrı Üç Kurbustan'dan
Ürgülcige cayaltalu ol бүктен,		Sonsuza dek hünerli yaratılmış,
Orto lo caşka ol cetpegen,		Daha orta yaşa yetmeden,
Ot calkını öçkölök		Ateş âlemi sönmek üzere,
Cañar dep caan baatır	25	Cañar adlı ulu bahadır

Curtap catpay bu kanayttı.		Böylece yaşayıp durdu.
Kojo çıkkın cañıs sıynı		Birlikte doğduğu tek kız kardeşi
Cañarçı dep attu emtir.		Cañarçı adlıymış.
Cañar degen bu baatırım		Cañar adlı bahadırım
Cuuga-çakka mineten	30	Savaşa giderken bindiği
Calbış-ceeren attu emtir.		Calbış-ceeren ⁹ atlıymış.
Tegin aıdap mineteni		Ava giderken bindiği
Temir-Çookır at emtiri.		Temir-Çookır ¹⁰ at imiş.
Ayga-künge mızıldagan		Aya, güneşe karşı parlayan
Cılım kaya bu örgöözi	35	Yalçın kayalık sarayı
Cerdiñ üstin carıdat.		Yeryüzünü aydınlatıyor.
Tünde körzö, Ayga tüney		Gece bakılsa, Ay'a benzer
Tüş bolgojın, Künge tüney		Gündüz olsa, Güneş'e benzer
Turar caıdu bu emtiri.		Böylece duruyormuş.
At çakızı bolgojın	40	At bağladığı direkse
Ayga-künge mızıldagan,		Aya, güneşe karşı parlayan,
Üç Kurbustan Kuday'ınañ		Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu bütken emtir.		Hünerli yaratılmış.
Üstigi uçı bolgojın,		Üstteki ucu,
Üç Kurbustan çakızı emtir.	45	Üç Kurbustan'ın at direği imiş.
Orto tujı bu bolgojın,		Orta tarafı,
Cayaltalu bu bütken		Hünerli yaratılmış bu
Cañar baatırdıñ çakızı.		Cañar bahadırın at direği.
Tömön tüşken uçı bolzo,		Aşağı inen ucu ise,

⁹ Calbış-ceeren: Al donlu, alev renginde (at).

¹⁰ Temir-Çookır: Demir renginde, alacalı/benekli (at).

Bos Erliktiñ eejigin	50	Bos (İnatçı) Erlik'in eşiğinden
Ödüp kalgan bu emtiri		Geçiyormuş.
Tündük boydı korytan		Tündüğü ¹¹ koruyan
Eki mürküt bolgojin,		İki kartal ise,
Ak ayastı acıktap		Ak aydınlığı izleyip
Akşıp eder cañdu emtir.	55	Bağırıyormuş.
Eki tüñey taygıdarı		İki benzer büyük köpeği
Ejik boygo cadıp algan,		Eşik boyunca yatmış,
Erlik biydiñ colın şirtep		Erlik biy'in yolunda dikkat kesilip
Küñküldede ürüp cadar.		Gürülder gibi havlıyorlar.
Albatızı bu bolgojin	60	Halkı
Çöl-calañga tolo bergem.		Çöl kumu kadar kalabalıkmış.
Ak bıyanı ol bolgojin		Ak hayvanı ise
Arka-tuuga tolu öskön,		Dağların sırtını kaplayacak kadar çoğalmış,
Üç Kurbustan bu Kudayı		Tanrı Üç Kurbustanı
Albatı la ak bıyandı	65	Halkıyla hayvanını
Cayaltalı bu Cañarga		Hünerli bu Cañar'a
Ülüü edip bergem dejet.		Pay edip vermiş denir.
Erlü bütken Cañar boyı		Kahraman yaratılmış Cañar
Eldeñ-jonnoñ eş albagan.		Halkın içinden eş almamış.
Erke cañıs bu sıyınınga	70	Sevimli biricik kızkardeşine
Kızıl tajuur tudunıp		Kızıl matara tutunup
Kuda bogo tüşpeytir.		Dünür gelmemiş.
Eki karındaş em bolgojin		İki kardeş bu şekilde
Ot kalaptañ boyları bütken,		Ateş özünden yaratılmış,

¹¹ tündük: Çadır deliği.

Ercinelü eki adı	75	Değerli iki atları ise
Suu kalaptañ bütken emtir.		Su özünden yaratılmış.
Erlü bütken bu Cañardıñ		Kahraman yaratılan bu Cañar'ın
Kindigine kir sokpogon,		Göbeğine kir girmemiş,
Kirbigine caş tiybegen,		Kirpiğine yaş değmemiş,
Koo-kırłañ tumçuktu,	80	Dağ yamacı burunlu,
Koş arkadıy kabaktu,		Sık ormanlık gibi kaşlı,
Tolu aydıy ak çıraylu		Ay gibi güzel yüzlü
Alıp baatır bütken emtir.		Alp bahadır olarak yaratılmış.
Cañıs sıynı Cañarçı		Biricik kızkardeşi Cañarçı
Carlu caraş bütken emtir.	85	Çok güzel yaratılmış.
Arı körzö, ay keberlü,		İleri baksa, ay şekilli
Beri körzö, kün keberlü.		Beri baksa, güneş şekilli.
Odurgan odı öçpös cañdu,		Yanan ateşi hiç sönmez,
Aksan kazanı soobos.		Kaynayan kazanı soğumaz.
Ak örgöödöñ em bolgojin	90	Ak saraydan böylece
Albatı-con ayrılbas emtir.		Halkı hiç ayrılmaz imiş.
Aylanayın Cañarçım		Kurban olduğum Cañarçım
Alama-şikir aş kursakla		Lezzetli yemeklerle
Albatızın em kündüleyt.		Halkını böyle ağırlıyordu.
Kargan-tijeñ bu kirgende	95	Büyüğüyle-küçüğüyle bu yerde
Tapıymannıñ tatuzıla		Bulunmayan tatlısıyla
Alımannıñ açuzıla		Acıların en acısıyla
Kündüleyten cañdu emtir.		Ağırlamak şart imiş.
Coyu-coktuzı bu bildirbes		Fakiri, atsızı belli olmayan
Caba kündü küreede	100	Bol güneşli bu topraklarda

Cırgap cadar cañdu emtir.		Neşe, eğlence içinde yaşıyorlarmış.
Ulaazınañ uylar içet,		Kapı önünden inekler içer,
Ulus mında cırgap cadat.		Ulus burada keyifle yaşardı.
İrgezineñ iyt ajanat,		Eşiğin yanından köpek yer,
Eli-conı cırgap cadat.	105	Halkı neşe içinde yaşardı.
Kelin-keçin cuulıjıp,		Gelinler, genç kızlar toplanıp,
Kep köktöörgö bu ürenet.		Dikiş dikmeyi öğrenirlerdi.
Bala-barka bu cuulıjıp,		Çoluk-çocuk burada toplanıp,
Mal azıraarga ürenet.		Mal yetiştirmeyi öğrenirdi.
Erlü bütken Cañar bolzo,	110	Er yaratılışlı Cañar ise,
Eli-congo bu kileñkey		Halkına karşı merhametli
Erkedendü kaan emtir.		Şefkatli kağan imiş.
Ak malına bolgojın		Ak malına
Suu kalabı tüşpegen.		Suyun özü düşmemiş.
Albatıga bolgojın,	115	Halkına ise,
Ot kalabı tüşpegen.		Ateşin özü düşmemiş.
Amır catkan kaan emtir.		Huzurlu yaşayan kağan imiş.
Azu tiştü börüler		Azı dişli kurtlar
Ak malına tabarbagan.		Ak malına saldırmamış.
Albatıga bolgojın	120	Halkına ise,
Uçpa-cıda tudunıp		Ok-kargı kuşanıp
Cuu kirbegen cer emtir.		Düşman girmeyen ülke imiş.
Kayış kurlu kara albatı		Kayış kuşaklı kara halkı
Kança üyege cırgay bertir.		Nesiller boyunca neşe içinde yaşamış.
Alıp bütken Cañar bolzo,	125	Alp yaratılışlı Cañar ise,
Temir-Çookır adına minip		Temir-Çookır atına binip

Telekeydi ebirip cüret.		Yeryüzünü dolaşıp dururmuş.
Kıygılı cuu baştalbazın,		Naralı savaş başlamasın,
Kalık-con kırılbazın dep,		Halk-tebaa kırılmasın deyip,
Kaandarga cakarı beret.	130	Kağanlara yarlık verirmiş.
Cer üstinde cetin kaan,		Yeryüzünde yetmiş kağan,
Altay üstinde altan kaan		Altay'da altmış kağan
Cayaltalı Cañardı		Hünerli Cañar'ı
Cakşı bileten bu emtir.		İyi tanırlarmış.
Üç Kurbustan cayaarda,	135	Üç Kurbustan yarattığında,
Kızarıp agar kanı çok,		Kızarıp akacak kanı yok,
Kıyılıp ölör tını çok,		Kıyılıp ölecek canı yok,
Omırtkada üye çok,		Omurgada eklemi yok,
Kindigi tuyuk baatır emtir.		Göbeği kapalı bahadır imiş.
Körgön közi tañ çolmondıy	140	Gören gözü sabah yıldızı gibi
Ködüre boyı tuu keberlü,		Boyu posu dağ görünümlü,
Aytkan sözi atkan oktıy		Söylediği sözü atılmış ok gibi
Çeçen şulmus bütken emtir.		Tatlı sözlü yaratılmış.
Kersü bütken Cañardañ		Bilge yaratılan Cañar'dan
Cer üstinde cetin kaan,	145	Yeryüzünde yetmiş kağan,
Altay üstinde altan kaan		Altay'da altmış kağan
Onçozi caltanar cañdu emtir.		Hepsi çekinirmiş.
Cayaltalı bu Cañar		Hünerli bu Cañar
Caandar bıla caan bolot.		Büyüklerle büyük oluyor.
Caştar cuulza, cırgap cüret.	150	Gençler toplansa, neşeleniyor.
Komus, topşuur ol sogot,		Kopuz, topşuur ¹² alıyor,

¹² topşuur: Altay destanlarını anlatırken kayçıların çaldığı iki telli balalayka, iki telli saz.

Kojoñ çöyip cırgap cüret.		Şarkı söyleyip keyifleniyor.
Amırgızın oynozo,		Amırgı ¹³ çalsa,
Albatı-conı tıñdap ugat.		Halkı durup dinlerdi.
İkilizin tartkanda,	155	İkilisini ¹⁴ çaldığında,
Eli-conı eeçip tıñdayt.		Halkı peşinden dinlerdi.
Alıp bütken bu Cañar		Alp yaratılışlı Cañar'ın
Amırap oturur cañı cok,		Dinlenmek adeti değil,
Tergeelü curtın aralap,		Saraylı yurdunu dolaşıp,
Odınduga conın baştayt,	160	Halkı yönetti,
Tergeelü malın ebirip,		Gösterişli malını çevreleyip,
Odorlu-suuga başkarat.		Yurtta idare etti.
Onoñ arı Cañarım		Ondan sonra Cañar'ım
Ak taygazın aylanıp,		Ak taygasını dolaşıp,
Añıñ bolzo semizin taldap,	165	Geyiğin semizini özenle seçip,
Kıştıñ bolzo, karazın taldap		Su samurunun ise, karasını seçip,
Adıp cürbey kanayttı.		Avladı.
Onoñ arı cayaltalu bu Cañarım		Bundan sonra hünerli Cañar'ım
Altı künge bu ańdayla,		Böylece altı gün avlanarak,
Altan özök aja beret.	170	Altmış vadi aştı.
Ceti künge bu ańdayla,		Yedi gün avlanarak
Ceten özök ödö beret.		Yetmiş vadi geçti.
Şuurmaktu suular keçet,		Akıntılı suları geçti,
Şuurgandu taygalar ajıp,		Fırtınalı taygaları aşıp,
Ak tayganıñ bu koltugına	175	Ak tayganın koltuğuna

¹³ amırgı: Avcıların geyik ve diğer av hayvanlarını çağırmak için üfledikleri boru.

¹⁴ ikili: İki telli geleneksel müzik aleti.

Cedip kelgen turbay kayttı.		Yetip durdu.
Añdaar tuşta konoton		Avlanırken konakladığı
Altan altı olbuktı		Altmış altı büyük dallı
Altın-möñün bür cayılğan		Altın-gümüş yaprakla yayılmış
Bay terektiñ tözinde	180	Kutsal kavak ağacının dibindeki
Oduzına ol tüjet.		Konağında (atından) indi.
Añdar edin araayınañ		Avların etini yavaş yavaş
At üstineñ tüjüret.		At üstünden indirdi.
Alulardıñ terelerin		Avların kürklerini
Böktörgödön tüjüret.	185	Bağlarından çözdü.
Adınıñ eerin alala,		Atının eyerini alarak,
Ağıdıp iybey kanayttı.		Serbest bıraktı.
Cal-kuyrugın sıymap aydat;		Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp şöyle dedi;
“Arjan suudañ amzap iç,		"Kutsal sulardan kanarak iç,
Ak çeçekteñ taldap ci” – diyt.	190	Ak çiçekten seçip ye" - dedi.
Kak agaştar sındırıp		Kuru ağaçları kırıp
Oduzına ekelele,		Konağına alıp getirerek,
Eptep-cazap koştıylo,		Ustalıkla koyarak,
Otık taştı çağarda,		Çakmak taşını çaktığında,
Ot-calbıjı çöyilet.	195	Ateşi yandı.
Ogo-bogo cetkelekte,		Bir süre sonra,
Calbıştı ot carkırıp küydi.		Ateş parlayıp harlandı.
Cajıl ıjı bolgojın		Yeşil dumanı ise
Cer üstinge em cayıldı.		Yeryüzüne yayıldı.
Altı añdı soyolo,	200	Altı geyiği yüzerek,
Otko cazap ol tişteği.		Şişe takıp ateşe koydu.

İç canında çiyi çok,		İçinde çiğliği yok,	
Tış canında küyügi çok		Dışında yanığı yok	
Bıja berbey emdi kayttı.		Hemencecik pişiverdi.	
Cayaltalu Cañar baatır	205	Hünerli Cañar bahadır	
Añdar edile ajandı.		Avların etiyle karnını doyurdu.	
Caan caan sööktörin		Kemiklerin büyüklerini	
Oozıñañ ol tüşüret.		Ağzından çıkardı.	
Ogoş degen sööktörin		Kemiklerin küçüklerini	
Tumçugıñañ tüşüret.	210	Burnundan çıkardı.	
Tıştegi etti ol ciyle,		Şışteki eti yiyince,	
Aştagan kursağı bu toyup,		Acıkan karnı doyup,	
Arıgan sını seriy berdi.		Halsiz düşen bedeni dinçleştı.	
Bay terektiñ budagında		Kutsal kavak ağacının dalında	
Kañıl möştiñ bu tözineñ	215	Heybetli çam ağacının kökünden	
Çabıp etken topşuurın alat.		Kesilerek yapılmış topşuurunu aldı.	
Otura tüşken ol boyınça,		Oturur oturmaz,	
Kürkürede kaylay berdi.		Coşkuyla destan söyledi.	
Bay terek oduzın maktayt,		Konağı kutsal kavak ağacını övdü,	
Ada bolgon ak taygazın,	220	Atası olan ak taygasını,	
Ene le bolgon ak talayın		Anası olan ak denizini	
Alkap çümdeyt.		Özlü sözlerle övdü.	
Añdu-kuştı taygaların,		Geyikli-kuşlu taygaları,	
Ak balıktı suuların		Ak balıklı suları	
Anda maktap bu çümdeyt.	225	Orada özlü sözlerle övdü.	
Tün karañuy bu kirerde,		Gece karanlığı girdiğinde,	
Tümen cıldıs koyılarda,		Sayısız yıldız parladığında,	

Eki kıldı topşuurın		İki telli topşuurunu
Bay terektiñ budagina		Kutsal kavak ağacının dalına
Bektep sugup salbay kayttı. 230		Sağlamca yerleştirdi.
Calañ bolgon kecim, tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya salıp töjödi.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş bu eerin,		Bronz yük eyerini,
Castık edip eptep saldı.		Yastık edip güzelce yerleştirdi.
Carkındu ottıñ canına 235		Harlı ateşin yanına
Çirey tebin, cadıp iydi.		Uzanıp yattı.
Kay ukkan añ-kuştar		Destanı duyan hayvanlar
Bay terekti aylanıjat.		Kutsal kavak ağacının etrafında döndü.
Sıgındardıñ sıbıskı ünderi		Ceylanların kaval gibi sesleri
Üzügi cok cañılanat. 240		Aralıksız yankılandı.
Añdar, kuştar kojoñına		Geyiklerin, kuşların şarkısından
Altay-kañay cañılanat.		Han Altay yankılandı.
Ebirede bu tabıška		Çevreyi kuşatan bu sesle
Erlü bütken bu Cañarım		Kahraman yaratılmış Cañar'ım
Sügünçilü uyuktay berdi... 245		Sevinç içinde uyudu...
Tańdaktalıp tañ adarda,		Seher vakti tan attığında,
Taltar degen kuştar edet.		Bıldırcınlar öttü.
Kürelenip kün çıgarda,		Kürelenip güneş çıktığında,
Küük degen kuştar edet.		Guguk kuşları öttü.
Cañar baatır bu öydö 250		İşte o zaman bahadır Cañar
Kalıñ uykudañ oygonıp,		Derin uykudan uyanıp,
Turup kelgen boyınça,		Kendine gelir gelmez,
Kolı-budın ol uujanıp,		Elini yüzünü ovalayıp,

Örö turup kerilele,		Yerinden kalkıp gerilerek,
Arı-beri bazıp iydi.	255	Sağa-sola yürüdü.
Calarlu odı çoktu emtir,		Alevli ateşi harlı idi,
Alama-şikir aş kaynadıp		Leziz yemekler hazırlayıp
Ajanıp albay kanayttı.		Karnını doyurdu.
Altın üygen algan boyunça,		Altın dizgini alır almaz,
Arı-beri cañıp iyet.	260	Sağa-sola salladı.
Temir-Çookır ercinezi		Kıymetlisi Temir-Çookır
Ukpas cerdeñ ugup iygen,		Duyulmayan yerden duyup,
Sespes cerdeñ sezip iygen,		Sezilmeyen yerden sezip,
Caş ölöñdi caya baspay		Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip keldi.	265	Güzel rahvan yürüdü.
Kök ölöñin kömö baspay		Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo cedip keldi.		Doğruca geldi.
Cañar baatır em bolgojın		Cañar bahadır sonrasında
Temir-Çookır ercineniñ		Temir-Çookır kıymetlisinin
Cal-kuyrugın sıymay tudup,	270	Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Erkeledip aydıp turat:		Şefkatle şöyle dedi:
“Amıranıp alğanıbıs,		"Dinlendik,
Ayıl-curtıska canak” – deyle,		Evimize, yurdumuza dönelim" - deyip,
Calañ bolgon kecim -tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.	275	(Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eerin		Bronz yük eyerini
At üstine arta salat.		At üstüne yükledi.
Ürgülcige üzülbes		Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.		Üç eyer kayışı da bağladı.

Tolgomolu togus koloñ	280	Dolamalı dokuz kolonu
Tolgoy tudup tartıp iydi.		Döndürüp tutarak çekti.
Kün keberlü köndürgezin		Güneş şekilli eyerdeki göğüslüğü
At köksine eptep tartat.		At göğsüne güzelce çekti.
Añdar edin bolgojın		Avların etini ise
At beline koştodı.	285	At beline yükledi.
Alulardıñ cakşızın		Kürklerin iyisini
Arçımakka eptep saldı.		Heybeye güzelce koydu.
Onoñ artkan alulardı		Kalan kürkleri
Alın kapka böktödi.		Öndeki kaba bağladı.
Katamaldu kebin kiyet.	290	Kat kat giysisini giydi.
Köö-kuyagın bu bolgojın		Sağlam zırhını ise
Katay emdi kiyip iydi.		Onun üstüne giydi.
Altın sürlü kayış kurın		Altın işlemeli kayış kemerini
Aç beline bu bolgojın		İnce beline
Aylandıra tartıp kurçanat.	295	Dolayarak sardı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Küler kalbañ börkün suurıp		Bronz kalıplı börkünü çıkarıp
Tize ceñil bu çögödöp,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Ak taygaga bajırat.		Ak taygaya baş eğdi.
Temir-Çookır ercine at	300	Temir-Çookır kıymetli at
Calın cayıp bajırat.		Yelesini yayıp eğildi.
Almas ak üldüzin		Elmas ak kılıcını
Sol canına tagındı.		Sol yanına taktı.
Ay karañuy ok-saadagın		Etraf kararırken okunu, yayını
Kür köksine bu cüktenip,	305	Geniş göğsüne yüklenip,

Temir tiskin teñdey tudup,		Demir dizgini denk tutarak,	
Çoy üzeñini çöyö tebip,		Dökme demirden üzengiye tepip,	
Minip iygen boyunça,		Bindiğinde,	
Aylı-curtın bu köstöp,		Evine-yurduna dikkatle bakıp,	
Ak taygadan bolgojın	310	Ak taygadan	
Cana la cenip iybey kayttı.		Evine doğru ileredi.	
Temir-Çookır ercine		Temir-Çookır kıymetli	
Kök ölöñdi kömö baspay		Yeşil otu toprağa gömmeden	
Könü corgo barıp cadat.		Doğruca geldi.	
Caş ölöñdi caya baspay	315	Yaş otu ezmeden	
Caraş corgo celip iydi.		Güzel rahvan dörtnala geldi.	
Şuurgandu taygalar ajat,		Fırtınalı taygalar aştı,	
Şuurmaktu suular keçet,		Akıntılı suları geçti,	
Altı kündi ötpödi,		Altı gün geçmedi ki,	
Altan tayga aja berdi.	320	Altmış tayga aştı.	
Ceti kün ötkölöktö,		Yedi gün geçmek üzereyken	
Ceten tayga aja berdi.		Yetmiş tayga aştı.	
Ança-mınça bolboy cürüp,		Çok zaman geçmeden,	
Ak calañga çıgıp keldi.		Ak ovaya çıktı.	
Tergede malın ebire cortot.	325	Saraydaki malının etrafında dolaştı.	
Ak malı odorluda,		Ak malı otağında,	
Albatı-conı odınduda		Halkı yurdunda	
Amır-cakşı catkan emtir.		Huzur-refah içinde yaşarmış.	
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,	
Aylık cerdeñ bu bolgojın	330	Ayın olduğu yerden	
Ak örgöözi köründi.		Ak sarayı göründü.	

Kündük cerdeñ bolgojın		Gün ışıǵı tarafından ise
Küler çakı köründi.		Bronz direk göründü.
Cañarçı dep caraş kıs		Cañarçı adlı güzel kız
Akazınıñ bu ordına	335	Ağabeyinin yerine
Odorluga malın aydap,		Otlaklıǵa doǵru malını güdüp,
Odunduga conın baştap,		Yurduna doǵru halkını yönlendirip,
Ezen-amır catkan emtir.		Esenlik-huzur içinde yaşarmış.
Cañarçı dep caraş kıs		Cañarçı adlı güzel kız
Ak örgöödöñ ııǵarda	340	Ak saraydan ııkarken
Cılu-cılu ezin soktı,		Ilık bir rüzgâr esti,
Tımır-tımur caaş caadı.		Damla damla yağmur yağdı.
Tündük boydo eki mürküt		Gece vakti iki kartal
Akşıp, akşıp edip iydi.		Yüksek sesle ötüyordu.
Ejik canında ezer-kazar	345	Eşik yanında heybetli
Eki taygıldarı bu bolgojın		İki büyük köpeǵi
Küñküldede ürüjet.		Gürülder gibi havlıyordu.
Mını körgön Cañarçı		Bunu gören Cañarçı
Akazınıñ keletkenin		Ağabeyinin geldiǵini
Sezip iybey kanayttı.	350	Sezdi.
Ança-mınça bolgolokto		Çok zaman geçmeden
Akazınıñ kojoñı		Ağabeyinin şarkısı
Ay kulakka cart uguldı.		Ay kulaǵında apaçık duyuldu.
Albatı-conı cuulıp keldi.		Halkı toplandı.
Alama-şikir aş beleteyt,	355	Lezzetli yemekler hazırladılar,
Erlü bütken Cañardı		Kahraman yaratılmış Cañar'ı
Eli-conı bolgojın		Halkı-tebaası

Kündük cerge bu mında		Bu güneşli yerde
Udura utkıp keldiler.		Karşıdan selamlayarak geldiler.
Elem-selem cakşızın	360	Hal-hatır güzel sözleri
Emdi mında uktılar.		Şimdi burada duydular.
Alıp amır candı dep,		Alp esenlikle döndü deyip,
Albatı-conı süünijip,		Halkı sevinip,
Altan cüzün kojoñ çümdeyt.		Altmış çeşit şarkı söyledi.
Cayaltalı Cañar baatır	365	Hünerli Cañar bahadır
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tutkan bu mında		Uzatıp burada
Erkindü eli-conıla		Özgür halkıyla
Ezendejip turbay kayttı.		Selamlaştı.
Eki mürküt uçup kelip,	370	İki kartal uçarak gelip,
Eki carınga oturat.		İki omzuna kondu.
Ezer-kazar eki taygıl		İki heybetli büyük köpek
Eki canday eeçip mañtayt.		İki taraftan izleyip koştı.
At çakıga cedele,		At direğine gelerek,
Adınañ tüşti baatırım.	375	Atından indi bahadırım.
Atkan añar edin bolzo,		Vurduğu avların etini ise,
Anda cuulgan albatı		Orada toplanan halk
Ak örgöödön tajıdı.		Ak saraydan taşıdı.
Erlü bütken Cañar emdi		Kahraman yaratılmış Cañar şimdi
Attıñ eerin alala,	380	Atın eyerini alarak,
Adın agıdıp, aydıp turat:		Atını serbest bırakıp, şöyle dedi:
“Arjan suudañ amzap iç,		"Kutsal sudan kanarak içip,
Ak çeçekteñ taldap ci,		Ak çiçekten seçip yiyerek,

Ayga-cılga amıran" – diyt.		Aya-yıla kadar dinlenin" - dedi.
Aluların bu tudungan	385	Kürklerini tutunarak
Ak örgöögö emdi kirdi,		Ak saraya şimdi girdi,
Cañarçı dep cañıs sıynı,		Cañarçı adlı biricik kızkardeşi,
Alama-şikir aş çoğot.		Lezzetli yiyecekler yığdı.
Alıp bütken akazı		Alp yaratılmış ağabeyi
Aş bajınañ amzap ciyt.	390	Yemeğin başından tadarak yedi.
Cañıs sıyn bolgojin		Biricik kızkardeşi ise
Caraş çümdü tajuurda		Güzel biçimli matarada
Akakınıñ açuzın		İçkinin sertini
Akazına alıp berdi.		Ağabeyine verdi.
Arıp kalgan Cañar baatır	395	Yorulan Cañar bahadır
Cañıs tınıp içip iyet.		Tek solukta içti.
Arıgan sını sergep,		Halsiz düşen bedeni dinçleşip,
Aştagan kursağı toyo beret.		Acıkan karnı doydu.
Ak örgöödögi albatıga,		Ak saraydaki halka,
Kolgo tutsa koyt eder,	400	Koyabildiği kadar,
Kızıl tajuurdañ arakı urat.		Kızıl mataradan içki doldurdu.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Edi-kanı emdi izip,		Gövdesi şimdi ısınınca,
Ermek-kuuçını köptöy berdi.		Sohbet, hikâyeyi çoğalttı.
Altın sürlü topşuurın alat,	405	Altın işlemeli topşuurunu aldı,
Ot bajına otura tujüp,		Ateş başına oturup,
Kürkürede kaylay berdi.		Coşkuyla destan söyledi.
Añdu-kuştı taygaların maktayt.		Geyikli-kuşlu taygalarını övdü.
Ak balıktu suuların çümdeyt.		Ak balıklı sularını sözle resmetti.

Karsıldada katkırarda,	410	Katıla katıla güldüğünde,
Kaya-taştar cemirilet.		Kayalar taşlar parçalandı.
Kürkürede bu kaylaarda		Coşkuyla kaylarken
Küzürüm taştarı köçkölönöt.		Yalçın kayalıklar göçüp yuvarlandı.
Arayınañ kaylaarda,		Yavaş kayladığında,
Altı kün ödö berdi.	415	Altı gün geçti.
Cetire cazap kaylaarda,		Usulünce kayladığında,
Ceti kün ödö berdi.		Yedi gün geçti.
Añdar edin ülejip,		Avların etini paylaşdırıp,
Albatı-conı tarkadı.		Halkını, tebaasını dağıttı.
Kamdu, kumduş ülejip,	420	Su samuru, kunduzu paylaşdırıp,
Kalık-conı tarkaarda,		Halkını dağıttıktan sonra,
Cayaltalı Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadırın
Cadıp amıraar küünü keldi.		Yatıp dinlenesi geldi.
Şireezinge çıgala,		Tahtına çıkarak,
Çirey tebiş uyuktay berdi.	425	Ayaklarını uzatıp uyudu.
Altı künge uyuktaganı		Altı günlük uykusu
Altan kündi ödö bertir.		Altmış günü geçivermiş.
Ceti künge uyku salganı		Yedi gün diyerek uyuması
Ceten künge cede bertir.		Yetmiş günü aşmış.
Emdi oygonıp keler bolzo,	430	Şimdi uyanması için,
Eki ögüş ayuları		İki erkek ayı
Eki kulagina bolgojın		İki kulağına
Öksöp ogurıp turgan emtiri.		Ağlayarak böğürmüş.
“Ak bıyanıñdı odorlot,		"Ak malını otlat,
Albatı-conıñdı başkar” – dejet.	435	Halkını yönet"- dediler.

Kalıñ uykudañ oygonolo,	Derin uykudan uyanarak,
Alañ kaykap aydıp turat:	Şaşkın halde şöyle dedi:
“Altı küünge bu uyuktap	"Altı gün için uyuyup
Bu la kaytkan neme deer.	Böyle uyanmak da nesi.
Ceti küñneñ emdi uyuktap 440	Yedi gün için uyuyup
Emdi kaytkan neme deer” – diyt.	Şimdi uyanmak da neyin nesi" - dedi.
Calañ bolgon alakanıla	Ova gibi büyük eliyle
Caagin, cüzin uujay tudat.	Yanağını, yüzünü ovuşturdu.
Arı-beri bu telçip,	Sağa-sola yürüyüp,
Ak örgöödöñ çıgala, 445	Ak saraydan çıkarak,
Üç Kurbustan Kudayım dep,	Tanrım Üç Kurbustan deyip,
Ayga-künge mürğüyle,	Aya-güneşe dua ederek,
Ak örgöögö oyto kirdi.	Ak saraya geri girdi.
Cañıs sıynı Cañarçı	Biricik kardeşi Cañarçı'nın
Aytkan sözi mindiy boldı: 450	Söylediği söz şöyle oldu:
“Kara cañıs akam dep	"Biricik ağabeyim
Slerdiñ mınayıp süreer çıgıp,	Sizin böylesine
Uzak uyuktaganaardı,	Derin uyuduğunuzu
Kaçan da men körböğön edim.	Ben hiç görmemiştim.
Kança küñge oygozıp bolboy455	Günlerdir uyanmayınca
Eki ayunı men aybıladım – deyt. –	Sizi uyandırmasını iki ayıdan ben istedim- dedi.
Cakşınıñ belgezi be?	İyinin işareti mi?
Camannıñ ırız ba?" -deyt.	Kötünün göstergesi mi?" -dedi
Altın çümdü taktaga	Altın işlemeli tahtaya
Alama-şikir aş çoktı. 460	Lezzetli yemekleri topladı.
Agalu-sıyındı emdi	Ağabey-kardeş şimdi

Talimannıñ tatuzın taldap,		Tatlıların tatlısını seçip,	
Alamannıñ açuzıla		Elmanın ekşisiyle	
Ajangılap albay kanayttı.		Karınlarını doyurdular.	
Kürlenip kün ıgarda,	465	Kürlenip güneş çıktıığında,	
Kalık-conı cuulıp keldi.		Halkı toplanıp geldi.	
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır	
Ak örgöödöñ ıgala,		Ak saraydan çıkarken,	
Aytkan sözi mindiy boldı:		Şöyle söyledi:	
“Castanarga ceñ eeledi.	470	"Yaslanmaktan yen yıprandı.	
Camınarga ton eeledi.		Örtünmekten palto yıprandı.	
Altay üsti altan kaan,		Altay üstündeki altmış kağanlık içinden,	
Cerdiñ üsti ceten kaan,		Yeryüzündeki yetmiş kağanlık içinden,	
Alar kijim cok emtir.		Evleneceğim kimse yoktu.	
Ay-kaannıñ ceringe cedip,	475	Ay-kaan'ın yurduna varmak için,	
Barar jolım ırak emtir.		Gidecek yolum uzaktır.	
Ay-kaannıñ bu bolgojın		Ay-kaan'ın	
Altın-Tana kızıp alıp,		Kızı Altın-Tana'yı alıp,	
Curt curtaytan cañdu men.		Yurduna yerleşeceğim.	
Albatı-conım ugaar – deyt.	480	Halkıma duyurun – dedi.	
Emdi condı baştaytan		Şimdi halkı yönetecek	
Erke cañıs bu sıynım		Nazlı biricik kızkardeşim	
Temir-Çookır adıma minzin,		Temir-Çookır atıma binsin,	
Telekeydi ol başkarzın.		Yurdu o yönetsin.	
Erke catkan eli-conım,	485	Mutlu yaşayan halkım,	
Aytkan sözimdi ugıgar – deyt.		Sözümü dinlesin – dedi.	
Bala kiji baş boldı dep		Çocuk kişi baş oldu deyip	

Baştak caman etpeger.		Fenalık, kötülük etmeyin.
Kıs kiji biy boldı dep		Kız kişi bey oldu diye
Koomoy caman aytpagar.	490	Kötü söz söylemeyin.
Ölö berze, tınıs cañıs,		Ölürsek, canımız bir,
Özö berse, salım cañıs.		Yaşarsak, kaderimiz bir.
Üç Kurbustan cayaarda,		Üç Kurbustan yaratırken,
Cer-Enedeñ bis ekü		Cer-Ene'den biz ikimiz
Kojo bütken edibis.	495	Birlikte yaratılmışız.
Eli-conım elektebeğer.		Ey halkım alay etmeyin.
Emdi men atanadım.		Şimdi ben gidiyorum.
Er sağıjımdı toktotpogor,		Er aklımı sizde bırakmayın,
Ermek-sözimdi ugıgar – deyt.		Sözlerimi dinleyin - dedi.
Onı ukkan eli-conı	500	Onu duyan halkın
Onçoızı caradıp uktılar.-		Hepsi onaylayarak dinlediler.
Ezen cürzem, eki cıldañ,		Esen gitsem, iki yılda,
Amır cürzem, altı cıldañ		Rahat gitsem, altı yılda
Aylanıp oyto canarım” – deyt.		Dönüp geri gelirim" -dedi.
Cayaltalı Cañar baatır	505	Hünerli Cañar bahadır
Ak örgöögö oyto kiret.		Ak saraya geri girdi.
Altın üygen alıp çıktı.		Altın dizgini alıp çıktı.
Arı-beri cañıy tudup,		Sağa-sola sallayarak,
At çakızına sogup iyet.		At direğine vurdu.
Calbış caldu Cal-Ceeren	510	Alev yeleli Cal-Ceeren
Ukpas cerdeñ ugup iygen		Duyulmaz yerden duyup
Sespes cerdeñ sezip iygen		Sezilmez yerden sezip
Caş ölöñin caya baspay		Yaş otu ezmeden

Caraş corgo celip keldi,		Güzel rahvan dörtnala gitti,
Kök ölöñdi kömö baspay	515	Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo celip keldi.		Doğruca gitti.
Calmaş edi carat ajıra,		Uyluk kemiği etinden başlayarak
Omırtkada oyduk çok		Omurgasında eklemi yok
Semirip kalgan bu emtiri.		Semirmiş.
Cayaltalı Cañar baatır	520	Hünerli Cañar bahadır
Calbış-ceeren adınıñ		Calbış-ceeren atının
Cal-kuyruğın caya sıymayt,		Yelesini, kuyruğunu sıvazladı,
At bajına bu bolgojın		Atın başına
Altın üygen sugup iyet.		Altın dizgini geçirdi.
Calañ bolgon kecim-tokum	525	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.		(Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eerin		Bronz yük eyerini
Eptey tudup arta salat.		Hünerlice tutup geriye attı.
Ürgülcige bu üzülbes		Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.	530	Üç eyer kayışı da bağladı.
Kança cılga üzülbes		Yıllar boyu kopmaz
Kün keberlü köndürgezin		Gün şekilli göğüslüğünü
At köksine etpey tarttı.		At göğsüne güzelce çekti.
Ak örgöögö oyto kiret,		Ak saraya geri girdi,
Çoy tamandu temir ödükti	535	Dökme demir tabanlı çizmesini
Çöyö teep kiyip cüret.		Çekerek giydi.
Altın çümdü kep kiyimin		Altın işlemeli şık giyimini
Kiyip iybey em kanayttı.		Sonrasında giyindi.
Katançızın bu katanıp,		Üst giysisini kat kat giyip,

Temir kuyak katay kiyet.	540	Demir zırhı üstüne giydi.
Külükterle kürejeten		Pehlivanlarla güreşirken
Küler kurın bu kurçanat.		Bronz kuşağını kuşandı.
Alıptarla küreşse kiyer		Alplarla güreşirken giydiği
Altın çümdü bu kurın		Altın işlemeli bu kuşağı
Katay emdi kurçandı.	545	Birlikte şimdi kuşandı.
Kara kumduş börük üstineñ		Kara kunduz bört üstünden
Küler kalbañ börkin kiydi.		Bronz kalıplı börtünü giydi.
Almas oşkoş ak üldüzin		Elmasa benzer ak kılıcını
Sol calmaşka tañındı.		Sol tarafına taktı.
Ay keberlü ok-saadagın	550	Ay şekilli ok torbasını
Arkazına cüktendi.		Sırtına yüklendi.
Uşpa bolot cıdazın		Çelik mızrağını
Aç beline cüktendi.		İnce beline yüklendi.
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tudup bu sıynıla	555	Uzatıp kızkardeşiyle
Ezendejip, alkap aydat:		Vedalaşıp, hayır dualar söyledi:
“Ak bıyanga bu bolgojın		"Ak mala
Suu kalabın tüşpezin.		Sudan felaket düşmesin
Albatıma bolgojın		Halkıma
Ot kalabı tüşpezin – deyt.	560	Ateşten bela gelmesin- dedi.
Aktu boyıñ oorıba,		Masum bedeniniz hastalanmasın,
Albatı-conım amır catsın”.		Halkım huzur içinde kalsın”.
Alkış sösti bu aydala,		Dua sözlerini söyleyerek,
Ak örgöödöñ çıgala		Ak saraydan çıkıp
At çakıga bazıp keldi.	565	Yürüyüp at direğine geldi.

Ak çılbrın çeçe tartıp,		At dizginini serbest bırakıp,
Çoy üzeñige çöyö teyip,		Dökme demirden üzengeyi tepip,
Üç temdenip adına minet.		Üç sıçrayışta atına bindi.
Arı bolor tujunda		İlerlerken
Alakanın caya tudup,	570	Avuç içini sallayıp,
Albatızıla ezendejet.		Halkıyla vedalaştı.
Temir tiskin teñdey tudup,		Demir dizgini denk tutarak,
Attıñ oozın tura tarttı.		Atının ağzına taktı.
Tuyuk tiskin bolgojın		Çevrelenmiş dizgini
Eer kajınga ile soktı.	575	Eyer kaşına taktı.
Onoñ arı bu bolgojın		Ondan sonra
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Tebelü malın ebirip,		Otlaklı malını dolaşarak
Celip iybey kanayttı.		Dört nala gitti.
At kamçızın cañıy tudup,	580	At kamçısını sallayarak,
Anañ arı celip iydi.		Dört nala ilerledi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Caraş corgo barıp cadat.		Güzel rahvan yol aldı.
Alın kolu sır bicede,		Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budı sır corgodo	585	Arka ayağını çekmeden,
Ezin-kuyuk cüre berdi.		Rüzgâr-fırtına gibi gitti.
Ediski koo kojoñ çöyöt.		Kaval çalıp güzel şarkı söyledi.
Elik, sığındar eeçip ugat,		Geyik ve sığınlar takip edip dinledi,
Amırgı ündü kojoñ çöyöt.		Amırgısından nağmeler yayıldı.
Añdar-kuştar eeçip tıñdayt,	590	Geyikler-kuşlar peşinden dinledi,
Caan, caan taygalardı		Büyük büyük taygaları

Tuygak tiybey ajıp cüret.		Toynak değmeden aştı.
Caan, caan suulardı		Derin derin suları
Kuyruk tiybey keçe beret.		Kuyruk değmeden geçti.
Kaya-taşka tepkende,	595	Kayalıkları teptiğinde
Köçkölönip oodılat.		(Taşlar) yuvarlanıp parçalandı.
Cımjak cerge tepkende		Yumuşak yeri teptiğinde
Köldör bolup artıp kalat,		Göller taşı,
Altı kündi bu ötpöy		Altı gün geçmeden
Altan özök keçe berdi.	600	Altmış vadi geçti.
Ceti kündi bu ötpöy		Yedi gün geçmeden
Ceten özök keçe bertir.		Yetmiş vadi geçti.
Cal-Ceerenniñ tibirtti		Cal-Ceeren'in ayak patırtısı
Bos Erlikke cart ugulat.		Bos Erlik tarafından apaçık duyuldu.
“Üç Kurbustannañ cayaltalu, 605		Üç Kurbustan'dan hünerli,
Cer-Enezi’neñ çıkkın		Cer-Enezi'nden çıkmış
Cañar la Cañarçı,		Cañar'la Cañarçı,
Suu kalaptañ attarı bütken,		Suyun özünden atları yaratılmış,
Ot kalaptañ boyları bütken,		Ateşin özünden boyları yaratılmış,
Meneñ boluş surabagan,	610	Benden izin istemeden,
Ay-kaannıñ kızın alarga		Ay-kaan'ın kızını almaya
Atanıp catkan ol turbay.		Gitmiş.
Akır bolzın Cañar!		Beklesin Cañar!
Meniñ mörüm bolor” – deyt.		Zafer benim olacak"- dedi.
Üç Şulmus küyülerin	615	Damatları Üç Şulmusu
Turguza la aldırttı.		Hızla getirtti.
Üç Şulmus küyüleri		Damatları Üç Şulmus

Calañ cerdeñ calbirt etken,	Açık yerden dalgalanan,
Een cerdeñ elbirt edip	Boş yerden sallanan
Bos Erlik kayninga 620	Bos Erlik kaynına
Cedip kelgen bu mında	Gelip burada
Tüs, ceñil çöödögön,	Hafıfçe diz çökerek
Börük suurıp bajırat.	Börklerini çıkarıp eğildiler.
“Kandıy kerek boldı? – dejet,	"Ne oldu? - dediler,-
Bis belen keldibis”- dejet. 625	Biz hazır geldik" -dediler.
Mını ukkan Bos Erlik	Bunu duyan Bos Erlik
Caan sagalın sıymay tudup,	Gür sakalını sıvazlayarak,
Algı kıygıla cakaru beret:	Bağrış çağrışla emretti:
“Cer üstinde curtagan	"Yeryüzünde yaşayan
Üç Kurbustannañ cayaltalu, 630	Üç Kurbustan'dan hünerli,
Suu kalaptañ attarı bütken,	Su özünden atları yaratılmış,
Ot kalaptañ boyları bütken	Ateş özünden boyları yaratılmış
Cayaltalu Cañar	Hünerli Cañar
Cañarçı dep sıynıla	Cañarçı adlı kızkardeşiyle
Sayrap, cırgap cadılar. 635	Gururlanıp, neşeyle yaşadılar.
Meneñ bıyan, boluş surabagan,	Benden mal, yardım istemedem,
Ay-kaannıñ kızın alarga	Ay-kaan'ın kızını almaya
Atanganın men bildim.	Gittiğini öğrendim.
Eldeñ le ozo ol bolzo,	Önce halkını ve
Sıynın onıñ cok eder – deyt. 640	Kızkardeşini yok edin -dedi-
Onoñ arı Cañardı,	Ondan sonra Cañar'ı
İlbi, tarma ol salıp	Büyü yaparak
Cok eder kerek- deyt. –	Yok etmek gerekir -diye söyledi.

Ay-kaanniñ kızın bolzo,	Ay-kaan'ın kızını ise,
Meniñ Kara uulım alzın – deyt. 645	Benim Kara oğlum alsın -dedi.-
Kalıñ sagalın culup turat,	Kalın sakalını yoldu,
Kara közine kan çağılat. -	Kara gözüne kan çöktü.-
Korkuştu tıñ kiçeeniger,	Korkunç bir güçle gayret edin,
Sestirip iyzegez şoroor bolor.	Sezdirirseniz yenilginiz olur.
Sestirbezeer, möröör bolor. 650	Sezdirmesenz, zaferiniz olur.
Bu la öydi ötkürbey	Böylece zaman kaybetmeden
Cañarçı dep cañıs sıynın	Cañarçı adlı biricik kızkardeşini
Eldeñ ozo cogoltor kerek.	Halkından önce yok etmek gerek.
Onoñ arı Cañardı	Ondan sonra Cañar'ı
Korundu oklo adıp, 655	Zehirli okla vurup,
Cogoltoton arga bar” – diyt.	Yok etmek mümkün" - dedi.
Onoñ arı Üç Şulmus	Ondan sonra Üç Şulmus
Kara tarma kolgo alat,	Kara büyüü ele alıp,
Korundu oktor beletegen	Zehirli oklar hazırlamış
Alıs cerdiñ bu tübineñ 660	Işıksız yerin dibinden
Ak carıktı köstögilep,	Ak dünyayı gözetleyip,
Atkan oktıy şuñup,	Atılmış ok gibi hızla
Atangılap iybey kanayttı.	Fırladılar.
Cañarçı dep caraş kıs	Cañarçı adlı güzel kız
Odorluga bıyanın salat. 665	Otlaklığa doğru malını saldı.
Odınduga conın baştap,	Halkı yönetip,
Akazınıñ ordına	Ağabeyinin yerinde
Arır-çılaarın ol bilbey	Güçsüzlük-yorgunluk bilmeden
Cortup cürbey kanayttı.	Hızla ilerledi.

Ediski koo kojoñ çöyöt.	670	Kaval çalıp güzel şarkı söyledi.
Elik, sığın eeçip tıñdayt.		Geyik, sığın takip edip dinledi.
Amırgı tartıp kojoñ salat,		Amırgı çalıp şarkı söyledi,
Añdar kuştar eeçip tıñdayt.		Geyikler-kuşlar peşinden dinledi.
Albatızın aralap ödöt,		Halkın arasına girip,
Ak bıyanın ebirip kelet.	675	Ak malını dolaşarak geldi.
Akazınıñ oduzı bolgon		Ağabeyinin av durağı
Altın-mönün bu bürlü		Altın-gümüş yapraklı
Bay terekke cedip kelet.		Kutsal kavak ağacına ulaştı.
Altan aygır mal kelze,		Altmış aygır mal gelse,
Tebelegediy ıjk emtir.	680	Otlayıp, sığınacak yer imiş.
Altan örökö con kelze,		Altmış avlu dolusu halk gelse,
Curtap catkandiy eptü emtir.		Rahatça yerleşeceği şekildeymiş.
Temir-Çookırdañ tüjele,		Temir-Çookır'dan inerek,
Calarlu ottı salıp iyet.		Harlı ateş yaktı.
Altın eerin alala,	685	Altın eyerini alarak,
Ağıdıp iybey kanayttı.		Serbest bıraktı.
Arçımagın çeçele,		Heybesini çözerek,
Ak arçuulın ala koyıp,		Ak örtüsünü alıp,
Ak calañga cayala,		Ak yazıya yayarak,
Arı-beri ekçep iyet.	690	Sağa-sola salladı.
Alama-şikir aş-kursak		Lezzetli yemekleri
Ak arçuuldıñ bu üstine		Ak örtünün üstüne
Tolo berbey kanayttı.		Doldu.
Aş bajınañ amzap cidi.		Yemeklerin başından tadarak yedi.
Arıgan sını sergep,	695	Halsiz düşen bedeni dinçleşip,

Aştagan boyı toyo berdi.		Acıkan karnı doydu.
“Akamniñ oduzına		"Ağabeyimin av durağında
Amırap emeş uyuktabas pa?” – deyt.		Huzurla biraz uyumayalım mı?" - dedi.
Calañ bolgon kecim-tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup töjöp iydi.	700	Altına yayıp döşedi.
Küler artaş eerin castanıp,		Dökme yük eyerini altına serip,
Uyuktay berbey kanayttı.		Uyuyuverdi.
Temir-Çookır ercine at		Kıymetli at Temir-Çookır
Ak calañdı aylanıp,		Ak yazıyı dolanıp,
Otop mında bu cüret.	705	Burada otlandı.
Bos Erliktiñ üç küyüzi-		Bos Erlik'in üç damadı-
Üç Şulmus cetkerler		Üç Şulmus kötü ruh
Alıs cerdeñ çıkkılap kelgen;		Karanlık yerden çıktı;
Cayaltalu bu bütken		Hünerli yaratılan
Cañar baatırdıñ Altayında	710	Cañar bahadırın Altay'ında
Añ- kuştarın kırıp		Geyik-kuşlarını vurup
Ceekeep, cemzep cürgileyt.		Nefretle avladılar.
Cañarçı dep bu bala		Cañarçı adlı bu çocuğun
Bay terektiñ tözinde		Kutsal kavak ağacının dibinde
Uyuktap mında catkanın	715	Uyuyup burada yattığını
Üç Şulmus cetkerler		Üç Şulmus kötü ruh
Sespes cerdeñ sezip iytir,		Sezilmez yerden sezip,
Bilbes cerdeñ bilip iytir,		Bilinmez yerden bilip,
Kara tarma tudungılagan,		Kara büyü yaptılar,
Alıs cerdeñ bu bolgojın	720	Işıksız yerden de
Temir-Çookır ercinege		Kıymetli Temir-Çookır'a

İlbi-tarma salıp turat.		Büyü yaptılar.
Ercinelü Temir-Çookır		Kıymetli Temir-Çookır
Üç Şulmus cetkerlerdi		Üç Şulmus kötü ruhu
Sespey kalgan emtir.	725	Sezememiş.
Onoñ arı üç Şulmus		Ondan sonra üç Şulmus
Cañarçı dep caraş kıstı		Cañarçı adlı güzel kızı
Oygonbos edip tarma salat.		Uyanamayacak şekilde büyülemiş.
Caş köörkiy kaydañ bilzin,		Genç garibim nereden bilsin,
Oygonıp bolboy karan bastırıp,	730	Kendine gelemeyip gittikçe ağırlık çöküp,
Uyuktap catpay kanayttı.		Uyuyordu.
Üç Şulmustar em bolgojın		Üç Şulmus şimdiyse
Üçilezi cada tüşkilep,		Üçü yere yatıp,
Arı-beri aňdangılayla,		Sağa-sola yuvarlanarak
Üç baştu cılan bolup	735	Üç başlı yılan olup
Kubula bergen emtiri.		Şekil değiştirmişler.
Temir-Çookırğa sestirbeske		Temir-Çookır'a sezdirmemek için
Cer kırtjınıñ aldına		Yer kabuğunun altına
Bay terektiñ tözine cetire		Kutsal kavak ağacının dibinden sırayla
Cılgılap kelgen emtiri.	740	Sürünmüşler.
Üç baştu bu cılan		Üç başlı bu yılan
Eer kajınıñ aldınañ		Eyerin kaşının altından
Çıgıp kelgen boyunça,		Çıkar çıkmaz,
Kara-mama tarmazın		Kara-mama büyüünü
Kıs cüregine caba tudat.	745	Kızın yüreğine geçirdi.
Cañarçı dep caş kıs		Cañarçı adlı güzel kız
Caman tarmaga olcolodıp		Kötü büyüye esir olup

Oñdonıp bolboy uyuktap cadat.		Kendine gelemeyip uyudu.
Temir-Çookırdı öltürerge		Temir-Çookır'ı öldürmek için
Korondu kastak ogın olor	750	Zehirli temren oku
Keske salıp oturıp iydi.		Fırlattılar.
Bu öyinde Temir-Çookır		O an Temir-Çookır
Sespes cerdeñ sezip iydi.		Sezilmez yerden sezdi.
Bilbes cerdeñ bilip iydi.		Bilinmez yerden bildi.
Turgan ceri artıp kaldı.	755	Durduğı yer kaldı.
Bargan ceri cok boldı.		Vardığı yer yok oldu.
Üç Şulmus cetkerler		Üç Şulmus kötü ruh
Korondu kastak ogın		Zehirli temren okunu
Calañdöön adıp iyet.		Yazıya doğru fırlattı.
Onoñ arı üç Şulmus	760	Ondan sonra üç Şulmus
Keriş-soguş, blaasta.		Tartışma-kavgayla, ilerlemekte.
Caanı aydat, cakarıp:		Büyükleri yarlık verip şöyle dedi:
“Temir-Çookırdı öltürdis dep,		"Temir-Çookır'ı öldürdük diye,
Kaynı adabıska aydarıs” – deyt.		Kayınpederimize söyleriz" - dedi.
Ekinçizi kerceñdeyt:	765	İkincisi itiraz etti:
“Cayaltalu Cañarçı		"Hünerli Cañarçı'yı
Cok eder kerek biske.		Yok etmemiz gerek.
Onoñ öskö onçobıska		Yoksa hepimizin
Colubıs tuyuk bolor.		Yolu kapanır.
Bu kıstı öltürele,	770	Bu kızı öldürerek,
Mında taštaar kerek” – deyt.		Burada bırakmalıyız" -dedi.
Üçinçizi üzeñdep aydat:		Üçüncüsü parça parça söyledi:
“Mindiy caraş balanı		"Böyle güzel çocuğı

Öltürüp biske ne tuza.		Öldürmenin bize ne faydası var?
Meniñ ikinci emeenim bolzın,775		Benim ikinci karım olsun,
Aylı-curtıma aparadım” – deyt.		Evime, yurduma götüreyim" - dedi.
Ol üçüdiñ tabış-talınga		O üçünün gürültüsünden
Ak mal ürküp mañtajat.		Ak mal korkup koştu.
Añ-kuştar kaçıp barat.		Geyikler-kuşlar kaçtı.
Üç Şulmus em bolgojın	780	Üç Şulmus şimdi
Cañarçı dep bu kıska		Cañarçı adlı bu kıza
Temir kijen sugup iydi.		Demir pranga taktı.
Onoñ arı şulmustar		Ondan sonra şulmuslar
Temir-Çookır ercineniñ		Temir-Çookır kıymetlinin
İzin istep bediregileyt.	785	İzini takip edip aradılar.
Teñeri örö çıkpagan,		Gökyüzüne yükselerek çıkmamış,
Cer aldına kirbegen,		Yeraltına girmemiş,
Bargan bolzo izi cok,		Gittiği yerin izi yok,
Turgan ceri bar emtir.		Durduğu yerin izi kalmış.
Bargan izi cok boldı.	790	Gittiği yerin izi yok oldu.
Sös bılaıp kerişkilep turat.		Tartışıp birbirlerini azarladılar.
Caan Şulmus aydıp turat:		Büyük Şulmus şöyle dedi:
“Cayaltalu Cañardıñ		"Hünerli Cañar'ın
Aylı-curtın koskoror.		Evi-yurdu yıkılacak.
Ar-cööjözin koštoor kerek.	795	Tüm malını yüklemek gerek.
Albatızın olcolop,		Halkını esir alıp,
Ak malın aydap,		Ak malını çevreleyip,
Aylıska canaak” – deyt.		Evimize dönelim" -dedi.
Kiçü Şulmus cöpsinbeyt.		Küçük Şulmus kabul etmedi.

“Kandiy da bolzo, akalar,	800	“Öyle olursa, ağabeylerim
Cañar dep caan baatırğa		Cañar adlı büyük bahadıra
Colukkalak tujusta,		Rastladığımız zaman,
Bu caraş kıstı		Bu güzel kızı
Cer aldına aparala,		Yeraltına götürerek,
Bıjulap, böktöp salaaktar” – deyt. 805 Gayret edip, oraya kapatalım"- dedi.		
Art uçında üç Şulmus		Sonunda üç Şulmus
Cañarçı dep caraş kıstı		Cañarçı adlı güzel kızı
Cer aldına aparala,		Yeraltına götürerek,
Kara çoy örgöögö sugala,		Dökme demirden kara saraya sokup,
Bektep salgan turdılar.	810	Kilitlemişler.
Temir-Çookır ercine at		Temir-Çookır kıymetli at
Üç Şulmustaň kaçala,		Üç Şulmus'tan kaçarak,
Cayaltalu Cañardı bedirep		Hünerli Cañarı arayıp
Altay üstin altı aylanat.		Altay'ın üstünü altı kez dolaştı.
Cerdiň üstin ceti ebirip,	815	Yerin üstünde yedi kez dönüp,
Arıp, cobop bu kalgan		Yorulup, bitkin hale gelmiş.
Mında cürbey kanayttı.		Bu halde yürüyememiş.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Tündü-tüştü barıp cadat.		Gece-gündüz yol aldı.
Cay kelgenin cardınaň bilet.	820	Yaz geldiğini omzundan bildi.
Anayıp barıp catkança,		Bu şekilde giderken,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Alın kolin alınbay,		Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay		Arka ayağını çekmeden
Tura түşpey kanayttı.	825	Durmadan devam etti.

Oñ kulağı bolgojın		Sağ kulağı
Teñerini tıñday berdi.		Gökyüzünü dinledi.
Sol kulağı bolgojın		Sol kulağı ise
Cerdiñ aldın tıñdap turat.		Yeraltını dinledi.
Cayaltalu Cañar baatır	830	Hünerli Cañar bahadır
Cal-Ceerenneñ tüje kalıp,		Cal-Ceeren'den inerek,
Cal-Ceereniñ Cal-kuyrugın		Cal-Ceeren'in yelesini, kuyruğunu
Caya tudup sıymap, surayt:		Sıvazlayarak sordu:
“Tüşte meniñ kanadım,		"Gündüzde kanadım,
Tünde meniñ koylogom ¹⁵ ,	835	Gecede koyundaşım,
Özüp cürze – nökörim,		Hayattayken- arkadaşım,
Ölö berzem – koylogom,		Ölürsem- koyundaşım
Neni bildiñ, neni sestiñ?		Neyi bildin, neyi sezdin?
Ölöristi sestiñ be?		Öleceğimizi sezdin mi?
Özöristi bildiñ be?" - deyt.	840	Yaşayacağımızı bildin mi?" - dedi.
“Ölörimdi sespedim,		"Ölümü sezmedim,
Özöristi bilbedim.		Yaşayacağımızı bilmedim.
Temir-Çookır adıñ		Temir-Çookır atın
Caynalgandu kiştegen üni		Yardım isteyen kişneme sesi
Kulagıma cart uguldı.	845	Kulağıma açıkça duyuldu.
Kaptırğaıdı kapşay kodor,		Sandığını çabuk çıkar,
Altın sürlü ay sudurıñdı		Altın işlemeli ay sudurunu ¹⁶
Türgeñ-tükey alala,		Çabucak alıp,
Ayga-künge cölöy tudup,		Aya, güneşe doğru tutup,

¹⁵ Koylogo: Sahibiyle birlikte gömülen at.

¹⁶ Sudur: Geçmişten ve gelecekteki haber veren kutsal nitelikli kitap. Budizm'in dini öğretisi kitabı “sûtra” ların etkisiyle Altay Türk destanlarına geçmiştir.

Ayladıp türgen kıcırip kör” – dep, 850	Hemen oku" -diyerek,
Calbış caldu Cal-Ceeren at	Alev yeleli Cal-Ceeren at
Şırkırada kiştep aydat.	Su şırıltısı gibi kişneyerek konuştu.
Cañar baatır türgen- tükey	Cañar bahadır hızla
Kaptırgazın aç a tartıp,	Sandığını açıp,
Ay sudurın kodorip kelet. 855	Ay sudurunu çıkardı.
Ayga-künge caya tudup,	Aya-güneşe karşı tutup,
Acıktap emdi otura beret.	Dikkatlice bakıp oturdu.
Ayladıp emdi oturar bolzo,	(Sayfaları) çevirdi ki,
Cer aldında Bos Erlik	Yeraltındaki Bos Erlik
Cayaltalu bu Cañarga 860	Hünerli Cañar'a yapacağı
Caman kinçek sanangan emtir.	Kötülükleri düşünüyormuş.
Üç Kurbustan Kuday’mañ	Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu bütken Cañardı	Hünerli yaratılmış Cañar'ı
Cok eder dep sananıptır	Yok ederim diye düşünmüş
Bos Erlik boyı bolzo 865	Bos Erlik kendisi
Cañar dep bu baatır	Cañar adlı bu bahadırın
Ay-kaannıñ Altın-Tana	Ay-kaan'ın Altın-Tana
Kızın alarga baratkanın	Kızını almaya gittiğinden
Cart, cakşı bilip alala,	Emin olup,
Üç Şulmus dep küyülerine 870	Üç Şulmus denilen damatlarına
Katu cakılta bergen emtiri.	Kesin emir vermiş.
Cer aldın başkargan	Yeraltını yöneten
Bos Erlik emdi bolzo	Bos Erlik şimdi ise
Meniñ adımdı adap,	Adımı anıp,
Meneñ alkış, bıyan surabay 875	Benim hayır duamı alıp yardım istemeden

Ay-kaannıñ kızın alarga		Ay-kaan'ın kızını almaya
Meni bu baradırı dep		Gitmiş diyerek
Aydarı cok açınıptır.		Tarifsiz öfkelenmiş.
Ay-kaannıñ kızın bolzo		Ay-kaan'ın kızını
Kara dep karuu uulına	880	Kara adlı Karuu uul'ına
Alıp bererge sananıptır.		Almayı düşünmüş.
Onoñ arı körüp oturza		Sonrasında bakmış ki
Üç Şulmustar bolgojin		Üç Şulmuslar
Cer üstinge çıgala,		Yer üstüne çıkarak,
Kara tarma tudunıp,	885	Kara büyü yapıp,
Üç baştu cılan bolup kubulala,		Üç başlı yılana dönüşerek,
Bay terektiñ bu tözinde		Kutsal kavak ağacının dibinde
Uyuktap catkan Cañarçıga		Uyuyan Cañarçı'ya
Cer kırtıjınıñ aldıla		Yer kabuğunun altına doğru
Cılıp kelgen boyınça,	890	Hareket eder etmez,
Eer kajınıñ aldınañ		Eyer kaşının altından
Çıgıp kelgen boyınça,		Çıktıklarında
İlbi-tarmaga aldirtıp,		Büyü yapmak isteyip,
Oygonıp bolboy uyuktap catkan		Uyanamadan uyuyan
Cañarçınıñ cüregine	895	Cañarçı'nın yüreğine
Kara-mama tarmazın		Kara-mama büyüsünü
Cürek tözinge caba tuduptır.		Yüreğinin tam dibine bastırmışlar.
Cañarçı dep bu sıynı		Cañarçı adlı bu kardeşi
Onoñ arı oñdonboy		Hala kendine gelemeden
Uyuktay bergen ol emtir,	900	Uyuyormuş,
Temir kijen sugala,		Demir pranga takıp,

Cer aldına aparala,		Yeraltına götürerek,	
Kara çoy örgöğö		Dökme demirden kara saraya	
Bektep salganı cart köründi.		Kilitlendiği açıkça görünmüş.	
905 Korundu kastak oklo	905	Zehirli temren okla	
Temir-Çookırdı adarga,		Temir-Çookır'ı vurmak için,	
Kandu kastak ogın		Kanlı temren oku	
Keske salıp tartıp algan.		Çekip fırlatmış.	
Adardıñ kajı canında		Attığı tarafta	
Temir-Çookır ercine at	910	Kıymetli at Temir-Çookır	
Sespes cerdeñ bilip iygen,		Sezilmez yerden anlayıp,	
İlbi-tarmazın çıgara bışkırıp,		Büyünün çıkmasıyla burnundan soluyup,	
Turgan cerineñ uça bertir.		Durduğu yerden uçuvermiş.	
Cayaltalı Cañardı bedirep,		Hünerli Cañar'ı arayıp,	
Cerdiñ üstin ceti ebirgen,	915	Yerin üstünde yedi kez turlamış,	
Altay üstin altı aylanıptır.		Altay üstünü altı kez dolanmış.	
Mını körgön Cañardıñ		Bunu gören Cañar'ın	
Kara köskö kan çağıldı.		Kara gözüne kan oturdu.	
Açınbas boyı açına berdi.		Öfkelenmezdi, öfkелendi.	
Tarınbas boyı bu tarındı.	920	Darılmazdı, darıldı.	
“Üç Şulmus iyttir		"Üç Şulmus itleri	
Öçöbösti öçögönöör!		Kinlenmezi kinlendirdiniz!	
Ölümdi meneñ alaraar.		Ölümünüz benden olacak.	
Bazınbastı bazınganaar,		Basılmazı bastınız,	
Baştarıñdı kezerim- deyt. -	925	Başınızı keseceğim - dedi.	
Kara cañıs meniñ sıynım		Biricik kızkardeşim	
Cer-ceñestiñ bu aldında		Yosunun altında	

Temir kijenle kijendedip	Demir prangaya vurulup
Kıyın körör cañı cok!" –deyt.	Acı çekmeyecek!" - dedi.
Katuzın tartınıp ol kıygırat. 930	Öfkeyle bağırdı.
Kaya taştar oodılıp cadat.	Kayalıklar parçalandı.
Mını körgön Cal-Ceeren	Bunu gören Cal-Ceeren
Calın cayıp mınayda aydat:	Yelesini yayarak şöyle söyledi:
"Akır, akır, Cañarım – deyt,	"Bekle, bekle, Cañar'ım - dedi,
Meñdebezeñ bu kaydar. 935	Bu kadar acele etmemelisin.
Üç Şulmus baatırlar	Üç Şulmus bahadır
Aylı-curtıñdı tonop,	Evini-yurdunu yağmalayıp,
Ar-cöøjöni koştogon,	Tüm malını yüklenmiş,
Ak bıyandı bolgojin	Ak malını
Kamçı bıla aydap cat. 940	Kamçı ile sürmüş.
Albatıñdı bolgojin	Halkını ise
Üldi bile bu aydaptır.	Kılıçla sürmüşler.
Eki mürküt, eki ayu,	İki kartal, iki ayı,
Eki taygıl emdi kojo	İki büyük köpek birlikte
Temir-Çookırdı bedirep, 945	Temir-Çookır'ı arayıp,
Ak taygañga çıkkın emtir.	Ak taygana çıkmışlar.
Kalak kokuy, Cañar – deyt.-	Ah Cañar! - dedi.
Calañ cerge kıygırba.	Boş yere bağırma.
Em-süme em kerek,	Şimdi kurnaz olmak gerek,
Arga-korgo bedireer kerek - deyt. 950	Yardım, destek aramak gerek- dedi.
Üç Şulmus seni bedirep,	Üç Şulmus seni arayıp,
Emdi tappay çököylö,	Bulamayınca hayal kırıklığına uğrayarak,
Ak maldı aydap,	Ak malı güdüp,

Albatıñdı olcolop cat.		Halkını esir almışlar.
Seniñ tabıjıñdı ugup iyze,	955	Senin sesini duyarlarsa,
Bedirep bogo cedip keler.		Takip edip gelirler.
Kara tarma tudugan		Kara büyü yapılmış
Kandu koron oktular – deyt.-		Kanlı, zehirli oku atarlar - dedi.
Temir-Çookırdı bedirep		Temir-Çookır'ı arayıp
Ayañ-bolgon ak taygaga	960	Derin ak taygaya
Ozo barıp köröök - deyt. -		Önce gidip bakalım – diye söyledi.
Cer-Eneñneñ alkış sura,		Cer-Ene'nden yardım isteyerek,
Üç Şulmus şilemirlerle		Mel'un Üç Şulmusla
Cer aldında tuştajak.		Yeraltında karşılaşalım.
Cer üstinde cuulaşsabıs	965	Yer üstünde savaşırsak
Kara cañıs sıynıñ		Biricik kızkardeşin
Cer aldınañ çıkmaz		Yeraltından çıkamaz
Ne bolzo, ol bolzın,		Ne olursa olsun,
Ozo bargan boyınça,		Önce giderek,
Sıynıñdı argadaar kerek.	970	Kızkardeşini kurtarmamız gerek.
Ol kerekti büdürerge		Gerekeni yapmaya
Temir-Çookır çıdajar – deyt. -		Temir-Çookır'ın gücü yeter -dedi.
Bis ekü bolgojn,		Biz ikimiz,
Eki iytti eeçidip,		İki iti takip edip,
Erlik biydiñ üç küyüzi	975	Erlik-biy'in üç damadı
Üç Şulmus şilemirlerle		Mel'un Üç Şulmusla
Küç cetkençe cuulajak” – deyt.		Gücümüz yettiğince savaşalım" - dedi.
Onoñ arı Cañar baatır		Ondan sonra Cañar bahadır
Adınıñ aytkanın caradıp,		Atının söylediklerini kabul edip,

Calbış-ceeren adınıñ	980	Calbış-ceeren atının
Cal-kuyrugın bu sıymayt.		Yelesini, kuyruğunu okşadı.
Çoy üzeñini öyö tebip,		Dökme demirden üzenigi koyup,
Adına mingen boyunça,		Atına binince,
Altan özök beltir bajın		Altmış vadinin birleştigi noktada
Adam dep bajırgan,	985	Atam deyip baş eğmiş,
Ak köbügi ańdanıp cadar		Ak köpüğü dalgalanan
Ak talayın bolgojın		Ak denize
Enem edep bu mürğügen		Anam deyip dua etmiş
Altayın bolzo bu emdi		Şimdi Altay'ına doğru
Köstöp cüre berbey kayttı.	990	Yönelip yola düştü.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Taspa çılap çöyilet.		Tasma gibi gerildi.
Tepken-tepken cerineñ		Teptiğı yerden
Teermendiy taş çaçilat.		Değirmen gibi taş saçıldı.
Baday baskan cerineñ	995	Bastığı yerden
Balkaştı köldör kaynap artat.		Çamurlu göller kaydadı.
Caan, caan taygalardı		Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.		Toynak değmeden aştı.
Caan, caan talaylardı		Derin derin denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	1000	Kuyruk değmeden geçti.
Sańıskan uçup uçına cetpes		Saksağanın uçarak sonuna yetemeyeceğı
Sarı çöldi bu bolgojın		Sarı çölü
Salkın keptü ödö berdi.		Rüzgâr gibi geçti.
Kuskun uçup uçına cetpes		Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceğıi
Kuba çöldi bu bolgojın	1005	Çorak çölü ise

Kuyun keptü ödö berdi.		Fırtına gibi geçti.
Ercinede soodu cok,		Kıymetlinin soğuduğu yok,
Er boyında amır cok,		Er bedeninde huzur yok,
1010 Tündü-tüştü barıp cadat.		Gece-gündüz gitti.
Anayıp barıp catkança,	1010	Bu şekilde ilerleyerek,
Altan özök beltir bajı		Altmış vadinin birleştiği noktada
Ak taygaga cedip keldi.		Ak taygaya vardı.
Ak köbüktü ak talayı		Ak köpüklü ak deniz
Anda körünip baza cadat.		Orada göründü.
Cayaltalı Cañar baatır	1015	Hünerli Cañar bahadır
Küler kalbañ börkin suurıp,		Bronz kalıplı borkünü çıkarıp,
“Ada bolgon ak taygam,		"Ata olan ak taygam,
Ene bolgon Ak-talayım” – dep,		Ana olan Ak-denizim” - diyerek,
Mürgüp turbay kanayttı.		Dua etti.
Calbış caldu Cal-Ceeren	1020	Alev yeleli Cal-Ceeren
Calın cayıp baza mürgüyt.		Yelesini yayarak dua etti.
Temir-Çookır ercine at,		Temir-Çookır kıymetli at,
Şırkırada kiştegençe,		Su şırıltısı gibi kişneyerek,
Caraş corgo celip kelgen.		Güzel rahvan dörtnala geliyordu.
Ak taygaga bolgojın,	1025	Ak taygaya ise
Cal kuyrugın cayıp,		Yelesini, kuyruğunu yayıp,
Baza mürgüp tura tüşti.		Yeniden dua etti.
Eki mürküt uçup kelgen		İki kartal uçarak gelip
Eki caringa oturat		İki omzuna kondur.
Eki taygıl baza mında	1030	İki büyük köpek yine burada
Kıñzıp, ıylap eezin calayt.		Ağlaşarak sahibini yaladılar.

Ança-mınça bolboy turup		Çok zaman geçmeden
Eki ögüs ayuları		İki erkek ayı
Körbös cerdeñ körüp iygen,		Görülmez yerden görüp,
Ukpas cerdeñ ugup iygen	1035	Duyulmaz yerden duyup
Öksöp-öksöp ogurjıp,		Yüksek sesle ağlayarak böğürüp,
Baza mında cedip keldi.		Onlar da buraya geldi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki ayuzın kuçaktanıp,		İki ayısını kucaklayarak,
Iylabas boyı ıylap iydi.	1040	Hiç ağlamazdı, ağladı.
“Cer- Kindigi enem, - deyt, -		"Cer-Kindigi enem, - dedi.
Cerge çöödön bajırat. -		Yere çökerek saygıyla eğildi.
Cer aldında Bos Erliktiñ		Yeraltında Bos Erlik'in
Üç küyüzi üç Şulmus şilemirler		Üç damadı mel'un üç Şulmus
Ceezelü curtımdı cemirgen.	1045	Ağaç yosunlu yurdumu yıkmışlar.
Ak bıyan la albatımdı		Ak malımla halkımı
Alban küçle aparıptır.		Zorbalıkla götürmüşler.
Kara cañıs sıynımdı		Biricik kızkardeşimi
Kara tarma küçile		Kara büyüünün gücüyle
Kolı-budın tuy kijendep,	1050	Elini-kolunu tamamen bağlayıp,
Cer aldında aparala,		Yeraltına götürerek,
Kara çoy örgöözine		Dökme demirden kara sarayına
Bektep salgan emtiri”, -deyt.		Kapatmışlar", -dedi.
Onoyıp olor turgança,		Onlar böylece dururken,
Tabış emes tabış boldı,	1055	Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Küzürt emes küzürt boldı.		Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Küler kaya kürkürey berdi.		Bronz kaya gürüldedi.

Kaya taştar oodilat.		Kayalıklar parçalandı.
Ança-mınça bolboy turup		Çok zaman geçmeden
Aydıñ, künniñ ıgıış canınañ	1060	Aydın, güneşin doğduğu taraftan
Ak kayazı açıla berdi.		Ak kaya açıldı.
Celber kara tekezine mingen		Dağınık tüylü kara tekesine binen
Cer-Kindigi bu Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Sır celişte ıgıp keldi.		Aniden ortaya çıktı.
Altın-möñün kep kiyiptir.	1065	Altın-gümüş giyimliydi.
Künge udura kös kılbigar.		Güneşe bakar gibi göz kamaştırır.
Köröri cok caraş sürlü bütken		Görülmemiş güzellikte yaratılmış
Caan kiji bu emtiri.		Ulu kişiymiş.
Aylandıra acıktap köröt, -		Etrafa dikkatle bakıp inceledi,
Alakan cayıp ezendeşti	.1070	Elini uzatıp selamlaştı.
Ebire cazap körölö,		Etrafta gördükleriyle
Eki koldoñ ezendeşti.		İki eliyle selamlaştı.
“Kapşay-türgen kirgile” – dep,		“Hadi hemen girin” - deyip,
Katu ünle aydıp turat.		Katı bir sesle konuştu.
Cayaltalu Cañar baatır	1075	Hünerli Cañar bahadır
Eki adın cedinip.		İki atını koştu.
Ak-kayanıñ açık kaalgazınañ		Ak-kayanın açık iki parçalı kapısından
Kire berbey kanayttı.		Giriverdi.
Cardında eki mürküt,		Omzunda iki kartal,
Canında eki taygıl,	1080	Yanında iki büyük köpek,
Eki ayuzı eeçiğençe		İki ayısı peşinden
Onçozi mında kirdiler.		Birlikte buraya girdiler.
Cılım Ak-kaya emdi		Sarp Ak-kaya şimdi,

Cik cok cabıla berdi.		İz kalmaksızın kapandı.
Bu kayanñ iç canı	1085	Bu kayanın iç tarafı
Kiji kaykaar caraş emtir.		İnsanı hayrette bırakacak güzellikteymiş.
Kandıy öñdü taş cok deer,		Olmayan taş çeşidi yok,
Onçozın kiji toolop bolbos.		İnsanın herbirini sayması mümkün değil.
Onoñ arı barar bolzo,		Bundan başka,
Uçı-kıyuzı bildirbes	1090	Ucu-kıyısı bilinmez
Ak calañ cer emtiri.		Ak ovaymış.
Emdi körüp turar bolzo,		Şimdi bakıp gördü ki,
Altın örgöö anda turat.		Altın saray orada duruyor.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Ceten kulaş müüstü	1095	Yetmiş kulaç boynuzlu
Celber kara tekezin		Dağınık tüylü kara tekesini
Agıdıp iybey kanayttı.		Serbest bıraktı.
Cayaltalu Cañar uulı		Hünerli Cañar oğlu
Eki adın baza agıttı.		İki atını tekrar bıraktı.
Eki künge amıran dep	1100	İki gün dinlenin diye
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Baza katap cakardı.		Yeniden emretti.
Onoñ arı Enezi		Ondan sonra anası
Altın örgööniñ ejigin		Altın sarayın kapısını
Tülküürile açıp iyet.	1105	Anahtarla açtı.
Altın takta üstine		Altın tahta üstüne
Amırap ekü otura berdi.		Sakince ikisi oturdu.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Altın sürlü tajuur alat.		Altın işlemeli matarayı aldı.

Cayaltalu Cañarğa	1110	Hünerli Cañar'a
Tuda berbey kanayttı.		Uzattı.
Altın tajuurda arakını		Altın mataradaki içkiyi
Algan boyunça içip iydi.		Alır almaz içti.
Cayaltalu bu Cañardıñ		Hünerli bu Cañar'ın
Arıgan sını sergep,	1115	Halsız düşen bedeni dinçleşip,
Aştagan kursağı toyo berdi.		Acıkan karnı doydu.
“Ajanıp emdi toydın ba?” – dep		"Yemeğini yiyip şimdi doydun mu? -diye
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Surap mında oturat.		Sordu.
Toydım dep aydarga,	1120	Doydum diye söyleyince,
Onoñ arı baza surayt:		Ondan sonra tekrar sordu:
“Sen kiji alar dep tergeneriñde		"Sen onlar için yola çıktığında
Aldı-kiynin ne sananbadıñ?		Başını, sonunu niye düşünmedin?
Ak tayga adañ,		Ak-tayga atan,
Ak talay eneñ ine.	1125	Ak deniz anan değil mi?
Mege ne kelbediñ?		Bana niye gelmedin?
Meneñ cöp ne surabadıñ?		Benim rızamı niye almadın?
Kiji alatını oyun emes.		Evlenmek oyun değildir.
Kinçekke emdi uçuradıñ” –deyt.		Zorlukla şimdi karşılaştın" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır	1130	Hünerli Cañar bahadır
Eye dep aydala,		Evet diye söyleyip,
Eki kollo bajın tudat.		İki eliyle başını tuttu.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Bazıp kelele, Cañardıñ		Gelerek Cañar'ın
Cardın sıymap mınayda aydat:	1135	Omzunu okşayıp şöyle söyledi:

“Eki künge amırap,		"İki gün dinlenip,
Emeş uyuktap al- deyt. -		Biraz olsun uyu- dedi.
Barar colıñ katu bolor.		Gideceğın yol zorludur.
Alıs cerge tüşkelekte,		Işıksız yere inmeden önce,
Amırap alzañ cakşı bolor.	1140	Dinlenirsen iyi olur.
Eki künge men sege		İki gün boyunca ben sana
Azık-tülük beleteyin” – deyt.		Yiyecek, azık hazırlayayım" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Taş şireeniñ üstinde		Taş tahtın üstünde
Köböñ torko töjök üstinge	1145	Pamuk, ipek döşek üstüne
Çirey tebip cadala,		Ayaklarını uzatıp yatarak,
Uyuktay berbey kanayttı.		Uyuyuverdi.
Eki kongon kiyinde		İki gün sonra
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Oygonıp kelgen boyınça,	1150	Uyandığında,
Kolı-cüzin uujanıp		Elini-yüzünü ovuşturup,
Arı-beri telçip bazat.		Sağa-sola adımladı.
Cüzin-bajın cunala,		Yüzünü-başını yıkayıp,
Altın sürlü taş taktada		Altın renkli taş tahtada
Altan cüzin aş bajınañ	1155	Altmış çeşit yemeğın başından
Terkip, taldap ajanat.		Seçerek yedi.
Toyıp, örö turarda		Doyup, ayağa kalktığında
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Cayaltalu Cañarga		Hünerli Cañar'a
Caba bazıp kelele,	1160	Doğru gelerek
Altın sürlü cüstük berip,		Altın işlemeli yüzük verip,

Aytkan sözi mindiy boldı:		Şöyle söyledi:
“Bu cüstükti aparala,		"Bu yüzüğü götürüp,
Üç Şulmuska sestirbey,		Üç şulmusa sezdirmeden
Cañarçınıñ sol kolınıñ	1165	Cañarç'ının sol elinin
Orton sabarına kiydirze,		Orta parmağına takarsan,
Kalıñ uykudañ oygonıp,		Derin uykudan uyanıp,
Kara tarmadañ ayrılar – deyt.		Kara büyüden kurtulur - dedi.
Bu kerekti Temir-Çookır bolzo,		Bunun için Temir-Çookır,
Boro çıçkan bolup kubulala,	1170	Boz sıçana dönüşerek,
Kara çoy örgöögö kirzin.		Dökme demirden kara saraya girsin
Onoñ arı ol eküniñ		Ondan sonra ikisi
Ol örgööni ootkodıy		O sarayı parçalar
Çıdal küçi ceder – deyt. -		Sabır, zora yeter - dedi.
Kaçan küçi cetpeze,	1175	Eğer gücü yetmezse,
Bu cüstükti algañça,		Bu yüzüğü alınca,
Temir-Çookır at		Temir-Çookır at
Kıçü Şulmustıñ örgöözine		Küçük şulmusun sarayına
Boro çıçkan bolup kirzin.		Boz sıçan olup girsin.
Castık aldında bolgojin	1180	Yastık altında
Ol örgööni açatan		O sarayı açan
Tülküüri anda cadırı –deyt.		Anahtar var- dedi.
Çeber, keñkil bolor kerek.		Dikkatli olmak gerek.
Erlik biydiñ kıstarı		Erlik biy'in kızları
Sezip iyerdeñ magat cok.	1185	Sezmemeli.
Olorgo sestirip iygejin		Onlara sezdirerseniz
Temir-Çookır adıñ bolzo,		Temir-Çookır at,

Cal castanıp cıgılar.		Yelesini yayıp yıgılır.
Cañarçı dep cañıs sıynıñ		Cañarçı adlı biricik kızkardeşin
Ceñ castanıp ölor,	1190	Yenine yaslanıp ölor,
Ak carıkka oyto çıkpas,		Ak dünyaya geri çıkamaz,
Alıs cerde söögi artar” – deyt.		Işıksız yerde cesedi kalır" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki kollo Enezin		İki koluyla anasını
Kuşıktay alıp aydıp turat:	1195	Kucağına alıp şöyle dedi:
“Aytkan sözöördi büdüreris.		"Söylenen sözleri yerine getireceğiz.
Temir-Çookır keñkil edi” – deyt.		Temir-Çookır akıllıdır" - dedi.
Onoñ arı Cer-Kindigi Enezi		Ondan sonra Cer-Kindigi Enezi
Eçki terezi cargak beret.		İşlenmiş keçi derisi verdi.
Üç Şulmus şilemirler	1200	Mel'un Üç Şulmus
Arga-küçi çıga berze,		Güçleri yeterse,
Cañıs kiji bolo berer.		Tek kişi olurlar.
Ol tujunda seni		O zaman da seni
Kök calbışla örtöy berer.		Yeşil alevle yakarlar.
Ol tujunda sen	1205	O anda sen
Bu eçki terezi cargak la		Bu işlenmiş keçi derisi ve
Ştandı undıbay kiy” – deyt.		Pantolonu unutmadan giy" - dedi.
Eki bolçok kurut beret,		İki parça yuvarlak kurut verdi,
Eki tajuur süt beret.		İki matara süt verdi.
“Üç Şulmusla sogujıp arızañ	1210	"Üç Şulmusla savaşıp güçten düşersen
Mını türgen cudup al” –deyt. -		Bunu hızla yut" - dedi.
Baza katap oyto kiret,		Tekrar geri girdi,
Bir bolçok kurut,		Bir parça yuvarlak kurut,

Bir tajuur süt berdi. -		Bir matara süt verdi. -	
Mımı Temir-Çookır	1215	Bunu Temir-Çookır	
At alzın – deyt.		At alsın – dedi.	
Kaçan sıynıñ Cañarçı		Ne zaman ki kızkardeşin Cañarçı	
Kalıñ uykudañ oygonıp,		Derin uykudan uyanıp,	
Kara-tarmadañ ayrılza,		Kara büyüden kurtulsa,	
Bu stti içip,	1220	Bu sütü içip,	
Kuruttı cıp iyze,		Kurutu yerse,	
Arıgan sını sergeer,		Halsız düşen bedeni dinçleşir,	
Aştagan kursağı toyınar.		Acıkan karnı doyar.	
Küçine küç kojılar,		Gücüne güç katar,	
Çağına çak kojular, - deyt. -	1225	Kuvvetine kuvvet katar, - dedi.	
Kalgançada Cer-Kindik Enezi		Sonunda Cer-Kindik Enezi	
Baza katap mınayda aydat -		Yine şöyle söyledi	
Üç Şulmus şilemirlerdiñ		Üç Şulmus mel'unlara	
Tının baza tabar kerek.		Var gücünle saldırman gerek.	
Kaçan Cañarçı oygonzo,	1230	Ne zaman ki Cañarçı uyansa,	
Cartap aydıp bereer – deyt. -		Açıkça söyleyin - dedi.	
Ol üçüdiñ tını bolzo,		O üçünün dış canı,	
Üç kamdunıñ baldarı bolor.		Üç su samurunun yavrularıdır.	
Kiçü Şulmustıñ emegeni		Küçük Şulmusun karısı	
Olordı korır cañdu emtiri.	1235	Onları korumaktadır.	
Kiçü Şulmustıñ örgöözinde		Küçük Şulmusun sarayında	
Kara çoy kayırçak turar.		Dökme demirden kara sandık var.	
Ol kayırçaktıñ içinde		O sandığın içinde	
Kara bolot kayırçak bolor.		Kara çelik sandık var.	

Altın kayırçak içinde	1240	Altın sandık içinde
Üç kamduniñ baldarın		Üç su samurunun yavruları
Altın-mönün kıncıla		Altın-gümüş zincirle
Kolbop salgan bolor – deyt. -		Bağlanmıştı- dedi.
Üç kelinniñ tını bolzo,		Üç gelinin dış canı ise,
Baza anda kojo bolor.	1245	Yine orada birlikte duruyor.
Üç sarı cılandardı		Üç sarı yılanı
Ces kıncıga kolbop salgan.		Bakır zincire bağlanmış.
Koldı-buttı tişetpeske		Elini-ayağını ısırması için
Bu cargak meeleye		Bu deri eldivenle
Kabıra tutkan boyınça,	1250	Kavrayıp tuttuğunda,
Bılça tudup öltürzin – dep,		Ezip öldürsün - deyip,
Cer-Kindik Enezi		Cer-Kindik Enezi
Koyınınañ cargak meeley		Koynundan deri mendili
Alıp berbey kanayttı. -		Alıp verdi.
Ol üç kayırçaktardı	1255	O üç sandığı
Bu la altın cüstükle		Bu altın yüzükle
Açıp iyer argalu – dep,		Açmak gerek - deyip,
Baza katap cartap berdi. -		Yeniden açıkladı.
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Ak bıyandı kamçı bıla,	1260	Ak malı kamçı ile,
Albatı-condı üldü bile		Halkı kılıçla
Algı-kıygı bıla		Bağrı-çağrı ile
Cer tamınıñ oozıdöön		Yeraltının ağzından
Alban bıla aydap cadılar.		Zorbalıkla götürmüşler.
Oyto olor cer aldına kirgelekte	1265	Onlar tekrar yeraltına girmeden

Cedip barar kerek” – dedi.		Yetip varmamız gerek" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Altın-möñün üygenin		Altın-gümüş dizginini
Arı-beri cañıp iydi.		Sağa-sola salladı.
Calbış caldu Cal-Ceeren,	1270	Alev yeleli Cal-Ceeren,
Temir-Çookır ercine		Temir-Çookır kıymetli
Caş ölöñdi caya baspay		Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip keleer.		Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay		Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo celip keleet.	1275	Doğruca ilerledi.
Şırkırada kiştejip		Şırıldayarak kişneyip
Emdi mında turbay kayttı.		Şimdi burada durdu.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki adın ebirip		İki atını çevreleyip
Cal-kuyrugın caya sıymayt.	1280	Yelesini, kuyruğunu okşadı.
Erkeledip eertep iyet.		Şefkatle eyerledi.
Cer-Kindik Enezile		Cer-Kindik Eneziyle
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tudup ezendejet.		Uzatarak vedalaştı.
Cer-Kindigi Enezi	1285	Cer-Kindigi Enezi
Ceten kulaş müüstü		Yetmiş kulaç boynuzlu
Celber kara tekezin minet.		Dağınık tüylü kara tekesine bindi.
“Eki ayu la eki mürküt		"İki ayı ile iki kartal
Altayına artsın” – dep,		Altay'ında kalsın" -diye
Cer-Kindigi Enezi cakıyt.	1290	Cer-Kindigi Enezi emretti.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır

Çoy üzeñini çöyö tebir		Dökme demirden üzeniyi tepip,
Calbış caldu Cal-Ceerenge		Alev yeleli Cal-Ceeren'e
Minip iybey kanayttı.		Binip gitti.
Arı bolup olor cortordo,	1295	Sonra onlar hızla ilerlediğinde,
Eki ayu ogura beret.		İki ayı böğürdü.
Eki mürküt bu akşıp,		İki kartal bağrışıp,
Eeçiy kelip catpay kayttı.		Peşpeşe geldi.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Eki ögüs ayunı,	1300	İki erkek ayıyı,
Eki kara mürkütterdi		İki kara kartalı
Ep-cöplö mekelep, aydat:		Tatlı sözle avutup, şöyle dedi:
“Slerler bolzo Altaydñ		"Sizler Altay'ın
Aru añ-kuştarı edeer,		Temiz av hayvanları, kuşlarısınız,
Alıs cerge tüşpeger, - deyt -	1305	Işıksız yere düşmeyin, - dedi.
Aru bütken boyıgar		Saf yaratılmış bedenleriniz
Anda barzaar bıcartıraar.		Oraya gitse kirlenir.
Alkış-bıyan bolup,		Hayır duası sayesinde
Amır cakşı coruk bolup,		Rahat, huzurlu yolculuk olup,
Üç Şulmus şilemirlerdi,	1310	Üç Şulmus mel'unları
Cañar baatır cuu-çakta,		Cañar bahadır savaşarak,
Öç alıp, ceñip çıksa,		Öcünü alıp, yenerse,
Ercinelü eki at		Kıymetli iki at
Altın çakıda turar.		Altın direkte durur.
Eeñ bolgon eki karındaş	1315	Yalnız olan iki kardeş
Ak örgöögö oyto canar,		Ak saraya geri döner,
Ol tuşta cangayaar” – deyt.		O zaman siz de dönersiniz" - dedi.

Onoñ arı cortup iydi,		Sonra koşturup gitti,
Ança-mınça ol bolboy		Çok zaman geçmeden
Ak taygaga cedip keldiler.	1320	Ak taygaya geldiler.
Cer-Kindigi bu Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Celber kara teke üstineñ		Dağınık tüylü kara tekesinin üstünden
Altın tülküür alala,		Altın anahtarı alarak,
Ak kayanıñ kaalgazın		Ak kayanın iki parçalı kapısını
Açıp iybey kanayttı.	1325	Açıverdi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Börkin suurıp bajırat.		Börkünü çıkarıp saygıyla eğildi.
Ercinelü eki adı		Kıymetli iki atı
Calın cayıp bu mürğüdi.		Yelesini yayıp dua etti.
Cayaltalu Cañar baatır	1330	Hünerli Cañar bahadır
Adınañ ceñil tüje kalıp,		Atından inerek,
Tize ceñil çöödön tüjet.		Dizlerinin üzerine hafifçe çöktü.
Tili ceñil anda aydat:		Tatlı dille şöyle söyledi:
“Ada bolgon Ak-taygam,		"Ata olan Ak-taygam,
Ene bolgon Ak-Talayım,	1335	Ana olan Ak-denizim,
Alıs cer deen atanıp cadım.		Işıksız yere doğru yola çıktım.
Alkış-bıyan bereer – deyt. -		Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin, dedi.
Bos Erliktiñ üç küyüzi -		Bos Erlik'in üç damadı
Üç Şulmus şilemirlerge		Üç Şulmus mel'unlara
Ceñdirbes ırıs beriger – deyt. -	1340	Yenilmeyecek baht verin, dedi.
Cañıs sıynımdı olcolop,		Biricik kızkardeşim esir alınıp,
Alıs cerge aparala,		Işıksız yere götürülüp,
Anda kıyında olor tuttı.		Orada işkence edildi.

Ak bıyanımdı aydap,		Ak malımı güdüp,	
Albatı-conımdı olcologon uçun,1345	Halkımı esir aldığı için,		
Öç alarga baradırım” – deyt.		Öç almaya gidiyorum”- dedi.	
Attıñ oozın bura tartat.		Atın ağzını çevirdi.	
Aydıñ-künniñ ajıdın köstöp,		Ayın, güneşin yükselişini izleyip,	
Arı bolup eles etti.		Rahatlayarak gözden kayboldu.	
Temir-Çookır ercine	1350	Temir-Çookır kıymetli	
Calbış caldu Cal-Ceerenle		Alev yeleli Cal-Ceeren'le	
Baskan cerge koştıoy bazıp,		Yan yana gidip,	
Tepken cerge teñ tebet.		Denk adımlarla ilerledi.	
Ezer-kazar eki taygıl		İki heybetli büyük köpek	
Eki atla bu koştıoy	1355	İki atla yan yana	
Ezin-kuyun barıp cadat.		Rüzgâr-fırtına gibi gitti.	
Kança tayga aja beret.		Nice taygalar aştı.	
Kança talay keçip cüret.		Nice denizler geçti.	
Tepken, tepken cerineñ		Teptikleri yollardan	
Teermendiy taştar çaçılát.	1360	Değirmen gibi taşlar saçıldı.	
Baday baskan cerineñ		Ayak bastıkları yerlerden	
Balkaştı köldör kaynap artat.		Çamur gibi göller kaynadı.	
Caan tayga aşkanda,		Büyük taygayı aşarken,	
Tuygak tiybey ceñil ajat.		Toynak değmeden rahatça aştı.	
Caan talay keçkejin	1365	Büyük denizi geçerken,	
Kuyruk tiybey uça beret.		Kuyruk değmeden uçtu.	
Sańıskan uçup uçına cetpes		Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği	
Sarı çöldi bolgojın		Sarı çölü	
Salkın keptü ödö beret.		Rüzgâr gibi geçiverdi.	

Kuskun uçup uçına cetpes	1370	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çölin bu bolgojın,		Çorak çölü ise,
Kuyun keptü ödüp turat.		Fırtına gibi geçti.
Tüş kelgende, amırı cok,		Gündüz olduğunda, dinlenmeden
Tün kirgende, uykuzı cok,		Gece girdiğinde, uyumadan,
Barıp catpay bu kanayttı.	1375	İlerledi.
Ança-mınça baratkajın,		Böylece gidiyorken,
Ak örgözi bolgojın		Ak sarayı ise
Aylık cerdeñ körünet.		Ayın olduğu yerden göründü.
Altın sürlü at çakızı		Altın işlemeli at direği
Anda baza caltırıyt.	1380	Orada yine ışıldıyordu.
Mal turgan cerineñ		Malların durduğu yerde
Bargaa ölöñ özüp kaltır.		Yabani, kuru otlar büyümüş.
Con turgan cerineñ		Halkın yaşadığı yerde
Codra agaş бүдүп kaltır.		Kuş kirazı çalısı bitmiş.
Ança-mınça bolboy turup	1385	Çok zaman geçmeden
At çakıga cortup kelze,		At direğine yürüdüğünde,
Altan kulaş tözin kazıp,		Atmış kulaç kökünü kazarak,
Arı-beri onı caykap		Oraya buraya savurup
Kodorıp bolboy mokoptır.		Parçaladıkça güçsüzleşmiş.
Kulaş cerdi olor kazıp,	1390	Bir kulaçlık yeri kazıp,
Kodorıp bolboy çököptir.		Parçaladıkça hayal kırıklığına uğramış.
Ak örgööni oodıp bolboy		Ak sarayı yıkamayıp
Şoktop ürep salgan emtir.		Hayli zarar verilip bırakılmış.
Taş oçoktı oodıp bolboy		Taş ocak dağıtılamayıp
Talkan-külin çaçkan emtir.	1395	Külü saçılmış.

Oorin edip uyuktaytan		Yatak yerine konup uyunan
Kaya-taş şibeezin		Kayalık kalesini
Kodorıp bolboy çököylö,		Parçalayamayıp umutsuzlanarak,
Ar cööjözün koştóp,		Bütün serveti yüklenip,
Onoñ arı aparıptır.	1400	Alınıp götürülmüş.
Cayaltalu Cañar emdi		Hünerli Cañar şimdi
Eki attıñ eerin alıp,		İki atın eyerini alıp
Odorgo emdi bojodot.		Otlaklığa saldı.
Calarlu ottı salala,		Parlak ateşi yakarak,
Cazap turup kursak azat.	1405	Yemek hazırladı.
Kaptırgazın ala koyup		Sandığını alıp
Altın sürlü ay sudurın		Altın renkli ay sudurunu
Suura tartkan bu boyunça,		Çıkarınca,
Ayga-künge caya tudup		Aya-güneşe doğru tutup
Acıktap emdi oturar bolzo,	1410	Dikkatle incelediğinde,
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Ak bıyanın kamçı bıla,		Ak malı kamçı ile,
Albatızın üldü bile aydap algan		Halkı zor kullanarak sürerken
Algı-kıygy sır süünişte		Bağrış-çağrış içinde sevinçle
Barıp catkan emtiri.	1415	Gidiyorlarmış.
Cılan baka çerüleri		Yılan kurbağadan askerleri
Kiynineñ arı cılıjat .		Arkalarından süründü.
Askan kursak bıjarda,		Acıkınca pişirip,
Ajanıp albay kanayttı.		Yemek yedi.
Aştagan kursağı toyup,	1420	Acıkan karnı doyup,
Arıgan sını sergedi.		Halsiz düşen bedeni dinçleştı.

Üydelikke bu cetpey		At beslemek için yolda durduğunda
Kecim-tokum kurgay berdi.		Eyer keçesini kuruttu.
Eki adın eerteyle,		İki atını eyerleyerek,
Eki taygılın azırayt.	1425	İki köpeğini besledi.
Temir tiskin teñdey tudup,		Demir dizgini denk tutarak,
Calbış caldu Cal-Ceerenge		Alev yeleli Cal-Ceeren'e
Cañıs temdenip bu mindi.		Tek sıçrayışta bindi.
Attıñ oozın bura tartıp,		Atın ağzını çevirip,
Üç Şulmus şilemirlerdiñ	1430	Üç Şulmus mel'unların
İzin emdi bu istep,		İzini şimdi izleyerek,
Cüre le berbey kanayttı.		İlerleyip uzaklaştı.
Togus çardıñ terezineñ		Dokuz ineğin derisinden
Tolgop etken kamçızın		Dolanarak yapılmış kamçısını
Arı-beri cañıy tudat.	1435	Sağa-sola salladı.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Caraş corgo barıp cadat.		Güzel rahvan geldi.
Kayış kamçı bolgojın		Kayış kamçıyı ise
Karızına oroy tudup,		Dirseğine geçirip,
At baykanga tuda beret.	1440	Atın arkasına vurdu.
Kanattu bütken Cal-Ceeren		Kanatlı yaratılmış Cal-Ceeren
Kanattu kuştan türgen baraat.		Kanatlı kuştan hızlı gitti.
Tün kirgende, uykuzı cok,		Gece girdiğinde uykusuz,
Tüş bolgondo amırı cok		Gündüz huzursuz,
Tündü-tüştü barıp cadat.	1445	Gece-gündüz ilerledi.
Onoyıp barıp catkança		Böylece geçerken
Sarı koron bu talay		Zehirli sarı deniz

Caradınañ ajınıp,		Kıyıdan taşıp,
Anda agıp catkan emtir.		Orada akıyormuş.
Cuuktap kelip körgöjin,	1450	Yakınlaşıp görünce,
Kanattu at keçip bolbos,		Kanatlı atın geçemeyeceği,
Kayıktu keme toktobos		Kayıklı geminin duramayacağı şekilde
Tolkulanıp ogurıp cadat.		Gürültüyle dalgalanıp akıyordu.
Emdi körüp turar bolzo,		Şimdi bakıp gördü ki,
Üç Şulmus şilemirler	1455	Üç Şulmus mel'unlar
İlbi tarma küçile		Kara büyüünün gücü ile
Turgak edip salgan emtir.		Engel yapıp koymuşlar.
Örö-tömön cortıp körzö,		Yukarı-aşağı koşturup baktığında,
Keçer keçü tabılbadı.		Bir geçit bulamadı.
Calbış caldu Cal-Ceeren	1460	Alev yeleli Cal-Ceeren
Toktoy tujüp aydıp turat:		Durup şöyle dedi:
“Ezer-sezer eki iytı		"Sezici iki köpeği
Arı-beri ekçeyle,		Sağa-sola sallayarak,
Eki küçük edip iy.		İki yavru köpek yap.
Temir-Çookır adınıñ	1465	Temir-Çookır atının
Arçımagına suk” – dedi.		Heybesine sok" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Attañ türgen tüjele,		Attan hızla inerek,
Ezer-kazar eki taygılın		İki heybetli büyük köpeği
Eki kolgo alala,	1470	İki eline alarak,
Arı-beri ekçep iyet.		Sağa-sola salladı.
Eki taygıl bolgojin		İki heybetli köpek
Eki küçük bolo berdi.		İki yavru köpek oldu.

Temir-Çookır ercineniñ		Temir-Çookır kıymetliniñ
Arçımagına bu bolgojın	1475	Heybesinin
Eki başka sugup iydi.		İki farklı gözüne koydu.
Oyto adına minerde,		Geri atına binerken,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Kündük cerge oyto	1480	"Güneşli yere
Kapşay kayra baraak” – deyt.		Çabuk geri gidelim" - dedi.
Attıñ oozın bura tartıp,		Atın ağzını çevirip,
Oyto kayra eles etti.		Tekrar gözden kayboldu.
Kündük cerdi ödölö,		Güneşli yeri geçerken,
Calbış caldu Cal-Ceeren	1485	Alev yeleli Cal-Ceeren
Tura tujüp aydıp turat:		Durup şöyle dedi:
“Iyık caldıñ aldında		"Kutsal yelenin altında
Kazıra tiştü kamçı bar.		Keskin dişli kamçı var.
Ol kamçıını alala,		O kamçıyı alarak,
Ozo baştap Temir-Çookırdıñ	1490	Önce Temir-Çookır'ın
Sokpos canınga soksoñ,		Vurulmaz yanına vursan,
Ekinçizin menin		İkinci olarak benim
Sokpos canıma sogolo,		Vurulmaz yanıma vurarak,
Tartpas canımdı tartıp iy” – deyt.		Çekilemez yanımı çek" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır	1495	Hünerli Cañar bahadır
Iyık caldıñ aldınañ		Kutsal yelenin altından
Kazıra tiştü kamçı alat.		Keskin dişli kamçıyı aldı.
Temir-Çookır adınıñ		Temir-Çookır atının
Sokpos canına sogup iydi.		Vurulmaz yanına vurdu.

Temir-Çookır adı bolzo,	1500	Temir-Çookır atı ise,
Kulun çılap çıñırıp,		Tay gibi bağırıp,
Kunan ¹⁷ taydıy ogurala,		Kunan gibi böğürüp,
Uça berbey kanayttı,		Uçuverdi,
Cal-Ceerege minele,		Cal-Ceeren'e binerek,
Sokpos canın sogup iydi.	1505	Vurulmaz yanına vurdu.
Tartpas canın tartıp iyet.		Çekilemez yanını çekti.
Calbış-ceeren adı bolzo		Calbış-ceeren atı ise
Kulun çılap bir çıñırzıp,		Kulun gibi tiz sesle bağırarak,
Kunan taydıy ogurala,		Kunan gibi böğürüp,
Turgan cerineñ uça berdi.	1510	Durduğu yerden uçtu.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Bir bilinip, bir bilinbey		Bir ortaya çıkıp, bir kaybolup
Barıp catpay kanayttı.		Varıp gitti.
Kayra cıgılıp baratkada,		Geriye yığıldığında,
Kuyrugıla cömöp turat.	1515	Kuyruğu ile örtündü.
Köñkörö cıgılıp kелgende,		Yüzüstü yığıldığında,
Iyık calla cömöp cüret.		Kutsal yele ile kapandı.
Arı-beri cayıltpay		Sağa-sola yaymadan
Kabırgala bu cömöyt.		Kaburga ile örtündü.
Baza oñdolıp körör bolzo,	1520	Tekrar ortaya çıkıp baktığında,
Sarı koron talaydı		Zehirli sarı denizi
Kajı cerde keçe bergen,		Kaç yerden geçip,
Aylık cerde bolgojın,		Aylık yere,
Cedip baratkan emtiri.		Yetip gelmiş.

¹⁷ kunan: 3 yaşındaki aygır, tay.

Emdi körüp baraatsa,	1525	Şimdi bakıp gördü ki,
Temir-Çookır bu adı		Temir-Çookır atı
Calbış caldu Cal-Ceerenile		Alev yeleli Cal-Ceeren ile
Baskan cerge teñ bazıp,		Yere denk basıp,
Tepken cerge teñ tebip,		Aynı hizada teperek,
Cergeley kojo barıp cadat.	1530	Peş peşe birlikte ulaştılar.
Eki taygıl sanaazına kirdi,		İki büyük köpek aklına geldi,
Attıñ oozın toktodıp,		Atın ağzını tutup,
Tüje sekirgen boyınça,		Sıçrayıp indiğinde,
Arçımakta eki küçükti		Heybedeki iki yavru köpeği
Çıgara tartkan boyınça,	1535	Çıkarınca,
Arı-beri ekçep iyet.		Sağa-sola hafifçe salladı.
Eki taygıl бүткүл boylorı		İki büyük köpek tek vücut
Cele berbey kanayttı.		Geliyordu.
Cayaltalu Cañar baatır adın		Hünerli Cañar bahadır atına
Mine sokkon boyınça,	1540	Biner binmez
Onoñ arı barıp cadat.		Onun ardından ilerledi.
Ajuzı cok taygalar ajat.		Dağ geçidi olmayan taygaları aştı.
Keçüzi cok suular keçet.		Geçitsiz suları geçti.
Kün çıktı dep körgöni		Güneş doğdu diye baktığında
Kün aşkanı bu emtir.	1545	Gün batmış.
Ay çıktı dep körgöni		Ay çıktı deyip baktığında
Ay aşkanı bolup kalat.		Ay batmış.
Anayıp barıp catkança		Böylece ilerleyerek
Küreñ sarı tayga turat.		Kahverengi taygaya vardı.
Örö-tömön cortop bolzo,	1550	Yukarı-aşağı koşturup,

Ajaraju tabılbayt.		Aşacak geçit bulamadı.
Bu ne atazı boldı dep,		Bu nasıl oldu deyip,
Adınañ tñjüp, surap turat.		Atından inerek, sordu.
Calbış-caldı Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Calın cayıp aydıp turat:	1555	Yelesini yayıp şöyle dedi:
“Cer-Kindigi eneñniñ		"Cer-Kindigi enenin
Cakıltazın ne undıdın?		Emrini nasıl unuttun?
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Kara-mama tarmala	1560	Kara-mama büyüsiyle
Turgak salgan emtiri”.		Tuzak hazırlamışlar.
Mını ukkan Cañar baatır		Bunu duyan Cañar bahadır
Cer-Kindigi Enezi bergen		Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Altın-möñün cüstügin		Altın-gümüş yüzüğünü
Sol kolınıñ çıçalığına	1565	Sol elinin serçe parmağına
Kiye sokkon bu boyınça,		Takar takmaz,
Arı-beri cañıp iydi.		Sağa-sola çevirdi.
Küreñ sarı tayga bolzo,		Kahverengi tayganın,
Arı-beri körgölöktö,		Etrafına bakamadan,
Ak calañ bu bolup	1570	Ak ova olup
Cada berbey mında kayttı.		Buraya serildi.
Onoñ arı er Cañar		Ondan sonra er Cañar
Kazaladıp barıp cadat.		Hızla ilerledi.
Coldo arıp artıp kalgan		Yolda yorulup güçsüzleşen
Üç Şulmus şilemirlerdiñ	1575	Üç Şulmus mel'unların
Cılan-baka çerülerin		Yılan-kurbağadan askerlerini
Azularıla attar üze tartıp,		Atlar dişleriyle çekip sürükleyerek,

Kara cerge kömgilep,		Kara yere gömdüler,
Cañar coldı arulap baraat.		Cañar yolu temizleyip ilerledi.
Onoyıp barıp catkança,		Böylece ilerlerken,
Kara tuman kaynagan,	1580	Kara duman kaynayan,
Kuu tuman kuyulgan		Beyaz duman yayılan
Karañuy Bürkü cer boldı.		Karanlık örtülü yer oldu.
İçkeri barar colı çok,		İçeri gidecek yolu yok,
İytter oñdonıp bolbos boldı,		Köpekler kendine gelemedi,
Bu ne atazı boldı dep	1585	Bu nasıl oldu deyip,
Adınañ Cañar surap ugat.		Cañar atından sorup dinledi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Üç Şulmus şilemirler		"Üç Şulmus mel'unlar
Kara-mama tarmazıla	1590	Kara-mama büyüyle
Kalgançı buudak etken emtir” – deyt. Son engeli yapmışlar" - dedi.		
Mını ukkan Cañarım		Bunu duyan Cañar'ım
Altın-möñün cüstük kiygen		Altın-gümüş yüzük takılı
Sol kolın ködürele,		Sol elini kaldırarak,
Arı-beri cañıp iyet.	1595	Sağa-sola salladı.
Ança-mınça bu bolboy		Çok zaman geçmeden
Keen caraş cer bolup		Burası güzel bir yer olup
Cada berbey bu kanayttı.		Kaldı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Attıñ oozın silke tartıp	1600	Atın ağzını çekip,
Anań arı eles etti.		Ondan sonra gözden kayboldu.
Eki taygıl emdi bolzo,		İki büyük köpek şimdi,

Üç Şulmustıñ cetkerlü		Üç Şulmus'un tehlikeli
Artıp kalğan anda-mında		Yorulup geride kalan
Cılan, baka çerülerin,	1605	Yılan, kurbağa askerlerinin,
Cıdın alıp, kırıp turat.		Kokusunu alıp, onları yok etti.
Tüş bolzo amırı cok,		Gündüz olduğunda dinlenmeden,
Tün kirgejin, uykuzı cok,		Gece girdiğinde uyumadan,
Cañar barıp catpay kanayttı.		Cañar durmadan ilerliyordu.
Onoyıp barıp catkança, körzö,	1610	Bu şekilde ilerlerken, gördü ki,
Caan, caan taygalarlu,		Büyük büyük taygalı,
Caraş aru suular akkan		Güzel temiz suları akan
Keen caraş Altay boltır.		Görkemli, güzel Altay orada.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi baktığında,
Calbak caan col uçurayt.	1615	Geniş büyük yolla karşılaştı.
Ol collo baraatkajın,		O yola vardığında,
Coldıñ eki canında		Yolun iki tarafında
Bolçok, bolçok taştar cadat.		Yuvarlak yuvarlak taşlar durdu.
Bu ne atazı taştar dep		Bu neyin nesi taşlar deyip
Acıktap, körüp cürer bolzo,	1620	Dikkatle baktığında,
Alıptardıñ sööktöri		Alpları kemikleri
Anda kurgap kalğan emtir.		Orada kuruyup kalmış.
Kaptalga cetken kara collo		Karnına kadar gelen çamurlu yolda
Onoñ arı barıp cadat.		İlerledi.
Emdi körüp cürer bolzo,	1625	Şimdi baktı ki,
Kara cış ağaştı		Kara sık ağaçlı
Üç möñkü tayga turat.		Üç zirveli tayga duruyordu.
Kaptalga cetken kara col		Karnına kadar gelen kara yol

Ortodogı sürüğe bargan emtir.		Ortadaki zirveye kadar uzanıyormuş.
Ogo cedip bargajın	1630	Oraya vardığında
Cer tamınıñ oozi		Yeraltının ağzı
Mında catpay kanayttı.		Burada bulunuyormuş.
Cal-Ceeren adı aydat:		Cal-Ceeren atı şöyle dedi:
“Bos Erliktiñ şulmus		"Bos Erlik'in şulmus
Ceek celbis şilemirleri	1635	Şeytan celbis mel'unları
Sendiy ok alıptardı		Senin gibi alpları da
Kıyın-şıra körgüzip,		Acı, ızdırap çektirip,
Mında kırgan emtir” – deyt.		Burada yok etmiş" - dedi.
Arı beri körgöjin,		Sağa-sola bakınca,
Üç tayganıñ bu ortozi	1640	Üç tayganın ortasında
Kiji bazar ceri cok		Ayak basacak yer yok,
Ak korum sööktör emtir.		Ak yığın halinde kemiklermiş.
Temir-Çookır ercine		Temir-Çookır kıymetli
Şırkırada kiştep aydat:		Su şırıltısı gibi kişneyerek söyledi:
“Alıs cerge tüşkelekte,	1645	"Işıksız yere indiğimizde,
Amırap emeş ne albas” – deyt.		Biraz olsun dinlenelim" - dedi.
Cayaltalu Cañar emdi		Hünerli Cañar şimdi
-Eye, çındap - deyle,		Evet, doğru -diyerek
Kaptalga cetken kara coldoñ		Karnına kadar gelen kara yoldan
Attıñ oozın bura tarttı.	1650	Atın ağzını çevirdi.
Odorlu cer bedirep		Otlaklığı arayıp
Kök çeçektü calañga		Yeşil çiçekli ovaya
Cedip keler bolgojın,		Geldiğinde,
Calbıragı caltıragan		Yaprağı parlayan

Caraş caan terek turat.	1655	Güzel uzun kavak duruyordu.
Bu terektiñ tözine		Bu kavağın dibine
Eki attıñ erin alıp,		İki atının eyerini alıp,
Agıdala, aydıp turat:		Serbest bırakıp, şöyle dedi:
“Arjan suudañ amzap içeer.		"Kutsal sudan tadarak için,
Ak çeçekteñ üzüp ciger” – deyt.	1660	Ak çiçekten koparıp yiyin" - dedi.
Bay terektiñ tözine		Kutsal kavak ağacının dibine
Calbıštu ottı salıp iydi.		Alevli ateşi yaktı.
Ezer-kazar eki taygılına		İki heybetli büyük köpeğe
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle dedi:
“Bu eki tayganı	1665	"Bu iki büyük köpeği
Ebire agırtıp keler” – deyt.		Serbest bırakın" - dedi.
Ezer-kazar eki taygıl		İki heybetli büyük köpek
Körör ugarga bu cetpey		Bakıp, dinlemeye fırsat vermeden
Carış edip cüre berdi.		Yarış yapıp ilerledi.
Cayaltalu Cañar boydı	1670	Hünerli Cañar kendisi
Añ ötködiy col bedirep		Av sesini taklit edip yol izleyerek
Artaş cerge çıgara bastı.		Dağ sırtına çıktı.
Manakay taş tabala,		Pusu taşı bularak,
Añnıñ colın bu sakıp		Avın yolunu bekleyip
Otura berbey kanayttı.	1675	Oturdu.
Ança-mınça bolgolokto,		Çok zaman geçmeden
Arka, cıştıñ ortozında		Sık ormanın ortasında
Eki taygıldıñ bu ünderi		İki büyük köpeğin sesleri
Kulagina cart uguldı.		Kulağına açıkça duyuldu.
Ança-mınça oturgança,	1680	Biraz oturduktan sonra,

Kara cıstıñ ortalozınañ		Kara ormanın ortasından
Adır kara togus sığın		Heybetli dokuz kara sığın
Kara tuunı bu sindap		Kara dağı geçip
Artaş cerge çıgıp keldiler.		Dağ sırtına çıkıp geldiler.
Cayaltalu Cañar baatır	1685	Hünerli Cañar bahadır
Tıdu cebe ogın		Canlı (Tesirli) demir uçlu okunu
Keske salıp adıp iydi.		Çekip attı.
Ergek töstön ış cayılat.		Baş parmağından duman yayıldı.
Ok bajınañ ot çöyildi.		Ok başından ateş sıçradı.
Tıdu cebe ok kastagı	1690	Tesirli demir uçlu ok temreni
Togus sığındı bolgojın		Dokuz sığın
Tooloy ödüp cüre berdi.		Sayarak geçip ilerledi.
Onoñ arı eki taygıl		Ondan sonra iki büyük köpek
Tıdu oktı sürüjüp		Tesirli demir uçlu oku izleyip
Cüre berbey kanayttı.	1695	Yürüdü.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Adır kara togus sığındı		Avlık kara dokuz sığın
Kayış kurga tize buulap,		Sıkıca birbirine bağlayıp,
Oduzına süürtep keldi.		Av durağına sürükleyerek getirdi.
Odurgan odi öçpöytir.	1700	Yaktığı ateş sönmemişti.
Togus sığındı soyolo,		Dokuz sığın yüzerek,
Togus tişke tiştep iydi.		Dokuz şişe geçirdi.
Ezen-kazar eki iydi		İki büyük köpeği
Tıdu cebe okko cedip		Tesirli demir uçlu oka yetişip
Tiştenip algan cedip keldi.	1705	Dişleyip alıp geldiler.
Emeş araay ne atpas dep		Bir süre (ok) atmaz diye

Eki taygıl aydıp turat.		İki büyük köpek söyledi.
Arıy berdibis dejip,		Yoruluverdik deyip,
Eki taygıl amırap,		İki büyük köpek dinlenerek,
Türölip alıp catkılayt.	1710	Kıvrılıp yatmışlar.
Togus sığınının edi bolzo,		Dokuz sığının eti ise,
Tış canında küyügi cok,		Dışında yanığı yok,
İç canında çiyi cok		İçinde çiğliği yok
Bıja berbey kanayttı.		Pişmişti.
Cayaltalu Cañar baatır	1715	Hünerli Cañar bahadır
Ajanıp mında oturat.		Yemek yiyip burada oturuyordu.
Caan, caan sööktörin		Büyük büyük kemiklerini
Oozınañ bıkırat.		Ağzından çıkardı.
Ogoş degen sööktörin		Kemiklerin küçüğünü
Tumçugınañ tüşüret.	1720	Burnundan çıkardı.
Eki taygıl turala		İki büyük köpek durarak
Añdar içi-karınınañ		Avların iç-karnından
Baza toyo ajandılar.		Tekrar doyarak yediler.
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadır
Togus sığınının edin ciyle,	1725	Dokuz sığının etini yiyince,
Aştagan kursağı toyordo,		Acıkan karnı doyup,
Arıgan sını sergey berdi.		Halsiz düşen bedeni dinçleştı.
Añdardıñ een uçuktarın		Avların geniş damarlarını
Arulap cazap kurgadala,		Temizleyip kurutarak,
Arçımakka sugup alat.	1730	Heybeye soktu.
Togus baştıñ köstörin oyup		Dokuz başın gözlerini oyup
Baza başka sugup aldı.		Tekrar başka bir yere yerleştirdi.

Örö turgan boyınça,		Ayağa kalkınca,
Eki caraş çakını		İki güzel direği de
Caraştıra candap etti.	1735	Yanına aldı.
Carkındı kün ajarda,		Aydınlık gün battığında,
Caka cıldıs çıgıp kelet.		Parlak yıldız çıktı.
Karañuy tün kirerde		Karanlık gece girdiğinde
Koyu cıldıs çıga kondı		Koyu yıldız çıktı
Cayaltalu Cañar baatır	1740	Hünerli Cañar bahadır
Calañ bolgon kejim-tokumdı		Tarla gibi geniş eyer keçesini
Caya tudup töjök salat.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş erin bolzo,		Bronz yük eyerini,
Em castanıp cada berdi.		Yaslanıp yattı.
Tañdaylanıp tañ adarla,	1745	Gökyüzünde tan attığında,
Taltar degen kuştar edet.		Bıldırcın kuşları öttü.
Kürelenip kün çıgarda,		Kürelenip güneş çıktığında,
Küük degen kuştar edet.		Guguk kuşları öttü.
Kürelenip kün çıgarda,		Kürelenip güneş çıktığında,
Küük degen kuştar edet.	1750	Guguk kuşları öttü.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Calbıštu ottı salıp iydi.		Harlı ateşi yaktı.
Alama-şikir aş kaynadıp,		Lezzetli yemekler pişirip,
Ajanıp albay kanayttı.		Yemek yedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren,	1755	Alev yeleli Cal-Ceeren,
Temir-Çookır ercine at		Temir-Çookır kıymetli atın
Kabırgazı bu bolgojn		Kaburgası
Kajat ajıra toynıp kalgan		Dik yamaç gibi doymuş

Kıyıldada celgilep		Tısıldayarak gelip
Celdi kelbey kanayttı.	1760	Ulaştı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki adın ebirip,		İki atını çevreleyip,
Calın, bajın sıymay tudup,		Yelesini, başını sıvazlayarak
Calañ bolgon kecim-tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya-cuya salıp turat.	1765	Yayıp döşedi.
Küler artaş erin bolzo		Bronz yük eyerini
Arta salıp eertep iydi.		Geriye atıp yerleştirdi.
Ürgülcige üzülbes		Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.		Üç eyer kayışını da bağladı.
Kança üyege üzülbes	1770	Nesillerdir kopmayan
Kayış koloñdor bolgojın		Kayış kolanları ise
Karçıy-terçiy tartıp iydi.		Karşılıklı, çapraz çekti.
Kün keberlü köndürgezin		Gün şekilli göğüslüğü
At töjine eptey tarttı.		Atın döşüne güzelce yerleştirdi.
Arçımagın artıp cüret.	1775	Heybesini yükledi.
Eki caraş bu çakını		İki güzel direği de
At baykanına eptey salıp,		Atın arkasına geçirip,
Terkilep iybey kanayttı.		Terkiye bağladı.
Temir tiskin teñdey tudup,		Demir dizgini denk tutarak,
Çoy üzeñini çöyö tepken,	1780	Dökme demirden üzenği tepmiş,
Calbış caldu Cal-Ceerenge		Alev yeleli Cal-Ceeren'e
Ceñil mine sokpoy kayttı.		Hafıfçe bindi.
Attıñ oozın bura tartıp,		Atın ağzını çevirip,
Cer tamınıñ oozın köstöp,		Yeraltının ağzını izleyerek,

Caraş corgo celip iydi.	1785	Güzel rahvan gitti.
Ança-mınça bolboy cürüp		Çok zaman geçmeden
Cer tamınıñ oozına		Yeraltının ağzına
Cedip kelgen mında turat.		Gelip burada durdu.
Attañ türgen bu tüjerde,		Attan hızla inerken,
Cer-Kindigi Enezi'niñ	1790	Cer-Kindigi Enezi'nin
Cakıp aytkan söstöri		Emredip söyledikleri
Sanaazına kirip keldi.		Aklına geldi.
Cer aldına tüjele,		Yeraltına inerek,
Ondo neni edetenin		Orada ne yapacağını
Eki adına bolgojın	1795	İki atına
Tökpöy-çaçpay onçozın		Döküp saçmadan hepsini
Aydıp berbey kanayttı.		Anlattı.
Arçımagın aç tartıp		Heybesini açıp
Bir tajuurda sütti,		Bir matara sütü,
Bir bolçok kuruttı	1800	Bir parça yuvarlak kurutu
Temir- çookır ercinege		Temir-Çookır kıymetliye
Alıp berele, aydıp turat:		Vererek, söyledi:
“Cañarçıını tındandıratan		"Cañarçı'yı kendine getirecek
Ep-süme sende bolzın.		Çare sende olsun.
Kaçan oygonıp kelze,	1805	Ne zaman uyanırsa,
Bu sütti sen içip,		Bu sütü sen iç,
Bu kuruttı ol cizin.		Kurutu da o yesin.
Kara çoy örgöni		Dökme demirden kara sarayı
Ekü oodıp bolbozogor.		İki parçaya ayırmışlar.
Kiçinek Şulmustıñ emegeniniñ	1810	Küçük Şulmus'un karısının

Castık aldında tülküür bar.		Yastığının altında anahtar var.
Onı ozo alıp alzañ,		Onu önce alırsan,
Cakşı bolor edi – deyt. -		İyi olur - dedi.
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Aylı-curtına cedip bargan	1815	Evine-yurduna gelip
Tal-tabış, şakırttu		Gürültü, telaşla
Tüymejip catkan emtiri.		Endişe içinde yaşıyorlarmış.
Men olorlo cuulaşsam,		Ben onlarla savaşırsam,
Cañarçını argadaarga		Cañarçı'yı kurtarmak
Sege cakşı bolor – deyt. -	1820	Sana yakışır- dedi.
Üç Şulmus la üç emegeniniñ		Üç Şulmus'la üç eşinin
Tındarın çeber aları		Dış canlarını alacak
Baza seniñ ep-sümeñ – deyt. -		Yol yine senindir - diye söyledi.
Altın- möñün bu cüstükti		Altın-gümüş bu yüzüğü
Ayrıljıar cerge cetsebis	1825	Ayrılacağımız yere götürelim
Ol tujunda bererim” – deyt.		O zaman veririm" - dedi.
Kalgançada bu bolgojın,		En sonunda,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Küler kalbañ börkin suurıp,		Bronz kalıplı borkünü çıkarıp,
Tize ceñil bu çöödöp,	1830	Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Aylu-kündü Altayınañ		Aylı-güneşli Altay'ından
Alkış surap bajırat.		Dua isteyip eğildi.
Ercinelü eki adı		Kıymetli iki atı
Calın cayıp baza mürgüy.		Yelesini yayıp yine dua etti.
Onoñ arı Cañar baatır	1835	Ondan sonra Cañar bahadır
Katu kebin tartınat.		Sert giysisini çekti

Kara köskö kan çağıldı,		Kara gözüne kan oturdu,
Kumdus börkin keptey tarttı.		Kunduz börkünü geçirdi.
Küler kalbañ bu börkin		Bronz kalıplı börkünü
Baza katay kiyip iygen	1840	Tekrar üstüne giyip
Çoy üzeñige tepken boyınça		Dökme demirden üzengiye tepince
Cal-Ceerenge mine soktı.		Cal-Ceeren'e bindi.
Temir tiskin teñdey tudup,		Demir dizgini denk tutarak,
Cer tamınıñ oozınañ		Yeraltının ağzına doğru
Çuradıp iybey kanayttı.	1845	Dört nala koşturuverdi.
Eki at koşoy barat,		İki at birlikte koşturdu
Ezer-kazar eki iydi		İki heybetli büyük köpeği
Eçiy baza kalıp iygen,		Peşisıra geldi,
Sır celişte kiynineñ		Dörtnala ilerleyerek ardından
Barıp catpay kanayttı.	1850	Geldiler.
Ança-mınça baradala,		Biraz ilerleyerek,
Cañar baatır kayra körzö,		Cañar bahadır geriye baktığında,
Cerdiñ oozı cart körünet.		Yerin ağzı apaçık göründü.
Onoñ arı baradala,		Ondan sonra ilerleyerek,
Oyto kayra körördö,	1855	Geriye baktığında,
Temene közinçe körünip arttı.		Çuvaldız gözü kadar göründü.
Ay karañuy cer boldı,		Her yer karanlık oldu,
At kulagı körünbeyt.		At kulağı görümedi.
Onoñ arı baraatkança,		Oradan gidince
Bozomtık bolo berdi.	1860	Loş karanlık oldu.
Attıñ oozın silke tartıp,		Atın ağzını hafifçe sallayıp,
Onoñ arı eles etti.		Daha sonra gözden kayboldu.

Ança-mınça baratkança,		Biraz daha ilerledi ki,
Künniñ közi körünbes		Gün gözü görülmez
Bozomtık tumandu cer emtiri.	1865	Bulanık, dumanlı bir yer.
Kazılıp kalgan colı bolzo,		Kazılmış yolu,
Kaptalga cedip kalgan emtir.		Karnına kadar geliyormuş.
Cayaltalı Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Ezin-kiyin barıp cadat.		Fırtına gibi gitti.
Baza körüp cürer bolzo,	1870	Tekrar baktığında gördü ki,
Eki kuskun bolgojın		İki kuzgun
Akşıp, kıygırıp udura keleet.		Bağırarak ötüşüp karşı taraftan geliyordu.
Eki adınıñ közin oyor,		İki atının gözünü oyup,
Er boyınıñ eki közin		Er bedeninin iki gözünü
Oyıp ciir kursak	1875	Oyup yiyeceğiz
Biske emdi tabıldı dehip,		Biz şimdi bulduk deyip,
Uçup kelbey kanayttı.		Uçarak geldiler.
Erlü bütken Cañar emdi		Kahraman yaratılmış Cañar şimdi
Togus sığınınñ köstörin		Dokuz sığının gözlerini
Eki kuskunga çaçıp beret.	1880	İki kuzguna dağıttı.
Eki kuskun süünele,		İki kuzgun sevinerek,
Bargan colıñ ırıstu bolzın,		Gittiğin yol talihli olsun,
Keregiñdi büdürüp,		İşini halledip,
Alataniñ alıp can dep,		Alacağını alıp dön diyerek,
Alkap, artıp kalbay kayttı.	1885	Dua edip, geride kaldı.
Onoñ arı barıp cadat.		Ondan sonra ilerledi.
Cerdiñ üsti bolgojın		Yer üstünde
Cart körünip bu keldi.		Açıkça görünüp geldi.

Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Sooduzı çok barıp cadat.	1890	Dinlenme bilmeden ilerledi.
Cayaltalı Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Amırını çok baraadat.		Dinlenmeden gitti.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi gördü ki,
Ceti sarı emegen		Yedi sarı kadın
Udura kelbey kanayttı.	1895	Karşı taraftan geliyordu.
"Eki adın öltürüp,		"İki atını öldürüp,
Een uçugın alarıs.		Damarını alacağız.
Er boyun öltürüp,		Er bedenini öldürüp,
Baza uçuktap alarıs" – dejet.		Damarını ip yapacağız" - dediler.
Mını ukkan Cañar baatır	1900	Bunu duyan Cañar bahadır
Togus añnıñ bu uçugın		Dokuz avın damarını
Ceti keling ülep beret.		Yedi geline paylaştırdı.
Ceti sarı kelinder süüngilep,		Yedi sarı gelin sevinip,
Alkış söstör aydıjat:		Dualar ettiler:
"Aylı-kündü Altaydañ kelgen	1905	"Aylı-günlü Altay'dan gelen
Ak sanaalu baatır		Güzel düşünceli bahadır
Amaduuña cet.		Hedefine ulaş.
Aylı-kündü Altayña		Aylı-güneşli Altay'ına
Amır-ezen can!" – dejet.		İyilik-esenlikle dön!" - dediler.
Onoñ arı Cañar baatır,	1910	Ondan sonra Cañar bahadır,
Attıñ oozın silke tartıp,		Atın ağzını hafifçe sallayıp,
İçkeri bolup eles etti.		İçeri doğru gözden kayboldu.
Ezin, kuyun barıp cadat,		Fırtına gibi gitti,
Batpak sastu keçü keçet,		Bataklıklı sazlığı geçti.

Kiji oñdobos cerler köröt.	1915	İnsanın anlayamayacağı yerler gördü.
Köp, köp cerlerde		Pek çok yerde
Kezerlerdiñ bolgojın		Yiğitlerin
Kurgap kalgan sööktöri cadat.		Kurumuş kemikleri duruyordu.
Onoñ arı baraatkança		Ondan sonra ilerlerken
Eki töö udura kelet.	1920	İki deve karşıdan geldi.
Adı, boyınga söykönör deji,		Atına ve sana sürtünerek (kaşınacağız) deyip,
Oguriyip udura kelet.		Böğürerek geliyorlardı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Attañ türgen tüjele,		Attan hızla inerek,
Eki caraş bu çakını	1925	İki güzel direği
Eki cerge kadayla,		İki yere saplayarak,
Oyto adına mine soktı.		Tekrar atına bindi.
Eki töö alkap aydat:		İki deve hayır dualar söyledi:
“Üç Şulmus bisterdi		"Üç Şulmus bizi
Çakızına cuuktatpay sogot.	1930	At direğine yaklaştırmadan vurdu.
Bos Erlikke barzabıs.		Bos Erlik'e gitsek,
Bisti sürüp iyeten.		Bizi sürer.
Emdi olorgo barbazıbıs.		Şimdi onlara gitmeyeceğiz.
Aylu-kündü Altaydañ kelgen		Aylı-güneşli Altay'dan gelen
Alıp baatır bu köörkiyge	1935	Alp bahadır bu sevimliye
Alkış-bıyan ol bolzın.		Hayır duası olsun.
Carınduga soktırba,		Omuzluya (Güçlüye) vurdurma,
Caaktuga ayttırba		Yanaklıya (Küfurbaza) söyletme,
Cetkeriñdi ceñdep can,		Düşmanını yenip dön,
Alataniñdı alıp,	1940	Alacağını alıp,

Aylu-kündü Altayña		Aylı-güneşli Altay'ına
Amır-ezen can” – dejet.		Huzur, esenlikle dön" - dedi.
Onoñ arı barıp catsa,		Ondan sonra ilerlediğinde,
Badalgak caman sas cadat.		Bataklık, kötü sazlık orada duruyordu.
Bu ne atazı sas dep	1945	Bu nasıl sazlık deyip
Adınañ baatır surap turat.		Bahadır, atından sordu.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Sol kulağın solıy salat.		Sol kulağını sola eğdi
Oñ kulagin olıy salıp		Sağ kulağını sağa eğdi.
Ondogı cerdi şirtep köröt.	1950	Bu yeri dikkatle inceledi.
Şırkırada bışkırıp aydat:		Su şırıltısı gibi burnundan soluyarak konuştu:
“Cer üstineñ kelgen mal		"Yer üstünden gelen mal
Kaңça künniñ turkunına		Günlerdir
Mında turatan cañdu – deyt. -		Burada duruyormuş - dedi.
Ceti kündi ötkürele	1955	Yedi günü geçirerek
Bos Erlikle ülejeten		Bos Erlik'le bölüşen
Cañdu bütken ulus emtir.		İnançlı yaratılan halk imiş.
Bistiñ ak bıyandı		Bizim ak malımızı
Albatı-conlo em kojo		Halk-tebaa ile birlikte
Mınañ köndüre aparıptır – deyt. -	1960	Buradan götürmüşler - dedi.
Ak carıkka olor		Ak dünyaya onlar
Oyto türgen ıgala,		Hızla geri girerek,
Seni bedirep, öltürerge		Seni arayıp, öldürmek için
Meñdep turgan bu emtir.		Sabırsızlıkla bekliyorlar.
Emeş içkeri körzöñ – deyt. -	1965	Biraz içeriye baksan - dedi.
Bu la bargan col		Bu uzanan yol

Eki başka ayrılğan.		İki yöne ayrılmış.
Sol canın döön bargan col		Sol tarafa doğru giden yol
Üç Şulmustıñ colı emtir.		Üç Şulmus'un yoludur.
Oñ canın döön bargan col	1970	Sağ tarafa doğru giden yol
Bos Erliktiñ colı bolor.		Bos Erlik'in yoludur.
Mıñañ arı bolgojın		Bundan sonra ise
Bos Erlikke cederge		Bos Erlik'e gitmek için
Baza tört buudak bar emtiri – deyt. - Yine dört engel var - dedi.		
Ol buudaktardı ödürgö	1975	O engelleri geçmek
Bistiñ ötkön buudaktardañ		Bizim geçtiğimiz engellerden
Küç emtiri bu la” – deyt.		Daha güç" - dedi.
Temir-Çookır bışkıırıp aydat:		Temir-Çookır burnundan soluyarak söyledi:
“Soodop öy ötkürbeger,		"Dinlenip zaman kaybetmeyin,
Ayrıljatan cer mında.	1980	Ayrıılma yeri burası.
Kapşay cüstükti ber” – deyt.		Çabuk yüzüğü ver" - dedi.
Temir-Çookır cada tujüp,		Temir-Çookır yatarak,
Arı-beri ańdanıp iyerde,		Sağa-sola sallanıp,
Boro çıçkan bolo berdi.		Boz sıçan oldu.
Cayaltalu Cañar baatır	1985	Hünerli Cañar bahadır
Töñözök ortozınañ bedirep		Tümsek ortasından izleyip
Boro çıçkandı tabala,		Boz sıçanı bularak,
Soyo tartıp bu iydi.		(Derisini) Yüzdü.
Altın cüstük küçile		Altın yüzüğün gücüyle
Boro çıçkan bolup kubulğan	1990	Boz sıçana dönüşen
Temir-Çookır bu atka		Temir-Çookır ata
Cer aldınıñ çıçkanınıñ terezin		Yeraltı sıçanının derisini

Katay kiydirip iybey kayttı. Üstüne geçirdi.

Temir-Çookır bu aydat: Temir-Çookır şöyle dedi:

“Emdi meneñ cıt sespes” – deyt. 1995 "Şimdi benden koku alamaz" - dedi.

Calbış caldu Cal-Ceeren Alev yeleli Cal-Ceeren

Eeziniñ ceñineñ Sahibinin yeninden

Eki azula silke tartıp, İki dişiyle silkeleyip,

Mınayda aydıp turat: Şöyle söyledi:

“Meniñ kuyrugımnañ 2000 "Benim kuyruğumdan

Cüs kıldı cula tart. Yüz kıl kopar.

Arı-beri silkip iyeñ, Sağa-sola sallarsan,

Cüs ceeren attar bolor. Yüz al donlu at olur.

Boyıñıñ bajıñnañ Vücudundan başından

Cüs çaçtı cula tart, 2005 Yüz tüy, saç kopar,

Arı-beri silkip iyeñ, Sağa-sola silkelerseñ,

Cüs baatır bolo berzin bu la”, - deyt. Yüz bahadır olur bunlar da" - dedi.

Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır

Cal-Ceereniñ kuyrugınañ Cal-Ceeren'in kuyruğundan

Cüs kıldı cula tartıp, 2010 Yüz kılı koparıp,

Arı-beri cañıp iyerde, Sağa-sola sallayınca,

Cüs ceeren attar bolup, Yüz al donlu at olup,

Tura tüşpey kanayttı. Durmadan devam etti.

Boyınıñ bajınañ toolop, Vücudundan başından sayıp,

Cüs çaçtı culala, 2015 Yüz tüyü kopararak,

Arı-beri ekçep iyerde, Sağa-sola hafifçe sallayınca,

Cüs baatır bolo berdi. Yüz bahadır oldu.

Cal-Ceereni baza aydat: Cal-Ceeren'i yine konuştu:

“Meniñ calımnañ		"Benim yelemden
Cüs caldı toolop culala	2020	Yüz tüy sayıp kopararak,
Arı-beri ekçep iyzeñ,		Sağa-sola hafifçe sallarsan,
Cüs üldü bolo berer.		Yüz kılıç oluverir.
Cüs baatırğa ülep ber” – deyt.		Yüz bahadıra paylaştırıp ver" - dedi.
Ceeren attıñ calınañ		Al donlu atın yelesinden
Cüs kıldı cula tartıp,	2025	Yüz kılı koparıp,
Arı-beri ekçeerde,		Sağa-sola hafifçe sallayınca,
Cüs üldü bolo berdi.		Yüz kılıç oldu.
Cüs üldüni bolgojın		Yüz kılıcı
Cüs baatırğa ülep berdi.		Yüz bahadıra paylaştırıp verdi.
Cüs baatırlar emdi	2030	Yüz bahadır şimdi
Attarına minip iydi.		Atlarına bindi.
Temir-Çookır ercine		Temir-Çookır kıymetli
Altın cüstükti alıp aydat:		Altın yastığı alıp konuştu:
“Emdi sler aldınañ		"Şimdi sizler önden
Cüs attın tibirtile,	2035	Yüz atın ayak patırtısıyla
Cüs kijiniñ kıygızın		Yüz kişinin gürültüsüyle
Kıygırıp bu bolgojın		Ses çıkarıp
Üç Şulmustıñ colıla		Üç Şulmus'un yoluyla
İçkeri türgen barıgar.		İçeri hızla girin.
Men bolzo kiyneerdeñ	2040	Ben de arkanızdan
Cederim le bu”, - deyt.		Geleceğim" - dedi,
Üç Şulmustıñ colı bıla		Üç Şulmus'un yolu ile
Cüs attın tibirti,		Yüz atın ayak patırtısı,
Cüs baatırdıñ kıygızı		Yüz bahadırın gürültüsü

Ol cerinde cañılanat.	2045	Orada yankılandı.
Ağaş-taştar oodılıp,		Ağaclar, taşlar devrilip,
Kaya-taştar cemirilet.		Kayalıklar parçalandı.
Agın caan suuları		Akan gür suları
Caradınañ ajınat.		Kıyılarından taştı.
Amırap catkan Üç Şulmustar	2050	Huzurla yaşayan Üç Şulmuslar
Oorındarınañ añarılıp,		Hastalıktan devrilip,
Kara cerge cıgıla berdiler.		Kara yere yığıldılar.
Mındıy tıñ kıygı, tabış		Böyle güçlü ses, gürültü
Bos Erliktiñ örgözüge		Bos Erlik'in sarayında
Baza tıñ toğulandı.	2055	Ses yankılandı.
Bos Erlik boyı bolzo		Bos Erlik kendisi
Cabınçı cuurkan cabınıp,		Yorganını örtünüp,
Oorın aldına kirele,		Yeraltına girerek,
Eki kollo kulagin		İki eliyle kulaklarına
Caba tutkan boyınça,	2060	Bastırınca,
Ontop ondo cada berdi.		İnleyip orada yattı.
Boyında boyı sananıp,		Kendisi endişelenip,
Arbanıp emdi cada berdi.		Homurdanarak yattı.
“Üç Kurbustan Kuday’ınañ		"Tanrı Üç Kurbustan'dan
Cayaltalu Cañarga,	2065	Hünerli Cañar'a,
Ne tiyiştım bolbogoy”, - deyt.		Ne yapsam olmadı", - dedi.
Emeş oñdonıp kelele,		Biraz düzelip gelerek,
Sokor-Kara baatırın		Sokor-Kara bahadırı
Elçi bile aldirtıp,		Elçi ile çağırıp,
Tungak ünle cakarar:	2070	Sessizce yarlık verdi:

“Kara uulım canbagan,		"Kara oğlum dönmedi,
Cañar kolınañ ölgön bolor.		Cañar tarafından öldürülmüş olacak.
Kal çerüni sen cuuyla,		Kahraman askerlerini toplayıp,
Üç Şulmus küyülerime		Üç Şulmus damatlarıma
Barıp bolujıp kör” – deyt.	2075	Gidip yardım edin" - dedi.
Sokor-kara baatırı		Sokor-Kara bahadırı
Kal çerüzin ol lo cuup,		Kahraman askerlerini toplayarak,
Kandu cuuga beleteyt.		Kanlı savaşa hazırlandı.
Cayaltalu Cañar bolzo,		Hünerli Cañar ise,
Açu koron kıygırıp,	2080	Feryat figan edip,
Ama-tomo sıgırıp,		Islık çalıp,
Cüs baatırdı eeçitken		Yüz bahadırı arkasına alıp
Üç Şulmustıñ cerine		Üç Şulmus'un yerine
Cedip kelbey kanayttı.		Yetip geldi.
Üç Şulmus şilemirlerdiñ	2085	Üç Şulmus mel'unların
Üç kara iytti		Üç kara köpekleri
Kiji edi kursaktı,		İnsan eti yiyen,
Kiji kanı suuzındı		İnsan kanı içen,
Köstörine kan çağılğan,		Gözlerine kan çakılmış halde,
Oostorın açıp alğan	2090	Ağızlarını açıp
Cara tartıp ciirge		Parçalayarak yemek için
Udura kalıp kelbey kayttı.		Karşı taraftan geliyordu.
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Üç iytkel kalıp barat.		Üç köpeğin yanına geldi.
Çur-çumanak ürüp, ulup	2095	Gürültüyle havlayıp, uluyarak
Beş iyt sogujarda,		Beş köpek savaşırken,

Kaya-taştar cañılanat.		Kayalar-taşlar parçalandı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Cüs baatırdı bu baştap		Yüz bahadırını yönetip
Üç Şulmus şilemirlerdiñ	2100	Üç Şulmus mel'unların
Kal çerüzin bolgojın		Kahraman askerlerini ise
Attarıl tepsedip,		Atlarıyla ezerek,
Kıra berbey kanayttı.		Kırıp geçirdi.
Arı ötsö altan muñnañ		Sağdan geçse altmış bin
Beri ötsö bejen muñnañ	2105	Soldan geçse elli bini
Keze berbey kanayttı.		Kesti.
Ökpö çilep kezip cüret		Ciğer gibi kesti
Ölön çilep çabıp turat.		Ot gibi biçti.
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Şireezineñ tüşkilep,	2110	Tahtından inerek,
Cuulajarga beletenip,		Savaşa hazırlanıp,
Köö kuyagın kiygileyt.		Kömürden zırh giydiler.
Kandu cuuniñ ok-saadagın		Kanlı savaşın okunu, yayını
Karçıy-terçiy cüktengilep,		Karşılıklı, çapraz biçimde yüklenip
Kara bolot üldülerin tudunıp,	2115	Kara çelik kılıçlarını tutup,
Kaalgalu ejigin açkılap		İki parçalı kapıyı açarak,
Cañıs öydö çıktılar.		Tek seferde çıktılar.
Üç kara attarın		Üç kara atlarını
Sooro-mura eertegileyt.		Beli-sağrısından eyerlediler.
Cüs baatırdı körölö,	2120	Yüz bahadırı görünce,
Cürekteri oozına çıgat.		Yürekleri ağızına geldi.
Kičü Şulmus bu bolgojın		Küçük Şulmus

Açu koron kıyğı salat:		Feryat figan edip,
“Bos Erlik adabıs – deyt, -		"Bos Erlik atamız - dedi,
Cayaltalu Cañar baatır	2125	Hünerli Cañar bahadır
Curtıbıstı cuulap keldi!		Yurdumuza savaşmaya geldi!
Arga-korgo ne bolor?		Çare, kurtuluş nedir?
Alıptaraar iyiger.		Alplarınızı gönderin.
Ak carıkka çıgarbay		Ak dünyaya çıkarmadan
Olordı mında öltüreek” – deyt.	2130	Onları burda öldürelim" - dedi.
Cüs baatırdı acıktap		Yüz bahadırı dikkatle izleyip
Üçülezi şımıranıjat:		Üçü fısıldaştı:
“Minip algan attarı tüñey,		"Bindikleri atları eş,
Udura körzö, boyları tüñey,		Karşıdan bakılrsa, boyları eş,
Kıygırıp iyze, kıygıları tüñey	2135	Bağırşalar, sesleri eş.
Kajızı bılardıñ Cañar?” – dejet.		Bunlardan hangisi Cañar?" - dedi.
Üç kara attarına minip,		Üç kara ata binip,
Üçülezi üzeñdejip,		Üçü hep birlikte,
Kara tuuga çıktılar.		Kara dağa çıktılar.
Caan Şulmus kıyğı salat:	2140	Büyük Şulmus bağırdı:
“Üç Kurbustan Kudaydañ		"Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu bütken Cañar		Hünerli yaratılmış Cañar
Alıs cerdeñ sen çıkpay		Işıksız yerden sen çıkamadan
Ceñ castanıp ölöriñ!		Yenine yaslanıp öleceksin!
Calbış-ceeren adıñ bolzo,	2145	Calbış-ceeren atın ise,
Cal castanıp ölöş” – deyt.		Yelesinin altında kalıp ölecek" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Cüs baatırdañ ayrılıp,		Yüz bahadırdan ayrılıp,

Küreñ taygaga çıgıp kelet.		Kahverengi taygaya çıktı.
At üstineñ bu tüşpey	2150	At üstünden inmeden
Kıygırıp turbay kanayttı:		Bağırdı:
“Kara cañıs sıynımdı,		"Biricik kızkardeşimi,
Temir kijen sugala,		Demir prangaya vurarak,
Cer aldına ekeliş		Yeraltına götürüp
Neniñ uçun kıynadıgar?! 2155		Niçin işkence ettiniz?!
Ak bıyanım la albatımdı		Ak malımla halkımı
Alıs cerdöön alban bıla		Işıksız yere zorla
Neniñ uçun aydadıgar? – deyt. -		Neden sürdünüz? - dedi.
Cerdiñ üstin ceektegen,		Yeryüzüne zarar veren,
Cer aldınıñ şilemirleri! 2160		Yeraltının mel'unları!
Altay üstin toskorgon		Altay üstünü kapatan
Altıgı oroonnıñ şulmustarı!		Yeraltının kötü ruhları!
Kiji edi azıktular,		İnsan eti yiyenler,
Kiji kanı suuzındular,		İnsan kanı içenler,
Cılan, baka çerülü 2165		Yılan, kurbağa askerli
Cıdı caman tañmalar!		Pis kokulu uğursuzlar!
Ölbös bütken bolgozor,		Ölümsüz yaratılmış olsanız bile,
Ölümdi meneñ alaraar – deyt. -		Ölümünüz benden olacak - dedi.
Tını cok bütken bolgozor,		Cansız yaratılmış olsanız da,
Tındarıñdı körgüzerim” – deyt.2170		Canınıza göstereceğim" - dedi.
Mını ukkan üç Şulmus		Bunu duyan üç Şulmus
Cañıs ünle kıygırıjat:		Tek ses olup bağırdı:
“Öştöp kelgen sen adadıñ ba?!		"Düşmanca gelen sen, vurdun mu?!
Öç sakıgan bis adak pa?!” deyt.		Öç bekleyen biz, vuralım mı?!" dedi.

Mını ukkan Cañar bolzo,	2175	Bunu duyan Cañar'ın ise,
Açınbas boyı açına berdi.		Öfkelenmezdi, öfkелendi.
Adınañ tüşken boyınça,		Atından inerken,
Açu koron kıygırdı:		Feryat fıganla bağırdı:
“Alıs cerdiñ şilemirleri!		"Işıksız yerin mel'unları!
Atpay öldim degençe,	2180	Vurmadan öldüm demektense,
Adıp öl!” – dep aydıp turat.		Vurup öl!" - diye söyledi.
Kaya taşka oturala,		Kayalığa oturarak,
Caka topçı çeçe tartat.		Yaka düğmesini çözdü.
Calbak töjin tögöp cüret.		Geniş düşünüy açtı.
Emçek topçı çeçip iyet,	2185	Göğüs düğmesini çözüp,
Elbek töjin tögöp beret.		Düz düşünüy açtı.
Ok tañmazı bolgojın,		Ok nişanı ise
Odojınañ cart körünet.		Karşıdan açıkça görüldü.
Cayaltalu Cañar boyı		Hünerli Cañar
Cardak ünin keñidip,	2190	Gür sesini genişletip,
Carkırada bu kaylaarda,		Neşe içinde ezgiyle mırıldanırken,
Cılım kaya taştarı		Sarp kayalıklar
Cazırt, küzürt oodılıp,		Çatırtı, uğultuyla parçalanıp,
Köçkölonip catpay kayttı.		Yuvarlandı.
Üç Şulmus şilemirler	2195	Üç Şulmus mel'unlar
Korundu kastak ogın		Zehirli temren okunu
Keske salıp otura beret.		Çekip attı.
Üçilezi birigip,		Üçü birleşip,
Cañıs caanı tartıp turat.		Sadece büyüğü çekti.
Erten tartkan eñir serüün,	2200	Sabah esen akşam serinliği,

Eñir tartkan erten serüün		Akşam esen sabah serinliği
Otura berbey kanayttı.		Devam etti.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
İlbi tarma tartınıp,		Kara büyü yapınca,
Adardıñ kajı canında	2205	Atacağı tarafta
Cayaltalu Cañardıñ		Hünerli Cañar'ın
Ok tañmaga bu bolgojın,		Ok nişanı,
Uyalu kurugın caba tutpay kanayttı.		Yuvasına basıverdi.
Eki tekpe kelijip		İki dayanağın gelip
Eki carın birigerde,	2210	İki omuzun birleştigi yere
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Korondu ogın bojudıp iyet.		Zehirli temren okunu bıraktı.
Ergek töstön ış cayılğan,		Baş parmağından duman yayılıp,
Ok bajınañ ot çöyildi.		Ok başından ateş sıçradı.
Üçilezi katkırıp	2215	Üçü kahkahalarla gülüp
Otura kalbay kanayttı.		Oturdular.
Korondu ok kelele,		Zehirli ok gelerek,
Cayaltalu bu Cañardıñ		Hünerli Cañar'ın
Ok tañmazına tiyele,		Ok nişanına değince,
Mıska tiygendiy mıyrılıp,	2220	Kayaya çarpmış gibi eğilip,
Taşka tiygendiy taykıldı.		Taşa çarpmış gibi yuvarlandı.
Cayaltalu Cañar emdi		Hünerli Cañar şimdi
Cardak ünle kıygırat:		Gür sesle bağırıp:
“Üçü katay oturıgar!		"Üçünüz birlikte oturun!
Ok-tañmagardı emdi	2225	Ok-nişanınızı şimdi
Cazap tudup beriger.		Tutup verin.

Kür köksöördi bolgojın		Geniş göğsünüzde
Kün çalídıp bereyin.		Güneşi aydınlataým.
Ayañ bolgon töjiñneñ		Açık döşünüzde
Ay çalídıp bereyin” – deyt.	2230	Ayı aydınlataým" - dedi.
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Ulay-teley uçkajıp,		Birbiri ardından ata binip,
Oturıp iygen boyunça,		Oturunca,
Karsıldada katkıñjat.		Katıla katıla gülüştüler.
Atpay öldim degeñçe,	2235	Vurmadan öldüm demektense,
Adıp öl dep aydıjat.		Vurup öl diye söylediler.
Cayaltalı Cañar bolzo,		Hünerli Cañar ise,
Tıñdu kastak bu ogın		Tesirli temren okunu
Keske salıp tarta berdi.		Çekip attı.
Eñir tartkan erten serüün,	2240	Akşam esen sabah serinliğı,
Erten tartkan eñir serüün		Sabah esen akşam serinliğı,
Eki carın birigip,		İki omzun birleşip
Eki tekpe kelijerde,		İki dayanağın geldiğı noktaya
Adıp iybey kanayttı.		Attı.
Ergek töstön ış cayılat,	2245	Baş parmağından duman yayıldı,
Ok bajınañ ot çöyilet.		Ok başından ateş saçıldı.
Kara tayga bolgojın		Kara tayga
Kap ortodoñ üzüldi.		Çuval (gibi) ortasından ayrıldı.
Atkan ogı bolgojın		Attığı oku
Üç Şulmus şilemirlerdiñ	2250	Üç Şulmus mel'unların
Kür köksineñ ödö berdi.		Geniş göğsünden geçti.
Töñözöktön üze tartıp,		Tümsekten geçip,

Okıñ ordın bektegeleyt.		Okun önünü kapattılar.
Olordıñ akkan kanınañ		Onların akan kanından
Kara cüstü alıptar	2255	Kara yüzlü alplar
Büdüp turar cañdu emtir.		Bitmişlerdi.
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Ayu çılap algırışkan.		Ayı gibi bağırmış.
Börü çilep ulujıp,		Kurt gibi uluyup,
Cayaltalı Cañardıñ	2260	Hünerli Cañar'ın
Üstine çurap keldiler.		Üstüne koşarak geldiler.
Üç canınañ sokılayt.		Üç tarafından vurdular.
Cañar baatır cañıskan		Cañar bahadır tek başına
Caya berbey soguja berdi.		Durmadan çarpıştı.
Üç at kök ayasta	2265	Üç at gök aydınlığında
Kanattu kuştıy uçkılap,		Kanatlı kuşlar gibi uçup,
Cal ceerendi sürüjet.		Cal-Ceeren'i sürdü.
Caba cedip kelgenin		Basıp gelen
Cal-Ceeren tepkende,		Cal-Ceeren teptikçe,
Kara cerge toolonot.	2270	Kara yere dizildiler.
Onoñ arı üç kara		Ondan sonra üç kara
Cañıs ceerendi araadap		Yalnız ceereni aralarına alıp
Soguja bergen bu emtiri.		Vuruştular.
Beş iytter bolgojın		Beş köpek ise
Kança cerdi aylanıp,	2275	Her yeri dolaşarak,
Sogujıp cürbey kanayttı.		Vuruşuyordu.
Cüs baatırlar bolgojın		Yüz bahadır
Üç Şulmustıñ baatırların		Üç Şulmus'un bahadırlarını

Kezip, tepsep mında cüret.		Kesip, ayaklarının altında ezdiler.
Üç Şulmustıñ emegenderi	2280	Üç Şulmus'un eşleri
Eder neme tapkılabay		Ne yapacaklarını bilemeden
Al sanaazın ıçkınıp,		Kötü düşüncelerle, endişelenip
Aylınañ ıçkpay oturgılayt.		Evden çıkmadan oturdular.
Aaylap bolbos bu tabışka		Düzensiz bu gürültüyle
Altıgı oroon silkinet.	2285	Yeraltında silkindiler.
Ağaş-taştı taygaları		Ağaç-taşlı taygaları
Çöldör bolup artıp kalat.		Çöl olup geride kaldı.
Ceti küñge tudujat,		Yedi günlük savaşta,
Cerge neme tüşpedi.		Yere hiçbir şey düşmedi.
Togus cılga tudujat,	2290	Dokuz yıllık savaşta,
Tobrakka neme tüşpedi.		Toprağa hiçbir şey düşmedi.
Cañar baatır bolgojın		Cañar bahadır
Üç Şulmustı birdeñ		Üç Şulmus'u birden
Arı-beri çaçıp turat.		Sağa-sola dağıttı.
Açınala çaçkanı		2295 Öfkeyle attığı
Altı özök keçe beret.		Altı vadi geçti.
Eki butla tepkeni		İki ayakla teptiği
Eki özök keçe beret.		İki vadi geçti.
Üç Şulmus arıyla,		Üç Şulmus güçsüzleşerek,
Cañıs kiji bolo berdi.	2300	Tek kişi oluverdi.
Bu öyinde Cañar baatır		O an Cañar bahadır
Cargak ştan, cargak ton		Deri pantolon, deri giysi
Kiyip iybey kanayttı.		Giydi.
Eki kuruttı bu ciyle,		İki kurutu yiyerek,

Eki tajuur sütti	2305	İki matara sütü
Cuda salıp içip iydi.		Yudumlayıp içti.
Aştaganı toyup,		Açlığı doyup,
Arıgan sını sergedi.		Hâlsiz düşen bedeni dinçleşti.
Üç Şulmus aydıp turat:		Üç Şulmus şöyle dedi:
“Külük bütken sen bolzoñ,	2310	"Pehlivan yaratılmış isen,
Küler idirgen üstine		Bronz idirgen üstüne
Barıp kürejip körök” – deyt.		Gidip güreşerek görelim" - dedi.
Küler idirgenge olur kelet.		Bronz idirgene onlar geldi.
Onoñ arı küreje beret.		Ondan sonra güreşti.
Üç Şulmus şilemirler	2315	Üç Şulmus mel'unlar
Cañıs kiji bolup kubularda,		Tek bir kişiye dönüşüp,
Baskan budı kazık oşkoş,		Attığı adım kazık gibi,
Tutkan kolı kakpıdıy.		Tutan eli demir kerpeten gibi.
Tıngan tınıjı ot oşkoş,		Aldığı nefes ateş gibi,
Örtöp turar cañdu emtir.	2230	Yakmış.
Cayaltalı Cañarım		Hünerli Cañar'ım
Eki bolçok kuruttı,		İki parça yuvarlak kurutu,
Eki tajuur ak sütti		İki matara ak sütü
İçip algan kiyinde,		İçtikten sonra
İyde-küçi kojulıp cüret.	2325	Gücü-kuvveti arttı.
Cargak meeleyin kiyip iydi.		Deri eldivenini giydi.
Kolı izüdeñ ıjık boldı.		Eli sıcaktan korundu.
Küler idirgen bolgojın		Bronz idirgen ise
Üzügi cok bazıtka		Durmadan
Aldınañ örö ot çılap,	2330	Alttan yükselen ateş gibi,

İzip cadar cañdu emtir.		Isınıyormuş.
Eki baatır emdi bolzo,		İki bahadır şimdi
Aldındagızınañ artık		Altlarındaki fazlalıkları
Arı-beri birkajıp,		Sağa-sola fırlatıp,
Küreje berbey kanayttı.	2335	Güreşmeye başladı.
Boro çıçkan bolup kubulgan		Boz sıçana dönüşen
Temir-Çookır ercine		Temir-Çookır kıymetli
Üç Şulmustıñ bu curtın		Üç Şulmus'un yurdunu
Üze şindep körgön emtiri.		Tamamıyla araştırıp incelemiş.
Ol cerde çıçkandar	2340	Orada sıçanların
Onçozi onon korkup,		Hepsi ondan korkup,
Cer başka kaçıptır.		Başka yere kaçtılar.
Kiçinek Şulmustıñ		Küçük Şulmus'un
Taş örgöözine kirip kelze,		Taş sarayına girdiğinde,
Kara-Taacı emegeni	2345	Hanımı Kara-Taacı
Tal-tabışka çıdaşpay		Gürültüye dayanamayıp
Eki kollo bajın		İki elini başına
Caba tudup bu algan		Bastırarak
Aaylanıp bolboy oturat.		Zar zor oturuyordu.
Boro çıçkan emdi bolzo	2350	Boz sıçan şimdi ise
Castık aldında tülküürdi alıp,		Yastık altındaki anahtarı alıp,
Kara çoy örgööni köstöp,		Dökme demirden kara sarayı gözetleyip,
Kazıp salgan içegenile		Kazdığı yerden
Eles edip mañtay berdi.		Hızla koşup uzaklaştı.
Cedip bargan boyınça,	2355	İlerlerlerken,
Ejikti örö tırmanıp çıgala,		Kapıdan tırmanarak çıkıp,

Tülküürile açıp iyerde,		Anahtarı soktuğunda
Kaalgazı açıla berbey kayttı.		Kilidi açıverdi.
Cañarçı dep caraş kıs		Cañarçı adlı güzel kızın
Edi-kanı kugarıp kalgan	2360	Gövdesi kuruyup kalmış
Kara-mama tarmaga bastırıp,		Kara-mama büyüsünün etkisiyle,
Kalıñ uykudañ oygonboytır.		Ağır uykudan uyanamamış.
Temir-Çookır silkinele,		Temir-Çookır silkinince,
Bütkül boyı tura tüşti.		Tüm bedeni durdu.
Altın-möñün bu cüstükti	2365	Altın-gümüş yüzüğü
Azuzıla kapsıyla,		Dişiyle kaparak,
Kıs cüregine capşırat.		Kızın yüregine bastırdı.
Kalıñ uykuda Cañarçı		Derin uykudaki Cañarçı
Oygono berbey kanayttı.		Uyanıverdi.
Örö turgan boyunça,	2370	Ayağa kalkınca,
Temir-Çookırdı bu tanıp,		Temir-Çookır'ı tanıyıp
Katkırıp iybey bu kanayttı.		Kahkahalarla güldü.
Temir-Çookır ercine at		Temir-Çookır kıymetli at
Arçımaktı tujürıp aydat:		Heybeyi indirip şöyle dedi:
Cer-Kindigi eneñ bergen,	2375	Cer-Kindigi enenin verdiği
Bir bolçok kurut la		Bir parça yuvarlak kurutla
Bir tajuur süt bar.		Bir matara süt var.
Kapşay türgen ajan” – deyt.		Çabuk hızlıca ye" - dedi.
Cañarçı dep caraş kıs		Cañarçı adlı güzel kız
Arçımaktı kodorıp,	2380	Heybeyi alıp,
Cañıs bolçok kurut cidi,		Bir parça yuvarlak kurut yedi,
Bir tajuur sütti bolzo,		Bir matara sütti ise

Cañıs tımp içip iydi.		Tek yudumda içti.
Aştağan kursağı toyıp,		Acıkan karnı doyup,
Arığan sını seriy berdi.	2385	Halsız düşen bedeni dinçleşti.
Onoñ arı Temir-Çookır		Ondan sonra Temir-Çookır
Ne bolgonın onçozın		Olup bitenin hepsini
Aydıp berbey kanayttı.		Anlatıverdi.
Cañarçı, baatır kıs,		Cañarçı, bahadır kız,
Altın cüstükte alala,	2390	Altın yüzüğü alarak,
Sol kolınıñ bolgojın		Sol elinin
Orton sabarına sugat.		Orta parmağına taktı.
Temir-Çookır adınıñ		Temir-Çookır atının
Bajı-közin sıymay tudup,		Başını, gözünü sıvazlayıp,
Cıtap, okşop turbay kayttı.	2395	Koklayıp, öptü.
Temir-Çookır emdi aydat:		Temir-Çookır şimdi şöyle söyledi:
“Kalak kokuy Cañarçım, -deyt,-		"Ah Cañarçı'm, - dedi.
Soodop öy ötkürbeek,		Dinlenerek zaman kaybetmeyelim,
Öştülerdiñ tındarın		Düşmanların canlarını
Ayrıp alar ep kerek – deyt -	2400	Düzgünce ayırmamız gerek- dedi.
Sen kargan emegen bolup		Sen ihtiyar bir kadın haline
Cazap kubulup al.		Dönüş.
Men kök torbok boloyın – deyt. -		Ben gök tosun olayım - dedi.
Sen korkugan-ürkügen kiji bolup		Sen korkan-ürken kişi olup
Kiçinek Şulmustıñ örgöözine kir.	2405	Küçük Şulmus'un sarayına gir.
Bu cüstükle cañıp iyzeñ,		Bu yüzükle gidersen,
Ol seni tanıbas – deyt, -		O seni tanımaz - dedi.
Men deze kök torbok bolup,		Bense gök tosun olup,

Ejigine barala,	Kapısına giderek,
Söykönip, süzüp ogurayın. 2410	Toslayıp böğüreyim.
Ol tušta Kara-Taacı	O zaman Kara-Taacı
Meni sogorgo çıksa la,	Beni vurmaya çıksa da,
Bu tujunda men onı	Bu sefer ben ona
Toolodo süzüp iyerim.	Hesaplayarak toslarım.
Üç kayırçaktı sen tülküür cokko	2415 Üç sandığı sen anahtarsız
Bu cüstükle cija tartıp aç.	Bu yüzükle sürterek aç.
Onı kapşay açala,	Onu hemen açarak,
Üç sarı cılanıñ baldarın	Üç sarı yılanın yavrularını
Tutkan boyınça, öltür" – deyle,	Tutar tutmaz öldür" - diyerek,
İlgin cargak meeleydi 2420	Güderi eldiveni
Alıp berbey kanayttı.	Aldı.
Cañarçı dep caraş kıs	Cañarçı adlı güzel kız
Cada tujüp añdanarda,	Yatıp yuvarlanınca,
Kargan emegen bolo berdi.	Yaşlı kadın oldu.
Temir-Çookır at bolzo, 2425	Temir-Çookır at ise,
Arı-beri aylanarda,	Sağa-sola yuvarlanıp
Kök buka bolo berdi.	Gök boğa oldu.
Kargan emegen bolgon kıs	İhtiyar kadın olan kız
Celim kara çiraylu,	Tutkal karası gibi,
Celber kara bu çaçtu, 2430	Dağınık kara saçlı
Kara arçuul camıngan	Kara örtüyle örtülmüş halde
Kiçinek ol Şulmustıñ	Küçük Şulmus'un
Örgöözin emdi bu köstöp	Sarayını şimdi dikkatlice izleyip
Bazıp iybey kanayttı.	Yürüyordu.

Anca-mınça bolbodi	2435	Böylece
Taş örgöniñ kaalgazın		Taş sarayın kilidini
Aça tartıp kirgen turdı.		Açıp girdi.
Ot canında Kara-Taacı		Otluk tarafında Kara-Taacı
Onı cazap körböyt tö.		Onu görmemiş.
Kargan emegen bolgojın	2440	İhtiyar kadın ise
Kaltırıp tırkırgan		Kahkahalarla gülüp
Korkugan ünile surap ugat:		Korkulu bir sesle sordu:
“Kandiy cetker tabılğan?		"Hangi felakete uğradın?
Kaydañ cuu-çak tüşti?” – dep,		Nasıl savaşa düştün?" - deyip,
Sonurkap surap oturat.	2445	Şaşkınlıkla sordu.
Kara-Taacı kılças edip bu körördö,		Kara-Taacı yan tarafa bakarken,
Sol kolınıñ sabarında		Sol elinin parmağındaki
Altın-möñün cüstügile		Altın-gümüş yüzüğünü
Cañıy tudup iybey kayttı.		Salladı.
Kara-Taacı tanıbadı.	2450	Kara-Taacı tanımadı.
Aytkan sözi mindiy boldı:		Söylediği söz şöyle oldu:
“Aylu-kündü Altaydañ		"Aylı-günlü Altay'dan
Üç Kurbustan Kuday’ınañ		Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu ol bütken		Hünerli yaratılmış
Cañar dep caan baatır	2455	Cañar adlı ulu bahadır
Cuulap kelgen bu la – deyt. -		Savaşmaya gelmiş - dedi.
Ögönimdi aytkan edim,		Büyük yaşlı kişiye söyledim,
Cayaltalu bu bütken		Hünerli yaratılmış
Cañar dep baatırla		Cañar adlı bahadıra
Berişpezeñ kaydar dep.	2460	Engel olmasın diye.

Meniñ sözim ol ukpay		O benim sözümü dinlemeyip
Adamniñ aytkanın ugup,		Atamın söylediklerine uyup
Çaktı, cuudı ol başladı, - deyt. -		Vurdu, savaşa o başladı, - dedi.
Sıynın oyto cetir degem,		Kızkardeşini geri getir dedim,
Onı baza ukpadı – deyt. -	2465	Onu da dinlemedi - dedi.
Öç bolor dep men bilgem,		Ben öç alacağını anladım.
Emdi cañıs arga		Şimdi tek çare
Adamnañ boluş sakır” – dep,		Babamdan yardım beklemek" - diye,
Ayda salbay kanayttı.		Söyledi.
Ança-mınça bolbodı,	2470	Çok zaman geçmeden,
Kök torbok bolgojın,		Gök tosun ise,
Kürkürede bustagança,		Uğuldayarak böğürüp,
Taş örgööniñ ejigine		Taş sarayın kapısına
Cedip kelgen boyunça,		Varınca,
Bustap, ogurıp mında	2475	Böğürerek burada
Örgöö ejigin süzüp,		Saray kapısına toslayıp,
Söykönip tura berbey kayttı.		Sürtünerek bekliyordu.
Kara-Taacı açınıp,		Kara-Taacı sinirlenip,
Örö turup, arbandı:		Yerinden kalkarak, azarladı:
“Ölgöndi öçöyt dep,	2480	"Ölümüne mi susadın deyip,
Kodurlu torboktoñ örö		Uyuz toσουνdan yukarı
İralanıp turganın” – deyle,		Uzaklaş" -diyince
Tal sabırlı çıga kondı.		Söğüt (?) çıktı.
Torbok arı bolordo,		Kötüleşen küçük tosun,
Sogorgo kiynineñ tap etti.	2485	Arkasından vurmak istedi,
Torbok oyto burulala,		Tosun geri dönerek,

Kara-Taacını cıga süzüp,		Kara-Taacı'ya toslayıp yıkarak,
Katu cerge toolottı.		Sert zemine çarptırıp döndürdü,
Kara-Taacınıñ kalak sıgıdında		Kara-Taacı'yı iyice sıkıştırınca
Küreñ-Taacı, Sarı-Taacı	2490	Küreñ-Taaacı, Sarı-Taacı
Cedip kelgen bu mında		Yetişip gelerek
Kök torboktı bu bolzo,		Gök tosuna,
Agaş-taşla sokılayt.		Sopa ve taşlarla vurdular.
Kök torbok cada tüşüp,		Gök tosun yere yatarak,
Añdanıp iybey kanayttı.	2495	Yuvarlanıp sallandı.
Oyto turup kelgejin		Geri geldiğinde
Temir-Çookır at boyı		Temir-Çookır at
Tura tüşpey kanayttı.		Durmadan devam etti.
Üç taacı alaattıp,		Üç taacı sersemleyip,
Kirer cerin tapkılabay,	2500	Girecek delik bulamadılar,
Oostorın açala, mında		Ağızlarını açarak,
Tura kalgan emtiri.		Kalakaldılar.
Kargan emeen emdi bolzo,		Yaşlı kadın ise şimdi,
Üç kamdunıñ baldarın,		Üç su samurunun yavrularını,
Üç sarı cılanıñ baldarın	2505	Üç sarı yılanın yavrularını
Oñ kolinga tudıngan		Sağ eliyle tutup
Çıgıp kelbey kanayttı.		Çıkıp gitti.
Temir-Çookır at bolzo,		Temir-Çookır at,
Üç Taacını cıga tebet.		Üç Taacı'yı tepip çiğnedi.
Üç taacı örö turbay,	2510	Üç taacı ayağa kalkamadı,
Onoñ arı ölö bertir.		Ondan sonra öldüler.
Kargan emeen emdi bolzo,		Yaşlı kadın şimdiyse,

Kanattu attı minele,		Kanatlı ata binerek,
Kaandar küreşken cerdi köstöp,		Kağanların güreştiği yeri izleyip,
Eles edip cüre berdi.	2515	Gözden kaybolup ilerledi.
Üç Şulmustıñ örgöö canında		Üç Şulmus'un sarayının yanında
Onço cuulgan ulustarı		Toplanan halkları
Oñdop bolboy artıp kaldı.		Düzene sokuyordu.
Onoñ arı körör bolzo,		Ondan sonra gördü ki,
Calbış caldu Cal-Ceeren	2520	Alev yeleli Cal-Ceeren
Üç kara atla soguşkança,		Üç kara atla savaşarak,
Aldırışpay cürgen emtir.		Teslim olmadan mücadele etti.
Ezer-kazar eki taygıl		İki heybetli büyük köpek
Üç kara iyttirdi		Üç kara köpeği
Üze tartıp keriyle,	2525	Birlikte sürükleyip
Cayaltalu Cañarga		Hünerli Cañar'a
Bolujarga kelgen emtir.		Yardıma gelmişler.
Üç Şulmus şilemirlerdiñ		Üç Şulmus mel'unların
Calmaş etterin cara tartıptır.		Uyluk etlerini kesip parçalamışlar.
Agıp tüşken kanınañ	2530	Akan kanından
Baka, cılan cılıjat.		Kurbağa, yılan dökülüp, süründü.
“Kandıy-mındıy emegen!?”		"Hani o ihtiyar kadın!?"
Kaan kijiniñ adına miner! – dep,		Kağan kişinin atına binen! - deyip
Cañar baatır boyında		Cañar bahadır
Alań kaykap turbay kayttı.	2535	Şaşırıp kaldı.
Kubulıp kalgan Cañarçı		Şekil değiştiren Cañarçı
Akazınañ surap turat:		Ağabeyinden sordu:
“Er kijiniñ tının		"Er kişinin canını

Emdi kem öltürzin?" – deyt		Şimdi kim alsın?" - dedi
Cayaltalu Cañar aydat:	2540	Hünerli Cañar konuştu:
"Onı tapkan ep-süme		"Onun çaresini bulacak olan
Meniñ küçim ol emes.		Benim küçüğüm değil.
Temir-Çookır ercineniñ		Temir-Çookır kıymetliniñ
Ep-argazı bu – dedi -		İşi bu - dedi.
Temir-Çookırğa ber,	2545	Temir-Çookır'a ver,
Cerge bılça tepsin" – dedi.		Yerde ezip çiğnesin" - dedi.
Üç kamduniñ baldarın		Üç su samurunun yavrularını
Cerge salardıñ kajı canında		Yere bıraktığı tarafta
Temir-Çookır at bolzo,		Temir-Çookır at,
Cerge olordı tujürbey	2550	Onları yere düşürmeden
İlcirmezile bu kojo		Zincirle hepsini
Oodo çaynap iyele,		Ufalayıp çiğneyerek,
Bıkırıp iybey kanayttı.		Paramparça etti.
Bu öyinde üç Şulmus		O an üç Şulmus
Cañar baatırdı kuçaktangança	2555	Cañar bahadırı kucaklayarak
Temir-Çookır attıñ canına		Temir-Çookır atın yanına
Kelip tüşken boyunça,		Ulaşana kadar
Ölö berbey kanayttı.		Öldü.
Cayaltalu Cañar emdi		Hünerli Cañar şimdi
Kara cañıs sıynın tanıp,	2560	Biricik kızkardeşini tanıyıp,
Bajı-cardın sıymayla,		Başını-omzunu sıvazlayıp,
Kabıra tudup okşop turat.		Kavrayarak öptü.
Temir-Çookır attıñ bolzo,		Temir-Çookır atını ise,
Bajı-közin sıymap,		Başını, gözünü sıvazlayarak,

Baza okşop turbay kayttı.	2565	Tekrar öptü.
Cañarçı dep cañıs sını		Cañarçı adlı biricik kızkardeşi
Akazın döön, içke köröt.		Ağabeyine doğru, içeri baktı.
“Kalak-kokuy, akam, - dedi,		"Ah, ağabeyim, - dedi,
Kiçinek Şulmustıñ emegeni		Küçük Şulmus'un eşi
Kara-Taacı bolgon emtiri.	2570	Kara-Taacı imiş.
Bos Erliktiñ bolgojın		Bos Erlik'in ise
Erke oçı kızı ol emtir.		Kıymetli kızı imiş.
Meni ol tanıp bolboy,		O beni tanımayıp,
Aytkan sözi mindiy edi:		Şunları söyledi:
“Adamnañ boluş sakıp	2575	"Atamdan yardım bekleyip
Oturganı bu” – degen.		Duruyoruz" - dedi.
Bos Erliktiñ bolgojın		Bos Erlik'in ise
Sokor-Kara baatırı,		Sokor-Kara bahadırı,
Kök buka atka mingen,		Gök boğa ata binmiş,
Kança tümen alıptarlu	2580	Çok sayıda alpı
Kal çerüzin cuup algan		Kahraman askerlerini toplamış
Üç Şulmuska bolujarga,		Üç Şulmus'a yardıma,
Kelip catkan emtiri.		Gelmişler.
Kalak kokuy, akam – deyt, -		Ah, ağabeyim -dedi,
Kandu cuu bolgolok.	2585	Kanlı savaş olacak.
Süünerge bolbos – deyt. -		Sevinç olmayacak -diye söyledi.
Cüs baatırlar bu bolgojın		Yüz bahadır
Üç Şulmustıñ cetkerlerin		Üç Şulmus'un ruhlarını
Üldübile üze çabıp,		Kılıçla parçalayıp,
Attarıla tepsetken emtiri.	2590	Atlarıyla çiğnemişler.

Emdi bolzo cüs baatırlar		Şimdiyse yüz bahadır
Ebirip kelele, kilemci coktoñ		Dolaşıp gelerek, umursamadan
Üç Şulmus şilemirlerdiñ		Üç Şulmus mel'unların
Aylı-curtın bolgojin		Evini-yurdunu ise
Körnö otlo örtöp,	2595	Harlı ateşle yakıp,
Oodıp, çaçıp turgan emtir.		Parçalayıp, savurmuş.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Kızıl ceeren attarlu		Kızıl ceeren atlı
Cüs tüñey baatırların		Yüz eş bahadırın
Açu-koron kıygı salıp,	2600	Acı çığlıklar atıp,
Ama-tomo sığırıp,		Öteye, beriye ıslık çaldı.
Cük araydañ toktodıp alat.		Zar zor durdurdu.
Öştüler kırılıp bojoordo,		Düşmanlar kırılıp biterken,
Ak carıktıñ albatızı		Ak dünyanın halkı
Cañıs cerge cuulıjıp kelet.	2605	Işıksız yere toplanıp geldi.
Kubulıp algan Cañarçı		Şekil değıştiren Cañarçı
Ak arçuulın koynınañ		Ak örtüyü koynundan
Ala koygon kiyninde,		Çıkardıktan sonra,
Ak calanga caya salat.		Ak ovaya serdi.
Arı-beri ekçeerde,	2610	Sağa-sola hafifçe sallayınca,
Alama-şikir aş tolot.		Lezzetli yemeklerle doldu.
Calañ bolgon kecimderge		Ova gibi eyer keçelerine
Alama-şikir aş çoğıp,		Lezzetli yemek doldurup,
Albatınıñ ortozına		Halkının ortasına
Cañarçı caraş kıs emdi	2615	Cañarçı güzel kız şimdi
Cayıp cürbey kanayttı.		Seriverdi.

Ak carıktıñ albatızı		Ak dünyanın halkı
Alama-şikir aş cip,		Leziz yemekler yiyip,
Cañarçını aş uçun		Cañarçı'ya yemek için
Alkap, çümdep maktayılayt.	2620	Hayır duaları edip, övdüler.
Bojobos, tügenbes bu aştan		Bitmez, tükenmez bu yemekten
Cañar, Cañarçı kojo ajanat.		Cañar, Cañarçı hep birlikte yedi.
Albatı ajanıp bojoordo,		Halk yemeğini bitirirken,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Örö turup aydıp turat:	2625	Ayağa kalkıp konuştu:
“Erlik biydiñ bu emdi		"Erlik biy'den şimdi
Kök buka atka mingen		Gök boğa ata binen
Sokor-Kara baatırı		Sokor-Kara bahadırı
Kança tümen alıptarlu,		Çok sayıda alplı,
Kal çerüzin baştagan	2630	Kahraman askerini yönetmiş
Üç Şulmuska bolujarga		Üç Şulmus'a yardıma,
Kelip catkan bu emtiri.		Gelmişler.
Olor cedip kelgejin,		Onlar yetişip gelince,
Ak bıyannıñ tal ortozi,		Ak malın yarısı,
Albatı-conımnıñ köp carımızı	2635	Halk-tebaanın yarısından çoğu
Alıs cerden bu canbay		Işıksız yerden dönemeyip
Ceñ castanıp ölör emtiri.		Yenine yaslanıp ölmüş.
Cüs tüñey baatırlarım,		Yüz eş bahadır
Albatı-condı baştap,		Halk-tebaayı yönetip,
Altayıgarga canaar”- deyt.	2640	Altay'ınıza dönün" - dedi.
Cüs baatırlar bolgojın		Yüz bahadır
Tömön körgön köstörin		Aşağıya bakan gözlerini

Örö körböy turgulayt.		Yukarıya bakamadan kaldırdı.
“Kayran karu baatırlarım,		"Saygıdeğer bahadırlarım,
Ak bıyan la albatını	2645	Ak mal ile halkı
Alıs cerge ne kırdırar.		Işıksız yerde nasıl yok ettiler.
Aytkan sözimdi ugugar – deyt, -		Söylediğim sözü dinleyin - dedi,
Ak bıyandı odorluga		Ak malı otlakta
Albatını odınduga		Halkı yurttta
Amıradıp alıp barıgar, - deyt.-	2650	Dinlendirerek gidin, - dedi.
Altayıgarga cedip barzagar,		Altay'ınıza varınca,
Ak örgööni cazagar – deyt.-		Ak sarayı toparlayın - dedi.
Albatıma bolgojın		Halkım
Cıda tudunıp cuu kirbezin.		Ok-kargı kuşanıp savaşa girmesin.
Ak bıyanga bolgojın	2655	Ak mala ise
Azu tiştü börü tabarbazın” – deyt.		Köpek dişli kurt saldırmassın" - dedi.
Onoñ arı cüs baatır		Ondan sonra yüz bahadır
Albatı condı bu baştap,		Halk tebaasını yönetip,
Ak carıktı köstöp,		Ak dünyaya bakarak,
Atanıp iybey kanayttı.	2660	Gittiler.
Cañar baatır em bolgojın		Cañar bahadır şimdi
Ayrı colgo cetire		Ayrı yola giden
Albatı-conın üydejet.		Halk-tebaasına uğurlama töreni yaptı.
Onoñ arı akalu-sıyındı,		Daha sonra ağabey-kardeş,
Ezen-kazar eki iydile,	2665	İki iyi büyük köpekle,
Bos Erliktiñ bu bolgojın		Bos Erlik'in
Kök bukaga ol mingen		Gök boğaya binen
Sokor-Kara baatırınıñ		Sokor-Kara bahadırının

Keler colın mında sakıp,		Geldiği yolu bekleyip,
Eki adın amıratkan,	2670	İki atını dinlendirmiş,
Ep-sümeni kuuçındajıp		Yöntem üzerine sohbet edip
Otura berbey kanayttı.		Oturdular.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Kaptırgazın açā tartıp		Sandığını açıp
Altın sürlü ay sudurın	2675	Altın işlemeli ay sudurunu
Kodoro tartkan boyınça		Çıkarınca
Acıktap emdi oturar bolzo,		Dikkatle incelediğinde,
Kök bukalu Sokor-Kara baatır		Gök boğalı Sokor-Kara bahadır
Kança tümen alıptarlu,		Çok sayıda alplı,
Kal çerüzin eeçitken,	2680	Kahraman askerlerini arkasına almış,
Olor caar uulangan emtir,		Onlara karşı yönelmiş,
Orto colgo cetpegen boltır.		Orta yola ulaşamamış.
Anań arı körüp, turza,		Ondan sonra görmüş ki,
Bos Erliktiń bu bolgojın		Bos Erlik'in
Erke karu Kara-uulı	2685	Erke Kara-uul'ı
Ay-kaannıń kızın körörgö,		Ay-kaan'ın kızını görmek üzere
Aylu-kündü Altayıdöön		Aylı-günlü Altayına doğru
Atana bergen emtiri.		Yola çıkmış.
Oyto cangan colı cok,		Geri dönüşü olmayan
Oyto canar tujunda	2690	Dönüş sürecinde
Col ortodo cetker bolor,		Yol ortasındaki tehlike,
Çoçıdılu bu emtiri.		Korkutucuymuş.
Anań arı körüp turza,		Sonrasında bakmış ki,
Cüs tüñey baatırlar		Yüz eş bahadır

Albatı-condı baştağan,	2695	Halk-tebaayı yönetmiş,
Ak bıyanın olor aydap,		Ak malını sürüp,
Ak carıkka çıgıp kalğan.		Ak dünyaya çıkmışlar.
Amırap catkan emtiri.		Dinlenmişler.
Akalu-sıyındı bolgojın		Ağabey-kardeş ise
Eki adın eertep iydi.	2700	İki atını eyerlemişler.
Ezer-sezer eki iydi		Sezici iki köpeği
Ol eküdiñ canında		O ikisinin yanında
Üç kara iytterge		Üç kara köpeğe
Bu tutırğan şırkaların		Çıkan yaralarını
Calagıláp catkılayt.	2705	Yalatıyorlarmış.
Eki karındaş emdi bolzo,		İki kardeş şimdiyse,
Eki iydin sıymagıláp		İki köpeği okşayıp
Erkeledip oturgılayt.		Şefkat gösteriyorlarmış.
Ezer-kazar eki iytitiñ		İki heybetli büyük köpeğin
Şırkaları bu bolzo,	2710	Yaraları,
Cazılıp baratkan emtiri.		İyileşmiş.
Eki iydi bu emdi		İki köpeği şimdi
Bos Erliktiñ colın şırtep		Bos Erlik'in yolunda dikkat kesilip
Küñküldede üre berdi.		Gün doğana dek ürüdü.
Eki karındaş emdi bolzo,	2715	İki kardeşse,
Beletenip sakıy berdi.		Hazırlanıp bekledi.
Ança-mınça bolboy turup,		Çok zaman geçmeden,
Bos Erliktiñ colınañ		Bos Erlik'in yolundan
Boro tuman borkuradı.		Gri duman yükseldi.
Kara-küreñ bu tuman	2720	Kara-kahve duman

Kaynap çıkpay kanayttı.		Kaynadı.
Ogo-bogo bu cetpey,		Fazla zaman geçmeden,
Cerdiñ üsti bu cerde		Yerin üstündeki bu yerde
Ay karañuy bolo berdi.		Ay karardı.
Cañarçı dep bu sıynı	2725	Cañarçı adlı bu kızkardeşi
Altın-möñün cüstügin		Altın-gümüş yüzüğünü
Sabarınañ suura tartıp,		Parmağından çıkarıp,
Oñ şaňkızın çeçele,		Sağ taraftaki saç örgüsünü çözerek,
Temir-Çookır adınıñ		Atı Temir-Çookır'ın
Çürmejine buulap iyet.	2730	Perçemine bağladı.
Altın cüstüktiñ carkınına		Altın yüzüğün ışıǵıyla
Alıs cer carıy berdi.		Işıksız yer aydınlandı.
Kara tuman bu serip		Kara duman açılıp
Kaya-taşka tarkap turat.		Kayalıǵa dağıldı.
Onoyıp olor oturgança,	2735	Onlar böyle duruken,
Kök bukazın minip algan		Gök boǵasına binen
Sokor-Kara baatır bolzo,		Sokor-Kara bahadır ise,
Alıptarın aydap algan		Alplarını önüne katmış
Ekelip catpay kanayttı.		Alıp getirmiş.
Mını körgön eki karındaş	2740	Bunu gören iki kardeş
Ak bolot üldüzlerin alıp		Ak çelik kılıçlarını alıp
Kaya-taşka cañıy tudat.		Kayalıǵa salladı.
Attarına mingilep		Atlarına binerek
Tura berbey kanayttı.		Durmaksızın ilerledi.
Cayaltalu Cañar baatır	2745	Hünerli Cañar bahadır
Küler kalban börügin		Bronz işlemeli kürkünü

Kulak töskö keptey tarttı.		Kulağının dibine kadar çekti.
Kara köskö kan çağılğan,		Kara gözüne kan oturmuş,
Katu tijin kıcıradıp		Sert dişlerini gıcırdatıp
Mında emdi turbay kayttı.	2750	Böylece duruyormuş.
Emegen bolup kubulğan		İhtiyar kadına dönüşen
Cañarçı dep caraş kıs		Cañarçı adlı güzel kız
Kara arçuulın katay tudup,		Kara örtüyü takıp,
Eki kulagin em katay		İki kulağını birlikte
Tartınıp iygen bu turat.	2755	Kapatıp örtmüş.
Cañar degen baatırdıñ		Cañar adlı bahadırın
Eçki terezi cargak kebi		İşlenmiş keçi derisinden giysisi
Altın cüstük carkınına		Altın yüzüğün parıltısıyla
Alıs cerde caltırıyt.		İşıksız yerde ışıldadı.
Otko, suuga çıdajar	2760	Ateşe, suya dayanıklı
Meeleylerin kiyip iygen		Eldivenlerini giyip
Cañar baatır sıyınıla		Cañar bahadır kızkardeşiyle
Emdi belen turgulayt.		Şimdi hazır beklediler.
Sokor-Kara bu baatır.		Sokor-Kara bahadır.
Aylık cerdeñ alğırat,	2765	Ayın olduğu yerden bağırdı,
Kündük cerdeñ kürküreyt.		Güneşin olduğu yerden gürüldedi.
Bar çilep, şınırt etti,		Kaplan gibi, fırladı,
Teñeridiy kürküreyt:		Gök gibi gürüldeyerek:
“Er öltürüp emeribe!		"Er öldürüp övünme!
At öltürüp amtajıba!	2770	At öldürmeye alışma!
Üç Kurbustan Kudaydañ		Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu bütken Cañar		Hünerli yaratılmış Cañar

Ceñ castanıp ölöriñ.		Yenilip öleceksin.
Calbış-ceeren adıñ		Calbış-ceeren atın
Cal castanıp ölör – deyt. -	2775	Yelesini yayıp yığılacak - dedi.
Üç Şulmustı öltürgen uçun		Üç Şulmus'u öldürdüğün için
Öçin men alarım – deyt.		İntikamı ben alacağım- diye söyledi.
Aylık cerge tüşken bolzoñ		Ayın olduğu yere gitsen
Altayıña canbazıñ.		Altay'ına dönmezsin.
Cer aldına tüşken bolzoñ,	2780	Yeraltına girsen,
Cer-curtiña salbazım,		Yerine-yurduna göndermem,
Bajıñ bolzo, ayak bolor.		Başın, ayak olur.
Budıñ bolzo, tayak bolor.		Kolun, baston olur.
Özök kaniñ içirim.		İç kanını içirim.
Ökpö-cüregiñdi ciirim” – deyt,	2785	Ciğerini, yüreğini yerim" - dedi.
Mını ukkan Cañar baatır		Bunu duyan Cañar bahadır
Aydıp turbay kanayttı:		Söyledi:
“Açap, toro Erlikteñ		"Aç gözlü, doymaz Erlik'ten
Alkış-bıyan surabagam.		Hayır duası istemedim.
Bos Erliktiñ boyınañ	2790	Bos Erlik'in kendisinden
Boluş men surabagam.		Yardım beklemedim.
Onıñ uçun meni öştöp,		Onun için bana düşman olup,
Aylı-curtımdı oodolo,		Evimi-yurdumu yıkarak,
Ak malımdı aydayla,		Ak malımı güderek,
Albatımdı olcolop	2795	Halkımı esir alıp
Aydarı cok kıynagan,		Tarifsiz işkenceler etmiş,
Cañıs karu sıynımdı		Biricik değerli kızkardeşimi
Kara-mama tarmazıla		Kara-mama büyüyle

Kolı-budın kijendep,		Elini-kolunu zincirleyip,
Alıs cerge ekelele,	2800	Işıksız yere götürerek,
Aydarı çok kıynagan uçun,		Tarifsiz eziyet ettikleri için,
Üç Şulmus şilemirler		Üç Şulmus mel'unlar
Meneñ kayral alğan – deyt,-		Benden karşılığını aldılar - dedi,
Seneñ men korkubazım – deyt. -		Ben senden korkmuyorum - dedi.
Öştöp kelgen sen bolzoñ,	2805	Düşmanca gelirsen,
Ölümdi meneñ alarñ.		Ölümün benden olacak.
Bazınıp kelgen sen bolzoñ,		Boyun eğip gelirsen,
Bajıñdı kezip çaçarım.		Başını kesip atarım.
Kiji bajı ayaktu,		İnsan başı ayaklı
Kiji kanı suuzındı.	2810	İnsan kanı içici.
Balalu kijini bolgojın,		Çocuklu kişiler
Balazınañ ayrıganıgar.		Çocuğundan ayrıldı.
Curttu catkan ulustı		Yurtlu ulusu
Curtınañ sler ayırdaar.		Yurdundan sizler ayırdınız.
Kiji edi azıktu.	2815	İnsan etini yemek,
Kiji söögin odın etken		İnsan kemiğini odun yapan
Cer aldınñ şilemirleri		Yeraltının mel'unları!
Meneñ ülüü alaraar!" – deyle,		Benden payınızı alacaksınız!" - diyerek,
Eki karındaş emdi bolzo,		İki kardeş şimdi
Üldülerin cañıy tudup,	2820	Kılıçlarını sallayıp,
Alıptarga udura		Alplara karşı
Çurap barbay kanayttı.		Koşuyorlardı.
Arı ötsö altan muñnañ,		Bir taraftan geçse altmış bin,
Beri ötsö bejen muñnañ		Diğer taraftan geçse elli binini

Çaba berbey kanayttı.	2825	Kesiverdiler.
Öştöp kelgen öştüledi		Nefretle gelen düşmanı
Ökpö keptü keskileyt,		Ciğerlerini kestiler,
Ölön çilep çapkılayt,		Ot gibi biçtiler,
Ezer-kazar eki iyt		İki heybetli büyük köpek
Öştülerdiñ kecirin	2830	Düşmanların gırtlığını
Üze tartıp, arı-beri		Kapıp, sağa-sola
Bırkap mında çaça berdi.		Dağıtıp saçtı.
Eki karındaş emdi bolzo,		İki kardeş şimdiyse,
Et-kandarı izip,		Gövdeleri ısınıp,
Kanıga bergen cürgüleyt.	2835	İntikamlarını almış oldular.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Kök bukalu Sokor-Kara		Gök boğalı Sokor-Kara
Cayaltalu Cañarğa		Hünerli Cañar'a
Buka çılap bustap,		Boğa gibi böğürüp,
Buura keptü ogurıp aydat:	2840	Derinden bir sesle bağırıp söyledi:
“Alıptarımdı kırğañ uçun		"Alplarımı kırdığın için
Budiñ kezip bajiña salarım,		Ayağını kesip başına koyacağım,
Bajiñ kezip budiña salarım” – deyle,		Başını kesip ayağına takacağım" - diyerek,
Sokor-Kara üldüzile		Sokor-Kara kılıcıyla
Cañar baatırdı çabarda,	2845	Cañar bahadıra hızla koştuğunda,
Talayıp çapkan üldüzi		Salladığı kılıcı
Tal ortodoñ sına beret.		Ortasından kırıldı.
Cayaltalu Cañar bolzo,		Hünerli Cañar ise,
Açınala, aydıp iyet:		Öfekelenerek, şöyle dedi:
“Cerdiñ üstin ceektegen,	2850	"Yer üstünde şeytanlaşıp,

Albatını tüymetken.		Halkını endişelendirme.
Alıptar kanın içele,		Alpların kanını içtiğin halde,
İçin seniñ carılbagan.		Senin için yarılmamış.
Kezerler edin sen ciyle,		Yiğitlerin etlerini yerken,
Keciriñ seniñ üzülbegen.	2855	Gırtlığın parçalanmamış.
Alıs cerdiñ almızı,		Işıksız yerin almısı,
Cer aldınıñ celbizi,		Yeraltının soysuzu,
Ceskinçilü tañma” – deyle,		Nefrete bağlanma" - diyerek,
Ak bolot üldüzile		Ak çelik kılıcıyla
Sokor-Kara baatırdıñ	2860	Sokor-Kara bahadırın
Citkezine çabarda,		Ensesine vurduğunda,
Taşka tiygendiy taykıldı,		Taşa değmiş gibi kaydı,
Temir çapkandıy çaçıldı.		Demire çarpmış gibi saçıldı.
Onoñ arı eki baatır		Daha sonra iki bahadır
Caak boygo tajıjat.	2865	Çene hizasında vuruştı.
Carın boydoñ tudujat.		Omuz hizasında mücadele etti.
Arı-beri silkijip,		Sağa-sola sallanıp,
Attañ ekü cıgılala,		İkisi de attan düşerek,
Açıy-meçiy tuduja berdi.		Çapraz halde vuruşmaya başladı.
Cal-Ceeren at bolzo,	2870	Cal-Ceeren at,
Cada tñjüp añdanala,		Yatıp yuvarlanınca,
Altay eezi küreñ buka bolup		Altay iyesi kahverengi boğa olup
Emdi kubula berbey kayttı.		Şekil değiştirdi.
Eki buka emdi bolzo,		İki boğa şimdiyse,
Eki tuudıñ bajınañ	2875	İki dağın başından
Eñçeyijip süzüjet.		Eğilip birbiriyle toslaştı.

Katu cerdi eki buka		Sert zemini iki boğa
Oodo baskılap bu turat.		Parçalarcasına çiğnedi.
Cımjak cerdi bolgojin		Yumuşak yeri ise
Torsuk ötküre baday bazat.	2880	Topuğuyla basıp ezdi.
Kurç müüster tabarıjarda,		Keskin boynuzlar birbirine değdikçe,
Calkın çılup calbış çıgat.		Şimşek gibi alev çıktı.
Cañarçı dep bu sıynı		Cañarçı adlı kızkardeşi
Kezer kebin tartınıp,		Yiğit kıyafeti giyip,
Alıptardıñ artkanın	2885	Alpların bıraktığı
Adı boylorıla katay		Atlarının hepsini
Keze çabıp, kanıgıp kalgan		Vahşice kesip, öcünü almış
Emdi mında cürbey kayttı.		Böylece ilerlediler.
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Kal çerüni azularıla	2890	Kahraman askerleri dişleriyle
Arı-beri çaçkılap,		Sağa-sola saçıp,
Kırıp mında tura berdi.		Kırdılar.
Cañarçı dep bu bala		Cañarçı adlı bu bala
Emdi körüp turar bolzo,		Şimdi bakıp gördü ki,
Erlik biydiñ çerüzi	2895	Erlik biy'in askeri
Korop turganı cok,		Azalmadı,
Kojulıp turgan bu emtir.		Daha da çoğaldı.
Onçozın acıktap körör bolzo,		Hepsine dikkatle bakınca gördü ki,
Kır kemirü üstinde		Kır köprüsü üstünde
Kızıl-ceeren emegen turat.	2900	Kızıl bir ihtiyar kadın duruyor.
Kal çerüniñ tını		Vahşi askerin dış canı
Bu emegenniñ kolında		Bu ihtiyar kadının elindeki

Kara cılan bolgon emtir.		Kara yılan imiş.
Mını cartap körölö,		Bunu açıkça görünce
Akazına aydıp turat:	2905	Ağabeyine söyledi:
“Ok-saadagar alıp,		"Okunuzu, yayınızı alıp,
Ol emegendi adıgar.		O ihtiyar kadını vurun.
Eki taygıl barıp,		İki iyi büyük köpek gidip,
Kolındaki kara cılandı		Elindeki kara yılanı
Üze tartıp öltürzin, - deyt. -	2910	Çekip öldürsün , - dedi.
Onoñ öskö bu çerü		Başka türlü bu asker
Bojoor argazı çok.		Yok olmayacak.
Mınañ artık köptöör emtir.		Daha da çoğalacak.
Türgen-tükey çok eder” – dep		Çabucak yok olsun" - diye
Akazınıñ kulagina	2915	Ağabeyinin kulağına
Araay aydıp turbay kayttı.		Yavaşça söylüyordu.
Akazin tuura tartala,		Ağabeyini bir tarafa çekerek,
Boyı Sokor-Kara baatırıla		Kendisi Sokor-Kara bahadırla
Tuduja berbey kanayttı.		Vuruşmaya başladı.
Baatır kıstıñ tudujına	2920	Bahadır kızın vuruşuyla
Sokor-Kara taralcıp,		Sokor-Kara yalpalayıp,
Karsıldada katkırıp aydat:		Kahkahalarla gülerek konuştu:
“Kündü-aylı Altaydın		"Günlü-aylı Altay'ın
Külükterin köp öltürgem.		Pehlivanlarını hep öldürdüm.
Kelin bile küreşpedim.	2925	Gelin ile güreşmedim.
Kaandarın öltürgen edim,		Kağanlarını öldürdüm,
Kadıt bıla küreşpedim.		Kadınlarla güreşmedim.
Er ulustıñ colına		Er ulusun yoluna

Erzep sen kirijer		Asılıp giren sen
Uyadı çok kadıt bolgoñ.	2930	Ölçüsüz bir kadınsın
Altayınnañ ayrılıp		Altay'ından ayrılıp
Alıs cerge ne kelgeñ?!		Işıksız yere niye geldin?!
Erlik biydiñ boyınañ		Erlik biy'in kendisinden
Er surap keldin be?		Er isteyip geldin mi?
Bos Erliktiñ boyına	2935	Bos Erlik'in kendisine
Boyiñ kadıt bolorgo bo?" – deyt.		Eş olacak mısın?
Mını ukkan Cañarçı		Bunu duyan Cañarçı
Onoñ arı açına berdi.		Öfkelendi.
Karmak, tege salıp,		Kanca atıp,
Arı-beri silkiirde,	2940	Sağa-sola silkinerek,
Sokor-Kara baatırdıñ		Sokor-Kara bahadırın
Eki kolın ıçkınat.		İki elini düşürdü.
Bu öyinde Cañarçı		O an Cañarçı
Sokor-Kara baatırdıñ		Sokor-Kara bahadırın
Eek sagaldañ eptep tudup,	2945	Çene sakalını ustalıkla tutup,
Talayıp kelip alakanla		Azarlayarak avuç içiyle
Caak boygo tuda beret.		Yanağına vurdu.
Sokor-Kara baatırdıñ		Sokor-Kara bahadırın
Eki köstöñ ot çaçılıp,		İki gözünden ateş saçılıp,
Başı aylanıp, taralcıp,	2950	Başı dönüp, yalpalayıp,
Tentirilip bu cürele,		Sendeleyerek yürüyüp,
Sokor-Kara baatır		Sokor-Kara bahadır
Oyto katap kalıp kelip		Tekrar tekrar gelip
Baatır kısıla tuduja berdi.		Bahadır kızla vuruşmaya başladı.

Cayaltalu Cañar baatır	2955	Hünerli Cañar bahadır
Tındu cebee kastak ogın		Tesirli demir uçlu okunu
Keske salıp tartıp iydi.		Çekip fırlattı.
Eki tekpe kelijip,		İki dayanak gelip,
Eki carın birigerde,		İki tarafta birleşerek,
Kıl kemirü üstinde	2960	Kıl köprü üstünde
Kırlap bazıp bu turgan		Dolaşıp duran
Kızıl-ceeren emegendi		Kızıl ihtiyar kadına
Adıp iybey kanayttı.		Atıverdi.
Ergek töstön ış cayıldı.		Baş parmağından duman yayıldı.
Ok bajınañ ot çöyildi.	2965	Ok başından ateş sıçradı.
Atkan ogı bu bolgojın		Attığı ok
Kızıl-ceeren emegenniñ		Kızıl-ceeren ihtiyar kadının
Cürek tözin ödü berdi.		Yüreğinin altından geçti.
Ezer-kazar eki taygıl		İki heybetli büyük köpek
Atkan oktıñ kiynineñ	2970	Atılan okun peşinden
Eles edip uça berdi.		Fırlayıp uçtu.
Bu öydö Sokor-Kara baatır		O an Sokor-Kara bahadır
Çoçıgan-korkon boyınça,		Tedirgin olup korkunca
Cer castanıp cıgılala,		Yenilip yığılaraq,
Oyto turgan boyınça,	2975	Geri durunca,
Kıs baatırla bolgojın		Kız bahadırla
Tuduja berbey kanayttı.		Vuruşmaya devam etti.
Temir-Çookır ercine at		Temir-Çookır kıymetli at
Erlik biydiñ çerüzin		Erlik biy'in askerini
Azuzıla tiştep,	2980	Dişleriyle ısırıp,

Arı-beri çaçıp turat.		Sağa-sola saçmaya başladı.
Eki kollo çaçıp,		İki toynağıyla vurup,
Eki buttap tebib turu.		İki ayağıyla tepti.
Araay dep tepkeni		Yavaşça teptiği
Altı tuunı aja beret.	2985	Altı dağı aştı.
Onoñ tñ tepkeni		Kuvvetlice teptiği
On özökti keçe beret.		On vadiyi geçti.
Emdi körüp turar bolzo,		Şimdi bakıp gördü ki,
Tını cok körmöstör		Dış canı olmayan körmösler
Oyto mında cetkilep kelet.	2990	Tekrar buraya yetip geldiler.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Bazıp kelgen boyunça -		Gelir gelmez
Sokor-Kara baatırdñ		Sokor-Kara bahadırın
Citkezine cudurukla		Ensesine yumrukla
Tuda bergen mında turat.	2995	Vurdu.
Sokor-Kara baatır		Sokor-Kara bahadır
Cerge talıp cıgılat.		Yere düşüp yığıldı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Onı cerge caba bazat.		Onu yere yapıştırdı.
Cañarçını aylandıra	3000	Cañarçı'ya dönüp
Acıktan dep cakarıp aydat.		Dikkatli olması konusunda uyardı.
Eki taygıl bargan boyunça		İki büyük köpek gelince
Sarı koron bu suu döön		Sarı zehirli suya doğru
Kalığılap iybey kayttı.		Atladılar.
Kızıl-ceeren emegendi	3005	Kızıl ihtiyar kadını
Sarı-koron bu suudañ		Bu zehirli sarı sudan

Çığara süürtep keldiler.		Çıkarıp sürükleyerek geldiler.
Kara cılan bolgojın,		Kara yılan ise,
Kızıl-ceeren emegenniñ		Kızıl ihtiyar kadının
Moynına orolıp kalgan emtir.3010		Boynuna sarılmış.
Katu cerge çıgarda,		Sert yere çıkınca,
Kara cılan turguza la		Kara yılan hızla
Kiji moyınañ ayrılıp,		Kadının boynundan ayrılıp,
Tının alıp kaçarga,		Canını alıp kaçınca,
Arı bolgon bu emtiri.	3015	Güçsüzleşip kalmış.
Sarı koron bu suuga		Bu zehirli sarı suya
Cılan cılıp tüjele,		Yılan sürünüp girerek,
Erlik biydiñ cerin köstöp,		Erlik biy'in yerine bakıp,
Suunı tömön uçup baraadat.		Sudan aşağı uçup gitmiş.
Baştapkı taygıl bolgojın	3020	Birinci büyük köpek
Sarı koron suu döön kalıp,		Sarı zehirli su tarafında kalıp,
Kara cılanıñ kiynineñ		Kara yılanın peşinde
Ejine berbey kanayttı.		Yüzmeye başladı.
Ekinçi taygıl bolgojın,		İkinci büyük köpek ise,
Atkan oktıy ol türgen	3025	Atılmış ok gibi hızla
Suu carattay uça berdi.		Su kıyısı boyunca uçtu.
Ança-mınça mañtayla,		Biraz koşarak,
Sarı cılandı tudala,		Sarı yılanı tutup,
Salbarada çaynap çaçtı.		Bırakmadan çiğneyip attı.
Nökörine bolujarga,	3030	Dostuna yardım için
Kara cılandı tozup,		Kara yılanı alıkoyup,
Sarı koron suuga kirele,		Zehirli sarı suya girerek,

Ketep, otura bu bertir.	İzleyip kalmış.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
İytke sürdürgen kara cılan,	3035 Köpeği peşinden süren kara yılan,
Suunı tömön kaykalap,	Suyun aşağısına şaşkınlık içinde
Kelip catpay kanayttı.	İlerledi.
Koştoy ödüp cadarda,	Yakınından geçip giderken,
Ekinçi taygıl iyt	İkinci köpek
Kara cılanıñ citkezineñ	3040 Kara yılanın ensesinden
Keze tiştep albay kayttı.	Dışleyip kopardı.
Kara cılandı sürüşken iyt	Kara yılanı takip eden köpek
Cedijip kelgen bu boydı,	Yetişip geldiğinde,
Kara cılanıñ ortozınañ	Kara yılanın ortasından
Keze tiştegen boyınça,	3045 Isırınca,
Üze tartıp iybey kayttı.	Parça parça ediverdi.
Eki iyt eki cılandı	İki köpek iyi yılanı
Kerte-kerte çaynayla,	Lokma-lokma çiğneyerek,
Kara cerdi kaskılap,	Kara yeri kazarak,
Eki başka kömüp iydi.	3050 İki ayrı yere gömmüş.
Bu öyinde bolgojın,	O an,
Cer aldınıñ celbisteri	Yeraltının celbisleri,
Ceñ castanıp ölgüley berdi.	Yenilip öldü.
Cılan, baka cetkerler bolzo,	Yılan, kurbağa belaları
Cılıp bolboy cada beret.	3055 Hareketsiz yattı.
Onoñ arı eki taygıl	Ondan sonra iki büyük köpek
Tındu kastak oktı eeçiy	Tesirli demir uçlu okun ardından
Eles edip cüre berdiler.	Gözden kaybolup gittiler.

Mını körgön baatır kısı		Bunu gören bahadır kız
Karsıldada katkırıp turat.	3060	Kahkahalarla güldü.
Cetire ölbögön Sokor-Kara		Hala ölmeyen Sokor-Kara
Cerdeñ örö tura cügürdi.		Yerden kalkıp kaçtı.
Cayaltalu Cañar bıla -		Hünerli Cañar ile
Cañıdañ sogujıp cıgılat		Yeniden vuruşup yığıldı
Eki baatır emdi bolzo,	3065	İki bahadır şimdi,
Kara cerge aňdanıjıp,		Kara yere yuvarlanıp,
Cer tayanıp örö turat.		Yere dayanarak ayağa kalktı.
Sokor-Kara baatır bolzo,		Sokor-Kara bahadır ise,
Kal çerüzi kırılğanın körüp,		Kahraman askerinin kırıldığını görüp,
Açu koron kıygırıp,	3070	Acıyla haykırıp,
Algırıp, ogurıp,		Direnip, bağırarak,
Onoñ tıñıda tuduja berdi.		Daha da sert vuruşmaya başladılar.
Temir-Çookır ercine bolzo		Temir-Çookır kıymetli ise
Cada tujüp aňdanala,		Yatıp yuvarlanarak,
Kara buka bolo berdi.	3075	Kara boğa oldu.
Kara cerdi oyo çapçıp		Kara yerde oyuklar açıp
Kazırlanıp ogurgan		Öfkeyle ağlamış
Kök bukanıñ bu bolgojın		Gök boğanın
Kabırğa edin erey süzet.		Kaburga etine tosladı.
Kök buka sürüjip bolboy,	3080	Gök boğa izleyip,
Kürkürede ogurıp,		Haykırarak ağlayıp,
Tizezi bolzo bukurulıp,		Dizi bükülüp,
Tizelenip, büdürilip cüret.		Diz çöktürülüp, yenildi.
Baatır bütken Cañarçı		Bahadır yaratılmış Cañarçı

Katalıjıp, soguşkan	3085	Daha da sertleşip, savaşan
Eki baatırdı ebire bazıp,		İki bahadırın etrafında dolaşıp
Sokor-Kara baatırğa		Sokor-Kara bahadıra
Karmak-tege salıp cüret.		Kanca attı.
Sokor-Kara baatır bolzo,		Sokor-Kara bahadır ise,
Cer karmaarı köptöp,	3090	Bastığı yer çoğalıp,
Cedip tudarı astay berdi.		Gücü azaldı.
Bu öyinde eki taygıl		O an iki büyük köpek
Tındu kastak oktı		Tesirli temren oku
Cetirip kelgen boyınça,		Getirir getirmez,
Cañarçığa berdiler.	3095	Cañarçı'ya verdiler.
Onoñ arı eki taygıl		Ondan sonra iki büyük köpek
Kök bukanıñ moynına		Gök boğanın boynuna
Kadala berbey kanayttı.		Bağlanıverdi.
Sokor-Karanıñ minip kelgen		Sokor-Kara'nın bindiği
Kök bukanıñ tınıjı buulıp,	3100	Gök boğanın nefesi kesilip,
Tizelenip cada beret.		Diz çöküp yatmış.
Köçük canın bolgojın		Kıçını
Eki buka eki canınañ		İki boğa iki yandan
Uşpa kuırç müüsterile		Keskin boynuzlarıyla
Erey süskilep cürgüleyt	3105	Toslayıp vurdular.
Kök bukanıñ bu bolgojın		Gök boğanın
İçi-kardı süürtelip,		İçi dışına çıkıp,
Ölböy ogurıp turar boldı.		Ölmeden böğürdü.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Sokor-Kara bu baatırdı	3110	Sokor-Kara bahadırı

Kajık çılap ekçep,		Aşık kemiği gibi kırarak,
Kayış keptü erep cüret.		Kayış gibi çekti.
Sokor-Kara kıygırarda,		Sokor-Kara bağırırken,
Örö çıkkan tabıjı		Yükselen sesi
Üç Kurbustanga ugulat.	3115	Üç Kurbustan'a kadar ulaştı.
Tömön körüp ogurarda,		Aşağıya bakıp ağılarken
Bos Erlikke cart ugulat.		Bos Erlik'e sesi açıkça duyuldu.
Bos Erlik minı ugup,		Bos Erlik bunu duyup,
Celber çaçın culup,		Dağınık saçlarını yolup,
Eek sagalına büdürilip,	3120	Çene sakalını yolup,
Süri çıgıp, cıgılat.		Sürünerek çıkıp, yığıldı.
“Karu Kara kayran uulım		"Değerli Kara oğlum
Kapşay cedip keleten bolzo,		Hemen yetişseydi,
Bir aayına çıgar edi!” – dep,		Bir şekilde çıkardı !" - deyip,
Boyında aydıp kimirektenet.	3125	Kendi kendine konuşup kıvrandı.
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Baatır bütken sıynı		Bahadır yaratılmış kızkardeşi
Bogo cedip kelbezin dep,		Buraya yetip gelmesin diye,
Çoy oorınnıñ aldı döön		Dökme demirden yapının önüne doğru
Eñmektep kirip cajınat.	3130	Sürünerek girip saklandı.
Emegenine şımıranıp,		Karısına fısıldayarak,
Araayınañ aydıp cadat:		Yavaşça şöyle söyledi:
“Ces tumçuktu celbis bütken		"Bakır burunlu celbis yaratılmış
Emegendi aydıp kel”, - dep cakıyt.		İhtiyar kadına haber verip gel", -diye emretti.
Emegeni eles etti.	3135	Karısı gözden kayboldu.
Ces tumçuktu emegen		Bakır burunlu kadın

Cedip kelgen mında turat.		Yetip geldi.
Bos Erlik öñdöyüp,		Bos Erlik kalkıp,
Araay ogo cakarar:		Yavaşça ona buyurdu:
“Ces kayırçaktıñ içinde	3140	"Bakır sandığın içinde
Eki kara baka bar.		İki kara kurbağa var.
Sen olordı alala,		Sen onları alarak,
Türgen-tükey aparıp,		Çabucak götürüp,
Sokor-Kara baatırdıñ		Sokor-Kara bahadırın
Oozına caba tudup iyeñ,	3145	Ağzına sokarsan,
Adı-boyıla tıdanıp,		Atı ve kendisi dinlenip,
Ozogızınañ on artık,		Öncesinden on kat,
Eskidegizineñ eki artık bolup		Eskisinden iki kat fazla
Tındana berer ol – deyt. -		Canlanmış olurlar - dedi.
Kalak-kokuy şulmuzım,	3150	Sevgili şulmusum,
Cayaltalu Cañarga sestirbe – deyt. -		Hünerli Cañar'a sezdirme - diye söyledi.
Cuuktap bargan soñında		Yakınlaşıp gelince
Kara cerdiñ kırtıjınıñ		Kara yerin üst kabuğunun
Aldınça la barala,		Altına giderek,
Calañ cerden calbirt edip,	3155	Açık yerde yanıp,
Een cerden elbirt edip,		Boş yerde dalgalanıp,
Sokor-Kara bököniñ canınañ		Sokor-Kara pehlivanın yanından
Çıkkan la boyınça,		Çıkar çıkmaz,
Sokor-Karaga sen berzeñ,		Sokor-Kara'ya verince,
Ol cudup iyzin.	3160	O yutsun.
Cayaltalu Cañarga sen		Hünerli Cañar'a sen
Sestirip iydiñ, - dep, -		Sezdirme, deyip,

Katu körüp cakarar. -		Sertçe bakıp yarlık verdi.
Sokor-Kara tındanza,		Sokor-Kara kendine gelirse,
Oyto katap sogujar.	3165	Tekrar savaşıır.
Onoyıp öy ötkönçö,		Böylece fazla zaman geçmeden,
Meniñ karu Kara uulım		Benim değerli Kara oğlum
Cedip keler ol – deyt. -		Yetip gelecek- dedi.
Ol tuşta bistiñ ceñü bolor!” – deyt.		O zaman da zafer bizim olacak!" - diye söyledi.
Ces tumçuktı emegen	3170	Bakır burunlu kadın
Bos Erliktiñ bolgojın		Bos Erlik'in
Ces kayırçağın açala,		Bakır sandığını açarak,
Eki kara bakanı		İki kara kurbağayı
Koyına bektep sugup aldı.		Koynuna sağlamca soktu.
Örgöödöñ türgen çıgala,	3175	Saraydan hızla çıkarak,
Arı calbas, beri calbas edip,		Sağa-sola düşüp,
Kara tarma küçile		Kara büyü gücüyle
Üç Şulmustıñ cerin köstöp		Üç Şulmus'un yerini gözetleyip
Eles edip cüre berdi.		Gözden kayboldu.
Cayaltalı Cañar baatır	3180	Hünerli Cañar bahadır
Sokor-Kara baatırdı		Sokor-Kara bahadırı
Üç temdenip ködürele,		Üç hamlede kaldırarak,
Alıs cerdin içinde		Işıksız yerin içinde
Aylandırıp bu kelet.		Döndürüp geldi.
“Kalgançı tının üzülgelekte,	3185	"Son nefesini vermeden
Ağaş-tajıñ körüp al!” – deyle,		Ağacına, taşına bak!" - diyerek,
Kara taşka ekeli,		Kara taşta getirip,
Arta sokpoy kanayttı.		Vurdu.

Uşpa kara cıdazıla		Bu kara mızrakı
Ökpö-cüregın ötküre kadayt. 3190		Böğrüne bütünöyle sapladı.
Sokor-Kara baatır bolzo,		Sokor-Kara bahadır ise,
Ölör cañı cok		Ölmeden
Kürkürede kaylap cadat.		Uğuldayarak mırıldanıp yattı.
Cañar baatır Sokor-Karanıñ		Cañar bahadır Sokor-Kara'nın
Edi-kanın erıp, tolgop 3195		Etini, kanını evirip, çevirip
Kezip turbay kanayttı.		Kesti.
Kiçineke kesken etteri		Küçük küçük kesilen etleri
Cılan bolup cılıjat.		Yılan olup süründü.
Caan kesken etteri		Büyükçe kesilen etleri
Baka bolup sekiret. 3200		Kurbağa olup sekti.
“Tıññ senin kayda?” – dep,		"Senin dış canın nerede?" - deyip,
Çak cetkençe kıynap turat.		Gücü yettiğince işkence etti.
Sokor-Kara bu baatır		Sokor-Kara bahadır
Ermek-aytpay kaylap turat.		Cevap vermeden mırıldandı.
Kök bukazı bolgojın 3205		Gök boğası ise
Cer kırtıjına kirip kalgan		Yer kabuğuna girmiş
Ölöp bolboy bustap cadat.		Ölmeyip böğürerek yattı.
Eki at ańdanıp		İki at devrilip
Büdümi boylorı bolo berdi.		Eski haline döndü.
Sokor-Kara baatırđı 3210		Sokor-Kara bahadırı
Onçoız ebire turup iygen		Hepsi çevirmiş
Bu eküdiñ tının		Bu ikisinin dış canını
Kaydañ bedirep tabarın,		Nerede arayıp bulacağını,
Kuuçındajıp, cöptöjöt.		Anlatıp, akıl verdi.

Onoyıp olor turgança,	3215	Onlar böylece dururken,
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Kara cerdi cıtagılap,		Kara yeri koklayarak,
Örö-tömön celgileyt.		Yukarı-aşağı ilerlediler.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki taygılın erkeledip,	3220	İki büyük köpeği okşayıp,
Neni olor sesken dep,		Onların ne sezdiğini,
Surap turbay kanayttı.		Sordu.
Eki taygıl aydıp turat:		İki büyük köpek şöyle söyledi:
“Bu cerdin aldında		"Bu yerin altında
Cetker şulmus bar” – dejet.	3225	Tehlikeli şulmus var" - dedi.
Mını ukkan sıynı aydat:		Bunu duyan kızkardeşi konuştu:
“Aka, uşpa kara cıdagardı		"Ağabey, bu kara mızrağı
İltam suura tartaar” – deyt.		Çabuk çıkar" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Sokor-Kara baatırđıñ	3230	Sokor-Kara bahadırın
Kür köksineñ cıdazın		Geniş göğsünden mızrağı
Uşta tartıp iybey kayttı.		Çekip çıkardı.
Sıynı katap cakarar:		Kızkardeşi yine yarlık verir:
“Bu catkan şilemirdi		"Bu yatan mel'unları
Cerge caba catırbay	3235	Yerde ezmeden
But bajına turguzalık” – deyt.		Ayak ucuna bastırılım" - dedi.
Agalu-sıyındı emdi		Ağabey-kardeş şimdi
Sokor-Kara baatırđı		Sokor-Kara bahadırın
But bajına turguzarda,		Ayak ucuna bastırınca,
Arı-beri taralcıyt.	3240	Sağa-sola yalpaladı.

“Mınañ şulmus çıkar” – dep,		"Bundan şulmus çıkar" - deyip,
Cañarçı tuura bazala,		Cañarçı genişçe basarak,
Akazına araay aydat.		Ağabeyine yavaşça söyledi.
Cargak keptü Cañar baatır		Cañar bahadır işlenmiş deri gibi
Sokor-Kara baatırdı	3245	Sokor-Kara bahadırı
Kabıra kuçaktanıp,		Kavrayıp kucaklayarak,
Araayınañ tıñdalanıp,		Yavaşça dinlendirip,
Boluşçılarına baştanat:		Yardımcılarına yöneldi:
“Arı-beri acıktanıgar,		"Sağı-solu izleyen,
Eki taygıl ürbeger” – deyt.	3250	İki büyük köpek havlamasın" - dedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Kök bukanı karuuldayt.		Gök boğayı bekledi.
Kök buka öñdös etse,		Gök boğa doğrulmaya kalksa,
Toolodo onı tebele,		Fırsat vermeden onu teperek,
Turbazın dep oyto ketejet.	3255	Durmasın diye geri gittiler.
Temir-Çookır at,		Temir-Çookır at,
Şulmus çıksa, teber boldı.		Şulmus çıksa, tepti.
Eki taygıl araayınañ		İki büyük köpek yavaşça
Örö-tömön kara cerle,		Yukarı-aşağı kara yeri
Tumçugıla cıt tartıp,	3260	Burnuyla koklayıp,
Bazıp turbay kanayttı.		Adımladı.
Sokor-Kara baatır emdi		Sokor-Kara bahadır şimdi
Sıksa mında tuturgan		Sıkarak tutunca
Kecirineñ key kıykırayt.		Soluk borusunda hava kesildi
Kök buka adı bolzo	3265	Gök boğa atı
Kara cerde ontop cadat.		Kara yerde inledi.

Temir-Çookır at anda		Temir-Çookır at orada
Tıñdalanıp ol turat.		Dinlendi.
Cer aldınañ celbis çıksa		Yeraltından celbis çıksa
Cıga teberge belen emtir.	3270	Tepip çığnemeye hazırmış.
Cıtkır bolgon eki taygıl		Koku alan iki köpek
Cetker bolo berbezin dep		Tehlike olmasın diye
Cer üstin cıtagılayt.		Yer üstünü kokladılar.
Cañarçı degen baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Taygıldardı ürbezin dep	3275	Köpekleri havlamasın diye
Baza katap cakarar.		Kesin bir dille uyardı.
Cer aldınañ bolgojın		Yeraltından
Cetker emdi çigar dep		Tehlike geleceğini
Cürekteri seskileyt.		Yürekleri sezdi.
Cayaltalu Cañar baatır	3280	Hünerli Cañar bahadır
Sokor-Kara baatır		Sokor-Kara bahadır
Arı-beri taralcıjıp		Sağa-sola yalpalayıp
Anda tudujıp turbay kayttı.		Orada vuruşmaya başladı.
Ança-mınça öy ödördö,		Biraz zaman geçinçe,
Sokor-Kara baatırdañ	3285	Sokor-Kara bahadırın
Catkan cerineñ baş canınañ		Yattığı yerin baş tarafından
Kara cer carıla berdi.		Kara yer yarıldı.
Kıs baatır emdi		Kız bahadır şimdi
“Eki taygıldı ürbeger” – dep,		"İki taygılı havlamasınlar" - diye,
Araayınañ imdep iydi.	3290	Yavaşça gözle işaret verdi.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Calañ cerden calbirt etken,		Açık yerde kıpırdanan,

Een cerden elbirt edip		Boş yerde sallanıp
Carılğan cerdiñ ortozınañ		Yarılan yerin ortasından
Ces tumçuktı emegen	3295	Bakır burunlu kadın
Çıga konboy kanayttı.		Çıkıp oturdu.
Eki iyt tutkalakta,		İki köpek tutmak üzereyken
Temir-Çookır ercine		Temir-Çookır kıymetli
Bajın üze teep iydi.		Başının üzerini tepti.
Şulmus cerge cıgılarda,	3300	Şulmus yere yığılnca,
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Eki kara bakalardı		İki kara kurbağayı
Eki başka tištenip,		İki ayrı dişle dişleyip,
Üye-söögin mında oodo		Diz kemiklerini parçalayıp
Çaynap iybey kanayttı.	3305	Çiğnediler.
Sokor-Kara baatır bolzo,		Sokor-Kara bahadır ise,
Baka tüşken ol cerge		Kurbağanın düştüğü o yere
Çaçılıp barıp tüjele,		Saçılıp düşerek,
Tınış tınbay ölö berdi.		Nefesi kesilip öldü.
Kök bukazı bolgojın	3310	Gök boğası ise
Balık çılap ańkańdap,		Balık gibi sallanıp,
Eki katap ańdanala,		İki kez devrildiği halde,
Baza ölö berbey kayttı.		Yine ölmedi.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Cada tujüp, ańdanıp	3315	Yatıp, devrilerek
Silkinip mında iyerde,		Silkinince,
Bütkül ogozı ol boyı		Tamamıyla eski haline
Bolo berbey kanayttı.		Dönüştü.

Temir-Çookır adındagı	Temir-Çookır atındaki
Altın-möñün cüstügin çeçip, 3320	Altın-gümüş yüzüğünü alıp,
Sol kolınıñ orton sabarga	Sol elinin orta parmağına
Kiyip iybey kanayttı.	Taktı.
Onoñ arı eki karındaş	Ondan sonra iki kardeş
Süüngenine ıylajat.	Sevinçten ağlaştılar.
Eki koldoñ tudujıp, 3325	İki elle tutuşup,
Cer-Kindigi Enezin	Cer-Kindigi Enezi'ni
Ekü eske alingılap,	İkisi anarak,
Kuçaktajıp okşojot.	Kucaklaşıp öpüştüler.
Cer aldınıñ ceskimçilü	Yeraltının nefret dolu,
Cutpa caman Şulmustarınıñ 3330	Dev kötü Şulmuslarının
Kanın, cinin kanayıp	Kanı, dışkısı bu şekilde
Ak carıkka çıgarar dejet.	Ak dünyaya çıkacak denir.
Agın suuga bargılayla,	Akar suya varınca,
Kolı-budın, bajı-közin	Elini-kolunu, başını-gözünü
Cazap cunup aldılar. 3335	Yıkadılar.
Eki adın cedinip	İki atın yanına gidip
Agın suuga kiydirele,	Akar suya sokarak,
Baza cunup iydiler.	Onları da yıkadılar.
Ezer-sezer eki taygıl	Sezici iki büyük köpek
Agın suuga kirele, 3340	Akar suya girerek,
Ejingilep cununat.	Yüzüp yıkandılar.
Eki karındaş bu bolzo,	İki kardeş ise,
Emdi katap cer üstineñ	Şimdi tekrar yeryüzünden
Alıs cerge oyto kelip	Işıksız yere tekrar dönüp

Kaçan da şıralabak dejiþ, 3345 Birdaha ızdırap çekmeyeceğiz diye,
Boy-boyına çertengileyt. Kendi kendilerine yemin ettiler.
Ak carıktıñ albatızınañ Ak dünyanın halkından
Kem de kiji, bis çilep, Hiç kimse bizim gibi,
Alıs cerge tüşpezin dep Işıksız yere düşmesin diye
Cayaltalu Cañar baatır 3350 Hünlerli Cañar bahadır
Börkün suuırıp, mürgüp çertenet. Kürkünü çıkarıp, dua etti.
Cañarçı dep baatır sıynı Cañarçı adlı bahadır kızkardeşi
Calmaşka cetken ak şańkızın Kalçasına kadar inen güzel saç örgülerini
Sıymay tudup, mürgüp çertendi. Sıvazlayıp, dua etti.
Anañ arı eki karındaş 3355 Daha sonra iki kardeş
Attarına minele, Atlarına binerek,
Aylu-kündü Altaydı köstöp Aylı-günlü Altay'ı izleyip
Eles edip canıp iydiler. Gözden kayboldular.
Col ortodo eki karındaş Yol ortasında iki kardeş
Ötkön colın eske alat. 3360 Geçen yolu düşündüler.
Katkırbas boyları katkırıjat. Gülmeyen çehreleri kahkahalarla güldü.
Kezik cerde ıylajat. Bazen de ağlaştılar.
Anañ arı bargılap catsa, Ondan sonra vardıklarında,
Ceti sarı kelinder aydıjat: Yedi sarı gelin konuştu:
Aylu-kündü Altaydıñ 3365 Aylı-günlü Altay'ın
Ak sanaalu baatırları Güzel düşünceli bahadırları
Altayaarga amır, cakşı Altaylarına huzur, güzellik
Cediger dep alkap artkılایt. Gelsin diye hayır duası ettiler.
Anañ arı barıp catsa, Daha sonra geldiklerinde,
Eki töö cok emtir, 3370 İki deve yerinde yokmuş,

Eki çakı cıgılıp kaltır.	İki at direği yıkılmış haldeymiş.
Cüs baatırdıñ iji bu dep,	Yüz bahadırın işi bu deyip,
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Carsıldada katkırat.	Kahkahalarla güldü.
Eki karındaş emdi bogo	3375 İki kardeş şimdi
Altın suluk ekçey tartıp	Altın gem sallayıp
Ak carıkka çıgarga	Ak dünyaya çıkmak için
Onoñ tñ şuñup iydiler.	Onu sağlamca batırdılar.
Anayıp barıp catkança,	Böylece gittiklerinde,
Eki kara kuskundardıñ	3380 İki kara kuzgunun
Turluzına cetiler.	Durduğu yere ulaştılar.
Emdi körüp cürer bolzo,	Şimdi gördüler ki
Eki kara kuskundar	İki kara kuzgun
Bu cerinde cok emtir.	Yerlerinde yokmuş.
Ölgön deze söögi cok,	3385 Ölmüş deseler kemiği yok,
Öskön deze curtı cok	Yaşıyor deseler yurdu yok
Bu ne atazı boldı dep,	Bu neyin nesi deyip,
Cañar baatır sıynına aydat.	Cañar bahadır kızkardeşine söyledi.
Alıs cerdiñ tınduları	Işıksız yerin sakinleri
Ak-carıkka ne çıkkın dejip,	3390 Ak-dünyaya niye çıkmış deyip,
Alañ kaykap kuuçındajat.	Büyük şaşkınlıkla konuştular.
Anañ arı barıp catsa,	Daha sonra ilerlediklerinde,
Ay karañuy bolo berdi.	Ay kararmaya başladı.
Cañarçı dep baatır kıs	Cañarçı adlı bahadır kız
Altın-möñün cüstügin	3395 Altın-gümüş yüzüğünü
Sabarınañ suura tartıp,	Parmağından çıkarıp,

Temir-Çookır adınıñ		Temir-Çookır atının
Çürmejine buulap iyet.		Perçemine bağladı.
Altın cüstük carkınına		Altın yüzüğün parıltısıyla
Alıs cer carıy beret.	3400	Işıksız yer aydınlandı.
Anań arı akalu-sıyındı		Ondan sonra ağabey-kardeş
Atkan oktoń emeş aray,		Atılmış oktan biraz yavaş,
Uçkan kuştań bu türgen		Uçan kuştan hızlı
Aylu-kündü ak-carıkka		Aylı-günlü ak-dünyaya
Çıgıp kelgen turbay kayttı.	3405	Çıkıp gelmişler.
Ak-carıkka çıgala,		Ak-dünyaya çıkınca,
Eki karındaş bu bolzo,		İki kardeş şimdi
Aylu-kündü teñerim,		Aylı-güneşli gökyüzüm,
Ağaş-taştı Altayım dejet.		Ağaç-taşlı Altayım dediler.
Tize ceñil bu çöödöp,	3410	Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Küler kalbak börkün suurıp,		Bronz işlemeli kürkünü çıkarıp
Cayaltalu Cañar bajırat.		Hünerli Cañar saygıyla eğildi.
Cañarçı dep bu sıynı		Cañarçı adlı kızkardeşini
Ak şańkazın sıymanıp		Ak örgülerini sıvazlayıp
Anda baza bajırdı.	3415	O da saygıyla eğildi.
Ercinelü eki adı		Kıymetli iki atı
Calın cayıp bajırat.		Yelesini yayıp eğildiler.
Onoyıp olor oturgança,		Böylece dururken,
Eki töö bazıp kelet.		İki deve geri geldi.
Ezen-amır surap turat.	3420	Esenlik-huzur dilediler.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki tööni bu emdi		İki deveyi şimdi

Acıktap uzak oturala,		Dikkatle inceleyip uzağa oturarak,
Olordoñ surap turbay kaydıtı:		Onlara sordu:
“Alıs cerge ösköniger,	3425	"Işıksız yerde büyüdüünüz,
Ak-carıkka ne çıktıgar?”		Ak-dünyaya niye çıktınız?”
Eki töö aydıp turat:		İki deve konuştu:
“Üç Şulmus la Sokor-Kara		"Üç Şulmus'la Sokor-Kara'nın
Ölgönin bis ukkanıbis.		Öldüğünü duyduk.
Ak-carıktıñ albatızı	3430	Ak-dünyanın halkının
Ak malın aydap alıp,		Ak malını güdüp,
Canıp catkanın baza körgönis.		Geri döndüğünü gördük.
Cajına olorgo calçı bolup,		Ömür boyu onlara ırgat olup,
Cakşı sös ukpaganıs.		Güzel söz duymadık.
Ak-carıktagı albatıda	3435	Ak-dünyadaki halka
Malı cokko mal bolorgo,		Malsıza mal oluruz,
Adı cokko at bolor dep,		Atsız at oluruz deyip,
Cöptöjölö, çıktıs” – dejet.		Anlaşarak, çıktık" - dediler.
Cañarçı sıynı bu bolgojın		Kızkardeşi Cañarçı ise
Akazınıñ cenin tartıp,	3340	Ağabeyinin yenini çekip,
Araayınañ aytpay kaydıtı:		Yavaşça söyledi:
“Ak sanaazıla çıkkan bolzo,		"İyi niyetle çıktılarsa,
Albatıga mal bolgoy” – deyt.		Halka mal olsunlar" - dedi.
Akazı ugup, cöpsinele,		Ağabeyi dinleyip, kabul ederek,
Eki töödöñ surap turat:	3445	İki deveye sordu:
“Aytkan sözisti büdüreris dep,		"Söylediklerimizi yapacağınıza,
Emdi bogo çerteniger” – deyt.		Şimdi yemin edeceksiniz" - dedi.
Eki töö çertenip		İki deve yemin edip

Emdi mında turbay kayttı.		Şimdi burada durdu.
Onoyıp olor oturgança,	3450	Böylece dururken,
Eki kuskun uçup kelip		İki kuzgun uçup gelerek
Araay coboş otura berdiler.		Sakin, bitkin halde kondular.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki kuskunnañ surap ugat:		İki kuzguna sordu:
“Alıs cerdiñ kuştarı	3455	"Işıksız yerin kuşları
Ak-carıkka ne çıktıgar” – deyt.		Ak-dünyaya neden çıktınız" - dedi.
Eki kuskun aydıp turat:		İki kuzgun cevap verdi:
“Üç Şulmus la Sokor-Kara		"Üç Şulmus'la Sokor-Kara
Cimekey caman baatırlardıñ		İftiracı kötü bahadırların
Ölgönin boyloris körgönis.	3460	Öldüğünü gördük.
Cajına bisti kuldanarda,		Ömür boyu köleleriydik,
Cakşı kursak cibegenis.		Güzel bir yemek yemedik,
Ak-carıktıñ kuştarı çılap		Ak-dünyanın kuşları gibi
Cayım cürüm cürerge,		Özgür bir hayatımız olsun diye,
Cöptöjölö, çıktıbıs” – dejet.	3465	Anlaşarak, çıktık" - dediler.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Olorgo katu cakardı:		Onlara katı yarlık verdi:
“Cayım cürüm küünzegen bolzogor,		"Özgür hayat dileğiniz gerçekleşecek,
Özör caştı tındulardıñ		İlerleyen yaştaki canlıların
Közin oyboy cüriger.	3470	Gözünü oymadan yaşayın.
Ölüp kalgan tındular		Ölen canlılar
Slerdiñ kursagaar bolzın” – deyt.		Sizin yemeğiniz olsun" - dedi.
Eki kuskun bolgojin		İki kuzgun ise
Kanattarın bu kımıp,		Kanatlarını indirip,

Cöp dejiþ calinat.	3475	Anlaştık deyip itaat ettiler.
Eki kuskun çertenele,		İki kuzgun yemin ederek,
Eki kanattarın talbınıp		Kanatlarını çırpıp
Uça berbey kanayttı.		Uçtu.
Anaň arı eki karındař		Ondan sonra iki kardeş
Aldındaki odu bolgon,	3480	Önlerinde ateş,
Ayga-künge mızıldap turar		Aya, güneşe karşı parlayan
Altın-möňün calbıraktı		Altın-gümüş yapraklı
Baybak caraş bu bürlü		Güzel tomurcuklarla kaplı
Bay terekti ol köstöp		Kutsal kavak ağacına bakıp
Cortup iybey kanayttı.	3485	Hızla ilerledi.
Emdi körüp cürer bolzo,		şimdi gördüler ki,
Ozo kelgen cüs baatırlar.		Önceden gelen yüz bahadır.
Albatını ol baştap,		Halkını yönetip
Ak la malın odorlodıp,		Ak malını güdüp,
Mında kongon izi cadat.	3490	Burada kaldıklarının izini gördüler.
Bay terekke bu cetkilep,		Kutsal kavak ağacına gelip,
Attarınaň tüřkilep,		Atlarından inerek,
Amıraar dep aydıjat.		Huzur dilediler.
Baatır kıs aydıp turat:		Bahadır kız şöyle şöyledi:
“Kandıy caraş terek – deyt. -	3495	"Ne kadar güzel kavak - dedi.
Cüs aygırlı mal kelze,		Yüz aygırlı mal gelse,
Körünbey tebeelep turgadıy.		Görünmeden otlar.
Cüs örökö con kelze,		Yüz avlu dolusu halk gelse,
İjiktanıp turgadıy.		Korunup yaşar.
Agaş-taştu arka-tuuzı	3500	Ağaçlı-taşlı sırt dağı

Mal turgadıy bu eptü.		Hayvanlara ev sahipliği yapar.
Kandıy caraş Altay” – dep,		Ne güzel yurt" - diye,
Aydıp turbay kanayttı.		Söyledi.
Mını ukkan akazınıñ		Bunu duyan ağabeyinin
Eki közineñ caş keldi.	3505	İki gözünden yaş geldi.
“Ee kalak sıynım - deyt. -		"Ah kardeşim- dedi.
Bos Erlik bolbogon bolzo,		Bos Erlik olmasaydı,
Albatı mında curtaar edi.		Halk burada yaşayacak idi.
Bistiñ ok alıptar söögi		Bizden de alpların kemiği
Kırlar bolup çoğulgan.	3510	Kazınıp toplanmış.
Arka-tuuda kuu sööktör		Dağın sırtındaki beyaz kemikler
Alıs cerdegizineñ as emes” –deyt.		Işıksız yerdekinden az değil" - dedi.
Anań arı eki karındaş		Ondan sonra iki kardeş
Attıñ eerin alıp iyet.		Atların eyerini aldı.
Cayaltalu Cañar baatır	3515	Hünerli Cañar bahadır
Calarlu ottı salıp iydi.		Harlı ateşi yaktı.
Baatır sıynı bu bolgojın		Bahadır kızkardeşi ise
Ak arçuulın caya tartıp		Ak örtüyü serip
Alama şikir aş beleteyt.		Lezzetli yemekler hazırladı.
Eki adı otop cüret.	3520	İki atı otladı.
Eki karındaş mında		İki kardeş burada
Eki iydile em kojo		İki köpekle birlikte
Ajanıp, amırap oturat.		Yemek yiyip, dinlendi.
Ança-mınça oturala,		Biraz otururarak,
Cayaltalu Cañar baatır	3525	Hünerli Cañar bahadır
Ayda salbay kanayttı:		Konuşmaya başladı:

“Alıs cerge kıynalğan uçun		"Işıksız yerde işkence çektiğin için mi
Añnıñ edin cibes pe?” – deyt.		Avların etinden yemiyorsun?" - dedi.
Mını ukkan baatır sıynı		Bunu duyan bahadır kızkardeşi
Temir-Çookır ercineni	3530	Kıymetli Temir-Çookır'ı
Eertep iybey kanayttı.		Eyerledi.
“Akır sıynım, sen		"Canım kardeşim, sen
Odu sakızañ kaydar” – deyt.		Ateşi beklesen" - dedi.
Baatır sıynı aydıp turat:		Bahadır kızkardeşi cevapladı:
“Solun caraş bu Altaydı	3535	"Bu güzel yabancı yurdu
Cortup körör küünim bar” – deyt.		Hemen gezmek istiyorum" - diye söyledi.
Akazı sananıp turala,		Ağabeyi kederlenip,
Agırt dep araay aydat.		Av gürültüsünden sessizce konuştu.
Cañarçı dep baatır kıs,		Cañarçı adlı bahadır kız,
Attar eertelgen soñında,	3540	Atlar eyerlendikten sonra,
Attıñ oozın bura tartıp,		Atın ağzını çevirip,
Agaş-taştı aralap,		Ağacın, taşın arasına girip,
Cele berbey kanayttı.		Dört nala ilerledi.
Cayaltalı Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Ezer-sezer eki taygılın	3545	Sezici iki büyük köpeğine
“Odunı sler sakıgar” – deyt.		"Yurdu siz bekleyin" - dedi.
Boyı bolzo, bu emdi		Kendisi ise şimdi
Alın edek alıp kıstayt.		Ön eteğini sıkıştırdı.
Tüp edegin türe kıstap,		Arka eteğini kıvrarak,
Koo caraş kırılardı	3550	Güzel tepeyi
Kırlay baza berbey kayttı.		Dağı, taşı dolaştı.
Aldındagı boyı bolgon		Önündeki

Artaş cerge çıgıp keldi.		Yüksek yere çıktı.
Taş manakaydı tabala		Taş pususunu bularak
Añnıñ colın bu sakıp,	3555	Avların yolunu bekleyip,
Otura berbey kanayttı.		Oturuyordu.
Ança-mınça bolbodı,		Böyleyken
Baatır sıynınıñ kıygızı		Bahadır kardeşinin çıǵlıǵı
Arka-tuuga cañılanat.		Dağ sırtında yankılandı.
Körör-ugarga bu cetpedi,	3560	Görüp-duymaya kalmadı ki,
Kara cış arkadan		Kara ormanın arkasından
Ak la calañ tepseñge		Geniş alanı teperek
Adır kara togus sığın		Avlık dokuz kara sığın
Çıgıp kelgen mında turat.		Çıkıp buraya geldi.
Cayaltalı Cañar baatır	3565	Hünerli Cañar bahadır
Tındu kastak oğın		Tesirli temren okunu
Keske salıp sakıp alğan		Çekip fırlatmış
Eki tepke kelijip,		İki dayanağın gelip,
Eki carın birigerde,		İki omzun birleştiği noktaya,
Adıp iybey kanayttı.	3570	Attı.
Ergek töstön ış cayılat.		Baş parmağından duman yayıldı.
Ok bajınañ ot çöyildi.		Ok başından ateş sıçradı.
Tındu kastak oğı bolzo,		Tesirli temren oku ise,
Togus tüñey sığındardı		Dokuz eş sığını
Tize ötkön boyunça	3575	Diz hizasını geçer geçmez
Anañ arı cüre berdi.		Ondan ileri gitti.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Tındu oktı sürüjip		Tesirli oku takip ederek

Cüre le berbey kanayttı.		İlerledi.
Cayaltalı Cañar boyı	3580	Hünerli Cañar
Togus tüñey sığındardı		Dokuz eş sığını
Terbektü kayış kurga		Yuvarlak kayış kemere
Tize buulap iyele,		Diz hizasında bağlayarak
Oduzına ekeldi.		Av durağına(konağına) alıp getirdi.
Togus sığındı soyolo,	3585	Dokuz sığını yüzerek,
Togus tişke tiştep iyet.		Dokuz şişe geçirdi.
Eki kuskun bolgojin		İki kuzgun ise
Emdi bogo uçup keldi.		Şimdi uçarak buraya geldi.
Togus sığın bu baştarın		Dokuz sığının başlarını
Eki kuskunga taştap beret.	3590	İki kuzguna bıraktı.
Eki kuskun em bolgojin		İki kuzgun
Alkış bıyan aydijıp,		Dua ve teşekkür ederek,
Ajanala, uça beret.		Yemek yiyip, uçtu.
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Ökpö-cüregin cip aldılar.	3595	Ciğerini, yüreğini yediler.
Tiştegi et bışkalakta,		Şişteki et pişmek üzereyken,
Baatır sıynı emdi mında		Bahadır kızkardeşi şimdi buraya
Cedip kelgen turbay kayttı.		Yetip geldi.
“Araay ne atpas,		"Yavaş yavaş,
Adım meniñ cobodı” – deyt.	3600	Atım hastalandı" - dedi,
Adınıñ eerin alala,		Atının eyerini alarak,
Agıdıp iybey kanayttı.		Serbest bıraktı.
Togus tiştegi et bolzo		Dokuz şişteki et ise
Tış canında küyügi cok,		Dış tarafında isi yok,

İç canında çiyi çok	3605	İç tarafında çiğliğı yok
Bıja bergen bu emtir.		Tamamıyla pişmişti.
Akalu-sıyındu emdi		Ağabey-kardeş şimdi
Togus sığın edile		Dokuz sığın etiyle
Ajangılap oturat.		Yemek yediler.
Caan, caan sööktörin	3610	Büyük büyük kemiklerini
Oostorınañ tujüret.		Ağızlarından tükürdü.
Ogoş degen sööktörin		Kemiklerin küçüğünü
Tumçuktarınañ bıkırat.		Burunlarından çıkardılar.
Añdar edin cigileyle,		Avların etini yiyerek,
Aştagan boyları toydı,	3615	Acıkan kursakları doydu,
Arıgan sındarı sergidi.		Güçsüzleşen bedenleri iyileşti.
Cayaltalu Cañar emdi		Hünerli Cañar şimdi
Kañıl möştiñ tözineñ		Heybetli çam ağacının kökünden
Topşuur edip iyele,		Topşuuru yapmak için,
Cal-cererenniñ kuyrugınañ	3620	Cal-Ceeren'in kuyruğundan
Kıldap la iygen boyunça,		Kıl koparır koparmaz,
Kaylap emdi oturat:		Kaylamaya başladı:
“Kañıl möştiñ tözineñ		"Heybetli çam ağacının kökünden
Kastap etken topşuurım.		Bölünüp yapılmış topşuurum.
Kan-ceerenniñ kuyrugınañ	3625	Kan-ceeren'in kuyruğunun
Kıldap etken topşuurım.		Kılından yapılmış topşuurum.
Keen caraş bu Altayda		Bu görkemli, güzel Altay'da
Keler öydi keerkedip		Gelecek zamandan bahsedip
Aydıp berzeñ topşuurım.		Anlatsan topşuurum.
Alıs cerdeñ ayrılğan	3630	Işıksız yerden ayrılmış

Albatımdı çümdezeñ.	Halkımı anlatsan.
Caş üyenin albatızı	Yeni neslin halkı
Caman şıra körbözin.	Büyük acılar çekmesin.
Korbolop öskön albatı	Sürgün edilmiş halk
Koomoy şıra körbözin” – deyt.	3635 Kötü işkenceler görmesin" - dedi.
Onoñ arı bolgojin,	Daha sonra ise,
Aylu-kündü teñerizin,	Aylı-günlü gökyüzünü,
Ağaş-taştı Altayın maktayt.	Ağaçlı-taşlı Altay'ı övdü.
Ada bolgon ak taygazın,	Ata olan ak taygasını,
Enem degen ak talayın çümdeyt.	3640 Anam dediği ak denizini anlattı.
Cer-Kindigi Enezin,	Cer-Kindigi Enezi'ni,
Cakşı süme bergen uçun,	İyi akıl verdiği için,
Alkap, caynap bu çümdeyt.	Hayırla dua edip, överek anlattı.
Onoyıp kaylap oturarda,	Böylece kaylarken,
Altaydñ añ-kuştarı	3645 Altay'ın av hayvanları, kuşları
Anañ, mınañ cuulıjat.	Ordan, burdan gelerek toplandılar.
Balalu añdar bolgojin	Yavrulu av hayvanları ise
Balazın taştap kelip tñdayt.	Yavrularını bırakıp gelip dinlediler.
Uyalu kuştar bolgojin	Yuvalı kuşlar
Uyazın taştap uçup ugat.	3650 Yuvasını bırakıp uçup dinlediler.
Arbananttañ kün ajarda,	Hafiften gün yükselirken,
Anañ tñ kaylay berdi.	Daha da güçlü destan söyledi.
Köni kaydın ortozında	Güzel destanın ortasında
Calbıraktu bay terekteñ	Yapraklarla kaplı kutsal kavak ağacından
Cañmır caajı caarda,	3655 Yağmur damlaları düşerken,
Topşuur kılı ödö berdi.	Topşuurun telinden geçti.

Bu ne atazı dep		Bu da neyin nesi deyip
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Ak ayastı acıktayt.		Ak aydınlığa baktı.
“Teñeride bulut cok” -	3660	"Gökyüzünde bulut yok" -
Alañ kaykap bu aydat.		Diye büyük şaşkınlıkla söyledi.
“Ağaş nege ıylaytan - deyt.		"Ağaç niye ağlıyor - dedi.
Ölörimdi sesti be?		Öleceğimi mi sezdi?
Özörimdi bildi be?” – dep,		Yaşayacağımı mı bildi?" - deyip,
Topşuurın tuura saldı.	3665	Topşuurunu bıraktı.
Turgan boyunça, kerilip,		Bırakır bırakmaz, gerilip,
Örö-tömön sananıp bazat.		Yukarı-aşağıyı endişeyle adımladı.
Cañarçı dep cañıs sıynı		Cañarçı adlı biricik kızkardeşi
Iylay berbey kanayttı.		Ağladı.
Cayaltalu Cañar emdi	3670	Hünerli Cañar şimdi
Cañıs sıynın mekeleyt:		Biricik kızkardeşi ikna etti:
“At ölböskö – altın ba?		"Atın altın mı ki ölmesin?
Er ölböskö – ercine be?		Erin kutsal mı ki ölmesin?
Cakşı attıñ söögi		İyi atın cesedi
Caan cerinde cadatan	3675	Geniş yerde yatacak
Cakşı erdiñ söögi		İyi erin kemiği
Cuu cerinde artatan.		Savaş yerinde kalacak.
Ajındıra ıylaba.		Önceden ağlama.
Amırap uyuktap alaak” – deyt.		Dinlenip uyuyalım" - dedi.
Koyu cıldıs ol çıgarda,	3680	Koyu yıldız çıktığında,
Konor dejip eki karındaş		Geceleyelim deyip iki kardeş
Kecim, tokum töjögileyt.		Eyer keçesi döşediler.

Artaş eerlerin castanıp,		Yük eyerlerine yaslanıp,
Calbıştu otko uçalanıp,		Harlı ateşe karşı yan uzanıp,
Catkılay berbey kanayttı.	3685	Yatıverdiler.
Bos Erliktiñ bolgojın		Bos Erlik'in
Kiliñ kara atka mingen		Kiliñ ¹⁸ -kara ata binen
Karu-Kara uulı bolzo,		Karu-Kara oğlu ise,
Ay-Kaanniñ Altın-Tana		Ay-Kaan'ın Altın-Tana
Caraş kızın emdi körüp	3690	Güzel kızını şimdi görüp
Barıp cürgen ol emtir.		Gelmiş.
Ay-kaanniñ cerineñ		Ay-kaan'ın yurdundan
Kara baatır bolgojın		Kara bahadır
Cayaltalu Cañar baatırdı		Hünerli Cañar bahadırı
Taap bolboy mokoylo,	3695	Bulamayıp gücünü kaybederek,
Cerdiñ üstin ceti ebirgen,		Yerin üstünü yedi kez dolaşmış,
Altay üstin altı aylangan.		Altay'ın üstünü altı kez dolaşmış.
Ak-carıktı aylanarga		Ak-dünyayı dolaşırken
Altan cıl aja bertir.		Altmış yıl geçivermiş.
Cerdiñ üstin ebirerge	3700	Yerin üstünü dolaşırken
Ceten cılga cede bertir.		Yetmiş yıl geçivermiş.
Art uçında arıyla,		Sonucunda yorularak,
Alıs cerine uulanıp,		Işıksız yere yönelip,
Canıp iybey kanayttı.		İlerledi.
Tañdaylanıp tañ adarda,	3705	Aydınlanıp tan attığında,
Tamırlanıp kün çıgarda.		Işıklar saçarak güneş doğduğunda.
Cer tamınıñ oozına		Yeraltının ağzına

¹⁸ Kiliñ: Kadife, yumuşak. At için “parlak” anlamında kullanılır.

Cuuktap kelgen mında cüret.		Yaklaşarak ilerledi.
Aylık cerge cetpey cürüp,		Aylık yere varmadan,
Alıp cıdın sezip iydi.	3710	Alp kokuyu sezdi.
Kündük cerge cedele,		Güneşli yere vardığında,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadırın
Cañarçı dep sıynıla ekü		Cañarçı adlı kızkardeşiyle
Bay terektin tözinde		Kutsal kavak ağacının dibinde
Ajangılap oturganın	3715	Yemek yediklerini
Cart tanıp iybey kayttı.		Apaçık anladı.
Kara, caman sağıştı		Kötü niyetli
Bos Erliktiñ bolgojın		Bos Erlik'in
Karu-Kara bu uulı		Karu-Kara oğlu
Kara tarma tartınat.	3720	Kara büyü yaptı.
Olorgo emdi sestirbey		Onlara sezdirmeden
Kaya-taşka cajınala,		Kayalığa saklanarak,
Korondı bolgon ol ogın		Zehirli okunu
Keske salıp tartala,		Fırlatıp çekerek,
Sakıy berbey kanayttı.	3725	Bekledi.
Cañarçı erte turala,		Cañarçı erken kalkarak,
Cazap kursak kaynatı.		Güzel yemekler pişirdi.
Eki karındaş toyolo,		İki kardeş doyunca,
Attarın tudup eertedi.		Atlarını eyerlediler.
Cañar baatır otura tūjüp,	3730	Cañar bahadır oturarak,
Kaňzazına ot kamızat.		Tütününü yaktı.
Onoyıp la turgança,		Böylece dururken,
Korondı kastak ok emdi		Zehirli temren ok

Cayaltalu Cañardıñ		Hünerli Cañar'ın
Sol tizenine kadala berdi.	3735	Sol dizine saplandı.
Onı eeçiy baatır üni		Onun etkisiyle bahadırın sesi
Tayga-taşka cañılandı.		Dağa-taşa yankılandı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Oktı suura tartala,		Okı çıkararak,
Bos Erliktiñ Kara-uulı	3740	Bos Erlik'in Kara-uul'ı
Atkan ok emtir dep,		Atmıştır deyip,
Tanıp iybey kanayttı.		Anladı.
Ezer-sezer eki iyt		Sezici iki büyük köpek
Caa atkan ol cerge		Okun atıldığı yere doğru
Atkan okty uça berdi.	3745	Atılmış ok gibi uçtu.
Cañarçı dep baatır sıynı		Cañarçı adlı bahadır kardeşini
Cañardıñ emdi şırkazın		Cañar'ın yarasına
Cüstügile tomdoıyo,		Yüzüğüyle bastırarak,
Arçuulıla tañıp berdi.		Örtüyle bağladı.
Attarına türgen minip	3750	Atlarına hızla binip
Eki taygıl izile		İki büyük köpeğin iziyle
Eles edip uça berdiler.		Uçarak gözden kayboldular.
Ança-mınça baratkança,		Biraz ilerlediğinde,
Aaylap bolbos tabış boldı.		Anlaşılmaz bir gürültü duyuldu.
Ağaş-taştar oodılıjıp,	3755	Ağaçlar-taşlar parçalanıp
Altay-kañıy torgulat.		Altay yankılandı.
Bu ne atazı boloton dep,		Bu da neyin nesi deyip,
Attar oozın kayra tartıp,		Atların ağzını çevirerek,
Acıktap, körüp, tıñdaza,		Göz gezdirip, dinleyince,

Eki taygıldıñ üni bolzo,	3760	İki büyük köpeğin sesi
Alıs-telis ugulat.		Her taraftan duyuldu.
Eki kuskun baza anda		İki kuzgun yine orada
Akşıp açu kıygırat.		Öfkeyle bağırdı.
Eki töö ogurganına		İki devenin bağırsıyla
Een Altay torgulat.	3765	Geniş Altay yankılandı.
Caba cedip barar bolzo,		Tekrar geldiler ki,
Erlik biydiñ erke uulın		Erlik biy'in nazlı oğluna
Eki töö cıga baskan		İki deve hücum edip
Eki candap tizeleyt.		İkisi bastırıp) diz çöktürdü.
Eki taygıl bolgojın	3770	İki büyük köpek ise
Eki candap, moyninga		Boynuna bastırıp
Kadalıp kalgan emtiri.		Saldırmışlar.
Eki kuskun bolgojın		İki kuzgun ise
Kiliñ-kara bu attı		Kiliñ-Kara atı
Alıs cerge bojojpoy	3775	Işıksız yere bırakmadan
Eki kanatla em talbıp		İki kanatla çarpıp
Eki közin oyorgo		İki gözünü oyarak
Aylandırıp turgulayt.		Çevresinde döndüler.
Baatır sıynı aydıp turat:		Bahadır kızkardeşi söyledi:
“Kiliñ-kara bu attı	3780	"Kiliñ- Kara atı
Cer tamızına bojojpoy		Yer cehenneminden kurtarmadan
Kapşay-türgen atanak” – deyt.		Çabuk gidelim." - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Tındu kastak oğıla		Tesirli temren oku
Kiliñ-kara bu attıñ	3785	Kiliñ-Kara atın

Cürek tözin ötküre		Yüreğinin tam ortasına
Adıp iybey kanayttı.		Attı.
Caan tuular cemirilet.		Büyük dağlar parçalandı.
Caan-caan agın suular		Gürül-gürül akan sular
Caradınañ ajıp turat.	3790	Kıyıdan taştı.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Tındu oktıñ kiynineñ		Tesirli okun peşinden
Atkan oktıy uça berdi.		Atılmış ok gibi uçtu.
Kiliñ-kara at bolzo,		Kiliñ-Kara at ise,
Kara cerge cıgılala,	3795	Kara yere yığılarken,
Añdana sogup oyto turat,		Böylece vurup geri durdu,
Anań arı mañtadı.		Ondan sonra koştı.
Kiliñ-kara at kiynineñ		Kiliñ-Kara atın peşinden
Temir-Çookır ercine		Temir-Çookır kıymetli
Eles edip şuñuy berdi.	3800	Gözden kayboldu.
Eki kuskun bolgojın		İki kuzgun
Kiliñ-kara bu attıñ		Kiliñ-Kara atın
Bajına kadalala,		Başına hücum ederek,
Köstörin çokuy bu berdi.		Gözlerini gagaladılar.
Kiliñ-kara barıp bolboy	3805	Kiliñ-Kara kıpırdayamaz halde
Aylanja bu berdi.		Etrafında döndüler.
Temir-Çookır cedip barıp		Temir-Çookır yetişip
Kiliñ-kara bu atla		Kiliñ-Kara atla
Soguja berbey kanayttı.		Savaşmaya başladı.
Cayaltalu Cañar baatır	3810	Hünerli Cañar bahadır
Cañarçı degen sıynıla		Cañarçı adlı kızkardeşiyle

Türgen-tükey cügürükle	Hızla hareket edip
Cedip kelgen boyınça,	Yetip gelince,
Eki iyt le eki tööni	İki köpekle iki deveyi
Toktodolo, surap turat:	3815 Durdurarak, sordu:
“Erlik-biydiñ erke uulı,	"Erlik-biy'in nazlı oğlu,
Ay-kaannıñ kızı kayda?	Ay-kaan'ın kızı nerede?
Anda ne udadıñ?” – dep,	Orada niye oyalandınız?" - deyip,
Eki karındaş karu ugat.	İki kardeş cevap bekledi.
Celim-kara baatır aydat:	3820 Çirkin-kara bahadır söyledi:
“Ay-kaannıñ kızı	"Ay-kaan'ın kızı
Seni sakıp cat – dep,	Seni bekliyor - deyip,
Öçöp-çeçep katkırat, -	Katıla-katıla güldü,
Cürek töskö atkan edim,	Tam yüreğine atmıştım,
Kanayıp kıya bargan ok” – deyle,	3825 Böylece kesti ok" - diyerek,
Örö turgan boyınça,	Ayağa kalkar kalkınca,
Erlik-biydiñ Karu uulı	Erlik-biy'in Karu uul'ı,
Cayaltalu Cañarla	Hünerli Cañar'la
Tuduja berbey kanayttı.	Savaşmaya başladı.
Caak boygo tajıjat.	3830 Yüz hizasında vuruştular.
Carın boydoñ tartıjat.	Omuz hizasında güreştiler.
Celim-kara baatır aydat:	Çirkin kara bahadır söyledi:
“Korundu ogım sege tiygen,	"Zehirli okum sana değdi,
Cazılar argañ seniñ cok,	Seni kurtaracak çaren yok,
Cer castanıp ölöriñ” – deyt.	3832 Yenilip öleceksin" - dedi.
Celim-kara baatırdıñ	Çirkin kara bahadırın
Eki budına bolgojın	İki ayağına

Eki taygıl kadalıp kalgan		İki köpek saldırmış
Çaynap turbay kanayttı.		Çiğnemeye başlamış.
Eki töö kalıp keldi,	3840	İki deve de geldi,
Celim-kara baatırdıñ		Çirkin kara bahadırın
Eki cardınañ tişteyle,		İki omzundan dişleyerek,
Tizelep kayra tartkılayt.		Çöktürüp geriye çektiler.
Celim-kara baatır bolzo,		Çirkin kara bahadır ise
Cerge kelip tüjerde,	3845	Yere düştüğünde,
Cerdiñ üsti seles etti.		Yerin üstü sallandı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Uşpa kara cıdazıla		Kara mızrağıyla
Cürek tösti ötküre sayıp,		Yüreginin ortasına saplayıp,
Cerdiñ ceti kadın ötküre	3850	Yerin yedi katını geçerek
Cılım kaya ol taşka		Sarp kayalığa
Baday kadap iybey kayttı.		Sokup geçirdi.
Celim-kara baatır bolzo,		Çirkin kara bahadır ise,
Ölör cañı mıñıñ cok		Ölmemiş
Kürkürede kaylap aydat:	3855	Uğuldayarak mırıldandı:
“Sen meni kıynabay		"Sen bana işkence etmeden
Alıs cerimge bojoťsoñ,		Karanlıklar yurduma gönderirsen,
Şırkañdı bolzo, cazarım.		Yaranı iyileştiririm.
Adam karın sege süünip		Atam çok sevinip karşılığında sana
Ölbös möñkü çaş berer” – deyt.	3860	Ebediyen ölümsüzlük verir" - dedi.
Cayaltalu Cañar aydat:		Hünerli Cañar söyledi:
“Ölümneñ men korkuyla		"Ben ölümden korkarak
Öştüge sadınbazım.		Kendimi düşmana satmam.

Tınımdı men kıskanala,	Canımı düşünerek,
Sen iytk e bajırbazım.	3865 Senin gibi köpeğe baş eğmem.
Celbisterle cuulajıp,	Celbislerle savaşıp,
Cayım uçun ölörim.	Özgürlük için ölüüm.
Almıstarla cuulajıp,	Almıslarla savaşıp,
Albatı uçun ölörim – deyt. -	Halkım için ölüüm - dedi.
Tının senin kayda?" – dep,	3870 Senin dış canın nerede?" - deyip,
Celim-kara baatırdı	Çirkin kara bahadırı
Erep-tolgop kıynay berdi.	Evirip çevirip işkence etti.
Calbış caldu Cal-Ceeren	Alev yeleli Cal-Ceeren
Tındu kastak ol oktı	Tesirli temren oku
Cañarçı baatır bu kıska	3875 Cañarçı bahadır kıza
Tuda bergen boyınça,	Verir vermez,
Kiliñ-kara atka bolzo	Kiliñ-Kara ata
Kalıp barbay kanayttı.	Saldırdı.
Üç at la eki töö,	Üç atla iki deve,
Eki kara kuskun kojo	3880 İki kara kuzgunla birlikte
Tının tappay tura beret.	Dış canı bulamadı.
Onoytkonniñ bajında	Böyleyken bir anda
Eki kara kuskun otura tüşüp	İki kara kuzgun konup
Cañıs ünle akşıp aydat:	Tek ses bağıştılar:
"O-o kalak, bu la bis	3885 "Ah canım, biz
Undıp salgan emtiris.	Unutmuşuz.
Bu şulmustıñ tını bolzo,	Bu şulmusun dış canı,
Bu la kiliñ-kara attın bajında	Bu Kiliñ-Kara atın başında,
Eki tüşey erlen bar.	Oradaki iki eş tarla faresinde.

Emeş onı bilbey kaldıs.	3890	Onu bilemedik.
Cetkerlü eki erlen		Tehlikeli iki sıçan
Een cer döön elbirt eder.		Geniş yere doğru kıpırdanır.
Calañ cer döön calbirt edip		Açık yere doğru hareket edip
Cer oozına cedip alza,		Yer ağzına giderse,
Ogo-bogo ol cetpey	3895	Fazla zaman geçmeden
Bos Erlikke cetkiley berer.		Bos Erlik'e ulaşırırler.
Ezer-sezer eki iytti		Sezici iki köpeği
Kelzin dep kıygırar” – dejet.		Çağırın" - dediler.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Acıktanıp turala,	3900	Gözetleyerek,
Ukpas cerdeñ ugup iygen,		Duyulmaz yerden duyan,
Ezer-sezer eki iydin		Sezici iki köpeğin
Eeçidip algan cedip keldi.		Ardından geldi.
Eki iytti çakıp turat:		İki köpeği alıp:
“Beletenip alıgar.	3905	"Hazırlanın.
Arı-beri emdi körböy,		Sağa-sola bakmadan,
Kiliñ-kara bu attıñ		Kiliñ-Kara atın
Bajınañ kös albagar” – deyt.		Başından gözünü çıkarmayın" - dedi.
Eki kuskun baza cömöyt.		İki kuzgun geri gömdü.
“Cerge le kirbeyten bolzo,	3910	"Yere girmeden
Bisteñ çıgıp barbas”- dejet.		Bizden çıkmaz" - dediler.
Baatır kıs Cañarçı		Bahadır kız Cañarçı
“Temir-Çookır adım – deyt, -		"Temir-Çookır atım - dedi, -
Kiliñ-kara bu attıñ		Kiliñ-Kara bu atın
Bajın oyo tep” – deyt.	3915	Başını oy" - diye söyledi.

Temir-Çookır at bolzo		Temir-Çookır at ise
Kara cerde karbaya catkan		Kara yerde hareketsiz yatan
Kiliñ-kara at bajına		Kiliñ-Kara atın başına
Eki buttap teep iydi.		İki ayağıyla tepti.
Eki tüñey erlen emdi	3920	İki eş tarla faresi şimdi
Örö keyge şuñup çıgat.		Yukarıya fırladılar.
Eki kuskun sooro tepti,		İki kuzgun tepti,
Oyto cerge tüjerde,		Tekrar yere inerek,
Ezer-sezer eki iyt		Sezici iki köpek
Kara cerge kirgilekte,	3925	Kara yere giremeden,
Azularıla kabıra tudup,		Dişleriyle saldırıp,
Ilbırada olordı çaynayla,		Geviş getirip onları çiğneyerek,
Oostorınañ kuzup iyet.		Ağızlarından çıkardı.
Bu la öydö bolgojın		İşte o zaman
Celim-kara baatır	3930	Çirkin kara bahadır
Kiliñ-kara adıla		Kiliñ-Kara atıyla
Kızarıp agar kanı cok		Kızarıp akan kanı yok
Kap la kara taş bolup		Kara taşa dönüşüp
Ölö berbey kaytılar.		Öldüler.
Kuskun ciir edi cok,	3935	Kuzgunun yiyeceği eti yok,
İyt çeldegediy söögi cok		Köpeğin kemireceği kemiği yok
Kara taştıy katu bütken		Kara taş gibi sert yaratılmış
Cer aldınıñ cetkeri		Yeraltının şeytanları
Emdi mında ceñdirdi.		Şimdi burada yenildi.
Cayaltalu Cañar baatır	3940	Hünerli Cañar bahadır
Eki töö lö eki kuskundı		İki deve ve iki kuzgunu

Elip-selip sıymap aydat:		Şefkatle okşayarak konuştu:
“Alıs cerdeñ ıgala,		"Işıksız yerden çıkarak,
Albatı uçun boluştıgar.		Halkım için yardım ettiniz.
Altay üstinde albatı	3945	Altay üstünde halk
Amır-ençü emdi cadar – deyt. -		Huzur, güven içinde yaşayacak" - dedi-
Cer aldınañ ıgala,		Yeraltından ıkarak,
Celbisterdi ceñerge boluştıgar.		Celbisleri yenmeye yardım ettiniz.
Cer üstinde albatı		Yer üstünde halk
Cakşı cırgap cadar – deyt. -	3950	Sevinç huzur içinde yaşayacak - dedi -
Emdi sler törtü		Şimdi siz dördünüz
Meniñ Altayıma kojo baraktar.		Benim yurduma birlikte gidin.
Eki töö bolgojın		İki deve
Elge-congo mal bolgoy.		Halk-tebaanın malı olacak.
Eki kara kuskundar	3955	İki kara kuzgun
Cajına cayım cemzep cürgey”-deyt.		Ömür boyu özgür yaşayacak" - dedi
Onoñ arı eki karındaş		Ondan sonra iki kardeş
Cer oozın köstögileyt.		Yer ağzını gözlediler.
Cer oozına toktoylo,		Yer ağzında durarak,
Attarınañ tüşkileyt.	3960	Atlarından indiler.
Cañar degen caan baatır		Cañar adlı ulu bahadır
Cerdiñ oozın böktöörgö		Yer ağzını sürgülemek için
Caan degen mejelikti		Büyük tepeyi
Üze tartkan bu boyınça,		Geçer geçmez,
Cerdiñ oozın böktöp iydi,	3965	Yer ağzını sürgüledi,
“Cer aldınıñ celbisteri emdi		"Yeraltının celbisleri şimdi
Cer üstine çıkpas – deyt. -		Yer üstüne çıkamaz - dedi.

Altıgı oroonnıñ almıstarı		Alttaki yerin almısları
Ak carıkka çıkpazın” – deyt.		Ak dünyaya çıkmasın" dedi.
Eki karındaş emdi bolzo,	3970	İki kardeş şimdi
Attarına minip iygen,		Atlarına binmiş,
Aylı-curtın emdi köstöp		Evini-yurdunu gözleyerek
Canıp iybey kanayttı.		Döndü.
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki köpek
Aldı bıla mañtajat.	3975	Önünde koşuşuyordu.
Eki kara kuskundarı		İki kara kuzgunu
Teñeri tübile uçkılayt.		Gökyüzünün dibine uçtular.
Eki karındaş emdi bolzo,		İki kardeş şimdi
Sır la caraş kojoñdo		Mutlu mesut birlikte
Eles edip şuñup iydi.	3980	Gözden kayboldular.
Eki töö olordı		İki deve onların
Eeçiy barıp catpay kayttı.		Peşi sıra ilerliyordu.
Ercinelü eki at		Kıymetli iki at
Baskan cerge teñ bazat.		Yere eş adımlarla bastı.
Tepken cerge teñ tebet.	3985	Teptikleri yerlerde eş adımlarla ilerledi.
Şuurmaktu suular keçet.		Akıntılı suları geçti.
Şuurgandu tayga ajat.		Kar fırtınasının olduğu taygaları aştı.
Caan-caan taygalardı		Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.		Toynak değmeden aştı.
Caan-caan talaylardı	3990	Derin derin denizleri
Kuyruk tiybey keçip cüret.		Kuyruk değmeden geçti.
Ediski koo kojoñ çöyöt,		Kaval çalıp güzel şarkı söyledi.
Elik, sığın eeçip tıñdayt.		Geyik ve sığınlar takip edip dinledi.

Amırgılap kojoñ çöyöt,		Amırgısından nağmeler yayıldı,
Añ-kuştar eeçip ugat.	3995	Hayvanlar ardından dinledi.
Cañılangan Cañarga		Yankılanan Cañar'a
Caş agaştar caykanat.		Genç ağaçlar başlarını salladı.
Koologon kojoñgo		Güzel şarkıyla
Kak agaştan bür çıgat.		Kuru ağaçlardan tomurcuk çıktı.
Kanattu kuştar uyazın taştayt,	4000	Kanatlı kuşlar yuvasını bıraktı,
Katu cerden kök tomulat.		Sert topraktan kök söküldü.
Balalu ańdar balazın taştayt,		Yavrulu geyikler yavrularını bıraktı,
Balkaştu cerden çeçek çıgat.		Çamurlu yerden çiçek çıktı.
Kuskun uçup uçına cetpes		Kuzgunun uçarak sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	4005	Çorak çölü
Kuyun keptü ötküleyt.		Fırtına gibi geçtiler.
Sañıskan uçup uçına cetpes		Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın		Sarı çölü ise
Salkın keptü ötküleyt.		Rüzgâr gibi geçtiler.
Attarında soodu cok,	4010	Atları soğumadan,
Aktu boyları amırı cok		Masum bedenleri dinlenmeden
Barıp catpay kanayttı.		İlerliyordu.
Koron sook kış kelgenin		Zemberek soğuğu kış geldiğini
Kol tońordo bilgileyt.		Parmaklarının donmasından anladılar.
Cay kelgenin bu olur	4015	Yaz geldiğini onlar
Cardı iziirde bilgileyt.		Omuzları ısınınca anladılar.
Tük tanıbas maldar köröt,		Tüyü tanımaz malları gördü,
Til bilişpes congo tuştayt.		Dili bilinmez halkla karşılaştı.
Amır-cakşı surajıp,		Hal-hatır sorup,

Anaň la arı barıp cadat.	4020	Daha sonra ilerledi.
Cüs tüňey baatırları		Yüz eş bahadırı
Albatızın baştağan,		Halkını yönetmiş,
Ak bıyanın aydap alıp,		Ak malını güderek,
Anaň arı cüre bertir.		Onların peşinden gidiyormuş.
Öştötkönin eske alıp	4025	Düşmanlık edenleri hatırlayıp
Öksöp-öksöp ıylajat.		Hüngür-hüngür ağlaştılar.
Celbisterdi ceňgen uçun		Celbisleri yendikleri için
Caraş kojoň çümdegileyt.		Neşeyle şarkı söylediler.
Aytırğanın eske alıp,		Söylenenleri hatırlayıp,
Açu koron ıylajat.	4030	Feryat fıgan ağlaştılar.
Almıstardı ceňgen uçun		Almısları yendiği için
Altayın maktap kojoň çümdeyt.		Altay'ı övüp şarkı söyledi.
Aydıň bajı aylanıp ötti,		Ayın başı geçip gitti,
Cıldıň bajı cılıjıp ötti.		Yılın başı kaybolup geçti.
Anayıp barıp catkança,	4035	Böylece giderken,
Cayı-kıjı bildirbes		Yazı, kışı belli olmayan
Cay keberlü Altayına,		Yaz şekilli Altay'ına,
Tüni-tüji bildirbes		Gecesi, gündüzü belli olmayan
Tüş keberlü Altayına		Gün şekilli Altay'ına
Cedip kelgen cürbey kayttı.	4040	Varıp geldi.
Ada bolgon Ak-tayganıň		Ata olan Ak-tayga'nın
Ak kaya şıbeezi		Ak kaya kalesi
Ayga-künge caltırap,		Aya-güne karşı parlayıp,
Aylık cerdeň körünet.		Aylık yerden göründü.
Ayga küybes altın tojı	4045	Ayın yakmadığı altın buzu

Ay aldına caltırıyrt.		Ay altında parladı.
Künge küybes küreñ tojı		Güneşin yakmadığı kahverengi buzu
Kün aldına caltırıyrt.		Güneş önünde parladı.
“O-o kalak sıynım – deyt.		"Ah kardeşim - dedi.
Korundu oktıñ ordı	4050	Zehirli okun yeri
Korkuştı oorıp, tijip cat.		Korkunç bir yara olup, şişti.
Sızı bolzo cüregime ödöt.		Sızısı yüreğime geçti.
Türgeñ-tükey ayılga cedek” – deyt.		Çabucak eve gidelim" - dedi.
Sıynı akazın acıktayt.		Kardeşi ağabeyini izledi.
Akazınıñ tolonodıy çırayı	4055	Ağabeyinin çakal eriği gibi çehresi
Oñup baraatkan emtiri.		Solup kalmış.
Aylanayın Cañarçı		Kurban olduğum Cañarçı
Köstiñ cajın köl tögöt.		Gözünün yaşı sel oldu.
Tebeelü malın cakalay,		Otlaklı malını tutup,
Tergeelü condı aralay	4060	Saraylı halkının arasına karışarak
Sır corgodo baraadat.		Parlak rahvanın üzerinde ilerledi.
Eki mürküt uçup kelgen		İki kartal uçarak
Cayaltalı bu Cañardıñ		Hünerli Cañar'ın
Eki cardına otura berdi.		İki omzuna kondu.
Eki ayu ogurıjıp,	4065	İki ayı böğürüp,
Udura utkup baza keldi.		Karşıdan selamlayarak geldi.
Cüs baatırları baza mında		Yüz bahadırı yine bu arada
Ak örgöni bolgojın		Ak sarayı
Altın-möñünle çümdep		Altın-gümüşle inşa edip
Carandırıp, cazap saltır.	4070	Düzeltip, toparladı.
Ak örgöözi em bolzo,		Ak sarayı şimdi,

Ayga-künge mızıldap,		Aya, güne karşı parlayıp,
Anda turbay kanayttı.		Öylece duruyordu.
Cüs ceeren cakşı attu		Yüz ceeren güzel atlı
Cüs tüñey bu baatırları	4075	Yüz eş bahadırı
Albatı-conın mında cuuyla,		Halk-tebaa burada toplanarak,
Cayaltalu Cañar baatırdı		Hünerli Cañar bahadırı
Cañarçı dep baatır sıynın		Cañarçı adlı bahadır kızkardeşini
Udura uktup keldiler.		Karşıdan selamlayarak geldi.
Cayı-kıjı bildirbes	4080	Yazı, kışı belli olmayan
Cay keberlü bu Altayda,		Yaz şekilli bu Altay'da
Tüni-tüji bildirbes		Gecesi-gündüzü belli olmayan
Tüş-keberlü keen Altayda		Gece görünümlü güzel Altay'da
Albatınıñ kojoñı		Halkın şarkısı
Agaş-taşa cañılanat.	4085	Ağaca-taşa yankılandı.
Akalu-sıyındunu maktap		Ağabey-kardeşi övüp
Altan cüzün kojoñ çümdeyt.		Altmış çeşit şarkı söylediler.
Cer aldınıñ şulmustarı		Yeraltının kötü ruhları
Cajına olor ceñgen uçun		Ebediyen yendikleri için
Ceten cüzün kojoñ çümdeyt.	4090	Yetmiş çeşit şarkı söyledi.
At çakıga cederde,		At direğine vardığında,
Attar tınıjı kuu tuman,		Atların nefesi ak duman
Albatı cüzi kızıl ört		Halkın yüzü kızıl ateş
Anda cırgay berbey kayttı.		Orada neşeyle duruyorlardı.
Ak örgöönüñ içinde	4095	Ak sarayın içinde
Aydıp bolbos cırgal boldı.		Tarifsiz bir kutlama oldu.
Kızıl tajuur kıytıldap,		Kızıl matara gıcırdayıp,

Kalaylu çöçöy kolgo oynoyt.		Kalaylı kadeh elde döndü.
Eki kün ödördö		İki gün geçince
Erlü bütken bu Cañar	4100	Kahraman yaratılmış Cañar
Teñtirilgen boyunça,		Ayağa kalkar kalkmaz,
Ceñ castanıp cıgıldı.		Yere yığıldı.
Ercinelü Cal-Ceeren		Kıymetli Cal-Ceeren
Açu koron kiştep iydi.		Acı feryatla kişnedi.
Ak örgöödö albatı	4105	Ak sarayda halk
Açu koron ıylajıp,		Feryat figan ağlaşıp,
Arga-korgo tappay bardı.		Yardım, destek bulamadı.
Cañarçı dep cañıs sıynı		Cañarçı adlı biricik kızkardeşi
Altan cüzün em salıp,		Altmış çeşit ilaç alıp,
Emdep turza boluş bolboyt.	4110	Tedavi etse de fayda etmedi.
Cayaltalu Cañar emdi		Hünerli Cañar şimdi
Ölüp bolboy cada berdi.		Ölmeden yattı.
Cañarçı dep bu sıynı		Cañarçı adlı kızkardeşi
Cüs baatırğa cakıp turat:		Yüz bahadıra emretti:
“Taş şıbeege akamdı aparıp,	4115	"Taş kaleye ağabeyimi götürüp,
Alama-şikir aş kursakla		Lezzetli yemeklerle
Tündü-tüştü kiçeegilep,		Günü-geceyi gayret edip,
Azırap, emdep kiçeeger – deyt. -		Besleyip, tedavi etmeye uğraşın - dedi.
Men boyım emdi le		Ben kendim şimdi
Cer-Kindigi eneme	4120	Cer-Kindigi eneme
Türgen-tükey baradım” – deyt.		Çabucak gideceğim" - diye söyledi.
Calbış caldu Cal-Ceereni		Alev yeleli Cal-Ceereni
Turguza la ol eertep iyet.		Hızla eyerledi.

Külükterle küreşse kiyeten		Pehlivanlarla güreşirken giyilen
Küler kebin kiyip iyet.	4125	Bronz işlemeli kıyafetini giydi.
Katançızın katanıp,		Üst giysisini giyip,
Kayış kurın kurçanat.		Kayış kemerini kuşandı.
Kandu cuunıñ ok-saadagın		Kanlı savaşın okunu, yayını
Karçıy-teerçıy cüktenet.		Çapraz biçimde yüklendi.
Ak bolot üldüzin	4130	Ak çelik kılıcını
Ayga künge cañıy tudup,		Aya güneşe karşı sallayıp,
Calmajına tañınat,		Kalça tarafına taktı,
Akazına aydıp turat:		Ağabeyine şöyle söyledi:
“Men canıp kelgençem,		"Ben geri döneceğim,
Akam, köörkiy, ölbö, - deyt. -4135		Ağabeyim, canım, ölme, - dedi.
Cuuk salza, üç cıldañ		En yakın, üç yıla
Uzak bolzo, altı cıldañ		En fazla, altı yıla
Oyto canıp kelerim, - deyt. -		Geri döneceğim, - diye söyledi.
Eki mürküt, eki kuskun		İki kartal, iki kuzgun
Teñerini körüger,	4140	Gökyüzüne bakın,
Eki taygıl, eki ayu		İki büyük köpek, iki ayı
Cerdiñ üstin korıgar” –deyt.		Yeryüzünü koruyun - dedi.
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tudup aydıp turat.		Sallayarak konuştu.
Ak malına bolgojın	4145	Ak malına
Azu tiştü börü tabarbazın.		Köpek dişli kurt saldırmazın.
Albatıma bu bolgojın		Halkım
Uşpa cıda tudunıp,		Çekme mızrak kuşanıp,
Cuu-çak tabarbazın” – deyle,		Savaş çıkarmasın" - diyerek,

Temir tiskin teñdey tudat.	4150	Demir dizgini denk tuttu.
Çoy üzeñini çöyö teep,		Dökme demirden üzengiyi tepip,
Calbış caldu Cal-Ceerenge		Alev yeleli Cal-Ceerene
Ceñil mingen boyınça,		Biner binmez,
Tuyuk tiskin türe tudup,		Çevrelenmiş dizgini büküp,
Eer kajına ile salat.	4155	Eyer kaşına vurdu.
Küler suluk caykay tartıp,		Bronz gemi sallayıp,
Turgan cerdeñ eles edip		Durduğu yerden uzaklaşarak
Cüre berbey kanayttı.		İlerledi.
Turgan izi artıp kaldı,		Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi çok boldı.	4160	Gittiği yerin izi yok oldu.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Taspa çılap çöyilet.		Tasma gibi gerildi.
Tamır keptü tartılat.		Damar gibi çekildi.
Ezin-kuyun barıp cadat.		Rüzgâr-fırtına gibi gitti.
Kuskun uçup çına cetpes	4165	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bu bolgojın		Çorak çölü
Kuyun keptü ödö beret.		Fırtına gibi geçti.
Sańıskan uçup uçına cetpes		Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi em bolgojın		Sarı çölü şimdi
Salkın keptü ödö beret.	4170	Rüzgâr gibi geçti.
Cal-Ceerende soodu çok.		Cal-Ceeren'in soğuduğu yok.
Caş boyında üzedi çok		Genç bedeninde yorgunluk yok.
Tündü-tüştü barıp cadat.		Gece-gündüz ilerledi.
Caan-caan taygalardı		Büyük-büyük taygaları
Tuygak tiybey keçip cürret.	4175	Toynak değmeden aştı.

Caan-caan suulardı		Derin-derin suları
Kuyruk tiybey keçe beret.		Kuyruk deĝmeden geçti.
Şuurgandu tayga ajat.		Kar fırtınasının olduĝu taygaları aştı.
Şuurmaktu suular keçet.		Akıntılı suları geçti.
Altı kündi ol ötpöy	4180	Altı gün geçmeden
Altan özök keçe berdi.		Altmış vadi geçti.
Ceti kündi bu ötpöy		Yedi gün geçmeden
Ceten özök keçe berdi.		Yetmiş vadi geçti.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi baktı ki,
Ada bolgon Ak-möñkü	4185	Ata olan Ak-buzul
Körünip kelbey kanayttı.		Görünüyordu.
Ene bolgon ak talayı		Ana olan ak denizi
Emdi mında caykanıp cadat.		Şimdi burada dalgalandı.
Anaytkannıñ bajında		Böylelikle
Ak möñküniñ üstinde	4190	Ak buzulun üstünde
Cılım Ak-kaya taşka		Sarp Ak-kayalıĝa
Cedip kelgen turbay kayttı.		Ulaştı.
Attañ ceñil kıs tüjele,		Attan inerken,
Tize ceñil çögödöp,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Kurlaaga cetken şańkızın	4195	Omzundan aşağıya kadar inen saç örgüsünü
Olıy-solıy sıymay tudup,		Saĝa sola doĝru sıvazlayarak,
“Aylu-kündü teñerim,		"Aylı-güneşli gökyüzüm
Aĝaş-taştı Altayım,		Aĝaç-taşlı Altay'ım,
Alkış-bıyan bu surap		Hayır duası istemeye
Kelgen emdi men – deyt. -	4200	Geldim şimdi ben. - dedi.
Üç Kurbustan Kudayım, - deyt. -		Tanrım Üç Kurbustan, - diye seslendi.

Cayaltalu Cañar akam		Hünerli Cañar ağabeyim
Ceñ castanıp cıgılğan.		Yenilip yıkıldı.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Eezi çok artıp kaldı.	4205	Sahipsiz kaldı.
Erlik biydiñ Karu-Kara uulı		Erlik biy'in Karu-Kara oğlunun
Korundu oğla ol atkan,		Zehirli oku atmasıyla,
Ölüp bolboy sıralap cat”, - deyt.		Ölmeden ızdırap içinde yatıyor", dedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Calın cayıp baza mürğüyt.	4210	Yelesini yayıp dua etti.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Caynap, ıylap bajırat:		Yardım isteyip, ağlayarak eğildi:
“Cer-Kindigi enem		"Cer-Kindigi enem
Aytkan sözimdi uksagar” – deyt.		Sözlerimi duyun" - dedi.
Onoytkonıñ bajında	4215	Tam bu sırada
Ak kayanıñ içinde		Ak kayanın içinde
Tabış emes tabış boldı.		Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Küzürt emes küzürt boldı.		Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Ak kayanıñ cart cerineñ		Ak kayanın açık yerinden
Kaalgazı bolzo açıla berdi.	4220	İki parçalı kapısı açıldı.
Emdi körüp oturza,		Şimdi gördü ki,
Altan kulaş müüstü		Altmış kulaç boynuzlu
Kara-küreñ ečkige mingen		Kara-küreñ keçiye binmiş
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Çıgara cortup kelbey kayttı.	4225	Çıkarak hızla geldi.
“O-o balam, seniñ keleetkeñdi		"Ah yavrum, senin geldiğini
Ajındıra men bilgem – deyt,-		Önceden anladım - dedi,

Kapşay adıña min – deyt, -	Hemen atına bin - diye söyledi.
Menile kojo baraak – deyt, -	Birlikte gidelim- dedi.
Amırap, emeş ajanıp al” – deyt,	4230 Dinlenip, biraz yemek ye" - diye söyledi.
Cer-Kindigi Enezin eeçiy	Cer-Kindigi Enezi'nin peşinden
Cañarçı cortup iybey kayttı.	Cañarçı koşturdu.
Ak kayanın içine	Ak kayanın içine
Kirip barala, körör bolzo,	Girerek, baktı ki,
Kiji kaykaar cer emtir.	4235 İnsanın hayret edeceği bir yermiş.
Altın-möñün çarkını	Altın-gümüş parıltısı
Ayga-künge tüney emtir.	Aya-güneşe denk imiş.
Onoñ arı barar bolzo,	Ondan sonra gittiklerinde,
Altın-möñün ol örgöö	Altın-gümüş saray
Anda caltırıp bu turat.	4240 Orada parlıyormuş.
Bür sargarbas ağaştırlu,	Yaprakları sararmayan ağaçlar,
Caş ölöñi cayılğan	Yaş otun çiçeklendiği
Caraş cer boluptır.	Güzel yermiş.
Altın örgöögö olor cedele,	Altın saraya varınca,
Attarınıñ eerin alıp	4245 Atlarının eyerini alıp
Agıdıp iygen boyunça,	Serbest bırakır bırakmaz,
Ak örgöögö kirdiler.	Ak saraya girdiler.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Komodaldı ugala,	Derdini duyunca,
Durla körüp katkırat,	4250 Karşıdan bakıp kahkahayla güldü,
Kayra körüp ıylap iyet.	Geriden bakıp ağladı.
“Sergeleñ bol dep cakıgan edim.	Dikkatli ol diyip uyarmıştım.
Cañar uulım kayttı ne?” – deyt.	Cañar oğluma ne oldu?" - dedi.

Altın sürlü taş taktaga		Altın renkli taş sıraya
Alama-şikir aş teldi.	4255	Lezzetli yemekler doldu.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Cañarçını kuçaktanıp		Cañarçı'yı kucaklayıp
Eki caaginañ okşop iyet.		İki yanağından öptü.
“Cakşı toyo ajanala,		"Güzelce yemek yiyerek,
Kono amırap uyuktap al” – deyt.	4260	Dinlenip uyu" - dedi.
Kandıy ceñü bolgonın		Zaferin nasıl gerçekleştiğini
Cer-Kindigi Enezi’ne		Cer-Kindigi Enezi’ne
Tökpöy-çaçpay onçozın		Döküp-saçmadan hepsini
Kuçındap berbey kanayttı.		Anlattı.
Komudal kuuçın bojoordo,	4265	Sıkıntılarını anlatmayı bitirince,
Köböñ torko töjökkö		Pamuk ipek döşeğe
Cañarçı cadıp uyuktay berdi.		Cañarçı yatıp uyudu.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Ta uzak emdi uyuktagan,		Ne derin uyudu,
Ta as emdi uyuktagan,	4270	Ne az uyudu,
Oygonıp keler bolgojn,		Uyanıp gelince,
Arıgan sını sergip kaltır.		Halsız düşen bedeni dinçleşmiş.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Alama-şikir aş-kursaktı		Lezzetli yemekleri
Beletep mında em salgan	4275	Şimdi burada hazırlayarak
Sakıp oturgan emtiri.		Bekliyormuş.
Cañarçı tışkarı çıgarda,		Cañarçı dışarı çıkınca,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Bilbes cerdeñ bilip salgan,		Bilinmeyen yerden bildi,

Ukpas cerdeñ ugup iygen	4280	Duyulmayan yerden duydu
Şarkırada bu kiştep,		Şarıldar gibi kişneyip
Altın sürlü çakı tözine		Altın renkli direğin başına
Cedip kelgen turbay kayttı.		Yetip durdu.
Calbış caldu Cal-Ceerenniñ		Alev yeleli Cal-Ceeren'in
Cal-kuyrugın sıymay tudup,	4285	Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Erkeledip caaginañ Cañarçı		Cañarçı, şefkat göstererek yanağından
Okşop cürbey kanayttı.		Öptü.
Calañ bolgon kecim-tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp iyet.		Yayıp döşedi.
Küler artaş ol eerin	4290	Dökme yük eyerini,
Arta salıp eertep iyet.		Geriye atıp yerleştirdi.
Ürgülcige üzülbes		Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay saldı.		Üç eyer kayışı da bağladı.
Kança cılga üzülbes		Yıllardır kopmayan
Kayış koloñ karçıy tarttı.	4295	Kayış kolonu karşılıklı çekti.
Kün keberlü köndürgezin		Güneş şekilli eyerdeki göğüslüğü
Eptey tudup tartıp iydi.		Hünerlice tutup çekti.
Altın örgöögö oyto kiret,		Altın saraya geri girdi,
Alama-şikir aş-kursakla		Lezzetli yemeklerle
Ajanıp oturat Cañarçı	4300	Karnını doyuran Cañarçı
Kaçan ajanıp bojoordo,		Yemek yemeği bittiğinde,
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Cakar söstörin ol cartayt.		Buyruklarını açıkladı.
"Men boyım barala,		"Ben gittiğimde,
Cañar akañdı körörim.	4305	Cañar ağabeyini göreceğim.

Sen mınañ arı barzañ,		Sen daha sonra gelirsən,
Kök teñerige çıgıp barzañ,		Gökyüzüne çıksan,
Künniñ çıgış canında		Güneşin doğuş yönünde
Küler-kaan dep kaan curtap cat.		Küler-kaan adlı kağan yaşıyor.
Kün-Keldi dep kızı bar.	4310	Kün-Keldi adında bir kızı var.
Onı köp baatırlar		Pek çok bahadır
Kudalap emdi barıptır.		Dünürcü olup geldi.
Kün-Keldi dep ol kıstı		Kün-Keldi adlı o kızı
Kança bar ep-argañla		Tüm yolları deneyerek
Kudalap sen alar uçurlu.	4315	Dünür olup sen almalısın.
Anañ arı ol barzañ,		Daha sonra gidince,
Ak ayaska çıgıp barzañ,		Ak aydınlığa çıkarsan,
Aydıñ ajıt canında		Ayın doğduğu tarafta
Ay-kaan dep kaan bolor.		Ay-kaan adlı kağan var.
Altın-Tana dep kızı bar.	4320	Altın-Tana diye kızı var.
Onı baza köp alıptar.		Onun için de pek çok alp
Kudalap bu barıptır.		Dünür olmaya gitti.
Ol kıstı sen boyıñ		O kızı sen
Ep-argañla alar turuñ,		Hünerinle al,
Oroytıbazañ, cakşı bolor.	4325	Gecikmezsen, iyi olur.
Kaan ulus margaan eder.		Kağanla ulus kavgalı.
Sen margaanga kirişsen,		Sen (de bu) mücadeleye girdiğinde,
Seniñ möriñ ol bolzo,		Başarılı olursan,
Sürekey cakşı bolor edi.		Çok iyi olur.
Sen kaçan ezen-amır cürüp,	4330	Sen esenlik içinde ilerleyip
Ol eki kıstı ekelzeñ,		O iki kızı alıp getirirsen,

Cañar akañ cazılar.		Cañar ağabeyin iyileşir.
Men seni, Cañarçı,		Cañarçı, ben seni
Er kiji edip kubultarım – deyt. -		Er kişiye dönüştüreceğim - dedi.
Aş-kursak kerek bolzo,	4335	Yemek gerekirse,
Altın-möñün ol cüstük		Altın-gümüş o yüzük
Seni argadaar uçurlu – deyt. -		Sana yardım edecektir. - diye söyledi.
Eki kıska sestirbe,		İki kıza sezdirme,
Seni olor çeçep körör,		Onlar seni seçip görür,
Ol tujunda sen	4340	O zaman sen
Ep-sümeni, arganı		Çözüm yolunu
Ceeren attañ uk – deyt.		Ceeren attan dinle - dedi.
Emdi le erdeñ artık er,		Şimdi erden daha er
Alıptañ artık alıp		Alptan daha alp
Boloriñ sen” – deyle,	4345	Olacaksın sen " - diyerek
Ak arçuulla cañıp iyerde,		Ak örtüyle sallandığında,
Cañarçı dep baatır kıs		Bahadır kız Cañarçı
Caan küçtü baatır bolup,		Çok güçlü bir bahadır olup,
Tura tüşpey kanayttı.		Durmaksızın devam etti.
Cañarçı dep caş baatır	4350	Cañarçı adlı genç bahadır
Altın küskü aldına		Altın ayna önünde
Acıktap boyun körördö,		Dikkatle kendini inceleyince gördü ki,
Akazına tüney boldı.		Ağabeyinin aynısı oldu.
Cer-Enezi katap cakıyt:		Cer-Enezi yeniden buyurdu:
“Caan-caan baatırlar tuştaar,	4355	"Büyük büyük bahadırlarla karşılaştığında,
Adiñ kem dep suraza,		Adını sorarlarsa,
Cañar dep aydariñ” – deyt.		Cañar diye söyle" - dedi.

Eki bolçok kurut la		İki parça kurutla
Eki tajuur süt berdi.		İki matara süt verdi.
“Küler-kaanga sen cetseñ	4360	"Küler-kaan'a gidersen
Bir bolçok kuruttı la		Bir parça yuvarlak kurutu ve
Bir tajuur sütti iç.		Bir matara sütü iç.
Ay-kaannıñ cerine cetsen,		Ay-kaan'ın yerine vardığında,
Artkan kuruttı ci,		Kalan kurutu ye,
Artkan sütti iç – dedi.	4365	Artan sütü iç- dedi.
Sen canıp kelgençeñ		Sen dönüp gelene kadar
Akañdı men öltürbey		Ağabeyinin ölmemesi için
Kiçeep, körüp emdeerim – deyt.		Gayret edip, bakıp iyileştireceğim- dedi.
Onoñ arı olor ekü		Ondan sonra ikisi
Eki koldoñ ezendejip,	4370	İki elle tokalaşıp,
Eki caaktañ okşojot.		İki yanaktan öpüştüler.
Ak kayadan ekü çıgıp,		Ak kayadan ikisi çıkıp,
Ayrılıjar tujunda,		Ayrılacakları zaman
“Ada bolgon ak-taygam,		"Ata olan ak-taygam
Ene bolgon ak-talayım	4375	Ana olan ak-denizim
Akşıp-bıyan beriger” – dedi,		Dua edin" - dedi,
Tize ceñil çöödöp,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Tili çeçen caynap		Tatlı dille yalvararak
Alkış-bıyan suragılayt.		Hayır duası istediler.
“Üç Kurbustan Kudayıs,	4380	"Tanrımız Üç Kurbustan,
Bir bolujaardı cetireer” – dejet.		Yardım edecektir" -dediler.
Onoñ arı olor ekü		Daha sonra onlar
Ezendejip, ayrılıjıp,		Vedalaşıp, ayrılarak,

Eki başka eles etti.		İki farklı yöne kayboldular.
Turgan cerleri bar,	4385	Durdukları yer belli,
Bargan cerleri cok		Vardıkları yer yok
Eki başka cüre berdiler.		İki başka yöne doğru yürüdüler.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Tüş bolgondo amırı cok,		Gündüz huzursuz,
Tün kirgende, uykuzı cok	4390	Gece girdiğinde uykusuz
Barıp catpay kanayttı.		İlerliyordu.
Tük tanıbas maldar köröt,		Tüyü sayılmaz mallar gördü.
Til bilişpes congo tuştayt.		Dili bilinmez halkla karşılaştı.
Tebeelü malga toktoboyt.		Otlaklı malı alıkoymadı.
Tergelü curtkal ol tüşpeyt.	4395	Saraylı yurda girmedi.
Tündü-tüştü barıp cadat.		Gece-gündüz ilerledi.
Baza körüp cürer bolzo,		Tekrar baktığında gördü ki,
Ak-çookır mal cüret.		Ak-alacalı mal yürüyor.
Aayın bilbes con curtaptır.		Düzen bilmez halk yaşıyor.
Ak taygaga çıgıp kelze,	4400	Ak taygaya çıktığında,
Ak örgöö bolgojın,		Ak sarayı ise,
Ayga-künge mızıldap,		Aya, güneşe karşı parlayıp
Anda turbay kanayttı.		Orada duruyordu.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı bahadır kız
Celelü maldı cakalay,	4405	Bağlı malı yakalayıp,
Tergelü condı aralay		Saraylı halkın arasına karışıp
Eles edip şuñup iydi.		Gözden kayboldu.
At çakıda bolgojın		At direğinde ise
Eki Ak-Boro at		İki Ak-Boro at

Çakı tözin çapçıp,	4410	Direğin kökünü tırnaklayıp,
Kıştep anda turgulayt.		Kışneyerek orada durdular.
Eki iydi körölö,		İki köpeğe baktığımızda,
Küñküldede ürgülep		Gün doğana dek pinekleyerek
Caba cedip keldiler.		Geldiler.
Eki baatır örgöödöñ çıgıp,	4415	İki bahadır saraydan çıkıp,
Aylga emdi bu kirbes		Eve girmeyen bu
Kandıy kiji bolgon dejet.		Kişinin kim olduğunu konuştular.
Ün alıjıp sır kıygıda		Gürültüde sesi alıp
Eki candap cediştiler.		İkisi birden geldiler.
Cañarçı dep baatır kıs	4420	Cañarçı adlı bahadır kız
Attıñ oozın kayra tartıp,		Atın ağzını geri çekip,
Tura tüşken boyunça,		İner inmez,
Katu ünle surat turat:		Sert bir sesle şöyle sordu:
“Ak malaardı uurdattaar ba?		"Ak malları mı çaldırdınız ?
Albatı-conoordı olcolotkonoor bo?	4425	Halk-tebaayı esir mi ettirdiniz?
Kerektü baraatkan kijiniñ		Gelmesi gereken kişinin
Colın ne toktottıgar?” – deyt.		Yolunu ne alıkoydu?" - dedi.
Ak sagaldu öböğön aydat:		Ak sakallı adam konuştu:
“Kaan kijiniñ örgöözin		"Kağan kişinin sarayının
Ötküre cortor kandıy baatır?	4430	Yanından koşturan hangi bahadır?
Aylga kirip, aş içpes,		Eve girip, yemek yemez,
Amır-cakşı ne suraşpas” – deyt.		Hal, hatır da sormaz" - dedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren adı		Alev yeleli Cal-Ceeren atı
Araayınañ aydıp turat:		Aheste aheste şöyle söyledi:
“Aytkılap turgan emes,	4435	"Konuşmuş değiliz,

Aylga kirip aş iç degende,		Eve girip ye-iç denildiğinde
Kirip barza, kaydar”, - deyt.		Girince, söyler”, - dedi.
Onı ukkan Cañarçı dep baatır kısı		Onu duyan Cañarçı adlı bahadır kız
Ermek sakıp tura tüşti.		Konuşmayı bekleyip durdu.
Ak sagaldu kaan kiji	4440	Ak sakallı kağan kişi
Cañarçı dep baatır kısı		Cañarçı adlı bahadır kızı
Bajınañ ala budına cetire		Baştan ayağı
Acıktap mında surap turdı:		Dikkatle süzerek sordu:
“Köziñ senin çoktu emtir,		"Gözlerin ateşli,
Köksiñ bolzo, oylu emtir.	4445	Göğsün derin.
Kajı cerdiñ baatırı ediñ?		Nerenin bahadırıydın?
Kandıy cerdi köstödiñ?		Nereye baktın?
Adı-colıñ kem bolor?		Soyun-sopun kimdir?
Ada-eneñ kemder edi?”		Anan-atan kimlerdi?
Cañarçı dep baatır kısı	4450	Cañarçı adlı bahadır kız
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Calbış ceeren atka mingen		"Calbış-ceeren ata binen
Cayaltalu Cañar edim.		Hünerli Cañar’ım.
Ak-tayga adam edi.		Ak tayga atam idi.
Ak-talay enem” – dedi.	4455	Ak-deniz anam" - dedi.
Kargan baatır emdi		Yaşlı bahadır şimdi
Eek sagalın sıymay tudup		Çene sakalını sıvazlayıp
Coboş ünile bu aydat:		Sakin sesle cevapladı:
“O-o kalak, cayla!		"Ah canım!
Cayaltalu Cañar baatırdı	4460	Hünerli Cañar bahadırı
Ugup cürgen ol edim.		Duyup geldim.

Eki köslö körbögöm” – deyt.	İki gözümle görmedim" - dedi.
“Slerdiñ adıgar kem?” – dep,	"Sizin adınız ne?" - deyip,
Cañarçı dep baatır kıs	Cañarçı adlı bahadır kız
Surap turbay kanayttı. 4465	Sordu.
“Ak-Boro atka mingen	"Ak-Boro ata binen
Ak-kaan dep kaan edim.	Ak-kaan adlı kağanım.
Ak-Çeçek dep kızım bar,	Ak-Çeçek adlı kızım var,
Ayılga-curtka bargalak.	Evimize, yurdumuza gidiyoruz.
Arçılan dep baatır uulım 4470	Bahadır oğlum Arçılan
Ayıldı-curttu bolgolok” – deyt.	Evlenmek üzere" - dedi.
Onoñ arı üç baatır	Ondan sonra üç bahadır
Elem-selem ugujıp,	Hal-hatır dinleyip,
Ermek-kuuçın köptödi.	(Aralarındaki) sohbet koyulaştı.
At çakızına kelerde, 4475	At direğine geldiklerinde,
Altan alıp at alat.	Altmış alp at aldı.
Ceten kezer ceñneñ tudat.	Yetmiş cesur yeni tuttu.
Ayılga olor kirerde,	Eve girdiklerinde,
Ayıldıñ eezi üy kiji	Ev sahibi kadının
Ak-Tuucı dep attu emtir. 4480	Adı Ak-Tuucı idi.
Adı-colın ugujıp,	Kim olduğunu dinleyip,
Solun kijini acıktap	Yabancı kişiyi inceleyip,
Otura kalgan bu emtiri.	Oturmuşlar.
Ak-kaan dep öböğöni	Ak-kaan adlı yaşlı adamı
Aydıp iyerde, bolgondı. 4485	Andıklarında, dikkat etti.
Bir çapçak çegendi	Bir varil çegeni ¹⁹

¹⁹ Çegen: Ekşimiş süt; ekşi süttten yapılan içecek.

Bir çara ayak edip		Bir büyük kese kaba koyup
Taptap urala, tuda berdi.		İkram etti.
Ak-kaannıñ abakayı		Ak-kaan'ın hanımı
Sungan kolın tartkalakta,	4490	Sunduğu elini çekmek üzereyken,
Cañar dep adangan baatır		Cañar diye bilinen bahadır
Cañıs tınıp içip iyet.		Tek solukta içti.
Kaan kijiniñ calçıları		Kağan kişinin hizmetkarları
Altın takta cıldırıp,		Altın tahta getirip,
Altan cüzün aş salıp	4495	Altmış çeşit yemek koyarak,
Aylıçı kijini kündüleyt.		Misafiri ağırladılar.
Aş bajınañ amzap,		Yemeklerin başından tadarak,
Baatır kıs ajanat.		Bahadır kız karnını doyurdu.
Ak-kaan ol boyı		Ak-kaan'ın kendisi
Kolgo tutsa koyt eder	4500	Koyabildiği kadar
Kara tajuurdañ arakı urat.		Kara mataradan içki doldurdu.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Caan aştan baylanbay		Aşırıya kaçmaktan korkmayıp
Kojo içip oturat.		Hepsini içti.
Emeş kalap kelerde,	4505	Biraz kendine geldiğinde
Edi-kanı onıñ izip,		Gövdesi ısınıp,
Ermek-kuuçını köptödi.		Sohbeti koyulaştırdı.
Arçılan dep bu uulı		Arçılan adlı oğlu
Cayaltalu Cañardıñ		Hünerli Cañar'ın
Cañarçı dep sıynın	4510	Cañarçı adlı kızkardeşini
Surap ugup oturat.		Sorup dinledi.
Kuda bolzobıs kaydar dep,		Dünür olsak nasıl olur deyip,

Ak-kaan sagalın sıymap,		Ak-kaan sakalını sıvazlayarak,
Aray coboş aydındı.		Yavaşça söyledi.
Mını ukkan baatır kıstıñ	4515	Bunu duyan bahadır kızın
Aytkan sözi mindiy boldı:		Söylediği söz şöyle oldu:
“Küüniñ cetken bolzo.		"Dileğin gerçek olsun.
Küyü de bolgoyıñ.		Damadın da olayım.
Ozo men boyım		Önce ben kendim
Ay-kaanniñ kızın alarga	4520	Ay-kaan'ın kızını almaya
Baratkan kiji edim” –deyle,		Gidecektim" -deyip,
Örö turgan boyınça,		Yerinden kalkar kalkmaz,
Oturgan ulusla ezendejip,		Oturan ulusla selamlaşp,
Ak örgöödöñ ıgala,		Ak saraydan ıkararak
Alıptarga tuturbay	4525	Alplara (atını) tutturmadan
Adına boyı türgen mindi.		Atına hızla bindi.
Ak-kaan uulıla ekü		Ak-kaan oğluyla ikisi
Solun ayılçı kijini		Yabancı misafire
Kündük cerge üydeştiler.		Güneşli yere kadar refakat ettiler.
Onoñ arı baatır kıs	4530	Ondan sonra bahadır kız
Ediskile kojoñdop,		Kaval ıalıp şarkı söyleyerek,
Eles edip cüre berdi.		Gözden kaybolup ilerledi.
Ak-kaan ululıla		Ak-kaan oğluyla
Aylına cangılap,		Eve döndüler.
Ak örgöözine kirdiler.	4535	Ak saraya girdiler.
Ak-kaanniñ abakayı		Ak-kaan'ın hanımı
Ak-Tuucı aydıp oturat:		Ak-Tuucı şöyle söyledi:
“Adalu-uuldu em ekü		"Baba-oğul şimdi ikiniz

Ol baatırdı tanıdaar ba? – deyt. -		O bahadırı tanıdınız mı?- dedi.
Men körzöm, oñ kolınıñ	4540	Ben gördüm, sağ elinin
Us sabarı bolgojın		Baş parmağında
Oymok kiyer bolup bütken.		Yüzük takılı idi.
Kaçarın körüp oturzam,		Gözlerine baktığımda,
Kıs kijiniñ бүдүми бар, - deyt. -		Kadın siması var, - diye söyledi.
Ol baatır Cañar emes.	4545	O bahadır Cañar değil.
Cañardıñ sıynı		Cañar'ın kızkardeşi
Cañarçı bolor – deyt. -		Cañarçı'dır - dedi.
E-e cayla, er ulus		Vah vah, er ulus
Emeen kiji dep er kijini		Saygıdeğer kadın kişi deyip er kişiyi
Emdi cakşı tanıbasta,	4550	Şimdi iyi tanımazsa,
Kaan bolup ne oturar”.		Kağan olup nasıl oturur?”.
Mını ukkan Ak-kaan		Bunu duyan Ak-kaan
Calmajın cara tajıyt:		Kalçasını kenara vurdu:
“Acıktap ok körgön edim,		"Dikkatlice inceledim,
Kanayıp men tanıbagam.	4555	Ben tanıyamadım.
Karıgım bu emtir”.		Yaşlanmışım”.
Arsılan uulı algırıp aydat:		Oğlu Arsılan bağırarak söyledi:
“Kıs kiji bolgon bolzo,		"Kız olduğu,
Kuuçınınañ tanılu bolboy” – deyt.		Sohbetinden anlaşılmaz" -dedi.
Ol üçüdiñ tabıjına	4560	O üçünün gürültüsünden
Ak örgöö torgulıp turat.		Ak saray sallandı.
Albatızı alañ kaykajıp		Halkı şaşa kalıp
Anda baza cuulıp keltir.		Orada toplandılar.
Art-uçında Ak-kaan		Sonunda Ak-kaan

Abakayına cöpsindi.	4565	Halkıyla uzlaştı.
Mını ukkan Arsılan baatır		Bunu duyan Arsılan bahadır
Oturıp bolboy baza berdi.		Oturup yerleşti.
Kolı-budın uujanat.		Elini-kolunu ovuşturdu.
Çaçın culup aydıp turat:		Saçını yolup şöyle söyledi:
“Kiynineñ arı baradım,	4570	"Peşinden gideyim,
Çın-tögünün bu çenep,		Gerçeği-yalanı deneyerek anlayıp
Neniñ uçun körbö”, - deyt.		Ne olduğunu görelim", -dedi.
Ak-Tuucı Enezi’niñ		Ak-Tuucı anasının
Aytkan sözi mindıy boldı:		Söylediği söz şöyle oldu:
“O-o kalak, uulım – deyt, -	4575	"Ah ah oğlum - dedi,
Calbış caldu ceeren at		Alev yeleli al donlu at
Tegindü bütken at emes,		Boş yere yaratılmış at değil,
Kanattu bütken at emtir.		Kanatlı yaratılmış attır.
Tegindü bütken at emes,		Boşuna yaratılmış at değil,
Akazınıñ ordına	4580	Ağabeyinin yerine
Kiji alarga baratkan emtir.		Kişi almaya(evlenmeye) gitmiş.
Kıs kiji dep kıyıktaba,		Kız kişi deyip küçümseme,
Kezer bütken bala emtir.		Cesur yaratılmış çocuktur.
Kadıt dep koomoylobo,		Kadın deyip kötülük yapma,
Küçtü caan baatır bolor.	4585	Güçlü büyük bahadır olur.
Kızarıp agar kanı cok,		Kızarıp akacak kanı yok,
Kıyılıp ölör tını cok,		Kıyılıp ölecek canı yok,
Tegin cerge cobobo,		Boş yere hastalanma,
Tenegiñdi sestirbe” – deyt.		Ahmaklığını sezdirme"- dedi.
Mını ukkan Ak-kaan	4590	Bunu duyan Ak-kaan

Altın kayırçağın kodorıp		Altın tahta getirip,
Ay-sudurın alıp çıktı.		Ay-sudurunu alıp çıktı.
Ak-carıkka çıgala,		Ak-dünyaya çıkarak,
Ayga-künge uuldu bu emdi		Aya güneşe doğru
Adalu-uuldu bu emdi	4595	Babalı-oğullu bunlar şimdi
Acıktap mında otura berdi.		Dikkatlice inceleyerek oturdular.
Emdi körüp oturur bolzo,		Gördüler ki,
Aş içip atangan baatır		Yemek için giden bahadır
Cayaltalu Cañar emes,		Hünerli Cañar değil,
Cañarçı dep sıynı emtir.	4600	Cañarçı adlı kızkardeşidir.
Eki karındaş bu bolgojin		İki kardeş
Ot kalaptañ boylorı bütken,		Ateş özünden kendileri yaratılmış,
Suu kalaptañ attarı bütken,		Su özünden atları yaratılmış,
Ak-taygazın adam degen,		Ak-taygaya atam demiş,
Ak-talayın enem degen.	4605	Ak-denize anam demiş
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Azırap algan bu emtiri.		Büyütmüş.
Kızarıp agar kanı cok,		Kızarıp akacak kanı yok,
Kıyılıp ölör tını cok.		Kıyılıp ölecek canı yok,
Alıs cerdiñ almıstarın	4610	Işıksız yerin almıslarını
Ceñip çıkkan bular emtir.		Yenip çıkan bunlardır.
Albatıga cayım bergen		Halkına özgürlük veren
Attu-çuulu baatırlar emtir.		Anlı-şanlı bahadırlardır.
Kuru kollo urujıp emtiri.		Boş elle vuruşmuştur.
Kubulgazınu ulus emtiri.	4615	Sihirli ulustur.
Onoñ arı körör bolzo,		Ondan sonra gördüler ki,

Cer aldınıñ celbisteri ceñele,		Yeraltının celbislerini yenerek,
Cer üstine çıgarda,		Yer üstüne çıktığında
Bos Erliktiñ bolgojın		Bos Erlik'in
Erke karu Kara-uulı	4620	Kıymetli biricik Kara-uul'ı
Korondı oklo adıptır.		Zehirli ok atar.
Ol şırkadañ cazılbay		O yara iyileşmeyip
Ölüp bolboy sıralap catkan		Ölmeden ızdırap çeken
Cayaltalı Cañar emdi		Hünerli Cañar şimdi
Cüs baatırlar karuuldu,	4625	Yüz bahadır korumasıyla,
Cer-Kindigi Enezi'niñ		Cer-Kindigi Enezi'nin
Kolında catkanı cart köründi.		Kollarında yattığı apaçık görüldü.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kızın
Küler-kaannıñ bolgojın		Küler-kaan'ın
Kün-Keldi dep kızın,	4630	Kün-Keldi adlı kızını
Ay-kaannıñ ol bolzo,		Ay-kaan'ın ise,
Altın-Tana dep kızın		Altın-Tana adlı kızını
Alatan uçurlu emtiri.		Alacak.
Kandıy da küç margaandı		Böylesine zor bir mücadeleden
Ceñip çigar ol küçtü.	4635	Yenip çıkmak güç.
Ol tuşta cayaltalı Cañar		O anda hünerli Cañar
Eki caraş emeendü		İki güzel saygıdeğer kadını
Ezen-amır cadar emtir.		Esenlik-huzur içinde yaşıyormuş.
Onoñ arı körölö,		Ondan sonra baktığımızda,
Uulına cartap cakıdı:	4640	Oğluna açıkça anlattı:
“Ezen-amır cürüp,		"Esenlik-huzur içinde yaşayıp,
Art-uçında, uulım,		Sonunda oğlum,

Sen bu baatır kışla		Sen bu bahadır kızla
Curtaygan salımdı bolzoñ,		Yuva kursan,
Bu baatır kıştıñ Altayına	4645	Bu bahadır kızın Altay'ına
Araayınañ cedip al.		Sakince git.
Baatır kış canıp barza,		Bahadır kız dönerse,
Temir-Çookır adın bedireer.		Temir-Çookır atını arar.
Ol tuşta tuştajarıñ,		O zamanki karşılaşmada,
Cañarçı beri colukpa” – deyt.	4650	Cañarçı buraya yaklaşmasın"-dedi.
Cañarçı dep batır kış		Cañarçı adlı bahadır kız
Tündü-tüştü barıp cadat.		Gece-gündüz ilerledi.
Onoyıp barıp catkança,		Böylece ilerlerken,
Kara tayga körünet.		Kara tayga göründü.
Ol tayganı ajıp barza,	4655	O taygayı geçince,
Kara-küreñ maldar cüret.		Kara-kahve mallar belirdi.
Baatır kıştı körölö,		Bahadır kız görünce
Ürküp oylop kaçkılayt.		Ürküp kaçıştılar.
“Kijindeñ ürküür kandıy mal?” – dep, "İnsandan korkan nasıl hayvanlar?"- deyip,		
Baatır kış adınañ surayt.	4660	Bahadır kız atından sordu.
Cal-Ceeren aydıp turat:		Cal-Ceeren şöyle söyledi:
“Altay üstün akalagan,		"Altay yerinde üstün gelen,
Cerdiñ üstün ceektegen		Yeryüzünde şeytanlaşan
Kara-küreñ atka mingen		Kara-küreñ ata binen
Kara-Kula dep kaan	4665	Kara-Kula adlı kağan
Curtap catkan emtiri” – deyt.		Burada yerleşmiştir" - dedi.
Onoñ arı barıp catsa,		Ondan sonra ilerlediğinde,
Kara-Kiliñ atka mingen		Kara-Kiliñ ata binen

Kandiy da caan baatır		Büyük bahadır
Ağı-kıygıda kelip cattı:	4670	Bağırış-çağırış içinde geldi:
“Kandiy mindiy baatır – deyt,		"Nasıl bir bahadır- dedi,
Caan kiji bu debes,		Büyük kişi demez,
Kijiniñ aldın keçer!” – dep,		Kişinin önünden geçer!
Cedip kelgen mında		Buraya gelince
Keciri kırılǵdap,	4675	Gırtlağı yamaç gibi,
Kecegezi çıçaǵdap,		Saç örgüsü sıçan(kuyruğu) gibi,
Teñeridiy kizirep,		Gökyüzü gibi gürleyip
Temir çilep şıñırayt. -		Demir gibi cınladı.
Men Kara-Kiliñ atka mingen		Ben Kara-Kiliñ ata binen
Uzun-Kıdat baatır edim.	4680	Uzun-Kıdat bahadır idim.
Bu cajiña cetkençe		Bu yaşına gelene kadar
Aldımdı kiji kaçan da		Önümde kimse
Keçire cortpogon edi.		Geçip gidemedi.
Kajı cerdiñ coşkıñı?” – dep,		Hangi yerin serserisi bu" - deyip,
Ermek-kuuçın aytkalakta,	4685	Konuşmaya başlamadan,
Togus çardıñ terezineñ		Dokuz ineğin derisinden
Tolgop etken kamçızıla		Dolanarak yapılmış kamçısıyla
Baatır kıstıñ bu bolgojın		Bahadır kızın
Eki cardın kapşıra		İki omzunu hızla
Tuda berbey kanayttı.	4690	Tutuverdi.
Baatır kıstıñ bu bolgojın		Bahadır kızın ise
Körgön közi tip etpedi.		Bakan gözü (kirpiği) kırılmadı.
Calbış ceeren bu attıñ		Alev yeleli bu atın
Baskan budı silt etpedi.		Basan ayağı kaçmadı.

“Kiji bolzo, attu bolor,	4695	"Kişi, atlı olur,
Kiyik bolzo, tüktü boloton.		Geyik ise, tüylü olurmuş.
Adı- colın suraşpas,		Adını sormadan,
At kamçızıla kiji sogor		At kamçısıyla adam döven,
Kandiy cüülgek baatır,		Hangi çılgın bahadır,
Ak-carıkta bütken?” – deyle, 4700		Ak-dünyada yaratılmış?" diyerek,
Cañarçı degen baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Iyık caldıñ aldında		Kutsal yelenin önünde
Kazra tiştü kamçızın		Keskin dişli kamçısını
Karı boygo çıldırıp,		Omzuna kadar kaldırıp
Uzun-Kıdat baatırdıñ	4705	Uzun-Kıdat bahadırın
Kıl moyın oroy sogot.		Kıl (gibi ince) boynunun etrafına vurdu.
Uzun-Kıdat bu baatır		Uzun-Kıdat bahadır
Adı boyıla katay		Atı ile birlikte
Calañ cerge calbas edip		Ovaya serilip
Cığıla berbey kanayttı.	4710	Yayıldılar.
“Öçöbösti öçögön uçun		"Kinlenmezi kinlendirdiğin için
Ölümdi meneñ alarıñ.		Ölümün benim elimden olacak.
Bazınbastı bazıngan uçun		Basılmazı bastığın için
Bajıñ üze çaçarım!” – deyt.		Başını koparıp saçarım!" -dedi.
Uzun-Kıdat baatır	4715	Uzun-Kıdat bahadır
Cer karmap turup kelet.		Yeri inleterek geldi.
Kara köskö kan çaçılğan,		Kara gözü kan saçan,
Kak mañdaydañ ter çarçagan,		Kumlu alnından ter dökülen,
Turup kelgen boyınça,		Gelir gelmez,
Ak bolot üldüzile	4720	Ak çelik kılıcıyla

Baatır kıstıñ moyına çabarda,		Bahadır kızın boynuna hamle yapınca,
Üldüzi bogo sına beret,		Kılıcı böyle kesti,
Baatır kıstıñ bolgojın		Bahadır kızın
Körgön közi tip etpedi.		Gören gözü kırılmadı.
Baatır kıs aydıp turat:	4725	Bahadır kız şöyle söyledi:
“Sendiy caman iyttiñ		"Senin gibi kötü köpeğin
Kanına men uymalbazım” – deyt.		Kanına elimi bulamam" - dedi.
Onoñ arı ekü		Ondan sonra ikisi
At üstineñ soguja beret.		At üstünde vuruştı.
Caak boygo sogujat,	4730	Yüz hizasında vuruştı,
Carın boydoñ tudujat.		Omuz hizasında mücadele etti.
Attarınañ cıgılala,		Atlarından yığılarak,
Ak calañda tuduja berdi.		Ak ovada vuruşmaya başladılar.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Baatır kıstıñ bu bolgojın	4735	Bahadır kızın
Edi-kanı izigelekte,		Gövdesi ısınmadan,
Uzun-Kıdat baatırdıñ		Uzun-Kıdat bahadırın
Cedip tudarı astap,		Gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöy berdi.		Bastığı yer çoğaldı.
Cal-Ceeren at la Kara-Kiliñ at	4740	Cal-Ceeren atla Kara-Kiliñ at
Baza anda soguja berdi.		Yine burada vuruştı.
Baatır bütken kıs bolzo,		Bahadır yaratılmış kız ise,
Uzun-Kıdat baatırdı		Uzun-Kıdat bahadırı
Kajık çılap ekçep,		Aşık kemiği gibi kırarak,
Kayış keptü erep keldi.	4745	Kayış gibi çekti.
Üç temdenip ködürele,		Üç hamlede kaldırarak,

Ak ayaska alıp çıktı.		Ak aydınlığa çıktı.
Kök ayaska kömö tudup,		Gök aydınlığına gömülüp,
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Kalıktıñ kanın içken	4750	"Halkın kanını içen
Kara-sanaalu sen iyt,		Kötü niyetli köpek,
Aktu ulus öltürüp,		Masum ulusu öldürüp,
Amtajıgan sen tañma.		Alışkanlığına bağlanma.
Kalgançıda ak çarıktı		Son kez ak dünyaya
Körüp al” – dep aydala,	4755	Bak"- diye söyleyince,
Cılım kaya otuk taşka		Sarp kayalıktaki büyük taş
Arga sokpoy kanayttı.		Vurup bıraktı.
Uzun-Kıdat bu baatır		Uzun-Kıdat bahadır
Ölüp bolboy kaylap cadat.		Ölmeden yere serildi.
Calbış caldu Cal-Ceeren	4760	Alev yeleli Cal-Ceeren
Kiliñ-kara attı bolzo,		Kiliñ-Kara atı ise,
Citkezineñ tişteyle,		Ensesinden dişleyerek,
Sürterp kelgen mında türet.		Sürünerek gelip sıkıştırdı.
“Kara sağıştı iytke		"Kötü niyetli ite
Üldü-bıçağımdı uymabazım” – deyle,	4765	Kılıcımı, bıçağımı sürmem"- diyerek
Uzun-Kıdat baatırđıñ		Uzun-Kıdat bahadırın
Kañcaada tıñda buulagan		Eyer kayışında sağlamca bağlı olan
Temir kijenin çeçe tartat.		Demir dizgini çözdü.
Adı-boyın kijendeyle,		Atını bukağılayarak,
Armakçıla kolbop iydi.	4770	İple birleştirip bağladı.
Arı-beri acıktaarda,		Etrafı baktı ki,
Eki ayrı terek turat.		İki ayrı kavak duruyor.

Baatır kıs bu terekti		Bahadır kız bu kavağı
Ayra tartıp iyele,		Ayrı yöne çekerek,
Kara balkaş sanaalu	4775	Kötü niyetli
Uzun-Kıdat baatırdı		Uzun-Kıdat bahadırı
Adı-boyıla ködürüp,		Atıyla götürüp,
Arta çaçkan boyunça,		Geriye savurunca,
Ayrılıp bolbos edip		Ayrılarak
Ayrı terektiñ carıgına	4780	Diğer kavak ağacının yarığına
Ekilezin kıstap saldı.		İkisini sıkıştırdı.
Ağın suuga barala,		Akar suya gelince,
Adı, boyı cununat.		Atı ve kendisi yıkandı.
Ak arçuulla arlanıp,		Ak örtüyle silinip,
Altayına bajırala,	4785	Altay'ına doğru eğilerek,
Cal-Ceerenge mine sogup,		Cal-Ceeren'e binip,
Onoñ arı eles edip,		Gözden kaybolarak,
Barıp catpay kanayttı.		İlerledi.
Tebeelü malı ürküp mantayt,		Otlaklı malı ürküp koştı,
Tergeelü comı korkup kaçat.	4790	Saraylı halkı korkup kaçtı.
Anayıp barıp catkança,		Böyleyken,
Temir-kara bu örgöö		Demir-kara saray
Aylık cerdeñ köründi.		Aylık yerden göründü.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi baktı ki,
Tük tanışpas maldu,	4795	Tüyü sayılmaz (çok sayıda) mala sahip,
Til bilişpes condu emtir.		Dili bilinmeyen halktı.
Ança-mınça bu bolbodi.		Çok zaman geçmedi.
Kara-küreñ atka mingen		Kara-küreñ ata binen

Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağanın
Eki kara iytteri	4800	İki kara köpeği
Sespes cerdeñ sezip iygen,		Sezilmez yerden sezip,
Bilbes cerdeñ bilip iygen,		Bilinmez yerden bilip,
Küñküldede ürgülep		Gün doğana dek pinekleyip
Cedip kelbey kanayttı.		Geldiler.
“İytteri mindiy camanda,	4805	"Köpekleri böylesi yaman,
Boyı da caman bütken		Kendisi de kötü yaratılmış
Kiji bu bolbaysın” – dep,		Kişi bu olmasın" - deyip,
Baatır kıs boyında sananat.		Bahadır kız kendi kendine düşündü.
Eki iyt torskutap,		İki köpek topuklanarak,
Atka col ol berbey	4810	Ata yol vermeden
Aylandıra mantajıp		Etrafında koşuşup,
At üstine çurap turat.		Atın üstüne atıldılar.
Baatır kızım açınala,		Bahadır kızım öfkelererek,
Kazra tiştü kamçızıla		Keskin dişli kamçasıyla,
Eki iytte bolgojın	4815	İki köpeğe
Eki candap sogordo,		İki taraftan vurunca,
Tüktü etteri türülip,		Tüylü etleri dürülüp,
Kabırğa sööktöri kajayala,		Kaburga kemikleri ağarıp,
Anda cada kalbay kayttı.		Öylece kaldı.
Onoñ arı barıp catsa	4820	Sonra ilerlediğinde
Kara-Kula kaan kiji		Kara-Kula kağan kişi
Kara-Küreñ adına mingen		Kara-Küreñ atına binmiş
Kazaladıp kelip cattı.		Hızla geliyordu.
Açu-koron kıygırat,		Acı çığlıklar attı,

Ama-tomo sığırat:	4825	Öteye, beriye ıslık çaldı:
“Kańça tümen alıptarım,		"Bütün alplarım,
Kara agaştıy kal çerüüm		Kara orman gibi kahraman askerim
Kapşay, türgen cuulıgar!		Çabuk, süratle toplanın!
Kandıy tenek baatır		Hangi ahmak bahadır
Altayımga cuulap kirdi!	4830	Yurduma yaklaşıp girdi!
Ak malımdı ürkütken,		Ak malımı ürküten,
Albatımdı korkıtkan.		Halkımı korkutan.
Albatı-conımdı başkargan		Halk-tebaamı yöneten
Uzun-Kıdat baatırımdı		Uzun-Kıdat bahadırımı
Ayrı terekke kıstap öltürdi.	4835	İki ayrı kavakla sıkıştırıp öldürdü.
Erlik adaydan algan		Erlik aday ²⁰ ’dan alınan
Eki kara iydimdiñ		İki kara köpeğimin
Söök-tayagın oodo soktı.		Kemiğiklerini parçaladı.
Kandıy kalcu baatır bu!		Hangi kudurmuş bahadır bu!
Kapşay, türgen öltüreer!” – deyt.	4840	Çabuk, hemen öldürün!"- dedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Alın kolın alınbay,		Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay.		Arka ayağını çekmeden
Tura tüşpey kanayttı.		Durmadan devam etti.
Cal-Ceereniñ calın sıymap,	4845	Cal-Ceeren'in yelesini sıvazlayıp,
Baatır kıs surap turat:		Bahadır kız sordu:
“Ölöristi bildiñ be?		"Öldüğümüzü bildin mi?
“Özöristi sestiiñ be?” – deyt.		Yaşayacağımızı sezdin mi?" -dedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren

²⁰ Aday: Erkekler için kullanılan korkuyla karışık saygılı hitap şekli.

Aydıp turbay kanayttı:	4850	Konuştı:
“Castıramdı sen taştā,		"Hatamı sen bağışla,
Billbey kalğan emtirim.		Bilemedim.
Kara küreñ bu attu		Kara-Küreñ atlı
Kara-Kula kaan kiji		Kara-Kula kağan kişi
Bos Erlikteñ boyı bütken	4855	Bos Erlik'ten yaratılmış
Kara balkaş sağıştı		Kötü niyetli
Kazır bütken kaan emtiri.		Öfkeli kağan imiş.
Köp baatırlar kelgen emtir,		Pek çok bahadır gelmiş,
Cangan izi cogıla.		Geri dönenlerin izi yok.
Aylık cerge burulaak” – deyt.4860		Ay tarafına dönelim" - dedi.
Anayda aydıp, Cal-Ceeren		Böylece söyleyip, Cal-Ceeren
Eles edip uçup iydi.		Gözden kaybolup uçtu.
“Korkunçak baatır” – dep,		"Korkunç bahadır
Kara-Kula kaan		Kara-Kula kağan
Karsıldada katkırat.	4865	Katıla katıla güldü.
Kanattu Cal-Ceeren toktoordo,		Kanatlı Cal-Ceeren durunca,
Baatır kıs attañ tüjet.		Bahadır kız attan indi.
“Kuyrugımnañ bir kıldı		"Kuyruğumdan bir kılı
Cula tartkan boyunça,		Koparır koparmaz,
Arı-beri cañı” – dedi,	4870	Sağa sola salla" - dedi.
Baatır kıs at kuyrugınañ		Bahadır kız at kuyruğundan
Bir çaram kıl culup		Bir tutam kıl yolup
Arı-beri cañıp iyet.		Sağa-sola salladı.
Bir çaram kıl emdi		Bir tutam kılı şimdi
Altın cüstükke sogulala,	4875	Altın yüzüğe soktuğunda,

Kızıl-ceeren at bolup		Kızıl-ceeren at olup
Tura berbey kanayttı.		Durmaksızın ilerledi.
“Sege bu at çıdajar.		"Sana bu at dayanır.
Men Kara-Kula kaannıñ		Ben Kara-Kula kağanın
Tının barıp bedireyin, - deyt -4880		Ruhunu arayayım, dedi.
Altın cüstügiñdi ber”, - dep,		Altın yüzüğünü ver", -deyip,
Adı kıstañ suraarda,		Atı, kıza sorunca
Baatır kıs cüstügin		Bahadır kız yüzüğü
Alıp berbey kanayttı.		Verdi.
Calbış caldu Cal-Ceeren	4885	Alev yeleliCal-Ceeren
Altın cüstükti cip iyele,		Altın yüzüğü yiyerek,
Körör-ugar bolgolokto,		Görüp duymaya kalmadı ki,
Calkın bolup calt edip,		Şimşek gibi çakıp,
Teñeri örö uça berdi.		Gökyüzüne doğru yükselip uçtu.
Cañarçı dep baatır kıs	4890	Cañarçı adlı bahadır kız
Adına mingen boyunça,		Atına biner binmez,
Kara tayga kırına		Kara tayga kırına
Kanattu kuştıy ol uçup,		Kanatlı kuş gibi uçup,
Çıgıp kelbey kanayttı.		Çıkıp geldi.
Emdi körüp turar bolzo,	4895	Şimdi bakıp gördü ki,
Kara sağıştı Kara-Kula		Kötü niyetli Kara-Kula
Kança tümen alıptarıla		Pek çok alpla
Kal çerüzin eeçitken		Vahşi askerini arkasına alıp
Baatır kıstañ izin istep,		Bahadır kızın izini sürüp,
Bargan cerin olor tappay	4900	Gittiği yeri bulamayarak
Uymalıjıp turgan emtir.		Kir-pas içinde kalmışlar.

Kanattu kamdarı kamdap turat.		Kanatlı kamları dua etti.
Carınçıları carın köröt.		Kemik falcıları kemiğe baktı.
Sudurçıları sudurın kışırır.		Kahinleri kehanette bulundu.
Kaydañ kelgen, kandıy baatır4905		Nereden geldiğini, nasıl bir bahadır olduğunu
Kaydaar barganın olor bilbey		Nereye varacağını onlar bilemeyip
Sös blaajıp soğuşkılayt.		Tartışıp, kavga ettiler.
Mını körgön baatır kıs		Bunu gören bahadır kız
Ama-tomo sığırıp,		Öteye, beriye ıslık çalıp,
Açu-koron kıygı saldı.	4910	Acı çığlıklar attı.
Caan, caan taygalardı		İri iri taygalar
Caykanıp köçkölönöt.		Parçalanıp yuvarlandı.
Caan, caan suuları		Gürül gürül sular
Caradınañ ajınat.		Kıyıdan taşı.
Kara-Kula kaan kiji	4915	Kara-Kula kağan kişi
Çoçıgan bu boyınça,		Korkunca,
Ok-saadagin ıçkınıp		Okunu-yayını düşürüp
Otura tüşpey kanayttı.		Oturamadı.
Baatır kıs aydıp turat:		Bahadır kız konuştu:
“Altan kaandı akalagan,	4920	"Altmış kağanı geride bırakan,
Ceten kaandı ceñdegen		Yetmiş kağanı yenen
Açap, toro Kara-Kula		Aç gözlü Kara-Kula
Altıgı oroonnoñ boyıñ bütkeñ.		Yeraltında yaratılmış.
Alıptardı öltürüp,		Alpları öldürüp,
Albatını sen kıynagañ.	4925	Halkına işkence etmiş.
Erlerdi öltürüp,		Erleri öldürüp
El-condı kıynagañ.		Halk-tebaaya eziyet etmiş.

Coruk kiji sler debes		Size yolcu kişi demeden
Colgo tozup ltürer.		Yolda alıkoyup öldürür.
Aktu kiji bu debes,	4930	Bu masumdur demeden
At üstineñ sokkilaar,		At üstünde vurur,
İydi-kujın çık debes,		Kurdu-kuşu ses çıkarmaz,
Kara balkaş sağıştu		Kötü niyetli
Kandıy ulus bolgonoor!” – deyt.		Nasıl bir halksınız!" -dedi.
Kara-Kula kıygırat:	4935	Kara-Kula bağırdı:
“Uzun-Kıdat baatırımıdı		"Uzun-Kıdat bahadırımı
Ayrı terekke sen kıstap		Sen kavak ağacına sıkıştırıp
Öltürgen bediñ!		Öldürmüştün!
Erlik aday bergen		Erlik'in verdiği
Eki kara iytterimdi	4940	İki kara köpeğimi
Kabırğa sööktörin sıy sogup		Kaburga kemiklerini kırarak
Öltürgen uçun		Öldürdüğün için
Bajıñ kezip budiña salarım.		Başını kesip ayaklarının yerine koyacağım.
Budiñdı kezip, bajıña salarım” – deyt.		Ayağını kesip başının yerine takacağım"-dedi.
Mını ukkan baatır kıs	4945	Bunu duyan bahadır kız
Ak bolot üldüzin		Ak çelik kılıcını
Ayga-künge cañıy tudup,		Aya, güneşe karşı sallayıp,
Kara tayga kırınan		Kara tayga kırından
Kal çerüge udura		Vahşi askere karşı
Kazaladıp kelgen boyınça,	4950	Koşmaya başlar başlamaz,
Ölön keptü çaba berdi.		Ot gibi biçti.
Ökpö çilep kezip cüret.		Ciğer gibi kesti.
Arı ötsö – altan muñnañ		Sağdan geçse altmış bin

Beri ötsö – bejen muñnañ		Soldan geçse elli bin
Kıra berbey kanayttı.	4955	Kırdı.
Altan altı alıptarın,		Altmış altı alpını,
Kara ağaştıy kal çerüzin		Kara orman gibi kahraman askerini
Üdelikke bu cetirbey		Birdenbire
Üzebürte keze çaptı.		Kesip attı.
Mını körgön Kara-Kula	4960	Bunu gören Kara-Kula
Ayu çılap algırat,		Ayı gibi bağırdı,
Buka çılap bustayt,		Boğa gibi uludu,
“Adı-colıñ senin kem?” – deyt		"Sen kimsin?" -dedi
Baatır kıs aydıp turat:		Bahadır kız söyledi:
“Adı-colın suraşpas,	4965	"Kim olduğunu sormadan,
Coruk cürgen kijini		Yolcu kişiyi
Colgo tozup öltürer,		Yolda alıkoyup öldüren,
Kara balkaş sağıştı		Kötü niyetli
Kara-Kula kaan bedin!?!..		Kara-Kula kağan ha!?!..
Meni ukpay ölgönçö,	4970	Beni ölesiye
Ugup al”, - dep kıygırat.		Dinle", - diye haykırdı.
Calbış ceeren atka mingen		Alev yeleli ata binen
Cayaltalı Cañar edim” – deyt.		Hünerli Cañar bahadır idim" - dedi.
Kara-Kula açınala,		Kara-Kula öfkeyle,
Eek sagalın cula tartat.	4975	Çene sakalını yoldu.
Aytkan sözi mindiy boldı:		Söylediği söz şöyle oldu:
“Öçöp kelgen sen adadıñ ba?		"Öcünü almayan gelen kişi (ok)atacak mısın?
Öç sakıgan men adayın ba?” – deyt.		Öç bekleyen ben, atayım mı?"- dedi.
Baatır kıs ayda saldı:		Bahadır kız devam etti:

“Atpay öldim degençeñ,	4980	"Atmadan öldüm demektense,
Adıp öl” –dep, atpay kayttı.		Atıp öl"- diye söyledi.
Eki baatır bolgojın,		İki bahadır ise,
Eki tuuga ıığara cortup,		İki dağa ıkıp,
Eptü cerdi tabala,		Uygun bir yer bularak,
Attarınañ olor tüşüp,	4985	Atlarından inip,
Otura berbey kanayttı.		Oturdular.
Baatır kızım bolgojın,		Bahadır kızım ise,
Emçek topçı bu çeçip,		Göğüs düğmesini çözüp
Elbek töjin tögön beret.		Geniş düşünü açtı.
Caka topçı çeçip cüret,	4990	Yaka düğmesini çözdü.
Calbak töjin tögön turat.		Geniş düşünü açtı.
Ok tañmazın odoştoy		Ok nişanının karşısına
Tudup berbey kanayttı.		Tuttu.
Kara-Kula kaan kiji		Kara-Kula kağan kişi
Kandu kastak ogın	4995	Kanlı temren okunu
Keske salıp tarta berdi.		Çekip attı.
Eñir tartkan erten serüün,		Akşam esen sabah serinliğı,
Erten tartkan eñir serüün.		Sabah esen akşam serinliğı.
Eki tekpe kelijerde,		İki dayanağın gelerek,
Eki carın birigerde,	5000	İki omzun birleştiğı yere,
Adıp iybey kanayttı.		Attı.
Kandu kastak bu ogı		Kanlı temren oku
Ok tañmazına tiyele,		Ok nişanına değerek,
Mıska tiygendiy mıyrılıp,		Kayaya çarpmış gibi eğilip,
Taşka tiygendiy taykılıp,	5005	Taşa çarpmış gibi yuvarlanıp,

Calañ cerdöön uça berdi.		Geniş yere doğruçtu.
Kara-Kula kaan kişi		Kara-Kula kağan kişi
Caka topçı çeçele,		Yaka düğmesini çözerek,
Calbak töjin tögöp beret.		Geniş döşünü açtı.
Emçek topçı çeçele,	5010	Göğüs düğmesini çözerek,
Elbek töjin tögöp berdi.		Düz döşünü açtı.
Ok tañmazın koştoy		Ok nişanına koşup
Tudup bergen boyunça,		Tutar tutmaz,
Kürkürede kaylay berdi.		Coşkuyla destan söyledi.
Baatır kıs bolgojın	5015	Bahadır kız ise
Tındu kastak ol ogın		Tesirli temren okunu
Keske salıp tarta berdi.		Çekip attı.
Erten tartkan eñir serüün,		Sabah esen akşam serinliği,
Eñir tartkan erten serüün,		Akşam esen sabah serinliği,
Eki carın birigip,	5020	İki dayanağın gelerek,
Eki tekpe keliyerde,		İki omzun birleştiği yere,
Adıp iybey kanayttı.		Attı.
Ergek töstön ış cayıldı,		Baş parmağından duman yayıldı,
Ok bajınañ ot çöyildi.		Ok başından ateş sıçradı.
Tındu ok barala,	5025	Tesirli ok giderek,
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağanın
Kür köksineñ ödölö,		Geniş göğsünden geçerek,
Onoñ arı uça berdi.		Ordan uçtu.
Kızıl-ceeren at bolgojın		Kızıl-Ceeren at
Kara-Kula adıla sogujat.	5030	Kara-Kula'nın atıyla savaştı.
Kara-Kula kaan bolzo,		Kara-Kula kağan ise,

Köñkörö catkan boyunça,		Yüzüstü yığıldığında,
Kök ölöñdi cula tartıp		Yeşil otu yolup,
Töjin mında böktöp iydi.		Döşünü buraya sürgüledi.
Kayra cada tüjele,	5035	Geriye düşerek,
Kara cerdiñ kırtıjıla		Kara yerin üstüne
Köksin anda ol böktöyt.		Göğsünü sürgüledi.
Oyto turgan boyunça,		Geri durunca,
Kazalap emdi cügürdi.		Hızla koşturdu.
Mını körgön baatır kıs	5040	Bunu gören bahadır kız
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Tıñdu okko bu ölbös		"Tesirli okla bu ölmez
Kara balkaş tıñdu,		Kötü niyetli,
Bos Erlikteñ cayaltalu		Bos Erlik'ten hünerli
Bütken cetker emtiriñ” – deyt	5045	Yaratılmış kötü ruh" -dedi.
Onoñ arı eki baatır		Ondan sonra iki bahadır
Carın boydoñ silkijip,		Omuz hizasında silkinip
Caak boygo sogujıp,		Yüz hizasında vuruşup,
Tuduja berbey kanayttı.		Mücadeleye başladılar.
Calbış caldu Cal-Ceeren	5050	Alev yeleli Cal-Ceeren
Teñeriniñ tübineñ		Gökyüzünün dibinden
Adaru bolup kubulala,		Arı olup değışerek,
Kara temir örgöñiñ		Kara demir sarayın
Tündügineñ kirip kelgen		Tündüğünden girip
Ebirede bu uçup,	5055	Etrafta uçarak,
Onço cerdi acıktap,		Her yeri dikkatle izleyip,
Ondogı ulustıñ kuuuçının		Oradaki halkın sohbetini

Tıñdap cürbey kanayttı.		Dinlemeye koyuldu.
Kara-Kula kaan kiji		Kara-Kula kağan kişinin
Eki emeendü bolgon emtir.	5060	İki hanımı oradaymış.
Kiçü emeeni bolgojın		Daha küçük olan
Ak-baş dep kaannıñ		Ak-baş adlı kağanın
Cinci dep kızın		Cinci adındaki kızını
Alban-küçile Kara-Kula		Kara-Kula zorla
Olcolop ekelgen ol emtiri.	5065	Esir alıp getirmiş.
Caan üyi bolgojın		Büyük hanım
Kara-Taacı dep attu emtir.		Kara-Taacı adlıymış.
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağanın
Caan emeeni ol aydat:		Büyük eşi konuştu:
“Cayaltalı Cañar baatır	5070	"Hünerli Cañar bahadır
Kara-Kula ejimdi		Kara-Kula eşimi
Kança cerden kezele,		Birçok yerinden keserek,
Kara cerge kömzö dö,		Kara yere gömse de,
Oyto tındanıp keler” – deyt.		Tekrar kendine gelir" - dedi.
Kiçü üyi mında surayt:	5075	Küçük hanımı sordu:
“Olordıñ tını kayda!” – dep.		"Onların dış canı nerede!" - diye.
“Kanayıp bilbey turuñ?		"Nerede olduğunu bilmiyor musun?
Çoy kayırçaktıñ içinde		Dökme demir sandığın içinde
Altın kaçırçak bar.		Altın sandık var.
Altın kayırçak içinde	5080	Altın sandık içinde
Sarı adaru bar.		Eşek arısı var.
Onı bojudıp iyzem,		Onu boşaltsam,
Kara-Kula eezin		Kara-Kula sahibini

Kaydañ da bolzo, tabar – deyt. -		Nerede olsa bulur - dedi.
Kara-Kula tındanza,	5085	Kara-Kula kendine gelse,
Tüney le öçin alar”, -deyle		Hemen öcünü alır" -diyerek
Karsıldada katkırat.		Katıla katıla güldü.
Mını ukkan adaru		Bunu duyan arı
Kanadınıñ aldındagı		Kanadının altındaki
Altın cüstigile	5090	Altın yüzükle
Çoy kayırçaktıñ kiyin canınañ		Dökme demirden sandığın arka tarafından
Cıja tartıp iyerde,		Sürtünce,
Çoy kayırçak açıla berdi.		Dökme demirden sandık açıldı.
Çoy kayırçakka kirele,		Demir sandığa girerek,
Kiskek bolup kubula berdi.	5095	Kedi olup şekil değıştirdi.
Altın kayırçakka kirele,		Altın sandığa girip,
Altın cüstigin cip iyet.		Altın yüzüğü yuttu.
Altın kayırçakta adarunı		Altın sandıktaki arıyı
Kabra tiştegen boyunça		Isırınca
Eki kayırçaktañ çıga kalıp,	5100	İki sandıktan çıkıp,
İrgedeñ içegen tabala,		Eşiğin içini bulup,
Çıga kongon boyunça,		Çıktığı anda,
Eles edip cüre beret.		Gözden kayboldu.
Baatır kıs la Kara-Kula		Bahadır kız ile Kara-Kula
Açıy-meçiy kürejip,	5105	Çapraz halde güreşip,
Arı-beri bırgajat.		Sağa-sola savruldular.
Kara-Kula kaan kiji		Kara-Kula kağan kişinin
Cer karmaarı köptöp,		Bastığı yer çoğalıp,
Cedip tudarı astap cüret.		Gücü azaldı.

Baatır kıstıñ bolgojın	5110	Bahadır kızın ise
Tutkan kolı kakpı oşkoş,		Tutan eli demir kerpetene benzer,
Baskan budı kazık keptü		Attığı adım kazık gibi
Cer karmaarı astap,		Bastığı yer azalıp,
Cedip tudarı köptöp cüret.		Gücü arttı.
Karmak-tege salgılap,	5115	Kanca atıp,
Karçıy-teerçıy çaçıjat.		Çapraz biçimde savurdu.
Kabıra tutkan cerineñ		İttirdiğinde
Kalbakçadañ kan agat.		Kaşıktan dökülür gibi kan aktı.
Türe tutkan cerineñ		Sıkıştırdığı yerden
Tudamçadañ et üzület.	5120	Lime lime et koptu.
Baatır bütken kıs bala		Bahadır yaratılmış kız çocuğu
Kara-Kula kaandı		Kara-Kula kağanı
Kajık çılap ekçep,		Aşık kemiği gibi kırarak,
Kayış çılap erep cüret.		Kayış gibi çekti.
Kara Kula kaandı	5125	Kara-Kula kağanı
Baatır bütken kıs bala		Bahadır yaratılmış kız çocuğu
Üç temdenip ekçeyle,		Üç kez sallayarak,
Ak ayaska alıp çıktı,		Ak aydınlığa çıktı,
Kök ayaska kömö tuttı.		Gök aydınlığa gömüldü.
Kalgançıda aydıp turat:	5130	Sonunda şöyle söyledi:
“Ak-carıktañ ayrılğalağında,		"Ak-dünyadan ayrılmadan,
Aylı-curıñ körüp al” – deyle,		Evine-yurduna bak" - diyerek,
Kara korum üstine		Kara yığın üstüne
Caba sokpoy kanayttı.		Basarak vurdu.
Kalbakçadañ kanın çaçat,	5135	Kaşıktan dökülür gibi kan saçıldı,

Ergekçedeñ edin kezet.		Parmağından etini kesti.
Kiçinek edip keskeni		Küçük kestiği
Cılan bolup cıla beret.		Yılan olup süründü.
Caan edip keskeni		Büyük kestiği
Baka bolup mañtay beret.	5140	Kurbağa olup zıpladı.
Kalbakçadañ akkan kanı		Kaşık dolusu akan kanı
Kurt-koñus bolup		Kurt, solucan olup
Anda kıymırap cada berdi.		Orada kımıldandı.
Baatır kıs açınala,		Bahadır kız öfkelenince,
Uşpa kara cıdazıla	5145	Kara mızrakla
Kür köksin ötküre sayala,		Geniş göğsünden geçerek,
Cerdiñ ceti kadın ödüp,		Yerin yedi katını geçip,
Celim kara taşka		Sert kara taş,
Baday kadap iybey kayttı.		Girip çakıldı.
Kara-Kula kaan emdi	5150	Kara-Kula kağan şimdi
Ölör onıñ cañı cok		Ölmeden
Kürkürede kaylap cadat.		Uğuldayarak mırıldandı.
Baatır kıstıñ bu bolzo,		Bahadır kızın ise
Cer-Kindik Enezi bergen		Cer-Kindik Enezi'nin verdiği
Eki bolçok kurut,	5155	İki parça yuvarlak kurut,
Eki tajuur süt		İki matara süt
Sanaazına kirip keldi.		Aklına geldi.
Bir bolçok kuruttı		Bir parça yuvarlak kurutu
Cañıs çaynap cip iyet.		Yalnız çiğneyip yuttu.
Cañıs tajuur ol südin	5160	Mataradaki sütünü
Cañıs tınp içip iydi.		Tek seferde içti.

Aştagan kursağı toyo berdi.		Acıkan karnı doydu.
Arıgan sını sergerde,		Halsız düşen bedeni dinçleşsin diye,
Amırap mında oturat.		Dinlenip burada oturdu.
Kızıl-ceeren bu adı	5165	Kızıl-Ceeren at
Kara-küreñ ol attı		Kara-Küreñ atı
Kara cerge kömö tepken		Kara yere gömüp tepmiş
Anda turbay kanayttı.		Öylece durdu.
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağanın
Kara-Taacı dep caan emegeni	5170	Kara-Taacı adlı büyük hanımı
Çoy kayırçak neniñ uçun		Dökme demirden sandık için
Küñüreyten cañdu dep,		Endişelenip
Çoçıgan boyınça tura cügürip,		Korkarak koşturup,
Tülküürile açıp iyeze,		Anahtar ile açınca,
Çoy kayırçaktıñ emdi	5175	Dökme demirden sandığın şimdi
Kiyin canı açık boldı.		Arka tarafı açıldı.
Korkugan bu boyınça		Korkarak
Altın kayırçagın ala koyot.		Altın sandığı aldı.
Altın kayırçak açık emtir.		Altın sandık açkımış.
Altın kayırçak içinde	5180	Altın sandığın içinde
Sarı adaru cogıla.		Eşek arısı yok.
Korkıgan bu boyınça,		Yaşadığı korkuyla
Öç tartınıp cılala,		Nefes borusu tıkanıp,
Tala berbey kanayttı.		Bayıldı.
Andağı ulus korkıyla,	5185	Oradaki halk korkarak,
Arjan kutuk suu bıla		Kaynak suyuyla
Cunup turup oñdottılar.		Yıkayıp kendine getirdiler.

Kara-Taacı emegen oñdonolo,		Kara-Taacı hanım kendine geldiğinde,
Ces kara bolo berdi.		Bakır karası oldu.
Cinci caar körölö,	5190	Cinci'ye doğru bakarak
Tükürüp, kargap aytkılayt.		Tükürüp, beddua etti.
“Karu ejimniñ tının		"Biricik eşimin (dış)canını
Sen kadıt alıp bergeñ.		Cadı karı sen aldın.
Cayaltalu Cañarga		Hünerli Cañar'a
Kadıt bolorgo calkançıp”, - deyt. 5195 Cadı karı boynunu eğdin", -dedi.		
“O-o kalak, kalak” – dep.		"Ah, ah" -deyip
Oyto ontop cada berdi.		İnleyerek yattı.
Baatır kıs körüp turza,		Bahadır kız baktı ki,
Odojında ölöñnön		Karşısındaki otluktan
Oozında adarulu	5200	Ağzında arıyla
Boro kiskek çıgıp keldi.		Boz kedi geldi.
“Kapşay bu adarunı		"Çabuk bu arıyı
Öltürzeñ – dep, ol aydat, -		Öldür- diye söyledi.
Kolıñla ol tutpay,		Elini değıdirmeden,
Çaganın onıñ cogolt” – deyt. 5205		İğnesini çıkar" -dedi.
Adı dep tanıyla,		Atı tanıyınca,
Baatır kıstıñ sanaazı		Bahadır kızın zihni
Carıy berbey kanayttı.		Aydınlandı.
Eki kaçarı kızarıp,		İki gözü kızarıp,
Kara köskö katkı keldi.	5210	Kara gözlerinin içi güldü.
Eki taşla eptey tudup,		İki taşı hünerlice tutup
Sarı adarunıñ çaganın		Eşek arısının iğnesini
Kodoro tartıp bılçarat.		Çıkarıp ezdi.

Sarı adarunı alala,	Eşek arısını alarak,
Calbak taşka calbarıp iydi.	5215 Geniş taşa yapıştırdı.
Küzürt emes küzürt boldı.	Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Bu ne atazı boldı dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Kaya körör bolgojın,	Geriye bakınca,
Kaylap catkan Kara-Kula	İnleyerek yatan Kara-Kula
Uşpa kara cıdadañ	5220 Kara mızraktan
Kodorılğan boyınça	Kaldırınca
Canına kelip tüjele,	Yanına gelip düşerek,
Ölö bergen emtiri.	Ölmüş.
Kara-küreñ adı	Kara-Küreñ atı
Baza kojo cadırı.	5225 Yine birlikte yattı.
Boro kiskek añdanala,	Boz kedi sallanınca,
Calbış caldu Cal-Ceeren	Alev yeleli Cal-Ceeren
Büdüki boyı tura tüştı.	Önceki haline dönüştü.
Arı-beri silkinele,	Sağa-sola silkinerek,
Aydıp turbay kanayttı:	5230 Konuştu:
“Men çıçayın, körüp tur,	"Ben dışkımı yapayım, bak,
Altın cüstük tüjer be?” – deyt.	Altın yüzük düşecek mi?"-dedi.
Baatır kıs acıktap turza,	Bahadır kız baktı ki,
Altın cüstük tüjüp kelet.	Altın yüzük düştü.
Baatır kıs alala,	5235 Bahadır kız alarak,
Sabarına kiyip iydi.	Parmağına taktı.
Calbış ceeren adı	Alev yeleli atı
Baza katap cakarar.	Tekrar söyledi.
“Cuuga mingen adıñnıñ	"Savaşta bindiğin atının

Eki kollo kuyrugıñañ	5240	Kuyruğunu iki elle
Arı-beri ekçep iy” –deyt.		Sağa-sola salla"- dedi.
Baatır kıs eki kollo		Bahadır kız iki elle
Arı-beri ekçeerde,		Sağa-sola salladığında
Kızıl-ceeren cogolo berdi.		Kızıl-Ceeren yok oldu.
Emdi körüp turar bolzo,	5245	Şimdi bakıp gördü ki,
Calbış caldu Cal-Ceereniñ		Alev yeleli Cal-Ceeren'in
Cañıs çaram kuyruk kılı		Bir tutam kuyruk kılı
Altın cüstükke capşınıp kaltır,		Altın yüzüğe yapışmış,
Cazap onı türele,		Hemen onu büküp,
Ekçezine sugup alat.	5250	Yerine soktu.
Ağın suuga barala,		Akan suya gelerek,
Amırap cakşı cunındı.		Dinlenip güzelce yıkandı.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Caan suuga kirele,		Büyük suya girerek,
Cada tüşüp ejindi.	5255	Yine yüzdü.
Onoñ arı baatır kıs		Daha sonra bahadır kız
Adına mingen boyunça,		Atına biner binmez
Kara-Kula kaanniñ		Kara-Kula kağanın
Örgöözün köstöp cortup iydi.		Sarayına doğru hızla koştu.
At çakıga cortup kelze,	5260	At direğine koşarak gelince,
Albatı-conı cuulıp kaltırı.		Halk-tebaa orada toplandı.
Olcogo kelgen albatı		Esir alınan halkın
Onçoızı mında keliptir.		Hepsi burada.
Kara-Kula ölgönine		Kara-Kula'nın öldüğüne
Kalık-con sügünip,	5265	Halk-tebaa sevinip,

Ceñü kelgen dejiþ,		Zafer geldi diyerek,
Cayaltalu Cañar baatırdı		Hünerli Cañar bahadırı
Adı boyıla maktap,		Atı ile beraber övüp,
Albatı-con anda		Halk-tebaa orada
Altan cüzün kojoñ çümdeyt. 5270		Altmış çeşit şarkı söyledi.
Ak-baş dep kargan baatır		Ak-baş adlı yaşlı bahadır
Börkün suurıp çöödöylö,		Şapkasını çıkarıp diz çökerek,
“Cayım biske berdiñ”- deyt.		"Özgürlüğümüzü bize verdin"- dedi.
Cayaltalu Cañar baatırdı		Hünerli Cañar bahadırı
Cajına albatı maktazın dep, 5275		Ömür boyu halk övsün deyip,
Alkış söstör aydala,		Dualı sözler söyleyerek
Budına cetire bajırat.		Baş eğip ayağına kapandı.
Mını körgön baatır kıs		Bunu gören bahadır kız
Açınbas boyı açınat.		Öfkelenmezdi, öfkелendi.
Aldında boyı alıs cerde 5280		Daha önce kendisi yeraltında
Olcogo cürgenin eske alıp,		Esir alındığını hatırlayıp,
Kargan baatırdı koltuktap		Yaşlı bahadırı koltuğunun altına alıp
Cerdeñ örö ködürüp, aydat:		Yerden kaldırarak, şöyle söyledi:
“Kalak-kokıy, taadak – deyt, -		"Ah ah dede- dedi,
Kanayıp sler turıgar? 5285		Ne yapıyorsunuz böyle?
Men Kuday emezim,		Ben tanrı değilim,
Mege bajırbagar”, - deyt.		Bana baş eğmeyin", -dedi.
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağanın
Eki emeeni mında		İki hanımı buraya,
Bazıp kelgen aydıjat: 5290		Gelerek konuştular:
Öltüreten bediñ,		Öldürecek misin,

Ösküreten bediñ,		Yaşatacak mısın,
Boyiñ bil sen” – dejet.		"Kendin bilirsin- dediler.
Baatır kıs olorgo aydat:		Bahadır kız onlara şöyle söyledi:
“Önötiyin öştöp men	5295	"Ben kin gütme niyetiyle düşmanca
Cuulap kelgen emezim.		Savaşmaya gelmedim.
Coruk baraatkan boyımdı		Yolculuğa giderken
Colgo tozup sokkon uçun,		Yolda alıkoyup vurdukları için,
Eki iydin toktotpoy		İki köpeğin aralıksız
Önötiyin tukurgan uçun,	5300	Saldırma niyetiyle,
Aytkan sözimdi ukpay,		Söylediklerimi dinlemeyip
Öltürerge bu meni		Beni öldürmeleri için
Alıptarın cakarıp,		Alplarına emir vererek,
Kal çerüzin cuurda,		Vahşi askerini yığınca
Açınganım çin edi.	5305	Öfkem büyüdü.
Bala, kadıttarla cuulaşpaytam.		Çocuk, yaşlılarla karşı karşıya gelmedim.
Baatırlarla tartıjatam.		Bahadırlarla mücadele ettim
Öçöp tiygen öştüümdi		Öç alacağım düşmanımı
Öltürip men saldım.		Öldürdüm.
Öskö ulusta meniñ	5310	Diğer insanlarla benim
Keregim cok” – deyt.		İşim yok" - dedi.
Ak-baş kargan kaan		Ak-baş adlı yaşlı bahadır
Katap caynap surap turat:		Tekrar yalvardı:
“Cayım biske bergen		"Özgürlüğü bize veren
Cayaltalu Cañarım – deyt, -	5315	Hünerli Cañar'ım- dedi,-
Biske kaan bolzoñ” – dep,		Bize kağan olsun"-diyip,
Baza katap bajırat.		Tekrar saygıyla baş eğdi.

Baatır kıs mında		Bahadır kız burada
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tudup cartap aydat:	5320	Uzatıp açıkça şöyle söyledi:
“Öştügerdi öltürdim,		"Düşmanları öldürdüm,
Cayım cürüm slerde bolor.		Özgür bir hayat sizlerin olsun.
Olcogo kelgen albatı		Esir gelen halk
Oyto cereerge canıgar.		Tekrar yurduna dönsün.
Artıp kalgan albatı	5325	Geri kalan halk
Ortogordoñ başçı tudup,		Aralarından lider seçip,
Amır cakşı cadıgar” – dep,		İyilik-esenlikle yaşasın" -diyerek
Alkış sözün aydıp turat.		Dualı sözler söyledi.
Attıñ oozın burugalakta,		Atın ağzını çevirmeden,
Albatınıñ ortızınañ	5330	Halkın ortasından
Attıñ bajın korıy alıp,		Atın başını koruma tına alıp,
Ak-baş kargannıñ cañıs		Ak-baş ihtiyarın biricik
Cinci dep bu kızı		Cinci adlı bu kızı
Altan kelin kojoñçılı,		Şarkıcı altmış gelinle,
Ceten ciit ikiliçü	5335	İkili çalan yetmiş yiğitle
Sır cañarda utkup kelet.		Döneüş yolunda selamlaşıp geldi.
Cinci dep caş kıs		Cinci adlı genç kız
Tuluñın sıymay tudup,		Saç örgüsünü sıvazlayıp,
Caynap, aydıp mında turat:		Yalvararak, şöyle söyledi:
“Cayaltalu Cañar baatır	5340	Hünerli Cañar bahadır
Cügerimdi sıstatpay,		Kalbimi kırmadan,
Cajına curtaar eş edip		Yerine yurduna eş edip,
Meni taştabay alzañ” – deyt.		Beni bırakmasan"- dedi.

Baatır kıs ayda salat:		Bahadır kız şunu söyledi:
“Baratkan colım ıraak edi.	5345	"Gidecek yolum uzak.
Colımdı em kezıp,		Yolumu kesıp,
Caman kargap aytpagar.		Kötü söz söylemeyin.
Cerdiñ üsti ceten kaan,		Yeryüzünde yetmiş kağan,
Altay üstinde altan kaan,		Altay'da altmış kağan,
Albatınıñ ortozınañ,	5350	Halkın arasından,
Eşti boyıñ tabarıñ” – deyle,		Eşimi bulurum"- diyerek,
Attıñ oozın bura tartıp		Atın ağzını çevirip,
Arı bolup eles etti.		Gözden uzaklaştı.
Turgan izi artıp kaldı,		Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok boldı.	5355	Gittiği yerin izi yok oldu.
Albatı-con onı alkap,		Halk-tebaa onu dualayıp,
Artıp kalbay kanayttı.		Ardından baktı.
Onoñ arı baatır kıs		Daha sonra bahadır kız
Ezin keptü eles etti.		Meltem gibi esti.
Salkın çıláp şuñuy berdi.	5360	Rüzgâr gibi esip kayboldu.
Tün kirgende uykuızı cok,		Geceleyin uyumadan,
Tüş bolgondo üdezi cok		Gündüz dinlenmeden
Barıp catpay kanayttı.		Gidiyordu.
Kança tayga aja beret,		Nice tayga aştı,
Kança talay keçip cüret.	5365	Nice deniz geçti.
Anayıp barıp, catkança		Böylece yaşarken
Ak möñkü tayga körüldi.		Ak buzul tayga görüldü.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Ak tayganıñ kırına		Ak tayganın kırına

Çığıp kelgen mında cüret.	5370	Çıkıp geldi.
Adınañ tüşken boyınça,		Atından iner inmez,
Altan kulaş turnabayın		Altmış kulaç dürbünü
Arçımagınañ suura tartıp,		Heybesinden çıkarıp,
Andağı cerdi acıktap		Ordaki yeri gözetleyip
Otura berbey kanayttı.	5375	Oturuyordu.
Emdi körüp oturar bolzo,		Şimdi gördü ki,
Edil kuştar ün seribes.		Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü
Emil agaş bür sargarbas		Sedir ağaçlarının sararmadığı
Keen caraş Altay emtir.		Görkemli, güzel bir yurtmuş.
Boro-Çookır ak bıyanı	5380	Boro-Çookır ak malın
Teebeleyten cer emtiri.		Otladığı yermiş.
Anań arı körör bolzo,		Ondan sonra gördü ki,
Kebis oşkoş calańda		Keçe gibi bu yazıda
Kalıń curt curtaptır.		Büyük bir yurt yerleşmiş.
Ol curtıń ortozında	5385	O yurdun ortasında
Ak örgöö körünet.		Ak saray göründü
Attar tıńjı kuu tuman,		Atların nefesi ak duman
Albatı cüzi kızıl ört		Halkın yüzü kızıl ateş
Cırgap catkan cer emtiri.		Huzurla yaşanan yermiş.
“Kandıy kaannıñ tergeezi?” – dep, 5390 "Hangi kağanın sarayı?" -deyip,		
Baatır kıs adınañ surayt.		Bahadır kız atından sordu.
“Bar-çookır atka mingen		"Bar-çookır ata binen
Baybarak dep kaannıñ		Baybarak adlı kağanın
Curtı bolor bu – deyt. -		Yurdudur burası- dedi.
Caan uulı Kıstay-Mergen,	5395	Büyük oğlu Kıstay-Mergen

Kiçü uulı Oçıy		Küçük oğlu Oçıy
Ak-kaannıñ bolgojın		Ak-kaan'ın
Altın-Tuucı dep kızın alğan		Altın-Tuucı adlı kızını almış
Toylop, cırgap catkan emtir.		Şölen verip, huzur içinde yaşıyorlarmış.
Ak-kaannıñ emdi bolzo,	5400	Ak-kaan'ın şimdi ise,
Catka berbeen cañıs kızı		Evlendirmediği biricik kızı
Calku dep boylu emtiri.		Calku adındaymış.
Bu kaannıñ Altayın		Bu kağanın yurdunun
Tuura ödör arga cok" – deyt.		Genişliğini ölçmenin imkânı yok"- dedi.
Cañarçı dep baatır kıs	5405	Cañarçı adlı bahadır kız
Adına mingen boyunça,		Atına biner binmez
Ak tayganı bu tömön		Ak tayganın aşağısına
Kazaladıp tüje berdi.		Hızla ilerledi.
Tebeede maldı araalap,		Otlaktaki malın arasından geçip,
Tergeelü connıñ ortozıla	5410	Saraylı halkın ortasından
Celip iybey kanayttı.		Dörtñala ilerledi.
Ak örgööni tabarbay		Ak sarayı bulamayıp
Attıñ oozın bura tartıp		Atın ağzını çevirip
Salkın-kuyun barıp cadat.		Rüzgâr gibi gitti.
Ak bıyanı ürkübeyt,	5415	Ak malı ürkmedi.
Albatı-comı korkıbayt		Halk-tebaayı korkmadı.
Ezer-sezer iyterri		Sezici iki köpeği
Ürer-ürbes ürgileyt.		Havlayıp pinekliyorlardı.
Anda cuulgan baatırlar		Orada toplanan bahadırlar
Attarına mingilep,	5420	Atlarına binerek
Solun caan baatırdıñ		Yabancı büyük bahadırın

Colın tozup keldiler.		Yolunu izleyerek geldiler.
Mını körgön baatır kıs		Bunu gören bahadır kız
Attıñ oozın kayra tartıp,		Atın ağzını geri çekerek,
Tura tujüp, sakıy berdi.	5425	Durup, bekledi.
Kezerler keligilep,		Cesur yiğitler gelip,
Ezen-amır surajat.		Hal-hatır sordu.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Adım meniñ emdi bolzo,	5430	"Benim adım,
Cayaltalu Cañar edi.		Hünerli Cañar idi.
Ak-tayga adam bolgon,		Ak-tayga atam,
Ak-talay enem edi.		Ak-talay anam idi.
Küler-kaannıñ cerine		Küler-Kaan'ın yurduna
Kerektü baratkan kiji edim” –deyt.	5435	Gidecek kişiyim"-dedi.
Onı ukkan baatırlar		Onu duyan bahadırlar
Onçozi ün alıjat:		Hepsi bir ağızdan konuştu:
“Solun cerdiñ kijizi		"Yabancı yurdun kişisi
Cırgalga kirbes kaytkan.		Eğlenceye katılmadan dönmüş.
Tokumdı ne sootpoyton,	5440	Ne ter bezini soğutmuş,
Toydoñ ne ajanbas.		Ne de toyda yemek yemiş.
Üdelenip iyze kaydar.		Vedalaşıp dönecek.
Aş-kursaktañ amzayla,		Yemeklerden biraz tadarak,
Atana berbes pe?” – deşkileyt.		Gidemez misin?" -dediler.
“Camandap turgan emes,	5445	"Kötü konuşulmaz
Cakşı sösti ne ukpas” – dep,		Güzel sözü de duymamak olmaz"-deyip,
Adı araay kiñirt etti.		Atı yavaşça kişnedi.

Amırap ta iyze, kaytsın deyle,		Dinlenip de dönsün diyerek
Akazı bolup kubulgan		Ağabeyi kılığına bürünüp
Cañarçı dep baatır kıs	5450	Cañarçı adlı bahadır kız
Alıptardı bu eeçiy		Alpların peşinden
Ak örgöögö cedip keldi.		Ak saraya ulaştı.
Alıptar böközi küreşken,		Alplar pehlivanı güreşmiş,
Attar cakşızı carışkan.		Atlar güzeli yarışmış.
Tuuga tüñey et tuuragan,	5455	Dağ gibi et doğranmış,
Talay keptü arakı cuugan		Deniz gibi içki birikmiş,
Cırgap catkan emtiri.		Keyifle zaman geçmiş.
Altın tondı kaandar,		Altın kıyafetli kağanlar,
Küler tondı külükter		Bronz kıyafetli pehlivanlar
Başka cırgap oturat.	5460	Ayrı ayrı keyifle oturdular
At çakıga kelerde,		At direğine vardığına
Anaň-mınaň altan alıp		Sağdan soldan altmış alp
At alarga keldiler.		Atı almaya geldiler.
Argazı cok kargan emezim dep,		Gerek yok yaşlı değilim diyip,
Attı boyı buuladı.	5465	Atı kendisi bağladı.
Ak örgöödöön bazarda,		Ak saraydan çıktığında,
Ceten alıp cergeleşken		Yetmiş alp sırayla
Ceñineň tudarga kelerde,		Yeninden tutmaya gelince,
Baatır kıs aydıp turat:		Bahadır kız şöyle söyledi:
“Koltuktadıp bazarga	5470	"Koltuk altına alınıp yürümeye
Korkuştu caan kaan emezim” – deyle, İhtiyacı olan büyük kağan değilim"-diyerek		
Ak örgööniň ejigin		Ak sarayın eşğini
Altay bazıp kirip bardı.		Adımlayarak girdi.

Andağı cuulgan ulustarla		Önünde toplanan halkla
Amır cakşı suraştı.	5475	Hâl hatır sorup konuştu.
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Tör bajında şireezinde		Tör başında tahtında
Oturatan cañdu emtir.		Oturmakta imiş.
Abakayı Bocoçı		Hanımı Bocoçı
Anda kojo oturat.	5480	Orda birlikte oturuyormuş.
Ak-kaan uulıla		Ak-kaan oğluyla
Anda kojo emtiri.		Birlikte imiş.
Kelgen solun kijini		Gelen yabancı kişiyi
Tör bajına çıkarıp,		Tör başına çıkarıp,
Ak kemirçek töjökkö	5485	Ak kıkırdak döşekte
Koltuktap oturgustılar.		Koltuğunun altına alıp oturtular.
Baybarak kaan kiji		Baybarak kağan kişi
Eek sagalın sıymay tudup,		Çene sakalını sıvazlayıp,
“Kajı cerdiñ kijizi?		"Hangi yurttansın?
Kandıy cerdi köstödiger?	5490	Nereyi arıyorsun?
Adı-colıgar kem bolor?” – dep		Adın, kökenin ne?" - deyip
Araay coboş surap ugat.		Yavaşça sakın sakın sorup dinledi.
Baatır kıs aydıp berdi:		Bahadır kız cevapladı:
“Altayım meniñ bolgojın		"Benim yurdum
Cayı-kıjı bildirbes	5495	Yazı-kışı bilinmez
Cay keberlü Altay, - dedi. -		Yaz şekilli Altay, -dedi.
Ak-tayga - adam.		Ak-tayga -atam.
Ak-talay enem bolgon.		Ak-talay anamdı.
Adım menin bolgojın		Atıma gelince

Cal-Ceeren atka mingen	5500	Cal-Ceeren ata binen
Cañar dep baatır edim.		Cañar adlı bahadır idim.
Küler-kaannıñ cerin köstöp		Küler-kaan'ın yerini gözleyip
Kerektü baraatkan kiji edim” – deyt. Gitmeye niyetli kişi idim”- dedi.		
Baybarak bajın sıymap aydat:		Baybarak başını sıvazlayarak konuştu:
“Cayaltalı Cañar kaan kereginde 5505”Hünerli Cañar kağan isteğini		
Köp katap ukkan edim.		Tamamıyla dinledim.
Eki köslö körböğöm,		İki gözle görmedim
Emdi cañı tuştadım” – deyt.		Şimdi yeni karşılaştım.
Kıstay-Mergen - kaan uulı,		Kıstay-Mergen -kağan oğlu,
Solun kiji bu deyle,	5510	Yabancı kişi bu diyerek,
Kolgo tutsa koyt eder,		Eline aldığı,
Kara tajuur tutturdı.		Kara matarayı tutturdu.
Baatır kıs emdi bolzo,		Bahadır kız şimdi
Tepiş bajın terep,		Büyük tabağını hazırlayıp,
Aş bajınañ amzayt.	5515	Yemeğin üstünden tattı.
At ercine sooduda,		Kıymetli at soğuduğunda,
Alıp baatır kıs		Alp bahadır kız
Arakı aştan amzap,		İçki ve yemekten tadarak,
Cırgap mında oturat.		Burada keyifle oturdu.
Ak-kaannıñ bolgojın	5520	Ak-kaan'ın
Calku dep caraş kıs		Calku adlı güzel kızı
Cañar dep baatırdı		Cañar adlı kağana
Kança katap kirele,		Defalarca (içeri) girip,
Acıktap körüp çıga beret.		Dikkatle bakıp çıktı.
Cayaltalı kaan dep	5525	Hünerli kağan diye

Baybarak kaan bolgojin		Baybarak kağan
Canına koştıy oturıp,		Yanıbaşına oturup,
Solun kuuçın tıñdap ugat.		Yabancınnın sohbetini dinledi.
Ondogı ulus onçozi		Oradaki halkın hepsi
Op-sop bolo berdi.	5530	Sus-pus oldu.
Ak örgööniñ içine		Ak sarayın içinde
Çımıl uça ugulgadıy.		Sinek uça duyuldu.
Cer aldınıñ celbisterin		Yeraltının celbislerini
Ceñip çıkkannın kaykajat.		Yenip çıkmasına şaşırdılar.
Kara-Kula ölgönin ugup,	5535	Kara-Kula'nın öldüğünü duyup
Kaandar mında süünijip,		Kağanlar buna sevinip,
Karsıldadan katkırjat.		Katıla katıla gülüştüler.
Kuuçındajıp oturgança,		Sohbet edip oturdukça,
Kono oturıp kalgan emtir.		Yerleşip kalmışlar.
Cañar degen caan baatır	5540	Cañar adlı büyük bahadır
Ceñil türgen örö turup		Yerinden kalkarak
Aytkan sözi mindiy boldı:		Şöyle söyledi:
“Akır, men uday bertirim.		"İzninizle, ben artık gideyim.
Baratan colım ıraak edi”.		Gidecek yolum uzaktır”.
Ayıl eezine le alıptarga,	5545	Ev sahibi ile alplarıyla,
Alkış-bıyanın aydala,		Dua ve güzel temennilerde bulunarak,
Ak örgöödöñ çıga bazıp,		Ak saraydan çıkıp,
Adın türgen eertep iydi.		Atını hızla hazırladı.
Ak örgöödö ulustar		Ak saraydaki halkın
Onçozi çıgıp üdejet.	5550	Hepsi çıkıp uğurladı.
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi

Albatınıñ adınañ		Halkı adına
Alkış-bıyandu sös aydat:		Hayır duası etti:
“Coruk, colıñ ırıstu bolzın,		"Yolcu, yolun açık olsun,
Amadap bargan keregiñ bütsin. 5555		Niyetin gerçek olsun.
Altayña, ayıl-curtıña		Altay'ına, evine-yurduna
Amır-ençü canıp cet” – deyle,		Sağ-salim dönüp ulaş- diyerek,
Alakanın caya tudup		Avuç içini sallayıp
Ezendejip bojoylo,		Esenleşip tokalaşarak,
Ak örgöödöñ oyto bastı. 5560		Ak saraydan ayrıldı.
Alıp bütken baatır kıs		Alp yaratılmış bahadır kız
Adına türgen minip iydi.		Atına hızla bindi.
Albatıla ezendejip,		Halkla esenleşip,
Arı bolup corto berdi.		Gözden hızla uzaklaştı.
Albatını ötkölöktö, 5565		Halkı geçmeden,
Altan kelin kojoñçılı,		Şarkı söyleyen altmış gelin,
Ceten ciitter ikililü		İkili çalan yetmiş yiğitle,
Komus, üni koologon		Kopuz sesi ve şarkılarla
Calku degen caraş kıs		Calku adlı güzel kız
Udura kelbey kanayttı. 5570		Karşıdan geliyordu.
Calbış caldu Cal-Ceereniñ		Alev yeleli Cal-Ceeren'in
Çılbırınañ ala koyot.		Dizgininden tuttu.
Tize ceñil çöödöy tüşüp,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Tili ceñil caynay berdi:		Tatlı dille şöyle söyledi:
“Kalak, kokıy, Cañarım, 5575		"Ah ah Cañar'ım
Meniñ cüregim sıstatpa,		Benim kalbimi kırma,
Közimniñ cajın tökpözöñ.		Gözümün yaşını dökme.

Meniň közim, meniň odım bolzoň.	Benim gözüm, benim ateşim olsun.
Cajına seni sakıgam.	Ömür boyu seni bekleyeceğim.
Meni taştabay agar” – deyt. 5580	Beni bırakma"-dedi.
Baatır kıs cartap aydat:	Bahadır kız açıkça söyledi:
“Baratkan colım ıraak edi.	"Gidecek yolum uzaktır.
Türgen-tükey barar kerek.	Hemen-çabucak gitmem gerek.
Columa meniň buudak etpeger.	Yoluma engel olma.
At ölbözö aylanıp keler. 5585	At ölmezse dolaşıp gelir.
Er ölbözö ebirip keler.	Er ölmezse dönüp gelir.
Ol tuşta tuştajarı” - dep	O zaman görüşürüz" - deyip
Arga cokto mekelep,	Çaresiz avutarak,
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çevirip,
Arı bolup eles etti. 5590	Gözden kayboldu.
Turgan izi bar boldı,	Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok boldı.	Gittiği yerin izi yok oldu.
Calbış caldu Cal-Ceeren	Alev yeleli Cal-Ceeren
Taspa çılap çöyilet.	Tasma gibi gerildi.
Tamır keptü tıdınat. 5595	Damar gibi çekildi.
Baatır kıs bolgojın	Bahadır kız ise
Ediski ünle kojoň çöyöt.	Kaval çalıp şarkı söyledi.
Elik, sığın eeçip tıñdayt.	Geyik ve sığınlar takip edip dinledi.
Amırgılap kojoň çümdeyt.	Amırgısından nağmeler yayıldı.
Añ-kuştarı eeçip tıñdayt. 5600	Hayvanlar arkasından dinledi.
Sańıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçarak sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın,	Sarı çölü
Salkın keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçti.

Kuskun uçup uçına cetpes		Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojin,	5605	Çorak gölü ise,
Kuyun keptü ödü berdi.		Fırtına gibi geçti.
Kança tayga aja berdi,		Nice taygalar aştı,
Kança talay keçe berdi.		Nice denizler geçti.
At ercine soodu cok,		Kıymetli at soğumadı,
Aktu boyı barıp cadat.	5610	Masum bedeni ilerledi.
Tün kirgende uykuızı cok,		Geceleyin uyumadan,
Tüş bolgondo üdezi cok		Gündüz dinlenmeden
Barıp catpay kanayttı.		Öylece gitti.
Baza körüp cürer bolzo,		Yine gördü ki,
Küreñ tayga aldında	5615	Kahverengi tayga önünde
Künge-ayga mızıldap,		Güneşe aya karşı parlayıp,
Mında turbay kanayttı,		Burada duruyordu,
Tańdaktalıp tań adarda,		Seher vakti tan ağardığında,
Küreñ tayga kırına		Kahverengi tayga kırına
Çığıp kelbey kanayttı.	5620	Çıkıp geldi.
Attañ tüşken boyunça,		Attan iner inmez
Tize ceñil ol çöödöyt,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Tili ceñil bu alkap,		Tatlı dille iyi şeyler dileyip,
Mürgüp turbay kanayttı.		Dua etti.
Calbış caldu Cal-Ceeren	5625	Alev yeleli Cal-Ceeren
Calın cayıp bajırat.		Yelesini yayıp başını eğdi.
Alkış-bıyan olor surap,		Hayır dualarıyla yardım isteyip,
Anda turbay kanayttı.		Öylece kaldı.
Alıp bütken baatır kıs		Alp yaratılmış bahadır kız

Arçımağın kodorıp,	5630	Heybesini çıkarıp,
Altan kulaş turnabayın		Altmış kulaç dürbünü
Ala koygon boyunça,		Alır almaz,
Ol Altaydı tartırıp,		O yurdu çekip,
Acıktap mında otura berdi.		Dikkatle izleyerek oturdu.
Künge küybes küreñ tajı	5635	Güneşe karşı yanmayan kahverengi taş
Kün carkınına caltırıyıt.		Gün ışıǵıyla parıldadı.
Ayga küybes küreñ tajı		Aya karşı yanmayan kahverengi taş
Anda baza caltırıyıt.		Orada parladı.
Kün çıǵarda, körgöjin		Gün çıktığında, gördü ki
Tebeelü malı odordo,	5640	Otlaklı malı otlayıp,
Tergelü curtı tokınalı		Saraylı yurdu sakince
Amır catkan kaan emtir.		Huzurla yaşayan kağan imiş.
Onoñ arı körör bolzo,		Ondan sonra gördü ki,
Küler örgöö caltırıp,		Bronz saray parıldayıp,
Künge, ayga mızıldayt.	5645	Güneşe, aya karşı ışıldadı.
Küler çakı caltırıp,		Bronz direk parlayıp,
Baza anda körünet.		Orada göründü.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Bıskırala, aydıp turat:		Burnundan soluyarak, şöyle söyledi:
“Ceti ceek ceti karındaş	5650	"Yedi şeytan kardeş
Kudalap kelgen anda emtir		Dünürcü gelmişler
Arakı cok kudaga		İçkisiz dünürlüğe
Kanayıp bis bararıs.		Biz nasıl gidelim.
Ak kayıñnıñ tozınañ		Ak kayının tozundan
Altı tajuur caza” – deyt.	5655	Altı matara yap" -dedi

Baatır kıs barala,		Bahadır kız gelerek,
Ak kayıñdı soyo tartat.		Ak kayını soydu.
Altı cerge salala,		Altı yere bırakarak,
Tajuur bolo berzin dep		Matara olsun diye
Altın-möñün cüstükle	5660	Altın-gümüş yüzükle
Arı-beri cañıp iyet.		Sağa-sola salladı.
Altı cerde kayın tozu		Altı yerde kayın tozu
Altı caraş tajuur bolup		Altı güzel matara olup
Cada berbey bu kanayttı.		Öylece duruyordu.
Kutuk suudañ urala,	5665	Kutsal sudan doldurarak,
Arı-beri caykap iyet.		Sağa sola salladı.
Amzap içer bolgojın		İçip tadınca
Akakınıñ açuzı,		İçkinin serti,
Koroconniñ koronı		Koroconun ²¹ en acısı
Bolo berbey kanayttı.	5670	Oldu.
Altı tajuur arakızın		Altı matara içkisini
Arçımakka sugup iydi.		Heybesine soktu.
Altı kişti adala,		Altı su samurunu vurarak,
Soyo tartkan boyınça		Soyar soymaz
Kojo sugup albay kayttı.	5675	Birlikte yerleştirdi.
Adına mingen boyınça,		Atına binince,
Küreñ tayganı tömön		Kahverengi tayganın aşağısına
Kazalanıp celip iydi.		Hızla ulaştı.
Tebeelü maldı ebire celet,		Otlaklı malın çevresini dolaşıp,
Tergelü condı aralay	5680	Saraylı yurdu gezerek

²¹ Korocon: Sütten yapılan votka benzeri içecek.

Celip iybey kanayttı.		Dörtnala ilerledi.
Kalıñ curtka kirerde,		Büyük yurda girerken,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Caraş corgo barıp cadat.		Güzel rahvan dörtnala gitti.
Kandıy caraş baatır dejip,	5685	Ne kadar yakışıklı bir bahadır deyip,
Kalık-conı kaykap artat.		Halk-tebaa hayret içinde kaldı.
Küler örgöönı ol köstöp		Bronz sarayı gözetip
Araayınañ cortup iydi.		Sakince koştu.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Küler örgöö canına	5690	Bronz sarayın yanına,
Cedip kelgen mında cüret.		Yetip geldi.
Ezer-sezer eki iydi		Sezici iki köpeği,
Ürer-ürbey ünibile		Havlayıp gürültüyle
Küñküldede üre berdi.		Gürülder gibi havladılar.
At çakıga kelerde,	5695	At direğine gelince,
At alatan altan alıp		Atı almaya altmış alp
Anda belen turgan emtir.		Orada hazır durmuş.
At çılbrın tutturbay		At dizginini tutturmadan
Baatır kıs aydıp turat:		Bahadır kız şöyle söyledi:
“Adımdı men buuladarga	5700	"Atımı bağlatmak için
Adı carlu kaan emezim” – dep,		Emir verecek kadar yaşlı kağan değilim"-deyip,
Adın boyı buulap iydi.		Atını kendi bağladı.
Ceten alıp cergelejip,		Yetmiş alp gelerek,
Ceñ tudarga keldiler.		Yenini tutmaya geldiler.
“Ceñimneñ men cedindireten	5705	"Yenimden tutup götürtecek
Cajı cetken kargan ba?” – deyt.		Kadar yaşlı kağan mıyım?"- dedi.

Anda turgan baatırlar		Oradaki bahadırlar
Aydar sözün ol tappay		Söyleyecek söz bulamayıp
Oostorın açala,		Ağızlarını açarak,
Tura kalbay kanayttı.	5710	Kalakaldılar.
Arçımağın kodorıp,		Heybesini çıkarıp,
Altı tajuur arakını		Altı matara içkisini
Sol kolına tudındı.		Sol eline aldı.
Altı kiştiñ terezin		Altı su samuru derisini
Koynına sugup iyele,	5715	Koynuna sokarak,
Küler örgöö kaalgazın köstöp,		Bronz sarayın iki parçalı kapısını gözetleyip,
Bazıp iybey kanayttı.		İlerledi.
Korkor, ürküürin bu bilbes		Korkmak, ürkmek nedir bilmeyen
Kandıy baatır bu dejiip,		Hangi bahadır bu deyip,
Andağı ulus kaykajat.	5720	Oradaki halk hayret etti.
Kaalgalu ejikti açala,		İki parçalı kapının eşiğini açarak,
Kirip bargan boyunça,		Girer girmez,
Küler kalbañ börkün suurıp,		Bronz işlemeli börkünü çıkarıp,
Ot ayagina cedele,		Ateş dibine gelerek,
Tize ceñil çögödöp,	5725	Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Tili ceñil ezendejet.		Tatlı dille selamlaştı.
Küler-kaan bolgojın		Küler-kaan ise
Kızıl-küreñ sagaldu		Kızıl-kahve sakallı
Caan bütken kiji emtir.		Ulu yaratılmış kişi imiş.
Körgön közi köl keberdü,	5730	Gören gözü göl gibi,
Ködüre boyı tuu oşkoş		Bedeni dağ gibi
Köörkiyek dep abakayı		Köörkiyek adlı hanımı

Epşi canında oturat.		Kadınlar kısmında oturdu.
Alıp baatır bu la kıs		Alp bahadır ile bu kız
Altı katap bajırالا,	5735	Altı kez başını eğerek,
Aytkan sözi mindiy boldı:		Söylediği söz şöyle oldu:
“Tizem bolzo kudam bolor,		"Dizim olsa dünür olur,
Tilim meniñ küyü edi.		Dilim benim damadım idi.
Azıragan meniñ adam cok,		Büyüten atam yok,
Emizip salgan enem cok.	5740	Emziren anam yok.
Eldeñ-connoñ eş bedirep		Halk-tebaadan eş arayıp
Cürgen kiji men edim” - dep		Bulan kişi idim"-deyip
Ayda salıp iyele,		Konuşunca,
Altın-möñün çööçöygö		Altın-gümüş kadehe
Ay keberlü tajuurınañ	5745	Ay şekilli matarasından
Urup iygen boyınça,		Doldurur doldurmaz,
Küler-kaan tuda beret.		Küler-kaan tuttu.
Küler-kaan küzürt etti:		Küler-kaan gürlledi:
“Kiyik bolzo, tüktü boloton,		"Geyik, tüylü olur,
Kiji bolzo, attu bolor.	5750	Kişi ise, atlı olur.
Ceri-curtıñ kayda?		Yerin-yurdun neresi?
Kajı Altaydıñ kijizi sen?” – deyt.		Hangi yurdun insanısın?" -dedi.
Baatır kıs ayda salat:		Bahadır kız söyledi:
“Ak-taygamdı adam degem,		"Ak-taygama atam derim.
Ak-talaydı enem degem.	5755	Ak-talaya anam derim.
Curtagan cerim bolgojın		Yaşadığım yer ise
Cayı-kıjı bildirbes		Yazı kışı bilinmeyen
Cay keberlü Altay edi.		Yaz şekilli Altay’dır.

Tüni-tüji bildirbes,		Günü-gecesi bilinmeyen,
Tüş keberlü Altayda	5760	Gece şekilli Altay'da
Calbış ceeren atka mingen		Calbış ceeren ata binen
Cañar dep baatır edim.		Cañar adlı bahadırım.
Cañıs sıynım bolgojin		Biricik kızkardeşim ise
Cañarçı dep attu edi.		Cañarçı adındadır.
Slerdiñ cañıs kızıgar	5765	Sizin biricik kızınız
Kün-keldi dep balala		Kün-keldi adlı çocukla
Kinibis birge taykılğan,		Göbeğimiz birlikte kesilmiş,
Kirbigis birge açılğan.		Kirpiğimiz birlikte açılmış.
Ulu söstö uyat cok,		Ulu sözde ayıp yok,
Caan söstö cajtı cok” – dep,	5770	Büyük sözde sır yok"- diye,
Ayda salbay kanayttı.		Söylüyordu.
Küler-kaan çööçöydi tudup,		Küler-kaan kadehi tutup,
Küñürüüş ünle araay aydat:		Arzu ve istekle yavaşça konuştu:
“Cayaltalu Cañar kereginde		"Hünerli Cañar'ın bahsini
Köp ulustañ ukkan edim.	5775	Çok kişiden duydum.
Boyına cañı tuştadım, - deyt.		Kendisiyle yeni tanıştım", -dedi.
Aray oroy keliptiriñ.		Öyle ya da böyle gelebildin.
Ozo kudalap kelgen baatırlar		Önce dünür gelen bahadırlar
Odulanıp sakıp cat.		Yerleşip bekliyorlar.
Ceti-ceek ceti karındaş	5780	Yedi şeytan yedi kardeş
Kudalap kelgeni ceti kondı.		Dünürcü gelip yerleşmiş.
Taş örgöödö olorlor.		Taş saraydalar.
Kiçü karındaşı olordıñ		Onların küçük kardeşi
Altın-Sabar baatır		Altın-Sabar bahadır

Alar bolgon edi – deyt. -	5785	Alacakmıŝ- dedi.
Eki künge sananala,		İki gün düşünerek,
Üç margaan edeyin.		Üç kez tartışayım.
Küñiñ cetse – möriñ bolzın,		Gücün yeterse - başarılı olursun,
Bol albazañ – ŝoriñ bolgoy.		Aksi takdirde - başarısız olacaksınız.
Onoñ arızın boyıñ bil” – deyle,	5790	Sonrasını kendin bilirsın"- diyerek,
Küler-kaan çööçöydi		Küler-kaan kadehi
İçip iybey kanayttı.		Yudumladı.
Baatır kıs emdi		Bahadır kız şimdi
Altı tajuur arakını		Altı matara içkiyi
Küler-kaanga tutturat.	5795	Küler-kaan'a sundu.
Altı kiŝtiñ terezin		Altı su samuru derisini
Kaan abakayına tuda beret.		Kağanın hanımına sundu.
Kaan abakayı alğan boyınça		Kağanın hanımı alır almaz
Örgöözineñ çıga kondı.		Sarayından çıktı.
Ança-mınça bolbodı,	5800	Çok zaman geçmeden,
Altan kelin ködöçilü		Altmış hizmetçi gelinle
Kaan kızı Kün-Keldi		Kağan kızı Kün-Keldi
Enezile bu kojo		Anasıyla birlikte
Küler örgöö içine		Bronz saray içine
Kirip kelgen mında turat.	5805	Girip burda durdu.
Arı körzö, ay keberlü		Beriden bakılsa, ay şekilli
Udura körzö, kün carkındı		Karşıdan bakılsa, gün parıltısı
Caraş bütken kıs emtiri.		Güzel yaratılışlı kız imiş.
Baatır kıstı acıktap		Bahadır kızı dikkatle izleyip
Emeş kezek turala,	5810	Bir müddet durarak,

Oñ kolin caya tudup,		Sağ elini tutup,
Cañar degen baatırla		Cañar adlı bahadırla
Caya tudup ezendejet.		Selamlaştı.
Cañar bolgon baatır kısı		Cañar'ın kılığına giren bahadır kız
Küler-kaannıñ bolgojın	5815	Küler-kaan'ın
Kün-Keldi dep kızın		Kün-Keldi adlı kızını
Kabıra tutkan boyınça,		Kavrayıp tuttuğunda,
Elip-selip eki caagin		Şefkatle iki yanağını
Okşop iybey kanayttı,		Öptü.
Kün-Keldi dep caraş kısı:	5820	Kün-Keldi adlı güzel kız
“Cayaltalu Cañarım, - deyt, -		"Hünerli Cañar'ım- dedi,
Karıgança seni men sakıdım.		Bu yaşa gelene kadar seni bekledim.
Ölgön bolzo, suruzı cok,		Ölmüş olsan, haber yok,
Tirü dezem boyıñ cok.		Diri desem bedenın yok
Ceti-ceek ceti karındaş	5825	Yedi şeytan kardeş
Seni ölgön dep aydıjarda,		Senin öldüğünü söyleyince,
Olordıñ kiçü karındaşı		Onların küçük kardeşi
Altın-Sabarga – cetinçizine -		Altın-Sabar'a -yedincisine-
Barar bolup sözim bergem.		Gidip söz verdim.
Anań arızın boyıñ bil” – deyle,	5830	Bundan sonrasını sen bilirsın"- diyerek,
Köstiñ cajın tögüp iydi.		Gözünün yaşını döktü.
Iy ötküre cajık ünle		Ağlarken şefkatli bir sesle
Aytkan sözi mindiy boldı:		Şöyle söyledi:
“Seni keler bolor dep,		"Sen gelirsın diye,
Segis künge sakıgam” – deyt.	5835	Sekiz gün bekledim"- dedi
Ermek-kuuçın bojoordo lo,		Sohbet ederken,

Kün-Keldi dep caraş kısı		Kün-Keldi adlı güzel kızı
Altan altı ködöçileri		Altmış altı hizmetçisi
Küler örgöödöñ çıgardı.		Bronz saraydan çıkardı.
Baatır kıs ençikpedi,	5840	Bahadır kız bağlanmadı,
Baza eeçiy çıga beret.		Yine de çıktı.
Eeçiy bazıp körör bolzo,		Ardından gördü ki,
Küler örgöö tör canında		Bronz sarayın tör tarafında
Kümüş örgöö bolgojin		Gümüş saray
Künge-ayga mızıldap	5845	Güneşe-aya karşı parlayıp
Anda turar cañdu emtiri.		Öylece duruyordu.
Eki kat tudup salgan.		İki katlıydı.
Aldındaki örgöö – ajanatan ceri,		Altındaki saray- yemek yeme yeri,
Üstindegi bölügi emdi onıñ		Üstündeki bölümü ise
Amıraytan ceri emtiri.	5850	Dinlenme yeriymiş.
Altan alıp bolgojin		Altmış alp ise
Aylandıra turup algan		Etrafında dolaşarak
Karuuldaytan cañdu emtir.		Burayı koruyormuş.
Kıs balazı erikse,		Kız çocuğu bunalınca,
İç canındaki tekpişe	5855	İç taraftaki merdivenle
Örgöö üstine çıgala,		Sarayın üstüne çıkarak,
Cerdiñ üstin acıktap		Yeryüzünü izleyip
Ne bolgonın emdi mında		Ne olup bittiğine
Körüp turar cañdu emtir.		Bakıyormuş.
Küler-kaan çıgıp kelet.	5860	Küler-kaan çıktı.
“...Cayaltalu Cañar – deyt,		"...Hünerli Cañar - dedi,
Eki kün amırayla,		İki gün dinlenerek,

Erten tura kel” – dedi.		Sabahleyin gel"- diye söyledi.
Alıp baatır kıs emdi		Alp bahadır kız şimdi
Sooduda turgan ol adın	5865	Dinlenen atını
Eertey sogup minip iygen		Eyerleyip binerek
Eles edip cüre berdi.		Gözden uzaklaştı.
Con turgan cerlerin		Yerleşim yerlerini
Sır corgodo ödüp cüret.		Parlak rahvanıyla geçti.
Mal turluuga toktoboy	5870	Hayvan ağıllarında durmadan
Mañtatkança ödö berdi.		Dörtnala hızla geçti.
Col bajında bolgojın		Yol başında
Cer mejelik turbay kayttı.		Dağlık arazilerde durmadan ilerledi.
Cedip kelip körör bolzo,		Geldiğinde gördü ki,
Odorluga mal turgadıy,	5875	Otlaklıkta malların bulunduğu,
Odınduga con catkadıy		Yurtta halkın yaşadığı
Emil agaş bür sargarbas,		Sedir ağaçlarının yapraklarının sararmadığı
Edil kuştar ün seribes		Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü
Caraş eptü cer emtiri.		Güzel bir yer imiş.
Col bajında bolgojın	5880	Yol başında
Calbıragı caltıragan		Yaprağı parıldayan
Caraş bay terek turat.		Güzel uzun kavak uzanıyor.
Altan aygır mal kelze,		Altmış aygır mal gelse,
Tebeelep mında turgadıy.		Burada otlar.
Altan örökö con kelze,	5885	Altmış avlu dolusu halk gelse,
Amır cakşı curtagadıy.		Burada rahatça barınır.
Baatır külük kıs bala		Bahadır hünerli kız çocuğu
Bay terektiñ tözine		Kutsal kavak ağacının dibinde

Odu salıp iybey kayttı.		Ateş yaktı.
Adınıñ bolzo eerin alıp,	5890	Atının eyerini alıp,
Agıdala, aydıp turat:		Serbest bırakarak, şöyle dedi:
“Kök ölöñnön üzüp ci.		"Yeşil ottan biçip ye.
Arjan suudañ amzap iç” – dep,		Kutsal sudan tadıp iç"- diyerek,
Arka-moyın sıymay soktı.		Boynunu sıvazladı.
Ak algıyın ala koyot,	5895	Ak kazan alıp,
Arjan suudañ suzala,		Kaynak sudan doldurarak,
Aramat cıttu çay azat.		Aramat kokulu çay hazırladı.
Ak arçuulın cayala		Ak örtüsünü yayarak,
Altın-möñün cüstügile		Altın-gümüş yüzükle
Arı-beri cañıp iydi.	5900	Sağa sola salladı.
Alama-şikir aş cüzünü		Lezzetli yemek çeşitlerini
Anda tolo berbey kayttı.		Orda yiyiverdi.
Talıymanıñ tatuzıla,		Tatlıların en tatlısıyla,
Alıymanıñ açuzınañ		Acıların en acısından,
Anda toyo ajanıp aldı.	5905	Yiyip karnını doyurdu.
Aştagan kursağı toyolo,		Acıkan karnını doyurunca,
Arıgan sını sergey berdi.		Halsız düşen bedeni dinçleştı.
Calañ bolgon kecim-tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp iydi.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş eerin castap,	5910	Dökme yük eyerini altına serip,
Emeş amırap uyuktaarga		Biraz dinlenip uyumak için
Cada berbey kanayttı.		Yatıverdi.
Tüş cerinde körüp catsa,		Düşünde gördü ki,
Küler-kaannıñ abakayı		Küler-kaan'ın hanımı

Kümüş oymok sıylaptırdı.	5915	Gümüş yüzük armağan etti.
Oynogo çarçap bu kelgejin		Uyanıp kendine gelince
Emeş deyle uyuktaganı		Biraz daha uyuması
Eki künge cede bertir.		İki günü bulmuş.
Aş cakşızın ajanala,		Yemek yiyerek,
Adın türgen eertep iyet.	5920	Atını hemen eyerledi.
Küler kalbañ börkün suurıp,		Bronz işlemeli börkünü çıkarıp,
Otura tüşüp oduzına,		Konağına oturunca,
Çöödöy tüşüp Altayına		Diz çökerek Altay'ına
Aktu küünineñ bajırat.		Temiz hislerle başını eğdi.
Calbış caldu Cal-Ceeren	5925	Alev yeleli Cal-Ceeren
Calın cayıp mürğüdi.		Yelesini yayıp dua etti.
Temir tiskin teñdey tudup,		Demir dizginini eş tutup,
Üzeñige tepken boynça,		Üzengiye çeker çekmez,
Minip iybey kanayttı.		Bindi.
Küler suluk caykay tartıp,	5930	Bronz gemi sallayıp,
Arı-beri silkip cüret.		Sağa sola silkeledi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Kıymık etpey tura berdi.		Hareket etmeden durdu.
Cal-kuyrugın sıymay tudup,		Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Caynap emdi suray berdi:	5935	Yalvararak sordu:
“Neni sestıñ, neni bildiñ?		"Neyi sezdin, neyi bildin?
Ölörısti bildiñ be?		Öleceğimizi bildin mi?
Özörısti bildiñ be?” – deyt.		Yaşayacağımızı bildin mi?”- dedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren aydat:		Alev yeleli Cal-Ceeren şöyle söyledi:
“Ölörısti sespedim,	5940	"Öleceğimizi sezmedim,

Özöristi bilbedim.		Yaşayacağımızı bilmedim.
Sen uyuktap cadarında		Sen uyuyorken
Kilep sege tiybedim.		Endişelenip sana dokunmadım.
Kaandar cöbi katudeşken,		Kağanların anlaşması sert dediler,
Biyler cöbi biyik degen.	5945	Beylerin anlaşması büyük dediler.
Kanayıp ukpay artatan.		Dahasını duymadım.
İlbi tarma tartınala		Kara büyü yaparak
Kiske bolup kubulgam.		Kedi olup şekil değiştirdim.
Kaan örgöözine cedece,		Kağanın sarayına gelerek,
Kuuçındarın tıñdadım –deyt.	5950	Söylediklerini dinledim- dedi.
Ceti-ceek ceti karındaş		Yedi şeytan yedi kardeş
Bisti körgön, ukkan emtir.		Bizi görmüş, duymuşlar.
Tıñdap ugup bu turzam,		Dinlediğimde,
Altın-Sabar aydıp turat:		Altın-Sabar şöyle dedi:
“Cayaltalı Cañar baatır	5955	"Hünerli Cañar bahadır
Margaandardı ceñele,		Mücadelelerden galip çıkarak,
Kaan kızın algajın,		Kağan kızını alırsa,
Onıñ ebin bedrep		Onun evini arayıp
Öltürer dep cöptöjöt” -		Öldürürüz deyip anlaştılar"
Cetkerlü kerek bu bolor dep,	5960	Tehlikeli olsa gerek deyip,
Aydıp turbay kanayttı. -		Böyle söyledi.
Küler örgöö içine		Bronz saray içine
İrgezin kazıp kirdim – deyt, -		Eşik kazıp girdim - dedi.
Küler-kaan külük te bolzo,		Küler-kaan becerikli de olsa,
Ceti-ceek ceti karındaş	5965	Yedi şeytan yedi kardeş
Üç tübinde öç alar dep,		Üçünün sonunda öç alacak deyip,

Korkıp kalgan oturı.		Korkup kalmışlar.
Cajı caan kargandardı,		Yaşı büyük ihtiyarları
Cardı calbak bökölörin		Omzu geniş pehlivanlarını
Ondo cuup bu algan	5970	Orada toplamış
Bolor üç margaannıñ		Bunlar üç mücadelenin
Ep-sümezin şüüşkileyt.		Yolunu-yöntemini istişare ettiler.
Baştapkızı – çeçen adış çeneeri;		İlki - isabetli atış denemesi,
Ekinçizi – teñis keçeri;		İkincisi - deniz geçişi;
Üçinçizi – kanattu at köröri.	5975	Üçüncüsü - kanatlı at görüşü.
Margaan tušta sen		Mücadele sırasında sen
Ezirik kiji bolup turzañ,		Sarhoş olursan,
Uçına artıp kaların undıba.		Sonuna kadar kalmayı unutma.
Ne de bolzo, ceti-ceek		Ne olursa olsun, yedi-şeytan
Bisteñ ozo ol bolzın.	5980	Bizden önde olsun.
Olordoñ sen ozolozoñ,		Sen onlardan öndeysen
İlbi tarma salıp iyze,		Kara büyü yapınca
Meniñ kuum astay berer.		Benim beyazlığım azalır.
Açka-cutka aldırışpas		Açlığa, tokluğa aldırmadan
Altın-Sabar baatır barza,	5985	Altın-Sabar bahadır gelirse,
Altın cüstügiñdi undıba.		Altın yüzüğünü unutma.
Onoñ öskö baatırlarda		Onun dışındaki bahadırların
Ondıy küç margaandı		Böylesine zor bir mücadeleyi
Alar argazı cok” – deyt.		Kazanma şansı yok" - dedi.
Baatır kızım süünele,	5990	Bahadır kızım sevinerek,
Adın sıymap erkeletti.		Atını okşayıp şefkat gösterdi.
Onoñ arı atanıp		Sonrasında yollanıp

Küler-kaannıñ curtın köstöp		Küler-kaan'ın yurdunu gözetleyerek
Celip iybey kanayttı.		Dörtnala gitti.
Tebeele maldı ebirip,	5995	Otlaklı malı dolaşıp,
Tergelü connıñ ortozıla		Saraylı halkın arasından
Caraş corgo barıp cadat.		Güzel rahvan ilerledi.
Küler-kaannıñ örgöözinde		Küler-kaan'ın sarayında
Attar tınıjı kuu tuman,		Atların nefesi solgun duman,
Albatı cüzi kızıl ört	6000	Halkın yüzü kızıl ateş
Cuulıp kalgan emtiri.		Toplanıp kalmışlar.
Kalıñ congo kirerde,		Büyük yola girerken,
Cayaltalu Cañar dejiıp,		Hünerli Cañar deyip,
Carajın körüp kaykajat.		İhtişamını görüp şaşırdılar.
Attu cortkon ulustar	6005	At üstünde giden halklar
Attarınañ tujüp körgüleyt.		Atlarından inerek baktılar.
Ança-mınça bolboy turup,		Çok zaman geçmeden,
Küler örgöö canında		Bronz sarayın yanındaki
At çakıga bu caba		At direğine
Cortup kelgen adınañ tujet.	6010	Hızla gelince atından indi.
Alıptarla ezendejiıp,		Alplarla selamlaşıp,
Küler örgööni köstöp,		Bronz sarayı gözetleyerek,
Bazıp iybey kanayttı.		Duruyordu.
Ceti-cek ceti karındaş		Yedi şeytan yedi kardeş
Cayaltalu Cañar – dejiıp,	6015	Hünerli Cañar- deyip,
Çakşılaşpay caman körüp		Hoşlanmayıp, düşman görerek
Ötküre ödüp bargılayt.		Geçip gittiler.
Küler örgöö kaalgazın		Bronz sarayın kilidini

Kayra açıp kirip barza,		Tekrar açıp girdiğinde,
Kümüş tondı külükter,	6020	Gümüş elbiseli pehlivanlar,
Altın sürlü alıptar		Altın işlemeli alplar,
Anda cuultır cırgalda.		Orada toplanmış eğlencede.
Alıptardı aylanıp,		Alpları dolaşıp,
Altın çööçöy kolgo oynoyt.		Altın kadeh elinde döndü.
Caan baatırdı koltuktap	6025	Büyük bahadırların koltuğuna girip
Ak şirdekke oturgustılar.		Ak şirdekke ²² oturdular.
Onoñ arı baatır kısı		Daha sonra bahadır kızı
Tepiş bajın terep,		Büyük tabağı hazırlayıp,
Aş bajınañ amzap,		Yemeğın başından tadıp,
Albatıla kojo	6030	Halkla birlikte
Cırgap, sayrap otura berdi.		Neşelenip, keyifle oturdu.
Küler-kaan örgöözineñ çıgıp,		Bronz sarayından çıkıp,
Andağı uluska car etti:		Oradaki halka yarlık verdi:
“Albatı conım cuulıgar.		"Halk-tebaam toplanın.
Karu cañıs kızımdı	6035	Değerli biricik kızımı
Kijige berip cadım.		Evlendireceğim.
Caan cırgal ederge,		Büyük eğlence yapıp,
Üç margaan ederim –deyt. -		Üç müsabaka yapacağım -dedi.
Baştapkı margaan mindiy:		İlk müsabaka şöyle:
Ol turgan cer-Mejelikti	6040	Oradaki dağlık alanı
Eldeñ ozo ötküre atsın.		Herkesten önce geçsin.
Onıñ arı canında		Onun sağ tarafındaki
Temir terektü üze adar.		Demir kavağı kessin.

²² şirdek: Çift kapitone keçe.

Ol terektiñ arı canında		O kavağın sağ yanındaki
Temene köksin cara atсын” – deyt.	6045	Çuvaldızı göğsüne batırsın" - dedi.
Alıp külük baatırlar		Alp pehlivan bahadırlar
Aytkan sösti ugala,		Söylenenleri duyarak,
Kandu kastak oktorın		Kanlı temren oklarını
Keske salıp otura berdiler.		Çekip attılar.
Ceti baştu Celbegen	6050	Yedi başlı Celbegen
Baza mında cedip kelgen		Buraya yetip gelmiş
Caan kiji men le dep		Büyük kişi benim deyip
Eldeñ ozo adıp iyet.		Herkesten önce attı.
Atkan oğı bolgojın		Attığı ok ise
Cer-Mejelikti ötpöy	6055	Dağlık araziye geçmeden
Anda artıp kalbay kayttı.		Orada kaldı.
Kudalap kelgen baatırlar		Dünürcü gelen bahadırlar
Onçozi birden adarda,		Hepsi birden attığında,
Cer-Mejeligin ödüp,		Dağlık alanı geçerek
Temir tereke tiyele,	6060	Demir kavağa değince,
Mıyrılıjıp cada kalat,		Eğilip kaldı,
Ceti karındaş ceti-ceek		Yedi kardeş yedi şeytan
Cergelejip bazıp kelet.		Peşpeşe geldi.
Altı karındaş adarda,		Altı kardeş attığında,
Atkan oğı ol bolzo	6065	Atılan ok ise
Cer-Mejelikti ödölö,		Dağlık alanı geçerek,
Temir terekke kadalıp kalat.		Demir kavağa çakıldı.
Eñ kiçinek karındaşı		En küçük kardeş
Altın-Sabar adarda,		Altın-Sabar attığında,

Cer-Mejelikti ödölö,	6070	Dağlık alanı geçerek
Temir terekti ödüp		Demir kavağı aşıp,
Cerge tujüp artıp kalat.		Yere düştü.
Art-uçında baatır kıs		Sonunda bahadır kız
Tındu ogın keske salıp		Tesirli okunu çekip
Tarta berbey kanayttı.	6075	Attı.
“Oymok kiygen sabarımla		"Yüzük parmağımla
Akam uçun adıp cadım.		Ağabeyim için attım.
Alkış-bıyan beriger” – dep,		Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin" - deyip,
Araayınañ aydınıp,		Yavaşça söyleyip,
Altayınañ suranat.	6080	Altay'ından (yardım) istedi.
Erten tartkan eñir serüün,		Sabah esen akşam serinliği,
Eñir tartkan erten serüün.		Akşam esen sabah serinliği.
Eki carın birigip,		İki omzun birleşerek,
Eki tepke kelijerde,		İki dayanağın geldiği yerde,
Içkınp iybey kanayttı.	6085	Kayboldu.
Ergek töstön ış cayılat.		Baş parmağından duman yayıldı.
Ok bajınañ ot çöyildi.		Ok başından ateş sıçradı.
Cerdiñ üsti seles edip		Yeryüzünde yansıyıp
Kürkürey berbey kanayttı.		Gürüldedi.
Atkan ogı bolgojın	6090	Atılan ok ise
Cer-Mejelikti ödölö,		Dağlık alanı geçerek,
Temir terekti üze soktı.		Demir kavağa saplandı.
Temeneniñ közin cara		Çuvaldızın gözünü kesip
Adıp iybey kanayttı.		Attı.
Ceti karındaş ceti-cek	6095	Yedi kardeş yedi şeytan

Cer kara bu bolup,		Yer karası olup,
Çırayları kubulala,		Yüzleri değişerek,
Baskılay berbey kanayttı.		Ezildiler.
Küler-kaan bolgojin		Küler-kaan
Alakanın caya tudup,	6100	Avuç içini sallayıp,
Ekinci margaandı carladı:		İkinci müsabaka açıkladı:
“Onçogor attarıgarga miniger,		"Hepiniz atlarınıza binin,
Menile kojo baralı” – deyt.		Benimle birlikte gelin" - dedi.
Alıp kezer, baatırlar		Alp, bahadırlar
Attarına mingilep	6105	Atlarına binip,
Küler-kaandı bu eeçiy		Küler-kaan'ın ardından
Cortkılap iybey kanayttı.		Dört nala ilerledi.
Ança-mınça bolboy turup,		Çok zaman geçmeden,
Kara taygaga çıktılar.		Kara taygaya çıktılar.
Kara tayga arı canında,	6110	Kara tayganın sağ yanında
Kara talay kaynap cadat.		Kara deniz var.
Attarı kanattu baatırlar		Atları kanatlı bahadırlar
Bu talaydı keçsin dedi.		Bu denizi geçsin dedi.
Ondo cuulgan ulusta		Orada toplanan halk arasında
Ol talaydı keçer kiji	6115	O denizi geçebilen kişi
Tabılbay turbay kanayttı.		Olmadı.
Art-uçında Altın-Sabar		Sonunda Altın-Sabar
Ceeren adınıñ tiskinin		Ceeren atının dizginini
Teñdey tutkan boyınça,		Denk tutar tutmaz,
Kara talay caradınañ	6120	Kara deniz kıyısından
Kalıdıp iybey kanayttı.		Sıçradı.

Ança-mınça baradala, Biraz ilerleyerek,
Adınıñ bolzo küçi çıgıp, Atının gücü tükenip
Suuga tñjüp çöñüp agıp baradarda, Suya dalıp akıntıyla gidince,
Baatır kıs bu mında 6125 Bahadır kız o anda
Altın kulaş armakçızın alıp, Altın kulaç ipini alıp,
Kara talayga kalıdala, Kara denize fırlatarak,
Ejinip bargan boyınça, Yüzüp ilerleyince,
Adı boyı katay Atı ile birlikte
Kur köksineñ çañmadayla, 6130 Kuşağı göğsüne dolayarak,
Kara talaydañ çıgara Kara denizden çıkarak
Sürtep kelbey kanayttı. Sürüklenip geldi.
Altın-Sabar baatır Altın-Sabar bahadır
Uyalganına unçukpay, Mahcubiyetle ses çıkarmadan,
Alkış-bıyan da aytpay 6135 Teşekkür de edemeden
Kayra körüp tura berdi. Geri döndü.
Baatır kıs cortup barala, Bahadır kız hızla gelerek,
Kara talaydñ caradınañ Kara denizin kıyısından
Altın-möñün cüstügile Altın-gümüş yüzükle
Tal orto cañıp iyet. 6140 Tam ortada döndü.
Kara talay bu öyinde O an kara denizin
Eki başka carılarda, İki farklı kıyısında,
Attñ köni colı bolup Rahvan at yolu bulup,
Cada berbey kanayttı Tekrar ilerledi.
Alıp baatır caş kıs 6145 Alp bahadır genç kız
At colına kara talaydı Atın izlediği yolda kara denizi
Kuyun çılup keçe, Fırtına gibi geçerek,

Oyto keçip kelbey kayttı.		Geri geçip geldi.
Kara talay oyto lo		Kara deniz yeniden
Ozogı kemin tartınıp	6150	Önceki seviyesine ulaşip
Tolkulanıp aňdanat.		Dalgalanıp sallandı.
Andağı cuulgan alıptar		Orada toplanan alplar
Aydarı cok kaykaştı.		Şaşakaldılar.
Küler-kaan börkün suurıp,		Küler-kaan kürkünü çıkarıp,
Cayaltalu Cañar deyle,	6155	Hünerli Cañar diyerek,
Aytkan sözi mindiy boldı:		Şöyle söyledi:
“Cayaltalu Cañar dep,		"Hünerli Cañar diye,
Çın adagan emtiri” – deyt.		Doğru söylemişler" - dedi.
Andağı cuulgan alıptar		Orada bulunan alplar
Küler-kaandı eeçiğilep	6160	Küler-kaan'ı takip edip
Küler örgöö ejigine		Bronz sarayın eşigine
Kürkürejip keldiler.		Homurdanarak geldiler.
Küler-kaan bu emdi		Küler-kaan şimdi
Üçinçi margaandı carladı:		Üçüncü müsabakayı açıkladı:
Küreñ-tayga kırına çıgar,	6165	Kahverengi tayga kırına çıkın,
Anaň uçkan boyınça,		Oradan geçer geçmez,
Agın suunı ajıra,		Akan suyu aşarak,
Onıñ beri canına		Onun bu tarafındaki
Altan aygır mal turguzarım,		Altmış aygır malı,
Onı baza ajıra,	6170	Tekrar geçip,
Maldıñ beri canında		Hayvanların bu tarafında
Altan tüñey köjögö bolor,		Altmış eş perde var,
Ol köjööniñ üstinçe,		O perdenin üstünde,

Albatı, curtı ajıra uçup,		Halk, yurdu geçerek,
Küler örgöö üstinde	6175	Bronz saray üstünde
Kün-Keldi dep kızımđı		Kün-Keldi adlı kızımı
At üstineñ bu tüşpey		At üstünden inmeden kim
Örö ködürip aparza,		(Kim) yerinden kaldırıp götürürse,
Ol kijige bererim” – deyt.		O kişiye veririm"- dedi.
Andağı cuulgan alıptar	6180	Orada bulunan alplar
Küreñ tayganıñ sınına		Kahverengi tayganın gövdesine
Onçozi türgen çıktılar.		Hep birlikte çıktılar.
Ceti baştu Celbegen		Yedi başlı Celbegen
Kök bukazın minip iygen		Gök boğasına binip
Kojo cedip bargan turat.	6185	Birlikte gitti.
Caan kiji men ozo dep		Büyük kişi ben önce deyip
Küreñ tayga üstineñ		Kahverengi tayga üstünden
Kalıdıp iygen boyınça,		Zıplar zıplamaz
Agın suuga tüjele,		Akan suya inerek,
Kök bukazıla kojo	6190	Gök boğasıyla birlikte
Agın suuga çöñö berdi.		Akan suya battı.
Onoñ öskö baatırlar		Onun dışındaki bahadırlar
Agın suunu keçele,		Akan suyu geçerken,
Attarı arıp tura kaldı.		Atları güçsüzleştı.
Altı ceek karındaştar	6195	Altı şeytan kardeş
Altan aygır maldı ödüp,		Altmış aygır malı geçip,
Arıp anda tura kaldı.		Halsizleşerek kalakaldı.
Kiçü ceek Altın-Sabar		Küçük şeytan Altın-Sabar
Küreñ tayga kırınan uçarda,		Kahverengi tayga kırından uçarken

Kargan keptü köründi.	6200	Yaşlı adam gibi göründü.
Agın suunı keçerde,		Akan suyu geçerken,
Mürküt oşkoş köründi.		Kartal gibi göründü.
Altan aygır maldı		Altmış aygır malı
Ajıra uçkan boyınça,		Aşar aşmaz
Altan köjögöni ödüp	6205	Altmış perdeyi geçip
Anda tura kalbay kayttı.		Orada durdu.
Cayaltalu Cañar dep,		Hünerli Cañar diye,
Küler-kaan kıygı saldı.		Küler-kaan haykırdı.
Baatır бүткен кыс балам		Bahadır yaratılan kız çocuğum
Küreñ tayga kırınan	6210	Kahverengi tayga kırından
Kalıdıp mında iyerde,		Zıplayınca,
Şoñkor keptü şuñup түшти.		Şahin gibi daldı.
Agın suunı ajıra uçup,		Akan suyu aşıp uçarak,
Altan aygır maldı la		Altmış aygır malı
Altan köjögöni ajarda,	6215	Altmış perdeyi aşınca,
Mürküt çilep şuñup өтті.		Kartal gibi daldı.
Kalıñ curtı ajıra uçup,		Büyük yurdu geçip,
Küler örgööni bolgojın		Bronz sarayı ise
Eki ebire uçala,		İki taraftan uçarak,
Kün-Keldi dep caraş kıstı	6220	Kün-Keldi adlı güzel kızı
At üstineñ ala koyıp,		At üstünden alıp,
Uça berbey kanayttı.		Uçuyordu.
Ak calañga barala,		Ak ovaya giderek,
Adın anda toktodıp,		Atını orada durdurup,
Küler-Kaannıñ örgöözine	6225	Küler-kaan'ın sarayına

Caraş corgo celip keldi.		Rahvan at ulaştı.
Ceti-ceek ceti karındaş		Yedi şeytan yedi kardeş
Attarına minip algan		Atlarına binip,
Küler-kaanga aydıjat:		Küler-kaan'a söylediler:
“Ceti künge sugarganıs,	6230	"Yedi güne (hayvanlarımızı) sularız,
Aş kursagıstı tölö” –dejet.		Yediğimizin karşılığını veririz"- dediler.
Altın-Sabar ayda saldı:		Altın-Sabar söyledi:
“Akır bolzın Cañar,		"Cañar beklesin,
Sen undılgañda		Unuttuğunda
Bis ezende öltürer bolzın” – deyt.	6235	Biz rahatça öldürelim"- dedi.
Küler-kaan ceti-ceekke		Küler-kaan yedi şeytana
Altın-möñün akça berdi.		Altın-gümüş para verdi.
Ceti karındaş emdi		Yedi kardeş şimdi
Cerin köstöp canıp iydi.		Yurda döndü.
Baatır kıs la Kün-Keldi	6240	Bahadır kızla Kün-Keldi
Eki koldoñ tudujıp		İki elle tutuşup
Eki caaktañ okşoştı.		İki yanaktan öpüştü.
Alama-şikir aş-kursakla		Lezzetli yemeklerle
Ajanıp, cırgap otura berdi.		Karınlarını doyurup, keyifle oturdular.
Ança-mınça oturgança,	6245	Biraz oturduktan sonra,
Calbış caldu Cal-Ceerenniñ		Alev yeleli Cal-Ceeren'in
Kıştegen üni emdi bolzo,		Kışneyen sesi şimdi,
Baatır kıstıñ kulagina		Bahadır kızın kulağında
Cañılana berbey kanayttı.		Yankılandı.
Küyü bala örö turup	6250	Damat çocuk yerinden kalkıp
Kaynına kolın berip aydat:		Kaynına elini uzatıp söyledi:

“Kalak-kokıy, alabıs,		"Ah ah, dalmışım,
Açınbagar mege –dedi. -		Bana kızmayın - dedi.
Ay-kaannıñ cerine		Ay-kaan'ın yerine
Barıp keleten keregim bar.	6255	Gitmem gerek.
Kara cañıs sıynıs ooru,		Biricik kızkardeşim hasta,
Em-tus bedirep alarga,		İlaç arayıp bulmak,
Alkış-bıyan suraarga” – deyt.		Hayır duası sormak için" -diye söyledi.
Adalu-kıstu cöpsinip,		Babalı-kızlı ikna olup,
Alkış-bıyan söstör aydat.	6260	Dua-takdir sözleri söylediler.
Amır cürzem aylanıp,		Huzurla gidersem dönüp,
Ezen cürzem ebirip		Esenlikler gidersem dolaşıp,
Oyto cedip kelerim” – dep,		Geri gelirim" - deyip,
Küyü bala aydala,		Damat çocuk söyleyerek,
Ezendejip atandı.	6265	Esenleşip atına bindi.
Arı bolup eles edet.		Uzaklaşıp gözden kayboldu.
Turgan ceri artıp kaldı.		Durduğu yer kaldı.
Bargan izi cok boldı.		Gittiği yerin izi yok oldu.
Ezin-kuyun barıp cadat.		Rüzgâr-fırtına gibi gitti.
Emil ağaş eles edet.	6270	Sedir ağacı kayboldu.
Salkın-kuyun barıp cadat,		Fırtına gibi ilerledi,
Sarı çöldi ödö beret.		Sarı çölü geçti.
Anayıp barıp catkança,		Böylece giderken,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Alın kolin alınbay,	6275	Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay		Arka ayağını çekmeden
Tura tüşpey kanayttı.		Durmadan ilerledi.

Baatır kıs adınañ surayt:		Bahadır kız atından sordu:
“Ölöristi bildin be?		"Öleceğimizi bildin mi?
Özöristi sestin be?” – deyt.	6280	Yaşayacağımızı sezdin mi?" - dedi.
Calbış ceeren at aydat:		Alev yeleli at şöyle söyledi:
“Kara balkaş sagıştı		"Kötü niyetli
Ceti-ceek karındaştardı		Yedi şeytan kardeşleri
Mınañ la iraaq ol iybey		Buradan uzağa gönderip
Cok edip salalık.	6285	Yok edip bırakalım.
Bu öydi ötkürüp iyzebis,		Zaman kaybedersek,
Oyto canar colıbıskı		Tekrar yolumuza çıkıp
Caan buudak bolorın bildim” – deyt.		Büyük engel olacaklarını hissettim" -dedi.
Baatır kıs ayda salat:		Bahadır kız şöyle söyledi:
“Ep-süme sende bolzın,	6290	"İzlenecek yol sende olsun,
Adıp tudarı men boloyın” – deyt.		Vuran ise ben olayım" - dedi.
Calbış caldu ceeren aydat:		Alev yeleli ceeren konuştu:
“Altın cüstügiñdi mege ber.		"Altın yüzüğünü bana ver.
Men teñerige çıgala,		Ben gökyüzüne çıkarak,
Möndürlü caan caaş caadırayın.	6295	Dolu ve büyük yağış yağdırayım.
Caan calkındı tudala,		Büyük yıldırım çekerek,
Olordiñ üstine tüşüreyin.		Onların üstüne düşüreyim.
Sen meni mında sakı”, - deyt.		Sen beni burada bekle", -dedi.
Baatır kıs emdi		Bahadır kız şimdi
Altın-möñün cüstügin	6300	Altın-gümüş yüzüğünü
Sabarınañ bu suurıp,		Parmağından çıkarıp,
Adına tuda berdi,		Atına verdi,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren

Cuda salıp cip iyele,		Yutup yiince,
Calkın bolup teñeridöön	6305	Yıldırım olup gökyüzünden
Uça berbey kanayttı.		Uçuverdi.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Teñeri tübi бүркелип,		Gөгүн dibi kapanıp,
Kara bulut kaynay berdi.		Kara bulutlar çıktı.
Koron sook salkınu	6310	Korkunç ayaz ve fırtınalı
Möndürlü caaş caay berdi.		Doluyla karışık büyük yağmur yağdı.
Küzürt emes күзүрт boldı,		Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Calkın cerdi carıdıp turat.		Yıldırım yeri aydınlattı.
Baatır kıs bu emdi		Bahadır kız şimdi
Calbak taştı cabınala,	6315	Geniş taşa dokunarak,
Bay terektiñ bu tözinde		Kutsal kavak ağacının dibinde
Cabılaktanıp oturat.		Kapanıp oturdu.
Ceti-ceek ceti karındaş		Yedi şeytan yedi kardeş
Barar, kirer cerin tappay,		Gidecek, girecek yer bulamayıp,
Caan terek tözine	6320	Büyük kavağın dibine
Calbılaktanıp, attarınañ түjet.		Kapanıp, atlarından indi.
Küzürti caan möndürge		Gürültülü büyük dolu yağışına karşı
Köstörin cumup oturgılayt.		Gözlerini yumup beklediler.
Ceeren at bolgojın		Ceeren at ise
Ceti-ceekti tabala,	6325	Yedi şeytanı bularak,
Tudup algan calkının		Çektiği yıldırım
Olordiñ üstine bojodıp iyet.		Onların üstüne düşürdü.
Ceti ceeren attarıla		Yedi ceeren atlarıyla
Aga berer kanı cok,		Akan kanı yok,

Kugarıp artar söögi cok	6330	Sararan kemiği yok
Kubal bolup artıp kaldı.		Kül olup kaldı.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Oyto cerge tüjip kelet.		Tekrar yere indi.
Möndürlü caaş toktop,		Doluyla karışık yağmuru durdurup,
Oyto kündep tura berdi.	6335	Yeniden zaman geçirdi.
Baatır kıs adına minip,		Bahadır kız atına binip,
Ceti-ceektiñ izile		Yedi şeytanın izini
İstep barıp körgöjin,		Takip edince gördü ki,
Ceti-ceek baatırlar		Yedi şeytan bahadır
Ceti adıla kojo	6340	Yedi atla birlikte
Küygen sööktöri kubal bolup		Yanmış kemikleri kül olup
Artıp kalgan çadırı.		Geride kalmış.
Alıp baatır kıs bala		Alp bahadır kız çocuğu
Artıp kalgan kubaldı,		Geride kalan külü,
Ezin-kuyun tüjürele,	6345	Rüzgâr-fırtına gibi savurarak,
Uçurtıp iybey kanayttı.		Uçurdu.
Ölgön deze sööktöri cok,		Ölmüş denilse kemikleri yok,
Küygen deze kubalı cok.		Yanmış denilse külü yok.
Küler-Kaannıñ cer-altayı		Küler-Kaan'ın Altay'ı
Aru emdi artıp kaldı.	6350	Tertemiz oldu.
Agın suuga kolın cünüp,		Akan suda elini yıkayıp,
Arçımağın kodorolo,		Heybesini çıkarıp,
Cañıs bolçok kurudın		Tek parça yuvarlak kurutunu
Cañıs çaynap cip iyet.		Bir lokmada yedi.
Cañıs tajuur ol südin	6355	Tek matara sütünü

Cañıs tımp içip iyet.		Bir yudumda içti.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Men korgoldoyın, körüp tur.		"Ben dışkımı yapayım, sen bak.
Altın cüstük tüjer be – deyt. 6360		Altın yüzük düşecek mi?"- dedi.
At ercine çıçarda,		Kıymetli at dışkısını yapınca,
Altın cüstük tujüp keldi.		Altın yüzük düştü.
Baatır kıs alala,		Bahadır kız alarak,
Kiyip albay kanayttı.		Parmağına taktı.
“Emdi sen – deyt, 6365		"Şimdi sen -dedi,
Ak kayındı soyolo,		Ak kayını keserek,
Altın tajuur cazap iy- dedi.		Altın matara yap- diye söyledi.
Ak kayındı soyolo,		Ak kayını keserek,
Arı-beri ekçeerde,		Sağa-sola sallayınca,
Altın cüstük küçile 6370		Altın yüzüğün gücüyle
Ay-kün keberlü		Ay-gün şekilli
Altı tajuur bolo berdi.		Altı matara oldu.
Arjan kutuk suu urala,		Kutsal kaynak suyunu döküp,
Arı-beri ekçeerde,		Sağa-sola sallayınca,
Altan tajuur bodoldı. 6375		Altmış matara oldu.
Akakınıñ açuzı,		İçkinin serti,
Koroconnıñ koronı		Koroconun acısı
Bolo berbey kanayttı.		Oldu.
Arka cerdöön bazala,		Arka taraftan gelerek
Altı kişti adıp iydi. 6380		Altı su samuru vurdu.
Anda soyup alala,		Onları yüzüp,

Alatan eşke sıy bolgoy dep,		Alacağım eşime armağan olsun deyip,
Koynına türüp, sugup alat.		Koynuna dürüp, soktu.
Altı tajuur arakını		Altı matara içkisini
Arçımagına bektep suktı.	6385	Heybesine sağlamca koydu.
Ceeren adı aydıp turat:		Ceeren atı konuştu:
“Cüstükti mege ber.		"Yüzüğü bana ver.
Men cip alayın.		Ben yutayım.
Eer kajınañ tıñ tudun.		Eyer kaşından sıkıca tutun.
Atkan oktıy men	6390	Atılmış ok gibi ben
Ayga cetire uçarım.		Aya kadar uçarım.
Küler kalbañ börkünñiñ		Bronz işlemeli börkünün
Kulagın tujüre tartala,		Kulağını indirerek,
Bektep cazap buulap al” – dep		Sağlamca bağla" - diye
Adı aydıp turbay kayttı.	6395	Atı söyledi.
Baatır kıs bolgojın		Bahadır kız ise
Kara kundus börküñge		Kara kunduz börküne
Küler kara börügin		Bronz kara börkünü
Keptey tartkan boyınça		Geçirip
Eegineñ eptey topçılajt.	6400	Çene hizasına kadar düğmeledi.
Külükterle küreşse kiyeten		Pehlivanlarla güreşirken giydiği
Küler tonın ömürlenip,		Bronz kıyafetini giyip,
Kürçektü kurın eptey tartıp,		Çengelli kuşağını yerleştirerek,
Katançızın katanat.		Üst giysisini giyindi.
Köö kuyak köksinde	6405	Kömür zırhı göğsünde
Mızılday berbey kanayttı.		Parlıyordu.
Çoy tamandu ödügün		Dökme demir tabanlı çizmesini

Tize köstön ajıra tartıp,		Dizine kadar çekip,
Kürçektü kayış kurınıñ		Çengelli kuşağını
Teegine ile tarttı.	6410	Bağlayarak çekti.
Altın-möñün cüstügin		Altın-gümüş yüzüğünü
Adına tuda bererde,		Atına verince,
Cuda salıp cip iyet.		Yutup yedi.
Baatır kıs emdi bolzo,		Bahadır kız şimdi,
Temir tiskin teñdey tudat,	6415	Demir dizgini denk tuttu,
Çoy üzeñini çöyö teep,		Dökme demirden üzengiye tepip,
Minip iygen boyunça,		Biner binmez,
Tuyuk tiskin türe tudup		Çevrenmiş dizgini büküp
Eer kajına ile soktı.		Eyer kaşına soktu.
Kazra tiştü kamçızın	6420	Keskin dişli kamçısını
Karızına cıldırat.		Dirseğine doladı.
Cer-Kindigi Enezi'nin		Cer-Kindigi Enezi'nin
Sıylap bergen meeleyin		Hediye ettiği eldiveni
Kiye sokkon boyunça,		Giyer giymez,
Kazra tiştü kamçızın	6425	Keskin dişli kamçısını
Calbış caldu Cal-Ceerenniñ		Alev-yeleli Cal-Ceerenin
Calmajına tuda berdi.		Kalçasına vurdu.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Kulun çılap çıñırdı.		Tay gibi çığlık attı.
Kunan taydıy ogurıp,	6430	Kunan ²³ tay gibi böğürüp,
Turgan cerden eles edip,		Durduğu yerden fırlayarak,
Uça berbey kanayttı.		Uçuyordu.

²³ Kunan: Üç yaşındaki tay.

Baatır kıs bilinip kelze,		Bahadır kız ortaya çıktığında,
Kara bulut üsti bile,		Kara bulut üstünde,
Ak buluttı aralap,	6435	Ak bulutu aralayıp,
Barıp catpay kanayttı.		İlerliyordu.
Anaň arı uçarda,		Daha sonra uçarak,
Bir bilinip,		Bir ortaya çıkıp
Bir bilinbey		Bir kaybolup
Atkan oktyy barıp cadat.	6440	Atılmış ok gibi gitti.
At bajınaň ajırbay		At başını geçmeden
Calı bıla cömöp cüret.		Yeli ile örtünüp ilerledi.
Eer kajınaň ajırbay		Eyer kaşını aşmadan
Kuyrugıla cömöp alat.		Kuyruğuyla örttü.
Arı-beri cayılarda,	6445	Sağa-sola yayılınca,
Kabırgala cömöp cüret.		Kaburgaya gömülüp gitti.
Bir bilinip kelgende,		Ortaya çıktığında
Ay karaňuy tün köröt.		Her yer karardı gece oldu.
Baza birde körgöndö,		Tekrar göründüğünde,
Aydıň-künniň carkınına	6450	Aydın-güneşin parıltısından
Kös kılbgıar caňdu boldı,		Gözü kamaştı,
Aylar bajı aylanıp ötti.		Aylar geçip gitti.
Baza oňdonıp körör bolzo,		Tekrar ortaya çıkıp baktığında,
Aylandıra cıldistar		Yıldızların etrafını dolaşarak
Mızıldajıp ödü beret.	6455	Parıldayarak geçti.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi bakınca,
Ayga cuuktap kelenin		Aya yaklaşıp geldiğini
Bilip iybey kanayttı.		Anladı.

Anaň arı baatır kısı		Ondan sonra bahadır kızı
Baza katap bilinbey kalat.	6460	Tekrar ortadan kaybolup ilerledi.
Ançalıktıň bajında		Böylece başında
Oňdonıp keler bolgojın,		Tekrar ortaya çıktığında,
Ay üstine çığıp kalgan		Ay üstüne çıkmış
Ak calaň cerde		Ak yazıya
Kazaladıp kelip cüret.	6465	Hızla geldi.
Ança-mınça baradala,		Böyle ilerlerleyerek,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Alın kolin alınbay,		Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay		Arka ayağını çekmeden
Tura tüşpey kanayttı.	6470	Durmadan devam etti.
Batır kısı adınaň tüşüp,		Bahadır kızı atından inip,
Bajın-közin sıymay tudup,		Başını gözünü sıvazlayarak,
Surap turbay kanayttı:		Sordu:
“Ölöristi bildiň be?		"Öleceğimizi bildin mi?
Özöristi sestini be?” – deyt.	6475	Yaşayacağımızı sezdin mi?" - dedi.
At ercine aydıp turat:		Kıymetli at şöyle söyledi:
“Ölöristi bilbedim,		"Öleceğimizi bilmedim,
Özöristi sespedim.		Yaşayacağımızı sezmedim.
Ay-kaannıň curtına		Ay-kaan'ın yurduna
Cedip keltiris – deyt. -	6480	Ulaşacağız - dedi.
Men mında çıçayın,		Ben buraya dışkıyı yapayım.
Altın cüstük tüler be?” – deyt.		Altın yüzük düşecek mi?"- dedi.
At çıçıp iyerde,		At dışkısını yapınca,
Altın cüstük tüşüp kelet.		Altın yüzük düştü.

Baatır kış kiyip aldı.	6485	Bahadır kız taktı.
Anaň arı adı aydat:		Ondan sonra atı söyledi:
“Ay-kaannıň Altın-Tana kızın		"Ay-kaan'ın Altın-Tana kızı için
Teñeri-kaannıň uulu		Teñeri-kaan'ın oğlu
Temir-baatır bıla		Temir-bahadır ile
Ceti-kaannıň uuldarı	6490	Yedi kağanın oğulları
Ceti baatırlar bisteň ozo		Yedi bahadır bizden önce
Kudalap kelgen emtiri – deyt. -		Dünürçü gelmiş - dedi.
Ol ceti baatırlardıň		O yedi bahadırın
Attarı cetilezi –çolmondor.		Yedi atı- yıldızdır.
Eň kiçinek baatırdıň adı	6495	En küçük bahadırın adı
Altın-Çolmon boluptır.		Altın-Çolmon olur.
Onı ceňerge küç bolor” – deyt.		Onu yenmek güç olacak"-dedi.
Baatır kış adına minet,		Bahadır kız atına bindi,
Ay-kaannıň cerin köstöp,		Ay-kaan'ın yerini gözetleyip,
Celip iybey kanayttı.	6500	Dörtñala ilerledi.
Onoň arı barıp catsa,		Ondan sonra gitti ki,
Ak-Boro mal cüret.		Ak-Boro mal yürüyor.
Ak çıraylu ulus tuştayt.		Ak yüzlü ulusla karşılaştı.
Kalıň curtka kیرerde,		Büyük yurda girdiğinde,
Tük tanıbas mal köröt.	6505	Tüyü tanınmaz mal gördü.
Til bilişpes congo tuştayt.		Dili bilinmez halkla karşılaştı.
Anaydıp barıp catkança		Böylece gittiğinde
Ay-kaannıň altın örgöözi		Ay-kaan'ın altın sarayı
Aylık cerdeň caltırap		Aylık yerden parıldayıp
Anda körünip cada berdi.	6510	Orada göründü.

Altan kulaş turnabayın		Altmış kulaç dürbünü
Arçımaktañ kodorıp,		Heybesinden çıkarıp,
Andağı cerdi acıktay		Oradaki yeri izleyerek,
Otura berbey kanayttı.		Oturdu.
Altın örgöö canında	6515	Altın sarayın yanında
Attar tınıjı kuu tuman,		Atların nefesi solgun duman
Albatı cüzi kızıl ört,		Halkın yüzü kızıl ateş
Anda cuulgan emtiri.		Orada toplanmışlar.
Anań arı körgöjin,		Daha sonra gördü ki,
Ayga küybes altın taji	6520	Ayda yanmayan altın taşı
Caltırap cadar cańdu emtir.		Parıldıyarak duruyor.
Künge küybes küreń taji		Güneşte yanmayan kahverengi taş
Kün carının böktöör emtiri.		Gün parıltısını kapatıyor.
Baatır kıstı körgön ulus		Bahadır kızı gören halk
Bajın caykap kaykajat.	6525	Başını sallayarak hayret içinde kaldı.
Altın örgöögö cuuktaarda,		Altın sarayda toplandığında,
Anda cuulgan albatılar		Orada bulunan halk,
Alańızıp acıktaalayt.		Şaşkınlıkla izledi.
Coyu kelgeni cadıp köröt,		Yayan gelenler yatıp baktı,
Attu kelgen ulustar	6530	Atlı gelen halk
Attarınañ tujüp köröt.		Atlarından inip baktı.
Alıp bütken kıs baatırım		Alp yaratılan kız bahadırım
Altın çakı tözine		Altın direğin dibine
Cortup kelbey kanayttı.		Hızla geldi.
Solun baatırdı körölö,	6535	Yabancı bahadıra bakarak,
Ańdağı cuulgan alıptar		Orada toplanan alplar

Cuulup kelgen mında turat.		Toplanıp buraya geldi.
At alatan altan alıp		At alacak altmış alp
At alarga bazıp keldi.		Atı almaya geldi.
Alıp bütken baatır kıs	6540	Alp yaratılan bahadır kız
Adınañ tüşken boyınça,		Atından iner inmez
Altın-möñün çakıga		Altın-gümüş direğe
Adın boyı buulap iyet.		Atını kendi bağladı.
Ceñ tudatan ceten alıp		Yen tutacak yetmiş alp
Ceñ tudarga cergelejip	6545	Yen tutmaya gelip
Cedip kelbey kanayttı.		Hazır bekledi.
“Koluktadıp bazarga		"Koltuk altına alınıp gitmeye
Korkuştu caan kaan emezim.		İhtiyacı olan büyük kağan değilim.
Boyım da cede bererim – dep,		Kendi başıma hallederim-dedi.
Baatır bütken caraş kıs	6550	Bahadır yaratılışlı güzel kız
Altın örgööni ol köstöp,		Altın sarayı gözetleyip,
Bazıp iybey kanayttı.		İlerledi.
Altın örgöö kaalga ejigin		Altın sarayın iki parçalı kapısının eşiğini
Aça tartkan boyınça,		Açar açmaz,
Altı tajuur arakızıla	6555	Altı matara içkisiyle
Bozogo aldına oturıp,		Eşiğin önüne oturup,
Çöödöy tujüp bir murgüyt.		Diz çökerek dua etti.
Ot ayagina otura tujüp		Ateşin dibine oturup
Ekinçi katap murgüdi.		İkinci kez dua etti.
Ezen-amır surajıp,	6560	Hal-hatır sorup,
Ermek-kuuçın baştı.		Sohbet başladı.
Ebire körüp oturur bolzo,		Etrafa göz gezdirdi ki,

Ay-kaan bolgojın		Ay-kaan
Altın-Cinci abakayıla		Altın-Cinci hanımıyla
Şireeziniñ üstinde	6565	Tahtın üstünde
Oturatan cañdu emtir.		Oturuyorlarmış.
Altın tondu alıptar,		Altın kıyafetli alplar,
Kuulı kurlu külükter		Beyaz kuşaklı pehlivanlar
Anda cuulgan emtiri.		Orada toplanmış.
Alıp baatır kıs bala	6570	Alp bahadır kız çocuğu
Altın çööçöy kolgo alıp,		Altın kadehi eline alıp,
Akakızın urala,		İçkisini doldurarak,
Tize ceñil bu çöödöp,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Tili ceñil aydıp iyet:		Tatlı dille şöyle söyledi:
“Caan söstö cajtı cok,	6575	"Büyük sözüne sır yok,
Ulu söstö uyat cok.		Ulu sözüne ayıp yok.
Tize meniñ kuda bolor,		Dizim dünür olur,
Tilim bolzo, küyü bolup,		Dilim ise damat olup,
Slerdiñ Altın-Tana kızığardı		Sizin Altın-Tana kızınıza
Kudalap kelgen kiji edim” – dep,	6580	Dünürücü gelen kişiyydim"- deyip,
Ayda salgan boyınça,		Böyle söyleyerek,
Altın-möñün çööçöyün		Altın-gümüş kadehini
Ay-kaanga tuda beret.		Ay-kaan'a sundu.
Ay-kaan surap ugat:		Ay-kaan sorup dinledi:
“Adı-colıñ kem bolor?	6585	"Adın-yolun ne?
Altay ceriñ seniñ kayda?		Senin yurdun nerede?
Ada-eneñ kemder bolor? – dep,		Atan-anan kimdir?- deyip,
Surap emdi oturat.		Sordu.

Baatır kış aydıp beret:		Bahadır kız cevap verdi:
“Altayım meniñ bolgojın	6590	"Benim yurdum
Aylü-kündü cerde		Aylı-günlü yerde
Cayı-kıjı bildirbes		Yazı-kışkı bilinmez
Cay keberlü Altay edi.		Yaz şekilli Altay idi.
Tüni-tüji bildirbes		Günü-gecesi bilinmez
Tüş keberlü Altay edi.	6595	Gece görünümlü Altay idi.
Ak taygamdı adam degem,		Ak taygama atam dedim,
Ak talayım enem bolgon.		Ak talayım anam oldu.
Calbış ceeren atka mingen		Alev yeleli ata binen
Cayaltalu Cañar dep		Hünerli Cañar adlı
Baatır kiji edim” – deyt.	6600	Bahadır kişi idim"- dedi.
Ay-kaan bolgojın		Ay-kaan ise
Ak sagalın caya sıymap,		Ak sakalını sıvazlayıp
Aytkan sözi mindiy boldı:		Şöyle söyledi:
“Cayaltalu Cañardı		"Hünerli Cañar'ı
Ugup cürgen kiji bolgom.	6605	Duyan kişi idim.
Neniñ uçun udadıñ?		Ne için ağır davrandın?
Ölgön bolzoñ, suruzı cok,		Ölmüş olsan, haber yok,
Öskön bolzoñ, boyıñ cok.		Diri olsan, bedenin yok.
Kançaaazın men sakıyın” – deyt.		Ne zamandır bekliyorum" - dedi.
Altın çööçöydi alala,	6610	Altın kadehi alarak,
İçip iybey kanayttı.		İçti.
Andağı cuulgan alıptar		Orada toplanan alplar
Anań kaykap oturgulayt.		Hayret içindeydiler.
Arakını içele,		İçkisini içerek,

Ay-kaan katap ayttı:	6615	Ay-kaan yeniden söyledi:
“Teñeri-kaannıñ Temir-uulı,		"Teneri-kaan'ın Temir-oğlu
Ceti-kaannıñ bolgojın		Yedi kağanın ise
Ceti-çolmon uulları		Yedi-yıldız oğulları
Adalarıla ol kojo		Babalarıyla birlikte
Kudalap kelgenineñ beri	6620	Dünürcü geldikten sonra
Altı kün ödö bergen.		Altı gün geçti.
Ak örgöönıñ içinde		Ak sarayın içinde
Amırap, cırgap cadılar.		Dinlenip, neşeyle yaşadılar.
Ceti-kaannıñ kiçü uulı		Yedi kağanın küçük oğlu
Altın-Çolmon baatırğa	6625	Altın-Çolmon bahadıra
Altın-Tana kızımdı		Altın-Tana kızımı
Berer bolgon edim – deyt. -		Vereceğim- dedi.
Eki künneñ kelip kör,		İki gün gel bak,
Cañıs kızımdı catka berzem,		Biricik kızımı vermek için,
Caan margaan ederim.	6630	Büyük müsabaka yapacağım.
Ol tujunda boyıñ bil” – deyt.		O zaman kendini dene" -dedi.
Baatır kıs emdi		Bahadır kız şimdi
Altı tajuur arakızın		Altı matara içkisini
Ay-kaanga tuda berdi.		Ay-kaan'a tuttu.
Altı kiştiñ terezin	6635	Altı su samuru derisini
Koynınañ kodor tartala,		Koynundan çıkararak,
Ay-kaannıñ abakayına		Ay-kaan'ın hanımı
Altın-Cincige tuda berdi.		Altın-Cinci'ye sundu.
Altın-Cinci abakay		Altın-Cinci hanım
Alu terezin sonurkap köröt.	6640	Av derisine şaşkınlıkla baktı.

Kabıra tutkan boyınça,		Kavrayıp tutunca,	
Altın örgöödöñ çıga berdi.		Altın saraydan çıktı.	
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,	
Altın-Tana kızıla		Altın-Tana kızıyla	
Altan kelin kojoñçılı,	6645	Altmış şarkıcı gelin ile,	
Ceten ciit ikiliçilü		İkili çalan yetmiş yiğit	
Kirip kelgen mında turat.		Buraya girdi.	
Altın-Tana bolgojın		Altın-Tana	
Caraş bütken bala emtir.		Güzel yaratılışlı çocukmuş.	
Arı körzö, ay keberlü ,	6650	Beriden bakılsa, ay şekilli,	
Udura körzö, künge tüñey.		Karşıdan bakılsa, güneşe benzer.	
Araayınañ bazıttu,		Yavaş yürüyüşlü,	
Kuuçındanıp iygejin,		Sohbet ettiğinde,	
Şılırap catkan suu oşkoş,		Fokurdayan su gibi,	
Coboş, kersü bala emtir.	6655	Sakin, bilge çocukmuş.	
Baatır kıstıñ, bazıp kelip,		Bahadır kızın, tekrar gelip	
Adı-colın surayla,		Adını-kökenini sorarak,	
Acıktap emdi tura berdi.		Dikkatle inceledi.	
Baatır kıs örö turup, aydat:		Bahadır kız yerinden kalkarak, konuştu:	
“Aylu-kündü cerde catkan	6660	"Aylı-güneşli yerde yaşayan	
Ak taygam adam bolgon.		Ak tayga atam olmuş,	
Ak-talay enem edi.		Ak-talay anam idi.	
Calbış ceeren atka mingen		Alev yeleli ata binen	
Cayaltalu Cañar men,		Hünerli Cañar ben,	
Baatır bütken kiji edim” – dep,	6665	Bahadır yaratılmış kişi idim"- diye,	
Aydıp turbay kanayttı.		Söyledi.	

Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tutkan boyunça,		Uzatınca,
Altın-Tana caraş kısa		Altın-Tana güzel kızla
Tuda bergen mında turat	6670	Tokalaştı.
Altın-Tana kolın berip,		Altın-Tana güzel kız
Araayınañ ayda salat:		Yavaşça konuştu:
“Cayaltalu Cañar, - deyt, -		"Hünerli Cañar, -dedi,
Cajına senile curtaarga		Ömür boyu seninle yaşamak için
Karıgança sakıdım.	6675	Bu yaşa kadar bekledim.
Ölgön bolzo suruzı cok,		Ölmüş olsan, haber yok,
Tirü bolzo, boyıñ cok.		Diri olsan, bedenin yok.
Art-uçunda biske		Sonunda bize
Ceti-kaannıñ kiçü uulı		Yedi kağanın küçük oğlu
Seni ölgön dep aydarda,	6680	Senin öldüğünü söyleyince,
Ogo barar bolup		Ona varmaya
Sözim bergen edim” – deyt.		Söz verdim" - dedi.
Baatır kıs emdi		Bahadır kız şimdi
Altın-Tana caraş kıstı		Altın-Tana güzel kız
Kabıra tutkan boyunça,	6685	Kavrayıp tuttuğunda,
Eki caagın elip-selip		İki yanağını şefkatle
Okşop iybey kanayttı.		Öptü.
Altın-Tana caraş kıs		Altın-Tana güzel kız
Köstiñ cayı ötküre		Gözünün yaşını dökerek
Araayınañ aydıp iyet:		Yavaşça söyledi:
“Eki küñneñ margaan bolor,	6690	"İki gün müsabaka olacak,
Küçiñ cetse- möriñ bolgoy.		Gücün yeterse- zaferin olur.

Küçin cetpeze – şorin” – deyle,   Gücün yetmezse - hezimetin"-diyerek,
Altın örgöödön em çıgıp,   Altın saraydan şimdi çıkıp,
Koltuktadıp cüre berdi.   6695 Koltuğunun altına alarak gitti.
Kümüş tonda külükter,   Gümüş giysili pehlivanlar,
Altın sürlü alıptar   Altın işlemeli alplar
Cayaltalı Cañar deşip,   Hünerli Cañar deyip,
Ak kemirçek şirdekke   Ak kıkırdak şirdekke
Koltuktap ondo oturguzat.   6700 Koltuğunun altında oturdular.
Ay tanalı kazancıları   Ay tokalı aşçılar
Altın-şikir aş salat.   Lezzetli yemekler pişirdi.
Baatır kıs mında   Bahadır kız burada
Tepşi bajın terep,   Büyük tabağın başını hazırlayıp,
Aş bajınañ amzap,   6705 Yemeğin başından tadarak,
Anda kojo oturat.   Birlikte oturdu.
Arakıdañ ol amzap,   İçkiden tadıp,
Aldındagızın kuuçındayt.   Önündekilerle sohbet etti.
Edi-kanı iziirde,   Gövdesi ısındığında,
Eskizin elteertet.   6710 Eskileri yad etti.
Ajanıp toygon kiyninde,   Yemek yedikten sonra,
Alkış-bıyan aydala,   Dua ederek,
Altın örgöödön ol çıgıp,   Altın saraydan çıkıp,
Aylandıra körgöjin,   Çevresine baktı ki,
Kanca kat tudup salgan   6715 Kat kat yapılmış
Caraş örgöö boluptır.   Güzel saray orada yükseliyor.
Onın kiyin canında   Onun son bölümünde
Alıptardıñ amıraytan   Alpların dinlendiği

Ak örgözi anda turat.		Ak sarayı orada duruyor.
Baatır kıs adına minip,	6720	Bahadır kız atına binip,
Albatıla ezendejele,		Halkla selamlaşarak,
Cuulgan ulus ortozıla		Toplanan ulusun ortasından
Cele berbey kanayttı.		Geldi.
Kalıñ curtı ötküre		Büyük yurdu geçerek,
Caraş corgo cüre beret.	6725	Güzel rahvan ilerledi.
Tebeelü maldı ebirip,		Otlaklı malı dolaşp,
At mañında barıp cadat.		Dörtnala gitti.
Kebis oşkoş caraş çöldi		Keçe gibi güzel çölü
Key salkındıy ödö berdi.		Fırtına gibi geçti.
Emdi körüp cürer bolzo,	6730	Şimdi gördü ki,
Caraş caan mejelik		Güzel büyük tepe
Anda turbay kanayttı.		Orada duruyordu.
Emil agaş bür sargarbas,		Sedir ağaçlarının yapraklarının sararmadığı
Edil kuştar ün seribes		Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü
Cañdu bütken Altay emtir.	6735	İnançlı yaratılmış yurtmuş.
Anayıp barıp catkança,		Böylece ilerlerken,
At bajında bolgojın		At başında
Altın bürlü terek turat.		Altın işlemeli kavak uzanıyor.
Caba cortup kelgejin,		Tekrar hızla geldiğinde,
Altan aygır mal kelze,	6740	Altmış aygır mal gelse,
Tebeelegediy serüün emtir.		Otlayabileceği serin yermiş.
Bay terektiñ tözine		Kutsal kavak ağacının dibinde
Attañ tüzüp odu salat.		Attan inip ateş yaktı.
Attıñ eerin alala,		Atın eyerini alarak,

“Arjan suudañ amzap iç,	6745	"Kaynak sudan tadarak iç,
Ak çeçekteñ üzüp ci” – dep,		Ak çiçekten kesip ye"- diye,
Aydıp turbay kanayttı.		Söyledi.
Ak algıyın ala koyot,		Ak kazanı aldı,
Arjan suudañ suzala,		Kutsal sudan doldurarak,
Aramat cıttu ol çayın	6750	Aramat kokulu çayını
Azıp iygen boyınça,		Hazırlayınca,
Ak arçuulın caya salıp,		Ak örtüsünü yayıp,
Altın-möñün cüstügile		Altın-gümüş yüzüğü
Arı-beri cañırda,		Sağa-sola sallayınca,
Alama-şikir aş tolot.	6755	Lezzetli yemekler ortaya çıktı.
Alıp baatır kıs mında		Alp bahadır kız burada
Ajanıp albay ol kayttı.		Yemek yedi.
Arıgan sını sergey berdi,		Halsiz düşen bedeni dinçleştı,
Aştagan kursağı toyup,		Acıkan karnı doyup,
Emeş amırap alar dep,	6760	Biraz dinleneyim diyerek,
Calañ bolgon kecim-tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya salıp iyele,		Yayıp,
Küler artaş eerin castanıp,		Dökme yük eyerini altına serip,
Ot canına uçalanıp,		Ateş yanına sırtüstü uzanıp,
Catkan boyınça uyuktay berdi,	6765	Yatar yatmaz uyudu.
Tamırlanıp tañ attı,		Işıklar saçıp tan attı,
Kürelenip kün çıktı.		Kürelenip güneş çıktı.
Baatır kıs oygonıp kelet.		Bahadır kız uyandı.
Sananıp cadar bolgojın,		Endişeyle yatınca,
Tüş cerinde körüp catsa,	6770	Düşünde gördü ki,

Ay-kaanniñ abakayı		Ay-kaan'ın hanımı
Altın cüstük beriptir.		Altın yüzük vermiş.
Uul balanıñ suuzı dep		Oğul çocuğun suyu deyip
Boyında tıñ sananat.		Kendisi derin düşüncelere daldı.
Ak algıydı alala,	6775	Ak kazan alarak,
Aramat cıttu çay azat.		Aramat kokulu çay hazırladı.
Aldındagı çoğulgan		Önünde çoğalan
Alama-şikir aş mında		Lezzetli yemekler burada
Ak arçuulda cadırı.		Ak örtüye doldu.
Ajanıp toyup alala,	6780	Yemek yiyip,
Ak arçuulın cuuy tudup		Ak örtüyü toplayıp,
Arçımakka suga salat.		Heybesine soktu.
At üygenin alala,		At dizginini alarak,
Arı-beri cañıy tudat.		Sağa-sola salladı.
Calbış caldu Cal-Ceeren	6785	Alev yeleli Cal-Ceeren
Ukpas cerdeñ ugup iygen,		Duyulmaz yerden duyan
Sespes cerdeñ sezip iygen,		Sezilmez yerden sezen,
Caş ölöñdi caya baspay		Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip keldi.		Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay	6790	Yeşil otu toprağa gömmeden
Köñü corgo cedip keldi.		Doğrucayetip geldi.
Calañ bolgon kecim-tokumdı		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.		(Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eerin eertep,		Bronz yük eyerini alıp,
Ürgülcige üzülbes,	6795	Ebediyen kopmaz,
Üç kuyuşkan katay saldı.		Üç eyer kayışı bağladı.

Togus cılga üzülbes		Dokuz yıl boyunca kopmayan
Togus koloñ tolgoy tarttı.		Dokuz kolonu dolayıp çekti.
Kün keberlü köndürgezin		Gün şekilli göğüslüğünü
Eptey tudup tartıp iyet.	6800	Hünerlice tutup geriye attı.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Şırkırada bışkırala,		Su şırıltısı gibi burnundan soluyarak,
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Adaru bolup men kubulala,		"Arı olup kılık değiştirerek,
Kaandardıñ cöbin uktım.	6805	Kağanların anlaşmasını dinledim.
Tört margaan bolor dejet.		Dört müsabaka olacak dediler.
Baştapkızı küreş bolor,		İlki güreş olacak,
Ekinçizi kaya-taştı ködürer.		İkincisi kayalık kaldırılacak.
Üçinçizi-kojoñ,		Üçüncüsü- şarkı,
Törtinçizi carış bolor.	6810	Dördüncüsü yarış olacak.
Onoñ öskö caman tabış		Bundan başka kötü bir şey
Ol cerde ukpadım – deyt. -		Orada duymadım - dedi.
Ce, bayla, bistiñ mör bolor” – deyt.		Eh böyle, bizim zaferimiz olacak"- dedi.
Baatır kıs emdi bolzo		Bahadır kız şimdi ise
Temir tiskin teñdey tudup,	6815	Demir dizgini denk tutup,
Çoy üzeñini çöyö tebip		Dökme demirden üzeniyi tepip,
Adına mingen boyunça,		Atına biner binmez,
Ay-kaannıñ altın örgöözün		Ay-kaan'ın altın sarayına
Köstöp celip iybey kanayttı.		Doğru ilerledi.
Tebeelü maldı ebirip,	6820	Otlaklı malı dolaşıp,
Tergeelü conniñ ortozıla		Saraylı halkın arasından
Caraş corgo celip iydi.		Güzel rahvan geldi.

Ay-kaannıñ örgöözinde		Ay-kaan'ın sarayında
Attar tınıjı kuu tuman,		Atların nefesi soluk duman,
Albatı cüzi kızıl ört	6825	Halkın yüzü kızıl ateş
Cuulıp kalgan mında turat.		Burada toplanmış.
Baatır kıs emdi bolzo,		Bahadır kız şimdi ise,
At çakızına cortup kelgen		At direğine koşturarak gelip,
Adın buulap iyele,		Atını bağlayınca
Altın örgööni köstöp	6830	Altın sarayı gözetleyip
Bazıp iybey kanayttı.		İlerliyordu.
Ejik açatan eki alıp		Kapı açmak üzere iki alp
Ejikti açıp iyerde,		Gelip kapıyı açtığında,
Altın bozogonı altay bazıp,		Altın eşiğe basıp
Kirip barbay kanayttı.	6835	Girdi.
Kümüş tondı kaandar		Gümüş kıyafetli kağanlar
Kamdu tondı kaandar		Su samuru kürklü kağanlar
Arakınıñ açuzın,		İçkinin serti,
Koroconnıñ koronın		Koroconun acısını
İçip, cırgap oturgılayt.	6840	İçip, keyifle oturdular.
Cayaltalu Cañar dejiip,		Hünerli Cañar deyip,
Kümüş tondı külükter		Gümüş kıyafetli pehlivanlar
Ak kemirçek şirdekke		Ak kemirçek şirdekke
Koltuktap örö oturızat.		Koltuk hizasından yukarıda oturdular.
Tepiş bajın terep,	6845	Büyük tabağı hazırlayıp,
Aş bajınan amzap,		Yemeğin başından tadarak,
Baatır kıs mında		Bahadır kız burada
Kojo cırgap oturat.		Birlikte keyifle oturdu.

Ay-kaan emdi		Ay-kaan şimdi
Altın örgöödöñ ıgala,	6850	Altın saraydan çıkarak,
Andağı cuulgan uluska aydat:		Orada toplanan halka konuştu:
“Cañıs kızım Altın-Tananı		"Biricik kızım Altın-Tana'yı
Curtka berip catkan uçun,		Yurda verip evlendirmek için
Caan sürlü cırgal edip,		Çok çeşitli kutlamalar düzenleyerek,
Tört margaan carlap cadım – deyt.	6855	Dört müsabaka emrettim - dedi.
Baştapkızı-kürejer,		İlki-güreş,
Kajı alıp çıyrak, bökö,		Hangi alp güçlü, pehlivan,
Onı körörgö turum” – deyt.		Ona bakacağım" - diye söyledi.
Teñeri-kaannıñ Temir-uulı,		Teñeri-kaan'ın Temir oğlu
Ceti-kaannıñ	6860	Yedi kağanın
Ceti-olmon uulardı		Yedi-olmon oğulları
Onçozı mında turguladı.		Hepsi burada bekledi.
Temir idirgen üstine		Demir idirgen üstünde
Küreş baştal berbey kanayttı,		Güreş başlatıldı,
Andağı cuulgan külükterdi	6865	Orada toplanan pehlivanları
Ceti-kaan kaannıñ kiü uulı		Yedi kağanın küçük oğlu
Altın-Çolmon ceñip ıktı.		Altın-Çolmon yendi.
Art-uçında baatır kıs		Sonunda bahadır kız
Bazıp kelgen boyunça,		Geldiğinde,
Tañ-Çolmon baatırğa	6870	Tañ-Çolmon bahadıra
Oñ kolın berip ezendejele,		Sağ elini verip selamlaşarak,
Aıy-meiy tartıjıp,		Çapraz halde mücadele edip,
Küreje berbey kanayttı.		Güreştiler.
Ol eküniñ kürejine		O ikisinin güreşinde

Cerdiñ toozını örö çıgat.	6875	Yerin tozu kalktı.
Teñeri buludı cerge tüjet.		Gökyüzünün bulutu yere indi.
Arı-beri birkajıp,		Sağa-sola fırlayıp,
Anda-mında cıgılat.		Böylece yığıldılar.
Alıp-külük baatırlar		Alp, pehlivan bahadırlar
Ol eküge cuuktap bolboyt.	6880	O ikisi için toplandı.
Ceti künge kürejet.		Yedi gün güreştiler.
Cerge neme tüşpeyt.		Yere hiçbiri düşmedi.
Togus künge tudujat,		Dokuz gün mücadele ettiler.
Torbakka kem de cıgilbayt.		Toprağa kimse yığılmadı.
Calbış caldu Cal-Ceeren	6885	Alev yeleli Cal-Ceeren
İlbi tarma tartınıp,		Kara büyü yapınca,
Kol cetpesteñ bolujat.		Kol kuvveti yetmez oldu.
Altın-Çolmon baatırđıñ		Altın-Çolmon bahadırın
Cedip tudarı astap,		Gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöp cüret.	6890	Bastığı yer çoğaldı.
Baatır kısıñ bolgojın		Bahadır kızın ise
Cer karmaarı astap,		Bastığı yer azalıp,
Cedip tudarı köptöyt.		Gücü arttı.
Baatır kısıñ bolgojın		Bahadır kızın
Baskan budı kazık oşkoş,	6895	Basan ayağı kazık gibi,
Tutkan kolı kapkı keptü,		Tutan eli demir kerpeten gibi,
Karmak tege salıp cüret.		Kanca attı.
Kajık çılap ekçep keldi.		Aşık kemiği gibi kırdı.
Altın-Çolmon baatırđı		Altın-Çolmon bahadırı
Üç temdenip ködürele,	6900	Üç kez üstüne atılarak,

Küler idirgen üstine		Bronz idirgen ²⁴ üstüne
Ekelip salbay kanayttı.		Alıp getirdi.
Ay-kaanniñ uulı		Ay-kaan'ın oğlu
Altın-Tañdak baatır		Altın-Tañdak bahadır
Bazıp kelgen boyunça,	6905	Gelir gelmez
Baatır kısıñ kolın ködürüp,		Bahadır kızın elini tutarak,
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Baştapkı bu margaandı		"İlk müsabakayı
Cayaltalı Cañar aldı” – dep,		Hünerli Cañar aldı” – deyip,
Albatıga car etti.	6910	Halka bildirdi.
Ay-kaan bazıp kelet,		Ay-kaan geldi,
Ekinçi margaandı tıñ carlayt:		İkinci müsabakayı güçlü bir şekilde yarladı:
“Men çaş tujumda		"Ben gençliğimde
Bu la catkan taştı		Bu duran taşı
Kurlaaga cetire ködüreten edim. 6915 Omuz hizasına kadar kaldırmıştım.		
Onçogor birdeñ ködüreer” – deyt.		Hepiniz birden kaldırın" - dedi.
Teñeri uulı Temir Baatır		Teñeri oğlu Temir bahadır
Kurlaaga cetire ködürdi.		Omzuna kadar kaldırdı.
Ceti-kaanniñ altı uuldarı		Yedi kağanın altı oğlu
Baza da kurlaaga cetirdi.	6920	Yine omuz hizasına kadar kaldırdı.
Ceti-kaanniñ kiçü uulı		Yedi kağanın küçük oğlu
Altın-Çolmon üç temdenip,		Altın-Çolmon üç kez,
Töjine çıgara tartala,		Döşüne çıkararak,
Oyto cerge salıp iyet.		Geri yere bıraktı.
Baatır kıs bazıp kelet,	6925	Bahadır kız geldi,

²⁴ İdirgen: Güreş yapılan yer, harman.

Caan taştı tudala,	Büyük taşı tutarak,
Arı-beri caykayla,	Sağa-sola sallayınca,
Üç temdengen boyunça,	Üç kez atılınca,
Baş ajıra ködürele,	Baş hizasını geçip kaldırarak,
Çaçıp iybey kanayttı. 6930	Saçıp fırlattı.
Ay-kaannıñ uulu	Ay-kaan'ın oğlu
Baatır kıstıñ kolınañ tudat.	Bahadır kızın elinden tuttu.
Ekinçi margaandı baza la	İkinci müsabakayı da
Cayaltalu Cañar aldı dep,	Hünerli Cañar aldı diyerek,
Cartap tıñ kıygırdı. 6935	Açıkça ilan etti.
Ay-kaan bazıp kelet,	Ay-kaan geldi,
Üçinçi margaandı carlayt:	Üçüncü müsabakayı buyurdu:
“Onçogor birdeñ kojoñdogor,	"Hepiniz birden şarkı söyleyin,
Uçurlu cakşı sös ugarga” – deyt.	Anlamlı, güzel söz dinleyelim" - dedi.
Onçozi birdeñ kojoñdoordo, 6940	Hepsi birden şarkı söylediğinde,
On kün ödö bertir.	On gün geçmiş.
Art-uçında baatır kıs	Sonunda bahadır kız
Otura tujüp kojoñdoyt.	Oturup şarkı söyledi.
Ondogı cuulgan ulustıñ	Orada toplanan halkın
Taş cürekteri cımjap, 6945	Taş yüreği yumuşayıp,
Toş cürekteri eriy berdi.	Buz tutmuş yürekleri eridi.
Onoñ tıñ kojoñdoordo,	O şarkı söylediğinde,
Turgan ulus oturıp ugat,	Duran halk oturup dinledi,
Oturgan ulus cadıp ugat.	Oturan halk yatıp dinledi.
Kara cerdeñ çeçek çıgat, 6950	Kara yerden çiçek çıktı.
Katu cerdeñ kök tomulat.	Katı yerden kök tomurcuklandı.

Kak ağaştan bür cayılat,		Kuru ağaçtan yaprak yayıldı,
Catkan ağaş turup kelet,		Eğilmiş ağaç dimdik oldu,
Caraş kojoñdı ugup		Güzel şarkıyı dinleyerek
Üç kün ödö bertir.	6955	Üç gün geçmiş.
Altın-Tana caraş kısı		Altın Tana güzel kız
Bazıp kelgen boyınça,		Gelir gelmez
“Cayaltalu Cañar, sen meniñ		"Hünerli Cañar, sen benim
Cüregimniñ, közimniñ odı”, - deyle,		Yüreğimin, gözümün ateşi, -diyerek,
Oñ kolınañ tudala,	6690	Sağ elinden tutup,
Oñ caaginañ okşop iyet.		Sağ yanağından öptü.
Kalgançıda Ay-kaan		Sonunda Ay-kaan
Törtinçi margaandı carladı:		Dördüncü müsabakayı buyurdu:
“Kańça tümen alıptar		"Nice tümen alplar
Ak tayganiñ kırına	6965	Ak tayganın kırına
Attardı minip ııgıgar.		Atlarınıza binip ııkın.
Men Altın-Tana kızımdı		Ben Altın-Tana kızımı
Altın örgöö üstine oturguzayın.		Altın saray üstüne oturtayım.
Onçogor onon teñ uçala,		Hepiniz onunla eş uçarak,
At üstineñ tüşpey,	6970	At üstünden inmeden
Ozo kem kuçaktanza,		Önce kim kucaklarsa
Ol baatır alzın”, - deyt.		O bahadır alsın", - dedi.
Bastıra alıptardı eeçidip		Tüm alplar peşpeşe
Ay-kaanniñ uulı		Ay-kaan'ın oğlu
Altın-Tañdak baştap barat.	6975	Altın-Tañdak ilk sırada geldi.
Onçozın cergeley turguzala,		Hepsi sıralı durarak,
Oñ kolın ködürele,		Sağ elini kaldırıp,

Açu-koron kıygı salat.		Acı-zehir çığlıklar attı.
Anda cuulgan alıptar		Orada toplanan alplar
Ak tayganıñ kırınañ	6980	Ak tayganın kırından
Cañıs kijindiy çuradıp iyet.		Tek kişi gibi koştu.
Baatır kıstıñ bolgojın		Bahadır kızın ise
Calbış caldu Cal-Ceereni		Alev yeleli Cal-Ceeren'i
Ak tayganıñ kırınañ		Ak tayganın kırından
Calkın keptü uçup tüşti.	6985	Fırtına gibi uçtu.
Kalıñ curtıñ üsti bile		Büyük yurdun üstünden
Mürküt çilep könü uçup,		Kartal gibi rahat uçup,
Altın örgööni bolgojın		Altın sarayı
Eki katap ebirele,		İki kez dolaşarak,
Altın-Tana caraş kıstı	6990	Altın-Tana güzel kızı
Kabıra tutkan boyınça,		Kavrayıp tuttuğunda,
Anañ arı uça beret.		Ardından uçtu.
Aylık cerge cedele,		Aylık yere geldiğinde,
Adın anda toktodıp,		Atını orada durdurup,
Altın örgöögö oyto,	6995	Altın saraya tekrar,
Cedip kelgen turbay kayttı.		Yetip geldi.
Andağı cuulgan albatı		Orada toplanan halkın
Onçozi onı kaykaştı.		Hepsi ona şaşırdı.
Ay-kaan bazıp kelet.		Ay-kaan geldi.
“Cayaltalı Cañar!” – deyt.	7000	"Hünerli Cañar!"- dedi.
Oñ koldoñ ezendejet.		Sağ elle selamlaştı.
Küyüzin le kızın		Damadı ile kızını
Kabra tudup kuçaktanala,		Kucaklayarak,

Eki caaktañ bolgojın	İki yanaktan
Oldop-soldop okşop iyet.	7005 Şefkatle öptü.
Altın örgöögö kirdiler,	Altın saraya girdiler,
Anda cırgal baştala berdi.	Orada kutlama başladı.
Ozogızın oygozıp ,	Öncekileri hatırlayıp,
Eskideezin elteertip,	Eskileri yad ederek,
Ermek-kuuçın köp boldı.	7010 Sohbet muhabbet çoğaldı.
Emdi körör bolgojın	Şimdi baktı ki
Eki kün ödüp kaltır.	İki gün geçmiş.
Baatır kıs aydıp turat:	Bahadır kız kşöyle söyledi:
“Öy ötköni uday bertir.	"Zaman geçti.
Altay cerime canadım” – deyt.	7015 Altay yerime dönmeliyim" - dedi.
Altın-Tana kıs bolzo,	Altın-Tana kız ise,
Baza kojo beletene berdi.	Onunla birlikte hazırlandı.
Ay-kaannıñ uulı	Ay-kaan'ın oğlu
Altın-Tañdak baatır	Altın-Tañdak bahadır
Altı kulaktı Ak-Boro aygırdı	7020 Altı kulaklı Ak-Boro aygırı
Ekelip çakıga eertep iyet.	Getirip direğe eyerledi.
“Ejemniñ ençilü adı” – dep	"Büyük babamdan miras kalan atı"-diye
Aydıp turbay kanayttı.	Söyledi.
Ay-kaan aydat:	Ay-kaan konuştu:
“Ak bıyannıñ tal-ortozın,	7025 "Ak malın yarısını,
Albatımnıñ kezigin	Halkımın bir kısmını
Ençi edip beretem” – deyt.	Pay edip vereyim"- dedi.
Alıp külük baatırları	Alp pehlivan bahadırları
Ak bıyanın böliliye,	Ak malını bölerek,

Aydap mında ekeldi.	7030	Buraya getirdi.
Cuulıp kalgan albatınıñ		Toplanan halkın da
Tal-ortozın bölip iyet.		Yarısını böldü.
“Kanayıp bis cetireris?” – dep,		"Biz nasıl götüreceğiz?" - deyip,
Altın-Tana adazınañ surayt.		Altın-Tana babasına sordu.
“Cayaltalu Cañar küyüüm	7035	Hünerli Cañar damadım
Ep–argazın tapkay” – deyt.		Çaresini bulur" - dedi.
Baatır kıs emdi		Bahadır kız şimdi
Ak bıyanın ebire cortup		Ak malın çevresinde koşturup
Altın-möñün cüstügile		Altın-gümüş yüzüğü
Arı-beri ekçey cañıyt.	7040	Sağa-sola salladı.
Ak bıyanı bolgojın		Ak malı ise
Uuş arba bolo berdi.		Bir avuç arpa oldu.
Oñ ekçezinge urup iyet.		Sağ yerine vurdu.
Albatızın aylanıp kelet,		Halkını dolaşarak geldi,
Altın-möñün cüstügile	7045	Altın-gümüş yüzüğü
Arı-beri ekçey cañıyt.		Sağa-sola salladı.
Albatızı bolgojın		Halkı ise
Bir uuş çımalı bolot.		Bir avuç karınca oldu.
Ak arçuulga oroylo,		Ak örtüyle çevirip,
Sol ekçezinge sugup alat.	7050	Sol tarafına soktu.
Ar-cöjöözin koştoylo,		Malını-mülkünü yükleyerek
Ada-Enezile ezendejip,		Ana, babasıyla vedalaşıp
Altayın köstöp canıp iyet.		Altay'ına döndü.
Eki caş köörkiyer		İki sevimli genç
Ediski ünle kojoñ çöyöt.	7055	Kaval çalıp şarkı söyledi.

Eli-conı eeçip tıñdayt.		Halkı peşinden dinledi.
Baza körüp cürer bolzo,		Tekrar baktı ki,
Kança talay keçe bergen,		Nice denizleri geçerek
Kança tayga aja bergen,		Nice taygaları aşarak,
Barıp catpay kanayttı.	7060	İlerledi.
Anayıp barıp cadala,		Böylece giderken,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Alın kolin alınbay,		Ön ayağını ayırmadan,
Kiyin budın tartınbay		Arka ayağını çekmeden,
Tura tüşpey kanayttı.	7065	Durmadan devam etti.
Cal kuyrugın sıymay tudup		Yelesini, kuyruğunu sıvazlayarak
Baatır kıs adınañ surayt:		Bahadır kız atından sordu:
“Ölöristi bildin be?		"Öleceğimizi bildin mi?
Özöristi sestiñ be?” – deyt.		Yaşayacağımızı sezdin mi?"- dedi.
Calbış turbay kanaydat:	7070	Alev yeleli söyledi:
“Sen kelgen colıñdı undıdıñ ba?		"Sen geldiğin yolu unuttun mu?
Armakçıñdı çeçele,		İpini çözerek,
Ak-Boro attı		Ak-Boro atı
Meniñ köksime kolbop iy” – deyt.		Benim göğsüme bağla"- dedi.
Baatır kıs emdi	7075	Bahadır kız şimdi
Altan kulaş armakçızıla		Altmış kulaç ipiyle
Ak-Boro attı		Ak-Boro atı
Calbış caldu Cal-Ceereniñ		Alev yeleli Cal-Ceeren'in
Kür köksine kolbop iydi.		Geniş göğsüne bağladı.
“Küler kalbañ börüktereerdi	7080	"Bronz işlemeli börklerinizi
İltam cazap tekteyle,		Hızla çıkararak(?),

Meeleyleriñdi kiygile” – deyt.		Eldivenlerinizi giyin"- dedi.
Eki kıs uçarga		İki kız uçmaya
Emdi belen mında turat.		Hazır halde bekledi.
Altın-möñün cüstügin	7085	Altın-gümüş yüzüğünü
Adına tuda bererde.		Atına tuttu.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Cuda salıp cip iyele, aydat:		Yutup yiyerek, konuştu
“Kolıgardañ tudup,		"Kollarınızdan tutup
Boy-boyoorgo cömöjöö” – deyt.	7090	Birbirinize sarılıp kapanın" - dedi.
Onoyıp aytkan boyınça		Böyle söylediğinde
Calbış caldu Cal-Ceeren,		Alev yeleli Cal-Ceeren,
Ak-Boro ercine		Ak-Boro kıymetli
Eles edip uça beret.		Gözden kaybolup uçtu.
Ezin, kuyun şuulay berdi.	7095	Esinti, fırtına gibi gürledi.
Eki kıs baatırlar		İki bahadır kız
Bir bildinip, bir bilinbey		Bir ortaya çıkıp, bir kaybolup
Barıp catpay kanayttı.		İlerliyordu.
Kezikte oñdonıp kelze,		Biraz ortaya çıktığında,
Ay karañuy tün.	7100	Ay kararıyor gece vakti.
Aaylap bolbos köp cıldıstar		Sayısız pek çok yıldız
Anda-mında mızıldajıp,		Öylece parıldayıp,
Ödüp cadat ol cerde.		Geçiyor orada.
Onoñ oyto oñdogojın,		Oradan tekrar ortaya çıktıklarında
Ay, kün caltırayt.	7105	Ay, güneş parıldıyor.
Baza birde oñdonıp kelze,		Yine ortaya çıkıp gelince,
Kara buluttı araalayt.		Kara bulutu aralayıp,

Kara bulut ortozınañ		Kara bulutun ortasından
Kara cerge tüşkenin		Kara yere düştüklerini
Baza sezip cürgüleyt.	7110	Farkettiler.
Anayıp barıp cadala		Böylece giderken
Ercinelü eki at		Kıymetli iki at
Tura tüşpey kanayttı.		Durmadan devam etti.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Aydıp turbay bu kayttı:	7115	Şöyle söyledi:
“Men çıçayın, kör” – deyt.		"Ben dışkımı yapayım, sen bak" - dedi.
Adı boktop iyerde,		Atı dışkısını yapınca,
Altın cüstük tüşüp kelet.		Altın yüzük düştü.
Baatır kıs bu mında		Bahadır kız o anda
Sabarına sugala,	7120	Parmağına sokunca,
Emdi körör bolgojın,		Gördü ki,
Küler-kaannıñ cerine		Küler-kaan'ın yurduna
Cedip kelgen emtiri.		Yetip gelmiş.
Armakçızın çeçele,		İpi çözerek,
Terkizine tergileyt.	7125	Terkisine bağladı.
Ekü emeş amırayla,		İkisi biraz dinlenerek,
Attarına mingileyt.		Atlarına bindiler.
Küler-kaannıñ curtın köstöp		Küler-kaan'ın yurdunu gözetleyip
Eles edip celip iyet.		Gözden kayboldular.
Celelü maldı ebirip,	7130	Bağlı malı dolaşıp,
Kalıñ condı aralap		Kalabalık halkın arasına girip
Caraş corgo barıp cadat.		Güzel rahvan ilerledi.
Ança-mınça bolbodı.		Çok zaman geçmedi.

Küler-kaannıñ küler örgöözi		Küler-kaan'ın bronz sarayı
Kündük cerdeñ körünet.	7135	Günlük yerden göründü.
Küler çakı mızıldap		Bronz direk ısıldayıp
Künge baza caltırıyıt.		Güneşe karşı parıldadı.
Eki alıptıñ carajın		İki alpın güzelliği
Eli-conı kaykajat.		Halkı hayrete düşürdü.
Attu cuulgan ulustar	7140	Atlarıyla toplanan halk
Attarınañ tüzüp köröt.		Atlarından inerek baktı.
Coyu cürgen ulustar		Yayan gelen halk
Cada tüzüp acıktayt.		Yatıp dikkatle izledi.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Acıktu caan baatırlar	7145	İzlenen büyük bahadırlar
At çakınıñ tözine		At direğinin dibine
Cortup kelbey kanayttı.		Hızla geldiler.
At alatan altan alıp		At almaya gelen altmış alpın
Çılırğa koldorı badışıpayt.		Kolları dizgine ulaşamadı.
Ceñ tudatan ceten alıp	7150	Yen tutmaya gelen yetmiş alp
Cergelejip cedip keldi.		Peşpeşe geldi.
Küler-kaan çıgıp kelgen		Küler-kaan çıkıp gelmiş
Külümzirenip katkırat.		Gülümseyip ardından kahkahalar attı.
Kün-Keldi caraş kıs		Kün-Keldi güzel kız
Cayaltalu Cañarım dep	7155	Hünerli Cañar'ım deyip
Cedip kelgen boyunça,		Geldiğinde
Eki koldoñ tudujıp,		İki elden tutuşup,
Eki caaktañ okşojot.		İki yanaktan öpüştüler.
Eki kıs tuştajıp,		İki kız görüşüp

Ernek-kuuçın surajat,	7160	Hal-hatır sordu,
Küler örgöögö olor kiret.		Bronz saraya girdiler.
Kündü-küree bolo berdi.		Ağırlama başladı.
Kara tajuur kaytıldayt,		Kara matarayı çıkarıldı,
Kalaylu çööçöy kolgo oynoyt.		Kalaylı kadeh elde döndü.
Kızıl tajuur koyt edet,	7165	Kızıl matarayı koyup,
Kızıl çööçöy kolgo oynoyt.		Kızıl kadehi eline aldı.
Edi-kandarı iziirde,		Eti, kanı ısınınca
Ernek-kuuçın köptödi.		Sohbet muhabbet koyulaştı.
Aş cakşızın ajanıp,		Yemeğin iyisini yiyip,
Arakanıñ açuzın içet.	7170	İçkinin sertini içti.
Küler-kaan aydat:		Küler-kaan söyledi:
“Cayaltalu Cañar küyüüm,		"Hünerli Cañar damadım,
Ceti-ceek ceti karındaştı		Yedi şeytan yedi kardeşi
Ceñip çıkkın er-deyt.		Yenen erdir- dedi.
Bala bargan cerge curtaar,	7175	Çocuk gittiği yerde yaşar,
Taş taştagan cerde cadar dep,		Taş atıldığı yerde yatar diye,
Uçurlu aytkan sös” – deyt.		Söz söylenmiş" - dedi.
Anayıp cırgap oturgança,		Böyle keyifle otururken,
Üç kün ödö bertir.		Üç gün geçmiş.
Baatır kıs ayda saldı:	7180	Bahadır kız konuştu:
“Kalak-kokıy, kaynım,		"Ah ah kaynım,
Eki kiji aldıñ dep		İki kişi aldın deyip
Açınbagar mege – deyt. -		Bana kızma - dedi.
Üç-Kurbustan cayaarda,		Üç Kurbustan yarattığında
Ak-tayga adam,	7185	Ak-tayga atam,

Ak-talay enem		Ak-talay anam
Eki emeendü cadar bolup		İki hanımla yaşayacak olup
Cayaltalu bütken edim.		Hünerli yaratılmış idim.
Altayımnañ atanganım		Yurdumdan ayrıldığımdan beri
Uday bergen ol edi.	7190	Bir hayli zaman oldu.
Tebeele malım bar.		Otlaklı malım var.
Tergelü baza curtım bar” – deyt.		Saraylı yurdum var" - dedi.
Küler-kaan aydat:		Küler-kaan söyledi:
“Malımnañ mal al.		"Malımdan mal al.
Albatımnañ albatı al.	7195	Halkımdan halk al.
Cañıs kızımnañ		Biricik kızımın
Ülüzi bolzın”, - deyt.		Payı olsun", -dedi.
Küler örgöödön çıkkılarda,		Bronz saraydan çıktıklarında,
Tört kulaktu küreñ at		Dört kulaklı kahverengi at
Eertep salgan belen	7200	Eyerlenip hazırlanmış
At çakızında bu turat		At direğinde duruyor
Kümüş tondu külükter		Gümüş kıyafetli pehlivanlar
Ak bıyandı bölile		Ak malı bölerek
Aydap keldi turguza.		Dolaşıp geldi.
Cuulıp kelgen albatınıñ	7205	Toplanan halkın
Tal-ortozın bölip beret.		Ortasından böldü.
Baatır kıs Cañarçı		Bahadır kız Cañarçı
Albatını başkarıp		Halkını götürüp
Ak-malın aydadat.		Ak malını güttü.
Eki kıs eki canında	7210	İki kızın etrafında
Ermek-kuuçın köptögön		Sohbet muhabbet çoğalmış

Sır cırgalda canıp iydi.		Neşe içinde döndü.
Odorluga mal amırayt,		Otlaklıkta mal dinlendi,
Odınduga conı konot.		Yurtta halk yerleşti.
Baza körüp cürer bolzo,	7215	Tekrar baktı ki,
Baybarak kaannıñ curtına		Baybarak kağanın yurduna
Cedip kelgen mında cüret.		Ulaşmışlar.
Baybarak dep kaan kiji:		Baybarak adlı kağan kişi:
“Başka uktu conı,		"Başka soylu milleti,
Başka uktu albatı,	7220	Başka soylu halkı
Öskö kaannıñ malı,		Başka kağanın malı,
Öskö uktu ak bıyan		Başka soylu ak mal
Altayıska kiritir.		Altayımıza getirildi.
Kalak-kokıy, alıptarım		Ah ah alplarım,
Öskölöp öçöböğön – deyt.	7225	Değişip öç almayın - dedi.
Ak bıyanga odor beriger,		Ak mala otlak verin
Albatızın odınduga baştagar		Halkı yurda götürün
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Meniñ örgöömö kelzin.		Benim sarayıma gelsin.
Tokunap, amırap alzın dep	7230	Soluklanıp, dinlenmesini
Aydıgar” – dep, elçi iyet.		Söyleyin"deyip, elçi gönderdi.
Alıp-külük kezerler		Alp pehlivan cesurlar
Ukkañça da bolbodi,		Dinledikten sonra
Atkan oktıy eles ettiler.		Atılmış ok gibi fırladılar.
Kıs baatırğa udura	7235	Kız bahadıra karşıdan
Cedip kelgen mında turat.		Geliyordu.
Ezen-amır surajıp,		Hâl hatır sorup,

Baatırlar aydıjat:		Bahadırlar konuştı:
“Kalak-kokıy, örökön,		"Ah sevgili ihtiyar,
Cayaltalı Cañar – dejet. -	7240	Hünerli Cañar dediler.
Ulu bistiñ kaanıbıs		Bizim ulu kağanımız
Slerdi aylına kıcırgan.		Sizi evine davet etti.
Aş amzap amırap alızın dep		Yemek yiyip dinlensinler diye
Suragan edi ol” – dejet.		Söyledi kendisi" dediler.
Onı ukkan Cañarçı	7245	Onu duyan Cañarçı
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Aytkılap turgan emes,		"Konuşup durmaktansa,
Aylga kirip emdi bolzo.		Eve gidelim şimdi.
Aş amzazın degende” – deyle,		Yemek yemeye" - diyerek,
Alıptardı bu eeçiy	7250	Alplar peşpeşe
Eki kısıla em kojo		İki kızla birlikte
Baybaraktıñ örgöözin köstöp		Baybarak'ın sarayını izleyerek
Celip iybey kanayttı.		Dörtnala gitti.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Baybaraktıñ örgöözine	7255	Baybarak'ın sarayına
Cedip kelbey kanayttı.		Ulaştılar.
Andağı cuulgan albatı		Orada toplanan halk
Eki emeendü baatırdıñ		İki saygıdeğer bahadır kadının
Carajın körüp kaykajat.		Güzelliğini görüp hayret ettiler.
Attı kelgen ulustar	7260	Atlı gelen halk
Attarınañ tujüp köröt.		Atlarından inip izledi.
Coyu kelgen ulustar		Yayan gelen halk
Cerge cadıp körgüleyt.		Yere yatıp izledi.

At akıga cederde,		At direğine gelince,	
Baybarak kaan albatızıla	7265	Baybarak kağan halkıyla	
Udura utkıp keldiler.		Karşıdan selamlaşarak geldiler.	
Altan alıp at buulagılayt.		Altmış alp at bağladı.	
Ceten alıp ceñineñ tudat.		Yetmiş alp yeninden tuttu.	
Cayaltalu Cañar dep,		Hünerli Cañar deyip,	
Baybarak dep kaan kiji	7270	Baybarak adlı kağan kişi	
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini	
Caya tudup ezendejet.		Uzatıp selamlaştı.	
Eki caraş ol kıstı		İki güzel kıztı	
Eli-conı kaykap köröt.		Halk-tebaa görüp hayret etti.	
Koltıkçılı, kojoñçılı	7275	Hizmetkâr ve şarkıcı eşliğinde	
Baatır kıs Cañarçı		Bahadır kızt Cañarçı	
Ak örgöögö kirdiler.		Ak saraya girdiler.	
Cayaltalu Cañar dep,		Hünerli Cañar deyip,	
Baybarak kaan koltuktap,		Baybarak kağanı koltuk altına alıp,	
Tör bajına aparala,	7280	Tör başına götürerek,	
Ak şirdekke oturguzat.		Ak şirdekke oturdular.	
Eki caraş kıstardı		İki güzel kızt	
Epşi conıla koltuktap		Halkın kolunda kadınlar kısmına doğru	
Tör bajında şirdekke		Tör başında şirdekke	
Kojoñçılı oturguzat.	7285	şarkıcılarla oturdular.	
Alama-şikir aştı		Lezzetli yemekleri	
Altın taktaga çoğup iydi.		Altın tahtaya koyuldu.	
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kızt	
Tepşi bajın terep,		Büyük tabağın başını hazırlayıp,	

Aş bajınañ amzayt.		Yemeğin başından tattı.
Arakı dep açu aştı		Arakı denen sert içeceği
Er canında uluska	7290	Erkek tarafındaki halka
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Çööçöydi bolzo boyı urat.		Kadehe kendisi doldurdu.
“Cayaltalı Cañar – dep,		"Hünerli Cañar deyip,
Çööçöy tudup kojoñ çümdeyt. -		Kadeh kaldırıp şarkı söylediler.
Alıs cerdi ceñdeyle,	7295	Işıksız yeri aşarak,
Altayıma cayım bergen.		Altay'ıma özgürlük verdi.
Celbisterdi ceñele		Celbisleri yenerek
Cer üstine amır bergen.	7300	Yeryüzüne huzur verdi.
Ay-kaan la Küler-kaannıñ		Ay-kaan ile Küler-kaan'ın
Margaandarın ceñele,		Müسابakalarını aşarak,
Eki kıstı eş ettiger.		İki kızı eş ettin.
Ak-carıkta albatı		Ak-dünyadaki halk
Altı üyege undıbas.	7305	Altı nesil boyunca unutmaz.
Cer üstiniñ eli-conı		Yeryüzünün halkları
Ceti üyege undıbas.		Yedi nesil boyunca unutmaz.
Ölör tını cok bütken		Ölümsüz yaratılmış
Örököngö baş bolzın”.		Yaşlı adama baş olsun”.
Cañarçı dep baatır kıs	7310	Cañarçı adlı bahadır kız
Kaan kijiniñ çöyöçöyin		Kağan kişinin fincanını
Uurtap iybey kanayttı.		Yudumluyordu.
“Ak malıgar amır turzın,		"Ak malınız huzurlu olsun,
Albatı-conıgar cakşı catsın.		Halk-tebaanız mutlu olsun.
Alkı-boyıgar cobobogoor” – deyt.	7315	Malınız, kendiniz zayıf düşmeyin" dedi.

Epşi canında eki kıska		Hanımlar tarafındaki iki kıza
Kaan abakayı boyı		Kağan hanımı kendisi
Altın çööçöygö arakı urup,		Altın kadehe içki koyup,
Alkış-bıyan küünzep aydat.		Güzel dileklerde bulundu.
Ozogızın oygortot,	7320	Önceki (anıları) canlandı.
Eskizin eltertet.		Eskileri yad etti.
Emdi körör bolgojın,		Şimdi baktı ki,
Eki kün ödüp kaltırı.		İki gün geçmiş.
Kaan kiji Baybarak		Kağan kişi Baybarak
Altın çööçöydö arakılı	7325	Altın kadehte içki ile
Börkün suurıp çöödöylö,		Kürkünü çıkarıp diz çökerek,
Bajırıp, caynap ol surayt:		Başını eğip, yalvararak sordu:
“Meniñ uulım Kıstay-Mergen		"Benim oğlum Kıstay-Mergen
Slerdiñ sıynaardı süügen edi.		Sizin kızkardeşinizi seviyordu.
Slerdiñ Altaydöön atanganı	7330	Sizin Altay'dan gidişinizin üstünden
Altı cıldı aja berdi.		Altı yıl geçti.
Uulımdı caman körbögör” – dep,		Oğlumu kötü görmeyin" - deyip,
Kaan kiji calınıp oturat.		Kağan kişi yalvardı.
Cañarçı dep baatır kıstıñ		Cañarçı adlı bahadır kızın
Aytkan sözi mindiy boldı:	7335	Söylediği söz şöyle oldu:
“Sanaazı cedişken ulustı		"Yetişkin insanları
Sabaytan uçurım cok.		Dövecek halim yok.
Küüni cetken bolgojın		Arzulara ise
Külüp salar cañım cok.		Gülecek halim yok.
Ekü boyları bilgey” – deyt.	7340	İkisi kendileri bilir.
Arakını amzayla,		İçkisini yudumlayarak

Aytkan sözi mindiy boldı:	Şöyle söyledi:
“Altayımnañ çıkkanıñ	"Altay'ımdan ayrılışımın üzerinden
Altan cılga cede berdi.	Altı yıl geçti.
Açınbagar, örökön,	7345 Kızmayın, ihtiyarlar,
Türgen-tükey canadı” – dep,	Hemen dönmeliyiz" - deyip,
Örö turgan boyınça,	Yerinden kalktığında,
Calañ bolgon alakanın	Ova gibi büyük elini
Caya tudup içkeri sundı.	Ona doğru uzattı.
Kaan kijile, abakayıla	7350 Kağan kişiyle, hanımıyla
Ezendejip bojoylo,	Esenleşip,
Eki kıstı eeçindip,	İki kız peşpeşe
Ejik açıp çıktılar.	Kapıyı açıp çıktılar.
Ak örgöödögi albatı	Ak saraydaki halk
Onçozi olordı üdejjet.	7355 Hepsi onları uğurladı.
Üç at çakıda,	Üç at direği de,
Türgen-tükey eertep iyet.	Çabucak hazırlandı.
Cañarçı dep baatır kıs	Cañarçı adlı bahadır kız
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çevirip,
Eki kısıla cergelejip	7360 İki kız peşpeşe
Altayın köstöp celip iyet.	Altay'a doğru ilerledi.
Albatı-comı bolgojın	Halk ise
Ak malın aydap	Ak malını güdüp
Canıp iygen emtiri.	Döndü.
Kazılıp kalgan kara collo,	7365 Kazılmış kara yolu,
Sır cañar kojoñlo	Dönerken şarkıyla
Kazalanıp barıp cadat.	Hızla ilerledi.

Ança-mınça bolbodi,		Çok zaman geçmeden,
Albatızı bolgojin		Halkı ise
Ak bıyanın aydagan	7370	Ak malını güdüp
Mında barıp catkan emtir.		Burada yaşamış.
Caba cedip barala,		Giderken,
Cañarçı dep baatır kıstıñ		Cañarçı adlı bahadır kızın
Aytkan sözi mindiy boldı.		Söylediği söz şöyle oldu
Biske türgen ceder kerek deyle,	7375	Bizim hemen gitmemiz gerek diyerek,
Oñ ekçende arçuulın alıp		Sağ tarafındaki örtüyü alıp
Çımalılardı bojudıp iyerde,		Karıncaları boşaltınca,
Albatı-conı kıymıray berdi.		Halk-tebaa çoğaldı.
Sol ekçezindegi uuş arbazın		Sol tarafındaki bir avuç arpasını
Cerge tögüp iyerde,		Yere döktüğünde,
Ak bıyan ol bolup		Ak mal olup
Kıymıraja bu beret.	7380	Kımıldamaya başladı.
Baatır kıs Cañarçı		Bahadır kız Cañarçı
Eli-conın cakarar:		Halkına yarlık verdi:
“Öskö uktu ulus dejip		"Başka soydan ulus deyip
Öörköjip camandaşpagar.		Öfkelenip kötülük etmeyin.
Ak bıyanıgardı aydap	7385	Ak malınızı güdüp
Bistiñ izibisle barıgar.		Bizim izimizden gelin.
Üldüümle çike çiygen cerimle		Kılıcımla dosdoğru çizdiğim yere göre
Tündü-tüştü bararaar.		Gece-gündüz ilerleyin.
Tuura tartkan cerime		Durduğum yerde
Köçüp-tünep turaraar.	7390	Konaklayıp kalın.
Ezen-amır cediger” – dep,		Esenlikle-huzurla gidin" deyip,

Eli-conıla ezendejet.		Halkıyla vedalaştı.
Onoñ arı olor üçü		Ondan sonra üçü
Eles edip şunu beret.		Gözden kayboldu.
Tüş bolgondo amırı cok,	7395	Gündüz huzursuz,
Tün kirgejin uykuzı cok		Gece girdiğinde uykusuz
Tündü-tüştü barıp cadat.		Gece-gündüz gitti.
Kança tayga aja berdi,		Nice taygalar aştı,
Kança talay keçip cüret.		Nice denizleri geçti.
Üç attıñ mañı tüñey,	7400	Üç atın nalı eş,
Üç köörkiydiñ üni tüñey		Üç sevimlinin sesi eş,
Sır kojoñdo barıp cadat.		Şarkılarla gittiler.
Şuurmaktu talay keçet,		Dalgalı denizler geçti,
Şuurgandu tayga ajat.		Fırtınalı taygalar aştı.
Anayıp barıp catkança,	7405	Böylece ilerlerken,
Eki kelin aydıjat:		İki gelin şöyle dedi:
Ercinede soodu cok,		Kıymetlinin soğuduğu yok
Emdi biste amır cok.		Bizim de dinlendiğimiz yok.
Mındıy caraş Altayga		Bu şekilde güzel Altay'a
Konup alza kaydar dejet,	7410	Nasıl gideceğiz dediklerinde,
Cañarçı dep baatır kısıtñ		Cañarçı adlı bahadır kızın
Cüregi emdi sıstay berdi.		Yüreği şimdi sızladı.
Eki keling sestirbey,		İki geline sezdirmeden,
Konor bolzo konoktor dep,		Bir yerde konaklasak deyip,
Eki kıska omok aydat.	7415	İki kıza güzel bir şekilde söyledi.
Ak tayganıñ koltugında,		Ak tayganın koltuğunda
Arjan suunıñ cakazında		Kaynak suyun yakasında

Baybak caraş bay terek turat.		Güzel kutsal kavak ağacı duruyor.
Bu terektin tözine		Kutsal kavak ağacının dibine
Olor üçü tüşkileyt.	7420	Üçü indi.
Attarınıñ eerin alıp		Atlarının eyerini alıp
Agıtkılap iydiler.		Serbest bıraktılar.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Kak agaştı kastay tartat.		Kuru ağacı kesti.
Cara-buza tartala,	7425	Parçalara ayırıp,
Calbıštu ottoñ salıp iyet.		Harlı ateş yaktı.
Eki kelin bolgojın		İki gelin ise
Alama-şikir kursak beleyt.		Lezzetli yemekler hazırladı.
Ajanıp olor alala,		Onlar yemek yiyince,
Amıraar dep töjök salat.	7430	Dinlenelim diye döşek serdiler.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Eki kelindi erkeledip,		İki geline şefkat gösterip,
Okşop, oynop cadala,		Öpüp, şakalaşarak
At körötön kiji bolup		Atlara bakmak için
Arı-beri bazıp cüret.	7435	Sağa-sola koşturdu.
Arıp kalgan eki kelin,		Dinlenen iki gelin,
Algan ejin sakıp bolboy,		Aldıkları eşini bekleyip,
Tañ atkança uyuktap kalat.		Tan atana kadar uyudular.
Eki kelin oygonıp kelze,		İki gelin uyandıklarında,
Algan eji Cañar baatır	7440	Eşleri Cañar bahadır
Cañıskan uyuktap catkan emtir.		Tek başına uyuyormuş.
Eki kelin araayınañ		İki gelin yavaşça
Kuuşındajıp catpay kayttı:	7445	Konuştı:

“Eki emeen alala,		"İki kadın alıp,
Emdi ne cañıskan		Şimdi niye tek başına
Uyuktap catkan kiji?” – dejet.		Uyuyor? dediler.
Altın-Tana kıs aydat:		Altın-Tana kız söyledi:
“Közin körzöm kıska tüñey”. 7450		"Gözüne baksam kıza benziyor.
Kün-Keldi dep kıs aydat:		Kün-Keldi adlı kız konuştu:
“Udura körzö – külük baatır,		"Karşıdan bakınca- pehlivan bahadır,
Kaya körzö – kıska tüñey.		Geriden bakınca- kız gibi.
Bisti ne alğan?” – deyt.		Bizi niye aldı ki?" dedi.
Cañar dep baatır kıs	7455	Cañar adlı bahadır kız
Bu kuuçındı ugala,		Bu konuşmayı duyunca,
Turup kelgen boyınça,		Gelir gelmez,
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Altan cılga arıyla,		"Altmış yıldır yorgunlukla,
Ötküre uyuktap kaltırım”, - deyt. 7460		Uyumuş gibiyim", - dedi.
Kak agaştı sıy tartıp,		Kuru ağacı kesip,
Calbıştı ottı salıp iydi.		Harlı ateş yaktı.
Eki kelin kursak azat.		İki gelin yemek hazırladı.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Üç attı eertep iyet.	7465	Üç atı eyerledi.
Askan ajı bıjarda,		Hazırlanan yemek pişirince,
Üçü ajanıp alala,		Üçü yemek yiyip,
Attarına mingilep,		Atlarına binerek,
Aylı-curtına cederge		Evine-yurduna gitmek üzere
Attanıp iybey kanayttı.	7470	Atlandılar.
Üç attıñ mañı tüñey,		Üç atın nalı eş,

Üç köörkiydiñ üni cañıs.	Üç sevimlinin sesi eş.
Onoñ arı barıp cadat.	Sonrasında ilerlediler.
Tün kürgejin uyku çok,	Gece geldiğinde uykusuz,
Tüş bolgojin amırı çok.	7475 Gündüz ise huzursuz.
Eki kelin bolgojin	İki gelin ise
Attarınıñ oozın tartıp,	Atların ağzını çekip,
Kiyin canına artala,	Arka tarafa geçerek,
Sümelenip cürer boldı.	Birbirlerine danışıp ilerlediler.
Kün-Keldi dep kıs aydat:	7480 Kün-Keldi adlı kız söyledi:
“Erin-kızın bilerge, Cañaradı	"Er mi kız mı olduğunu bilmek için Cañar'ın
Çenep körzö, kaydar?” – deyt.	Sınayıp görmeli, ama nasıl?" dedi.
Cañarçı dep baatır kıs	Cañarçı adlı bahadır kız
Ol eküdiñ şüültezın	O ikisinin düşüncesini
Sezip te cürze, kanaytsın.	7485 Sezse de ne yapsın.
Altın-Tana ol aydat:	Altın-Tana söyledi:
“Er kiji bu bolzo,	"Er kişi ise,
Kança sığın em çıksa,	Hangi sığın çıksa,
Cañıs okko tize adar.	Tek okla vurur.
Kelin kiji ol bolzo,	7490 Gelin kişi ise,
Eki-cañızı artar” – deyt.	Birkaç denemede vurur" dedi.
Eki kelin emdi bolzo,	İki gelin şimdiyse,
Attarın toktodıp aydıjat.	Atlarını durdurup konuştular.
“Aştay, suuzay berdibis.	"Acıktık, susadık.
Añnıñ edin cize kaydar” – dejet.	7495Av eti yesek" dediler.
Cañarçı olor eküge:	Cañarçı o ikisine:
“Añnıñ edin ciir bolzogor,	"Avın etini yiyecekseniz,

Agırtıp bereer, adayın” – deyt.		Hayvanların dikkatini çekecek ses çıkarın " dedi.
“Agırtarıs” bu dejet.		"Gürültü yapacağız" diyorlar.
Baatır kıs Cañarçı	7500	Bahadır kız Cañarçı
Kara tuuga uulap aydat:		Kara dağ yönünü göstererek söyledi:
“Ebire agırtıp iyeer” – deyt.		"Çevrede hayvan sesi (taklidi) yapın" dedi.
Eki kelin bu emdi		İki gelin şimdi
Eles edip cüre berdi.		Gözden uzaklaştı.
Calbış caldu Cal-Ceeren aydat:	7505	Alev yeleli Cal-Ceeren konuştu:
“Olor seni çecep turgan.		"Onlar seni denediler.
Er be, emeen be dep bilerge		Er mi, kadın mı diye anlamak için
İlbi-tarma emdi salar.		Kara büyü yaptılar.
Sen deze bogo otur,		Onlar yemek yiyince,
Men barıp agırtayın.	7510	Ben gidip av için gürültü yapayım.
Olordoñ kelze at” – deyt.		Onlar (avlar) gelirse (ok) at" dedi.
Ceeren at eles etti.		Ceeren at uzaklaştı.
Teskeri canınañ agırtat.		Ters taraftan av gürültüsü yaptı.
Eki kelinneñ ozo		İki gelinden önce
Adır kara togus sığın	7515	Avlık dokuz kara sığın
Cañarçı dep baatır kıstı		Cañarçı adlı bahadır kıza
Köstöp kelbey kanayttı.		Doğru geldi.
Eki carın birigip,		İki omzun birleşip
Eki tekpe kelijerde,		İki dayanağın geldiği yere,
Adıp iybey kanayttı.	7520	Atıp vurdu.
Ergek töstöñ ıış,		Baş parmaktan duman,
Ok bajınañ ot çöyildi.		Ok başından ateş sıçradı.
Atkan oğı bolgojın		Atılan ok ise

Togus kara sığınının		Dokuz kara sığının
Ökpö-cüregin ödö berdi.	7525	Ciğerini, yüreğini delip geçti.
Tındu oktı sürüjip,		Tesirli oku izleyip,
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Caba cedip ol keldi.		Tekrar geldi.
Baatır kıs Cañarçı		Bahadır kız Cañarçı
Togus sığındı soyup iyet.	7530	Dokuz sığına yüzdü.
Eki kelin cedip kelgen		İki gelin gelince
Emdi körör bolgojin		Şimdi bakınca
Togus sığındı cañıs okko		Dokuz sığına tek okla
Tize atkanın körölö,		Vurduğunu görerek,
Alaň kaykap kuuçındajat.	7535	Şaşıp aralarında konuştular.
“Tiş etkenin köröök” – dejet.		"Yaptıkları dişe bakalım" dediler.
Er kiji bolzo,		Er kişi ise,
Congon tiji koo bolor.		Yonttuğu diş zarif olur.
Kelin kiji bolgojin,		Gelin kişi ise,
Arsak-tersektü bolor” – dejet.	7540	Eğri-büğrü olur" dediler.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Cañarçıga araay aydat:		Cañarçı'ya yavaşça söyledi:
“Mege kapşay min!		"Bana çabuk bin!
Cış arkaga kireek.		Sık ormanın arkasına girelim.
Anda tiş ederiş”.	7545	Orada diş yaparız”.
Baatır kıs bala		Bahadır kız çocuğu
Adına mingen boyınça		Atına biner binmez
Cış araldöön kalıdıp iydi.		Sık ormandan sıçrayıp geçti.
Koo ağaş tabala,		Güzel ağaç bularak,

Tişke kemcip kezip iydi.	7550	Dişine sürttü.
Cal-Ceeren at aydat:		Cal-Ceeren at söyledi:
“Oozımdöön suk” – deyt.		"Ağzımın içine sok" dedi.
Attiñ oozına sugarda,		Atın ağzından sokunca,
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Tumçıgıñañ tujüp kelet.	7555	Burnundan düştü.
Alıp körör bolgojın,		Alp gördü ki,
Akazınıñ etkendiy		Ağabeyinin yaptığı gibi
Caraş koo tiş boldı.		Güzel zarif diş oldu.
Togus tiştü edele,		Dokuz diş yaparak,
Oduzına celip kelet.	7560	Yurduna geldi.
Eki kelin tişterdi		İki gelin dişleri
Blaaş edip acıktayla,		İnceleyip göz gezdirince,
Ceekeer neme tapadılar.		Kötü hiçbirşey bulamadılar.
Togus añnıñ edi bolzo,		Dokuz avın eti ise
Tış canında küyügi cok,	7565	Dış tarafında yanığı yok
İç canında çiyi cok		İç tarafında çiğliği yok
Bıja berbey kanayttı.		Pişmesi tamamlandı.
Üçü oturıp ajanat.		Üçü oturup yemek yedi.
Aştağan kursağı toyup,		Acıkan karınları doyup,
Arığan sındağı sergerde,	7570	Halsiz düşen bedeni dinçleşince,
Atangıláp iybey kanayttı.		Atlanıp gittiler.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi gördü ki,
Altayına cedip kelgen		Altay'ına yetip gelmiş
Mında cürbey kanayttı.		Burada ilerledi.
Onoyıp barıp catkança,	7575	Böylece giderken,

Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Alın-kolın alınbay,		Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay		Arka ayağını çekmeden,
Tura berbey kanayttı.		Durmaksızın ilerliyordu.
Cañarçı dep baatır kıs	7580	Cañarçı adlı bahadır kız
Cal kuyrugın sıymay tudup,		Yelesini, kuyruğunu sıvazlayarak,
Adınañ bolzo em surayt:		Atından şimdi sordu:
“Akamniñ karu koylogozı,		"Ağabeyimin biricik koyundaşı,
Neni bildiñ? Neni sestiñ?		Neyi bildin? Neyi sezdin?
Ölbös bütken akamniñ	7585	Ölümsüz yaratılan ağabeyimin
Ölüp kalganın sestiñ be?” – deyt.		Öldüğünü sezdin mi?" dedi.
At ercine aydıp turat:		Kıymetli at söyledi:
“Akañ ölbögön emtiri.		"Ağabeyin ölmemiş.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Bis eküdi sakıp,	7590	Bizi bekleyip,
Köstiñ cajıp köl tökkön		Gözünden yaş dökerek
Sakıp catkan emtiri.		Beklemiş.
Bis olordoñ ozo cedele,		Bizim onlardan önce giderek,
Kaçar kerek, - bu la deyt. -		Kaçmamız gerek, dedi.
Eki kelin seni tanıp iyeze,	7595	İki gelin seni tanırsa,
Kemzinip canardañ maat cok.		Mahcup olmana gerek yok.
Cedip bargan boyınça,		Gidince,
Altın-möñün cüstügiñdi		Altın-gümüş yüzüğünü
Akañniñ sabarına suksañ,		Ağabeyinin parmağına takarsın,
Cüregi onıñ sogup,	7600	Yüreğinden vurulmuş,
Eki kaçarı kızarala,		İki gözü kızarmış halde,

Turup bolboy cadar.		Öylece yatıyor.
Ol tujunda eki kelin sespey,		O zaman iki gelin sezmeden,
Ay-kaannıñ kızı		Ay-kaan'ın kızı
Altan cüzün em kodoror,	7605	Altmış çeşit ilaç çıkarır,
Küler-kaannıñ kızı		Küler-kaan'ın kızı
Kutuk-kuyuk arjan suula		Kutsal kaynak suyuyla
Ekülep emdep, cazıp alar, - deyt. -		İkisi de tedavi edip iyileştirir, dedi.
Sen eki ceñeñle carış.		Sen iki yengenle yarış.
Iyık caldıñ aldındagı	7610	Kutsal yelenin önündeki
Kazra tiştü kamçıla		Keskin dişli kamçıyla
Sokpos canıma sogolo,		Vurulmaz yanıma vurarak,
Tartpas canımdı tartıp iy.		Çekilmez yanıımı çek.
Eer kajınañ tıñ tudun” – deyt.		Eyer kaşından sıkı tutun" dedi.
Baatır бүткен Cañarçı	7615	Bahadır yaratılmış Cañarçı
Iyık caldıñ aldınañ		Kutsal yelenin altından
Kazra tiştü kamçı alat.		Keskin dişli kamçıyı aldı.
Karızına cıldırıp iyip,		Dirseğine dolayıp,
Eki kıska cedijeje,		İki kıza yetişerek,
Oyın-kokur cırgalda	7620	Oyun, şakalaşmayla
Cergelejip baradat.		Peşpeşe geldiler.
Kuskun uçup uçına cetpes		Kuzgunun uçarak sonuna yetemeyeceği
Kuba çölgö cedip keldi.		Çorak çöle ulaştı.
Attıñ oozın kayra tartıp,		Atın ağzını geri çevirip,
Eki kelin bu kıska	7625	İki gelin kıza
Cañar bolgon Cañarçı		Cañar olan Cañarçı
Katkı edip ol aydat:		Gülerek konuştu:

“Ayılga – curtka cedip keldibis.		"Eve, yurda geldik.
Toy-cırgal bolgolokto,		Toy-eğlence olmadan,
Üç attıñ mañın körüp	7630	Üç atın nalına bakıp
Carıjaktar” – bu la deyt.		Yarışacaklar" dedi.
Eki kelin moynoşpodı.		İki gelin inat etmedi.
Turgan cerdeñ mañtadarda,		Yerlerinden hızla atılarak,
Eki kelin ozoloyt.		İki gelin önden geldi.
Cañarçı dep baatır kıs	7635	Cañarçı adlı bahadır kız
Kazra tiştü kamçızıla		Keskin dişli kamçısıyla
Cal-Ceeren adının		Cal-Ceeren atının
Sokpos canın sogolo,		Vurulmaz yanına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet.		Çekilemez canını çekti.
Calbış caldu cel-ceeren	7640	Alev yeleli Cal-Ceeren
Kulun çılap çıñırala,		Tay gibi çığlık atarak,
Kunan taydıy ogurıp,		Aygır gibi böğürüp,
Turgan cerdeñ eles etti.		Yerinden fırladı.
Ezin-kuyun oynoy berdi.		Rüzgâr-fırtına gibi esti.
Eki kıstıñ canınañ	7645	İki kızın yanından
Atkan oktıy şuulap ötti.		Atılmış ok gibi geçti.
Eki kıs alañ kaykap,		İki kız şaşırıp,
Sügünijip maktagılayt:		Sevinerek övdüler.
“Er bolzo – er emtir,		"O, Er kişidir,
At la bolzo – argımak” – dejet.	7650	Atı ise, cins at" - dediler.
Eki kıs kiynineñ		İki kızın peşinden
Mürküt keptü şuñup iydi.		Kartal gibi daldı.
Cayaltalu Cañardıñ canında		Hünerli Cañar'ın yanında

Cer-Kindik Enezi oturat.		Cer-Kindik Enezi oturuyordu.
Cer-Kindizi Enezi	7655	Cer-Kindigi Enezi
Caantayın onı erkeledip turat.		Sürekli onu şefkatle okşadı.
Er kijiniñ kaçarı		Er kişinin gözleri
Emeş kızarıp kelele,		Biraz kızarınca,
Cada berbey kanayttı.		Yattı.
“Kızım keletken emeş pe?” dep		"Kızım mı geldi?" - diye
Cer Enezi örgöödöñ çıgat.		Cer Enezi saraydan çıktı.
Ezer-sezer eki iydi	7660	Sezici iki köpeği
Küñdüldede ürüp iyet.		Gürülder gibi havladı.
Eki kara mürküt le		İki kara kartalla
Eki kara kuskundar		İki kara kuzgun
Emeş akşıp edip iyet.		Yüksek sesle ötüştü.
Eki ögüs ayuzı	7765	İki erkek ayı
Eki oostoñ ogurıp turat.		İki ağızdan böğürüyordu.
Cılu-cılu ezin sogot,		Sıcak bir rüzgâr vurdu,
Tamır-tımur caaş caayt.		Damla-damla yağmur yağdı.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Cañarçı dep baatır kıs	7670	Cañarçı adlı bahadır kız
At çakınıñ tözine		At çakısının dibine
Cedip kelbey kanayttı.		Yetip geldi.
Attañ tüşken boyınça,		Attan iner inmez,
Cer Enezin kuçaktanıp,		Cer Eneziyle kucaklaşıp,
Oldop-soldop okşop iyet.	7675	Şefkatle öptü.
Ak örgöögö kirele,		Ak saraya girerek,
Cañarçı dep baatır sıynı		Cañarçı adlı bahadır kızkardeşi

Akazın kabıra kuçaktanıp,		Ağabeyini sımsıkı kucaklayıp,
Eki caaktañ okşoylo,		İki yanaktan öperek,
Altın-möñün cüstügin	7680	Altın-gümüş yüzüğünü
Akazınıñ sabarına		Ağabeyinin parmağına
Kiydirip le iyerde,		Taktığında,
Akaza tınıjın tınıp,	7685	Ağabeyi nefes alıp,
Kolı-budın kıymıktadala,		Eli-ayağı kımıldamadan,
Turup bolboy cadar boldı.		Öylece yattı.
Cer-Kindigi Enezi aydat:		Cer-Kindigi Enezi konuştu:
“Sen Cañarçı çıgala,		"Cañarçı sen çıkarak,
Arı-beri añdanzañ,		Sağa-sola sallanırsan,
Boro koyon boloriñ.		Gri tavşan olursun.
Ceeken araldı keçe.	7690	Kamışlık ormanı geçip,
Temir-Çookır attı bedire.		Temir-Çookır atı ara.
Bistiñ bu Altayda		Bizim bu Altay'da
Baybarak dep kaannıñ uulı		Baybarak adlı kağanın oğlu
Kıstay-Mergen baatır tuştaar.		Kıstay-Mergen ile görüş.
Seniñ bolzo, onıla kojo	7695	Senin onunla
Kiniñ birge taykılğan.		Göbeğin birlikte kesilmiş.
Kirbigiñ birge açılğan.		Kirpiğin birlikte açılmış.
Odoor kojo küyeten,		Otlakta beraber beklemiş
Oorunaar birge töjölğön,		Hastalıkta birlikte serilmiş,
Alañzıbay bar – deyt. -	7700	Şüphe yok - dedi.
Eki ceñeñ cedip kelze,		İki yengen gelirse,
Cayaltalu Cañar akañ		Hünerli Cañar ağabeyin
Eskideezineñ eki artık,		Eskisinden iki kat,

Ozogızınañ on artık bolup		Öncekinden on kat iyi olup,
Ordına kirip cazılar.	7705	Önüne gelip iyileşir.
Sen kerektü işti büdürdiñ.		Sen gerekeni yaptın.
Emdi aktu boyıñnıñ		Şimdi masum bedenin
Irızıñdı bedire” – deyt.		Mutluluğu arayacak"- dedi.
Mını ukkan Cañarçı		Bunu duyan Cañarçı
Cer-Kindigi Enezile	7710	Cer-Kindigi Eneziyle
Ezendejip, eki caaktañ okşoyt.		Esenleşip, iki yanaktan öpüştü.
Akazın kuçaktay alıp aydat:		Ağabeyini kucaklayıp şöyle dedi:
“Mege, aka, çuguldaba,		"Ağabey, bana kızma,
İristı slerge ekeldim,		Mutluluğu size getirdim,
Cakşı bolzın, aka” – deyle,	7715	İyi olun, ağabey"- diyerek,
Eki caaktañ okşop iyele,		İki yanaktan öperek,
Ak örgööniñ kiynine barala,		Ak sarayın sonuna varıp,
Cada tñjüp añdanarda,		Tekrar yatıp devrilerek
Boro koyon bolo beret.		Gri tavşan oldu.
Arı bolup kalıyla,	7720	Sonra atlayarak,
Ceeken kalıñ aralga		Kamışlık sık ormana
Kire berbey kanayttı.		Giriverdi.
Eki kıstı utkup,		İki kızı selamlayıp,
Eki mürküt uçup kelip,		İki kartal uçarak gelip,
Eki attıñ eer kajına	7725	İki atın eyer kaşına
Eptü, cakşı oturat.		Konup, güzelce yerleştiler.
Eki kuskun ebirip uçat,		İki kuzgun etrafta uçuyor,
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Er-kajına kalığılap,		Eyerin ahşap kısmından atlayarak,

Calkançığılap ol cüret.	7730	Şimşek gibi gitti.
Cüs ceeren attarlu		Yüz ceeren atlı
Cüs tünëy baatırlar		Yüz eş bahadır
Cüs kelin kojoñçılı,		Yüz şarkıcı gelin ile
Cüs ciitler komışçılı		Yüz kopuzcu yiğit
Utkup kelbey kanayttı.	7735	Selamlaşarak geldi.
Eki ögüs ayular		İki erkek ayı
Oguşkan baza mında		Böğürerek
Cedip kelbey kanayttı.		Yetip geldi.
“Cayaltalı Cañar kayda?”- dep		"Hünerli Cañar nerede?"- diyerek
Andağı cuulgan ulustı	7740	Orada toplanan halkı
Eki kıs acıktap köröt.		İki kız dikkatle inceledi.
Ezen-sölöm ugujala,		Hâl-hatır dinleyerek,
Sır kojoñ cırgalda		Şarkılı kutlamayla
Ak örgöögö keldiler.		Ak saraya geldiler.
Albatı-conı cuulıp kaltır.	7745	Halk-tebaa toplandı.
Eki kıstıñ carajın		İki kızın güzelliğini
Attu ulus tñjüp köröt.		Atlı gelen halk inip izledi.
Coyu kelgen ulustar		Yayan gelen halk
Otura tñjüp körgüleyt.		Oturarak izledi.
Eki kelin bolgojın	7750	İki gelin ise
Arı körzö, ay keberlü,		Beriden bakılsa, ay şekilli,
Beri körzö, kün keberlü		Karşıdan bakılsa, gün şekilli,
Caraş bütken kıstar emtir.		Güzel yaratılışlı kızlar imiş.
Altan alıp attar alat.		Altmış alp atları aldı.
Ceten kelin ceñineñ tudat.	7755	Yetmiş gelin yeninden tuttu.

Ak örgöni olur köstöp		Ak sarayı izleyerek
Bazıp iybey kanayttı.		Geldiler.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Ak örgöodöñ çıgıp kelet.		Ak saraydan çıktı.
Eki kısıla ezendejele,	7760	İki kızla esenleşip
Elip-selip okşop iyet.		Sevgiyle öptü.
Köstiñ cajın bu tögüp,		Gözünün yaşını döküp,
Araayınañ aydıp turat:		Yavaşça şöyle söyledi:
“Cayaltalı Cañar baatır		"Hünerli Cañar bahadır
Canıp kelgen boyunça,	7765	Döndüğünde,
Örö turbay cada berdi.		Ayağa kalkamadan yattı.
Ölgön deze – tınıp cadat,		Ölmüş desen- nefes alıyor,
Tirü dezeñ –turup bolbos” – deyt.		Diri desen- kalkmıyor" dedi.
Eki kelin emdi bolzo,		İki gelin ise şimdi,
Eki canında koltukçıların	7770	İki taraftan kollarını
Arı-beri iyde salat.		Sağa-sola çekti.
Cer Enezi eeçigilep		Cer Enezi peşlerinden
Ak örgöögö kirgen boyunça,		Ak saraya girer girmez,
Açu koron komudagılup,		Feryat figanla bağırdılar,
Cayaltalı Cañardı	7775	Hünerli Cañar'ı
Arı-beri silkize de,		Sağa-sola silkelese de,
Közin açıp ermek aytpayt.		Gözünü açıp söz söyleyemedi.
Ay-kaannıñ kızı bolzo		Ay-kaan'ın kızı
Ak arçuulın çeçele,		Ak örtüyü çözerek,
Altan cüzün emderile	7780	Altmış çeşit ilaçla
Emdep emdi mında turat.		Burada tedavi etti.

Küler-kaanniñ kızı bolzo,		Küler-kaan'ın kızı ise,
Kaptırgazın kodorıp		Sandığını kaldırıp
Kutuk-arjan suularla		Kutsal yeraltı sularıyla
Cunup iybey kanayttı.	7785	Yıkadı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Örö turgan boyınça,		Yerinden kalkar kalkmaz,
Cüzin-bajın uujanıp,		Elini yüzünü ovalayıp,
Arı-beri kerilip, aydat:		Sağa-sola gerilip, konuştu:
“Kandıy uzak uyuktagam” – deyt.	7790	"Ne kadar derin uyumuşum" - dedi.
Eki kıstı körölö,		İki kızı görünce,
Elip-selip okşop turat.		Sevgiyle öptü.
Eki kelin süüngenine		İki gelinin sevincine
Ün alıjıp aydıjat:		Ses verip konuştu:
“Cayaltalu Cañar baatır	7795	"Hünerli Cañar bahadır
Ceñ castanıp ölotön		Yenilip ölmesi
Cürümde cañı cok” – dep,		Mümkün değil" diye
Adabıs biske aytkan edi.		Babamız bize söyledi.
“Eye, onızı çın – dep,		"Evet, doğru - deyip,
Cayaltalu Cañar baatır	7800	Hünerli Cañar bahadır
Altın-Tana la Kün-Keldini		Altın-Tana ile Kül-Keldi'yi
Katap-katap okşop aydat.		Defalarca öpüp konuştu.
Öçkön odımdı kamıstıgar,		Sönen ateşimi küllendirdiler.
Ölgön boyımdı tırgistiger.		Ölen bedenimi dirilttiler.
Üç-Kurbustan cayaarda	7805	Üç-Kurbustan yaratırken
Eki emeendü curtaar etken.		İki kadını yerleştirmiş.
Bis üçüdiñ bolgojın		Biz üçümüzün

Kindigis birge taykılğan,	Göbeğimiz bir kesilmiş,
Kirbigis birge açılğan.	Kirpiğimiz birlikte açılmış.
Ölgön boyımdı tırgisken uçun 7810	Ölen bedenimi dirilttiğiniz için
Sler eküdi bojotpozım – deyt.	Siz ikinizi bırakmayacağım- dedi.
Ak örgöödöñ ıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Aytkan sözi mindıy boldı:	Söylediği söz şöyle oldu:
“Cüs tñey baatırlarım,	"Yüz eş bahadırlarım
Kezerlerdi cuuyla,	7815 Cesaretle toplanarak,
Ayga-künge caltıragadıy	Aya güneşe karşı parıldar gibi
Altın-möñün sürlü	Altın-gümüş işlemeli
Ekinçi örgöö tudıgar” – dep,	İkinci sarayı tutun" - diye
Cakarunı berele,	Emrini vererek,
Ak örgöögö oyto kiret.	7820 Ak saraya geri girdiler.
Eki kelin emdi mında	İki gelin şimdi
Orın-töjök cazagılup,	Yerini-döşeğini hazırlayıp,
Kaan şirezın başkarat.	Kağan tahtını yönettiler.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cayaltalı Cañar dep,	7825 Hünerli Cañar diyerek,
Kolınañ tudup, okşoylo,	Elinden tutup, öperek,
Aydıp turbay kanayttı:	Şöyle söyledi:
“Aylı-curtıma canadım.	"Evime-yurduma döndüm.
Ak bıyanım eezi cok	Ak malımın sahibi yok
Artıp kalgan ol edi.	7830 Öylece kaldı.
Ezen-amır, cakşı cürzem,	Hal-hatır sorup, iyi dilekte bulunmaya
Toy cırgalga kelerim” – deyt.	Toy kutlamasına geleceğim" - dedi.
Eki kelinle ezendejip,	İki gelinle vedalaşıp

Eki caaktañ okşop iyet.		İki yanaktan öptü.
Anda cuulgan albatı	7835	Orada toplanan halk
Cer Enezin üdejip		Cer Enezi'ni uğurlayıp
Ak örgöödöñ çıktılar.		Ak saraydan çıktılar.
Ceten kulaş müüstü		Yetmiş kulaç boynuzlu
Celber küreñ ečkizi		Celber-küreñ keçisi
Cedip kelgen mında turat.	7840	Buraya geldi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Çümdü eerin eertep berdi.		Düzgün eyerini hazırladı.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Alkış-bıyandu sös aydıp,		Hayır dua sözleri söyleyip,
Andağı ulusla ezendejele,	7845	Oradaki halkla esenleşerek,
Ceten kulaş müüstü		Yetmiş kulaç boynuzlu
Celber küreñ ečkizine minip,		Celber-küreñ keçisine binip,
Arı bolup eles etti.		Gözden kayboldu.
Turgan ceri artıp kaldı.		Durduğu yerin izi kaldı.
Bargan izi cok boldı.	7850	Gittiği yerin izi yok oldu.
Onoñ arı albatı		Ondan sonra halk
Oyto katap cırgay bertir.		Tekrar kutlama yaptı.
Alıp külük baatırlar		Alp pehlivan bahadırlar
Altın sürlü ak örgööni		Altın işlemeli ak sarayı
Altı kündi ötkürbey	7855	Altı gün geçmeden
Tudup iybey kanayttı.		Bekledi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Altın sürlü örgöözin körüp,		Altın işlemeli sarayını görüp,
Alıptarın maktap iyet.		Alplarını övdü.

Artık ermek aytkalakta,	7860	Başka bişey söylemeden,
Eki mürküt bolgojm		İki kartal ise
Eki kuskunla em kojo		İki kuzgunla birlikte
Akıp-akşıp edip iyet.		Ötüştü.
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki köpek
Küñküldede üre beret.	7865	Gürülder gibi dek havladı.
Mını körgön Cañar baatır		Bunu gören Cañar bahadır
Alañ kaykap aydıp turat:		Şaşkınlıkla şöyle dedi:
“İydi-kujım ne akşıyt?		"Köpeğim-kuşum niye bağırıyor?
Camandı ol bildi be?		Kötülüğü mü bildi?
Cakşını bu sesti be? – deyt. - 7870		İyiliği mi sezdi? - dedi.
Kalak-kokuy alıptarım,		Ah sevgili alplarım
Kandu cuuga belen bolugar!” – deyt. Büyük kalabalığa hazır olun!" - dedi.		
Eki kelin bazıp kelip,		İki gelin gelip,
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Sen kayttıñ, Cañar? – dejet. 7875		"Sen ne yaptın, Cañar? dediler.
Sege bistiñ ada-enebis		Sana bizim ana-babamız
Ençi edip, conıñañ con,		Pay edip, halktan halk
Albatızınañ albatı		Milletten millet
Ayırıp bergen cok bedi.		Ayırıp vermişti.
Kanayıp undıp turuñ?” – dejet. 7880		Nasıl unuttun?" - dediler.
Cañar baatır turala,		Cañar bahadır durarak,
Alıptarın cakarar:		Alplarına yarlık verdi:
“Kapşay-türgen barıgar,		"Hemen gidin,
Albatı-conı arıp kalgan.		Halk-tebaa bitkin düşmüş.
Ak-bıyanı aştagan bolbozın. 7885		Ak mal aç kalmasın.

Aylık cerden tabıştı		Aylık yerden gelen sesi
İydi-kujım sezip iyeten” – deyt.		Köpeğim-kuşum sezmiş" - dedi.
Kança tümen bu emdi		Bunca tümen
Alıp kezer baatırlar		Alp cesur bahadırlar
Albatıga bolujarga	7890	Halka yardıma
Atana berbey kanayttı.		Gitti.
Aylık cerdi ödördö,		Aylık yeri geçerek,
Ak bıyanın aydap,		Ak malını güdüp,
Arıp-cobop emdi kalgan		Bitkin düşüp hastalanan
Albatı-con mında	7895	Halk-tebaa buraya
Kelip catkan emtiri.		Geldi.
Emdi körüp turar bolzo,		Şimdi bakıp gördü ki,
Tük tanışpas mal boldı.		Tüyü sayılmaz (çok sayıda) mal oldu.
Ermektejip körgöjin,		Konuşunca gördü ki,
Til bilişpes con emtir.	7900	Dili bilinmez halk idi.
Kança tümen baatırlar		Çok sayıda bahadır
Albatını emdi baştap,		Halkını yönetip,
Ak bıyandı aydajıp		Ak malı güderek,
Ak örgöögö cedip kelet.		Ak saraya yetip geldi.
Ak bıyandı odorgo salat.	7905	Ak malı otlığa saldı.
Albatını amıradat.		Halkını dinlendirdi.
Anda cuulgan albatıga		Orada toplana halka
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eptü cakşı car edet.		Güzel sözlerle yarlık verdi.
Ak bıyandı albatı	7910	Halk ak malı
Onçoızın teñ üleşsin.		Eşit paylaşsın.

Coyu-coktu cok edip		Yayası-yoksulu kalmayacak şekilde
Baatırlar üleştire" – deyt.		Bahadırlar paylaştırsın"- dedi.
Til bilişpes albatı		Dili bilinmez halk
Tük tanışpas ak bıyandı	7915	Tüyü sayılmaz (çok sayıdaki) ak malı
Öön-bökön cogınañ		Kötülük-nefret olmaksızın
Üleşkilep aldılar.		Paylaştırdılar.
Kança tümen baatırlar		Sayısız bahadır
Odınduga colın baştayt.		Halkı yurda götürdü.
Odorduga malın salat.	7920	Otlağa malını saldı.
Aylar bajı aylanıp ötti.		Aylar başı aylanıp geçti.
Cıldar bajı cılıp ötti.		Yıllar başı yılıp geçti.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Cedip kelbey kanayttı.		Yetip geldi.
Toy-cırgaldı baştazın dep	7925	Toy-eğlence başlasın diye
Aydıp emdi bu turat.		Şimdi söyledi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Caan toydı carladı.		Büyük toyiçin yarlık verdi.
Uzaktaazı attu cetsin.		Uzaktaki atlı gelsin.
Cuuktaazı coyu cetsin.	7930	Yakındaki yaya gelsin.
Sokorlordı cedektü ekelzin,		Körler kılavuzlu gelsin,
But cektorın ulalu		Sakatlar dayanaklı
Cetirip ekelzin dep carladı.		Getirilsin diye emretti.
Taygaga tündep et tuurazın,		Tayga gibi et yığın
Talayga tündep arakı temdektezın-deyt.	7935	Denize eş içki koyun- dedi.
Bura bolgon caldulardı,		Yeleli erkek develeri,
Bulut oşkoş kazılulardı		Bulut gibi yağlıları,

Büktey tartıp soygılayt.		Bükerek yüzdüler.
Taygaga tüñey et kaynadat.		Tayga gibi et kaynadı.
Talay oşkoş arakı cuulat.	7940	Deniz gibi içki yığıldı.
Toy-cırgal baştala berdi.		Toy-eğlence başlatıldı.
Attar çıyracı carışta,		Atların güçlüsü yarıшта,
Alıptar böközi küreşte.		Alpların pehlivanı güreşte.
İkiliçiler ikili tartat.		İkiliciler ikili çaldı.
Komuşçılar komus sogot.	7945	Kopuzcular kopuz çaldı.
Amırgıçılar amırgı tartat.		Amırgıcılar amırgı çaldı.
Kojoñ-cañar cırgalga		Şarkı-müzik eğlenceyle
Altay Kañıy cañılanat.		Altay yeri yankılandı.
Añ-kuştar aylanıjıp,		Geyikler-kuşlar dönüp,
Bu cırgaldı baza ugat.	7950	Bu kutlamayı dinledi.
Cayaltalı Cañar aydat:		Hünerli Cañar söyledi:
“Erke menin eli-conım		"Benim değerli halkım
Eki cılga cırgazın.		İki yıl boyunca eğlenin.
Ardak meniñ albatım		Nazik halkım
Altı cılga cırgagar” – deyt.	7955	Altı yıl boyunca kutlama yapın" - dedi.
Koyon bolgon Cañarçı		Tavşan olan Cañarçı
Temir-Çookırdı bu bedirep,		Temir-Çookır'ı arayıp,
Tüş bolgondo amırı cok,		Gündüz huzursuz,
Tün kirgejin uykuızı cok		Gece girdiğinde uykusuz
Kança suunı ol keçip,	7960	Nice suları geçip,
Kança tayga ajıp cüret.		Nice taygaları aştı.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi görüyor ki,
Ozogı tuştı akazınıñ		Önceden ağabeyinin

Odu bolgon möñün bürlü		Konağı ise gümüş işlemeli
Bay terektiñ bu tözinde	7965	Kutsal kavak ağacının dibinde
Temir-Çookır at ercine		Temir-Çookır kıymetli at
Tebeede turgan emtiri.		Otlakta duruyormuş.
Acıktap, cazap körör bolzo,		Dikkatle bakınca gördü ki,
Terek tözineñ ış ıçıgat,		Kavak dibinden duman ııkıyordu,
Bu ne atazı ış dep,	7970	Bu ne dumanı deyip,
Bay terekke ıraaginañ		Kutsal kavağa uzaktan
Mantap kelet boro koyon.		Koşturarak geldi gri tavşan.
Emeş cuuktap körgöjin,		Biraz yaklaşıncı gördü ki,
Temir-Çookır ercinele		Temir-Çookır kıymetliyle
Kızıl-ceeren at turat.	7975	Kızıl-ceeren at duruyor.
Bay terektiñ tözinde		Kutsal kavak ağacının dibinde
Baatır uyuktap catkan emtir.		Bir bahadır uyuyormuş.
Baatır bütken Cañarçı		Bahadır yaratılmış Cañarçı'nın
Çoçıbas boyı çoçıy beret.		Korkmayan bedeni korktu.
Cer-Kindigi Enezi'niñ	7980	Cer-Kindigi Enezi'nin
Aytkan sözün eske alat.		Söylediklerini hatırladı.
Oyto kayra mañtayla,		Geri dönüp koşturarak,
Cada tñjüp añdanala,		Yatıp devrildiğinde,
Arı-beri silkinip iyet.		Sağa sollla sallandı.
Büdüki boyı Cañarçı	7985	Cañarçı önceki haline
Tura tüşpey kanayttı.		Dönüştü.
Temir-Çookır tanıyla,		Temir-Çookır tanıyarak
Şırkırada kiştep iyet.		Su şırıltısı gibi kişnedi.
Uykuda baatır oygonolo,		Bahadır uykudan uyanınca

Arı-beri acıktayt.	7990	Sağa-sola dikkatle baktı.
Baatır bütken Cañarçı		Bahadır yaratılmış Cañarçı
“Meniñ adımdı tudatan		"Benim atımı tutan
Kandıy mindiy baatır!” – dep		Hangi bahadır!" - diye
Kıygırıp iybey kanayttı.		Bağırdı.
Oduda baatır örö turat.	7995	Konaktaki bahadır yerinden kalktı.
Kıs baatırdı körölö,		Kız bahadıra bakarak,
Kemziniş cokoñ emdi aydat:		Hiç çekinmeden konuştu:
“Kızıl-ceeren atka mingen		"Kızıl-ceeren ata binen
Kıstay-Mergen baatır edim.		Kıstay-Mergen bahadır idim.
Slerdi uzak sakıgam” – deyle, 8000		Sizi uzun zamandır bekledim" - diyerek,
Eki kolın caya tudup,		İki kolunu açıp,
Kıygı, katkı, kuuçınla		Bağırış çağırışla
Kıska udura cügüret.		Karşıdan kıza doğru ilerledi.
Cuuktap barıp körör bolzo,		Yaklaşınca gördü ki,
Çınaarlu caraş keberlü,	8005	Çok güzel görünüşlü
Kızıl maral kaçarı		Kızıl ceylan gözlü
Kün ötküre caltırıy.		Güneş gibi parıldıyor.
Belindegi şańkızı		Belindeki örgüsü
Belkençekke caykalat.		Sırtına dek sallanıyor.
Udura körzö kün keberlü,	8010	Karşıdan bakılsa gün şekilli,
Arı körzö, ayga tüney		Beriden bakılsa, aya benzer
Kıstay-Mergen baatırım		Kıstay-Mergen bahadırım
Udura körüp ol bolboy		Karşıdan görünce
Közi kılbgıp bu turat.		Gözü kamaştı.
Eki boyı udura	8015	İkisi karşıdan

Erke körüp tuştajat.		Sevgiyle bakıp biraya geldi.
Eki koldoñ tudujıp,		İki elden tutuşup,
Eki caaktañ okşojot.		İki yanaktan öptüler.
Kol kolınañ tudujıp		El ele tutuşup
Oduga olor cettiler.	8020	Konağa gittiler.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Ak arçuulın calańga		Ak örtüyü ovaya
Caya tudup salala,		Sallayarak
Arı-beri ekçep iyet.		Sağa-sola yaydı.
Alama-şikir aş anda	8025	Lezetli yemekler oraya
Tolo berbey kanayttı.		Doldu.
Askan kazan anda belen,		Yemek kazanı orada hazır,
Ajanıp ekü anda oturat.		İkisi yemek yiyip oturdu.
Alıymannıñ açuzıla,		Acıların en acısıyla,
Talıymannıñ tatuzıla	8030	Tatlıların en tatlısıyla
Toyo ajanıp olor aldı.		Yiyip doydular.
Amırap olor alala,		Dinlendiklerinde,
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Añnıñ-kuştın edineñ		Av hayvanlarının etinden
Altan cüzün aş beleteyt.	8035	Altmış çeşit yemek hazırladı.
Arıgan sının ceñiltip.		Bitkin düşen bedeni rahatladı.
Şatra oyun olor oynoyt.		Dama oynadılar.
Oynop-cırgap oturgança,		Oynayıp-neşelenip otururken,
On kün ödö bertir.		On gün geçmiş.
Küüni cetken köörkiyler	8040	İsteklerine kavuşan sevgililer
Künder ötkönin bilbeytir.		Günlerin nasıl geçtiğini anlamadı.

Kıstay-Mergen aydıp turat:	Kıstay-Mergen konuştu:
“Oyın-cırgal cede berdi,	"Bu kadar eğlence yeterli,
Meniń Altayıma canalı” – deyt.	Benim yurduma dönelim" - dedi.
Örö turgan boyınça,	8045 Yerinden kalkar kalkmaz,
Eki attı eertep iyet.	İki atı eyerledi.
Ańdar edin borçolop	Avların etini parçalayıp
Arçımakka eptep sugat.	Heybesine güzelce soktu.
Alulardıń terezin	Avların derisini
Başka arçımakka bu salat... 8050	Diğer heybeye koydu.
Eki attı koştoylo,	İki atlı koşturarak,
Terkezin terkelep iydi.	Terkisini bağladı.
Eki köörkiy atanıp,	İki sevgili gidip,
Altayın köstöp sır cırgalda	Altay'ı gözetleyerek keyifle
Cańar-kojoń olor çöyip,	8055 Şarkı-müzikle eğlenip,
Canıp iybey kanayttı.	Dönüyordu.
Ediski koo kojoń salat,	Kaval çalıp güzel şarkı söyledi,
Elik, sığın eeçip tıńdayt.	Geyik ve sığınlar takip edip dinledi.
Amırgılap kojoń salat,	Amırgısından nağmeler yayıldı,
Ań-kuřtar eeçip ugat.	8060 Hayvanlar peşinden dinledi.
Şuurmaktu talay keçet,	Dalgalı denizler geçti,
Şuurgandu tayga ajat.	Fırtınalı taygalar aştı.
Ergegile amırgı tartat,	Başparmakla amırgı,
Erinile ediskileyt.	Ağzıyla kaval çaldı.
Kak aęařtań bür cayılat,	8065 Kuru ağaştan yaprak yayıldı,
Katu cerdeń kök tomulat.	Katı yerden kök çıktı.
Aylar bajı aylanıp,	Aylar başı aylanıp,

Cıl bajı cederde,		Yıl başı geldiğinde,
Baybarak dep adazınıñ		Baybarak adlı babasının
Altayına cedip ebirip,	8070	Altay'ına gidip,
Tergelü curtı aralap,		Saraylı yurdu dolaşıp,
Sır celişte barıp cadat.		Dörtñala geldi.
Olor eküni körölö,		O ikisini görünce,
Ak örgööniñ canına		Ak sarayın yanına
Albatı-con cuulıp kelet.	8075	Halk-tebaa toplandı.
Örgöögö ekü cuuktarda,		İkisi saraya yaklaştığında,
Caraş kıstı körölö,		Güzel kızı görünce,
Köstöri olordıñ kılbigat.		Gözleri kamaştı.
Attu kelgen ulustar		Atlı gelen halk
Attarınañ tüşüp köröt.	8080	Atlarından inip izledi.
Coyu cuulgan ulustar		Yayan gelen halk
Cada tüşüp körgüleyt.		Yatıp izledi.
At çakıga cederle,		At direğine varınca,
Altan alıp attar buulayt.		Altmış alp atlarını bağladı.
Ceten kelin ceñineñ tudup,	8085	Yetmiş gelin yeninden tutup,
İkili kojoñ, cırgalla,		İkili şarkı, eğlence ile
Eki candap koltuktap,		İki taraftan koluna girip,
Ak örgöögö kiydirdiler.		Ak saraya soktular.
Kaan kiji abakayla		Kağan kişi hanımıyla
Ayıldı bolgon eki balazın	8090	Evli olan iki çocuğunu
Eki koldoñ kuçaktanala,		İki koldan kucaklayarak,
Elip-selip okşop turat.		Şefkatle öptü.
Eki balanı kündülep		İki çocuğuna hürmet edip

Eli-conı cırgay berdi.		Halk kutladı.
Baybarak kaan kiji	8095	Baybarak kağan kişi
Örgöözineñ ııgala,		Saraydan ııkınca
Alıptarga cakaru beret:		Alplara yarlık verdi:
Caraş örgöö tudar deyt.		Güzel saray tutulsun.
Alıptarı cuulıjıp,		Alpları toplanıp,
Altın-möñün bu sürlü	8100	Altın-gümüş işlemeli
Ayga-künge mızıldagan		Aya-güneşe karşı parıldayan
Ak örgööni tudup iyet.		Ak sarayı duruyor.
Örgöö tutkan kiyninde		Sarayın sonunda
Kaan kiji car edet:		Kağan kişi yarlık verdi:
“Kara cañıs meniñ uulım	8105	"Benim biricik oğlum
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Cañıs sıynın algan uçun,		Biricik kızkardeşini aldığı için,
Carlu toy ededim.		Büyük toy verdim.
Altay üsti altan kaan		Altay üstünde altmış kağan
Elçi iyzin” – dep cakarar.	8110	Elçi olsun" - diye buyurdu.
Iraaktazı attu cortup,		Uzaktaki atlı koşturup,
Cuuktagızı coyu bazıp		Yakındaki yaya gelerek,
But coktorı ulalu,		Sakatlar dayanaklı,
Kös coktorı cedektü		Körler kılavuzla
Cedip kelbey kanayttı.	8115	Yetip geldi.
Tuuga tüñey et tuurap,		Dağ gibi et doğrayıp,
Talayga tüñey arakı temdep,		Deniz gibi içki birikip,
Togus künge toyloy berdiler.		Dokuz gün toy verdiler.
Aylar bajı aylanıp ödöt,		Aylar başı aylanıp geçti,

Cıldar bajı cılıp ötti.	8120	Yıllar başı yılıp geçti.
Albatı-conı cırgap cadat.		Halk-tebaa neşe içinde yaşadı.
Cañıs Cañar bu baatır		Biricik Cañar bahadır
Cañıs sıynın eske alıp,		Biricik kızkardeşini aklına getirip,
Ermek-kuuçın aytpas,		Hiç konuşmaz,
El-condo oynobos.	8125	Halkla eğlenmez,
Temir-Çookır adı cok,		Temir-Çookır atı yok,
Kunukçıldı sanaarkap,		Hüzünlenip,
Kugarıp kalgan bazıp cüret.		Yüzü solup kaldı.
Eki emeeni minı körüp,		İki kadını görüp,
Cürekteri mında sıstap,	8130	Yüreği sızlayarak,
Cüsteri oño beret.		Yüzleri soldu.
Art-uçında Altın-Tana,		Sonunda Altın-Tana
Algan eji Cañardıñ		Cañar'ın eşi
Töjine bajın capşırıp,		Döşüne başını yaslayıp,
Iy ötküre surap turat.	8135	Ağlarken soruyor.
“Toy, cırgal bojogolokto		"Toy, kutlama bitmeden,
Ne kunuktıñ, ne karıktıñ?		Niye hüzünlendin, niye kapandın?
Aç kuu tartılıp		Aç, solgun kalıp
Amırı cok baza berdiñ?		Neşeni kaybettin?
Albas kiji aldıñ ba?	8140	Alınmayacak kişiyi mi aldın?
Kemisteñ küüniñ çöködi?” – deyt.		Hevesin hayal kırıklığına mı uğradı?" - dedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki emeenin kabıra tudup,		İki kadına yaklaşıp,
Oldop-soldop okşoylo,		Şefkatle okşayınca,
Köstiñ cajın tudup bolboyt.	8145	Göz yaşını tutamadı.

“Eki emeendü bu bolup,		"İki kadın,
Ürgülcige curtazın dep,		Ebediyen yerleşsin deyip,
Üç Kurbustan Kudayım		Tanrım Üç Kurbustan
Meni emdi cayagan, - deyt. -		Beni şimdi yarattı, - dedi.
Sler eküdeñ kaçan da	8150	Siz ikinizden de
Küünim sooyton cañım cok,		Ümidi kesmiştim,
Öçkön odımdı küydirdiger.		Sönen ateşimi yeniden yaktınız.
O-o, kalak köörkiyler,		Ah canlarım,
Kaça kalık cırğaarda,		Bunca halk eğlenirken,
Kara cañıs sıynım cok,	8155	Biricik kızkardeşim yok,
Kanattu attar carışta,		Kanatlı atların yarışında,
Kayran karu adım cok.		Değerli atım yok.
Kanayıp men kunukpazım?” – deyt.		Ben nasıl hüzünlenmeyim?- dedi.
Altın-Tana la Kün-Keldi emeenderi		Altın-Tana ile Kül-Keldi hanımları
Erlü bütken Cañardı	8160	Kahraman yaratılışlı Cañar'ı
Eki candap okşop iydi.		İki yandan öptü.
Kün-Keldi aydıp turat:		Kün-Keldi şöyle söyledi:
“Erte nege aytpadıñ?		"Daha önce niye söylemedin?
Biske sen sanaarkaba,		Biz seni düşünmeden,
Toy-cırgaldı ötküeris,	8165	Toy-eğlence yapıyoruz,
Sen sıynıñdı bedire.		Sen kızkardeşini ara.
Ölgön bolzo, söögin tap.		Ölmüş olsa, kemiğini bul.
Tirü bolzo közin kör.		Diri ise, gözünü gör.
Altay üstin altı aylan,		Altay üstünde altı kez dön,
Cerdiñ üstin ceti ebir.	8170	Yeryüzünde yedi kez dolaş.
Ceti cılga sakırıs” – deyt.		Biz seni yedi yıl bekleriz" - dedi.

Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Oñ kolin ködürüp,		Sağ kolunu kaldırıp,
Ondogı congo minayda aydat:		Oradaki halka şöyle söyledi:
“Altan cüzün albatım,		"Altmış çeşit halkım,
Altı cılga cırgagar.	8175	Yedi yıl eğlenin
Ceten cüzün albatım,		Yetmiş çeşit halkım,
Ceti cılga cırgagar, - deyt. -		Yedi yıl kutlama yapın, - dedi.
Kara cañıs sıynım cok,		Biricik kızkardeşim yok,
Men bedirep atanadım.	8180	Ben aramaya gidiyorum.
Ölgön bolzo, söögin tabadım,		Ölmüş olsa, kemiğini bulayım.
Tirü bolzo, közin körödim” – deyt.		Diri ise, gözünü göreyim" - dedi.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Cedip kelgen mında turat.		Yetip buraya geldi.
Calañ bolgon kecim-tokumdı	8185	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp iyet.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş eerin		Dökme yük eyerini
Arta salıp eertedi.		Geriye atıp yerleştirdi.
Üç üyege üzülbes		Üç nesil boyunca kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.	8190	Üç eyer kayışı da bağladı.
Togus üyege üzülbes		Dokuz nesil boyunca kopmaz
Togus koloñ katay salat.		Dokuz kolunu birlikte bağladı.
Kün keberlü köndürgezin		Gün şekilli göğüslüğünü
Eptey tudup tartıp iydi.		Hünerlice yerleştirip çekti.
Ak örgöögö kirele,	8195	Ak saraya girdiğinde,
Külükterle küreşse kiyer		Pehlivanlarla güreşirken giyeceği
Küler tonın kiyip iydi.		Bronz kıyafetini giydi.

Telektü temir kurla		Delikli demir kuşağı
Aç belineñ kurçanat.		İnce beline doladı
Kumdus börük üstine	8200	Kunduz börk üstüne
Küler kalbañ börük kiyet.		Bronz kalıplı börkünü giydi.
Köö kuyagın kiyele,		Kömür zırh geçirerek,
Katançızın katanat.		Üst giysisini giydi.
Kandu cuunıñ cepselin		Kanlı savaşın silahlarını
Karçıy-terçiy cüktendi.	8205	Karşılıklı, çapraz biçimde yüklendi.
Eki emeeni bolgojın		İki hanımı ise
Kança cüzün azıktı		Çeşit çeşit azığı
Aştañ, eşten beletep		Yemeklerden hazırlatıp,
Arçımakka sugup berdi.		Heybesine soktu.
Eki ejile ezendejip,	8210	İki eşiyle esenleşip,
Arçımağın alala,		Heybesini alarak,
Ak örgöödöñ ol çıgat.		Ak saraydan çıktı.
Adına mingen boyınça		Atına biner binmez.
Cüs ceeren attarlu		Yüz ceeren atlı
Cüs baatırdı cakarar.	8215	Yüz bahadırı emretti.
“Ak bıyandı bolgojın		"Ak malı
Odorluga salıgar.		Otlağa salın.
Albatını bolgojın		Halkı ise
Odınduga baştagar – deyt.		Yurda götürün - dedi.
Erkemendü el-conıma	8220	Güzel halkıma
Cıda tudunıp cuu kirbezin.		Mızrak tutunup savaş girmesin.
Altay ötkön ak bıyanga		Altay'daki ak mala
Azu tiştü börü tabarbazın.		Azı dişli kurt saldırmasın.

Amır, cakşı cırgap cadaar” – deyle, Huzur, esenlik içinde neşeyle yaşayın"- diyerek,

Attıñ oozın bura tartıp	8225	Atın ağzını çevirip
Arı bolup eles edet.		Gözden kayboldu.
Turgan ceri artıp kaldı.		Durduğu yer kaldı.
Bargan izi çok boldı.		Gittiği yerin izi yok oldu.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Ezin-kuyun barıp cadat.	8230	Rüzgâr-fırtına gibi gitti.
Kança tümen suular keçet,		Nice sular geçti,
Kança cüzün tayga ajat.		Nice taygalar aştı.
Odorlu cer uçuraza,		Otlaklı yere rastlasa,
Adın ogo otkorot.		Atını otlattı.
Odıñdu cer uçuraarda,	8235	Yurda rastlayınca,
Odu salıp oturala,		Ateş yakıp oturarak,
Temir-Çookır ercineniñ		Temir-Çookır kıymetliniñ
Üniñ tıñdap oturat.		Sesini dinledi.
Con turgan cerlerden		Yerleşim yerlerinden
Cañıs karu bu sıynın	8240	Biricik kızkardeşinin
Coloy cortup bedireyt.		İzini aradı.
Körgön kiji ugulbayt.		Gören kişi duyulmadı.
Altay üstin altı aylandı.		Altay üstünü altı kez dolaştı.
Cerdin üstin ceti ebirdi.		Yeryüzünde yedi kez döndü.
Kunukçıldu kojoñdop,	8245	Hüzünlü şarkı söyleyip,
Köstiñ cajın tögüp cüret.		Gözünden yaş döktü.
Köörkiy Cañar baatırdıñ		Sevgili Cañar bahadırın
Kojoñdogonı ugulat.		Şarkısı duyuldu.
“Kögörıp çıkkın kök çeçek,		"Gögerip çıkan yeşil çiçek,

Kölötködöñ ne çıktıñ?	8250	Gölgeden niye çıktın?
Kojo öskön sen sıynım,		Birlikte büyüdüğüm kızkardeşim,
Körüşpes cerge ne bardıñ?		Görünmez yere niye vardın?
Agarıp çıkkın ak çeçek,		Ağarıp çıkan ak çiçek,
Ajıt la cerden ne çıktıñ?		Engelli yerden niye çıktın?
Akalu öskön bu sıynım,	8255	Ağabeyiyle büyüyen kızkardeşim,
Akañdı taştap ne bardıñ?		Ağabeyini bırakıp niye gittin?
Kalık-connoñ surulap		Halktan sorup
Kança Altay men öttim.		Kaç kez Altay'ı dolaştım.
Kara cañıs sıynımdı		Biricik kızkardeşimi
Körgön kiji tappadım.	8260	Gören kişiye rastlamadım.
Kança aral cakalap,		Nice ormanlar boyu gidip,
Kandıy Altay körbödim.		Altay gibisini görmedim.
Kara la cañıs sıynımdıñ		Biricik kızkardeşimin
Ölgön söögin tappadım.		Ölmüş kemiğini bulmadım.
Ölgön bolzoñ, - söögiñ cok,	8265	Ölmüş olsan, cesedin yok,
Öskön bolzoñ – boyıñ kayda?		Yaşıyorsan- bedeninin nerede?
Komudalıñ ne aypadıñ?		Derdini niye söylemedin?
Korkuştu mege ne açındıñ?		Bana niye bu kadar çok öfkelenedin?
Ercine adım mindiñ dep		Kıymetli atıma bindin diye
Aytpas edim kaçan da".	8270	Konuşmadım ne zamandır".
Kojoñı emdi bojoordo,		Şarkısı şimdi biterken,
Cañar baatır emdi kıygırat:		Cañar bahadır bağırdı:
"Ölör menin tınım cok!		"Benim ölür canım yok!
Örö özör cajım cok!		Yaşayacak yaşım yok!
Önötiyin bedireerim" – dep,	8275	Gayretle arayacağım" - deyip,

Oyto adına mine sogot.		Tekrar atına bindi.
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Komudaldu kojoñın ugarga,		Hüzünlü şarkısını dinlemeye,
Uyalu kuştar uyazın taştap		Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Eeçiy uçup tıñdaalayt.	8280	Peşinden uçarak dinledi.
Balalu aňdar balazın taştap		Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp
Baza eeçiy tıñdap ugat.		Yine peşisıra durup dinledi.
Onoyop cortup cürgençe		Böylece hızla ilerlerken,
Aylar bajı aylanıp ödöt,		Aylar başı aylanıp geçti,
Cıldar uçı cılıp ödöt,	8285	Yıllar sonu yılıp geçti,
Baştıñ çaçı börük ötti,		Başındaki saç şapkayı geçti,
Attıñ tügi tokum ötküre		Atının tüyü ter bezini geçip
Özö bergen cürbey kayttı.		Böylece kendisi ilerledi.
Kanča kaannıñ cerin ödüp		Nice kağanın yerini geçip,
Kamık conlo kuuçındajat.	8290	Kalabalık halkla sohbet etti.
Kara tayga ajıp barza,		Kara taygaları aştığında,
Kiliñ kara maldar cüret.		Kiliñ-kara mallar yürüdü.
Kalık-congo tuştaza,		Halkla karşılaştığında,
Cayaltalu Cañar dejiş,		Hünerli Cañar deyip,
Börük suurıp bajırat.	8295	Börk çıkarıp saygıyla eğildiler.
Kara örgöögö cedip barza,		Kara saraya ulaştığında,
Albatı-conı utkup kelet.		Halk-tebaa selam verip geldi.
“Kara-Kula kaandı ceñip		"Kara-Kula kağanı yenerek,
Kıyınnañ bisti ayrıyla,		Izdıraptan bizi kurtarıp,
Cayım bergen örökön	8300	Özgürlük veren ulu adam
Cayaltalu Cañar” – dejiş,		Hünerli Cañar" - deyip,

Kojoñçılı, komışçılı		Şarkılı, kopuzlu
Utkup kelbey kanayttı.		Selamlayarak geldiler.
Mını ukkan Cañar baatır		Bunu duyan Cañar bahadır
Olorgo cartın aydıp beret.	8305	Onlara gerçeği söyledi.
“Slerge cayım bergen kiji		"Size özgürlüğü veren kişi
Kalak-kokuy, men emezim,		Ah ah, ben değilim,
Meniñ cañıs sıynım bolor,		Benim biricik kızkardeşim olur,
Onı körgön kiji bar ba?” – dep,		Onu gören biri var mı?" - diye,
Ol kalıktañ surap ugat.	8310	Halktan sorup dinledi.
Ondogı cuulgan ulusta		Orada toplanan ulusta
Körgön kiji cok boldı.		Gören yoktu.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Attiñ oozın bura tartıp,		Atın ağzını çevirip,
Onoñ arı cele beret.	8315	Ondan sonra gitti.
Kança tayga ol ajıp,		Nice taygalar aşıp,
Kança talay keçe beret.		Nice denizler geçti.
Tüş bolgondo amırı cok,		Gün olduğunda huzursuz,
Tün kirgejin uykuzı cok		Gece girdiğinde uykusuz
Tündü-tüştü barıp cadat.	8320	Gece-gündüz gitti.
Baza körüp cürer bolzo,		Baktı ki,
Ak tayga körünet.		Ak tayga göründü.
Ak taygaga çıgıp barza,		Ak taygaya çıktığında,
Ak-Boro mal cüret.		Ak-Boro mal yayılıyordu.
Con turgan cerge cetse,	8325	Yerleşim yerlerine ulaştığında,
Ak çıraylu albatı		Ak yüzlü halk
Anda curtap catkan emtir.		Orada toplanmıştı.

Cayaltalu Cañar dejiþ,		Hünerli Cañar deyip,
Andağı ulus tanığılap,		Oradaki halk tanıyarak,
Ezen-amır surajat.	8330	Hâl hatır sordular.
“Ol tuşta bolgon kiji		"O karşılaştığımız kişi
Meniñ cañıs sıynım bolor		Benim biricik kızkardeşim
Cañarçı dep attu edi.		Cañarçı idi.
Katap körgön kiji bar ba?” – dep,		Tekrar gören var mı?" - deyip,
Cañar baatır surulayt.	8335	Cañar bahadır sordu.
Körgön kiji tabılbayt.		Gören kimse bulunmadı.
Kalıñ conniñ ortozıla		Halkın arasından
Ak örgöögö cedip kelet.		Ak saraya yetip geldi.
At çakıga cortup kelerde,		At direğine hızla gelince,
At alatan alıptar	8340	At alan alplar
At çılbrıdañ tuttılar.		At dizgininden tuttular.
Ceñ tudatan ceten alıp		Yen tutan yetmiş alp
Cayaltalu Cañardı		Hünerli Cañar'ın
Koldorı ceñge badışpay		Elini yine sürdürmeyip
Ak örgöögö koltuktap kiydiret.	8345	Ak saraya koluna girerek saktular.
Ak-kaan örö turup,		Ak-kaan yerinden kalkıp,
Solun kijile ezendejet.		Yabancı kişiyle selamlaştı.
Adı-colın surajıp,		Kim olduğunu sorup,
Ak şirdekke oturguzat.		Ak şirdekke oturdu.
Ak-kaan sagalın sıymap,	8350	Ak-kaan sakalını sıvazlayıp,
Aydıp emdi oturat.		Konuşarak oturdu.
“Cayaltalu Cañar baatır		"Hünerli Cañar bahadır
Cañıs dep bodogom.		Tek diye biliyordum.

Ekü bolup kaldı, - deyt. -	İki oldu, - dedi.
Ozo ötköni sagal cok.	8355 Önce geçeni sakalsız.
Ekinçizi sagaldu” – deyt.	İkincisi sakallı" - diye söyledi.
“Ol meniñ sıynım bolgon,	"O benim biricik kızkardeşim,
Onı bedirep cürgen edim” – dep,	Onu arıyordum" - deyip,
Cañar baatır cartın aydat.	Cañar bahadır açıkça söyledi.
Ak-kaan aydat:	8360 Ak-kaan konuştu:
“Kıs kiji dep sesken edim.	"Kız kişi olduğunu sezdim.
Ay-kaanga cedetem dep	Ay-kaan'a yetişeceğim diye
Aydala, atangan edi”, - deyt.	Söyleyerek, gitti", - dedi.
Ança-mınça oturala,	Biraz otururarak,
Ak örgöödöñ Cañar çıgıp,	8365 Ak saraydan Cañar çıkıp,
Atanıp iybey kanayttı.	Atlanıp gitti.
Ayıl eezi albatızıla	Ev sahibi, halkla birlikte
Caan baatırdı üdejet.	Büyük bahadırı uğurladı.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Öskö collo oyto lo	8370 Diğer yola tekrar
Sıynın bedirep cortup iyet.	Kızkardeşini aramaya dörtñala gitti.
Tüş bolgondo, amırı cok,	Gün olduğunda, dinlenmeden
Tün kelgejin, uykuzı cok,	Gece geldiğinde, uykusuz,
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Kança tayga ajıp cüret.	8375 Nice taygalar aştı.
Kança talay keçe beret.	Nice denizler geçti.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Ayañ bolgon ak tayga	Derin ak tayga
Mında turbay kanayttı.	Orada duruyordu.

Ak tepseñge çıgıp barza,	8380	Ak eyer yastığına çıktı ki,
Ak-çookır mal turat.		Ak-çookır mal yayılıyor.
Anaň arı körör bolzo,		Ondan sonra bakınca,
Ak örgöö körünet.		Ak saray göründü.
Ak tayganı tömön		Ak tayga ormana
Atkan oktıy şuñup tüşti.	8385	Atılmış ok gibi daldı.
Calbış caldu Cal-Ceeren		Alev yeleli Cal-Ceeren
Alın-kolın alınbay,		Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay		Arka ayağını çekmeden
Tura tujüp, tıñdap aydat:		Durup, dinleyerek söyledi:
“Baybarak dep kaannıñ	8390	"Baybarak adlı kağanın
Ceezelü curtı bu edi.		Ağaç yosunlu yurdu burası idi.
Aızıda bis cüreriste,		Önceden geldiğimizde
Cañıs örgöö bolgon edi.		Tek saray idi.
Emdi eki örgöö bolup kaltır.		Şimdi iki saray olmuş.
Ne de bolzo, cañı örgöögö	8395	Ne olursa olsun, yeni saraya
Cedip amıraar kerek” – deyt.		Gidip dinlenmek gerek"- dedi.
Cañı örgöögö cortup kelip,		Yeni saraya hızla gelip,
Adın çakıga buulap iyet.		Atını direğe bağladı.
Tıñdalanıp turgança,		Dinlerken,
Cal-Ceeren ercine aydat:	8400	Cal-Ceeren kıymetli konuştu:
“Temir-Çookırdıñ kiştegen üni		"Temir-Çookır'ın kişneyen sesi
Kulagıma ugulgan” – deyt.		Kulağıma geldi" - dedi.
Ak örgöögö baskalakta,		Ak saraya adım atmadan,
Kelin kijiniñ bu üyde		Gelin kişinin bu evde
Bala caykap kojoñdogonı	8405	Çocuk sallayıp şarkı söylemesini

Cañarga cart uguldı,		Cañar açıkça duydu,
Baspay tıñdap tura berdi.		Basmadan dinleyip kaldı.
“Bayu-bayu, bay, bay.		"E- e, e, e.
Adazınıñ ardağı,		Babasının nazlısı
Enezi’niñ erkezi	8410	Anasının sevimlisi
Erten eneñ can keler.		Sabah anan dönüp gelir.
Baydın kuştın balazı,		Kutsal kuşun yavrusu
Bayu, Cañarçı Enezi.		Ee, Cañarçı anası.
Cal-Ceeren atka mingen		Cal-Ceeren ata binen
Cañar baatır ceeni.	8415	Cañar bahadır yeğeni.
Toygo bargan ol eneñ		Toya giden annen
Togus çardıñ edin ekeler”.		Dokuz öküzün etini getirir”.
Ayıldap bargan ol eneñ		Misafirliğe giden annen
Altı çardıñ edin ekeler”.		Altı öküzün etini getirir”.
Kojoñdogon kojoñ bojoordo,	8420	Söylenen şarkı bittiğinde,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Ak örgöögö kirip barat.		Ak saraya girdi.
Tör bajında kıs bala		Tör başında kız çocuğu
Kabay caykap kimirektenet.		Beşik sallıyordu.
Emeş caan boylu kıs	8425	Biraz daha büyük bir genç kız
Kazan şıbap, çegen azat.		Kazan sıvayıp, çegen hazırlıyordu.
Öskölöri kazan-ayak cunat.		Diğerleri kazan-kapları yıkıyordu.
Bala-barkala ezendejip,		Çoluk-çocukla esenleşip,
Cañar baatır otura tujüp,		Cañar bahadır oturup,
Ayıldın eezi kem dep,	8430	Ev sahibi kim diye,
Surap mında oturat.		Sordu.

Boylu kıs aydat:		Bekar kız söyledi:
“Kıstay-Mergen baatırdıñ		"Kıstay-Mergen bahadırın
Ak örgöözi edi” – deyt.		Ak sarayı idi"- dedi.
Abaykы kem deerde,	8435	Hanımy kim dediğinde,
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Cañarçы dep cañıs sıynы deerde,		Cañarçы adlı biricik kızkardeşı deyince,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Süüngenine çıdaşpay		Sevinçten sabırsızlıkla
Örö turup, otura tüjet.	8440	Yerinden bir kalkıp, bir oturdu.
Seniñ adıñ kem deerde,		Senin adın ne dediğinde,
Meniñ adım Calkıy deyt.		Benim adım Calkıy dedi.
“Sler kajı cerdiñ?		"Siz nerdensiniz?
Adı-colıgar kem?” – dep,		Adınız ne?”- deyip,
Boylu bala surap ugat.	8445	Kız çocuğu sorup dinledi.
Cayaltalu Cañar deerde,		Hünerli Cañar diyince,
Boylu bala otura tüjüp,		Bekar çocuk oturup,
Cüzün-bajın uujanıp		Elini yüzünü ovalayıp,
Örö turgan boyınça,		Yerinden kalkınca,
Arkıt ²⁵ , küpti bu bijıp,	8450	Arkıtı-küpü pişirip,
Ak çegeendi ayakka urup,		Ak çegeyi fıcana doldurup,
Cañarga mında tuda beret.		Cañar'a ikram etti.
Suuzap kalgan Cañar baatır		Susayan Cañar bahadır
Cañıs tınıp içip iyet.		Tek yudumda içti.
Boylu bala emdi bolzo,	8455	Bekar çocuk şimdi ise,
Altın takta cıldırıp kelet,		Altın tahtayı koydu,

²⁵ Arkıt: 1) Fıçı. 2) Süt torbası.

Alama-şikir aş-kursakla		Lezzetli yemeklerle
Solun kijini kündüleyt.		Yabancı kişiyi ağırladı.
Kojoñçı kısıtñ adı kem dep,		Şarkı söyleyen kızın adı ne diye,
Cañar baatır em surayt.	8460	Cañar bahadır şimdi sordu.
Caş kıs kemzinip,		Genç kız utanıp,
Cüzün ceñle cajırat.		Çeşit çeşit yenle saklandı.
Ol meniñ taadamnıñ		O benim dedemin
Cañıs caraş kızı edi.		Biricik güzel kızı idi.
Kiçü karındajınıñ	8465	Küçük kardeşinin
Kozıyt dep baatırdıñ		Kozıyt adlı bahadırın
Cañıs caraş kızı edi.		Biricik güzel kızı idi.
Enezi onıñ ol bolzo,		Annesi ise,
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağanın
Cinci dep kızı bolgon edi.	8470	Cinci adlı kızı idi.
Bu balanıñ adı Carajay” – deyt.		Bu balanın adı Carajay" -dedi.
A slerdiñ ceeneerdiñ adı		A sizin yeğeninizin adı
Küreñeş dep attu bolor” – deyt.		Küreñeş'tir"- dedi.
Kabayda catkan caş bala		Beşikte yatan küçük çocuk
Kıymıktanıp tabıştanat.	8475	Hareketlenip mızıldandı.
Carajay dep kiçinek kıs körzö,		Carajay adlı küçük kız baktı ki,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Ençikpey örö turup,		Telaşla yerinden kalkıp,
Eki kolgo kuçaktanıp,		İki elle kucaklayıp,
Erkeledip okşop iyet.	8480	Merhametle öptü.
Arı-beri ekçep,		Sağa sola sallayıp,
Erkeledip kojoñdoyt:		Şefkatle ninni söyledi:

“Cerge tepken teke omok,		"Yere basan teke canlı
Ceenin körgön taaygı omok.		Yeğenini gören dayı canlı.
Taşka tepken teke omok.	8485	Taşa basan teke canlı.
Taayın körgön ceeni omok.		Dayısını gören yeğen canlı.
Ceeren adım çakıda,		Ceeren atım direkte,
Ceenim meniñ kolımda.		Yeğenim kollarımda.
Kayış kamçım karımda.		Kayış kamçım dirseğimde.
Kayran ceenim koynımda.	8490	Değerli yeğenim kucağımda.
Erke caraş kojoñgo		Sevimli güzel şarkıyla
Emçek bala uyuktay beret.		Süt çocuğu uyuyuverdi.
Erkeledip ceenin		Okşadığı yeğenini
Taş kabayga eptep salat.		Taş beşiğe güzelce yerleştirdi.
Ak örgöödöñ ol çıgala,	8495	Ak saraydan çıkarak,
Attıñ eerin alıp iyet.		Atın eyerini aldı.
Kecim-tokum caya salat.		Eyer keçesini yaydı.
Küler artaş eerin castanıp		Dökme yük eyerini altına serip,
Cada berbey kanayttı.		Yatıyordu.
Ceeren adı sooduda,	8500	Ceeren atı soğuduğunda,
Cañar baatır amırayt.		Cañar bahadır dinlendi.
Boylu kıs ençikpey		Bekar kız telaşla
Çakı tözine bazıp kelet.		Direk dibine geldi.
“Caan kiji sler		"Ulu kişi siz
Ooringa cadıp amırabay	8505	Hastalanıp, huzursuzca
Calañ cerge ne cadıgar?” – deyt.		Derin yere niye yattınız?" - dedi.
Cañar baatır öñdöyip,		Cañar bahadır çıkıp,
"O-o, kalak, balam,		"Ah ah, yavrum,

Süüngenime ne undıdım:

Sevincimi niye unuttum:

Akañ-ceñeñder kayda bargan?" – deyt. 8510 Ağabeyin, yeğenlerin nerede yaşıyor?" -dedi.

“Ak-kaannıñ uulu

"Ak-kaan'ın oğlu

Arsılan dep baatır

Arsılan adlı bahadır

Ögüs-kaannıñ kızın alğan.

Ögüs-kaan'ın kızını almış.

Bistiñ bastıra caandaris

Bizim tüm büyüklerimiz

Toygo bargan edi” – deyt.

8515

Toya gitti" - dedi.

Aru keyge amırayın dep

Temiz havada dinleneyim diye

Cañar baatır cada берет.

Cañar bahadır yattı.

Arıp kalgan baatırım

Güçsüz kalan bahadırım

Amırap, sananıp cadala,

Dinlenip, düşüncelerle yatınca,

Ürgüğe emdi bastırdı.

8520

Ağırlık çöktü.

Süünip kalgan Cañar baatır

Sevinen Cañar bahadır

Uyuktay berbey kanayttı.

Uyuyordu.

Cılu, cılu ezin sogot,

Sıcak sıcak esinti vurdu,

Tamır-tımur caaş caadı.

Damla damla yağmur yağdı.

Temir-Çookır ercineniñ

8525

Temir-Çookır kıymetlinin

Kıştegen ünin Cal-Ceeren

Kışneyen sesini Cal-Ceeren

Cart ukkan boyınça,

Açıkça duyar duymaz,

Baza kıştep bu iyet.

Yine kışnedi.

Cañar baatır oygonboy

Cañar bahadır uyanamaz halde

Kalıñ uykuga bastırat.

8530

Derin uyku bastırdı.

Ança-mınça bolbodı,

Çok zaman geçmeden,

Cañarçı dep baatır kısıñ,

Cañarçı adlı bahadır kızın,

Kıstay-Mergen baatırdıñ

Kıstay-Mergen bahadırın

Caraş koo kojoñdorı

Güzel zarif şarkıları

Cal-Ceerenge cart uguldu.	8535	Cal-Ceeren'e açıkça duyuldu.
Cal-Ceeren cerdi çapçıp		Cal-Ceeren yere toynakla vurup
Açu-koron kiştep turat.		Acı acı kişnedi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Tüş cerinde tabıştı ugup,		Düş anında sesi duyup,
Oygonıp bolboy uyuktap cadat.	8540	Uyanamadan uyuyup kaldı.
Cal-Ceeren at emdi		Cal-Ceeren at şimdi
Çakı tözin bolgojın		Direk dibini ise
Kaptalga cetire kaza çapçıyt.		Karnına kadar kazıp toynakla vuruyor.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Kıstay-Mergen le Cañarçı	8545	Kıstay-Mergen ile Cañarçı
Cedip kelbey kanayttı.		Yetip geldi.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Kıstay-Mergenge aydat:		Kıstay-Mergen'e söyledi:
“Akam kelgen bolor dep,		"Ağabeyim gelmiştir diye,
Seni men meñdetkem” – deyt.	8550	Seni ben acele ettirdim" - dedi.
Akazın körgön Cañarçım		Ağabeyini gören Cañarçı'm
Süüngenine üzeni teppey		Sevinçle üzengiyi tepip
Attañ sekirgen boyınça,		Attan zıplar zıplamaz,
Akazınıñ üstine		Ağabeyinin üstüne
Köñkörö catkan boyınça,	8555	Yüz üstü yatınca,
Öksöp, ogurıp ıylay beret.		Yüksek sesle hüngür hüngür ağladı.
Temir-Çookır ercine at		Temir-Çookır kıymetli at
Cal-Ceerenge söykönip		Cal-Ceeren'e haykırıp
Cajırkap bu okıranat.		Gömülerek böğürdü.
Eki attıñ köstörineñ	8560	İki atın gözlerinden

Tamu caaştıy caaş caayt.		Cehennem yağmuru gibi yaş aktı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Oygonıp bolboy uyuktap cadat.		Uyanmaksızın uyudu.
Sıynı la küyüzi		Kızkardeşi ile damadı
Arı-beri onı ekçep,	8565	Onu sağa-sola sallayarak
Eki caaktañ okşop turat.		İki yanağından öptü.
Kıstay-Mergen ol aydat:		Kıstay-Mergen konuştu:
“Arjan-kutuk suu kayda?		"Kutsal yeraltı suyu nerede?
Cunup ne körböş” – deyt.		Niye yıkayıp bakmıyoruz" - dedi.
Cañarçı dep bu sıynı		Cañarçı adlı kızkardeşi
Arjan suula cunala,	8570	Kutsal suyla yıkayıp,
Tındu suunı içiret.		Tesirli suyu içirdi.
Ak arçuulla kaçarın		Ak örtüyle göz kenarlarını
Arlay tartkan boyunça,		Silince,
Arı-beri cañıp iyet.		Sağa-sola salladı.
Cayaltalu Cañar baatır	8575	Hünerli Cañar bahadır
Çoçugan(?) boyunça,		Birden irkilerek,
Turup kelgen boyunça,		Kendine geldiğinde,
Kandıy tiñ uyuktagam dep,		Nasıl derin uyumuşum deyip,
Cüzün-bajın uujanıp,		Elini yüzünü ovalayıp,
Cal-Ceerenin körör bolzo,	8580	Cal-Ceeren'e baktı ki,
Çakı tözin bolgojın,		Direk dibine,
Kaptılga cetire çapçıp saltır.		Karnına kadar toynakla vurarak tepmiş.
Cañıs sıynın tanıyla,		Biricik kızkardeşini tanıyarak,
Kabıra tutkan boyunça,		Kavrayıp tuttuğunda,
Eki caaktañ ol okşoyt.	8585	İki yanağından öptü.

Sıynın la küyüzin		Kızkardeşiyle damadını
Kabıra tutkan boyınça,		Kavrayıp tutunca,
Ermek aydıp ol bolboy		Konuşmadan
Elip-selip okşop turat.		Şefkatle öptü.
Oñdonıp kelgen kiyninde,	8590	Kendine geldikten sonra,
Ak örgöögö kirdiler.		Ak saraya girdiler.
Cañarçı uulın emizip,		Cañarçı oğlunu emzirip,
“Taanın kelgen kördiñ be?” – deyt.		"Dayının geldiğini gördün mü?" - dedi.
Calkıy dep boylu kıs		Calkıy adlı bekar kız
Ceñezine aydıp turat:	8595	Yengesine şöyle söyledi:
“Taayı bolzo ceenin maktap		"Dayının yeğenini övüp
Kandıy kojoñ çümdegenin		Söylediği şarkıyı
Slerler ukkan bolzogor!” – deyt.		Duysanız!" - dedi.
Cañar baatır emdi aydat:		Cañar bahadır şimdi söyledi:
“Meniñ kojoñım neme bedi.	8600	"Benim şarkım ne ki.
Carajaydıñ koo üni		Carajay'ın zarif sesi
Kulagıma cañılangan.		Kulağıma yankılandı.
Çümdep aytkan söstöri		Etkileyici sözleri
Cüregime tomulgan.		Yüreğıme dokundu.
Uçurlu caraş söstör ugup	8605	Anlamlı güzel sözleri duyup
Uyuktaganımdı bilbey kalgam.		Uyuduğumu bilmeden kalmışım.
Çın la Carajay dep adantır” – deyt.		Gerçekten Carajay adın gibisin" - dedi.
Boylu bala bolgojın		Gelin kız ise
Altın takta cıldırıp		Altın tahtaya getirip
Altan cüzün aş salat.	8610	Altmış çeşit yemek koydu.
Kıstay-Mergen küyüzi		Kıstay-Mergen damadı

Kolgo tutsa koyt etpes		Eline aldığı
Kara tajuurda arakını		Kara mataradaki içkisini
Kayın akazınıñ aldına		Kayınbiraderinin önünde
Tize ceñil çögödöp,	8615	Hafifçe diz çöküp,
Tili çeçen aydınat:		Tatlı dille söyledi:
“Emeş kezek sakıgan bolzogor,		"Bir süre bekleseniz,
Ceeneerdi algança,		Yeğeninizi alınca,
Bis cedip barar edibis” – deyt.		Biz gideriz" - dedi.
Cañar baatır aydat:	8620	Cañar bahadır konuştu:
“Tümen attar carıjarda,		"Bunca atın yarışında,
Cañıs Temir-Çookır cok.		Biricik Temir-Çookır yok.
Kança kalık cuularda,		Nice kalabalıklar arasında,
Kara cañıs sıynım cok.		Biricik kızkardeşim yok.
Kanayıp men oturatam.	8625	Ben nasıl oturayım.
Ölgön bolzo söögin tabarga,		Ölmüş olsa kemiğini bulmak için,
Tirü cürze sözün ugarga,		Diri ise sözünü duymak için,
Altay üstün altı ebirdim.		Altay üstünü altı kez gezdim.
Cerdiñ üstün ceti ebirdim.		Yeryüzünü yedi kez dolaştım.
Emdi mınay bu slerdi	8630	Şimdi bu şekilde sizi
Men taptım” – dep süünet.		Ben buldum" -diye sevindi.
Onoñ arı olurlor		Daha sonra onlar
Ozogızın oygortıp,		Maziyi uyandırıp
Eskindeezin eske alat.		Eskileri hatırladılar.
Onoyıp olor oturgança,	8635	Böylece otururken,
Eki kün ödö bertir.		İki gün geçmiş.
Baybarak kaan tugandarıla		Baybarak kağan akrabalarıyla

Alıptarın eeçitken		Alplarını hazırlamış
Altan altı ködöçilü,		Altmış altı yaverle,
Ceten ceti cedekçilü,	8640	Yetmiş yedi dizginci ile,
Cedip kelbey kanayttı.		Yetip geldi.
At çakığa cederde,		At direğine ulaşınca,
Cayaltalı Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
At alarga bazıp kelet.		At almaya geldi.
Ak çılbirdañ tudala,	8645	Ak dizginden tutarak,
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tudup baybarakka		Açıp Baybarak'a
Tuda bergen turbay kayttı.		Uzatarak tokalaştı.
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Süüngenine süre sıktap,	8650	Sevinçten ağlayıp,
Ermek aydıp ol bolboy,		Hiç konuşmadan,
Baybarak sagalı calbırıp		Sakalı dalgalanıp,
Cañar baatırdıñ üstindöön		Cañar bahadıra doğru
Cayıla berbey kanayttı.		Eğildi.
Cañar baatır ayda salat:	8655	Cañar bahadıra şöyle söyledi:
“Kuday oşkoş kudam!” – deyt.		"Tanrıya benzer dünürüm!" - dedi
Kabıra tutkan boyınça,		Kavrayıp tuttuğunda,
Balaga tüñey ol bodop,		Çocuğa da aynı şekilde saygı gösterip
Kara cerge bastırbay		Kara yere bastırmadan
Kuçaktanıp bu algan	8660	Kucaklayıp almış
Ak örgööni em köstöp		Ak sarayı şimdi gözetleyip
Bazıp iybey kanayttı.		İlerliyordu.
Koltukçılar, ködöçiler		Yardımcılar, yaverler

Alaň kaykap tura kalat.		Şaşkınlık içinde kaldılar.
Acıktu bütken baatır dejip,	8665	Ciddi yaratılışlı bahadır diyerek,
Araayınaň aydijat.		Yavaşça konuştular.
Cayaltalu Caňar baatır		Hünerli Caňar bahadır
Ak örgöönüň kaalgazın		Ak sarayın iki parçalı kapısını
Caňıs kollo aç tartıp,		Tek elle açıp,
Altın-möňün kudam dep	8670	Altın-gümüş dünürüm diye
Şireezine oturguzat.		Tahtına oturttu.
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Bajın caykap ol aydat:		Başını sallayarak konuştu:
“O-o, kalak, Kuday kudam,		"Ah sevgili, tanrı dünürüm,
Enemneň öskö kiji	8675	Anamdan başkası
Meni örö ködürbegen edi.		Beni ayağa kaldırmamıştı.
Cayaltalu Caňar dep,		Hünerli Caňar deyip,
Üç Kurbustan cayaptır.		Üç Kurbustan yaratmıştır.
Ölö berer tını cok,		Ölecek canı yok,
Özüp ceder caji cok dep,	8680	Artacak yaşı yok diye,
Kaandardaň ugup cüretem.		Kağanlardan işitmiştim.
Emdi boyım kördim” – deyt.		Şimdi kendim gördüm" - dedi.
Kaan kiji baybarak		Kağan kişi Baybarak
Oyto katap ol surayt.		Tekrar sordu.
Kara-Kula kaan la meniň	8685	Kara-Kula kağan ile benim
Kemibis uur dep sonurkayt.		Hangimiz ağır diye şaşırdım.
Caňar baatır aydat:		Caňar bahadır konuştu:
“Kara-Kula kaandı		"Kara-Kula kağanı
Kalak men ködürbedim.		Ah canım ben götürmedim.

Ugarga turgan bolzogor,	8690	Duyduklarına gelince,
Cañarçı keldeerdeñ ugıgar” – deyt.		Cañarçı geldiğinde (ondan) dinleyin" - dedi.
Kaan kijiniñ abakayı		Kağan kişinin hanımı
Bocoçı dep emegen		Bocoçı adlı kadın
Bozogonı altap kirele,		Eşiğe adım adım girerek,
Aydar sözün bu tappay,	8695	Söyleyecek söz bulamayıp,
Alañ kaykap anda turat.		Hayret içinde kaldı.
Kiji ukpagan kuuçın ugup		Kimsenin duymadığı sohbeti duyup
Kıymık etpey bu turat.		Kıpırdamadan burada durdu.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Eki koldoñ ezendejip,	8700	İki eliyle esenleşip
Eek-caak kuuçındajat.		Ağız ağıza verip sohbet etti.
“Kalak-kokuy kudagayım,		"Ah ah dünürüm,
Meneñ korkuy turgan bolor.		Benden korkmuş olmalısın.
Oynım ondıy kiji edim” – deyt.		Şaka yapmıştım" - dedi.
Kudagayı araay aydat:	8705	Dünürü yavaşça konuştu:
“Korkubadım, kalak, men, - deyt. -		"Korkmadım, canım, - dedi.
Solun kuuçın ugala,		Garip sohbeti duyunca,
Sonurkap tura kaltırım.		Şaşırıp kaldım.
Şoodıp caman aytpagar” – dep,		Sitem edip kötü söz söylemedim"- deyip
Epşi canın ebirip,	8710	Kadınlar kısmına dönüp,
Kança-kança kaya köröt.		Nice nice kayalar gördü.
Altın takta cıldırıp		Altın tahta üstüne getirip
Aş cüzinin çogup iyet.		Yemek çeşitlerini koydu.
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Karu meniñ kudam dep,	8715	Benim değerli dünürüm deyip,

Cayaltalu Cañar baatırdı		Hünerli Cañar bahadırı
Uulı bıla bu ekü		Oğlu ile bu ikisi
Torko kırpat ol kıptu		İpek dikişli
Şirdek üstine oturguzat.		Şirdek üstünde oturdular.
Cañar baatır bolgojın	8720	Cañar bahadır ise
Tepiş bajın terep,		Büyük tabağı hazırlayıp,
Aş bajınañ amzap		Yemeğin başından tadarak
Ajanıp mında oturat.		Karnını doyurdu.
Abakay kiji baybarakka		Hanımı Baybarak'a
Kolgo tutsa kıyt etpes,	8725	Kolunu bükmeden
Kızıl tajuurda arakını		Kızıl mataradaki içkiyi
Alıp berbey kanayttı.		Sunuyordu.
Kaan kiji baybarak		Kağan kişi Baybarak
Tize ceñil bu çögödöp,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Tili ceñil aydınıp,	8730	Tatlı dille konuşup,
Kızıl tajuurda arakını		Kızıl mataradaki içkiyi
Kudazına tutturat.		Dünürüne uzattı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Kızıl tajuurda arakını		Kızıl mataradaki içkiyi
Cañıs tınıp içele, aydat:	8735	Tek yudumda içerek, şöyle dedi:
“Taş taştagan cerde cadar,		"Taş atıldığı yerde kalır,
Bala bargan cerde cürer” – deyt.		Çocuk gittiği yerde büyür" - dedi.
Edi-kanı onıñ izip,		Gövdesi ısınıp,
Ermek-kuuçını köptöp kelet.		Sohbet, muhabbet koyulaştı.
Küreñeş dep ceeni	8740	Küreñeş adlı yeğeni
Taayınıñ koynına		Dayısının kucağına

Cügürip kelip oturıp alat.		Gelip oturdu.
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Ak örgöödöñ ol çıgıp,		Ak saraydan çıkarak,
Albatızın cakarar:	8745	Halkına yarlık verdi:
“Cayaltalu Cañar dep,		"Hünerli Cañar adlı,
Caan kudam kelgen uçun		Ulu dünürüm geldiği için
Buradıy caldulardı,		Yeleli erkek develeri
Bulut oşkoş kazılulardı		Bulut gibi yağlıları
Büktey bazıp soyıgar.	8750	Bükerek yüzün.
Arakı aştı temdep,		İçki, yemek yığıp,
Albatı-condı cuugar.		Halk-tebaayı toplayın.
Altı künge cırgazın” – deyt.		Altı gün eğlensinler" - dedi.
Onoyıp olor oturgança,		Böylece otururken,
Oyin-cırgal baştala beret.	8755	Oyun-eğlence başladı.
Olor kanayda cırgagan,		Onların nasıl eğlendiğinin,
Onoñ arızın ukpagam.		Dahasını duymadım.
Onoyıp cırgap oturgança,		Böyle eğlenirken,
Oduş küñneñ ödö bertir.		Otuz gün geçmiş.
Cayaltalu Cañar baatır	8760	Hünerli Cañar bahadır
Anda uluska aydıp turat:		Oradaki halka şöyle söyledi:
“Kalak-kokıy, törögöndörim,		"Ah ah dünürüm,
Altayımnañ atanganım		Altay'ımdan ayrılalı
Altı cılga cede berdi.		Altı yıl oldu.
Arık ta bolzo, malım bar,	8765	Zayıf da olsa, malım var,
As ta bolzo albatım bar,		Az da olsa halkım var,
Eki emeenim sakıp cat,		İki hanımım bekliyor,

Mege canar kerek” – deyt.		Dönmem gerek" - dedi.
Kaan kiji Baybarak		Kağan kişi Baybarak
Örö turup ol aydat:	8770	Yerinden kalkıp söyledi:
“Bis baza slerle kojo		"Biz de sizinle birlikte
Slerdiñ cerge bararıs.		Yurdunuza geleceğiz.
Men baldarımdı slerge		Çocuklarımı sizlere
Ayıldadatan uçurlu” – deyt.		Misafir bırakacağım" - dedi.
Kaan kiji Baybarak	8775	Kağan kişi Baybarak
Közüyt dep karındajın		Közüyt adlı kardeşine
Köstöp emdi cakarar:		Bakarak yarlık verdi:
“Tebeede mal artar,		"Otlakta mal kalır,
Tergelü curt artar,		Saraylı yurt kalır,
Baatırlardı başkarıp,	8780	Bahadırları yönetip,
Odunduga condı başta.		Odunluğa halkı yönlendir.
Odorluga maldı sal” – deyt.		Otlağa malı sal" - dedi.
Közüyt örö turup,		Közüyt yerinden kalkıp,
Aydıp turbay kanayttı: “Ce!”		Şöyle söyledi: "Tamam!"
Ak-kaan Baybarakka aydat:	8785	Ak-kaan Baybarak'a söyledi:
“Baratan cereer ıraak col.		"Gideceğim yer uzak yol.
Altayaarga sanaarkabagar.		Yurdunuz için üzölmeyin.
Sler canıp kelgençe,		Sizler dönüp gelene kadar,
Arsılan dep uulımdı		Arsılan adlı oğlumu
Slerdiñ Altayga iyerim” – deyt.	8790	Altay'ınıza göndereceğim" - dedi.
Baybarak kaan abakayıla,		Baybarak kağan hanımıyla,
Kıstay-Mergen uulıla,		Kıstay-Mergen oğluyla,
Cañar baatır sıynıla		Cañar bahadır kızkardeşiyle

Iraak katu colgo		Uzak yol için
Alañzıbay beletenet.	8795	Oyalandan hazırlandı.
Üç baatır emdi bolzo		Üç bahadır şimdi
Altın üygen tudunıp,		Altın dizgini tutup,
Ak örgöödöñ çıktılar.		Ak saraydan çıktılar.
Altın-möñün üygenderin		Altın-gümüş dizginlerini
Arı-beri cañıp iyet.		Sağa-sola salladı.
Tört at bolgojın	8800	Dört at ise
Caş ölöñdi caya baspay,		Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip kelet.		Güzelce ilerledi.
Üç baatır bolgojın		Üç bahadır
Tört attı eertep iyet.	8805	Dört atı eyerledi.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Baybarak dep bu kaannıñ		Baybarak adlı kağanın
Ak-Boro atka mingen		Ak-Boro ata binen
Oçıy dep kiçü uulı		Oçıy adlı küçük oğlu
Cedip kelgen mında turat.	8810	Buraya geldi.
Cayaltalı Cañarla		Hünerli Cañar'la
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tudup ezendejet.		Uzatarak selamlaştı.
Ermek-kuuçındı ugala,		Sohbeti duyunca,
Ene-adazına ol çalçıyt.	8815	Ana-babasına huysuzluk etti.
“Caan uulaar slerdıñ bolordo,		"Büyük oğullar sizinken,
Kiçü uulaar öskö bö?!” – deyt.		Küçük oğullar farklı mı?!" - dedi.
“Neniñ uçun udagañ?!” – dep,		"Niçin acele etmediniz?!" - deyip,
Kaan kiji uulına		Kağan kişi oğluna

Kizirt etpey kanayttı.	8820	Kızdı.
Oçıy uulı aydıp turat:		Oğlu Oçıy şöyle dedi:
“Kayran meniñ ada-enem,		"Benim değerli ana-babam,
Karıp, cüüle berdeer be?		Yaşlanıp, aklınızı mı yitirdiniz?
Aysa bolzo slerler		Söylesenize
Açu-koron arakıga	8825	Acı-zehir içkiden
Cüülip kalgan ulus pa? – deyt.		Halk aklını mı kaçırdı?"- dedi.
Tük tanışpas maldı		Tüyü sayılmaz (çok sayıdaki) malı
Ebirip mege kelerge		Dolaşıp bana gelmeniz
Eki ay ödö berdi.		İki ayı geçti.
Elçi ne iybedeer?!” – deyt.	8830	Neden elçi göndermediniz?!" - diye söyledi.
Adalu-uuldunıñ kıygızına		Baba-oğulun bağrıışmasına
Andağı ulustıñ kıygızına		Oradaki halkın gürültüsü üzerine
Baybarak dep kaannıñ		Baybarak adlı kağanın
Karındajı Közüyt emes bolzo,		Kardeşi Közüyt de,
Bazıp kelgen boyınça,	8835	Gelir gelmez,
Akazınıñ kolınañ tartıp,		Ağabeyinin kolundan çekip,
Araayınañ mekeleyt:		Yavaşça ikna etti:
“Kalak-kokuy, aka, - deyt		"Ah, ah ağabey, - dedi
Sler, caan kaan kiji,		Siz, ulu kağan kişi,
Kanayıp bilbey turugar?	8840	Nasıl bilmezsiniz?
Tük tanışpas maldı		Tüyü sayılmaz (çok sayıdaki) malı
Ebirip bogo ekelgençe,		Çevirip getirirken,
Eki ay ödö berbey.		İki ay geçti.
Ogo ne çuguldandar? – deyt.		Ona neden kızdınız? - dedi.
Oçıy uulaar bu slerle	8845	Oçıy oğullar sizinle

Kojo do bargayla		Birlikte gelirken
Albatı la ak bıyandı		Halk ve ak malı
Kança tümen alıptarla		Çok sayıda alpı
Men başkarıp catkayım” – deyt.		Ben yönettim" - dedi.
Baybarak kaan aydat:	8850	Baybarak kağan konuştu:
“Oçıy balam kapşay		"Oçıy yavrum hemen
Ak-Çeçek ejiñdi		Ak-Çeçek hanımını
Kojo beri sen ekel.		Birlikte getir.
Solun Altay körzin” – deyt.		Yabancı yurdu görsün" - dedi.
Adazı aytkan mında turdı.	8855	Babası böyle söyledi.
Oçıy uulı sügünip		Oğlu Oçıy sevinip
Örgöözine eles etti.		Sarayına doğru fırladı.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Oçıy dep uulı		Oçıy adlı oğlu
Ak-Çeçek abakayıla	8860	Ak-Çeçek hanımıyla
Ak-Boro attarga mingen		Ak-Boro atlara binmiş
Cedip kelgen mında turat.		Yetip geldi.
Bejen ciit ikiliçilü		İkili çalan elli yiğitle
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Barar cerge belen turdı.	8865	Yolculuk için hazırlandı.
“Albatıma bolgojın		"Halkıma
Ot kalap tüşpezin,		Ateş özü düşmesin
Ak bıyanga bolgojın		Ak malıma
Suu kalap tüşpezin.		Sel düşmesin.
Bis ebirip kelgençe	8870	Biz dönüp gelene dek
Ezen-amır çatsın” – deyt.		Esenlik-huzur olsun" - dedi.

Albatızıla ezendejip,		Halkıyla esenleşip,
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Altay cerin bu köstöp,		Altay yerini gözetleyip,
Eki cakşı uulıla,	8875	İki yakışıklı oğlu ile
Eki caraş keldile,		İki güzel gelini
Abakayıla bu kojo		Eşiyle birlikte
Cayaltalu Cañardı eeçiy		Hünerli Cañar'ın peşisıra
Attıñ oozın bura tartıp iyet.		Atın ağzını çevirdi.
Ak-kaan olordoñ artpay	8880	Ak-kaan geride kalmayıp
Olorlo kojo baza barat.		Onlarla birlikte geldi.
Albatı-comı üdejip		Halk-tebaa uğurlayıp
Artıp kalbay kanayttı.		Geride kaldı.
Törögön-tuugan ulustar		Akraba-hısım halklar
Tündü-tüştü barıp cadat.	8885	Gece-gündüz ilerledi.
Bejen uul ikili oynoyt,		Elli oğul ikili çaldı,
Bejen kelin kojoñ çöyöt,		Elli gelin şarkı söyledi,
Sır cırgalda barıp cadat.		Coşkuyla gittiler.
As bargan ba, uzak bolgon bo,		Az gidip, uz gidip,
Baza körüp cürer bolzo,	8890	Tekrar baktılar ki,
Ak-kaannıñ Altayına		Ak-kaan'ın yurduna
Cedip kelgen cürgileyt.		Gelmişler.
Ak örgöögö cedele,		Ak saraya varınca,
At çakıga tüştiler.		At direğine indiler.
Ak-kaannıñ Arsılan uulı	8895	Ak-kaan'ın Arsılan oğlu
Altan alıptı ol baştap,		Altmış alpı yönlendirip,
Ayılçı ulustıñ attarın alat.		Misafir halkın atlarını aldı.

Eki künge amıraar dejiþ,	İki gün dinlenelelim deyip
Ak örgöögö kirdiler.	Ak saraya girdiler.
Arakı-çegen, aş-kursak	8900 İçki-çegen, çeşitli yemekler
Anda belen ol emtir.	Orada hazırlanmış.
Ak-kaannıñ abakayı	Ak-kaan'ın hanımı
Ak-Tuuçı dep bu kiji	Ak-Tuuçı adlı kişi
Ayılçıların kündüleyt.	Konuklarını ağırladı.
Anda cuulgan ulustıñ	8905 Orada toplanan halkın
Kızıl çööçöy kolgo oynop,	Kızıl kadeh elinde oynayıp,
Kojoñ-cañar cañılanat.	Şarkıları yankılandı.
Onoyıp cırgap oturganca,	Oynayıp eğlenerek
Eki kün ödö bertir.	İki gün geçmiş.
Ak-kaan uulına aydat:	8910 Ak-kaan oğluna söyledi:
“Közüyt baatırıla ekü	"Közüyt bahadırla ikimiz
Til alıjıp turarıñ.	İstişare ettik.
Eneñ le men ekü	Annenle ben ikimiz
Kudalarım la kojo	Dünürlerimle birlikte
Cayaltalı Cañar baatır	8915 Hünerli Cañar bahadır
Cañı bu kudamıñ	Yeni dünürümün
Altayına bararım” – deyt.	Yurduna gidiyorum" - dedi.
Ak örgöödöñ çıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Attarın olor eertep iyet.	Atlarını hazırladılar.
Ak-kaan bolgojın	8920 Ak-kaan ise
Albatızıla ezendejip,	Halkla esenleşip,
Alkış-bıyan söstör aydat.	Dua-şükran sözleri söyledi.
Ak-kaannıñ uulı	Ak-kaan'ın oğlu

Adazına la Enezi'ne		Babası ile anası için
Eki Ak-Boro attı	8925	İki Ak-Boro atı
Eertep berbey kanayttı.		Eyerledi.
Ayılçı ulustar atanıp,		Konuk halklar ayrılıp,
Cayaltalu Cañar baatırdı eeçiy		Hünerli Cañar bahadırın peşisıra
Attarınıñ oozın bura tartıp,		Atlarının ağzını çevirip,
Celip iybey kanayttı.	8930	Dörtnala gitti.
Kuskun uçup uçına cetpes		Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın		Çorak çölü
Kuyun keptü ötküleyt.		Fırtına gibi geçtiler.
Sañıskan uçup uçına cetpes		Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın	8935	Sarı çölü ise
Salkın keptü ödö beret.		Rüzgâr gibi geçti.
Kança talay keçe beret.		Nice denizler geçti.
Tüş kirgejin uykuzı cok		Gece girdiğinde uykusuz
Barıp catpay kanayttı.		İlerliyordu.
Carkırak caraş ünile	8940	Etkileyici güzel sesiyle
Cañar baatır kojoñ baştayt.		Cañar bahadır şarkıya başladı.
Sıynı, törögön-kudaları		Kızkardeşi, akraba-dünürleri
Ün birigip kojo çöyöt.		Ses verip eşlik etti.
Bejen cakşı uuldar,		Elli yakışıklı oğul,
Bejen caraş kıstar	8945	Elli güzel kız
Olorlo kojo kojoñdoyt.		Onlarla birlikte şarkı söyledi.
Kak agaştan bür çıgat,		Kuru ağaçtan yaprak çıktı,
Katu cerdeñ kök tomulat.		Sert topraktan kök söküldü.
Çirik cadık bürlenip cadat.		Çürük kopmuş dallar tomurcuklandı.

Cersü cadık aňdanıp özöt.	8950	Yerdeki dallar hareketlenip büyüdü.
Uyalu kuştar bolgojın		Yuvalı kuşlar
Uyazın taştap eeçiy ugat.		Yuvasını bırakıp peşinden dinledi.
Balalu aňdar bolgojın		Yavrulu hayvanlar
Balazın taştap eeçiy ugat.		Yavrusunu bırakıp ardından dinledi.
Alıp kezer baatırlar	8955	Alp cesur bahadırlar
Kojoňdoordo – ün caňıs.		Şarkı söylerken- ses yankılandı.
Ercinelü attardıñ		Kıymetli atlar
Eles etse – maň caňıs.		Gözden uzaklaşırken- nal sallandı.
Caan, caan taygalarđı		Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aşkılayt.	8960	Toynak değmeden aştlar.
Caan, caan suulardı		Büyük büyük suları
Kuyruk tiybey keçkileyt.		Kuyruk değmeden geçtiler.
Şuurgandu tayga ajat,		Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet.		Dalgalı denizler geçti.
Emdi körüp cürer bolzo,	8965	Şimdi baktılar ki,
Cayaltalu Cañar kaannıñ		Hünerli Cañar kağanın
Altayına cedip keltiri.		Yurduna gelinmiş.
Akalu-sıyındı baatırlar,		Ağabey-kardeş bahadırlar,
Adalu-uuldu kaandar,		Baba-oğul kağanlar,
Enelü-uuldu erkeler,	8970	Ana-oğul sevimliler,
Akalu-karındaştı ulustar		Ağabey-kardeş halklar,
Bejen kojoňçı kelinder,		Elli şarkıcı kız,
Bejen ikiliçü uuldar		Elli ikili çalan genç,
Katap kojoň-cañar baştayt.		Birlikte şarkı-eğlenceye başladı.
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	8975	Hünerli Cañar bahadırın

Eki emeeni oturarda,	İki hanımı otururken,
İzü, izü salkın soktı,	Sıcak sıcak rüzgâr esti,
Caan urgun caaş caadı.	Şiddetli sağanak yağış yağdı.
Bu ne atazı boldı dep	Bu da neyin nesi deyip
Altın-Tana la Kün-Keldi 8890	Altın-Tana ile Kün-Keldi
Ejik bılaajıp çıktılar.	Eşiği adım adım çıktılar.
Altın-Tana aydıp turat:	Altın-Tana şöyle söyledi:
“Cayaltalu Cañar ejis	"Hünerli Cañar
Canıp keleetken emtir” – deyt.	Dönüp gelmiş" - dedi.
Kün-Keldi kuuçındayt: 8985	Kün-Keldi anlattı:
“Cañarçı dep ol sıynın	"Cañarçı adlı kızkardeşini
Bistiñ cerden tapkan,	Bizim yurdumuzda bulmuş.
Akamnıñ eji emtir.	Ağabeyimin eşiymiş.
Bir uul balalu emtiri.	Bir oğlu varmış.
Seniyi baza uul iyne. 8990	Sende de oğul var.
Meniyi deze kıs” – dep,	Benimkisi kız" deyip,
Kunukçıldı aydınat.	Hüzünle söyledi.
Altın-Tana aydıp turat:	Altın-Tana şöyle dedi:
“Kıs la uuldıñ nezi başka?	"Kızla oğulun nesi başka?
Cañarçını körgön bediñ? 8995	Cañarçı'yı gördün değil mi?
Bis eküni kanayıp ekelgen?” – deyt.	Bizim ikimizi nasıl alıp geldi?" - dedi.
Kuuçın bojoy bererde,	Sohbet biterken,
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Eki balanı eki kolgo	İki çocuğu iki kolla
Kuçaktanıp algan çıgıp kelet. 9000	Kucaklayıp çıktı.
Eki kelin kayra körüp	İki gelin geriye bakıp

Alaň kayak tura berdi.		Hayret içinde kaldı.
Eki boyı imdejip,		İkisi gözle işaret edip,
“Ak ögöniň kaalgazın		"Ak sarayın iki parçalı kapısını
Kanayıp açıp iydi” – deyt.	9005	Nasıl açtı" - dedi.
Altın-Tana ayda salat:		Altın-Tana şöyle söyledi:
“Kıs dep kımzınba” – deyt.		"Kız diye küçümseme" - dedi.
Kün-Keldi kemzinip,		Kün-Keldi pişman olup,
Cer-Kindigi Enezi’neň		Cer-Kindigi Enezi’nden
Kıs balazın kolgo alıp,	9010	Kız çocuğunu kucığına alıp,
Erkeledip mında turat.		Burada sevdi.
Ança-mınça turgança,		Çok zaman geçmeden,
Kojoň-caňar Altayga		Şarkı-eğlence Altay'da
Caňılana berbey kanayttı.		Yankılandı.
Agalu-sıyınduniň ünderi	9015	Ağabey-kardeşin sesleri
Aňılanıp ugulat.		Dikkat çekti.
Emdi körör bolgojın		Şimdi bakınca,
Eki mürküt, eki kuskun,		İki kartal, iki kuzgun,
Ezer-sezer eki iyt,		Sezici iki köpek,
Eki ögüs bu ayular	9020	İki erkek ayı
Onçozi cüre bergen emtir.		Birlikte yürümüş.
Cüs ceeren attu		Yüz ceeren atlı
Cüs baatır bolgojın,		Yüz bahadır ise,
Albatızın baştap,		Halkını yönetip,
Udura utkup barbay kayttı.	9025	Karşıdan selam vererek döndü.
Eki kelin balazın,		İki gelin çocuğunu,
Cer-Kindik Enezi’ne berele,		Cer-Kindik Enezi’ne vererek,

Aş-kursaktı beletegileyt.		Yemekleri hazırladılar.
Ak-kaan körüp turza,		Ak-kaan baktı ki,
Eki kara mürkütter	9030	İki kara kartal
Ak ayastñ üsti bile		Ak aydınlığın üstüyle
Katu buluttı kanattarıla		Sert bulutlu kanatlarıyla
Keze sogup kelip cadat.		Vurup geldi.
Eki kuskun eeçiy-teeçiy		İki kuzgun peşisıra
Kurkuldayıp uçup keldi.	9035	Öterek uçtu.
Bu camanga ba, cakşıga be dep		Bu kötü mü, iyi mi diye
Ak-kaan alañ kaykap,		Ak-kaan şaşırıp,
Cayaltalu bu Cañardañ		Hünerli Cañar'dan
Surap turat araayın.		Yavaşça sordu.
Cañar baatır katkırıp,	9040	Cañar bahadır kahkahalar atıp,
“Cakşıga emey, kudam,		"İyi tabii, dünürüm,
İris ekeletken emtiri” – deyt.		Mutluluk, saadet gelmiştir" - dedi.
Eki mürküt kelele,		İki kartal gelerek,
Agalu-sıyındunıñ carındarına		Ağabey-kardeşin yanına
Otura berbey kanayttı.	9045	Kondu.
Eki kuskun keydeñ tüşpey		İki kuzgun havadan inmeden
Ebire uçup kojo baraat.		Etrafta uçarak birlikte geldi.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Ezer-kazar eki iydi		İki heybetli büyük köpek,
Cedip kelgen boyunça,	9050	Gelir gelmez,
Eki attı mında tanıp		İki atı tanıyarak
Eer kajına cetire		Eyer kaşına kadar
Kalıp çıgıp, kñzıp		Çıkıp, ağlayarak

Calap turbay kanayttı.		Yaladılar.
Anaň arı baraatsa,	9055	Ondan sonra vardıklarında,
Eki ögüs kara ayu		İki kara erkek ayı
Maňtap kelgen boyunça,		Koşuşturalar gelir gelmez,
But bajına turgulap		Ayaklarının üstüne kalkıp,
Udura utkup keldiler.		Karşıdan selamlayarak geldiler.
Kudalardıň attarı	9060	Dünürlerin atları
Eki ayudaň ürkügilep,		İki ayıdan korkarak,
Calaňdap maňtajat.		Dönüp koşuştular.
Caňar baatır ayuların		Caňar bahadır ayılarını
Arga bıla mekelep,		Avutarak,
“Oyto türgen canaar” – deerde,	9065	“Çabuk geri dönün” - dediğinde,
Ogurijip anda oyto		Böğürüp tekrar
Ak örgöni olor köstöp,		Ak sarayı gözetleyip,
Maňtaja berbey kanayttı.		Koşturdular.
Baybarak dep kaan kiji		Baybarak adlı kağan kişi
Barbak sagalın sıymay tudup,	9070	Barbak ağacı gibi sakalını sıvazlayıp,
Köziniň cajın mında arlap,		Gözünün yaşını silerek,
Tırkıruuş ünile mında aydat:		Titreyen bir sesle şöyle söyledi:
“Karıp cajım cetkençe,		"Yaşlılık çağım gelene kadar,
Kaçan da mınayıp korkubagam.		Bu kadar korkmamıştım.
Attaň aray cıgılbadı, - deyt.	9075	Attan zar zor inemedim, - dedi.
O-o Kuday, baş bolzın,		Ah dünür, sağol,
Mendiy kargan kijini		Benim gibi yaşlı kişiyi
Kanaytkay ne ol ekü?		Bu hale getiren iki kişi kim?
Cüregim kecirimde oşkoş” – dep,		Yüreğim ağzımda sanki" - diye,

Kargan kaan ol kiji	9080	Yaşlı kağan kişi
Katap, katap üşküret.		Nefes nefese kaldı.
Alıp kezer baatırlar		Alp cesur bahadırların
Onçozi sır katkıda.		Hepsi kahkahalar attı.
Cayaltalu Cañar aydat:		Hünerli Cañar söylemiş:
“Korkubagar, kudam, - deyt, 9085		"Korkmayın, dünürüm, - dedi,
Kaçan cedip barzabıs,		Vardığımız zaman,
Men ol eküdi		Ben o ikisini
Kıncılap, buulap salarım”.		Zincire vurup, bağlayacağım.
Oyın-cırgal, katkıda		Oyun-eğlence, kahkahalarla
Onoñ arı baratsa,	9090	Daha sonra ilerlediklerinde,
Cüs ceeren atka mingen		Yüz ceeren ata binen
Cüs tüñey baatırlar		Yüz eş bahadır
Albatı-condı baştagan		Halk-tebaayı yönetmiş
Utkup udura keldiler.		Karşıdan selamlaşarak geldiler.
Ezen-amır surajıp,	9095	Hal-hatır soruşup,
Ermek-kuuçın köptödi.		Sohbet koyulaştı.
Oyın-cırgal, katkıda		Oyun-eğlence, kahkahalarla
Ondogı Altay cañılanat.		Oradaki yurt yankılandı.
Con başçızı Çaadak baatır		Topluluğun başçısı Çaadak bahadır
Calbıštu ottoñ salala,	9100	Harlı ateş yakarak,
Caan aştan ürusteyt,		Büyük yemeğe üfleyip
Ayıldap kelgen uluska		Misafir gelen halka
Ak sütti amzadat.		Ak sütü tattırdı.
Arakı dep açu aştan		Sert içkiyi de
Eeçiy-teeçiy urup turat.	9105	Ardından sundu.

Ceen kiji kelgen dejip		Yeğen kişi gelmiş diyerek
Tepşide etle kündüleyt.		Büyük tabakta et ikram etti.
Kündük cerge cetpey turup		Güneşli yere vardıklarında
Oyın-cırgal kürküredi.		Oyun-eğlence arttı.
Cayaltalı Cañar baatır	9110	Hünerli Cañar bahadır
Cal-Ceerenge mine sogot.		Cal-Ceeren'e bindi.
“Antıgarlu töröön-tugandarım,		Sadık akrabalarım, yakınlarım,
Attarıgarga miniger.		Atlarınıza binin.
Ak örgöögö cedelik,		Ak saraya gidelim,
Aylımnañ men atanganım	9115	Evimden ayrılalı
Altı cıldı aja bergen.		Altı yılı geçti.
Cerimneñ men çıkalı		Yurdumdan çıkalı
Ceti cılga cede bert” – deyt.		Yedi yıla yaklaştı." - dedi.
Alıp kezer baatırlar		Alp cesur bahadırlar
Ayılçıların atandırar.	9120	Misafirlerini yolladılar.
Arı bolup cortordo		Hızla uzaklaşırken
Kojoñ-komus cañırayt.		Şarkı, kopuz sesleri yankılandı.
Cañar baatır tugandarıla		Cañar bahadır yakınlarıyla
Ak örgöögö cedip kelze,		Ak saraya geldiğinde,
Albatı cüzi kızıl ört,	9125	Halkın yüzü kızıl ateş,
Attar tınıjı kuu tuman		Atların nefesi beyaz duman
Cuulıp kalgan mında		Toplandıklarında
Cer odular salıp algan		Yer ateşleri yakıp
Aş-kursaktı beleteyt.		Yemeği hazırladılar.
Kazı-karta bolgojin	9130	Yağ, bağırsak ise
Kazandarga bu kaynayt.		Kazanlarda kaynadı.

Cayaltalu bu Cañardıñ		Hünerli Cañar'ın
Eki emeeni bolgojın		İki hanımı
Eki balazın kuçaktangan		İki çocukları kucağında
Udura utkup kelele,	9135	Karşıdan selam vererek gelip,
Ezen-amır surajat.		Hal-hatır sordular.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
At üstineñ ol tüşpey		At üstünden inmeden
Eki balazın kolgo alıp		İki çocuğunu kollarına alıp
Elip-solıp okşop turat.	9140	Sevip öptü.
At çakıga cederge,		At direğine geldiğinde,
Altan tümen alıptarı		Altmış tümen alpları
Ayılçılardıñ adın alat.		Konukların atını aldı.
Eki ceñezi bolgojın,		İki yengesi ise,
Cañarçıñ uul balazın		Cañarçı'nın erkek çocuğunu
Kolgo alıp bılaajat.		Kucağına alıp ilerlediler.
Cer-Kindigi Enezi	9150	Cer-Kindigi Enezi
Cedip kelgen boyınça,		Gelir gelmez,
“Ceen uulım bu” – deyle,		"Yeğen oğlum bu"- diyerek,
Kabıra tudup okşop iyet.		Kavrayıp öptü.
Eki ceñezi ceen uuldı		İki yengesi yeğen oğlu
Elip-selip okşop turat.	9155	Sevip öptü.
Tumçugına kül sürtüp,		Burnuna kül sürüp,
Turguza olor urujat.		Etrafa saçtı.
El-töröondör tanıjıp,		Halk ile akrabalar tanışıp,
Eki caaktañ okşojıp,		İki yanaktan öpüşüp,
Ermek-kuuçın baştaladı.	9160	Sohbet-muhabbet etmeye başladı.

Ayıldap kelgen ayılçıların		Misafirliğe gelen konuklarını
Ak örgöögö kiydiret.		Ak saraya soktular.
Cañarçı dep baatır kıs		Cañarçı adlı bahadır kız
Cer-Enezile ezendejet.		Cer-Enezi'yle selamlaştı.
Cer-Kindigi Enezi	9165	Cer-Kindigi Enezi
Cañarçı dep caraş kıstı		Cañarçı adlı güzel kıızı
Kabıra tudup okşop iyet.		Kavrayıp tutarak öptü.
Töröön-tuugan ulustar		Akraba-hısımlar
Ak örgöögö kirgileyt.		Ak saraya girdiler.
Ayıldap kelgen ulustı	9170	Misafirliğe gelen halkı
Altın-möñün bu sürlü		Altın-gümüş işlemeli
Taktalarga kıcırat.		Tahtalara davet ettiler.
Kırpat torkolo kıptagan		İpek işlemeli
Şirdekterge oturguzat.		Tahtta oturttu.
Alıp kezer baatırlar	9175	Alp cesur bahadırlar
Ak kemirçek şirdekter		Ak kemirçek şirdekter
Altan cüzün aş salgan.		Altmış çeşit yemek hazırlamış.
Alama-şikir aş-kursak		Lezzetli yemek
Anda tolo berbey kayttı.		Oraya doldu.
Ayılçı ulus ajanıp,	9180	Ev sahibi halk yemek yiyip,
Ozogızın oygartıp,		Öncekileri canlandırıp,
Eskidezin eltertet.		Eskileri yad ettiler.
Ondogı bolgon kuuçıındı		Oradaki sohbeti
Oñdop, cazap ukpagam.		Daha da duyamadım.
Kojoñ-cañar çöyüip	9185	Şarkı-eğlence sesleri
Ak örgöögö cañılanat.		Ak sarayda yankılandı.

Cañar baatır emdi	Cañar bahadır şimdi
Ak örgöödöñ çıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Albatı-congo car etti:	Halk-tebaaya buyurdu:
“Eki balamnıñ adın adaarga 9190	"İki çocuğumun ad alması şerefine
Carlu toy edetem! –deyt. -	Büyük toy yapacağım!- dedi.
Cüs ceeren attu	Yüz ceeren atlı
Cüs tüñey kezerlerim,	Yüz eş cesurlarım,
Ak örgööni korızın – deyt. -	Ak sarayı korusun - diye söyledi.
Kança tümen alıptarım, 9195	Tümenlerce alpım,
Elçiğe bararga beleteneer – deyt.	Elçi olup gitmeye hazırlanın - dedi.
Cerdin üstinde ceten kaan	Yeryüzünde yetmiş kağan
Onçoızı toygo kelzin – deyt.	Hepsi toya gelsin - dedi.
Til bilişpes conıma	Dili bilinmeyen halkıma
Baza elçi salzın – deyt. 9200	Tekrar elçi salsın - diye söyledi.
Iraaktazı attu kelzin,	Iraktaki atlı gelsin,
Cuuktazı coyu kelzin,	Yakındaki yaya gelsin,
But cektorın ulabıla,	Sakatlar değnekli,
Kös cektorın cedekbile -	Körler kılavuz ile
Onçoızın bogo cuugar!” – deyt. 9205	Hepsini buraya toplayın!" - dedi.
Albatı-conı tüymey beret,	Halk-tebaa telaş içinde,
Alıp-külük baatırlar	Alp-pehlivan bahadırlar
Altan kaannıñ cerin köstöp	Altmış kağanın yerini izleyerek
Eles edip cüre beret.	Gözden uzaklaştı.
Ceñ tuturbas kezerler 9210	Yen tutturmayan cesurlar
Ceten kaannıñ cerin köstöp,	Yetmiş kağanın yerini izleyip,
Cer başka atanat.	Başka yere doğru ilerlediler.

Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Baza katap car edet:		Tekrar yarlık verdi:
“Cer-telekeydiñ uluzı	9215	"Muhitimizin ulusu
Tekşi cip toygodıy		Hepinizin doyacağı kadar
Altan cüzün aştan		Altmış çeşit yemekten
Alama-şikir aş beletezin” – deyt.		Lezzetli yemekler hazırlansın" - dedi.
Oyto katap burulala, -		Tekrar geri dönerek,
“Küçtü caan bökölör,	9220	"Güçlü büyük pehlivanlar,
Bura bolgon caldulardı		Yeleli erkek develeri
Büktey tartıp soyıgar!		Bükerek yüzün!
Bulut bolgon kazulardı		Bulut gibi yağları
Baza ogo kojugar!		Yine ona koyun!
Taygaga teñdep et tuurazın,	9225	Tayga gibi et doğransın,
Talayga tüñey arakı temdezin” – deyt.		Deniz gibi içki hazırlansın" - dedi.
Onoñ arı bu cerde		Ondan sonra bu yerde
Oyın-cırgal, kojoñ		Oyun-eğlence, şarkı
Oyto katap baştalat.		Tekrar başladı.
Cayaltalu Cañar kaan	9230	Hünerli Cañar kağan
Omorkodılı bu mında		Haşmetiyle burada
Kuda-kubuy tuugandarılđa		Dünürler akrabalarıyla
Kojoñ-komus sır cırgalda		Şarkı-kopuzlu kutlamalarıyla
Cırgap, sayrap otura beret.		Eğlenip, keyifle oturdular.
Öy ötkönin bilbey kaldı.	9235	Zamanın nasıl geçtiği bilinmedi.
Altay üstiniñ altan kaan,		Altay'da altmış kağan
Cer üstiniñ cetan kaan		Yeryüzünde yetmiş kağan
Onçoız mında kelgen emtir.		Hepsi buraya gelmiş.

Cer telekey bu üsti	Yerin üstü
Birigip kalgan turbay kayttı. 9240	Dolup taşı.
“Aş-kursagi bıjıp kalgan,	"Yemekler pişmiş,
Arakı, çegen belen be?” – dep,	İçki, çegen hazır mı?" - diye,
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Cartın surap ugup turat.	Gür sesle sorup dinledi.
Con başçızı Çaadak baatır 9245	Halkın başçısı Çaadak bahadır
Cortup kelip aydıp turat:	Koşarak gelip şöyle söyledi:
“Aş-kursak belen,	"Yemekler hazır,
Aracan, korocon cetkil!” – deyt.	Aracan, korocon yeterli" - dedi.
Mını ukkan Cañar baatır:	Bunu duyan Cañar bahadır:
“Toy-cırgaldı baştagar! 9250	"Toy-kutlamaya başlayın!
Kayış kurlu kara albatım	Kayış kuşaklı kara halkım
Altı cılga cırgazın.	Altı yıl kutlasın.
Togus cılga toylozın” – deyle,	Dokuz yıl toy yapsın" - diyerek,
Eeçidip algan eki balazın	Peşpeşe aldığı iki çocuğunu
Eki karıga kuçaktanıp 9255	İki eşi kucaklayıp
Ak örgöögö oyto kiret.	Ak saraya geri girdi.
Onoñ arı toy cırgaldı	Ondan sonra toy eğlencesini
Küyü-Bala Kıstay-Mergen	Damat çocuk Kıstay-Mergen
Ak sagaldu kargandarla	Ak sakallı yaşlılarla
Aaylap, körüp baştay berdi. 9260	Sakince izledi.
Erler böközi kürejet,	Erler pehlivanı güreşti,
Ercine çıyracı carıjat.	Kıymetli(atın) güçlüsü yarıştı.
İkili bıla komudadat.	İkili hüznlendirdi.
Ciitter, kelin, kıstar	Yiğitler, gelinler, kızlar

Cañar baatırdı çümdep,	9265	Cañar bahadırı övüp,
Cajına ulus undubas edip,		Ömür boyu unutulmayacak
Caraş kojoñ çöygileyt.		Güzel şarkılar söylediler.
Kündü-küree mında,		Buradaki ağırlama-ikramda,
Keen caraş Altayda,		Görkemli güzel Altay'da,
Kebis oşkoş calańda,	9270	Keçe gibi bu yazıda,
Ak çeçekter ortozında		Ak çiçeklerin ortasında
Bayın-cogın ılgaşpay		Zengin-fakir ayırt etmeden
Toylop, cırgap baştıdı.		Toy yapıp, eğlenmeye başladı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Con ortogo bazıp kelgen	9275	Halkın ortasına geldi
Baza katap car edet:		Tekrar yarlık verdi:
“Uulıma kem bu mında		"Oğluma kim burada
Cakşı at adaza,		Güzel ad verirse,
At ködürbes altın bererim.		Atın götüremeyeceği kadar altın veririm.
Caman at adaza,	9280	Kötü ad verirse,
Caagin cara tajıırım, - deyt. -		Yanağını keser parçalarım, - dedi.
Kızıma kem bu mında		Kızıma burada kim
Cakşı at adaza,		Güzel ad verirse,
At ködürbes altın bererim.		Atın götüremeyeceği kadar altın veririm.
Caman at adaza,	9285	Kötü ad verirse,
Tuluñın tudup kezerim” – deyt.		Saç örgüsünü tutup keserim" - dedi.
Epşi canında ulustañ		Kadınlar tarafındaki topluluktan
Ak baştu emegen turat.		Ak saçlı kadın ortaya çıktı.
“Küler-kaannıñ ceeni		"Küler-kaan'ın yeğeni
Kümüş-Tana bolzın – deyle,	9290	Kümüş-Tana olsun- diyerek,

Altın cüstük alıp beret.		Altın yüzük verdi.
Andağı con ol attı		Oradaki halk o adı
Onçozi mında caradıp uktı.		Hep birlikte onayladı.
Kün-Keldi Enezi		Kün-Keldi anası
Kolgo tutsa koyt etpes	9295	Eline aldığı
Kızıl tajuurda arakını		Kızıl mataradaki içkiyi
Ak baştu emegenge		Ak saçlı hanıma
Tize ceñil çögödöp,		Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Tili ceñil bıyan aydat.		Nazik bir dille sundu.
Er ulustıñ ortozınañ	9300	Erkeklerin arasından
Eek sagalı kurlaa ötkön		Çene sakalı göğsüne inmiş
Kargan örökön örö turat.		İhtiyar adam yerinden kalktı.
Börkün suurıp ol aydat:		Börkünü çıkarıp söyledi:
“Ay-kaannıñ ceeni		"Ay-kaan'ın yeğeni
Ölö berer tını cok	9305	Ölür canı olmayan(ölümsüz)
Cayar dep attu bolzın!” – dep,		Cayar adlı olsun!" -deyip,
Küler sogoon koynınañ		Bronz yayı koynundan
Kodoro tartkan boyunça		Çıkarır çıkarmaz
İçkeri mında sungan turat.		İçeriye uzattı.
Cayaltalu Cañar baatır	9310	Hünerli Cañar bahadır
Küler soogondı alala,		Bronz yay alarak,
Sürlü börkün suura tartıp		İşlemeli börkünü çıkarıp
Tize ceñil çögödöylö,		Hafif diz çökerek,
Ak sagaldıñ aldına		Ak sakalın önünde
Alkıştu kojoñ çüm dedi:	9315	Dualı şarkı söyledi:
“Mingen adaar kanattu,		"Bindiğiniz at kanatlı,

Mönün boyoor şüültelü.		Gümüş bedeniniz düşünceli.
Aytkan sözöör alkıštu,		Söylediğiniz sözler dualı,
Aktu boyoor bıyandu.		Masum bedeniniz şükran içinde.
Eptü caraş at uçun	9320	Güzel ad için
Eñçeygençe cürzeger.		(Beliniz) Eğilene kadar yaşayın.
Alkıštu cakşı at uçun		Dualı güzel ad için
Aymagança cürzeger”.		Nesiller boyu yaşayın.
Altın çööçöy tutturala,		Altın kadeh tutturarak,
Kolgo tutsa koyt etpes	9325	Alabildiği kadar
Kara tajuur kolgo, beret.		Kara matarayı eline verdi.
Oyto örö turala,		Tekrar ayağa kalkarak,
“Con başkargan baatırırm,		"Halkı yöneten bahadırım,
Çaadak baatır kel! – deyt.		Çaadak bahadır gel! - dedi.
Çaadak baatır bazıp kelet,	9330	Çaadak bahadır geldi,
Cakaru sösti sakıy berdi.		Emirlerini bekledi.
“Bu eki karganga		"Bu iki ihtiyara
At ködürbes altın-möñün		Atın götüremeyeceği kadar altın-gümüş
Üleştirip, artıp ber” – deyt.		Paylaştırıp, ver" dedi.
Çaadak baatır ugala,	9335	Çaadak bahadır dinleyerek,
Eki kargan örököndörgö		İki ihtiyara
Altındı, möñündü edip,		Altını, gümüşü
Açındırbay üleyle,		Üzmeden paylaştırarak,
Eki atka artarda,		İki ata yükleyince,
Attarı minıñ bazıp bolboy	9340	Atları yürümeye başlayıp,
Arı-beri teñtirilip,		Sağa-sola sendeleyerek,
Araayınañ baskılayt.		Yavaşça ilerlediler.

Eki kargan bolgojın	İki ihtiyar
Süüngenine süre sıktap,	Sevinçten ağlayıp,
Eek, caak kuuçındaşkan	9345 Ağız ağıza verip sohbet ettiler,
Attarın cedinip cana beret.	Atlarına yaslanıp döndüler.
Onoñ arı toy-cırgal	Ondan sonra toy-kutlama
Oyto lo katap baştaldı.	Tekrar başladı.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Cardak ünile koolodıp	9350 Gür sesle zarifçe
Caraş kojoñ ol baştayt.	Güzel şarkıya başladı.
Amırgı, şoor, ikili, komus	Amırgı, şoor ²⁶ , ikili, kopuz
Cañıs ünle oynoy beret.	Tek ses olup çalındı.
Kuda, tuugan, törögöndör	Dünür, hısım, akrabalar
Ün birigip kojoñdojot.	9355 Ses verip şarkıya eşlik ettiler.
Albatı-comı bu mında	Halk-tebaa
Ködünirilü kojulat.	Kenetlenip birleşti.
Albatınıñ kojoñına	Halkın şarkısına
Ak talayı çaybalat,	Ak denizi dalgalandı,
Ak taygazı caykanat.	9360 Ak taygası sallandı.
Eldiñ-conniñ cañarına	Halk-tebaanın sesine
Emil ağaş caykanıp,	Sedir ağaçları sallanıp,
Ene Altayı cañılanat.	Ana Altay'ı yankılandı.
Ooru ulus cazılğan,	Hasta halk iyileşmiş,
Optuları ölgön dejet.	9365 İki yüzlü, hilekârlar ölmüş dediler.
Cersü cadık añdanıptır.	Yerdeki dallar hareketlendi.
Altay-kañay añ-kuştarı	Altay'ın geyikleri, kuşları

²⁶ Şoor: Düdük, kaval, şor. Altay Türklerinin milli müzik aleti

Kojo mında cırgaptır.		Burada birlikte kutlama yaptı.
Mındıy caraş kojoñ-cañarlu		Böylesine güzel şarkılı-eğlenceli
Oyın-cırgal Altayda	9370	Oyun-kutlamalı Altay'da
Cer, ceñes bütkele		Toprağı, yosunu
Bolbogon dep aydıjat.		Tükenmemiş diye söylediler.
Anayıp cırgap turgança		Bu şekilde kutlama yaparken
Altı cıl ödö bertir.		Altı yıl geçti
Toylop, cırgap turgança,	9375	Toy yapıp, eğlenirken,
Togus cılga cede bertir.		Dokuz yıl geçti.
Caman iyt kuyruğı		Kötü köpek
Çıçaygança ajangan.		Dışkısını yapana kadar yemek yemiş.
Calku ulus bu toydo		Tembel halk bu toyda
Kızargança semirgen.	9380	Kızarıncaya kadar semirmiş.
Toydıñ uçı bolordo		Toyun sonu geldiğinde
Cer üstiniñ albatızı		Yeryüzünün halkı
Cayaltalu Cañardı,		Hünerli Cañar'ı,
Cañarçı dep bu sıynın		Cañarçı adlı kızkardeşinin
Ürgülcige undılbas edip,	9385	Ebediyen unutulmayacak,
Anda kojoñ çümdeptir:		Şarkısını söyledi:
“Calbış caldu Cal-Ceeren		"Alev yeleli Cal-Ceeren
Arıbas bolzın kaçan da.		Güçsüz düşmesin asla.
Cayaltalu Cañarıs		Hünerli Cañar'ımız
Cılıybazın çaktarga.	9390	Kaybolmasın çağlar boyunca.
Altın kazık aylanbas,		Altın kazık çevrilmez,
Albatı seni undıbas.		Halk seni unutmaz.
Temir kazık bütkelbes,		Demir kazık bükülmez,

Telekey seni undıbas".		Yurt seni unutmaz".
Altaydıñ üsti ceten kaan	9395	Altay üstünde yetmiş kağan
Cerdiñ üsti ceten kaan		Yeryüzü yetmiş kağan
Cer-Altayına canarga		Altay yurduna dönmek üzere
Ercinelerin eertegileyt.		Kıymetlilerini hazırladılar.
Cayaltalı Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Örö turgan boyınça,	9400	Yerinden kalkar kalkmaz,
Cazaldu börkün suura tartıp		Süslü börkünü çıkarıp
Albatıga car edet:		Halka yarlık verdi:
"Ak çıraylı albatım,		"Ak yüzlü halkım,
Kayış kurlu kalık-conım,		Kayış kuşaklı halkım,
Aytkanımdı ugugar – deyt,	9405	Sözlerimi dinleyin - dedi.
Men katulu, katkılı,		Ben zorlu, mutlu
Cetkerlü, cüñülü,		Tehlikeli, huzurlu
İristu, ıylu,		Şanslı, hüzünlü
Kojoñdu, cırgaldu,		Şarkılı, eğlenceli,
Kıyındı, kündülü	9410	Acılı, sevinçli
Köp cıldar öttim.		Çok yıllar geçirdim.
Sok cañıs küyüüm		Biricik damadım
Kıstay-Mergen baatır		Kıstay-Mergen bahadır
Meniñ ordıma artsın.		Benim yerimde kalsın
Kara cañıs sıynım	9415	Biricik değerli kızkardeşim
Eki balamdı çıdatsın.		İki çocuğumu büyütsün.
Cayar uulım çıdaza,		Cayar oğlum büyüyünce,
Adazınıñ ordına		Babasının yerine
Artatan kiji bolor.		Geçecek kişidir.

Ezen-amır cürgeneer	9420	Esenlik-huzur içinde kalın
Onñ sözün ugıgar, - deyt. -		Onun sözünü dinleyin, -dedi.
Men amırap alarga,		Ben dinlenmeye,
Eki emenimle kojo		İki hanımımınla birlikte
Teñeri tübine çıgala,		Gökyüzünün dibine çıkarak,
Slerdi körüp cadarım.	9425	Sizi izleyeceğim.
Cayaltalu cer tapsam,		Huzurlu yer bulursam,
Cajına anda cadarım.		Ömür boyu orada yaşarım.
Ölör menin tınım cok,		Ölecek canım yok.
Özüp töktöör cajım cok.		Dökecek gözyaşım yok.
Cañıs sıynım Cañarçı	9430	Biricik kızkardeşim Cañarçı
Cañıs akañdı undıbay		Biricik ağabeyini unutmadan
Cajına cırgap, oynop cür.		Ömür boyu kutlayıp, eğlensin.
Kalıkka köp tuza bergeñ,		Halka büyük faydası dokunan,
Ceñülerdi sen algañ.		Zaferleri sen kazandın.
Bis eküni albatı	9435	İkimizi halk
Ürgülcige undıbas, - deyt. -		Ebediyen unutmaz - dedi.
Cer üstinde çak bolzo,		Yeryüzü durdukça,
Oyto men kelerim.		Ben geri gelirim.
Kayış kurlu kara albatım		Kayış kuşaklı kara halkım,
Kaçan da bolzo bolujarım.	9440	Ne olursa olsun yardımınıza koşarım.
Biyik tuuga is salarım,		Yüksek dağa is salacağım,
Biler ulus körüp cürgey.		Bilgili halk görecektir.
Kaya-taşa is salarım,		Kayalığa is salacağım
Kayçı ulus çümdep cürgey” – deyt.		Kayçı halk eserlerini icra edecek" - dedi.
Erke eki balazın	9445	Sevgili iki çocuğunu

Erkeledip ekçeyle,		Şefkatle okşayarak,
Katap, katap okşop iyet.		Defalarca öptü.
Karu sıynın kuçaktanıp		Değerli kızkardeşini kucaklayıp,
Karıkpa dep ol aydat.		Hüzünlenme diye söyledi.
Cayap salgan cayu andıy,	9450	Yaratılışın kanunu bu,
Salıp koygon salımnañ		Yazılan kaderden
Meniñ çıgar argam cok” – dep,		Ötesi yok" - diye
Albatı-congo cartadı.		Halk-tebaaya buyurdu.
Altaydıñ üsti altan kaan,		Altay'ın üstünde altmış kağan
Altayın köstöp atanat.	9455	Altay'ına doğru yola çıktı.
Cerdiñ üsti ceten kaan,		Yeryüzünde yetmiş kağan
Cerin köstöp candılar.		Yurduna döndüler.
Iraak cerdiñ uluzı		Uzak yerin halkı
Aylık ciir kursak alat.		Aylık yemek aldı.
Cuuk cerdin uluzı	9460	Yakın yerin halkı
Kündük ciir kursak alat.		Günlük yemek aldı.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Kuda-kubuy tuugandarıla		Dünür ve akrabalarıyla
Eki koldoñ ezendejip,		İki elle esenleşip,
Eki caaktañ okşojot.	9465	İki yanaktan öpüştü.
Eki emeeni baza mında		İki kadın burada
Eki balazıla kojo		İki çocuğuyla birlikte
Cañıs sıynın cedingen		Biricik kızkardeşinin ulaştığı
Canıp catkan ulusla		Kalan halkla
Cakşılajıp cürgileyt.	9470	Esenleşip gittiler.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi

Eki balanı kolgo alat.		İki çocuğu eline aldı.
“Cañar la Cañarçı,		"Cañar ile Cañarçı
Altın-Tana la Kün-Keldi,		Altın-Tana ile Kün-Keldi,
Eki balanı okşop alıgar.	9475	İki çocuğu öpün.
Cañar la Cañarçı		Cañar ile Cañarçı
Slerdi men çıdatkam.		Sizi ben büyüttüm.
Bu la eki bala		Bu iki çocuğun
Baza meniñ kolumda		Yine benim elimde
Özüp çıdaytan uçurlu” – deyt.	9480	Büyümesi uygundur" - dedi.
Amıytannañ caltanbas		Hiçbir şeyden korkmayan
Kandıy katu emegen dep,		Ne kadar da sert bir kadın diye,
Altan kaan kaykajıp,		Altmış kağan şaşırıp,
Ceten kaan caltanat.		Yetmiş kağan ürktü.
Cayaltalu Cañar baatır	9485	Hünerli Cañar bahadır
Cañarçı sıynı eki ceñezile,		Kızkardeşi Cañarçı iki yengesi ve
Kıstay-Mergen küyüzile		Damadı Kıstay-Mergen'le
Altayı ıraak ulustı		Uzak yurdun halkına
Amırgı tartıp üdejjet.		Amırgı çalıp seslendi.
Kobı-cikte ulustı	9490	Ova, vadi halkı
Komus, topşuurlu üdejjet.		Kopuz, topşuur ile çağırdı.
İrgezinde uluska		Eşiğindeki halka
İkili, topşuur oynop beret.		İkili, topşuur çaldı.
Albatı-comı tarkay beret.		Halk-tebaa dağıldı.
Ak örgöögö kirip kelze,	9495	Ak saraya girdiğinde,
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Eki balanı alala,		İki çocuğu alarak,

Altayındöön cüre bertir.		Altay'a doğru yürüdü.
Cedip körör argazı cok.		Takip etmek mümkün değil.
Cañar eki emeenile,	9500	Cañar iki hanımıyla,
Cer karmap artıp kaldı.		Yer tutup geride kaldı.
Cañı oñdonıp körgöjin,		Tekrar döndüğünde gördü ki,
Cañar baatır eki emeenile,		Cañar bahadır iki kadınla,
Cañarçı la Kıstay-Mergen		Cañarçı ile Kıstay-Mergen
Küreñeş dep uulıla	9505	Küreñeş adlı oğluyla
Artıp kalgan emtirler.		Geride kalmış.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Cañıs ceenin kuçaktanat.		Biricik yeğenini kucakladı.
Alama-şikir aşıla ajanıp,		Lezzetli yemeklerle karnını doyurup,
Akakınıñ açuzın içet.	9505	İçkinin sertini içti
Talıymannıñ tatuzın ciyt.		Tatlıların en tatlısını yedi.
Oyto oynop cırgay berdi.		Tekrar oynayıp eğlendi.
Aldındaazın eske alınıp		Öncekiler anılıp,
Ayrıljıların kuçındajıt.		Ayrılanlardan bahsedildi.
Ança-mınça oturala,	9510	Biraz oturarak,
Amıraar dep cöptöjöt.		Dinlenin diye söylediler.
Tañdaylanıp tañ adarda,		Aydınlanıp tan attığında,
Kürelenip kün çığarda,		Kürelenip güneş çıktığında,
Calbış caldu Cal-Ceeren le		Alev yeleli Cal-Ceeren ile
Temir-Çookır ercine	9515	Temir-Çookır kıymetli
Cedip kelbey kanayttı.		Gidiyordu.
Cañar baatır eki adın		Cañar bahadır iki atının
Cal kuyrugın bu sıymap		Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp

Caaginañ okşop turat.		Yanağından öptü.
“Ercinelü attarım,	9520	"Kıymetli atlarım,
Eki balama artataar.		İki çocuğuma (yadigâr) kalın.
Cer-Kindigi eneme		Cer-Kindigi eneme
Cakşı cedip barıgar” – deyt.		Güle güle gidin" - dedi.
Eki adı emdi,		İki atı şimdi,
Eertep iygen kiyninde,	9525	Hazırlandıktan sonra,
Cer-Kindigi Enezi’niñ		Cer-Kindigi Enezi’nin
Cerin köstöp ekü		Yerini gözetleyerek ikisi
Eeçijip iygen cele beret.		Peşpeşe geldi.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Küreñeş ceenin kuçaktanıp	9530	Küreñeş yeğenini kucaklayıp
Elip-selip okşoylo,		Şefkatle öperek,
Cañarçı sıynın la		Cañarçı kızkardeşi ile
Kıstay-Mergen küyüzin,		Kıstay-Mergen damadını,
Kuçaktağan boyınça,		Kucaklar kucaklamaz
Katap, katap okşop iyet.	9535	Defalarca öptü.
Eki ceñezi olorlorlo		İki yengesi onlarla
Baza katap okşojot.		Yine sarılıp esenleşti
“Köstiniñ cajın tökpögör” – dep,		"Gözünüzün yaşını dökmeyin" - diye
Cañar baatır bu mında		Cañar bahadır o anda
Sıynına la küyüzine	9540	Kızkardeşi ile damadına
Katap, katap cakarar.		Tekrar tekrar buyurdu.
Ak tayganıñ kırınañ		Ak tayganın kırından
Cer-Kindik enebistiñ		Cer-Kindigi enemizin
Cer-curtınañ uçarış deyle,		Yurdundan gidiyoruz diyerek,

Eki emeenin cedinip,	9545	İki kadınla gelip,
Sır-kojoñ cañarla		Şarkı türkülerle
Ak tayganı olor köstöp		Ak taygayı izleyerek
Arı bolup bazarda,		Gözden kaybolurken,
Turgan izi artıp kaldı,		Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok boldı.	9550	Gittiği yerin izi yok oldu.
Calañ cerdöön calbirt etken,		Açık yerden dalgalanan,
Een cerdöön eles edip,		Boş yerden sallanarak,
Cüre berbey kanayttı.		İlerliyorlardı.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Cayaltalu Cañar baatırdı	9555	Hünerli Cañar bahadıra
Cakarıp aytkanı mindiy boldı:		Buyruğu şöyle oldu:
“Ak ayaska uçup çıksañ,		"Ak aydınlığa çıksan,
Ay karañuy tün bolor.		Ay karanlık gece olur.
Aylandıra cıldistar		Etraftaki yıldızlar
Acıktap seni caltırar, - deyt.	9560	Seni izleyip parıldar, - dedi.
Teñeri tübin ödö berzeñ,		Gökyüzünün dibini geçersen,
Telkem uçup cüreriñ.		Açık alandan uçup ilerle.
Onoñ arı barıp catsañ,		Ondan sonra gittiğinde,
Carkındı kızıl cıldıs		Işıltılı kızıl yıldız
Carkındalıp körüner.		Parıldayarak görünecek.
Ogo cuuktap bolboziñ -	9565	Ona yaklaşırsan,
O emdi kün bolor.		O zaman güneş olur.
Oñ canıla ebire uçsañ,		Sağ taraftan uçarsan,
Üç carkındı cıldistar bar.		Üç ışıltılı yıldız var.
Kün cuugına cedip barzañ,	9570	Güneşe yakın ilerlersen

Kün-kaanniñ ceri bolor.		Kün-kağan'ın yeri ortaya çıkar.
Üç Kurbustan Kudaydañ		Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu büdüp kalgan.		Hünerli yaratılmış.
Bistiñ cerden ol caan,		Bizim yerimiz o büyük,
Caraş telkem Altay bolor.	9575	Güzel, ferah yurttur.
Agaş-taştı taygalı,		Ağaçlı-taşlı taygalı,
Ağın caan Talayları		Akan derin denizleri
Carattarınañ ajınıp cadar.		Kıyılarından aşıp gitti.
Eki caan teñizi		İki büyük okyanusun
Ebire cerin kurçap salgan.	9580	Etrafını kuşattı.
Agaş-taştı taygaları		Ağaçlı-taşlı taygaları
Añdu-kuştı bay bolor.		Geyikli-kuşları çok olur.
Albatızı onıñ bolzo,		Onun halkı
Aydarı cok bay cadar.		Anlatılamayacak kadar zengin.
Ar-bütkeni bolgojın,	9585	Onların her şeyi,
Bistiyyineñ başka bolor.		Bizimkinden farklıdır.
Tıl bilişpes con tuštaar,		Dili bilinmez halkla karşılaşırın,
Tük tanışpas mal bolor.		Çok sayıda mal oradadır.
Akça cöøjö cogınañ		Para, mal-mülk yığınla
Kiyim, kursak cetkilince.	9590	Giyim, yemek yeteri kadar var.
Sananbagan kiyim köröriñ.		Tahmin edemeyeceğin giysiler göreceksin.
Ol cerge cetken kiji		Oraya ulaşan kişi
Öçpös cañdu ot küydürer.		Sönmez ateş yanar.
Ölbös kuyak cürüm cürer.		Ölümsüz zırh hayat sürer.
Oorıgan kiji cazılar,		Hastalanan kişi iyileşir,
Arıgan kiji amıraar,	9595	Yorulan kişi dinlenir,

Ölgön kiji tiriler.		Ölen kişi dirilir.
Andiy cañdu bütken cer” – deyle,		İnançlı yaratılmış bir yer" -diyerek,
Altın tülküür kolgo alıp,		Altın anahtarı eline alıp,
Küler kayırçak açala,		Bronz sandığı açarak,
Küler bolot üç kepti	9600	Bronz çelik üç giysiyi
Ol üçüğe alıp beret.		O üçüne verdi.
Kiyip iygen kep-kiyimderi		Giydikleri giysileri
Bir cerine tutagi çok,		Herhangi bir yerinde engel olmadan,
Öp lö öy bolo berdi.		Öylece zaman geçti.
Eki kelinniñ bolgojın	9605	İki gelinin
Ayga-künge mızıldagan		Aya-güneşe karşı parlayan
Eki altın sırganı		İki altın yorganı
Kulaktarına kiydiret.		Kulaklarına kadar çektiler.
Cayaltalu Cañardıñ		Hünerli Cañar'ın
Sol kolınıñ sabarına	9610	Sol elinin parmağına
Altın cüstük kiydiret.		Altın yüzüğü taktı.
Cer Enezi olordı körüp,		Cer Enezi onlara bakıp,
Aytkan sözi mindiy boldı:		Şöyle söyledi:
“Sook bolzo, - toñbozoor,		"Soğuk olursa, donmayın,
İzü bolzo – küybezeer.	9615	Sıcak olursa, yanmayın.
Bu eki sırğa la cüstük,		Bu iki küpe ile yüzük,
Teñeri tübin ödölö,		Göğün dibini geçerek,
Ak ayaska çıksagar,		Ak aydınlığa çıkarsanız,
Ay karañuy tün bolgojın		Ay kararıp gece olunca
Künniñ ordına kün bolup	9620	Gün tarafında güneş olup
Carıdıp cürer cañdu” – deyt.		Aydınlatır"- dedi.

Torko, mandık arçuul berip,	İpek, kumaş örtü verip,
Baza katap cartadı:	Tekrar buyurdu:
“Arıp, aştay berzeger,	"Güçsüzleşip, acıkırsanız,
Torko mandık arçuuldı	9625 İpek kumaşlı örtüyü
Üç buluñınañ tudala,	Üç bağından tutarak,
Arı-beri serpip iyzege,	Sağa-sola sallarsanız,
Alama-şikir aş	Lezzetli yemek
Aldaarga tolo berer” – deyt.	Önünüze dolacak" - dedi.
Çoy kayırçaktıñ içineñ	9630 Dökme demirden sandığın içinden
Ayga-künge mızıldagan	Aya, güneşe karşı parlayan
Togus üyelü turnabay alıp	Dokuz boğumlu dürbünü alıp
Cañar baatırğa tuda berdi.	Cañar bahadıra tuttu.
“Kündi, cerdi bedirep	"Güneşi, yeri arayıp
Tabarga kerektü bolor” – deyt.	9635 Bulmak gerek" -dedi.
Küler tülküürdi alala,	Bronz anahtarı alarak,
Cılım kayaga türterde,	Sarp kayalığa sokunca,
Cılım kaya taşka	Sarp kayalığa
Tülküüri onıñ kire beret.	Anahtarı girdi.
Cılım kaya kojoñdop,	9640 Sarp kayalık şarkı söyleyerek,
Açıla berbey kanayttı.	Açılıyordu.
Kaya taji kürkürep	Kayalık uğuldayıp
Cañılana bu berdi.	Yankılandı.
“Küler bolot uşpa cıdanı	"Bronz çelik mızrağı
Al, Cañar baatırım,” – dep,	9645 Al, Cañar bahadırım," -diye,
Bajın onıñ emdi sıymap	Onun başını sıvazlayarak
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi

Aydıp turbay kanayttı.		Böyle söyledi.
Tör bajında bolgojın		Tör başında
Küler bolot cıdanı	9650	Bronz çelik mızrağı
Kolgo alıp körgöjin,		Eline alınca gördü ki,
Üç üyelü, uzun,		Üç boğumlu, uzun,
Ortozı köñdöy uçkur emtir.		Ortası oyukmuş.
“Bogo uçkajıp alzagar,		"Bununla uçarsanız,
Arıbas, aştabas	9655	Yorulmaz, acıkmaz
Attañ cakşı at bolor”, - dep,		Attan daha iyi at olur", -diye
Cer-Kindigi Enezi aydat.		Cer-Kindigi Enezi söyledi.
Onoñ arı olor törtü		Ondan sonra onların dördü
Altın takta üstünde		Altın tahta üstünde
Alıymannıñ açuzın taldap,	9660	Acıların en acısını özenle seçip,
Talıymannıñ tatuzınañ,		Tatlıların en tatlısından,
Kalgançada kuuçındajıp		Son sohbetlerini yapıp,
Ajanıp albay kanayttı.		Karınlarını doyurdular.
Cayaltalu Cañar baatırdı		Hünerli Cañar bahadırı
Cer-Kindigi Enezi erkeledip,	9665	Cer-Kindigi Enezi şefkatle sevip,
Eki caagınañ okşop aydat.		İki yanağından öptü.
“Teñeri tübine çıgala,		"Gökyüzünün dibine çıkarak,
Amırap uyuktap al.		Dinlenip uyu.
Andıy da bolzo, balam, -deyt,-		Ne olursa olsun, yavrum, -dedi.
Altay ceriñdi undıba.	9670	Altay yerini unutma.
Argazı cok çak bolzo,		Çaresiz savaş olursa,
Ak carıktañ tüjele,		Ak dünyadan inerek,
Albatıñdı korup al” – deyt.		Halkını koru" -dedi.

Altın kayırçak içineñ		Altın sandık içinden
Ay sudurlu altın biçik	9675	Ay tasvirli altın kitabı
Alıp berip aydıp turat:		Ona verip şöyle söyledi:
“Mını sen kıcırip alzañ,		"Sen bunu okursan,
Anda catkan albatınıñ		Orada yaşayan halkın
Tilin sler oñdooroor” – deyt.		Dilini öğrenirsiniz" -dedi.
Cayaltalu Cañar baatır	9680	Hünerli Cañar bahadır
Ayga-künge cölöy tudup,		Aya, güneşe doğru tutup,
Cañırada kıcıra berdi.		Yankılanırken okudu.
Ekinçi katap eñçes edip,		İkinci kez eğilip,
Ekinçi sogoon alıp berdi.		İkinci yayı verdi.
“Altayña çak tüşse,	9685	"Altay'ına savaş düşerse
Bu sogoon tatu berer.		Bu yay paslanır.
Kızarıp tatay bergejin,		Kızarıp paslanınca,
Kündü- aylu Altayıgarga		Güneşli, aylı Altay'ınıza
Türgen uçup canıgar” – deyt.		Hızla uçup dönün" -dedi.
Eki kelin le Cañar baatır	9690	İki gelin ile Cañar bahadır
Cer-Kindigi Enezin		Cer-Kindigi Enezi'ni
Elip-selip okşogılayt.		Sevgiyle öptüler.
Enezi bergen cöjözün		Anasının verdiği eşyaları
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Kaptırgaga eptep saldı.	9695	Sandığa güzelce yerleştirdi.
Onoñ arı olor törtü		Ondan sonra dördü
Ak kaya bu örgöödöñ		Ak kaya saraydan
Eeçijip çıkkın boyınça		Peşpeşe çıkarken
Ak kayanıñ bajın köstöp		Ak kayanın başına dikkatle bakıp

Eeçijip mında çıgıp kelet.	9700	Art arda çıktılar.
Ayga-künge mızıldajıp,		Aya, güneşe karşı parlayıp,
Amırap anda turgulayt.		Dinlenerek orada durdular.
Altan kulaş küler bolot cıdazın		Altmış kulaç bronz çelik mızrağı
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Ak kayaga arta salala,	9705	Ak kayaya bırakarak,
Üç üyezine olor üçü		Üç kıvrımına onların üçü
Uçkajıp iybey kanayttı.		Oturarak yerleştiler.
Kalgançada olorlor		Sonunda onlar
Cer-Kindigi Enezile		Cer-Kindigi Eneziyle
Ezendejiip algan kiyninde,	9710	Vedalaştıktan sonra
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Altın-möñün tayagıla,		Altın-gümüş bastonuyla,
Ak kayaga sogup iyet.		Ak kayaya vurdu.
Ak kaya küñürep,		Ak kaya uğuldayıp,
Altı cerdeñ carıldı.	9715	Altı yerden yarıldı.
Calbış emes calbış boldı,		Aleve benzemez bir alev ortaya çıktı.
Küzürt emes küzürt boldı.		Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Kara ıştın ortozınañ		Kara dumanın ortasından
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Küler bolot üç üyelü	9720	Bronz çelik üç boğumlu
Uşpa kara cıdazına		Kara mızrağına
Eki emeenin uçkaştırgan		İki hanımını yerleştirmiş
Calkın oşkoş caltırap,		Şimşek gibi parıldayıp,
Teñeri tübin olor köstöp		Gökyüzünün dibini gözetleyerek
Uça berbey kanayttı.	9725	Uçtular.

Kaya taştar cañılanıp,		Kayalıklar yankılanıp,	
Oodılıjıp köçkölönöt.		Göçüp yuvarlandı.	
Agaş-taştar oodılıp,		Ağaçlar, taşlar devrilip,	
Kara tumanı cayılıp,		Kara duman yayılarak,	
Artıp kalbay kanayttı.	9730	Geride kaldı.	
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi	
Eki ceenine canıp keldi.		İki yeğenine döndü.	
Erkeledip azıray berdi.		Şefkatle besledi.	
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır	
Altın-Tana la Kün-Keldi dep	9735	Altın-Tana ile Kün-Keldi adlı	
Eki caraş bu emeenin		İki güzel hanımını	
Küler bolot cıda üstine		Bronz çelik mızrak üstüne	
Eptü cakşu uçkaştırgan		Güzelce yerleştirmiş	
Ak buluttı aralap,		Ak bulutun arasına girip,	
Kök ayaska kömülip,	9740	Gök ışığa gömülerek,	
Uçup, şuñup barıp cadat.		Uçup, dalarak gitti.	
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi baktı ki,	
Küler bolot cıdanıñ		Bronz çelik mızrağın	
Üç üyezi bu bolgojın,		Üç kıvrımına	
Kiji oturar keñ kıptar	9745	Oturacak yer işlenip,	
Mında bolo bergen emtir.		Burada hazırlanmış.	
Ortozında köñdöyiniñ		Ortasındaki oyuğun	
Kiyn canınañ bolgojın,		Arka tarafında ise,	
Kızıl calbıštu ot çöyilet.		Kızıl alevli ateş yanıyor.	
Cayaltalu Cañar baatır	9750	Hünerli Cañar bahadır	
Üç üyelü küler bolot		Üç kıvrımlı bronz çelik	

Uşpa bolgon cıdazın		Mızrağını
Kanayıp buruurın oñdoboyt.		Çevirerek düzeltti.
Kaptırgazın açā tartıp,		Sandığını açıp,
Küler sogoon ogın alıp,	9755	Bronz yay ve oku alarak,
Cıdazın bogo bura sogordo,		Mızrağını buraya sokunca,
Küler sogoon ogo bolzo,		Bronz yay, ok
Capşına berbey kanayttı.		Yapıştı.
Anań arı tiskin çilep,		Ondan sonra dizgin gibi,
Arı-beri burıp cüret.	9760	Sağa-sola бүктü.
Onoń arı körör bolzo,		Daha sonra gördü ki,
Mingen cıdazı coondoy bergen,		Bindiği mızrak genişlemiş,
Tört kanattu bolo bertir.		Dört kanatlı olmuş.
Kiyin canın körgöjin,		Arka tarafına bakılınca,
Kızıl calbıjı cogolıp,	9765	Kızıl alev yok olup,
Ak calbış çöyilet.		Ak alev yandı.
Ot calkınnan emeş araay,		Ateş şimşeginden biraz yavaş,
Barıp cadar cańdu boldı.		İlerledi.
Emdi körüp cürer bolzo,		Şimdi baktı ki,
Ak carıktań bu ayrılıp	9770	Ak dünyadan ayrılarak,
Karańuy cerge kire berdi.		Karanlık yere girdi.
Eki kelinniń eki sırgazı		İki gelinin iki küpesi
Kün çılap carıdat.		Güneş gibi parladı.
Aylandıra cıldistar		Çevredeki yıldızlar
Caltırajıp körünet.	9775	Parıldayarak göründü.
Oń karańuy bolordo		Sağ taraf karardığında
Cañar baatır bolgojın		Cañar bahadır

Sol meeleyin suurganda		Sol eldiveni çıkarınca
Altın sürlü cüstigi		Altın işlemeli yüzüğü
Ay keberlü carıdat.	9780	Ay gibi parladı.
Küler kalbañ börükterine		Bronz kalıplı börkleriyle
Key tabarıp kojoñdojot.		Hava bulup şarkı söylediler.
Üreleşken üç köörkiyler		Kaybolan üç sevimli
Ün seribey kojoñ-cırgalda		Hiç durmadan şarkı-kutlamayla
Barıp catpay kanayttı.	9785	İlerliyordu.
Aştaganı olordıñ cok,		Acıkmadan
Arıganın bilgilebey		Yorgunluk nedir bilmeden
Barıp cadar cañdu boldı.		Gittiler.
Tümen cıldıs ödürdö,		Tümenlerce yıldız geçerken,
Tünin-tüjin bilbeydiler.	9790	Günü-geceyi bilmediler.
Altın sudurın alıp körzö,		Altın suduru alınca gördü ki,
Aylar bajı aylanıp ödöt.		Aylar başı aylanıp geçti.
Cıldar bajı cılıp ödöt.		Yıllar başı yılanıp geçti.
Aştap suuzay bererde,		Acıkıp susayınca,
Cer-Kindigi Enezi bergen	9795	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Torko mandık arçuulın		İpek kumaşlı örtüyü
Alıp bütken Cañar baatır		Alp yaratılışlı Cañar bahadır
Kaptırgadañ kodor tartıp,		Sandığından çıkarıp,
Üçü caya tartarda,		Üçü birden çekince,
Alama-şikir aş-kursak	9800	Lezzetli yemekler
Anda tolo berbey kayttı.		Oraya doldu.
Üçü emdi ajanıp,		Üçü yemek yiyip,
Aştagan kursağı toygılap,		Acıkan karınlarını doyurup,

Arıgan sındarı sergeerde,		Güçsüzleşen bedenleri dinçleşince,
Kojoñ-cırgal oyında	9805	Şarkı-eğlence oyunla
Barıp catpay kanayttı.		İlerlemeye devam etti.
Ook cıldıstar ortozıla,		Yakın yıldızların ortasında,
Caan cıldıstar canınça		Büyük yıldızların yanında
Barıp cadar cañdu emtir.		İlerliyormuş.
Cayaltalu Cañar baatır	9810	Hünerli Cañar bahadır
Togus üyelü turnabayın		Dokuz boğumlu dürbünü
Coon moynına ile tartat.		Kalın boynuyla çekti.
Toolop bolbos cıldıstardı		Sayılamayan yıldızları
Togus üyelü turnabayla		Dokuz kıvrımlı dürbünle
Tartırıp, toolop şindep cüret.	9815	Çekip, sayarak göz gezdirdi.
Onoyıp barıp catkança		Bu şekilde ilerlerken
Çoktu bu üç cıldıstar		Ateşli üç yıldız
Anda cart körünip keldi.		Orada apaçık göründü.
Anaň arı körüp cürze,		Ondan sonra baktı ki,
Onıñ arı canınañ,	9820	Onun sağ yanından,
Kızıl çoktu kün körünet.		Kızıl ateşli güneş göründü.
Üç cıldıstı bu bolgojın		Üç yıldızı ise
Carıdıp turar cañdu emtir.		Parıldayarak duruyormuş.
Cer Kindigi Enezi'niñ		Cer Kindigi Enezi'nin
Aytkan sözi ol aayınça	9825	Söylediği gibi yavaşça
Üç cıldıstı olor köstöp,		Üç yıldızı izleyip,
Turnabayla körgülep		Dürbünle bakarak,
Barıp catpay kanayttı.		İlerliyorlardı.
Ajanar küünü kelgejin		Yemek yeme ihtiyacı hissedince,

Ak arçuulın caya tartıp	9830	Ak örtüyü yayıp,
Üçü silkip iygejin,		Üçü birden silkeleyince,
Alama-şikir aş-kursak		Lezzetli yemekler
Anda tolo bergejin,		Oraya dolduğunda,
Ajanıp alıp cürgileyt.		Yemek yiyip yola devam ettiler.
Anayıp barıp catkança,	9835	Böylece giderken,
Üç cıldıska olor üçü		Üç yıldıza doğru onlar
Cuuktap kelgen cürbey kayttı. Yaklaşıp gelmiş.		
Kızıl künge cuuktap bolboy,		Kızıl güneşe yaklaşamamışlar,
Çogı onıñ izü emtir.		Onun ateşi sıcakmış.
Onoñ arı körör bolzo,	9840	Daha sonra gördüler ki,
Ook degen cıldıstar		Küçük denen yıldızların
Köndüre uçkan boyınça		Etrafında uçunca
Kün çogına tartırıp		Güneşin ateşi çekilip
Küyüp cadar cañdu emtir		Yakıyormuş.
Cañar baatır emdi bolzo,	9845	Cañar bahadır şimdi ise,
Kızıl kündöön cuuktabay,		Kızıl güneşe yaklaşmadan,
Üç cıldıstöön uulanat.		Üç yıldıza doğru yöneldi.
Ança-mınça bolboy cürüp		Çok zaman geçmeden,
Koyu keyge tabarat.		Yoğun havayla karşılaştı.
Emdi körüp cürer bolzo,	9850	Şimdi gördü ki,
Üç cıldıstıñ bu bolgojın		Üç yıldızın
Künge cuuk degenineñ		Güneşe en yakın olduğu yere
Cuuktap kelgen bu emtiri.		Yaklaşıp gelmiş.
Acıktap körör bolgojın,		Dikkatle bakmış ki,
Ar-bütkeni cajıl torko	9855	Bitki örtüsü yeşil ipek (gibi)

Anda emdi cadar emtir.		Oraya serilmiş.
Agın suulu talay-teñisteri		Akan sulu ırmak-denizleri
Kızıl künniñ ol çoğına		Kızıl güneşin ateşine karşı
Mızıldap cadar cañdu emtir.		Parlıyormuş.
Ol cerdiñ ezin, keyi	9860	O yerin esintisi, havası
Olordı boyına cuuktay tartat.		Onları kendine çekti.
Kün-kaanniñ Altayında		Kün-kaan'ın yurdunda
Ezin emes ezin boldı.		Ne esinti ne rüzgâr vardı.
Salkın, kuyun küüley beret.		(Burada ise) fırtına, kasırga uğuldadı.
Albatızı şakpırajıp,	9865	Halkı telaşlanıp,
Anań-mınań sugarılayt:		Şöyle sordular:
Salkın tüşpes Altayıska		Rüzgâr düşmeyen yurdumuza
“Salkın nege tüşti ne?” – deyt. -		"Rüzgâr niye düştü?" -dedi.
Salımıs cuuktap keldi be?		Kaderimiz yaklaşıp geldi mi?
Cotkon tüşpes ceriske	9870	Fırtına düşmeyen yurdumuza
Cotkon bu nege tüşti?		Fırtına niye düştü?
Cogolorıstı sesti be?” – dejet.		Yok olacağımızı sezdi mi?" -dediler.
Alıp kezer baatırları		Alp cesur bahadırları
Alań emdi kayakajıp		Olanlara şaşırıp
Anda turar cañdu emtir.	9875	Öylece duruyorlarmış.
Kün-kaan bolgojın		Kün-kaan ise
Küneek dep abakayıla		Küünek adlı eşiyile
Şireezin çirey tebip,		Tahtına uzanıp,
Tüjüp kelgen boyınça,		Oturur oturmaz,
Koltukçızın cakarar:	9880	Hizmetkârına buyurdu:
“Altın kayırçak içinde		"Altın sandık içindeki

Altın-möñün ol sürlü		Altın-gümüş işlemeli
Ay sudur biçigimdi		Ay suduru
Alıp mege bergiñ” – deyt.		Bana getirin" -dedi.
Ay sudurın alıp bererde,	9885	Ay suduru alınca,
Kümüjey dep kızı		Kümüjey adlı kızı
Carış edip kıçırat.		Yarış edip okudu.
Kıçırıp olor bojoylo,		Okuma bitince,
Altın-möñün örgöözineñ		Altın-gümüş sarayından
Blaaş edip çıktılar.	9890	İlerleyip çıktılar.
Kün-kaan albatı-kalıgına		Kün-kaan halkına
Car edip kıygı salat.		Yarlık verip seslendi.
Albatı-kalıgım uğıgar – deyt.		Halk-tebaam dinleyin -dedi.
Ay sudurın caya tudup		Ay suduru açıp
Kıçıra berbey kanayttı.	9895	Okudu.
Üç Kurbustan cayaltazıla		Üç Kurbustan emriyle
Öskö kündü, öskö cerdeñ,		Farklı günde, farklı yerden,
Öskö uktu albatınıñ		Farklı soydan gelen halkın
Cuuga-çakka cobop kalgan		Savaşta yorgun düşen
Cayaltalu caan baatırı	9900	Hünerli ulu bahadırı
Cañar dep kaan kişi		Cañar adlı kağan kişi
Üç Kurbustan bu Kudaydıñ		Tanrı Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan cayaltazıla		Bahsettiği hünerle
Bistiñ cerge keleten emtir.		Bizim yurdumuza gelecekmiş.
Korondu şırka ooruzı	9905	Zehirli yara hastalığı
Bogo kelze cazılar cañdu.		Buraya gelirse iyileşirmiş.
Eki emeeni em kojo		İki hanımı ile birlikte

Amıraytan cañdu – deyt.		Dinlenecekmiş -dedi.
Oñ kolin ködürele,		Sağ elini kaldırarak,
Ol ak örgööni	9910	O ak sarayı
Turguza la bojudolo,		Hızla bitirip,
Altın-möñün bu sürlü		Altın-gümüş işlemeli
Cööjöbile onıñ için		Eşyaları ile onun için
Çümdep, cazap beriger –deyt. -		Hazırlıklar yapın -diye söyledi.
Amırap, uyuktap algajın,	9915	Dinlenip, uyuyunca,
Cayaltalu Cañar baatırdıñ,		Hünerli Cañar bahadırın,
Erlik biydiñ bolgojın,		Erlik biy'in,
Kara karu uulı atkan		Kara uul'ının attığı
Korondu caman cetkerlü ogınañ		Zehirli tehlikeli okundan
Cart cazılar bu edip	9920	Tamamıyla iyileşmesi
Üç Kurbustan Kudayı		Tanrı Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan bu emtiri.		Bir lütfu imiş.
Üç Kurbustan Kudaydıñ		Tanrı Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan cayaltazın		Bahsettiği hünerini
Büdürbes bistiñ argabıs cok.	9925	Gerçekleştirmeye bizim imkânımız yok.
Altan cüzün arjan suularbıla		Altmış çeşit kaynak sularıyla
Emdep, kiçeer bis uçurlu.		Tedavi edip, iyileştirmemiz lazım.
Onoñ arı Cañar baatır		Ondan sonra Cañar bahadır
Altı üyege uyuktayla,		Altı nesil boyunca uyuyarak,
Cazılatan cañdu emtir.	9930	İyileşecekmiş.
Altayına çak bolup		Altay'ına savaş olup
Almıs-celmis şulmustar		Almıs-celmis şulmusları
Tabaru edip kelgejin,		Saldırdığında,

Oyto canar uçurlu – deyt.		Geri dönmesi gerek -dedi.
Öskö künniñ,	9935	Başka güneşin,
Öskö cerdiñ kaanın		Farklı yurdun kağanına
Öçöp caman aytpagar.		Öç alıp kötü konuşmayın.
Başka cañdu,		Farklı kanunlu,
Başka cürümdü		Farklı hayatlı,
Baylu caan baatır emtir.	9940	Zengin büyük bahadır imiş.
Öçöp şok etpeger,		Kavga edip zarar vermeyin,
Öç alardañ maat cok.		Öç almanın anlamı yok.
Ençü catkan kalıgım		Huzur içinde yaşayan halkım
Emdi bogo cuulzın.		Şimdi buraya yaklaşın.
Iraaktazın ulalu,	9945	Uzaktakini dayanakla,
Cuuktazın cedektü		Yakındakini kılavuzla-
Onçozın bogo cuuyla,		Hepsini buraya toplayarak,
Ak ayastı acıktap		Ak aydınlığı izleyip
Olordı utkup sakıktar – deyt.		Onları selamlayıp karşılayın -dedi.
Tuuga tüñdep et tuurazın,	9950	Dağa benzer et doğransın,
Talayga bodol arakı cuuzın.		Denize denk içki yığlsın.
Ak örgöñiñ canında		Ak sarayın yanında
Ak calañga bolgojın		Ak ovaya
Altan kat köböñ cayzın.		Altmış kat pamuk yaylsın.
Ayıldap keletken ayılçılardı	9955	Misafirliğe gelen konukları
Anda utkup sakıırıs”, - deyt.		Orada selamlayıp karşılarız", -dedi.
Ança-mınça bu bolbodı		Çok zaman geçmeden
Albatı-conı cuulıp keldi.		Halk-tebaa toplanıp geldi.
Kündü-küree mında belen,		Ağırlama-ikram hazır,

Kün carkının olor köstöp	9960	Gün parıltısını izleyip
Mında sakıy bergen emtir,		Burada bekemişler,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Togus üyelü turnabayıla		Dokuz kıvrımlı dürbünle
Kızıl künge bu la cuuk		Kızıl güneşe yakın
Üçinçi cıldıs cerdi	9965	Üçüncü yıldızın yerini
Tartırıp, şindep körüp kelet.		Çekip, sayarak göz gezdirdi.
Ol cerdin bolgojin		O yerin
Ar-bütkeni başka,		Yaratılışı başka,
Ağaş-tajı öskö emtir.		Ağacı, taşı başkaymış.
Caan-caan taygaları	9970	Büyük büyük taygalar
Caykanıjıp mında turat.		Sallandı.
Caan-caan talayları		Derin derin denizler
Carattarınañ ajınıp,		Kıyılarından aşıp,
Caykanıjıp cadar cañdu boltır.		Dalgalandı.
Onoñ arı cuuktap kelze,	9975	Ondan sonra yaklaştılar ki,
Ar-bütkeni caraş,		Tabiatı güzel,
Amır catkan kalığı		Huzurla yaşayan halkı
Aydarı cok köp emtir.		Anlatılamayacak kadar çokmuş.
Togus üyelü turnabaydañ		Dokuz kıvrımlı dürbünden
Üçü acıktap körgüleyt.	9980	Üçü dikkatle baktı.
Emdi körüp cürgejin,		Şimdi gördü ki,
Kiçinek curt mında cok,		Burada küçük yurt yok,
Onçolorı bir tüñey,		Hepsi birbirine eş,
Kança-kança kıptarlu		Kat kat
Tüñey-tüñey örgöölör	9985	Birbirine eş saraylar

Caltırajıp, mızıldajıp		Parıldayıp, ışıldayıp
Anda turar cañdu emtir.		Orada duruyormuş.
Ak bıyanı olordıñ		Onların ak malı
Ak calañda otop cüret.		Ak ovada otluyor.
Añı-kujı bolgojın	9990	Geyiği, kuşu ise
Arka-tuuda elbek emtir.		Arka dağda çokmuş.
Caş agaştıñ bolgojın		Genç ağaçların
Bür sargarbas cañdu boltır.		Yaprakları sararmazmış.
Edil kuştar em bolgojın		Güzel sesli kuşları şimdi
Ün seribis bu emtiri.	9995	Durmaksızın ötüyormuş.
Cayı-kıjı bu bildirbes		Yazı-kışı bilinmeyen
Cay keberlü bu Altayda,	Yaz şekilli bu Altay'da	
Tüni-tüji bildirbes		Günü-gecesi bilinmez
Tüş keberlü keen Altayda		Gece görünümlü güzel yurтта
Kızıl-küreñ atka mingen	10000	Kızıl-küreñ ata binen
Kün-kaan bu Altayda		Kün-kaan bu yurтта
Ürgülciniñ üç üyege,		Ebediyen üç kuşaktır,
Törbölciniñ dört üyege		Sonsuza dek dört kuşaktır
Cuu-çak mında bilbes		Savaş nedir bilmeden
Amır catkan ol emtir.	10005	Huzur içinde yaşıyormuş.
Onçozın acıktap körördö,		Hepsine dikkatle baktığında,
Ol örgöölör ortozında		O sarayların ortasında
Ayga-künge mızıldagan		Aya, güneşe karşı ışıldayan
Altın örgöö körünet.		Altın saray göründü.
Onıñ arı canında	10010	Onun sağ yanında
Ayga-künge mızıldagan,		Aya, güneşe karşı ışıldayan

Ak örgözi caltıragan		Ak sarayı parıldayarak
Baza turbay kanayttı.		Öylece duruyordu.
Togus üyelü turnabaydañ		Dokuz kıvrımlı dürbünden
Olor üçü ol anda	10015	Onların üçü o anda
Onçozın acıktap körüleyt.		Hepsini dikkatle incelediler.
Emdi körüp cürgejin		Şimdi bakınca
Ak örgöniñ canında		Ak sarayın yanında
Aylık cerdi ebire		Aylık yeri çevreleyen
Altan kat torko köböñ	10020	Altmış kat ipek pamuğun
Cayıp salganı körünet.		Serildiği göründü.
Aylandıra kıymırap		Etrafta hareket eden
Albatı-conı cuulıp kalgan.		Halk-tebaa toplanmış.
Ayılçılardı ol cerde		Misafirleri orada
Sakıp turganı cart körünet.	10025	Bekleyenler açıkça göründü.
Mını körgön Cañar baatır		Bunu gören Cañar bahadır
Ak torko köböñ		Ak ipek pamuklu
Calañdı emdi köstöp,		Ovayı izleyip,
Küler cebe ok küçile		Bronz uçlu oku güçlkle
Arı-beri ol burup,	10030	Sağa-sola büküp,
Altan-kulaş bolgojın		Altmış kulaç
Uşpa küler cıdazın		Bronz mızrağı
Uulandırıp araayınañ		Yöneltip yavaşça
Tüjüp kelbey kanayttı.		İndi.
Küler bolot cıdazı	10035	Bronz çelik mızrağı
Altan kat torko köböñdi		Altmış kat ipek pamuğu
Ödö sokkon boyınça,		Geçip girince,

Cerdin ceti kadın ödüp	Yerin yedi katını geçip
Tura kalbay kanayttı.	Durdu.
Eki emeenile er Cañar	10040 İki hanımı ile er Cañar
Baştapkı üyedeñ örö turup,	Baştaki kattan geçip,
Sol kolına anda	Sol elinde
Ay sudurın caya tutkan,	Ay suduru açmış,
Oñ kolın örö ködürüp	Sağ kolunu kaldırıp
Oñdogı cuulgan kalık-congo	10045 Orada toplanan halk-tebaaya
Alkış-bıyan söstör aydat.	Dua-şükran sözleri söyledi.
Kün-kaan bolgojın	Kün-kaan
Altın sudur tudunıp,	Altın suduru tutup,
Alkıştı utkuul söstör aydıp,	Güzel selamlaşma sözleri söylerek,
Udura kelip tuştajat.	10050 Karşıdan geldi.
Albatı cüzi kızıl ört.	Halkın yüzü kızıl ateş.
Attar tınıjı kuu tuman	Atların nefesini ak duman
Kurçap kelbey kanayttı.	Sarmıştı.
Cañar baatır tüjele,	Cañar bahadır inerek,
Eki emeenin erkeledip,	10055 İki hanımını okşayıp,
Eki kollo kuçaktanıp,	İki eliyle kucaklayarak,
Küler bolot cıda üyezineñ	Bronz çelik mızrağın (kıvrımın) dan
Araayınañ tüjüret.	Yavaşça indirdi.
Üçü emdi bu Altayda	Üçü şimdi bu yurttta
Ondogı cuulgan kalık-condı	10060 Orada toplanan halk-tebaanın
Onçoızın acıktap körgüleyt.	Hepsini dikkatle izlediler.
Bayı, cogı bildirbes	Zengini, yoksulu bilinmez
Bastıra tüñey con emtir.	Hepsi eşit olan halkmış.

Caman curt olordo cok,	Burada kötü yer yok,
Onçozi caraş örgöölör turat. 10065	Tamamıyla güzel saraylar varmış.
Kiygen kiyimderi mandık, torko,	Giydikleri kumaş, ipek,
Kiji kaykaar con boltır.	İnsanı hayrete düşüren bir halkmış.
Kündü-küree aş-kursagı	İkramlık yiyecekleri
Künge, ayga mızıldayt.	Güneşe, aya karşı parladı.
Kün-kaan abakayıla,	10070 Kün-kaan hanımıyla
Altın-Ay dep kızıla	Altın-Ay adlı kızıyla
Alama-şikir aş tudunıp,	Lezzetli yemekler hazırlayıp,
Ay sudurın caya tutkan	Ay suduru açmış
Olordı utkup, udura kelip,	Onları selamlayarak, karşıdan gelip,
Oñ kolin caya tudup,	10075 Sağ elini uzatarak,
Kün-kaan külümzirengen	Kün-kaan kendi kendine gülmüş
“Cayaltalu Cañar baatır	"Hünerli Cañar bahadır
Cakşı cedip keldin be?” – dep	Rahat geldin mi?" diyerek
Cakşılajıp turbay kayttı.	Selamlaştı.
Kün-kaannıñ abakayı	10080 Kün-kaan'ın hanımı
Eki kelinle ezendejet.	İki gelinle selamlaştı.
Ayılçıların emdi	Konuklarını şimdi
Altın taktaga oturguzıp	Altın tahtaya oturtup
Aş bajınañ kündüleyt.	Yemeğin başından ikram etti.
Altın sürlü kep kiygen	10085 Altın işlemeli giysiler giyen
Anda-cuulgan kalık-comı	Oradaki halk-tebaa
Aylandıra oturat.	Çevrede oturdu.
Kün-kaan örö turup	Kün-kaan yerinden kalkıp
Ol kalıkka car etti.	Halka yarlık verdi.

Üç Kurbustan Kудaydın	10090	Tanrı Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan cayaltazıla		Bahşettiği hünlerle
Öskö künniñ,		Başka güneşin,
Öskö cerdin kaanı		Başka yurdun kağanı
Cayaltalu Cañar baatır		Hünlerli Cañar bahadır
Erlik biydiñ bolgojın	10095	Erlik biy'in,
Kara karu uulınıñ		Kara uul'ının attığı
Korondu oginañ cazılarga		Zehirli okundan iyileşmek için
Bistiñ cerge kelgen uçun		Bizim yurdumuza geldiği için
“Caan kündü baştaydım”, - dep,		"Büyük ağırlamayı başlattım", deyip,
Alımaydın açuzın,	10100	Acıların en acısını,
Talıymannıñ tatuzın,		Tatlıların en tatlısını,
Tabaktu aştu Kün-kaan		Tabaktaki yemekleri Kün-Kaan
Eki koldop boyı tudungan		İki eliyle tutarak
Aylılçılarn kündüleyt.		Misafirlerini ağırladı.
Cayaltalu Cañar baatır	10105	Hünlerli Cañar bahadır
Örö turgan boyınça,		Yerinden kalkar kalkmaz,
Ondogı cuulgan kalık-congo		Orada toplanan halka
Alkış, bıyandu söstör aydat:		Dua, şükran sözleri söyledi:
“Utkuul, kündü bu uçun		"Karşılama ve ağırlama için
Ürgülciniñ üç üyege,	10110	Ebediyen üç kuşaktır,
Törbölcinniñ dört üyege		Sonsuza dek dört kuşaktır
Törögön-tugaan bolorgo		Dostluğunuz, yakınlığınız için
Aktu cüregimneñ baş bolzın” – dep,		Yürekten sağolun" -deyip,
Börkün suurıp, tize ceñil çögödöp,		Börkünü çıkarıp, hafif diz çökerek,
Kün-kaanniñ aldına	10115	Kün-kaan'ın önünde

Tili çeçen bajırat.	Tatlı dille baş eğdi.
Ondogı cuulgan kalık-con	Orada toplanan halk-tebaa
Korondı şırkadañ cazılıp,	Zehirli yaradan kurtulup
Ürgülcige ölbögör dep	Asla ölmesin diye
Alkış söstörin ayttılar.	10120 Dua sözleri söylediler.
Ol cerdiñ kalık-conı	O yurdun halkının
Onçozi bay catkan emtir.	Hepsi zenginlik içinde yaşıyormuş.
Coyu, cektu anda cok,	Yayası, yoksulu yok,
Aş-kursagı artıgınca.	Yeme-içmesi fazlasıyla.
Ar-cöjözı altın-möñün,	10125 Mal-mülkleri altın-gümüş,
Kiyim, kursak onçozi tegin.	Giyim, yemek hepsi bedava.
Kös tıgınbas baylık emtir.	Göz kamaştırarak bir zenginlikmiş.
Kiyim bolzo, taldap kiyer,	Giyecekler özenle seçilip giyilir,
Aş cakşızın taldap	Yemeğin iyisi seçilip,
Ajanatan cañdu emtir.	10130 Yenirmiş.
Kün-kaan car edet:	Kün-kaan buyurdu:
Erkedendü kalık-conım,	Sevgili halkım,
Başka künniñ başka cerineñ	Başka güneşin başka yurdundan,
Ayıldap kelgen aylıçı uçun	Misafir gelen konuğumuz için
Altan cılga cırgagar deyt.	10135 Altmış yıl boyunca eğlenin dedi.
Kün-kaan abakayıla	Kün-kaan hanımı ile
Altan kelin kojoñçılı,	Altmış gelin şarkıcısıyla,
Ceten ciitter ikililü,	Yetmiş genç ikili ile,
Cayaltalı Cañar baatırdı	Hünerli Cañar bahadırı
Eki abakayıla kojo	10140 İki hanımıyla birlikte
Eki canınañ koltuktap	İki tarafından koluna girerek

Ak örgöögö apardılar.	Ak saraya götürdüler.
Ak örgööniñ içi bolzo	Ak sarayın içi
Altın-möñünle bu keerketken,	Altın-gümüşle hayranlık yaratan,
Ar-cööjözi köp,	10145 Eşyalarla dolu,
Aydarı cok caraş emtir.	Tarif edilemeyecek kadar güzelmiş.
Emi-tuzı anda köp,	İlacı-tuzu burada çok,
Kös tıgınbas carajın	Göz kamaştıran güzelliği
Tındı suu la tın cok suu	Tesirli su ile içme suyu
Anda baza bar emtir.	10150 Orada varmış.
Köböñ torko kıpla	Pamuk ipek katmanla
Orın-töjök çümdelgen.	Yatak-döşek işlenmiş.
Kün carkındı cuurkandarga	Gün ısıltılı koyun tüyünden battaniyeler
Kiji közi kılbigar.	İnsanın gözünü kamaştırdı.
Tekşi anda caraş emtir.	10155 Hepsi orada çok güzelmiş.
Cañar baatır, bıyan küünzep,	Cañar bahadır, teşekkür etmek arzusuyla,
Kalğançıda aydıp turat:	Son olarak şöyle söyledi:
“Emdi –tustı içele,	"İlacı-tuzu içerek,
Emdi mında men amırap	Şimdi ben dinlenip,
Altan cılga uyuktaarım.	10160 Altmış yıl uyuyacağım.
Kündülü örökön Kün-kaan	Misafirperver yaşlı Kün-kaan
Bıyan bolzın slerge” – deyt.	Teşekkür ederim sizlere" -dedi.
Anań arı aytkanın	Ondan sonra söylediklerini
Kayçıdañ men ukpadım.	Kayçıdan duymadım.
Cayı-kıjı bildirbes	10165 Yazı-kışı bilinmez
Cay keberlü keen Altayda,	Yaz şekilli güzel Altay'da
Tüni-tüji ılgalbas	Günü-gecesi seçilmez

Tüş keberlü Altayda		Gece görünümlü Altay'da
Ak taygazın adam degen,		Ak taygasına atam demiş
Ak talayın enem degen	10170	Ak denizine anam demiş
Azydañ beri curtap kalgan		Geçmişten beri yerleştiği
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Cañıs künüzi bolgojın,		Biricik damadı,
Kızıl-ceeren atka mingen		Kızıl-ceeren ata binen
Kıstay-Mergen kaan kiji,	10175	Kıstay-Mergen kağan kişi
Cañarçı dep abakayıla		Cañarçı adlı hanımıyla
Cırgap, sayrap cada bertir.		Eğlenip, keyifle yaşıyormuş.
Eki kara mürkütteri		İki kara kartalı
Ak örgöñiñ tüñdügünde		Ak sarayın tündüğünde
Altan kaannıñ colın ketep	10180	Altmış kağanın yolunu izleyip
Akşıp anda oturat.		Ötüşerek bekledi.
Eki kara kuskundarı		İki kara kuzgunu
Ölgön malın cıdıtpay		Ölen hayvanları koklamadan
Terip ciyten anda cüret.		Toplayıp yiyerek orada yaşadı.
Eki kara mürkütteri,	10185	İki kara kartalı,
Eki kara kuskundarı		İki kara kuzgunu
Ak bıyanın bu körüp		Ak malı görüp
Aylanıp keler cañdu emtir.		Etrafında dolaşarak geliyormuş.
Kazır añar tabargajın,		Vahşi hayvanlar saldırınca,
Eki mürküt tebeten,	10190	İki kartal vurup,
Eki kuskun boluş edip		İki kuzgun yardım edip,
Köstörin oyıp ciyten.		Gözlerini oyup yiyecek.
Olordıñ küçteri cetpeze,		Onların gücü yetmezse

Eki ayu bolujar	İki ayı yardım için
Cañdu bütken bu emtiri.	10195 Hazır bekliyormuş.
Ezer-sezer eki taygılı	Sezici, iki büyük köpeği
Erlik- biydiñ colın ketep	Erlik-biy'in yolunu izleyip
Küñküldede cürüp cadat.	Gün doğana dek ilerledi.
Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Küreñeş dep baatır uulın	10200 Küreñeş adlı bahadır oğlunu
Oynodıp körüp cürer cañdu.	Eğlendirdi.
Altan altı olbuktu	Altmış altı dallı
Bay teregi bolgojın	Kutsal kavak ağacı
Altın-möñün calbıraktarı	Altın-gümüş yaprakları
Ayga-künge mızıldap	10205 Aya-güneşe karşı ışıldayıp
Anda turbay kanayttı.	Orada duruyordu.
Eki töözi özölö,	İki devesi büyüyerek,
Een çöldi ödö bertir.	Geniş çölü geçmiş.
Altan cüzün kalığı	Altmış çeşit halkı
Arjan kutuk suuzındı.	10210 Kutsal kaynak suyuna sahip.
Altan başka ak malı	Altmış farklı ak hayvanı
Agın caan suuzındı.	Akan büyük suya sahip.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Odınduga conın baştayt.	Halkı yönetti.
Odorluga malın salat.	10215 Otlığa hayvanını saldı.
Tük tanışpas ak bıyanı	Çok sayıdaki ak malı
Aba cıška tolo bergen.	Büyük ormana dolmuş.
Til bilişpes eli-conı	Dili bilinmez halkı
Een çölgö tolı öskön.	Geniş çölde yerleşip çoğalmış.

Erkedendü kalık-conı	10220	Sevgili halkı
Bayıp, cırgap curtay bertir.		Zenginleşip, refah içinde yaşıyormuş.
Caraş bütken Cañarçı		Güzel yaratılışlı Cañarçı
Carlu cakşı kelin dejet.		Çok iyi gelin derler.
Coktu, coyuga kileñkey dep		Yoksulu, yayayı düşünür diyerek
Eli-conı maktayılayt.	10225	Halkı (onu) över.
Odurgan odı öçpös cañdu		Yaktığı ateş sönmez diye
Ak örgöödöñ albatı		Ak saraydan halk
Ayrılbaytan cañdu emtir.		Ayrılmaz.
Askan kazanı soobos,		Astığı kazan soğumaz,
Albatı-conın kündüleer.	10230	Halk-tebaayı ağırlar.
Coktu, coyu ayrılbas		Yoksulu, yayayı ayırmayan
Cakşı kılıktu kelin dejet.		Güzel görünümlü gelin derler.
Küreñeş dep baatır uulı		Küreñeş adlı bahadır oğlu
Künniñ künge özüp cüret.		Günden güne büyüdü.
Adazınıñ edip bergen	10235	Babasının verdiği
Ok-caazın ol tudunıp		Ok ile yayı kuşanıp
Añdap cürer ol emtir.		Avlanıyormuş.
Adıp algan añ-kujın,		Vurduğu avları, kuşları
Eki ayuzın cüktenip		İki ayısına yükleyip
Ak örgöögö cetiret.	10240	Ak saraya getirdi.
Cakşı küündü Cañarçı		İyi niyetli Cañarçı
Añ, balıktar edi-cuuzın		Av ve balıkların etini, yağını
Albatıga ülep berer		Halka paylaştıran,
Ak sanaalu kelin dejet.		İyi niyetli gelin diye anıldı.
Erkedendü eli-conı	10245	Sevgili halkı

Cañarçı dep abakaydı	Cañarçı adlı hanımı
Cajına undulbas edip	Ömür boyu unutulmaz kılıp
Caraş kojoñ çümdegileyt.	Güzel şarkı söylediler.
“Cayaltalu Cañaradıñ	"Hünerli Cañar'ın
Caltanbas baatır sıynı sen.	10250 Korkusuz kardeşisin sen.
Cer aldınıñ şulmustarın	Yeraltının şulmuslarını
Ceñip çıkkın küçtüzin.	Yenen güçlüsün.
Öştülerle cuulajıp,	Düşmanlarla savaşıp,
Ceñü aldıñ, Cañarçı.	Zafer kazandın, Cañarçı.
Ölöp kalgan akana	10255 Ölen ağabeyine
Tın kiydirdiñ, Cañarçı.	Can verdin, Cañarçı
Oymok kiygen kolına	Yüksük geçirdiği elde
Saadak tutkan Cañarçı.	Yay tutan Cañarçı.
Cüstük kiygen kolına	Yüzük taktığı elinde
Cıda tutkan Cañarçı.	10260 Mızrak tutan Cañarçı.
Cer aldına tüjele,	Yeraltına inerek,
Ceñü algan Cañarçı.	Zafer kazanan Cañarçı.
Ercinelü Altaydıñ	Kıymetli yurdun
Eli-conı caranar.	Halkını hoşnut eder.
Elge karu Cañar baatır	10265 Halkına sevgili Cañar bahadır
Ebirip keler cerine.	Dönüp gelir yerine.
Adı carlu Cañar baatır	Adı büyük Cañar bahadır
Altın çümdü Altayga	Altın şekilli Altay'a
Canıp keler çak bolzo.	Dönüp geldiği zaman olsa.
Kara-Kula Altayında	10270 Kara-Kula Altay'ında
Kalık-conın başkarıp,	Halk-tebaayı yönetip,

Kara balkaş sanaalu	Kötü niyetli
Kara-Kula bu kaannıñ	Kara-Kula kağanın
Kara-Taacı dep caan abakayı	Kara-Taacı adlı büyük hanımı
Tındanıp kelgen mında	10275 Canlanıp burada
Kaan kiji bu bolup	Kağan kişi olup
Kalık-conın başkarat.	Halk-tebaayı yönetti.
Kal çerüzin başkaratan	Kahraman askerini yöneten
Kapçıkay dep baatırlı	Kapçıkay adlı bahadırlı
Curtay bergen emtiri.	10280 Yurt imiş.
Erlik biydeñ cayaltalu	Erlik biy'den hünerli
Baatır uul tapkan emtir.	Bahadır oğul bulmuş.
Uuldıñ adın bolgojın	Oğlunun adı ise
Kara-corgo atka mingen	Kara-corgo ata binen
Kan-Şülütey dep adaptır.	10285 Kan-Şülütey adlıdır.
Kan-Şülütey kara şulmus	Kan-Şülütey kara şulmus
Tüşte öspös, tünde özör	Gece büyümez, gündüz büyür
Celim kara çıraylu,	Tutkal karası görünüşlü,
Celber kara çaçtu	Dağınık kara saçlı,
Caştan ala caman bütken.	10290 Gençten ala kötü yaratılmış.
Caşka, caanga kilebes	Genci, büyüğü düşünmeyen
Kazır caman kiji dejet.	Vahşi kötü kişi diye anılmış.
Er cedip çıdaarda,	Er olup büyüdüğünde,
Enezi'niñ ordına	Annesinin yerine
Kaan bolup otura bertir.	10295 Kağan olup oturdu.
Enezi'niñ sözün ugup	Annesinin sözünü dinleyip
Elge-congo kilebeyt.	Halk-tebaa için kaygılanmaz.

Kaandardı ol cuulap		Kağanları toplayıp
Kalaktadıp tüymedet.		Haykırarak, kargaşa yarattı.
Kalıktı cuulap bu kırıganda,	10300	Halkı savaşıp kırılırken,
Kara köskö kan çağılat.		Kara gözüne kan oturdu.
Albatını oncolop,		Halkını yönetip,
Ak la malın aydaganda,		Ak malını güderken,
Açap közi toybos boldı.		Aç gözü doymamış.
Ak-kaandı ol cuulayla,	10305	Ak-kaan'la savaşarak,
Albatızın olcolop,		Halkını esir alıp,
Ak malın aydap kelgen,		Ak malını gütmüş,
Oyın-cırgal baştap iydi.		Oyun, eğlence başlatmış.
Ak-kaandı bolgojın		Ak-kaan'ı ise
Oyın-cırgal ortozında	10310	Oyun, eğlence ortasında
Abakayıla kojo,		Hanımıyla birlikte,
Aydarı cok mında kıynap,		Tarifsiz işkenceler yapıp,
Öltürüp salbay kanayttı.		Öldürmüş
Ölgön kiji kanın bolzo,		Ölen kişinin kanını,
Suuzın edip içip turar.	10315	Su yerine içti.
Kinçegine ol çıdaşpay,		Küçüğüne acımadı.
Kiji edile ajanar.		İnsan etiyle karnını doyurdu.
Açap, toro bütken emtir.		Aç gözlü yaratılmış.
Kapçıkay dep kara baatırı,	10320	Kapçıkay adlı kötü bahadırı,
Kalcu caman ol kiji,		Kudurmuş kötü kişi,
Kalıktı kıynap öltürze,		Halkı işkenceyle öldürse bile,
Küünzep köküür ol cañdu.		İsteklerinde inat etmiş.
Kara-Kulanıñ caan abakayı		Kara-Kula'nın büyük hanımı

Kara-Boro sağıştu	Kötü niyetli
Taacı dep abakay	10325 Taacı adlı hanım
İlbi tarmı tartıngan	Kara büyü yapan
İytteñ caman kiji dejet.	Köpekten kötü kişi diye anılmış.
Ak-kaandı abakayıla	Ak-kaan'ı hanımıyla
Kıynap öltürer tujunda,	İşkence yapıp öldürdüğü zaman
Oyın-cırgal baştıdıp,	10330 Oyun, kutlama yapıp,
Omok, sedeñ cırgalda	Rahatça eğlenerek
Kurç kara kayçızıla	Keskin kara makasıyla
Ak-kaannıñ abakayın	Ak-kaan'ın hanımını
Boyı makazırap kıynagan.	Kesip işkence etmiş.
Eri çok kıyın körüp	10335 Erkeği olmayan, işkence gören
Eli-conı eremjigen,	Halk-tebaa bu duruma alışmış,
Aydıp bolbos kıyına	Tarifsiz eziyet sonucu
Albatı-conı karıkkın.	Halk içine kapanmış.
Olcogo kelgen albatı	Esir gelen halk
Oñdu cürüm bu körbö,	10340 Önündeki yeri görmez,
Ayduga kelgen albatı	Konuşarak gelen halk
Aydıp bolbos kıyında.	İşkencede konuşamaz olmuş.
Kara-Kulanıñ caan abakayı	Kara-Kula'nın büyük hanımı
Kara sanaalu Taacı	Kötü niyetli Taacı
Kara sudurın tudunıp	10345 Kara suduru tutup
Kalık-connıñ ortozınañ	Halk-tebaanın ortasından
Karu uulı Kan-Şülüteydi	Oğlu Kan-Şülütey'i
Kolınan tartıp cakarar.	Kolundan çekip yarlık verdi.
"Kara cañıs uulım, - deyt,	"Biricik oğlum, -dedi,

Aytkan sözüm cazap uk.	10350	Sözlerimi iyi dinle
Altay üsti altan kaanın,		Altay üstünde altmış kağanın,
Cer üsti ceten kaanın		Yeryüzünde yetmiş kağanın
Caan kuyak başçızı bolgon		Büyük zırh başçısı olan
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Adan la meni öltürgen edi.	10355	Babanla beni öldürmüştü.
Cer aldında em bolzo,		Yeraltında ise,
Ceti sokordıñ bolujıla		Yedi körün yardımıyla,
Kurt-koñus ajıra		Kurdun-böceğin vasıtasıyla
Tın alingan men edim.		Can almıştım.
Adañdı tirgizip bolbogom.	10360	Babanı diriltemedim.
Kara cañıs uulım,		Biricik oğlum,
Senin çıdaarıñdı sakıp		Senin büyümeni bekleyip
Öç alarga sanangam”, - deyt.		Öç alacağını düşündüm", -dedi.
Mını ukkan uulı		Bunu duyan oğlu
Kan-Şölütey baatır şulmustıñ	10365	Şulmus Kan-Şölütey bahadırın
Karak-köskö kan çağıldı.		Gözbebeğine kan oturdu.
Katu tijin çaynanarda,		Sert dişlerini gıcırdatınca,
Kaya-taştar cemirilet.		Kayalar, taşlar parçalandı.
“Kañça tümen baatırlarım,		Bütün bahadırlarım,
Kapşay, türgen cuulıgar.	10370	Hemen toplanın.
Karu cañıs enemniñ		Biricik anamın
Cakıltazın ugugar” – deyt.		Emrini dinleyin" -dedi.
Kalcu bütken Kapçıkay baatırı		Vahşi yaratılışlı Kapçıkay bahadırı
Kal çerüzin baştağan,		Saldırgan askerini yönetmiş,
Kara balkaş çıraylu	10375	Çirkin görüntüsüyle

Cedip kelgen mında turat.	Yetip buraya geldi.
Onoñ arı Taacı emegen	Ondan sonra Taacı hanım
Kara sudurın aç tartıp	Kara suduru açarak
Andağı uluska cartap aydat.	Oradaki halka açıkça söyledi.
“Cayaltalu Cañardañ	10380 "Hünerli Cañar'dan
Öç aları mindiy – deyt. -	Böyle öç alacağız- dedi.
Cayaltalu Cañar baatırdañ	Hünerli Cañar bahadırın
Cañıs sıynı Cañarçı	Biricik kızkardeşi Cañarçı
Kıstay-Mergen baatırıla	Kıstay-Mergen bahadırla
Curtap catkan bu emtir,	10385 Evlenmiş,
Cañıs uulı olordıñ	Onların biricik oğlu,
Küreñeş dep baatır	Küreñeş adlı bahadır
Altayında aylanıp,	Yurdunda gezinip,
Añdap, kuştap cürer candu.	Avlanıyordu.
Albatızı bu bolgojin	10390 Halkı
Altay tübin ödö bergen,	Altay dibini geçmiş,
Ak bıyanı bolgojin	Ak malı ise
Aba cıška tolı öskön,	Geniş ormanların içinde yetişmiş,
Amır, cakşı curtay bertir.	Huzur, esenlikle yaşıyormuş.
Cañar baatır boyı bolzo,	10395 Cañar bahadır kendisi ise
Üç Kurbustan Kuday’ınıñ	Tanrı Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan cayaltazıla	Bahsettiği hünerle
Teñeri tübin ol ödüp	Gökyüzünün dibini geçip
Öskö kündü, öskö cerde	Başka güneşli, başka yerde
Ölbös cañdu ol bolup	10400 Ölümsüz olup
Amırap barganı bildiret.	Dinlenmeye gittiğini bildirdi.

Kün-Keldi le Ay-Tana	Kün-Keldi ile Ay-Tana
Kojo bargan emtir – deyt. -	Birlikte gitmişler- dedi.
Ölbös Cayar uulına	Ölbös Cayar oğluna
Kümüş-Tana kızı	10405 Kümüş-Tana kızı
Ölgön-tirüzi bildirbeyt.	Öldüğünü, yaşadığını bildirmedi.
Olordoñ öç alarga	Onlardan öç almaya
Bistiñ küçis cetpes bolor.	Bizim gücümüz yetmez.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadırın
Üç şulmustı öltürele,	10410 Üç şulmusu öldürerek,
Caan tuu kaya taşla	Büyük dağ, kaya, taşla
Cerdiñ ceti oozın	Yerin yedi ağzını
Böktöp salganı körünet.	Sürgülediği göründü.
Erlik-Biy adaydıñ	Erlik-biy'in yakını
Karu kara uulın	10415 Biricik oğlunu
Baza öltürüp ol salgan.	Öldürmüş.
Korondu oktoñ emdenip	Zehirli okun yarasından tedavi olup
Cart cazılıp kalarga	Tamamen iyileşerek
Eki emeenin algança	İki hanımını alınca
Teñeri tübin ol ödüp	10420 Gökyüzünün dibini geçip
Öskö kündü, öskö cerde	Başka güneşli, başka yerde
Amırap catkanı bildiret.	Dinlendiğini bildirdi.
Cañar baatır cangalakta,	Cañar bahadır dönmeden
Cuu-çaktı bu baştap,	Savaşı yönetip,
Cañarçını curtıla	10425 Cañarçı'yı yurduyla
Cok eder kerek, - deyt. -	Yok etmek gerek, -dedi.
Ondıy da bolzo, balam.	Öyle de olsa, yavrum.

Kal çerüüñdi sen baştap	Kahraman askerini sen yönet
Kapçıkay baatırıñla kojo	Kapçıkay bahadırınla birlikte
Cerdin oozın körüne otlo	10430 Yer ağzının görünen kısmını ateşle
Ceti cılga örtöp,	Yedi yılda yakıp,
Kazıp onı kodorzogor,	Kazarak onu çıkarırsan,
Cer aldında Erlik aday	Yeraltındaki Erlik
Ölbös-Barbas çerü berer.	Ölümsüz asker verecek.
Almıs-şulmus celbister	10435 Almıs, şulmus celbisler
Ak-carıkka çıksa,	Ak dünyaya çıkarsa,
Cuu-çaktı baştaaris” – deyt.	Savaşı yönetiriz" -dedi.
Onoñ arı Taacı emegen	Ondan sonra Taacı hanım
Kara sudurın kıcıırıp aydat:	Kara suduru okuyarak söyledi:
“Ak-kaannıñ bolgojın	10440 "Ak-kaan'ın
Altın-Sırğa kızı	Kızı Altın-Sırğa
Altaynañ kaça bertir.	Yurdundan kaçmış.
Onı kanayıp körbögönöör?	Onu nasıl görmediniz?
Men kanayıp sespedim!” – deyt.	Ben nasıl sezmedim!" -dedi.
Ogurıp, sıktap turala,	10445 Bağırıp, ağlayarak,
Ökpöörıp tala berbey kanayttı.	Kahroldu.
Çoy kayırçaktı kodorolo,	Dökme demirden sandığı çıkararak,
Çookır cılandı uulı ekelp	Alaca yılanı, oğlu getirip
Enezi'nin oozına	10450 Anasının ağzına
Eptep cazap sugup iyerde.	Ustalıkla yerleştirdi.
Ak köbügi oozınañ ajıp,	Ak köpük ağzından taşıp,
Añdanıp, çaçılup cadala,	Sallanıp, silkelenince,
Tıñdanıp örö turup keldi.	Canlanıp ayağa kalktı.

Oyto katap ogurıp,	Tekrar ağlayıp,
Kara sudurın kara cerdeñ	10455 Kara suduru kara yerden
Karmay tudup algan cerde,	Kaldırıp eline aldığı yerde,
Caya tudup kıcıra berdi.	Açıp okudu.
Altın-Sırğa baatır kıstıñ	Altın-Sırğa bahadır kızın
Bargan ceri bildirpeyt.	Gittiği yeri bildirmiyor.
Ölgön bolzo, söögi cok,	10460 Ölmüş olsa, kemiği yok,
Öskön bolzo, boyı cok	Yaşıyorsa, bedeni yok
Cañar cerine barbagan.	Cañar'ın yurduna gitmemiş.
Cajıngan ceri bildirtpeyt.	Saklandığı yeri bildirmiyor.
Baza cetker tabıldı - deyt.	Yine tehlike ortaya çıktı -dedi.
Altın-Sırğa caş kıs	10465 Altın-Sırğa genç kız
Altın çımıl bolup kubulgan	Altın sinek olup şekil değiştirmiş
Ak ayaska aylanıp,	Ak aydınlık etrafta dolaşıp,
Arı-beri ol uçup,	Sağa-sola uçarak,
Ada-Enezin kıynap	Ana-babasını işkence edip
Öltürgenin acıktayt.	10470 Öldürmesini izledi.
Eki köstiñ cayı bolzo,	İki gözünün yaşı,
Kara tuman bolup kaynap,	Kara duman olup kaynayıp,
Tımırap, caaş bolup	Damla damla yağış olup
Agın turbay kanayttı.	Akıyordu.
Kara-Kula kaannıñ	10475 Kara-Kula kağan'ın
Caan katı Kara-Taacınıñ	Büyük sert (hanımı) Kara-Taacı'nın
Kara sudur biçikteñ	Kara sudur kitabından
Kıcırap aytkan söstörin	Okuduğu sözlerini
Tıñdap anda ugup cüret.	Orada dinledi.

Onoñ arı Kara-Taacı emegen 10480	Daha sonra Kara-Taacı hanım
Sudurın acıktap kıcırat.	Suduru dikkatle inceleyip okudu.
“Kan-Şülütey uulım, - deyt.	"Kan-Şülütey oğlum, - dedi.
Alıptarıñdı baştap alıp	Alplarını yönetip
Cerdiñ oozın bu köstöp	Yer ağzını izleyerek
Türgen-tükey barıgar –deyt. 10485	Hemen gidin -diye söyledi.
Men boyım emdi le,	Ben şimdi de,
Cer aldına tüjerim.	Yeraltına ineceğim.
Kara-küreñ buka attu	Kara-küreñ boğa atlı
Kara-sokor baatırdañ	Kara-Sokor bahadırdan
Barıp boluş suraarım. 10490	Gidip yardım isteyeceğim.
Kara-küreñ bukazı	Kara-küreñ boğası
Cer tamınıñ oozın	Yeraltının ağzını
Aldınañ örö müüzile	Aşağıdan yukarı boynuzuyla
Örümdep anda boluşsın.	Delerek yardım etsin.
Cerdiñ oozı açılza, 10495	Yerin ağzı açılırsa,
Ceten cüzün çeçekterle	Yetmiş çeşit çiçeklerle
Baka, cılan çerüler	Kurbağa, yılan askerlerin
Çıgar arga bolor” – deyt.	Çıkması mümkün olur" -dedi.
Kara-Taacı emeen cada tüşüp,	Kara-Taacı yaşlı kadın, yatıp yuvarlanarak,
Çookır cılan bololo, 10500	Alaca yılan olup,
Cer kırtıjın bu oyıp,	Yer kabuğunu oyarak,
Kire berbey kanayttı.	Giriverdi.
Kan-Şülütey baatır bolzo,	Kan-Şülütey bahadır ise
Kapçıkay dep baatırıla	Kapçıkay adlı bahadıyla
Alıptarın baştap algan 10505	Alplarını yönetmiş

Cerdiñ ceti oozın böktögön	Yerin yedi ağzını bağlamış
Cer mejelik taygalardı	Dağlık taygaları
Cemirer dep cepsengilep,	Yıksınlar diye silahlanıp,
Katkı, kıygı çurkurajıp	Bağrış, çağrış içinde gürültü yapıp
Atangılay bu berdi.	10510 Gittiler.
Ak-kaannıñ cañıs kızı	Ak-kaan'ın biricik kızı
Altın-Sırğa caş kıs	Altın-Sırğa genç kız
Altın çımıl bolup alğan	Altın sinek olmuş
Andağı kuuçındı tıñdap ukkan	Oradaki sohbeti dinlemiş
Ne bolorın bilip aldı.	10515 Ne olduğunu anlamış.
Cayaltalu Cañar kaannıñ	Hünerli Cañar kağanın
Altay cerin bu köstöp	Altay yerini izleyerek
Uça berbey kanayttı.	Uçuverdi.
Altın çımıl bolgon kıs	Altın sinek olan kız
Tüş bolgondo amırı cok,	10520 Gün olduğunda huzursuz,
Tün kirgejin, uykuzı cok	Gece girdiğinde, uykusuz
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz ilerledi.
Aştaganın ol bilbeyt.	Acıktığını bilmedi.
Arıganın bu sespeyt.	Yorulduğunu hissetmedi.
Emdi körüp cürer bolzo,	10525 Şimdi gördü ki,
Baltırı kejik caş kıs	Ayağı uğurlu güzel kız
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Altayına cedip kelgen,	Altay'ına ulaşmış,
Arır, çılaarın ol bilbey	Halsizliğini, yorgunluğunu bilmeden
Barıp catpay kanayttı.	10530 Gidiyordu.
Bir kün Kıstay-Mergen	Birgün Kıstay-Mergen

Taňdaktalıp taň adarda,	Seher vakti tan attıǵında,
Tamırlanıp kün ıǵıarda,	Işıklar saçıp güneş ıktıǵında,
Ak örgööniñ alın bozogozın	Ak sarayın önündeki eşiǵe
Altay bazıp ıǵıp kelet.	10535 Basıp ıktı.
Tündük boydo eki mürküt	Tündükteki iki kartal
Akşıp-akşıp edip iyet.	Ötüstü.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki köpeǵi
Küñküldede üre berdi.	Gürülder gibi havladı.
Eki küreñ ayuları	10540 İki kahverengi ayısı
Anda baza oturat.	Orada duruyordu.
Mını körgön Kıstay-Mergen	Bunu gören Kıstay-Mergen
Abakayın kıyǵırat.	Hanımını çağırdı.
“İydi-kujım ürüjip	"Köpeǵim, kuşum baǵrışıp duruyor
Bu ne atazın sestı?” – deyt.	10545 Bu da neyin nesi?" -dedi.
Ekü acıktap turgajın,	İkisi dikkatle baktıǵında,
Ayañ bolgon ak tayganın bajınañ	Derin ak tayganın başından
Ak-kuu tuman anda	Ak duman
Cayılıp turganı bajınañ	Yayıldı
Eki mürküt bolgojın	10550 İki kartal ise
Ebire talbıp uçala,	Etrafta uçarak,
Ak tayganı bu köstöp	Ak taygayı gözleyerek
Uça berbey kanayttı.	Uçuyordu.
Kıstay-Mergen abakayıla	Kıstay-Mergen hanımıyla
Eeçiy körüp tura kalat.	10555 Peşpeşe izledi.
Ak örgööniñ altın kaalga	Ak sarayın altın kapısı
Araayınañ açılarda,	Yavaşça açıldıǵında

Baatır uulı Küreñeş		Bahadır oğlu Küreñeş
Çığıp kelgen mında		Çıktığında
Arı-beri kerilip,	10560	Sağa-sola gerilerek
Arı-beri acıktanıp		Etrafı izleyip
Telçip bazıp mında turat.		Adım adım ilerledi.
Kıstay-Mergen baatır bolzo,		Kıstay-Mergen bahadır ise,
Aç mıkının tayanıp,		İnce beline dayanmış,
Kök mıkının tayanıp,	10565	Sağlam beline dayanarak,
Köp sanaanı sananat.		Sürekli düşündü.
Cañarçı dep abakayı		Cañarçı adlı hanımı
Eki tuluñın sıymay tudup,		İki saç örgüsünü sıvazlayıp,
Ondo cuulgan uluska		Orada toplanan halka
Tüş körgönin kuuçındayt:	10570	Düşünde gördüklerini anlattı:
“Tüş cerimde körüp catsam,		"Düşümde gördüm ki,
Kara-boro sağıştı		Kötü niyetli
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağan'ın
Caan abakayı tındanıp kalgan.		Büyük hanımı canlanmış.
Cer aldında Erlik-biydeñ	10575	Yeraltında Erlik-biy'den
Cayaltalu ol bütken		Hünerli yaratılmış
Kan-Şülütey dep uuldu emtir.		Kan-Şülütey adlı oğlu varmış.
Öç alardañ maat cok, - deyt. -		Öç almaktan başka yol yok -dedi.
Oyto katap uyuktaarımda		Tekrar uyuduğumda
Kan-Şülütey kalcu baatır		Kan-Şülütey kudurmuş bahadır
Ak-sanaalu Ak-kaandı		İyi niyetli Ak-kaan'ı
Adı bolzo, kariyla		Atı, kucağında
Sogumtıkka cedip kalgan,		Kesim yerine bırakmış,

Boyı bolzo, kariyla	Kendisini ise, elleriyle
Ölümтикке bu cederde,	10580 Ölüme terkederek,
Bazınıp cuulap kirtir.	Savaşa girmiş.
Ak-kaan sezip iyele,	Ak-kaan (bunu) sezince,
Kara cañıs caş kızını	Biricik genç kızını
Altın çımıl edip kubultala,	Altın sinek edip değıştirerek,
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	10590 Hünerli Cañar bahadırın
Ceri-curtına cedele,	Yurduna giderek
Cajınıp anda cüreriñ” – deytir.	Orada saklan" -demiş.
Mını ukkan cañıs uulı	Bunu duyan biricik oğlu
Küreñeş baatır bolgojın,	Küreñeş bahadır ise
Toktop bolboy baza bertir.	10595 Durmadan gelmiş.
Ança-mınça bazala,	Biraz ilerleyerek,
Aytkan sözi mindiy boldı:	Şunları söyledi:
“Kiyer meniñ kekim cok,	"Giyecek kıyafetim yok,
Miner menin adım kayda?	Binecek atım nerede?
Cabınarga, ton eledi.	10600 Örtünmekten palto yıprandı.
Castanarga ceñ eledi” – deyt.	Yaslanmaktan yen yıprandı" -dedi.
Mını ukkan Enezi	Bunu duyan anası
Uulınıñ bajın sıymap aydat.	Oğlunun başını sıvazlayarak konuştu.
“Kiji alatını, balam,	"Evlilik yavrucuğum
Suzup alatan suu emes,	10605 Susanacak su değıl,
Cayaltalu er cajına	Hünerli er ömürlük
Curt curtaytan cañdu” – deyt.	Yurt (yuva) sahibi olmalıdır."-dedi.
Adazı bolzo uulınıñ	Atası oğlunun
Cardın sıymap aydat:	Omzunu sıvazlayıp söyledi:

“Akır, uulım, meñdebe.	10610	"Bekle, oğlum acele etme.
Eki mürküt cedip kelze,		İki kartal gelirse,
Aayı-tööyine ııgarıs.		Durumu çözeriz.
Anań arı, balam, uk,		Ondan sonra, yavrum, dinle
Arga-korgo bildirer”, - deyt.		Bir çare bulunur", -dedi.
Anan arı olor üçü	10615	Ondan sonra üçü
Ak örgöögö oyto kirip,		Ak saraya tekrar girip,
Altın takta cıldırğan,		Altın tahtaya koyulan
Aş cüzünün çogolo,		Yemek çeşitleri çoğalarak
Talıymannıñ tatuzın talap,		Tatlıların en tatlısını özenle seçip,
Alıymannıñ açuzın amzap,	10620	Acıların en acısını tadarak,
Ajana berbey kanayttı.		Karnını doyurdu.
Altın çımıl bolup kubulğan		Altın sinek olup şekil değıştiren
Altın-Sırğa caş kıs		Altın-Sırğa genç kız
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Altay cerine cedip kelgen,	10625	Altay yerine gelmiş,
Ak tayganı araayınañ aylanıp,		Ak taygayı yavaşça dolaşarak,
Koolodo kojoñdop,		Güzel sesle şarkı söyleyip
Ar-bütkeniñ carajın acıktap,		Tabiatın güzelliğine dikkatle inceleyip,
Köstiñ cajın ol tökpöy,		Gözünün yaşını dökmeden,
Cañarçıñıñ curtın bedirep	10630	Cañarçı'nın yurdunu dolaşarak
Uçup cürbey kanayttı.		Uçuyordu.
Tün kirgenin ol emdi		Gece girdiğinde ise
Cıldistardañ tanıp cüret.		Yıldızları tanıdı.
Tüş bolo bergenin,		Gündüz olduğunu,
Kanattarı iziirde, bilet.	10635	Kanatları ısınınca, anladı.

Kün aylanıp tün kiret,
Cıldistar oynop tañ adat.
Anayıp barıp catkança,
Een cerdeñ ezin sogot,
Sakıbagın salkın keldi.
Kuu tuman kaynayı berdi,
Caş ağaştar caykanıjıp
Caraş ündü şuulajāt.
Onoñ arı körör bolzo,
Eki kara mürkütter
Ak tayganıñ kırınan
Altın caraş çımıldı
Sespes cerdeñ sezıp salgan,
Bilbes cerdeñ bilip iygen,
Kök ayaska kömülip,
Ak buluttı aralap,
Altın kulaş kanattarıla
Buluttardı keze sogup,
Altın çımıldı bolgojın
Eki candap kapsap keldi.
Altın çımıl bolup kubulgan
Ak-kaannıñ kızı
Altın-Sırğa caş köörkiy
Eki mürküt cudar dep
Korkıbas boyı korkıdı,
Caltanbas boyı caltandı.

Gün geçip gece girdi,
Yıldızlar dönüp tan attı.
Bu şekilde ilerlerken,
Geniş yerden sıcak vurdu,
10640 Beklenmedik rüzgâr esti.
Ak duman kaynadı,
Genç ağaçlar sallanarak
Hoş bir ses çıkardılar.
Ondan sonra baktı ki,
10645 İki kara kartal
Ak tayganın kırından
Altın güzel sineği
Sezilmez yerden sezmiş,
Bilinmez yerden bilmiş,
10650 Gök ışığa gömülüp,
Ak buluta girip,
Altmış kulaç kanatlarıyla
Bulutları yarıp,
Altın sineği
10655 İki taraftan kuşattı.
Altın sinek kılığına giren
Ak-kaan'ın kızı
Altın-Sırğa genç kuzum
İki kartal yutar diye
10660 Korkmayan bedeni korktu.
Ürkmeyen bedeni ürktü.

Ayrılar aayın tappay ol	Yol ayrımının bulamayınca
Albadanıp kaçıp cüret.	Gayret ederek kaçtı.
Arga cokto altın çımıl	Çaresiz altın sinek
Eki mürkütüñ alın-kiynin	10665 İki kartalın önünde-arkasında
Aylanıjıp bu uçat.	Dönerek uçtu.
Eki mürküt aylanıjıp	İki kartal dolaşıp
Sooro tebip, artıp kalat.	Pençesini sallayıp, geride kaldı.
Onoyıp barıp catkança ol,	Böylece ilerlerken,
Ol üçüdiñ aldında	10670 O üçünün önünde
Ayga-künge bolgojın,	Aya, güneşe karşı
Altın-möñün bürleri	Altın-gümüş yaprakları
Anda bolzo, mızıldaşkan,	Orada, ısıldamış,
Altan altı ol бүктү	Altmış altı yapraklı
Bay caraş teregeş	10675 Güzel kutsal kavak ağacı
Mında turbay kanayttı.	Burada duruyordu.
At bajınça altın küük	At başı kadar altın guguk
Aylanıp eder cañdu emtir.	Dolaşmış.
Altın çımıl bolgojın	Altın sinek ise
Aylanıp uçup cürele,	10680 Etrafında uçarak,
Bay terektin tözine	Kutsal kavak ağacının dibine
Capşına berbey kanayttı.	Yapıştı.
Eki mürküt sooro tebip,	İki kartal pençesini sallayıp,
Araayınañ cerge tñjüp,	Yavaşça yere inip,
Arı-beri baskılap,	10685 Sağa-sola basarak,
Altın çımıldı bedireyt.	Altın sineği aradılar.
Eki kara kuskundar	İki kara kuzgun

Emdi mında cedip kelgen Şimdi buraya gelip
Kös cedijer bolor bo dejip, Göze görünür mü diyerek,
Akşıp-akşıp uçkulayt. 10690 Ötüşüp uçtular.
Eki mürküt kurkundarın cayıp, İki kartal kanat kemiklerini yayıp,
Açu-koron algırıp, Acı çığlıklar atıp,
Eki kuskundı adılrat. İki kuzguna atıldı.
“Öştöp kelgen öştü emes, "Öç almaya gelen düşman değiliz,
Öltüreten uçurıs çok. 10695 Öldürecek de değiliz.
Altayına çak tüşken Altay'ına savaş düşmüş
Kara balkaş sağıştu Kötü niyetli
Kara-Kula kaannıñ uulu Kara-Kula kağanın oğlu
Kara-corgo atka mingen Kara-corgo ata binen
Kan-Şülütey baatır bolzo, 10700 Kan-Şülütey bahadır ise,
Bos Erlikteñ bıçalğan Bos Erlik tarafından görevlendirilen
Ceek şulmus şilemir Şeytan şulmus mel'unlar
Ceek Kapçıkay baatırıla Şeytan Kapçıkay bahadırla
Ak sanaalu Ak-kaandı Masum Ak-kaan'ı
Olcoloorgo beletenip bu alıp, 10705 Esir almak için hazırlanıp,
Altayına olor kirip, Yurduna girerek
Çak bolo bererde, Savaş çıkarınca
Ak-kaan cañıs kızın Ak-kaan biricik kızını
Altın çımıl edip kubultala, Altın sineğe dönüştürerek,
Bistiñ Altayga iyiptir. 10710 Bizim yurdumuza göndermiş.
Ak-kaandı abakayıla, Ak-kaan'ı hanımıyla
Albatı-conın olcolop, Halkını esir alıp,
Ak malın aydap ol aparala, Ak malını çevreleyip götürerek

Aydarı çok kıynap	Tarifsiz işkenceler yapıp,
Öltürgenin bis seskenis.	10715 Öldürdüğünü biz sezdik.
Çaktañ artkan çaş kıstı	Savaştan geriye kalan güzel kızı
Kara balkaş sağıştı	Kötü niyetli
Kara-corgo atka mingen	Kara-corgo ata binen
Kan-Şülütey şulmustıñ	Şulmus Kan-Şülütey'in
Ceek, cetker şulmustarı	10720 Tehlikeli şeytan şulmusları
Cılan, baka bolgılap algan	Yılan, kurbağa olmuş
Cerdiñ üstün ceektegilep	Yeryüzünü nefretle talan ederek,
Bedirep turgan emtiri.	Arıyorlarmış.
Caş balanın ol tının	Genç çocuğun canını
Körüp alarga şüüjele,	10725 Almak üzere,
Bis ekü kelgenis” – dejet.	Biz ikimiz geldik”-dediler.
Koy bajınça konur küük,	Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Eki kara kuskundar	İki kara kuzgunun
Ebire oturıp tıñdagılap	Etrafında oturup dinlerken
Köstörineñ çaş agat.	10730 Gözlerinden yaş aktı.
Onı ukkan altın çımıl	Onu duyan altın sinek
Ne bolup, neni körgönin -	Ne olup, ne gördüğünü
Onçoızın ol tökpöy-çaçpay	Hepsini döküp-saçmadan
Kojoñ bıla kınılap	Şarkı ile vızıldayıp
Aydıp berbey kanayttı.	10735 Anlattı.
Koy bajınça koñur küük	Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Aylana bazıp aydıp turat:	Dönerek söyledi:
“Cerge cadıp, aıdanıp iy”- deyt.	"Yere yatıp, yuvarlan", -dedi.
Altın çımıl cerge tüşüp	Altın sinek yere inip

Arı-beri aňdanarga,	10740	Sağa-sola yuvarlanınca,
Arı körzö-ay keberlü,		İleri baksa ay şekilli
Udura körzö-kün keberlü,		Karşıdan baksa gün şekilli
Torko kebi tolgolgon		İpek giysisi kıvrılmış
Altın börük aylanıp turar		Altın börk döndü
Aydarı cok caraş kıs	10745	Tarifsiz güzellikteki kız
Çın da turbay bu kayttı.		Gerçekten de ortaya çıktı.
“Adıñ senin kem?” –dep,		Adın ne senin? -deyip,
Koy bajınça altın küük		Koyun başı kadar altın guguk kuşu
Onoň arı surap ugat,		Ondan sonra sordu,
“Adım Altın-Sırğa” – dep,	10750	"Adım Altın-Sırğa" -deyip,
Cartap aydıp bu berdi.		Açıkça söyledi.
Koy bajınça konur küük		Koyun başı kadar konur guguk kuşu
Kiji ünile cartadı.		İnsan sesiyle anlattı.
“Men bu Altaydıñ eezi edim.		"Ben bu Altay'ın iyesi idim.
Kızıl-küreň atka mingen	10755	Kızıl-Küreň ata binen
Küreñeş dep baatırdıñ		Küreñeş adlı bahadırın
Abakayı boloriñ, - deyt. -		Hanımı olacaksın -dedi.
Sler eküdiñ bolgojın		Siz ikinizin
Kirbigeer birge açılğan.		Kirpiğiniz bir açılmış.
Kindigeer birge taykılğan.	10760	Göbeğiniz bir kesilmiş.
Odurgan odoor cañıs.		Yanan ateşiniz bir.
Oorınaar birge töjölğön” – deyt.		Hastalığınızda bir yatmışsınız"-dedi.
Koy bajınça altın küük		Koyun başı kadar altın guguk kuşu
Kalgançıda cakarıp ayttı:		En sonunda şöyle yarlık verdi:
“Küreñeş dep ejiñe ayt,	10765	"Küreñeş adlı eşine söyle,

Koy bajınça koñur küük	Koyun başı kadar konur guguk kuşu
Kelzin dep aytkan de.	Gelsin diye söyledi de.
Cer-Kindigi Enezi'neñ	Cer-Kindigi Enezi'nden
Cayaltalu бүдүп калган	Hünerli yaratılmış
Kızıl-küreñ adın	10770 Kızıl-Küreñ atına
Kança cılga kabırdım.	Yıllardır baktım.
Kep kiyimi, ok-saadagı	Giysileri, oku-yayı
Onçozi mında belen dep	Hepsi burada hazır diye
Aytsañ", - dep cakarar.	Söyle", -deyip yarlık verdi.
Ene mürküt emdi	10775 Ana kartal şimdi
Eki kanadın cayala,	İki kanadını yayarak,
Cerge caba cadıp aydat:	Yere yatıp konuştu:
"Meniñ üstime çıgala,	"Benim üstüme çıkarak,
Eki kanat ortozında	İki kanat ortasındaki
Koyu cumga kirele,	10780 Derin boşluğa girerek,
Eki canında kanattıñ	İki taraftan kanadın
Eki cakşı kurkınınañ	İki güzel kemik kanadından
Bektep sen tudun, - deyt -	Sağlamca tutun, -dedi.
Ak ayaska ködürilzem,	Ak aydınlığa girersem,
Atkan oktıy uçarım" – deyt.	10785 Atılmış ok gibi uçarım"-diye söyledi.
Altın-Sırğa caş balam	Altın-Sırğa genç çocuğum
Aytkan söstön kıyışpay,	Söylenenlere itiraz etmeyip
Alkış-bıyandu söstör aydıp,	Dua, şükran sözleri söyleyip,
Ene mürkütin kurkunınañ,	Anne kartalın kemik kanadından,
Eñmektep cadıp bu çıgala,	10790 Sürünüp çıkarak,
Eki kanat ortozında	İki kanat ortasındaki

Koyu cumga ol mında	10790	Derin boşluğa
Kirip algan boyınça,		Girer girmez,
Eki canında kurkunnañ		İki yanındaki kemik kanadından
Eki koldoñ tudunala,	10790	İki elle tutunarak,
Otura berbey kanayttı.		Oturdu.
Eki mürküt talbınıp		İki kartal çırpınıp
Bay terekti ebire		Kutsal kavak ağacının etrafında
Eki kanadın caya tudup		İki kanadını açarak
Uçarga temdenip cürgüleerde,	1080	Uçmak üzere atıldığında,
Añdar-kuştar anda cuulgan		Geyikler-kuşlar toplanmış
Onçozi üdejip çurkurajat.		Hepsi birden uğurlayıp, cıvıldaştılar.
Uyalu kuştar uyazın taştap,		Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Eçiy uçup üdejet.		Peşisıra uçarak uğurladı.
Balalu añar balazın taştap,	10805	Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp,
Baza kojo üdejet.		Birlikte uğurladılar.
Eki mürküt emdi bolzo,		İki kartal şimdi,
Aylı-curtın bu köstöp		Evini-yurdunu dikkatle izleyerek
Cana uçup iybey kanayttı.		Dönüp uçtu.
Edil küükter emdi ebire	10810	Güzel sesli guguk kuşları etrafta
Ün seribey anda uçup,		Hiç durmadan öterek uçup,
Edip cürer bu boldı.		Gidiyordu.
Caş ağaştar caykanijip,		Genç ağaçlar sallanarak
Cañılanıp artıp kalat.		Yankılanıp geride kaldı.
Emil ağaş ezinge	10815	Sedir ağacı esintiyle
Eelijip, koolijip		Eğilip, sallanarak
Artıp kalat aldında.		Ardında kaldı.

Eki mürküt biyikte bolzo, İki kartal yükselince,
Ak buluttardı aralap, Ak bulutların arasına girip,
Atkan okıy uçkulatory. 10820 Atılmış ok gibi uçuşular.
Kök bulutka kömülgilep Gök buluta gömölüp
Köndüre türgen uça beret. Etrafında hızla uçtular.
Altın-Sırğa caraş kıstıñ Altın-Sırğa güzel kızın
Eki kulagı bu biyikte İki kulağı bu yükseklikte
Ezin-kuyunga şuulay beret. 10825 Rüzgâr-fırtınayla uğuldadı.
Körbögön tayga körüp, Görülmemiş tayga görüp,
Keçpegen suular keçet. Geçilmeyen sular geçti.
Ada-Enezin sananıp, Atasını, anasını düşünüp,
Araayınañ kojondoyt. Yavaşça şarkı söyledi.
Kıstay-Mergen kaan kiji 10830 Kıstay-Mergen kağan kişi
Algan eji Cañarçıla Eşi Cañarçı
Cañıs uulı Küreñeş Biricik oğlu Küreñeş
Eskideezin eltertip, Eskileri yad edip,
Ozogızın oygortıp, Önceki anıları canlandırıp,
Kuuçındajıp oturgança, 10835 Sohbet ederek otururken,
İzü, izü ezin soktı, Sıcak sıcak esinti vurdu,
Tamır-tımur caaş caadı. Damla damla yağmur yağdı.
Ak örgöödöñ olorlor, Ak saraydan onlar,
Kaalgalu ejigin kayra açıp, İki parçalı kapıyı geriye açıp,
Blaaş edip çıktılar. 10840 Dikkatlice çıktılar.
Ak-ayastı acıktap, Ak ışığı izleyip,
Kök ayastı körülep Gök ışığa bakarak
Tura berbey kanayttı. Durdu.

Cañarçı dep abakay	Cañarçı adlı hanım
Cuulgan uluska bu aydat:	10845 Toplanan halka şöyle söyledi:
“Ezin-kuyun, izü salkın	"Rüzgâr-fırtına, sıcak yel
Eki mürküttiñ kanattarınıñ	İki kartalın kanatlarının
Ezinderiniñ ekpinderi.	Esintisi.
Tamır-tımur caaş bu	Damla damla yağın
Eki mürkittiñ köstörineñ	10850 İki kartalın gözlerinden
Agıp turgan cayı,” - deyt,	Akan yaşı," -dedi,
Mını ukkan Kıstay-Mergen	Bunu duyan Kıstay-Mergen
Kalık-conniñ başçızı	Halkın başçısı
Bıyantı dep baatırın,	Bıyantı adlı bahadırı,
Elçi iyip, aldirtat.	10855 Elçi gönderdi.
Ezer-sezer eki taygıl,	Sezici iki büyük köpek
Eki küreñ ayular	İki kahverengi ayı
Aylık cerde keletken	Aylık yerden gelen
Eki mürkütti olor utkup	İki kartalı selamlayarak
Udura barbay kanayttı.	10860 Karşıdan geldi.
Bıyantı dep baatırı	Bıyantı adlı bahadırı
Boro adın minip iygen	Boz atına binip
Cedip kelgen mında	Buraya yetip gelmiş
“Ne aldırđıgar, kaanım?” – dep,	"Ne aldırđınız, kağanım?"-deyip,
Attañ ceñil bu tñjüp,	10865 Attan yavaşça inerek,
Tize ceñil çögödöp,	Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Börkün suurıp bu surayt.	Börkünü çıkararak sordu.
“Alıp külük kezerleriñdi	"Alp pehlivan cesurların
Onçozın bogo cuulzın dep,	Hepsi buraya toplansın diye

Elçi salıp ayttır – dedi. -	10870 Elçi gönderip duyur- dedi.
Kalık-conım emdi baza	Halk-tebaam şimdi yine
Ak örgöögö cuulzın!	Ak saraya toplansın!
Eki mürküt kelediri,	İki kartalın gelişini
Kelip solundar uksın! – deyt. -	Gelip yabancılar dinlesin! - dedi.
Eki kara mürkütterim	10875 İki kara kartalım
Tegin cerge anaydala	Boş yere dönerek
Altay ödüp uçpaytan.	Altay'ı geçip uçmayacak.
Cetker, celbis kördi be?	Şeytan, celbis gördü mü?
Cuu kelerin bildi be?	Savaş çıkacağını bildi mi?
Sakıp onı köröktör” – deyt.	10880 Bekleyip göreceğiz" -dedi.
Bıyantı dep baatırı	Bıyantı adlı bahadırı
Ukkança da bolbodı	Duyunca da
Altay üstinde altan,	Altay üstünde altmış,
Cerdiñ üstinde ceten baatır	10885 Yeryüzünde yetmiş bahadır
Turguza la cuulzın dep	Hemen toplansın deyip
Elçi iye berbey kayttı.	Elçi gönderdi.
Ança-mınça bolbodı.	Çok zaman geçmeden
Alıp-külük baatırları	Alp pehlivan bahadırlar
Anaň-mınaň cuulıp kelet.	Sağdan-soldan toplanıp geldi.
Til bilişpes eli-conı	10890 Dili bilinmez halkı
Baza cuulıp kelbey kayttı.	Da toplanıp geldi.
Kıstay-Mergen cakarar:	Kıstay-Mergen yarlık verdi:
“Ak bıyannıñ başçıızı	"Ak malın başçıızı
Ak-sagal baatırım,	Ak-sagal bahadırım,
Albatı-condı azıraarga	10895 Halk-tebaayı beslemek için

Bulut bolgon kazılulardı, Bulut gibi yağlıları,
Buura oşkoş caldulardı Yeleli erkek develeri
Cıga tartıp soyıgar. Devirip soyun.
Arkıt-çegen astırıp, Arkıt-çegen astırıp,
Arakı-korocon temdezin” – dep, 10900 Arakı-korocon hazırlayın"-diye,
Aydıp turbay kanayttı. Söyledi.
Ança-mınça bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Eki kara mürkütter İki kara kartal
Kündük cerden körünet. Günlük yerden göründü.
Kök teñeri aldıla, 10905 Gökyüzüne doğru
Ak buluttı aralap, Ak bulutun arasına girip,
Eki kanattarı elbeñdeyip, İki kanadını konuşturup,
Keydi cara olor sogup, Havayı yararak,
Şuurgandıy şuulajıp Kar fırtınasını delip
Kelip catpay kanayttı. 10910 Gidiyordu.
Ezer-sezer eki taygıl, Sezici iki büyük köpek,
Eki küreñ ayular İki kahverengi ayı
Kara cerdi kazay tebip, Kara yeri kazıp,
Kara kuyun kaynadıp Kara fırtına kaynatarak
Cedip kelgen calkançıyt. 10915 Gelip şimşekler çaktırdılar.
Eki küreñ ayuları İki kahverengi ayısı
Ak örgöñniñ eki canına Ak sarayın iki yanına
Ogırıp araay cada beret. Ağlayarak usulca geldi.
Eki kara mürkütteri, İki kara kartalı,
Eki kara kuskundarı 10920 İki kara kuzgunu
Açu-açu akşıgilap, Acı acı ötüşüp,

Eki candap uçkulaý.	İki yanında uçuşular.
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Ak örgöni ebire	Ak sarayın çevresinde
Eki katap uçup kelet.	10925 İki kez uçup geldi.
Albatı-conı mında	Halk-tebaa
Ak calañdı bojódıp,	Ak ovanın sonuna dek gelip,
Aýlandıra tura berdi.	Dolaştı.
Eldiñ-connıñ ortozında	Halkın ortasında
Eki mürküt araayınañ	10930 İki kartal yavaşça
Cerge tñjüp oturarda,	Yere inip durunca,
Cuulgan kalık kurçap keldi.	Toplanan halk etrafını sardı.
Ene mürküt bolgojın	Ana kartal ise
Eki kurkun kanattarın	İki kanadını
Cerge cayıp iyerde,	10935 Yere yayınca,
Koyu cumnıñ ortozınañ	Derin çukurun ortasından,
Caraş kıs turup kelet.	Güzel kız kalktı.
Arı körzö-ay keberlü,	İleri baksa ay şekilli,
Udura körzö-kün keberlü.	Karşıdan baksa gün şekilli
Torko kiyimi tolgolıp,	10940 İpek giysisi kıvrılıp,
Altın börkü mızıldayt.	Altın börkü ışıldıyordu.
Araay coboş kuuçındap,	Sakince anlatıp,
Albatıdañ ezen surap,	Halkın hatrını sorup,
Ene mürküt kanadıla	Ana kartal kanadıyla
Eñmektep tñjüp cadarda,	10945 Sürünerek indiğinde,
Küreñeş baatır ol kıstı	Küreñeş bahadır o kızı
Kelip kabra kuçaktanıp,	Gelip kucaklayıp

Örö biyik ködürele,	Yukarı kaldırarak
Ak ayaska aylandırıp,	Ak aydınlıkta dolaştırıp,
Çırayına erke köröt.	10950 Yüzüne sevgiyle baktı.
Eki caagin bolgojin	İki yanağını
Oldop-soldop okşoylo,	Sevgiyle öperek
Cerge eptü turguzıp,	Yere bırakıp,
Adı-colın araay, coboş	Kim olduğunu yavaşça
Surap turbay kanayttı.	10955 Sordu.
“Aylu, kündü Altayda catkan	"Aylı, günlü Altay'da yaşayan
Ak-kaannıñ kızı edim.	Ak-kaan'ın kızıydım.
Azıragan enem Ak-Tana,	Büyüten anam Ak-Tana,
Adım meniñ Altın-Sırğa” – deyt.	Benim adım Altın-Sırğa" - dedi.
Cañarçı dep abakay	10960 Cañarçı adlı hanım
Caş kıstı kuçaktanıp	Güzel kızı kucaklayıp
Caaktarınañ okşop aydat:	Yanaklarından öperek söyledi:
“Bistiñ keldi!	"Bizim gelin!
Bistiñ bala!” – dep,	Bizim çocuk!" -deyip,
Eki caaktañ emdi baza	10965 İki yanaktan
Oldop-soldop okşop iyet.	Sevgiyle öptü.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen bahadır kişi
Eki balazın kabıra tudup,	İki çocuğunu kavrayıp,
Köstiñ cajın tögüp aydat:	Gözünün yaşını dökerek şöyle söyledi:
“Boyı kelgen kelin dep,	10970 "Kendisi gelen gelin diye,
Bodobogor, albatım.	Saygısızlık etmeyin, halkım
Bazıp kelgen baskın dep,	Basıp gelmiş diye,
Bazınbagar, albatım” – deyt.	Yaymayın etrafa, halkım"-dedi.

Caş kış kün ebire	Genç kız güneş etrafında
Aylana sokkon boyunça,	10975 Dolaşınca,
Togus ayrı şaňkızı	Dokuz ayrı saç örgüsü
Kurlaazına ekçelgen,	Omzunda sallanmış,
Torko kiyimi tolgolıp,	İpek giysisi kıvrılıp,
Altın börkü mızıldap,	Altın börkü ışıldayarak,
Caandardıñ bu aldında	10980 Büyüklerin önünde
Tize ceñil çögödöp,	Hafıfçe diz çöküp,
Tili çeçen aydıp turat:	Tatlı dille şöyle dedi:
“Altın sürlü Altayıska	"Altın görünümlü yurdumuza
Aydıp bolbos çak tüşken.	Görülmemiş savaş gelmiş.
Azıp-tozup cürerimde,	10985 Zar-zor ilerlerken,
Eki mürküt boluştı.	İki kartal yardım etti.
Kayran ada-enemdi	Saygıdeğer atam, anam
Kara balkaş sağıştı	Kötü niyetli
Kan-Şülütey baatırdıñ	Kan-Şülütey bahadırın
Kandu caman kolınañ	10990 Kanlı kötü elinden
Kıyın-şırada ölgön” – deyt.	İşkence, eziyet çekerek ölmüş"-dedi.
Albatı çırayı kunukçıl	Halkın yüzü hüzünlü bir ifadeyle
Tömön körüp tura kaldı.	Yere eğildi.
Eki kara mürkütter	İki kara kartal
Oturgan la cerlerinde	10995 Oturdıkları yerde
Kıymık-sıymık emdi çok	Hareket etmeden
Kurkundarın kumınat.	Kemik kanatlarını kapattı.
Ezer-sezer eki taygıl,	Sezici iki büyük köpek
Eki küreñ ayular	İki kahverengi ayı

Ondogı cuulgan ulusla kojo	11000	Orada toplanan halkla birlikte
Köstörineñ caş agıp		Gözlerinden yaş akıp
Kunukçıldu oturgılayt.		Hüzünle oturdular.
Onoñ arı Altın-Sırğa		Ondan sonra Altın-Sırğa
Togus şańkızın tooloy sıymap		Dokuz saç örgüsünü sıvazlayarak
Komudandu kojoñdoyt:	11005	Hüzünlü şarkı söyledi:
“Oyılıp kalgan oydıq col,		"Oyulup kalmış oyuk yol,
Ordı kaçan bütkey ne?		Tekrar yapılır mı?
Olcogo bargan albatı		Esir alınan halk
Oyto canıp kelgey ne?		Geri dönüp gelir mi?
Kazılıp kalgan kara col	11010	Kazılıp kalan kara yoldan
Kaçan oyto cangay ne?		Nasıl geri dönülür?
Kıyınca bargan albatı		İşkenceye uğrayan halk
Kaçan oyto cangay ne?		Nasıl geri döner?
Altayımdı sananzam,		Altay'ımı düşündüğümde,
Agaş-tajı körünet.	11015	Ağaçları, taşları göründü.
Ada-enemdi sananzam,		Atamı, anamı düşündüğümde,
Aytkan sözi ugulat.		Söyledikleri sözler duyuldu.
Ene Altayımdı sananzam,		Ana vatanımı düşünsem,
Emil agajı körünet.		Sedir ağacı göründü.
Ene-adamdı sananzam	11020	Anamı, atamı düşünsem
Ermek-sözi ugulat.		Öğütleri duyuldu.
Adım keçpeen suu keçip		Adım atılamayan suyu geçip
Men suuzadım, oy kalak		Ben susadım, ah canım
Öskön cerim ölöñdü,		Büyüdüğüm yer çimenli,
Adam körbögön cer körüp,	11025	Babamın görmediği yeri görüp,

Azıp cürdim, oy kalak.	Şaşırarak yürüdüm, oy canım.
Öskön cerim ölöñdü	Büyüdüğüm yer çimenli,
Ölötön cerim kandıy cer?	Öleceğim yer nasıl bir yer?
Baskan cerim bargaalı,	Bastığım yer pelin otlu,
Baratan cerim kandıy cer?	11030 Varacağım yer nasıl bir yer?
Azıragan adam ölördö,	Büyüten babam ölünce,
Alkış surap men keldim.	Hayır dua istemeye geldim.
Emisken enem ölördö,	Emziren anam ölünce,
Eş bedirep men keldim".	Eş aramaya geldim".
El cürekke tomulgan	11035 Halkın yüreğine dokunmuş
Kojoñ bojoñ berede,	Şarkı biterken,
Küreñeş bazıp keldi.	Küreñeş geldi.
Calañ bolgon kolın çöyip,	Ova gibi büyük elini eğip,
Kıs kolınañ ala koydı.	Kızın elinden tuttu.
Eki közi caştalıp,	11040 İki gözü yaşla dolup,
Erke coboş sös aydat:	Şefkatle, usulca şöyle söyledi:
"Cañıskan dep caynaba,	"Yalnızım diye bunalma,
Cuulajarıs öştüle.	Savaşacağız düşmanla.
Ölörüm dep öçöşpö,	Öleceğim diye kötü düşünme,
Öç alarıs öştüdeñ"	11045 Öç alacağız düşmandan"
Ol söstördi ugala,	O sözleri duyunca,
Ene-adazı baldarın	Çocukların anası, atası
Eki canınañ kabıra alat.	İki yanından kavradı.
Ekilezin kuçaktangılup,	İkisini kucaklayarak,
Köstiñ cajın köp tögöt.	11050 Gözünden çok yaş döktü.
Ak sütle albatı	Ak sütle halk

Kündülep turat olordı.	Onları ağırladı.
Ak calañga bolgojn	Ak ovaya
Köböñ caraş şirdekterdi,	Pamuk güzel döşekleri,
Ak kemirçek kiyisterdi cayat. 11055	Ak kemirçek keçeyi yaydı.
Altın sürlü taktalarga	Altın işlemeli tahtalara
Aş cüzüni çoğulgan urdı.	Yemek çeşitlerini yığdı.
Albatı-comı kündüle,	Halk-tebaa ağırlayarak,
Açık-carık kuuçındajat.	Hoş sohbet etti.
Altın-Sırğa caraş kısı	11060 Altın-Sırğa güzel kız
Anañ arı kuuçındayt:	Ondan sonra anlatmaya devam etti:
“Ada-enemdi öltürele,	"Atamı, anamı öldürerek,
Kara balkaş sağıştı	Kötü niyetli
Kara-Kulanıñ abakayı	Kara-Kula'nın hanımı
Kara-bolot kayçızıla	11065 Kara çelik makasıyla
Boyı kıynap öltürgen edi.	Saldırıp öldürmüştü.
Ene-adamdı öltürer tuşta	Anamı, atamı öldürdüğünde
Oyn-cırgal etken, - deyt. -	Eğlence yapmışlar, -dedi.
Kara sanaalu Kara-Taacı	11070 Kötü niyetli Kara-Taacı
Katap emdi bolgojn,	Şimdi tekrar,
Kara kerek bu ederde,	Kötülük yapmak için,
Kurt-koñustar bolujıla	Kurdu-böceğin yardımıyla
Tındanıp kalgan ol emtir.	Canlanmış.
Celbis ceek emegeniniñ	Celbis şeytan kadınının
Tını çookır ok-cılan – deyt. - 11075	Dış canı çookır ok-yılan- dedi.
Cer aldınañ bıçalgan	Yeraltında yaratılan
Kara cañıs uulı bolzo,	Biricik oğlu ise,

Kara corgo atka mingen	Kara corgo ata binen
Kan-Şülütey baatır	Kan-Şülütey bahadır
Kazır caman şulmus emtir.	11080 Öfkeli kötü şulmus imiş.
Kapçıkay dep baatırı	Kapçıkay adlı bahadırı
Baza caman şulmus, - deyt. -	Yine kötü bir şulmus, -dedi.
Enezi'niñ cakıltazıla,	Anasının emriyle
Kança tümen alıptarıla	Çok sayıda alp ile
Cerdiñ oozın böktöp salgan	11085 Yerin ağzını kapatmış
Cer mejelik kayanı	Dağlık arazideki kayalıkları
Oodor dejip atangan edi.	Parçalanır diye getirdi.
Enezi Kara-Taacı emegen	Anası Kara-Taacı hanım
Olorgo mınayda cakıgan, - deyt. -	Onlara böyle emretmiş, -dedi.
Men cer aldına tüjele,	11090 Ben yeraltına inerek,
Sokor-Kara baatırdañ	Sokor-Kara bahadırdan
Caan boluş suraarım.	Büyük yardım isteyeceğim.
Kara-küreñ bukalu	Kara-küreñ boğalı
Sokor-Kara baatırdañ	Sokor-Kara bahadırın
Kara küreñ bukazı	11095 Kara-küreñ boğası
Cer tamının oozın	Yer kabuğunun ağzını
Aldınañ örö müüsterile	Aşağıdan yukarı boynuzlarıyla
Örümdep, oyup bolujar.	Delerek, oyup yardım edecekler.
Ol tujunda biske	O zaman bize
Sokor-Kara baatır,	11100 Sokor-Kara bahadır,
Cılan, baka şulmustar -	Yılan, kurbağa şulmuslar
Onçozi biske bolujar.	Hepsi yardım eder.
Ol tujunda bis	İşte o zaman biz

Cayaltalu Cañardañ	Hünerli Cañar'dan
Öç aları bistiñ bolor.	11105 Öcümüzü alırsız.
Öştüleris örtöylö,	Düşmanlarımızı yakarak,
Ar cööjözün tonoylo	Servetlerini yağmalayarak
Çımalıdy kıymıragan	Karınca gibi hareket eden
Albatızın olcolop	Halkını esir alıp
Sayrap, cırgap cadarıs” – deyle, 11110 Keyifle, eğlenerek yaşayacağız" -diyerek	
Cerge cada tüjele,	Yere yatıp,
Çookır ok-cılan bolup,	Çookır ok-yılan olup,
Kara cerdiñ kırtıjıdöön	Kara yerin kabuğuna doğru
Kire bergenin men körgöm.	Girdiğini gördüm.
Ada-enem meni	11115 Atam, anam beni
Altın çımlı edip	Altın sinek yapıp
Kubultala, salarda,	Şekil değiştirerek, gönderdiğinden
Olor meni sespegen.	Onlar beni sezmedi.
Olordiñ üstinbile	Onların üstünden
Aktu boyım men uçup,	11120 Masum bedenim uçup,
Onçozın acıktap körüp,	Hepsini dikkatle izleyerek,
Aytkan söstörin ukkam edim.	Söylediklerini dinlemiştim.
Öç aların men bilele,	Öç alacağını bilerek,
Slerdiñ Altayga kelele,	Sizin yurdunuza gelip,
Azıp-tozup cürerimde	11125 Zar-zor ilerlerken,
Eki mürküt bu meni	İki kartal beni
Sespes cerden sezip iytir.	Sezilmez yerden sezmiş,
Bilbes cerden bilip koytır.	Bilinmez yerden bilmiştir.
Meni bedirep tabala,	Beni arayıp bularak,

Ekelgeni bu edi” – deyt.	11130	Getirmişlerdir" -dedi.
Mındıy solun kuuçındı		Bu yabancının anlattıklarını
Attu ulus tñjüp tındayt.		Atlı halk attan inip dinledi.
Coyu ulus cadıp ugat.		Yaya halk yatarak dinledi.
Onçozın ugup alala,		Hepsini dinleyerek,
Oturgan ulus kunukçıldu	11135	Oturan halk hüznü
Üşkürüjip örö turat.		Zorlukla nefes alarak yerinden kalktı.
“Oy kalak, kalık-con		"Ah sevgili halk
Undıp salgan kuuçın bar” – deyt.		Söylemeyi unuttuğum bir şey daha var" -dedi.
Onı ukkan albatı		Onu duyan halk
Oyto burıp tñday berdi.	11140	Geri dönüp dinledi.
Ak tayganın koltugında		Ak tayganın koltuğunda
Altan altı ol büktü,		Altmış altı kıvrımlı,
Altın-möñün büri bolzo		Altın-gümüş yapraklı
Ayga-künge mızıldeşkan		Aya-güneşe karşı parlayan
Caan baybak terek turat.	11145	Büyük kutsal kavak ağacı var.
Ol terekti aylanıp		O kutsal kavak ağacını dolaşıp
Koy bajınça konur küük		Koyun başı kadar konur guguk kuşu
Aylanıp edip turatan emtir.		Dönüp duruyormuş.
Ol terektiñ tözine		O kutsal kavak ağacının dibine
Eki mürkütteñ men kaçıp	11150	İki kartaldan kaçıp
Cajınıp alıp oturarımda,		Saklanıp konuştuğunda,
Eki kara kuskundı		İki kara kuzgunu
Ada mürküt adılğan.		Baba kartal vurdu.
Ol lo öydö bu mege		O zaman bana
Koy bajınça konur küük	11155	Koyun başı kadar konur guguk kuşu

Kiji tilile ol anda	İnsan diliyle o anda
Cakarıp mınayda aytkan edi:	Emredip şöyle söylemişti:
“Küreñeş dep baatırla	"Küreñeş adlı bahadırla
Kirbiger birge açılğan.	Kirpiğiniz bir açılmış.
Kindiger cañıs taykılğan,	11160 Göbeğiniz bir kesilmiş.
Odıgar birge küyer,	Ateşiniz bir yanmış,
Oorınaar cañıs töjölör – dep,	Hastalığınızda birlikte yatmışsınız- deyip,
Aytkan edi anda, - deyt. -	Böyle söylemişti, -dedi.
Ayrıljır tujusta	Ayrılma zamanı
Koy bajınça konur küük	11165 Koyun başı kadar konur guguk kuşu
Men bu tayğanın eezi edim,	Ben bu tayğanın iyesi idim,
Küreñeş baatırğa aydıp bar dep,	Küreñeş bahadıra söyle diye,
Cakıgan ol edi.	Buyurdu.
Cer-Kindigi Enezi’neñ	Cer-Kindigi Enezi’nden
Cayaltalu bu bütken	11170 Hünerli yaratılmış
Kızıl-küreñ adın	Kızıl-küreñ atını
Kança cılga men korıp,	Yıllardır ben koruyup,
Kiçeep, körüp men cürdim.	Gayret edip, baktım.
Neniñ uçun ol uzak	Ne için o uzak
Adın kelip tutpay turgan.	11175 Atını gelip almamış?
Turguza la kelip ol	Hızla gelip
Mineten adın bolzo,	Bindiği atını,
Tudup alızın dep	Alsın diye
Cakarıp aytkan edi”, - deyt.	Buyurmuştu", -dedi.
Mını ukkan Küreñeş baatır	11180 Bunu duyan Küreñeş bahadır
Oturgan cerineñ örö turup,	Oturduğu yerden ayağa kalkıp,

Altın-Sırğa caraş kıstı	Altın-Sırğa güzel kıızı
Kabıra tutkan boyınça,	Kavrayıp tuttuğunda,
Eki caaktañ bu okşop,	İki yanaktan öpüp,
Ak-carıkka aylandırıp,	11185 Ak dünyada dolaştırıp,
Araay, çeber oturguzıp aydat:	Yavaş, dikkatlice oturtup söyledi:
“Aytkanınga alkış bolzın.	"Söylediklerin için sağol.
Miner adım cok bolordo,	Bindiğim atım yok olunca,
Erigip cüregen edim” – deyle,	Eriyip mahfolmuştum" -diyerek,
Calañ bolgon alakanın	11190 Ova gibi büyük elini
Caya tudup, ezendejip,	Uzatıp, vedalaşıp
Ene-adazın okşoylo,	Anasını, atasını öperek,
Alın edegin ala koyıp,	Ön eteğini tutup,
Tüp edegin türe tudup,	Arka eteğini katlayıp,
“Emisken enem,	11195 "Emziren anam,
Azıragan adam” – deyt.	Büyüten babam"-dedi.
Börkün suurıp mürğüyle,	Börkünü çıkarıp eğilerek,
Tize ceñil bu çögödöp,	Hafifçe diz çöküp,
Tili ceñil aydıp turat:	Tatlı dille söyledi:
“Öştü kelze – ödüjeris.	11200 "Düşman gelirse -mücadele ederiz.
Cuu bolzo – cuularıarıs.	Savaş olursa- savaşırız.
Kalık-condı sler baştap,	Halk-tebaayı sizler yönetip,
Toy-cırgaldı baştagar.	Toy, kutlamayı idare edin.
Kalaptu cuuga atanarga	Vahşi savaşa gitmeye
Kalık, çerü le alıptar -	11205 Halk, asker ve alplar
Onçoızı belen bolzın.	Hepsi hazır olsun.
Attar cakşızı carışsın.	Atların iyisi yarışsın

Alıptar böközi küreşsin.	Alplar pehlivanı güreşsin.
Men Altayımniñ eezineñ	Ben Altay'ımın iyesinden
Adımdı barıp algañçam,	11210 Atımı aldığımda,
Oyto canıp kelgençem,	Geri dönüp geleceğim,
Kalık-conıs kunukpay	Halk-tebaa hüzünlenmeden
Oynop, cırgap catkay” – deyle,	Eğlenip, kutlama yapsın” -diyerek,
Külük kezer Küreñeş baatır	Pehlivan cesur Küreñeş bahadır
Ak taygazın bu köstöp.	11215 Ak taygasını izledi.
Albatızın aralap,	Halkın arasına girip,
Bazıp iybey kanayttı.	İlerledi.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay Mergen kağan kişi
Altın börkün suurala,	Altın börkünü çıkararak,
Albatıga car edet:	11220 Halkına yarlık verdi:
“Erkedendü eli-conım,	"Sevgili halkım,
Erigip, kunugup, sanaarkabagar.	Hüzünlenip, endişe etmeyin.
Kandu cuuga atangalakta,	Kanlı savaşa gitmek üzereyken,
Toy-cırgaldı baştagar! – deyt.	Toy, kutlamaya başlayın! -dedi.
Albatızınıñ başçızı	11225 Halkın başçısı
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Bıyantı dep baatırım!	Bıyantı adlı bahadırım
Ak-bıyanımniñ başçızı	Ak malımın başçısı
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Ak-sagal baatırım,	11230 Ak-sagal bahadırım,
Togus cılga toy-cırgaldı	Dokuz yıl boyunca toy verip, kutlamayı
Carlap turum, baştagar, - deyt.	Emrettim, başlayın, -dedi.
Keen caraş bu Altayda,	Görkemli, güzel Altay'da,

Kebis oşkoş calaŋda Keçe gibi bu yazıda
Taygaga tũñdep et tuuragan, 11235 Taygaya benzer et doğranmış,
Talayga tũñey arakı askan Denize eş içki hazırlanmış,
Altay üstinde altan kaandı Altay üstünde altmış kağanı
Toy-cırgalga aldirtarga, Toy, kutlamaya çağırarak üzere,
Samara bıçık biciyle, Mektup yazarak,
Eki mürkütke berele, 11240 İki kartala verip,
Tündükterineñ tũjürer" – dep, Tündüklerinden bıraksınlar" -diye,
Kaan kiji Kıstay-Mergen Kağan kişi Kıstay-Mergen
Cakarıp turbay kanayttı. Yarlık verdi.
Eki mürküt emdi bolzo, İki kartal şimdiyse,
Altan kaandı aylanıp, 11245 Altmış kağanı dolaşıp,
Altın samara bıçıkterin Altın mektubu
Altın sürlü örgöölöriniñ Altın işlemeli saraylarının
Açık bolgon tündüğüneñ Açık olan tündükten
Tutagı cok tũjüret. Aşağı bıraktı.
Ceten kaannıñ cerin bolzo, 11250 Yetmiş kağanın yurdunun ise,
Ebire uçup eki mürküt Etrafında uçup bu iki kartal
Samaralardı cılıhtpay Mektupları kaybetmeden
Onçozın tündükten tũjürele, Hepsini tündükten bırakarak,
Oyto ceri-curtına Tekrar yerine, yurduna
Cedip kelgen cürbey kayttı. 11255 Yetip geldi.
Altay üstiniñ altan kaanı, Altay üstünün altmış kağanı
Cer üstiniñ ceten kaanı Yeryüzünün yetmiş kağanı
Samara bıçıkti algılayla, Mektubu alınca,
Kıstay-Mergen kaannıñ Kıstay-Mergen kağanın

Cañıs uulı Küreñeş baatır	11260	Biricik oğlu Küreñeş bahadır
Ak-kaanñ cañıs kızı		Ak-kaan'ın biricik kızı
Ay-keberlü Altın-Sırgala		Ay görünümlü Altın-Sırga'yla
Ayıldı-curttu bolup catkan – dep,		Evlenip yerleşmiş -diye,
Carlu caan toygo		Ulu toya
Aldırğanın kıcırgılap,	11265	Davete icabet ederek
Cedip kelgen emtirler.		Gelmişler.
Con başçızı Bıyantı baatır		Halk başçısı Bıyantı bahadır
Mal başçızı Ak-Sagal baatır		Mal başçısı Ak-Sagal bahadır
Iraaktazın elçibile,		Uzaktakini elçi ile,
Sokorlorın cedektü,	11270	Körleri kılavuzlu,
Aksaktarın ulaalu		Sakatları değnekle
Aldırtıp alğan turular.		Çağırıp almışlar.
Attar tınıjı kuu tuman,		Atların nefesi ak duman,
Albatı cüzi kızıl ört		Halkın yüzü kızıl ateş
Mında turbay kanayttı.	11275	Öylece duruyordu.
Kaan kiji Kıstay-Mergen		Kağan kişi Kıstay-Mergen
Togus cılga carlu toydı		Dokuz yıllık büyük toy
Baştaızın dep car etti.		Başlasın diye emretti.
Toy, cırgal baştalarda,		Toy, kutlama başlayınca,
Cüs kelinder kojoñ çöyöt,	11280	Yüz gelin şarkı söyledi
Cüs ciitter ikili, komus oynoyt.		Yüz yiğit ikili, kopuz çaldı.
Alıptar böközi küreşken.		Alplar pehlivanı güreşmiş.
Toy, cırgal baştala berdi.		Toy, kutlama başladı.
Altın çööçöy kolgo oynoyt.		Altın kadeh elde döndü.
Albatı üni anda küüleyt.	11285	Halkın sesi orada çınladı.

Albatınıñ kojoñ-cañarı	Halkın şarkı-eğlencesi
Altay-Kañıyga cañılanat.	Altay'da yankılandı.
Balalu aňdar, balazın taştap,	Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp,
Baza kelip cırgal köröt.	Gelerek kutlamayı izledi.
Uyalu kuştar uyazın taştap,	11290 Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Ulustıñ cırgalın tıñdap uçat.	Halkın eğlencesini dinleyerek uçtu.
Albatıga cömöjip,	Halkın içine girip,
Amırgı ündü aňdar edet.	Amırgı sesini hayvanlar çıkardı.
Ediski ündü edil kuştar	Kaval sesiyle güzel sesli kuşlar
Eldi-condı ebire uçkılap,	11295 Halk etrafında uçarak,
Edip turar cañdu boldı.	Ötüştü.
Oñdop bolbos cırgaldıñ	Bu eğlencenin
Onoñ arızın ukpadım.	Daha sonrasını duymadım.
Küreñeş dep baatır uul	Küreñeş adlı bahadır oğul
Alın edek alıp kıstayt.	11300 Ön eteğini sıkıştırdı.
Tüp edegin türe tudup,	Arka eteğini katlayıp,
Ere çöldi eles edip	Uçsuz bucaksız çölü hızla
Ödö berbey kanayttı.	Geçti.
Agın suular keçip cüret.	Akar sular geçti.
Ak taygalar aja beret.	11305 Ak taygalar aştı.
Tüş bolgojın, amırı cok,	Gün olduğunda dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok	Gece girdiğinde uyumadan
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Aylanıjıp ay ajat,	Aylanıp ay aştı,
Küreelenip künder çıgat.	11310 Kürelenip gün çıktı.
Anayıp barıp catkança,	Böylece ilerlerken,

Altı kün dep bodogonı	Altı gün diye düşündüğü
Altan kün bolup ödö bertir.	Altmış gün olup geçmiş.
Ceti kün dep bodogonı	Yedi gün bitti dediği
Ceten küneñ aja bertir.	11315 Yetmiş günü aşmış.
Şuurmaktu suular keçet,	Akıntılı suları geçti,
Şuurgandu taygalar ajat.	Fırtınalı taygalar aştı.
Arır, coboorın ol bilbey	Yorulduğunu bilmeden,
Ardak, omok barıp cadat.	Dinç, rahat yoluna devam etti.
Edil ündü bu kuştarı	11320 Güzel sesli kuşlar
Ebire uçup edip turat.	Etrafta uçtu.
Ediski ündü elik, sığındar	Kaval sesiyle geyik ve sığınlar
Eeçip omı ediskileyt.	Takip edip kaval çaldı.
Baza körüp cürer bolzo,	Yine gördü ki,
Ak tayganın koltugında	11325 Ak tayganın koltuğunda
Cedip kelgen cürbey kayttı.	Yetip geldi.
Baltırgannañ ajanıp alat.	Melek otunu yedi.
Arjan suudañ tınıp içet.	Kaynak suyundan içti.
Aştagan kursağı toyolo,	Acıkan karnı doyup,
Arıgan sını seriy beret.	11330 Halsiz düşen bedeni dinçleştı.
Onoñ arı körüp turza,	Ondan sonra gördü ki,
Keen caraş bu taygada,	Büyük güzel taygada,
Kebis oşkoş calańda	Keçe gibi bu yazıda
Altın-möñün büri bolzo,	Altın-gümüş yapraklı
Ayga-künge mızıldagan	11335 Aya, güneşe karşı parlayan
Altan altı olbuktı	Altmış altı dallı
Bay terek körünet.	Kutsal kavak ağacı göründü.

Koy bajınça konur küük, Koyun başı kadar konur guguk kuşu,
Ol terekti ebire uçup, O kutsal kavak ağacının çevresinde uçup,
Edip turar cañdu emtir. 11340 Duruyormuş.
Onoñ arı körüp baratsa, Ondan sonra gördü ki,
Ol bay terektin tözinde O kutsal kavak ağacının dibinde
Kızıl-küreñ emdi at Kızıl-küreñ at şimdi
İzü künniñ çoğınañ Sıcak güneşin ateşinden
Serüün cerge tebeelep turganın 11345 Serin yerde otladığını
Küreñeş baatır körüp aldı. Küreñeş bahadır gördü.
Süünbes boyı süüne berdi. Sevinmeyen ruhu sevindi.
Caba cedip kelerde, Tekrar geldiğinde,
Kızıl-küreñ ercine at Kıymetli at Kızıl-Küreñ
Kılças edip körölö, 11350 Yandan bakınca,
Okuranıp kiştep iyet. Böğürüp kişnedi.
Koy bajınça koñur küük Koyun başı kadar konur guguk kuşu,
Ebire uçup edele, Etrafta uçarak,
Küreñeş baatırdıñ oñ cardına Küreñeş bahadırın sağ omzuna
Oturala, aydıp turat: 11355 Konup, söyledi:
“Adın, kebin kiçeebes "Atını, kıyafetini düşünmeyen
Kandıy bütken baatır sen? – deyt. Nasıl bir bahadırsın sen? -dedi.
Cer-Kindigi Enezi’neñ Cer-Kindigi Enezi’nden
Cayaltalu bu bütken Hünərli yaratılmış
Kızıl-küreñ adındı, 11365 Kızıl-Küreñ atını,
Seniñ keleriñdi sakıp, Senin gelişini bekleyip,
Tündü-tüştü men korudım”, - deyt. Gece-gündüz ben korudum", -dedi.
Küreñeş baatır bolgojın Küreñeş bahadır ise

Alkış-bıyandu söstör aydat.	Dualı sözler söyledi.
Küük tabıp, örö uçup	11370 Guguk kuşu hemen atılıp, yükselip uçarak
Bay terektiñ bajına oturat.	Kutsal kavak ağacının başına oturdu.
Cañırada ede berdi.	Sesi yankılandı.
Küreñeş baatır bolgojın	Küreñeş bahadır ise
Bazıp kelgen boyınça,	Gelir gelmez,
Kızıl-küreñ ercine attıñ	11375 Kıymetli at Kızıl-Küreñ'in
Bajın-közin ol sıymap,	Başını, gözünü sıvazlayıp,
Ak çılbirdań ala koydı.	Ak dizginini aldı.
Altın üygen mızıldagan	Altın dizgin ısıldarken
At bajında ol cüret.	At başında, gitti.
Altın sürlü kep kiyimin	11380 Altın işlemeli şık giysilerini
Arçımakka sugup salgan	Heybeye sokmuş
Alın-kiyin böktörgözin	Önünün-arkasının bağını
Ala koyıp çeçe berdi.	Alıp çekti.
Arçımagın tujürip	Heybesini çıkarıp
Aça tartıp körör bolzo,	11385 Açınca gördü ki,
Baatır kiyer dep kiyimi	Bahadırın giyeceği giysiler
Bastıra anda cetkil emtir.	Bastırılıp orada yerleştirilmiş.
Kırpat mandık torko çamça	Dikilmiş desenli ipek gömlek
Tize boygo cede beret.	Diz boyuna kadar geldi.
Altan altı teek topçılı	11390 Altmış altı yuvarlak düğmeli
Albır-şilbir sürük ştan	İşlemeli pantolon
Kindik boygo cede beret.	Göbek boyuna geldi.
Çoy tamandu ödügin	Dökme demir tabanlı çizmesini
Çöödöy tartıp kiyerde,	Çekip giyince,

Çandır boygo cede beret. 11395 Baldırına dek ulaştı.
Külükterle küreşe, kiyer Pehlivanlarla güreşirken giydiği
Küler kebin kiyerde, Bronz işlemeli kıyafetini giyince,
Tize boygo cede beret. Diz boyuna geldi.
Kara kumduş börüğün Kara kunduz börtünü
Katay kiyip iyerde, 11400 Üstüne takarken,
Bajın caykap turar boldı. Başını salladı.
Tekpelü temir kurın Dayanıklı demir kuşağını
Kurçanıp iyer bolgojin, Kuşandığında ise,
Kögüs bolup turbay kayttı. Göğsüne dek ulaştı.
Köö kuyagın kiyerde, 11415 Kömür göğüslüğünü giydiğinde,
Cerge cede bu berdi. Yere kadar geldi.
Ak bolot üldüzün kiyze, Ak çelik kılıcını takınca,
Cerge süürtele beret. Yere sürtündü.
Ok-saadagın kiyerde, Okunu, yayını kuşandığında,
Cerge süürteler cañdu boldı. 11410 Yere kadar sürtünmüştü.
Artıp kalğan cöjözün Geriye kalan teçhizatı
Adına cazap terkileyt. Atına yükledi.
Alıp baatır Küreñeş Alp bahadır Küreñeş
Ak çılıbırın türe tudup, Ak dizgini dürüp,
Temir tiskin teñdey tutkan. 11415 Demir dizgini denk tutmuş.
Kızıl-küreñ adına Kızıl-küreñ atına
Çöyö teep minip iydi. Eğilerek bindi.
Altayına canarga Altay'ına dönmek üzere
Attıñ oozın bura tartsa, 11420 Atın ağzını çevirince,
Kızıl-küreñ ercinezi Kıymetlisi Kızıl-küreñ

Kıymık etpey turar boldı.	Hareket etmeden durdu.
Togus çardıñ terezineñ	Dokuz ineğin derisinden
Tolgop etken kamçızıla	Dolanarak yapılmış kamçısıyla
Ak ayaska cañıy tudup	11425 Ak aydınlığa sallayarak
At baykanına tuda beret.	Atın arkasına vurdu.
Kızıl-küreñ attın bolzo,	Kızıl-küreñ atın ise,
Edi-kanı tırtas etpey	Eti, kanı kurumuşçasına
Tura berbey kanayttı.	Öylece kaldı.
Kandıy-mındıy at boloton dep	11430 Bu at nasıl böyle olmuş diye
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Alañ kaykap turbay kayttı.	Şaşkınlık içinde kaldı.
Kızıl-küreñ ercinezi	Kıymetlisi Kızıl-küreñ
Şırkırada bıskırıp,	Su şırıltısı gibi burnundan soluyarak,
Silkineler aydat:	11435 Silkinerek söyledi:
“Kemirçegiñ katpagan,	"Kıkırdağın sertleşmemiş,
Kemi-cajıñ cetpegen.	Yaşın yetmemiş.
Kiyer kep kiyimiñ	Giydiğin giysin
Sege aray elbek emtir.	Sana zar zor yetmiş.
Kep uzunı butka orolor,	11440 Kıyafetin uzunluğu ayağa kadar,
Til uzunı başka ceder.	Dilin uzunluğu başa kadar.
Ot kalaptu cuuga kirzeñ	Ateşli, vahşi savaşa girersen
Uzun edek çaptık bolor.	Uzun etek uygun olmaz.
Sen eer kajınañ	Sen eyer kaşından
Cazap etire tıñ tudın.	Sıkıca tutun.
Er sanaañdı ıçkınba,	11445 Er düşünceni kaybetme,
Iyık caldıñ aldında	Kutsal yelenin altında

Kazra tiştü kamçı bar.	Keskin dişli kamçı var.
Onı sen alala,	Sen onu alarak,
Sokpos canıma sogup iy,	Vurulmamış canıma vur,
Tartpas canım tartıp iy,	11450 Çekilmemiş canımı çek,
Ol tujunda men	O zaman ben
Cerdiñ töñözögin toolop,	Yerin yükseltisini sayıp,
Teñeriniñ cıldızın toolop,	Gökyüzünün yıldızını hesaplayarak,
Tuylap bogo köröyin” – deyt.	Sıçrayıp burayı göreyim" -dedi.
Mını ukkan Küreñeş baatır	11455 Bunu duyan Küreñeş bahadır
Iyık caldıñ aldınañ	Kutsal yelesinin altından
Kazra tiştü kamçızın	Keskin dişli kamçısını
Karızına ile sogot.	Dirseğine kadar çekti.
Ak ayaska cañıy tudup,	Ak aydınlığa sallayarak,
At baykanına sogolo,	11460 At arkasına vurup,
Tartpas canın tartıp iydi.	Çekilmeyen canını çekti.
Kızıl-küreñ ercine	Kıymetli Kızıl-küreñ
Kulun çılap kişteyle,	Kulun gibi kişneyerek,
Kunan taydıy ogurıp iydi.	Aygır gibi ağladı.
Turgan cerdeñ kalırda,	11465 Durduğu yerden atlarken,
Ezin-kuyun şuulay berdi.	Rüzgâr-kasırga gibi fırladı.
Tepkey, tepkey cerineñ	Teptiği yerden
Teermendiy taş çaçilat.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Baday tepken cerineñ	Bastığı yerden
Balkaştu köldör kaynap artat.	11470 Çamurlu göller kaynadı.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Bir bilinip, bilinbeyt.	Bir ortaya çıkıp, bir kayboldu.

At bajınañ ajırbay	At başını geçmeden
Altın calıla cömöp cüret.	Altın yele ile örtündü.
Kiyin kaaştay ajırbay	11475 (Eyerinin) Arka kaşını aşırmadan
Kuyrugıla bu cömöyt.	Kuyruğuyla gizlendi.
Eki canıdöön cayılğanda,	İki taraftan yayıldığında,
Kabırgala ol cömöyt.	Kaburgaya gömüldü.
Bir oñdogın kelgejin,	Tekrar ortaya çıktığında,
Caan, caan taygalar ajat.	11480 Büyük büyük taygalar aştı.
Baza oñdonıp körgöjin,	Yine meydana çıkınca gördü ki,
Caan, caan talaylar keçet.	Derin derin denizler geçti.
Carın boyı izip cüret,	Omzu ısınıp,
Onoñ tıñ tuylaarda,	Oradan bir anda sıçrayınca,
Caaktarı toñup turat.	11485 Yanakları dondu.
Altay üstin aylanarda,	Altay üstünü dolaşırken,
Aylar eeçiy aylar ödöt.	Aylar peşpeşe geçti.
Cerdiñ üstin ebirerde,	Yeryüzünü gezerken,
Cıldıñ bajı cılıp ödöt.	Yılın başı yılıp geçti.
Baza bir oñdonıp kelze,	11490 Tekrar kendine geldiğinde,
Keen caraş Altaydıñ	Büyük güzel Altay'ın
Kebis oşkoş calańında	Keçe gibi yazısında
Kızıl-küreñ adı emdi	Kızıl-küreñ atı şimdi
Toktop tüşpey kanayttı.	Durdu.
Kızıl-küreñ adı aydat:	11495 Kızıl-küreñ atı söyledi:
“Baza emeş tuylagan bolzom,	"Tekrar sıçrasaydım,
Erdiñ söögi sayalar edi” – deyt.	Erin kemiği batardı" -dedi.
Küreñeş baatır ayda salat:	Küreñeş bahadır şöyle söyledi:

“Baza emeş tuylagan bolzoñ,   "Tekrar sıçrasaydın,
 Calmaş ediñdi cara sogor edim”. 11500 Uyluk etini parçalardım".
 Onoñ arı Kızıl-küreñ at   Ondan sonra Kızıl-küreñ at
 Teñeri cıldızın ol toolop,   Gökyüzünün yıldızını sayarak,
 Oyto lo tuylay berey kayttı.   Tekrar sıçradı.
 Küreñeş alıp baatırım   Küreñeş alp bahadırım
 Oyto lo katap mında   11505 Bu kez de
 Bir bilinip, bir bilinbeyt.   Bir ortaya çıkıp, bir kayboldu.
 Baza oñdonıp cürer bolzo,   Tekrar ortaya çıkıp ilerlediğinde,
 Ak buluttıñ üstinçe,   Ak bulutun üstünde,
 Kök ayastıñ aldıla   Gök aydınlığa doğru
 Barıp catkanın ol köröt.   11510 Gittiğini gördü.
 Ezin-kuyun salkınga   Rüzgâr-fırtınadan
 Eki kulagı em şuulayt.   İki kulağı uğuldadı.
 Onoñ arı körüp cürze,   Ondan sonra baktı ki,
 Alın kaaştan ajırbay   (Eyerin) Ön kaşını aşırmadan
 Iyk calla at cömöyt.   11515 Kutsal yelesiyle at örtündü.
 Kiyin kaaştan ajırbay   Arka kaşını düşürmeden
 Kuyrugıla bu cömöyt.   Kuyruğuyla gizlendi.
 Eki canın döön cayılza,   İki yanından yayılınca,
 Kabırala cömöp cüret.   Kavrarak kapandı.
 Tündü-tüştü uyku cöktoñ   Gece-gündüz uykusuz
 Barıp catpay kanayttı.   Gitti.
 Baza bilinip körör bolzo,   11520 Yine gördü ki,
 Ak carıktañ bu ayrılıp,   Ak dünyadan ayrılınca,
 Ay karañuy bolo bertir.   Ay karanlık olmuş

Aylandıra cıldistar	Etrafinda yıldızlar
Mızıldajıp turgulayt.	Işıldıyordu.
Aylar bajı aylanıp ödöt,	11525 Aylar başı aylanıp geçti,
Cıldıñ bajı cılıp ödöt.	Yılın başı yılıp geçti.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Arıganın bilbey cüret.	Yorgunluğunu bilmeden gitti.
Onoñ arı oyto lo	Ondan sonra tekrar
Bir bilinip, bilinbeyt.	11530 Bir ortaya çıkıp, bir kayboldu.
Baza bir bilinip kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Ak tayganıñ koltugında	Ak tayganın koltuğunda
Ayañ bolgon calañda	Derin ovada
Kızıl-küreñ ercinezi	Kızıl-küreñ kıymetlisi
Toktop tüşpey bu kanayttı.	11535 Durdu.
Şırkırada kiştep aydat:	Su şırıltısı gibi kişneyerek söyledi:
“Baza la emeş tuylagan bolzom,	"Tekrar sıçrasaydım,
Ölbös boyıñ ölor ediñ”.	Ölümsüz bedenini ölecekti”.
Küreñeş baatır ogo aydat:	Küreñeş bahadır ona söyledi:
“Baza la emeş tuylagan bolzoñ,	11540 "Tekrar sıçrasaydın,
Ölbös boyıñ ölor ediñ bu la” – deyt.	Ölümsüz bedenini ölecekti”. -dedi.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Adımañ tüjüp acıktanat.	Atından inip dikkatle izledi.
Kiygen kebi bu bolgojın	Giydiği pantolonun
Bir cerinde elbegi cok,	11545 Herhangi bir yerinde genişlik yok,
Bir cerinde tarı cok	Bir yerinde darlık yok,
Kıp la etken,öp lö öy	Astarla dikilmiş, şöylece
Mında turbay kanayttı.	Duruyordu.

Kızıl-küreñ ercineniñ	Kızıl-küreñ kıymetliniñ
Cal kuyrugın bu mında	11550 Yelesini, kuyruğunu
Calañ bolgon alakanıla	Ova gibi büyük elini
Caya la tudup bu sıymayt.	Yayarak sıvazladı.
Kızıl-küreñ adı aydat:	Kızıl-küreñ atı söyledi:
“Arçımaktıñ kakpagında	"Heybenin üst tarafında
Katamaldu kıp bar.	11555 Kat kat astar var.
Onı açıp sen iyzeñ,	Onu açarsan,
Ayga, küñge bu tüñey	Aya, güne eş
Altın sudur biçik bar.	Altın sudur kitabı var.
Onı alıp kıcır” – deyt.	Onu alıp oku” -dedi.
Alıp baatır Küreñeş	11560 Alp bahadır Küreñeş
Arçımagın aç tartıp,	Heybesini açıp,
Ay sudurın kodorolo,	Ay suduru çıkararak,
Ayga-küñge cölöy tudup	Aya, güneşe yaslanıp
Kıçıra berbey kanayttı.	Okudu.
Cayaltalı Cañar baatırdıñ	11565 Hünerli Cañar bahadırın
Cañıs ceeni bu	Biricik yeğeni bu
Kızarıp agar kanı cok.	Kızarıp akacak kanı yok.
Kıyılıp ölör tını cok,	Kıyılıp ölecek canı yok,
Kızıl-küreñ atka mingen	Kızıl-küreñ ata binen
Küreñeş dep baatır emtir.	11570 Küreñeş adlı bahadır imiş.
Azıragan adazı bolzo,	Büyüten atası ise,
Kızıl-ceeren atka mingen	Kızıl-ceeren ata binen
Kıstay-Mergen dep kaannıñ	Kıstay-Mergen adlı kağanın
Kara cañıs uulı boluptırı.	Biricik öz oğlu imiş.

Emizip salgan Enezi	11575 Emziren anası
Cayaltalu Cañar taayınıñ	Hünerli Cañar dayının
Cañıs sıynı Cañarçı emtiri.	Biricik kızkardeşi Cañarçı'dır.
Onoñ arı kıcırar bolzo,	Ondan sonra okudu ki,
Ürgülciniñ üç iyege	Ebediyen üç kuşağa
Törbölciniñ dört üyege	11580 Sonsuza dek dört kuşağa
Curtap cadar eji bolzo,	Yurt edinip yaşadığı eşi ise,
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Ak-kaannıñ cañıs kızı	Ak-kaan'ın biricik kızı
Altın-Sırğa boluptırı.	Altın-Sırğa imiş.
Alıp baatır Küreñeş süünip,	11585 Alp bahadır Küreñeş sevinip,
Anan arı kıcırar bolzo,	Ondan sonrasını okudu ki,
Algan eji Altın-Sırganıñ	Eşi Altın-Sırğa'nın
Aytkan söstörü çıp la cın,	Söylediği sözleri doğruya doğru
Onçozi mında biçilip kalgan.	Hepsi buraya yazılmış.
Koy bajınça koñur küük	11590 Koyun başı kadar konur guguk kuşu
Kojo mında tıñdap ugat.	Birlikte durup dinledi.
Koñur küük talbınıp,	Konur guguk kuşu çırpınıp,
Eñçeyip kelip ogo aydat:	Eğilerek ona söyledi:
“Kalak-kokıy, Küreñeş,	"Ah sevgili Küreñeş
Tegil cerge öy ötkürbe.	11595 Boş yere zaman geçirme.
Altın sudur bu biçikti	Bu altın sudur kitabını
Kıçırgadıy öylör bolor.	Okuman zaman alır.
Cer aldınıñ ceek cetker şulmustarı	Yeraltının şeytan şulmusları
Cer üstine çıkkalakta,	Yer üstüne çıkmadan,
Ceri curtinga sen cedip,	11600 Yurduna yetip,

Kara balkaş sağıştu		Kötü niyetli
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağan'ın
Caan abakayı Kara-Taacı		Büyük hanımı Kara-Taacı
Cer aldınañ çıkkalakta,		Yeraltından çıkmadan,
Kara-corgo atka mingen	11605	Kara-corgo ata binen
Kan-Şülütey baatırdı,		Kan-Şülütey bahadırı,
Cerdiñ oozın açkalakta,		Yer ağzını açmadan,
Türgen-tükey cogoltor kerek” – deyt. Çabucak yok etmen gerek" -dedi.		
Mını ukkan Küreñeş baatır		Bunu duyan Küreñeş bahadır
Altın sürlü ay sudurın	11610	Altın renkli ay suduru
Arçımakka suga salat.		Heybeye soktu.
Atanardıñ kajı canda		Ata bindiği ahşap tarafta
Koy bajınça koñur küük		Koyun başı kadar konur guguk kuşu
Kurkunınañ bu aldınañ		Kemik kanadının altından
Kurç, kümüş çokujıla	11615	Keskin, gümüş oyma ile
Torko arçuul kodorıp		İpek örtü çıkarıp
Küreñeşke berip aydat:		Küreñeş'e verip söyledi
“Aştay, suuzay berzeñ,		"Acıkıp, susarsan,
Bu arçuuldı cerge		Bu örtüyü yere
Caya salıp iyele,	11620	Serdiğinde,
Arı-beri caykap iy.		Sağa-sola salla.
Alama-şikir aş tolör.		Lezzetli yemek dolacak.
Anań sen ajanıp al” – deyt.		Onlardan sen yiyip karnını doyur"-dedi.
Alıp baatır Küreñeş		Alp bahadır Küreñeş
Torko arçuuldı cerge cayıp	11625	İpek örtüyü yere yayıp
Arı-beri ekçeerde,		Sağa-sola sallayınca,

Alama-şikir aş tolut.	Lezzetli yemek doldu.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Ajanıp turar bolgojın,	Yemek yediğinde,
Andağı kursak bojobos emtir. 11630	Oradaki yemek hala bitmemiş.
Alıp baatır Küreñeştiñ	Alp bahadır Küreñeş'in
Aştağan kursağı toyıp,	Acıkan karnı doyup,
Arığan sını sergey berdi.	Halsiz düşen bedeni dinçleşt.
Koy bajınça koñur küük aydat:	Koyun başı kadar konur guguk kuşu
“Bu arçuuldu silkiyle	11635 "Bu örtüyü silkeleyerek
Kaptırğaña sugup al.	Sandığına sok.
Aştap suuzay berzeñ,	Acıkıp, susarsan
Kerek bolor sege” – deyt.	Sana lazım olur" -dedi.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Calañ bolgon alakanın	11640 Ova gibi büyük elini
Caya bu boyınça,	Uzatınca,
Koy bajınça koñur küükti	Koyun başı kadar konur guguk kuşuna
Alkış-bıyan söstör aydıp,	Dualı sözler söyleyip,
Eki kollo bu sıymap,	İki elle sıvazlayıp,
Ezen-amır ol küünzeyt.	11645 Esenlik, güzellik diledi.
Torko arçuulın silkiyle,	İpek örtüyü silkeleyerek,
Kaptırğaga sugup alat.	Sandığa soktu.
Ak çılбірın türe tudup,	Ak dizgini dürüp,
Temir tiskin teñdey tutkan,	Demir dizgini denk tutmuş,
Çoy üzeñini çöyö tebip,	11650 Dökme demirden üzengeyi tepip,
Üç temdenip atanala,	Üç sıçrayışta inerek,
Küler kalbañ börkün suurıp,	Bronz işlemeli börkünü çıkarıp,

“Üç Kurbustan Kudayım,	"Tanrım Üç Kurbustan
Ada bolgon ak taygam,	Ata olan ak taygam,
Ene bolgon ak talayım,	11655 Ana olan ak denizim,
Alkış-bıyanaar berigeer”, - dep,	Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin", -deyip,
Bajırıp iybey kanayttı.	Yalvardı.
Kızıl-küreñ ercinezi	Kıymetlisi Kızıl-küreñ
Cal castanıp bajırdı.	Yelesini yayıp yalvardı.
Küler kalbañ börügin	11660 Bronz işlemeli börkünü
Kulak töskö keptey tartıp,	Kulak dibine kadar çekip,
Kiyip iygen boyunça,	Giyer giymez,
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çevirip,
Aylı-curtın emdi köstöp,	Evine-yurduna dikkatle bakıp,
Eles edip şuñup iydi.	11665 Gözden hızla kayboldu.
Küler suluktı caykay tartıp,	Bronz suluğu sallayarak,
Köni corgo barıp cadat.	İyi rahvan ilerledi.
Kayış kamçını cañıy tudup,	Kayış kamçasını sallayıp,
Kanattu kuştıy uça berdi.	Kanatlı kuş gibi uçtu.
Sańıskan uçup uçına cetpes	11670 Saksaganın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın	Sarı çölü
Salkın keptü ödö beret.	Fırtına gibi geçti.
Kuskun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bu bolgojın	Çorak çölü ise
Kuyun keptü ödüp cadat.	11675 Rüzgâr gibi geçti.
Şuurmaktu talay keçet.	Akıntılı suları geçti,
Şuurgandu tayga ajat.	Fırtınalı taygalar aştı.
Tüş bolgojın amırı cok,	Gündüz huzursuz.

Tün kirgejin uykuzı cok	Gece girdiğinde uykusuz
Barıp catpay kanayttı.	11680 Gitti.
Ak örgöönin canında	Ak sarayın yanında
Albatı con toylop, cırgap	Halk toy yapıp, eğlenerek
Anda catpay kanayttı.	Orada kutlama yaptı.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Altın üygen alıp çıgat,	11685 Altın dizgini alıp çıktı,
Ayga-künge cañıy tudup	Aya, güneşe karşı sallayıp
At çakıga sogup iyet.	At direğine bağladı.
Kızıl-ceeren ercinezi	Kızıl-ceeren kıymetlisi
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezen,
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	11690 Duyulmaz yerden duyan,
Alın kolu kazalagan,	Ön ayağını hızla koşmuş,
Kiyin budı bicelegen,	Arka ayağını çekmeden,
Caş ölöñdi caya baspay,	Yaş otu ezmeden,
Kök ölöñdi kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Caraş corgo celip keldi.	11695 Güzel rahvan geldi.
Kabırgazı kajat ajıra,	Kaburgası dik yamaç kıyısı,
Omırtkazı oydik cok	Omurgası oyuksuz
Semirip kalgan emtiri.	Semirmiş.
Altın sürlü üygenin	Altın işlemeli dizginin
At bajına sugup iyet.	11700 At başına geçirdi.
Bajı-közi bu sıymap	Başını, gözünü sıvazlayıp
Erkeledip turbay kayttı.	Şefkatle seviyordu.
Calañ bolgon kecim – tokum	Tarla gibi geniş ter bezini
Caya tudup salıp cüret.	(Atın üstüne) yaydı.

Küler artaş ol eerin	11705 Dökme yük eyerini
Arta salıp eertep iyet.	Geriye atıp yerleştirdi.
Ürgülcige üzülbes	Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.	Üç eyer kayışı da bağladı.
Tolgomoldu togus kolon	Dolamalı dokuz kolonu
Tolgoy tartıp kelbey kayttı.	11710 Dolayıp çekiyordu.
Kün keberlü köndürgezin	Gün şekilli göğüslüğünü
Ebire bazıp tartıp iydi.	Çevresine çekti.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Kalık-conniñ ortozına	Hak-tebaanın ortasına
Bazıp kelgen bu boyınça,	11715 Gelir gelmez,
Albatızın başkargan	Halkını yöneten
Bıyantı dep baatırıla	Bıyantı adlı bahadırıyla
Ak bıyannıñ başçızı	Ak malın başçısı
Ak-Sagal baatırın cakarıp,	Ak-Sagal bahadırına buyurup,
Aydıp turbay kanayttı:	11720 Şöyle söyledi:
“Kara balkaş sağıştı	"Kötü niyetli
Kara-Kula kaanniñ	Kara-Kula kağanın
Kara-corgo atka mingen	Kara-corgo ata binen
Kan-Şülütey baatırdı	Kan-Şülütey bahadırı
Cerdiñ oozın açkalakta	11725 Yerin ağzını açarken
Cok eder kerek, - deyt.	Yok etmek gerek, -dedi.
Amır catkan Ak-kaandı	Huzurla yaşayan Ak-kaan'ı
Alban küçle olcolop,	Kaba kuvvetle esir alıp,
Albatızın çakpıratkan.	Halkını perişan etmiş.
Ak-malın aydap	11730 Ak malını güdüp

Altayınañ toskırgan.	Altay'ından sürmüş.
Ak-kaandı emenile	Ak-kaan'ı hanımıyla birlikte
Aydarı çok ol kıynap öltürgen.	Tarifsiz işkenceler yaparak öldürmüş.
Cerdiñ oozın açala,	Yerin ağzını açarak,
Cer aldınıñ cetker şulmustarıla	11735 Yeraltının şeytan şulmuslarıyla
Bisti cuulaarga beletenip cat.	Bizimle savaşmaya hazırlandı.
Kızıl-küreñ atka mingen	Kızıl-küreñ ata binen
Küreñeş dep cañıs uulım	Küreñeş adlı biricik oğlumun
Keleetkenin men sestim, - deyt. -	Geldiğini sezdim, -dedi.
Altan altı alıptarım,	11740 Altmış altı alpım,
Ceten ceti kezerlerim	Yetmiş yedi yiğidim
Kara ağaştıy kal çerülerdim	Kara orman gibi kahraman askerlerim
Kandu cuuga beleteger, - deyt. -	Kanlı savaşa hazırlanın, -dedi.
Öştü cuulap kelgelekte,	Düşman savaşmaya gelmeden,
Udura barar kerek – deyt.	11745 Karşıdan gitmek gerek-diye söyledi.
Açap-cutpa olcoçılar söögile	Aç gözlü-dev işgalciler bedenleriyle
Altayıstı bıcarsıtpaktar”, - deyt.	Yurdumuzu kirletmesinler", -dedi.
Bıyantı baatır baştap,	Bıyantı bahadır yönetip,
Kança tümen batırların,	Pek çok sayıda bahadırını,
Kara ağaştıy çerüzin cuup	11750 Kara orman gibi askeriyle yığıp
Kandu cuuga beletenet.	Kanlı savaşa hazırlandı.
Anayıp olor turgança,	Böylece dururken,
İzü, izü salkın soktı,	Sıcak sıcak rüzgar esti,
Tamır-tımur caaş caadı.	Damla damla yağmur yağdı.
Cañarçı dep baatır kelin	11755 Cañarçı adlı bahadır gelin
Ondogı dep baatır kelin	Oradaki bahadır gelin

Ondogı congo car edet:	Toplanan halka yarlık verdi:
“Cañıs uulım Küreñeş	"Biricik oğlum Küreñeş
Canıp keleetken emtiri” – deyt.	Dönüp gelmiştir" -dedi.
Eki kara mürkütter,	11760 İki kara kartal,
Ezer-sezer eki taygıl	Sezici iki büyük köpek
Udura utkup bardılar.	Karşıdan selamlaşarak geldiler.
Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Eeçiy utkup bardılar.	Peşisıra selamlaşarak geldiler.
Ança-mınça bolbodı,	11765 Çok zaman geçmeden,
Kızıl-küreñ atka mingen	Kızıl-küreñ ata binen
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Aylık cerdeñ körünet.	Aylık yerden göründü.
Albatı-conı bolgojın	Halk-tebaa ise
Udura utkup barbay kayttı.	11770 Karşıdan selamlaşarak geldi.
Alıp külük baatırlarıla	Alp pehlivan bahadırlarla
Ada-Enezi bu kojo	Atası, anası birlikte
Kojoñ, oyun-cırgalda	Şarkı, oyun-kutlamayla
Udura utkup bardılar.	Karşıdan selamlaşarak geldiler.
Emdi körüp turar bolzo,	11775 Şimdi bakıp gördü ki,
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Alıp baatır Küreñeştiñ	Alp bahadır Küreñeş'in
Eki cardınıñ iyinine	İki omzuna
Oturıp algan emtiri.	Konmuş.
Ezer-sezer eki iydi	11780 Sezici iki köpeği
Eki candap emdi anda	İki yanından
Calkançıp baza keleedet.	Şimşek gibi geldi.

Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Eeçiy ogurıp keeledet,	Peşisıra böğürüp geldi,
Eki kara kuskundarı	11785 İki kara kuzgunu
Akşıp-akşıp, aylandıra	Ötüşüp, etrafında
Uçup keleetpey kanayttı.	Uçuyorlardı.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Altın-möñün bu sürlü	Altın-gümüş işlemeli
Aydıp bolbos caan baatır бүдүмдү	11790 Ulu yaratılışlı bahadır
Kelip catpay kanayttı.	Geldi.
Udura kelip tuştajarda,	Karşıdan gelip biraraya geldiklerinde,
Ulustar anda kojoñ çümdeyt.	Halk orda şarkı söylemeye başladı.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Adınañ tüşken boyınça,	11795 Atından iner inmez,
Ada-Enezi le ezendejip	Atası, anası ile esenleşip
Kabıra budup mında süünet.	Sarılarak sevindi.
Algan eji Altın-Sırganı	Eşi Altın-Sırğa'yı
Örö ködürgen boyınça,	Kaldırınca,
Kün aayınça ebirip,	11800 Gün yönünde çevirip,
Katap, katap okşop iydi.	Defalarca öptü.
Alakanın caya tudup	Avuç içini sallayıp
Utkup kelgen albatızına	Selamlaşarak gelen halkına
Alkış-bıyandu söstör ayttı.	Dualı sözler söyledi.
Ondogı bogon kündüni	11805 Orada olup bitenin
Onçoızın men ukpagan edim.	Hepsini ben dinlemiştim.
Kündü-küree bojoordo,	Ağırlama-ikram sona ererken,
Aylı-curtın olor köstöp	Onlar evine, yurduna dikkatle bakıp

Sır kojoñ oyun bıla	Şarkı, eğlence ile
Canıp iybey kanayttı.	11810 Döndüler.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Algan eji Altın-Sırganı	Eşi Altın-Sırga'yı
Aldına öñörip algan	Ön tarafa oturtmuş
Oyun cırgalla keleedet.	Oyunla, eğlenceyle geldiler.
Ondogı albatınıñ	11815 Oradaki halkının
Oyin-kojoñ, cırgalına	Oyun-şarkısına, eğlencesine
Edil kuştar ün seribeyt.	Güzel sesli kuşlar hiç durmadan
Ediski ańdap ün toktotpoyt.	Ötüşüp eşlik ettiler.
Uyalu kuştar uyazın taştap,	Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Eeçiy uçup tıńdagılayt.	11820 Peşisıra uçup dinlediler.
Balalu ańdar balazın taştap	Yavrulu kuşlar yavrusunu bırakıp,
Baza le eeçiy tıńdap cüret.	Yine peşinden dinleyerek gitti.
Albatınıñ kojoñı	Halkın şarkısı
Anda ile cañılanat.	Orada yankılandı.
Öçpögönniñ caları,	11825 Sönmeyenin ateşi,
Ölbögönniñ cırgalı,	Ölmeyenin neşesi,
Barıybannıñ caları,	Gidenin ateşi,
Barbagannıñ cırgalı.	Gitmeyenin neşesi.
Añnıñ moynın ne kezer?	Hayvanın boynunu ne keser?
Altı kırılı ok kezer!	11830 Altı kenarlı ok keser!
Albatı moynın ne kezer?	Halkın boynunu ne keser!
Argazı cok cuu kezer!	Çaresiz savaş keser!
Elik moynın ne kezer?	Yabani keçinin boynunu ne keser!
Eki kırılı ok kezer!	İki kenarlı ok keser!

Eldin moynıñ ne kezer?	11835 Halkın boynunu ne keser!
Erigi çok çak kezer!	İstemediği savaş keser!
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Ak örgööğö olorlor	Ak saraya
Cedip kelbey kanayttı.	Yetip geldiler.
Altan altı alıptarı,	11840 Altmış altı alıp,
Ceten ceti kezerleri	Yetmiş yedi cesurları
Kara ağaştıy kal çerüzile	Kara orman gibi kahraman askeriyle
Kandu cuuga atanarga	Kanlı savaşa gitmek üzere
Onçoız mında belen turat.	Hepsi burada hazır bekledi.
Albatı başçızı Bıyantı	11845 Halk başçısı Bıyantı
Kaannañ cakarı sakıy berdi.	Kağandan yarlık bekledi.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Kandu cuunıñ ok-saadagın	Kanlı savaşın ok torbasını
Olıy-seliy cüktenet.	Karşılıklı yüklendi.
Katançızın katangan.	11850 Üst giysisini kat kat giydi.
Kumdus börük üstine	Kunduz börk üstüne
Altın börük katay kiyip,	Altın börkü giyip,
Albatıga carlap turat:	Halka buyurdu:
“Altan altı alıptarım,	"Altmış altı alpım,
Ceten ceti kezerlerim,	11855 Yetmiş yedi cesurum,
Kara ağaştıy kal çerüüm!	Kara orman gibi kahraman askerim!
Aytkanımdı ugugar! – deyt. -	Söylediklerimi dinleyin! -dedi.
Ozodoñ beri öştü bolgon	Önceden beri düşman olan
Kara-boro sağıştı	Kötü niyetli
Kara-Kula kannıñ uulı	11860 Kara-Kula kağanın oğlu

Kara-corgo atka mingen		Kara-corgo ata binen
Kara balkaş sağıştu		Kötü niyetli
Kan-Şülütey baatır		Kan-Şülütey bahadır
Bisteñ öç alarga umzanıp,		Bizden öç almak için yönelip,
Cerdiñ oozın böktöp salgan	11865	Yerin ağzını sağlamca kapatmış
Kaya-taştı cer mejelikti		Kayalık, dağlık araziye
Oodorgo olor atanıptır.		Onlar parçalamaya gitmiş.
Cer aldanın celmisterineñ		Yeraltının celmislerinden
Boluş surap alala,		Yardım isteyerek,
Öçöp bisti cuulap	11870	Öç alıp bizimle savaşıp,
Olcoolorgo sananıptır.		Esir almayı düşünmüş.
Açap-toro öştülerdi		Aç gözlü, doymaz düşmanları
Altayıska bojotpoy,		Altay'ımıza uğratmadan,
Udura cuulap baraktar, - deyt. -		Karşıdan savaşıp gideceğiz, -diye söyledi.
Albatı-condı bolgojın	11875	Halk-tebaayı ise
Cañarçı la Altın-Sırğa		Cañarçı ile Altın-Sırğa
Emdi başkarıp çatsın, - deyt. -		Yönetsin, -dedi.
Ak bıyandı bolgojın		Ak malı ise
Ak-Sagal başkargay,		Ak-Sagal yönetecek,
Mını ukkan Altın-Sırğa	11880	Bunu duyan Altın-Sırğa
Kayın adazınıñ aldına		Kayın pederinin önüne
Tize ceñil çögödöy tüşüp,		Hafifçe diz çökerek,
Tili ceñil, koyu ünile		Tatlı dille, gür bir sesle
Caynap surap turbay kayttı:		Yalvardı:
“Bajıs bilgen kaanıbıs,	11885	"Başımız, kağanımız
Algan ejim Küreñeşle		Eşim Küreñeş'le

Ölgön cerge kojo ölödim,	Ölüm yerinde birlikte öleyim
Bargan cerge baradım.	Gittiği yere birlikte gideyim.
Ada-enem uçun	Atam, anam için
Kara balkaş sağıştu	11890 Kötü niyetli
Kara-corgo atka mingen	Kara-corgo ata binen
Kan-Şülütey baatırla	Kan-Şülütey bahadırla
Cuujağa bararım, - deyt. -	Savaşmaya gideceğim, -dedi.
Şırkalatkan ulustıñ	Yaralanan halkın
Şırkazın emdep bererim.	11895 Yarasını tedavi ederim.
Aştap suuzay berzeger,	Acıkıp susadığınızda,
Aş kaynadıp bergeyim”, - deyt.	Yemek yapıp vereyim", -diye söyledi.
Cañarçı Enezi caradıp aydat:	Cañarçı anası buyurdu:
“Kelin kiji kojo dep,	"Gelin kişi deyip,
Kıs kiji caba dep,	11900 Kız kişi diye söyleyip
Kıyıktap caman körbögör.	Küçümseyerek, kötü görmeyin.
Albatı la ak-bıyandı	Halkla ak malı
Ak-Sagal la men	Ak-Sagal'la ben
Başkarıp artkayıs, - deyt. -	Yöneteceğiz, dedi.
Kaynım mege ençi edip bergin	11905 Kaynımın bana pay edip verdiği
Tört kulaktu boro aygırdı	Dört kulaklı boz aygırı
Altın-Sırgaga eertep ber” – dep,	Altın-Sırğa'ya eyerleyip ver" -diye,
Küreñeş uulın köstöp aydat.	Küreñeş oğluna bakarak söyledi.
Onoñ arı Cañarçı	Ondan sonra Cañarçı
Kandu cuuga kirze kiyeten	11910 Kanlı savaşta giyilen
Kep kiyimin keldine	Gösterişli giysileri gelinine
Kiydirip emdi bu beret.	Giydirdi.

Ok-saadak la üldü-cıdazın	Ok-yay ile kılıç, mızrağını
Onçozın ogo alıp beret.	Hepsini ona verdi.
Keldin, uulın elip-selip	11915 Gelinini, oğlunu sevgiyle
Eki caaktañ emdi okşop,	İki yanaktan öpüp,
Alkış-bıyan söstör aydıp,	Dualı sözler söyleyip,
Ceñülü sler canıgar dep,	Zaferle dönün diyerek,
Ötkün ünile kıygırıp aydat.	Tiz sesle bağırdı.
Altın-Sırğa caraş kıs	11920 Altın-Sırğa güzel kız
Arka cerdiñ altan cüzün,	Arka yerin altmış çeşit,
Mees cerdin bejen cüzün	Ormansız arazinin elli çeşit
Emdi-tustı cuunadıp,	İlacını toplayıp,
Ak arçuulga tüüyle,	Ak örtüye sararak,
Kaptırgaga sugup iyet.	11925 Sandığa soktu.
Tındu suu la tın cok suunı	Tesirli su ile içme suyunu
Baza kojo sugup alat.	Tekrar koydu.
Alıp kezer Küreñeş	Alp cesur Küreñeş
Taadazı bergen tört kulaktu	Dedesinin verdiği dört kulaklı
Ak-Boro adın bolzo,	11930 Ak-Boro atını
Eertep iybey kanayttı.	Eyerleyip gönderdi.
Altın-Sırğa caş kelin	Altın-Sırğa genç gelin
Ak-Borogo minip iygen,	Ak-Boro'ya binip,
Altın-möñün mızıldagan	Altın-gümüş gibi parlayarak
Anda turbay kanayttı.	11935 Orada duruyordu.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Algan ejile, adazıla kojo	Eşi ve babasıyla birlikte
Cañarçı dep Enezile	Cañarçı adlı anasıyla

Eki koldoñ ezendejip, İki eliyle selamlaşip,
Eki caaktañ okşojot. 11940 İki yanaktan öpüştüler.
Alıp baatır Küreñeş Alp bahadır Küreñeş
Oñ kolin ol ködürip Sağ kolunu kaldırıp
Ondogı ulusla ezendejip aydat: Oradaki halkla vedalaşarak şöyle söyledi:
“Ak malıma bolgojın "Ak malıma
Azu tiştü börü tabarbazın. 11945 Köpek dişli kurt saldırmasın.
Albatıma bu bolgojın, Halkıma ise
Cıda tudunıp cuu kirbezin. Ok-mızrak kuşanıp savaşa girmesin.
Eki kara mürkütterim İki kara kartalım
Altay üstin ayladıp, Altay üstünü çevreleyip,
Albatızın üstin ayladıp, 11950 Halkın etrafında dolaşarak
Albatızın koruzın” – deyt. Halkını korusun" -dedi.
Anañ arı Kıstay-Mergen Daha sonra Kıstay-Mergen
Altan altı alıptarıla, Altmış altı alpıyla,
Ceten ceti kezerlerile Yetmiş yedi cesuruyla,
Kara agaştıy kal çerüzin 11955 Kara orman gibi kahraman askerini
Baştap alıp emdi bu turat. Yönetti.
Ayrıljıar aldında, Ayrılma anında,
Attar tınıjı kuu tuman, Atların nefesi ak duman,
Albatı cüzi kızıl ört, Halkın yüzü kızıl ateş,
Teñeri tözi kuu tuman, 11960 Gökyüzünün dibi ak duman,
Telekey cüzi kunukçıl, Halkın yüzü kederli,
Aga-karındaştı albatı Ağabey, kardeşi halk
Cuu-çakka olordı üdejet. Savaşa uğurladı.
Ceñü alıp canıgar dep Zafer kazanıp dönün diye

Con-kalığı kojoñ çümdeyt.	11965 Halk-tebaa şarkı söyledi.
Andiy caraş kojoñdordı	Böyle güzel şarkıları
Alıp baatır çerüler,	Alp bahadır askerler,
Onçolorı cömöjöt.	Hepsi eşlik etti.
Edil kuştar eli-conlo	Güzel sesli kuşlar halkla
Ün seribes edip turat.	11970 Hiç durmadan söyledi.
Caş agaştar caykanıjıp,	Genç ağaçlar sallanarak,
Baza kojo şuulajät.	Yine eşlik ettiler.
Kaan kiji Kıstay-Mergen	Kağan kişi Kıstay-Mergen
Ezen-amır küünzeyle,	Esenlik, huzur dileyerek
Attıñ oozın bura tartat.	11975 Atın ağzını çevirdi.
Uulıla, keldile bu kojo	Oğlu ve geliniyle birlikte
Kança tümen alıptarlu,	Tümenlerce alpin bulunduğu
Kara agaştıy çerüzin baştap,	Kara orman gibi askerini yönetip,
Kara-corgo atka mingen	Kara-corgo ata binen
Kara balkaş sağıştı	11980 Kötü niyetli
Kan-Şülüteyle cuulajarga	Kan-Şülüteyle'le savaşmak üzere
Kara cerdiñ oozın bedirep	Kara yerin ağzını arayarak
Atanıp iybey kanayttı.	Gidiyordu.
Alıp baatır Küreñeşti,	Alp bahadır Küreñeş'i
Altın Sırğa kelindi,	11985 Altın Sırğa gelini
Kaan kiji Kıstay-Mergendi	Kağan kişi Kıstay-Mergen'i
Eli-conı üydejip,	Halkı uğurlayıp,
Emdi mında artıp kaldı.	Geride kaldı.
Eki kara mürkütter	İki kara kartal
Baza kojo üydeşti.	11990 Birlikte uğurladılar.

Kara-corgo atka mingen		Kara-corgo ata binen
Kan-Şülütey kan emdi		Kan-Şülütey kağan şimdi
Kapçıkay degen baatırıla		Kapçıkay adlı bahadırıyla
Kança tümen alıptarlu		Çok sayıda alpin olduğu
Kara agaştıy kal çerüzile	11995	Kara orman gibi vahşi askeriyle
Cerdiñ oozın bektegen		Yerin ağzını kapatmış,
Cer mejelikke cuuktap,		Dağlık arazide toplanmış,
Cer tamınıñ bu oozına		Yeraltının ağzına
Cedip kelgen ol emtir.		Gelmiş.
Emdi körüp turar bolzo,	12000	Şimdi bakıp gördü ki,
Cer mejelik dep bodogonı		Dağlık arazinin bitiminde
Ces temir kaya la		Bakır, demir kayalar ile
Kara tayga ol emtir.		Kara tayga varmış.
Kan-Şülütey kazır kaan		Kan-Şülütey öfkeli kağan
Kapçıkay baatırıla	12005	Kapçıkay bahadırla
Kança tümen alıptarlu		Çok sayıda alp
Kanayıp mını oodorın		Bunun nasıl parçalanacağını
Oñdop, aaylap olor bolboy,		Düşünüp, tartışarak
On aylanıp keligileyt.		On kez dolaşıp geldiler.
Cerdiñ oozın olor tappay,	12010	Yerin ağzını bulamayınca,
Ceti aylanıp ebirgileyt.		Yedi kez dolaştılar.
Kan-Şülütey aydıp turat:		Kan-Şülütey şöyle söyledi:
“Cayaltalu Cañar baatır		"Hünerli Cañar bahadır
Üç Kurbustan Kuday’ınañ		Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu bökö bütken	12015	Hünerli pehlivan yaratılmış
Caan baatır bolgon turbay.		Büyük bahadır olmuş.

Kaya-taştı bu tayganı	Kayalığı bu taygayı
Kanayıp kodor tartala,	Nasıl parçalayıp, çekeceğiz,
Cerdiñ oozın bektegen, - deyt. -	Yerin ağzını kapatmış, -dedi.
Bis onçobıs mını	12020 Hiçbirimiz bunu
Kıymıktadıp bolbozıs – deyt. -	Yerinden oynatamayız- diye söyledi.
O-o kalak, baş la bolzın.	Ah canım, şükürler olsun.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Cer üstineñ ol ayrılıp,	Yeryüzünden ayrılıp,
Teñeri tübine çıkkanına	12025 Gökyüzünün dibine çıktığına
Baş la bolzın emdi, - deyt. -	Şükürler olsun şimdi, -dedi.
Kıstay-Mergen kaannañ,	Kıstay-Mergen kağandan,
Küreñeş dep onıñ uulınañ	Küreñeş adlı onun oğlundan
Bis korkıbazıs, - deyt. -	Biz korkmuyoruz, -diye söyledi.
Küreñ tayganı oodolo,	12030 Kahverengi taygayı parçalayıp,
Kün alısta şulmustarga	Gün ışığında şulmuslara
Kün çarkının körgüzip,	Gün parıltısını gösterip,
Col açarıs olorgo – deyt. -	Yol açarız onlara -dedi.
Ak kayazın oodolo,	Ak kayayı parçalayarak,
Alıs cerdegi nacılarınca	12035 Işıksız yerdeki dostlarımıza
Ay çarkının körgüssebis,	Ay parıltısını gösterebilirsek,
Andağı alıp şulmustar	Oradaki alp şulmuslar
Biske bolujın cetirer.	Bize yardıma gelir.
Ol lo tuşta bis	O zaman da biz
Cerdiñ üstin biyleeribis” – deyt. 12040	Yeryüzünü yönetiriz" -dedi.
Kalcu bütken Kan-Şülütey	Vahşi yaratılışlı Kan-Şülütey
Adınañ tüşken boyunça,	Atından iner inmez,

Ak kayanı kabıra tudup, Ak kayayı kavrayıp,
Kodororgo albadanza, Parçalamaya gayret etse de,
Kıymık etpes cañdu emtir. 12045 Kıpırdamadan öylece duruyormuş.
Alban küçile ol Zar zor son gücüyle
Kaya taşı çireerde, Kayalığı çekince,
Kabırgaları kayıjat. Kaburgaları çekildi.
Közine kölötkö tujerde, Gözüne gölge inince,
Cer tayanıp köñkörö 12050 Yere dayanıp yüzüstü
Cığıla berbey kanayttı. Yığıldı.
Mını körgön Kapçıkay Bunu gören Kapçıkay
Kalıp kelgen boyunça, Gelir gelmez,
Kara kayanı kabıra tudup Kara kayayı kavrayıp,
Arı-beri ol çirep, 12055 Sağa-sola sallayarak,
Azı tişterile kemiret. Azı dişleriyle kemirdi.
Közine kölötkö tujüp, Gözüne gölge inip,
Köksi kadala bererde, Göğsü bağlanınca,
Köñkörö cerge cığılıp, Yüzüstü yere yığılıp,
Kara cerde tırmay berdi. 12060 Kara yeri tırnakladı.
Kan-Şülütey kazır baatır Kan-Şülütey korkunç bahadır
Oñdonıp kelele, örö turup, Kendine gelince, yerinden kalkarak,
Arı-beri taralcıp, Sağa-sola yalpalayıp,
Kara köskö kan çağılğan Kara gözüne kan çakılmış halde
Kazırlanıp ol cakarar: 12065 Öfkelenerek yakardı:
“Alıp kezer baatırlarım, "Alp cesur bahadırlarım,
Kara ağaştıy kal çerüüm, Kara orman gibi kahraman askerim,
Uşpa bolot cıdalaraarla Çelik mızraklarınızla,

Kaya-taştı oodıgar.	Kayalıkları parçalayın.
Agaş-taştı kodorıp,	12070 Ağacları, taşları söküp,
Irada mınañ taştagar!" – dep,	Bunları uzağa fırlatın!" -deyip,
Açu-koron kıygırarda,	Acı çığlıklar attığında,
Kaya-taştar cañılanıp,	Kayalıklar yankılanıp,
Köçkölonıp cada beret.	Yuvarlandı.
Közi çıgıp kelerde,	12075 Gözleri yerinden fırlayınca,
Alakanıla caba tudup,	Avuç içiyle tutup,
Eptey tudup otura berdi.	Güzelce yerleşip oturdu.
Örö turgan boyınça,	Yerinden kalkar kalkmaz,
Arı-beri tentirilip	Sağa-sola sendeleyip
Kapçıkaydñ üstine	12080 Kapçıkay'ın üstüne
Köñkörö cıgılğan boyınça,	Yüzüstü yığılnca,
Kecirineñ ol tiştep,	Gırtlağından dişleyip,
Karılıp cadıp, algırat.	Boğazın saldırıp, bağırdı.
"Kaya-taştı ootpoy,	"Kayalığı parçalamadan,
Neniñ uçun uyuktap,	12085 Niye uyuyup,
Sayrap cadın sen!?" – dep aydat.	Rahatça yattın sen!?" -diye söyledi.
Kapçıkay baatırı mında	Kapçıkay bahadırı şimdi
Kıykırap, algırıp oñdonot.	Bağırıp çağırarak kendine geldi.
Ekü örö turala,	İkisi ayağa kalkarak,
Ermek tappay turgulayt.	12090 Konuşmadan durdu.
Art-uçında Kapçıkay	Sonunda Kapçıkay
"Aştadım!" – dep algırat.	"Acıktım!" -diye bağırdı.
Kan-Şülütey mında aydat:	Kan-Şülütey burada şöyle söyledi:
"Aştap, suuzap turgan bolzoñ,	"Acıkıp, susadıysan,

Uşpa-bolot cıdanla	12095 Çelik mızrağınla
Kaya-taştı oot!" – deyt.	Kayalığı parçala!" -dedi.
Kapçıkay bu baatırı	Kapçıkay bahadırı
Uşpa bolot cıdazıla	Çelik mızrağıyla
Kaya-taştı kadaarda,	Kayalığa vurduğunda,
Tal-ortodoñ sına beret.	12100 Tam ortasından kırdı.
Kança tümen alıptarıla	Çok sayıda alpla
Kara agaştıy kal çerüzi	Kara orman gibi vahşi askeri
Ağaş-taştı kodorıp,	Ağacı, taşı parçalayıp
Kara cerdi kaza beret.	Kara yeri kazıdı.
Kan-Şülütey bu boyı	12105 Kan-Şülütey kendisi
Uşpa kara cıdazıla	Kara mızrağıyla
Kaya-taştı kajırda,	Kayalığa vurunca,
Tal-ortodoñ sına beret.	Tam orta yerinden kırdı.
Ogırıp ıylagan boyunça,	Böğürüp ağlayarak,
Ontop cerge ol cıgılat.	12110 Yığıldığı yerde kaldı.
Ol Altayda tabışka	O yurttski gürültüyle
Cer-telekey torgılat.	Yerin üstü sallandı.
Kiree, kürek şuulaşkan,	Testere, kürek sesleri,
Mantalar anda cañılanat.	Koşuşmalar orada yankılandı.
Kan-Şülütey oñdonıp kelgen	12115 Kan-Şülütey kendine gelip
Calçıların cakarar:	Irgatlarına buyurdu:
"Kabırudagı maldı ekelip,	"Bakıcılardaki malı getirip,
Kapşay-türgen soyıgar!	Hemen yüzün!
Oduş cerge odu salıp,	Otuz yere ateş yakıp,
Ayga bodol et tuuragar!	12120 Ay gibi et doğrayın!

Arakı aştı onçozin	İçki, yemek hepsi
Odus cerge cuunatsın! – deyt.	Otuz yere yığılsın! - dedi.
İji cektorı turguza la	İşi olmayanlar
Aylı-curtıgarga canıp	Evine, yurduna dönüp
Arakı aştı temdep	12125 İçki, yemek hazırlayıp
Üzügi cokoñ ekelzin!” – deyt.	Aralıksız getirsin!" -dedi.
Açap, toro calçıları	Aç gözlü ırgatları
Aytkan sösti büdürerge	Söylenenleri yapmak üzere
Albadanıp iştey beret.	Zoraki işe koyuldu.
Odus odu ordına	12130 Otuz ateş yerine
Altan, ceten odu salat.	Altmış, yetmiş ateş yaktı.
Askan kazandar bıjarda,	Yemek kazanları pişerken,
Amıraar dep car boldı.	Dinlenin diye buyurdu.
Aştap kalgan alıptarı	Acıkan alpları
Altan oduga bölinet.	12135 Altmış konağa bölündü.
Çıdalı çıkkın çerüleri	Sabırlı çıkan askerleri
Ceten oduga bu bölinet.	Yetmiş konağa bölündü.
Etteñ, cuudañ ajangılap,	Etten, iç yağdan yiyerek,
Kızıl çööçöydöñ amzagılap,	Kızıl kadehden tadınca,
Kıygı, soguş baştagılayt.	12140 Kavga-gürültü başlattılar.
Aytkan sösti blaajıp,	Söylenen sözü tartışıp,
Aydarı cok kerijet.	Büyük bir kavga ettiler.
Keciri kırılñdajıp,	Gırtlakları şişip,
Kecegeleri çıçañdajıp	Saç örgüleri dolaşıp,
Kerijip, soguja berbey kayttı.	12145 Kavga ederek, dövüştiler.
Kan-Şülütey kazır baatır	Kan-Şülütey öfkeli bahadır

Kara tajuurda arakızın	Kara mataradaki içkisini
Kaktay tudup cudup iyet.	Sallayarak içti.
Kalañızı onıñ caandap	Onun sarhoşluğu artıp
Kalıraarı köptöy berdi.	12150 Durmadan konuşmaya başladı.
Ekinci tajuurdı içerde,	İkinci matarayı içince,
Ermek-kuuçın onıñ köptöp,	Sohbet-muhabbeti koyulaşıp,
Ezire berbey kanayttı.	Sarhoşluğu iyice arttı.
Kapçıkay dep baatırı	Kapçıkay adlı bahadırı
Onı körüp baza mında	12155 Görünce yine
Eki tajuurdı içele,	İki matarayı içerek,
Ezire bergen oturat.	Sarhoş halde oturdu.
Ermek-kuuçın blaajıp	Konuşup tartışıp,
Ekü soguja berbey kayttı.	İkisi vuruşmaya başladı.
Ol eküniñ üredüzine	12160 O ikisinin yaptıklarına,
Ondogı alıptarı açınıp,	Oradaki alpları öfkelenip,
Udura soguja berbey kayttı.	Karşıdan vuruşmaya başladılar.
Ton-ödükteri cırtılıp,	Üstleri-başları yırtılıp,
Toñkoyıjıp cıgılğılayt.	Soyunmuş halde yığıldılar.
Onoyıp olor cıgılarda,	12165 Kendilerine gelene kadar,
Aylar bajı aylanıp ödöt,	Aylar başı aylanıp geçti,
Cıldar bajı cılıjıp ödöt.	Yıllar başı yılanıp geçti.
İşteer ijin olor undıp	Yapacakları işi unutup
İyttter çilep sogujat.	İtler gibi vuruştular.
Oñdonıp kelip körör bolzo,	12170 Kendilerine geldiklerinde baktılar ki,
Oduş cılga cede bertir.	Otuz yıl geçmiş.
Kan-Şülütöy oñdonolo,	Kan-Şülütöy kendine gelerek,

Kazırlanıp bu kıygırat.	Öfkelenip bağırdı.
Kamıktı tutpagan dep	Hiçbirini tutmamış diye
Kapçıkay dep baatırın	12175 Kapçıkay adlı bahadırını
Kabıra tudup ekçeyle,	Kavrayıp sarsınca,
Oldop-soldop soogo beret.	Sağına-soluna vurdu.
Onoñ arı oyto lo	Ondan sonra tekrar
Onçozi soguja berbey kayttı.	Hepsine vurdu.
Aayı çok sokuş, kerişke	12180 Bu bitmek bilmeyen kavga, dövüşle
Altay-kañay torgılat.	Altay yeri inledi.
Sürekey caan sokuşka	Büyük kavga üzerine
Süüri kayalar cemirilet.	Sivri kayalar parçalandı.
Cerdin toozını teñerige çıgat.	Yerin tozu gökyüzüne çıktı.
Teñeri buludı cerge tüjet.	12185 Gökyüzünün bulutu yere düştü.
Edil kuştar etpey bardı.	Güzel sesli kuşlar sustu.
Emil ağaştar kugarat.	Sedir ağaçları kurudu.
Balalu ańdar kaçā beret,	Yavrulu hayvanlar kaçtı,
Bürlü ağaştar oodılat.	Yapraklı ağaçlar kırıldı.
Eki baatır toktoylo,	12190 İki bahadır vuruşarak,
Alıptarın başkarıp,	Alplarını yönetip,
Çerüzin cuunadala,	Askerini yığınca,
Küler-bolot kaya-taştı	Bronz-çelik kayalığı
Cıda-öldü sınığıla	Mızrak-kılıçla vurunca
Katap anda ootkılayt.	12195 Tekrar parçalandı.
Kara ağaştıy kal çerüzi	Kara orman gibi kahraman askeri
Kara cerdi kaza berdi.	Kara yeri kazdı.
Kara-Kula kaannıñ	Kara-Kula kağanın

Caan katı Kara-Taacı	Büyük sert Kara-Taacı
Een cerden elbirt edip,	12200 Boş yerde sallanıp
Calañ cerden calbirt edip	Açık yerden hareket ederek
Cer aldınañ çıgıp kelgen,	Yeraltından çıkan,
Ayu çılap algırıp,	Ayı gibi bağırıp,
Buka çılap ogırıp,	Boğa gibi böğürüp,
Algırıp, çñırıp kıygırat.	12205 Bağırıp, çağırdı.
Eki tuluñı cayılıp	İki saç örgüsü yayılıp
Tizezine cedip kalgan.	Dizine kadar geliyormuş.
Kara kanı akkandıy	Kara kanı akmış gibi
Ak-kuu bu tartılıp	Ak duman çekilip
Aytkan söstöri mindiy boldı: 12210	Söylediği sözler şöyle oldu:
“Neniñ uçun calkular	"Niçin tembeller
Oduş cıl ötkönçö,	Otuz yıl geçene kadar,
Mejelik tuunı cemirbey,	Dağı, tepeliği yıkmadan,
Oduş cılga bu slerler	Otuz yıldır siz
Oyn-cırgal toy edip,	12215 Oyun, eğlence toy edip,
Kerijip, sogujıp,	Birbirinize hakaret edip, dövüşerek,
Kalas öy ötkürdiger.	Boşa zaman geçirdiniz.
Slerdiñ algı-kıygıgar	Sizin bağış-çağrışınız
Altıgı oroongo torgıldı” – deyt.	Yeraltında inledi" -dedi.
Andağı Altay şınıray berdi. 12220	Oradaki yurt çınladı.
Anañ arı tukturılıp,	Ondan sonra kekeleyerek,
Tırkıruuş ünile aydat:	Titrek bir sesle konuştu:
“Kamık maldı kırıp ciyle,	"Kalabalık malı kırıp yiyerek,
Etken ijiger slerdiñ kayda?!	Yapacağınız iş hani nerde?!

Cer aldınıñ sokor baatırı	12225 Yeraltının kör bahadırı
Cerdiñ oozın açarga	Yerin ağzını açmak için
Kança ok-saadagın	Pek çok ok, yay
Tügeze adıp bojottı.	Atıp bitirdi.
Kara sokor bukazı	Kara-sokor boğası
Aldınañ örö müüzile	12230 Aşağıdan yukarı boynuzuyla
Kança cılga süzüp,	Yıllarca toslayıp,
Örümdey bolboy mokodı.	Delse de başarısız oldu.
Kara tarma tartıngamda,	Kara büyü yapılsa da,
Kandıy da boluş bolbodı.	Yine faydası olmadı.
Kança tümen ustardı	12235 Pek çok ustaları,
Kapşay bogo aldirtıp	Hemen buraya aldırıp
Üldü, cıda, kürek, maltalar	Kılıç, mızrak, kürek, baltalarla
Turguza la ettirzin” – deyt.	Hemen çalıştırın" -dedi.
Turguza la ol ustaz	Hızla o ustalar
Anda-mında körük edip	12240 Sağa-sola körük yapıp
Temir sırlap sulap sogot.	Demir dikip vurdu.
Cer kazatan tudunar-kabınar	Yer kazarken tutulan
Ay maltalar, cıdalar,	Ay baltalar, mızraklar,
Körör, ugar bolgolokto	Görüp, duyamadan
Büdüp turbay kanayttı.	12245 Bitiyordu.
Onoñ arı ol taygada	Ondan sonra o taygada
Katu taştı ootkılap,	Sert taşı kırıp,
Kara cerdi kaskılayt.	Kara yeri kazdılar.
Kara teri ulustıñ agıp,	Halkın kara teri akarak,
Katu iş baştala berdi.	12250 Zor işe başlandı.

Kidim iş baştalarda,	Meşakkatli iş başladığında,
Kara-Kula kaanniñ	Kara-Kula kağanın
Kara-Taacı dep caan katı	Kara-Taacı adlı büyük (hanım) katı bir sesle
Katap la mında kıygırat:	Defalarca bağırdı:
“Kalak-kokıy, uulım! – deyt, -12255 "Ah, ah oğlum! -dedi,	
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Ceri-curtın men	Yerini-yurdunu ben
Kara tarma küçile	Kara büyü gücüyle
Körüp iydim turguza la.	Gördüm hemen.
Ak-kaanniñ bu bolzo,	12260 Ak-kaan'ın ise
Altın-Sırğa dep kızı	Altın-Sırğa adlı kızı
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Ceri-curtında emtiri.	Yurdunda imiş.
Bistiñ mındabıstı bilele,	Bizim burada olduğumuzu bilerek,
Kıstay-Mergen kaan kiji	12265 Kıstay-Mergen kağan kişi
Kızıl-küreñ atka mingen,	Kızıl-küreñ ata binmiş,
Kula küçi taptu kirgen	Kula güçlenmiş
Küreñeş dep uulıla	Küreñeş adlı oğluyla
Bisti cuulaarga kelediri.	Bizi toplamaya gelmişti.
Kapşay, türgen cerdi kazıp,	12270 Hemen çabucak yeri kazıp,
Cerdiñ oozın açala,	Yerin ağzını açarak,
Kara-Sokor baatır la	Kara-Sokor bahadır ile
Togus baştu cılandardañ	Dokuz başlı yılanlardan
Turguza boluş alarıs – deyt. -	Şimdi yardım alınız- dedi.
Cer aldınıñ şulmustarı cok,	12275 Yeraltının şulmusları yok,
Bistiñ küçibis olorgo	Bizim gücümüzün onlara

Ceder argazı çok – deyt. -	Yetmesine imkân yok -diye söyledi.
Kança tümen ustar	Tüm ustalar
Üldü, cıda etkilezin” – deyt.	Kılıç, mızrak yapsın" -dedi.
Aydıp bolbos iş mında	12280 Büyük işi burada
Baştala berbey bu kanayttı.	Başlattı.
Ülbürejip, salbırajıp,	Koşturup-didinip,
Onçolorı iştey bertir.	Hepsi çalıştı.
Kızıl-ceeren atka mingen	Kızıl-ceeren ata binen
Kıstay-Mergen kaan kiji	12285 Kıstay-Mergen kağan kişi
Küreñeş dep uulıbıla,	Küreñeş adlı oğlu ile
Altın-Sırğa keldi kojo,	Altın-Sırğa geldi yanında,
Bıyantı dep baatırıla -	Bıyantı adlı bahadırla
Olor törtü cergelejip	Onların dördü sırayla
Alıptarınıñ ortozında	12290 Alplarının ortasında
Kara agaştıy kal çerüzin	Kara orman gibi kahraman askerini
Baştap alğan olor mında	Yönetip, şimdi
Cerdiñ oozın emdi köstöp	Yerin ağzını gözleyerek
Celip iybey kanayttı.	Dörtnala gitti.
Tüş bolgojın amırı çok,	12295 Gündüz olduğunda dinlenmeden
Tün kirgejin uykuızı çok	Gece girdiğinde uyumadan
Barıp catpay kanayttı.	İlerliyordu.
Kuskun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın	Çorak çölü
Kuyun keptü ötküleyt.	12300 Fırtına gibi geçtiler.
Sańıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bu bolgojın	Sarı çölü ise

Salkın keptü ödö bergileyt. Rüzgâr gibi geçiverdiler.
Şuurmaktu talay keçip, Dalgalı denizler geçip,
Şuurgandu tayga ajıp 12305 Fırtınalı taygalar aşarak
Tündü-tüştü barıp cadat. Gece-gündüz ilerledi.
Baza körüp cürer bolzo, Tekrar gördü ki,
Ay aldında arta tüşken Ay altında geride kalmış
Ak taygazı mında cadat. Ak taygası burada uzanıyor.
Kün aldında tomıra tüşken 12310 Güneş altında toz haline gelmiş
Küreñ tayga körünet. Kahverengi tayga göründü.
Alıp külük baatırlar Alp cesur bahadırlar
Kün ösköp kelerde, Gün sona ererken,
Küreñ tayga kırına Kahverengi tayga kırına
Çıgıp kelbey kanayttı. 12315 Çıkıp geldi.
Attarınañ olor tüşüp, Atlarından inip,
Eer-tokımdı alala, Eyeri alarak,
Ercinelerdi otkorıp iyet. Kıymetlileri otlattı.
Odu salıp, boyları amırayt. Ateş yakıp, kendileri dinlendi.
Ak arçuulın Altın-Sırga 12320 Ak örtüyü Altın-Sırga
Arı-beri caykaarda, Sağa-sola sallayınca,
Alama-şikir aş tolot. Lezzetli yemekler doldu.
Ajanıp olor oturgança, Yemek yiyip oturunca,
Alıp baatır Küreñeş Alp bahadır Küreñeş
Altan kulaş turnabayın alıp 12325 Altmış kulaç dürbününü alıp
Altay üstin ayladıp, Altay üstünü dolaşıp,
Andağı cerdi acıktay berdi. Oraları izledi.
Emdi körüp oturur bolzo, Şimdi gördü ki,

Kara-corgo atka mingen		Kara-corgo ata binen
Kan-Şölütey kaanbıla	12330	Kan-Şölütey kağan ile
Kapçıkay baatırı		Kapçıkay bahadırı
Kança tümen alıptarıla,		Çok sayıda alpa beraber,
Kara ağaştıy çerüzile		Kara orman gibi askeriyle
Kara cerdi kaskılap,		Kara yeri kazarak,
Kaya taştı ootkılap,	12335	Kayalığı parçalayarak,
Kara-boro kuu tuman		Boz bulanık duman
Kün aldında kaynap turat.		Güneşin altında kaydadı.
Kara terleri agıp kalgan		Kara terleri akarak
İştengilep turgan ol emtir.		Çalışıyorlarmış.
Udura tüş bolup,	12340	Yoluna çıkıp,
Ulus üdelep bojoordo,		İnsanları yolcu ettikten sonra,
Alıp baatır Küreñeş		Alp bahadır Küreñeş
Ama-tomo sığırıp,		Öteye, beriye ıslık çalıp,
Açu-koron kıygırat.		Acı çığlıklar attı.
Açap, toro Kan-Şölütey	12345	Aç gözlü, doymaz Kan-Şölütey
Kapçıkay dep baatırıla		Kapçıkay adlı bahadıyla
Bolçok cürekteri bört edip,		Yükleri güm güm edip,
Bogono sööktöri mırırap		Kısa kemikleri bükölüp
Oñdonıp bolboy otura tüjet.		Öylece beklediler.
Ança-mınça oturgılayla,	12350	Biraz oturarak,
Altan kulaş turnabayın alıp		Altmış kulaç dürbününü alıp
Altay üstün ayladıp		Altay üstünü seyredip
Acıktap mında otura berdi.		İzleyerek burada kaldı.
Künniñ çıgar aldında,		Gün çıkarken

Küreñ tayga sınırında,	12355 Kahverengi tayganın gövdesinde
Kızıl-ceeren atka mingen	Kızıl-ceeren ata binen
Kıstay-Mergen kaanbıla	Kıstay-Mergen kağan ile
Kızıl-küreñ bu attu	Kızıl-küreñ atlı
Küreñeş dep baatırdı	Küreñeş adlı bahadırı
Olorlor tanıp iyele,	12360 Onlar tanıyarak,
Buka çılap bustajıp,	Boğa gibi böğürüp,
Ayu çılap algırıjat.	Ayı gibi bağırdılar.
Ağaş-taştar oodılıjıp,	Ağaç, taşlar parçalanıp,
Köçkölönip cada berdi.	Yuvarlandı.
Cırtık-samtar kepterin	12365 Yırtık-pırtık giysilerini
Sooro-maara kiynet.	Yalap-şalap giyindi.
Kandu cuunıñ cepselin	Kanlı savaşın silahlarını
Karçıy-terçiy cüktengilep,	Karşılıklı, çapraz biçimde yüklenip,
Algı-kıygı, sıgıtpıla	Bağrış, çağrış
Attarın tudup eertegileyt.	12370 Atlarını tutup eyerlediler.
Kara sagıştı Kan-Şülütey	Kötü niyetli Kan-Şülütey
Kalaptanıp kıygırat.	Köpürüp bağırdı.
“Cañarçı dep kadıt	"Cañarçı adlı kadın
Kara-Kula adamdı öltürgen!	Kara-Kula atamı öldürmüş!
Cañıs uulı Küreñeş	12375 Biricik oğlu Küreñeş
Kıstay-Mergen adanla	Kıstay-Mergen babanla
Meni öltürerge keldiger be?!	Beni öldürmeye mi geldiniz?!
Erdiñ curtı een artpas,	Erin yurdu boş kalmaz,
Alıp bolzoñ – adıjaak!	Alp isen - atışalım!
Külük bolzoñ kürejeek!” – dep,	12380 Pehlivan isen güreşelim!" -deyip,

Kara-corgozın ol eertep,	Kara-corgo'sunu eyerleyerek,
Kalcuurıp, kapşaylap kiyinet.	Hırslanıp, çabucak giyindi.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Açu-koron kıygırıp aydat:	Acı çığlıklar atarak konuştu:
“Kara balkaş sağıstu	12385 "Kötü niyetli
Kara-Kula senin adañ	Kara-Kula senin atan
Aktu catkan albatını	Masumca yaşayan halka
Albanbıla kıynagan.	Zor kullanıp işkence etmiş.
Kiji edi azıktu,	İnsan eti yemek,
Kiji kanı suuzındu	12390 İnsan kanı su
Cok-corıkka baratkan	Yolcu giden
Cañarçı enemdi colgo sokkon. Cañarçı anamı yolda vurmuş.	
Uyalbas, korkıbas iyt!	Utanmaz, korkmaz it!
Ülüzin enem algan edi!	Kılıcını anam almıştı!
Emdi sen cer aldınañ cayalgan	12395 Şimdi sen yeraltından yayılan
Cetker caman Kan-Şülütey,	Şeytan, kötü Kan-Şülütey
Albatıga amır berbes	Halka huzur vermez
Açap, toro iyt!	Aç, doymaz it!
Amır catkan Ak-kaandı	Huzurla yaşayan Ak-kaan'a
Aydarı cok sen kıynap	12400 Tarifsiz işkenceler yapıp
Abakayıla kojo	Hanımıyla birlikte
Ne öltürdiñ, iyt?! – deyt. -	Niye öldürdün, it?! -dedi.
Art-uçında bu emdi	Önünde sonunda
Cayaltalu Cañar taayım	Hünerli Cañar dayım
Cer aldınıñ Şulmustarı	12405 Yeraltının Şulmusları
Ak-carıkka çıkpas edip	Ak dünyaya çıkamasın diye

Kaya taştı mejelikle	Kaya, taş, tepelikle
Cerdiñ oozın bekteyle,	Yer ağzını kapatarak,
Ak-carıkta albatı	Ak-dünyadaki halkın
Cuu-çak cogınañ	12410 Savaş olmadan
Amır çatsın dep küünzep,	Huzur içinde yaşamasını arzu edip,
Albatıga amır bergen edi.	Halka huzur vermişti.
Cer aldınıñ celmizi sen,	Yeraltının celmisi sen,
At öltürüp amtajıgan,	At öldürmeye alışmış,
Er öltürüp eremjigen.	12415 Er öldürmeyi öğrenmişsin.
Cerdiñ oozın açala,	Yer ağzını açarak,
Cer aldınıñ celmisterile	Yeraltının celmisleriyle
Caman sananıp sen kojo	Kötülük düşünüp sen
Bisti cuulaarga umzangañ.	Bizimle savaşmaya kalkıştın.
Uyalbas bütken mañdayıñdı	12420 Utanmaz yaratılışlı alnını
Uy calazın seniñ – deyt. -	İnek yalasın- dedi
Korkıbagan cüzindi	Korkusuz yüzünü
Koy calazın senin” – deyt.	Koyun yalasın" -diye söyledi.
Kan-Şülütey kalcu baatır	Kan-Şülütey kudurmuş bahadır
Kalaptanıp kıygıra berdi:	12425 Öfkelenerek bağırdı:
“Öçöp kelgen sen adarıñ ba?!	"Öç almaya gelen sen atacak mısın?!
Öç sakıgan men adayın ba?” – deyt.	Öç bekleyen ben atayım mı?" -dedi.
Alıp baatır Küreñeş aydat:	Alp bahadır Küreñeş şöyle dedi:
“Atpay öldim degençe,	"Atmadan ölmektense,
Adıp öl!” – dep aydala,	12430 Atıp öl!" -diye söyleyerek,
Artaş cerge bazıp kelet.	Yük yerine geldi.
Bolçok taşka oturala,	Yuvarlak taşta oturarak,

Elbek topçını çeçip beret.	Göğüs düğmesini açtı.
Elbek töjin tögöp beret.	Döşünü döktü.
Caka topçı çeçip cüret,	12435 Yaka düğmesini açıp,
Calbak töjin töjöp beret.	Geniş döşünü döktü.
Ok-taımazın cölöylö	Ok-nişanına yaslanarak
Oturgan boyı kaylay beret	Oturduğu yerde kayladı
Kıstay-Mergen baatır bolzo,	Kıstay-Mergen bahadır ise,
Kırlaı cerge çıga bazıp	12440 Yamaca çıkıp
Kara taşka oturala,	Kara taşa oturarak,
Caka topçı çeçip iyet,	Yaka düğmesini açtı,
Caka töjin tögöp cüret.	Yaka döşünü döktü.
Emçek topçı çeçip iyet,	Göğüs düğmesini açtı,
Elbek töjin tögöylö,	12445 Döşünü dökerek,
Ok-taımazın odoştop	Ok-nişanını ayıklayarak,
Tudup bergen boyunça,	Tutunca,
Kaylay berbey kanayttı.	Haykırdı.
Kara köstöı kan çağılğan,	Kara göze kan oturmuş,
Kan-Şölütey kazır baatır	12450 Kan-Şölütey korkunç bahadır
Kalıı erdin cara tiştep	Büyük erin kesip dişlediği
Kandu kastak ogın	Kanlı temren okunu
Keske salğan boyunça	Çektiğinde
Alıp baatır Küreıeşııı	Alp bahadır Küreıeşı'ın
Ok-taımazın ol köstöp	12455 Ok-nişanına bakarak
Tarta berbey kanayttı.	Çekti.
Kapçıkay dep baatır bolzo	Kapçıkay adlı bahadır ise
Kandu kastak ogın emdi	Kanlı temren okunu şimdi

Keske salgan boyınça	Çekince
Kıstay-Mergen baatırdıñ	12460 Kıstay-Mergen bahadırın
Ok-tañmazın ol köstöp	Ok-nişanına bakarak
Tarta berbey kanayttı.	Fırlattı.
Adalu-uuldıñ eki adı	Baba-oğulun iki atı
İlbi tarma küçile	Kara büyüñün gücüyle
Ekileziniñ töjine	12465 İkisinin döşüne
Uyalu koyu kuyruktarla	Yuvalı koyunu kuyruklarıyla
Ekileziniñ kür-köksine	İkisinin gür göğsüne
Körünbes edip caba tudat.	Görünmeyecek şekilde tuttu.
Kan-Şülütey le Kapçıkay	Kan-Şülütey ile Kapçıkay
Eki cazın şaay tudup,	12470 Yanak yanağa gelip,
Erten tartkan eñir serüñ,	Sabah esen akşam serinliğı,
Eñir tartkan erten serüñ,	Akşam esen sabah serinliğı,
Eki carın birigerde,	İki omzun birleştiğı yerde,
Eki tekpe keliğerde,	İki dayanağın geldiğı yerde,
Kandu oktorın bojudot.	12475 Kanlı okları kayboldu (saplandı).
Ergek töstöñ ış cayılıp,	Başparmaktan duman yayılıp,
Ok bajınañ ot çöyilip	Ok başından ateş saçılıp
Ol eküdiñ atkan oktorı	O ikisinin attığı oklar
Ok-tañmaga tiyele,	Ok-nişanına değerek,
Mıska tiygendiy mıyrılıp,	12480 Taşa değmiş gibi eğrilip,
Taşka tiygendiy taykılıp	Taşa çarpmış gibi bükülerek,
Calañ döñ uça beret.	Ovaya doğru uçtu.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Açu-koron kıygırıp aydat:	Acı çığlıklar atarak konuştu:

“Kalcu, açap Kan-Şülütey, 12485 "Kudurmuş, aç Kan-Şülütey
Castıra atkan sen bolzoñ, Hata yaparsan,
Ok-tañmañdı tudup ber! Ok-nişanını tutup ver!
Arkañnañ ay çalıdayın, Sırtından ay parlatayım
Köksiñneñ kün çalıdayın” – deyt. Göğsünden güneş parlatayım" -dedi.
Kan-Şülütey le Kapçıkay 12490 Kan-Şülütey ile Kapçıkay
Artaş cerge çıgala, Yük yerine çıkarak,
Eki calbak taşka olor İki geniş taşa onlar
Eki başka oturat. İki farklı yere oturdular.
Caka topçı çecele, Yaka düğmesini çözerek,
Calbak töjin tögöp beret. 12495 Geniş düşünüyü açtı.
Emcek topçı olor çeçip, Göğüs düğmesini çözüp,
Elbek töjin töjöp beret. Göğsünü açtılar.
Onoñ arı olor ekü Daha sonra o ikisi
Kürkürede kaylagılap, Coşkuyla kaylayarak,
Karsıldada katırñjat. 12500 Kahkahalarla gülüştiler.
Adalu-uuldu onoñ arı Baba-oğul daha sonra
Tındu cebee oktorın Tesirli demir uçlu oklarını
Keske salıp tarta beret. Çekip fırlattı.
Eñir tartkan erten serüün, Sabah esen akşam serinliği,
Erten tartkan eñir serüün. 12505 Akşam esen sabah serinliği,
Eki tekpe kelijerde, İki dayanağın geldiği yerde,
Eki carın birigerde İki omzun birleştiği yerde,
İçkınıp iybey kanayttı. Kayboldu.
Ergek töstöñ ış cayılat. Başparmaktan duman yayılıp,
Ok bajınañ ot çöyildi. 12510 Ok başından ateş sıçradı.

Adalu-uuldiñ atkan oktorı	Baba-oğulun attığı oklar
Ok tañmaga çike tiygen	Ok nişanına değıp
Ödö berbey kanayttı.	Geçti.
Tındu cebee oktorı	Tesirli demir uçlu okları
Onoñ arı uça beret.	12515 Onun peşinden uçtu.
Altay üsti torgılıp,	Altay üstü sallanıp,
Agaş, taştar oodılat.	Ağaç, taşlar parçalandı.
Cerdiñ üsti silkinip,	Yeryüzü silkinip,
Tobrak tozını ködürilet.	Toprak tozunu kaldırdı.
Caan, caan talayları	12520 Derin derin denizleri
Carattarınañ ajınıp,	Kıyılarından aşınıp,
Caykanıjıp cada berdi.	Parçalanıp koptu.
Ercinelü eki at	Kıymetli iki at
Tındu cebe oktor kiynineñ	Tesirli demir okların peşinden
Atkan oktıy uça beret.	12525 Atılmış ok gibi uçtu.
Kan-Şülütey le Kapçıkay	Kan-Şülütey ile Kapçıkay
Örö turgan boyınça,	Yerinden kalkar kalkmaz,
Cerge caba cıgılala,	Yere yığılaraq,
Cer kırtıjın kodorıp	Yer kabuğunu çıkarıp
Kögüsterin böktöp iyet.	12530 Göğüsleriyle sürgüledi.
Ayrı-teyri kıygırıp,	Ayrı ayrı bağışıp,
Anda-mında tentirilgen	Sağa-sola sendeleyip
Adalu-uulduga olor ekü	Baba-oğula doğru o ikisi
Kalıp kelbey kanayttı.	İlerledi.
Kan-Şülütey le Küreñeş baatır	12535 Kan-Şülütey'le Küreñeş bahadır
Caak boygo tajıjıp,	Çene hizasında dövüşüp,

Oldop-soldop sogujıp,	Sağdan soldan vuruşarak,
Onoñ arı tudujat.	Ondan sonra tutuştular.
Kıstay-Mergen baatır la	Kıstay-Mergen bahadırla
Kapçıkay baatır emdi	12540 Kapçıkay bahadır şimdi
Caak boygo tajişkan,	Yüz hizasında dövüşüp,
Carın boydoñ tartıjıp	Omuz hizasında çekişip,
Soguja berbey kanayttı.	Vuruştular.
Kabıra tutkan cerineñ	Kavradığı yerden
Kalbakçadañ kan agat.	12545 Kaşıktan boşanırcasına kan aktı.
Tutkan, tutkan cerlerineñ	Tuttuğu yerlerden
Tudamçadañ et üzület.	Tutam tutam et koptu.
Eki kara attar emdi	İki kara at şimdi
Kızıl-ceeren le Kızıl-küreñdi	Kızıl-Ceeren ile Kızıl-küreñ'i
Sürüje bergen emtiri.	12550 Sürmüşler.
Ança-mınça boloy turup,	Çok zaman geçmeden,
Kızıl-küreñ le Kızıl-ceeren	Kızıl-küreñ ile Kızıl-ceeren
Cedip kelgen emdi mında	Yetip geldiğinde
Şırkırada kiştegelep,	Su şırıltısı gibi kişneyerek,
"Araay ne atpas", - dejiip,	12555 "Niçin yavaş atmıyorsun" , -deyip,
Ekü teñneñ aydijıp,	İkisi aynı konuşup,
Azuzınañ emdi olor	Azı dışından şimdi
Eki oktı tujürele,	İki oku tükürerek,
Eki kara attarbıla	İki kara atla
Soguja berbey kanayttı.	12560 Vuruştular.
Citkezineñ tiştejet,	Enseden dişlediler,
Calmajına tebijet.	Kalça kemiğinden tepiştiler,

Cerdin tozını teñerige ıgat,	Yerin tozu gökyüzüne ıktı,
Teñeri buludı cerge tüjet.	Gökyüzünün bulutu yere düştü.
Ak buluttı aralap uçat,	12565 Ak bulutun arasına girip,
Kök ayaska kömülip uçat.	Gök aydınlığa gömülüp uçtu.
Altın-Sırğa caraş kısı	Altın-Sırğa güzel kız
Ak-Borogo minip iyet.	Ak-Boro'ya bindi.
Ak-bolot üldüzin	Ak elik kılıcını
Ayğa-künge cañıy tudup	12570 Aya, güneşe karşı sallayıp
Açap, toro alıptarla	Aç gözlü, doymaz alplarla
Cuulaja berbey kanayttı.	Savaştı.
Arı ötsö, altan muñnañ,	Sağdan geçse altmış bin
Beri ötsö, bejen muñnañ,	Soldan geçse, elli bin,
Ölön ilep çaba berdi.	12575 Ot gibi biçti.
Ökpö ilep kezip cürdi.	Ciğer gibi kesip gitti.
Bıyantı dep baatırı	Bıyantı adlı bahadırı
Ak-Borogo minip iyet.	Ak-Boro'ya bindi.
Ak-bolot bu üldüzin	Ak elik kılıcını
Ayğa, künge cañıy tudup,	12580 Aya, güneşe karşı sallayıp,
Alıptarla abıja beret.	Alplarla mücadele etti.
Bıyantı dep baatırla	Bıyantı adlı bahadırla
Altın-Sırğa caraş kısı	Altın-Sırğa güzel kız
Kara aғаřtıy kal erüzin	Kara orman gibi kahraman askerlerini
Ölön ilep apkılayt.	12585 Ot gibi biçti.
Ökpö keptü keze beret.	Ciğer gibi kesti.
Altın-Sırğa aydıp turat:	Altın-Sırğa şöyle söyledi:
“Adam, enem uçun	"Atam, anam için

İytterdeñ öçim alarım!" – deyt.	İtlerden öcümü alacağım!"- dedi.
Arır-çılaların ol bilbey	12590 Yorgunluk, bitkinliklerini bilmeden
Öştülerile cuulaja beret.	Düşmanlarıyla savaştılar.
Alıp kezer baatırları	Alp cesur bahadırları
Küreñeş le Kıstay-Mergen	Küreñeş'le Kıstay-Mergen
Alın-kiynin karıjıp,	Önü, sonu karışıp,
Budı-kolınañ tartkılajt.	12595 Elini, ayağını çektiler.
Araay dep tepkeni	Yavaş diyerek teptiği
Altı kırdı aja beret.	Altı kır aştı.
Onoñ tñ tepkeni	Daha güçlü teptiği
On kırdı aja beret.	On kır aştı.
Kan-Şülütey baatırdıñ	12600 Kan-Şülütey bahadırın
Cedip tudarı astap,	Gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöp cüret.	Yere yığıldı.
Alıp baatır Küreñeştiñ	Alp bahadır Küreñeş'in
Cer karmaarı astap,	Bastığı yer azalıp,
Cedip tudarı köptöy cüret.	12605 Gücü çoğaldı.
Baskan budı kazık oşkoş,	Basan ayağı kazık gibi,
Tutkan kolı kapkıdıy.	Tutan eli demir kerpeten gibi.
Arı-beri ol ekçep,	Sağa-sola sallayıp,
Karmak tege salıp cüret.	Kanca attı.
Kıstay-Mergen kaan kiji	12610 Kıstay-Mergen kağan kişi
Kapçıkay degen baatırla	Kapçıkay adlı bahadırla
Arı-beri birkaçkan,	Sağa-sola dağılmış,
Tege salıp çaçıjat.	Çelme takıp saçılmışlar.
Cer tayanıp teñ cıgılat.	Yere dayanıp bedeni yığıldı.

Cerdeñ örö teñ turup	12615	Yerden kalkıp
Küreje berbey kanayttı.		Güreşmeye devam etti.
Alıp kezer Küreñeş		Alp, cesur Küreñeş
Kan-Şülütey baatırdı		Kan-Şülütey bahadırı
Kajık çılap ekçep cüret.		Aşık kemiği gibi kırarak,
Kayış çılap ekçep kelet.	12620	Kayış gibi çekip ilerledi.
Üç temdenip ködürele,		Üç hamlede atılarak,
Ak ayaska alıp çıgat.		Ak aydınlığa alıp çıktı.
“Kara balkaş sağıştı		"Kötü niyetli
Kara-Kula kaannıñ		Kara-Kula kağanın
Kara cañıs uulı sen	12625	Biricik oğlu sen
Tegin catkan albatını		Kendi halinde yaşayan halkı
Tepsep, cuulap şoktogoñ.		Ezerek, savaşıarak zarar verdin.
Amır catkan Ak-kaandı		Huzurla yaşayan Ak-kaan'ı
Aydarı cok sen kıynap		Tarifsiz işkenceler yapıp
Öltürgen bedin öştü iyt!	12630	Öldüren düşman it!
Ölbös bütken sen bolzoñ		Ölümsüz yaratılmış bile olsan
Ölümdi meneñ köröriñ – deyt.		Ölümün benden olacak- dedi.
Kara sanaalu Kan-Şülütey		Kötü niyetli Kan-Şülütey
Kalgançıda ak-carıktı		Son kez ak-dünyayı
Körüp al!” – dep bu aydala,	12635	Gör!" -diye söyleyince,
Kök ayaska kömö tudup,		Gök aydınlığa gömülüp,
Ak buluttar araladıp		Ak bulutların arasına girip
Cılım kara bu taşka		Sarp kayalığa
Arta sokpoy kanayttı.		Fırlattı.
Kan-Şülütey baatır bolzo,	12640	Kan-Şülütey bahadır ise,

Ölüp bolboy cada beret.	Ölmeden yattı.
Kalbakçadañ kan agızat.	Kaşıktan dökülür gibi kan aktı.
Çımıl bolup uça beret.	Sinek olup uçtu.
Ergekçedeñ edin kezet,	Parmağından etini kesti,
Baka bolup sala beret.	12645 Kurbağa olup bıraktı.
Mındıy caan tabışka	Böylesine büyük gürültüyle
Caan, caan talaylar	Derin derin denizleri
Caradınañ aja beret.	Kıyısından aştı.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Altan kulaş cıdazıla	12650 Altmış kulaç mızrağıyla
Kür köksin ötküre sayarda,	Geniş göğsünü geçerken,
Baatırdıñ kurç cıdazı	Bahadırın keskin mızrağı
Cerdiñ ceti kıbın ödölö,	Yerin yedi katmanını geçerek,
Uy kara bu taşka	İnek karası bu taş
Baday kadalıp kalbay kayttı.	12655 Saplanıp kaldı.
Ak bolot üldüzile	Ak çelik kılıcıyla
Kan-Şülütey baatırdıñ	Kan-Şülütey bahadırın
Moynına bu çabar bolzo,	Boynuna hamle yapınca,
Taşka tiygendiy çaçilat.	Taşa değmiş gibi dağıldı.
Onoñ arı körüp turza,	12660 Ondan sonra baktı ki,
Kıstay-Mergen adazı	Kıstay-Mergen atasının
Cer karmaarı köptöp,	Bastığı yer çoğalıp,
Cedip tudarı astay bertir.	Gücü azalmış.
Kapçıkay baatır bu bolzo	Kapçıkay bahadırın ise
Tutkan kolı kakpı oşkoş,	12665 Tutan eli demir kerpeten gibi.
Baskan budı kazıktıy.	Attığı adım kazık gibi.

Kıstay-Mergen adazın	Kıstay-Mergen atasını
Arı-beri ol serpip,	Sağa-sola serpip,
Karmak, tege salıp cüret.	Kanca attı.
Alıp baatır Küreñeş	12670 Alp bahadır Küreñeş
Kalıp bargan boyınça	Atlayıp gelir gelmez
Adazınıñ adaanın alıp	Atasının savunmasını alıp
Kapçıkay baatırbıla	Kapçıkay bahadırla
Açıy-meçiy tudujıp,	Çapraz halde tutuşup,
Arı-beri çaçıjat.	12675 Sağa-sola saçıldı.
Kan-Şülütey baatırdı	Kan-Şülütey bahadırı
Cerdeñ örö turguspay,	Yerden kaldırmadan,
Kıstay-Mergen adazı	Kıstay-Mergen atası
Üstine ayra minele,	Üstüne binerek,
“Ölör tınıñ bedire” – deyt.	12680 "Ölür canını ara" - dedi.
Anayıp Kan-Şülüteydi	Böylece Kan-Şülütey'i
Ayra mingen boyınça	Üstüne binince
Edi-kanın emdi erep	Etini-kanını şimdi sıkıp
“Ölör tınıñ kayda dep,	"Ölür canın nerede deyip,
Kıynay berbey kanayttı.	12685 İşkence etti.
Kan-Şülütey baatır emdi	Kan-Şülütey bahadır şimdi
Ölör tının em aytpay	Ölür canını söylemeden
Taş bolup kada bergen	Taş olup çakılmış
Kürkürede kaylap cadat.	Uğuldayarak mırıldandı.
Altın-Sırğa caraş kelin	12690 Altın-Sırğa güzel gelin
Algan eji Küreñeştiñ	Eşi Küreñeş'in
Canına cortup kelele,	Yanına koşarak gelip,

Ak bolot üldüzin arlap		Ak çelik kılıcını silip
Kınına oyto sugala,		Kınına geri sokarak,
Altan kulaş turnabayla	12695	Altmış kulaç dürbünüyle
Aylandıra acıktap		Etrafı izleyip
Körüp turar bolgojın,		Gördü ki,
Citkek kara sasta		Bataklık kara sazlıkta
Cer aldınañ cayaltalu		Yeraltından hünerli
Kara-Kulanıñ üyi	12700	Kara-Kula'nın eşi
Kuyun eezi kuu kadıt		Rüzgâr iyesi kuğu kadın
Kıl kemirü kür üstineñ		Kıl ağaç köprü üstünden
Bıyantı dep baatırdı		Bıyantı adlı bahadırı
Adarga turgan emtiri.		Atmış.
Ögööniniñ saadagin alıp	12705	Yaşlı adamın yayını alıp
Ol kadıttı adarga		O kadını vurmak üzere
Laptap şıkap otura berdi.		Açıkça hedef alarak oturdu.
Adardıñ la kaşı canında		Atacağı tarafta
Korondı tarma ogıla		Zehirli büyülü okuyla
Bıyantı baatırdı adarda,	12710	Bıyantı bahadıra atınca,
Alıp baatır Bıyantı		Alp bahadır Bıyantı
Ceñ castanıp cıgıldı.		Yenilip yığıldı.
Ak-Boro adı bolzo,		Ak-Boro atı ise,
Cal castanıp cıgıldı.		Yelesini yayıp yığıldı.
Altın-Sırğa açınala,	12715	Altın-Sırğa öfkelenerek,
Kuyun eezi kuu kadıttı		Rüzgâr iyesi kuğu kadını
Adıp iybey kanayttı.		Vurdu.
Kuyun eezi kuu kadıt		Rüzgâr iyesi kuğu kadın

Kıl kemirü kürile	Kıl ağaç köprüyle
Körünbey kalbay kanayttı. 12720	Görünmez oldu.
Onoñ arı körüp turza,	Ondan sonra baktı ki,
Kubakay kuu kanbıla	Solgun kanla
Cajıl cin balkaş ortozınañ	Yeşil pislik, çamurun ortasından
Köbüktelip körünip kelele,	Köpüklenip gelerek,
Cayılıp cada berbey kayttı. 12725	Yayıldı.
Altın-Sırğa aydıp turat:	Altın-Sırğa şöyle söyledi:
“Kazır bütken Kara-Kulanıñ	"Öfkeli yaratılmış Kara-Kula'nın
Kara balkaş sağıştı	Kötü niyetli
Kara-Taacı katı öldi – deyt. -	Kara-Taacı hanımı öldü - dedi.
Ene-adam ol uçun 12730	Anam, babam için
Öçimdi men aldım” – deyt.	Öcümü aldım" -diye söyledi.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Aydarı cok süünip aydat:	Tarifsiz sevinerek konuştu:
“Süttü bee kulunga tuza,	"Sütü, kısrak kuluna yarar,
Sümelü kiji cürümüne tuza. 12735	Bilge kişi hayatına yarar.
Sen ol emegendi	Senin o kadını
Ketep atkanıñ cakşı boldı.	Vurduğun iyi oldu.
Onoñ öskö ol kadıt	Yoksa o kadın
Onçobıstı birden mında	Hepimizi birden
Korundu oklo, kilebey, 12740	Zehirli okla, umursamadan
Kıra adar edi” – deyt.	Kırdı" - dedi.
Altın-Sırğa abakayı	Altın-Sırğa eşi
Ak-torko arçuuldı	Ak ipek örtüyü
Kaptırgadañ kodorolo	Sandığından çıkararak

Cerge cayıp ekçep iyet.	12745 Yere yayıp salladı.
Alama-şikir aş-kursak	Lezzetli yemekler
Anda tolo bu beret.	Oraya doldu.
Amırap emeş ajanala,	Dinlenip biraz yemek yiyerek,
Algan eji Küreñeşke	Eşi Küreñeş'e
Bazıp kelip aydıp turat:	12750 Gelip şöyle söyledi:
“Arıp-çılای bertiriñ,	"Halsizleşecek olursan,
Amırap emeş ajanıp al.	Dinlenip biraz yemek ye.
Tındu suudañ bu baza	Tesirli sudan da
Tınıp emeş içip al” – deyt.	Nefeslenip biraz iç" -dedi.
Tını çok suunı urala,	12755 İçme suyunu doldurarak,
Kapçıkay bu baatırğa	Kapçıkay bahadıra
“Aştap, suuzay berdeer"-deyt.	"Acıkıp, susamışsın"- diye söyledi.
Tuda berbey kanayttı.	(Suyu ona) Tuttu.
Açap, toro Kapçıkay	Açgözlü, doymaz Kapçıkay
Aldı-kiynin sananbay	12760 Önünü sonunu düşünmeden
Ayakta suunı cañıs tınıp	Ayakta suyunu tek yudumda
Cuda salıp içip iyet.	İçip bitirdi.
Onoñ arı Altın-Sırğa	Ondan sonra Altın-Sırğa
Kapçıkay baatırbıla	Kapçıkay bahadır ile
Açıy-meçiy kürejet.	12765 Çapraz halde güreşti.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Ajanıp, amırap alala,	Yemek yiyip rahatlayınca,
Adazın barıp solıdı.	Atasını sordu.
Açap, aydıp tüküret:	Aç gözlü, konuşup tükürdü:
Arbanıp, aydıp tüküret:	12770 Homurdanarak konuşup tükürdü:

“Kaandarla küreşkem, "Kağanlarla güreştim,
Kadıñ kijiñle tuduşpagam. Kadıñ kişiyile tutuşmadım.
Erlerdi köp cıkkam, Erleri hep devirdim,
Emegen kijiñge cıktırbaam” – deyt. Kadıñ kişiyile yenilmedim" - dedi.
Kalcu, kazır Kan-Kapçıkaydıñ 12775 Kudurmuş, vahşi Kan-Kapçıkay
Budı-kolı mılırap aydat: Eli-ayağı dolaşarak söyledi:
“İlbi, tomçı tarmalu "Kara büyülü
Kandıy mıñdıy kadıñ? – deyt. - Nasıl bir kadıñ? -dedi.
Kandıy suula meni Hangi suyla beni
Sugarıp iydiñ, edü?” – deyt. 12780 Sulamıştın?" -diye söyledi.
Altın-Sırğa kelin emdi Altın-Sırğa gelin şimdi
Kan-Kapçıkay baatırdı Kan-Kapçıkay bahadıñı
Arı-beri ekçep kelet. Sağa-sola çekıştirdi.
Ogo-bogo iyde salıp Bir süre böyle kalıp
Eki caakka emdi bolzo 12785 İki yanağına
Oldop-soldop sogup iyet. Sağdan, soldan vurdu.
Kan-Şölütey baatır emdi Kan-Şölütey bahadır şimdi
Eki köstön ot çöyilip İki gözünden ateş yayılıp
Ogo-bogo büdürilip, Oraya-buraya hareket ederek,
Tizelenip cıgılala, 12790 Diz çöküp yığılarak,
Oyto turup tuduja beret. Geri durup tutuştu.
Kıstay-Mergen toyolo, Kıstay-Mergen doyarak,
Tıñdu suudañ içip alat. Tesirli sudan içti.
Arıgan sını onıñ sergep Halsiz düşen bedeni dinçleşerek
Edi-kanı tıñıy berdi. 12795 Eti, kanı canlandı.
Oyto katap barala, Tekrar gelerek,

Uulın solıp, Kan-Şülüteydi	Oğlunu kenara itip, Kan-Şülütey'e
Kıynap erep berbey kayttı.	İşkence etti.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Tındu suudañ içele,	12800 Tesirli sudan içerek,
Kapçıkay dep baatırbıla	Kapçıkay adlı bahadır ile
Baza katap küreje berdi.	Tekrar güreşti.
Altın-Sırğa kelin emdi	Altın-Sırğa gelin şimdi
Arka cerdiñ altan cüzün,	Arka yerin altmış çeşit
Mees cerdiñ bejen cüzün,	12805 Yumuşak yamacın yetmiş çeşit,
Ak arçuulda emin alat.	Ak örtüdeki ilacını aldı.
Bıyantı dep baatırın	Bıyantı adlı bahadırını
Emdep, tomnop turar bolzo,	Tedavi etse de,
Cazılar aayı çok emtir.	İyileşmemiş.
Kuş-kurttar cibes edip	12810 Kurdun kuşun yemediği
Korımdap salbay kanayttı.	Taşları ördü.
Alıp baatır Altın-Sırğa	Alp bahadır Altın-Sırğa
Ak-Borogo minele	Ak-Boro'ya binerek
Ak-bolot üldüzin	Ak-çelik kılıcını
Ayga-künge cañıy tudup,	12815 Aya-güneşe doğru sallayıp,
Eki atka bolujarga	İki ata yardıma
Olordıñ kiynineñ	Onların peşinden
Eles edip cüre beret.	Hızla gidip kayboldu.
Alıp baatır Küreñeştiñ	Alp bahadır Küreñeş'in
Baskan budı kazık oşkoş,	12820 Bastığı ayağı kazık gibi.
Tutkan kolı kakpı keptü	Tutan eli demir kerpeten gibi
Kapçıkay degen baatırdı	Kapçıkay adlı bahadırı

Kayış çılap erep kelet.	Kayış gibi çekip ilerledi.
Kajık çılap ekçep turdu:	Aşık kemiği gibi kırarak durdu:
“Kiji kanı suuzındı,	12825 "İnsan kanı içen,
Kiji edi azıktı,	İnsan eti yiyen,
Ceskimçilü iyt sen!	Alçak it seni!
Ölör tınıñ senin kayda?	Ölür canın nerde?
Öy ötkürbey ayt!” – dep,	Zaman geçirmeden söyle!" -diyerek
Oldop-soldop sogup	12830 Sağdan, soldan vurup
Üç cerdeñ büktey tudup,	Üç yerden bükerek,
Üç temdenip ködürele,	Üç hamlede atılarak,
Ak ayaska alıp çıgat,	Ak aydınlığa alıp çıktı,
Kök ayaska kömö tudat.	Gök aydınlığa gömüldü.
“Altan kaandı akalap,	12835 "Altmış kağana üstün gelip,
Albatını kıynagañ.	Halkına işkence ettin.
Ceten kaandı ceñdeyle,	Yetmiş kağanı yenerek,
Cerdiñ üstin tüymetkeñ.	Yeryüzünü huzursuz ettin.
Cajı cetken Ak-kaandı	Yaşı gelen Ak-kaan'ı
Caman kıynap öltürdiñ.	12840 Vahşi işkencelerle öldürdün.
Art-uçında alıs cerdeñ	Önünde sonunda ışıksız yerden
Boluş surap alala,	Yardım isteyerek,
Bisti cuulap olcoloorgo	Bizi toplayıp esir almaya
Uyalbay sler umzanganaar – deyt.	Utanmadan geldiniz -dedi.
Kalgançıda bu emdi	12845 Son kez bu
Ak-carıktı körüp al!” – deyle,	Ak dünyaya bak!" -diyerek,
Kök ayastı köndüre	Gök aydınlığı göğüsleyip
Ak buluttar araladıp	Ak bulutları aralayarak

Bu ekelgen boynça,	Getirir getirmez,
Calbak kara bu taşka	12850 Geniş kara taş
Caba sokpoy kanayttı.	Tekrar vurdu.
Ceten kulaş ol bolzo	Yetmiş kulaç
Uşpa kara cıdazıla	Kara mızrağıyla
Kür köksin ötküre sayarda,	Geniş göğsünü geçerken,
Cerdiñ ceti kadın ödüp,	12855 Yerin yedi katını geçip,
Cer Kindigi uy taşka	Yer göbeği taşına
Baday kadap iybey	Çakılınca
Kalbakçadañ kanın tögöt.	Kaşıktan dökülür gibi kan aktı.
Kanattu çımıldar bu bolup	Kanatlı sinek olup
Uça berer cañdu emtir.	12860 Uçmuş.
Ergekçedeñ edin kezet,	Parmağından etini kesti,
Cılan, baka bu bolup	Yılan, kurbağa olup
Cılıja berbey kanayttı.	Süründü.
Temir kijen ala koyot,	Demir zincir alıp,
Teskeri tudup kijendeyt.	12865 Ters tutup zincirledi.
Ölör tının kayda dep	Ölür canın nerede deyip
Eerep, tolgop kıynay beret.	Evirip çevirip işkence etti.
Kapçıkay baatır bu bolzo,	Kapçıkay adlı bahadır ise,
Katu taştıy kadıp kalgan	Katı taş gibi kalmış
Ölör tının bu aytpay	12870 Ölür canını söylemeden
Kürkürede kaylap cadat.	Uğuldayarak mırıldandı.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Kara terin bu arlap	Kara terini silip
Amıranıp oturat.	Dinlenerek oturdu.

Aylandıra acıktap körzö,	12875	Etrafa göz gezdirince,
Kızıl-ceeren le Kızıl-Küreñ		Kızıl-ceeren ile Kızıl-küreñ
Kara-corgo lo Kiliñ-karanı		Kara-corgo ile Kiliñ-kara'yı
Kök ayastıñ aldıbıla		Gök ayazın atından
Ak buluttardı araladıp		Ak bulutları aralayarak
Sürüşkençe emtiri.	12880	Sürüyorlarmış.
Altın-Sırğa abakayı		Altın-Sırğa hanımı
Ak-Borogo minip alğan		Ak-Boro'ya binmiş
Ak-bolot üldüzin		Ak polat kılıcını
Ayga, küñge cañıy tutkan		Aya, güneşe karşı tutmuş,
Eki attın bajın korup	12885	İki atın başını koruyup
Kanattu kuştıy uça bertir.		Kanatlı kuş gibi uçmuş.
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Alıp baatır Altın-Sırğa		Alp bahadır Altın-Sırğa
Kara-corgo bu attı		Kara-corgo atı
Koştıy ödüp cadarda,	12890	Koşup geçince,
Ak bolot üldüzile		Ak çelik kılıcıyla
Çiçke moynın üze çabat.		İnce boynunun üzerini kesti.
Kızıl-Küreñ le Kızıl-Ceeren		Kızıl-Küreñ ile Kızıl-Ceeren
Kiliñ-Karanı aradap		Kiliñ-Kara'yı aralayıp
Kara cerge tñjürele,	12895	Kara yere tñkürerek,
Citkek saska bojotpoy		Bataklık sazlığa geçirmedi
Citke-moynın üze tñstep,		Ensesini, boynunun üzerini dişleyip
Calmaş, budın sıy tepkilep		Uyluk etini, ayağını kırıp tekmeleyerek
Öltürüp iybey kanayttı.		Öldürdü.
Anayıp ol oturança,	12900	Bunlar olurken,

Abakayınıñ kıygızı	Eşinin çıǵlıǵı
Kulaǵına cart uguldı:	Kulaǵında apaçık duyuldu:
“Kayran ejim Küreñeş,	"Deǵerli eşim Küreñeş,
Kara-corgonıñ bajın	Kara-corgo'nun başını
Citkek saska cetirbey	12905 Bataklık sazlıǵa getirmeden
Türgen cara at!" – deyt.	Hemen kesip at!" -dedi.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Ukkança da bolbodı,	Bunu duyunca
Tındu cebee sogoon ogın	Tesirli demir yayını, okunu
Keske salıp sakıy berdi.	12910 Çekip bekledi.
Emdi körüp oturar bolzo,	O an gördü ki,
Kara-corgonıñ bolçok bajı	Kara-corgo'nun yuvarlak başı
Ağaş-taşka sogulıp	Ağaç, taşlıǵa sokulup
Anda-mında bu çaçılıp,	Saǵa, sola saçılıp,
Kara tayga kırınañ	12915 Kara tayga kırından
Batpak sas töön bu emdi	Bataklık sazlıǵa doǵru
Barıp catpay kanayttı.	Gitti.
Eki at la Altın-Sırğa	İki at ile Altın-Sırğa
Attıñ bajın sürüjip	Atın başını sürüp
Barıp catpay kanayttı.	12920 İlerledi.
Eki carın birigip,	İki omzun birleşip,
Eki tekpe kelijerde,	İki dayanaǵın geldiǵi yere,
Erlü bütken Küreñeş	Kahraman yaratılmış Küreñeş
Adıp iybey kanayttı.	Attı.
Ergек töstön ış cayıldı,	12925 Başparmaktan duman yayıldı,
Ok bajınañ ot çöyildi.	Ok başından ateş sıçradı.

Tındu sogoon cebe ogı		Tesirli yay, demir ok
At bajına tiyerde,		At başına değince
Eki başka carıla berdi.		İki parçaya bölündü.
Tındu cebe sogoon ogı	12930	Tesirli demir yayı, oku
Onoñ arı uça beret.		Ondan sonra uçtu.
Bolçok baştıñ ortozınañ		Yuvarlak başının ortasından
Eki baka çıgala,		İki kurbağa çıkarak,
Citkek, ülci batpak sastı		Bataklık sazlığına doğru
Olor köstöp barıp cadat.	12935	Onları izleyerek ilerledi.
Altın-Sırğa bajın korup		Altın-Sırğa başını koruyup
Attañ kalıp iyele,		Atta kalarak,
Eki bakanı tudup alat.		İki kurbağayı tutup aldı.
Cargak ilgin meeleyile,		Güderi eldiveniyle,
Cazap bijulap tudala,	12940	Dikkatlice tutarak,
Ak-Borogo minele,		Ak-Boro'ya binip,
Algan eji Küreñeşke		Eşi Küreñeş'e
Aydıp turbay kanayttı:		Şöyle söyledi:
“Er ulustıñ tının		"Er ulusun canını
Emeen kiji öltürgeñçe,	12945	Kadın kişinin öldürmesindense,
Er kiji öltür” – dep		Er kişi öldürsün" - diye
Aydıp turbay kanayttı.		Söyledi.
İlgin sürük meeleyini		Güderi eldivenleri
Küreñeş baatır kiyele,		Küreñeş bahadır giyerek,
Abakayın ol alkap,	12950	Hanımını alıp,
Eki bakanı kabıra tudup		İki kurbağayı kavrayarak
Üze tartıp iyerde,		Üstüne çekince,

Tabış emes tabış boldı,	Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Küzürt emes küzürt boldı.	Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Bu ne atazı dep	12955 Bu da neyin nesi deyip
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Kan-Şülütey le Kapçıkay	Kan-Şülütey ile Kapçıkay
Uşpa kara cıdalarlañ	Kara mızraklardan
Uştılıp, kodorılıp,	Çekilip, çıkarılıp,
Teskeri kijenderin	12960 Ters taraftaki dizginleri
Ters-mers üze tartıp	Ters-düz üstüne çekip
Olordıñ canına cıgılala,	Onların yanına yığılaraq
Ölö berbey kanayttı.	Öldü.
Attıñ söögi altı oboo,	Atın kemiği altı oboo ²⁷
Erdiñ söögi eki oboo	12965 Erin kemiği iki oboo
Korım bolup cada beret.	Kırma taş olup serildi.
Onoñ arı olor üçü	Ondan sonra o üçü
Kança tümen alıptarıla,	Tümenlerce alplarıyla,
Kara agaştıy çerüzi kojo	Kara orman gibi askeriyle birlikte
Kan-Şülütey bu baatırıla,	12970 Kan-Şülütey bahadırıyla,
Askın-toskın alıptarın,	Azmış-kudurmuş alplarını,
Artıp kalgan çerülerin	Geride kalan askerlerini
Eles eder neme artırbay	Kimseyi bırakmadan
Onçoızın kırıp iybey kanayttı.	Hepsini kırdı.
Kızıl-Küreñ ercine at	12975 Kıymetli at Kızıl-küreñ
Tındu cebee sogoon oktı	Tesirli demir yayı, oku

²⁷ oboo: Yığın/taş yığını. Dağ ruhuna adanan taş ruhu. Bu taş yığınlarının ortasına dikilen bir ağaç dalına bez bağlanarak adak adanır, dilek tutulur. Konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bkz. (Güner Dilek, 2015, s. 48-53) ve (Çığ, 2015, s. 1752-1753).

Eki azuga kıstap algan,	İki azı dişine kıstırmış,
Kıyıldada celip kelgen,	Gıcırdatarak gelmiş,
Şırkırada kıştep aydat:	Su şırıltısı gibi kişneyerek konuştu:
“Emeş aray ne aytpas,	12980 "Niçin biraz yavaş atmıyorsun,
Tındu oktı sürüjip	Tesirli oku sürüp
Kunan küçim çıktı” – deyt.	Kunan gücüm ortaya çıktı"-dedi.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Kızıl-Küreñ adınıñ	Kızıl-küreñ atının
Cal-Kuyrugın bu sıymap	12985 Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp
Eki caagınañ erkeledet.	İki yanağından okşadı.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Küler kalbañ börkin suurıp	Bronz işlemeli borkünü çıkarıp
Bıyantı dep baatırınıñ	Bıyantı adlı bahadırının
Söögine bazıp kelele,	12990 Cesedine gelerek,
Ermek aydıp bu bolboy	Konuşmadan
Köstiñ cajın tögüp iyet.	Gözünün yaşını döktü.
Iy1-sıgıdı caandadı,	Ağlaması, inlemesi arttı,
Iy1 ajıra aydıp turdı:	Ağlayarak söyledi:
“Kalık başkargan baatırım,	12995 "Halkı yöneten bahadırım,
Kandu cuuda bojop kaldıñ!	Kanlı savaşta tükendin!
Kanıñ tökkön öştülerdi	Kanını döken düşmanların
Kanın tögüp ceñdep saldı.	Kanını döküp yeneceğiz.
Kayran Bıyantı baatırım	Saygıdeğer Bıyantı bahadırım
Kayra canar colıñ cok.	13000 Geri dönüş yolun yok.
Cuu ötkön bu la cerde	Savaşın geçtiği bu yerde
Cuup salarıs möñküüñdi.	Savaşımız ebediydi.

Cuuda bogojon alıptardı Savaşta tükenen alpları
Canıña koştıoy salarıs. Yanına salacağız.
Caltanbas baatır sen bolgoñ. 13005 Sen korkusuz bahadırdın.
Ceñ castanıp cuuda öldiñ, Yenilip savaşta öldün,
Con seni undıbas, Bıyantı". Halk seni unutmaz, Bıyantı".
Küreñeş baatır abakayıla Küreñeş bahadır hanımıyla
Kojo bazıp kelele, Birlikte gelerek,
Börükterin suugılap, 13010 Böklerini çıkarıp,
Köstiñ cajın toktotpoy Göz yaşlarına hâkim olamadan
Kunukçıldı turgulayt. Hüzünle bekledi.
"Ada-enemniñ eñ çındık "Atamın, anamın en dürüst
Albatı başkargan baatırı Halkı yöneten bahadırı
Kalaptu cuuda cıgıldı. 13015 Vahşi savaşta yığıldı.
Kanaydar caan koroltonı – dep, Ne kadar büyük acı-deyip,
Küreñeş ıylap-sıktap ayttı. - Küreñeş ağlayıp, sızlayarak anlattı.
O kalak, Bıyantı, seniñ Ah Bıyantı, senin
Oyto tınıñ kıydırıp bolbodım. Canına kıydırmadım.
Ol cerde ogo açınbay cür!" – dep, 13020 O yerde üzülmeyen yaşa!" -diye,
Oñı cok ıy-sıgıdı ajıra Ağlayıp sızlayarak
Ondo aydıp, bajı salaktayt. Konuşup, başını salladı.
Artıp kalgan alıptarı, Geride kalan alpları,
Kara ağaştıy çerüsi Kara orman gibi askeri
Kalgançı colgo başçızın 13025 Son yol başçısını
Üydejerge onçoızı Uğurlamaya hepsi
Baza mında cuuldılar. Burada toplandılar.
Alıp baatır Küreñeş aydat: Alp bahadır Küreñeş konuştu:

“Adam, tñ kunukpagar- deyt. -	"Atam, hüzünlenmeyin- dedi.
Albatı-conım, alıptarım,	13030 Halkım, alplarım,
At ölböskö altın emes,	At altın değil ki ölmesin,
Er ölböskö ercine bedi.	Er kutsal mı ki ölmesin.
Cakşı attñ söögi	İyi atın cesedi
Çan cerinde cadatan.	Kemikler içinde kalacak
Cakşı erdiñ söögi	13035 İyi erin cesedi
Cuu cerinde cadatan” – deyt.	Savaş yerinde yatacak" -dedi.
Oyto katap Küreñeş	Tekrar Küreñeş
Ondogı cuulgan alıptarın	Orada toplanan alplarının
Ebire şirtep, körüp, aydat:	Çevresinde dikkat kesilip, bakarak, konuştu:
“Bistiñ ölgön alıptar la	13040 "Bizim ölen alplar ile
Çerülerdiñ sööktörin -	Askerlerin cesetlerinin-
Onçoızın bogo cuugar – deyt.	Hepsini buraya yığm -dedi.
Cuudañ ölgön albatıga	Savaşta ölen halka
Ürgülcige undılbas	Asla unutulmayacak
Caraş möñkü edele,	13045 Güzel anıt yaparak,
Kaya-taştı bis oodıp,	Kayalıkları parçalayıp,
Çümdü kuyak bis edip,	Zırh gibi inşa edip,
Kelep, çümdep salalı” – deyt.	Ustaca yapalım" -dedi.
Cer oozında körükterdi	Yer ağzındaki demir körükleri
Albatı oyto cazayla,	13050 Halk tekrar işleyerek,
Ustar emdi mında	Ustalar şimdi
Temir, bolot kayılıp,	Demir, çelik eritip,
Sulap, sırlap sogo berdi.	Çakıp, vurdu.
Ogo-bogo cetirbey	Böyle yaparak

Malta, cıda, congıştar	13055	Balta, mızrak, rendeler
Anda-mında büde beret.		Burada yapıldı.
Kayla, malta tudunıp		Keski, balta tutup
Kalık-con iştendi.		Halk alıştı.
Kança cüzün möñkülerdi		çeşit çeşit mezarları
Kalık-con edipiyet.	13060	Halk-tebaa hazırladı.
Kança tümen alıptar		Tümenlerce alp
Cuudañ ölgön ulustıñ		Savaşta ölen halkın
Sööktörin bolzo cañıs cerge		Cesetlerini tek bir yere
Cuup iybey kanayttı.		Yığdı.
Kıstay-Mergen kaan kiji	13065	Kıstay-Mergen kağan kişi
Ay maltazın ala koyıp		Ay baltasını alıp
Tup agaştı kezele,		Heybetli ağacı keserek,
Tuyuk möñkü edip iyet.		Kapalı anıt mezar yaptı.
Alıp baatır Küreñeř		Alp bahadır Küreñeř
Altın tayga aylanıp	13070	Altın taygayı dolaşıp
Altan sığın adıp kelet.		Altmış sığın vurdu.
Oduş cerge odu salıp		Otuz yere ateş yakarken
Ondogı ulus iştenet.		Oradaki halk çalıştı.
Altın-Sırğa caş kelin		Altın-Sırğa genç gelin
Altan añnıñ edineñ	13075	Altmış avın etinden
Altan cüzün aş edet.		Altmış çeşit yemek yaptı.
Kıstay-Mergen kaan kiji		Kıstay-Mergen kağan kişi
Alıptarıla kojo		Alplarıyla birlikte
Bıyantı dep baatırın		Bıyantı adlı bahadırın
Möñküzine salarda,	13080	Mezarına gidince,

Ok-saadagın kojo salıp,	Ok torbasını birlikte götürüp
Ercine-boro adın koştıy	Kıymetli boz atını koşup
Möñküge baza salıp iyet.	Mezara götürdü.
Cuuda ölgön alıptarın,	Savaşta ölen alplarını,
Kança ölgön çerüzin	13085 Ölen sayısız askerini
Başsızın ebire salala,	Başsızını orada bırakarak,
Kalğanızın ezendejet.	Sonunda vedalaştı.
Onoñ arı ondogı kalık	Ondan sonra oradaki halk
Ağaş-taştı ootkılap	Ağacı, taşı parçalayıp
Kança cüzün çümdü	13090 Türlü çeşit malzemeyi
Taş korım, baza koştıy	Taş kumla birlikte koyup
Tayga keptü şıbee edip,	Tayga biçiminde kale yapıp,
Caraştırı çümdep iyet.	Güzelce, ustalıkla bitirdi.
İş bogojon kiyninde	İş bitiminden sonra
Ak-kaanga uçurlap,	13095 Ak-kaan'ın istediği şekilde
Kaya taşka bu tüñey	Kayalığa benzer
Baza kuyak ettiler.	Zırh yaptılar.
Ondogı cuulgan albatı	Orada toplanan halk
Oduş oduga bölünip	Otuz konağa bölünüp
Ajanıp, amırap oturat.	13100 Yemek yiyip, dinlenerek oturdu.
Altan añnıñ edi emdi	Altmış avın eti şimdi
Amtandu cakşı aş boldı.	Lezzetli güzel aş oldu.
Altın-Sırğa caş abakay	Altın-Sırğa genç eş
Eki torko arçuulın	İki pamuk örtüyü
Cerge cayıp ekçep iyet.	13105 Yere serip yaydı.
Alama-şikir aş-kursak	Lezzetli yemekler

Anda tolo bererde,	Orada belirip
Odus oduga ol ülep,	Otuz konağa bölünüp
Azırap salgan ada-Enezile,	Büyüten atası, anasıyla
Alıp, kezer, baatırlar uçun	13110 Alp, cesur, bahadırlar için
Ürgülcige undıbagar dep,	Ebediyen unutmayın diyerek,
Kal çerüğe baza kojo	Kahraman askerine de yine
Komıdaldu sarınap,	Ricasını dile getirip,
Alkış-bıyan söstörlö	Dualı sözlerle
Cal-cürekke tomılta	13115 Yüreğinden dökülürken
Kunukçıldu cartap aydat.	Hüzünle açıkça konuştu.
Bu Altayda emdi bolzo	Bu yurtta şimdiyse
Cuudañ ölgön albatıga	Savaşta ölen halka
Ürgülcige con körgödiy	Ebediyen unutmayın diyerek,
Kança cüzün taştardañ	13120 Türlü çeşit taşlardan
Taş şıbee örgöö edele,	Taş kale saray yaparak,
Adalu-uuldu mında	Atalı-oğullu burada
Mejelik tuunı kodorolo,	Tepeliği parçalayarak,
Cerdiñ oozın bektep saldı.	Yer ağzını kapattı.
Attarın amıradıp alala,	13125 Atlarını dinlendirirken,
Kıstay-Mergen kaan aydat:	Kıstay-Mergen kağan söyledi:
“Cuu-çak bogojondo,	"Savaş bitince,
Altayıska canaak” – deyt.	Yurdumuza dönelim" -dedi.
Alıp kezer, baatırlar,	Alp cesur, bahadırlar,
Kara agaştıy kal çerü	13130 Kara orman gibi kahraman asker
Attarın eertep iygen	Atlarını eyerlemiş
Canarga olor belen turat.	Dönüş hazır bekledi.

Küreñeş baatır abakayıla,	Küreñeş bahadır hanımıyla,
Adazı olordıñ bu kojo,	Atası da onlarla birlikte,
Alıp kezer baatırlarıla	13135 Alp cesur bahadırlarıyla
Kal çerüzi bu kojo	Kahraman askeri birlikte
Keen caraş Altayga	Güzel Altay'a karşı
Tize ceñil börkin suurıp,	Hafif diz çöküp borkünü çıkarıp,
Tili çeçen bajırat.	Nazik dille eğildi.
Argımak kulun attarı	13140 Cins atları
Calın cayıp bajırgılayt.	Yelelerini yayıp eğildiler.
Onoñ arı olor üçü	Ondan sonra o üçü
Altayın köstöp bu mında	Altay'ı izleyerek
Canıp iybey kanayttı.	Döndü.
Üç ercine attardıñ	13145 Üç kıymetli atın
Sungan koldorı bu tüñey	Ön ayakları denk
Sılt etpey cürgüleyt.	Bir görünüp bir kaybolup ilerledi.
Tepkey buttarı taykılbas	Arka ayakları kaymadan
Tep le teñ baradat.	Dörtñala gitti.
Üç baatır kojoñdozo.	13150 Üç bahadır birlikte şarkı söylerken
Üni tüñey baradat.	Sesleri bir yankılandı.
Ediskilep kojoñ çöyöt,	Kavalından nağmeler yayıldı,
Elik, sığın eeçiy ugat.	Geyik ve sığınlar takip edip dinledi.
Amırgı ünle kojoñ çöyöt,	Amırgısından nağmeler yayıldı,
Añ-kuştar eeçip ugat.	13155 Hayvanlar peşisıra dinledi.
Kuskun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna varamadığı
Kuba çöldi bolgojın	Çorak çölü
Kuyun çılap ödö beret.	Fırtına gibi geçiverdi.

Sañıskan uçup uçına cetpes		Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın	13160	Sarı çölü ise
Salkın keptü ödö beret.		Rüzgâr gibi geçiverdi.
Caan-caan tuulardı		Büyük büyük dağları
Tuygak tiybey aşkılayt.		Toynak deĭmeden aştılar.
Caan-caan suulardı		Derin derin suları
Kuyruk tiybey keçkileyt.	13165	Kuyruk deĭmeden geçtiler.
Onoñ arı olorlor		Daha sonra onlar
Oyın-cargal, katkıda		Oyun, eğlence, kahkalarla
Barıp catpay kanayttı.		Gittiler.
Eskidezin eltertkende		Eskileri yad ederek
Ermek-kuuçın elbep cüret.	13170	Sohbet büyüdü.
Ozogızın oygortıp		Anıları hatırlayarak
Onoñ arı barıp cadat.		İlerlediler.
Şuurmaktu talay keçet,		Dalgalı denizler geçti,
Şuurgandu tayga ajat.		Fırtınalı taygalar aştı.
Keen caraş Altayda	13175	Güzel yurttta
Kebis oşkoş calañga		Keçe gibi bu yazıda
Odulanıp atangılayt.		Geceyi geçirip gittiler.
Caş agaştar bür sargarbayt,		Genç ağaçların yaprakları sararmaz,
Cajıl kuştar ün seribeyt.		Yeşil kuşların sesi hiç kesilmez.
Emil agaş bür sargarbas,	13180	Sedir ağaçlarının yaprakları sararmaz,
Edil kuştar ün seribeyt.		Güzel sesli kuşlarının ötüşü bitmez.
Ediski koo kojoño		Kaval eşliğinde (söylenen) güzel şarkıya
Emil agaş бүктеlet...		Sedir ağacı eğildi...
Tarlañ-koo kojoñgo		Şarkının ezgisinden

Tayga-taştar cañılanat.	13185 Taygalar, taşlar yankılandı.
Onçozi oynop-cırğaarda,	Hep beraber eğlenirken,
Katu cerdeñ kök çıgat.	Sert zeminden kök çıktı.
Kak agaştan bür tomilat.	Kuru ağaçtan yaprak tomurcuklandı.
Onoyıp olor sır cırgalda	Böylece eğlenerek
Cayı-kıjı bildirbegen	13190 Yazı-kışı bilinmeyen
Cay keberlü Altayına,	Yaz şekilli Altay'ına
Tüni-tüji bildirbes	Günü-gecesi bilinmez
Tüş keberlü Altayına	Gece görünümlü yurda
Cedip kelgen cürbey kayttı.	Yetip geldiler.
Cañarçı dep abakay	13195 Cañarçı adlı hanım
Ak örgöödöñ çıgıp kelet.	Ak saraydan çıktı.
Arı-beri acıktap,	Etrafı izleyip,
Aylandıra körgöjin,	Çevresine bakınca,
Teñeriniñ cıldızı	Gökyüzünün yıldızı
Örö-tömön cılıjat.	13200 Yukarı-aşağı hareket ediyor.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Cılu, cılu salkın sogup,	Ilık ılık rüzgâr esip,
Tamır-tımur caaş keldi.	Damla damla yağmur yağdı.
Kıstay-Mergen eji,	Kıstay-Mergen eşi,
Cañıs uulı Küreñeş,	13205 Biricik oğlu Küreñeş,
Altın-Sırğa keldi	Altın-Sırğa geldi
Alıptarın baştagan	Alplarını yönetmiş
Öştülerge öltürtpey	Düşmanlara öldürtmeden
Keletkenin sezip iyet.	Geldiklerini sezdi.
Tündük boydo eki mürküt	13210 Tündükte iki kartal

Araay, araay emdi akşıp,	Yavaş yavaş ötüşüp,
Aylana sogup uça beret.	Dolaşarak uctu.
Ezer-sezer eki taygıl	Sezici iki büyük köpek
Küñküldede ürgülep,	Gün doğana dek pinekleyip,
Eeçiy cele bergileyt.	13215 Peş peşe geldiler.
Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Olordı eeçiy ogırıp	Onların ardından böğürerek
Baza cüre berbey kayttı.	Geldi.
Mını körgön albatı	Bunu gören halk
Arakı, çegen, aş-kursak	13220 Arakı, çegen yemek
Temdep cuup algılayla,	Hazırlayıp yığarak,
Kıstay-Mergen kaandı,	Kıstay-Mergen kağanı,
Uulıp, keldin utkırga	Karşılama üzere
Kaan kiji abakayı	Kağan kişinin hanımı
Cañarçı dep baatır kelin	13225 Cañarçı adlı bahadır gelin
Kalık-conın baştap iygen,	Halkını yönetmiş,
Attar tınıjı kuu tuman,	Atların nefesi ak duman,
Albatı çırayı kızıl ört,	Halkın yüzü kızıl ateş,
Oyin, cırgal kojoñdo	Oyun, kutlama şarkılarla
Udura utkıp bargılayt,	13230 Karşıdan selamlaşarak geldiler,
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Altan kulaş turnabayın alıp	Altmış kulaç dürbünü alıp
Altay cerin acıktap köröt.	Altay yerini dikkatle izledi.
Emdi körüp turgajın,	Şimdi gördü ki,
Eki mürküt uçup kelip,	13235 İki kartal uçarak,
Adalu-uuldunıñ cardına	Baba-oğulun omzuna

Birden ekü otura berdi.	İkisi birden kondu.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Eki taygıl cedip kelet.	İki köpek yetip geldi.
Eki candap atka kalıp,	13240 İki taraftan ata atlayıp,
Eezin tanıp kınzıjat.	Sahibini tanıyıp ağlaştılar.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Baza udura cedip kelet.	Karşıdan geldiler.
Onoñ arı körüp turza,	13245 Ondan sonra gördü ki,
Emizip salgan Enezi	Emziren anası
Eli-conın eeçitken	Halkının peşisıra
Oyın-cırgal kojoñdo	Oyun, eğlence şarkılarla
Olordı utkıp keledet.	Onları selamlayarak geldi.
Altın-Sırğa abakayı	13250 Altın-Sırğa eşini
Acıktap körüp tanıyla,	Görüp tanıyarak,
Altan kulaş turnabayın	Altmış kulaç dürbünü
Kayın adazına beret.	Kayınatasına verdi.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Turnabayla tartırıp	13255 Dürbünle bakıp
Aldınañ keletken abakayın tanıp,	Önünden gelen hanımını tanıyarak,
Karsıldada katkırat.	Katıla katıla güldü.
Cañarçı dep abakay	Cañarçı adlı hanımı
Altan kulaş turnabayın	Altmış kulaç dürbünü
At üstineñ suura tartıp,	13260 At üstünden çıkarıp,
Een çöldi ebire	Geniş çölün etrafında
Tartırıp körör bolgojın,	Çevirip baktı ki,

Algan eji Kıstay-Mergen	Eşi Kıstay-Mergen
Uulı la keldiniñ ortozında	Oğlu ile gelininin ortasında
Kal çerüzin baştağan,	13265 Kahraman askerini yönetmiş,
Üçü sır cırgalda	Üçü neşe içinde
Keletkenin cart tanıp,	Gelenleri tanıyıp,
Koştoy uluska körgüzet.	Yaklaşan halka baktılar.
Onoñ arı barıp catsa,	Daha sonra geldiklerinde,
Agın caan suulu	13270 Akan büyük sular
Keen caraş özök cadat.	Çok güzel yükseldi.
Ol lo suunıñ ol canında	O suyun yanında
Altan altı olbıktu	Altmış altı dallı
Bay terek körünet.	Kutsal kavak ağacı göründü.
Altın-möñün büri bolzo,	13275 Altın-gümüş yaprakları ise,
Ayga, künge mızıldajat.	Aya, güneşe karşı ışıldadı.
Ogo cuuktap kelgejin,	Oraya toplanıp gelince
Cüs aygırlı mal kelze,	Yüz aygırlı mal gelse,
Tebelegediy bu serüün,	Basıp, otlayacağı kadar serin,
Oduş örökö curt kelze,	13280 Otuz avlu dolusu yurt gelse,
Curtap kalgadıy ıjk.	Yerleşip kalabileceği sığınak imiş.
Onıñ arı canınañ	Onun sağ yanından
Arjan-kutuk suu	Kutsal yeraltı suyu
Ayga, künge caltırıp	Aya, güneşe karşı parlayıp
Agıp catkan emtiri.	13285 Akmış.
Kıstay-Mergenniñ abakayı	Kıstay-Mergen hanımı
Attın oozın kayra tartıp,	Atın ağzını geriye çekip,
Albatızın cakarar:	Halkına buyurdu:

"Odus cerge odu salıp,	"Otuz yere ateş salıp,
Etti, cuunu kaynadıgar" – deyt. 13290	Eti, iç yağı kaynatın" - dedi.
Utkuulga kelgen ulustar	Karşılamağa gelen halklar
Taş oçoktor edele,	Taş ocaklar yaparak,
Odulardı salıp iyet.	Ateş yaktılar.
Et-cuu kazandarda	Et, iç yağ kazanlarda
Kaynay berbey kanayttı.	13295 Kaynadı.
Altay üstiniñ altan çeçek,	Altay yerinin altmış çiçeği,
Cer üstiniñ ceten çeçegineñ	Yeryüzünün yetmiş çiçeğinden
Çümdep naaday cazagılayt.	Ustalıkla kukla yaptılar.
Onoyıp iştenip turgança,	Böylece çalışırken,
Kıstay-Mergen uulı-keldile	13300 Kıstay-Mergen oğlu ve gelini ile
Kal çerüzin baştagança,	Kahraman askerini yöneterek,
Oyın-katkı, kojoñbıla	Oyun, kahkaha, şarkı ile
Cedip kelbey kanayttı.	Geliyordu.
Kaan abakayı Cañarçı	Kağan hanımı Cañarçı
Algan ejile ezendejip,	13305 Eşiyle esenleşip,
Eki balazın kuçaktanıp	İki çocuğunu kucaklayıp
Elip-selip okşop iyet.	Sevgiyle öptü.
Albatı-con ezendejip,	Halk-tebaa esenleşip,
Kıygı-kışkı cañılanat.	Bağrış, çağrış yankılandı.
Ak süttен amzagılap,	13310 Ak süttен tadarak,
Arakı, çegenneñ içkileyt.	Arakı, çegende içtiler.
Etten, cuudañ ajangılap,	Etten, yağdan yiyip,
Kojoñ-cırgal cañılanat:	Şarkı, eğlence sesleri yankılandı:
"Öçpögönniñ çaları,	"Sönmeyenin ateşi,

Ölbögönniñ cırgalı.	13315 Ölmeyenin neşesi.
Bayırbanniñ çaları,	Gidemeyenin ateşi
Barbaganniñ cırgalı.	Gitmeyenin neşesi.
Ölön bajı malga açu,	Ot başı mala acı,
Ölgön kiji içke aju.	Ölen kişi içe (yüreğe) acı.
Bargaa bajı malga açu,	13320 Yabani otun başı mala acı,
Bargan kiji içke açu.	Gelen kişi içe acı.
Cuugan ölön cuuntılı,	Toplanan ot yığın olur,
Cuudañ artkan cırgaldu.	Savaştan kalan neşeli.
Çapkan ölön cajañdu,	Biçilen ot yeniden çıkar,
Çaktañ artkan cırgaldu”.	13325 Savaştan sağ kalan keyifli,
Kandu cuuda ölüp kalgan,	Kanlı savaşta ölen,
Kalık-conniñ başçıızı,	Halk-tebaanın başçısı,
Bıyantı dep baatırın	Bıyantı adlı bahadırını
Albatı emdi eske alıp	Halk şimdi hatırlayıp
Kunukkanın aydıjat.	13330 Sözünü etti.
Cuuda ölgön albatı uçun	Savaşta ölen halk için
Ada-Enezi ıylajat,	Babası, anası ağladı,
Albatı kojo kunugat.	Halk birlikte hüznünlendi.
Kança künder ödördö,	Nice günler geçince,
Kalık-conı tokınadı.	13335 Halk-tebaa sakinleşti.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Albatızın cuup aydat:	Halkını toplayıp söyedi:
“Kança tümen alıptarım,	"Tümenlerce alpım,
Altın-möñün ol sürlü	Altın-gümüş işlemeli
Ak örgööni tudıgar” – deyt.	13340 Ak sarayı tutun" -dedi.

Ay bajı ötpödi,	Ay başı geçmedi,
Anda cuulgan alıptarı	Orada toplanan alpları
Altın-möñün bu sürlü	Altın-gümüş işlemeli
Ak ayaska kömülgen	Ak aydınlığa gömülmüş
Ak örgööni бүдүрп салdı. 13345	Ak sarayı inşa etti.
Kıstay-Mergen kaan kiji	Kıstay-Mergen kağan kişi
Albatızın aldırtıp	Halkını çağırıp
Minayda carlap turbay kayttı:	Şöyle buyurdu:
“Açınbagar, albatım – deyt. -	"Öfkelenmeyin, halkım -dedi.
Cajabaza da cajım cedip 13350	Yaşamasam da yaşım yetip
Karıy berdim, ugıgar – deyt. -	Yaşlandım, dinleyin - diye söyledi.
Kara cañıs meniñ uulım	Benim biricik oğlum
Kaan boloton uçurlu – deyt. -	Kağan olacağı için -dedi.
Erketendü eli-conım,	Kudretli halk-tebaam,
Kaanardı sler toop, 13355	Kağanlarınıza saygı gösterip,
Aytkan sözün ugıgar” – deyt.	Sözlerini dinleyin"- diye söyledi.
Caş baatır kaan uçun	Genç bahadır kağan için
Carlu caan cırgal edip,	Gösterişli büyük eğlence yapıp,
Altay üstinde altan kaanga,	Altay üstünde altmış kağana
Cer üstinde ceten kaanga 13360	Yeryüzünde yetmiş kağana
Samara biçik biciyle,	Mektup yazarak,
Eki kara mürkütti,	İki kara kartalı,
Eki kara kuskundardı	İki kara kuzgunu
Elçiledip iyip iyet.	Elçi olarak gönderdi.
Eki kara mürkütter, 13365	İki kara kartal,
Eki kara kuskundar	İki kara kuzgun

Ay kanattarın emdi talbıp,	Ay kanatlarını şimdi çırpıp,
Altay üstin aylanıp,	Altay üstünü dolaşıp,
Altan kaanga biçikti	Altmış kağana mektubu
Tündügieneñ tñjüret.	13370 Tündükten indi.
Cerdin üstin ebirip,	Yeryüzünü dolaşıp,
Ceten kaannıñ cerinde	Yetmiş kağanın yerinde
Ceten kaanga biçikti	Yetmiş kağana mektubu
Tündügieneñ tñjüret.	Tündükten attı.
Altay üstiniñ altan kaanı	13375 Altay üstünün altmış kağanı
Samara biçikti algılayga,	Mektubu alınca,
Artık elçi sakıbay	Artık elçiyi beklemeden
Onçozi mında cuulıp keldi.	Hepsi burada toplandı.
Taygaga tñndep et tuuragan,	Taygaya eş et doğranmış,
Talayga tñney arakı cuulgan	13380 Denize eş içki yığılmış
Aydıp bolbos carlu cırgal	Tarifsiz büyük eğlence
Baştala berbey kanayttı.	Başladı.
Ceñü algan çaş kaandı	Zafer kazanan genç kağanı
Cer üstiniñ ceten kaanı,	Yeryüzünün yetmiş kağanı,
Altay üstiniñ altan kaanı	13385 Altay üstünün altmış kağanı
Aydarı cok maktagılap	Tarifsiz övüp
Toomcılı utkuul etkileyt.	Hürmetle karşıladılar.
Onoñ arı ne bolgonın	Ondan sonra ne olduğunu
Oñdop, cazap ukpagam.	Duymadım.
Onoñ arı albatı	13390 Ondan sonra halk
Amır-ençü curtagan dep,	Huzur-güven içinde yaşamış diye,
Kayçı aydıp amıragan.	Kayçı söyleyip dinlenmiş.

Kara balkaş bu sağıştu	Kötü niyetli
Kara-Kula kaannın katı	Kara-Kula kağanın karısı
Altın-Sırğa ogınañ	13395 Altın-Sırğa'nın okundan
Artıp kaltır em ölböy.	Ölmemiş ama güçsüz halde.
Cer aldınañ cayaltalu	Yeraltından hünerli
Kara-Taacı emegen	Kara-Taacı hanım
Kara-küreñ bukalu	Kara-küreñ boğalı
Sokor-Kara baatırğa bolujıp	13400 Sokor-Kara bahadıra yardım edip
Cerdiñ oozın açarga	Yerin ağzını açmaya
Tündü-tüştü amırı cok	Gece-gündüz huzursuz
Olor üçü ondo iştep,	Üçü çalışıp,
Cıldar ötkönin bilgilebeyt.	Yılların nasıl geçtiğini bilmediler.
Oñdonıp keler bolgojın,	13405 Kendilerine geldiklerindeyse,
Oduş cıldı ödö bergen,	Otuz yıl geçmiş,
Orto küçi çıga bertir.	Orta derecede gücü kalmış.
Altan cılga cede bergen,	Altmış yıl olmuş ki,
Arga-küçi cetpey bartır.	Gücü yetmemeye başlamış.
Ajanıp, amırap alar dejip,	13410 Yemek yiyip, dinlenelim diyerek,
Sokor-Kara bukazın agıdıp,	Sokor-Kara, boğasını serbest bırakıp,
Sokor-Kararıñ Altayına barıp,	Sokor-Kara'nın yurduna gelip,
Segis küñge ajandılar.	Sekiz gün yemek yemişler.
Ajanıp, amırap alala,	Yemek yiyip, dinlenince,
Kara-Taacı emegen aydat:	13415 Kara-Taacı hanım söyledi:
“Kañça cıldıñ turkunına	"Kaç yıldır
Kara teris agızıp iştedis.	Kara terimizi akıtarak çalıştık.
Kandıy tıñ bektegen? – deyt. -	Gerçekten ne kadar sağlamış? -dedi.

Sen bukañla kojo		Sen boğanla birlikte
Aldıñañ örö kazıgar	13420	Aşağıdan yukarıya doğru kazın
Men cer üstine çıgala,		Ben yeryüzüne çıkarak,
Kan-Şülütey uulım		Kan-Şülütey oğlum
Kapçıkay degen baatırımla		Kapçıkay adlı bahadırımla
Kanayıp iştep catkanın körüp,		Ne yaptıklarına bakıp,
Olorgo men bolujayın” – deyt. 13425 Onlara yardım edeyim" -dedi.		
Sokor-Kara baatır		Sokor-Kara bahadır
Kara-Küreñ bukazıla		Kara-küreñ boğasıyla
Cerdiñ oozın aldıñañ örö		Yer ağzını aşağıdan yukarıya doğru
Örümdep kaza bergen emtir.		Delerek kazmış.
Kara sanaalu Kara-Taacı	13430	Kötü niyetli Kara-Taacı
Çookır cılan bolup kubulala,		Alaca yılan olup şekil değiştirerek,
Kara cerdi bu üyttep,		Kara yerde delik açıp,
Kara tarma küçile		Kara büyü gücüyle
Künniñ künge cer aldıñañ		Günden güne yeraltından
Aydıñ, cıldıñ bajında	13435	Ayın, yılın başında
Ak-carıkka çıgıp kelet.		Ak dünyaya çıktı.
Arı-beri cılarda,		Sağa, sola süründüğünde,
Tındu neme körünbeyt.		Canlı bir şey görünmedi.
Açu-koron ıylap-sıkıtap,		Acı çığlıklar atıp, ağlayarak
Arı-beri oktolıp	13440	Sağa, sola ok gibi fırlayıp
Añdanıp ol iyerde,		Sallandığında,
Büdüki boyı bolo berdi.		Önceki haline döndü.
Aylandıra acıktap,		Etrafa dikkatle bakıp,
Cerdiñ oozın ol tappay,		Yerin ağzını bulamayıp,

Tenip ondo baza beret. 13445 Başı boş gezdi.
“Kan-Şülütey le Kapçıkay!” – dep, "Kan-Şülütey ile Kapçıkay!" - diye,
Katap, katap ol kıygırat. Defalarca bağırdı.
Kaya-taştar cañılanıp Kayalıklar yankılanıp
Cada berdi bu Altayda. Devrildi bu yurтта.
Onoydo tenip cürele, 13450 Böylece ilerlerken,
Ak calañga çıgıp kelze, Ak yazıya çıktığında,
Keen caraş bu calañda, Bu güzel yazıda
Kebis oşkoş ol cerde Keçe gibi bu yerde
Caraş sürlü taş şıbee Güzel resimli taş anıt
Közine cart köründi. 13455 Gözüne apaçık göründü.
Altın-möñün çümdü süri Altın-gümüş yapılı resmi
Ayga, künge mızıldayt. Aya, güneşe karşı ışıldadı.
Bu ne atazı boloton dep Bu da neyin nesi deyip
Cada tujüp añdanala, Yatıp yuvarlanınca,
Çookır cılan bolo beret. 13460 Alaca yılan oldu.
Caş ölöñdör ortozıla Yaş otların ortasında
Taş şıbeebi ol köstöp, Taş anıtı izleyip,
Arı-beri mıyrıñdap Sağa, sola eğilip
Cıla berbey kanayttı. Süründü.
Onoyıp barıp catkança, 13465 Böylece ilerlerken,
Baka, cılandar tuştajtat. Kurbağa, yılanlarla karşılaştı.
Kaydañ kelgen cılandar dep, Nereden gelen yılanlar deyip,
Kara-Taacı korkıyla, Kara-Taacı korkuyla
Olordoñ kaçıp, cılan bolup, Onlardan kaçıp, yılan olup
Cılıp, cajınıp ödö beret. 13470 Sürünüp, saklanıp

Onoyıp barıp catkança,   Böylece ilerlerken,
Altın-möñün bu çümdü   Altın-gümüş şekilli
Taş şibeege cedip kelet.   Taş kaleye yetip geldi.
Carajın körüp bu kaykap,   Güzelliğini görüp hayret ederek,
Sananıp, aaylap ol bolboy. 13475 Düşünüp kaldı.
Taştan taşka bu cılan   Taştan taş bu yılan
Cılıp kelgen bu turat.   Sürünere geldi.
Kıptarın şirtep acıktayt.   Katmanlara dikkat kesilip baktı.
Künniñ çığış canınañ   Güneşin çıkış tarafından
Cılım kayanı körgöjin, 13480 Sarp kayalığa baktı ki,
Kurlaazında sagaldu   Uzun sakallı
Baatır kijiniñ süri bar.   Bahadır kişinin resmi var.
Onı ebire curagan   Onun etrafında resim yapan
Küler tondu kezerler de bar.   Bronz kıyafetli bahadırlar da var.
Kańça tümen çerülerdiñ 13485 Sayısız askerin
Kep-sürlerin curap salgan.   İşlemeli giysilerinin resmini yapan.
Kan-Şölütey kolınañ ölgön   Kan-Şölütey'in elinden ölen
Ak-Boro atka mingen   Ak-Boro ata binen
Bıyantı dep baatır emtir.   Bıyantı adlı kağan imiş.
Onı ebire curukta ulustar, 13490 Onun çevresindeki halk,
Kańça alıp kezerler,   Nice alp cesurlar,
Kańça tümen çerüler   Çok sayıda asker
Kalaptu caan cuu-sogušta   Vahşi büyük savaşta
Kırılıp mında ölgön dep,   Yenilip ölmüş diye
Samara biçikle biçiptir. 13495 Mektup yazmış.
Kaya taş şibeeniñ   Kaya taş kalenin

Kün ajıdına cılıp cetse,	Güneşin yükseldiği tarafa doğru gitti ki,
Kök kaya taşka	Gök kayalıkta
Kölötködiy kap-kara	Gölge gibi kapkara
Eki baatırdıñ ölgön söögin	13500 İki bahadırın ölmüş kemiği
Anda baza curaptır.	Öylece duruyor.
Bu ne atazı dep	Bu da neyin nesi deyip
Acıktap körör bolgojın,	Dikkatle izleyince,
Cer aldınañ ol bolzo,	Yeraltından
Cayaltalu emdi bütken	13505 Hünerli yaratılmış
Kara balkaş bu sağıştu,	Kötü niyetli,
Kiji kanı suuzındı,	İnsan kanı içen,
Kiji edi azıktu,	İnsan eti yiyen,
Kiji bajı ayaktu,	İnsan başı ayaklı,
Altan kaandı akalagan,	13510 Altmış kağana galip gelmiş,
Ceten kaandı ceñdegen dep,	Yetmiş kağanı yenmiş diye,
Ak-kaandı olcolop,	Ak-kaan'ı esir alıp,
Ayıl-curtın toskorolo,	Evini, yurdunu dağıtarak,
Albanbıla aydagan dep,	Zor kullanarak gütmüş deyip,
Abakayı la eküdi	13515 Hanımı ile ikisini
Aydarı cok kıynap öltürgen	Tarifsiz işkencelerle öldüren
Cer aldınıñ şulmustarı bu dep,	Yeraltının şulmusları diye,
Art-uçında şulmustar	Önünde sonunda şulmuslar
Cerdiñ oozın açala,	Yerin ağzını açarak,
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	13520 Hünerli Cañar bahadırın
Ceri-curtına bu artkan	Yerinde, yurdunda kalan
Cañıs karu emdi sıynın,	Biricik kızkardeşinin,

Kıstay-Mergen kaan kijinin,	Kıstay-Mergen kağan kişinin,
Küreñeş dep baatır uulın -	Küreñeş adlı bahadır oğlunu
Kırıp onçozın öltürele,	13525 Kırıp hepsini öldürerek,
Albatı-conın olcolop,	Halkını esir alıp,
Ak-malın aydaarga	Ak-malını gütmeye
Albadanıp umzangan	Gayret edip yönelen
Cer aldınıñ celbisteri	Yeraltının celbisleri
Ceñ castanıp cıgılğan dep	13530 Yenilip yığılmış diye
Elektep mında olordı	Alay edip onları
Şoodıp, şorlop curaptır,	Dalga geçip gülünç halde çizmiş,
Samara biçikle biçiptir.	Yazıyla yazmış.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Boynıñ sür-sülterin	13535 Kendisinin resimlerini
Baza keerkede curaptır.	Hayranlıkla yaptırmış.
Onoñ arı çookır cılan	Ondan sonra alaca yılan
Kün badışka cılıp kelze,	Gün batana kadar sürünüp gelmiş ki,
Kara kaya taşı,	Kara kayalığı,
Bu taş şibeeni	13540 Bu taş kaleyi
Kök budukla curaptır.	(Hepsi) Gök rengi boyayla boyanmış.
Celber kara çaçtu	Dağınık kara saçlı
Kuu-kök cılañaş emegen	Ak-gök çıplak kadın
İçi-buırı tartılğan	İçi, ciğeri çekilmiş
Kuu söök bolup kalgan,	13545 Ak kemik olup kalmış,
Kiji körör aayı cok	İnsanın bakacağı gibi değil
Cer aldınıñ celbizi	Yeraltının celbisi
Kara balkaş sağıştı	Kötü niyetli

Kalcu kadıt Kara-Taacı	Kudurmuş kadın Kara-Taacı
Ak sanaalu Ak-kaandı	13550 İyi niyetli Ak-kaan'ı
Kojo kıynap öltürgen dep,	Birlikte işkence edip öldürmüş diye,
Samara biçikle şoodıp	Mektupla sitem edip
Baza biçip salgan emtir.	Yine yazmış.
Citkek ülci sas üstinde	Tehlikeli bataklık sazlığın üstünde
Kıl bu kemirüdeñ	13555 Kıl köprüden
Altın-Sırğa abakaydın	Altın-Sırğa hanımın
Atkan ogınañ ölgön edip	Attığı oktan öldüğü
Şoodıp curap salgan boltır.	Halinin resmini yapmış.
Altın-Sırğa abakaydın	Altın-Sırğa hanımın
Kep-sürin keerkedip	13560 Giysilerine, işlemesine hayran kalıp
Caraştırta baza mında	Yakıştırarak bunların
Küreñeş baatır curap saltır.	Küreñeş bahadır resmini yapmış.
Mını körgön Kara-Taacı	Bunu gören Kara-Taacı
Açıngan bu boyınça,	Öfkelenince,
Kaya-taşka sogulıp,	13565 Kayalığa sokulup,
Kança katap bu türülip,	Defalarca bükülüp,
Añdanala, oñdonıp,	Yuvarlanarak, kendine gelip
Büdüki boyı turup keldi,	Önceki haline döndü,
Öçögönin ol bilele,	Öç alındığını bilerek,
Öksöp, öksöp ogırat.	13570 Hüngür hüngür ağladı.
Çaçın cula tartınıp,	Saçını yolup, çekerek,
Çalkoyto cıgılat.	Sırtüstü yığıldı.
Onoñ emeş oñdonıp,	Ondan sonra biraz kendine gelip,
Calbak taşka cadala,	Geniş taşta yatarak,

Cakşızınıp amıray beret.	13575 İyileşip dinlendi.
Arıp, çılap kalgan boyı	Gücsüzleşen bedeni
Uyuktay berbey kanayttı.	Uyuyuverdi.
Oygonıp keler bolgojin,	Uyanıp gelince,
Ebire onı cılan, bakalar	Çevresinde yılan, kurbağalar
Cuulıjıp kalgan bu emtir.	13580 Toplanmış.
Mını körgön Kara-Taacı	Bunu gören Kara-Taacı
Süünbes boyı süüne beret.	Sevinmez bedeni sevindi.
Ep-süme tabılar dep,	Çare bulunur diye,
Emdi boyında sananat.	Şimdi kendisi düşündü.
Kaydañ keldeer karındaştar dep,	13585 Nereden geldiniz kardeşler deyip,
Cılan, bakalardı bu sıymap,	Yılan, kurbağaları sıvazlayıp,
Tungak ünile surap ugat.	Sessizce sorup dinledi.
Caan cılan cılıp kelip,	Büyük yılan sürünerek,
Araayınañ mınayda aydat:	Yavaşça şöyle söyledi:
“Kara cañıs senin uulñ -	13590 "Senin biricik oğlun-
Kan-Şülütey baatırdıñ	Kan-Şülütey bahadırın
Ergekçedeñ kezip çaçkan	Parmağından kesip saçtığı
Edi bis edibis” – deyt.	Eti bizdik" -dedi.
Onoñ arı baza aydat:	Ondan sonra yine konuştu:
“Sol canıñdı acıkta” – deyt.	13595 "Sol yanına dikkatli bak" -dedi.
Sol canın döön körördö,	Sol yanına doğru bakınca,
Kök öndü köbölöktör uçat.	Gök renkli kelebekler uçtu.
Ol köbölöktör ortozınañ	O kelebeklerin ortasından
Bir caan köbölök	Bir büyük kelebek
Sol kolına oturıp, aydat:	13600 Sol koluna konup, konuştu:

“Kara cañıs senin uulñ -		"Senin biricik oğlun-
Kalbakçadañ agıskan		Kaşıktan dökülür gibi akan
Kanı bis edibis.		Kanından biz olduk.
Bu kerekti edibis.		Bu şekilde oluştuk.
Bu kerekti onçoızın	13605	Olup bitenin hepsini
Kıstay-Mergen kaannñ		Kıstay-Mergen kağanın
Cañıs uulı Küreñeştiñ		Biricik oğlu Küreñeş'in
Etken kiji bu edi” – diyt.		Yaptığı iş bu" - dedi.
Kara-Taacı emegen		Kara-Taacı hanım
Oñ canı döön körördö,	13610	Sağ yanına doğru bakınca,
Bakalar mında cuulıp kelet.		Kurbağalar buraya toplanarak geldi.
Caan baka kalıp kelip		Büyük kurbağa kalıp
Caju ünile komıdayt:		Kederli sesle anlattı:
“Kapçıkay dep baatırdñ		"Kapçıkay adlı bahadırın
Ergekçedeñ kezip çaçkan	13615	Parmaktan kesip saçılan
Edi bis edibis edi” – dejet.		Etindek oluştuk" -dediler.
Oyto örö körördö,		Tekrar yukarı baktı ki,
Boro-kuu köbölöktör		Gri-ak kelebekler
Ebirede uçup turat.		Etrafta uçuyor.
Ak köbölöktör ortozınañ	13620	Ak kelebeklerin arasından
Bir caan köbölök		Bir büyük kelebek
Oñ kolına oturala,		Sağ eline konarak,
Komıdap mınayda aydat:		Rica edip şöyle söyledi:
“Kalbakçadañ agıskan		"Kaşıktan dökülür gibi akan
Kapçıkay dep baatırdñ	13625	Kapçıkay adlı bahadırın
Kanı bis edibis” – deyt.		Kanınından biz olduk"-dedi.

Minı ukkan Kara-Taacı	Bunu duyan Kara-Taacı
Açıngan bu boyınça,	Öfkelenince,
Calbak taşka cıgılıp	Geniş taşa yığılıp
Cada berbey kanayttı.	13630 Yattı.
Cılan, baka cılıjıp,	Yılan, kurbağa sürünüp,
Üstine çıgıp capşınat.	Üstüne çıkıp yapıştı.
Kök köbölöktör lö boro köbölöktör	Gök kelekler ile boz kelekler
Onçozi onıñ üstine	Hepsi onun üstüne
Otura berbey kanayttı.	13635 Kondu.
Kara-Taacı emdi bolzo,	Kara-Taacı şimdiyse,
Ança-mınça cadala,	Biraz yatarak,
Oñdonıp kelgen boyınça,	Kendine gelince,
Cılışkan bu cılannañ,	Sürünen yılandan,
Kalışkan ol bakanañ	13640 Zıplayan kurbağadan
Ajanıp bu alarda,	Yiyerek,
Toyo berbey kanayttı.	Doydu.
Örö öñdönip körördö,	Yerinden kalkınca gördü ki,
Ayan bolgon calańda	Derin ovada
Altı cerde korım taş	13645 Altı yerde yığın taş
Anda körünip bu cadat.	Göründü.
Calbak taşka eñmektep,	Geniş taşa sürünüp,
Cük araydañ ol turat.	Zar zor durdu.
Arı-beri tentirilip,	Sağa-sola sendeleyip,
Altı korım bu taşka	13650 Altı yığın bu taş
Cedip barıp körör bolzo,	Gidip baktı ki,
Altı korım taş degeni	Altı yığın taş

Eki attın söögi emtir.	İki atın kemiğiymiş.
Ogo ıylap toktoylo,	Ona ağlayıp dokunarak,
Onıñ arı canında	13655 Onun sağ yanındaki
Eki korım taştı köstöp	İki kırma taşa bakıp
Caba cedip barar bolzo,	Tekrar gelince,
Eki korım taş dep körgöni	İki kırma taş diye gördüğünün
Kan-Şülütey uulı la	Kan-Şülütey oğlu ile
Kapçıkay dep baatırınıñ	13660 Kapçıkay adlı bahadırının
Söögi bu bolgonın tanıp,	Kemiği olduğunu anlayıp,
Kara-Taacı Enezi	Anası Kara-Taacı
Cañıs uulın tanıyla,	Biricik oğlunu tanıyarak,
Komıdaldu sarınap,	Üzüntüsünü dile getirip,
Kara cañıs uulınıñ söögin	13665 Biricik oğlunun kemiğine
Otura tujüp kojoñbıla	Oturup şarkıyla
Küreñeş baatırdı kargap,	Küreñeş bahadırı lanetleyip,
Kojoñ çümdep komıdayt.	Ağıt yakıp derdini anlattı.
“Cayaltalı Cañardıñ	"Hünerli Cañar'ın
Cayı-kıjı bildirbes	13670 Yazı, kış bilinemeyen
Cay keberlü Altayına	Yaz şekilli Altay'ına
Cajına kış tujürerim.	Ömür boyu kış düşüreceğim.
Üç Kurbustan Kuday'ınañ	Tanrı Üç Kurbustan'dan
Ülülü bütken Cañardıñ	Pay alarak yaratılmış
El töröönin cok edip	13675 Akrabalarını yok edip
Eli-conıla kojo	Halk-tebaasıyla birlikte
Erlik adayga tabıştırırım.	Erlik'e kavuşturacağım.
Cer aldına men tüşsem,	Yeraltına insem,

Ceek cutpa cılandarla	Yabani dev yılanlarla
Til alıjıp, cöptöjip,	13680 Konuşup, anlaşıp,
Arga-süme tabarım!" – dep,	Çare bulurum!" - deyip,
Kara cañıs uulınıñ	Biricik oğlunun
Katu taş korım bolup	Katı yığın taş olup
Kadıp kalgan bu söögin	Kalan kemiğini
Kabıra tudup bu cuuyla,	13685 Kavrayıp toplayarak,
Arı-beri ajıra	Sağa-sola geçerek,
Ceti katap sekiret.	Yedi kez sekti.
Cañıs uulı Kan- Şülütey	Biricik oğlu Kan-Şülütey'in
Bütkül söögi birigip,	Tüm kemiği birleşip
Tını kirbey bu mında	13690 Dış canın giremeyeceği şekilde
Katu kara taş bolup	Katı kara taş olup
Cadar cañdu bolo beret.	Kalmış.
Kança künge tündü-tüştü	Günlerce gece-gündüz
Ogırıp, çıñırıp bu ıylayt.	Bağırıp, çağırıp ağladı.
Kıstay-Mergen ol kaandı,	13695 Kıstay-Mergen kağanı,
Kojo curtagan abakayın,	Birlikte yerleştiği eşini,
Cañıs uulı Küreñeşti	Biricik oğlu Küreñeş'i
Kargap, tükürüp tarma salat.	Lanetleyip, tükürüp büyü yaptı.
Kara tarmazı onı ukpay	Kara büyü onu duymadan
Kayra oyto ol blaajat.	13700 Geriye gitti.
Kargap, çıñırıp, kalaktap	Kargayıp, tiz sesle bağırmaktan
Kara-Taacı kadıttıñ	Kara-Taacı kadının
Üni tunup şımıranat.	Sesi kısılıp fısıldadı.
Ay ajıra oturarda,	Ay başı geçerken,

Arga-korgo boluş cok.	13705	Ortada yardım, destek yok.
Art-uçında çököylö,		Önünde, sonunda hayal kırıklığına uğrayıp,
Karañuy tünde karmadap		Karanlık gecede tırmanarak
Örö turgan boyınça,		Yerinden kalkınca,
Kandu cuu tujında		Kanlı savaş zamanında
Ölöp kalgan alıptarınıñ	13710	Ölen alplarının
Kuu sööktörin bu cuunadıp,		Ak kemiklerini toplayıp,
Cañıs serge ol salat.		Işıksız yere bıraktı.
Alıp kezer baatırlar la		Alp cesur bahadırlar ile
Kara ağaştıy kal çerüziniñ		Kara ağaç gibi vahşi askerinin
Cuup salgan sööktöri	13715	Yığılan kemikleri
Kozır taştu kök tayga		İri taşlı gök tayga
Emdi bolup cada berdi.		Oluverdi.
Tañdaktalıp tañ adarda,		Seher vakti tan ağardığında,
Tamırlanıp kün çıktı.		Işıklar saçarak güneş çıktı.
Ceen cetker Kara-Taacı	13720	Yeğen şeytan Kara-Taacı
Karmadap, cañıskan kalaktap,		Tırmanıp, tek başına bağırarak
Cüülip kalgan bazıp cüret.		Aklını yitirmiş halde yürüdü.
Oñdonıp keler bolgojın,		Kendine geldiğinde,
Tabış emes tabış,		Ne bir ses oldu,
Kıygı emes kıygı ugulat.	13725	Ne de bir bağış duyuldu.
Bu ne ataız boldı dep		Bu da neyin nesi deyip
Cerge caba otura tüjet.		Tekrar yere oturdu.
Korkıranına toktodınbay		Korkusuna engel olamayıp
Aylandıra acıktanıp		Etrafı izlediğinde
Körüp turar bolgojın,	13730	Gördü ki,

Kara-kara kuskundar		Kara kara kuzgunlar
Bu söktü tayganı		Bu kemikli taygayı
Aylanıjıp, algırıjıp,		Dolaşıp, ağlayarak,
Uçup, cemzep turgulayt.		Uçup, etrafa göz kulak oldular.
Kara-Taacı bu emdi	13735	Kara-Taacı şimdi
Kuskundardı tanıyla,		Kuzgunları tanıyarak,
Süüne berbey kanayttı.		Sevindi.
Cer aldında Erlik taadaydın		Yeraltında Erlik'in
Turgak bolgon kuskundarı		Yaşayan kuzgunları
Cer üstine kanayıp	13740	Yeryüzüne nasıl
Çıkkılagan boloton?		Çıkmışlar?
Cerdin oozı ol bayla		Yerin ağzı bu kadar mı
Açılğan emdi bolor dep,		Açılmış şimdi deyip,
Aayı çok katkırattı.		Sessizce kahkaha attı.
Eki kuskun aylanıjıp,	13745	İki kuzgun dolaşıp,
Kara-Taacı emegenniñ		Kara-Taacı hanımın
Közin oyor deşkileyt.		Gözünü oyarak deştiler.
Kara-Taacı çoçıyla,		Kara-Taacı korkuyla,
Kuskun bolup kuuçındajat:		Kuzgun olup sohbet etti:
“Ey, slerler, kuskundar!	13750	"Ey siz kuzgunlar,
Cer aldında Erlik taadaydın		Yeraltındaki Erlik'in
Baştapkı buudagı iyneger?		İlk engeli değil misiniz?
Cerdin oozı böktüde		Yerin ağzı sürgülüyken
Kanayıp sler çıktıgar?” – deyt.		Siz nasıl çıktınız?” -dedi.
Eki kuskun otura tujüp	13755	İki kuzgun oturarak
Kurkundarın cayıp, aydijat:		Kanatlarını yayıp, konuştular:

“Minañ ozo cer aldında		"Bundan önce yeraltında
Üç şılmış cetkerler		Üç şılmış şeytanlar
Üç Kurbustan Kудay’ınañ		Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu бүдүп калган	13760	Hünerli yaratılmış
Cayaltalu Cañar baatırла		Hünerli Cañar bahadırla
Caan cuu-çak bolor tušta,		Büyük savaş gerçekleştiğinde,
Cañar ceñüni alıp		Cañar zafer kazanıp
Alıs cerden ak-carıkka		Işıksız yerden ak-dünyaya
Atanıp canar tujında,	13765	Geri dönerken,
Eki töö lö eki kuskun		İki deve ile iki kuzgun
Ak-carıkka kojo çıkkan.		Ak-dünyaya birlikte çıkmış.
Ol tujında Cañar baatır		O zaman Cañar bahadır
Cerdiñ oozın böktöp salgan.		Yerin ağzını kapatmış.
Alıs cerge tüjeriste,	13770	Işıksız yere indiğimizde,
Biske kös cedişpeyten.		Bize göz ulaşmadı.
Cer üstine çıkarısta,		Yeryüzüne çıktığımızda,
Biske cakşı cayım cürüm		Bize güzel, özgür bir hayat
Cer üstinde tabıldı.		Yer üstünde bulundu.
Sek, kös biske cetkil,	13775	Leş, göz bize yeter,
Onoñ beri kuskundar		Ondan beri kuzgunlar
Köptöp özö bergen” – deyt.		Çoğalarak yaşadı" - dedi.
Onı ukkan Kara-Taacı		Onu duyan Kara-Taacı
Kuskundardañ caynap surayt:		Kuzgunlara yalvararak sordu:
“Kayran la meniñ kuskundarım,	13780	"Benim sevgili kuzgunlarım
Küüzep mege boluşşagar.		Ne olur bana yardım etseniz.
Cerdiñ oozı bu kayda?		Yerin ağzı nerede?

Aydıp mege bu berzege.	Bana söyleyin.
Cerdiñ oozın açıp iyezebis,	Yer ağzını açsak,
Cer aldında curtagan	13785 Yeraltında yerleşmiş
Erlik adaydañ cayaltalu	Erlik'ten hünerli
Meniñ bolzo akam bolor	Benim ise ağabeyim olur
Sokor-Kara baatır la	Sokor-Kara bahadır ve
Ceek caan cılandar bar,	Şeytan büyük yılanlar var
Olor biske bolujar.	13790 Onlar bize yardım ederler.
Ol tuşta bis	O zaman biz
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Sıynın, küyüzin, uulıbıla	Kızkardeşini, damadını, oğluyla
Cuulap bis alarıbıs.	Toplayıp alırız.
Ol tuşta slerlerge	13795 O zaman size
Üzülbes, tügenbes cem-kursak	Ebediyen tükenmeyecek yiyecek
Tolı bolor, бүдүгөр” – deyt.	Dolacak, inanın" -dedi.
Mını ukkan kuskundar	Bunu duyan kuzgunlar
Köstöri kurçıp, kandalala,	Gözleri sivrilip, kanatlanarak,
Aydıp turbay kanayttı:	13800 Şöyle söyledi:
“O-o, kalak, bolgoy lo.	"Ah canım, olacak.
Ozo, ozo öylördö	Eski eski zamanlarda
Bistiñ ada-eneleribis	Bizim atalarımızın, analarımızın
Erlik-biyge calçı bolup,	Erlik-biy'e ırgat olup,
Er cajına torolop,	13805 Ömür boyu aç kalıp,
Şıra körgönis deşken edi.	Acı, ızdırap gördüğü söylenir.
Kursagina olor cedinbey,	Boğazına yetiremeyip,
Cajına bala azıranbay	Yavru besleyemeyip

Şıralaganın bis bilbey. Neler çektiklerini bilmiyoruz.

Cañar baatırdıñ bolujıla 13810 Cañar bahadırın yardımıyla

Ak-carıkka olor çıgıp, Onlar Ak dünyaya çıkıp,

Cer üstinde olor cayım, Yeryüzünde özgür,

Cem-kursakka cediniş, Yiyecek, aş edinip,

Kaya-taşka uya tartıp, Kayalığa yuva yapıp,

Bisti azırap çıdatkan. 13815 Bizi büyütmüşler.

Emdi bis seniñ mekeñe Şimdi biz senin hilene

Kaçan da kirbezibis. Asla girmeyiz.

Kün carıkta kaan bolgon Güneşli dünyada kağan olan

Küreñeş dep baatırıs Küreñeş adlı bahadırımız

Seniñ uulıñla cuulajarda, 13820 Senin oğlunla savaşıırken,

Bis ogo boluşkanıbıs. Biz ona yardım ettik.

Emdi de Küreñeşke bolujarıs. Şimdi de Küreñeş'e yardım edeceğiz.

Ol çöldö üürlü töölör O çölde sürülü develer

Baza bistiñ nacılarıs, Bizim dostlarımız,

Olorgo bis aydarıs" – deyle, 13825 Onlara söyleyeceğiz" -diyerek,

Kuskundar uçup örö çıgat. Kuzgunlar uçup yükseldi.

Eki kuskun ebire uçup İki kuzgun etrafta uçup

Kara- Taacı emegendi Kara-Taacı hanımı

Eki candap olor çokıp, İki yandan gagalayıp,

Eki kanatla bu sabap, 13830 İki kanatla vurup,

Tırmaktarıla cara tebet. Tırnaklayarak tepti.

Kara-Taacı sanaazı çıgıp, Kara-Taacı'nın aklı çıkıp

Kara cerge toolonot. Kara yere yapıştı.

Eki kuskun bu emdi İki kuzgun şimdi

Açu-açu akşıgılap,	13835	Acı acı ötüşüp,
Ay kanattarın caya tudup,		Ay kanatlarını yayıp,
Ak ayaska ködürilip,		Ak aydınlığa yükselip,
Odojında kuu çöldögi		Karşısındaki ak çölde
Otop cürgen töölördi		Otlayan develere
Kelgileger dep kıygırat.	13840	Gelin diye bağırdı.
Töö başçızı buurıl buura		Deve başçısı döne döne
Bajın ködürip körölö,		Başını kaldırıp bakınca,
Ökürek mañla cedip keldi.		Hızla koşup geldi.
Onı eeçiy onço töölör		Onun peşinden tüm develer
Cedip kelbey kanayttı.	13845	Yetip geldiler.
Kara-Taacı emegen		Kara-Taacı yaşlı kadın
Cerdeñ örö turgalakta,		Yerden kalkmadan,
Buurıl sarı bu töölör		Geri dönen bu sarı develer
Ebirede kurçap iyet.		Etrafı kuşattı.
Kara-Taacı emegen	13850	Kara-Taacı hanım
Korkıgan bu boyınça,		Korkunca,
Bastıra boyı seleñdejip,		Tüm bedeni ürperip,
Buurıl töödöñ kös albay,		Dönen deveden gözünü ayırmayıp,
Cük araydañ çöödöylö,		Zar zor çökerek,
Tırkıruuş ünle surap ugat:	13855	Titreyen bir sesle sordu:
“Cer aldındağı Erlik adaydın		"Yeraltındaki Erlik'in
Ekinçi buudagı bolboyıgar?		İkinci engeli değil misiniz?
Cerdiñ oozın Cañar baatır		Yerin ağzını Cañar bahadır
Mınañ ozo böktöp salgan.		Daha önce sürgülemiş.
Men ödüp bolbogomdo,	13860	Ben geçemezken,

Sler kanayıp öttiger?" – deyt. Siz nasıl geçtiniz?" -dedi.

Buurıl buura mınayda aydat: Nefes nefese şöyle söyledi:

"Cer aldında bolorısta, "Yeraltındayken,

Biske söykönör cer çok bolordo, Bize vuracak yer kalmayınca,

Cer aldının şulmustarının 13865 Yeraltının şulmuslarının

Çakızına barıp söyköngöniste, Direğine gidip çarptığımızda,

Arka-terebis soyılgañça Arka derimiz soyuluncaya kadar

Bisti olor sogoton. Onlar bize vurdu.

Aş-kursakka bis cetpey Aş, yemek bize yetmeyip

Aştap-suuzap cürele, 13870 Aç, susuz ilerleyince,

Bala azırap öspögönis. Yavru besleyip büyütemedik.

Aylu-kündü Altaydın Aylı, güneşli Altay'ın

Cayaltalı Cañar baatırı Hünerli Cañar bahadırı

Cer aldının Üç Şulmuzıla Yeraltının Üç Şulmusuyla

Cuulajıp, olordı ceñele, 13875 Savaşıp, onları yenince,

Ak-carıkka olor oyto Ak-dünyaya tekrar

Ceñülü canar ol tujında, Zaferle döndüğü zaman

Bis olordoñ suranıp Biz onlardan rica edip

Ak-carıkka çıkarıbısta, Ak-dünyaya çıktığımızda

Biske cakşı cayım bolgon, 13880 Bizim için güzel bir hayat oldu,

Söykönötön ağaş köp, İşlenen ağaç çok,

Ajanatan ölöñ elbek, Yenen ot bol,

Onın uçun bis emdi Onun için biz şimdi

Bala-barka azırap, Yavru besleyip,

Özüp, cırgap cürübis" – deyt. 13885 Büyütüp, neşeyle yaşıyoruz" -dedi.

Kara-Taacı caynap surayt: Kara-Taacı yalvararak sordu:

“Cerdin oozin açarga		"Yerin ağzını açmak için
Mege bolujip berzege.		Bana yardım edin.
Cer aldında bu meniñ		Yeraltında benim
Kara-küreñ bukalu	13890	Kara-küreñ boğalı
Sokor-Kara akam bar.		Sokor-Kara ağabeyim var.
Ceek, cutpa cılandar bolujıla		Yabani, dev yılanların yardımıyla
Cayaltalu Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Cañarçı dep sıynın,		Cañarçı adlı kızkardeşinin,
Kıstay-Mergen ögöni le	13895	Kıstay-Mergen yaşlı adamı ile
Kalcu uulı Küreñeşti,		Kudurmuş oğlu Küreñeş'i
Cañıs uulımdı öltürüp,		Biricik oğlumu öldürüp,
Albatımdı kırğan uçun,		Halkımı kırdığı için,
Slerlerle kojo olordoñ men		Sizinle birlikte ben onlardan
Öç açıp, onçozın kırıp salzabıs,	13900	Öç alıp, hepsini kırsak,
Tayga-taştı bu Altay		Tayga, taşlı bu Altay
Onçozı slerdin bolor.		Hepsi sizin olacak
Slerge kem de tiybes” – deyt.		Size kimse dokunmayacak" -dedi.
Mını ukkan buurıl buuranıñ		Bunu duyan erkek devenin
Eki köskö kan çağılıp,	13905	İki gözüne kan çakılıp,
Katu küzürep ogo aydat:		Katı bir sesle haykırıp şöyle dedi:
“Cayım bergen Cañar baatırğa		"Özgürlük veren Cañar bahadıra
Caman eder argabıs cok.		Kötülük edecek halimiz yok.
Cer aldınıñ cetkerlerine		Yeraltının cetkerlerine
Bolujatan uçurıs cok.	13910	Yardım edecek halimiz yok.
Onçozın bis bileribis:		Hepsini biz biliyoruz:
Kara balkaş sağıştı		Kötü niyetli

Kan-Şölütey senin uulıñ	Senin oğlun Kan-Şölütey
Kança tümen alıptarıla	Pek çok alpla
Kal çerüzin eeçidip	13915 Kahraman askerini arkasına alıp
Cerdiñ oozın açala,	Yer ağzını açarak,
Cer aldınañ boluş alıp	Yeraltından yardım alıp
Cañar baatır Altayına	Cañar bahadırın Altay'ına
Çak ederge sananganıgar.	Savaş açmayı düşündünüz.
Küreñeş baatır olorlo	13920 Küreñeş bahadır onlarla
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
Cana baspay cuulajarda,	Dönmeden savaştığında,
Bis kojo boluşkanıs” – dep,	Biz yine yardım ettik” -deyip,
Açu-koron ogırala,	Acı çığlıklarla böğürerek,
Kara-Taacıga kalıp barıp,	13925 Kara-Taacı'ya gidip,
Eki koldop çapçıyla,	İki elinin tırnaklarıyla,
Çimirigile onı uymap,	Sümügüyle onu kirletip,
Tizelep anda nıkıy berdi.	Çöküp orada elini, ayağını kuvvetle sıktı.
Kara-Taacı kadıttıñ	Kara-Taacı kadının
Algırış, kıygı-tabıjı	13930 Bağırış, çağırış sesi
Altay-kañayga cañılanıp,	Altay'da yankılanıp,
Cer aldında torgılat.	Yeraltında inledi.
Örö körüp algırarda,	Yukarı bakıp bağırduğında,
Üç Kurbustanga ugulat.	Üç Kubustan'a duyuldu.
Üç Kurbustan körölö,	13935 Üç Kurbustan görerek,
Kılças edip, tükürüp aydat:	Yan gözle bakıp, tükürüp şöyle söyledi:
“Cayaltalu Cañardıñ Altayına	"Hünerli Cañar'ın Altay'ına
Çak ederge turgan bolzoñ,	Savaş açacak olursan,

Sege ol kerek” – deyt.	Karşılığını alırsın" -dedi.
Tömön körüp algırarda,	13940 Aşağıya bakıp bağırdığında,
Sokor-Kara akazı ugup,	Sokor-Kara ağabeyi duyup,
Açu-koron ol ogırıp,	Acı çığlıklarla böğürüp,
Kara cerdi bukazıla	Kara yeri boğasıyla
Örümdep kazıp ol meñdeyt.	Yukarı doğru kazıp acele etti.
Kara cıdazı бүктelerde,	13945 Kara mızrağı бүкүлүнче,
Katap oyto түzedip alat.	Tekrar düzeltip aldı.
Katu taşka cıgılıp	Katı taşа yığılıp
Kabırgazı бүктеlet.	Kaburgası бүкүлдү.
Küçi cetpey bararda,	Gücü yetmeyince,
Köñkörö түјүp, kara cerdi	13950 Yüzüstü düşüp, kara yeri
Eki kollo ol tırmayt.	İki eliyle tırmaladı.
Katu taş uçuraganda	Katı taş bulduğunda
Tırmap cadıp kodorot.	Tırmalayıp parçaladı.
OOK taştar uçuraganda,	Ufalanan taşlar bulduğunda,
Tişle tartıp kodorot.	13955 Dişiyile çekip parçaladı.
Caan taştar bolgojın,	Büyük taşları ise
Caak tişterile kodorot.	Çene dişleriyle parçaladı.
“Ceek cılandar, bolujıgar!” – dep,	"Şeytan yılanlar, yardım edin!" -diye,
Caman ünile kıygırat.	Korkunç sesiyle bağırdı.
Kara-Taacı ugala,	13960 Kara-Taacı duyunca,
Sanaazı oyto kirip kelet.	Aklı yerine geldi.
Ebire turgan ol töölör	Etrafında duran o develer
Kara-Taacı kadıttı	Kara-Taacı kadının
Onçozi çimirip, tizeleyt.	Üzerine sümkürüp, diz çöktürdüler.

Kara-Taacı kadıt emdi	13965	Kara-Taacı kadın şimdi
Kara cerge kömüle beret.		Kara yere gömüldü.
Buurıl buura tizelep bolboy,		Döne döne diz çöktürüp,
Buttarıla tepsep turat.		Ayaklarıyla teptiler.
Kara-Taacı onoñ arı		Kara-Taacı ondan sonra
Kara tobrakka kömüldi.	13970	Kara toprağa gömüldü.
Eki töö emdi bolzo,		İki deve şimdiyse,
Oydık oronıñ üstine		Oyuk yerin üstüne
Kara-Taacı çıkpas edip		Kara-Taacı'nın çıkamayacağı şekilde
Cazap tuy cadıp alat.		Basıp tamamen yattı.
Ceti kün ödördö,	13975	Yedi gün geçince,
Kara-Taacı ölgön dejiş,		Kara-Taacı ölmüş deyip,
Eki töö çököylö,		İki deve çökünce,
Üürile eeçijip		Sürü halinde peş peşe
Caş ölöñdü meesti köstöp		Yaş otu yumuşak araziye sürüp
Otoorgo olor cüre beret.	13980	Otlamak üzere ilerlediler.
Kara-Taacı örö turup,		Kara-Taacı yerinden kalkıp,
Aylandıra acıktayt.		Etrafı izledi.
Kuskundar la töölör		Kuzgunlarla develer
Bu cuugında körünbeyt.		Bu yakında görünmedi.
Cerdiñ üstin acıktaarda,	13985	Yeryüzünü izlediğinde,
Cılan-bakalar orodo		Yılan, kurbağalar yerde
Cılıjıp catkan ol emtir.		Sürünüyormuş.
Mını körgön Kara-Taacı		Bunu gören Kara-Taacı
Cılan, bakalardañ bu tudup,		Yılan, kurbağalardan tutup
Ajanıp albay kanayttı.	13990	Yedi.

Aştagan kursağı toyordo,	Acıkan karnı doyarak,
Arıgan sını sergiy beret.	Halsiz düşen bedeni dinçleşti.
Onoñ arı acıktap cürze,	Ondan sonra baktı ki,
Cerdiñ oozı bolgon cerdi	Yerin ağzı olan bölge
Kara tuu mejelikle	13995 Kara dağ-tepelikle
Katap bektep salgan emtir.	Kat kat sürgülenmiş.
Onoñ arı körüp turza,	Ondan sonra baktı ki,
Baatırlardıñ söögineñ	Bahadırların kemiğinden
Kuskundar uçup çıkkılayt.	Kuzgunlar uçarak çıktılar.
Korım kuu tuu tayganı	14000 Kırma taştan ak dağ taygayı
Olor uçup aylanat.	Onlar uçup dolaştı.
Korkıp kalgan Kara-Taacı	Korkan Kara-Taacı
Cerge catkan boyınça,	Yere yattığında,
Arı-beri añdanarda,	Sağa-sola yuvarlanarak
Çookır cılan ol bolup	14005 Alaca yılan olup
Oktolıp mında cada beret.	Hızla gidip burada yattı.
Öç alar dep sananala,	Öç alacak diye düşünerek,
Bıyantı dep baatırdıñ	Bıyantı adlı bahadırın
Ökpö-cüregin ciirge	Ciğerini, yüreğini yemeye
Sananıp iybey kanayttı.	14010 Niyetlendi.
Orodoñ çigara ol cılıp	Çukurdan çıkararak sürünüp
Altın-möñünle çümdegen	Altın-gümüş yapılı
Korım kuyak şibeeni	Taş zırhlı kaleyi
Köstöp emdi cıla beret.	Gözleyerek ilerledi.
Korım şibeege ol cedele,	14015 Taş kaleye ulaşarak,
Ebire eki cılarda,	Etrafta iki kez dolaştığında,

Key kirgediy tejik tappayt,	Hava giren delik bulamadı,
Aldınañ örö üstine çıgıp,	Aşağıdan yukarıya çıkıp,
Açık cer tappay cüret.	Açık yer bulamadan gitti.
Art-uçında bu çököylö,	14020 En sonunda çökerek,
Cerdiñ oozın cañırtıp	Yerin ağzını döndürüp
Böktöp salgan mejikti	Sürgülenen tepeyi
Altı aylanıp ol kelele,	Altı kez dolaşıp gelerek,
Cırtık cerdi tappay cüret.	Yırtık yeri bulamadan gitti.
Korım kuyak şıbeebi	14025 Taş zırhlı kaleyi
Korıp turgan kuskundar	Koruyan kuzgunlar
Solun cılan cürgenin	Yabancı yılanın geldiğini
Sespes cerdeñ olor sezip,	Sezilmeyen yerden sezip,
Körbös cerden körüp iygen,	Görölmeyen yerden görmüş,
Cer oozında mejelikti	14030 Yer ağzındaki tepeliği
Ceti katap ebirip,	Yedi kez çevreleyip
Aylanıp turbay kayttı.	Dolaşıyorlardı.
Çookır cılan bu çoçıyla	Alaca yılan korkuyla
Kara cerdi bu üytpey	Kara yeri delmeden
Cer aldın döön kire beret.	14035 Yeraltına doğru girdi.
Ay ötkönin ol bilbey,	Ay geçtiğini bilmeden,
Cıl turkunı bolordo,	Yıl boyunca,
Alıs cerge çookır cılan	Alaca yılan ışıksız yere
Cedip barbay kanayttı.	Yetip gitti.
Sokor-Kara baatırdı	14040 Sokor-Kara bahadırı
Körgön boyınça çookır cılan	Görür görmez alaca yılan
Çarçalıp, ańdanıp turala,	Kopup, kendine gelerek,

Büdüki boyı Kara-Taacı	Önceki hali Kara-Taacı'ya
Boyı bolup tura beret.	Dönüştü.
Körgön, ukkan solundarin	14045 Gördüğü, duyduğu yabancıları
Sokor-Kara akazına	Sokor-Kara ağabeyine
Tınış tınıp bu bolboy,	Nefes almadan,
Tökpöy-çaçpay onçozın	Döküp-saçmadan hepsini
Kuuçındap berbey kanayttı.	Anlattı.
Arıp kalgan bu boyı	14050 Gücsüzleşen bu bedeni
Baka, cılandar bu tudup	Kurbağa, yılanları tutup
Ajanıp albay kanayttı.	Yedi.
Aştagan kursağı toyolo,	Acıkan karnı doyarak,
Arıgan sını sergiy berdi.	Halsiz düşen bedeni dinçleştı.
Altı künge amırayla,	14055 Altı gün dinlenerek,
Akazına aydıp turat:	Ağabeyine sordu:
“Sler ekü işteger – deyt, -	"Siz ikiniz çalışın - dedi,
Men cutpa cılan curtına	Ben dev yılan yurduna
Cılgır barıp keleyin.	Gideyim.
Boluş kurap köröyin” – deyle,	14060 Yardım, destek arayayım" -diyerek,
Arı calbas, beri calbas	Sağa sola dağılmadan
Eles edip uça beret.	Hızla gözden kayboldu.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Ceek cılan curtına	Vahşi yılan yurduna
Cedip barbay kanayttı.	14065 Yetip geldi.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Cer-taş örgöö turat.	Taş saray karşısında duruyor.
Ejık boydı koriytan	Kapıyı koruyan

Eki cutpa cılan cadat.	İki dev yılan yatıyor.
Kara-Taacı emegen	14070 Kara-Taacı hanım
Ne kelgenin onçoızın	Başına gelenlerin hepsini
Tökpöy-çaçpay aydıp beret.	Döküp-saçmadan anlattı.
Ekinçi cılan aňdanıp	İkinci yılan yuvarlanıp
Ol örgöönin ejigin	O sarayın kapısını
Kuyrugıla açıp beret.	14075 Kuyruğuyla açtı.
Bozogozın altabay turup	Eşiği adımlamadan
Acıktap körör bolgojın,	Dikkatli bakınca gördü ki,
Togus cutpa cılandar	Dokuz dev yılan
Cuulıp kalgan catkılayt.	Toplanmış yatıyorlar.
Baştapkızı cañıs baştu,	14080 İlki tek başlı,
Ekinçizi eki baştu,	İkincisi iki başlı,
Üçinçizi üç baştu,	Üçüncüsü üç başlı,
Törtinçizi dört baştu,	Dördüncüsü dört başlı,
Bejinçizi beş baştu,	Beşincisi beş başlı,
Altınçızı altı baştu,	14085 Altıncısı altı başlı,
Cetinçizi ceti baştu,	Yedincisi yedi başlı,
Segizinçisi segis baştu,	Sekizincisi sekiz başlı,
Toguzınçızı togus baştu,	Dokuzuncusu dokuz başlı,
Ayak oşkoş köstüler	Ayak gibi gözleri
Kara-Taacını körölö,	14090 Kara-Taacı'yı görünce
Oostorınolor açıp algan,	Ağızlarını açmış,
Eki ayrı tilderin	İki ayrı dillerini
Örö olor ködürüp algan	Yukarı kaldırmış
Arı-beri caykagılap	Sağa-sola kıpırdanarak

Amırap catkan bu emtir.	14095 Dinlenip yatıyorlarmış.
Kalaptu Kara-Taacı	Acımasız Kara-Taacı
Cutpa ceek cılandardı	Dev vahşi yılanları
Sokor-Kara akazınañ	Sokor-Kara ağabeyinden
Aldında ugup cüreten.	Önceden dinlemiş.
Eki köslö kaçan da	14100 İki gözüyle hiç
Körbögön bu emtiri.	Görmemiş.
Cuda salıp ciir dep	Yutup yer diye
Korkıranına bu mında	Korktuğundan burada
Aydınıp bolboy tırkırap,	Pişman olup titreyerek,
Tili tartılıp çokoldonot.	14105 Dili tutulup kekeledi.
Togus baştu bu cılan	Dokuz başlı bu yılan
Araayınañ cuuktap kelip,	Yavaşça yaklaşıarak,
“Ne kerek boldı?” – dep,	"Ne gerekli?" -diye,
Katu körüp bu surayt.	Sert bakıp sordu.
“Boluş surap keldim” – dep,	14110 "Yardım istemeye geldim" -diye,
Kara-Taacı ıy ötküre	Kara-Taacı ağlarken
Tukturılıp aydınat.	Çekinip, kekeleyerek söyledi.
“Ne kerek bolgonın	"Ne gerektiğini
Kaanıbıs kojo uksın” – dep,	Kağanımız da duysun" -diye,
Kiçü cılan cılıp barıp,	14115 Küçük yılan sürünerek,
Tör bajına barala,	Tör başına gelip,
Kuyrugıla ejikti	Kuyruğuyla kapıyı
Aça tartıp iyerde,	Açıp çekince,
Uçı-kıyuzı körünbes	Ucu-kıyısı görünmeyen
Sarı talay körünet.	14120 Sarı deniz göründü.

Kiçü cılan kirele,	Küçük yılan girerek,
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Oyto çıgıp kelele,	Tekrar çıkıp gelerek,
“Kelzin dep aytkan” – deyle,	"Gelsin diye söylemiş" - diyerek,
Katap oyto kire beret.	14125 Yeniden girdi.
Togus baştu ceek cılan	Dokuz başlı vahşi yılan
Kara-Taacı emegenge	Kara-Taacı hanıma
Baraak dep aydala,	Gidelim diye söyleyerek,
Ozo kire ol beret.	Önce girdi.
Kara-Taacı bozogonı altap	14130 Kara-Taacı eşiğe adım atıp
Kiyinneñ arı kirip barat.	Arkasından girdi.
Acıktap körör bolgojın,	Dikkatlice bakınca,
Çoy örgöö körünet.	Dökme demirden saray göründü.
Ozo kirgen kiçü cılan	Önce giren küçük yılan
Ol örgööniñ ejigin	14135 O sarayın kapısını
Açıp algan sakıp cadat.	Açıp bekledi.
Kara-Taacı emdi bu	Kara-Taacı şimdi
Togus baştu cılandı eeçip	Dokuz başlı yılanı izleyip
Ol örgöögö kirip barza,	O saraya girdiğinde,
On eki baştu	14140 On iki başlı
Cutpa caan cılan anda	Dev yılan orada
Sarı ceñes töjöktü	Sarı yosun döşekte
Anda catkan emtiri.	Yatıyormuş.
Ebire körör bolgojın,	Etrafına bakınca,
Kiji közi tıgınbas	14145 Göz alıcı,
Kança cüzün sürlü taştarla	Çeşit çeşit işlemeli taşlarla

Keerkedip çümdep salgan, Hayranlık uyandıran ustalıkla yapılmış,
Kiji közi taykılar Göz kamaştıran
Cüzün başka carkındu Türlü çeşit parıltılarla
Aydarı çok caraş emtir. 14150 Tarifsiz güzellikteymiş.
Altın sürlü taş taktanı Altın işlemeli taş tahtaya
Kiçü cılan otur dep, Küçük yılan otur deyip,
Araayınañ çıldırıp beret. Yavaşça kaldırdı.
Kara-Taacı oturala, Kara-Taacı oturarak,
On eki baştu cılandı 14155 On iki başlı yılanı
Acıktap körör bolgojin, Dikkatle izleyince gördü ki,
On eki bajı onçozi On iki başın hepsi
On eki başka öñdü On iki başka renkte
Ay-kün ol oşkoş Ay, güneş gibi
Andağı cerdi carıdat. 14160 Orayı andınılatıyor.
On eki bajıla On iki başıyla
Ne kerektü keldin dep, Ne için geldin diye,
Kara-Taacıdañ ol surayt. Kara-Taacı'ya sordu.
Boluş surap keldim dep, Yardım istemeye geldim deyip,
Kara-Taacı araay aydat. 14165 Kara-Taacı yavaşça söyledi.
Kandıy boluş kerek dep, Nasıl bir yardım gerek diye,
On eki baş onçozi On iki baş hepsi
Ol cerde şıñıray berdi. Orada uğuldadı.
Kara-Taacı meñdep aydat: Kara-Taacı aceleyle anlattı:
“Cerdin oozın bektep salgan, 14170 "Yerin ağzını kapatılmış,
Açıp bolboy kança cılga Açmaya yıllardır
Küçibis cetpey bararda, Gücümüz yetmediğinden,

Boluş surap keldim” – dep, Yardım istemeye geldim" -diye,
Coboş ünile bu aydat. Sakin bir sesle söyledi.
On eki baştu cılan 14175 On iki başlı yılan
Onoñ katu bu surayt: Ona sert bir şekilde sordu:
“Ne kerek bolgonın "Ne gerektiğinin
Onçoşın cartap aydıp ber. Hepsini açıkça anlat.
Bolor-bolbos kerek uçun Olur-olmaz şeyler yüzünden
Alıs bu cerden bistiñ 14180 Bizim bu ışıksız yerden
Ak-carıkka kaçan da Ak-dünyaya nasıl
Çıgatan uçurıbıs çok” – deyt. Çıkışımız olmaz" -dedi.
Kara-Taacı emdi mında Kara-Taacı şimdi
Küñürede bu ıylap, Uğuldayarak ağlayıp,
Kıñırada kuuçındaarda, 14185 Çınlayarak anlatırken,
Togus cılan mında kojo Dokuz yılan da
Kıymık coktoñ bu ukkulayt. Hareketsiz dinledi.
Togus baştu cılan aydat: Dokuz başlı yılan söyledi:
“Tögündezeñ – ölöriñ! "Yalan söylersen - ölürsün!
Çının aytsañ – özöriñ” – deyt. 14190 Doğruyu söylersen - yaşarsın" -dedi.
Kara-Taacı bu emdi Kara-Taacı şimdi
Ne bolgonın tınış tınbay Ne olduğunu nefes almadan
Tooloy berbey kanayttı: Bir bir saydı:
“Men mınañ ozo "Ben bundan önce
Cer aldınañ бүtkem. 14195 Yeraltında yaratıldım.
Meniñ akım bolgojın, Benim ağabeyim ise,
Kara-küreñ bukalu Kara-küreñ boğalı
Sokor-Kara baatır edi. Sokor-Kara bahadır idi.

Adım bolzo Kara-Taacı.	Adım ise Kara-Taacı.
Aylu-kündü Altayda	14200 Aylı-günlü Altay'da
Kara-Kula dep kaan	Kara-Kula adlı kağan
Curtagan meniñ ejim edi.	Benim eşimdi.
Cañıs uulım Kan-Şülütey.	Biricik oğlum Kan-Şülütey.
Aylu-kündü Altayda	Aylı-günlü Altay'da
Cayaltalu Cañar dep	14205 Hünerli Cañar adlı
Caan küçtü baatır bar.	Güçlü yaratılmış bahadır var.
Cañıs sıynı Cañarçı.	Biricik kızkardeşi Cañarçı
Üç Kurbustan Kuday'ınan	Tanrı Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu olor bütken.	Onlar hünerli yaratılmış.
Cayaltalu Cañar baatır	14210 Hünerli Cañar bahadır
Altay üstin akalap,	Altay üstünü yenip,
Cerdiñ üstin ceñdegen.	Yeryüzünde galip gelmiş.
Tiyer cerin ol tappay,	Değecek yer bulamayıp,
Cer aldında amır catkan	Yeraltında dinlenen
Bistiñ cuuk tugañı	14215 Bizim yakın akrabalarımız
Üç Şulmus karındaştardı	Üç Şulmus kardeşleri
Kıynap ol öltürele,	İşkence yapıp öldürerek,
Aylın-curtın ol örtöp,	Evini, yurdunu yakıp,
Albatızın kırıp salgan.	Halkını kırmış.
Amır catkan bu bisti	14220 Huzurla yaşayan bizlere
Baza cuulap kelele,	Savaşmaya gelerek,
Algan ejim Kara-Kulanı	Eşim Kara-Kula'yı
Tegin cerge öltürele,	Yok yere öldürüp,
Meni öltürüp salarda,	Beni de öldürünce,

Sokor-Kara akamniñ	14225	Sokor-Kara ağabeyimin
Bolujıla tındanıp		Yardımlıyla canlanıp
Ak-carıkka men çıkkam.		Ak-dünyaya çıktım.
Ol tujında Cañar baatır		O zaman Cañar bahadır
Cerdiñ oozın bolgojın		Yerin ağzını ise
Cer mejelik caan tuula	14230	Tepelik ve büyük dağ ile
Böktöp salgan ol bolgon.		Sürgülemiş.
Men ol tuştı barlu,		Ben o zaman hamileydim,
Uul bala bu tapkam.		Bir erkek çocuk doğurdum.
Kan-Şülütey dep attu.		Kan-Şülütey adlı.
Kaçan uulım çıdayla,	14235	İşte oğlum sabırla,
Adazınıñ uçun öç alarga		Babası için öç almaya
Amadap bek sanangan.		Niyetlenip iyice düşündü.
Kança tümen alıptarlu,		Çok sayıda alpın olduğu,
Kara agaştıy kal çerülü,		Kara orman gibi kahraman askerle,
Kapçıkay dep baatırla	14240	Kapçıkay adlı bahadırla
Cerdiñ oozında mejelikti		Yer ağzındaki tepeliği
Cemirip, ödüp baştarda,		Yıkıp, geçince,
Cer aldınañ Sokor-Kara akam		Yeraltından Sokor-Kara ağabeyim
Biske emdi bolujıp,		Bize şimdi yardım edip,
Bukazıla ol kojo	14245	Boğasıyla birlikte
Cer aldınañ örö kaskan.		Yeraltından yukarı doğru kazdı.
Cañarçıniñ ögöoni		Cañarçı'nın kayınpederi
Kıstay-Mergen baatır,		Kıstay-Mergen bahadır
Küreñeş dep uulı da,		Küreñeş adlı oğlu da,
Bıyantı dep baatırıla	14250	Bıyantı adlı bahadırla

İštenip catkan ulustı	Çalışan halkı
Aradagılap olor cuulap,	Toplayıp yığarak,
Aktu cerge kırıp saldı.	Suçsuz yere kırdı geçirdi.
Ak-carıkka men çıkarımda	Ak-dünyaya çıktığımda
Cerdin oozın oyto katap	14255 Yerin ağzını tekrar defalarca
Kanırkap kalgan olurlor	Kapatıp,
Cer mejelikle böktöylö,	Tepelerle sürgüleyerek,
Meni olor kıynadı.	Bana işkence ettiler.
Tınım bek bololo,	Sağlığım yerine gelince,
Çookır cılan men bolup,	14260 Alaca yılan olup,
Cer aldına kirip, arttım.	Yeraltına girip, kaldım.
Aylı-curtımdı körbödim,	Evimi, yurdumu görmedim.
Albatı-conım başçızı cok,	Halk-tebaamın başçısı yok,
Ak-malım eezi cok,	Ak-malımın sahibi yok,
Onçozi anda artıp kaldı.	14265 Hepsi orada kaldı.
Sokor-Kara akamla	Sokor-Kara ağabeyimle
Cerdiñ oozın aldınañ örö,	Yerin ağzını aşağıdan yukarı
Kańça cıldar turkunına	Kaç yıldır
Kazıp, çıdap bolboy salala,	Kazıp, kırarak,
Slerdeñ emdi boluş surap	14270 Sizden yardım istemeye
Men keldim” – dep aydala,	Geldim" - diye söyleyerek,
Çıñırıp ıylay bu beret.	Tiz sesle bağırarak ağladı.
On eki baştu cılan surayt:	On iki başlı yılan sordu:
“Cayaltalu Cañar baatır	"Hünerli Cañar bahadır
Cer üstinde ezen bolzo,	14275 Yer üstünde esen olursa,
Bistiñ barar argabıs cok” – deyt.	Bizim gitme şansımız yok" -dedi.

Kara-Taacı aydıp turat:	Kara-Taacı söyledi:
“Cayaltalu Cañar baatır	"Hünerli Cañar bahadır ve
Eki caraş emeenile kojo	İki güzel hanımı
Ak-carıkta olor cok.	14280 Ak-dünyada değil.
Eki onıñ balazı baza	Onun iki çocuğu da
Aylu-kündü Altayda cogıla,	Aylı, güneşli Altay'da
Meniñ almıs-şulmus çerülerim	Benim almıs-şulmus askerlerim
Kança cılga bedrep,	Kaç yıldır arayıp,
Ak-carıktıñ üstineñ	14285 Ak-dünyanın üstünden
Olordı tap bolbogon” – deyt.	Onları bulamadı.
Togus baştu cılan surayt:	Dokuz başlı yılan sordu:
“Bis sege boluşsabıs,	"Biz sana yardım edersek,
Biske ülü bolor bo?” – deyt.	Bize pay düşecek mi?" -dedi.
Kara-Taacı emegen aydat:	14290 Kara-Taacı hanım
“Cayaltalu Cañar baatırdıñ	"Hünerli Cañar bahadırın
Ceri-curtı, ak-bıyanı -	Yeri-yurdu, ak-malı
Onçoızı slerdıñ bolor” – deyt.	Hepsi sizin olacak" -dedi.
On eki baştu cılan aydat:	On iki başlı yılan söyledi:
“Cañarçıu uulı la	14295 "Cañarçı'yı oğlu ile
Kıstay-Mergen baatırdı	Kıstay-Mergen bahadırı
Ceñip algan kiyninde,	Yendikten sonra
Cerdiñ üstinde ne barı	Yerin üstünde neyi varsa
Onçoızı bistiñ bolor” – deyt.	Hepsi bizim olacak" -dedi.
Kiçü cılan cılıp kelip,	14300 Küçük yılan sürünerek gelip,
Bajın ködürüp ol aydat:	Başını kaldırarak söyledi:
“İjengen tuuda kiyik cok,	"Güvendiği dağda geyik yok,

İjenerge biske bolbos. Bize de güveni olmaz.
Ak-carıktı biyleyteni Ak-dünyayı idare etmesi
Cetkerlü bolor boldı ba. 14305 Tehlikeli olmaz mı?
Başçızı çok con başkarıp, Başçısı olmayan halkı yönetip,
Eezi çok mal eeleneri Sahipsiz mal isteyenler
Bajıska ceder bolbos po? Canımıza yetmedi mi?
Sarı talaydın balıktarı la Sarı denizin balıklarıyla
Ker balıktardı bu aındap, 14310 İri balıklarını avlayıp,
Olordı biylezebis bolbos po” – dep, Onlarla idare etsek olmaz mı" -diye,
Kiçü cılan kezem ayday. Küçük yılan söyledi.
Togus baştu ol cılan Dokuz başlı o yılan
Onı toktodıp, küzüreyt: Onu durdurup, haykırdı:
“Coldı açıp alzabıs 14315 "Yolu açarsak
Ak-carıktıñ alıptarına Ak-dünyanın alplarına
Bis çıdabas kaytkan – dep, Biz dayanamayız -diye,
Onoñ arı kaan cılan aydat. – Ondan sonra kağan yılan söyledi.
Sen çın ayttıñ – dep, Sen doğru söyledin -deyip,
Boluşçızın cömöp turat. - 14320 Yardımcısını onayladı.
Külük baatır Küreñeşti Pehlivan bahadır Küreñeş'i
Ceñip çıkkadıy bolzobıs, Yenip çıkarsak,
Ak-carıktı ol tušta Ak-dünyayı o zaman
Bis biylep cadarıs – deyt. - Biz yöneteceğiz -dedi.
Slerler ajanıp alala, barıgar. 14325 Siz yemek yiyip, gidin.
Cerdin oozın açala, Yerin ağzını açarak,
Kayra baspay cuulajıgar. Tekrar toplanın.
Kandıy da kiji körünze, Kimi görürseniz,

Kilebey tepsep öltüriger.		Tereddütsüz öldürün.
Cañardıñ curtın ceñele,	14330	Cañar'ın yurdunu yenerek,
Bojodı dep sananbay,		Bittiğini düşünmeden,
Altay üstinde altan kaan,		Altay üstünde altmış kağan,
Cer üstinde ceten kaan -		Yeryüzünde yetmiş kağan-
Onçozın tepsep, cudup,		Hepsini ezip, yiyip,
Cuulap, olcolop alala,	14335	Toplayıp, esir alarak,
Oyto mege elçi iyger” – deyt.		Bana elçi gönderin" -dedi.
Kiçü cılan kuyrugıla		Küçük yılan kuyruğuyla
Tör bajında eejikti		Tör başındaki kapıyı
Tırlas edip açıp iyet.		İttirerek açtı.
Ogo kirip bargajın,	14340	Oraya girdiğinde,
Aydarı cok caraş emtir.		Tarifsiz güzellikteymiş.
Aş-kursak emdi anda		Yemekler orada
Aydıp bolbos köp emtir.		Anlatılamayacak kadar çokmuş.
Ook balıktardañ ala		Küçük balıklardan
Ker balıktarga cetire.	14345	Büyük balıklara kadar.
Kelesken, koñıs bakalar -		Kertenkele, böcek kurbağalar-
Onçolorı mında emtir,		Hepsi buradaymış,
Onçolorı belen boltır.		Hepsi hazırmış.
Tındulardıñ edineñ		Canlıların etinden
Olor toyo ajanat.	14350	Onlar doyup yedi.
On eki baştu kaan cılan		On iki başlı kağan yılan
Ondo ermek-sös aydat:		O anda konuştu:
“Kiji edile ajanatan		"İnsan etiyle doyan
Kaan cılan men edim” – dep.		Kağan yılanım" -diyerek

On eki oozınañ çilekeyi agat. 14355 On iki ağızından salyası aktı.
Ajanıp olor bojoylo, Yemek yiyip bitirerek,
Ak-carıktıñ alıptarın Ak-dünyanın alplarını
Onçozın kırıp salala, Hepsini kırarak,
Çaktañ çakka cerdin üstin Çağdan çağa yeryüzünü
Biylep, cırgap cadarıs deji, 14360 Yönetip, huzurla yaşayacağız diyerek,
Kalgançıda onçozi Sonunda hepsi
Çertenijip ayrılıjat. Yemin ederek ayrıldılar.
Kiçü cılan bolgojın Küçük yılan ise
Kara-Taacı emegendi Kara-Taacı hanımı
Arkazına mindirip alat. 14365 Arkasına bindirdi.
Kara-Taacı arçuulıla Kara-Taacı örtüsüyle
Eki müüzineñile, İki boynuzundan,
Tiskin edip tudunıp aldı. Dizgin edip tutundu.
Onoñ arı togus cılan Ondan sonra dokuz yılan
Kiçü cılanga baştıdı, 14370 Küçük yılanı yönetip,
Arı-beri mıyrıñdajıp, Sağa-sola eğilip,
Anda-mında çaçılğılap Oraya-buraya savrularak
Cılğılay berbey kanayttı. Yığıldı.
Kara-Taacı cılan attu, Kara-Taacı yılan adlı,
Öy ötkönin bu bilbey, 14375 Zamanın geçtiğini bilmeden
Cer oozına cedip kelet. Yer ağızına yetip geldi.
Sokor-Kara baatır akazı Sokor-Kara bahadır ağabeyi
Kara-küreñ bukazıla Kara-küreñ boğasıyla
Kara teri agıp kalgan, Kara teri akmış,
Aktu küçi arıp-çılğan 14380 Gücü azalmış

Uyuktap kalgan mında cadat.	Uyuklayarak yatıyordu.
Togus cılanıñ tabıjına	Dokuz yılanın gürültüsüne
Oygonolo, olor çoçığılap,	Uyanarak, ürküp,
Toolonıp, ulaarıp catkılayt.	Uykusunda sayıklayarak yattı.
Ança-mınça cadala,	14385 Böyle yatarken,
Teri soop oygonot.	Teri soğuyup uyandı.
Örö turup kelele,	Yerinden kalkarak,
Cılandardı olor körüp,	Yılanları görüp,
Kaçar cerin tapkılabay,	Kaçacak yer bulamayıp,
Boy-boylorına tabarıjıp,	14390 Birbirlerine saldırıp,
Uçka-başka cıgılğılap,	Uca, bucağa yığılarak,
Toolongılap catkılayt.	Sayıp yattılar.
Öñdöyip oyto turala,	Ayağa kalkıp,
Ökpö-cüregi badişpay,	Yüreği dayanamayıp,
Ökpöörıp, ogırıp turgulayt.	14395 Kızıp, böğürerek ağladı.
Cük araydañ oñdongılap,	Zar zor kendine gelip,
Cılandarla kuuçındajat.	Yılanlarla sohbet etti.
Ermek-kuuçın büderde,	Sohbet-muhabbet koyulaşırken
Aş-kursaktı beleteeri	Yemeği hazırlayan
Kara-Taacı emegen boldı.	14400 Kara-Taacı hanım oldu.
Alıp-tudup işteeri -	Alıp, tutup işleri yapan-
On bir cılan la Sokor-Kara,	On bir yılan ve Sokor-Kara,
Kara-küreñ bukazı kojo.	Kara-küreñ boğası birlikte.
Onoñ arı cer aldında	Ondan sonra yeraltında
Tündü-tüştü olordıñ iji	14405 Gece-gündüz onların işi
Köndüre berbey kanayttı.	Devam etti.

Cayı-kıjı bildirbes	Yazı-kışı bilinmez
Cay keberlü bu Altayda,	Yaz görünümlü bu Altay'da,
Tüni-tüji bildirbes	Günü-gecesi bilinmez
Tüş keberlü keen Altayda	14410 Gece şekilli güzel Altay'da
Alıp-kezer kaan kiji	Alp-cesur kağan kişi
Küler tondu Küreñeş baatır	Bronz kıyafetli Küreñeş bahadır
Altın-Sırğa abakayıla	Altın-Sırğa eşiyle
Sayrap, cırgap curtay bertir.	Gururlanıp, keyifle yerleşmişler.
Odinduga conın baştayt,	14415 Halkı yönetti,
Odorluga malın salat.	Otluğa malını saldı.
Eli-conı erkedende	Halk-tebaa sevinç içinde
Emdi mında curtay bertir.	Şimdi burada yerleşmiş.
Emil ağaş bür sargarbas,	Sedir ağaçları sararmaz,
Edil kuştar ün seribeyt.	14420 Güzel sesli kuşlar durmadan ötüyor.
Caş ağaştar bür sargarbas,	Genç ağaçların sararmayıp,
Cañar kuştar ün seribey,	Ötücü kuşlar durmadan öter,
Edip cadar cañdu boltır.	Böylece yaşıyorlarmış.
Küreñeş dep caş kaan	Küreñeş adlı genç kağan
Altay aylanıp añdayla,	14425 Altay'ı dolaşıp avlanarak
Altan sığın adıp kelet.	Altmış sığın vurdu.
Añ-eliktiñciligile	Geyik, yabani keçilerle
Ada-Enezin azırayt.	Atasını, anasını besledi.
Altın-Sırğa caş abakayı	Altın-Sırğa genç eşi
Altan añnıñ edineñ	14430 Altmış avın etinden
Amtandu cakşı aş edip,	Lezzetli, güzel yemek hazırlayıp,
Kayın adazın la Enezin	Kayın atasıyla anasını

Azıraytan cañdu emtir.	Besledi.
Cerdin üstin ebirip	Yeryüzünü dolaşıp
Ceten sığın edin ekelet.	14435 Yetmiş sığın etini getirdi.
Cilik cakşızın taldayla	İliğin iyisini özenle seçerek
Ada-Enezin azırayt.	Atasını, anasını besledi.
Altın-Sırğa çaş abakay	Altın-Sırğa genç hanım
Ceten sığın edinen	Yetmiş sığın etinden
Ceten cüzün kursak edip,	14440 Yetmiş çeşit yemek yapıp,
Kayın adazın la kayın Enezin	Kayın atasıyla kayın anasını
Kündülep azıraytan cañdu emtir.	Ağırlayıp doyururmuş.
Cogı-barın bildirtpes	Yoğunu, varını bildirmeyen
Congo karu kelin dejet.	Halk arasında değerli gelin diye anılmış.
Barı-cogın bildirtpes	14445 Varını, yoğunu bildirmeyen
Bastıra congo kileñkey dejet.	Tüm halkına merhametli diye bahsedilmiş.
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Tündük boydo ürgüleyt.	Tündükte öttüler.
Eder-sezer eki iydi	İki iyi köpeği
Eren-tereñ uyuktap cadat.	14450 Mışıl-mışıl uyuklayarak yattı.
Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Ak örgöönin törinde,	Ak sarayın töründe,
Bay terektiñ tözinde	Kutsal kavak ağacının dibinde,
Amıraytan cañdu emtir.	Dinleniyordu.
Aylar bajı aylanıp ödöt,	14455 Aylar başı aylanıp geçti,
Albatı-conı mında cırgayt.	Halk-tebaa burada eğlendi.
Cıldar bajı cılıp ödöt,	Yıllar başı yılıp geçti,
Con-albatı bayıp cırgayt.	Halk-tebaa zenginleşip keyiflendi.

Agaş-tajı köptöñ öskön,	Ağacı, taşı çoğalmış,
Albatızı bayıy bertir.	14460 Halkı zenginleşmiş.
Emil agaş elbep öskö,	Sedir ağacı büyürken,
Eli-conı bayıy bertir.	Halk-tebaası zenginleşmiş.
Ak-bıyanı bolgojın	Ak-malı ise
Altayına tolo bergen.	Altay'ına dolmuş.
Albatızı bu bolgojın	14465 Halkı ise
Altay üstin bürkey bergen.	Altay üstünü kaplamış.
Ak malına bolgojın	Ak malına ise
Azu tiştü börü tabarbayt.	Köpek dişli kurt saldırmadı.
Albatızına bu bolgojın	Halkına ise
Cıda tudunıp cuu kirbes	14470 Mızrak tutunup savaş girmede.
Amır-cakşı curtay bertir.	Huzur, mutluluk içinde yaşıyormuş.
Bir kün erten tura	Bir gün sabahleyin
Tañdaylanıp tañ adat,	Gökyüzünde tan ağardığında,
Tamırlanıp kün çıgarda,	Işıklar saçarak güneş doğduğunda.
Caş kaan Küreñeş	14475 Genç kağan Küreñeş
Abakayına bu aydat:	Hanımına söyledi:
“Albatı-conniñ başcızı	"Halk-tebaanın başcısı
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Alıp baatır Bıyantınıñ	Alp bahadır Bıyantı'nın
Ay bajında bıcıl	14480 Ay başında bu yıl
Oduş cılı tolör” – dep,	Otuz yılı dolacak" -diye,
Tömön körüp üşküret.	Yere bakıp iç çekti.
Mını ukkan abakayı	Bunu duyan hanımı
Ada-Enezin eske alınıp,	Ata, anasını hatırlayıp,

Eki köstön çaş agat.	14485 İki gözünden yaş döktü.
Köstiñ cajı ötküre	Gözünün yaşı akarken
“Meniñ ada-enem	"Benim atamın, anamın
Kara balkaş sağıştı	Kötü niyetli
Kan-Şülütey kolınañ	Kan-Şülütey elinden
Kıynadıp ölgönineñ beri	14490 İşkenceyle ölümünün ardından
Törtön cılı toldı – deyt. -	Kırk yıl doldu -dedi.
Kan-Şülütey le Kapçıkay	Kan-Şülütey'le Kapçıkay'ın
Koldorınañ ol ölgön.	Ellerinden öldüler.
Alıptar la kal çerüni	Alplarla kahraman askerini
Baza undıbas kerek” – deyt.	14495 Unutmamak gerek" -dedi.
Küreñeş baatır abakayına	Küreñeş bahadır hanımına
Erke körüp mınayda aydat:	Sevgiyle bakıp şöyle söyledi:
“Ada –eneme baralık.	"Ata-anama gidelim.
Alıp baatırlardı cuuyla,	Alp bahadırları toplayarak,
Cöptöşsöbis kaydar” – deyt.	14500 Anlaşalım" -dedi.
Abakayı caradıp,	Hanımı kabul edip,
Apşıyagın okşop iyet.	Sevdiğini öptü.
Onoñ arı olor ekü	Ondan sonra ikisi
Ak örgöödöñ ıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Kaan kiji Küreñeş	14505 Kağan kişi Küreñeş
Oñ kolın ködürüp,	Sağ kolunu kaldırıp,
Alıptarın cakarar:	Alplarına buyurdu:
“Ak sagaldu kargandar,	"Ak sakallı yaşlılar,
Alıp külük baatırlar,	Alp pehlivan bahadırlar,
Adamnıñ örgöözine	14510 Babamın sarayına

Cuulıışsın" – dep cakarunı	Toplansın" -diye yarlığını
Cart, cakşı bu berele,	Açık, güzel biçimde vererek,
Abakayın cedinip	Hanımını alıp
Ada-Enezi'niñ örgöözine	Baba-anasının sarayına
Kirip kelgen olur mürgüp,	14515 Girince onlar dua edip,
Ezen-amır ugujat.	Hal-hatır sordular.
Kaan kiji Küreñeş	Kağan kişi Küreñeş
Altın börkün suurala,	Altın börkünü çıkararak,
Ada-Enezi'niñ kolınañ	Ata-anasının kolundan
Araay kelip bu tudup,	14520 Yavaşça gelip tutarak,
Üşkürele, kuuçıdayt:	Zar zor iç çekerek konuştu:
"Albatı-conıstıñ başcızı	"Halk-tebaanın başcısı
Alıp baatır Bıyantı	Alp bahadır Bıyantı
Kara-balkaş sagıştı	Kötü niyetli
Kan-Şülütey le Kapçıkay	14525 Kan-Şülütey ile Kapçıkay
Eki öştü kolınañ	İki düşmanın elinden
Ölgönineñ beri bu cılda,	Öldükten sonra bu yıl,
Bir aydın bajında,	Aydın başında,
Oduş cılı tolur – deyt. -	Otuz yılı dolacak" -dedi.
Ak-kaan kaynımınñ	14530 Ak-kaan kaynımın
Törtön cılı tolur.	Kırk yılı doldu.
Ol cuu-çakta bistiñ	O savaşta bizim
Alıp-kezer baatırlarıs,	Alp cesur bahadırlarımız
Kal çerübis kırılğan" – deyt.	Kahraman askerimiz kırıldı" -dedi.
Onı ukkan ada-Enezi	14535 Onu duyan atası-anası
Otura tujüp ıylajat.	Oturup ağlaştılar.

Ança-mınça bolbodu,	Çok zaman geçmeden,
Ak sagaldu kargandar,	Ak sakallı yaşlılar,
Alıp-kezer baatırlar	Alp cesur bahadırlar
Adazınıñ ak örgöözine	14540 Atasının ak sarayına
Onçozi cuulıp kelbey kayttı.	Hepsi toplanıp geldi.
Altın-Sırğa çaş abakayı	Altın-Sırğa genç eş
Añınıñ-kuştıñ edineñ	Geyiğin, kuşun etinden
Amtandu cakşı kursak edip,	Lezzetli güzel yemek hazırlayıp,
Andağı ulustı kündüleyt.	14545 Oradaki halkı ağırladı.
Açık-carık kuuçınıla	Hoş sohbetle
Ada-Enezin süündiret.	Atası-anasını sevindirdi.
Ondogı cuulgan albatı	Orada toplanan halk
Ozogızın oygartıp,	Önekileri canlandırıp,
Eskidezin eltertet.	14550 Eskileri andı.
Ötkön cuuda uluska	Gecen savaşta halka
Öksöp olor ıylajat.	Hüngür hüngür ağladılar.
Altın-Sırğa çaş abakay	Altın-Sırğa genç hanım
Altın taktalar üstine	Altın tahtalar üstüne
Alama-şikir aş çoğot.	14555 Lezzetli aş koydu.
Ak sagaldu kargandar,	Ak sakallı yaşlılar,
Alıp külük baatırlar	Alp pehlivan bahadırlar
Aylandıra oturgılap,	Etrafa oturarak,
Arakı aştı amzagılap,	İçkiyi, yemeği tadıp,
Aş bajınañ olor terip,	14560 Yemek başından alarak,
Ajangılap oturat.	Karınlarını doyurdular.
Kabak altay arakı	İçkiyi

Katap baza urulat,	Tekrar doldurdu,
Karta-kazı, et, cuudañ	Bağırsak-yağı, et, iç yağdan
Kalık amzap cöptöjöt.	14565 Halk tadıp memnun oldu.
Ermek-kuuçın kelijerde,	Sohbet-muhabbet ilerlediğinde,
Eptü cakşı cöp caradat.	Güzel sözler söyleniyor.
Çın-tögünün çikelep	Doğrusunu-yalanını açıkça
Çıgara aydıp cöptöjöt.	Ortaya çıkarıp uzlaştılar.
Andağı bolgon kuuçındı	14570 Oradaki konuşmaları
Adalu-uuldu şüüjip köröt.	Babalı, oğullu istişare ettiler.
Ak çaazınga bolgojın	Ak kâğıda
Altınbıla biçiyle,	Altınla yazarak,
Albatıga carlaar dejet.	Halka buyurulsun dendi.
Albatı aytkan cakşı şüülteni	14575 Halkın söylediği güzel düşünceleri
Ak çaazınga bolgojın	Ak kâğıda
Altınbıla biçiyle,	Altınla yazarak,
Albatıga carlaar dejet.	Halka buyurun dendi.
Samara biçik biçip iyet.	Mektup yazıldı.
Sanaalu ulus bolujat.	14580 Düşünceli halk yardım etti.
Kargandarı bu ajanıp,	Yaşlıları yemek yiyip,
Kep-kuuçın sakıgılayt.	Sohbeti bekledi.
Cöp caragan kiyninde	Rıza verdikten sonra
Caş kaan Küreñeş	Genç kağan Küreñeş
Örö turup kuuçın aydat:	14585 Yerinden kalkarak konuştu:
“Azıragan ada-enem,	"Büyüten atam, anam,
Algan ejim Altın-Sırğa,	Eşim Altın-Sırğa
Ak sagaldu caandarım,	Ak sakallı büyüklerim,

Alıp, külük baatırlarım.	Alp, pehlivan bahadırlarım.
Aytkan sözimdi ugıgar.	14590 Söylediklerimi dinleyin.
Açap-toro Kan-Şülütey	Aç gözlü, doymaz Kan-Şülütey
Ak-kaan kaynımdı	Ak-kaan kaynımı
Abakayıla bu kojo	Hanımıyla birlikte
Alban-kıynla şıraladıp,	Zar kullanıp, ızdırap edip
Kezip, kertip öltürgen.	14595 Kesip, doğrayarak öldürmüş.
Albatı-conın olcolop,	Halkı esir alıp,
Ak malın aydap algan.	Ak malını gütmüş.
Kiji küüni olordo cok,	Onlarda merhamet yok,
Cer aldınañ cayalgan	Yeraltından yayılan
Cer aldınañ celbisteri,	14600 Yeraltının celbisterinin,
Öştöp, öçöp bu bisle	Düşmanlık edip, bizden öc almaya
Cuulajarga küçi cetpegen.	Savaşmaya gücü yetmemiş.
Cayaltalu Cañar taayımnañ	Hünerli Cañar dayım
Cer oozın böktöp salgan,	Yer ağzını sürgülediğinden,
Cer mejelik tuunu cemirip,	14605 Tepeyi-dağını kırıp,
Cer aldınañ boluş alala,	Yeraltından yardım alarak,
Bisti cuulap alala,	Bizi toplayıp,
Baza kıynap, şıraladıp,	İşkence edip, ızdırap çektirip,
Kırar dep sanangandar.	Kıracağına düşündü.
Kan-Şülütey kaan,	14610 Kan-Şülütey kağan,
Kapçıkay degen baatırı	Kapçıkay denilen bahadırı
Kança tümen alıptarlu	Çok sayıda alpları ile
Kal çerüzin eeçidip algan	Vahşi askerini arkasına almış
Cer oozında mejelikti	Yer ağzındaki tepeliğin

Onçoızın olor ootkolokto,	14615 Hepsini parçalamak üzereyken,
Bis barala, olordı	Biz giderek, onların
Onçoızın oodo sogolo,	Hepsini kırıp, vurarak,
Ceñüni alğan edibis.	Yenmiştik.
Kara balkaş sağıştı	Kötü niyetli
Kara-Taacı emegen,	14620 Kara-Taacı hanım,
Kazır uulı Kan-Şölütey,	Korkunç oğlu Kan-Şölütey
Kalcu baatırı Kapçıkay	Kudurmuş bahadırı Kapçıkay
Kança tümen alıptarıla,	Çok sayıda alpla,
Kança tümen kal çerüzi	Tümenlerce vahşi askeri
Kaçan da oyto turbas – deyt.	14625 Asla geri gelemes - dedi.
Kara cerdiñ oozın bis	Kara yerin ağzını biz
Baza katap cer Mejelikle	Kat kat tepelikle
Bek etire bektep salğanıs.	Sağlamca kapatmıştık.
Andıy da bolzo, açu-koron	Böylede olsa acı, üzüntü
Kandu cuudañ biske artkan.	14630 Kanlı savaştan bize kaldı.
Albatılarıstıñ başçızı	Halklarımızın başçısı
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Alıp baatır Bıyantı	Alp bahadır Bıyantı
Ürgülcige ölüp kaldı.	Ebediyen öldü.
Ak-kaan kaynım abakayıla,	14635 Ak-kaan kaynım eşiyle,
Alıp-kezer baatırlar,	Alp bahadırlar,
Kança tümen çerübis	Ne çok askerimiz
Olcoçılardıñ kolınañ	Esirlerin elinde
Cer castanıp cıgılğan.	Yenilip yığıldı.
Onoñ beri Altayımda	14640 Ondan sonra Altay'ımda

Odus cıl bolo berdi.	Otuz yıl oldu.
Onı bis temdektep	Onu biz anarak
Cajına undıbaylık! – deyt. -	Ömür boyu unutmayacağız! -dedi.
Olorgo undılbas kerees eder dep	Onlara unutulmaz miras hazırlayalım diye
Şüülte cöptöp aldıbıs.	14645 Düşünüp anlaştık.
Cılım kaya taştardañ	Sarp kaya taşlardan
Turguza kerees taş şıbeeni	Anıt taş kale
Keerkede tudup cazazın – deyt. -	Hayranlık uyandırsın. -dedi.
Bu aydın segis cañıda	Bu ayın sekiz tarafında
Bütken şıbeeniñ canına	14650 Yapılan kalenin yanına
Albatı-condı cuugar – deyt. -	Halk-tebaayı toplayın- diye söyledi.
Bu cöpti albatıga men	Bu buyruğu halka ben
Carlap, kıcırpı bereyin.	Yarlayıp okuyacağım.
Cuudañ artkan kenekterge,	Savaştan kalan sakatlara,
Türep kalgan örökölörgö	14655 Perişan olan yaşlılara
Bar argala bolujaar” – deyt.	Yardım edeceğiz" -dedi.
Ak çaazınga bıçıgen	Ak kâğıda yazılan
Carın Küreñeş kıcırat:	Buyruğunu Küreñeş okudu:
“On künge albatı	"On gün boyunca halk
Taygaga tüñey et tuurazın.	14660 Taygaya eş et doğrasın.
Talayga tüñey arakı temdezin.	Denize eş içki seçsin.
Carlu bayram ederis.	Büyük bayram edeceğiz.
Altay üstinde altan kaandı.	Altay üstünde altmış kağanı
Cer üstinde ceten kaandı -	Yeryüzünde yetmiş kağanı
Onçoızın bogo kıcıırırar” – deyt.	14665 Hepsini çağırın" -dedi.
Ondogı ulus caradala,	Oradaki halk kabul ederek,

Tarap-tarkap candılar.	Sağa-sola dağıldılar.
Con başçızı Kotıy baatır	Halkın başçızı Kotıy bahadır
Alıptarın bu baştap	Alplarını yönetip
Kaya taşı ootkılup,	14670 Kayalıkları parçalayarak,
Cuudañ, çatkañ ölüp kalgan	Savaştan, mücadeleden ölen
Con başçızı Bıyantı baatırğa,	Halkın başçısı Bıyantı bahadıra
Ak-kaanga, abakayına	Ak-kaan'a, hanımına
Alıp-kezer baatırlarına,	Alp, cesur bahadırlarına
Kança tümen çerüzine	14675 Sayısız askerine
Ürgülcige üzülbes, oodılbas	Ebediyen kopmaz, parçalanmaz
Taş kuyak şıbee tudup,	Taşla kaplı kaleyi tutup,
Caraştırı keerkedele,	Gösterişli anıt yapıp,
Cazap iybey kanayttı.	İnşa etti.
Ak bıyannın başçızı	14680 Ak malın başçısı
Ak-sagal baatır	Ak-sagal bahadır
Albatızın bu cakarıp,	Halkına buyurup,
Alıp-kezer baatırlarına	Alp, cesur bahadırlarına
Buura bolgon caldulardı	Yeleli erkek develeri
Büktey bastırıp soydırat.	14685 Bükerek yüzdürdü.
Bulut bolgon kazılulardı	Bulut gibi yağlıları
Cıga tartıp soydırat.	Devirip soydurdu.
Taygaga tñey et tuuradı,	Taygaya eş et doğrandı,
Talayga teñdep arakı cuudı.	Denize eş içki yığıldı.
Onço iji büderde,	14690 Tüm iş bittiğinde,
Elge-congo elçi etti.	Halk-tebaayı elçi etti.
Küreñeş dep caş kaan	Küreñeş adlı genç kağan

Samara biçik biçiyle,	Mektup yazarak,
Altay üstinde altan kaanga,	Altay üstünde altmış kağana,
Cer üstinde ceten kaanga	14695 Yeryüzünde yetmiş kağana
Eki mürküdin iye berdi.	İki kartalını gönderdi.
Eki mürküt turguza la	İki kartal hızla
Ak ayaska ködürilip uçat.	Ak aydınlığa doğru uçtu.
Altay üstün aylanıp,	Altay üstünü dolaşıp,
Altan kaannın tündüğüneñ	14700 Altmış kağanın tündüğünden
Samara biçikti bojodot.	Mektubu bıraktı.
Cerdiñ üstün ebire uçup,	Yeryüzünün etrafında uçup,
Ceten kaannın tündüğüneñ	Yetmiş kağanın tündüğünden
Samara biçikti salala,	Mektubu atarak,
Ay kanattarın caya tudup,	14705 Ay kanatlarını yayıp,
Ak buluttar üstibile,	Ak bulutların üstüyle,
Kök ayastın aldıbıla	Gök ayazın altında
Aylanıp oyto canıp kelet.	Dolaşıp tekrar döndü.
Altay üstiniñ altan kaanı,	Altay yerinin altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kanı -	14710 Yeryüzünün yetmiş kağanı
Ay cetirbey onçolorı	Ayı geçirmeden hepsini
Küreñeş dep caş kaannın	Küreñeş adlı genç kağanın
Cayı-kıjı bildirbes	Yazı-kışı bilinmez
Cay keberlü Altayına	Yaz şekilli Altay'ına
Cetkilep kelbey kanayttı.	14715 Yetip geldiler.
Tüni-tüji bildirbes	Günü-gecesi bilinmez
Tüş keberlü Altayga	Gece görünümlü Altay'a
Türgen-tükey cedip keldiler.	Hemen geldiler.

Ak örgöödöñ ıraak emes		Ak saraydan uzak olmayan
Keen caraş bu Altayda,	14720	Bu görkemli, güzel yurтта,
Kebis oşkoş calañda		Keçe gibi bu yazıda
Töñ cerdiñ üstinde		Tepeliğın üstünde
Cuudañ ölgön albatıga		Savaştan ölen halk için (inşa edilen)
Cajına kuyak şıbeeni		Ebedi zırhlı kale
Calbak taşla cazap etken	14725	Geniş taşla yapılan
Altın-möñün bu süri		Altın-gümüş işleme
Ayga-künge mızıldap		Aya, güneşe karşı ışıldayarak
Mında turbay kanayttı.		Orada duruyordu.
Ol şıbeeniñ canında		O kalenin yanında
Altın-möñün calbaktarı	14730	Altın-gümüş yaprakları
Ayga-künge caltıragan		Aya, güneşe karşı parıldayan
Bay terek mında turat.		Kutsal kavak ağacı uzanıyor.
Bu terektin tözinde		Kutsal kavak ağacının dibinde,
Oduş cerge odu salıp,		Otuz yere ateş salıp,
Etti-cuunu eñtere	14735	Eti, yağı epeyce
Kaynadıp salgan belen emtir.		Kaynatılıp hazırlanmış.
Altay üstiniñ altan kaanı,		Altay üstünün altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaanı,		Yeryüzünün yetmiş kağanı,
Onçozi cedip kelgiledi.		Hepsi geldiler.
Taş kerees şıbee tözinde	14740	Taş anıt kalesinin dibinde
Cuudañ ölgön baatırlardı,		Savaşta ölen bahadırları,
Albatınıñ başçıızı		Halkın başçısı
Ak-Boro atka mingen		Ak-Boro ata binen
Bıyantı dep baatırdı,		Bıyantı adlı bahadırı,

Ak-kaandı abakayıla,	14745 Ak-kaan'ı hanımıyla,
Olordıñ alıptarın baza kojo	Onların alplarının da birlikte
Mında keerkedip, çümdep,	Burada övüldüğü
Curap salgan ol emtir.	Resimleri yapılmış.
Kaçan onçozi belen bolordo,	Hazır olanların hepsi,
Küreñeş dep caş kaan	14750 Küreñeş adlı genç kağan
Abakayıla bu kojo	Hanımıyla birlikte
Ene-adazı eeçişkençe,	Anası, babası peşpeşe,
Altan alıp aldınañ,	Altmış alp önden,
Ceten alıptañ ozo	Yetmiş alptan önce
Taş kerees kuyak şıbeege	14755 Taş anıt kaleye
Cedip kelgen boynça,	Gelir gelmez,
Onço cazaldar canına	Hepsi yapının yanına
Onço albatıla mında	Tüm halkla beraber burada
Cergeley tura bu beret.	Sıralandılar.
Kança tümen baatırları,	14760 Pek çok bahadırı,
Kara agaştıy kal çerüzi	Kara ağaç gibi kahraman askeri
Kandu cuuga emdi belen	Kanlı savaşa şimdi hazır
Bir bölükte turgulayt.	Bir bölükte durdular.
Altın tondu kaandar	Altın giysili kağanlar
Küreñeş kaandı küreeley	14765 Küreñeş kağanı çevreleyip
Kunukçıldu turgulayt.	Hüzünle beklediler.
Küreñeş dep baatır kaan	Küreñeş adlı bahadır kağan
Bolçok taşka çıgala,	Yuvarlak taşa çıkarak,
Altın börkin suurala,	Altın börkünü çıkarıp,
Arı-beri cañırda	14770 Sağa-sola sallayınca

Albatı börüklerin suurıp,	Halk börtklerini çıkarmış,
Kunuktu baza tura beret.	Hüzünle bekledi.
Küreñeş kaan bu öydö	Küreñeş kağan o an
Kuuçın aydat kalikka:	Halkına seslenmekte:
“Antıgarlu albatım,	14775 "Sadık halkım,
Erketendü eli-conım,	Değerli milletim,
Aytkan sözimdi ugıgar!..	Söylediğim sözü dinleyin!..
Men enemneñ çıkkalagımda,	Ben anamdan çıkmadan,
Cayı-kıjı bildirbes	Yazı-kış bilmez
Cay keberlü Altayıska	14780 Yaz şekilli Altay'ımıza
Cer aldınıñ cetker cutpa	Yeraltının korkunç dev
Üç Şulmustarı bolgojın	Üç Şulmusu
Ceri-Curtıbıstı olcologon.	Yerimizi, yurdumuzu esir almış.
Emisken meniñ enem	Emdiğim anam
Cer aldında Üç Şulmuska	14785 Yeraltındaki Üç Şulmus'a
Aydarı cok kıynatkan.	Tarifsiz işkence etmiş.
Cayaltalu Cañar taayım	Hünerli Cañar dayım
Üç Şulmusla cuulaşkan.	Üç Şulmusla savaşmış.
Cer-Kindigi enemniñ bolujıla	Cer-Kindigi enemnin yardımıyla
Enem kıyınnañ ayrılala,	14790 Anamdan ayrılarak,
Akazına bolujıp anda	Ağabeyine yardım edip
Öştülerle cuulaşkan.	Düşmanlarla savaşmış.
Bastıra ep-sümeni	Tüm çareleri
Cañar baatır taayımniñ	Cañar bahadır dayımın
Temir-Çookır adı bedrep,	14795 Temir-Çookır atı arayıp,
Öştülerle cuulaşkan.	Düşmanlarla savaşmış.

Ceñüni olor alala,	Zafer kazanarak,
Ak carıkka çıgarda,	Ak dünyaya çıkınca,
Eki kuskun la eki töö	İki kuzgun ile iki deve
Cer aldınañ olor kaçıp,	14800 Yeraltından kaçıp,
Taayımla, enemle kojo	Dayım ve anamla birlikte
Ak-carıkka çıkkılagan.	Ak-dünyaya çıkmışlar.
Ak-carıkta ol tındular	Ak-dünyadaki canlılar
Bala-barka azırap,	Çoluk-çocuk büyütüp,
Telekeyge boluştu boldı.	14805 Yeryüzüne yardımı oldu.
Cerdiñ oozın ol tuşta	Yerin ağzında o zaman
Cayaltalu Cañar taayım	Hünerli Cañar dayım
Cer Mejelik bu tuula	Tepelik, dağ ile
Cer aldınıñ Şulmustarı	Yeraltının Şulmuslarının
Katap çıkpas ol edip	14810 Tekrar çıkamayacağı hale getirip
Böktöp salgan ol bolgon.	Kapatmış.
Cer aldınıñ Şulmustarı	Yeraltının Şulmusları
Bügüñgi küñge cetire	Bugüne kadar
Cer üstinne çıkpagan.	Yeryüzüne çıkmamış.
Canıp kelgen kiyninde,	14815 Döndükten sonra,
Cañar taayım korundu şırkadañ	Cañar dayım zehirli yaradan
Ölöp bolboy cadarda,	Ölmeyip yatarken,
Ak-kaanga bu enem	Ak-kaan'a anam
Boluş surap baradarda,	Yardım istemeye gittiğinde,
Kara sağıştı Kara-Kula	14820 Kötü niyetli Kara-Kula
Colgo tozup bu enemdi	Yoluna çıkıp anamı
Ol cutpalarla sogordo,	O devlerle vurunca,

Enem olordı ceñele,	Anam onları yenerek,
Albatızına, ak malına	Halkına, ak malına
Tiybey keregin bñdürgen.	14825 Dokunmadan gereğini yapmış.
Kara-Kulanıñ caan emegeni	Kara-Kula'nın büyük hanımı
Kara sanaalu Kara-Taacı	Kötü niyetli Kara-Taacı
Cılan, baka küçile	Yılan, kurbağa gücüyle
Oyto katap tıdanala,	Tekrar kendine geldiğinde,
Cer aldınañ cayaltalu	14830 Yeraltından hünerli
Cer aldınıñ şulmuzy	Yeraltının şulmusu
Kan-Şölütey baatır uul	Kan-Şölütey bahadır oğul
Çındap kelgen boyınça,	Doğrulayıp gelince,
Cañar taaydıñ ordına,	Cañar dayının yerine,
Bisteñ öç alarga	14835 Bizden öç almak için
Boynça caman sanangan.	Kötülük düşünmüş.
Karıy bergen Ak-kaandı,	Yaşlanan Ak-kaan'ı
Abakayın bu kojo	Hanımı ile birlikte
Caman kıynap öltürele,	Acımasız işkencelerle öldürerek,
Biske tiyerineñ korkıp	14840 Bize dokunmasından korkup
Cer aldınañ boluş alala,	Yeraltından yardım alarak,
Bisle cuulajarga umzanıp	Bizimle savaşmaya kalkışıp
Kapçıkay degen baatırıla,	Kapçıkay adlı bahadırıyla
Kança tümen alıptu,	Çok sayıda alp,
Kara agaştıy kal çerülü	14845 Kara orman gibi kahraman askerle
Cerdiñ oozın açarga	Yerin ağzını açmak üzere
Tündü-tüştü iştegender.	Gece-gündüz çalıştılar.
Kuday sanaalu meniñ abakayım,	Tanrı yaratılışlı hanımım,

Altın-Sırğa bu ejim	Altın-Sırğa eşim
Biske cartap aydarda,	14850 Bize açıkça söylediğinde,
Öy kalaska ötkürbey bis,	Zamanı boşa geçirmeden,
Ak-carıkta albatı uçun,	Ak-dünyadaki halk için,
Ölör tınıstı kıskanbay	Canımızı sakınmadan
Öştülerle cuulaşkanıs.	Düşmalarla savaştık.
Öştülerdi ceñele,	14855 Düşmanları yenerek,
Cerdiñ oozın bu la bis	Yerin ağzını biz
Baza katap cer Mejelikle	Defalarca tepelikle
Oyto bektep salganıs.	Geri kapattık.
Altay üsti altan kaan,	Altay üstünde altmış kağan,
Cer üsti ceten kaan	14860 Yer üstünde yetmiş kağan
Cazap meneñ uğıgar.	Beni iyi dinleyin.
Cer aldınañ cayaltalu,	Yeraltından hünerli,
Almıs-şulmus tarmalu	Almıs-şulmus büyülü
Alıp-kezer Şulmustarla	Alp-cesur Şulmuslarla
Cuulajarga belen bis.	14865 Savaşımaya hazırız biz.
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
Alıp-kezer baatırlarıs	Alp-cesur bahadırlarımız
Ceñ castanıp ölgilegen.	Yenine yığılmıp ölmüşler.
At cakşızı argımahtar	Atın iyisi cins atlar
Cal castanıp cıgılğan.	14870 Yelesinin üstüne yığılmış.
Kara ağaştıy çerüdeñ	Kara orman gibi askerden
Kançazı ölbögön deyzeger.	Hangisinin ölmediğini söyleyin.
Kanattu cakşı attardıñ	Kanatlı güzel atların
Kançuzı cıgılbagan bilbezeer.	Hangisinin yığılmadığını bilmezsiniz.

Kalık-conniñ caanı	14875 Halk-tebaanın büyüğü
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Alıp baatır Bıyantı	Alp bahadır Bıyantı
Öştülerdiñ ogınañ	Düşmanların okundan
Ol cuuda cıgılğan.	O savaştta yığılmış.
Ak-Boro onıñ adı	14880 Ak-Boro onun atı
Cal castanıp baza ölgön.	Yelini yapıp ölmüş.
Alıp baatır Bıyantı	Alp bahadır Bıyantı
Albatı uçun tının bergen.	Halk için canını vermiş.
Alıp baatır, kezerler	Alp bahadır, yiğitler
Ceñ castanıp cıgılğan.	14885 Yeninin üstüne yığılmış.
Kança tümen çerüler	Pek çok asker
Korundu oktoñ ölgilegen.	Zehirli oktan ölmüşler.
Kanattu cakşı attarı	Kanatlı güzel atları
Cal castanıp cıgılğan.	Yelesini yayıp yığılmış.
Kandu cuuda albatı,	14890 Kanlı savaştta halk,
Cañıs ta Töröli uçun emes,	Yalnız anayurt için değil,
Bastıra ak-carıkta	Tüm ak-dünyadaki
Albatı uçun tının berip,	Halk için canını verip,
Kayra baspay cuulaşkan.	Geri adım atmadan savaşmış.
Öştüniñ korundu ogınañ ölgön	14895 Düşmanın zehirli okundan ölen
Baatırlar la çerülerdiñ	Bahadırlarla askerlerin
Oduş cılın bis temdektep,	Otuzuncu yıl dönümünü biz anarak,
Caraş calbak taştardañ	Güzel geniş taşlardan
Caraş kerees kuyak şıbeeni	Güzel anıt kaleyi
Ürgülcige albatı	14900 Halk ebediyete

Albatı çümdep bu etken.	Ustalıkla yapmış.
Cuudañ artkan kenekterdi	Savaştan kalan sakatlara
Albatı kiçeep, boluşsın.	Halk gayret edip, yardım etsin.
Ölgön alıp albatını	Ölen alplarını
Albatı cajına undıbazın.	14905 Halk ömür boyu unutmasın.
Cayaltalu Cañar taayım	Hünerli Cañar dayımın
Canıp keler öy ceder" - dep,	Dönüş zamanı geldi" -diye
Küreñeş baatır albatıga	Küreñeş bahadır halka
Kalgançı sözi aydıp toktoyt.	Son sözü söyleyip durdu.
Kıstay-Mergen baatır	14910 Kıstay-Mergen bahadır
Örö turup car edet:	Yerinden kalkıp yarlık verdi:
"Erketendü eli-conım,	"Değerli halkım,
Ayıldap kelgen ayılçılarıs!	Misafirliğe gelen konuklarımız!
Cuuda-çakta cürümin bergen	Savaşta canını veren
Adalar la akalardıñ	14915 Atalarla ağabeylerin
Odus cıldığın eske alıp	Otuzuncu yıl dönümünü anıp
Odus cılga cırgagar - deyt. -	Otuz yıl kutlayın - dedi.
Cuudañ artkan kenekterdi	Savaştan geriye kalan sakatlara
Baalu sıyla sıylagar" - deyt.	Kıymet verip saygı gösterin" -diye söyledi.
Onoñ arı kündü-küree	14920 Ondan sonraki ağırlama-ikram
Aydıp bolbos cakşı bolgon dep,	Anlatılamayacak kadar güzel olmuş deyip,
Kayçı toktop aytkan edi.	Kayçı durarak anlatmıştı.
Iy, kojoñ, caynalğan	Ağlama, şarkı, yalvarmalar (ağıtlar)
Onoñ arı boluptır - deyt.	Ondan sonra olmuş -dedi.
Kündü-küree bojoordo,	14925 Günlük-güneşlik hava son bulurken,
Albatı toylop, cırgap,	Halk toy edip, kutlayarak,

Kojoñ-cañarı bu Altayda	Şarkıları Altay'da
Agaş-taşka cañılanat.	Ağaçlara, taşlara yankılandı.
Edil ündü küükter, kuştar	Güzel sesli guguk kuşları
Ün seribey etkileyt.	14930 Durmadan öttüler.
Emil agaş caykanıjıp	Sedir ağaçları sallanıp,
Eleñ tujüp şuulajät.	Öne düşüp hışırdadı.
Elik, sığın ańdarı	Geyik, sığın ve av hayvanları
Ediskilep etkileyt.	Kaval çalarak geldiler.
Emil agaştar caykanıjıp,	14935 Sedir ağaçları sallanıp,
Calbaktarı şuulajät.	Yaprakları hışırdadı.
Uyalu kuştar uyazın taştayt.	Yuvalı kuşlar yuvasını bıraktı.
Balalu ańdar balazın taştayt.	Yavrulu hayvanlar yavrusunu bıraktı.
Bastırazı mında kojo	Tümü burada birlikte
Oynop-cırgap kojoñdojıp,	14940 Oynayıp, eğlenerek şarkı söyleyip,
Cem bedrep ajangılayt.	Av arayıp yemek yediler.
Cañıs la Kıstay-Mergen	Yalnız Kıstay-Mergen
Ol kalıktıñ ortozında	O halkın ortasında
Kara kölötkö tujüp kalgan	Kara gölgeye inmiş
Örö körböy, kunukçıldu	14945 Yukarıya bakmadan, kederle
Bazıp cürer bu boldı.	İlerledi.
Albatı-conı kaykajıp	Halk-tebaa hayret edip
Aydar sözın tappay turat.	Söyleyecek söz bulamadı.
Eli-conı kaykajıp,	Millet şaşırıp,
Ermek aytpay ödö beret.	14950 Konuşamadan geçti.
Abakayı mını körüp,	Hanımı bunu görüp,
Aydıp bolboy üşküret.	Konuşamadan nefes nefese kaldı.

Eş köörkiyi körölö,	Eşi, biriciğini görerek,
Ermek aytpay kaykay beret.	Konuşamadan şaşırđı.
Arga cökto alğan eji	14955 Çaresiz eşi
Udura bazıp kelele,	Karşıdan gelerek,
Aldına çögödöp oturala,	Önüne çöküp oturarak,
Koyu ünile kojoñdoyt:	Yüksek sesle şarkı söyledi:
"Karuzışkan köörkiyim,	"Hüzünlenen sevgilim,
Karu la sözim bu uksañ.	14960 Değerli sözümü dinlesen.
Ermek le sözim sen uksañ	Söylediklerimi duysan
Eli-conıñ cırğaarda,	Halk-tebaan eğlenirken,
Er boyıñ ne kunuktıñ?	Er bedenın niçin kederli?
Albatı-conıñ cırgalda,	Halk-tebaanın kutlamasında,
Alıp boyıñ ne kunuktıñ?	14965 Alp bedenın niye hüzünlü?
Küüniñ cetkeni bar bolzo,	Bir isteğın varsa,
Kunukpay aytsañ ugarga.	Kederlenmeden söylesen duyurmak için.
Sanaañ cañıs bar bolzo,	Bir düşüncen varsa,
Sanaarkabay ayt iyzeñ.	Üzülmeden söylesen.
Karık turgan ay çılap	14970 Karanlık ay gibi
Ne karıktıñ, köörkiyim?	Niye karardın, sevgilim?
Eskire bergen ay çılap,	Eskiyen ay gibi,
Ne eriktiñ bolbogoy?".	Niye yıprandın?".
Mını ukkan Kıstay-Mergenniñ	Bunu duyan Kıstay-Mergen'in
Taş cüregi cımjay beret,	14975 Taş yüreğı yumuşadı,
Toş cüregi kayılat.	Buz yüreğı eridi.
Tolonodıy çırayı	Erik gibi yüzü
Tolu aydıy carıy beret.	Dolunay gibi aydınlandı.

Kölötködiy ırayı	Gölge gibi benzi
Kün tiygendi y carı y beret.	14980 Güneş değmiş gibi parladı.
Abakayın kabıra tudup	Hanımını kavrayıp
Aylandırıp ekçeyle,	Döndürüp sallayarak,
Eki caaktañ okşop aydat:	İki yanaktan öpüp söyledi:
"Emegenge ne sanaarkayın,	"Kadın için niye üzüleyim,
Erke meniñ ejim bar.	14985 Benim sevgili eşim var.
Kadıtkı bolup ne karıgayın,	Kadın alıp ne yapayım,
Karu la meniñ ejim barda.	Benim değerli eşim varken.
Kalık-conım cırgalda,	Halk-tebaam kutlamada,
Kemzinbey kanay aydayın.	Çekinmeden nasıl söyleyeyim.
Eli-conım cırgalda,	14990 Halkım kutlamada,
Eptep kanay aydayın.	Ne yapayım da söyleyeyim.
Ada-enem sanaaga kiret,	Atam, anam aklıma geldi,
Aytkan sözün ugarga	Konuştukları duyuldu
Enem, adam eske kiret,	Anam, atam aklıma geldi,
Ermek sözün ugarga".	14995 Sohbetleri duyuldu".
Abakayı katkııp,	Hanımı kahkaha atıp,
Algan ejin okşop aydat:	Eşini öpüp söyledi:
"Ölüm kelgen bu emes,	"Ölüm gelmiş değil,
Ötküre ne kunugadıñ?	Niye üzıldün?
Salım kelgen bu emes,	15000 Vurma, kırma yok
Sanaarkap nezin aytpaydıñ?	Düşünüp de niye söylemedin?
Eli-conıs cırgagay,	Halk-tebaamız eğlensin,
Ekü barıp kelgeyis.	İkimiz gidelim.
Albatı-conıs cırgagay,	Halkımız kutlasın,

Atanıp, tuştap kelgeyis.	15005	Gidip, görüşüp gelelim.
Eli-conıñ emdi seniñ		Senin halkın şimdi
Erketendü kaandu.		Kudretli kağana sahip.
Albatı-conıñ seniñ		Senin halk-tebaan
Alıp kezer baatırlı".		Alp cesur bahadırlı".
Kıstay-Mergen baatır	15010	Kıstay-Mergen bahadır
Süünele, sekiret.		Sevinerek, sıçradı.
Kökiyle, katkırat,		Dayanamayıp, kahkaha attı,
"Aytkan söziñ çın" - deyle,		"Söylediğin doğru" -diyerek,
Abakayın okşop iyet.		Hanımını öptü.
Ak örgöögö kirele,	15015	Ak saraya girerek
Altın üygen alıp çıgat.		Altın dizgini alıp çıktı.
Arı-beri cañıyla,		Sağa-sola dönerek,
At çakıga sogup iyet.		At direğine bağladı.
Kızıl-ceeren at la		Kızıl-ceeren atla
Ak-Boro at bolzo,	15020	Ak-Boro at ise,
Sespes cerdeñ olor sezip,		Sezilmez yerden sezip,
Ukpas cerdeñ ukkulayla,		Duyulmaz yerden duyarak,
Caş ölöñdi caya baspay		Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip kelet.		Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay	15025	Yeşil otu gömmeden
Könü corgo celip kelet.		Doğruca geldi.
Alın kolin kazalatkan,		Ön ayaklarıyla hızla koşan,
Kiyin budın biceletken		Arka ayaklarıyla adeta dans eden
Eki at ercine		İki kıymetli at
At çakıga cedip kelgen.	15030	At direğine gelmiş.

Mında turbay kanayttı.		Burada durdu.
Kabırgazı kajat ajıra,		Kaburgası dik yamaç kıyısı,
Omırtkazı oydıq keçire		Omurgası oyuksuz
Semirip kalgan bu emtir.		Semirmiş.
Kızıl-ceeren ercineniñ	15035	Kızıl-ceeren kıymetlinin
Cal-kuyrugın sıymay tudup,		Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Eki caagın erkeledip		İki yanağını şefkatle
Elip-selip okşoylo,		Öperek,
Altın üygen bolgojin		Altın dizgini
At bajına sugup iyet.	15040	At başına geçirdi.
Calañ bolgon kecim-tokım		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş bu eerin		Dökme yük eyerini
At beline bu emdi		At beline
Arta salıp eertedi.	15045	Geriye atarak yerleştirdi.
Ürgülcige üzülbes		Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan at baykanga		Üç eyer kayış atın arkasına
Katay salıp tekpeleyt.		Yanyana atıp dayandılar.
Togus cılga üzülbes		Dokuz yıldır kopmayan
Tolgomoldu togus koloñ	15050	Dolamalı dokuz kolonu
Tolgoy tartıp bu keldi.		Dolayıp çekerek geldi.
Kança cılga üzülbes		Yıllar boyu kopmaz
Katamaldu koloñdorın		Kat kat kolonlarını
Karçıy-terçiy tartıp cüret.		Karşılıklı, çapraz çekip gitti.
Kün keberlü köndürgezin	15055	Güneş şekilli eyerdeki göğüslüğü
Kögüs töşlö eptey tarttı.		Göğsüne güzelce çekti.

Kaan kiji Küreñeş	Kağan kişi Küreñeş
Iyık caldu Ak-Boronı	Kutsal yeleli Ak-Boroyu
Aylandıra bu bazıp	Dolaştırıp
Eertep iybey kanayttı.	15060 Eyerledi.
Eki kolına ene-adazın	İki eliyle anasını, atasını
Erkeledip ekçeyle,	Şefkatle okşayarak,
Ekilezin okşop aydat:	İkisini öpüp söyledi:
"Taadam la caanama	"Dedemle büyükanneme
Bis eküdeñ ezen aytsaar.	15065 İkimizden selam söyleyin.
Ezen-amır bis cürüp	Biz esenlik-huzur içinde yaşayıp
Bala-barka azıraarıbıs.	Çoluk-çocuğumuzu büyüteceğiz.
Ayıldap keler dep aytsagar.	Misafirliğe gelecekler diye söyleyin.
Col-corıgaar ırıstu bolzın.	Yolunuz, yolculuğunuz güzel olsun.
Aylanıp oyto Altayaarga	15070 Gidip tekrar yurdunuza
Amır kadık canıgar" - deyt.	Huzurla dönün" - dedi.
Altan tajuur arakızın	Altmış matara içkisini
Adına artıp kancaalayt.	Atına atıp kolonla bağladı.
Abakayı ak arçuulga	Hanımı ak örtüyle
Altan cüzün aş-kursaktañ	15075 Altmış çeşit yemekten
Taldap tüüp beleteyt.	Seçerek hazırladı.
Kargandarga sıy edip	Yaşlıları ağırlayıp
Kança cüzün kırpat torko	Çeşit çeşit ipek işlemeli
Mandık kep kiyimderdeñ	Şık giysilerden
Baza taldap beleteyt.	15080 Seçereek hazırladı.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Arçımakka sugala	Heybeye sokarak

Atka artıp kancaalayt.		Ata atıp bağladılar.
Sıyga bereten cöøjözin		Hediye ettiği eşyalarını
Alın kancaaga böktöröp,	15085	Sağlamca bağlayıp
Terkizile terkileyt.		Terkisine yerleştirdi.
Türgen-tükey şıdıнала,		Hızla giderek,
Ak örgöögö olor kirip		Ak saraya girip
Atanardıñ ajanıjın,		Gittiklerinde yemeklerini,
Altay üstiniñ kaandarıla	15090	Altay üstünün kağanlarıyla
Arakıdañ amzajıp,		İçkiden tadarak,
Alama-şikirle ajangılayt.		Lezzetli yemeklerle karınlarını doyurdular.
Kıstay-Mergen baatır		Kıstay-Mergen bahadır
Abakayıla bu kojo		Hanımıyla birlikte
Ak örgöödöñ olor çıgıp	15095	Ak saraydan çıkıp
Attarına minerde,		Atlarına binince,
Altay üstiniñ altan kaanı,		Altay'ın altmış kağanı
Cer üstiniñ ceten kaanı		Yeryüzünün yetmiş kağanı
Albatıla olor kojo		Halk ile birlikte
Ada-Enezi baldarıla	15100	Atası, anası ve çocuklarıyla
Ezendejip atanat.		Vedalaşıp gitti.
Kıstay-Mergen atanıp,		Kıstay-Mergen gidip,
Börkin suurıp aydıp turat:		Börkünü çıkarıp konuştu:
"Açınbagar baldarım,		"Üzölmeyin yavrularım,
Albatı-conoor cırgazın.	15105	Halk-tebaa eğlensin.
Aylanıp oyto canarıs.		Geri dönüp geleceğiz.
Erikpeger baldarım,		Kederlenmeyin yavrularım,
Eli-conoor cırgazın - deyt. -		Halk-tebaa kutlasın - dedi.

Ebirip oyto canarıs.	Gidip geri geleceğiz.
Albatıgardı undıbay	15110 Halkı unutmadan
Odınduga baştagar.	Yurtta yönetin.
Ak bıyanaardı undıbay,	Ak malı unutmadan
Odorluga salıgar" - deyle,	Otluga salın" -diyerek,
Cüs kelinder kojoñçılı,	Yüz şarkıcı gelin ve
Cüs ciitter ikiliçilü,	15115 İkili çalan yüz yiğitle,
Kıstay-Mergen abakayıla	Kıstay-Mergen hanımıyla
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağızını çevirip,
Ada-Enezi'niñ Altayın köstöp,	Atasının, anasının Altay'ını izleyerek,
Atana berbey bu kayttı.	Gidiyordu.
Alıp baatır Küreñeş	15120 Alp bahadır Küreñeş
Abakayıla bir kojo	Hanımıyla birlikte
Cayı-kıjı bildirbes	Yazı-kış bilmez
Cay keberlü Altayında,	Yaz şekilli Altay'ında
Tüni-tüji bildirbes	Günü-gecesi bilinmez
Tüş keberlü Altayında	15125 Gece görünümlü Altay'ında
Albatızın başkarıp,	Halkını yönetip,
Odınduga conın salat,	Yurda getirdi,
Odorluga malın tudat.	Otluga malını bıraktı.
Abakayı Altın-Sırğa	Eşi Altın-Sırğa
Altan cüzün aş edip	15130 Altmış çeşit yemek yapıp
Albatızın kündüleyt.	Halkını ağırladı.
Aydıñ bajı aylanıp ötti,	Ayın başı aylanıp geçti,
Cıldıñ bajı cılıp ötti.	Yılın başı yılıp geçti.
Altay üstiniñ altan kaanı,	Altay üstünün altmış kağanı,

Cer üstiniñ ceten kaanı	15135	Yeryüzünün yetmiş kağanı,
Ceri-curtına cangılayt,		Yerine, yurduna döndüler,
Alıp baatır Küreñeş abakayıla		Alp bahadır Küreñeş eşiyle
Aylıçların üydejet.		Misafirlerini uğurladılar.
Onoñ arı olorlor		Daha sonra onlar
Amır-ençü curtay bertiri.	15140	Huzur içinde yaşamışlar.
Kıstay-Mergen baatır abakayıla		Kıstay-Mergen bahadır eşiyle
Tündü-tüştü barıp cadat.		Gece-gündüz gitti.
Eki attıñ celijine		İki atın gelişi
Ezin-kuyun şuulay beret.		Rüzgâr-fırtınayı andırdı.
Sañıskan uçup uçına cetpes	15145	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın		Sarı çölü
Salkın-kuyun ödö beret.		Fırtına, rüzgâr gibi geçti
Kuskun uçup uçına cetpes		Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bu ekü		Çorak çölü bu ikisi
Kuyun keptü ödö beret.	15150	Fırtına gibi geçti
Eki attıñ bazıdı		İki atın adımları
Cañıs attıñ bazındındıy.		Tek atın adımını gibi.
Bu eküniñ kojoñı		Bu ikisinin şarkısı
Bir kijiniñ ünindiy		Bir kişinin sesi gibi
Ediskilep kojoñdoyt.	15155	Kaval çalıp şarkı söylediler.
Elik, sığın eeçip uçat,		Geyik ve sığınlar takip edip uçtu,
Amırgılap kojoñdoyt,		Amırgı çalıp şarkı söyledi,
Añ, sığındar eeçip uçat.		Av hayvanları ve geyikler peşinden uçarak gitti.
At baykanga tuda beret.		At arkasına vurdu.
Küler suluk caykay tudup,	15160	Bronz gemi sallayıp,

At mañında baraadat.	Dörtñala gitti.
Tepken-tepken cerineñ	Teptiği yerden
Teermençe taş çaçilat.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Baday baskan cerineñ	Bastığı yerden
Balkaştu köldör kaynap artat.15165	Çamurlu göller kaydadı.
Kança talay keçe beret.	Nice denizler geçti.
Eki tüñey ercine at	İki eş kıymetli at
Taspa çılap çöyilet,	Tasma gibi gerilip,
Tamır keptü tartılıp,	Damar gibi çekilip,
Caan-caan taygalardı	15170 Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aşkılayt.	Toynak değmeden aşılar.
Caan, caan suulardı	Derin derin suları
Kuyruk tiybey keçkileyt.	Kuyruk değmeden geçtiler.
Onoñ arı baraatsa,	Sonrasında geldi ki,
Caş agajı caykanıjıp,	15175 Genç ağacı sallanıp,
Calbaktarı elbiregen,	Yaprakları dalgalanan
Ayga-künge mızıldagan	Aya, güneşe karşı parlayan
Caraş Altay boluptır.	Güzel bir yurtmuş.
Ay aldına arta tüşken	Ay önüne geri düşen
Ayañ ak taygalu,	15180 Derin ak taygalı,
Añga-kuşka bu baylık.	Geyiği, kuşu bol.
Agın suuzı bolgojın,	Akan suyu ise,
Ak kaysıraktı balıktu,	Ak pullu balıklı
Bay la keen Altay emtir.	Zengin güzel yurtmuş.
Odın-suuzı mında cuuk	15185 Odunu, suyu burada toplanmış
Añdu-kuştı Altayga	Geyikli, kuşlu Altay'a

Albatı-con curtagadıy dep,	Halk-tebaa yerleşecek diye,
Eki boyları kuuçındajät.	İkisi konuştular.
Onoñ arı baratsa,	Ondan sonra gidince,
Ceti coldıñ beltirinde	15190 Yedi yolun kavşağında
Caraş bay terek turat.	Güzel kutsal kavak ağacı duruyor.
Altın-möñün bürleri	Altın-gümüş yaprakları
Ayga-künge mızıldajät.	Aya, güneşe karşı parlıyor.
Altan aygır mal kelze,	Altmış aygır mal gelse,
Tebelegediy bu serüün.	15195 Basıp, otlayacağı kadar serin.
Altan örökö con kelze,	Altmış avlu dolusu halk gelse,
Curtagadıy ıjık emtir.	Yerleşecek kadar güvenli yer imiş.
Ayga-künge mızıldagan	Aya, güne karşı parlayan
Arjan-kutuk suuzı	Kutsal yeraltı suyu,
Anda baza agıp cadat.	15200 Yine orada akıyor.
At bajınça altın küük	At başında altın guguk
Aylanıp anda bu emdi	Dolaşıp
Edip turar cañdu emtir.	Duruyormuş.
Kebis oşkoş bu calañda	Keçe gibi bu yazıda
Kança cüzün çeçekter	15205 Türlü çeşit çiçekler
Kiji közi kılbükkadıy	İnsanın gözünü kamaştıracak kadar
Körüp bolbos caraş emtir.	Güzel görünüyormuş.
Cañarçı dep abakayı	Cañarçı adlı hanımı
Iyk caldu Ak-Borozın	Kutsal yeleli Ak-Borosını
Oozın kayra bu tartala,	15210 Ağzını geri çekerek,
Apşıyagına ol aydat:	Erkeğine şöyle söyledi:
"Uzun coldıñ ortozına	"Uzun yolun ortasında

Tokım sogup albas pa?" - deyt.	Ter bezi almayacak mısın?" -dedi.
Kıstay-Mergen cöpsinele,	Kıstay-Mergen onaylayarak,
Attıñ oozın bura tartıp,	15215 Atın ağzını çevirip,
Bay terektiñ bu tözine	Kutsal kavak ağacını dibine
Attañ tujüp odu salat.	Attan inerek ateş yaktı.
Cañarçı dep abakayı	Cañarçı adlı hanımı
Ay-keberlü algıyna	Ay şekilli kazanına
Koyu caraş çay azat.	15220 Koyu güzel çay koydu.
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Eki attıñ eerin alıp,	İki atının eyerini alıp,
Agıdala, aydıp turat:	Bırakarak, söylüyor:
"Ak çeçekteñ üzüp ciger,	"Ak çiçekten kesip yiyin,
Arjan suudañ amzap içiger" - deyt.	15225 Kutsal sudan tadarak için" -dedi.
Askan kazan kaynaarda,	Asılı kazan kaynarken,
Alama-şikir aş-kursakla	Lezzetli yemeklerle
Ajanıp ekü oturat.	Karınlarını doyurup ikisi oturdu.
Ajanıp olor toyordo,	Yemek yiyip doyunca,
Arıgan sını sergiy berdi.	15230 Halsiz düşen bedeni dinçleşti.
Eskidegizin eltertip,	Eskileri yad edip,
Ermektejip oturat.	Sohbet edip oturdu.
Ozogızın oygortıp	Öncekileri canlandırıp
Ol öylördi eske alat.	O zamanları hatırladı.
Eskide ötkön öylörgö	15235 Geçen zaman için
Eki köstön çaş agat.	İki gözünden yaş aktı.
Emdigi öydi şüüjerde ,	Şimdiki zamanı düşünerek,
Ermek-kuuçın köptöy beret.	Sohbet koyulaştı.

Amırap ekü cadala,	Dinlenip ikisi yatarken,
Kıstay-Mergen örö turat,	15240 Kıstay-Mergen yerinden kalktı:
Arı-beri kerilip, aydat:	Sağa-sola gerilip, söyledi:
"Azırap salgan ada-eneme	"Büyüten ana-babama
Süünçi sıy edip	Sevgi, şefkat gösterip
Alu aňdar terezineň	Kürklü hayvanların derisinden
Aparıp emdi berzebis,	15245 Götürüp verirse,
Aktu biske kaydar" - deyt.	İyilik bize döner" -dedi.
Abakayı caradıp ugat,	Hanımı onaylayarak dinledi,
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Eki attı bu emdi	İki atı şimdi
Ebire bazıp eertep iyet.	15250 Dolaşıp eyerledi.
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Adına mingen boyınça,	Atına biner binmez,
Artaş cerge çigara cortup	Yük yerine çıkıp koşturarak
Alu aňnıň colına	Kürk hayvanının yoluna
Otura tüşüp sakıy berdi.	15255 Oturup düşündü.
Caňarçı dep abakayı	Caňarçı adlı hanımı
Attıň oozın bura tartıp	Atın ağzını çevirip,
Agırtarga cele berdi.	Hayvanların dikkatini çekmek için ses çıkardı.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Ayaň bolgon ak toştı	15260 Derin ak buzu
Bu tayganiň edegin,	Bu tayganın eteğini
Altan kobı keçire,	Altmış çukur geçerek,
Agırtıp kelbey kanayttı.	Hayvanların dikkatini çekmek için av ses çıkardı.
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım

Kandu kastak ogın	15265	Kanlı temren okunu
Keske salıp sakıy berdi.		Çekip bekledi.
Kaya, taştı taygadañ		Kayalıklı taygadan
Adır kara sığın çıgat.		Avlık kara sığın çıktı.
Kıstay-Mergen baatırım		Kıstay-Mergen bahadırım
Adır kara togus sığındı	15270	Avlık kara dokuz ceylanı
Cañıs okko tize adat.		Tek oka dizdi.
Togus añađı olor ekü		Dokuz avı ikisi
Tize buulap iyele,		Dizip bağlayarak,
Oduzına süürtep kelet.		Konağına sürükleyip geldi.
Kıstay-Mergen baatırım	15275	Kıstay-Mergen bahadırım
Abakayına erke körüp aydat:		Hanımına sevgiyle bakarak söyledi:
"Bu la sığındar edin		"Bu sığınların etini
Borçolop çapkıla - deyt. -		Parçalayıp ayır- dedi.
Men barıp alu añađap keleyin" - deyt. Ben gidip avlanıp geleyim" -diye söyledi.		
Onoñ arı Kıstay-Mergen	15280	Ondan sonra Kıstay-Mergen
Attıñ oozın bura tartıp,		Atın ağzını çevirip,
Arıskandu taygalardı		Koruyla kaplı taygaları
Sınday añađap corto berdi.		Yarıp avlanarak koştu.
Cañarçı dep abakayı		Cañarçı adlı hanımı
Ceti sığınnıñ edin bu	15285	Yedi sığınmın etini
Cazap turup borçoloylo,		Tekrar parçalayarak,
Çapkılap iybey kanayttı.		Ayırdı.
Adır kara eki sığınnıñ edin		Avlık kara iki ceylanın etini
Eki tişke tişteyle,		İki çatala sıkıştırarak,
Bıjırıp iybey kanayttı.	15290	Pışırdı.

Eki sığınının bu edi	İki sığının eti
Tış canında küyügi cok,	Dış tarafında yanığı yok
Ortozında çiyi cok	Ortasında çiğliğı yok
Bıja berbey bu kayttı.	Pışmesi tamamlandı.
Kıstay-Mergen baatırım	15295 Kıstay-Mergen bahadırım
Kıştıñ bolzo karazın,	Su samurunun karasını,
Tülkülerdiñ kızılın	Tilkilerin kızılını
Taldap emdi adıp turat.	Seçip şimdi vurdu.
Altayında alulardañ	Altay'ında av hayvanlarından
Artığınça taldap adıp	15300 Fazlasıyla seçip vurarak
Oduzına canıp kelet.	Konağına dönüp geldi.
Añdar edin artıngılap,	Avların etini yüklenip,
Alular terezin böktöröt.	Kürklülerin postunu bağladı.
Eki tişterde etterdi	İki çataldaki etleri
Ekü toyo ajanala	15305 İkisi yiyerek
Börkin suurıp bu çöödöp,	Börkünü çıkarıp çöküp,
Altayına bajırat.	Altay'ına baş eğdi.
Eki tuluñın sıymay tudup,	İki örgüsünü sıvazlayıp tutarak,
Abakayı baza bajırat.	Hanımı da eğildi.
Ercinelü eki adı	15310 Kıymetli iki atı
Calın cayıp bajırat.	Yelesini yayıp eğildi.
Attarına olor minip,	Atlarına binip,
Ada-Enezi'niñ Altayın köstöp,	Atasının, anasının Altay'ını izleyerek,
Arı bolup cortup iyet.	Gözden hızla uzaklaştılar.
Eki attıñ bazıdı	15315 İki atın gidişi
Cañıs attıy baradat.	Tek atın gidişi gibi.

Eki kijiniñ üni bu	İki kişinin sesi
Cañıs kijidiy cañılanat.	Tek kişinin sesi gibi yankılandı.
Şuurgandu tayga ajat,	Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet.	15320 Dalgalı denizler geçti.
Tüş bolgondu amırı cok,	Gündüz huzuru yok,
Tün kirgejin uykuzı cok	Gece girdiğinde uykusu yok
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Bir kün erten tura	Birgün sabahleyin
Tañdaktalıp tañ adarda,	15325 Tan ağardığında,
Tamırlanıp kün çıgarda,	Işıklar saçarak güneş doğduğunda,
Baybarak dep kaan kiji	Baybarak adlı kağan kişi
Uykuzınañ oygonolo,	Uykusundan uyanarak,
Şireezineñ bu tüşüp,	Tahtından inip,
Altın kebin kiyele,	15330 Altın giysisini giyerek,
Tüş körgönin kuuçındayt:	Gördüğü düşü anlattı:
"Tüş cerimde bu körzöm,	"Düşümde gördüm,
Köksimneñ kan agat,	Göğsümden kan aktı,
Kiygen kiyim uymalarda,	Giysilerim kirlenirken,
Açınıp, ıylap turala,	15335 Üzülüp, ağlayarak,
Oygonıp kelgenim bu" - deyt.	Uyandım" -dedi.
Ak-baştı abakayı	Ak saçlı hanımı
Eki tizezin çabınıp aydat:	İki dizine vurup söyledi:
"Cakşı tüş emtir - deyle,	"Güzel düş olsun" -diyerek,
Boyınıñ tüşin kuuçındayt. -	15340 Kendi rüyasını anlattı.
Tüş cerimde körörimde,	Düşümde gördüm ki,
Cayaltalı Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın

Cayı-kıjı bildirbes	Yazı-kışı bilinmez
Cay keberlü Altayı,	Yaz şekilli Altay'ı
Tüni-tüji bildirbes,	15345 Günü-gecesi bilinmez
Tüş keberlü Altayı	Gündüz görünümlü Altay'a
Tün karañuy tüşüp kaltır.	Gece karanlığı düşmüş.
Olordiñ ceri-curtında	Onların yurdunda
Cutpa caan cılandar	Dev büyük yılanlar
Oktolıjıp anda cadat.	15350 Ok gibi vuruşarak uzanıyor.
Korkıp çoçıgan boyınça	Korkup tedirgin olunca
Oygonıp keldim emdi - deyt.	Uyandım şimdi- dedi.
Onoñ arı ulu tınıp kuuçındayt. -	Ondan sonra sohbet daha da koyulaştı.
Odus cıl mınañ ozo	Bundan otuz yıl önce
Sol emçegim sayılğan edi.	15355 Sol göğsüm (içe) batmıştı.
Emdi eki emçegim sayıldı.	Şimdi iki göğsüm battı.
Uçı-tübi ta ne boloton,	Ucu-dibi ne olacak,
Onı kaydañ bileten bolbogoy?" – deyt. Onu nereden bileceğiz?" -dedi.	
Onoyıp olor turgança,	Onlar böylece dururken,
Cılu, cılu salkın soktı,	15360 Sıcak sıcak rüzgâr vurdu,
Tamır-tımur caaş caadı.	Damla damla yağmur yağdı.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki köpeği
Küñküldede üre berdi.	Gürülder gibi havladı.
Ak baştu abakayı aydat:	Ak saçlı hanımı söyledi:
"Oñ kulagım şınırayt,	15365 "Sağ kulağım çınıladı,
Meniñ adımdı kem adaytan.	Benim adım anıldı.
Baldarım keleetken oşkoş" – deyt. Yavrularım gelmiş gibi" -dedi.	
Baybarak dep kaan kiji	Baybarak adlı kağan kişi

Ceten kulaş turnabayın alıp, Yetmiş kulaç dürbününü alıp
Ak örgöödöñ çıgala, 15370 Ak saraydan çıkarak,
Altay üstün aylanıp, Altay üstünü dolaşıp,
Cerdin üstün tartırıp Yeryüzünü çekip
Körö berbey bu kanayttı. Dikkatle izledi.
Emdi körüp turar bolzo, Şimdi bakıp gördü ki,
Aylık cerdin arı canında 15375 Aylık yerin bu tarafında
Attar tınıjı kuu tuman, Atların nefesi ak duman,
Albatı cüzi kızıl ört. Halkın yüzü kızıl ateş
Cerdin toozını teñerige çıkkan, Yer in tozu gökyüzüne çıkmış,
Teñeri buludı cerge tüşken Gökyüzünün buludu yere inmiş
Albatı kelip catkan emtir. 15380 Halk gelmiş.
Acıktap körüp oturza, Dikkatli bakınca gördü ki,
Kıstay-Mergen uulıbıla Kıstay-Mergen oğlu ile
Cañarçı dep keldi Cañarçı adlı gelininin
Keletkenin cart körüp, Geldiğini açıkça görüp,
Süünip, kıygırıp iyele, 15385 Sevinip, bağırarak,
Kolındağı turnabayın Elindeki dürbününü
Abakayına tuda beret. Hanımına uzattı.
Abakayı körüp süünele, Hanımı görüp sevinerek,
Apşıyagın kuçaktap Yaşlı adamı kucaklayıp
Katap-katap okşop iyet. 15390 Defalarca öptü.
Kıstay-Mergen baatırım Kıstay-Mergen bahadırım
Abakayıla bu ekü Hanımıyla ikisi
Adazınıñ Altayına Atasının yurduna
Cedip kelgenin tanıp iyet. Gelince tanıdı

Cañarçı dep abakayı aydat: 15395 Cañarçı adlı eşi söyledi:
 "Akır, köörkiy ejim, - deyt. - "Bekle, sevgili eşim, dedi.
 Cüs kojoñçı kelinder le Yüz şarkıcı gelin ile
 Cüs ikiliçi ciitterdi İkili çalan yüz yiğidi,
 Sakıp alzaas kaydar" - deyt. Bekliyoruz" -diye söyledi.
 Kıstay-Mergen cöpsinip, 15400 Kıstay-Mergen onaylayıp,
 Attıñ kojın alıp iyet. Atın yükünü aldı.
 Attarınıñ eerin alıp, Atlarının eyerini alıp,
 Amırazın dep agıdala, Dinlensin diye bırakarak,
 Calarlu ottoñ küydürüp, Harlı ateş yakıp,
 Odu salıp, kazanı bıjarda, 15405 Ateşi yanıp, kazanı pişince,
 Ajanıp aldı ol ekü. O ikisi yemeklerini yedi.
 Kojoñçılarnı, Şarkıcılarını,
 İkiliçilerin sakıp, İkili çalanları bekleyip,
 Şatra oynop soodogılayt. Dama oynayıp hayal kırıklığına uğradılar.
 Eki kün ödördö, 15410 İki gün geçtiğinde,
 Cüs cojoñçı kelinder, Yüz şarkıcı gelin,
 Cüs ikiliçi ciitterdi Yüz ikili çalan yiğidi
 Cedip kelgen aydıjat: Gelip söylediler:
 "Emeş araay ne cortpodoor? "Neden biraz hızlı davranmıyorsunuz?
 Cük araydañ cediştis" - deyt. 15415 Zar zor yetiştiniz" -dedi.
 Attardı amıradıgar dep, Atları dinlendirin diye,
 Kıstay-Mergen cakarar. Kıstay-Mergen buyurdu.
 Cañarçı dep abakayı Cañarçı adlı hanımı
 Torko arçuulın caya tudup İpek örtüyü sallayıp
 Arı-beri caykap iyet. 15420 Sağa-sola yaydı.

Alama-şikir aş-kursak	Lezzetli yemekler
Anda tolo berbey kayttı.	Oraya doldu.
Cüs kojoñçı kelinder,	Yüz şarkıcı gelin,
Cüs ikiliçi ciitter	Yüz ikili çalan yiğit
Attarın agıdıp iyele,	15425 Atlarını bırakarak,
Alama-şikir aş-kursaktañ	Lezzetli yemeklerden
Olor toyo ajanıp alat.	Yiyip karınlarını doyurdular.
Onoñ arı olorlor	Daha sonra onlar
Onçozi caraş Altayda,	Hepsi güzel Altay'da
Kebis oşkoş calañda	15430 Keçe gibi yazıda
Sır cırgal kojoñ oyında.	Neşeyle şarkı söyleyip oynarken
Cergelejip, attarga minele,	Peş peşe gelip, atlara binerek,
Cele berbey kanayttı.	Geliyordu.
Onoñ arı baradarda,	Ondan sonra giderken,
Teñeri tumanı cerge tüşken,	15435 Gökyüzünün dumanı yere inmiş,
Cer toozını teñerige çıkkan.	Yerin tozu gökyüzüne çıkmış.
Bu ne atazı dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Ceten kulaş turnabayın alıp,	Yetmiş kulaç dürbününü alıp,
Altay üstin aylandırıp,	15440 Altay üstünde dolaştırıp,
Cerdiñ üstin tartırıp	Yeryüzünü çekip
Acıktap emdi körö berdi.	Dikkatlice izledi.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Ene-adazı bu bolgonın,	Anası, atası
Bilbes cerdeñ bilip salgan,	15445 Bilinmeyen yerden bilmiş,
Sespes cerdeñ sezip salgan.	Sezilmeyen yerden sezmiş.

Cüs kelin kojoñçılı,	Yüz şarkıcı gelinle,
Cüs ciitter ikiliçilü,	Yüz ikili çalan yiğit,
Baybarak baatır bu emdi	Baybarak bahadırı
Utkıp kelgen udura,	15450 Selamlayıp gelirken karşıdan,
Odın mında salıp algan	Odunları yığmış
Sakıp oturgan bu emtir.	Bekleyip oturuyormuş.
Ança-mınça bolboy turup	Çok zaman geçmeden
Kıstay-Mergen abakayıla	Kıstay-Mergen eşiyle
Cüs kelinder kojoñçılı,	15455 Yüz şarkıcı gelinle,
Cüs ciitter ikiliçilü,	Yüz ikili çalan yiğidi,
Utkuuldu ol uluska	Selamlayan halka
Udura cortup kelbey kayttı.	Karşıdan koşarak geliyordu.
Eki töröön birigerde,	İki akrabanın kavuştuğu yerde,
Kün-küree bolo berdi.	15460 Hava günlük güneşlik oldu.
Kuuçın emes kuuçın boldı,	Sohbet üstüne sohbete oldu.
Kojoñ emes kojoñ boldı.	Şarkı üstüne şarkı söylendi.
Onçozın aydıp bolbozım.	Dahasını anlatmadım.
Emeş kezek bu öydö,	Biraz olsun o an
Albatı tokınay bererde,	15465 Halk sakinleşince,
Aray emeş tabış boldı	Ne ses ne gürültü oldu,
Anań arı ıy ugulat.	Sonra bir inleme duyuldu.
Bu ne atazı tabış dep,	Bu da neyin gürültüsü deyip,
Cañarçı dep abakay	Cañarçı adlı hanım
Ötkün ünile kıygırat.	15470 Tiz sesle bağırdı.
Mını ukkan Kıstay-Mergen	Bunu duyan Kıstay-Mergen
Altan kulaş turnabayın alıp	Altmış kulaç dürbünü alıp

Altay üstin acıktay beret.	Altay üstünü dikkatle izledi
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Kara kaya taş turu.	15475 Kara kayalık var.
Bu taşın canında	Bu taşın yanında
Kandıy baatır kiji	Bir bahadır kişinin
Anda catkanı körünet.	Orada yattığı göründü.
Kandıy baatır boloton dep,	Hangi bahadır bu diye,
Kıstay-Mergen kaykap aydat.	15480 Kıstay-Mergen hayret içinde sordu.
Katap la ol oyto	Yeniden defalarca
Komıdaldu kıygı ugulat.	Ağlama, feryat duyuldu.
Abakayı aydıp turat,	Hanımı şöyle söyledi
Kandıy köörkiy bu emdi	Hangi garip bu
Tübekke tüşken boloton?	15485 Dibe düşmüş olan?
Barıp körzö kaydar deyt.	Gidip görelim dedi.
Atanıp olor anda meñdep,	Onlar hızla gidip,
Ol taştı köstögilep,	O taşı gözetleyip,
Celip iybey kanayttı.	Dörtnala ilerledi.
Ança-mınça bu bolboy	15490 Çok zaman geçmeden
Kıstay-Mergen abakayıla	Kıstay-Mergen hanımıyla
Bu baatırğa olor cedip	Bu bahadıra gidip
Acıktap turar bolgojin,	Dikkatlice baktı ki,
Caş baatır mında cadat.	Genç bahadır burada yatıyor.
Kelgen uluska ol süünip,	15495 Gelenlere sevinip,
Caynalgandu körüp cadat.	Yardım isteyen gözlerle bakarak yatıyor.
Tolonodıy çırayı	Çakal eriği gibi yüzü
Oño lo bergen ol emtir.	Sararıp solmuş.

Edi-kanı agıp kalgan,	Gövdesi zayıflamış,
Köstörine emdi bu	15500 Gözlerine şimdi
Kölötkö kire bergen emtir.	Gölge girmiş.
Ermek aydıp bu bolboy	Hiçbir şey söyleyemeyen
Erinderi kurgay bertir.	Dudakları kurumuş.
Ak sağıştu Cañarçı	İyi niyetli Cañarçı
Ak arçuulın çeçe tartat.	15505 Ak örtüyü açtı.
Arka cerdiñ altan cüzün,	Arka yerin altmış çeşit,
Mees cerdiñ bejen cüzün	Ormansız arazinin elli çeşit
Em-tusla emdep iyet.	İlacı, merhemiyle tedavi etti.
Tındu suudañ urala	Tesirli sudan serperek
Baza ogo içiret.	15510 Yine ona içirdi.
Arka-tuunıñ arçınıla,	Arka dağın ardıçıyla,
Mees cerdiñ kırçınıla	Ormansız yerin çalıyla
Alastap iybey bu kanayttı.	Kutsadı.
Alıp baatır caş kiji	Alp bahadır genç kişi
Örö ködürilip turala,	15515 Yerinden kaldırılınca,
Oyto cerge cıgıla beret.	Tekrar yere yığıldı.
Ontop, sıktap mında	İnleyip, ağlayarak burada
Cada berbey kanayttı.	Yattı.
Kıstay-Mergen surap turat:	Kıstay-Mergen sordu:
"Kajı Altaydıñ baatırı?	15520 "Hangi yurdun bahadırısın?
Adı-colıñ kemder?" - deyt.	Adın-kökenin nedir?"- dedi.
Baatır uul aydıp cadat:	Bahadır oğul cevap verdi:
"Cer Altayım meniñ	"Benim yurdum
Künniñ tüştük canında,	Günün güney yanında,

Kara-küreñ atka mingen	15525	Kara-küreñ ata binen
Kalka dep kaannıñ		Kalka adlı kağanın
Kara la cañıs uulı		Kıymetli biricik oğlu
Çagat dep baatır edim.		Çagat adlı bahadırım.
Kara-corgo atka mingen		Kara-corgo ata binen
Kara-balkaş sagıštu	15530	Kötü niyetli
Kan-Şülütey kaan,		Kan-Şülütey kağan,
Ak-kaandı cuulaarda,		Ak-kaanla savaşa girince,
Ogo bolujarga kelerimde,		Ona yardıma geldiğimde,
Öştülerdiñ korundu oğı		Düşmanların zehirli oku
Belkençegime tiygen edi.	15535	Sırtıma değdi.
Ak caldu çabdar adım,		Ak yeleli dörtnala atım,
Olordoñ meni kaçırıp,		Onlardan beni kaçırıp,
Bu kuy taşka ekelip cajırgan.		Bu mağaraya getirip saklamış.
Bu kuy taştıñ içinde		Bu mağaranın içinde
Arjan-kutuk suu bar.	15540	Kutsal yeraltı suyu var.
Onoñ içip alıp catkam.		Ondan içip yattım.
Onoñ beri odus cılga		Sonra otuz yıl
Cede le bergen ol - deyt.		Geçmiş- dedi.
Emeş amırap cadala,		Böyle dinlenip yatarak,
Olordoñ baatır surap ugat, -	15545	Bahadır onlardan sorup dinledi,
Ak sanaalu albatı,		İyi niyetli halk,
Kajı Altaydıñ ediger?" - deyt.		Hangi yurttansınız?"-dedi.
"Cayaltalı Cañar baatırdıñ		"Hünerli Cañar bahadır
Cayı-kıjı bildirbes		Yazı-kışkı bilinmez
Cay keberlü Altayında curtagan	15550	Yaz şekilli yurdunda yaşayan

Kızıl-ceeren atka mingen	Kızıl-ceeren ata binen
Kıstay-Mergen baatır edim.	Kıstay-Mergen bahadır idim.
Bu turgan abakayım	Bu eşim
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Cañıs sıynı Cañarçı bolor - deyt. 15555 Biricik kızkardeşi Cañarçı olur - dedi.	
Azıragan adam meniñ	Büyüten atam
Bar-çookır atka mingen	Bar-çookır ata binen
Baybarak dep kaan edi.	Baybarak adlı kağandı.
Emisken enem Ak-Baş edi.	Emdiğim anam Ak-Baş'tı.
Meniñ ada-eneme	15560 Atama-anama
Ayıldap baratkan ulus edis" - deyt.	Misafirliğe geldik" -dedi.
Cañarçı dep abakayı surayt:	Cañarçı adlı eşi sordu:
"Kursak çok kanayıp catkanaar?" - deyt."Yemeksiz nasıl yaşadın?" -diye söyledi.	
"Cüzün-cüür ciilekterdi	"Her çeşit yemişi
Adım ekeliş azıragan" - dep, 15565 Atım getirip (beni) besledi" -diye,	
Iy ötküre aydıp cadat.	Ağlayarak anlattı.
Ak sanaalu Cañarçı	İyi niyetli Cañarçı
Köstin çajın köl tögüp,	Gözünün yaşı adeta göl gibi akıp,
Ak arçuulın alala,	Ak örtüyü alarak,
Caya tudup bu cerge	15570 Sallayıp yere doğru
Arı-beri caykap iyet.	Sağa-sola yaydı.
Alama-şikir aş-kursak	Lezzetli yemekler
Mında tolo berbey kayttı.	Buraya doldu.
Ooru baatır bu aştan	Hasta bahadır bu yemekten
Amzap, ajanıp cadat.	15575 Tadıp, karnını doyurup yattı.
Örö öndöyip bu kelele,	Yerinden kalkıp gelince,

Oyto lo kayra cıgılıp cadat.	Tekrar yığılıp yattı.
Ölöp bolboy şıralap cadım,	Ölmeden ızdırap çektim,
Öltürüp salzaar meni dep	Öldürün beni deyip,
Caynap ıylap bu cadat.	15580 Ağlayarak yattı.
Ölörgö meñdebe dep,	Ölmek için acele etme deyip,
Kıstay-Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Köstiñ cajın arlap aydat.	Gözünün yaşını silerek konuştu.
Ep-arganı bedreer kerek dep,	Bir yol aramak gerek diye,
Abakayı ermektenet.	15585 Hanımı anlattı.
Onoyıp olor turgança,	Onlar böylece dururken,
Cal kuyruğı cayılğan	Yelesi, kuyruğı yayılmış
Ak caldu çabdar at	Ak yelesi çevik at
Şırkırada bu kiştep,	Su şırıltısı gibi kişneyip,
Kıyıldada celip kelet.	15590 Tıslayarak geldi.
Uluska cedip kelele,	Halka yetişerek,
Calın cayıp bajırat.	Yelesini yayıp saygıyla eğildi.
Eki köziniñ caji	İki gözünün yaşı
Tamırap agıp turat.	Damlayıp aktı.
Şıralap catkan	15595 Acı içinde yatan
Baatırğa kilep	Bahadır için endişelenip
Andağı cuulğan albatı	Orada toplanan halkın
Onçozi kilep ıylajāt.	Hepsi üzümlere ağlaştı.
Cañarçı dep caraş abakay	Cañarçı adlı güzel eş
Kıynalıp catkan caş baatırdı	15600 Izdırap içinde yatan genç bahadıra
Arçuulıla közin, bajın	Mendiliyle gözünü, başını
Arlap anda bu aydat:	Silerek şöyle söyledi:

"Ölör seniñ uçurıñ cok,	"Senin ölmen mümkün değil,
Arganı bis tarabıs" - deyt.	Dermanını biz bulacağız" -dedi.
Kıstay-Mergen baatır	15605 Kıstay-Mergen bahadır
Kañıl möşti cıgala,	Heybetli çam ağacına yığarak,
Cara çaap kabay cazayt.	Kesip beşik yaptı.
Çagat baatırdı kabaylayla,	Çagat bahadırı sallayarak,
Altan kulaş armakçızıla,	Altmış kulaç ipiyle,
Eki şırka eptep tañıdı.	15610 İki yarasını güzelce bağladı.
Altı baatır at üstineñ	Altı bahadır at üstünden
Çek örö ködürgilep,	Kaldırıp götürerek,
Çeber kiçeep, ıçkınbay	Dikkatlice gayret edip, kaybetmeden
Kıstay-Mergenge baştıdıp	Kıstay-Mergen'i yönetip
Baybarak kaannıñ	15615 Baybarak kağan'ın
Altayın köstöp olor	Altay'ını gözleyerek onlar
Corto berbey kanayttı.	Hızla ilerliyordu.
Ooru baatırdı sogultpay,	Hasta bahadırı sarsmadan,
Kabay çılap ekçeltip,	Beşik(teymiş) gibi getirip,
Könü corgo baradat.	15620 Rahatça ilerledi.
Ança-mınça bolboy turup,	Çok zaman geçmeden,
Ada-Enezi'niñ curtına	Atasının, anasının yurduna
Cedip kelgen cürbey kayttı.	Yetip geldi.
Tebeelü malın ebirip,	Otlaklı malını dolaşıp,
Tergeelü curtın aralap,	15625 Saraylı yurdunu gezerek,
Olor ödüp baratkanda,	Onlar geçerken,
Attu ulus adınañ tujüp,	Atlı halk atından inip
Coyu ulus baspay toktop,	Yayan halk basmadan durup,

Acıktap körüp kaykajat. İzleyip hayret etti.
Kıstay-Mergendi kalık tanıp 15630 Halkı Kıstay-Mergen'i tanıyıp
Kiynineñ arı atangılayt. Ardından gittiler.
Ança-mınça olor bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Kaan kijiniñ örgöözi Kağan kişinin sarayı
Ayga-künge mızıldap, Aya, güneşe karşı ısıldayıp
Anda cart körünip kelet. 15635 Orada açıkça göründü.
Attar tınıjı kuu tuman, Atların nefesi ak duman,
Albatı çıraylı kızıl ört Halkın yüzü kızıl ateş
Ayılçılarnı bu sakıp, Misafirlerini bekleyip,
Cuulıjıp kelgeni bu emtiri. Toplanmışlar.
At alatan altan alıp, 15640 Atları almaya almış alp,
At çakınıñ bu canına At direğinin yanına
Aç mıkının tayanıp, İnce beline dayanıp,
As sanaazın sanangan, Biraz düşünmüş,
Kök mıkının tayanıp Sağlam beline dayanıp,
Köp sanaazın sanangan, 15645 Derin düşüncelere dalmış,
Arı-beri telçip, Sağa-sola yürüyüp,
Bazıp turgan cañdu emtiri. Basıp duruyormuş.
Ezer-sezer eki iydi Sezici iki büyük köpeği
Küñküldede ürüjip, Gürülder gibi havlayıp,
Udura kelip calkançıyt. 15650 Karşıdan gelip çınılıyor.
At alatan altan alıp At almak üzere altmış alp
Udura kelip at algılayt. Karşıdan gelerek at aldılar.
Ceñ tudatan ceten alıp Yen tutacak yetmiş alp
Cergelejip bazıp kelgen, Peşpeşe gelmiş,

Ceñineñ tudup koltıktayt. 15655 Yeninden tutup koltuğunun altına aldı.

Ada-Enezi udura kelip, Atası, anası karşıdan gelerek,

Uulın-keldin kuçaktanıp, Oğlunu, gelinini kucaklayıp,

Iy ötküre surap ugat: Ağlayarak sordu:

"Kandıy baatırdıñ söögi bu? "Hangi bahadırın cesedi bu?

Kandıy cetker bolgon dejet?" - dejet.15660 Hangi şeytan bu hale getirmiş?" -dediler.

Kıstay-Mergen baatır aydat: Kıstay-Mergen bahadır söyledi:

"Kalak-kokıy, ada-enem, "Ah ah atam, anam,

Kalak-kokıy, el-conım, Ah ah, halkım-tebaam,

Ölgön söök emes edi. Ölmüş ceset yok.

Odus cıl mınañ ozo 15665 Bundan otuz yıl önce

Kara balkaş sağıştı Kötü niyetli

Kara-corgo atka mingen Kara-corgo ata binen

Kan-Şülütey kaanga Kan-Şülütey kağan tarafından

Şırkalatkan baatır bu. Yaralanan bahadır bu.

Kara-küreñ atka mingen 15670 Kara-küreñ ata binen

Kalka dep kaannıñ uulı, Kalka adlı kağanın oğlu,

Çabdar atka mingen Çabdar ata binen

Çagat dep baatır. Çagat adlı bahadır.

Kan-Şülütey kaan Kan-Şülütey kağan

Amır catkan Ak-kaandı 15675 Huzurla yaşayan Ak-kaan'ı

Cuulap, çaktap olcoloordo, Savaşıp, vurup esir alırken,

Ak-kaanga bolujıp Ak-kaan'a yardım ederek

Açap-toro Kan-Şülüteyle Aç gözlü Kan-Şülütey'le

Ak-çek cuulajarda, Dürüstçe savaşırken,

Korondı oklo şırkalaptır. 15680 Zehirli okla yaralanmış.

Bu la turgan çabdar adı	Onu çabdar atı
Ol Altaydañ kaçırıp,	Oradan kaçırıp,
Slerdiñ Altay cereerde	Sizin yurdunuza
Kuy taşka ekeliþ cajırarda,	Mağaraya getirip saklayınca,
Odus cılga ölüþ bolboy	15685 Otz yıldır ölmeyip
Şıralap catkan bu emtiri" - deyt.	Yaralı halde yatmış" -dedi.
Mını ukkan Kıstay-Mergen	Bunu duyan Kıstay-Mergen
Ol baatırğa cuuktagılıp,	O bahadıra yaklaşarak,
Ezen-amır surajıp,	Hal-hatır sorup,
Kilep ogo ıylajıt.	15690 Endişelenerek ağlaştılar.
Eli-conı ezendejip	Halk-tebaa esenleşip
Ermek-kuuçın ugujat.	Sohbet-muhabbet etti.
Şırka üstinde şıralu baatırdı	Yaralı bahadırdı
Kıstay-Mergen boyı baştap,	Kıstay-Mergen kendisi yönetip,
Altı baatır şırkazıla	15695 Altı bahadır yarasına (değmeden)
Arı-beri serpiþbey	Sağ-sola sarsmayıp
Ak örgöögö kiýdirdiler.	Ak saraya soktular.
Er canına bolgojın,	Er yanına ise,
Ak kemirçek kiýis töjöp	Ak kıkırdak keçe döşeyip
Aray çeber catırgıskılayt.	15700 Dikkatlice yatırmışlar.
Baybarak kaannıñ abakayı	Baybarak kağanın hanımı
Altan cüzün emile	Altmış çeşit ilaçla
Emdep, tomþop bu turat.	Tedavi ederek bekledi.
Ak torko arçuulıla	Ak ipek örtüsüyle
Cüzine cañıp bu iyerde,	15705 Yüzüne sürünce,
Catkan kiji öñdöyip kelele,	Yatan kişi yerinden doğrularak,

Oyto cada bu beret.	Tekrar yattı.
O-o, cazıp bolbozım dep,	Ah, yapamadım diye,
Kaan abakayı aydıp ıylayt.	Kağan hanımı söyleyip ağladı.
Çagat baatır kuuçındanıp,	15710 Çagat bahadır sohbət edip,
Kıyınnañ öñdöyüp kelip,	Yandan doğrularak,
Oturgan ulustı bu acıktap,	Oturanları izleyip,
Elem-selem ol surayt.	Hal-hatır sordu.
Onoñ arı oturgan ulus onçozi	Ondan sonra oturanların hepsi
Ada-öböközin ugujıp,	15715 Atalarını dinleyip,
Ozogızın oygartıp,	Öncekileri hatırlayıp,
Eskidegizin eltertip,	Eskileri yad edip,
Ermek-sözi köptöy berdi.	Sohbet koyulaştı.
Cañarçı dep abakay	Cañarçı adlı hanım
Caş baatırđıñ bajın	15720 Genç bahadırın başını
Erke sıymay em aydat:	Sevgiyle sıvazlayarak konuştu:
"Ceek şulmus Kan-Şülütey	"Şeytan şulmus Kan-Şülütey
Sen boluşka bararıñda	Sen yardıma gittiğinde
Ada-eneñdi öltürüp,	Atanı, ananı öldürüp
Albatıñdı olcolop apargan.	15725 Halkını esir götürmüş.
Ak-kaandı ol cuulap	Ak-kaan'ı toplayıp
Olcolop aparar tuşta,	Esir götürdüğü zaman,
Sen boluşka bararıñda,	Sen yardıma gittiğinde
Tarma korundu oğla	Büyülü zehirli okla
Seni ol şırkalaarda,	15730 Seni yaralayınca,
Ercinelü çabdar adıñ	Kıymetli çabdar atın
Olordoñ seni kaçırıp	Onlardan seni kaçırıp

Bu adabıstıñ Altayında   Atamızın yurdunda
Kuy taşka cajırıp   Mağaraya saklayıp,
Kança cüzün ciilekterle azırap, 15735 Türlü çeşit yemişlerle besleyip,
Odus cılga seni korıgan.   Otuz yıldır seni korumuş.
Art-uçında sen   En nihayetinde sen
Bistiñ kolıbıska uçuradıñ - deyt. -   Bize rastladın- dedi.
Ercine kuldı argımak çabdar at   Kıymetli kulu cins atı çabdar
Eezi cok artar uçurı cok.   15740 Sahipsiz, çaresiz.
Erdiñ uulı Çagat baatır   Erin oğlu Çagat bahadır
Ölöp kalatan cañı cok - deyt. -   Ölmedi- dedi.
Men emdi le, çıgar,   Ben şimdi çıkar
Cer-Kindigi eneme baradım.   Cer-Kindigi eneme gideyim.
Bir alkıjın surap köröyin - deyt. 15745 Bir duasını, yardımını isteyim- dedi.
Slerler mında oynop,   Siz burada eğlenip,
Cırgal oturıgar", - deyt.   Keyifle oturun", -diye söyledi.
Mını ukkan Kıstay-Mergen   Bunu duyan Kıstay-Mergen
Men baza kojo baratam deyt.   Ben de birlikte geleyim dedi.
Onoñ arı ol örgöödö   15750 Ondan sonra sarayda
Blaaş-tartış bolo berdi.   Tartışma oldu.
Çagat baatır caynap emdi   Çagat bahadır yalvarıp şimdi
Cañarçıdañ surap cadat: Cañarçı'dan sordu:
"Açınbagar örökön - deyt, -   "Üzülmeyin ihtiyar -dedi.
At ölböskö altın bedi,   15755 At altın mı ki ölmesin,
Er ölböskö ercine emes,   Er kutsal değil ki ölmesin,
Odus cıl men kıynalıp   Otuz yıldır ben ızdırap çekip
Oñdu kün körbödim - deyt. -   Güzel gün görmedim -diye söyledi.

Sler meni kiçeebeğer,	Siz beni düşünmeyin,
Aylıçı ulustıñ colına	15760 Misafirlerin yolundan
Arşa bolup men uçuradım" - deyle,	Alıkoydum"-diyerek,
Anań arı ıylay beret.	Ondan sonra ağıladı.
Mını ukkan Cañarçı	Bunu duyan Cañarçı
Açınbas boyı açınıp aydat:	Öfkelenmeyen bedeni öfkelenip söyledi:
"Bis kıyın-şıradań	15765 "Biz işkenceden, acıdan
Albatını ayırıtanıs.	Halkını kurtaracağız.
Öştüdeń şırkalu ulustı	Düşman tarafından yaralanan halkın
Öltürbegen le edibis.	Ölmemesini sağlayacağız.
Çıçkanda mań cok,	Sıçanda nal yok,
Sende ün cok.	15770 Sende ses yok.
Sen tüñey le bistiń bala,	Sen de bizim yavrularımızla birsin,
Neni eder dep arganı	Ne yapıp edeceğimizi
Boyıbıs la bileris" - deyt.	Biz biliyoruz" -dedi.
Baybarak kaan bazıp kelet,	Baybarak kağan geldi,
"Karıkpa, balam, sen - deyt. -15775	"İçine kapanma, yavrum sen-diye söyledi.
Seniń ada-eneńdi	Senin anne-babanı
Bis cakşı biletlenibis.	Biz iyi tanıyoruz.
Öskö kaandarga şogı cok,	Diğer kağanlara (karşı) kötü niyetimiz yok,
Şoktop kaandar tabarbaytan.	Kağanlar zarar verip saldırmayacak.
Kara-küreń atka mingen	15780 Kara-küreń ata binen
Kalka-kaan karırda,	Kalka-kaan yaşlanınca,
Emegen-öböğöndi öltürele,	Kadın-erkek öldürerek,
Eli-conın olcolop apargan.	Halk-tebaayı esir alıp götürmüş.
Ol tuşta sen ańdap cürele,	15785 O zaman sen avlanarak ilerlerken,

Oroytıp kalgan ol ediñ.   Gecikmiştin.
Açap-toro ol cutpa şulmustar   Açgözlü-doymaz dev şulmuslar
Amır catkan Ak-kaandı cuulaarda, Huzurla yaşayan Ak-kaan'la savaşıncı,
Ol tuşta şırkalatkañ.   O zaman yaralamışlar.
Seniñ adıñ sağıştı,   Senin atın endişeli,
Tındu nemege sestirbey   15790 Ne olduğunu sezdirmeden
Seni cazıp alarga   Seni iyileştirmek için
Oduş cılga ol seni   Otuz yıllığına
Meniñ Altayıma ekeliş,   Benim yurduma getirip,
Cajırıp mında emdegen.   Saklayıp burada tedavi etmiş.
Kerek deze odus cılga   15795 Ki otuz yıldır
Seni bis te bilbegenis" - dep,   Seni biz de bilmiyorduk" -deyip,
Şırkalı baatırdı eki koldop   Yaralı bahadırı kucaklayıp
Arka-sırtın bu sıymap,   Arkasını sıvazlayarak,
Bajı-közin acıktayt.   Başına, gözüne dikkatle baktı.
Baybarak-kaanniñ abakayı   15800 Baybarak kağanın eşi
Koştıy çöödöp oturala,   Yanında çöküp oturarak,
Sol koldıñ ulu tamır   Sol elinin büyük damarını
Cürek kızıl kanın   Kalbinin kızıl kanını
Kabra tudup tıñdap aydat.   Kavrayıp dinledi.
Bistiñ emdegen emibis   15805 Bizim tedavide kullandığımız ilacımız
Beş cılga öltürbey   Beş yıl hayatta kalmana
Bolujar argalı emtiri.   Yardım edecektir.
Anañ arı ep-argazın bedreze,   Ondan sonra çare, yol aranarak
Ölbös kiji bolor deyle,   Ölümsüz kişi olacaksın deyip,
Eki caagın okşoylo,   15810 İki yanağını öpüp,

Bajın sıymap oturat.	Başını sıvazladı.
Baybarak kaan boyı	Baybarak kağan kendisi
Sıgın añnıñ kayrazı dep	Sıgının, av hayvanının geriye kalanı deyip
Em cazap içiret.	İlaç hazırlayıp içirdi.
Ertezinde Çagat-baatır	15815 Ertesinde Çagat-bahadır
Örö töjöktöñ öñdöyip,	Yüksek döşekten kalkıp,
Aş bajınañ amzap içip,	Yemeğin başından tadıp,
Aytkan sözi mindiy boldı:	Şöyle söyledi:
"Kalak-kokıy örököndör,	"Sevgili ihtiyarlar,
Ak sanaalu albatı,	15820 İyi niyetli halk,
Aytkan sözimdi ukpagar:	Sözlerimi dinleyin:
Ada-enegerge slerler	Babanıza, ananıza sizler
Ayıldap bogo kelele,	Misafirliğe gelerek,
Cañıs konup meniñ uçun	Kalıp benim için
Atanbazaar, bıyan bolzın.	15825 Gitmediniz, sağ olun.
Ayıldap kelgen aldında	Misafirliğe gelenler
Altı konzoor kaydar - deyt. -	Altı gün kalın- dedi.
Ada-Enezile tuştajarda,	Babası, anasıyla karşılaştıklarında,
Eptü-cöptü kuuçın bar.	Hoş sohbet oldu.
Kara la cañıs mendiy emes" - dep,	15830 Tek başıma değilim" -deyip,
Katap la köstiñ cajın tögöt.	Yeniden göz yaşı döktü.
"Açınba, kalak, balam - dep,	"Üzülme, ah yavrum- diye,
Kıstay-Mergen erkeledip,	Kıstay-Mergen okşayıp,
Eki köstiñ bu cajın	İki gözünün yaşını
Toktodıp bolboy tögö beret. -15835	Durmaksızın döktü.
Sendiy ok şıra-kıyındı	Senin gibi acılı, ızdıraplı

Kara balkaş sanaalu	Kötü niyetli
Kara-Kula curtınañ	Kara-Kula yurdundan
Kara köstön çaş tögüp	Kara gözden yaş döken
Kança la katap körgönis.	15840 Nicelerini gördük.
Açap toro Kan-Şülütey	Aç gözlü doymaz Kan-Şülütey
Ak sanaalu Ak-kaandı	İyi niyetli Ak-kaan'ı
Baza anayıp ok curtıbıla	Yine böyle yurduyla birlikte
Onçozın kırıp salarda,	Hepsini kırınca,
Kara cañıs onıñ kızı	15845 Biricik kızı
Altın-Sırğa çaş bala	Altın-Sırğa genç çocuk
Bistiñ keen Altayda	Bizim güzel yurdumuzda
Azıp-tozup cürerde,	Zar-zor ilerlerken,
Bistiñ eki kara mürkütteris,	Bizim iki kara kartalımız,
Ol kıstı cüktenip,	15850 O kızı yüklenip,
Aylıbıska ekelgen edi.	Yurdumuza getirmişti.
Emdi ol ösküs kıs	Şimdi o öksüz kız
Bistiñ kelin bolup kaldı.	Bizim gelinimiz oldu.
Sen ösküs, cañıskan dep	Sen öksüz, yalnızsın diye,
Sanaarkaba, balam - deyt. -	15855 Dertlenme yavrum- dedi.
Albatıga ijenzeñ sen,	Halka güven,
Ak-carıktañ ayrılarga	Ak-dünyadan ayrılmak için
Ada cañıs çaş boyıñ	Genç bedenin
Mendebezeñ, uulım.	Acele etmesin, oğlum.
Bistiñ bajıs ezende	15860 Bizim başımız rahatladığında
Seniñ tınıñdı ornıktararga	Senin sağlığını yerine getirmek için
Bar argala bolujarıbıs" - deyt.	Var güçle yardım edeceğiz" -dedi.

Abakayı Cañarçı cakarar:		Hanımı Cañarçı buyurdu:
"Kalak, balam Çagat,		"Sevgili yavrum Çagat
Altı kün dep aytkanıñ	15865	Altı gün diye söylediğin
Aray köp bolor iye.		Daha da artacak.
Ooru şırkanı udatpaza,		Yaran derinleşmezse,
Cazarga cakşı bu bolor.		Toparlaması rahat olur.
Ce seniñ küüniñçe, balam,		Senin arzunca yavrum,
Altı kün köp bolor.	15870	Altı gün çok olur.
Eki kün konzom,		İki gün kalsam,
Enem-adam açınbas - deyt.		Anam, babam üzülmez- dedi.
Kıstay-Mergen ögöönine		Kıstay-Mergen, sarayına
Katu körüp ol aydat. -		Dikkatle bakıp söyledi.
Erten tañ atsa,	15875	Sabah tan attığında,
Cer-Kindigi eneme		Cer-Kindigi eneme
Cañıskan men barar uçurlu.		Yalnız gitmem gerekli.
Ayılçı-melçi emezibis,		Ev sahibi değiliz,
Argazı cok katu corık.		Çaresiz yolcuyuz.
Kiji uçun bıyan surap	15880	Kişiye dua isteyip
Cañıskan baratan uçurlu.		Yalnız gitmek düşer.
Oyın-cırgal bu emes,		Oyun, eğlence değil bu,
Onçogor cakşı bilereer.		Hepiniz iyi bilin.
Col baştıdıp cürerge		Yolu yönetmekte
Közim cok emezim.	15885	Gözüm yok değil.
Ködöçilü cürerge		Üzengiyle gitmeye
Korkınçak bütken men emes.		Korkacak değilim.
Sanaarkabay, sen mında		Üzülmeden, sen burada

Ada-eneñle kuuçındajıp   Atan, ananla sohbət edip
Ooru balanı bu kiçe" - deyt. 15890 Hasta yavruya gayret göstər" -dedi.
"Keldimniñ aytkanı çın" - dep,   "Gelinimin sözləri doğru" -diye,
Ada-Enezi caradıp,   Atası, anası buyurup,
Ün alıp aydıstı.   Ses verip söylədi.
"Aytkandıgar çın!   "Söyledikleriniz doğru!
Bıyan bolzın slerge" - dep, 15895 Dua olsun sizlere" -diye,
Aş bajınañ amzap ciyle,   Yemek başından tadıp yiyerek,
Çagat-baatır bolgojın   Çagat-bahadır
Amırap uyuktay bu beret.   Dinlenip uyudu.
Ada-Enezi baldarıbıla   Atası, anası çocuklarıyla
Ozogızın oygortıp, 15900 Anıları canlandırıp,
Eskidegizin eltertip   Eskileri yad edip,
Ermek-kuuçın köptöy beret.   Sohbət-muhabbet koyulaştı.
Tañdaktalıp tañ adarda,   Seher vakti tan ağardığında,
Taltar degen kuş edet.   Bildircin öttü.
Küreelenip kün çıgarda, 15905 Kürelenip güneş çıktığında,
Küük degen kuş ederde,   Guguk kuşu öterken,
Kaan abakayı Cañarçı   Kağan hanımı Cañarçı
Altın üygen bu alıp   Altın dizgin alıp
Ak örgöödöñ çıgala,   Ak saraydan çıkarak,
Ak çakıga bazıp kelip, 15910 At direğine gelip,
Altın-möñünle çümdegen   Altın-gümüş yapılı
Ay keberlü üygenin   Ay şekilli dizginini
Ayga-künge cañıy tudup,   Aya, güne karşı sallayarak,
At çakızına tuda beret.   At direğine tuttu.

Ak-Boro argımak -	15915 Ak-Boro cins at-
Kaynı bergen koylogozı -	Kaynının verdiği birlikte gömüleceği atı
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	Duyulmaz yerden duyan,
Sespes cerdeñ sezıp iygen,	Sezilmez yerden sezen,
Alın kolin kazalatkan,	Ön ayaklarıyla hızlı koşan,
Kiyin budın biceletken	15920 Arka ayaklarıyla adeta dans eden,
Caş ölöñdi caya baspay	Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip keldi.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo celip kelet.	Doğruca geldi.
Kaan kiji abakayı	15925 Kağan kişinin hanımı
Kün keberlü küler noktozın,	Gün şekilli bronz yularını,
Köskö caraş körüner	Göze güzel görünen
Ay keberlü altın-möñün	Ay şekilli altın-gümüş
Cazaldu-keelü üygenin	Süslü-gösterişli dizginini
At bajına sugup iyet.	15930 At başına geçirdi.
Bajın, közin bu sıymap	Başını, gözünü sıvazlayıp
Eki caaktañ okşop aydat:	İki yanaktan öpüp söyledi:
"Kaynım bergen koylogom,	"Kaynımın verdiği koyundaş atım,
Kanattu kuştıy uçardıñ - deyt. -	Kanatlı kuş gibi uçardın - dedi.
Cer-Kindigi eneme	15935 Cer-Kindigi eneme
Türgen meni cetirzeñ,	Beni hemen götürsen,
Ne kerektü corıktı	Yolcuya ne gerektiğini
Boyıñ cakşı bilerdiñ" - deyt.	Sen iyi bilirsin"-dedi.
Ak-Boro koylogozı	Ak-Boro atı
Calın cayıp bajırat.	15940 Yelesini yayıp eğildi.

Kıstay-Mergen baatır		Kıstay-Mergen bahadır
Calañ bolgon kecim-tokım		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş kaptal çaçaktı		Bronz yük kaftan salkımını
Eerin anda arta salıp,	15945	Eyerin gerisine atıp,
Ay keberlü alakalu kuyuşkanın		Ay şekilli damgalı kayışını
Üç kat katay salıp,		Üç kat sarıp,
Ebire tartıp tektep iyet.		Etrafına dolayıp çekti.
Kün keberlü ol bolzo		Gün şekilli
Altın-möñün köndürgezin	15950	Altın-gümüş göğüslüğünü
At töjine eptey tudup,		At döşüne hünərlice yerleştirip,
Tektey tartıp bu iyele,		Çekerek,
Tolgomoldu togus koloñ		Dolamalı dokuz kolonu
Tolgoy tartıp bu kelet.		Dolayıp çekerek geldi.
Ürgülcige üzülbes	15955	Sonsuza dek kopmaz
Üç koloñdı katay tarttı.		Üç kolonu yan yana çekti.
Cañarçı degen abakayı		Cañarçı adlı hanımı
Ada-Enezile ezendejip,		Atası, anasıyla esenleşip,
Ak-Borogo mine sogot.		Ak-Boro'ya bindi.
Attıñ oozın kayra tartıp	15960	Attın ağzını geri çekip
Ak bolot üldüüñdi ber dep,		Ak çelik kılıcını ver deyip,
Kıstay-Mergenge katu aydat.		Kıstay-Mergen'e söyledi.
Kıstay-Mergen ukkan da cok		Kıstay-Mergen duymamış
Altı altap ak örgöñiñ		Altı adım adıp ak sarayın
Kaalgazın aç tartala,	15965	Kapısını açıp çekerek,
Ak bolot üldüzin		Ak çelik kılıcını

İlüdeñ alğan boyınça,	Askıdan alır almaz,
Eki sekirip kalıyla,	İki kez sıçrayarak,
Ejine ekelip bu beret.	Eşine götürüp verdi.
Abakayı ak bolot üldüzin	15970 Hanımı ak çelik kılıcını
Sol calmaşka salınat.	Sol tarafına taktı.
Tuyuk tiskin tuura tudup,	Çevrenlenmiş dizgini geniş tutup,
Alın kaşka ile sogot.	Ön kuşağına soktu.
Ak torko çılбірin	Ak pamuk dizgini
Türe tutkan boyınça,	15975 Kıvrarak tutarken,
Temir tiskin teñdey tudup,	Demir dizgini denk tutup,
Attıñ oozın bura tartat.	Atın ağzını çevirdi.
Oñ kolın kaynı ködürüp,	Kaynı sağ elini kaldırıp,
Alkış, bıyandu söstördi	Dua ve selam sözleriyle
Abakayıla bu ekü	15980 Hanımıyla ikisi
Carış edip aydıjat.	Yarışarak konuştu.
Art-uçında kaynı aydat:	Sonunda kaynı dedi ki:
"Kıs tujıñdı tartın, keldim,	"Genç kızlığından beri tanıdığım, gelinim,
Caaktuga ayttırba,	Ağzı bozuğu konuşturma,
Carınduga sokturba.	15985 Güçlüye vurdurma.
Colıñ cakşı ırıstu bolzın,	Yolun iyi, açık olsun,
Bargan keregiñ cayaltalu,	Gelişin hünerli,
Ezen-amır ırıstu	Huzurlu, esen talihli
Ebirip biske canıp kel!" - dep,	Dönüp tekrar bize gel!" -deyip,
Kalğançızın kıygırıp aydat.	15990 Sonunda bağırıp söyledi.
Caltanbas bütken Cañarçı	Korkusuz yaratılmış Cañarçı
Calbak alakalu at kamçızın	Geniş damgalı at kamçısını

Cañıy tutkan boyınça,	Sallayarak tutunca,
At baykanga tuda beret.	Atın arkasına vurdu.
Ak-Boro ercinezi	15995 Ak-Boro kıymetlisi
Arı bolup eles etti.	Gözden kayboldu.
Eli-conı ezendejip,	Halk-tebaa esenleşip,
Eeçiy üydeyip artıp kalat.	Peşpeşe uğurlayıp geride kaldı.
Caltanbas bütken Cañarçı	Korkusuz yaratılmış Cañarçı
Temir tiskin teñdey tudup,	16000 Demir dizgini denk tutup,
Tergelü condı aralay ödöt,	Saraylı halkın arasından geçti,
Torko çılbır türe tudup,	Pamuk dizgini kıvrıp,
Tebelü malın ebirip ödöt.	Otlaklı malını dolaşıp geçti.
Çoy üzeñini çöyö tebet,	Dökme demirden üzenği tepip,
Çöl-calañın ödö beret.	16005 Çölü, ovayı geçti.
Ak tanazı caltırıp,	Ak (saç) tokası parlarken,
Ak calañın ödö beret.	Ak ovayı geçti.
Kança talay keçe beret.	Nice deniz geçti.
Kança tayga aja beret.	Nice tayga aştı.
Tüş bolgojin amırı cok,	16010 Gündüz huzursuz,
Tün kirgejin uykuzı cok	Gece girdiğinde uykusuz
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Kızıl ceerenge mine sogot,	Kızıl-ceeren'e bindi,
Abakayın üydejerge,	16015 Hanımını uğurlamak üzere
Olıy-solıy kamçıláp,	Oraya-buraya kamçılayıp
Eeçiy anda eles edet.	Peşinden uzaklaştı.
Çoy üzeñini çöyö tebet,	Dökme demirden üzenği tepip,

Çöl-calañın ödö berdi.	Çölü, ovayı geçti
Ağın suular bu keçip,	16020 Akar suları geçip,
Ak calañın ödö berdi.	Ak ovayı aştı.
Aylandıra bu acıktap	Etrafa dikkatle bakıp
Abakayın kıygırat.	Hanımına seslendi.
Ene Altaydı ebire körüp	Ana yurdu karşıdan görüp,
Eş-köörkiy dep kıygırat.	16025 Eşim, canım diye bağırdı.
Eles eder neme cok,	Ses soluk yok,
Eş le neme körünbeyt.	Eşi de görünmedi.
Emeş kezek sürüjet,	Biraz zaman geçti,
Eki kün ödö bertir,	İki gün geçti,
Baza emeş mañtadat,	16030 Yine hızla gitti,
Beş kün ödö berdi.	Beş gün geçti.
Onoñ arı Ak-Boronıñ	Sonrasında Ak-Boronun
Tepken izi bar emtir,	Teptiği yerin izi var,
Bargan izi cok emtir.	Gittiği yerin izi yokmuş.
Art-uçında çököylö,	16035 En sonunda çökerek,
Attıñ oozın kayra tartıp,	Atın ağzını geriye çekip,
Aylın köstöp cortup iydi.	Yurdunu gözleyerek hızla ilerledi.
Ozogı öskön Altayın acıktap,	Eskiden yaşadığı yurdunu izleyip,
Caş cürümin eske alat.	Gençliğini hatırladı.
Altı kongon kiyninde	16040 Altı günün sonunda
Adazınıñ örgöözine cedip kelet.	Atasının sarayına yetip geldi.
At çakıga tüşüp kelele,	At direğine inerek,
Eerin alıp, adın agıdat.	Eyerini alıp, atını serbest bıraktı.
Kızıl-ceeren ercinezi	Kızıl-ceerene kıymetlisi

Şırkırada bu kiştep, 16045 Su şırılıtsı gibi kişneyip,
Ozogı üürin bedrep Eski at sürüsünü arayıp
Oylop mantay berbey kayttı. Öfkeyle koşuyordu.
Kıstay-Mergen baatır boyı Kıstay-Mergen bahadır kendisi
Ak örgöönin kaalgazın açıp, Ak sarayın kapısını açıp,
Kirip kelgen boyunça, 16050 Girer girmez,
Ermek-kuuçın bu aytpay, Hiçbir şey konuşmadan,
Tömön körüp üşkürele, Aşağı bakıp zar zor,
Tör bajında adazının şireezine Tör başında babasının tahtına
Çirey teep cada berdi. Uzanıp yattı.
Mını körgön ada-Enezi 16055 Bunu gören babası, anası
Ermek surap bu bolboy Hiçbir şey sormadan
Eki boyı körüjip, İkisi bakışıp,
Emeş kezek otura kaldılar. Bir süre oturdular.
Enezi ençigip bolbodı, Annesi sabırsızlandı,
Örö turgan boyunça, 16060 Yerinden kalkınca,
Uulının moynınañ kuçaktanat, Oğlunun boynundan kucakladı,
Adazı sının sıymap turat. Babası gövdesini sıvazladı.
"Karık tutkan kün çilep, "Güneş tutulması gibi,
Ne kunuktıñ, balam, - deyt, - Niye hüzünlendin, yavrum, -dedi,
Ölöristi bildiñ be? 16065 Öleceğimizi bildin mi?
Özöristi sestin be?" - dep, Yaşayacağımızı sezdin mi?" -deyip,
Enezi ıylay berbey kanayttı. Anası ağlıyordu.
Adazı bajın sıymap aydat: Babası başını sıvazlayarak söyledi:
"Altı künge kayda boldıñ? "Altı gündür neredeydin?
Albatınga bolgojın, 16070 Halkına,

Ot kalap tüşti be?	Ateş mi düştü?
Ak malıña bolgojın	Ak malına
Suu kalap tüşti be?	Su (sel) mi vurdu?
Biske aytpay ne cajırdıñ?" - deyt.	Bize söylemeyip neyi sakladın?
Kıstay-Mergen uulı	16075 Kıstay-Mergen oğlu
Ada-Enezin kabıra tudup,	Babasını, anasını kavrayıp,
Eki caaktañ okşop iyet:	İki yanaktan öpüp söyledi:
"Korkıbagar, ada-enem,	"Korkmayın, anam-babam,
Arıp-cobop kelele,	Hastalanıp, bitkin hale gelerek,
Cada bergen ol edim.	16080 Yatmıştım.
Çının aytsa, ada-enem	Doğrusu, anam-babam
Algan meniñ abakayım	Aldığım hanımım
Aytkan sözi çeçen,	Söylediği sözü tatlı,
Tutkan kolı katı,	Tuttuğu eli katı,
Kaya körüp calınbas.	16085 Geriye bakıp boyun eğmez.
Meneñ bökö baatır - deyt. -	Benden daha güçlü bahadır- dedi.
Ak-Boronıñ mañına	Ak-Boronun hızına
Meniñ adım cetpedi.	Benim atım yetişemedi.
Abakayımñ küçine	Hanımımın gücüne
Meniñ küçim cetpes emtir.	16090 Benim gücüm yetmedi.
Altı künge sürüjip	Altı gündür (at) sürüp
Cedijip bolboy salala,	Yetişmeye çalışırkenki,
Kemzingenimdi kanaydatın" - deyt.	Mahcubiyetimi nasıl anlatsam" -dedi.
Ada-Enezi ekilezi	Babası, anası ikisi
O-o, kalak, balam dejip,	16095 Ah sevgili yavrum diyerek,
Tizelerin tajınıp,	Dizlerini birleştirip,

Karsıldada katkıñjat.	Kahkahalarla gülüştüler.
Cıgılza da balam dejet,	Devrilse de yavrum, dediler,
Uzun agaş bajınañ cıgılbay.	Uzun ağaç başından yıkılmaz.
Onızı koomoy emes dejet.	16100 Böylesi kötü değil dediler.
Adazı uulın sıymap aydat:	Babası oğlunu sıvazlayıp söyledi:
"Kelin deze kelin - deyt. -	"Gelin desen gelin- dedi.
Cakşı beeniñ kuldı çıyrak,	İyi kırsrağın kulunu sağlam,
Cakşı kiji curtka sürlü" - deyt.	İyi kişi yurda yakışır" -dedi.
Enezi uulın erkeledip aydat:	16105 Anası oğlunu okşayıp konuştu:
"Men keldimdi kıs tujında	"Ben gelinimi kızlık çağında
Cañar emes, sıynı dep	Cañar değil, kızkardeşi deyip
Cart tanıgan ol edim.	Hemen tanımıştım.
Aydar söstön tutabas,	Söylediği sözü esirgemez,
Adar oktoñ caltanbas" - deyt.	16110 Atılan oktan korkmaz" -dedi.
Kıstay-Mergen örö turup	Kıstay-Mergen yerinden kalkıp
Karsıldada katkıñjat:	Kahkahalarla güldü:
"Ada-ene, aytkanaar çın:	"Baba, ana söyledikleriniz doğru:
Men ırıstu, salımdı,	Ben talihliyim, şanslıyım,
Küreñeş baatır uuldu,	16115 Küreñeş bahadır oğullu,
Ak-carıkta albatı uçun	Ak-dünyadaki halk için
Öştülerdi ceñgenibis" - deyt.	Düşmanları yendik"-dedi.
Ooru catkan Çagat-baatır	Hasta yatan Çagat-bahadır
Ontop, ayda salıp iyet.	İnleyerek, konuştu.
"Cakşı kijide cürüm cok,	16120 "İyi kişiye hayat yok,
Camanda ölüm cok.	Kötüye ölüm yok.
Meniñ uçun cobodıgar.	Benim için yorulmayın.

Açınbagar mege" - dep,	"Üzülmeyin bana" -diye,
Aydıp, ıylap bu cadat.	Söyleyerek, ağlayıp yattı.
Onoñ olor üçü	16125 Onların üçü
Ooru baatırdı mekelep,	Hasta bahadırı avutup,
Onço cürümdi kuuçındayt.	Hepsi yaşamaktan bahsetti.
Emle-tomlo emdegilep,	İlaçla-merhemle tedavi edip,
Aş-kursakla azıragılayt.	Yemeklerle beslediler.
Onoñ arı olorlor	16130 Daha sonra onlar
Eptü-cöptü kuuçındajıp,	Hoş sohbet edip,
Amır-ençü cada bertir.	Huzurla yatmışlar.
Caltanbas bütken Cañarçı	Korkusuz yaratılmış Cañarçı
Tolgomolu kamçızıla	Dolamalı kamçısıyla
At baykanga tuda beret.	16135 Atın arkasına vurdu.
Ak-Boro argımak	Cins at Ak-Boro
Atkan oktıy uça beret.	Atılmış ok gibi uçu.
Tepken-tepken cerineñ	Teptiğ yerden
Teermendiy taş çaçilat.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Baday baskan cerineñ	16140 Bastığı yerden
Balkaştı köldör kaynap artat.	Çamurlu göller kaynadı.
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın,	Sarı çölü,
Salkın keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçti.
Kuskun uçup uçına cetpes	16145 Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın	Çorak çölü ise,
Kuyun keptü ödö berdi.	Fırtına gibi geçti.
Onoyıp barıp catkança,	Böylece giderken,

Cañarçınıñ aldında	Cañarçı'nın önünde
Kayıktu keme toktobos,	16150 Kürekli kayak (gibi) aralıksız,
Kanattu at keçip bolbos,	Kanatlı atı geçemedi,
Kara talay kaynap,	Kara deniz (gibi) kaynayıp
Agıp catpay kanayttı.	Akıyordu.
Örö-tömön bu cortup	Yukarı-aşağı koşturup
Keçer keçü tappay cüret.	16155 Gececek yer bulamadan gitti.
Ak-Boro argımağı	Cins atı Ak-Boro
Alın kolin alınbay,	Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay	Arka ayağını çekmeden
Tura tüşpey kanayttı.	Durmadan devam etti.
Cañar sıynı Cañarçı	16160 Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Adınañ tüşüp surap turat:	Atından inip sordu:
"Tüşte meniñ kanadım,	"Gecede kanadım,
Tünde meniñ nökörim,	Gündüz arkadaşım,
Ölörösti bildiñ be?	Öleceğimizi bildin mi?
Özörösti sestiñ be?" - deyt.	16165 Yaşayacağımızı sezdin mi?"-dedi.
Ak-Boroñ aydıp turat:	Ak-Borosı şöyle söyledi:
"Kündük cerge bu oyto	"Güneşli yere tekrar
Kayra türgeñ baralık" - deyt.	Hemen gidelim" -dedi.
Atıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çevirip,
Cañarçı degen baatır kıs	16170 Cañarçı adlı bahadır kız
Eles edip cele beret.	Hızla gitti.
Kündük cerge cedele,	Güneşli yere gelerek,
Adın toktodıp bu iyet.	Atını durdurdu.
Ak-Boro argımak aydat:	Cins at Ak-Boro konuştu:

"Iyk caldiñ aldında	16175 "Kutsal yelenin altında
Kazra tiştü kamçı bar.	Keskin dişli kamçı var.
Ol kamçını alala,	O kamçıyı alarak,
Sokpos canınañ sogup iy,	Vurulmaz yanından vur,
Tartpas canınañ tartıp iy" - deyt.	Çekilemez yanından çek" -dedi.
Cañarçı mını ugala,	16180 Cañarçı bunu duyunca,
Iyk caldiñ aldında	Kutsal yelenin altında
Kazra tiştü kamçını	Keskin dişli kamçıyı
Karızına cıldurat bu.	Dirseğine doladı.
Ak ayaska aylandırıp	Ak aydınlıkta dolaştırıp
Attiñ sokpos bu canına	16185 Atın vurulmamış canına
Sogup iygen boyunça,	Vurduğunda,
Tartpas canınañ tartıp iyet.	Çekilmemiş canından çekti.
Ak-Boro argımagı	Cins at Ak-Boro
Kulun çılap bu kiştep,	Tay gibi bağırarak,
Kunan taydıy ogırıp,	16190 Aygır gibi ağlayıp,
Turgan cerdeñ çurayla,	Durduğu yerden koşarak,
Taspa çılap çöyilip,	Tasma gibi gerilip,
Tamır keptü bu tartılıp	Damar gibi çekilerek
Uça berbey kanayttı.	Uçuyordu.
Ezin kuyun şuulay beret,	16195 Esinti fırtına (gibi) uğuldadı,
Eerdiñ alın, kiyin kajınañ	Eyerinin ön, ahşap kısmından
Eki kollo bek tudunat.	İki elle sıkı tutundu.
Al sanaazın ıçkınbaska	Kötü düşüncelere kapılmadan
Acıktanıp körüp cüret.	İzleyerek ilerledi.
Bir oñdomıp kelze,	16200 Ortaya çıktığında,

Bir bilinbey, bir bilinet.	Bir ortaya çıkıp, bir kayboldu.
Bir oñdonıp kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Ak buluttar aralap,	Ak bulutların arasına girip,
Kök ayastıñ aldınça	Gök aydınlığa doğru
Barıp catkan emtiri.	16205 Gidiyormuş.
Aldın döön körgöjin	Önüne baktığında
Uçı-kıyuzı bildirbes	Ucu-bucağı bilinmeyen
Kara talaydıñ üstibile	Kara denizin üstünden
Barıp catkan emtiri.	Gidiyormuş.
Onoñ arı bilbey kalat.	16210 Sonrası bilinmedi.
Baza bir oñdonıp kelze,	Yine ortaya çıktığında
Ak buluttar üstinçe,	Ak bulutların üstünde,
Kök ayastıñ aldıbıla	Gök aydınlığın altında
Barıp catkan emtiri.	Gidiyormuş.
Aldın acıktap körördö,	16215 Önüne baktığında,
Kara talaydıñ ortozında	Kara denizin ortasında
Barıp catkan emtiri.	Gidiyormuş.
Onoñ arı bilbey kalat.	Ondan sonrası bilinmedi.
Baza oñdonıp keler bolzo,	Yine göründüğünde,
Kara talaydı keçip kalgan,	16220 Kara denizi geçmiş,
Kebis oşkoş calańda	Keçe gibi bu yazıda
Caraş corgo barıp cadat.	Güzel rahvan dörtnala geliyor.
Emdi körüp cürer bolzo,	Şimdi gördü ki,
Emil agaş bür sargarbas,	Sedir ağaçlarının sararmaz,
Edil kuştar ün seribes,	16225 Güzel sesli kuşlar susmaz,
Caş agaştar bür sargarbas,	Genç ağaçların yaprakları sararmaz,

Cajıl kuştar ün seribes	Yeşil kuşlar ötmeden durmaz
Keen caraş calañdarga	Bu güzel yazılarda
Kalık-con curtagadıy.	Halk-tebaa yaşıyor.
Ağın suulu taygalarına	16230 Akar sulu taygalarında
Ak bıyan mal turgadıy.	Ak malı duruyor.
Sürekey caraş Altay emtir.	Gösterişli, güzel yurtmuş.
Onoñ arı barıp cadat.	Sonrasında ilerledi.
Caan-caan taygalarđı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	16235 Toynak değmeden aştı.
Caan-caan suulardı	Derin derin suları
Kuyruk tiybey aja beret.	Kuyruk değmeden aştı.
Baza körüp cürer bolzo,	Yine baktı ki,
Kara cıış tayga turat.	Kara tayga ormanı var.
Bu ne atazı dep	16240 Bu da neyin nesi deyip
Alañ kaykap acıktayt.	Hayretle inceledi.
Ajaraju bildirbes,	Geçtiği geçit bilinmeyen,
Attu kiji cortup bolbos	Atlı kişi koşturarak
Turgak bolo berey kayttı.	Durmaksızın geliyordu.
Kara tuunı cakalu	16245 Kara dağ yakasından
Örö-tömön bu cortot.	Yukarı-aşağı koşturdu.
Amır acu tabılbas	Rahat-huzur bulunmayan
Tıl la etken ağaş emtir.	Geride bir ağaç varmış.
Onoyıp cortup cürgençe,	Hızla ilerlediğinde,
Bu tayganıñ edeginde,	16250 Bu tayganın eteğinde
Kebis oşkoş calañda,	Keçe gibi bu yazıda,
Altın-möñün büri bolzo	Altın-gümüş yaprağı

Ayga-künge mızıldeşkan	Aya, güneşe karşı parlayan
Bay teregi mında turat.	Kutsal kavak ağacı duruyor.
Col bajına cortup kelze,	16255 Yol başına hızla geldiğinde,
Odus aygır mal turza,	Otuz aygır mal olsa,
Tebelegediy serüün emtir.	Basıp, otlayacağı kadar serinmiş,
Odus örökö con kelze,	Otuz avlu halk gelse,
Kıştagadiy serüün emtir.	Kışlayacağı kadar serinmiş.
Kecim-tokım sokpos po dep, 16260	Ova gibi eyer keçesini vurmaz mı diye,
Attıñ eerin alıp,	Atın eyerini alıp,
Agıdala, ol aydat:	Serbest bırakarak, şöyle dedi:
"Arjan suudañ amzap iç.	"Kutsal sulardan kanarak iç,
Ak ölöñnön üzüp ci" - deyt.	Ak ottan kesip ye" -dedi.
Ak-bolot üldüzile	16265 Ak çelik kılıcıyla
Kak ağaştan cara çabat.	Kuru ağacı baltayla kesti.
Calarlu ottı küydürüp	Harlı ateş yakıp,
Odulanıp otura beret.	Yerleşip oturdu.
Ceten kulaş turnabayın alıp	Yetmiş kulaç dürbününü alıp
Cerdiñ üstin tarttırıp	16270 Yeryüzünü çekip
Acıktay berbey kanayttı.	İzliyordu.
Kara ağaştı kara tayganı	Kara ağaçlı kara taygayı
Ajıra körör arga çok,	Geçmeye imkân yok,
Alañ kaykap oturat.	Şaşırp kaldı.
Ak arçuulın caya salıp	16275 Ak örtüsünü sallayıp
Arı-beri ekçep iyet.	Sağa-sola yaydı.
Alama-şikir aş-kursak	Lezzetli yemekler
Anda tolo berbey kayttı.	Oraya doldu.

Algıyda çayı kaydadı, Kazanda çayı kaydadı,
Çaylap emdi oturat. 16280 Çay içip şimdi oturdu.
Ak-Boro argımağı Cins atı Ak-Boro
Şırkırada bu kiştep, Su şırıltısı gibi kişneyip,
Cedip kelip bu mında Gelip burada
Aydıp turbay kanayttı: Şöyle konuştu:
"Men şoñkor bolup kubulala, 16285 "Ben şahin olup şekil değıştirerek,
Bu tayganı ebire Bu tayganın etrafında
Uçup, tıñdap köröyin - deyt. Uçup, dinleyip bakayım -dedi.
Sen uyuktaba, nökörim, Sen uyuma, dostum
Ödör-ötpös colıstı Geçilen-geçilmeyen yolumuzu
Barar-barbas cürümdi 16290 Gidip-gidemeyeceğimiz yeri
Men ebirip köröyin. Ben dolaşıp göreyim.
Colıs açık bolgojın, Yolumuz açık olursa,
Colıs alıp bararıs. Yol alıp gideriz.
Colıs tuyuk bolgojın, Yolumuz kapalı ise,
Kayra canbay ölorıs" - deyt. 16295 Geri dönemedenden ölürüz" -dedi.
Caltanbas bütken Cañarçı aydat: Korkusuz yaratılmış Cañarçı söyledi:
"Ölör bolzo, söögis cañıs, "Ölümde kemiğimiz bir,
Özör bolzo, cürümis cañıs. Yaşamda hayatımız bir.
Bu tayganı ebirip Bu taygayı dolaşıp
Buudaktardı körüp kel - deyt, -16300 Engellere bakıp gel -dedi.
Ak la boro ercinem, Ak boro kıymetlim,
Aytkan sösti бүдүрзеñ" - deyt. Sözlerini bitirdiysen" -dedi.
Ak la boro argımağı Ak boro cins atı
Cada tüşken boyınça, Yattığında,

Arı-beri aňdanala, 16305 Sađa-sola sallanarak,
Şoňkor kuş bu bolup, Şahin olup,
Ak-carıktı aylanıp, Ak-dünyayı dolaşıp,
Uça berbey kanayttı. Uçuyordu.
Caňardıň sıynı Caňarçı Caňar'ın kızkardeşi Caňarçı
Caňıskan mında eldertet. 16310 Tek başına bekledi.
Eňir serüün kire berdi, Akşam serinliğı girdi,
Een cerdeň elbirt edip, Boş yerden esip,
Calaň cerdeň calbirt edip, Açık yerden dalgalanıp,
Kara-küreň atka mingen Kara-küreň ata binen
Kara-bırçıt ıraylu, 16315 Güçlü, hoş görünüşlü,
Eek sagalı bu bolgojın, Çene sakalı,
Emçek boygo cedip kalgan, Göğsüne kadar gelmiş,
Azu sagalı bu bolgojın, Yanaklarındaki sakalı,
Eki kulakka cedip kalgan İki kulağına kadar ulaşmış
Aydıp bolbos caan baatır 16320 Tarifsiz heybetli bahadır
Bay terektiň bu tözine Kutsal kavak ağacının dibine
Cortup kelbey bu kanayttı. Koşturuyordu.
Caňarçımıň carajın körüp, Caňarçı'nın güzelliğini görüp,
Oňdonıp bolboy oturat. Sakinleşip oturdu.
Sanaazı kirip kelerde, 16325 Aklı başına gelince,
Attaň tüşken boyunça, Attan iner inmez,
Cada tüşüp aňdanala, Yatıp yuvarlanarak,
Oyto turup acıktayt. Tekrar dikkatle izledi.
Art-uçında bu bolzo En sonunda
Tungak ünile ündenet: 16330 Yavaşça seslendi:

"Sen kaydañ kelgen bala? - deyt. - "Sen nereden geldin çocuk? -dedi.

Aylı-curtıñ kayda bolor?

Evin-yurdun neresi?

Adı-colıñ kem edi?" - dep,

Adın ne?" -deyip,

Calakay ünile surap ugat.

Şefkatli bir sesle sorup dinledi.

Cañarçı dep caraş kelin aydat: 16335Cañarçı adlı güzel gelin söyledi:

"Mıñañ ozo çaktar tušta

"Bundan daha önce

Ada-enemdi men cılıyıp,

Babamı, anamı kaybedip,

Azıp, tenip cürgen edim.

Yetişip, dolaşıp yaşadım.

Ada-enem kemder bolgon,

Babamın, anamın kim olduğunu,

Emeş sanaama kiret, - deyt. - 16340 Biraz hatırlıyorum, dedi.

Adam meniñ Kalga edi,

Babam Kalga'ydı,

Enem meniñ Ermeş edi.

Anam Ermeş'ti.

Kara cañıs akam

Biricik ağabeyim

Çagat dep baatır edi.

Çagat bahadır idi.

Ene-adam ölördö,

16345 Anam, babam ölünce,

Cañıs akam şırkalu

Biricik ağabeyim yaralı

Kaç bergen ol edi.

Kaçmıştı.

Onoñ beri akamdı bedrep

Ondan sonra ağabeyimi arayarak

Altay ödüp arıy berdim.

Altay'ı geçip yoruldum.

Altay tübin men ödüp,

16350 Altay'ın dibini geçip,

Karıy bergen bu edim" - deyt.

Yaşlandım" -dedi.

Mını ukkan bu baatır

Bunu duyan bahadırın

Süünbes boyı süüne berdi:

Sevinmeyen ruhu sevindi:

"Men baza kara cañıskan,

"Ben de yalnız,

Bu Altaydı ebirip

16355 Bu yurdu dolaşıp

Oduş cılga cede berdim.

Otuz yıla ulaştım.

Kan-Şülüteydiñ cakıltazıla	Kan-Şülütey'in emriyle
Katu iş bñdürer uçurlu edim" - deyt.	Zor işi bitirmeliydim" -dedi.
Cañarçı ononñ surayt:	Cañarçı ona sordu:
"Közöör slerdinñ çoktu emtir, 16360	"Gözlerin ateşlenmiş,
Köziger oylu bñtken	Gözün öfkeli
Kandıy baatır ediger?	Hangi bahadırsın?
Adı-colıgar kem?" - deyt.	Adın-kökenin ne?"-dedi.
Cardak ünile baatır aydat:	Tok sesle bahadır söyledi:
"Kan-Şülütey kaannınñ baatırı 16365	"Kan-Şülütey kağanın bahadırı
Kara-Kiliñ atka mingen	Kara-Kiliñ ata binen
Kara-Şulmus baatır edim- deyt.	Kara-Şulmus bahadır idim- dedi.
Ak-kaannınñ kızı	Ak-kaan'ın kızı
Altın-Sırğa bala çok.	Altın-Sırğa çocuk yok.
Kalka-kaannınñ uulı	16370 Kalka-kaan'ın oğlu
Çagat baatır cılıygan.	Çagat bahadır kaybolmuş.
Ol eküdi bedirep	O ikisini arayarak
Oduş cılga cede berdim" - deyt.	Otuz yıla ulaştım" -diye söyledi.
Mını ukkan Cañarçı	Bunu duyan Cañarçı
Algıyınanñ çay urat.	16375 Kazandan çay döktü.
Solun baatır oturıp	Yabancı bahadır oturup
Alama-şikir aş-kursaktañ	Lezzetli yemeklerden
Eki koldop oozına salıp,	İki eliyle ağzına götürüp,
Çaynabastañ bu cudat.	Çiğnemededen yutuyor.
Cañarçı mını körüp,	16380 Cañarçı bunu görüp,
"O, kalak, örökön,	"Ah ah ihtiyar,
Aştap-suuzap kaltıraar", - deyt.	Aç-susuz kalmışsın", -diye söyledi.

"E-e, çaltıra, balam,
Mindiy cakşı amtandu aştı
Er cajına amzabagam", - deyt. 16385 Bugüne kadar yememiştim",- dedi.
Mañdayınañ ter agıp,
Katap-katap çay urdurıp,
Eki közin emdi bu
Cañarçıdañ bu albayt.
Ajanıp toygon kiyninde
Alakanın caya tudup
Araay-coboş sös aydat:
"Azıp-tozup cürgeñebis
Alıjıp alzabıs kaydar?" - deyt.
Mını ukkan Cañarçı aydat:
"Alıjatanı oyun bedi.
Cok ulustı bedreer kere" - deyt.
"Bedrep men çököy berdim,
Ekü birigip alalık.
Bu terektiñ tözine
Ekü curtay bereris", - dep,
Kara-Şulmus baatır
Çilekeyi agarda,
Tilibile calanat,
Camacayı suurap aydat:
"Ak-kaanniñ kızın
Tirüge tudup alzam,
Cajına curtaar eş bolor,
"Ah yavrucuğum,
Böylesine güzel lezzetli yemeği
Alnından ter akıp,
Tekrar tekrar çay doldurup,
İki gözünü şimdi
Cañarçı'dan alamıyor.
16390 Yemek yiyip doyduktan sonra
Avuç içini sallayıp
Sakince konuştu:
"Zar-zor yaşayacağımıza
Evlensek nasıl olur" -dedi.
16395 Bunu duyan Cañarçı söyledi:
"Evlenmek oyun değil.
Kaybolan ulusu aramak gerek" -dedi.
"Arayıp hayal kırıklığına uğradım ben,
İkimiz bir olalım.
16400 Bu kavak ağacının dibine
İkimiz yerleşiriz", -deyip,
Kara-Şulmus bahadır
Salyası akınca,
Diliyle yaladı,
16405 Köşesinden sordu:
"Ak-kaan'ın kızını
Canlı alsam,
Ömürlük eş olur,

Çagat-baatırdı tapsam,	Çagat-bahadır'ı bulsam,
Bajın kezip alala,	16410 Başını keserek,
Kan-Şülüteyge cetirzem,	Kan-Şülütey'e getirsem,
Maldıñ bolzo, kezigin,	Malını, servetini
Eli-connıñ tal-ortozın	Halk-tebaanın yarısını
Mege berer bolgon - deyt. -	Bana verir- dedi.
Sen menile cadar bolzoñ,	16415 Sen benimle yaşarsan,
Çagat-baatır akañdı tapsam,	Çagat-bahadır ağabeyini bulursam,
Öltürbezim" - dep, ol aydat.	Öldürmem" -diye söyledi.
"Aytkan sözöör bıyandu kiji	"Tatlı dilli nazik kişi
Bu tayganı ajatan	Bu taygayı aşacak
Ajuzı mınıñ kayda!	16420 Geçidi nerede!
Aydıp berzeger, örökön" - dep,	Söyleyin, ihtiyar"- deyip,
Cañarçı onon surap ugat.	Cañarçı ona sordu.
"Bu tayga meniñ	"Bu tayga benim
Cayaltalu cerim edi.	Gösterişli yerimdi.
Kara-Taacı emegeni	16425 Kara-Taacı hanımı
Kara-Taacı mege ejilegen.	Kara-Taacı bana eş idi.
Bu tayganıñ ajuzın	Bu tayganın geçidini
Cañıs men biletten uçurlu.	Yalnız benim bilmem gerekli.
Meneñ öskö kiji	Benden başka biri
Bu taygaga kelze,	16430 Bu taygaya gelse,
Ajar colın ol tappas,	Gececek yolu bulamaz,
Oyto canar uçurı cok, - deyt. -	Tekrar dönme imkânı yok, -dedi.
Sen mege barar bolzoñ,	Sen bana varırsan,
Bu tayganıñ kubulgazın	Bu tayganın dönüşünü

Aydıp berer edim.	16435	Söylerim.
Ol tujında sen		O zaman sen
Bu tayganiñ eezi boloriñ" - deyt.		Bu tayganın sahibi olursun"-dedi.
Cañarçı deze katu aydat:		Cañarçı açıkça söyledi:
"Kijige bararı belen bedi,		"Sana varmaya hazırım,
Cañıs akamdı tabatan bolzoñ, 16440		Biricik ağabeyimi bulursan,
Ozo ekelip mege		Bana getirip
Tındu boyın bu la bogu		Canlı olduğunu
Közime körüsken ol tuşta,		Gözümle gördüğümde,
Seniñ ejin bolorım" - deyt.		Senin eşin olurum" -dedi.
Mını ukkan Kara-Şulmus	16445	Bunu duyan Kara-Şulmus
Kilin karazına minip aydat:		Kilin-karasına binip söyledi:
"Sen kaydöön dö barba!		"Sen geriden gitme!
Mıñañ ödüp bolboziñ -		Buradan geçemezsin
Oyto canzañ, koomoy bolor.		Geriye dönersen, kötü olur.
Men sege büdüp cadım.	16450	Ben sana güveniyorum.
Ay bolboy kelzem,		Geldiğimde,
Alıjarıs" - dep aydat.		(Ağabeyini verip) seni alırım"-diye söyledi.
Aylañ bolgon alakanın		Açıktaki avuç içini
Caya tudup ezendejele,		Sallayıp esenleşerek,
Eles edip cogolo beret.	16455	Kaybolup hızla uzaklaştı.
Turgan izi bar boldı.		Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi çok boldı.		Gittiği yerin izi yok oldu.
Ança-mınça bu bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Cañarçı baatır kelinniñ		Cañarçı bahadır gelinin
Şoñkor bolup kubulgan	16460	Şahin kuşu olup şekil değiştiren

Ak-Boro argımağı	Cins atı Ak-Boro
Uçup kelip oturala,	Uçup gelerek,
Eki kanadın caya tudup,	İki kanadını yayıp,
Arayınañ bu surayt:	Yavaşça sordu:
"Eş taptıñ ba, nökör?" - deyt. 16465	"Eş buldun mu, dostum?" -dedi.
"Eye, nökör" - dep, Cañarçı	Evet, dostum"-deyip, Cañarçı
Ne bolgonın aydıp berdi.	Ne olduğunu anlattı.
Minı ukkan adı aydat:	Bunu duyan atı şöyle söyledi:
"Seniñ şüülteñ caraar.	"Senin düşüncen güzel.
Cetker-celmes şulmusla	16470 Şeytan şulmusla
Sogujatan çağıs cok.	Savaşmayacağız.
Meke taştap, ep-sümele	Hileyi bırakıp, bir yolunu bulup
Tınına bis cederis, - deyt. -	Canını okuruz, -dedi.
Men bu tayganı eki küñge	Ben bu taygayı iki güne
Ebire uçup kelele,	16475 Dolaşıp uçarak,
Ajar aju tappadım.	Geçecek geçit bulamadım.
Oyto canar colıs tuyuk emtir.	Geri dönüş yolu her yerden kapalı.
Cazap meneñ ugup al - deyt. -	Düşünüp benden dinle- dedi.
Bu Kara-Şulmus	Bu Kara-Şulmus
Ozodoñ beri bu cerde	16480 Eskiden beri burada
Bu tayganıñ eezi bolup	Bu tayganın iyesi olup
Toktop kalgan emtiri.	Kalmış.
Altın-Sırğa keldiñdi,	Altın-Sırğa gelini
Çagat-baatırdı ol taap	Çagat-bahadır'ı bulup,
Öltüreten uçurlu emtiri.	16485 Öldürecektir.
Ol seni tögündeerge	O seni kandırmak için

Bu tayganiñ kırında	Bu tayganın kırında
Toy balkaştı curayla,	Çamura bulanıp,
Çagat-baatırğa бүдүштеş	Çagat-bahadır'a benzeyen
Ooru baatır ekeler.	16490 Hasta bahadırı getirecek.
Ol tuşta sen	O zaman sen
Ekilezin azırayla, ayt:	İkisini besleyerek, söyle:
"Sen menile cadatan bolzoñ,	"Sen benimle yaşayacaksan,
Bu terektiñ tözine	Bu kavak ağacının dibine
Örgöö tut" - dezeñ,	16495 Saray yap"-desen,
Ol sügüngenine ökpöörip,	O sevincinden heyecanlanıp,
Tündü-tüştü amırabay,	Gece-gündüz dinlenmeden
Taş örgööni tudup iyer.	Taş sarayı diker.
Ak örgöögö ol kirzeñ,	Ak saraya girersen,
Sen onoñ tarak sura.	16500 Sen ondan tarak iste.
Ol taraktı alala,	O tarağı alınca,
Bajıñdı sen taraba, - deyt. -	Başını tarama, -dedi.
Ol taraktıñ ordına	O tarağın yerine
Bu tarakla taran - dep,	Bu tarakla taran- deyip,
Kurkunınıñ aldınañ	16505 Kanat kemiklerinin altından
Altın tarak alıp beret. -	Altın tarak verdi.
Ol baatır cada berze,	O bahadır yatarken,
Seni kojo cat deer.	Sana beraber yatalım der.
Ol tuşta mekele:	O zaman kandırarak:
Bajım tarap aladım de.	16510 Başımı taradım de.
Sen amırap catkançañ,	Seninle yatarsam
Bajıñ biyttip bereyin de.	Başını bitlerim de.

Ol tujında sege бүдер.	O zaman sana inanır.
Çın meni süügen dep,	Gerçekten beni sevmiş deyip,
Cañartıkka cada berer.	16515 Anbar bölmede yatar.
Sen biyt bedirep turala,	Sen bit ararken,
Bu meniñ tarağımla	Benim tarağımla
Bajın onıñ tarap iyzeñ,	Onun başını tararsan,
Ol külük uyuktay berer.	O hemen uyur.
Ooru baatırdı akam dep,	16520 Hasta bahadırı ağabeyim diye,
Erkeledip mınayda ayt:	Getirdiğinde şöyle söyle:
Oorıp, cobop kalgan kiji	Hastalanıp, bitkin düşen kişi
Bajaar tarap bereyin dezeñ,	Başınızı tarayayım dersin,
Ol baza sege süüner.	O yine sevinir.
Seni karuuldaar karuulçık edip,	16525 Seni koruyup kollamak
Önötiyin ekelgen, - deyt. -	Niyetiyle alıp getirmiş, -dedi.
Bu meniñ tarağımla	Bu benim tarağımla
Onıñ bajın tarap iyzeñ,	Onun başını tararsan,
Ol baza uyuktay berer.	O yine uyuyuverir.
Sen çıkkın boyınça,	16530 Sen çıktığında,
Sooduda kiliñ-karanı	Dinlenen kilin-karayı
Meniñ ejimniñ adı dep,	Eşimin atı deyip,
Bajın-közin sıymap turala,	Başını, gözünü sıvazlayarak,
Çürmeş calın sıymap iyzeñ,	Perçemli yelesini sıvazlarsan,
Baza uyuktay berer - deyt. -	16535 Yine uyur. -dedi.
Ol lo tuşta bu boyıñ	O zaman bedeninin
Tınıñ alıp kaç! - deyt. -	(Dış) canını alıp kaç! -dedi.
Men Üç Kurbustan Kudayıma	Tanrım Üç Kurbustan'dan

Barıp caynap suraarımda,   Gidip yardım istediğimde,
Bu taraktı bergen edi.   16540 Bu tarağı vermişti.
Sen minı cılıytpa - deyt. -   Sen bunu kaybetme -dedi.
Çagat-baatırdıñ tını   Çagat bahadırın canı
Cer-Kindigi Enezinde degen.   Cer-Kindigi Enezinde denmiş.
Onoñ cayaltalu bütken emtir,   Onun tarafından hünerli yaratılmış,
Men mınañ barala,   16545 Ben buradan giderek,
Tegerik calkındı tudup alzam,   Yuvarlak yıldırımını alıp tutsam,
Seniñ barganındı körüp iyzem,   Senin gittiğini görsem,
Bu örgöögö tujürerim.   Bu saraya düşürürüm.
Ol tujında olorlor   O zaman onlar
Onçoız mında küyer - deyt.   16550 Hepsi burada bekler- dedi.
Sol kurkunın ködürele,   Sol kanadını kaldırarak,
Bolot bıçak alıp beret. -   Çelik bıçak verdi.
Örgöödöñ çıgar tujında,   Saraydan çıktığı zaman,
Bu bolot bıçaktı   Bu çelik bıçağı
Kara-Şulmustıñ castık aldına   16555 Kara-Şulmus'un yastığının altına
Sugup sal - deyt. -   Sok- dedi.
Bu bolot bıçak   Bu çelik bıçak
Calkındı boyına tartar", - deyt.   Yıldırımını bedenine çeker.
Onoñ arı ezendejele,   Ondan sonra vedalaşarak,
Aylana uçup cüre beret.   16560 Dönüp uçarak gitti.
Eki kün ödürdö,   İki gün geçtiği halde,
Küzürt emes küzürt boldı,   Uğultuya benzemez uğultu oldu,
Tabış emes tabış boldı.   Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Emdi körüp turar bolzo,   Şimdi bakıp gördü ki,

Kara cış agaştı	16565	Kara sık ağaılı
Kara-tayganı t����n		Kara taygadan aşağı
Agaş-taştı aralap,		Ağacın, taşın arasına girip,
Ooru baatırdı ����rip algan		Hasta bahadırdı eyerin ��n tarafına almış
Kara-şulmus keledet.		Kara-şulmus getirdi.
Agaş-tağı oodılıp	16570	Ağacı, taşı parıalayıp
K������n��p keledet.		Yuvarlayarak geldi.
Cerdi��n toozını te��nerige ııgat.		Yerin tozu g��ky��z��ne ııktı.
Te��neri buludı cerge t��jet.		G��ky��z�� bulutu yere indi.
Mını k��rg��n Ca��narıı		Bunu g��ren Ca��narıı
Ak pladın caya tudup	16575	Ak şalınnı yayıp
Arı-beri ekıep iyet.		Sağa-sola salladı.
Alama-şikir aş-kursak		Lezzetli yemekler
Anda tolo berbey kayttı.		Oraya doldu.
Algıyına ıay azıp		Kazanına ıay koyup
Kara-şulmus s����nele,	16580	Kara-şulmus sevinerek
Caba cortup kelerde,		Koşturup geliyorken,
Udura bazıp adın alat.		Karşıdan gelip atını aldı.
Kara-şulmus s����nele,		Kara-şulmus sevinerek,
Alatan ejim dep		Alacağım eşim deyip,
Alkap-maktap bu k��kiyt.	16585	��v��p, y��celterek gururlandırdı.
��l��t��nin bu sespey		��leıeğini sezmeyip
��tk��re k��kip turbay kayttı.		Tamamıyla g��vendi.
Akam dep ooru baatırdı		Ağabeyim diye hasta bahadırdı
Ala koyıp sıymap turat.		Alıp sıvazladı.
Alama-şikir aş-kursakla	16590	Lezzetli yemeklerle

Olor eküdi azırayt.	Onların ikisini doyurdu.
Ajanıp toygon kiyninde,	Yemek yiyip doyduktan sonra,
Arı-beri telçip bazıp,	Sağa-sola yalpalayıp,
Cañarçını kuçaktanıp,	Cañarçı'yı kucaklayarak
Tapkan meniñ ejim dep	16595 Bulduğum eşim diye
Okşoorgo ol albadanat.	Öpmeye zorladı.
Onoñ arı ol ekü	Ondan sonra o ikisi
Açıy-meçiy tudujat.	Karşılıklı mücadeleye başladı.
Kandıy celmiş kadıt dep,	Ne kadar fena bir kadın deyip,
Kara-Şulmus açınat.	16600 Kara-Şulmus öfkeleni.
Art-uçında arıyla	En sonunda fenalaşarak
Kara-Şulmus arbanat.	Kara-Şulmus bağırđı.
"Kadı mege bolbozoñ,	"Benim kadını olmazsam,
Bajıñ kezip budiña salarım.	Başını kesip ayağına takarım.
Budıñ kezip bajıña salarım" -	16605 Ayağını kesip başına takarım"-
Anayda arbana berbey kanayttı.	Bu şekilde azarlıyordu.
Cañarçı deze coboş aydat:	Cañarçı ise sakince konuştu:
"Aljatan bolzo örgöo tudup,	"Birlikte olmak için saray yapıp,
Aaylu-baştı kuuçındajıp,	Güzelce konuşup,
Eptü-cöptü birikpes pe? - deyt.	16610 Uyumla birleşemez miyiz? -dedi.
Ak calaña kuçaktanıjarga	Ak ovada kucaklaşacak
Añ-kuş emezibis", - deyt.	Hayvan-kuş değiliz", -diye söyledi.
Kara-Şulmus katap la	Kara-Şulmus tekrar
Cañarçıla tudujat.	Cañarçı'yla (mücadeleye) tutuştu.
Ol eküniñ tudujına	16615 O ikisinin tutuşmasından
Ağaş-taş oodilat.	Ağaçlar, taşlar parçalandı.

Kara-Şulmus Cañarçı'nı	Kara-Şulmus Cañarçı'yı
Ogo-bogo kıstap,	Sağa-sola sıkıştırıp,
Karmak tege salıp kelet.	Kanca attı.
Cañarçı dep köörkiyim	16620 Cañarçı garibim
Cedip tudarı astap,	Gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöy berdi.	Bastığı yer çoğaldı.
Onoyıp tudujıp turgança,	Böylece mücadele ederken,
Tabış emes tabış boldı,	Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Salkın emes salkın sogot,	16625 Esintiye benzemez esinti oldu.
Kara şoñkor uçup kelip,	Kara şahin uçup gelerek,
Kara-Şulmustı teberde,	Kara-Şulmus'u teptiğinde,
Tentirilip cıgılarda,	Sendeleyip yığılarak,
Börki çaçıla bererde,	Börkü saçıldığında,
Eñmektep barıp alala,	16630 Sürünüp giderek,
Bu şoñkordı adarım dep	Bu şahini vururum diye
Buka çılap bustay berdi.	Boğa gibi böğürdü.
Mıltık alıp turgança,	Av malzemelerini alınca,
Şoñkor uça berbey kaydı.	Şahin (korkup) uçu.
Een cerge bu adıp	16635 Boş yere atıp
Otura kaldı Kara-Şulmus.	Otura kaldı Kara-Şulmus.
Cañarçı bazıp kelele,	Cañarçı gelerek,
Kara-Şulmustı kuçaktanıp aydat:	Kara-Şulmus'u kucaklayarak söyledi:
"Curtaar bolzoñ, örgöö tut,	"Yerleşeceksen, saray yap,
Curtabas bolzoñ, adıp sal.	16640 Yerleşmeyeceksen, at (vur).
Ak calañga minijeten	Ak ovada binişen
Añ-kuş emezibis.	Hayvan-kuş değiliz.

Aytkan sözüm büdürzeñ,	Söylediklerimi yerine getirirsen,
Cajına ejiñ bolorım.	Ömür boyu eşin olurum.
Aytkan sözüm büdürbezeñ,	16645 Dediklerimi yapmazsam,
Ölörgö men belen - deyt. -	Ölmeye hazırım- dedi.
Sen körböy turuñ ba?	Sen görmüyor musun?
Kuş ta bisti caman kördi".	Kuş da bizi kötü gördü.
Kara-Şulmus tömön körüp	Kara-Şulmus aşağı bakıp
Araayınañ unçugat:	16650 Yavaşça ses verdi:
"Çın cadatan bolzoñ	"Gerçekten yatacaksan
Örgööni de tutkay", - deyt.	Saray da olacak", -diyor.
Ay maltazın ala koyıp	Ay baltasını alıp
Agaş-taştı bu oodıp,	Ağacı, taşı parçalayarak
Örgöö tudup iştey berdi.	16655 Saray yapmaya başladı.
Tündü-tüştü ol Altayda	Gece-gündüz Altay'da
Tabış emes tabış,	Gürültüye benzemez bir gürültü,
Küzürt emes küzürt -	Uğultuya benzemez bir uğultu-
İş köndüğe berbey kayttı.	Gayretle çalışıyordu.
Agaş-taştan tudujıp,	16660 Ağaçtan, taştan tutup,
Cañarçı kojo bolujat.	Cañarçı da yardımcı oldu.
Kara-Şulmus süünele,	Kara-Şulmus sevinip,
Katkırbas boyı katkırat.	Gülmeyen yüzü güldü.
Süüngenine sekirip,	Sevincinden sıçrayıp,
Arıganın bu bilbeyt.	16665 Yorulduğunu bilmedi.
Anayıp iştep turgança,	Bu şekilde çalışınca,
Taş örgöö büde beret.	Taş saray bitti.
Arka cerdiñ ak ölöñile,	Arka yerin ak otuyla,

Kaya taştıñ ceñezile	Kayalığın yosunuyla
Töjök-castıktı Cañarçı	16670 Döşeği, yastığı Cañarçı
Edip iybey kanayttı.	Hazırladı.
Kara-Şulmus carajın körüp	Kara-Şulmus güzelliğini görüp
Karsıldada katkırarda,	Katıla katıla güldüğünde,
Taş tura cañılanat.	Taşlar yankılandı.
Ak arçuulın Cañarçı alıp,	16675 Cañarçı ak örtüsünü alıp,
Arı-beri ekçep iyet.	Sağa-sola yaydı.
Cañı örgöö içinde	Yeni saray içinde
Alama-şikir aş-kursakla	Lezzetli yemeklerle
Ajana berbey kanayttı.	Karınlarını doyurdular.
Cañarçı çıga konolo,	16680 Cañarçı çıkarken,
Terek calbıragın terele,	Kavak yaprağını büküp,
Uujay tudup ekçep iyet.	Çiğneyerek salladı.
Sarı tajuur bolo beret.	Sarı matara ortaya çıktı.
Arjan suudañ urala,	Kutsal sudan dökerek,
Taptap caykap iyerde,	16685 Ayaklarıyla ezdiğinde
Açu-koron arakı	Acı-zehir (sert) içki
Tolo berbey kanayttı.	Doluyordu.
Sarı tajuurda arakını	Sarı mataradaki içkiyi
Kara-Şulmuska alıp beret.	Kara-Şulmus'a verdi.
Kara-Şulmus süünele	16690 Kara-Şulmus sevinerek
Kalay berbey kanayttı.	Sabırsızlanıyordu.
Arı-beri tentirilip,	Sağa-sola yalpalayıp,
Agaş-orınga cada beret.	Ağaçlığa uzandı.
"Algan ejim cat - dep,	"Aldığım eşim yat- deyip,

Maktab, kökip kuuçındayt. - 16695 Övüp, gururlandırarak konuştu.

Aytkanıña alkış bolziñ, Sözlerin için sağ ol,
Kilegeniñe bıyanım sege. Değer verdiğin için minnettarım sana.

Bajım meniñ taakılanıp Başım keçelenip
Biytey bergen bu edim. Bitlenmişim.

Tarak berzeñ ejim" - dep, 16700 Tarak versen, eşim"-deyip,
Cañarçı baatır kelin Cañarçı bahadır gelin
Erke körüp bu surayt. Sevgiyle bakarak istedi.

Kara-Şulmus süünele Kara-Şulmus sevinerek
Karabas etken boyınça, Dikkatle bakıp,
Ençezin kodorıp 16705 Eşyalarını çıkarıp
Kara tarak alıp beret. Kara tarak verdi.
İlbi tarma tartınıp Sihir büyü yapıp
Kara-Şulmus la ooru körmöstiñ Kara-Şulmus'la hasta körmösün
Köstöri böktöp iyele, Gözlerini bağlayıp,
Altın tarakla Cañarçı 16710 Altın tarakla Cañarçı
Bajın anda tarap alat. Başını taradı.
Kara-Şulmus orında Kara-Şulmus yerinde
Oozın açıp bu algan Ağzını açmış
Sakıp catpay kanayttı. Bekliyordu.

Cañarçı degen baatır kıs 16715 Cañarçı denen bahadır kız
Şulmus bajın sıymap aydat: Şulmus'un başını sıvazlayarak konuştu:
"Ay carlu köörkiyim, "Ay ısıltılı sevgilim,
Arıp-çılup kaltırıñ. Yorulup, bitkin düştün.
Bajıñ biyttep bereyin" - dep, Başını bitlerini ayıklayayım" -deyip,
Anañ-mınañ tarak bedreyt. 16720 Sağdan-soldan tarak aradı.

Kara-Şulmus süünele	Kara-Şulmus sevinerek
Mıltırap mında cada beret.	Uysalca yattı.
Altın tarakla Cañarçı	Cañarçı altın tarakla
Kara-Şulmustıñ bajın	Kara-Şulmus'un başını
Mında tarap iyerde,	16725 Tarayınca,
Uyuktay berbey kanayttı.	Uyuyuverdi.
Ooru körmös baatırğa	Hasta körmös bahadıra
Bazıp kelip mınayda aydat:	Gelip şöyle söyledi:
"Ooru kiji sler,	"Hasta kişi siz,
Artap cuday berdeer oşkoş.	16730 Bitkin düşmüşe benziyorsunuz.
Bajaarda biyt bar bolbozın,	Başınızda bit olmasın,
Körüp bereyin men" - deyle,	Ben bir bakayım"-diyerek,
Bajın açıp körö berdi.	Başını açıp baktı.
Onızı bolzo süünip cadat,	O ise sevinerek yattı.
Cañarçı altın taragıla	16735 Cañarçı altın tarağıyla
Bajın tarap iyerde,	Başını tararken,
Ölö bergen kijidiy,	Ölü gibi,
Kararala, cada beret.	Karararıp, yattı.
Ak bolot bıçağın alıp,	Ak çelik bıçağını alıp,
Cañarçı bazıp kelele,	16740 Cañarçı gelerek,
Castık aldına sugup iyet.	Yastık altına soktu.
Onoñ çıgıp kelele,	Sonra çıkıp gelerek,
Kiliñ-kara bu attıñ	Kiliñ-kara atın
Cal-kuyrugın sıymap,	Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Eş nökörimniñ koylogozı dep,	16745 Eşimin arkadaşı, beraber gömüleceği atı diye,
Erkeledip bu turala,	Severek,

Çürmeş calın altın tarakla	Perçemli yelesini altın tarakla
Tarap iybey kanayttı.	Taradı.
Kara-Kiliñ bu adı	Atı Kara-Kiliñ
But bajına uyuktay beret.	16750 Ayakta uyudu.
Cañarçı dep köörkiyim	Cañarçı canım,
Taş örgöögö kirip kelze,	Taş saraya girdi ki,
Eki şulmus körmöstör	İki şulmus körmös
Eren-teren uyuktap cadat.	Derin uykuya dalmış.
Artık kenegin alala,	16755 Kalan engeli alarak,
Ak örgöödöñ bu çıgat.	Ak saraydan çıktı.
Ak bolot üldüzin	Ak çelik kılıcını
Sukkan cerineñ taap aldı.	Soktuğu yerden çıkarıp aldı.
Odojında bolçok taştı	Karşısındaki yuvarlak taş
Köstöp emdi cügüre beret.	16760 Bakarak yürüdü.
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden
Ol bolçokko cede berele,	O yuvarlağa geldiğinde,
Kaya-taşka bu çıgıp,	Kayalığa çıkıp,
Odojında taş örgööni	Karşıdaki taş sarayı
Acıktap mında otura beret.	16765 İzleyerek oturdu.
Onoytkonnıñ bajında	Böyleyken,
Ogo-bogo cetpedi,	Çok geçmedi,
Teñeri tübi бүрkelip,	Göğün dibi kapanıp,
Kara bulut kaynay berdi.	Kara bulutlar çıktı.
Cerdiñ toozını teñerige çıgat.	16770 Yerin tozu gökyüzüne çıktı.
Teñeri buludı cerge түjet.	Gökyüzünün bulutu yere indi.
Ezin-kuyun salkın sogup	Rüzgâr-fırtına vurup

Ebeş kezek caaş caarda, Biraz yağmur yağarken
Küzürt emes küzürt boldı, Uğultuya benzemez bir uğultu oldu,
Cazırt emes cazırt boldı. 16775 Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Ol tabış toktoordo, O gürültü durduğunda,
Teñeri ayaza berbey kayttı. Gökyüzü parladı.
Acıktap körüp turar bolzo, İzlediğinde gördü ki,
Taş örgöö oodılıp kalgan, Taş saray yıkıldı,
Kara ış kaynap çıgat. 16780 Kara duman tüttü.
Kara kiliñ at cıgılıp kalgan, Kara kilin at yığılmış,
Kara ış çöyilip çıgat. Kara duman yayıldı.
Mını körgön Cañarçı Bunu gören Cañarçı
Süüngenine ıylap iyet. Sevinçten ağladı.
Ak-Borozın bu maktap 16785 Ak-Boro'sunu övüp,
Altan cüzün kojoñ çümdeyt. Altmış çeşit şarkı söyledi.
Üç Kurbustan Kudayım dep Tanrım Üç Kurbustan deyip
Tize ceñil bajırat. Hafifçe başını eğdi.
Ak-Boro argımağı Cins atı Ak-Boro
Ak-calañla mañtap kelet. 16790 Ak ovada hızla geldi.
Kapşay keze çap dep Hemen kes diye
Kıştegeni ugulat. Kışnemesi duyuldu.
Bajın körüp Cañarçı Başına bakıp Cañarçı
Ak calañla cügüret, Ak ova boyunca ilerledi,
İltam üze çap dep 16795 Hızla üstünden kes diye
Şırkırada kıştep aydat. Su şırıltısı gibi kışneyip söyledi.
Cañarçı cügürüp kelele, Cañarçı ilerleyip gelerek,
Ak bolot üldüzile Ak çelik kılıcıyla

Tal-ortodoñ keze çabat.	Ortadan kesti.
Bu kamdula sürüjip	16800 Bu su samurunu takip ederken,
Küçim çıga berdi dep,	Gücüm bitti deyip,
Ak-Boro argımak	Cins at Ak-Boro
Arjan suudañ içip iyet.	Kutsal sulardan içti.
Bu kara taraktı	Bu kara tarağı
Oodo uuıay tudala,	16805 Parçalayıp ezerek
Ol tayga döön çaç deyt.	O taygaya doğru fırlat dedi.
Kara taraktı oodo uuıay,	Kara tarağı parçalayıp, ezerek,
Ezin-salkın bolujıla	Esinti, rüzgârın yardımıyla
Ol tayga döön boıodıp iyet.	Taygaya doğru fırlattı.
Kara ağaştı cış tayga	16810 Kara ağaçlı tayga
Ak calañ bu bolup	Ak ova olup
Cada berbey kanayttı.	Serildi.
Cañarçı dep çaş kelin	Cañarçı adlı genç gelin
Arjan suula cununala,	Kutsal sularla yıkanarak,
Ak-Boro adına minip,	16815 Atı Ak-Boro'ya binip
Cayı-kıjı bildirbes	Yazı, kışı bilinmeyen
Cay keberlü Altay'ında,	Yaz şekilli Altay'ında
Tüni-tüji bildirbes	Gecesi, gündüzü bilinmeyen
Tüş keberlü Altay'ında	Gün şekilli Altay'ında
Adam degen ak taygazın,	16820 Babam dediğı ak taygasını,
Enem degen ak talayın	Anam dediğı ak denizini
Emdi ol bu köstöp,	İzleyerek şimdi,
Eles edip celip iyet.	Uzaklaşıp gitti.
Ezin-kuyun şuulay berdi.	Rüzgâr-fırtına gibi gürledi.

Tüş bolgojin amırı cok, 16825 Gündüz huzursuz,
Tün kirgende uykuzı cok Gece girdiğinde uykusuz
Tündü-tüştü barıp cadat. Gece-gündüz ilerledi.
Kış kelgenin cakazınañ bilet, Kış geldiğini kürkünden bildi,
Cay kelgenin cardı iziirde bilet. Yaz geldiğini omzu ısınınca anladı.
Şuurgandu tayga ajat, 16830 Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet. Dalgalı denizler geçti.
Ediski koo kojoñ çöyöt. Kaval çalıp güzel şarkı söyledi.
Elik-sığın eeçip ugat, Geyik ve sığınlar takip edip dinledi,
Amırgılap kojoñ çöyöt, Amırgısından nağmeler yayıldı.
Añ-kuştarı eeçip tıñdayt. 16835 Hayvanlar peşinden dinledi.
Katu cerdeñ ölöñ çıgat, Katı yerden kök çıktı,
Kak agaştan bür tomilat. Kuru ağaçtan yaprak tomurcuklandı.
Emdi körüp cürer bolzo, Şimdi gördü ki,
Ene töröl Altayına Ana yurdu Altay'ını
Ebirip kelgen bu emtir. 16840 Gezip gelmiş.
Ada-töröl Altayına Ata yurdu Altay'ına
Aylanıp cetken, tanıp iyet. Dolaşıp gelmiş, tanıdı.
Ak köbüktü ak talayı Ak köpüklü ak denizi
Mında kaynap bu cadat. Burada kaynadı.
Adam degen ak taygazı 16845 Atam dediği ak taygası
Ayga-künge mızıldap Aya, güneşe karşı parıldayarak
Anda baza körünet. Orada göründü.
Ança-mınça bu bolboy Çok zaman geçmeden,
Ak taygaga çıgıp kelet. Ak taygaya çıkıp geldi.
Ak kayanıñ aldında 16850 Ak kayanın altında

Adınañ tüşken boyınça,	Atından iner inmez,
Çaçın sıymap bajırat,	Saçını sıvazlayıp başını eğdi,
Calın cayıp mürgüp turat,	Yelesini yayıp dua etti,
Ak kaya küñüreyle,	Ak kaya güröldeyerek,
Cañılana berbey kayttı.	16855 Yankılandı.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Cılım kaya açıla beret,	Sarp kaya açıldı,
Ceeren teke minip algan	Ceeren tekeye binmiş,
Cer-Kindigi Enezinde degen.	Cer-Kindigi Enezinde demiş.
Cortup kelgen boyınça,	16860 Koşturarak gelince,
Cañarçını tanıp iyet,	Cañarçı'yı tanıdı,
Ölbös-Cayar la Kümüş-Tananı,	Ölbös-Cayar'la Kümüş-Tana,
Cer-Kindigi Enezin körüp,	Cer-Kindigi Enezi'ni görüp,
Kan-Ceeren le Temir-Çookırdı	Kan-Ceeren ile Temir-Çookır'a
Minip algan bu mında	16865 Bindiğinde
Koştıoy cortor cañdu emtir.	Hızla ilerlemiş.
Ekileziniñ carajın	İkisinin güzelliği karşısında
Kiji tanıp aydıp bolbos.	İnsan konuşamıyormuş.
Altın-möñün mızıldaşkan	Altın-gümüş ışıltılı
Aydarı cok caraş emtir.	16870 Tarifsiz güzellikteymiş.
Olordı korır karuuldarı	Onların koruyucuları
Oñdop bolbos çümdü emtir.	Çok değişikmiş.
Eki bala ecezin tanıp,	İki çocuk halalarını tanıyıp,
Attarınañ kalıp iyet.	Atlarından atladılar.
Kelin boyı Cañarçı	16875 Gelin Cañarçı
Tize tuluñın sıymanıp	Dizlerine gelen saç örgüsünü sıvazlayıp

Cer-Kindigi Enezi'niñ	Cer-Kindigi Enezi'nin
Budına cabıs bajırat.	Ayağına doğru saygıyla eğildi.
Ak-Boro ercinezi	Kıymetlisi Ak-Boro
Calın cayıp bajırat.	16880 Yelesini yayıp başını eğdi.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cañarçınıñ caagın sıymap,	Cañarçı'nın yanağını okşayıp,
Kabra tudup okşop iyet.	Kavrayıp öptü.
Eki ceeni ecezin	İki yeğeni halalarını
Elip-selip okşop iyet.	16885 Şefkatle öptü.
Süüngenine sıktajıp,	Sevinçten ağlaşırken,
Solın-sobırın ugujat.	Sesleri yankılandı.
Tuštaju cılı ödördö,	Karşılaşmaları sıcak geçerken,
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cañarçını baraak dep	16890 Cañarçı'ya gidelim deyip
Örgöözine kıştır.	Sarayına çağırdı.
Attarına mingilep	Atlarına binip
Ak örgööniñ içip döön	Ak sarayın içine
Eçijip olor kirdiler.	Peşpeşe girdiler.
Cer-Kindigi Enezi	16895 Cer-Kindigi Enezi
Tülküriyle kayanı	Anahtarıyla kayayı
Bektep iybey kanayttı.	Kitledi.
Olor üçü cergelejip,	Onların üçü yetişip
Altın örgöögö cedip kelet.	Altın saraya yetip geldi.
Caraş taştar carkınına	16900 Güzel taşların parlaklığına
Ayga-künge bu tüñey	Aya, güneşe benzer
Carkındı caraş boyı	Aydınlık güzel bedeni

Arjan suular şorkırap agat. Kutsal sular (gibi) şırıldayarak aktı.
Altaydñ altan cüzün, Altay'ın altmış çeşit,
Cer üstiniñ ceten cüzün 16905 Yeryüzünün yetmiş çeşit
Caraş öñdü çeçekteri Güzel çiçeği
Mında onçozi özör cañdu. Hepsi burada açarmış.
Kebis oşkoş calañda Keçe gibi bu yazıda
Kańça cüzün ak bıyanı Türlü çeşit ak malı
Otop cürer cañdu emtir. 16910 Otlayıp yaşarmış.
Edil üñdü kuştarı, Güzel sesli kuşları,
Amırgı üñdü ańdagı Amırgı sesli av hayvanları
Anda baza köp emtir. Orada çoğalmış.
Koy bajınça koñır küük Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Kojo mında edip uçat. 16915 O da birlikte uçtu.
Mını körgön Cañarçı Bunu gören Cañarçı
Ozogızın eske alıp, Eskileri hatırlayıp,
Adınañ tükken boyınça, Atında otururken,
Bazıp bolboy tura kalat. Basıp ilerledi.
Eki ceeni ebire bazıp, 16920 İki yeğeni etrafına gelip,
Ermek suraza, unçukpayt. Bir şeyler sordu, ses vermedi.
Oorıy berdeer emeş pe? - dep, Hasta mısın? -diye,
Olor ekü caynap surayt. O ikisi sordular.
Emeş amırap köröyin dep, Biraz dinleneyim deyip,
Cañarçı taktaga oturat. 16925 Cañarçı tahtaya oturdu.
Nedeñ baştap kuuçındarın Nereden başlayıp konuşacağını
Oñdop bolboy sananat. Düşünüp kederlendi.
Eki ceeni cügürgençe İki yeğeni yürüyerek

Cer-Kindigi Enezi'ne barıp,	Cer-Kindigi Enezi'ne varıp,
Ecem oorigan oşkoş,	16930 Halam hastalanmış gibi,
Ermek aytpay otura berdi - dejet.	Konuşmadan oturdu- dediler.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Mını ukkan boyınça,	Bunu duyar duymaz,
Em-tomın cazap iyet,	İlacını hazırlayıp,
Ak-kayanıñ arçının alıp	16935 Ak-kayanın ardıcını alıp
Calarlu otlo küydürele,	Harlı ateşle yakarak,
Alastap iybey kanayttı.	Kutsadı.
Cañarçı uykudañ oygonot,	Cañarçı uykudan uyandı,
Em-tomlo emdep turat,	İlaçla tedavi oldu,
Ak-Boro amırazın,	16940 Ak-Boro dinlensin,
Eerin alıp agıt dep,	Eyerini alıp bırak diyerek,
Ölbös-Cayarga cakarar.	Ölbös-Cayar'a buyurdu.
Ölbös- Cayar ukkan la cok,	Ölbös-Cayar duyar duymaz,
Ak-Boronıñ eerin alıp	Ak-Boro'nun eyerini alıp
Agıdıp iybey kanayttı.	16945 Serbest bıraktı.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cañarçını cedinip	Cañarçı'ya gidelim deyip
Altın örgöögö kiydirele,	Altın saraya sokarak,
Ak sütteñ amzadıp,	Ak süttten tattırıp,
Aş cakşızıla azırayla,	16950 Lezzetli yemeklerle besleyerek,
Ebeş amırap cat deyle,	Biraz dinlenip yat deyip,
Amır-uyku cogınañ	Yorgunluk, uykusuzluktan
Şıralap kalgan emtiriñ,	Izdırap içinde kalan bedenin,
Emeş amırap alzañ,	Biraz dinlensin,

Ermek-kuuçın biste	16955	Bizim konuşmalarımız
Ereen çok çın bolor deyt.		Yalansız, tamamıyla gerçektir dedi.
Köböñ oringa kömülele,		Pamuk yatağa gömülerek,
Cada berbey kanayttı.		Yattı.
Oygonıp kelip körör bolzo,		Uyanınca gördü ki,
Emeş dep uyuktaganı	16960	Biraz diye uyuduğu
Eki kün ödö bertir.		İki gün olmuş.
As cattım dep bodogonı		Az yattım dediği
Altı kündi ödö bertir.		Altı günü geçmiş.
Aştağan kursağı toyu,		Acıkan karnı doyup,
Arıgan sını sergip kaltır,	16965	Halsiz düşen bedeni dinçleşmiş,
Eki ceen bolgojın,		İki yeğeni ise,
Eki canında oturat.		İki yanında oturdu.
Cañarçı örö turala		Cañarçı yerinden kalkarak
Arı-beri bazıp,		Sağa-sola sendeleyip,
Çığıp, kerilip iyele,	16970	Çıkıp, gerilerek,
Arjan kutuk suubıla		Kutsal su ile
Bajın-közin cununat.		Başını, gözünü yıkadı.
Kümüş-Tana bolgojın		Kümüş-Tana ise
Kün keberlü taktaga		Gün şekilli tahtaya
Alama-şikir aş çoğot.	16975	Lezzetli yemekler koydu.
Ölbös-Cayar ceeni		Ölbös-Cayar yeğeni
Ecezin ekeli oturguzıp,		Halasını alıp oturtup,
Aş cüzünile bu kündüleyt.		Türlü yemeklerle ağırlıyor.
Ajanıp toygon soñında		Yemek yiyip doyduktan sonra,
Cer-Kindigi Enezi aydat:	16980	Cer-Kindigi Enezi söyledi:

"Ne kerektü kelgeniñdi	"Ne için geldiğini
Tökpöy-çaçpay ayt", - deyt.	Döküp-saçmadan anlat", -dedi.
Cañarçı onçoızın eske alıp,	Cañarçı hepsini hatırlayıp,
Tökpöy-çaçpay kuuçındap beret.	Döküp-saçmadan anlattı.
"Kalka-kaannıñ uulı Çagat 16985	"Kalka-kaan'ın oğlu Çagat
Üç Kurbustannañ cayalarda,	Üç Kurbustan tarafından yaratıldığında,
Kümüş-Tana bu ceeniñle	Kümüş-Tana yeğeniyle
Kirbigi birge açılğan,	Kirpiği birlikte açılmış,
Kindigi birge taykılğan,	Göbeği birlikte kesilmiş,
Odı birge kamılğan. 16990	Ateşi bir harlanmış.
Orını cañıs töjölğön,	Yatağı bir döşenmiş,
Salımı cañıs baldar edi,	Kaderi bir çocuklardı,
Men kanayıp sespegem,	Ben nasıl sezmedim,
At cakşızı çabdar	Atın iyisi çabdar
Eezi cok artpaytan. 16995	Sahipsiz kalmayacak.
Er cakşızı Çagat	Erin iyisi Çagat
Ceñ castanıp ölböytön" - deyt. Yenine yığılıp ölmeyecek"-dedi.	
Ak örgöödöñ ıgala,	Ak saraydan çıkarak
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Koy bajınça koñır küükti 17000	Koyun başı kadar kara guguk kuşunu
Kel dep kıygırıp aydat:	Gel diye bağırdı:
"Cañarçınıñ curtına	"Cañarçı'nın yurduna
Türgen-tükey bar - deyt. -	Çabucak git- dedi.
Küreñeş baatırğa tuştayla,	Küreñeş bahadıra
Meneñ ezen ayt, - deyt. - 17005	Benden selam söyle, -diye söyledi.
Enezi mında de.	Anası burda de.

Korkıp çoçıy berbezin.		Korkup, endişelenmesin.
At cakşızı çabdar at		Atın iyisi çabdar at
Eezi cok artarga cat.		Sahipsiz kaldı.
Er cakçızı Çagat-baatır	17010	Erin iyisi Çagat-bahadır
Kara-Şulmus ogınañ		Kara-Şulmus'un okundan
Ölüp bolboy sıralap cat.		Ölmedi, yaralı yatıyor.
Onı emdep alarga		Onu tedavi edip almak üzere
Eki mürküt boluşka kelzin,		İki kartal yardıma gelsin,
Meni cakıgan dep ayt" - deyle,	17015	Bana böyle buyurdu de -diyerek,
Ak kayanıñ ejigin		Ak kayanın eşiğine
Barıp boyı açıp beret.		Varıp kendisi açtı.
Koy bajınça koñır küük		Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Kıstay-Mergen curtın köstöp		Kıstay-Mergen'in yurdunu gözetleyerek
Uça berbey kanayttı.	17020	Uçtu.
Onoñ arı olor üçü		Ondan sonra üçü
Ozogızın oygortıp,		Öncekileri hatırlayıp,
Eskidezin eltertip,		Eskileri yad edip,
Ötkön çaktı kuuçındajıp,		Geçen zamanı konuşup,
Öksöp olor ıylajat.	17025	Hüngür hüngür ağlaştılar.
Kan-Şülüteyle cuulajarda,		Kan-Şülütey savaşıırken,
Mege elçi ne iybeeneer dep,		Bana niye elçi göndermediniz diye,
Cer-Kindigi Enezi aydat:		Cer-Kindigi Enezi söyledi:
"Boyıstıñ küçibis		"Küçüğümüz
Cetkedi le bolordo,	17030	Tehlikedeyken,
Slerdi tüymetpeske sanangam.		Sizi telaşlandırmak istemedim
Ogo sler tarınbagar, ene" - deyt.		Ona kızmayın, ana" -dedi.

"Koomoy ak bolzo,	"Zorlu savaş olursa,
Mege elçi iy" - dep,	Bana elçi gönder" -diye,
Cer-Kindigi Enezi cakarar.	17035 Cer-Kindigi Enezi emretti.
Onoñ arı kuuçındı	Ondan sonraki sohbetin
Onçozın cazap ukpadım.	Tamamını duymadım.
Bir kn erten tura	Bir gün sabahleyin
Tañdaktalıp tañ adarda,	Seher vakti tan ağıardığında,
Tamırlanıp kn ıgarda,	17040 Işıklar saçarak güneş doğıduğunda,
Küreñeř dep caş kaan	Küreñeř adlı genç kağan
Örgzineñ bu ıgıp,	Sarayından ıkıp,
Ak-carıktı acıktap krt.	Ak-dünyayı dikkatlice izledi.
Onoyıp ol turgança,	Öylece dururken,
Ozo caş tujında tuştaşkan	17045 Gençlik zamanında karşılaştığı
Koy bajınça koñır kk	Koyun başı kadar guguk kuşu
Edip, ebire uçup	Etrafında uçup,
Turganın ol krl,	Durduğunu görünce,
Tanıp iybey kanayttı.	Tanıdı.
Kolın ködürip kkle	17050 Kolunu kaldırıp guguk kuşuyla
Ezendejip kel dep,	Esenleşip gel diyerek,
Eki koldop boyına kıırat.	İki eliyle kendine doğıru çağırdı.
Kaan brkın suurarda,	Kağan börkünü çıkarınca,
Koy bajınça koñır kk	Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Ebirip uçup kelele,	17055 Etrafında uçup gelerek,
Küreñeř kaannıñ sol kolına	Küreñeř Kağan'ın sol eline
Oturala, kulagina aydat:	Oturarak, kulağına söyledi:
"Akır, meniñ nökörim,	"Ah benim dostum,

Meni tanıp turuñ ba?" - dep,	Beni tanıdın mı?" -deyip,
Koy bajınça koñır küük	17060 Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Kulagına minıñ aydat.	Kulağına söyledi.
Kaan börkin suurarda,	Kağan börkünü çıkarınca,
Koy bajınça koñır küük	Koyun başında kara guguk kuşu
Ebire uçup kelele,	Çevresinde uçup gelerek,
Sol cardına oturat.	17065 Sol omzuna kondu.
Küreñeş kaan onı sıymap,	Küreñeş kağan onu sıvazlayıp
Calakay ünile surap ugat:	Şefkatli bir sesle sorup dinledi:
"Ne keldiñ, Kudayım?	"Niye geldin, tanrım?
Neni sestiñ, neni bildiñ?	Neyi sezdin, neyi bildin?
Tökpöy-çaçpay onçozın	17070 Döküp-saçmadan hepsini
Aydıp ber" - dep, caynap surayt.	Anlat" - diye, yalvardı.
Ene-adazın sananıp,	Anasını, babasını düşünürken,
Eki köstön çaş agat.	İki gözünden yaş akıyor.
Koy bajınça altın küükti	Koyun başı kadar kara guguk kuşunu
Bajınañ beri bu sıymap	17075 Başından sıvazlayıp
Aydar sösti sakıy berdi.	Söyleyeceklerini bekledi.
Koy bajınça altın küükti	Koyun başında kara guguk kuşu
Kulagına araay aydat:	Kulağına yavaşça söyledi:
"Cer-Kindigi enem, - deyt, -	"Cer-Kindigi enem, - dedi,
Elçi edip meni	17080 Elçi edip beni
Sege iygen bu edi.	Sana göndermişti.
Cuuga bargan ok	Savaşa giden ok
Öştüdeñ caltanbas,	Düşmandan korkmaz,
Aybıga kelgen calçı	Emir üzerine gelen ırgat

Kaannañ korkıbas.	17085	Kağandan korkmaz.
Koomoy-caman sananba,		Kötü şey düşünme,
Kelgen keregim katu - deyt. -		Gelme sebebimle ilgili -dedi.
At cakşızı koñır at		Atın iyisi koñur at
Eezi cokko artıp cat.		Sahipsiz yatıyor.
Er cakşızı baatır Çagat	17090	Erin iyisi bahadır Çagat
Salımı cok kıynalıp cat.		Talihsiz, ızdırap içinde yatıyor.
Ogo boluş cetirerge		Ona yardım götürmeye
Seni minayda suragan.		Sana geldim.
Eki kara mürkütterdi		İki kara kartalı
Turguza la izzin degen.	17095	Hemen göndersin dedi.
Çagat-baatırdıñ tının		Çagat bahadırın dış canını
İltam körüp alar kerek.		Hızla bulup almak gerek.
Cuu-çak bolzo,		Savaş çıkarsa,
Elçi izzin dep cakıgan".		Elçi göndersin diye uyarmış".
Mını ukkan Küreñeş kaan	17100	Bunu duyan Küreñeş kağan
Eki mürküdin kıygırat.		İki kartalına bağırđı.
"Cer-Kindigi enem		"Cer-Kindigi enem
Sler eküdi turguza la		Sizin ikinizi de hemen
Kelzin dep cakıgan, - deyt. -		Gelsinler diye buyurdu, -dedi.
Ogo cedip barzagar,	17105	Ona gidersen,
Enem ondo bolor" - dep,		Anam orada olacak" -diye,
Kaan cartap cakıdı.		Kağan açıkça emretti.
Kalğançıda Küreñeş		Sonunda Küreñeş
Koy bajınça altın küükti		Koyun başı kadar kara guguk kuşunu
Alakanla bajın sıymap,	17110	Avuç içiyle başını sıvazlayıp,

Amır-cakşı cet dep,	Sağ salim git deyip,
Alkış-bıyan söstör aydıp,	Dualı sözler söyleyip,
Eki kara mürkütterile	İki kara kartalıyla,
Ezendejip üydejet.	Esenleşip vedalaştılar.
Eki kara mürküt le	17115 İki kara kartalla
Koy bajınça altın küükti	Koyun başı kadar kara guguk kuşunu
Eki ak örgöni	İki ak sarayın
Ebire uçup bajırالا,	Etrafında uçup bağrışarak,
Ak ayaska ködürilip,	Ak aydınlığa yükselip,
Ak buluttar ortozınça,	17120 Ak bulutların ortasında,
Kök ayaska kömülip,	Gök aydınlığa gömülüp
Ada bolgon ol tayganı	Ata olan taygayı
Olor köstöp uça beret.	İzleyerek uçtular.
Bir kün erten tura	Bir gün sabahleyin
Cer-Kindigi Enezi,	17125 Cer-Kindigi Enezi,
Cañarçı ceenibile	Cañarçı yeğeni ile
Keler öydi eltertip,	Geçen zamanı yad edip,
Eek-caak cartınça	Ağız ağıza
Ermek-kuuçın olor baştayt.	Sohbet, muhabbete başladılar.
Kuuçın bojoy bererde,	17130 Sohbet bittiğinde,
Altın örgöö küñürey beret,	Altın saray merak uyandırdı,
Bu ne atazı dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Cardak ünile Cañarçı	Gür sesle Cañarçı
Cer-Kindigi Enezi'neñ surayt.	Cer-Kindigi Enezi'nden sordu.
Cer-Kindigi Enezi aydat:	17135 Cer-Kindigi Enezi şöyle söyledi:
"Koy bajınça koñır küük	"Koyun başı kadar kara guguk kuşu

Eki kara mürkütle   İki kara kartalla
Cedip kelgen emtiri - deyt. -   Gidip gelmiş- dedi.
Sler ekü mında oturıgar,   Siz ikiniz burada oturun,
Men cañıskan barayın" - deyt. 17140 Ben yalnız gideyim"- diye söyledi.
Küreñ teke eerlü   Küreñ teke eyerli
Cedip kelgen bu mında   Gitmiş, burada
Ak örgöönüñ ejiginde   Ak sarayın eşiğinde
Sakıp mında bu turat.   Bekleyip durdu.
Kaalga ejigi kayra açık,   17145 İki kanatlı kapı sonuna kadar açık,
Cer-Kindigi bu Enezi   Cer-Kindigi Enezi
Küreñ tekezine minele   Kahverengi tekesine binerek
Eles edip cüre beret.   Uzaklaşıp gitti.
Cañarçı köörkiy ençikpey   Cañarçı canım tedirgin
Enezi'niñ kiynineñ bu barat. 17150 Anasından sonra vardı.
Ak kayaga cetkelekte,   Ak kayaya yetmeden,
Cer-Kindigi Enezi   Cer-Kindigi Enezi
Eki kara mürküt le   İki kara kartalla
Koy bajınça koñır küük   Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Olorbıla bu kojo   17155 Onlarla birlikte
Udura cedip kelbey kayttı.   Karşıdan geliyordu.
Altın örgöögö olor kiret,   Altın saraya girdi,
Cer-Kindigi Enezi   Cer-Kindigi Enezi
Ak-köböñ alıp çıgat.   Ak pamuk alıp çıktı.
Eki mürküt aldına   17160 İki kartalın önüne
Azırantı kuştıy otura beret.   Besleme kuş gibi oturdu.
Eki mürküttiñ kanat tözin   İki kartalın kanadının dibini

Ak köbönlö oroylo,	Ak pamukla sararak,
Kırpat mandık torkolo	Dikilmiş desenli ipekle
Ekilezin kurkun tözineñ	17165 İkisinin kanat kemiklerini dibinden
Çeçilbes edip buulap iyet.	Sağlamca bağladı.
"Emdi bis onçobıs	"Şimdi biz hepimiz
Ak ay kayadañ çıgaak - deyt.	Ak ay kayadan çikalım -dedi.
Cer Enezi emdi bu	Cer Enezi şimdi
Aydıp turbay kanayttı.	17170 Şöyle söyledi.
Üç Kurbustan Kudayım	Tanrım Üç Kurbustan
Cayap salgan salımı,	Yaratmış kaderi,
Onoñ çıgar argam cok.	Ondan çıkmak mümkün değil.
Aytkan sözimdi çıgar - deyt. -	Söylediklerimi yerine getir -dedi.
Ölbös-Cayar mında	17175 Ölbös-Cayar burada
Altın örgöñi korızın.	Altın sarayı korusun.
Ay keberlü tülküürlerimdi	Ay şekilli anahtarlarımı
Men ogo bereyin - deyt.	Ben ona vereyim - dedi.
Ak kayadañ çıgıp kelet. -	Ak kayadan çıkıp geldi.
Meni eki mürkütter	17180 Beni iki kartal
Baybarak kaanniñ curtına	Baybarak kağanın yurduna
Cetirip salzın bu - deyt. -	Getirsin -dedi.
Er cakşızı Çagatka	Er iyisi Çagat'a
Bolujımdı cetireyin.	Yardıımı götüreyim.
Sen, Cañarçı, balam,	17185 Sen Cañarçı yavrum
Kümüş-Tana ceeniñle	Kümüş-Tana yeğeninle
Meniñ teke adımla kojo	Benim teke atımla beraber
Baybaraktıñ örgöözine	Baybarak'ın sarayına

Tündü-tüştü uyku çok	Gece-gündüz uyumadan
Türgen-tükey cediger,	17190 Çabucak gidin,
Salımı çok Çagatka	Talihsiz Çagat'a
Men bolujım cetireyin" -	Ben yardım getireyim" -
Onoyıp aytkan boyunça	Böylece
Ak kayadañ çıgaak dep	Ak kayadan çikalım diye
Aydıp iybey kanayttı.	17195 Söyledi.
Ak kayadañ olor çıgat	Onlar ak kayadan çıktı,
Ak kayanın tülküürin	Ak kayanın anahtarını
Ölbös-Cayarga tuda beret,	Ölbös-Cayar'a uzattı,
Boyı kabayga oturıp,	Kendisi beşiğe oturup,
Uçıgar dep cakarar.	17200 Uçun diye buyurdu.
Cañarçı la Kümüş-Tana	Cañarçı ile Kümüş-Tana
Tündü-tüştü uyuktabay	Gece gündüz uyumadan
Baybarak kaannıñ curtına	Baybarak kağan'ın yurduna
Cediger dep cakarar.	Gelin diye emretti.
Onoñ arı eki mürküt	17205 Daha sonra iki kartal
Ak ayaska alıp çıgat.	Ak aydınlığa çıktı.
Kök ayaska kömülüp,	Gök ayaza gömülüp
Baybarak kaannıñ curtın köstöp	Baybarak kağanın yurdunu gözleyerek
Uça berbey kanayttı.	Uçuyordu.
Onoñ arı Cañarçı	17210 Ondan sonra Cañarçı
Kümüş-Tana ceenibile	Kümüş-Tana yeğeni ile
Baybaraktıñ curtın köstöp	Baybarak'ın yurdunu izleyerek
Tün kürejin uykuızı çok,	Gece girdiğinde uyumadan
Tüş bolgojin amırı çok	Gündüz olduğunda dinlenmeden

Tündü-tüstü barıp cadat.	17215 Gece-gündüz ilerledi.
Baza bir erten tura	Yine bir sabah
Taňdaktalıp taň adat.	Tan ağardığında,
Küreelenip kün çıgarda,	Kürelenip güneş çıktığında
Baybarak dep bu kaannıñ	Baybarak adlı bu kağanın
Ezer-sezer eki iydi	17220 Sezici iki köpeği
Küñküldede üre beret.	Gürülder gibi havladı.
Emdi çıgıp körör bolzo,	Şimdi çıkıp gördü ki,
Eki kara mürkütter le	İki kara kartalla
Koy bajınça koñır küük	Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Ebire uçup turbay kayttı.	17225 Etrafında uçuyordu.
Bu ne atazı dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Baybarak dep kaan kiji	Baybarak adlı kağan kişi
Ok-saadagin bu emdi	Ok-mızrağıyla şimdi
Sooro-maara tudup cüret.	Hedef alarak yürüdü.
Mını körgön Çagat-Baatır	17230 Bunu gören Çagat-Bahadır
"Atpagar, adayım!" - dep	"Vurmayın adayım ²⁸ !" -deyip
Caynap, ıylap cada beret.	Yalvarıp, ağlayarak yattı.
Mını ukkan Baybarak	Bunu duyan Baybarak
Ok-saadagin tuura çaçat.	Ok, mızrağını çekti.
Eki kara mürkütter,	17235 İki kara kartal,
Koy bajınça koñır küük	Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Ak örgöni bolgojın	Ak sarayı ise
Altı aylanıp uçup kelet.	Altı kez dolaşarak uçtu.

²⁸ aday: Altay Türkçesinde erkekler için kullanılan saygı ifade eden hitap sözü. Metinde çoğunlukla Erlik'e hitaben kullanılan bu ifade, korkuyla karışık bir saygı anlamı içerir.

Kıstay-Mergen tanıyla,	Kıstay-Mergen tanıyarak,
Ama-tomo sığırip,	17240 Öteye, beriye ıslık çalıp,
Açu-koron kıygırat.	Acı çığlıklar attı.
Beleñir ak kabayı	Hazırlanan ak beşiği
Ayga-künge caltırıy.	Aya, güneşe karşı parıldadı.
Araayınañ cabızap	Yavaşça eğilip
Ak örgöñiñ ejigine	17245 Ak sarayının kapısına
Kelip mında oturat.	Gelip burada oturdu.
Kıstay-Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Cer-Kindigi Enezin tanıp,	Cer-Kindigi Enezi'ni tanıyıp,
Tize ceñil çögödöp,	Hafıfçe diz çöküp,
Tili ceñil bıyan aydıp	17250 Tatlı dille teşekkür edip,
Adazıla bu kojo	Babasıyla birlikte
Börkin suurıp bajırat.	Börkünü çıkarıp
Altan altı alıptarı,	Altmış altı alpı,
Ceten ceti kezerleri	Yetmiş yedi cesuru
Koştıoy turup bajırat.	17255 Koşarak gelip saygıyla eğildi.
Albatızı cuulıp kelgen	Halkı toplanıp gelmiş
Kös taykılar beleñir kabaydı	Göz kamaştırın beşiği
Onçozi körüp, kaykajıp,	Hepsi görüp, şaşırap
Cerge caba mürgüp bajırat.	Yere doğru saygıyla baş eğdi.
Cer-Kindigi Enezi	17260 Cer-Kindigi Enezi
Örö turgan boyınça	Yerinden kalkınca
Ondogı cuulgan uluska	Orada toplanan halka
Alkış-bıyandu söstör aydıp,	Dualı sözler söyleyip,
Ezen-amırın ugujat.	Esenlik-huzur dilediler.

Baybarak kaan la Kıstay-Mergen 17265 Baybarak kağanla Kıstay-Mergen

Cayıp salgan şirdekterle	Serilen şirdeklerde
Cer-Kindigi Enezin koltıktap	Cer-Kindigi Enezi'ni kucaklayıp
Ak örgöögö kiydiret.	Ak saraya soktu.
Ooru catkan Çagat-baatırdı	Hasta yatan Çagat bahadırı
Ak kayanın arçınıla	17270 Ak kayanın ardıcıyla
Alastap iygen boyunça,	Kutsayınca,
Altın saptu toñırakla	Altın saplı bıçakla
Şırkaların şılıy kezip,	Yaralarını kesip,
Altaydın altan emile	Altay'ın altmış (çeşit) ilacıyla
Emdep, cunup bu iyet.	17275 Tedavi edip, yıkadı.
Cerdiñ ceten cüzün emi dep	Yerin yetmiş çeşit ilacı deyip
Caba salıp tañıp iyet.	Bastırıp sardı.
Tındu suudañ içirele,	Tesirli sudan içirerek,
Tań atkança uyukta", - deyt.	Tan atana kadar uyu", -dedi.
Çagat-baatır köstön köskö	17280 Çagat bahadırın gözü
Uyuktay berbey kanayttı.	Uykuya daldı.
Ak örgööni ebire	Ak sarayın etrafında
Albatı-conı cuulıp kalgan,	Halk-tebaa toplanmış
Attar tınıjı kuu tuman,	Atların nefesi ak duman,
Albatı cüzi kızıl ört	17285 Halkın yüzü kızıl ateş
Solun ayılçını ukkulap,	Yabancı misafiri dinleyip,
Sonırkajıp cuulıştır.	Şaşırarak kalabalıklaştılar.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Çagat-baatırbıla	Çagat bahadır ile
Başka kıpta kondılar.	17290 Başka odada kaldılar.

Albatı-conı bolgojın		Halk-tebaa ise
Ak örgöönı ebire		Ak saray etrafında
Bayram-cırgal bu baştap,		Bayram, kutlama başlatıp,
Cırgay bergen emtiri.		Eğleniyormuş.
Tañdaktalıp tañ adat.	17295	Seher vakti tan attı.
Taltar degen kuş edet.		Bıldırcın adlı kuş öttü.
Küreelenip kün çıgat,		Kürelenip gün çıktı,
Küük degen kuş edet.		Guguk kuşu öttü.
Albatı-con oygonordo,		Halk-tebaa uyandığında
Cer-Kindigi Enezi	17300	Cer-Kindigi Enezi
İyt edineñ kezele,		Köpek etinden keserek
Şırkazına salala,		Yarasına koyup,
Ak torkolo köktöp iyet.		Ak pamukla sardı.
Ak arçuulın alala,		Ak örtüyü alarak,
Arı-beri üstine cañırda,	17305	Sağa, sola sallayınca,
Çagat-baatırdıñ edi-kanı		Çagat bahadırın eti, iliği
Tolu бүtkül bolo beret.		Doldu.
On kongon kiyninde		On günün sonunda
Eskidegizineñ eki eki artık,		Eskisinin iki katı,
Ozogızınañ on artık	17310	Öncekinin on katı
Bolup cazıla berbey kayttı.		Olup iyileşti.
Örö turgan boyınça,		Yerinden kalkınca,
Kep-kiymin kiyele,		Giysilerini giyerek,
Cer-Kindigi Enezi'niñ		Cer-Kindigi Enezi'nin
But aldına bu bolzo,	17315	Ayağının dibine,
Tizelenip oturala,		Çöküp oturarak,

Cerge caba eñçeyip, Yere doğru saygıyla baş eğdi.
Caynap, bajırıp aydat: Yalvarıp, eğilerek konuştu:
"Ölgön boyımdı tirstiger, "Ölen bedenimi dirilttiniz,
Öçkön odımdı kamıstıgar. 17320 Sönen ateşimi harladınız.
Ürgülcige undıbazım - dep, - Ebediyen unutmayacağım - deyip,
Alkış-bıyan söstör aydat. Dualar etti.
Süüngenine süre aktap, - Sevincini sürdürerek,
Sler meniñ Kudayım, Siz benim tanrım
Meniñ enem" - dep, 17325 Benim anam" -diye,
Katap-katap bajırat. Defalaraca eğildi.
Andağı cuulgan albatı Orada toplanan halk
Onçozi kojo bajırat. Hepsi birlikte eğildi.
Cer-Kindigi Enezi Cer-Kindigi Enezi
Çagat-baatırdıñ emdi 17330 Çagat bahadırın şimdi
Sol budınıñ Sol ayağının
Çoy tamandu ödüginiñ Dökme demir tabanlı çizmesinin
Çoy tamanın kodorot. Dökme demir tabanını çıkardı.
Altın saptu toñraktı Altın saplı bıçağı
Çagat-baatırdıñ cüregine 17335 Çagat-bahadır'ın yüreğine
Caba tudup iyele, Bastırınca,
Çoy tamandu ödüktiñ Dökme demir tabanlı ayakkabının
Çonçoyına eptey tudup, Yamasını hünerlice tutup
Çoy taman cik cok edip Dökme demir tabanı dikişi görünmeden
Capşırala, cakıp aydat: 17340 Yapıştırarak, söyledi:
"Seniñ tınıñ bu bolor - deyt. - "Senin canın bu olacak -dedi.
Ölgön baatır tındangan, Ölen bahadır canlanmış,

Toy-cırgaldı togus cılga	Toy, eğlenceyi dokuz yıl boyunca
Baştagar!" - dep, kaan kiji	Sürdürün!" -diyip, kağan kişi
Baybarak cakarı beret.	17345 Baybarak buyurdu.
Bura bolgon caldulardı	Yeleli erkek develer
Büktey cıgıp soygılayt,	Bükerek yüzüldü,
Bulut bolgon kazılulardı	Bulut gibi yağlı olanları
Baza kojo soygılayt,	Yine birlikte yüzüldü,
Taygaga tüñey et kaynatat,	17350 Taygaya eş et kaynatıldı
Talayga tüñey arakı temdey,	Denize eş içki yığıp,
Toy-cırgaldı baştagar dep,	Toy, kutlamayı başlatın diye,
Kıstay Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Albatıga car edet.	Halka yarlık verdi.
Cañarçı la Kümüş-Tana	17355 Cañarçı ile Kümüş-Tana
Kün öksöördö, on konup	Günleri ardı ardına geçirip, on günün sonunda
Cedip kelbey kanayttı.	Yetip geldi.
Kıstay-Mergen albatızıla	Kıstay-Mergen halkıyla
Udura barıp utkıgılayt,	Karşıdan gelip selamlaştılar,
Cañarçı la Kümüş-Tananıñ carajın	17360 Cañarçı ile Kümüş-Tana'nın güzelliğini
Attu ulus tujüp köröt,	Atlı halk inerek izledi,
Coyu ulus cadıp köröt.	Yayan halk yatarak izledi.
Çagat-baatır ol eküni	Çagat-bahadır o ikisini
Elip-selip okşop iyet.	Şefkatle öptü.
Cer-Kindigi Enezi	17365 Cer-Kindigi Enezi
Ondogı congo cartap aydat.	Oradaki halka açıkça söyledi.
"Çagat-baatır la	"Çagat-bahadır ile
Kümüş-Tananıñ	Kümüş-Tana'nın

Kirbigi birge açılğan,		Kirpiği bir açılmış,	
Kindigi birge taykılğan,	17370	Göbeği bir kesilmiş,	
Odı bolzo birge küyer,		Ateşi ise bir yanmış,	
Orını cañıs töjölör.		Yatağı bir döşenmiş.	
Altayaarga canala,		Yurdunuza dönerek,	
Bu eki balaga		Bu iki çocuğa	
Carlu toy ediger.	17375	Büyük toy yapın.	
Men barıp bolbozım", - dep,		Ben geleceğim", -deyip	
Kıstay-Mergen le Cañarçıga		Kıstay-Mergen'le Cañarçı'ya	
Cazap cartap bu aydat.		Böylece söyledi.	
Mal başçızı ıyık caldu		Mal başçısı yeledi ıyık	
Küreñ aygırdı ekelzin dep	17380	Kahverengi aygırı getirsın diye	
Kıstay-Mergendi cakarar.		Kıstay-Mergen'e buyurdu.	
Kıstay-Mergen baatırlarıla		Kıstay-Mergen bahadırlarıyla	
Mal başçızı küreñ aygırdı		Mal başçısı kahverengi aygırı	
Türgen tudup ekelet.		Hemen tutup getirdi.	
Cer-Kindigi Enezi	17385	Cer-Kindigi Enezi	
Ak kayanıñ arçınıla		Ak kayanın ardıcıyla	
Küreñ aygırdı alastap iydi.		Kahverengi aygırı kutsadı.	
"Kümüş-Tana, balam, - deyt,		"Kümüş-Tana, yavrum, -dedi,	
Tınıñ cañıs adıñ bolor,		Canın, biricik atın olacak,	
Kandu cuuda kanadıñ,	17390	Kanlı savaşta kanadın,	
Karañuyda nököriñ,		Karanlıkta dostun,	
Ölöp kalzañ, koylogoñ bolor" - dep,		Ölsen koyundaşın olacak- deyip,	
Cakarıp, aytkan boyınça,		Buyurup, söyleyince,	
Ak beleñir kabayınıñ içineñ		Ak beşiğin içinden	

Altın-möñün sürlü	17395	Altın-gümüş işlemeli
Mañdik torkolo çümdegen		İpek, pamuk kumaşla hazırlanmış
Kelin kijiniñ eerin		Gelin kişinin eyerini
Alıp beret eerte dep.		Verip eyerle dedi.
Kıstay-Mergen baatır		Kıstay-Mergen bahadır
Altın möñün sürlü	17400	Altın-gümüş işlemeli
Çümdep salgan eerile		Ustaca yapılmış eyeriyle
Eertep iybey kanayttı.		Eyerledi.
Cer-Kindigi Enezi aydat:		Cer-Kindigi Enezi söyledi:
"Temir-Çookır akañın adın		"Ağabeyinin atı Temir-Çookır'ın
Eerin albay agıt - deyt.	17405	Eyerini serbest bırak-dedi.
Ölbös-Cayar karındajıñ		Ölbös-Cayar kardeşin
Tudup alar onı" - deyt.		Onu tutup alacak"-diye söyledi.
Ceten kulaş cedektü		Yetmiş kulaç dizginli
Temir-Çookır ercineni		Kıymetli Temir-Çookır'ı
Tiskin-cedegin türele,	17410	Dizginini dürerek,
Kıstay-Mergen baatırım		Kıstay-Mergen bahadırım
Agıdıp iybey bu kanayttı.		Serbest bıraktı.
Temir-Çookır ercinezi		Kıymetlisi Temir-Çookır
Cal kuyrugın caya tudup,		Yelesini, kuyruğunu sallayıp,
Ak taygalı Altayın köstöp	17415	Ak taygalı yurdunu izleyerek
Cana berbey bu kanayttı.		Dönüyordu.
Bu Altayda albatı		Bu yurtta halk
Cer-Kindigi Enezin maktap		Cer-Kindigi Enezi'ni övüp
Ceten cüzün bolgojın,		Yetmiş çeşit
Aydarı cok cırgap cadat.	17420	Büyük eğlenceyle kutladı.

Eki mürkütti kelzin dep   İki kartalı gelsin diye
Cer-Kindigi Enezi cakarar.   Cer-Kindigi Enezi buyurdu.
Eki mürküt uçup kelip,   İki kartal uçup gelerek,
Ak beleñir kabaydın   Ak beşiğin
Eki canına otura beret.   17425 İki yanına kondu.
Eki mürküttiñ kurkun tözin   İki kartalın kanat kemiklerinin dibini
Ak köböñlö boyı orop,   Ak pamukla sarıp,
Ak torkolo eki canınañ   Ak ipekle iki yanından
Eptep cazap buulap iyet.   Ustalıkla bağladı.
Caraş kabayına oturala,   17430 Güzel beşiğine oturarak,
Kolın cañıp ezendejerde,   Elini sallayıp esenleştiklerinde,
Eki mürküt talbınıp,   İki kartal (kanat) çırpınıp,
Ak ayaska ködürilet.   Ak aydınlığa girdi.
Albatı-con kıygırıp,   Halk-tebaa bağrışıp,
Alkış-bıyan söstör aydıp,   17435 Dualı sözler söyleyip,
Cer-Kindigi Enezin   Cer-Kindigi Enezi'ni
Üydeyip mında artkılayt.   Uğurlayıp geride kaldılar.
Eki mürküt bu emdi   İki kartal şimdi
Ak ayaska kömülüp,   Ak aydınlığa gömülüp
Ak taygalı Altayın köstöp   17440 Ak taygalı yurdu izleyip
Köndüre uça berbey bu kayttı.   Önünden uçuyordu.
Oyın-cırgal olur körüp   Oyun, eğlenceyi izlerken
On kün ödö berdi.   On gün geçti.
Kıstay-Mergen le Çagat-baatır   Kıstay-Mergen'le Çagat bahadır
Altın üygen ala koyıp,   17445 Altın dizgin alıp,
Ak örgöödöñ olur çıgat.   Ak saraydan çıktılar.

Ayga-künge cañıy tudup,	Aya, güneşe karşı sallayıp,
At çakıga sogup iyet.	At direğine bağladı.
Tört tüney ercine attar	Dört benzer kıymetli at
Töñ cerdi bu tömön	17450 Tepeliğin aşağısına
Caş ölöñdi caya baspay	Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñin kömö baspay,	Yeşil otu toprağa gömmeden,
Könü corgo celip kelet.	Doğruca geldi.
Kabırgazı kajat ajıra,	17455 Kaburgası dik yamaç kıyısı,
Omırtkızı oydik cok	Omurgası oyuksuz,
Semirgilep bu kaltır.	Semirip kalmış.
Eki baatır emdi mında	İki bahadır şimdi burada
Tört attardı bolgojn,	Dört atı
Ebire bazıp eertep iyet.	17460 Çevreleyip eyerledi.
Ene-adazıla ezendejip,	Ana-babasıyla esenleşip
Canarga olor tergenet,	Dönmek üzere yola çıktılar,
Ada-Enezi ol törtünü	Atası, anası o dördü
Alıptarıla bu kojo	Alplarıyla birlikte
Üydejip colgo atanat.	17465 Vedalaşıp yola koyuldular.
Artaş cerge çıgala,	Yük yerine çıkararak,
Attarınañ olor tüjüp,	Atlarından inip,
Calarlu odu küydüret.	Harlı ateş yaktılar.
Kolgo tutsa koyt eder	Koyabildiğince
Kızıl tajuurdañ arakını	17470 Kızıl mataradan içkiyi
Baybarak kaan urup baştayt.	Baybarak kağan doldurdu.
Kara tajuurdañ arakını	Kara mataradan içkiyi

Kıstay-Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Kün ebire tuuramdayt.	Güneşin etrafında uzaklaştı.
Altın çööçöy aylanıp,	17475 Altın kadeh dönüp,
Alıptar kolında caltırayt:	Alpların elinde parıldadı:
Kızıl çööçöy kolgo oynop,	Kızıl kadeh elde oynayıp,
Kalık-condı aylanat.	Halk-tebaayı
Ada-Enezi baldarı maktap	Atası, anası çocuklarını övüp,
Altan cüzün kojoñ çümdeyt.	17480 Altmış çeşit şarkı söyledi.
Ene-adazın erkeledip,	Anası, atasına şefkat gösterip,
Eki candap sıymap turat.	İki yanağından okşadı.
Kıstay-Mergen abakayıla	Kıstay-Mergen hanımıyla
Enezin maktap kojoñdoyt:	Anasını överek şarkı söyledi:
"Elik balazın telçitken	17485 "Keçi yavrusunun adım attığı Alkış
Eki kıptu taş kabay.	İki katmanlı taş beşik.
Eldi-condı cırgatkan	Halk-tebaayı keyiflendiren
Ene-adanıñ kol kabay.	Ana-babanın eli beşik.
Añ balazın telçitken	Geyik yavrusunun çıktığı
Altı kıptu taş kabay.	17490 Altı katmanlı taş beşik.
Albatı-condı cırgatkan	Halk-tebaayı keyiflendiren
Ada-eneniñ kol kabay.	Ata, ananın kolu beşik.
Argımaqtıñ balazı	Cins atın yavrusu
Arıbazın cajına.	Zayıflamasın ömür boyu.
Azırap salgan adabıs	17495 Büyüten atamız
Artabazın cajına.	Yaralanmasın ömür boyu.
Ercineniñ balazı	Kıymetlinin yavrusu
Erelbezin cajına,	Güç kaybetmesin ömür boyu,

Emizip salgan eneyibis	Emziren anamız
Ezen cürzin cajına.	17500 Esenlikle yaşasın ömür boyu.
Altayıska canala	Yurdumuza dönerek,
Baldarıska tuštaaris.	Yavrularımızla kavuşacağız.
Amır cakşı catsabıs,	Huzurlu yaşarsak,
Aylanıp kelip tuštaaris.	Dönüp gelip görüşürüz.
Ene Altayga canala	17505 Ana yurda dönerek
Eki balaastı köröris.	İki yavrumuzu görürüz.
Ezen-amır catsabıs,	Esen yaşarsak,
Ebirip kelip tuštaaris".	Dolaşıp gelip buluşuruz".
Albatıbıñ kojoñına	Halkın şarkısıyla
Altay-Kañay cañılanat.	17510 Altay yeri yankılandı.
Eldiñ-connıñ kojoñına	Halk-tebaanın şarkısına
Emil agaş şuulajat.	Kuru ağaçlar gürüldedi.
Uyalu kuştar uyazın taştap,	Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Ulustıñ kojoñın tıñdap ugat.	Halkın şarkısını durup dinledi.
Balalu añdar balazın taştap,	17515 Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp,
Baza mında kojoñ ugat.	Yine şarkıyı dinledi.
Edil kuştar baza mında	Güzel sesli kuşlar da burada
Ün seribey edip turat.	Durmadan öttü.
Amırgı ündü añdar anda	Amırgı sesli hayvanlar orada
Ün seribey etkileyt.	17520 Durmadan ötüştüler.
Onoñ arı cırgaldı	Ondan sonraki eğlenceyi
Onçoızın aydar arga cok.	Anlatacak söz yok.
Ene-adazın kabra tudup,	Anasını, atasını kavrayıp,
Uulı, keldi okşop iyet.	Oğlu, gelini öptü.

Attarına olor minip,	17525	Atlarına binip,
Alıptar la olor törtü,		Alplarla dördü,
El-töröön lö olor törtü		Halk, akraba ile o dördü
Eki koldoñ ezendejet.		İki elle vedalaştılar.
Ayrıljıjar tujında		Ayrıılma zamanında
Arakıla amzajat.	17530	İçkilerini yudumladılar.
Kıstay-Mergen le Çagat-baatır		Kıstay-Mergen ile Çagat-bahadır
Abakaylarıla bu kojo		Hanımlarıyla birlikte
Cüs kelinder kojoñçılı,		Şarkıcı yüz gelinle,
Cüs ciit ikiliçilü		İkili çalan yüz yiğit
Attıñ oozın bura tartıp,	17535	Atın ağzını çevirip,
Kıygıbıla ezendejip,		Bağrış çağrışla vedalaşıp,
Eles edip celip iyet.		Uzaklaşıp gittiler.
Ada-Enezi alkış aydıp,		Baba, anası dua edip,
Aylı-curtına cangılayt.		Evlerine-yurtlarına döndüler.
Tört attıñ bazıdı	17540	Dört atın adımı
Cañıs attıñ bazındıy.		Tek atın adımı gibi.
Tört baatırdıñ kojoñı		Dört bahadırın şarkısı
Cañıs kijiniñ ünindiy.		Tek kişinin sesi gibi.
Ay sulugın caykay tartıp,		Ay gemini sallayıp,
At mañında barıp cadat.	17545	At, dötrnala gitti.
Kayış kamçı cañıy tudup,		Kayış kamçıyı sallayıp,
Kazaladıp baradat.		Hızla geldi.
Cüs kelinderge,		Yüz geline,
Cüs ciitterge		Yüz yiğite
Kıstay-Mergen cakıp turat:	17550	Kıstay-Mergen buyurdu:

"Üldü miizin men emdi		"Ben şimdi kılıcın ucunu
Cerge süürtep bararım.		Yerde sürükleyerek giderim.
Çike tartatan cerimle		Düzgünce çektiğim çizgiye göre
Tündü-tüştü barıgar.		Gece-gündüz ilerleyin.
Tuura tartkan cerime	17555	Durdurduğum yerde
Konup amırap alıgar" - deyt.		Kalıp dinlenin" -dedi.
Onoñ arı olor törtü		Ondan sonra dördü
Eles edip uça beret.		Gözden kayboldu.
Ezin-kuyun şuulay berdi.		Rüzgâr-fırtına gibi gürledi.
Baday tepken cerlerineñ	17560	Bastıkları yerden yerden
Balkaştı köldör kaynap artat.		Çamurlu göller kaynadı.
Tepken-tepken cerineñ		(Atın) teptiği yerden
Teermendiy taş çaçilat.		Değirmen gibi taş saçıldı.
Caan, caan talaylardı		Derin derin denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	17565	Kuyruk değmeden geçti.
Caan, caan taygalardı		Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.		Toynak değmeden aştı.
Tüş bolgondo, amırı cok,		Gündüz, huzursuz
Tün kirgejin, uykuzı cok,		Gece girdiğinde uykusuz
Tündü-tüştü barıp cadat.	17570	Gece-gündüz gitti.
Elezin koo kojoñ çöyöt.		Ezgili güzel şarkı söyledi.
Elik-sıgın eeçip ugat.		Ceylan, geyik arkasından dinledi,
Amırgılap kojoñ çöyöt,		Amırgı çalıp şarkı söyledi,
Añ-kuştar eeçip ugat.		Avlar, kuşlar peşinden dinledi.
Kış bolgonın olorlor	17575	Kış geldiğini onlar
Cakazı kırutırda bilgileyt.		Yakaları donunca bildiler.

Cay kelgeni bu dep, Yaz gelmiş diye,
Cardı iziirde bilgileyt. Omzu ısınınca anladılar.
Şuurmaktu suular keçet, Akıntılı suları geçti,
Şuurgandu taygalar ajat. 17580 Fırtınalı taygalar aştı.
Ol törtüniñ kojoñına O dördünün şarkısına
Katu cerdeñ kök çıgat, Katı yerden kök çıktı.
Kak agaştan bür tomilat. Kuru ağaçtan yaprak tomurcuklandı.
Baza körüp cürer bolzo, Tekrar bakıyor ki,
Ayañ bajı kajaygan 17585 Derin başı ağarmış
Ak taygazı körünet. Ak taygası göründü.
Ak köbüktü ak talayı Ak köpüklü ak denizi
Tolkulanıp aňdanat. Dalgalanıp sallandı.
Onoñ arı olorlor Daha sonra onlar
Altay curtın bu köstöp 17590 Altay yurdunu izleyerek
Celip iybey kanayttı. Dörtñala gitti.
Bir kün erten tura Bir gün sabah vakti,
Taňdaktalıp tañ adarda, Seher vakti tan ağardığında,
Taltar degen kuş edet. Bıldırcın öttü.
Küreelenip kün çıgarda, 17595 Kürelenip güneş çıktığında,
Küüle degen kuş edet, Güvercin öttü,
Tör bajında küler kayırçak Tör başında bronz sandık
Küñürey berbey kanayttı. Parıldıyordu.
Küreñeş le Altın-Sırğa Küreñeş ile Altın-Sırğa
Sös blaajıp süüngileyt. 17600 Konuşup sevindiler.
Ene-adabıs kelediri dejiy, Anamız-babamız gelmiştir deyip,
Eki boyı okşojot. Birbirlerini öptüler.

Kaan kebin kiyele,	Kağan giysisini giyerek,
Küreñeş baatır abakayıla	Küreñeş bahadır hanımıyla
Ak örgöödöñ çıkkılayt.	17605 Ak saraydan çıktılar.
Ebire körüp turar bolzo,	Etrafa baktılar ki,
Ay kanadın caya tutkan	Ay kanadını yayan,
Ak buluttı aralap,	Ak bulutun arasına girip,
Eki mürküt uçup kelet.	İki kartal uçarak geldi.
Ebire uçup iyele,	17610 Etrafında uçarak
Tündük boygo oturat.	Tündük yerine kondular.
Ança-mınça bu bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Cılu-cılu salkın sogot,	Ilık-ılık rüzgâr vurdu,
Tamır-tımur caaş caayt,	Damla damla yağmur yağdı,
Köp attardıñ tınıjı dep,	17615 Pek çok atın nefesi deyip,
Küreñeş kökip bu aydat:	Küreñeş gururlanarak söyledi:
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki büyük köpeği
Küñküldede ürgülep,	Gürülder gibi havlayıp,
Eezin aay cıt tartıp,	Sahibini yavaşça koklayıp,
Eles edip cüre beret.	17620 Ortadan kayboldu.
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Akşıp edip iyele,	Yüksek sesle öterek,
Baza eeçiy uça beret.	Yine peşpeşe uçtular.
Küreñeş le Altın-Sırğa	Küreñeş ile Altın-Sırğa
Ada-Enezin utkıırğa	17625 Atasını, anasını karşılamaya
Beletene berbey kayttı.	Hazırlanıyordu.
Küreñeş baatır kaan kiji	Küreñeş bahadır kağan kişi
Altın üygen ala koyıp	Altın dizgini alıp

Ak örgöödöñ bu ıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Ayga-künge cañıy tudup,	17630 Aya, güneşe karşı sallayıp,
At akıga sogup iyet.	At direğine bağladı.
Ak-Boro lo küreñ at	Ak-Boro ile küreñ at
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	Duyulmaz yerden duymuş,
Sespes cerdeñ sezele,	Sezilmez yerden sezerek,
Kök ölöñdi kömö baspay,	17635 Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo celip kelet.	Doğruca geldi.
Caş ölöñdi caya baspay,	Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo celip keldi.	Güzel rahvan geldi.
Kabırgazı kajat ajıra,	Kaburgası dik yamaç kıyısı,
Omırtkazı oydık cok	17640 Omurgasında oyuk yok
Semirip kalgan emtiri.	Semirip kalmış.
Eki attı Küreñeş	İki atı Küreñeş
Ebire bazıp eertep iyet.	Çevreleyip eyerledi.
Abakayı Altın-Sırğa	Eşi Altın-Sırğa
Aş bajınañ bu taldap,	17645 Yemeğin başından tadıp,
Arçımakka salıp iyet.	Heybeye koydu.
Arakı, kımıs aştañ	İçki, kımız ve yemekten
Baza artıp iybey kayttı.	Yine artıp kaldı.
Albatızın olor baştap,	Halkını yönetip,
Ada-Enezin utkırga	17650 Atasını, anasını karşılamaya
Udura atanıp bu iyet.	Karşıdan geldi.
Kıstay-Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı

Ay kanadın caya tutkan	17655	Ay kanadını yaymış
Kök ayastıñ aldınça,		Gök aydınlığa doğru,
Ak buluttardı aralap,		Ak bulutların arasına girip,
Kelip catpay kanayttı.		Geliyordu.
Cedip kelgen boyunça,		Gelir gelmez,
Eki katap ebire uçup,	17660	İki taraftan uçup,
Eki baatırdıñ cardına		İki bahadırın omzuna
Eki mürküt otura beret.		İki kartal konu.
Aylı-curtıñ amır dep,		Evin-yurdun huzurlu olsun diye,
Araayınañ aydıjat.		Yavaşça söylediler.
Cañarçı la Kümüş-Tana	17665	Cañarçı ile Kümüş-Tana
Eki mürkütti sıymagılap,		İki kartalı sıvazlayıp
Erkeledip keletkileyt.		Okşayarak geldiler.
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Küñküldede ürgülep,		Gürülder gibi havlayıp,
Cedip kelgen boyunça,	17670	Gelince,
Ebirede mañtajıp		Etrafında koşuşup,
Solun ulustı cıtkarat.		Yabancı halkı kokladılar.
Eki baatırdı bolgojın		İki bahadırı ise
Eki candap atka çurap,		İki yandan ata koşup,
Calkançıp olor kınzıjat.	17675	Boyunlarını büküp ağladılar.
Küreñeş baatır abakayıla		Küreñeş bahadır hanımıyla
Kündük cerge barala,		Güneşli yere vararak,
Keen caraş calańda		Güzel yazıda
Bay terektiñ bu tözine		Kutsal kavak ağacının dibine
Olor toktop, odu çabat.	17680	Vurup, otu kesti.

Aş-kursagin beletep,	Yemeğini hazırlayıp,
Ada-Enezin olor mında	Atasını, anasını
Sakıy berbey kanayttı.	Bekliyordu.
Küreñeş baatır caş kaan	Küreñeş bahadır genç kağan
Ceten kulaş turnabayın	17685 Yetmiş kulaç dürbününü
Suura tartkan boyınça,	Çıkarır çıkarmaz,
Altay üstin ayladıp,	Altay üstünü dolaşıp,
Cerdiñ üstin tartırıp,	Yeryüzünü çevreleyip,
Acıktap körüp oturza,	İzlediğinde,
Kuskun uçup uçına cetpes	17690 Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldö bu bolgojın,	Çorak çölü,
Kuyun keptü kubulıp	Fırtına gibi dönüp
Ene-adazı keledet.	Anası, babası geldi.
"Eki kiji bolor kerek,	"İki kişi olması gerek,
Neniñ uçun törtü? - dep,	17695 Niçin dört?- deyip,
Turnabayın tuura tudup,	Dürbününü kaldırıp
Abakayın körzöñ deyt. -	Hanımım baksın dedi.
Koştıoy baatırdı tanıbadım,	Koşturan bahadırı tanımadım,
Solun kiji oşkoş" - deyt.	Yabancı birine benziyor" -dedi.
Ança-mınça oturala,	17700 Çok zaman geçmeden,
Kaan kiji katap la	Kağan kişi tekrar tekrar
Turnabayın ala koyıp	Dürbününü alıp
Acıktap körö berbey kayttı.	Dikkatlice baktı.
Sańıskan uçup uçına cetpes,	Saksağanın uçarak sonuna gelemeyeceği
Sarı çöldi acıktayt.	17705 Sarı çölü izledi.
Cerdiñ toozını teñerige çıkkın,	Yerin tozu gökyüzüne çıkmış,

Teñeri buludı cerge tüşken	Gökyüzünün bulutu yere inmiş
Tört baatır keledet.	Dört bahadır geldi.
Ene-adazın cart tanıp,	Anasını, babasını hemen tanıyıp,
Eküzin tanıbay acıktayt.	17710 (Diğer) ikisini tanıyamayıp dikkatle baktı.
Cüregim nege mılırayt,	Yüreğim niye çarpıyor,
Törögön ulus bolboy.	Akraba halk değilken.
Cañar taayımniñ kızı	Cañar dayımın kızı
Kümüş-Tana bu oşkoş,	Kümüş-Tana'ya benzer
Caraş бүдүмдү kelin emtir.	17715 Güzel yaratılışlı gelin imiş.
Koştoy keleetken baatır	Koşarak gelen bahadır
Apşıyağı bolboy deyle,	Yaşlı adam olamaz diyerek,
Abakayın kör dep,	Hanımına bak deyip,
Turnabayın tuda beret.	Dürbününü tuttu.
Altın-Sırğa acıktayla,	17720 Altın-Sırğa izleyince,
Aytkan söziñ çın deyt,	Söylediğin doğru dedi,
Tüş cerimde men	Düşümde ben
Tumçugımnañ kan aktı dep,	Burnumdan kan aktı diye,
Aytkan cogım ba sege deyt.	Sana bişey söyleyemedim dedi.
Adam cañı saadak alğan dep,	17725 Atamın canını yay aldı diye,
Tüjengen edim dep,	Düşmüştüm deyip,
Küreñeş anda baza aydat.	Küreñeş yine söyledi.
Onoñ arı olor ekü	Ondan sonra o ikisi
Ada-Enezin bu sakıp	Atasını, anasını bekleyip
Şatra oynop otura beret.	17730 Dama oynayıp oturdu.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Altın-möñün kep kiyimi	Altın-gümüş şık giyimi

Ayga-künge mızıldagan,	Aya, güneşe karşı parıldadı,
Kojoñ, cırgal oynıbla	Şarkı, eğlence, oyunla
Cedip kelbey kanayttı.	17735 Yetip geldi.
Küreñeş le Altın-Sırğa	Küreñeş ile Altın-Sırğa
Ada-Enezin emdi okşop,	Atasını, anasını şimdi öpüp,
Ezen-amır surajat.	Hal-hatır sordular.
Kaan kiji ecezin tanıp	Kağan kişi ablasını tanıyıp
Çagat-baatırla ezendejip,	17740 Çagat-bahadır'la esenleşip,
Ozogızın oygortıp,	Önekileri hatırlayıp,
Onoñ arı kuuçındajat.	Sonra sohbet ettiler.
Kıyın-şıranı ugala,	Acı, ızdırabı duyunca,
Köstiñ cajın tökkileyt.	Göz yaşı döktüler.
Çagat-baatırla ezendejip,	17745 Çagat-bahadır'la esenleşip
"Tostiñ kıbındıy,	"Akça ağaç kabuğundan sıralı gibi,
Torkonıñ cigindiy	İpek dikiş gibi
Törögön-tuugan boldobıs", - deyt.	Akraba halk değil miyiz” dedi.
Onoñ arı ol Altayda	Ondan sonra Altay'da
Oyın-kojoñ cañılanat.	17750 Oyun-şarkı yankılandı.
Kızıl çööçöy kolgo oynop,	Kızıl kadeh ele alınıp,
Arakı-kımıs aş-kursakla	İçki-kımız türlü yiyeceklerle
Albatı-con kündülejet.	Halk-tebaa ağırlandı.
Eli-conın eeçidip,	Halk peşpeşe gelip,
Kaan kiji abakayıla,	17755 Kağan kişi hanımıyla
Ada-Enezi, ece-cestezi	Atası, anası, ablası, eniştesi
Ak örgöni olor köstöp,	Ak sarayı gözleyip,
Canıp iybey kanayttı.	Dönüyorlardı.

Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Udura utkıp oturat.	17760 Karşıdan selam verip oturdu.
Ak örgöögö olor cedip,	Ak saraya gelip onlar
Attarınañ tüşkileyt.	Atlarından indiler.
Küreñeş kaan örgöözine	Küreñeş kağan sarayına
Carlu toy bolor dep,	Davetli toy olacak deyip,
Samara biçik biçiyle,	17765 Mektup yazarak,
Altay üstinde altan kaandı,	Altay'da altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaanın	Yeryüzünün yetmiş kağanını
Toy-cırgalga kelzin dep,	Toy-eğlenceye gelsin deyip,
Kıçırulu biçikterin	Çağrılı mektuplarını
Eki mürkütke ülep beret.	17770 İki kartala paylaştırdı.
Kıstay-Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Cuulgan uluska car edet:	Toplanan halka yarlık verdi:
"Külibiske küyü tüşti,	"Külümüz alevlendi,
Başka baş kojuldu.	Başa baş koyuldu.
Kümüş-Tana curçım	17775 Kümüş-Tana baldızım
Çaktañ-cuudañ artıp kalgan	Savaştañ geriye dönen
Çagat-baatırğa bargan.	Çagat-Bahadır'a vardı.
Carlu toy ederge	Çağrılı toy yapmak üzere
Buura bolgon caldulardı	Yeleli erkek develeri
Büktey cıgıp soyıgar.	17780 Bükerek yüzün.
Bulut bolgon kazılulardı	Bulut gibi yağlı olanları
Cıga tartıp soyıgar.	Devirip soyun.
Taygaga tüñey et tuurazın,	Taygaya eş et doğrayın,
Talayga tüñey arakı cuuzın.	Denize eş içki yığın,

Iraaktagi condi elçibile, 17785 Uzaktaki halka elçi ile,
Cuuktaazın carlap aytsın. Yakındakine buyruk ile duyulsun.
Sokorlordı cedekpile, Körler kılavuzla,
Aksaktarın ulalu - Sakatlar dayanakla-
Onçoızın tekşi aytıraar" - deyt. Hepsine duyurun" - dedi.
Altan altı alıptar, 17790 Altmış altı alp,
Ceten ceti kezerler, Yetmiş yedi cesur,
Kañın caş ciitter Nice genç yiğitler
Oduş cerge odu salıp, Otuz yere ateş yakıp,
Onçoız mında iştenet. Hepsı burada çalıştı.
Cakaru onçoız büde bergen. 17795 Buyruk hepsine iletilmiş.
Toy-cırgal baştaarın Toy-kutlamanın başlamasını
Albatızı sakıy beret. Halkı bekledi.
Altay üstiniñ altan kaanı, Altay üstünün altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaanı Yeryüzünün yetmiş kağanı
Tutagı çok onçoız 17800 Eksiksiz hepsi
Cedip kelbey bu kanayttı. Yetip geldi.
Ança-mınça bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Altay üstiniñ altan kaanı, Altay üstünün altmış kağanı
Cer üstiniñ ceten kaanı Yeryüzünün yetmiş kağanı
Cergelejip cedip kelet. 17805 Peş peşe geldiler.
Cüs kojoñçı kelinder, Yüz şarkıcı gelin
Cüs ikiliçü ciitter Yüz ikili çalan yiğit
Baza cedip kelbey kayttı. Yine yetip geldi.
Kalık-conı cuularda, Halk-tebaa toplandığında
Kaan kiji Küreñeş 17810 Kağan kişi Küreñeş

Toy-cırgaldı baştazın dep		Toy-kutlama başlasın diye
Cakarunı bergen turdı.		Buyruğunu vermişti.
Alıp kezer baatırlar,		Alp cesur bahadırlar
Ak sagaldu kargandar,		Ak sakallı ihtiyarlar
Ak baştu emegender	17815	Ak saçlı kadınlar
Toy-cırgaldı baştay berdi.		Toy-kutlamayı başlattı.
Kümüş-Tananiñ carajın		Kümüş-Tana'nın güzelliğini
Attu ulus tñjüp köröt,		Atlı ulus inip izledi,
Coyu ulus cadıp köröt.		Yayan ulus yatıp izledi.
Oyin-cırgal baştala beret.	17820	Oyun, eğlence başladı.
Küler tondu baatırlar		Bronz kıyafetli bahadırlar
Bir küreede oturat.		Bir tarafta oturdu.
Altın çümdü kaandar		Altın işlemeli kağanlar
Baza başka kündüde.		Başka bir tarafta.
At çıyragı carışta,	17825	Atlar dayanıklılık yarışında,
Alıptar çıyragı küreşte,		Alplar güçlölük güreşinde,
Komışçılar komıs sogot,		Kopuzcular kopuz çaldı,
İkiliçiler ikili tartat.		İkiliciler ikili çaldı.
Kojoñçılar kojoñ çöyöt.		Şarkıcılar şarkı söyledi.
Oñdop bolbos oyun-cırgal	17830	Böylesi bir oyun, eğlence
Ol Altayda baştap bolbos		O yurttta yapılmamış
Kaykamçılı toy-cırgaldı		İlgi çekici bu toyu, eğlenceyi
Kaandar körüp kaykajat.		Kağanlar görüp şaşırdı.
Albatınıñ cırgalina		Halkın kutlamasına
Altay-Kañay cañılanat.	17835	Altay yankılandı.
Uyalu kuştar uyazın taştap,		Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,

Ulus ortozında olor cemzep,	Halkın ortasında dolaşıp,
Edil ünile etkileyt.	Güzel sesle öttüler.
Balalu aňdar balazın taştap	Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp
Baza kojo kojoň-cırgal ugat. 17840	Yine birlikte şarkı, eğlenceyi dinlediler.
Cer aldınıň celbisteri	Yeraltının celbisleri
Kara-Taacıga baştadıp,	Kara-Taacı'ya yol gösterip,
Cerdiň oozın böktögön	Yerin ağzını kapatmış
Cer Mejelik kırdı	Dağlık yeri
Kara-Taacıga başatkan	17845 Kara-Taacı'yı yöneten
Kara-küreň bukalu	Kara-küreň boğalı
Sokor-Kara baatır,	Sokor-Kara bahadır,
On bir cutpa cılandar	On bir dev yılan
Kança cıldar turkunına	Yıllardır aralıksız
Alıs cerdeň olor kazıp,	17850 Işıksız yerden olar kazarak
Ak-carıkka çıgıp keltir.	Ak-dünyaya çıkıp gelmişler.
On bir cılan bolgojin	On bir yılan ise
Baştarıla cerdi cutsa,	Başlarıyla yeri yutsa,
Tobraktar ködönineň	Toprak arkalarından
Çıgıp cadar caňdu emtir.	17855 Çıkıyormuş.
Kara buka la Sokor-Kara	Kara boğa ile Sokor-Kara
Kara-Taacı bu kojo	Kara-Taacı hepsi
Kara teri agıp turup,	Kara teri akıtıp,
Ak-carıkka çıgıp kelet.	Ak dünyaya çıkıp geldi.
Onçozınaň bu ozo	17860 Hepsinden önce
Kara-Taacı çığıptır.	Kara-Taacı çıkmış.
Eki kara kuskundar	İki kara kuzgun

Kara-Taacınıñ bajına	Kara-Taacı'nın başına
Kadala bergen emtir.	Çakılmışlar.
Eki kösti olor çokıp	17865 İki gözünü çıkarıp
Açu-koron alğırjat.	Acı çıǵlıklarla baǵrıştılar.
Onı eeçiy Sokor-Kara	Onun peşinden Sokor-Kara
Ol cerdeñ baza çıgat.	Oradan çıktı.
Töölör mañtap kelele,	Develer koşup gelerek,
Koldorla çapçıp,	17870 Ön ayaklarıyla vurup,
Tizelep, çimirigile uymayt.	Dizleyip, sümüǵüyle pisletti.
Kara-küreñ buka çıǵala	Kara-küreñ boǵa çıkarak
Töölördi süze beret.	Develere tosladı.
Onı eeçide on bir cılan	Onun ardından on bir yılan
Eeçiy-deeçiy çıǵıp kelet.	17875 Peşpeşe çıkıp geldi.
Eki kuskun kaçala,	İki kuzgun kaçarak
Küreñeş kaanga aydarga,	Küreñeş kaǵana haber vermeye,
Ak buluttar üstibile,	Ak bulutların üstünden,
Kök buluttar aldıbıla	Gök bulutların atından
Uça bergen emtiri.	17880 Uçmuş.
Üürlü töölör mında	Sürü halindeki develer burada
Kara-küreñ bukalu	Kara-küreñ boǵalı
Sokor-Kara baatırla	Sokor-Kara bahadırla
Soguja bergen emtiri.	Vuruşmuş.
Onı eeçide on bir cılan	17885 Onun peşinden on bir yılan
Töölördi kuyruktarıla	Develeri kuruklarıyla
Cıga sogup turar emtir.	Vurup yıkmış.
Kara cerdiñ kırtıjı	Kara yerin üst kabuǵu

Cılandardıñ oktolıjına	Yılanların süratleriyle
Kodorılıp cadar emtir.	17890 Parçalanıp dağılmış.
Artkan kara cılandar	Kalan kara yılanlar
Olordı çokır cañdu emtir.	Onları toplamış.
Öştü oñdonıp başayla,	Düşman kendine gelip başlayarak,
Cayı-kıjı bildirbes	Yazı kışı bilinmez
Cay keberlü Altayga	17895 Yaz şekilli Altay'a
Barıp bolboy bulgalat.	Varıp karışmış.
Bir kün erten tura	Bir gün sabah vakti,
Tañdaktalıp tañ adarda,	Seher vakti tan ağardığında,
Taltar degen kuş edet,	Bıldırcın öttü,
Kürelenip kün çıgarda,	17900 Kürelenip gün çıkarken,
Küük degen kuş edet.	Guguk kuşu öttü.
Kenetiyin eki mürküt	Aniden iki kartal
Akşıp, akşıp edip iyet.	Ötmeye başladı.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki büyük köpeği
Ulıp, ulıp, ürüp iyet.	17905 Uluyup uluyup havladı.
Teñeri buludı cerge tüjet,	Gökyüzünün bulutu yere indi
Cer toozını teñerige çıgat.	Yerin tozu gökyüzüne çıktı.
Ak bıyanı çurkurajat.	Ak malı gürültü çıkardı.
Albatı-conı tüymey beret.	Halk-tebaa telaş içinde.
Ança-mınça bolgolokto,	17910 Çok zaman geçmeden,
Eki kuskun uçup kelet.	İki kuzgun uçup geldi.
Eki mürkütle tuştajala,	İki kartalla mücadele ederken,
Cetker celbis cer aldınañ	Şeytan celbisin yeraltından
Cer üstine çıkkanın	Yerüstüne çıktığını

Tökpöy-çaçpay onçozın	17915	Döküp-saçmadan hepsini
Kurkulajıp aydıp beret.		Anlattı.
Küreñeş kaan bolgojın,		Küreñeş kağan ise,
Ama-tomo sığırıp,		Öteye, beriye ıslık çalıp,
Açu-koron kıygırat.		Acı çığlıklar attı.
"Ak bıyanga bolgojın	17920	"Ak mala
Suu kalap tüjeten,		Sel düşmüş,
Albatıma bolgojın,		Halkıma ise
Ot kalap tüjeten		Ateş düşmüş
Cetkerlü öy keliptir.		Tehlikeli zaman gelmiş.
Kara-Taacı dep atkanıs	17925	Kara-Taacı diye gittiğiniz
Kara-Taacı ol emes,		Kara-Taacı değil
Cer aldınıñ celbizi.		Yeraltının celbisi.
Kara-Taacı tirü artkan,		Kara-Taacı sağ kalmış,
Çookır cılan bolup kubulala,		Alaca yılan olup şekil değiştirerek,
Cer aldına ol tülüptir.	17930	Yeraltına inmiş.
Kara-küreñ bukalu		Kara-küreñ boğalı
Sokor-Kara akazıla		Sokor-Kara ağabeyiyle
Cerdiñ oozın cer aldınañ		Yerin ağzını yeraltından
Kança cılga olor kazıp,		Yıllarca kazıp,
Çağı cetpey bararda,	17935	Zaman geçirirmeden vardığında,
Ceek cılandar curtına barıp,		Vahşi yılanların yurduna gidip,
Bistiñ ak bıyandı,		Bizim ak malımızı,
Albatıbıstı berer bolup,		Halkımızı verip,
Olordoñ boluş suraptır.		Onlardan yardım istemişler.
On eki baştu cılandar kaanı	17940	On iki başlı yılanlar kağanı

Kara-Taacığa büdele,	Kara-Taacı'yı iyileştirerek,
On bir baştu cılanga baştıdıp,	On bir başlı yılanı yönetip,
Cerdiñ oozın kazarga	Yerin ağzını kazmaya
Olor boluşkan emtiri.	Yardım etmişler.
Cer aldınañ bu örö	17945 Yeraltından yukarı
Olor çıgıp kelgen dep,	Onlar çıkıp gelsin diye
Eki kuskun cetirdi.	İki kuzgun getirdi.
Artkan kuskundar la töölör	Kalan kuzgunlarla develer
Olordı bis töön bojotpoy,	Biz onları bitirmeden
Sogujıp catkan emtiri.	17950 Vuruşup yıkılmış.
Ol tındular kırılgalakta	O canlar kırılmadan
Udura barıp bolujaktar.	Karşıdan gidip yardım etmeli.
Altın sürlü Altaybıska	Altın şekilli yurdumuza
Ceskimçilü cutpa cılandardı	Alçak dev yılanları
Bojotpos uçurlu bis deyt.	17955 Uğratmayalım dedik.
Kança tümen alıptarım,	Tümenlerce alpım,
Kara agaştıy kal çerüni	Kara orman gibi kahraman askeri
Kapşay türgen cuunadaar.	Hemen toplayın.
Kandu cuuga atanarga	Kanlı savaşa gitmeye
Ertengi künde belen bolzın.	17960 Ertesi güne hazır olsun.
Azık-tülükte beletep,	Yiyecek hazırlayıp,
Ak örgöönñ ejigine	Ak sarayın eşigine
Bir kijidiy cuulzın deyt.	Tek kişi gibi yığılsın dedi.
Ak örgöögö oyto kirip,	Ak saraya tekrar girip,
Adazı la Çagat-baatır	17965 Atasıyla Çagat-Bahadır
Baza kojo çıktılar.	Birlikte çıktılar.

Üç baatır üygenderin	Üç bahadır dizginlerini
Ayga küñge cañıy tudup,	Aya güneşe karşı sallayıp,
At çakıga sogup iyet.	At direğine bağıladı.
Üç tüñey argımak attar	17970 Üç eş cins at
Caş ölöñdi caya baspay	Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo celip kelet.	Doğruca geldi.
Calañ bolgon kecim-tokım	17975 Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salgılayt.	Yayıp altına döşedi.
Küler artaş eerin bolzo,	Dökme yük eyerini ise,
Arta salıp eertep iyet.	Geriye atıp yerleştirdi.
Ürgülcige üzülbes	Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.	17980 Üç eyer kayışı da bağıladı.
Tolgomoldu koloñdorın	Dolamalı kolonları
Tolgoy tartıp keligileyt.	Dolayıp çekerek geldiler.
Kün keberlü köndürgezin	Güneş şekilli eyerdeki göğüslüğü
Kün ebire tartıp keligileyt.	Gün etrafında çekip geldiler.
Üç baatırlar attarın	17985 Üç bahadır atlarını
Türgen-tükey eertep iyet.	Hızla eyerledi.
Üç baatır eeçişkençe	Üç bahadır peşpeşe
Ak örgöögö kirip kelet.	Ak saraya girdi.
Kaan kiji Küreñeş	Kağan kişi Küreñeş
Altın tülküür ala koyot.	17990 Altın anahtarı aldı.
Altın kayırçak açala,	Altın sandığı açarak,
Ay sudurın çıkarıp,	Ay suduru çıkarıp,

Ayga-künge cölöy tudup,	Aya, güneşe yaslanıp,
Acıktap mında kıçıra beret.	Bakıp burada okudu.
Emdi körör bolgojın,	17995 Şimdi gördü ki,
Eki kuskunnıñ aytkanı	İki kuzgunun söylediği
Onçoız cın emtiri deyt.	Her şey doğruymuş.
Onoñ arı körör bolzo,	Ondan sonra baktığında,
On bir cılandarla	On bir yılanla
Cuulajarı küç emtir.	18000 Savaşları güç imiş.
Bolot küler kepter kerek,	Çelik dökme kıyafet gerek,
Sokor-Kara baatırdıñ	Sokor-Kara bahadırın
Tının kaydañ tabarı	Dış canının nerede olduğunu bulmak için
Korkıştı küç kerek emtir.	Korkunç güç gerekmiş.
Erlik-biyge cedele,	18005 Erlik-biy'e giderek,
Onoñ alar cañdu emtir,	Ondan alınacakmış,
Kıçırıp tappay otura beret.	Okuyup bulamadan kaldı.
Mını ukkan Cañarçı	Bunu duyan Cañarçı
Olorgo mınayda cakarar:	Onlara şöyle buyurdu:
"Sler öydi tegin ötkürbey,	18010 "Siz zaman geçirmeden,
Türgen-tükey atanıgar.	Hemen çabucak gidin.
Ceek cutpa cılandardı	Vahşi dev yılanları
Ceri-curtıbıska bojoypoy,	Yerimizi, yurdumuzu yok etmeden,
Türgen barıp cogoltolık.	Hemen gidip kaybolalım.
Altayıska olor kelze,	18015 Yurdumuza onlar gelirse,
Ak bıyan la albatını	Ak mal ile halkının
Onçoızın olor cudar - deyt. -	Hepsini yutar- dedi.
Men emdi le atanıp	Ben şimdi gidip

Cer-Kindigi eneme barıp,	Cer-Kindigi eneme varıp,
Ep-sümeni surayın", - deyt. 18020	Çare sorayım", -dedi.
Altın-Sırga la Kümüş-Tana	Altın-Sırga ile Kümüş-Tana
Tize ceñil çögödögilep,	Hafıfçe diz çöküp,
Tili ceñil aydıjat:	Nazik bir sesle konuştular:
"Sler ulus bolordo,	"Siz halk olurken,
Bis kiji emes pe?	18025 Biz kişi değil miyiz?
Ada-Töröl Altayıbıska	Anayurt Altayımıza
Cılan, baka kiydirbeske	Yılan, kurbağa sokmamak için
Bis cuulaşpas kaytkanıbıs?	Savaşmaktan dönecek miyiz?
Aş-kursak beletep,	Yemek hazırlayıp,
Alıptar şırkazın emdeeris - dep, 18030	Alpların yarasını tedavi ederiz -diye,
Kümüş-Tana ayda salat. -	Kümüş-Tana söyledi.
Öştüdeñ ne korkıytan?	Düşmandan niye korkalım?
Ölör bolzo kojo ölör.	Ölüm varsa birlikte ölünür.
Öştülerle cuulajıp,	Düşmanlarla savaşıp,
Bargan cerge kojo barar. 18035	Varılacak yere birlikte varılır.
Baatırlarla cuulajıp,	Bahadırlarla savaşıp,
Öştülerdi ceñele,	Düşmanları yenerek,
Özör bolzo, kojo"özör" - dep,	Yaşanılabaksa, birlikte "yaşanılır"- deyip,
Altın-Sırga ayda salat.	Altın-Sırga söyledi.
Üç baatır unçukpay,	18040 Üç bahadır ses çıkarmadan
Boy-boylorın döön körüjip,	Birbirlerine bakıp,
Ulu tının turgulayt.	Ulu sesi beklediler.
Cañarçı olordı cakarar:	Cañarçı onlara buyurdu:
"Ada-Töröl Altayıbıs uçun	"Ana yurdumuz Altayımız için

Ölör tınıbıstı kıskanbazıs,	18045	Canımızı sakınmayız,
Onızı onçozi cart.		Bu açık.
Ondıy da bolzo, baldarım,		Öyle de olsa, yavrularım,
Eezi cok mal artarba,		Sahipsiz mal artırmak,
Başçıızı cok con bolor bo?		Öndersiz halkla mümkün olur mu?
Ol şüülte carabas.	18050	Bu fikir yaramaz.
Aldın-kiynin sanangar.		Önünü sonunu düşünün.
Argazı cok öy kelze,		Çaresiz zaman gelirse,
Atanıp kojo bararıbıs.		Çıkıp birlikte gideriz.
Men cangança, sakıgar! - deyt. -		Ben dönene dek, bekleyin!- dedi.
Ezer-sezer eki taygıl	18055	Sezici iki büyük köpek
Slerlerle kojo barzın.		Sizinle birlikte gelsin.
Eki kara mürkütter		İki kara kartal
Kaandardıñ colın ketep,		Kağanların yolundan gidip,
Baka-cılan bojotpoy,		Kurbağa, yılan uğratmadan
Aylı-curtın korızın" - deyt.	18060	Evini-yurdunu korusun"- dedi.
Altın üygen ala koyıp,		Altın dizgini alıp,
Ak örgöödöñ ıgala,		Ak saraydan çıkarak,
Ayga-künge cañıy tudup,		Aya güneşe karşı sallayıp,
At çakıga sogup iyet.		At direğine bağladı.
Tört kulaktu Ak-Boro	18065	Dört kulaklı Ak-Boro
Sespes cerdeñ sezip iyet,		Sezilmez yerden sezdi,
Ukpas cerdeñ ugup iygen,		Duyulmaz yerden duyup,
Alın-kolın kazalatkan,		Ön ayaklarıyla hızla koşan
Kiyin budın biceletken,		Arka ayaklarıyla adeta dans eden,
Caş ölöñdi caya baspay	18070	Yaş otu ezmeden

Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay,	Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo kiştep aydat.	Rahvan kişneyip söyledi:
"Ölöristi sestiñ be?	"Öleceğimizi sezdin mi?
Özöristi bildiñ be?	18075 Yaşayacağımızı bildin mi?
Ne kerek aldırđıñ?" - deyt.	Ne için aldırđın?" -dedi.
Cañarçı adınıñ cal-kuyrugın	Cañarçı atının yelesini, kuyruğunu
Sıymay tudup em aydat:	Sıvazlayıp tutarak konuştu:
"Ak bıyanga bolgojın,	"Ak malına
Suu kalap tüjer.	18080 Sel düşecek.
Albatıga bolgojın,	Halkına ise,
Ot kalabı tüjeten.	Ateş düşecek.
Caan cetker baştalğan.	Büyük tehlike başlamış.
Cer aldınıñ ceek cılandarı	Yeraltının yetmiş yılını
Kara-Taacıga baştıdıp	18085 Kara-Taacı'ya yönelip
Sokor-Kara baatır kojo	Sokor-Kara bahadır da
Cerdiñ oozın olor açıp,	Yerin ağzını açıp,
Ak-carıkka çıgala,	Ak-dünyaya çıkarak,
Bisti cuulap, cudarga	Bizi toplayıp, yutmaya
Kelip catkan emtiri" - deyt.	18090 Gelmiş" -dedi.
Kıstay-Mergen bazıp kelet,	Kıstay-Mergen geldi,
Ak-Boronı bolgojın,	Ak-Boro'yu ise
Aylana barıp eertep iyet.	Dolaşıp eyerledi.
Ak örgöögö onçozi	Ak saraya hepsi
Oyto kirip kelerde,	18095 Tekrar girince,
Altın-Sırğa la Kümüş-Tana	Altın-Sırğa ile Kümüş-Tana

Altın takta cıldırıp	Altın tahta getirip
Alama-şikir aş-kursaktı	Lezzetli yemekleri
Anda çogup ol iyet.	Oraya topladılar.
Atanardıñ ajanıjın	18100 Gelenler yemeklerini
Onçoızı oturıp ajanat.	Hep beraber oturup yedi.
Üç baatırğa bu emdi	Üç bahadıra şimdi
Üç tajuur arakını	Üç matara içkiyi
Alıp beret kolına.	Eline verdi.
Üç baatır üç tajuurdı	18105 Üç bahadır üç matarayı
Cañıs tınıp içip iyet.	Tek yudumda içti.
Edi-kanı izigilep,	Gövdesi ısınınca,
Ermek-kuuçın köptöy beret.	Sohbet-muhabbet koyulaştı.
Ak örgöödögi alıptardı	Ak saraydaki alpları
Arakı, kımıs, aş-kursakla	18110 İçki, kımız, yemeklerle
Andağı ulus kündüleyt.	Oradaki halkı ağırladı.
Alıptar ajanıp bojoordo,	Alplar yemek yedikten sonra,
Adı carlu ulustarıla	Adı şanlı halklarla
Kep köktöör kökçileri	Dikilen giysileri
Kezer baatırlar kiyeten	18115 Cesur bahadırlar giyeceği
Bolot küler tondor lo	Çelik dökme giysilerle
Küreñ kalbañ börükter,	Kahverengi kalıplı börkleri,
İlcirmelü meeleylerdi -	Zincirli eldivenleri-
Onçozın mında çogup salgan,	Hepsi burada toplanan
Ondogı uluska üleşitret.	18120 Halka paylaştırıldı.
Tergüzi olordıñ büderde,	Yapılacak işler bittiğinde,
Attarına olor minip,	Atlarına binip,

Kıstay-Mergen uulu, küyüzile, Kıstay-Mergen oğlu, damadıyla
Kança tümen alıptarıla Nice tümen alplarıyla
Kara agaştıy çerüzin baştayt. 18125 Kara orman gibi askerini yönetti.
Attar tınıjı kuu tuman, Atların nefesi ak duman,
Alıptar cüzi kızıl ört, Alpların yüzü kızıl ateş,
Cıdalar uçı cılım kaya, Mızrakların ucu sarı kaya,
Üldüler mizi ak calkındıy Kılıcın ucu ak şimşek gibi
Caltırıp-mızıldaşkan, 18130 Parıldayıp ışıldamış,
Cer tamınıñ oozın köstöp Yeraltının ağzını gözleyerek
Atana berbey bu kanayttı. Gittiler.
Tüş bolgondo, amırı çok, Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin, uykuzu çok Gece girdiğinde, uyumadan
Tündü-tüştü barıp cadat. 18135 Gece-gündüz gitti.
Cañarçı dep abakayı Cañarçı adlı hanımı
Ak-Borogo mine sogup Ak-Boro'ya binip
Andağı ulusla ezendejele, Oradaki halkla vedalaşarak,
Adam degen ak taygazın, Atam dediği ak taygasını,
Enem degen ak talayın 18140 Anam dediği ak denizini
Tergelü connıñ ortozınça, Saraylı halkın ortasında,
Tebeede maldı cakalay Otlaktaki malı tutarak,
Ak tanazı caltırıp, Ak sedef parıldayıp,
Ayga-künge mızıldagan, Aya, güneşe karşı ışıldayan,
Cılamajı caltırıp, 18145 Deniz kabuğu parlarken
Caraş corgo barıp cadat. Güzel rahvan geldi.
Kança tayga aja berdi, Nice tayga aştı,
Kança talay keçe berdi. Nice deniz geçti.

Tüş bolgondo amırı cok,	Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok	18150 Gece girdiğinde, uyumadan
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Iyık caldıñ aldında	Kutsal yelesinin altında
Kazra tiştü kamçızın alıp,	Keskin dişli kamçısını
Karı boygo cıldırat.	Omzuna kadar kaldırdı.
Ak ayaska cañıy tudup,	18155 Ak aydınlığa doğru sallayıp,
Ak-Boro attıñ emdi	Ak-Boro atının şimdi
Sokpos canın sogup iyet.	Vurulmaz yanına vurdu.
Ak-Boro argımak	Ak-Boro cins at
Kulun çılap çıñırıp,	Tay gibi bağırarak,
Kuraan taydıy ogırıp,	18160 Aygır gibi böğürüp,
Eles edip uça beret.	Gözden kayboldu.
Turgan ceri artıp kalat.	Durduğu yer kaldı.
Bargan ceri cok boldı.	Vardığı yer yok oldu.
Caan-caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	18165 Toynak değmeden aştı.
Caan-caan talaylardı	Derin derin denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	Kuyruk değmeden geçti.
Şuurgandu tayga ajat.	Fırtınalı taygalar aştı.
Şuurmaktu talay keçet.	Dalgalı denizler geçti,
Kuskun uçup uçına cetpes	18170 Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	Çorak çölü,
Kuyun keptü ödö beret.	Fırtına gibi geçiverdi.
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın,	Sarı çölü ise,

Salkın keptü ödö beret.	18175 Rüzgâr gibi geçiverdi.
Salkın-kuyun şuu lap turat.	Fıtuna, rüzgâr kopuverdi.
Sanaazı kiriş-çığış cüret.	Aklı gelip gitti.
Eki kaaştan bek tudungan	İki taraftan sıkıca tutunmuş
Endelbeske albadanat.	Dengede kalmakta zorlandı.
Baza bir oñdonıp kelze,	18180 Tekrar girince,
Keen caraş Altayda,	Güzel Altay'da,
Kebis oşkoş calañda	Keçe gibi yazıda,
Celip cürgen emtiri.	Gelip yürüyormuş.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Ada bolgon ak taygazı,	18185 Ata olan ak taygası,
Ene bolgon ak talayı	Ana olan ak denizi
Anda körünip bu keldi.	Orada göründü.
Ança-mınça bolboy turup,	Çok zaman geçmeden,
Ak kayaga cedip kelet.	Ak kayaya yetip geldi.
Koy bajınça koñır küük	18190 Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Anda ebirip edip uçat.	Orada dönüp uçtu.
Ak kayaga cuuktayla,	Ak kayaya yaklaşınca,
Attañ tñjüp sakıy beret.	Attan inip bekledi.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Ak kaya küñürey beret.	18195 Ak kaya uğuldadı.
Cigi cok cılım kaya	İz kalmaksızın sarp kaya
Açıla berbey kanayttı.	Açıldı.
Cer-Kindigi Enezi,	Cer-Kindigi Enezi,
Ceten kulaş bu müüstü	Yetmiş kulaç boynuzlu
Küreñ teke minip algan,	18200 Kahverengi teke ata binmiş,

Çığıp kelbey kanayttı.	Çıkıp geliyordu.
Temir-Çookır atka mingen	Temir-Çookır ata binen
Ölbös-Cayar karındaşı	Ölbös-Cayar kardeşi
Baza kojo cortup kelet.	Birlikte hızla geliyor.
Altın-möñün çümdegen,	18205 Altın-gümüş yapılı,
Arı körzö, ay keberlü	İleri baksa, ay şekilli
Udura körzö, kün keberlü	Karşıdan baksa, gün şekilli
Caraş keberlü caan baatır	Güzel görünüşlü ulu bahadır
Bolup kalgan emtiri.	Olmuş.
Cer-Kindigi Enezi'niñ	18210 Cer-Kindigi Enezi'nin
But aldına tizelenip	Ayağının önünde diz çöküp
Eki tuluñın sıymay tudup,	Saç örgüsünü sıvazlayıp,
Cerge caba bu mürgüp,	Yere doğru saygıyla eğilip,
Caynap, ıylap aydıp turat:	Yalvarıp, ağlayarak şöyle söyledi:
"Cer aldınıñ celbisteri	18215 "Yeraltının celbisleri
Kara-Taacıga baştağıp,	Kara-Taaacı'yı yönetip,
Kara-küreñ bukalu	Kara-Küreñ boğalı
Sokor-Kara akazıla	Sokor-Kara ağabeyiyle
Cer aldınañ cerdiñ oozın	Yeraltından yerin ağzını
Kança cılga kazala,	18220 Yıllarca kazmaya,
Çıdalı cetpey cılandardañ	Dayanamayıp yılanlardan
Ceek cutpa cılandardañ	Vahşi dev yılanlardan
Boluş suragan emtiri.	Yardım istemiş.
Cerdiñ üstin cuulap alza,	Yeryüzüne toplandıklarında,
Altay üstiniñ altan kaanniñ,	18225 Altay üstünün altmış kağanının,
Cer üstinde ceten kaanniñ,	Yeryüzünde yetmiş kağanın,

Ak bıyanı la albatızı	Ak malı ile halkı
Ceek cutpa cılandardıñ	Vahşı dev yılanların
Cem kursağı boloton" - deyt.	Yem kursağı olmuş"- dedi.
Ak-Boro argımağı	18230 Cins atı Ak-Boro
Calın cayıp mürgüp iyet.	Yelesini yayıp dua etti.
Ölbös-Cayar adınañ tüzüp,	Ölbös-Cayar atından inip,
Ecezin kabıra kuçaktanıp,	Ablasını kucaklayarak,
Eki caaktañ okşop iyet.	İki yanaktan öptü.
"Attarığarga miniger,	18235 "Atlarınıza binin,
Aylga-curtka barzabıs,	Eve, yurda dönüyoruz,
Anda kuuçın bolor", - dep,	Orada konuşulur", - diye
Cer-Kindigi Enezi aydat.	Cer-Kindigi Enezi söyledi.
Cañarçı la Ölbös-Cayar	Cañarçı ile Ölbös-Cayar
Bir kijidiy atka minet.	18240 Tek kişi gibi ata bindi.
Kaya içi döön kirerde,	Kaya içine doğru girerken,
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Altın tülküürle kayanı	Altın anahtarla kayayı
At üstineñ böktöp iyet.	At üstünden sürgüledi.
Cılım kayataş emdi	18245 Sarp kayalık şimdi
Bir cerinde cigi cok	Hiçbir yernde iz olmadan
Büde berbey kanayttı.	Kapandı.
Onoñ arı olor üçü	Ondan sonra üçü
Altın örgöögö cedip kelet.	Altın saraya geldi.
Attarınañ tüjele,	18250 Atlarından inerek,
Amırazın dep agıdat.	Dinlenin deyip serbest bıraktı.
Altın takta üstine	Altın tahta üstüne

Alama-şikir aş çoğudat.	Lezzetli yemekler doldu.
Ak süt kımıstañ	Ak süt kımızından
Amzap içken Cañarçı,	18255 Tadıp içen Cañarçı,
Ermek aytpay ürgüleyt,	Konuşmadan üflediler,
Emeş cadıp uyukta dep,	Biraz yatıp uyuyalım deyip,
Cer-Kindigi Enezi aydat.	Cer-Kindigi Enezi söyledi.
Mını ukkan Cañarçı,	Bunu duyan Cañarçı,
Ermek aydıp blaaşpay,	18260 Konuşup tartışmadan,
Mañdik-torko töjökkö	İpek, pamuk döşeğe
Kömülip cadıp uyuktay beret.	Gömülüp uyudu.
Oygonıp keler bolgojin,	Uyandığında anladı ki,
Emeş dep amıraganı	Biraz deyip dinlenmesi
Eki kün bolo bertir.	18265 İki gün olmuş.
Altın örgöödöñ çıgala,	Altın saraydan çıkarak,
Andağı cerdi acıktap,	Orayı izleyip,
Arjan kutuk suubıla	Kutsal suyla,
Cüzin-bajın cununıp,	Yüzünü, başını yıkayıp,
Ak örgöögö oyto kirip,	18270 Ak saraya geri girip,
Altın taktaga oturala,	Altın tahta oturarak,
Alama-şikir aş-kursaktañ	Lezzetli yemeklerden
Olor üçü ajanat.	O üçü yiyip karnını doyurdu.
Kuskundardıñ aytkan sözün	Kuzgunların söylediklerini
Cer-Kindigi Enezi'ne	18275 Cer-Kindigi Enezi'ne
Onçoızın cartap kuuçındayt.	Hepsini açıkça anlattı.
Alama-şikir aş-kursakla	Lezzetli yemeklerden
Toyo ajanıp alala,	Yiyerek,

Aştagan kursağı toyolo,	Acıkan karnı doyup,	
Arıgan sını sergiy beret.	18280 Halsız düşen bedeni dinçleşti.	
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi	
Altın tülküür alala,	Altın anahtar alarak,	
Altın kayırçak bu açıp,	Altın sandığı açıp,	
Ay sudurın açala,	Ay suduru açarak,	
Aylandıra acıktap,	18285 Dikkatlice göz gezdirip,	
Kıçıra berbey kanayttı.	Okudu.	
"Cer aldınıñ celbisterine	"Yeraltının celbislerine	
Ceñdirteten cañıs cok.	Yenilen kimse yok.	
Ce ondıy da bolzo, biske	Ki böyle de olsa, bize	
Üç Kurbustan Kudaydañ	18290 Tanrı Üç Kurbustan'dan	
Boluş suraar kerek - deyt. -	Yardım istemek gerek- dedi.	
Uçı-tübi ne bolor	Önü-sonu ne olur	
Cartın aydıp bolbozım.	Tam olarak söyleyemem.	
Cañar akañ tüşkedi bolzo,	Cañar ağabeyin inecek olursa,	
Ceñü bistiñ bolor, - deyt. -	18295 Zafer bizim olacak -diye söyledi.	
Arga çıga ol berze,	Çare olarak,	
Ak taygadañ Cañarga	Ak taygadan Cañar'a	
Kızıl ot iyerim.	Kızıl ateş yakayım.	
Ol tujında ol oygonzo,	O zaman uyanınca	
Tındu sogoon ogın körüp	18300 Tesirli mızrağın okunu görüp	
Cer üstinde ne bolgonın	Yeryüzünde ne olduğunu	
Cañar bilip iyer, - deyt. -	Cañar bilir, dedi.	
Ogo ijenip oturarga bolbos,	(Bu ihtimale) güvenmekle olmaz,	
Cer-aldınıñ celbisteri	18305 Yeraltının celbislerini	

Ceñerdeñ de magat cok.	Yenmekten başka çare yok.
Ep-arganı bedirep	Bir yol arayıp
Cer aldınıñ şulmustarı	Yeraltının şulmuslarına
Cer altayaarga boiotpoy,	Altay'ımızı yok ettirmeden,
Cana baspay cuulajar - deyt. -18310	Geri adım atmadan savaşmalı- dedi.
Ölbös-Cayar, balam,	Ölbös-Cayar, yavrum,
Sen emdi le atan.	Sen şimdi git.
Eki cesteñ le ceñeñe	İki enişten ile yengeni
Cer oozına cedijeriñ.	Yer ağzına yetiştirin.
Sen bargan la boyınça,	18315 Sen varır varmaz,
Sokor-Kara baatırla küreş.	Sokor-Kara bahadırla güreş.
Cılandarla olorlor soguşsın!"	Yılanlarla onlar vuruşsun!"
Ayga-künge caltırıp turar	Aya, güne karşı parlayan
Ak-bolot emikteñ etken	Ak-çelik telden yapılmış
Ştan-çamça, börki kojo	18320 Pantolon-gömlek, börk ile
Tuyuk kuyak alıp beret.	Her tarafı kapalı zırh verdi.
Cayar degen caş baatır	Cayar adlı genç bahadır
Kiye sogup iyerde,	Giydiğinde,
Bir cerinde tarı cok,	Herhangi bir yerinde darlık yok,
Bir cerinde elbegi cok	18325 Hiçbir yerinde genişlik yok
Kıp la etken, öp le öy,	Astarla dikilmiş, şöylece
Ayga-künge mızılbaar	Aya, güneşe karşı ışıldayan,
Aydarı cok caraş emtir.	Tarifsiz güzellikteymiş.
Cıda mizi oyıp bolbos,	Mızrak ucu oymaz,
Üldü mizi tıgınbas,	18330 Kılıç ucu saplanmaz,
Cılan tiji ötpös deyt.	Yılan dişi geçmez dedi.

Ak bolot ŧibegey beret, Ak elik biz verdi.
Bu ŧibegeyle kadap iyeñ, Bu bizle vurursan,
Sokor-Kara talımjırap, Sokor-Kara sersemleyip
Cada berze, amırap al. 18335 Yattığında, dinlen.
Oyto turup kelze, Geri kalkarsa,
Oyto lo kürejeriñ. Yine güreşin.
Köp katap ŧibeelebe. Çok fazla sarma,
Edi-kanı kalıga Vücudunun üzerinden atlamaya
Neme bilbey barar, - deyt. - 18340 Fırsat kalmadan gider, -dedi.
Uzak öygö turujarıñ, Uzun süren mücadelende,
Arıy berzeñ, amıraarga Yorulursan, dinlenmek için
Kadap iyeñ cıgılar. Tekrar vur, yığılır.
Ölör onıñ tını cok, - deyt. Onun ölür (dış) canı yok, -dedi.
Ondıy ok üç 18345 Bunun gibi üç
Ak bolot ilcirme, Ak elik zincir,
Börük, meeley, ŧtan, ama - Börk, eldiven, pantolon, gömlek-
Onçozı tuyuk kuyak beret. - Hepsini kapalı zırhla verdi.
Mınızı eki cesteñ le ceñeñe - deyt. Bunların hepsi iki eniştten ile yengene -dedi.
Üç küler uçtu cebe beret, 18350 Üç bronz uçlu ok verdi,
Cılan köksine kadaza, Yılan göğsüne akılırsa,
Kaan da bolzo, kodorılbas. Ne olursa olsun, çıkarılmaz.
Kanayıp ta çaçılıp uçsa, Böylece saçılıp uçsa da,
Sol kolınañ ıkınbazın. Sol elinden kurtulmasın
Oñ koldorına bolgojın 18355 Sağ eline ise
Iyık taldıñ aldında Kutsal dalının altında
Kazra tiştü kamçı bar. Keskin dişli kamçı var.

Üçülezi undıbay	Üçüyle unutmadan
Oñ karılarına cıldırzın.	Sağ taraflarına vurursun.
Öskö cılandar tabarza,	18360 Diğer yılanlar saldırırsa,
Bu kamçıla soksın" - deyt.	Bu kamçıyla soksun"- dedi.
Ölbös-Cayar baatır	Ölbös-Cayar bahadır
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Üç kep kuyak kiyimderdi,	Üç takım giysiyi,
Üç bolot sogoon cebeeni	18365 Üç çelik yay ve demir uçlu oku
Arçımakka biju sugat.	Heybeye dikkatlice soktu.
Boyınıñ kep kiyimin	Kendi giysilerini
Baza başka bölükke salat.	Başka bölüme koydu.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Küler tülküür alala,	18370 Bronz anahtar alarak,
Küler kayırçak açıp iyet.	Bronz sandığı açtı.
Küler kayırçak içineñ	Bronz sandık içinden
Künge tüñey carkındı	Güneşe eş parlaklıkta
Üç kiji kiyeten	Üç kişinin giyeceği
Bastıra boyı tuyuk	18375 Tümü kapalı
Üç bolot küler kep-kiyim	Üç çelik bronz giysiyi
Kodoro tartıp ekelele,	Çıkarıp getirerek,
Eküzin baza taştap beret.	İkisini yine bıraktı.
Eki küler sogoondı berip	İki bronz yayı verip
Ekinçizin cakarar:	18380 İkincisini buyurdu:
"Mınañ coloy baradala,	"Buradan giderken,
Adañnıñ curtına tüjeriñ,	Atanın yurduna uğrarsın,
Anda Kümüş-Tana la Altın-Sırgaga	Orada Kümüş-Tana ile Altın-Sırga'ya

Minı üleştirip berele, carta:	Bunu paylaştırp vererek, söyle:
Bu sogoonlo olor	18385 Bu yayla onlar
Ozo kelgen cılarınñ	Önce gelen yılanın
Kür-köksine kadayla,	Gür göğsüne vurarak,
Sol kolına tudunıp,	Sol eline tutunup,
Cılanga minip alza,	Yılana binerse,
Cıgılar cañı cok bolor.	18390 Düşen canı yok olur.
Çaçılıp, tuylap uça da,	Saçılıp, sıçrayıp uça da,
Oyto kodorılar cañı cok.	Tekrar çıkarılacak canı yok.
Öskö cılandar tabarza,	Diğer yılanlar saldırırsa,
Kazra tiştü kamçıbıla	Keskin dişli kamçıyla
Caltanbay sogup turzın.	18395 Korkmadan vursun.
Börükterdiñ mañdayında	Börklerin alnında
Birdeñ altın cüstükter bar.	Birer altın yüzük var.
Tün karañuy bolo berze,	Gece karanlık olursa,
Tüş keberlü carıdar.	Güneş gibi parlar.
Ay karañuy tüje berze,	18400 Ay kararırça,
Ay keberlü carıdar.	Ay gibi parlar.
Eki alakalu cüstükter, - deyt, -	İki mühürlü yüzük, -dedi.
Ak örgöni bolgojın,	Ak sarayı ise,
Eki mürküt korızın.	İki kartal korusun.
Eceñ le keldiñ kojo	18405 Ablan ile gelin birlikte
Üçü türgen barıgar, - deyt. -	Üçünüz hemen gidin,- dedi.
Olorgo cedijip barzagar,	Onlara yetişip gidersen,
Baza katap carta - deyt. -	Tekrar tekrar söyle -diye söyledi.
Cılan küçi çıgıp,	Yılanın gücü çıkıp,

Talıp cada bergejin, 18410 Düşüp yattığında,
Kazra tiştü kamçıbıla Keskin dişli kamçıyla
Sogoon cebeege sogup iyze, Yay, demir uçlu ok vurursa
Kodorıla berer uçurlu - deyt. - Kırılacaktır -dedi.
Ol tuşta öskö cılanıñ O zaman diğər yılanın
Kür köksine kadayla, 18415 Geniş göğsüne çakarak,
Mine sokkon boyınça, Böyle vurur vurmaz,
Kazra tiştü kamçıbıla Keskin dişli kamçıyla
Oldop-soldop soksın, - deyt. - Sağdan, soldan vursun, -dedi.
Olordiñ çerüzi bolgojin, Onların askeri,
Kiji dezeñ, kiji emes, 18420 İnsan desen, insan değıl,
Añ dezeñ, añañ başka, Hayvan desen, hayvandan başka,
Almıs-şulmus ulus bolor. Almıs-şulmus halkıdır.
Kanca tümen alıptar, Tümenlerce alp,
Kara agaştıy kal çerü Kara orman gibi kahraman asker
Olorlo cuulaşsın - deyt. 18425 Onlarla yardımlaşsın -dedi.
Kalgançıda cakarıp Sonunda emredip
Cer-Kindigi Enezi Cer-Kindigi Enezi
Küler tabak alıp beret. - Bronz tabak verdi.
Bu tabaktı aparzañ, Bu tabağı götürürsen,
Cer oozına cede, 18430 Yer ağzına yetişerek,
Cuu-çak baştala berze, Savaş başlarsa,
Kara cerdiñ oozında Kara yerin ağzında
Künniñ çıgıt canında Günün battığı tarafta
Cılım ak kaya turar. Sarp ak kaya durur.
Attu uçup barala, 18435 Atla uçup giderek,

Ol kayanın bajına	O kayanın başına
Caba tudup iyeñ,	Bastırırsan,
Ogo capşına berer.	Ona yapışır.
Ay-kün bolup,	Ay, gün olup,
Altaydı carıdar, - deyt. -	18440 Altay'ı aydınlatır, -dedi.
Cılan, baka köstöri	Yılan, kurbağa gözleri
Bu carkınnañ taykılar.	Bu aydınlıktan kamaşır.
Bu kuyak kep börkinde	Bu kapalı giysi ve börkünde
Beş cüstük eki alakalu.	Beş yüzük, ikisi mühürlü.
Eki cüstüktiñ carkıdarı	18445 İki yüzüğün ısıltısı
Cılandardıñ ilbi tarmalu	Yılanların kara büyülü
Tostoyışkan köstörin	Pörtlek gözlerini
Akalaytan uçurlu, - deyt. -	İçine çekmesi için, -dedi.
Karulu kerekti büdürüp,	Özenle hazırlanıp,
Katu corıkka baratan kiji	18450 Zor yolculuğa giden kişi
Cañarçı eceñ bolor.	Cañarçı halan olur.
Cutpa cılandar kaanına barar,	Dev yılanlar kağanına gidip,
Erlik-biydi ebirip keleten	Erlik-biy'i çevirip gelecek
Mörlü-şorlu cürüm bolor.	Zafer mi hüsrana mı hayat gösterecek.
Ondıy da bolzo, slerler	18455 Ne olursa olsun sizler
Bar küçeerle albadanıp,	Var gücünüzle gayret edip,
Cer aldınıñ şulmustarın	Yeraltının şulmuslarını
Altayaarga bojoťpogor.	Altay'a uğratmayın.
Ezer-sezer eki iytti	Sezici iki köpeği
Colıgarga karuul edip,	18460 Yolunuza koruma yapıp,
Olorgo cetirbey arttırıgar.	Onları geçirmeyin.

Tındu neme bojoťpozın, - deyt.	Ne olursa olsun bırakmayın, -dedi.
Cakıltanı oñdodıñ ba?	Emri anladın mı?
Turguza la onçozın	Hızla hepsini
Tökpöy-çaçpay bu mege	18465 Döküp-saçmadan bana
Carta!" - dep, katu aydat.	Açıkça anlat!" -diye, sertçe söyledi.
Ölbös-Cayar baatır	Ölbös-Cayar bahadır
Bir sös castırıp,	Bir sözde şaşırıp,
Bir cerge tukturılбай,	Bir yerde kekelemeden,
Ötkün ünile cartap,	18470 Tiz sesle konuşup,
Tökpöy-çaçpay kuuçındap beret.	Döküp-saçmadan anlattı.
"Emdi adıñ eerte" - dep,	"Şimdi atını eyerle"-deyip,
Cer-Kindik kısıkarta aydat.	Cer-Kindigi Enezi kısaca söyledi.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Altın-möñün sürlü	18475 Altın-gümüş işlemeli
At üygenin bu alıp,	At dizginini alıp,
Altın örgöñiñ kaalgazın açıp,	Altın sarayın iki kanatlı kapısını açıp,
Çıgara cügürgen boyunça,	Çıkarken,
Arı-beri cañıy tudup,	Sağa-sola sallayıp,
Ak çakıga sogup iyet.	18480 At direğine soktu.
Temir-Çookır ercinezi	Kıymetlisi Temir-Çookır
Caş ölöñdi caya baspay,	Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñin kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo celip kelet.	18485 Doğruca geldi.
Ölbös-Cayar baatırım,	Ölbös-Cayar bahadırım,
At bajına bolgojın,	At başına,

Altın üygen sugup iyet.	Altın dizgini geçirdi.
Cal kuyrugın sıymay tudup,	Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Calañ bolgon kecim-tokımdı 18490	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.	(Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eerin bolzo,	Dökme yük eyerini ise,
Arta salıp eertep iyet.	Geriye atıp yerleştirdi.
Üç üyege üzülbes	Üçü de ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat. 18495	Üç eyer kayışı da bağladı.
Kança üyege üzülbes	Nesillerdir kopmayan
Katamaldu koloñın	Kat kat kolonunu
Karçıy-terçiy tarta beret.	Karşılıklı, çapraz çekti.
Kün keberlü köndürgezin	Gün şekilli göğüslüğü
At töjine eptey tartat. 18500	At döşüne yerleştirip çekti.
Arçımağın artınıp	Heybesini yüklenip
Terkilep iybey kanayttı.	Terkiye bağladı.
Altın sürlü kiyimin	Altın işlemeli giysisini
Kiye sokkon boyınça,	Giyer giymez
Köö kuyagın katanat. 18505	Kömür zırhını geçirdi.
Kara kumduş börkinge	Kara kunduz börküne
Küler kalbañ börügin	Bronz kalıplı börkünü
Katay keptey tartıp kiyet.	Kat kat geçirip giydi.
Kança cuunıñ ok-saadagın	Çokça savaşın ok-mızrağını
Karçıy-terçiy cüktenet. 18510	Karşılıklı, çapraz yüklendi.
Ak bolot üldüzin	Ak çelik kılıcını
Sol calmaşka tañınat.	Sol tarafına taktı.
Katançızın katanala,	Üst giysisini giyerek,

Cer-Kindigi Enezile,	Cer-Kindigi Eneziyle,
Ezendejip, okşop iyet.	18515 Vedalaşıp, öptü.
"Ezen-cakşı men cürzem,	"Esenlikle gidersem,
Ebirip kelip tuştaarım" - deyt.	Dönüp gelip buluşuruz" -dedi.
Cañarçı dep ecezin	Cañarçı adlı halasını
Kabra tudup okşop iyet.	Kavrayıp öptü.
Ölüm kelze, kojo ölöris.	18520 Ölüm gelirse, birlikte ölürüz.
İris bolzo, kojo özöris dep,	Kısmet olursa, birlikte yaşarız deyip,
Cayar mında ezendejet.	Burada vedalaştılar.
"Col-corıgıñ ırıstu bolzın! - dep,	"Yolun açık olsun!-deyip,
Enezi le ecezi	Anası ile halası
Alkış-bıyandu söstör aydat.	18525 Dua ettiler.
Ölbös-Cayar baatırdı	Ölbös-Cayar bahadırı
Cer-Kindigi Enezile	Cer-Kindigi Eneziyle
Ezendejip ok Cañarçı dep ecezi	Esenleşip Cañarçı adlı halası
Cılım kaya ak taştıñ	Sarp ak kayalığın
Kaalgazın açıp üydejet.	18530 İki parçalı kapısını açıp uğurladılar.
Ayrıljıjar tujında	Ayrıldıkları zaman
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Börkin suurıp bajırat.	Börkünü çıkarıp eğildi.
Temir-Çookır ercine	Kıymetlisi Temir-Çookır
Calın cayıp bu mürgüy.	18535 Yelesini yayıp dua etti.
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çevirip,
Arı bolor tujında,	Yan taraftaki,
Iyık caldıñ aldında	Kutsal yelesinin altında
Kazra tiştü kamçızın	Keskin dişli kamçısını

Karızına cıldırıp kelet.	18540 Dirseğine kadar doladı.
Ak ayaska cañıy tudup,	Ak aydınlığa karşı sallayıp,
Temir-Çookır ercineniñ	Temir-Çookır kıymetliniñ
Sokpos canın sogup iyet.	Vurulmaz yanına vurdu.
Tartpas canın tartıp iyet.	Çekilemez yanını çekti.
Temir-Çookır ercinezi	18545 Kıymetlisi Temir-Çookır
Kulun çılap bu kiştep,	Tay gibi kişneyip,
Kunan taydıy ogırala,	Aygır gibi böğürerek,
Eles edip uça beret.	Gözden kaybolup uçtu.
Turgan izi artıp kaldı,	Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok boldı.	18550 Gittiği yerin izi yok oldu.
Ezin-kuyun şuulay beret,	Rüzgâr-fırtına gibi gitti,
Emil ağaştar бүктеlet.	Sedir ağaçları бүкүлдү.
Onoñ arı Ölbös-Cayar	Ondan sonra Ölbös-Cayar
Koolodo kojoñdop,	Hafifçe mırıldanıp,
Komıs sogup oynoy beret.	18555 Kopuz çalıp eğlendi,
Şıñırada kojoñdop,	Uğuldayıp söyleyerek,
Şoor tartıp oynop cüret.	Şoor çalıp eğlendi.
Uyalu kuştar uyazın taştap,	Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Kiynineñ arı tıñdap uçat.	Ardından ötüp uçtu.
Balalu añdar balazın taştap	18560 Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp
Baza eeçip tıñdap cüret.	Peşinden söyleyip yürüdü.
Cañarçı dep bu kelin	Cañarçı adlı bu gelin
Cer-Kindigi Enezile	Cer-Kindigi Eneziyle
Ak kayaga oyto kiret.	Ak kayaya geri girdi.
Kaalgazın caap iyele,	18565 İki kanatlı kapıya yönelerek,

Altın sürlü tülküürile		Altın işlemeli anahtarla
Ak kayanı böktöp iyet.		Ak kayayı kapattı.
Ança-mınça olor bolboy,		Çok zaman geçmeden,
Altın örgöögö cedele,		Altın saraya gelerek,
Kirip kelgen boyunça,	18570	Girdiği zaman,
Altın taktazın cıldırıp,		Altın tahtasını kurup,
Alama-şikir aş-kursakla		Lezzetli yemeklerle
Ajanıp olor oturat.		Karnını doyurup oturdu.
Ajanıp olor bojoordo,		Yemek bittikten sonra,
Cer-Kindigi Enezi	18575	Cer-Kindigi Enezi
Altın sudur ala koyıp,		Altın suduru alıp,
Aylandırıp körö beret.		Çevirip baktı.
Alıp baatır Cañarçı		Alp bahadır Cañarçı
Amırap mında uyuktay beret.		Dinlenip burada uyudu.
Sudurın kıştırıp bojoylo,	18580	Suduru okuyup bitirerek,
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Cañarçını oygozıp,		Cañarçı'yı uyandırıp
Cakaru sözün baştı.		Buyruk vermeye başladı.
Altın tülküürin alala,		Altın anahtarını alarak,
Altın kayırçagın kodorıp,	18585	Altın sandığını çıkarıp,
Altın cüstük alıp beret.		Altın yüzüğünü aldı.
"Kubulgazındı cüstük bu		"Bu sihirli yüzükle
Ne bolup kubulayın dezeñ,		Neye dönüşeyim dersin,
Kubula bereriñ, - deyt. -		Dönüşebilirsin, -dedi.
Tün karañuy cerge kirzeñ,	18590	Gece karanlığına girersen,
Carıtkış bolor colıña, - deyt.		Aydınlık olur yoluna, -diye söyledi.

Cañarçı cüstükti alala,	Cañarçı yüzüğü alarak,
Sabarına sugup alat.	Parmağına taktı.
Cer-Kindik Enezi	Cer-Kindik Enezi
Ağaş kayırçak açala,	18595 Ağaş sandığı açarak,
Ceti üyelü komırgay alıp beret. -	Yedi boğumlu kaval verdi.
Alıs cerge tüşseñ,	Işıksız yere düşersen,
Miner adıñ bolzın, - deyt. -	Bineceğın atın olsun, -dedi.
Cer oozına tüşseñ,	Yer ağzına düşersen,
Korkıştı kıraka bol, - deyt. -	18600 Korkunç canavar olsun, -diye söyledi.
Ozo baştap barala,	Önden yönetip giderek,
Kara-Taacı emegendi	Kara-Taacı'nın eşini
Kös albay keteş, - deyt. -	Gözünü ayırmadan izle, -dedi.
Cer oozınañ ol çıkısa,	Yer ağzından çıkarsa,
Çookır cılan bolup kubular.	18605 Alaca yılan olup şekil değıştirir.
Ol tuşta sen ogo	O zaman sen ona
Borsık bolup kubul.	Porsuk ol.
Bu cüstükti körgüsseñ,	Bu yüzüğü gösterirsen,
Ol seni tanıbay,	O seni tanıyamadan,
Cuuktap keler sege - deyt. -	18610 Yaklaşıp gelir sana -dedi.
Kalak-kokıy, bu kepti,	Ah canım, bu giysiyi,
Katay kiyip alzañ,	Üstüne giyersen
Ol seni tiştep bolbos.	O seni ısıramaz.
Tiştedit iyzeñ, şoriñ bolor,	Isırılırsan, felaketin olur,
Korondı cılan emtiri.	18615 Çünkü zehirli yılanıdır.
Çookır cılandı caba bassañ,	Alaca yılanı basarsan,
Ol sege orolo berer.	O sana dolandır.

Bar-cok küçile	Var, yok gücüyle
Çagarga seni albadanar.	Sana sokmak için zorlar.
Ol tuşta sen ogo	18620 O zaman sen önce
Bu toñıraktı açala,	Bu bıçağı açarak,
Keciri döön kadazañ,	Gırtlağına doğru batırırsan,
Koronı aga berer.	Zehri akar.
İçin cara kezip iyeñ,	İçini yarıp kesersen,
Korondu kiçinek cılan çıgar.	18625 Zehirli küçük yılan çıkar.
Ol cılandı sen	O yılanı sen
Bu toñırakla bıçaktap,	Bu bıçakla bıçaklayıp,
Bajın-közin oyıp,	Başını, gözünü oyup,
İçi-buurın carıp iyeñ,	Bağrını yararsan,
Kara-Taacı ölüp	18630 Kara-Taacı ölüp
Bütkül boyı cada berer.	Boylu boyunca yatacak.
Boyıñnıñ kep kiyimiñdi	Kendi şık giysilerini
Kara taş edip kubultala,	Kara taş edip değiştirerek,
Anda sen sugup sal.	Oraya sen sok.
Kara-Taacınıñ kiyimin	18635 Kara-Taacı'nın giysilerini
Kapşay anda kiyip al.	Hemen orada giy.
Oyto canar tujıñda	Geri döneceğın zaman
Kara-Taacınıñ kep-kiyimin	Kara-Taacı'nın giysisini
Anda çaçıp iyele,	Oraya saçarak,
Boyıñnıñ kep-kiyimiñdi	18640 Kendi giysilerini
Kiyip alıp canarıñ, - deyt. -	Giyip dönersin, -dedi.
Ceek cılandar kaanına barzañ,	Şeytan yılanlar kağanına gidersen,
Kara-Taacı bolup kubulala,	Kara-Taacı olup şekil değiştirerek,

Bu komırgaydı minele,	Bu kaval binip,
Eles edip uçarıñ.	18645 Gözden kaybolup uçarsın.
Ceek cılandarga cetseñ,	Şeytan yılanlara gidersen,
Ejik korır eki cılan bolor.	Kapı koruyan iki yılan var.
Ne kerektü keldiñ deze,	Ne için geldin derlerse,
Slerdiñ kaanga cetire	Sizin kağanınıza kadar
Kerektü keldim dep aytsañ,	18650 Gelmem gerekti diye söylesen,
Kuyrugıla açıp iyer.	Kuyruğuyla açarlar.
Ejikti açıp la iyeze,	Kapıyı açınca,
Korkıbay la kirele, ayt:	Korkmadan girerek, söyle:
"Cañar baatır curtın	"Cañar bahadır yurdunun
Onçozın olcolop alğanıs de.	18655 Hepsini esir almış de.
Slerdi kelzin dep,	Siz gelin diye,
Togus baştu cılan aytkan,	Dokuz başlı yılan söylemiş,
Kıstay-Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Küreñeş uulıla ekü	Küreñeş oğluyla ikisi
Kün carkınınañ ayrılıp,	18660 Gün aydınlığından ayrılıp,
Ceñ castanıp cıgılğan de.	Yenilip ölmüş de.
Altın cüstigiñ körgüzip iyezeñ,	Altın yüzüğünü gösterirsen,
İlbi tarma onıñ közin	Kara büyü ile onun gözünü
Tuura edip iyer.	Dondurur.
Ol tujında kör:	18665 O zaman bak:
Tör bajında kiçinek	Tör başında küçük
Altın kayırçak turar.	Altın sandık durur.
Bu cüstükle kayırçaqtı	Bu yüzükle sandığı
Cıja tartıp iyezeñ,	Sürterek çekersen,

Altın kayırçak açıla berer.	18670	Altın sandık açılır.
Ol kayırçak içinde		O sandık içinde
Ol eki cımirtka cadar.		İki yumurta yatar.
Ol cımirtkalardı sen		O yumurtaları sen
Bu kookonokko suk, - dep,		Bu koonoka ²⁹ sok, deyip,
Ağaş kayırçak içineñ	18675	Ağaç sandık içinden,
Tekenin kookonogınañ etken		Koç yumurtasının derisinden yapılan
Kiçinek caraş kookonok beret.		Küçük güzel bir koonok verdi.
Cañarçı kookonoktı alala,		Cañarçı deri koonoku alarak,
Koltık aldına sugup alat. -		Koltuk altına soktu.
Ajanaak dep seni kıçırza,	18680	Yemek yiyelim diye seni çağırırsa,
Moynoşpoy kojo bar.		İnat etmeden birlikte git.
Cılan, baka edi bolor.		Yılan, kurbağa eti olur.
Sen onon ceskinbe.		Sen ondan tiksınme.
Bu cüstükti körgüzıp,		Bu yüzüğü gösterip,
Anań-mınań alıp,	18685	Şundan, bundan alıp,
Ajanaacı kiji bolzoń,		Yemek yersen,
Ol seni ajamp oturı dep,		O seni doyup oturuyor diye,
Kara-Taacıga tũney körör.		Kara-Taacı'ya eş görür.
Ol on eki bajıla kuuçındajar.		O on iki başıyla sohbet eder.
Sen onon korkıba.	18690	Sen ondan korkma.
Korkıy berzeń,		Korkarsan,
Ol cılannın ilbi tarmazı		O yılanın kara büyüsü
Seni acıktap iyer.		Seni izler.
Ol tuşta onın möri bolor.		O zaman onun zaferi olur.

²⁹ Kookonok: Tekenin idrar torbası.

Ölbögön boyıñ ölöriñ, 18695 Ölümsüz bedenın ölü,
 Barbagan boyıñ bararıñ, - deyt. - Gitmeyen bedenın gıder, -dedi.
 Maktap köp kuuçında, Çok övüp sohbette,
 Ançada la cılandardı, Böyle yılanları
 Sokor-Kara baatırdı maktazañ, Sokor-Kara bahadıırı översen,
 Ol süünele, baraak dep, 18700 O sevinerek, gidelim deyip,
 Sege büde berer, - deyt. - Sonlandırır, -dedi.
 Örgöödöñ çıgıp keler tušta, Saraydan çıktığı zaman,
 Eki cutpa cılandarın İki dev yılanına
 Men oyto kelgençe, Ben tekrar gelen kadar,
 Örgööni korı dep aydar. 18705 Sarayı koruyun diye söyler.
 Keler tujında sen Gelirken sen
 Aldınañ ozoloboy, Önünden değıl,
 Kiynineñ kel, - deyt. - Arkasından gel, -dedi.
 Seni minip al deze, Sana bin derse,
 Kaan kiji sler 18710 Kağan kışı siz
 Kanayıp turugar de. Olursunuz de.
 Kadıt kiji men Hatun kışı ben
 Kaanga kanayıp mineyin. Kağana nasıl bineyim.
 Caş kiji men Genç kışı ben
 Artpas emeyim dep ayt. 18715 Yükleıneyim diye söyle.
 Bu cüstükti ogo körgüzıp, Bu yüzüğü gösterip,
 Onoñ sen artpaziñ. Onun sırtına binme.
 Cılan sözine kirele, Yılanın sözüne uyarak,
 Ogo sen minip iyzeñ, Ona binersen,
 Ol seni tanıp iyer, - deyt. - 18720 O seni tanır, -dedi.

Ol tujında ölüm bolor.	O zaman ölüm olur.
Onı sen undıba, - deyt. -	Bunu unutma, -diye söyledi.
Onoñ arı keledede,	Ondan sonra gelerek,
Cer oozına cedip kelzeñ,	Yer ağzına gelirsen,
Seni on eki baştu cılanla	18725 On iki başlı yılanla
Kojo mında bu çıkpay,	Birlikte buradan çıkmadan,
Oyto komırgay adıñdı minele,	Tekrar kavalıdan atına binerek,
Erlik-biy döön bararıñ, - deyt. -	Erlik-biy tarafına git, -diye söyledi.
Erlik-biyge cederge,	Erlik-biy'e gidebilmek için,
Ceti buudak ödöriñ,	18730 Yedi engel geçeceksin,
Eki kara kuskun,	İki kara kuzgun,
Eki töö buudaktarı	İki deve engeli
Cañar akañ la sen	Cañar ağabeyinle sen
Üç şulmusla cuulajar tušta,	Üç şulmusla savaştığında,
Slerdi eeçip kelgenin	18735 Sırayla gelmeyi
Sen undıbagan bolboyıñ.	Sen unutma.
Ol eki buudaktar,	O iki engel
Ak-carıkka çıgala,	Ak-dünyaya çıkarak,
Bala-barka azırap	Çoluk-çocuk büyütüp
Ak-carıkta özö bergen.	18740 Ak-dünyada yaşamış.
Emdi slerge bolujıp cat.	Şimdi size yardım edecek.
Onoñ arı tört buudak bolor.	Ondan sonra dört engel var.
Onı sege ödörgö	Onu geçmek için
Kubulgazındar kerek deyt.	Şekil değiştirmen gerek dedi.
Üçinçi turgak ol anda	18745 Oradaki üçüncü engel
Kara töñöş bolor, - deyt. -	Kara kütüktür, dedi.

Onı kuluzın bolup öt.	Onu kemiş olup geç.
Törtinçi buudak bolgojın,	Dördüncü engel ise,
Ceti sarı kelinder bolor.	Yedi sarı gelin.
Onı sarı adaru bolup öt.	18750 Onu sarı arı olup geç.
Bejinçizi ol bolzo,	Beşincisi ise,
Temir sogor us bolor .	Demir parçalayan usta olacak.
Ol tındu kijini	O etkili kişiyi
Adı boyıla kojo örtöör.	Atıyla birlikte geç.
Tındu kiji cok bolzo,	18755 Etkili kişi yok olursa,
Ölgön tındular söögile	Ölen canların kemiğiyle
Körügün kızıdat.	Körüğü yanar.
Sen onı cılan bolup	Sen onu yılan olup
Cer kırtıjıla	Yer kabuğunun üstünden
Cılıp ödöriñ - deyt. -	18760 Sürünerek geçersin-dedi.
Onoñ arı baratsañ,	Ondan sonra ilerlediğinde,
Altınçı turgak bolor.	Altıncı engel var.
Citkek kara sas cadar.	Bataklık, kara sazlık uzanır.
Bu cüstükti cañıp iyzeñ,	Bu yüzüğü döndürürsen,
Könü cakşı col bolor.	18765 Rahat, güzel bir yol olur.
Ol turgaktı bu la sen	O engeli de sen
Kuluzın bolup ödö ber - deyt.	Kamış olup geç- dedi.
Cetinçi turgak bolgojın	Yedinci engel ise
Kurttu sarı talay cadar.	Kurtlu sarı deniz.
Ol talaydı keçire	18770 O denizi geçmek için
Kiji söögile edip salgan	İnsan kemiğiyle yapılmış
Kuu öñdü kür cadar.	Beyaz renkli köprü var.

Ol kürdeñ sen keçe. O köprüden sen geçme.
Onıñ aldı canınañ Onun alt tarafından
Tomonok bolup keçe ber, deyt. 18775 Sivrisinek olup geç, -dedi.
Onoñ arı baratsañ, Ondan sonra ilerledğinde,
Çoy kara örgöö körüner. Dökme demirden kara saray görünecek.
Ol örgöö bolgojın, İşte o saray,
Erlik-biydiñ örgöözi. Erlik-biy'in sarayı.
Ogo sen cedip barzañ, 18780 Sen ona gidersen,
Eki kara iyt cadar. İki kara köpek yatar.
Ogo cüstügiñdi körgüsseñ, Onlara yüzüğünü gösterirsen,
İytter seni sespes, - deyt. - Köpekler seni sezmez, -dedi.
Örgöö ejiginde balkaşa Saray kapısındaki çamurda
Bir kara baktamaş 18785 Kara bir iribaş³⁰
Balkaşa badalıp, Çamura dalıp,
Anda ol cüzüp cürer. Orada yüzer.
Ogo cüstükti körgüsseñ, Ona yüzüğü gösterirsen,
Ol seni sespes, - deyt. - O seni sezmez, -dedi.
Ol baktamaştı tudala, 18790 O iribaşı tutarak,
Teke baştıgınañ etken Teke başından yapılmış
Kookonokko sugup sal, - deyt. Koonoka sok, -dedi.
Sarı adaru bu bolup Sarı arı olup
Oyto kayra, ak-carık töön Tekrar ak-dünya tarafına
Cayıp iy, - deyt. - 18795 Gel, -diye söyledi.
Artkan tört buudaktı Kalan dört engeli
Kanayıp kubulıp ötsöñ, Böyle şekil değiştirip geçersen,

³⁰ iribaş: Kurbağa larvası, kuyruksuz kurbağanın yumurtadan yeni çıkmış hali.

Oyto keler tujiña, Tekrar geldiğin zaman,
Oyto kubulıp ödöriñ. Yine şekil değiştir.
Aytkan sözimdi uktiñ ba? 18800 Söylediğim sözü duydun mu?
Onçoızın cartap tolo ayt!" - deyt. Hepsini detaylıca söyle!"-dedi.
Cer-Kindigi Enezi Cer-Kindigi Enezi'nin
Neni cakıp aytkanın Buyurup söylediklerini
Bir de sös castırbay Bir söz bile şaşırmadan
Cañarçı toolop beret. 18805 Cañarçı saydı.
Onoñ arı ne bolorın Ondan sonra ne olacağını
Cer-Kindigi Enezi aydat: Cer-Kindigi Enezi anlattı:
"Cer oozına cedele, "Yer ağzına gelip,
Taş edip kubultkan Taş yapıp değiştirdiğin
Boyiñnıñ kebiñdi kiyele, 18810 Kendi giysini giyerek,
Kara-Taacınıñ kep-kiyimin Kara-Taacı'nın giysilerini
Ondo lo taştap iy. Oraya bırak.
Komırgay adıñdı minele, Kaval atına binerek,
Ak-carıkka çıgıp kelzeñ, Ak-dünyaya çıkarsan,
On bir ceek cılandar, 18815 On bir şeytan yılan,
Sokor-Kara baatır Sokor-Kara bahadır
Seni sezip tanıbas. Seni sezip tanımaz.
Bu cüstükle kubulıp, Bu yüzükle şekil değiştirip,
Ölbös-Cayar baatırğa Ölbös-Cayar bahadıra
Bu tındardı berele, 18820 Bu canları vererek,
Bütkül boyıñ bolup kubulala, Bütün bedenın şekil değiştirip
Bu küler bolot ilcirmelü Bu bronz çelik zincirli
Tuyuk kep kuyagiñ kiy. Kapalı zırhını giy.

Karındajıñnıñ ordına	Kardeşinin önünde
Sokor-Karala küreş	18825 Sokor-Kara'yla güreş
Seniñ ekelgen tındardı	Senin getirdiğin canları
İlgin baştıkla kojo	Güderi başlıkla beraber
Ölbös-Cayarga berzeñ,	Ölbös-Cayar'a verirsen,
Ol tındardı ol	O canları
Turguza la onçozın	18830 Hemen hepsini
Üze tartıp iyzin, - deyt.	Üzerine alsın, -dedi.
Ol tušta ceñüni	O zaman zaferi
Sler alar uçurlu, - deyt. -	Sizin kazanmanız gerek, -dedi.
Bu kerekti büdürzeñ,	Bunları yerine getirirsen,
Cañar akañ cangança,	18835 Cañar ağabeyin dönene kadar,
Sler çıdajar uçurlu", - deyt.	Sizin dayanmanız gerek", -dedi.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Altın cüstükti, komırgay attı,	Altın yüzüğü, kaval atı,
Küler bolot ilcirmele etken	18840 Bronz çelik zincirle yapılmış
Tuyuk börükti, çamçalı ştıandı,	Her tarafı kapalı börtü, gömleği, pantolonu
Kep kuyak kiyimdi kojo	Zırhınla birlikte
Kaptarga ol sugala,	Geniş çuvala sokarak,
Oñ canın döön cüktenet.	Sağ tarafına doğru yüklendi.
Örö turgan boyınça	18845 Yerinden kalkınca
Cer-Kindigi Enezi'niñ	Cer-Kindigi Enezi'nin
Eki caagın okşop iyet.	İki yanağını öptü.
Alkış-bıyandu söstör aydıp,	Dualı sözler söyleyip,
Altın örgöödöñ çıgala,	Altın saraydan çıkarak,

Altın-möñün üygenin	18850	Altın-gümüş dizgini
At çakızına sogup iyet.		At direğine bağıladı.
Ak la boro argımağı		Ak-Boro cins atı
Kök ölöñdi kömö baspay,		Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo celip kelet.		Rahtça geldi.
Caş ölöñdi caya baspay,	18855	Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo cedip kelet.		Güzel rahvan yetip geldi.
Calañ bolgon kecim-tokım		Ova gibi eyer keçesini
Caya salıp bu cüret.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş eerin		Dökme yük eyerini
Arta salıp eertep iyet.	18860	Geriye atıp yerleştirdi.
Ürgölciğe üzülbes		Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.		Üç eyer kayışı da bağıladı.
Törbölciğe üzülbes		Sonsuza dek kopmayan
Tört koloñın tooloy tartat.		Dört kolonu dolayıp çekti.
Kün keberlü köndürgezin	18865	Güneşe benzeyen göğüslüğü
Kün ebire eptey tartıp,		Güneş etrafında çekip,
Eertep iybey kanayttı.		Eyerleyip yerleştirdi.
Cañarçı dep baatır kelin		Cañarçı adlı bahadır gelin
Altın örgöödöñ atanarda,		Altın saraydan giderken,
Cer-Kindigi Enezi	18870	Cer-Kindigi Enezi
Küreñ tekezine minip,		Kahverengi tekesine binip,
Ak kayadañ ıgıara		Ak kayadan ıkararak
Üydejip iybey kanayttı.		Uğurladı
Cılım kaya kaalgazın		Sarp kayalıgın iki kanatlı kapısını
Cer-Kindigi Enezi	18875	Cer-Kindigi Enezi

Tülküürile açıp iyet.	Anahtarıyla açtı.
Ak kayadañ ıgala,	Ak kayadan çıkararak,
Cañarçı attañ tüjele,	Cañarçı attan inip,
Eki tizege oturıp,	İki dizi üzerine oturup,
Cer-Kindigi Enezi'ne	18880 Cer-Kindigi Enezi'ne
Cerge cetire bajırat.	Saygıyla eğildi.
Ak-Boro argımağı	Cins atı Ak-Boro
Calın cayıp bajırat.	Yelesini yayıp eğildi.
Cer-Kindigi Enezi'ne	Cer-Kindigi Enezi'ne
Alkış-bıyan aydıp,	18885 Dualar edip,
Artıp kalat mında,	Geride kaldı,
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çekip,
Iyık caldıñ aldındagı	Kutsal yelesinin altındaki
Kazra tiştü kamçızın alıp,	Keskin dişli kamçısını alıp,
Ak-carıkka cañıy tudup	18890 Ak-dünyaya karşı sallayıp,
Ak-Boro argımağtıñ	Cins at Ak-Boro'nun
Sokpos canına sogolo,	Vurulmaz yanına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet,	Çekilemez yanını çekti.
Ak-Boro argımağı	Cins atı Ak-Boro
Kulun ılap ıñırala,	18895 Tay gibi bağırarak,
Kunan taydıy ogırıp,	Aygır gibi böğürüp,
Eles edip ua beret.	Uçarak gözden kayboldu.
Turgan izi artıp kalat,	Durduğı yerin izi kalıdı,
Bargan izi cok bolot.	Gittiğı yerin izi yok oldu.
Baday tepken cerineñ	18900 Adım attığı yerden
Batpak sastar artıp kalat.	Bataklık sazlıkları kaldı.

Tepken, tepken cerineñ	Teptiği yerden
Teermendiy taş çaçilat.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Caan, caan talaylardı	Derin derin denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	18905 Kuyruk değmeden geçti.
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey ajıp cüret.	Toynak değmeden aştı.
Tüş bolgondo, amırı cok,	Gündüz huzursuz,
Tün kirgejin uykuızı cok,	Gece girdiğinde uykusuz,
Tündü-tüştü barıp cadat.	18910 Gece-gündüz gitti.
Şuurmaktu talaydı	Dalgalı denizleri
Şuurgan çılap keçe beret.	Rüzgâr gibi geçti.
Şuurgandu tayganı	Fırtınalı taygaları
Şoñkor keptü aja beret.	Şahin gibi aştı.
Aızıdaazın sananıp,	18915 Geçmişini düşünüp,
Amırgılap kojoñdoyt.	Amırgı çalıp şarkı söyledi.
Eskidegizin sananıp,	Eskileri düşünüp,
Ediskilep kojoñdoyt.	Kaval çalıp şarkı söyledi.
Küreñeş baatır adazıla,	Küreñeş bahadır atasıyla,
Çagat cestezi kojo	18920 Çagat eniştesi birlikte
Kança tümen alıptarlu	Çok sayıda alpla
Kal çerüzin baştağan	Kahraman askerini yönetmiş
Kara cerdiñ oozın köstöp	Kara yerin ağzını izleyip
Kança talay keçip cüret.	Nice deniz geçerek ilerledi.
Kança tayga aja berdi,	18925 Nice taygalar aştı,
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bu bolgojin	Sarı çölü

Salkın-kuyun ödüp cüret.	Fırtına gibi geçiverdi.
Kuyun uçup uçına cetpes,	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	18930 Çorak çölü ise,
Kuyun-salkın ödö beret.	Rüzgâr gibi geçiverdi.
Şuurmaktu talay keçet,	Dalgalı denizler geçti,
Şuurgandu tayga ajat.	Fırtınalı taygalar aştı.
Onoyıp barıp catkança,	Böylece ilerlerken,
Keen caraş Altay boldı,	18935 Güzel Altay belirdi,
Kebis oşkoş calañ cadat.	Keçe gibi yazı uzanıyor.
Bu calañnıñ ortozında	Bu yazının ortasında
Altan altı olbıktu	Altmış altı budaklı
Bay terek özüp cadat.	Kutsal kavak ağacı uzandı.
Ol terektiñ canında	18940 O kavak ağacının yanında
Arjan kutuk suu agat.	Kutsal su akıyordu.
Kıstay-Mergen cortup kelele,	Kıstay-Mergen koşturarak gelip,
Kıygıbıla bu aydat:	Çığlık çığlığa söyledi:
"Attardı amıradıp,	"Atları dinlendirip,
Kecim sogup alar kerek.	18945 Keçeyi vurmak gerek.
Odu salıp üdeleger", - dep,	Ateş yakıp uğurlayın", -deyip
Onçozına cakarar.	Hepsine buyurdu.
Alıp külük baatırlarla,	Alp pehlivan bahadırlarla,
Kara agaştıy kal çerü	Kara orman gibi kahraman asker
Attarınıñ eerin alıp,	18950 Atların eyerini alıp,
Oduş cerge odu salat.	Otuz yerde ateş yaktı.
Kıstay-Mergen uulıbıla,	Kıstay-Mergen oğlu ile,
Çagat küyüzi kojo	Çagat damadı birlikte

Arıskandu taygaga çıgıp,	Koruyla kaplı taygaya çıkıp,
Altan sığın adıp kelet.	18955 Altmış sığın vurup geldi.
Alıp kezer baatırları,	Alp cesur bahadırları,
Kara ağaştıy kal çerüzi	Kara orman gibi kahraman askeri
Oduş cerge odu salıp,	Otuz yerde ateş yakıp,
Altan sığın abu edin	Altmış sığın vurup geldi.
Tişke bıjırıp ajanat.	18960 Şişte pişirip yediler.
Argımaktar otop cüret,	Cins atlar otladı,
Alıp kezerleri amırayt.	Alp, yiğitler dinlendi.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Kuskun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	18965 Çorak çölü
Kuyun keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçiverdi.
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın,	Sarı çölü ise,
Salkın keptü ödüp cüret.	Fırtına gibi geçiverdi.
Emdi körüp cürer bolzo,	18970 Şimdi gördü ki,
Adazınıñ altayına	Atasının yurduna
Cedip kelbey kanayttı.	Yetip geldi.
Onoyıp barıp catkança,	Böylece ilerlerken,
Ak ayastıñ üstibile	Ak aydınlığın üstünden
Salkın-kuyun şuulay beret.	18975 Fırtına, rüzgâr kopuverdi.
Ak buluttar aylanıp	Ak bulutlar dönüp
Arı-beri sobırılât.	Sağa-sola savrıldı.
Kuu buluttar kaynap,	Solgun bulutlar kaynayıp,
Tuman bolup cerge tüjet.	Duman olup yere indi.

Bu ne atazı dep, 18980 Bu da neyin nesi deyip,
Teñeri tübin keze köröt, Gökyüzünün dibini gezip baktı,
Emdi körüp cürer bolzo, Şimdi gördü ki,
Ak buluttı üze sogup, Ak bulutu üzerine çekip,
Kuu bulutka kuyulıp, Solgun bulutun kıyısından giderek,
Eki bulut uçup kelet. 18985 İki bulut uçuyor.
Eki caldap, ebire uçup, İki yandan çevreleyip uçarak,
Ezen surap kuuçındajat. Esenlik sorup sohbet ettiler.
Eki mürküt aldınañ, İki kartal önden,
Ölbös-Cayar kiynineñ, Ölbös-Cayar arkadan,
Adazınıñ curtın köstöp, 18990 Atasının yurdunu izleyip,
Eles edip uçup iyet. Uçarak gözden kayboldu.
Ança-mınça bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Adazınıñ curtında Atasının yurdunda
Ayga küybes altın tajı, Ayda yanmaz altın tacı,
Künge küybes küler tajı 18995 Güneşte yanmaz bronz tacı
Ayga-künge mızıldap Aya, güneşe karşı parlayıp
Arı canında körünet. Sağ yanında göründü.
Onıñ beri canında Onun diğər yanında
Altın-möñün mızıldagan Altın-gümüş parıldayan
Üç ak örgöözi 19000 Üç ak sarayı
Körünip kelbey kanayttı. Görünüyordu.
At çakızı bolgojın, At direği ise,
Örö çıkkın uçı bolzo, Yukarı çıkan ucu ise,
Teñeri tübin ödüp kalgan, Gökyüzünün dibini geçmiş,
Altıgı uçı bolgojın, 19005 Alttaki ucu ise,

Cerdiñ aldın ödüp kalgan	Yerin altını geçmiş
Ayga-künge mızıldap	Aya, güneşe karşı parlayıp
Anda baza körünet.	Orada göründü.
Altın-Sırga la Kümüş-Tana	Altın-Sırga ile Kümüş-Tana
Ekü çaylap oturança,	19010 İkisi çay içip otururken,
Ezin-salkın şuulay beret.	Rüzgâr-fırtına uğuldadı.
Tamır-tımur caaş caayt,	Damla damla yağmur yağdı,
Karındajım Ölbös-Cayar	Kardeşim Ölbös-Cayar
Keletken emtiri deyt.	Gelmiştir dedi.
Olor ekü örö turup	19015 O ikisi yerinden kalkıp
Ak örgöödöñ blaaş edip çıgat.	Ak saraydan merakla çıktı.
Arı-beri acıktap turgança,	Sağa, sola dikkatle göz gezdirince,
Temir-Çookır ercine	Kıymetli Temir-Çookır
Aylık cerdeñ kişteerde,	Aylık yerden kişnediğinde,
Eki kelin cart ugat.	19020 İki gelin açıkça duydu.
Ölbös-Cayar kojoñdoordo,	Ölbös-Cayar şarkı söylerken
Ecezi ünineñ cart tanıyt.	Ablası sesinden apaçık tanıdı.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Alıp baatır Ölbös-Cayar	Alp bahadır Ölbös-Cayar
Altın-möñün bu sürlü	19025 Altın-gümüş işlemeyle
Kelip catpay kanayttı.	Geliyordu.
Temir-Çookır ercine	Kıymetli Temir-Çookır
Alın kolin kazalatkan,	Ön ayaklarıyla hızla koşan,
Kiyin budın biceletken	Arka ayaklarıyla adeta dans eden
Caş ölöñdi caya baspay,	19030 Yaş otu ezmeden
Caraş corgo cedip kelet.	Güzel rahvan yetip geldi.

Kök ölöndi kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo celip kelet.	Doğruca geldi.
At çakığa cederde,	At direğine ulaştığında,
Altan alıp adın alat.	19035 Altmış alp atını aldı.
Ceten kezer ceñineñ tudat.	Yetmiş yiğit yeninden tutu.
Eki abakay alıptardı	İki hanım, alpları
Arı-beri iydele,	Sağa-sola sallayıp,
Ölbös-Cayar baatırıla	Ölbös-Cayar bahadırıla
Eki koldop ezendejip,	19040 İki eliyle esenleşip,
Eki caaktañ okşojot.	İki yanaktan öptüler.
Adamnıñ ak örgöözi dep,	Atamın ak sarayı deyip,
Alıp baatır Ölbös-Cayar	Alp bahadır Ölbös-Cayar
Öksöp emeş ıylap iyet.	Hüngür hüngür ağlıyor.
Kümüş-Tana ecezi	19045 Ablası Kümüş-Tana
Alama-şikir aş-kursaktı	Lezzetli yemekleri
Altın taktaga çoğup iyet.	Altın tahtaya koydu.
Altın-Sırğa keldi	Altın-Sırğa gelin
Kolgo tutsa koyt eder	Koyabildiği kadar
Kara tajuurda arakını	19050 Kara mataradaki içkiyi
Baatır aldına turguzat.	Bahadırın önüne uzattı.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Kolgo alğan boyunça,	Alabildiği kadarını,
Cañıs tımp içip iyet.	Tek yudumda içti.
Edi-kanı iziyle,	19055 Gövdesi ısınırken,
Ermek-kuuçını köptöy beret.	Sohbet, muhabbet koyulaştı.
Arakı, kımıs içkilep,	İçki, kımız içip,

Açınganına ıylajət.	Dertlerine ağıladılar.
Eli-conı cuulıp kelgen	Halk-tebaa toplanıp gelmiş
Ermek-kuuçın ugujat.	19060 Konuşulanları dinledi.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Cer-Kindigi Enezi aytkan	Cer-Kindigi Enezi'nin söylediklerini
Cakıltazın tökpöy-çaçpay	Emrini, döküp-saçmadan
Ol eküğe aydıp beret.	O ikisine bildirdi.
Arçımagın kodorolo,	19065 Heybesini çıkararak,
Börük, çamça, tuyuk şandı,	Börk, gömlek, kapalı pantolonu,
Meeleyin kojo edip salgan	Eldiveniyle birlikte koyup
Küler bolot emikteñ etken	Bronz, çelik telden yapılmış
Kuyak kep-kiyimdi	Zırhını
Eküğe birdeñ ülep beret.	19070 İkisine birden paylaştırdı.
Küler bolot uştu sogoondı	Bronz, çelik çekme yayı
Birdeñ berip aydıp turat:	Bir bir verip şöyle söyledi:
"Bu sogoon oğıbıla	"Bu yay ve okla
Cutpa cılan kalıp kelze,	Dev yılan gelirse,
Kür köksine kadayla,	19075 Geniş göğsüne çakarak,
Mine sokkon boyunça,	Böyle sokar sokmaz,
Sol koloorlo sogoonsoñ tudunıp,	Sol elinizle yayından tutunup,
Kazra tiştü kamçıla	Keskin dişli kamçıyla
Cılandardı sogogor, - deyt. -	Yılanlara vurun, -dedi.
Börük mañdayında edip salgan	19080 Börk alınındaki
Eki alakalu altın cüstük	İki mühürlü altın yüzük
Ay karañuy bolo berze,	Ay kararırsa,
Kün karañuy bolo berze,	Gün kararırsa,

Künge tüney carıdar.	Güneş gibi parıldar.
Köp baştu cılandar	19085 Çok başlı yılanlar
Bu carkına çike körböy,	Bu aydınlığa doğru bakamaz,
Slerdi acıktap bolbos, - deyt.	Sizi izleyemez, -dedi.
Köp soodoorgo bolbos,	Çok oyalanmadan,
Türgen-tükey baralık,	Hemen gidelim,
Eki cistem le ceñemge	19090 İki eniştem ile yengeme
Kandu cuuga kirgelekte,	Kanlı savaşa girerken,
Cer-Kindigi enemniñ	Cer-Kindigi enemniñ
Cakaruzın cetirer kerek", - deyt.	Emrini iletmemiz gerek", -diye söyledi.
Ecezi le keldi	Ablası ile gelin
Altın-möñün üygen alat,	19095 Altın-gümüş dizgin aldı,
Ak örgöödön olor çıgıp,	Ak saraydan çıkıp,
Ayga-künge cañıy tudup,	Aya, güneşe karşı sallayıp,
At çakıga sogup iyet.	At direğine bağladı.
Ak-Boro lo küreñ at	Ak-Boro ile küreñ at
Sespes cerdeñ sezip iygen,	19100 Sezilmeyen yerden sezip,
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	Duyulmaz yerden duyup,
Caş ölöñdi caya baspay,	Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Köñü corgo celip kelet.	19105 Doğruca geldi.
Kabırgazı kajat ajıra,	Kaburgası dik yamaç kıyısı,
Omırtkada oydıq cok	Omurgasında eklemi yok
Semirip kalgan emtiri.	Semirmiş.
Eki kelin attarınıñ	İki gelin atlarının

Bajın-közin sıymap iyet.	19110	Başını, gözünü sıvazladı.
Ölbös-Cayar baatırım		Ölbös-Cayar bahadırım
Eki attı bolgojın		İki atın
Ebire bazıp eertep iyet.		Etrafında dolaşıp eyerledi.
Altın-Sırğa la Kümüş-Tana		Altın-Sırğa ile Kümüş-Tana
Kep kiyimin kiygilep,	19115	Şık giysilerini giyip,
Kança cuunıñ cepselin		Pek çok savaş silahını
Karçıy-terçıy kiyinet.		Karşılıklı, çapraz biçimde kuşandı.
Kança tümen alıptarı,		Çok sayıda alpı,
Kara agaştıy albatızı		Kara orman gibi halkı
Cedip kelgen üjdejerge.	19120	Uğurlamaya gelmiş.
Altın-Sırğa abakay		Altın-Sırğa hanım
Ak-Sagal baatırdı ayttırıp,		Ak-Sagal bahadırı konuşturup,
"Albatı-con lo ak bıyandı		"Halk, tebaa ile ak malı
Baştap, başkarıp cadıgar, - deyt. -		Yönetip, yönlendirip yaşayın, -dedi.
Ölbös salımdı bolzobıs	19125	Ölmezsek
Ebirip canıp keleris.		Dönüp geleceğiz.
İristu bolup, ıylaspay		Mutlu olup, ağlaşmadan
Ezen-amır cadıgar.		Esenlikle, huzurla yaşayın.
Öştüler kolınañ ölzöbis,		Düşmanların elinden ölmezsek,
Kalık-conım undıbagar.	19130	Halkım, tebaam unutmayın.
Kuday alkış berze,		Tanrı yardım ederse,
Onçobıs canıp keleribis.		Hepimiz dönüp geleceğiz.
Koomoy salım kelişe,		(Başımıza) kötü bir şey gelirse,
Öştü kolınañ ölöris", - deyt.		Düşman elinden öleceğiz", -dedi.
Ölbös-Cayar ayda salat:	19135	Ölbös-Cayar şöyle söyledi:

"Üç Kurbustan Kudayıs bar;	"Tanrımız Üç Kurbustan var,
Ölörıs dep aydıspaak,	Öleceğiz diye konuşmayalım,
Öştülerle cuulajarga	Düşmanlarla savaşmak için
Ep-süme kerek, - deyt. -	Bir yol gerek, -dedi.
Cer-Kindigi enem aytkan:	19140 Cer-Kindigi enem dedi ki:
Cañarçı dep ecem ekinçi katap	Cañarçı halam ikinci kez
Cer aldına tüjeten emtir.	Yeraltına inmiş.
Olordıñ corıgı küç bolor.	Onların yolculuğu güç olacak.
Mörlü-şorlu cürüm, - deyt. -	Ya zafer ya hüsrân, -diye söyledi.
Ep-sümeni bedirep	19145 Çare arayıp
Öştülerge sestirbey,	Düşmanlara sezdirmeden,
Ezen-amır canıp kelze,	Esenlik, huzurla dönerse
Bistiñ ceñü bolor edi.	Bizim zaferimiz olacak.
Öştülerge sestirze,	Düşmanlara sezdirirse,
Olordıñ ceñü bolor, - deyt. -	19150 Onların zaferi olacak, -dedi.
Cakşı erdiñ söögi	İyi erin cesedi
Cuu cerinde cadatan.	Savaş yerinde yatacak.
Cakşı attıñ söögi	İyi atın cesedi
Çan cerinde cadatan.	Kemikler içinde yatacak.
Cer aldınıñ şulmustarı	19155 Yeraltının şulmuslarının
Ak-carıktı biylep,	Ak-dünyayı yönetip,
Cadatan uçurı cok.	Yaşaması mümkün değil.
Üç Kurbustan Kudayıbıs	Tanrımız Üç Kurbustan
Bir bolgojın cetirze,	İzin verirse,
Cetker cutpa şulmustar	19160 Korkunç dev şulmuslar
Ceñdireten cañdu dep	Yenecek diye

Cer-Kindigi enem	Cer-Kindigi enem
Cakıp aytkan edi", - dep,	Buyurmuştu", -deyip
Ondogı uluska cartadı.	Oradaki ulusa bildirdi.
Onoñ arı üçü	19165 Ondan sonra üçü
Attarına minip iyet.	Atlarına bindi.
Albatızıla ezendejip,	Halkıyla esenleşip,
Arı bolup eles edet.	Gözden uzaklaştı.
Tergeelü connıñ ortozıla,	Saraylı halkının arasından,
Tebeelü maldı ebirip,	19170 Otlaklı malı dolaşıp,
Barıp catpay bu kanayttı.	Gidiyordu.
Ölbös-Cayar baatır	Ölbös-Cayar bahadır
Ayda salbay kanayttı:	Söylüyordu:
"Iyık caldıñ aldında	"Kutsal yelesinin altında
Kazra tiştü kamçı bar.	19175 Keskin dişli kamçı var.
Onı ekü alala,	İkiniz onu alıp,
Sokpos canına sogolo,	Vurulmaz yanına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyger", - deyt.	Çekilmez yanını çekin", -dedi.
Eki caş abakay	İki genç hanım
Iyık caldıñ aldınañ	19180 Kutsal yelenin altından
Kazra tiştü kamçı alıp,	Keskin dişli kamçıyı alıp,
Karızına cıldırat.	Dirseğine kadar kaldırdı.
Üçülezi kamçıların	Üçü birden kamçılarını
Ak ayaska cañıy tudup	Ak aydınlığa karşı sallayıp
Attarınıñ bolgojın	19185 Atlarının
Sokpos canına sogolo,	Vurulmaz yanına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet.	Çekilemez yanını çekti.

Üç ercine attarı	Üç kıymetli at
Kulun çılap çıñırıp,	Tay gibi bağırarak,
Kunan taydıy ogırala,	19190 Aygır gibi böğürüp,
Turgan ceri artıp kalat,	Durduğu yeri kaldı,
Bargan ceri körünbeyt.	Gittiği yer görünmedi.
Baday tepken cerineñ	Bastığı yerden
Balkaştu köldör kaynap artat.	Çamurlu göller kaynadı.
Tepken, tepken cerineñ	19195 Teptiği yerden
Teermendiy taş çaçilat.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Caan, caan talaydardı	Derin derin denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	Kuyruk değmeden geçti.
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	19200 Toynak değmeden aştı.
Tüş bolgondo uykuzı cok,	Gündüz huzursuz,
Tün kirgejin amırı cok	Gece girdiğinde uykusuz
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Kança tayga aja beret,	Nice taygalar aştı,
Kança talay keçe beret.	19205 Nice denizler geçti.
Baza bir oñdonıp kelze,	Tekrar düzeldiğinde,
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın	Sarı çölü
Salkın keptü ödü beret.	Rüzgâr gibi geçiverdi.
Kuskun uçup uçına cetpes	19210 Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	Çorak çölü ise,
Kuyun keptü ödü beret.	Fırtına gibi geçiverdi.
Üç attıñ ol mañı	Üç atın koşuşu

Bir attıñ mañındıy.	Bir atın koşuşu gibi.
Üç baatırdıñ kojoñı	19215 Üç bahadırın şarkısı
Bir kijiniñ kojoñındıy,	Bir kişinin şarkısı gibi,
Komıdaldu barıp cadat.	Hüzünle gittiler.
Küreñeş baatır erten tura	Küreñeş bahadır sabahleyin
Ceten kulaş turnabayın	Yetmiş kulaç dürbününü
Ala koyıp aylandıra	19220 Alıp çevirerek
Altay üstin acıktayt.	Altay üstünü dikkatle izledi
Emdi körüp oturza,	Şimdi gördü ki,
Üç baatır kişin canınañ	Üç bahadırı arka taraftan
Mañ bajında keleedet.	Dört nala geliyorlar.
Bu ne atazı baatırlar dep,	19225 Bu bahadırlar da neyin nesi deyip,
Çoçıgan boyınça, kıygırat.	Korkarak bağırdı.
Adazı la cestezi	Atasıyla eniştesi
Üçü emdi blaaş edip	Üçü şimdi tartışarak
Turnabaydañ acıktap oturat.	Dürbünden baktılar.
Küreñeş baatır ejin oturat.	19230 Küreñeş bahadır oturdu.
Katkırıp iybey kanayttı.	Kahkaha atıyordu.
Çagat-baatır abakayın	Çagat-bahadır hanımını
Tanıp, baza katkırat	Tanıyıp,(o da) kahkaha attı
Ortozında er kijini	Ortalarındaki er kişiyi
Olor emdi tanıp bolboy	19235 Onlar tanıyamayıp
Anań kaykap oturat.	Merak ettiler.
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden,
At mañında üç baatır	At koşturan üç bahadır
Cedip keltbey kanayttı.	Yetip geldi

Eki baatır erkeledip	19240 İki bahadır nezaketle
Attarınañ tñjñrtet.	Atlarından indirildi.
Ölbös -Cayar baatır	Ölbös- Cayar bahadır
Calañ bolgon alakanın	Ova gibi büyük elini
Caya tudup bu mında	Uzatıp burada
Kıstay-Mergen cestezile	19245 Kıstay-Mergen eniştesiyle
Ezendejip, kabra tudup okşojot.	Esenleşip, kucaklaşıp, öpüşti.
Törögön-turgaan tanıjıp,	Dünür, hısımlarıyla tanışıp,
Ermek-kuuçın baştalat.	Sohbet başlattı.
Ölbös-Cayar onon arı	Ölbös-Cayar ondan sonra
Calañ bolgon alakanın	19250 Ova gibi büyük elini
Caya tudup baza anda	Uzatıp yine
Alıp-külük baatırlarla ezendejet.	Alp, pehlivan bahadırlarla vedalaştı.
Ölbös-Cayar baatır	Ölbös-Cayar bahadır
Cer-Kindigi Enezi'niñ	Cer-Kindigi Enezi'nin
Cakıp turup ol bergen	19255 Buyurmuş olduğı
Tuyuk kuyak kiyimderin	Kapalı zırh giysilerini
Üç baatırğa ülep beret.	Üç bahadıra paylaştırdı.
Ak bolot emikteñ etken	Ak çelik telden yapılmış
Meeyleylü tuyuk kep-kiyimin	Eldivenle kapalı giysilerini
Olor kiyip iyerde,	19260 Onlar giyerken,
Bir cerinde tarı cok,	Bir yerinde darlık yok,
Bir cerinde elbegi cok	Hiçbir yerinde genişlik yok
Öp lö öy emtiri.	Öylece dikilmiş.
Aydarı cok caraş kep	Tarifsiz güzel giysi
Ayga-künge mızıldayt.	19265 Aya, güne karşı ışıldadı.

Mañdayında altın cüstügi,	Alnında altın yüzüğü
Ayga-künge mızıldap,	Aya, güneşe karşı parıldayıp,
Kün carkının böktöp iyet.	Gün aydınlığını kapatıyor.
Üç sogoon oktorın	Üç yay ve oku
Üç baatırğa ülep beret.	19270 Üç bahadıra paylaştırıp verdi.
"Cer oozına cetseger,	"Yer ağzına giderseniz,
On bir cılan bolor.	On bir yılan olacak.
Eñ le caanı on bir baştu,	En büyüğü on bir başlı,
Ol caan cılanla	O büyük yılanla
Küreñeş baatır soguşsın.	19275 Küreñeş bahadır savaşsın.
On baştu cılanla	On başlı yılanla
Çagat cestem soguşsın.	Çagat eniştem vuruşsun.
Togus baştu cılanla	Dokuz başlı yılanla
Kıstay-Mergen soguşkay.	Kıstay-Mergen dövüşecek.
Ecem le keldim	19280 Ablamla gelinim
Kajızı la kalıza,	Hangisi kalırsa
Onızıla soguşsın.	Onunla vuruşsun.
Artkan altı cılandar	Geriye kalan altı yılan
Slerge tabaru eder.	Size saldıracaktır.
Kazra tiştü kamçıla	19285 Keskin dişli kamçıyla
Caltanbay la sogıgar, - deyt. -	Korkmadan vurun, -dedi.
Ol on bir cılandı	O on bir yılanı
Üldübile çappagar,	Kılıçla kesmeyin,
Olordıñ akkan kanınañ	Onların akan kanından
Cılandar çıgıp köptöy berer.	19290 Yılanlar çıkıp çoğalır.
Öskö körmös-şulmustarın	Diğer körmös-şulmusları

Üldübile çabıgar.	Kılıçla kesin.
Cılan kaannıñ çerüzi	Yılan kağanın askeri
Baka, cılandar bolor.	Kurbağa ve yılanlardır.
Olordı kamçıbıla sogup,	19295 Onları kamçıyla vurup,
Attarla tepsedip,	Atlarla tepip,
Bılçarıp öltürer uçurlu.	Ezerek öldürmek gerek.
Kança cerdeñ keze çapsaar,	Kaç yerden kesseniz de,
Ança köp cılandar özör.	O kadar çok yılanlar çoğalır.
Alıp bökö baatırlarıla	19300 Alp, pehlivan bahadırlarla
Bistiñ baatırlar cuulaşsın, - deyt. -	Bizim bahadırlar savaşsın, -dedi.
Ölbös-Cayar baatır	Ölbös-Cayar bahadır
Onoñ arı cartap aydat. -	Ondan sonra açıkladı:
Bu bolot sogoon oklo	Bu çelik yay ve okla
Cılanıñ kür köksin	19305 Yılanın geniş göğsüne
Ötküre kadap iyele,	Bütünöyle çakarak,
Sol koloorlo tudunala,	Sol elinizle tutunarak,
Cılanga minip alıgar.	Yılana binin.
Ol sogoon cılan köksineñ	O yay yılan göğsünden
Oyto kodorılar cañı cok,	19310 Tekrar çıkarılamaz,
Onçogor undıbagar.	Hiçbiriniz unutmayın.
Iyık caldıñ aldında	Iduk yelesinin altındaki
Kazra tiştü kamçılardı	Keskin dişli kamçıları
Emdi le karıgarga	Dirseğinize kadar
Cıldırıp sler alıgar, - deyt. -	19315 Dolayıp alın, -dedi.
Men Sokor-Kara baatırla	Ben Sokor-Kara bahadırla
Boyım sogujar uçurlu", - deyt.	Vuruşmalıyım", -diye söyledi.

"Cañarçı eceñ kayda?", -dep		"Cañarçı halan nerede?", diye
Küreñeş baatır em surayt.		Küreñeş bahadır şimdi sordu.
"Cañarçı ecem bolgojın,	19320	Cañarçı halam,
Cer-Kindigi Enezinde.		Cer-Kindigi Enezinde.
Udabas cedip keler, - deyt. -		Hemen gelecek, -dedi.
Ecemniñ corıgı bistiyleneñ katu,		Halamın yolu bizimkinden zor,
Mörlü-torlu cürüm bolor.		İnişli, çıkışlı olacak.
Cer aldında Kara-Taacını	19325	Yeraltındaki Kara-Taacı'yı
Öltüren cakıltalı edi.		Öldürmesi emredildi.
Cutpa cılandar curtına barıp,		Dev yılanlar yurduna gidip,
On eki cılanıñ		On iki yılanın
Tının alar uçurlu.		Canını alması gerek.
Ep-sümeni ecemge	19330	Bunun yolunu halama
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Cartap bergen bolor, - deyt.		Açıkça anlattı -dedi.
Cılandar kaan bolgojın,		Yılanlar kağanı ise,
On eki baştu külük		On iki başlı pehlivan
Ecemniñ ep-argazıla	19335	Halamın hüneriyle
Cer üstine çıgar, - deyt. -		Yeryüzüne çıkacak, -diye söyledi.
Cañarçı ecem onon arı		Cañarçı halam ondan sonra
Cer üstine bu çıkpay		Yerüstüne çıkmadan
Erlik-biyge cedele,		Erlik-biy'e giderek,
Sokor-Kara baatırđıñ	19340	Sokor-Kara bahadırın
Tının ekeleten uçurlu.		Canını alacak.
Ondo sestirip tutturza,		Ona sezdirirse,
Onçobıs ölüp kalarıbıs.		Hepimiz öleceğiz.

İris bolup sestirbeze, Şansı yaver gidip sezdirmezse,
Bis ceñeten uçurlu", - deyt. 19345 Biz yeneceğiz", -dedi.
Ermek-kuuçın bojoordo, Konuşma sona ererken,
Alıp-külük baatırlar Alp-cesur bahadırlar
Kep-kiyimin kiyinip, Giysilerini giyinip,
Attarın tudup eertep iyet. Atlarını tutup eyerledi.
Ölbös-Cayar onoñ arı 19350 Ölbös-Cayar ondan sonra
Cerdiñ oozın bu köstöp, Yer ağzınızleyip,
Kańça tümen alıptarlu, Çok sayıda alpla
Kal çerüzin bu baştap Kahraman askerini yöneterek
Atanıp iybey kanayttı. Gitti.
Alıptar cüzi kızıl ört, 19355 Alpların yüzü kızıl ateş,
Attar tınıjı kuu tuman, Atların nefesi soluk duman,
Cıdalar mizi caltırıp Mızraklar ısıldayarak
Barıp catpay kanayttı. Gidiyorlardı.
Cerdiñ toozını teñerige çıkkın, Yerin tozu gökyüzüne çıkmış,
Teñeri buludı cerge tüşüp, 19360 Göğün bulutu yere inmiş,
Toozın-tuman kaynay beret, Toz-duman kaynadı,
Tüş bolgondo amırı cok, Gündüz huzursuz,
Tün bolgojın uykuzı cok, Gece uykusuz,
Tündü-tüştü baraadat. Gece-gündüz gitti.
Onoñ arı baraatsa, 19365 Daha sonra geldiğinde,
Kün aldına tomıra tüşken Güneş altında toz haline gelmiş
Küzüñilü küreñ tayga Çıngıraklı kahverengi tayga
Mında turbay kanayttı. Burada duruyordu.
Ança-mınça bolbodı, Çok zaman geçmeden,

Küreñ tayga sınına	19370 Kahverengi tayganın yukarısına
Olor çıgıp kelbey kayttı.	Çıkıp geldi.
Tiji töö baştap algan	Dişi deveyi güdüp
Udura kelip ogırıp aydat:	Karşıdan böğürüp söyledi:
"Kandıy uzak boldıgar? - dep,	"Ne kadar uzaklaştınız?-deyip,
Kalaktajıp ıylajat. -	19375 Korkuyla haykırıp, ağlaştılar.
Kança katap olorgo	Kaç kez
Kuskundarla bis kojo	Kuzgunlarla birlikte
Olordı bis bojotpoy	Onlara fırsat vermeden
Köp tabaru etkenibis.	Saldırdık.
Ada bolgon buranı	19380 Ata olan erkek deveyi
Sokor-Kara öltürdi - deyt. -	Sokor-Kara öldürdü, dedi.
Çölgö tolo töölör bolgonıs,	Çöle dolan develerdik.
Toolu la töölör arttıbıs.	Sayılı deve kaldık.
Onçoızın cılandar cutkan!" - deyt.	Hepsini yılanlar yuttu!"-diye söyledi.
Ene kuskun uçup kelet,	19385 Ana kuzgun uçup geldi,
Akşıp, akşıp aydıp turat	Ötüp ötüp anlattı
"Slerdi uzak sakıganıs	"Sizi uzun zaman bekledik
Açap-toro öştülerdi	Aç gözlü düşmanları
Altayıska bojotposko,	Yurdumuza sokmamak için,
Tınıbıstı bis kıskanbay	19390 Canımızı düşünmeden
Köp tabarular etkenibis.	Defalarca saldırdık.
Köp-köp kuskundardı	Pek çok kuzgunu
Açap-toro cılandar cutkan.	Aç gözlü yılanlar yuttu.
Toolu kuskundar artala,	Sayılı kuzgunlar da yaralanınca,
Tınıbıs alıp kaçtıbıs" - deyt.	19395 Canımızı kurtarıp kaçtık"-dedi.

"Adamnıñ erke malı-kujı	"Atamın kıymetli malı-hayvanı
Altayıgarga canala,	Yurdumuza dönerek,
Amırap olor alar" - dep,	Dinlensin"-deyip,
Cañar uulı Ölbös-Cayar aydat.	Cañar oğlu Ölbös-Cayar söyledi.
Ölbös-Cayar baatırım	19400 Ölbös-Cayar bahadırım
Kaya-taşka çıgala,	Kayalığa çıkarak,
Ceten kulaş turnabayın alıp	Yetmiş kulaç dürbününü alıp,
Arı keltegeyin acıktayt.	Sağ yarısını dikkatle izledi.
Ebire tartırıp körördö,	Etrafında çevirip bakınca,
Sokor-Kara baatır	19405 Sokor-Kara bahadırın
Baştap emdi bu algan	Yönettiği
Cañardıñ altayın köstöp	Cañar'ın yurdunu izleyerek
Kelip catkan emtiri.	Geliyormuş.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Kandu kastak ol ogın	19410 Kanlı temren oku
Keske salıp bu mında	Çekip burada
Sokor-Kara baatırdıñ	Sokor-Kara bahadırın
Cürek töskö şıkaap	Tam kalbinden hedef alıp
Otura berbey kanayttı.	Bekliyordu.
Erten tartkan eñir serüün,	19415 Sabah esen akşam serinliği,
Eñir tartkan erten serüün	Akşam esen sabah serinliği
Eki carın birigip,	İki omzunun birleşip,
Eki tekpe kelijerde,	İki dayanağın geldiği yere
Içkına salbay kanayttı.	Fırlattı.
Ergек töstöñ ış cayılat,	19420 Baş parmağından duman yayıldı,
Ok bajıñañ ot çöyilet.	Ok başından ateş sıçradı.

Tındu sogoon cebe ogı		Tesirli yay demir oku
Sokor-Kara baatırđıñ		Sokor-Kara bahadırın
Kür-köksin ödürdö,		Gür göğsünü geçerek,
Kün ötküre çalıdı,	19425	Güneş gibi aydınlattı,
Altay üsti torgılıp,		Altay üstü sallanıp,
Ağaş-tajı oodılıp		Ağaç, taşlar parçalanıp
Köçkölonıp cada beret.		Yuvarlandı.
Sokor-Kara çoçıyla		Sokor-Kara korkuyla
Kara bukazınañ añarılıp,	19430	Kara boğasından devrilip,
Cerdiñ kara kırtıjıbıla		Yerin kara kabuğuyla
Kür-köksin böktöp iyet.		Gür göğsünü kapattı.
Açap cutpa cılandarıla		Aç gözlü dev yılanlarıyla
Ceek şulmus alıptarıla		Şeytan şulmus alplarıyla
Aaylanıjıp bu bolboy,	19435	Konuşamadan
Cañıs cerge bulgalıjat.		Yerle bir oldular.
Sokor-Kara baatır		Sokor-Kara bahadır
Kara bukazına minele,		Kara boğasına binerek,
Küzüñilü küreñ tayga bajında		Çıngıraklı kahverengi tayga başında
Baatırlardı cart körüp,	19440	Bahadırları açıkça görüp,
Korkıganına kıygırıp bolboy,		Korkusundan haykıramayıp,
Üni çıkpay kıygırıp,		Sesi çıkmadan bağırıp,
İçkeri bolboy kanayttı,		İçeri girdi,
Ölbös-Cayar baatırım		Ölbös-Cayar bahadırım
Adına mingen boyınça,	19445	Atına biner binmez,
Ama-tomo sığırıp,		Islık çalarak,
Udura kelbey kanayttı.		Karşıdan geldi.

"At öltürüp amtajıgan,	"At öldürmeye alışmış,
Er öltürüp eremjigen	Er öldürmeye alışmış
Altıgı oroonniñ şulmustarı,	19450 Yeraltının şulmusları,
Sokor-Kara baatır	Sokor-Kara bahadır
Ölbös bütken sen bolzoñ,	Ölümsüz yaratılmış olsan da,
Ölümdi meneñ alarıñ!	Ölümün benim elimden olacak!
Tını çok bütken bolzoñ,	(Dış) cansız yaratılmış olsan da,
Tınıñdı men tabarım!" - deyt.	19455 Canını ben alacağım!"-dedi.
Kança tümen baatırları,	Çok sayıda bahadırı,
Kara ağaştıy kal çerüzi	Kara orman gibi kahraman askeri
Ölbös-Cayar baatırdı eeçiy	Ölbös-Cayar bahadırın peşinden
Eles edip şuñuy beret.	Gözden kayboldu.
Eki çerü tuştajıp,	19460 İki asker karşılaşıp,
Ekpindü soğuş baştalat.	Akınla, vuruş başlattı.
Cıda bajı caltırıp,	Mızrak başı ısıldayıp,
Üldü mizi surkurajıp	Kılıç ucu parlayıp,
Cuu-çak baştala beret.	Savaş-vuruş başladı.
Beş baatır beş cılanıñ	19465 Beş bahadır beş yılının
Bolot kür sogoon ogıbıla	Çelik gür yay ve okuyla
Kür köksin ötküre kadap,	Geniş göğsüne tamamıyla çakıp,
Ayra mingen boyınça,	Üstüne binince,
Kazra tiştü kamçızıla	Keskin dişli kamçısıyla
Sogo berbey kanayttı.	19470 Vurdu.
Beş ercine attarı	Beş kıymetli at
Baka, cılan çerülerin	Kurbağa, yılan askerleri
Tuygagıla tepsey beret.	Toynaklarıyla tepdi.

Cerdiň toozını teňerige ıgat,	Yerin tozu göe ıktı,
Teňeri buludı cerge tüjet.	19475 Göğün bulutu yere indi.
Künniň közi böktölö bergen,	Güneşin gözü kapanmış,
Ay karaňuy bolo berdi.	Ay kararmış.
Alıptar cüzi körünbeyt,	Alpların yüzü görünmedi,
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiğı
Altı baatırdıň kuyak kebin	19480 Altı bahadırın zırh giysisi
Maňdayında edip salgan	Alnındaki
Eki alakalu altın cüstükter	İki mühürlü altın yüzük
Aldı-kiynin carıdat.	Önden, arkadan parladı.
Öskö cılandar kalıza,	Kalan diğerk yılanlara
Kamçızıla sokkılayt.	19485 Kamçısıyla vurdu.
Ölbös-Cayar batırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Sokor-Kara baatırdı	Sokor-Kara bahadırı
Uşpa bolot cıdazıbıla	Çelik mızrağıyla
Kür köksin ötküre kadayt.	Geniş göğsüne bütünöyle aktı.
Sokor-Kara baatır	19490 Sokor-Kara bahadır
Kara bukadaň aňtarılat.	Kara boğadan devrildi.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Kazra tiştü kamçızıla	Keskin dişli kamçısıyla
Temir-Çookırdıň baykanına	Temir-Çookır'ın kuyruğuna
Tuda berip iyerde,	19495 Tutunduğunda,
Eles edip ua beret.	Uçup gözden kayboldu.
Cılım ak kaya bajına	Sarp ak kaya başına
Uçup bargan boynça,	Uçarak gelince,
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiğı

Küler bolot tabağın	19500 Bronz çelik tabağına
Caba tudup iyerde,	Bastırarak,
Capşına berbey kanayttı.	Yapıştı.
Oyto kayra uça beret,	Tekrar uçtu,
Ol tabaktıñ carkını	O tabağın ısıltısı
Ondogı cerdi carıdat.	19505 Orayı andınlattı.
Cutpa şulmus cılandar	Dev şulmus yılanların
Bu carıkka köstöri kılbigıp,	Bu parlaklıkla gözleri kamaşıp,
Bodop lo oktolıjıp,	Çözülüp ok gibi fırlayarak,
Boyı-boyın tiştejet.	Birbirlerini dişlediler.
Sokor-Kara baatır	19510 Sokor-Kara bahadır
Cada tüşüp, cer kırtıjıla,	Yere düşüp, yer kabuğuyla
Çalkoyto cadıp, köksin	Sırtüstü yatıp, göğsünü
Köñkörö cadıp, köksin	Yüzüstü edip
Böktöp iygen boyınça,	Kapatınca,
Açu-koron algırıp	19515 Acı çığlıklar atıp,
Ama-tomo sıgırat.	Öteye, beriye ıslık çaldı.
"Öçöp kelgen Ölbös-Cayar,	"Öç almaya gelen Ölbös-Cayar
Ölümdi meneñ alarıñ!	Ölümün benden olacak!
Bajıñ kezip budiña salarım!	Başını kesip ayağına takacağım!
Budıñ kezip bajıña salarım!" - dep,	19520 Ayağını kesip başına takacağım!"-deyip,
Ayu keptü algırıp,	Ayı gibi böğürüp,
Bukazına katap minet.	Boğasına tekrar bindi.
Ölbös-Cayar baatırğa	Ölbös-Cayar bahadıra
Kalıp kelbey kanayttı.	Hücum etti.
Eki baatır bolgojın	19525 İki bahadır ise

Caka boydoñ tartıjıp,	Yakalarından çekişip,
Carın boygo sogujat.	Omuz hizasında vuruştı.
At üstineñ olor ekü	At üstünden ikisi
Cayılp cerge cıgılat.	Yayılp yere yığıldı.
Onoñ arı olor ekü	19530 Sonra o ikisi
Carın boydoñ tudujıp,	Omuz hizasında vuruşup,
Açıy-meçiy tartıjat.	Çapraz halde çekiştiler.
Korkıştı caan soguş boldı,	Korkunç büyük bir vuruşma oldu,
Ağaş-tajı oodılıp	Ağaç, taşlar parçalanıp
Ağın suular çaypalıjıp	19535 Akan sular çalkalanıp
Carattarınañ ajınat.	Kıyılarından aştı.
Cer kırtıjı kodorılıp	Yer kabuğu kırılıp
Kara balkaş bol beret.	Kara çamur oldu.
Uçı-bajı bildirbey	Ucu, başı bilinmeyen
Uymalıja berbey kayttı.	19540 Pisliğe döndü.
Cılan mingen baatırlar	Yılana binen bahadırlar
Bir oñdonıp kelgejin,	Kendilerine gelince,
Teñeri tübile uçkulayt.	Gögün dibinden uçuştular.
Baza bir oñdonıp kelze,	Yine ortaya çıktıklarında,
Talay üstile cüskülep cüret.	19545 Deniz üstünden yüzerek gittiler.
Temir-Çookır ercine	Kıymetli Temir-Çookır
Cada tujıp aňdanala,	Yatıp yuvarlanarak,
Köl eezi kök buka bolup kubulıp,	Göl iyesi gök boğaya dönüşüp,
Kara közi kandalala,	Kara gözü kanlanarak,
Süzüje berbey kanayttı.	19550 Toslaştı.
Eki buka süzüjerde,	İki boğa toslaşırken,

Müüsterineñ ot çaçılıp	Boynuzlarından ateş saçılıp
Kara balkaş kaynay beret.	Kara çamur kaynadı.
Cañarçı dep abakay	Cañarçı adlı hanım
Ak bıyanın aylanıp,	19555 Ak malını dolaşıp,
Albatızın aralap	Halkın arasına girip
Aylı-curtına cedip kelet.	Evine, yurduna ulaştı.
Ak bıyanı odordo,	Ak malı otlarken,
Albatızı curtında	Halkı yurdunda
Amır catkan emtiri.	19560 Huzur içinde yaşıyormuş.
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Ak-Baş başçı baatırı	Ak-Baş başçı bahadır
Eki kara mürkütterile	İki kara kartalıyla
Udura utkıp kelgileyt.	Karşıdan selamlaşıp geliyorlar.
Adın agıdıp iyele,	19565 Atını serbest bırakarak,
Ak örgöögö bu kirip,	Ak saraya girip,
Alama-şikir aş-kursakla	Lezzetli yemeklerle
Toyo ajanıp alala,	Yiyip doyarak,
Amırap uyuktay berbey kayttı.	Dinlenmek için uyuyordu.
Eki kün amırayla,	19570 İki gün dinlenince,
Altın üygen ala koyot.	Altın dizgini aldı.
Ak örgöödöñ çıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Ayga-künge cañıy tudup,	Aya, güneşe karşı sallayıp,
At çakıga sogup iyet.	At direğine bağladı.
Ak-Boro ercinezi	19575 Ak-Boro kıymetli
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezmiş,
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	Duyulmaz yerden duymuş,

Kök ölöñdi kömö baspay	Yeşil otu gömmeden
Köñü corgo celip kelet.	Doğruca geldi.
Caş ölöñdi caya baspay	19580 Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Ercine adın Cañarçı	Cañarçı kıymetli atının
Bajı-közin bu sıymap	Başını, gözünü sıvazlayıp
Ebire bazıp eertep iyet.	Etrafında dolaşıp eyerledi.
Kep kiyimin kiyinip,	19585 Şık giysilerini giyinip,
Katan çümin çümdenet.	Kat kat üzerine geçirdi.
Kandu cuudiñ cepselin	Kanlı savaşın silahlarını
Karçıy-terçıy cüktenet.	Karşılıklı, çapraz halde yüklendi.
Ak örgöödöñ çıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Arçımağın arta salıp,	19590 Heybesini sırtına atıp,
Terkezile terkileyt.	Terkisini bağladı.
Kaptırgazı oñ canında	Sandığın sağ yanında
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Kubulgazıdu cööjözin	Sihirli malzemelerini
Ondo beleten sugup algan,	19595 Hazırlayıp sokmuş,
Temir tiskin teñdey tudup,	Demir dizgini denk tutarak,
Üç temdenip atanala,	Üç sıçrayışta binip,
Albatızıla ezendejip,	Halkıyla esenleşip,
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çevirip,
Arı bolup celip iyet.	19600 Gözden kayboldu.
Tergelü connıñ ortozıla,	Saraylı halkının arasından,
Tebeelü malın ebirip,	Otlaklı malını dolaşıp,
Eles edip baraadat!	Uzaklaşalım!

Iyık caldıñ aldında	Kutsal yelesinin altındaki
Kazra tiştü kamçızın	19605 Keskin dişli kamçısını
Oñ karıga cıldırat.	Sağ dirseğine kadar doladı.
Ak-carıkka cañıy tudup,	Ak-dünyaya karşı sallayıp,
Ak-Boro adınıñ	Ak-Boro atının
Sokpos canına sogup iyet.	Vurulmaz yanına vurdu.
Tartpas canın tartıp iyet.	19610 Çekilemez yanını çekti.
Ak-Boro ercinezi	Ak-Boro kıymetlisi
Kulun çılap çıñırıp,	Tay gibi bağırıp,
Kunan taydıy ogırala,	Aygır gibi böğürerek,
Eles edip uça beret.	Uçup gözden kayboldu.
Turgan izi artıp kalat,	19615 Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok bolot.	Gittiği yerin izi yok oldu.
Caan, caan suulardı	Derin derin suları
Kuyruk tiybey keçe beret,	Kuyruk değmeden geçti,
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	19620 Toynak değmeden aştı.
Şuurgandu tayga ajat,	Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet.	Dalgalı denizler geçt.
Kuskun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	Çorak çölü
Kuyun keptü ödö beret.	19625 Rüzgâr gibi geçiverdi.
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın,	Sarı çölü ise,
Salkın keptü ödö beret.	Fırtına gibi geçiverdi.
Baza körüp cürgejin,	Yine gördü ki,

Kün aldına tomıra tüşken	19630	Güneş altında toz haline gelen
Küreñ taygaga cedip kelet.		Kahverengi taygaya ulaşmış.
Ezer-sezer eki taygıl		Sezici iki büyük köpek
Öştülerdi ötkürbeske		Düşmanları geçirmemek için
Colın sakıp catkan emtir.		Yolu bekliyormuş.
Cañarçını tanıyla,	19635	Cañarçı'yı tanıyarak
Calkançıp udura kelgileyt.		Hızla karşıdan geldiler.
As-mas töölör lö		Az-çok develerle
Toolu artkan kuskundar		Sayıllı kalan kuzgunlar
Udura komıdalın aydıjat.		Karşıda hüznle konuştular.
Onoñ arı Cañarçı	19640	Ondan sonra Cañarçı
Üdelikke bu cetpey		Kendini farketirmeden
Küreñ tayga kırına		Kahverengi tayga kırına
Çıgıp kelbey kanayttı.		Çıkıp geldi.
Arı canın acıktaza,		Sağ yanına baksa ki,
Aydıp bolbos cuu-soguška	19645	Anlatılamayacak savaşla
Altay üsti tırgılat.		Altay yeri sallandı.
Cerdiñ toozını teñerige çıkkın,		Yerin tozu gökyüzüne çıkmış,
Teñeri buludı cerge tüşken.		Göğün bulutu yere inmiş,
Tüş cerinde nemediy.		Gündüz zamanı bir anda
Bozomtık karañuy bolo bergen,	19650	Loş karanlık olmuş,
Oñdop bolbos tüymejet.		Kendilerine gelemeden heyecanlandılar.
Turnabaydañ körördö,		Dürbünden bakarken,
Olordiñ arı canında		Onların sağ yanında
Cer-Kindigi Enezi bergen		Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Küler bolot tabağın	19655	Bronz çelik tabağın

Cılım kaya ak taşın	Sarp kayalık ak taşın
Bajına capşırıp salgan,	Başına yapışan,
Ondogı cerdi carıdat.	Yeri parlıyordu.
Cutpa cılandar çaçılıp	Dev yılanlar saçılıp
Ol otko tiyele,	19660 O ateşe değince,
Oyto cerge cıgılıp,	Tekrar yere yığılıp,
Talıp cada bereten emtir.	Yatmış.
Mını körgön Cañarçı	Bunu gören Cañarçı
Ak-Borozın ağıdala,	Ak-Boro'sunu serbest bırakarak,
Borsık bolup kubula beret.	19665 Porsuk olup şekil değiştirdi.
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Küler bolot tuyuk kuyagın	Bronz çelik kapalı zırhını
Katay kiyip iyele,	Kat kat giyerek,
Bildirbes edip kubultat.	Bildirmeden şekil değiştirdi.
Onoñ arı borsık boyı	19670 Ondan sonra porsuk bedeniyle
Küreñ tayganı bu tömön	Kahverengi tayganın yukarısına doğru
Eles edip uça beret.	Uçup gözden kayboldu.
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden,
Ölbös-Cayar karındajınıñ	Ölbös-Cayar kardeşinin
Canına cedip kelele,	19675 Yanına gelerek,
Cip iygen bu turdı.	Yemiş.
Cedip tudarı emdi köptöp,	Bedeni ağırlaşan,
Sokor-Kara tanıbayt.	Sokor-Kara tanımadı.
Ölbös-Cayar baatır	Ölbös-Cayar bahadır
Ecezin körüp iyele,	19680 Ablasını görünce,
İydezine iyde kojulıp,	Kuvvetine kuvvet katılıp,

Küçine küç kojulat.	Gücüne güç eklendi.
Eki bolçok kurut bererde,	İki parça yuvarlak kurut verdiğinde,
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Eki çaynam bu edip	19685 İki lokma edip
Cip iygen bu turdı.	Yiyip durdu.
Cedip tudarı emdi köptöp,	Bedeni ağırlaşıp,
Cer karmaarı astay beret.	Bastığı yer hafifledi.
Sokor-Kara baatır bolzo,	Sokor-Kara bahadırın ise,
Cer karmaarı köptöp,	19690 Bastığı yer artıp,
Cedip tudarı astay beret.	Gücü azaldı.
"Cer aldınañ kelgençem,	"Yeraltından gelene kadar,
Ceñirbe, karındaş", - dep,	Yenilme, kardeş",-deyip,
Cañarçı ecezi aydıp turat.	Cañarçı halası söyledi.
Küreñeş uulına mañtat barat,	19695 Küreñeş oğluna koşup gitti,
Ezen-amır suraarda,	Hal-hatır sorduğunda,
Ezenin tanıp iyele,	Esenliğini öğrenince,
Küçine küç kojulat.	Gücüne güç katıldı,
İydezine iyde kojulat.	Kuvvetine kuvvet eklendi.
Eki bolçok kurut beret,	19700 İki parça yuvarlak kurut verdi.
Eki bolçok kuruttı	İki parça yuvarlak kurutu
Eki çaynap cip iyet.	İki lokmada yedi.
Cedip tudarı köptöp,	Gücü artıp,
Cer karmaarı astay beret.	Bastığı yer hafifledi.
On bir baştu cılandı	19705 On bir başlı yılanı
On bir bajın kabıra tudup,	On bir başını kavrayıp,
Arı-beri mergedeyt.	Sağa-sola salladı.

"Cer aldınañ kelgençem, Ceñdirbe, balam", - deyt.	"Yeraltından gelene kadar, Yenilme, düşme yavrum", -dedi.
Altın cüstük iydezile On bir baştu cılan Cañarçını körböyt. Altın-Sırgaga cedelee, Amır, cakşı surap ugat.	19710 Altın yüzüğün gücüyle On bir başlı yılan Cañarçı'yı görmedi. Altın-Sırğa'ya yetişerek, İyi olup olmadığını sordu.
Altın-Sırğa bu keldi Enezi'ni tanıp iyele, İyde-küçi köptöp, Cer karmaarı astap, Cedip tudarı köptöy berdi.	19715 Altın-Sırğa gelin Annesini tanıyınca, Gücü-kuvveti artıp, Bastığı yer hafifleyip, Tutma gücü arttı.
Eki bolçok kurut beret. Eki bolçok kuruttı Eki çaynap cudup iyet. Segis baştu cılandı Segis bajın kabra tudup Anda-mında nıkıp cüret.	19720 İki parça yuvarlak kurut verdi. İki parça yuvarlak kurutu İki lokmada yuttu. Sekiz başlı yılanı Sekiz başını kavrayıp 19725 Kuvvetlice sıktı.
"Cer aldınañ kelgençem, Ceñirbe, keldim, - deyt. - Küler sogoondı uştıyın dezeñ, Kamçıñla sogup iyzeñ, Boyı kodorılala, Ordınañ kan akpas", - deyt. Kümüş-Tanaga mañtat kelet, Ezen-amır suraarda,	"Yeraltından gelene kadar, Yenilme, gelinim -dedi. Bronz yayı çekeyim dersin, Kamçıñla vurursan, 19730 Bedeni parçalanırken Önünden kan akmaz", -dedi. Kümüş-Tana'ya koşarak geldi, İyi olup olmadığını sorarken,

Kümüş-Tanaga ecezin tanıp,	Kümüş-Tana ablasını tanıyıp,
İydezine iyde kojulat.	19735 Kuvvetine kuvvet eklendi.
Küçine küç kojulat.	Gücüne güç katıldı.
Cañarçı baatır ecezi	Cañarçı bahadır ablası
Eki bolçok kurut beret,	İki parça yuvarlak kurut verdi,
Eki bolçok kuruttı	İki parça yuvarlak kurutu
Eki çaynap cip iyet.	19740 İki lokmada yedi.
Ceti baştu cılandı	Yedi başlı yılını
Ceti bajın kabra tudup,	Yedi başını kavrayıp,
Anda-mında nıkıp cüret.	Öylece kuvvetle sıktı.
Çagat küyüzine mañtat barat,	Çagat damadına koştu,
Ezen-amır suraarda,	19745 Halini sorarken,
Kayın Enezin tanıyla	Kaynanasını tanıyarak
İydezine iyde kojulat,	Kuvvetine kuvvet eklendi,
Küçine küç kojulat.	Gücüne güç katıldı.
Eki bolçok kurut bererde,	İki parça yuvarlak kurut verdiğinde,
Eki çaynap cip iyet.	19750 İki lokmada yedi.
Togus baştu cılandı,	Dokuz başlı yılını,
Tolgoy-malgay tudup,	Kıvırarak tutup,
Togus bajın katay tudup,	Dokuz başını katlayıp,
Anda-mında nıkıp turat.	Kuvvetlice sıktı.
"Cer aldınañ kelgençem,	19755 "Yeraltından gelene kadar,
Ceñdirbe, küyüüm, - deyt. -	Yenilme, damadım, -dedi.
Ak bolot sogoondı	Ak çelik mızrağı
Uştıyın dep sananzañ,	Vurayım diye düşünürsen,
Kazra tiştü kamçınla	Keskin dişli kamçınla

Bu sogoongo sogup iyzeñ, 19760 Bu mızrağa vurursan,
Sagoon boyı kodorılar. Mızrak kırılır.
Ordınañ kan akpay Önünden kan akmadan
Küyüp kalar uçurlu - deyt. - Yanacaktır -dedi.
Bu cılan arıza, Bu yılan zayıflarsa,
Öskö cılanga kadayla, 19765 Diğer yılana çakarak,
Arıgança kamçıbıla Zayıflayana kadar kamçıyla
Cazap cakşı saba - deyt. - Tekrar tekrar iyice vur -dedi.
Meniñ aytkan sözimdi Söylediklerimi
Onçoızına carta", - deyt. Hepsine bildir", -dedi.
Onoñ arı borsık bolgon Cañarçı 19770 Ondan sonra porsuk olan Cañarçı
Kıstay-Mergen mañtap barat. Kıstay-Mergen koşarak geliyor.
Ezen-amır suraarda, Hal-hatır sorduğunda,
Kıstay-Mergen tanıyla, Kıstay-Mergen tanıyarak,
Küçine küç kojulat. Gücüne güç katıldı.
İydezine iyde kojulat. 19775 Kuvvetine kuvvet eklendi.
Eki bolçok kurut beret, İki parça yuvarlak kurut verdi,
Kıstay-Mergen baatırım Kıstay-Mergen bahadırım
Eki çaynap cip iyet. İki lokmada yedi.
On baştu cılandı On başlı yılanı
Oroy-maray tuda beret. 19780 Kısıkıvrak tuttu.
On bajın katay tudup, On başını katlayıp,
Ogo-bogo nıkıp cüret . Öylece sıktı.
"Ak bolot sogoon oğıñdı "Ak çelik mızrak ve okunu
Uştıyın dep sananzañ, Vurayım diye düşünürsen,
Bu kamçızıla sogoongo 19785 Bu kamçıyla mızrağa

Sogup, kagıp sen iyzeñ,	Vurup, çakarsan,
Boyı kodorılar uçurlu, - deyt.	Bedeni parçalanacaktır, -dedi.
Onıñ ordı küyüp kalgan,	Onun öñü yanmış,
Onoñ kan akpas - deyt. -	Ondan kan akmaz -dedi.
Cer aldınañ men kelgençem, 19790	Yeraltından ben gelene kadar,
Ceñdirbezeñ, ejim", - deyt.	Yenilme, eşim", -dedi.
Altın cüstük ajıra	Altın yüzüğün etkisiyle
On baştu bu cılan	On başlı bu yılan
Cañarçını tanıp bolboyt.	Cañarçı'yı tanıyamadı.
Kança tümen alıptarla, 19795	Sayısız alpla,
Kara agaştıy kal çerü	Kara orman gibi kahraman askeri
Öştülerle ölgönçö,	Düşmanlarla öldüresiye,
Cuulajıp turgan emtiri.	Savaşıyormuş.
Attar kanı tuygak ötkön,	Atların kanı toynağı geçmiş,
Alıptar kanı tizege cetken, 19800	Alpların kanı dize yetişmiş,
Aydarı cok cuu-soguş	Tarifsiz bir savaş
Bu Altayda emtiri.	Varmış Altay'da.
Alıp külük beş baatır	Alp, çevik beş bahadır
Beş cılandı argızıp,	Beş yılanı zayıflatıp,
Talıp cada bererde, 19805	Düşürünce,
Öskö cılandardıñ kür köksin	Diğer yılanların geniş göğsünü
Ak bolot sogoon oktorıla	Ak çelik mızrak ve oklarıyla
Ötküre kadap iyele,	Tamamen delerek,
Ayra mingen boyunça,	Üstüne binince,
Kazra tiştü kamçızıla 19810	Keskin dişli kamçısıyla
Oldop-soldop sokkılayt.	Sağdan-soldan vurdular.

Cañarçı'nın Ak-Boro'zu	Cañarçı'nın Ak-Boro'su
Altaydın ak bukazı bolup kubulgan	Altay'ın ak boğası olup şekil değıştirmiş
Temir-Çookırğa bolujıp,	Temir-Çookır'a yardım edip
Kiliñ-kara bukanı	19815 Kiliñ-kara boğanın
Ebire mañtap süze beret.	Etrafında koşturarak tosladı.
Altı baatırdın mañdayında	Altı bahadırın alnında
Eki alakalu cüstükterdi,	İki mühürlü yüzükleri
Anda-mında caltırıp,	Etrafı aydınlatıp
Cıldistardıy bu körünet.	19820 Yıldızlar gibi göründü.
Borsık bolgon Cañarçı,	Porsuk olan Cañarçı
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Cer tamınıñ bu oozına	Yeraltının ağzına
Cedip kelbey kanayttı.	Yetip geldi.
Cada tujüp ańdanala,	19825 Yatıp yuvarlanarak,
Büdümi boyı bolo beret.	Eski haline döndü.
Calarlu ottoñ salala,	Harlı ateş yakarak,
Ak sütteñ bu çaçıp,	Ak süttten saçıp,
Altayınıñ eezineñ	Altay'ın iyesinden
Alkış-bıyan bu surayt.	19830 Alkış, yardım istedi.
Ürüstep örö çaçala,	Yukarı doğru saçarak,
"Alıs cerge tujüp cadıp,	"Işıksız yere inip,
Üç Kurbustan Kudayım	Tanrım Üç Kurbustan
Irıstu cürüp, ceñü alarga	Talihli olup, zafer kazanması için
Alkış bıyan beriger" - dep,	19835 Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin" -deyip,
Eki tizege çögödöylö,	İki dizinin üstüne çökerek,
Cerge caba bu mürgüp,	Yerde dua edip,

Eki tuluñın sıymay tudup, İki örgüsünü sıvazlayarak,
Caynap, mürgüp iybey kayttı. Yalvarıp, dua etti.

Onoñ arı Cañarçı 19840 Ondan sonra Cañarçı
Borsık bolup kubulala, Porsuk olup şekil değıştirerek,
Cer tamınıñ oozına kirip, Yeraltının ağızına girip,
Arı-beri acıktanat. Sağa-sola dikkatle baktı.
Ança-mınça baratkança Biraz ilerledi ki,
Çookır cılan udura kelet. 19845 Alaca yılan karşıdan geldi.
Altın cüstükti körgüzerde, Altın yüzüğü gösterince,
Çookır cılan bolup kubulgan Alaca yılan olup şekil değıştiren
Kara-Taacı emdi, Kara-Taacı şimdi,
Borsık bolup kubulgan Porsuk olup şekil değıştiren
Cañarçını tanıbay, 19850 Cañarçı'yı tanımayıp
Koştoy ödüp catkança, Koşup geçince,
Borsık bolgon Cañarçı Porsuk olan Cañarçı
Çookır cılandı noolop Alaca yılanı kavrayıp
Ondo nıkıp bu beret. Orada sıktı.
Çookır cılan oktolıp 19855 Alaca yılan ok gibi uçup
Bajı-közine orolot. Başına, gözüne dolandı.
Korundu tijile tişteerge Zehirli dişiyle ısırarak için
Bar küçile albadanat. Var gücüyle zorladı.
Cer-Kindigi Enezi bergen Cer-Kindigi Enezi'nin verdiğı
Küler bolot emikteñ etken 19860 Bronz çelik telden yapılmış
Tuyuk kep ilcirme kuyakka Kapalı zincirden zırha
Tişteri onıñ singılap, Dişleri girip, kırılarak
Cetkerlü caman koronı Tehlikeli kötü zehri

Kara cerge aga beret.	Kara yere aktı.
Ol eküdiñ sogujına	19865 O ikisinin vuruşmasında
Cer aldınañ çıgıp catkan	Yeraltından çıkan
Cılan, baka, keleskender	Yılan, kurbağa, kertenkeleler
Bılçılğılap cılcırayt.	Ezilip kalmış.
Çookır cılan arıyla,	Alaca yılan yorularak,
Küçi çıga bererde,	19870 Gücü tükenince,
Toñıragın aç tartıp	Bıçağı açıp
İçin cara kezip iyet.	İçini yarıp kesti.
Kiçinek çookır cılan	Küçük alaca yılan
İçinde oktolıp cılat.	İçinden ok gibi fırladı.
Kara cerge kirerge	19875 Kara yere girmeye
Bar küçile albadanat.	Var gücüyle zorladı.
Çookır cılanıñ bajı-közin	Alaca yılanın başını, gözünü
Toñırakla cara kezet.	Bıçakla yarıp kesti.
Çookır cılan tolgolıp,	Alaca yılan kıvrılıp,
Kara-Taacınıñ tını	19880 Kara-Taacı'nın canı
Ölö berbey kanayttı.	Öldü.
Kara-Taacı bu kadıt	Kara-Taacı bu kadın
Bütkül boyı kep kiyimdü	Tüm bedeni şık giysilerle donanmış
Ölöp cada berbey kayttı.	Ölöp kaldı.
Borsık bolgon Cañarçı	19885 Porsuk olan Cañarçı
Büdümü boyı bolo beret.	Eski haline döndü.
Kep kiyimin suurala,	Şık giysilerini çıkararak,
Kara taş edip taptayla,	Kara taş yapıp ezerek,
Anda cajırıp salat.	Oraya sakladı.

Cer-Kindigi Enezi bergen	19890	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Tuyuk kep kuyagın kiyet.		Kapalı zırhını giydi.
Kara-Taacının kep kiyimin		Kara-Taacı'nın giysilerini
Katay kiyip iyele,		Kat kat giyerek,
Kanınañ sürtünip iyerde,		Kanından sürtünüp,
Sanangan sanaazı aayınça,	19895	Düşüncelerini yorumlayınca,
Altın cüstük bolujıla		Altın yüzük yardımıyla
Kara-Taacı bolo beret.		Kara-Taacı oldu.
Kara-Taacı bolgon Cañarçı		Kara-Taacı olan Cañarçı
Cer-Kindigi Enezi bergen		Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Ceti üyelü komırgayın minip,	19900	Yedi kıvrımlı kavalına binip,
Cılandar curtın bu köstöp,		Yılanlar yurdunu izleyerek
Eles edip uça beret.		Uçarak gözden kayboldu.
Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Altın sudurın alıp		Altın kitabını alıp
Ayladıp kıcıırıp köröt.	19905	Göz gezdirerek okudu.
Cañar sanaazına kirele,		Cañar aklına gelince,
Cerdiñ aldın örümdeyle,		Yeraltını delerek,
İzü ottu suyuqtı		Sıcak ateşe, sulu
Küler kürekke urala,		Bronz kürekle vurarak
Üstin tuy kakpay iyet.	19910	Üstünü kapatıp, söndürdü.
Ak kayanıñ üstine çıgıp,		Ak kayanın üstüne çıkıp
Samara biçik biçip iyet.		Mektup yazdı.
Cañar baatır mını körzö,		Cañar bahadır bunu görünce,
Türgen cerge tüşsin dep		Hemen yere insin diye,
Küçtü calkın bolujıla,	19915	Güçlü şimşeğin yardımıyla

Cañar catkan cerge cet dep, Cañar'ın yattığı yere git deyip,
Kanattu küler kürekti Kanatlı bronz küreği
Teñeri örö çıkarıp iyet. Gökyüzüne doğru çıkardı.
Ança-mınça bolbodı Çok zaman geçmeden,
Kara-Taacı bolgon Cañarçı 19920 Kara-Taacı olan Cañarçı
Cutpa cılandar curtına barıp, Dev yılanlar yurduna gidip,
Cedip kelbey kanayttı. Yetip geldi.
Kara-Taacı keldi dep, Kara-Taacı geldi deyip,
Ejikte eki cılan tanıyt. Kapıdaki iki yılan tanıdı.
Ne kerek boldı dep 19925 Ne oldu deyip
Eki cılan surap ugat. İki yılan sordu.
"Slerdiñ kaanga kerektü keldim. "Sizin kağanınıza gelmem gerekti.
Ceñü bistiñ kolısta, Zafer bizim,
Cañardıñ Altayın cuulap, Cañar'ın yurdunu işgal edip,
Küreñeş kaandı ada-Enezile -19930 Küreñeş kağanı atası, anasıyla
Onçoızın öltürüp saldıbıs. Hepsini öldürdük.
Tebeege tolu ar-cööjö, Otlaklı mal,
Til bilişpes albatı Dili bilinmeyen halk
Onçoızı bistiñ boldı, - deyt. - Hepsi bizim oldu, -dedi.
Eki ak örgöö 19935 İki ak saray
Een turup kalgan - deyt. - Boş kalmış -diye söyledi.
On baştu, on bir baştu, On başlı, on bir başlı,
Togus baştu ol üç cılandar Dokuz başlı o üç yılan
Meni slerge türgen cede, Beni size hemen getirerek,
Ceñüni alğanıstı cetir deşken. 19940 Zafer kazanmamızı sağladı.
Onı aydarga keldim", - deyt. Onu söylemeye geldim", -dedi.

On eki baştu kaan cılan	On iki başlı kağan yılan
On eki bajıla katkırarda,	On iki başıyla kahkaha atınca,
Onıñ tıñ tabıjınañ	Onun sesinin şiddetinden
Ondogı örgöö silkinet.	19945 Oradaki saray silkindi.
Kara-Taacı bolgon Cañarçı	Kara-Taacı olan Cañarçı
Katap mınayda cartayt:	Tekrar açıkladı:
"Olor üçü slerdı kelzin degen.	"Onlar üçü, size gelin demiş.
Cer üstiniñ kaanı bolup,	Yeryüzünün kağanı olup,
Olcolop alğan ol cerde	19950 Esir aldığı yerde
Ak örgöögö oturala,	Ak saraya oturarak,
Albatı-con lo ak bıyandı	Halk-tebaa ve ak malı
Başkarzın degen edi".	Yönetsin demişti".
Mını ukkan kaan cılan	Bunu duyan kağan yılan
On eki cüzün bajıla	19955 On iki çeşit başıyla
Onoñ tıñ katkıp süünet.	Güçlü kahkahalar atıp sevindi.
Sen mege kursak beleteeriñ dep,	Sen bana yemek hazırla deyip,
Onço boyı seleñdep süünerde,	Kendisi korkunç bir şekilde sevindiğinde,
Altın sürlü örgöözi	Altın işlemeli sarayı
Kürkürep, şınırap seleñdeyt.	19960 Yankılanıp, gürültüsüyle korkuttu.
Aytkan sözimneñ çıkpa dep	Söylediğim sözden çıkma deyip
Altın cüstük küçile	Altın yüzüğün gücüyle
İlbi tarma tartınıp,	Kara büyü yapıp,
Altın sürlü cüstügin	Altın işlemeli yüzüğünü
Cılanga araay körgüzet.	19965 Yılana yavaşça gösterdi.
Kaan cılan süüngenine	Kağan yılan sevincinden
On eki bajı salañdap,	On iki başını koyup,

Ürgüley berbey kanayttı.	Pinekledi.
Kara-Taacı bolgon Cañarçı	Kara-Taacı olan Cañarçı
Altın örgöönin bu için	19970 Altın sarayın içini
Aylana bazıp acıktayt.	Gezerek dikkatle inceledi.
Aydıp bolbos caraş emtir.	Tarifsiz güzellikte imiş.
Tör bajında kiçinek	Tör başında küçük
Altın kayırçak bu turat.	Altın sandık duruyordu.
Kara-Taacı bolgon Cañarçı	19975 Kara-Taacı olan Cañarçı
Altın bu cüstügile	Altın yüzükle
Altın kayırçaktı cija tartat.	Altın sandığa sürttü.
Kayırçak açıla bererde,	Sandık açıldığında,
On eki cımırtkanı	On iki yumurtayı
Eçki baştıgınañ etken kookonokko	19980 Keçinin (idrar) torbasından yapılan koonoka
Altın cüstük tarmazıla	Altın yüzük büyüsyyle
Onçozın salıp alala,	Hepsini büyüleyip,
Koltık aldına sugup alat.	Koltuk altına soktu.
Altın kayırçak oyto lo	Altın sandığı tekrar
Bektele berbey kanayttı.	19985 Kapattı.
Altın cüstükün tarmazına	Altın yüzüğün büyüsyyle
Cutpa cılandar kaanı	Dev yılanlar kağanı
Büdüp araay aydat:	Kendine gelip yavaşça konuştu:
"Barıp ajanıp alaak" - deyt.	"Gidip yemek yiyelim"-dedi.
Kaan cılanı eeçiy	19990 Kağan yılanın peşinden
Cañarçı kaalgadañ çıgat.	Cañarçı iki parçalı kapıdan çıktı.
Ajanatan kursaktı	Yenecek yemeği
Kelesken, baka, cılandar,	Kertenkele, kurbağa, yılanlar

Ogoş balıktardañ ala	Küçük balıklardan alıp
Ker balıkka cetire.	19995 Balinaya kadar.
Cutpa cılandardıñ kaanı	Dev yılanların kağanı
Altın cüstükle Cañarçı	Altın yüzükle Cañarçı
İlbi tarmala tartınat.	Kara büyü yaptı.
Kaan cılandıñ köstörine	Kağan yılanın gözlerine
Cüzün-cüür baka, cılandı	20000 Çeşit çeşit kurbağa, yılan
Keleskendi cip oturı dep	Kertenkele yiyormuş gibi
On eki közine körünet.	On iki gözüne göründü.
Ajanıp olor toyordo,	Yemek yiyip doyunca,
Cılandar caanı kaan	Yılanlar başı kağan
Örgöözine kirerin ol undıp	20005 Sarayına girmeyi unutup
Köndüre çıgıp kelgileyt.	Önüne çıkıp geldiler.
On eki baştu cılandar kaanı	On iki başlı yılanlar kağanı
Eki karuulçık cılandarın cakıyt:	İki bekçi yılanına buyurdu:
"Tındu neme sespezin,	"Ne olduğunu sezmesin,
Tınıştı neme bilbezin.	20010 Ne olup bittiğini bilmesin.
Bu örgööni karuuldagar.	Bu sarayı koruyun.
Ak-carıktıñ üstinde	Ak-dünyanın üstünde
Añ-kuş, ak mal,	Geyik, kuş, ak mal
Albatı-con emdi köp.	Halk-tebaa şimdi çok.
Men barıp boyım	20015 Ben kendim gidip
Onçozın körüp keleyin.	Hepsini görüp geleyim.
Ol tujında bis	O zaman biz
Ak-carıktı biyleeris" - dep,	Ak-dünyayı yöneteceğiz" -deyip,
On eki oozıla katkırat.	On iki ağzıyla kahkahayla haykırdı.

Onoñ arı kaan cılan	20020	Ondan sonra kağan yılan
On eki bajın ködürüp,		On iki başını kaldırıp
Bozomtık cerle cılarda,		Loş, karanlık yerde hareket ederken,
On eki baştıñ öñi		On iki başın önü
Ondogı cerdi carıdat.		Orayı aydınlatıyor.
"Mege minip al" - dep,	20025	"Bana bin" -deyip,
Kaan cılan katkııp aydat:		Kağan yılan söyledi.
Kara-Taacı bolgon Cañarçı aydat:		Kara-Taacı olan Cañarçı söyledi:
"O-o, kalak, öröökön,		"Ah sevgili büyüğüm,
Sler kaan kiji iyneger.		Siz kağan kişisiniz.
Men kadıt kiji.	20030	Ben kadınım.
Kanayıp men mineyin? - deyt. -		Nasıl bineyim?- dedi
Men emdi de çıyrak emey,		Ben şimdi de güçlü değilim,
Coyu cede berbey", - dep,		Yayan gidemem", -deyip,
Komırgay adın minele,		Kaval atına binerek,
Kiynineñ arı eles etti.	20035	Ardından kayboldu.
Kara-Kulanı ceñgen		Kara-Kulan'ı yengen
Cañarçı, ögöñi, uulıbıla		Cañarçı, yaşlısıyla, genciyle
Ceñ castanıp ölgön emtir.		Yenilip ölmüş.
Ölgön söögin cudarım dep,		Ölen kemiğini yutarım deyip,
Sır katkıda baratkılayt.	20040	Keskin bir kahkaha attılar.
Cer oozına cedele,		Yer ağzına gelerek,
Kara-Taacı bolgon		Kara-Taacı olan
Cañarçı emdi aydat:		Cañarçı şimdi söyledi:
"Sler baradıgar,		"Siz gidin,
Meniñ arçuulım	20045	Benim mendilim

Tüjüp kalgan emtir. Düşmüş,
Men ogo barıp keleyin. Ben ona bakıp geleyim.
Slerge cediye bererim" - deyt, Size yetiŕeŕeğim" -dedi.
Ceti üyelü komırgay adıp minele, Yedi kıvrımlı kavalına binerek,
Alıs cer döön oyto 20050 Yeraltına doğru tekrar
Uça berbey bu kanayttı. Uçuyordu.
Tün karañuy bu cerde Gecenin karardığı bu yerde
Tündü-tüştü baraadat. Gece-gündüz gitti.
Baza körüp cürer bolzo, Yine gittiklerinde,
Ceti sarı kelinder keledet, 20055 Yedi sarı gelin geldi,
Cada tüjüp kubulala, Yatıp ŕekil değıŕtirerek,
Sarı adaru bu bolup, Sarı arı olup,
Ugarınça ödö beret. Yanlarından geŕip gitti.
Onoñ arı oyto lo Daha sonra da tekrar
Tündü-tüştü baraadat. 20060 Gece-gündüz gitti.
Ceti üyelü komırgay Yedi kıvrımlı kaval
Cerge tiygeni bildirtpey. Yere değıdiğini hissettirmedi.
Baza körüp cürer bolzo, Tekrar baktı ki,
Ak calañ cerde temir sogor us Ak ovada demir döven usta
Alıptar söögin  ogup algan, 20065 Alpların kemiğini yığmıŕ,
Kömür    rip alala, Kömür yakarak,
K r k bazıp temir sulayt. K r k basıp demir yapıyor.
Alıp baatır Cañarçı Alp bahadır Cañarçı
Cada tüjüp a danala, Yatıp yuvarlanarak,
Kara cılan bu bolup 20070 Kara yılan olup
Cer kırtıjı aldınça Yer kabuğunun altından

Ödö berbey kanayttı.	Geçti.
Cerdeñ oyto çıgala,	Yerden tekrar çıkarak,
Kazılıp kalgan kara collo	Kazılan kara yolda
Ceti üyelü komırgay	20075 Yedi kıvrımlı kaval
Boyı baştap barar cañdu.	Kendisi yönetip gitti.
Bozomtık karañuy bu cerdi	Loş karanlık yerleri
Altın cüstük carıdat.	Altın yüzük aydınlattı.
Ança-mınça baratkança	Biraz ilerledi ki,
Kiji keçer aayı cok,	20080 Kişinin geçmesine imkân yok,
Uçı-kıyuzı bildirbes	Ucu, sonu bilinmez
Citkek kara sas cadat.	Kara bataklık uzanıyor.
Altın cüstükle cañıp iyet.	Altın yüzükle döndü.
Bu sastıñ ortozıla	Bu sazlığın ortasında
Köñü cakşı col bolup	20085 Rahat, iyi bir yol
Cada berbey kanayttı.	Uzandı.
Cada tñjüp añdanala,	Yatıp yuvarlandığında,
Kuluzın bolup eezinge	Kamış olup esintiyle
Uçup ödö berbey kanayttı.	Uçup geçti.
Onoñ arı oyto lo	20090 Ondan sonra yine
Kara-Taacı bololo,	Kara-Taacı olup,
Komırgay adın minele,	Kaval atına binerek,
Eles edip onoñ arı	Uzaklaşıp daha sonra
Uça berbey bu kanayttı.	Uçtu.
Tüni-tñji bildirbes	20095 Gecesi-gündüzü bilinmez
Bozomtık bürññkiy Altayda	Loş karanlık yurttta
Üdezi cok barıp cadat.	Huzursuz gitti.

Baza körüp cürer bolzo, Tekrar gördü ki,
Uçı-bajı bildirbes Ucu bucağı bilinmez,
Kurttu sarı talay agat. 20100 Kurtlu sarı deniz akıyor.
Cañarçı baatır kelin Cañarçı bahadır gelin
Cada tujüp ağdanala, Yatıp yuvarlandığında,
Tomonok bolup kubula beret. Sivrisinek olup şekil değıştirdi.
Onoñ arı braatsa, Daha sonra oradan ileri gittiğinde,
Sarı talaydı keçire 20105 Sarı denizi geçmek için
Alıptardıñ söögile Alpların kemiğıyle
Ak kuu kür ediptir. Ak köprü yapmış.
Tomonok kürge cuuktabay Sivrisinek köprüye yaklaşmadan
Bu kürdiñ aldıgı canınañ Bu köprünün alt tarafından
Tomonok bolup, unçukpay 20110 Sivrisinek olup, ses çıkarmadan
Keçe berbey kanayttı. Geçiverdi.
Onoñ arı tomonok Ondan sonra sivrisinek
Ol lo boyı, kubulbay, Kendisi, değışmeden,
Kıñılap uçup baraadat. Vızıldayarak gitti.
Onoyıp barıp catkança, 20115 Bu şekilde giderken,
Kün carkını körünbes Gün aydınlığının görölmediğı
Bozomtık eñir bu cer Loş karanlık bu yer
Oyto emeş carıy beret. Tekrar biraz olsun aydınlandı.
Ança-mınça baratkança Biraz gittikten sonra
Cer kara çoy örgöö 20120 Dökme demirden kara saray
Körünip kelbey bu kanayttı. Göründü.
Erlik biydiñ örgöözi dep, Erlik biy'in sarayı diye,
Cüreginde sezip iyet. Yüreginde sezdi.

Ança-minça bu bolboy Çok zaman geçmeden
Kara çoy örgöğö 20125 Dökme demirden kara saraya
Tomonok mında cedip keledet. Sivrisinek geldi.
Kara çoy örgö canında Dökme demirden kara sarayın yanında
Eki kara iyt cadat. İki kara köpek yatıyordu.
Cuuktay uçup kelele, Uçarak yaklaşıp gelince
Altın cüstügin körgüzerde, 20130 Altın yüzüğünü gösterdiğinde,
Eki kara bu iytter Bu iki kara köpek
Çirey tebip cadala, Uzanıp yatarak,
Ereen-tereen uyuktay beret. Derin uykuya daldılar.
Örgö ejigine uçup kelerde, Saray kapısına uçup geldiğinde,
Batpak suulu sastu suuda 20135 Bataklık sazlığında
Kiçinek baktamaş cüzüp cüret. Küçük iribaş yüzüyordu.
Cañarçı uçup kelele, Cañarçı uçup gelerek,
Altın cüstügin körgüzerde, Altın yüzüğünü gösterdiğinde,
Baktamaş balazı neme sespey İribaş yavrusu bir şey sezmeden
Araayınañ cüzüp cüret. 20140 Yavaşça yüzüp ilerledi.
Tomonok uçup kelele, Sivrisinek uçup gelerek,
Baktamaştñ balazın İribaşın yavrusunu
Buttarıla tudala, Ayaklarıyla tutarak,
Araayınañ uça beret. Yavaşça uçtu.
Emeş ıraap alala, 20145 Biraz uzaklaşınca,
Teke baştıgınañ etken Tekenin (idrar) kesesinden yapılmış
Kookonokko sugala, Koonoka sokarak,
Araayınañ kurttu sarı talaydı Yavaşça kurtlu sarı denizi
Keçe berbey bu kanayttı. Geçti.

Tomonok cerge aňdanıp	20150	Sivrisinek yerde yuvarlanıp
Kara-Taacı bolup kubulala,		Kara-Taacı olup deňişerek,
Ceti üyelü komırgay adın minip,		Yedi boğumlu kaval atına binip,
Onoň arı uça beret.		Daha sonra uçtu.
Ança-mınça baratkança,		Biraz ilerleyince,
Uçı-kıyuzı bildirbes	20155	Ucu, sonu bilinmez
Citkek kara saska cedet.		Kara sazlığa ulaştı.
Cüstügile caňıp iyet.		Yüzüğüyle döndü.
Citkek sastıñ ortozıla		Kara sazlığın ortasında
Könü col cada beret.		Rahat bir yol uzanıyordu.
Cañarçı kuluzın bololo,	20160	Cañarçı kamış olup,
Bu collo ezinge		Bu yolda esintiyle
Arı-beri çaçılıp,		Sağa, sola saçılıp,
Keçe berbey kanayttı.		Geçiverdi.
Oyto cüstügin cañırda,		Tekrar yüzüğünü çevirdiğinde,
Batpak ülci sas bolo beret.	20165	Bataklık, sazlık oldu.
Onoň arı oyto lo,		Ondan sonra da,
Kara-Taacı bolup kubulala,		Kara-Taacı olup deňişerek,
Ceti üyelü komırgay adın minip,		Yedi boğumlu kaval atına binip,
Uça berbey bu kanayttı.		Uçuyordu.
Komırgay at coldı	20170	Kaval at yolu
Boyı bilip baraadat.		Kendi bilip gitti.
Ança-mınça baradala,		Biraz giderek,
Baza körüp cürer bolzo,		Yine baktı ki,
Ak calaňda körüktü		Ak ovadaki körüğü
Ölgön ulustıñ sööginen	20175	Ölen halkın kemiğinden

Kömür öçürip bu algan	Kömür yakan
Üç kiji temir sulayt.	Üç kişi demir yapıyordu.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Cılan bolup kubulala,	Yılan olup şekil değiştirerek
Cer kırtıjı aldınça	20180 Yer kabuğunun altından
Ceti coldıñ beltirin	Yedi yolun birleştiği yeri
Ödö berbey bu kanayttı,	Geçti,
Onoñ arı oyto lo	Ondan sonra da yine
Cada tñjüp añdanala,	Tekrar yatıp yuvarlanarak,
Kara-Taacı bolup kubulala,	20185 Kara-Taacı olup şekil değiştirip,
Ceti üyelü komırgay	Yedi kıvrımlı kaval
Bu adına minele	Atına binerek,
Eles edip cüre beret.	Kaybolup gitti.
Tündi, tüşti oñdoboy	Gece gündüz ortaya çıkmadan
Amırı çok barıp cadat.	20190 Dinlenmeden gitti.
Baza bir körüp cürze,	Tekrar gördü ki,
Ceti sarı kelinder,	Yedi sarı gelin,
Cergeleşken barıp cadat.	Sıralayla geldi.
Cada tñjüp añdanala,	Yatıp yuvarlanarak,
Sarı adaru bu bolup,	20195 Sarı arı olup,
Iragança kıyıp	Uzaktan giderek
Araayınñ ödö beret.	Yavaşça geçti.
Oyto cadıp añdanala,	Tekrar yatıp yuvarlanarak,
Kara-Taacı bololo,	Kara-Taacı olarak,
Ceti üyelü komırgay	20200 Yedi kıvrımlı kaval
Ol adına minip,	Atına binip

Eles edip uçup iyet.	Uçarak gözden kayboldu.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Sokor-Kara baatırbıla	Sokor-Kara bahadırıla
Ceti cılga küreşken,	20205 Yedi yıl boyunca güreşmiş,
Cerge kem de cıgılbayt.	Yine de yere yığılmadı.
Togus cılga küreşken	Dokuz yıl güreşmiş
Tobrakka neme tüşpegen	Toprağa düşmemiş
Emdi körüp cürer bolzo,	Şimdi gördü ki,
Ak buka la kök buka	20210 Ak boğa ile gök boğa
Sokor-Kara bukanı	Sokor-Kara boğayı
Tijinde süzüp salgan emtir.	Dişinde süzmüş.
Köksi cerge badalıp kalgan,	Göğsü yere yağışmış,
Örö turup bu bolbos	Yerinden kalkamadan
Köçigi örö tañkaygan	20215 Kıcının üstüne yan yatmış.
Örö turup bu bolboy	Ayağı kalkamayıp
Ayrı-teyri ogırat.	Acı acı böğürdü.
Mını körgön Ölbös-Cayar	Bunu gören Ölbös-Cayar
Süünbes boyı süüne beret.	Sevinmezdi sevindi.
Tutkan kolı kapkı keptü,	20220 Tutan eli demir kerpeten gibi
Baskan budı kazık oşkoş.	Bastığı adım kazık gibi.
Cer karmaarı astay berdi.	Ayağının altı hafifleyif,
Cedip tudarı körtöy beret.	Tutma gücü arttı.
Sokor-Kara baatır bolzo,	Sokor-Kara bahadırın ise,
Cedip tudarı astap,	20225 Tutma gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöy beret.	Bastığı yer ağırlaştı.
Sokor-Kara baatırdı	Sokor-Kara bahadırı

Anda-mında bu ekçep, Böylece sallayıp,
Karmak tege salıp cüret. Kanca attı.
Kajık çılap bu ekçep, 20230 Aşık kemiği gibi sallanıp,
Kayış keptü erep kelet. Kayış gibi direndi.
Üç temdenip ködürele, Üç kez atılarak,
Ak ayaska alıp çıgat, Alıp ak aydınlığa çıktı,
Kök ayaska ködürilip kelet. Gök aydınlığa kadar yükseltip geldi.
Kara bulutka katay tudup, 20235 Kara bulutla yan yana tutup,
Katu söslö mınayda aydat: Sert bir şekilde konuştu:
"Ölbös bütken bolzoñ, "Ölümsüz yaratılmışsan,
Ölümdi meneñ köröriñ. Ölümü benden göreceksin.
Tını çok bütken bolzoñ, (Dış) cansız yaratılmışsan da,
Tındı sege tabarım. 20240 Canını bulacağım.
Ak-carıkka çıkkın bolzoñ, Ak dünyaya çıkmış olsan da,
Baza katap çıkpazıñ. Tekrar çıkamayacaksın.
Alıptardı öltürgen bediñ, Alpları öldürmüştün,
Ordına boyıñ ölöriñ. Yerine sen de öleceksin.
Ak-carıktañ ayrılğalağıñda 20245 Ak dünyadan ayrılmadan
Kalgançızın körüp al" - deyle, Son kez bak" - diyerek,
Kara buluttardı araladıp, Kara bulutları aralayıp
Cılım kaya taş üstüne Sarp kayalık üstüne
Tuda berbey kanayttı. Tuttu.
Tınıp bolboy cadarda, 20250 Nefessiz yatairken,
Uşpa bolot cıdazıla Çelik mızrağını
Kür köksin ötküre sayala, Geniş göğsüne bütünüyle saplayıp
Celim uy kara taşka Tutkal gibi kara taş

Baday kadap iybey kayttı.   Yapıştırdı.

Sokor-Kara baatır emdi   20255 Sokor-Kara bahadır şimdi

Ayu çılap ogırat,   Ayı gibi böğürüp,

Börü keptü ulıp iyet.   Kurt gibi uludu.

"Öltürerge bu meniñ   "Beni öldürecek

Tınımdı sen tappazıñ" - deyt.   Canımı sen bulamazsın" -dedi.

Onoñ arı bu boyı   20260 Ondan sonra kendisi

Kürkürede kaylay beret.   Coşkuyla mırıldandı.

Ölbös-Cayar terin arlap,   Ölbös-Cayar terini silip,

Emeş amırap oturala,   Biraz dinlenip otururken,

Sokor-Kara baatırdı   Sokor-Kara bahadırı

Erep, tolgop aydat: 20265 Sallayıp, çevirerek söyledi:

Tınıñ seniñ kayda?   Senin canın nerede?

Türgen mege ayt.   Çabuk bana söyle.

Oyto örö sen turbay   Sen yerinden kalkamayıp

Erelip, tolgolıp cadarıñ" - deyt.   Evrilip, çevrilip yatacaksın"-dedi.

Ermek aytpay cadarda,   20270 Hiçbir şey söylemeden yatarken,

Kolı-budın kayra tudup   Elini, ayağını geriye büküp

Teskeri kijen sugala,   Ters prangaya sokarak,

Oyto katap errep, tolgop,   Defalarca sarsıp, büküp

"Ölör tınıñ kayda?   "Ölür canın nerede?

Türgen mege ayt" - deyt.   20275 Çabuk bana söyle" -dedi.

"Aytpazım men!" - deyle,   "Söylemem!" -diyerek,

Ölbös-Cayardıñ cüzine   Ölbös-Cayar'ın yüzüne

Tükürüp iybey kanayttı.   Tükürdü.

Ölbös-Cayar açınala,   Ölbös-Cayar öfkelenerek,

Çoy tamandu ödügile	20280 Dökme demir tabanlı çizmesiyle
Sokor-Kara baatırdıñ	Sokor-Kara bahadırın
Bajı-közin oodo tebet.	Başını, göğsünü parçalarcasına tepti.
Üstine onıñ ıgala,	Üstüne ıkararak,
Örö sekirip, tepsep iyet.	Sıçrayıp, tepti.
Sokor-Kara baatır	20285 Sokor-Kara bahadır
Kara cerge kömüle beret.	Kara yere gömüldü.
Ölör tının ol aytpay	Ölür canını söylemeden
Sirkirejip cada beret.	Titreyip yattı.
Ölbös-Cayar otura tüşüp,	Ölbös-Cayar oturup,
Aylandıra acıktay beret.	20290 Etrafı dikkatle izledi.
Kara buka bolgojın,	Kara boğa ise,
Baza kara bu çerge	Kara yere
Badalıp kalgan emtiri.	Çakılmış kalmış.
Ölbös-Cayar bazıp barat,	Ölbös-Cayar basıp gitti,
Temir kijen alala,	20295 Demir zincir alarak,
Kolı-budın büre tartıp,	Elini, ayağını büküp
Temir kijen sugup iyet.	Demir zincir vurdu.
Eki armakçını alala,	İki ip alarak,
Altın-cüstükke bazıp kelet.	Altın yüzükle geldi.
Segis baştu cılandı	20300 Sekiz başlı yılanı
Segis bajın buulayla,	Sekiz başını bağlayarak,
Kümüş-Tananiñ kolınañ	Kümüş-Tana'nın elinden
Ceti baştu cılandı	Yedi başlı yılanı
Sürtep kelgen boyınça,	Sürükleyip getirince,
Baza anda buulap cılanla	20305 Orada bağlayıp yılanla

On bir baştu cılandı		On bir başlı yılanı
On baştu cılandı		On başlı yılanı
Bir armakçıla buulap iyet.		Bir iple bağladı.
Togus baştu cılandı		Dokuz başlı yılanı
Togus bajın kabıra tudup	20310	Dokuz başını kavrayıp
Kijenbile buulap iyet.		Pranga ile bağladı.
Onoñ arı olor bejü		Ondan sonra beşi
Beş cılanla sogujat.		Beş yılanla dövüştü.
Beş baatırdıñ attarı		Beş bahadırın atları
Alıp külük baatırlarga	20315	Alp çevik bahadırlara
Boluja berbey kanayttı.		Yardım ediyordu.
Kalaptu cuu-soguş		Vahşi savaş
Onoñ arı tıñıy beret.		Alevlendi.
Kara-Taacı bolgon Cañarçı		Kara-Taacı olan Cañarçı
Taş edip kubultıp salgan	20320	Taş yapıp değıştirdiğı
Kep kiyimin alala,		Giysilerini alarak,
Altın cüstük bolujıla		Altın yüzük yardımıyla
Kep kiyimge cıja sogot.		Giysilerine sürterek
Ozogı boyı bolo beret.		Önceki haline dönüştü.
Kara-Taacınıñ kep kiyimin	20325	Kara-Taacı'nın şık giysilerini
Suura tartıp çaçala,		Çıkarıp saçarak,
Boynıñ kep kiyimin		Kendi güzel giysilerini
Kiyinip iygen boyunça,		Giyinince,
Ceti üyelü komırgayın minip,		Yedi kıvrımlı kavalına binip,
Cer tamınıñ oozın köstöp,	20330	Yeraltının ağzını gözleyip,
Eles edip uça beret.		Gözden kaybolup uçtu.

Cerdiñ oozı bolgojın	Yer ağzı ise
Temene közinçe körünet.	Çuvaldız gözü kadar göründü.
Onoñ arı baratsa,	Ondan sonra giderken,
Ayak oozınça körünet.	20335 Fincan ağzı kadar göründü.
Baza körüp iyer bolzo,	Yine baktı ki,
Kazan oozınça körünet.	Kazan ağzı kadar göründü.
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden,
Ak-carıka çıgıp kelet.	Ak-dünyaya çıktı.
Calarlu ottoñ salala,	20340 Harlı ateş yakarak,
Ak kayanın arçınıla	Ak kayanın ardıcıyla
Alastanıp iyele,	Kutsanınca,
Ada bolgon ak taygam,	Ata olan ak taygam,
Ene bolgon ak talayım,	Ana olan ak denizim,
Cer-Kindigi enem,	20345 Cer-Kindigi enem,
Üç Kurbustan Kudayım,	Tanrım Üç Kurbustan,
Slerdiñ alkış bıyanaarla	Sizin alkış ve yardımınızla
Alıs cerdeñ men	Işıksız yerden ben
Ak-carıkka çıktım, - dep,	Ak-dünyaya çıktım, -deyip,
Eki tuluñın sıymanıp,	İki saç örgüsünü sıvazlayıp,
Tizelenip oturala,	20350 Hafif diz çöküp oturarak,
Cerge caba bajırıp,	Yere eğilip,
Ağaş-taştı Altayım	Ağaçlı, taşlı Altayım
Aylu-kündü teñerim,	Aylı, güneşli gökyüzüm
Amanduumdı aldım dep,	Amacıma kavuştum deyip,
Katap-katap bajırala,	20355 Tekrar tekrar saygıyla eğilerek,
Ceti üyelü komırgay adın minele,	Yedi kıvrımlı kavalıdan atına binerek,

Onoñ arı uça beret.   Ondan sonra uçtu.
Ança-minça bolbodı,   Çok zaman geçmeden,
Cuu-çak bolup catkan cerge   Savaşın yapıldığı yere
Cedip kelbey bu kanayttı.   20360 Yetip geldi
Acıktap emdi körör bolzo,   Dikkatle bakıp gördü ki,
Cerdiñ toozını teñerige çıkkan,   Yerin tozu göğe çıkmış,
Teñeri buludı cerge tüşken.   Göğün bulutu yere düşmüş.
Küzürt tabış mında   Buradaki uğultuyu, gürültüyü
Kiji oñdoor aayı çok.   20365 Anlamak mümkün değil.
Cerdiñ üsti silkinip,   Yeryüzü silkinip
Ağaş-taştar oodılıp,   Ağaçlar, taşlar göçüp,
Köçkölönip catkan emtir.   Yuvarlanmış.
Cılandardıñ kaanı   Yılanların kağanı
On eki baştu cutpa   20370 On iki başlı dev
Kamık alıptardı cutkan,   Bütün alpları yutan
Kal çerüni bılça tepsegen   Kahraman askerini ezip geçen
Oktolıp catkan emtiri.   Ok gibi fırlamış.
Ölbös-Cayar la Küreñeş Baatır   20375 Ölbös-Cayar ile Küreñeş Baatır
Çıdap bolboy turgan emtir.   Dayanıyormuş.
Mını körgön Cañarçı   Bunu gören Cañarçı
Cardak ünile kıygırat: Gür sesle bağırdı:
"Çagat-baatır la Kıstay Mergenge - "Çagat bahadır ile Kıstay-Mergen'e
Bu eküge bolujaar!" - deyt.   20380 Bu ikisine yardım edin!"- dedi.
Eki baatır bu emdi   İki bahadır şimdi
Talıp kalgan cılandarın çaçala,   Yorulan yılanları saçarak,
On eki baştu cılandı   On iki başlı yılanı,

Olor törtü aradayt. O dördü aralarına aldı.

On eki baştu cılanıñ 20385 On iki başlı yılanın

Oktolotonı astay berdi. Hızı azaldı.

Cañarçı katap la kıygırat: Cañarçı defalarca bağırđı:

"Temir-Çookır ercine, "Kıymetli Temir-Çookır,

Türgen mege kal!" - deyt. Çabuk bana dön!"-dedi.

Temir-Çookır ercine ugup iyele, 20390 Kıymetli Temir-Çookır duyunca,

Arı-beri silkinip, Sağa-sola silkinip

Büdüki boyı mañtat kelet. Önceki haline hızla dönüştü.

Şırkırada bu kiştep, Su şırıltısı gibi kişneyip,

Ne boldı dep surayt. Ne oldu diye sordu.

Akamnıñ koylogozı dep, 20395 Ağabeyimin koyundaş atı deyip,

Cal-kuyrugın sıymap iyet. Yelesini, kuyruğunu okşadı.

Arçımagın açala, Heybesini açarak

Tört temir kijen alat. Dört demir zincir aldı.

Sen baatır bol deyle, Sen bahadır ol diyerek,

Altın cüstükle cañıp iyet. 20400 Altın yüzükle döndü.

Temir-Çookır ercine Kıymetli Temir-Çookır

Altın-möñün kuyaktu Altın-gümüş zırhlı

Üldi, cıda tıgınbas Kılıç, mızrak saplanmaz

Ak bolot tuyuk kuyaktu Ak çelik zırhlı

Alıp baatır bu bolup 20405 Alp bahadır olup

Tura berbey kanayttı. Durdu.

"Neni edeyin, neni tudañın!" - dep, "Ne yapayım, neyi tutayım!" -diye

Surap turat Cañarçıdañ. Sordu Cañarçı'ya.

Cañarçı baatır aydat: Cañarçı bahadır söyledi:

"Bu tört kijendi apar. 20410 "Bu dört kişiyi götür.
On eki baştu cılanmñ On iki başlı yılanın
On eki bajın tolgoy tudup, On iki başını büküp,
Tört kijenle kijendeyle, Dört zincirle bağlayarak,
Bu cedekle kolboy tartar", - deyt. Bu dizginle çek", -dedi.
Caan baatır kazalap, 20415 Ulu bahadır dötrnala gidip,
Ol törtüğe cedip barat. O dördüne yetiştı.
Tört baatır körölö, Dört bahadır görünce,
Bu ne atazı dep, Bu da neyin nesi deyip,
Boylorında kaykajat. Hayretler içinde kaldılar.
Kandıy baatır keldi dep, 20420 Hangi bahadır geldi diye,
Kıstay-Mergen kıygırat. Kıstay-Mergen bağırdı.
Solun baatır kelgen boyunça, Yabancı bahadır gelince,
On eki baştu cılandı On iki başlı yılanı
Küler sogoon ogıla Bronz yay ve okuyla
On eki baştıñ beltirine 20425 On iki başın birleştiği yere
Kaday sokkon kanayttı. Fırlattı.
Mine sokpoy kanayttı. Üstüne bindi.
Üç baştı tolgoy tudup, Üç başı büküp,
Kurlaazınañ kijen alala, Omzundan pranga alarak,
Kayra tartıp kijendeyt. 20430 Tekrar çekip bağladı.
Kandıy bökö baatır dep, Hangi güçlü bahadır diye,
Olor üçü kaykajat. O üçü şaşırdı.
"Ölbös-Cayar, tñ tut, "Ölbös-Cayar, canı tut,
Türgen ıltam kijende!" - dep, Hemen zincirle!"-deyip,
Bir kijendi çaçıp beret. 20435 Bir zinciri fırlattı.

Ölbös-Cayar kemzinele,	Ölbös-Cayar mahcubiyetle,
Üç baştı tolgoý tudup,	Üç başı büküp,
Çagat-baatır bolujıla	Çagat-bahadır'ın yardımıyla
Teskeri tartıp kijendeyt.	Tersine çekip zincirledi.
"Küreñeş, tıñ tudun!" - dep,	20440 "Küreñeş, sağlam tutun!" -deyip,
Baza bir temir kijen beret.	Yine bir demir pranga verdi.
Küreñeş baatır adazıla	Küreñeş bahadır babasıyla
Üç baştı tolgoý tudup,	Üç başı büküp,
Teskeri kijen tartıp iyet.	Ters tarafa zincirledi,
Artkan üç baatırđı	20445 Diğır üç bahadırı
Bejilezi ömö-cömölö	Beşı hep birlikte
Tolgoy kayra bu tartıp,	Büküp geri çekip,
Temir kijen salıp iyet.	Demir zincir vurdu.
Tört kijendi cedekpile	Dört zinciri dizginle
Cuura tartıp buulap iyet.	20450 Birleştiriş bağladı.
Eki kelingı onçogor	Hepiniz iki geline
Barıp emdi bolujaar dep,	Gidip yardım edin deyip,
Solun baatır kizirt etti.	Yabancı bahadır seslendi.
Tört baatır tuura bazış	Dört bahadır biraz uzaklaşır
Kandıy baatır bolgon	20455 Hangi bahadırmış
Bistiñ adıstı bileten deşip,	Bizim adımızı bilen deyip,
Araayınañ kuuçındajat.	Sessizce konuştular.
Artkan cılandardı olorlor	Geriye kalan yılanları
Tolgoy-malgay tutkulap,	Kıvırarak tutup,
Boy-boylorıla buuulaştırıp,	20460 Birbirlerine bağlayıp,
Armakçıga tizip iyet.	Heybeye dizdiler.

"Kandıy küçtü bu baatır   "Hangi güçlü bahadır bu
Mında emdi kelgen?" - dep,   Şimdi buraya gelen?" -deyip,
Eki kelin surap ugat.   İki gelin sordu.
"Kiji şılaarga boş cok,   20465 "İnsanların merakı boşa değil,
Kazır büdümdü baatır boluptır.   Vahşi yaratılışlı bir bahadırmış.
Tidinip surap bolbodım" - dep,   Çekinip soramadım"-diye
Kıstay-Mergen anda cartayt.   Kıstay-Mergen açıkladı.
Ak sanaalu baatır dep   İyi niyetli bahadır diye
Ölbös-Cayar maktap iyet.   20470 Ölbös-Cayar övdü.
"Ölbös-Cayar, kel!" - dep,   "Ölbös-Cayar, gel!" - deyip,
Cañarçı ecezi kıygırat.   Cañarçı ablası bağırdı.
Ölbös-Cayar ecezi tanıp,   Ölbös-Cayar ablasını tanıyıp,
Süüngenine katkıp,   Sevincinden kahakahalar atıp,
Kazalap mında cedip kelet.   20475 Hızla geldi.
Ezen-amır surabay,   Hal-hatır soramadan,
Eçki baştıgınañ etken   Tekenin (idrar) kesesinden yapılmış
Kookonoktı berip aydat: Koonoku verip söyledi:
"Sen er kiji, karındaş,   "Sen er kişi, kardeş,
Mında on eki cımirtka la   20480 Burada on iki yumurtayla
Bir baktamaştıñ balazı bar,   Bir iribaşın yavrusu var,
Calbak taşka olordı birdeñ   Geniş bir taşta onların hepsini
Taşla bılçı!" - deyt. -   Taşla ez!" -dedi.
Kalak, kogus tudunba.   Canım, torbayı tutunma.
Uça bererdeñ maat cok.   20485 Uçmalarına izin verme.
Uça bergen kiyninde   Uçtuktan sonra
Ölbögön boyıs ölöris.   Ölümsüz bedenimiz ölecek.

Barbagan boyıs bararıs", - deyt.	Gitmeyen bedenimiz gidecek", -dedi.
Boyı silkinip iyele,	Silkinip,
Kara-Taacı bolo beret.	20490 Kara-Taacı oldu.
Men kaan cılanga colıgayın.	Ben kağan yılana gideyim.
Men kuuçındajıp bojozom,	Sohbet edip dikkatini dağıttığımda,
Sen ozo lo baktamaştı öltür.	Sen önce iribaşı öldür.
Onoñ arı cımırtkalardı bılçı.	Ondan sonra yumurtaları ez.
Boyıñ deze acıktan.	20495 Dikkatlice etrafa bak.
Olordıñ tını üzülze,	Onların canı ezilirse
Tınıñ canına kelip tüjer.	Dış canının yanına gelir.
Birüzin le bılçıp iyzeñ,	Birisini ezersen,
Ol cerineñ tuura cügür.	Oradan yavaşça çıkar.
Onoyıp onçozın öltür deyt.	20500 Böylece hepsini öldür, dedi.
Komırgay adın minele,	Kaval atına binerek,
Külüde catkan cılandar kaanına	Köstekte yatan yılanlar kağanına
Eles edip cedip kelgen	Hızla gelmiş
Ezen-cakşı surap ugat.	Hal-hatır sordu.
Kara-Taacını ugala,	20505 Kara-Taacı'yı duyunca,
"Sen kanayıp ölbögöñ?" - dep,	"Sen nasıl ölmedin?" - deyip,
Kaan cılan araay surayt. -	Kağan yılan yavaşça sordu.
Erlik adayga sen barzañ,	Erlik adaya gidersen,
Boluş, bıyan sura.	Yardım iste.
Temir-Bökö baatır la	20510 Temir-Bökö bahadır la
Onıñ altı uuldarı kelip	Onun altı oğlu gelip
Biske boluşsın, - deyt. -	Bize yardım etsin, -dedi.
Meniñ örgöömğö kirzeñ,	Benim sarayıma girersen,

Tör bajında altın kayırçakta   Tör başında altın sandıkta
On eki cımırtka bar.   20515 On iki yumurta var.
Ol cımırtkalardı sen,   O yumurtaları sen,
Stenede ilip salgan   Duvar da asılı,
Kara cılan terezi bolor,   Kara yılan derisi olacak,
Ol tuyuk terege sugala,   O kapalı deriye sokarak,
Onçozun mege ekel - deyt. -   20520 Hepsini bana getir -dedi.
Meniñ castıgımdı alıp iyzeñ,   Benim yastıgımı alırsan,
Ondo tülküür bar,   Orada anahtar var.
Ol tülküürle açarıñ.   O anahtarla açarım.
Oyto türgen kelele,   Hemen geri gelerek,
Meniñ oostorıma birdeñ   20525 Benim ağzıma hepsini
Sugup iyeriñ sen - deyt. -   Sokarsın -dedi.
Türgen-tükey bar! - deyt. -   Çabuk hemen git! -diye söyledi.
Kara-Taacı katap surayt. -   Kara-Taacı tekrar yalvardı.
Sokor-Kara baatır akam   Sokor-Kara bahadır ağabeyim
Ölüp bolboy şıralap cat.   20530 Ölmeden ızdırap içinde yatıyor.
Onıñ tını kayda?" - deyt.   Onun canı nerede?" -dedi.
"Erlik adayga cetseñ,   "Erlik adaya gidersen,
Örgöñiñ ejik canında   Sarayın kapı yanında
Balkaştu sasta baktamaş bolor.   Çamurlu sazlıkta iribaş var.
Ol baktamaştı baza   20535 O iribaşı yine
Cılan terezine sugup al,   Yılan derisine sokup al,
Ekelele, oozına suksañ,   Getirip, ağzına sokarsan
On katap bökö bolup,   On kat güçlenip,
Temir kijendi üze sogor," -deyt.   Demir zinciri üzerine takar," -dedi.

"Temir-Bökö lö	20540	"Temir-Bökö ile
Erlik adaydın altı uulınıñ		Erlik adayın altı oğlunun
Tınardı kayda boloton?" - dep,		Canları nerede?" -deyip,
Araay-coboş surap iyet.		Yavaşça sordu.
Altın bajı aylanıp aydat:		Altın başı dolaşıp şöyle dedi:
"Olor kelip ceñdirze,	20545	"Onlar gelip yenerse,
Sen türgen bararıñ.		Sen hemen git.
Erlik aday üyde cok bolzo,		Erlik aday evde yoksa,
Castıgın ködürüp iyeñ,		Yastığını kaldırırsan,
Altı kamdunıñ balazı la		Altı su samuru yavrusuyla
Bir kiştiñ balazı bolor.	20550	Bir samur yavrusu olacak.
Sen ceñdirtkenderge ekelele,		Sen yenilenlere getirerek,
Oostorına salıp iyeñ,		Ağızlarına sokarsan,
Olor cudup iygejin,		Onlar yuttuğunda,
Ozogızınañ on artık		Eskisinden on kat
Bökö bolup turup keler.	20555	Güçlü olurlar.
Sokor-Kara akañdı,		Sokor-Kara ağabeyini,
Kara-Taacı bu seni		Kara-Taacı seni
Emeeni cakşı biler" - deyt.		İyi bilirler"-dedi.
"Aytkanaarga alkış", - deyle,		"Sözlerine dua olsun", -diyerek,
Kara-Taacı bolup kubulgan	20560	Kara-Taacı olup şekil değıştiren
Cañarçı baatır kelin		Cañarçı bahadır gelin
Araayınañ komırgayına minip,		Yavaşça kavalına binip,
Eles edip uça beret.		Kaybolup uctu.
İjençilü balam dep		Güvenilir yavrum deyip
On eki bajı cılannıñ	20565	Yılanın on iki başı

Karsıldada katkırijat.		Katıla katıla güldü.
Onoyıp süünip catkança,		Böyle sevinirken,
Küzürt emes küzürt boldı.		Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Tabış emes tabış boldı.		Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Sokor-Kara baatır	20570	Sokor-Kara bahadır
Kara-küreñ bukazıla		Kara-küreñ boğasıyla
Baktamaş balazın bılçıgan		İribaş yavrusunun ezildiği
Calbak taşka kelip tüjele,		Geniş taşa inerek,
Temir kijenderi üzüle beret.		Demir zincirleri kopardı.
Onı eeçiy cılandar kaanı	20575	Onun peşinden yılanlar kağanı
On eki baştu cılan		On iki başlı yılan
Catkan cerineñ çaçılala,		Yattığı yerden saçılarak,
Cımirtka bılçıgan		Yumurta ezilen
Calbak taştıñ üstine		Geniş taşın üstüne
Kelip tüşken boyunça,	20580	Gelip indiğinde,
Temir kijenderi üzülip		Demir zincirler kopup
Ölö berbey bu kanayttı.		Öldü.
Onoñ artkan on bir cılan		Geriye kalan on bir yılanın
Onçoızı onoyıp öldiler.		Hepsi böylece öldüler.
Ondıy kıygı, tabıştar	20585	Öyle bir bağırıtı, gürültü (koptu) ki
Onço cerge cañılanat.		Her yerde yankılandı.
Örö körüp kıygırgan kıygıları		Yukarıya doğru kopan feryatları
Üç Kurbustan Kudayga ugulat.		Tanrı Üç Kurbustan'a ulaştı.
Üç Kurbustan Kuday		Tanrı Üç Kurbustan
Cer döön karap körölö,	20590	Yere doğru bakıp,
Sokor-Karanı tanıyla,		Sokor-Kara'yı tanıyarak

Ölböktöñ üç katap öl dep,	Ölmeden üç kez daha öl deyip,
Üç katap tükürüp iyet.	Üç kez tükürdü.
On eki baştu cılandı takıp,	On iki başlı yılanı çarpıp,
Cutpa toro açaptarga	20595 Vahşi açgözlülere
Ondıy ölüm kerek deyt.	Böylesi ölüm gerek dedi.
Aru Altaydı bıjarzıtpay	Güzel Altay'ı kirletmeden
Ot calarla örtööt dep,	Harlı ateşlerle yak deyip,
Calkın ajıra olor aydat.	Rüzgâr geçecek dedi.
Tömön körüp oturganı	20600 Aşağıyı izleyen
Bos Erlikke cart ugulat.	Bos Erlik'e açıkça duyuldu.
Sokor-Kara baatır la	Sokor-Kara bahadır ile
Cılandar kaanı bolgon	Yılanlar kağanı olan
On eki baştu cılandı	On iki başlı yılanı
Ünineñ cart tanıyla,	20605 Sesinden açıkça tanıyarak,
Öksöp, öksöp ıylap iyet.	Hüngür hüngür ağladı.
Kara sarlık atka mingen	Kara öküz ata binen
Temir-Bökö baatır la	Temir-Bökö bahadırla
Altı uulardın kelzin dep,	Altı oğul gelsin deyip,
Algırıp elçi iyip turat.	20610 Elçi gönderdi.
Cuu-çak bojoordo,	Savaş sona erince,
Ölbös-Cayar kıygırat:	Ölbös-kağan haykırdı:
"Artkan-kalğan alıptarım,	"Kalan alplarım,
Kara agaştıy çerüdeñ	Kara orman gibi askerden
Artıp kalğan albatım,	20615 Geriye kalan halkım,
Cañıs cerge cuulıgar!" - deyt.	Tek yerde toplanın!"-dedi.
Solun baatır barala,	Yabancı bahadır gelerek,

Kaya-taştı mejelikti	Kayalıklı tepeyi
Kodoro tartkan boyunça,	Parçalayınca,
Cerdiñ oozın böktöp iyet.	20620 Yerin ağzını kapandı.
Artıp kalgan baatırlar	Geriye kalan bahadırlar
Kança tümen alıptarla,	Çok sayıda alpla,
Kaçıp cürgen öştülerdi	Kaçan düşmanları
Kıra çaap öltürele,	Kırıp, öldürerek,
Körnö ottoñ tudup iyet.	20625 Harlı ateş yaktı.
Onçozi cuulıp kelerde,	Hepsi toplanıp gelerek,
Kıstay-Mergen baatır	Kıstay-Mergen bahadır
Solun caan baatırğa	Yabancı büyük bahadıra
Calañ bolgon alakanın	Ova gibi büyük elini
Caya tudup berele, surayt:	20630 Uzatarak, sordu:
"Közöör slerdiñ ottu,	"Gözleriniz ateşli,
Köksöör slerdiñ oylu.	Göğsünüz çökük.
Alkış-bıyan ak sanaalu	İyi niyetli
Kajı Altaydñ baatırdı?	Hangi yurdun bahadırıdınız?
Adı-colıgar kem?" - dep,	20635 Adınız-kökeniniz ne?"-diye,
Surap turbay kanayttı.	Sordu
Solun baatır katkırıp aydat:	Yabancı bahadır kahkalarla söyledi:
"Cayı-kıjı bidirbes,	Yazı, kışı belli olmayan
Cay keberlü Altayda	Yaz şekilli Altay'da
Ak tayganı adam dep,	20640 Ak tayga atam deyip,
Ak talaydı enem dep	Ak deniz anam deyip
Öskön kiji men edim .	Yaşayan kişiydim
Temir-Çookır atka mingen	Temir-Çookır ata binen

Ölbös-Cayar baatır	Ölbös-Cayar bahadır
Men edim" - dep aydarda,	20645 Ben idim" - diye söyleyerek,
Temir-Çookır at dep,	Temir-Çookır at denilen,
Onçozi tanıp iyele,	Hepsi tanıyarak,
Kuçaktajıp, katkırijıp,	Kucaklaşıp, kahkahalar atıp,
Okşojıp turbay kanayttı.	Öpüyorlardı.
Cañarçı bazıp kelele,	20650 Cañarçı gelerek,
"At bolo ber", - dep	"At ol", -deyip,
Altın cüstükle cañırda,	Altın yüzükle sallanınca,
Cada tujüp aňdanala,	Yine düşüp yuvarlanarak,
Temir-Çookır at boyı	Temir-Çookır at kendi
Tura tüşpey bu kanayttı.	20655 Haline döndü.
Temir-Çookırdıñ çağı	Temir-Çookır'ın gücü
Bisteñ artık emtiri deyp,	Bizden daha çokmuş deyip,
Onçozi mında katkırijat.	Hepsi kahakaha attı.
Cuuda-çakta ölgön	Savaşta ölen
Alıptar la çerüler söögin	20660 Alplarla askeri kemiklerini
Cañıs cerge olor cuuyla,	Tek yere yığarak,
Korım-taşla bu mında	Kırma taşla
Key, suu kirbes edip,	Hava, su girmeyecek şekilde
Taş örgöö tudup iyet.	Taş saray yaptı.
Caraştırıa çümdeyle,	20665 Güzel inşa ederek,
Temdek edip curap salat.	Üstünü resmetti.
Attarına mingilep,	Atlarına binip
Emeş kezek alıptarlu	Cesur alplarla
As-mas çerülerile	Az-çok askeriyle

Ölbös-Cayar baatır baştap,	20670 Ölbös-Cayar bahadır yönetip,
Küzüñilü küreñ tayganı	Çıngıraklı kahverengi taygayı
Olor köstöp cortup iyet.	Gözleyip hızla geldi.
Ölbös-Cayar taayıla	Ölbös-Cayar dayıyla
Küreñeş baatır uulı	Küreñeş bahadır oğlu
At üstineñ eki candap	20675 At üstünde iki yandan
Koltıktap algan baraadat.	Koltuğunun altında gitti.
Erke meniñ enem dep,	Benim sevimli annem deyip,
Küreñeş Enezin okşoyt.	Küreñeş anasını öptü.
Caltanbas meniñ ecem dep,	Korkusuz ablam deyip,
Ölbös-Cayar okşop iyet.	20680 Ölbös-Cayar öptü.
Ep-sümeni bedirep	İlaç, merhem arayıp
Tınıs algan ecebis dep,	Can getiren halamız diye,
Onçozi maktap kojoñdojot.	Hepsi överek şarkı söyledi.
Kıstay-Mergen kiynineñ	Kıstay-Mergen arkasından
Kojo maktap sıymap iyet.	20685 Yine överek okşadı.
Onçolorınıñ kojoñı	Hepsinin şarkısı
Ol cerde cañılandı:	Orada yankılandı:
Añnıñ-kuştıñ edineñ	Avın, kuşun etinden
Kursak etken ecebis.	Yemek yapan halamız.
Alıs cerge tüjele,	20690 Işıksız yere düşerek,
Ebin tapkan ecebis.	Yolunu bulan halamız.
Kubulgazıdu at minip	Sihirli ata binip
Caltanbagan ecebis.	Korkmayan halamız.
Karañuy cerge tüjele,	Karanlık yere düşünce,
İris tapkay ecebis.	20695 Mutluluk bulan halamız.

Cutpa cılan curtınañ		Dev yılan yurdundan
Caltanbagan ecebis.		Korkmayan halamız.
Erlik biydin curtınañ		Erlik biy'in yurdundan
Tın ekelgen ecebis.		Can getiren halamız.
Altın çümdü Altayıs	20700	Altın biçimli Altayımız
Tam çeçektep caranzın.		Çiçeklenip güçlensin.
Alıp baatır ecebis		Alp bahadır halamız
Ürgülciğe maktalzın".		Ebediyen övülsün".
Ança-mınça bolbodı,		Çok zaman geçmeden,
Küzüñilü küreñ tayga	20705	Çıngıraklı kahverengi tayganın
Koo bu sınına		Güzel gövdesine
Çıgıp kelbey kanayttı.		Çıkıp geldi.
Ezer-kazar eki taygıl		İki heybetli büyük köpek
Utkıp udura mañtap kelet.		Karşıdan selamlayarak koştular.
Arı-beri kalığılap,	20710	Sağa-sola atlayıp,
Öştüler mınañ ötpögön deji,		Düşmanlar buradan geçti deyip,
Kökip, ürüp turgulayt.		Israrla, havlalar.
As-mas kuskundar		Az-çok kuzgunlar
Öştüler mınañ ötpögön deji,		Düşmanlar buradan geçti deyip,
Onçozi süünip aydıjat.	20715	Hepsi sevinerek söylediler.
Ölgön öştüler söögi bu dep,		Ölen düşmanların kemiği bu deyip,
Kuskundar kıygırıp körüzet.		Kuzgunlar bağışarak baktı.
Öştüler söögin eki taygıl		Düşmanların kemiğini iki köpek
Mında cuup salgan emtir.		Buraya yığmış.
Küreñeş kaan tüjele	20720	Küreñeş kağan inerek
Körnö otlo örtöp iyet.		Harlı ateşle yaktı.

Onoñ arı olorlor	Ondan sonra onlar
Küzüñilü küreñ tayganañ	Çıngıraklı kahverengi taygadan
Kazaladıp tüşküleyt.	Hızla indiler.
Tün bolgojın uykuzı cok,	20725 Gece uykusuz,
Tüş bolgojın amırı cok	Gündüz ise dinlenmeden,
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gittiler.
Anayıp barıp catkança,	Böylece giderken,
Ozogi oduzına cetkilep kelet.	Önceki (av) konağına yetip geldiler.
Tokım sogup albas pa	20730 Ter bezi almaz mıyız
Kıstay-Mergen aydıp turat.	Kıstay-Mergen söyledi.
Onçozi cöpdeşilep,	Hepsi kabul eidp,
Attarın agıdıp iyele,	Atlarını bırakarak,
On cerge odu salat.	Ön tarafta ateş yaktılar.
Edil küüktiñ üni seribeyt.	20735 Güzel sesli guguk kuşları durmaksızın öttü.
Emil agaştar caykanıjat.	Sedir ağaçları sallandı.
Ölbös-Cayar baatır aydat:	Ölbös-Cayar bahadır söyledi:
"Añnıñ edin cibes pe?	"Av eti yiyelim mi?
Añdap iyeze, kaydar" - deyt.	Avlansak, nasıl olur" -dedi.
Küreñeş kaan cöpsinip,	20740 Küreñeş kağan kabul olup,
Adazına mınayda aydat:	Atasına şöyle söyledi:
"Caan kiji sler	"Ulu kişi siz
Amırap ulusla oturzaar, - deyt. -	Dinlenip, halkla oturunuz, -dedi.
Bis üçü barıp emdi	Biz üçümüz gidip şimdi
Arıskandu tayganı	20745 Koruyla kaplı taygayı
Agırtıp körölik" - deyt.	Av sesi çıkartarak bakalım"-diye söyledi.
"Bis ağırtaak" - dep,	"Biz av sesi çıkaralım" -deyip,

Eki taygıl mañtap kelet.	İki köpek koşarak geldi.
Arkalu bu tayganı	Yamaçlı taygayı
Eki taygıl eles edet.	20750 İki köpek geçip gitti.
Üç baatır atanıp,	Üç bahadır gidip,
Kara tayga kırına çıkıp,	Kara tayga kırına çıkıp,
Añ ödotön coldı ketep,	Avların geçtiği yoldan gidip,
Üçü otura berbey kayttı.	Üçü oturuyordu.
Eki taygıl ebirip,	20755 İki köpek dolaşp,
Oduş özökti bu keçire	Otuz vadiyi geçerek
Agırtıp bu kelerde,	Av sesi çıkardığında,
Oduş tüñey adır kara	Otuz eş heybetli kara
Sıgındar sunup çıgat.	Sığın ortaya çıktı.
Üç baatır odus sığındı	20760 Üç bahadır otuz sığınını
Cañıs oklo tize adat.	Tek oka dizip attı.
Üç ercine attarı	Kıymetli üç at
Tındu oktı sürüjip	Tesirli oku takip edip
Eles edip cüre beret.	Hızla gözden kayboldu.
Üç baatır odus sığındı	20765 Üç bahadır, otuz sığınını
Çılbırlarga tizele,	Dizginlere dizip
Oduga sürterep bu kelet.	Konağa sürükleyerek geldi.
Oduş sığındı soygılap,	Otuz sığınını yüzüp,
Otko tiştep iygileyt.	Ateşe taktı.
Üç argımak cedip kelet.	20770 Üç cins at geldi.
Emeş aray ne atpas dep,	Niçin yavaş vurmuyorsun? deyip,
Temir-Çookır bışkırıp aydat.	Temir-Çookır söyledi
Oduş añnıñ edi bolzo,	Otuz avın etini,

İç canında çiyi çok,	İç tarafında çiğliğı yok,
Tış canında küyügi çok	20775 Dış tarafında yanığı yok
Bıja berbey kanayttı.	Pişmesi şimdi tamamlandı.
Algıylarda çay kaynayt,	Kazanda çay kaynadı,
Alıp baatır Cañarçı	Alp bahadır Cañarçı
Ak arçuulın caya salıp	Ak örtüsünü sallayıp
Arı-beri ekçep iyet.	20780 Sağa-sola yaydı.
Alama-şikir aş-kursakla	Lezzetli yemeklerle
Alıptarın la çerüzin	Alplarla askerini
Kündülep mında azırayt.	Ağırlayıp doyurdu.
Añdar edile ajanarda,	Av eti yenilirken,
Caan, caan sööktörin	20785 Büyük büyük kemikleri
Oostorınañ bıkırat.	Ağızlarından çıkardılar.
OOK degen sööktörin	Küçük kemikleri
Tumçugınañ tujęret.	Burundan çıkardılar.
Ajanıp olor toyolo,	Yemek yiyip doyarak,
Arıgan sını sergiy beret.	20790 Halsiz düşen bedeni dinçleştı.
Attarın tudup eerteyle,	Atlarını tutup eyerleyerek,
Altayına olor murgüp,	Altayına dua edip,
Altayın köstöp atangılayt.	Yurtlarına doğru yola çıktılar.
Ceti attıñ bazıdı	Yedi atın adımı
Cañıs attıñ baskanındıy.	20795 Tek atın adımı gibi.
Ceti baatırdıñ kojoñı	Yedi bahadırın şarkısı
Cañıs kijiniñ ünindiy.	Tek kişinin sesi gibi.
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey ajıp cüret.	Toynak değmeden aştılar.

Caan-caan talaylardı	20800	Büyük-büyük denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.		Kuyruk değmeden geçtiler.
Sañıskan uçup uçına cetpes		Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın,		Sarı çölü,
Salkın-kuyun ödö beret.		Rüzgâr gibi geçiverdi.
Kuskun uçup uçına cetpes	20805	Kuzgunun uçarak sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın		Çorak çölü ise,
Kuyun keptü ötküleyt.		Fırtına gibi geçtiler.
Ediski koo kojoñ çöyöt.		Kaval çalıp şarkı söylediler.
Edil kuştar eeçip ugat.		Güzel sesli kuşlar takip edip dinledi.
Amırgılap kojoñ salat,	20810	Amırgıdan nağmeler yayıldı,
Añ sığındar eeçip ugat.		Av hayvanları, sığınlar peşisıra dinledi.
Mındıy caraş kojoñgo		Böylesine güzel şarkıya
Kak agaştan bür tomilat,		Kuru ağaçlardan tomurcuk çıktı.
Katu cerdeñ kök çıgat.		Sert topraktan kök çıktı.
Kökip, cırgap baratkılayt.	20815	Gururlanıp, eğlenerek ilerlediler.
Künder ötkönin olor bilbeyt.		Günlerin (nasıl) geçtiği anlaşılmadı.
Baza körüp cürer bolzo,		Baktı ki,
Şuurgandu tayga ajat,		Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet.		Dalgalı denizler geçti.
Ança-mınça baratkança,	20820	Biraz ilerleyince,
Cayı-kıjı bildirbes		Yazı kışı bilinmez
Cay keberlü Altayına		Yaz şekilli Altay'ına
Cedip kelgen körünet.		Yetip geldiği göründü.
Adam degen ak taygazı		Atam dediği ak taygası
Ak bulutka bürketken	20825	Ak buluta bürünmüş

Kös cetpeste biler-bilbes, Gözle anlaşılmaz,
Körüner-körünbes körünet. Belli belirsiz göründü.
Onoyıp olor baratkança, Onlar bu şekilde giderken,
Eki kara mürkütteri İki kara kartalları
Sespes cerdeñ sezip iygen, 20830 Sezilmez yerden sezmiş,
Ukpas cerdeñ ugup salgan Duyulmaz yerden duymuş
Kök ayaska kömülüp, Gök aydınlığa gömülüp,
Ak buluttı aralap, Ak bulutun arasına girip,
Eki boyı carıjıp İkisi yarışıp
Cedip kelgen boyunça, 20835 Geldiklerinde,
Eki ebire uçala, Çevrede uçarak,
Kıstay-Mergen le Küreñeştiñ Kıstay-Mergen ile Küreñeş'in
Eeriniñ alın kajına Eyerinin ahşap kısmına
Araay kelip oturgılayt. Yavaşça gelip oturdular.
Eki taygıl süüngilep, 20840 İki köpek sevinip,
Araay kınzıp, küñküldede Ağlayıp, gürülder gibi
Ürgülep iybey bu kanayttı. Havlıyorlardı.
Onoñ arı baratkança, Daha sonra ilerledikçe,
Ayga-künge mızıldagan Aya, güneşe karşı parlayan
Altın-sürlü üç örgöözi 20845 Altın-işlemeli üç sarayı
Anda körünip bu kelet. Orada görünürken bu geldi.
Teñeri tübin ödüp kalgan Göğün dibini geçmiş
At çakızı baza mında körünet. At direği burada göründü.
Tebeelü malın ebirip, Otlaklı malını dolaşıp,
Tergeelü conın ortozınça 20850 Saraylı halkın ortasından
Sır cırgalda barıp catkılayt. Keyifle ilerlediler.

Ak bıyan özüp kalgan, Ak malı çoğalmış,
Albatı-conı bayıgan Halkı zenginleşmiş
Amır-cakşı catkan emtir. Huzur içinde yaşıyormuş.
Attar tınıjı kuu tuman, 20855 Atların nefesi ak duman,
Albatı cırayı kızıl ört. Halkın yüzü kızıl ateş.
Kaanı keletkenin sezele, Kağanın geldiğini sezerek,
Taygaga tüney et tuuragan. Dağ gibi et doğranmış.
Talayga tüney arakı temdep, Deniz kadar içki yığıp
Sakıp, cırgap catkan emtir. 20860 Bekleyip, eğleniyorlarmış.
Ceti baatır cergelejip, Yedi bahadır gelip,
At çakıga cederde, At direğine vardığında,
At alatan alıptarı At alacak alpları
Mında cuulıjıp kalgan, Burada toplanan,
Çılbırlarga kol badıšpayt. 20865 Dizginlere kol yetişmedi.
Ceñ tudatan kezerlerdiñ Yen tutan yiğitlerin
Ceñil koldorı badıšpayt. Hafif elleri kavuşmadı.
Amır-cakşı surajat. Hal-hatır sordular.
Albatı-conniñ başcızı Halk-tebaanın başcısı
Ak-Boro atka mingen 20870 Ak-Boro ata binen
Ak-Sagal baatır Ak-Sagal bahadır
Kaanıbıla ezendejip, Kağanıyla selamlaşıp,
Albatızın başkarat. Halkını yönetti.
Ak sütti amzajıp, Ak sütü tadıp,
Ak örgöögö olor kiret. 20875 Ak saraya girdi.
Ozogızın oygartıp, Öncekileri açıp,
Eskindeezin eltertip, Eskileri yad ederek,

Ernek-kuuçın köptöy beret.		Sohbet, muhabbet koyulaştı.
Çakta ölgön albatıga		Savaşta ölenlere
Albatı kubugıp ıylajat.	20880	Halk üzülp ağladı.
Ozogı bolgon kuuçındı		Önce söylenenleri
Onoñ arıgızın ukpadım.		Daha sonrakileri duymadım.
Bos Erlik özrgöözineñ çıgıp,		Bos Erlik sarayından çıkıp,
Ejik canında sastı		Kapı yanındaki sazlığı
Ebire bazıp bedreyt.	20885	Dolaşıp aradı.
Sokor-Karaniñ tını bolgon		Sokor-Kara'nın ruhu
Baktamaştıñ balazın		Baktamaşın yavrusunu (iribaşı)
Bedrep bu tappadı.		Arayıp bulamadı.
Kayda barganın bu bilbey		Nereye gittiğini bilemeden
Semter çaçın culup turat.	20890	Dağınık saçlarını yoldu.
Tize ötkön sagalın		Dizi geçen sakalını
Cardın ajıra çaçala,		Omzunun ardına saçarak,
Eki kara iydineñ		İki kara köpekten
"Neni körüp turganaar?		"Ne gördünüz?
Sokor-Kara baatır tını	20895	Sokor-Kara bahadırın canı
Baktamaş balazı kayda?" - dep,		İribaş yavrusu nerede?" -deyip,
Açu-koron kıygırat.		Acı çığlıklar attı.
Kandıy tındı kördöör dep,		Hangi canı gördünüz deyip,
Tal kamçıla sabay berdi.		Dal kamçıyla dövdü.
Tındı neme körbödis dep,	20900	Hiçbir can görmedik deyip,
Kañılup, kañılup tolgolot.		Haykırıp, haykırıp kıvrandılar.
Onoñ arı sabaarda,		Ondan sonra dövmeye devam ettikçe,
Kuu sööktöri kajaya beret.		Kurumuş kemikleri ağardı.

Mındıy caan tabıştı	Böylesi büyük gürültüyü
Altı uulı ugala,	20905 Altı oğlu duyarak,
Ayrı-teyri mañtadıp	Ayrı ayrı koşturup
Alıs-telis cedip kelet.	Nefes nefese yetip geldi.
"Sokor-Karanıñ tını cok!	"Sokor-Kara'nın canı yok!
Kördöör bö?" - dep, adazı	Gördünüz mü?" - diye , babası
Kalcuurıp, küzürt edet.	20910 Kızıp, bağırdı.
"Kalak bis körbödibis!" - dep,	"Ah biz görmedik!" -deyip,
Altı uulı caynay beret.	Altı oğlu yalvardı.
Alakanla altılazın	Avuç içiyle altısına birden
Açınala, cıga sogot.	Öfkeyle saldırıp, vurdu.
Anayıp sogujıp turgança,	20915 Böylece vururken,
Kara sarlık atka mingen	Kara öküz ata binen
Temir-Bökö cedip kelet.	Temir-Bökö yetip geldi.
Erlik-biydiñ altı uulı	Erlik-biy'in altı oğlu
Eñmektegilep turup kelet,	Sürünerek geldi,
"Ne aldırdaar, kaanım?" - dep,	20920 Ne istiyorsunuz, kağanım?" -deyip,
Temir-Bökö bajırıp, surayt.	Temir-Bökö dua edip, yalvardı.
Erlik-biy bu boyı	Erlik-biy kendisi
Eek sagalın eki koldop	Çene sakalını iki eliyle
Silke tartıp bu aydat:	Çekerek konuştu:
"Cayaltalı Cañar curtın	20925 "Hünerli Cañar'ın yurdunu
Cok eder kerek! - deyt. -	Yok etmek gerek! -dedi.
Ogo çıdaar küç biste bar.	Bizde gençlik gücü var.
Kerek koomoy bolzo,	Kötü bir şey olursa,
Men boyım barıp,	Ben kendim varıp,

Cuulajarım! - deyt. - 20930 Savaşırım! -dedi.
Karı meniñ Temir-Bököm, Değerli Temir-Bökö'm,
Ak-carıkka barala, Ak-dünyaya giderek,
Meniñ Sokor-Kara baatırım, Benim Sokor-Kara bahadırım,
On eki baştu cılandarım, On iki başlı yılanlarım,
Cayaltalı Cañar uulı 20935 Hünerli Cañar oğlu
Onıñ uçun bis Onun için bizim
Öç alar ol kerek! Öc almamız gerek!
Eki ceñü olordıñ bolgon, İki zafer onların,
Üçinçi ceñü bistiñ - dep, Üçüncü zafer bizim -deyip,
Bajın culup alırat. - 20940 Saçını yolup bağırdı.
Meniñ tenek uuldarımdı Benim ahmak oğullarımı
Sen başta! - deyt. - Sen yönet! -dedi.
Kança tümen alıptardı Çok sayıda alpı
Türgen cuup alala, Hemen toplayarak,
Türgen-tükey barala, 20945 Çabucak gidip,
Cer tamınıñ oozın köstöp, Yeraltının ağzını izleyip,
Aldınañ örö kazıgar. Altından yukarı doğru kazın.
Kança tümen çerüni Tüm askerlerimi
Tutagı çok iyerim. Engelsiz göndereyim.
Üç-Kurbustan Kodayga 20950 Tanrı Üç-Kurbustan'dan
Öçöjölö men, Öcümü alarak,
Cayaltalı Cañardı ceñzem, Hünerli Cañar'ı yenersem,
Ak-carıktıñ üstinde Ak-dünyanın üstünde
Onçoızın bis baktırıp, Hepsini boyun eğdirip,
Cerdiñ üstin biyleeris!" - deyt. 20955 Yerin üstünü yönetiriz! -dedi.

Erlik-biydiñ altı uulardı	Erlik-biy'in altı oğlu
Açu-koron kıygırıp,	Acı çığlıklar atıp,
Kança tümen ol bolzo,	Çok sayıda
Alıp şulmus baatırların	Alp şulmus bahadırı
Türgen-tükey cuup iyet.	20960 Hemen topladı.
Kara sarlık bukazın mingen	Kara sarlık boğasına binen
Temir-Bökö bu baatır	Temir-Bökö bahadır
Kança tümen baatırlarıla	Sayısız bahadırıyla
Cer tamınıñ oozın kazarga,	Yeraltının ağzını kazmak üzere,
Kalcuurıp atanat.	20965 Kudurup gitti.
Olordı eeçiy çerüni	Onların peşinden askeri
Bos Erlik bu boyı	Bos Erlik kendisi
Algı-kıygıbıla alıptıp,	Bağrış-çığrışla ilerleyip,
Tündü-tüştü albanbıla	Gece-gündüz zorbalıkla
Atkarıp turar cañdu boldı.	20970 Ata bindirip gönderiyormuş.
Temir-Bökögö baştatkan	Temir-Bökö'yü yöneten
Erlik-biydiñ altı uuları,	Erlik-biy'in altı oğlu,
Kança tümen alıptarı	Pek çok alpı
Cer tamınıñ oozına cedip,	Yeraltının ağzına yetip,
Kaya taşla böktöp salgan	20975 Kayalıkla kapatıp
Cerdiñ oozın aldınañ örö	Yerin ağzını aşağıdan yukarıya
Kaskılay berbey kanayttı.	Kazdı.
Temir-Bököniñ adı	Temir-Bökö'nün atı
Kara-Buka sarlık	Kara-Buka öküz
Altan kulaş müüzile	20980 Altmış kulaç boynuzuyla
Kojo baza kaza beret.	Birlikte yine kazdı.

Kaya-taşka cıdaları		Kayalıklara mızrakları
Tıgınıp bolboy бүктеlet.		Tıkıp kapattılar.
Turgak bolgon körüktü ustı		Engellerden biri olan körük ustası
Bos Erlik boyı kojo	20985	Bos Erlik'le birlikte
Körüp turup, cıdalaradı		Bakıp, mızrakları
Boyı baştap etiret.		Kendi yaptı.
Kün-kaannıñ cerinde		Kün-Kaan'ın yurdunda
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Üç Kurbustan Kuday'ınıñ	20990	Tanrı Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan cayaltazıla		Verdiği hünerle
Amırap, uyuktap oygonot.		Dinlenip, uyuyup uyandı.
Örö turup, kerilip,		Ayağa kalkıp, gerilip,
Arı-beri bazıp, bu aydat:		İleri-geri basıp, konuştu:
"Ceten cılga uyuktap	20995	"Yetmiş yıldır uyuyup
Bu ne atazı dep aydar" - deyt.		Bu da neyin nesi diye söyledi"- dedi.
Ak bolot sogoonın		Ak çelik yayını
Ala koyıp körör bolzo,		Alıp baktı ki,
Tal-ortozı tatay bertir.		Tam ortası paslanmış.
Mını körgön Cañardıñ	21000	Bunu gören Cañar'ın
Kep çırayı oñolo,		Yüzü sararıp,
Edi-kanı tartılıja beret.		Eti, kanı çekildi.
Eki abakayı eki canınañ		İki hanımı iki yanından
Kabra kuçaktanıp,		Sıkıca kucaklayıp,
Caynap onoñ bu suraalayt:	21005	Yalvarıp ona sordu:
"Neni sestiñ, neni bildiñ?		"Neyi sezdin, neyi bildin?
Ölöristi bildiñ be?		Öleceğimizi bildin mi?

Özöristi sestiñ be? Yaşayacağımızı sezdin mi?
Ne kunugıp karıktıñ?" - dejet. Niye hüzünlenip kapandın?" -dediler.
Eki emeenin kabıra tudup, 21010 İki kadını kucaklayıp,
Eki köstön çaş kelet. İki gözünden yaş akıttı.
"Altayıska çak tujüptir, "Yurdumuza savaş düşmüş,
Men kanayıp oygonbogom. Ben nasıl uyanmadım.
Aray erte oygongon bolzom, Daha erken uyansaydım,
Cer aldınıñ şulmustarın 21015 Yeraltının şulmuslarını
Ak-carıkka çıkarbas edim", - deyle, Ak dünyaya çıkarmazdım", -diyerek,
Ak örgöödön çıgala, Ak saraydan çıkarak,
Ak ayastı acıktayt. Ak aydınlığı izledi.
Kün-kaan külümzirenip, Kün-kaan gülümseyip,
Bazıp kelip eezendejip aydat:21020 Gelip selamlaşarak söyledi:
"Karu meniñ nökörim, "Benim sevgili arkadaşım,
Kün karıkkan çılap, Gün kararanlığı gibi,
Nege sen karıktıñ? Niye karardın?
Koomoy tüş tujendiñ be?" - deyt. Kötü bir düş mü gördün?" -dedi.
Cañar baatır karuzına 21025 Cañar bahadır kıymetlisine
"Koomoy tüş kördim" - deyt. "Kötü düş gördüm" -dedi.
Onoyıp kuuçındajıp turgança, Böylece sohbet ederken,
Kün aldınañ kiçinek Gün altından küçük
Cıldıs körünip kelele, Yıldız görünerek
Emeşteñ cuuktap caanayt. 21030 Biraz daha yakınlaşıp büyüdü.
Ança-mınça bu bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Ol teregik çoktu cılıs O yuvarlak parlak yıldız
Örgöö üstine cuuktap kelet. Saray üstüne yaklaşarak geldi.

Tabış emes tabıştu, Gürültüye benzemez bir gürültüyle,
Küülep, kürkürep kecele, 21035 Çınlayıp, uğuldayıp gelerek,
Eki örgöö üstibile İki saray üstünden
Ajıra uçkan boyunça, Geçerek uçunca,
Ak örgöödön ıraak cok Ak saraydan uzaklaşmadan
Kök kölgö tüjele, Gök göle inerek,
Kaynay berbey kanayttı. 21040 Kaynadı.
Bu ne atazı dep Bu neyin nesi deyip
Cañar baatır la Kün-kaan Cañar bahadır ile Kün-kaan
Sonırkap körörgö cügüret. Şaşıırak izledi.
Eki emeeni bu kojo İki hanımıyla birlikte
Eli-conı tüymejet. 21045 Halk-tebaası endişelendiler.
Kök kölgö olorlor Gök göle onlar,
Cedip keler bolgojın, Yetiştiginde,
Kök köl bu mında Gök göl burada
Köbüktelip kaynap cadat. Köpüklenip kaynadı.
Kök köldi ebire 21050 Gök gölün etrafındaki
Albatı cüzi kızıl ört, Halkın yüzü kızıl ateş,
Attar tınıjı kuu tuman Atların nefesi ak duman,
Cuulıja berbey kanayttı. Toplandılar.
Kök köl kaynap, toktoy beret, Gök göl kaynayıp, durdu,
Acıktap olor turgança, 21055 Onlar izlerken
Ak bolot küler kirgek kakpagı Ak çelik bronz kapağı
Suu üstine çıgıp kelgen Su üstüne çıkmış
Aylanıp agıp turbayttı. Dönerek aktı.
Cañar baatır süünele, Cañar bahadır sevinerek,

Kök kölgö kalıyla,	21060 Gök göle atlayarak,
Ejinip bargan boyunça,	Yüzdükçe,
Küler kakpaktı tudala,	Bronz kapağı tutarak,
Oyto ejinip çıgıp kelet.	Tekrar yüzüp çıktı.
Ayga-künge cañıy tudup,	Aya, güne karşı sallayıp,
Acıktap körör bolgojın,	21065 Dikkatle baktı ki,
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Samara biçik iygen emtir:	Mektup göndermiş:
"Cer aldında Bos Erlik	"Yeraltındaki Bos Erlik
Cer üstine çıgala,	Yeryüzüne çıkarak,
Seniñ curtıñdı cok ederge	21070 Senin yurdunu yok etmek üzere
Cer tamınıñ bu oozın	Yeraltının ağzını
Üçinçi katap aldınañ örö	Üçüncü kez aşağıdan yukarı
Kazıp catkan emtiri.	Kazımış.
Türgen-tükey can,	Hemen dön,
Bos Erlik cer üstine çıkkalakta,	21075 Bos Erlik yeryüzüne çıkmadan,
Udura cuulap barar kerek.	Karşıdan toplanıp gelmek gerek.
Bos Erlik curtıña kelze,	Bos Erlik yurduna gelirse,
Eles eder neme artpas.	Geride hiçbir şey kalmaz.
Cay keberlü Altaydın	Yaz görünümlü Altay'ın
Cajına kış bolup	21080 Yazı kış olup
Tura kalar" - dep biçiptir.	Kalır" -diye yazmış.
Açınbagan Cañar baatır	Üzülmeyen Cañar bahadır
Açına berbey bu kanayttı.	Üzüldü.
Eki köstön çaş agıp,	İki gözünden yaş akıp,
Sananala, cartap aydat:	21085 Dertlenerek, açıkça söyledi:

"Açınbagar kündülü Kün-kaan, "Üzülmeyin değerli Kün-Kaan,
 Bis üçüni kiçeegen uçun Üçümüz için gösterdiğiniz gayrete
 Albatıgarga, aktu boyıgarga Halkınıza, iyi niyetli kişiliğinize
 Eki abakayım la meniñ İki hanımım la benim
 Aktu cüregisteñ bıyan bolzın. 21090 Yüreğimizden dualar olsun (sağ olun).
 Altayıma çak tüşken, Altay'ıma savaş düşmüş,
 Atanıp canar kerek", - deyt. Gidip dönmek gerek", -dedi.
 Aytkan söziñe alkış bolzın dep, Söylediklerinize dua olsun deyip,
 Kün-kaan Cañar baatırıla, Kün-kaan Cañar bahadır ile,
 Eki abakayınıñ kolınañ 21095 İki hanımının elinden
 Eptü tudup ezendejet. Sıkıca tutup vedalaştılar.
 Kün-kaannıñ abakayı Kün-kaan'ın hanımı
 Olor üçüdiñ kolınañ tudup, Onların üçünün elinden tutup,
 Üçülezin okşop iyet. Hepsini öptü.
 Altın-Tana abakayı Cañardı 21100 Altın-Tana eşi Cañar'ı
 Ak örgöögö baraak dep, Ak saraya gidelim diye,
 İmdep iybey kanayttı. Gözüyle işaret etti.
 Eki abakayın bu eeçip, İki hanımının peşinden,
 Ak örgöödöñ bazıp iyet. Ak-saraya geldi.
 Ak örgöögö kیرerde, 21105 Ak-saraya girdiğinde,
 Altın-Tana abakayı Cañardı Altın-Tana eşi Cañar'ı
 Cañardı kabra kuçaktap aydat: Kucaklayıp anlattı:
 "Kayran meniñ köörkiyim, "Canım benim,
 Cañarga meñdebey, Dönmek için acele etmeyip,
 Baza konup iyeek pe? - deyt. 21110 Tekrar kalsak mı? -dedi.
 Kün-kaannıñ Kümüjey kızın Kün-kaan'ın Kümüjey kızına

Kudalap körzöös kaydar?" - deyt.	Dünürlük edip görsek mi?" -dedi.
Kün-Keldi kojo cömöyt.	Kün-Keldi de katıldı.
"Ölümneñ ozo cirgaarga ba? - dep,	"Ölümden önce eğlenmek mi? -deyip,
Cañar baatır carsıldada katkırat. -	21115 Cañar bahadır kakhahalarla güldü.
Öçödöör dep aytpas pa?" - dep,	Öcünüzden bahsetmeyecek misiniz??- deyip
Tömön körüp üşkület.	Yere bakarak iç çekti.
"Uurı etken emes,	"Hırsızlık yapmadı,
Ne uyalar?" - dep, Altın-Tana aydat.	Niye utansınlar?" -diye Altın-Tana sordu.
Cañar baatır ak sudurın alıp	21120 Cañar bahadır ak suduru alıp
Kıçırالا, mında aydat:	Okuyarak, şöyle söyledi:
"Aytkanaar çın emtir.	"Söyledikleriniz doğruymuş.
Ölbös-Cayar uulımla	Ölbös-Cayar oğlumla
Kün-kaannıñ kızı Kümüjey	Kün-kaan'ın kızı Kümüjey'in
Odı birge küyeten,	21125 Ateşi bir yakılmış,
Orını birge töjölğön,	Yatağı bir döşenmiş,
Salımı cañıs emtir, - deyt. -	Kaderi bir yazılmış, -dedi
Çın la kudalaak", - deyt.	Doğru, dünürlük edelim", -die söyledi.
Arakı, kımıs belen,	Arakı, kıımız hazır,
Tajuurga urgılayt.	21130 Mataraya dolduruldu.
Ak örgöödöñ olor çıgıp,	Ak saraydan çıkıp,
Altın örgööni köstöp	Altın sarayı gözleyerek
Araayınañ bargılayt.	Yavaşça geldiler.
Ak örgööniñ kaalgazın açıp,	Ak sarayın iki kanatlı kapısını açıp,
Altın bozogozın altayla,	21135 Altın eşiği geçerek,
Bozogo içine otura tujüp	Eşik içine oturup
Cerge caba üçü bir bajırat.	Yere doğru üçü başını eğdi.

Ot ayagına cedelee, Ateş ayağına gelerek,
Ekinçi katap cerge caba İkinci kez yere doğru
Baza katap bajırat. 21140 Tekrar eğildi.
"Bu kanayıp turaar?" - dep, "Ne yapıyorsunuz?" -deyip,
Kün-kaan katkııp aydat. Kün-kaan gülerek söyledi.
Kün-Keldi çööçöy urat. Kün-Keldi kadeh doldurdu.
Cañar baatır la Altın-Tana Cañar bahadır ile Altın-Tana
Eki başka çögödöp, 21145 İkisi çöküp,
Çööçöy urup aydıjat: Kadeh tokuşturun konuşular:
"Ulu söstö uyat cok, "Ulu sözüne ayıp yok,
Caan söstö cajt cok. Büyük sözüne sır yok.
Öltüreten bedeer, Öldürecek de sensin
Ösküreten bedeer. 21150 Yaşatacak da sen.
Ölbös-Cayar uulıbıska Ölbös-Cayar oğlumuzla
Slerdiñ Kümüjek dep kızıardı Sizin Kümüjek adlı kızınıza
Kudalap keldibis," - dep, Dünürlük etmeye geldik," -deyip,
Cañar baatır abakayıla Cañar bahadır hanımıyla
Cañıs ünle aydıjat. 21155 Tek ses konuşular.
Kaan kiji abakayıla kaykajat. Kağan kişi hanımıyla şaşırdı.
Kaan kiji örö turat, Kağan kişi yerinden kalktı,
Altın kayırçagın açala, Altın sandığını açarak,
Altın sudurın bu alıp Altın suduru alıp
Kıçıra berbey kanayttı. 21160 Okudu.
Kaan abakayı kaya körüp ıylayt, Kağan hanımı geriye bakınıp ağladı,
Udura körüp katkırat. Karşıdan bakıp kahkaha attı.
Kaan kiji otura tujüp, Kağan kişi oturup,

Çööçöydi kolgo alıp, aydat: Kadehi eline alarak, konuştu:
"Slerdiñ kelgeneer uçurlu, 21165 "Sizin gelişinizin sebebi,
Eki balanıñ salımı cañıs. İki çocuğun kaderinin bir olması.
Moynojoor bistiñ arga çok" - deyt. İnatlaşmamızın anlamı yok" -dedi.
Kaan kiji abakayla Kağan kişi hanımıyla
Algan çööçöyin tuura tutpay, Aldığı kadehi kaldırmadan,
İçip iygen boyunça, 21170 İçince,
Kol tudujıp, törtü El sıkışıp, dördü
Ezendejip okşojot. Vedalaşıp birbirlerini öptüler.
Kuda-kubuy kojoñdı Dünürlerin eğlenceli şarkısının
Onçozın cazap ukpadım. Hepsini duymadım.
Kuda-cırgal bojoordo, 21175 Dünürlük kutlaması bittiğinde,
Kün-kaan abakayla Kün-kaan hanımıyla
Kümüjek dep bu kızın Kümüjek adlı bu kızını
Cañar baatır la Altın-Tanaga Cañar bahadır ile Altın-Tana'ya
Ekelip mında tabıştırat. Getirip tanıştırdı.
Ayrıljıar aldında, 21180 Ayrılma vakti,
Eki kaan bolgojın, İki kağan ise,
Sogoondorın tolijat. Yaylarını değiştirdiler.
Ürgülcige kerees edip, Ebediyen söz verip,
Altın sürlü börüklerin Altın işlemeli börklerini
Baza mında tolijat. 21185 Burada değiş tokuş ettiler.
Abakaylar baza mında Hanımlar bu sırada (birbirlerine)
Kuyka-Tana alıp turat. (Çin) sedefi ile saç tokası verdiler.
Eki balanıñ Enezi İki çocuğun anası
Ürgülcige kerees edip, Ebediyen söz verip,

Börükterin solijat	21190	Börklerini değiştirdi.
Kün-kaan küler örgöözin açala,		Kün-kaan bronz sarayını açarak,
At eerteer ulustı aldırıp,		At eyerleyen ulusu aldırıp,
Attar cakşızınañ tört attı		Atların iyisinden dört atı,
Atanar edip eertezin dedi,		Gitmek üzere eyerleyin dedi,
Eñ taldama çıyrak attardı	21195	İyilerin iyisi güçlü atları
Ekelip, eertep, çakığa buuladılar.		Getirip, eyerleyip, direğe bağladılar.
Tört kiji miner edip,		Dört kişi binecek şekilde,
Eptep cazap eerteyle,		Ustalıkla eyerleyerek,
Er çakığa buulap salgılayt.		At direğine bağlayıp koydular.
Kün-kaan küünzep, aydat:	21200	Kün-kaan sevinçle konuştu:
"Keen caraş Altayaarga		"Görkemli, güzel Altay'ınıza
Kapşay cedip barıgar" - deyt.		Hemen gidip varın" -dedi.
Albatı-comı cuulıp kelgen,		Halk-tebaa toplanıp gelmiş,
Atanardıñ oyun-cırgalı		Gidenlerin eğlencesi, kutlaması
Ol altayda baştalat.	21205	O yurttta başladı.
Oyun-cırgal bojoordo,		Eğlence, kutlama bittiğinde,
Kün-kaan baştap		Kün-kaan yönlendirip
Küler kaya-taşka		Bronz kayalığa doğru
Baştap bogo ekelet.		Yönetip onları getirdi.
Cayaltalu Cañar baatır	21210	Hünerli Cañar bahadır
Canatan ercine attardı		Döner kıymetli atları
Bu taştıñ üstine		Bu taşın üstünde
Turguzıp iybey kanayttı.		Durdurdu.
Cañar baatır eki abakayıla,		Cañar bahadır iki hanımıyla,
Kümüjek keldile kojo,	21215	Kümüjek geliniyle birlikte,

Kün-kaanga baştıdıp	Kün-kaan'a yönelip
Kaya bajına çıkkılayt.	Kaya başına çıktılar.
Kün-kaan, abakayı	Kün-kaan, hanımı
Kızıla ezendejip,	Kızıyla esenleşip
Eki caaktañ okşojıp,	21220 İki yanağından öpüp,
İristu cürüm küünzep,	Mutlu bir hayat dileyerek,
Caş üyege alkış-bıyan aydat.	Genç hanıma hayır duaları etti.
Eki kaan boyları	İki kağan kendileri
Kalgançıda ezendejip,	En son vedalaşıp,
Ezen-amır, cakşı cürze,	21225 Esenlik ve huzurla güzel yaşayarak,
Tuštajar dep cöptöjöt.	Buluşalım deyip anlaştılar.
Üç abakaylar ezendejip,	Üç hanım vedalaşıp,
Eki köstön caş agıp,	İki gözden yaş akıp,
Anda baza ayrılıjat.	Orada ayrıldılar.
Cañar baatır eki abakayıla,	21230 Cañar bahadır iki hanımıyla,
Caş keldi Kümüjek	Genç gelini Kümüjek
Tört temdenip, bolgojın	Dört sıçrayışta,
Tört ercine atka minip,	Dört kıymetli ata binip,
Oturıp albay kanayttı.	Oturdular.
Kün-kaan albatızıla	21235 Kün-kaan halkıyla
Kaya üstineñ tüşküleyt.	Kaya üstünden indiler.
Kün-kaan altın tayagıla	Kün-kaan altın bastonunu
Cılım kayaga sogup iyet.	Sarp kayalığa vurdu.
Cılım kaya kürkürey beret.	Sarp kayalık uğuldadı.
Tabış emes tabışka	21240 Gürültüye benzemez bir gürültüyle,
Ulustar kulagı tuna beret.	Halkın kulağı tıkandı.

Alıp baatır Cañar	Alp bahadır Cañar
Tört ercine attu	Dört kıymetli atla
Kaya-taştañ kalıdıp,	Kayalıktan sıçrayıp,
Ak ayaska tüje beret.	21245 Ak aydınlığa indi.
Olordıñ kep-kiyimineñ	Onların giysisinden
Salkın, suu bu ötpös,	Rüzgâr, su geçmez,
Sook, cıluızı bildirtpeyt,	Soğuğu, sıcağı bildirmez,
Kün-kaan abakayıla,	Kün-kaan hanımıyla
Kança-tümen kalık-conı	21250 Kalabalık halk-tebaayı
Üydejip körüp artıp kalat.	Uğurlayıp geride kalıyor.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Eki abakayı la keldi kojo	İki hanımıyla gelini birlikte
Katkı, oyun-cırgalda	Kahkaha, eğlenceyle
Barıp catpay kanayttı.	21255 Geliyordu.
Carık cerdeñ ayrılıp,	Aydınlık yerden ayrılıp,
Ay karañuy cerge kirdi.	Ayın karardığı yere girdiler.
Ay carındı attarı	Ay ışığı atları
Cıldistardıñ ortozıla	Yıldızların ortasına
Altay caar bu tujüp,	21260 Altay 'a doğru düşerken,
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gittiler.
Cer aldında Temir-Bökö baatır	Yeraltında Temir-Bökö bahadır
Bos Erliktiñ altı uuldarıla	Bos Erlik'in altı oğluyla
Cer tamını açarga	Yer kabuğunu açmak için
Kança tümen şulmustarıla	21265 Çok sayıda şulmusuyla
Kaya-taştı ootkıláp,	Kayalığı parçalayıp
Kara teri agıp kalgan	Kara terini akıtarak,

Kalaptanıp iştegileyt. Hırsıla çalıştılar.
İştenip, arıp çököylö, Çalışıp, yorulup çökerek,
Cılan, baka aş-kursaktarıla 21270 Yılan, kurbağa yemekleriyle
Ajanıp, amırap oturgılayt. Yemek yiyip, dinlenip oturdular.
Ança-mınça bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Kara bukazın minip algan Kara boğasına binen
Bos Erlik boyı kelet. Bos Erlik geldi.
"Kandıy koomoy iş bu? - dep, 21275"Ne kadar kötü bir iş bu? -deyip,
Köl közine kan çağılğan Göl gözüne kan çakıldı
Bustap, ogırıp kıygırat. - Böğürüp, ıgılık atıp bağırdı.
Kaya-taştı ootpoy, Kayalığı parçalamadan,
Tuura kazıgar, - deyt. Genişçe kazın, -dedi.
Kança tümen kam-tarmaçıların 21280 Çok sayıda kam ve büyücüyü
Aldırtıp onçoızın cakarar. - Aldırıp hepsine yarlık verdi.
Kanattu meniñ kamdarım, Benim kanatlı kamlarım,
Kara nama tarmaçılarım, Kara lama büyücülerim,
Körmöstördi tartınıp, Körmösleri çekip,
Kaydañ kazarga belen - 21285 Nereden kazılması gerek
Belge salıp köriger. Belirleyin.
Ak-carıkka çıksagar, Ak-dünyaya çıkarsanız,
Alkış-bıyan meneñ surap, Benden yardım isteyip,
Ayu çalu minele, Ayı (tasvirli) davula binerek,
Mege kelip tuştazaar, 21290 Bana gelerseniz,
Kalaptu kezer baatırlardıñ Öfkeli cesur bahadırların
Tındarın meniñ kolıma Elime canlarını
Boyloroor ekelipt turaraar deyt. Bedenlerini getirip bırakın dedi.

Kara nama tarmaga	Kara Lama büyüünü,
Kança tümen alıptardıñ	21295 Çok sayıda alpın
Tının üze soksogor,	Canının üstüne geçirirseniz,
Turguza la meniñ kolıma	Hızla benim elime
Boyloroor ekeliş bereriger.	Bedenlerini getirip verin.
Bu cakıltanı büdürbezeer,	Bu emri yerine getirmezsensiz,
Buttarın üzüp bajiña salarım, 21300	Ayaklarınızı koparıp başınıza takarım,
Baştarın kezip budaarga salarım.	Başlarınızı kesip ayağınıza bağlarım.
Kubulgazındı kamdar bolboy,	Efsunlu kamlar değil,
Kubal bolup artaraar!	Kül olup kalırsınız.
Kanattu kamdar bolboy,	Kanatlı kamlar değil,
Kara tobrak boloroor.	21305 Kara toprak olursunuz.
Kara-nama tarmaçılarım,	Kara-lama büyücülerim
Kança cüzün kamdarım,	Tüm kamlarım,
Cakıltamdı büdürbezeer,	Emrimi yerine getirmezsensiz,
Cuk-çaganakla kaynadala,	Dirseklerinizi kaynatarak
Sööktöriñ örtöp,	21310 Kemiklerinizi yakıp,
Kubal edip salarım! - dep,	Kül ederim! -deyip,
Katulanıp kıygırat. -	Sert bir sesle bağırdı.
Sokor-Karaniñ sıynı	Sokor-Kara'nın kızkardeşi
Kara-Taacı kızım çok.	Kara-Taacı kızım yok.
İjemçilü tarmaçı edi.	21315 Güvenilir bir büyücüydü.
Közime meniñ körünbeyt.	Benim gözüme görünmedi.
Ölgön bolzo, tını çok,	Ölmüş olsa, (dış) canı yok,
Öskön bolzo, boyı çok	Yaşıyorsa, bedeni yok,
Kara-Taacını slerler	Kara-Taacı'yı siz

Kaydañ da bolzo, tapsagar, 21320 Her neredeyse, bulursanız,
Turguza la mege ekelzin - deyt. Hemen bana getirin- dedi.
Kubulgazıdu kızım edi. Sihirli kızımdı.
Cayaltalu Cañarbıla Hünerli Cañar ile
Cajına öştü bolgon. Ömür boyu düşman olmuş.
Eki möröy olordıñ, 21325 İki zafer onların,
Üçinçi möröy bistiñ bolor. Üçüncü zafer bizim olacak.
Üç Kurbustan Kудaydañ da Tanrı Üç Kurbustan da
Men korkıbazım da!" - deyt. Ben korkmuyorum!"- dedi.
Onoñ arı alakanıla Sonra avuç içiyle
Tajıp turup iştendiret. 21330 Vurup zorladı.
Kubulgazıdu kamdarı la Efsunlu kamlarıyla
Kara nama tarmaçıları - Kara nama büyücülerini -
Onçozi mında cuulıjıp kelgen, Hepsi burada toplanmış,
Kamdarı alkap tartınıp kamdayt. Kamları dua edip, kamladılar.
Tarmaçıları tarmı tartınıp, 21335 Büyücülerini büyü yapıp,
Baka, cılandar bolujıla Kurbağa, yılanların yardımıyla
Kaya-taştardı kodortıp, Kayalıkları parçalayıp,
Tündü-tüştü iştedip, Gece-gündüz çalışarak,
Alıs cerde iş kaynay berdi. Işıksız yerde ilerliyordu.
Ak-carıkka çıksagar 21340 Ak-dünyaya çıkarsanız
Mege elçi iyeger deyle, Bana elçi gönderin diyerek,
Bos Erlik bu bolgojın Bos Erlik
Kara-bukazın bura tartıp, Kara boğasını geriye çekip,
Kara batpak çoy örgöözin köstöp, Kara bataklık dökme demirden sarayını gözetleyerek,
Canıp iybey kanayttı. 21345 Döndü.

Cer-Kindigi Enezi		Cer-Kindigi Enezi
Ceten kulaş müüstü		Yetmiş kulaç boynuzlu
Küreñ kedek tekezin mingen		Küreñ tekesine binmiş
Ak kaya-taştañ çıgıp kelgen		Ak kayalıktan çıkıp
Altay üstin ayladıp,	21350	Altay'ı dolaşarak
Acıktap körüp mında turat.		Ertafı izleyerek öylece durdu.
Anaytkannıñ bajında		Böylece
Ak cıldıstar ortozıla		Ak yıldızların arasından
Tört ercine attar		Dört kıymetli atın
Uçup keletkeni cart körünet.	21355	Uçarak gelişi açıkça görüldü.
Onoyıp acıktap turgança,		Öylece bakınırken,
Olor tam cuuktap keledet.		Onların hepsi yaklaşarak geldi.
Cañar kleedi dep tanıyla,		Giden Cañar deyip tanıyarak,
Ak talaydıñ cakazında		Ak denizin kıyısında
Keen caraş calańga cedet.	21360	Güzel geniş ovaya ulaştı.
Adınañ bu tüjele,		Atından inerek,
Bay terektiñ tözine		Kutsal kavak ağacının dibinde
Calarlu odu salıp iyet.		Harlı ateş yaktı
Keen caraş calańga		Güzel geniş ovada
Kança kat köböñ-kebis	21365	Kat kat pamuk, keçe
Cayıp iybey kanayttı.		Yaydı.
Ak arçuulın çecele,		Ak mendilini çözerek,
Agaş bajına buulayla,		Ağaç başına bağlayınca,
Elbiredip, ak-ayaska		(Rüzgârda) dalgalanıp, ak-ayaza doğru
Örö ködürip, kadayla,	21370	Yükselip, dönerek,
Odu canına oturıp,		Ateşin yanına oturup,

Cañardı acıktap sakıy beret.	Cañar'ı izleyip bekledi.
Cañar baatır bolgojın	Cañar bahadır ise
Cıldıstar ortozınañ ayrılıp,	Yıldızların arasından ayrılıp,
Aydıñ-künniñ carkınına	21375 Ayın, güneşin parlaklığına doğru
Çıgıp kelgen kiyninde,	Geldikten sonra,
Cerdi körüp, tanıp iyet.	Yeri görüp, tanıdı.
Ceten kulaş turnabayıla	Yetmiş kulaç dürbünüyle
Cerdiñ üstin acıktayt.	Yer üstünü dikkatle izledi.
Cayı-kıjı bildirbes	21380 Yazı-kış bilmez
Cay keberlü Altayın tanıyt.	Yaz şekilli Altay'ını tanıdı.
Ada bolgon ak taygazı	Ata olan ak taygası
Ayga-künge mızıldayt.	Aya, güneşe karşı parıldadı.
Ene bolgon ak talayı	Ana olan ak denizi
Arı-beri ekçelip,	21385 Sağa-sola dalgalanıp
Agar-akpas agıp cadat.	Akıp uzanıyor.
Onoñ arı körgöjın,	Daha sonra gördü ki,
Altay üstiniñ altan kaanı,	Altay yerinin altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaanı	Yeryüzünün yetmiş kağanı
Onçozı amır cakşı emtir.	21390 Hepsi huzur içinde yaşamakta.
Cerdiñ üstin ebirip,	Yeryüzünü dolaşıp,
Cer Mejelikle böktöp salgan	Dağlık araziyle kapatılan
Cerdiñ oozın tabala,	Yerin ağzını bularak,
Acıktap körör bolgojın,	İzleyince,
Öskö Mejelik körünet.	21395 Diğer tepelikler göründü.
Ebire acıktap körördö,	Etrafa iyice bakınca,
Eki katap bu Altayda	Bu yurtta iki kez

Cuu-çak bolgonı bildiret.		Savaş olduğu belli oluyordu.
Ebirip keledip acıktaarda,		Dolaşıp dikkatle baktı ki,
Cer tamınıñ oozında	21400	Yeraltının ağzında
Kaya-taştı mejelik		Kayalıklı tepeler
Kıymıktap turar emtir.		Yerinden oynamış.
Mejelikti ebire		Tepeliğin çevresinde
Kuu tuman kaynap çıgat.		Ak duman kaynayıp çıkıyordu.
Bu ne atazı dep	21405	Bu da neyin nesi deyip
Acıktap körör bolgojın,		Baktığında gördü ki,
Cer aldınıñ celbisteri		Yeraltının celbisleri
Cer Mejelikti aldınañ örö		Tepeliğin altından yukarı doğru
Çıgara kazıp kelgen emtir.		Çıkarak kazmışlar.
Kuu tumanı kaynap,	21410	Ak duman kaynayıp,
Teñeri kuup çıkkın emtir.		Gökyüzüne doğru çıkmış.
Onoñ arı baratsa,		Biraz daha ilerlediğinde,
Boynıñ Altayın tanıp iyet.		Kendi yurdunu tanıdı.
Ak bıyanı köptöp,		Ak malı çoğalıp,
Ala tayga ödö bertir.	21415	Ala taygasını geçmiş.
El-connıñ curtı bolzo,		Halkının yurdu ise,
Ere çölgö tolo bergen		Issız çöle dolmuş
Amır catkan con emtir.		Halk huzur içinde yaşamaktaymış.
Onoñ arı acıktap baratsa,		Daha da ilerledeğinde,
Adam degen ak tayga la	21420	Atam dediği ak tayga ile
Enem degen ak talaydıñ		Anam dediği ak denizin
Bu üstine cuuktap kelet.		Üstüne yaklaştı.
Ak talaydıñ cakazında,		Ak denizin kıyısında,

Keen caraş calañda	Güzel geniş yazıda,
Ak arçuulın anda	21425 Ak mendilini
Agaş bajına buulayla,	Ağaç başına bağlayarak,
Ezin-salkınga elbiredip,	Rüzgârda sallandırıp,
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Tüjer temdek körgüziptir.	İşaret-nişan göstermiş.
Onoñ cuuktap körördö,	21430 Daha da yaklaşıncı gördü ki,
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Kança kat kebis, köböñ	Kat kat pamuk, keçe
Cayıp salgan emtiri.	Yaymış.
Bay terektiñ tözinde	Kutsal kavak ağacının dibinde
Calarlu odu salıp algan	21435 Harlı ateş yakmış
Sakıp oturgan emtiri.	Bekliyormuş.
Mımı körgön Cañar baatır	Bunu gören Cañar bahadır
Calbış caldu attarıla	Alev yeleli atlarıyla
Cer-Kindigi Enezi'niñ	Cer-Kindigi Enezi'nin
Arçuulın köstöp keledet.	21440 Örtüsünü izleyerek geldi.
Cuuktap keledede, körördö,	Yaklaştığında gördü ki,
Kança kat cayıp salgan	Kat kat serilen
Kebis, köböñ üstine	Keçe, pamuk üstüne
Köndüre kelip otura beret.	Yan yana gelip oturdu.
Tört attañ olor törtü	21445 Dört attan o dördü
Bir uunda tütüp kelet.	Aynı anda indi.
Cer-Kindigi Enezin körüp,	Cer-Kindigi Enezi'ni görüp,
Aldına baskılap kelele,	Önüne doğru gelerek,
Tizelenip otura tütüp,	Diz çöküp,

Cerge caba bajırat.	21450 Yere doğru başlarını eğdiler.
Olor törtünü birdeñ	Onların dördünü birden
Elip-selip okşop iyet.	Şefkatle öptü.
Caş kısıla tanıjıp,	Genç kızla tanışıp,
Adı-conın, ene-adazın	Adını, kökenini, ana-babasını
Erke körüp anda surayt.	21455 Sevgiyle bakarak sordu.
Kümüjey dep kızıçak	Kümüjey adlı kızcağız
Tili çeçen, şüültelü,	Tatlı dille, ince tavırla,
Toknalı kuuçındayt.	Sakince anlattı.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Küreñ teke adına minip	21460 Kahverengi teke atına binip
Kümüjek kıstı keldim dep,	Kümüjek adlı kıza gelinim deyip,
Uçkaştırıp iyele,	Atının arkasına bindirerek,
Ak kayanı köstöp cortot.	Ak kayayı gözleyip hızla ilerliyor.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Eki abakayın koltıktap,	21465 İki hanımını koltuğunun altına alıp,
Eeçiy bazıy iydiler.	Arka arkaya gittiler.
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden,
Ak kayaga cedip kelgileyt.	Ak kayaya yetip geldiler.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Altın tülküür ala koyıp,	21470 Altın anahtarı alıp,
Ak kayanı açıp iyet.	Ak kayayı açtı.
Cigi cok kaya-taş	Pürüzsüz kayalık
Kanayıp açılattan dep,	Böyle açılır deyip
Kümüjey dep caraş kıs	Kümüjey adlı güzel kız
Eki ceñezineñ araay ugat.	21475 İki yengesinden sessizce dinledi.

Altın-Tana Enezi	Altın-Tana anası
Kubulgazınu kiji dep,	Sihirli kişi deyip,
Kimirt edip araay aydat.	Fısıldaşıp sessizce söyledi.
Altın örgööni olor köstöp	Altın sarayı gözleyerek
Araayınañ baratkılayt.	21480 Yavaşça geldiler.
Edil kuştar ün seribey,	Güzel sesli kuşlar durmadan
Edip turar cañdu emtir.	Ötüyormuş.
Emil ağaştar bür sargarbas	Sedir ağaçlarının yaprakları sararmadan
Aydarı cok caraş,	Tarifsiz güzellikte olduğu,
Cajıttu cerdi körüp,	21485 Gizli yeri görüp,
Kümüjek kıs ol kaykayt.	Kümüjek adlı kız şaşırıp kaldı.
Altın örgöögö kilerde,	Altın saraya girdiğinde,
Aydarı cok carajın	Tarifsiz güzelliği
Alañ kaykap acıktayt.	Hayretle izledi.
Alama-şikir aş-kursagı	21490 Lezzetli yemekleri
Anda belen izü turat.	Orada hazır, sıcacık duruyor.
Altın taktanı ebire	Altın tahta çevresinde
Ajanarga oturgılayt.	Yemek yemeye oturdular.
Amtandu cakşı aş amzap,	Leziz yemekleri tadınca
Kümüjey caraş kıs kaykayt.	21495 Genç kız Kümüjey şaşırdı.
Ötkön coldı kuuçındajıp,	Geçen yolu konuşup,
Ökpöörıp olor katkııjat.	Hayıflanıp kahkahayla güldüler.
Kün-kaannıñ Altayı kereginde	Kün-kaan'ın yurdunun bahsi geçince
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cilbirkep tıñdap oturat.	21500 Hayranlıkla dinledi.
Cuu-çaktı kuuçındajala,	Savaşı konuşurlarken,

Cüreklerin tudunıp ıylajāt.	Yüreklerine bastırarak ağlaştılar.
Ayılçılar ajanıp toyordo,	Konuklar yemek yiyip doyunca,
Orındarga cadala,	Yerlerine yatarak,
Eki künge amıraar dep,	21505 İki gün dinlenin diye,
Cer-Kindigi Enezi cakarāt.	Cer-Kindigi Enezi buyurdu.
Aytkan söstön olor çıkpāy	Onlar da söylenen sözden çıkmayıp,
Amırap uyuktay verdiler.	Dinlenip uyudular.
Oygonıp keler bolgojin,	Uyandılar ki,
Eki kün ödö bertir.	21510 İki gün geçmiş.
Arjan kutuk suula	Kaynak suyuyla
Cüzin-bajın cununıp,	Yüzlerini, başlarını yıkayıp,
Altın taktaga ebire oturıp,	Altın tahta etrafına oturup,
Aş cüzünün taldap ajanāt.	Yemekleri tadarak karınlarını doyurdular.
Aştagan kursağı toyıp,	21515 Acıkan karınları doyup,
Arıgan sındarı sergiy beret.	Yorulan bedenleri dinçleştī.
Cer-Kindigi Enezi aydat:	Cer-Kindigi Enezi söyledi:
"Bos Erlik cer aldınañ	"Bos Erlik yeraltından
Ak carıkka çıkkalakta,	Ak dünyaya çıkmadan,
Üç Kurbustan Kudaydıñ bolujıla	21520 Tanrı Üç Kurbustan'ın yardımıyla
Udura barıp cuulajar, - deyt. -	Karşıdan gelip savaşıcağız, -dedi.
Cer üstine ol çıksa,	O yer üstüne çıkarsa,
Caan caman çak bolor.	Çok büyük, yaman bir savaş olur.
Ak-carıktıñ üstinde	Ak-dünyanın üstünde
Tındu neme artpas" - deyt.	21525 Hiçbir şey kalmaz"-dedi
Altın tülküürin alala,	Altın anahtarını alarak,
Altın kayırçak açıp iyet.	Altın sandığı açtı.

Ak bolot ilcirmedeñ etken	Ak çelik zincirden yapılmış
Meeleyi, börki, ştanı tuduş	Eldiveni, börkü, pantolonu (eline) tutuşturun,
"Cer oozına cetseñ,	21530 "Yer ağzına ulaşsın,
Mını kiyip al - deyt. -	Bunları giy. -dedi.
Ok, cıda-öldi mizi	Ok, mızrak-kılıcın ucu
Mını ödör uçurı cok" - deyt. -	Bunu delemes" -diye söyledi.
Tındu sogoon oktorıla	Etkili yay ve oklarıyla
Üldü, saadak, cıdazın -	21535 Kılıcı, yay ve mızrağını-
Onçozın mınañ alıp beret.	Hepsini buradan aldı.
Kümüjek dep caraş kıştañ	Kümüjek adlı güzel kıza
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
"Ada-eneñ sege ençi edip	"Atan-anan sana çeyiz olarak
Neni berdi, balam?" - deyt.	21540 Ne verdi, yavrum?" -dedi.
Kümüjey kıs aydat:	Kümüjey kız söyledi:
"Adam küler sogoon bergen,	"Atam bronz yay verdi,
Enem küler kayçı la	Anam bronz makasla
Altın cüstük bergen" - deyt.	Altın yüzük verdi" -dedi.
"Uçurlap bergen emtir, - dep,	21545 "Anlamalı (şeyler) vermişler -deyip,
Cer-Kindigi Enezi aydat. -	Cer-Kindigi Enezi söyledi.
Bu bergen sogoon	Bu verdiği yay
Ölgön kijini tirgizer.	Ölen kişiyi diriltir.
Öştülerdi örtöytön	Düşmanları yakmak için
Kayçı sege kerektü.	21550 Makas sana gerekli.
Kam, tarmaçı kara colın	Kamın, büyücünün kara yolunu
Üze sogor argalu.	Kesmek gerek.
Kamdı kayçıla kadazañ,	Kama makasla vurursan,

Kiji cip bolboy, İnsan yiyemedən,
Kubulgazını cogolor. 21555 Efsunu yok olur.
Kara tarmaçı uçuraza, Kara büyücüyle karşılaşınca, Sihir, büyü
Bu kayçıbıla kadap iyzeñ, Bu makasla saldırırsan,
Tarma tartınbay ölö berer. Büyü yapamadan ölecektir.
Tarmaçı uçuk çöyip ötsö, Büyücü ip çekip geçerse,
Üstineñ sen altabay, 21560 Üstünden geçmeyip,
Kayçıla kezip iyzeñ, Makasla kesersen
Ol tarma cogolıp kalar. O büyü bozular.
Bu altın cüstügiñ, Bu altın yüzügiñ,
Ay karañuy bolo berze, Ay karardığında,
Aldıñdı kündiy carıdar - deyt. 21565 Önündeki güneş gibi parıldar -dedi.
Em cüziñdi ürebe, Şimdi yüzünü bozma,
Ürgülcige ol sege O daima sana
Kerektü bolor - deyt. - Gerekli olacak -diye söyledi.
Kümüjey, balam, - dep, Kümüjey, yavrum, -deyip,
Cer-Kindigi Enezi 21570 Cer-Kindigi Enezi
Kara arçuul alıp beret. Kara örtü verdi.
Öştü sürüjip kelze, Düşman izleyip gelse,
Bu arçuulla camılıp iyzeñ, Bu örtüyle saklanırsan
Öskö tındu seni körüp bolbos. Diğer canlılar seni göremez,
Kubulgazındu arçuul bu, 21575 Bu sihirli örtü,
Sege kerektü bolor, -deyt. Sana gerekli olacak.
Altın-Tana la Kün-Keldi Altın-Tana ile Kün-Keldi
Ak örgöönü korıraar" - deyt. Ak sarayını korurlar" -dedi.
Cañar baatır bolgojın Cañar bahadır ise

Altın üygen alıp çıgat.	21580	Altın dizgini aldı.
At çakıga sogup iyet.		At direğine bağıladı.
Kızıl-ceeren ercinezi		Kıymetlisi Kızıl-ceeren
Sespes cerdeñ sezip iygen,		Sezilmeyen yerden sezip,
Ukpas cerdeñ ugup salgan.		Duyulmayan yerden duymuş.
Caş ölöñdi caya baspay,	21585	Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo celip kelet.		Güzel rahvan ilerledi.
Kök ölöñdi kömö baspay,		Yeşil otu toprağa gömmeden
Könü corgo bu kelet.		Doğruca geldi.
Cal kuyrugın sıymay iyet.		Yelesini, kuyruğunu sıvazladı.
Bajı-közin okşop iyet.	21590	Başını, gözünü öptü.
Calañ bolgon kecim-tokım		Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp iyet.		Yayıp altına döşedi.
Küler artaş eerin		Dökme yük eyerini
Arta salıp eertep iyet.		Geriye atıp yerleştirdi.
Üç üyege üzülbes	21595	Üçü de ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat,		Üç eyer kayışı da bağıladı.
Ceten cılga üzülbes		Yetmiş yıl boyunca kopmaz
Ceti koloñ cergeley tartat.		Yedi kolonu sırayla çekti.
Toguzan cılga üzülbes		Doksan yıl boyunca kopmaz
Togus koloñ tolgoy tartat.	21600	Dokuz kolonu dolayıp çekti.
Kün keberlü köndürgezin		Gün görünümlü göğüslüğünü
Kün ebire eptey tudup,		Güneşe doğru hünerville tutup,
Tektep iybey kanayttı.		Çekti.
Ceten kulaş müüstü		Yetmiş kulaç boynuzlu
Ceeren teke bolgojın,	21605	Ceeren teke ise,

Boyı eertele berer	Peşi sıra verilen
Kubulgazıdu at emtir.	Sihirli atmış.
Ak örgöödöñ olor çıgıp,	Ak saraydan çıkıp,
Atanıp iygen boyunça,	İlerleyince,
Ak kaya-taşka	21610 Ak kayalığa
Olor türgen cedip kelet.	Onlar hemen yetip geldi.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Altın tülküürin alala,	Altın anahtarını alarak,
Cılım kayanı açıp iyet.	Sarp kayayı açtı.
Çıgara cortup kelele,	21615 Çıkıp koşturarak,
Attarınañ tüşkileyt.	Atlarından indiler.
Onçozi tizelenip oturala,	Hepsi diz çöküp,
Cerge caba bajırıp caynayt:	Yere doğru eğilerek yalvardı:
"Üç Kurbustan Kudayıbıs,	"Tanrımız Üç Kurbustan
Alıs cerge tüşsebis,	21620 Işıksız yere düşersek,
Alkış-bıyan beriger" - deyt.	Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin" -dedi.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Kümüjey caraş kıstı	Kümüjey güzel kızı
Boyı uçkaştırıp alat.	Kendi (atının) arkasına bindirdi.
Alıp külük Cañar baatır	21625 Alp çevik Cañar bahadır
Eki abakayın uçkaştırat.	İki hanımını arkasına bindirdi.
Calbış-Ceeren ercinezi	Kıymetlisi Calbış-Ceeren
Calın cayıp mürgüp iyet.	Yelesini yayıp dua etti.
Attıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını çevirip,
Aylı-curtın bu köstöp	21630 Evine-yurduna dikkatle bakıp,
Cergelejip cortkılayt.	Hızla ilerlediler.

Keler öydi olor şüüjip,	Gelecek zamanı düşünüp
Ceñü aların cöptöjöt.	Zafer kazanacaklarına söz verdiler.
Tüş bolgondo, uykuzı cok,	Gece olduğunda uyumadan,
Tün kirgejin amırı cok	21635 Gün girdiğinde dinlenmeden,
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz ilerledi.
Cer-Kindigi Enezi aydat:	Cer-Kindigi Enezi söyledi:
"Col kıskartsa kaydar" - deyle,	"Yol kısalırsa döner" -diyerek,
Sarı terenek kamçızıla	Sarı dolamalı kamçısıyla,
Küreñ tekeziniñ baykanına	21640 Kahverengi tekesinin arkasına
Tuda berbey kanayttı.	Vurdu.
Küreñ teke bu attıñ	Kahverengi teke atın
Turgan izi artıp kalat.	Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok boldı.	Gittiği yerin izi yok oldu.
Cañar baatır bolgojın,	21645 Cañar bahadır ise
Iyık ³¹ caldıñ aldında	Iduk yelesinin altındaki
Kazra tiştü kamçızın alıp,	Keskin dişli kamçısını alıp,
Karızına cıldırıp,	Dirseğine dolayıp,
Cañıy tutkan boyınça,	Sallayınca,
Kızıl-ceeren adınıñ	21650 Kızıl-ceeren atının
Sokpos canına sogolo,	Vurulmamış canına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet.	Çekilmemiş canını çekti.
Kızıl-ceeren ercinezi	Kıymetlisi Kızıl-ceeren
Kulun çılap kişteyle,	Tay gibi bağırarak,
Kunan taydıy ogırıp,	21655 Kunan gibi böğürüp,

³¹ ıyık/ıduk: 1) Kutsal. 2) Kansıız kurban olarak etinden, derisinden, sütünden yararlanılmamak üzere serbest bırakılan at.

Uça berbey bu kanayttı.	Uçtu.
Baday tepken cerineñ	Bastığı yerden
Balkaştu köldör kaynap artat.	Çamurlu göller kaydadı.
Tepken, tepken cerineñ	Teptiği yerden,
Teermendiy taş çaçılta.	21660 Değirmen gibi taş saçıldı.
"Sagıjaardı ıçkınbay	"Aklınızı kaybetmeden
Meneñ tiñ tudunaar", - dep,	Benden sıkı tutunun", -deyip,
Eki abakayın cakarata.	İki hanımına buyurdu.
Caan, caan talaylardı	Büyük büyük denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	21665 Kuyruk değmeden geçti.
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	Toynak değmeden aştı.
Şuurmaktu talay keçet.	Dalgalı denizleri geçti.
Baza oñdonıp cürer bolzo,	Tekrar ortaya çıktığında,
Kuskun uçup uçına cetpes	21670 Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldiñ tübinde,	Çorak çölün dibinde,
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldiñ tübine	Sarı çölün dibine
Calbış-caldu Cal-Ceeren	Ateş yeleli Cal-Ceeren
Caraş corgo celip cüret.	21675 Güzel rahvan geldi.
Emdi körüp cürer bolzo,	Şimdi gördü ki,
Küreñ teke atka mingen	Kahverengi teke ata binen
Cer-Kindigi Enezi'niñ	Cer-Kindigi Enezi'nin
Ötkön izi cok emtir.	İzi yok.
Arı-beri sananıp	21680 Biraz düşünüp,
Acıktap körör bolgojın,	Dikkatli bakınca gördü ki,

Cer-Kindigi Enezi'niñ	Cer-Kindigi Enezi'nin
Cıdı da mında cok emtir.	Kokusu da burada yok.
Bildirbes cañdu ol emtir.	Anlaşılmıyormuş.
Ança-mınça bolboy turup,	21685 Çok zaman geçmeden,
Altayına cuuktap kelet.	Yurduna yaklaştı.
Küreñeş baatır kaan kiji	Kağan kişi Küreñeş bahadır
Tamırlanıp tañ adarda,	Işıklar saçarak güneş doğduğunda,
Taltar degen kuş ederde,	Bıldırcınlar öterken,
Küreelenip kün çıgarda,	21690 Kürelenip gün çıktığında,
Küük degen kuş ederde,	Guguk kuşu öterken,
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Albatı-conı cuulıjat.	Halk-tebaa toplandı.
Bu ne atazı boldı dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Acıktap körör bolgojin,	21695 Dikkatle bakınca gördü ki,
Cer toozını teñerige çıkkan,	Yerin tozu gökyüzüne çıkmış,
Teñeri tumanı cerge tüşken,	Göğün dumanı yere düşmüş,
Kuyun, salkın şuulagan	Rüzgâr, fırtına esmiş
Baatır kelip catpay kayttı.	Bahadır gelmiş.
Bu ne atazı boldı dep,	21700 Bu da neyin nesi deyip,
Ama-tomo sığırıp,	Islık çalıp,
Açu-koron kıygırat.	Acı çığlıklar atıp,
Kandıy cetker keldi dep,	Nasıl bir felaket geldi deyip,
Ölbös-Cayar ceeni emdi	Ölbös-Cayar yeğeni şimdi
Bazıp kelgen turbay kayttı.	21705 Geldi.
Akır, akır, sakı dep,	Dur, sessiz ol, bekle diye
Küreñeş baatır aydıp turat.	Küreñeş bahadır söyledi.

Ança-mınça bu bolbodi,	Çok zaman geçmeden,
Ceten kulaş müüstü	Yetmiş kulaç boynuzlu
Ceeren-küreñ tekege mingen 21710	Ceeren-küreñ tekeye binmiş
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Körör-ugarga bu cetpey	Görüp dinlemeye kalmadan
Cedip kelgen mında turat.	Yetip buraya geldi.
Mını körgön Ölbös-Cayar	Bunu gören Ölbös-Cayar
Aydar sözün bu tappayt.	21715 Söyleyecek söz bulamadı.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cedip kelgen aydıp turat:	Gelerek söyledi:
"Alar katıñ bu bolzo,	"Alacağın (evleneceğin) hatunsa,
Alarım dep sen aytsañ.	Alacağım diye söyle.
Albas katıñ bolgojın,	21720 Almayacağın (evlenmeyeceğin) kişiye eğer,
Albazım dep sen aytsañ" , - deyt.	Almam diye söyle", dedi.
Alıp baatır Ölbös-Cayar	Alp bahadır Ölbös-Cayar
Aydar sözün tappay kalat.	Söyleyecek söz bulamadı.
Cer-Kindigi Enezi'ne uçaşkan	Cer-Kindigi Enezi'nin (atının) arkasına binen
Kümüjey degen caraş kış 21725	Kümüjey adlı güzel kız
Küreñ eçkideñ tüjele,	Kahverengi keçiden inerek,
Ak örgöö döön uulanıp bazat.	Ak saraya doğru yönelip ilerledi.
Udura kelgen ulustar	Karşıdan gelen halklar
Carajın körüp unçukpay,	Güzelliğini görüp ses çıkarmadan,
Cerge cadıp acıktayt.	21730 Yere yatıp dikkatle baktı.
Attu kelgen alıptar	Atlı gelen alplar
Adınañ tüşüp körgüleyt.	Atlarından inip baktılar.
Ölbös-Cayar cügürüp kelet,	Ölbös-Cayar yürüyerek geldi,

Kümüjey dep caraş kıstı	Kümüjey adlı güzel kızı
Kabıra tudup kuçaktanala,	21735 Kavrayıp kucaklayarak,
Altı aylandıra cügürüp,	Altı (kez) etrafında dolaşıp,
Albatı ortozına turguzat.	Halkın ortasında durdular.
Arı körzö, ay keberlü	İleri baksa, ay şekilli,
Carajı kandıy kıs deyzeer!	Ne kadar güzel kız dediler!
Udura körzö, kün keberlü	21740 Karşıdan baksa, güneş gibi
Küünzek cakşınak kıs emtir.	Arzulanacak güzellikte kız imiş.
"Adam, enem ekelgen	"Atamın, anamın getirdiği
Eki közimniñ odı -deyt.	İki gözümün ateşi-dedi.
Açınbagar törögöndör.	Üzülmeyin dünürler.
Üç Kurbustan Kudayımniñ	21745 Tanrım Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan cayaltazı	Bahsettiği hünlerle
Cok dep aydar argam cok.	Yok demek mümkün değil.
Caan çak ta bolzo,	Büyük savaş da olsa,
Albatı, kalık-conım, - deyt. -	Halk, tebaam, dedi.
Üç Kurbustan Kudayımnañ	21750 Tanrım Üç Kurbustan tarafından
Cayaltalu bütkenibis.	Hünerli yaratılmışız.
Ölör bolzo, kojo ölöris,	Ölünecekse, birlikte ölürüz,
Özör bolzo, kojo özöris.	Yaşanacaksa, birlikte yaşarız.
Cer-Kindigi enemniñ	Cer-Kindigi Enezi'nin
Aydıp bergen sözünçe,	21755 Söylediği söz üzere,
Eki künge toy edip	İki gün toy edip,
Baştı tarap salalık	Başı tarayalım
Erlik cerine tüjele	Erik yerine inerek
Ezen-amır canıp kelebis,	Esen-sağlıklı döneriz,

El-kalıkkı bu carlu	21760 Halkla büyük bir
Caan toydı bis carlap,	Ulu toy yapıp,
Altay üstinde altan kaandı,	Altay üstünde altmış kağanı,
Cer üstinde ceten kaandı	Yer üstünde yetmiş kağanı
Onçoızın toygo kıçırarıs.	Hepsini toya çağırırız.
Carlu toydı carlayla,	21765 Şanlı toyu kutlarken,
Cer üstiniñ kalıgın	Yeryüzünün halkını
Toygo teñ kıçırarıs", - dep,	Toya eşit çağırırız", -deyip,
Ölbös-Cayar aydıp turat.	Ölbös-Cayar söyledi.
Albatı-con em bolzo,	Halk-tebaa şimdi,
Eki künniñ toyına	21770 İki günün toyuna
Eki konboy cuulıp kelet.	İki kez geceleyip, toplanarak geldi.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Altayın maktap mında	Altayını övüp
Eki abakayın uçkaştırğan	İki hanımını (atının)arkasına bindirmiş
Ezin-kuyun kelip cadat.	21775 Rüzgâr-fırtına gibi geldi.
Emdi körüp keletse,	Şimdi baktı ki,
Ayas turgan teñeri	Açık olan hava
Kuu bulutka aldırıp,	Solgun bulutlarla kaplanıp,
Kuyundala bu beret.	Bulandı.
Teñeri buludı toktoboy	21780 Gökyüzünün bulutu durmaksızın
Arı-beri kaynay beret.	Sağa-sola kaynadı.
Emdi körör bolgojın,	Şimdi gördü ki,
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Ak buluttardı alıştırıp,	Ak bulutları aşıp,
Kara buluttardı kaynadıp	21785 Kara bulutları dağıtıp,

Kanattarıla kalıñ buluttardı	Kanatlarıyla kalın bulutların
Üze sogup kelip cadat.	Üzerine vurup geldi.
Cedip kelgen boyınça,	Gelir gelmez,
Aray coboş ebirip,	Yavaşça dönüp,
Ezendejip uçup turat.	21790 Selamlaşıp uçtu.
Eki ebire uçala,	İki kez etrafta uçarak,
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Cayaltalı Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Eki iynine oturıp,	İki omzuna konup,
Baştarın moyına sukkulap,	21795 Başlarını boyunlarına sokup,
Cajırkajıp kuuçındajat.	Gizlenip konuştular.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Ak calañnıñ uçnañ	Ak ovanın ucundan
Ezer-sezer eki taygıl	Sezici iki büyük köpek
Sespes cerdeñ sezip iygen,	21800 Sezilmez yerden sezip,
Bilbes cerdeñ bilip iygen,	Bilinmez yerden bilip,
Cedip kelgen baza mında	Buraya geldiğinde
Tizezine ııgara kalıp,	Dizine kadar çıkıp,
Kıñzıjıp ürgüleyt.	Ağlayarak havladılar.
Onoñ arı baratkança,	21805 Biraz daha ilerlediğinde,
Eki küreñ ayuları	İki kahverengi ayısı
Ogırıp kelip cadat.	Böğürerek geldi.
Cedip kelgen boyınça,	Geldiklerinde,
Bajın kekip ezendejet.	Başını sallayıp selamlaştılar.
Eki kara kuskundarı	21810 İki kara kuzgunu
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezip,

Ukpas cerdeñ ugup iygen,	Duyulmaz yerden duymuş
Baza mında cedip kelgen	Buraya gelip
Açu-koron akşijip,	Acıyla bağışarak,
Ezendejip aydijat.	21815 Selamlaşip anlattılar.
Onoñ arı baratsa,	Ondan sonra ilerleyince,
Eki töö cedip kelet,	İki deve yetip geldi,
Ermek-kuuçın ugujıp,	Konuşulanları duyup,
Erlik-biy cer aldınañ	Erlik-biy yeraltından
Ak-carıkka çıgıp kelze,	21820 Ak-dünyaya çıkarsa,
Ne bolorıs bu dep	Ne olacak deyip
Komıdalın aydijat.	Korkularını anlattılar.
Onçozi cuulıp kelerde,	Hepsi toplanıp geldiğinde,
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Olorgo mınayda cartap aydat:	21825 Onlara şöyle söyledi:
"Ölümneñ ozo ölbös kerek,	"Ölümnden önce ölmek gerek,
Ötküre nezin komıdaar.	Geçmenin neyinden korkuyorsunuz?
Salımnañ ozo ölbös kerek,	Kaderden önce ölmek gerek,
Ötküre nezin sanaarkaar.	Geçmenin neyi korkutacak.
Üç Kurbustan Kudaydañ	21830 Tanrı Üç Kurbustan'dan
Ülülü bütken edibis.	Payımızı almışız.
Cayagan Kuday bar tuşta,	Yaratan tanrı varoldukça,
Calınbas kerek biske" - deyt.	Bize itaat edilmesi gerek" -dedi.
Ança-mınça bu bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Aızıydağı ak örgözi	21835 Önceki ak sarayı,
Anda körünip bu kelet.	Orada görünürken, kendisi geldi.
Teñeri tübin ödüp kalgan	Gökyüzünün dibini geçen

Temir çakızı caltırıyrt.	Demir direği parlıyordu.
Ak örgöniñ bu canında	Ak sarayın bu yanında
Baza eki ak örgöö	21840 Yine iki ak saray
Körünip kelbey bu kanayttı.	Göründü.
Küreñeş taayı la	Küreñeş dayı ile
Çagat cesteziñiñ	Çagat yeğeninin
Örgöölöri dep tanıp iyet.	Sarayları deyip tanıdı.
Ança-mınça bu bolboy,	21845 Çok zaman geçmeden,
At alatan altan alıp,	Ata binen altmış alp,
Çılbirga koldorı badışpayt.	Kolları dizgine ulaşmadı.
Ceñ tudatan ceten alıptıñ	Yen tutan yetmiş alpın
Koldorı ceñge badışpayt.	Kolları yine değmedi.
Toy, cırgal baştalıp kaltır.	21850 Toy, eğlence başlamış.
Tolı kursak mında köp,	Çeşit çeşit yemekler,
Eli-conı cırgalda,	Halk-tebaa kutlamada,
Ermek aydar arga cok.	Anlatmaya imkân yok.
Cañar baatır eki abakayıla,	Cañar bahadır iki hanımıyla birlikte,
El-conlo ezendejip,	21855 Halkıyla esenleşip,
Ak örgöögö kirip kelet.	Ak saraya girdi.
Amır-cakşı ugujıp,	Hatır-dua duyup,
Albatızın ol çümdep	Halkını övüp,
Maktap turat kuuçındap.	Yücelterek sohbet etti.
"Altan cılga amıragam,	21860 "Altmış yıldır dinlendim,
Albatı-conım cırgalda.	Halk-tebaa eğlencede.
Ceten cılga uyuktagam,	Yetmiş yıldır uyudum,
Ceri-curtım amır- deyt. -	Yerim-yurdum huzurlu -dedi.

Alıptarla adijip,	Alplarla atışıp,
Albatıbıstı korırıs.	21865 Halkımızı koruyacağız.
Celbisterle ölüjip,	Celbislerle savaşıp,
Ceri-curtıstı korırıs,	Yurdumuzu koruyacağız
Cakşı erdiñ söögi	İyi erin kemiği
Cuu cerinde cadatan.	Savaş yerinde yatacak.
Cakşı attıñ söögi	21870 İyi atın cesedi
Çan cerinde cadatan.	Kemikler içinde kalacak.
Altın çümdü Altayıbıs	Altın biçimli Altayımız
Almıstar kolına bu kirbes.	Almısların eline geçmez.
Ercinelü Altayıbıs	Kıymetli yurdumuz
Erlik kolına kirbes" - deyt.	21875 Erlik'in eline geçmez.
Onoñ arı oyun-cırgal	Ondan sonra oyun, eğlence
Oyto lo katap baştalat.	Tekrar başlatıldı.
Onçolorınıñ kojoñı	Hepsinin şarkısı
Ondo emdi cañılandı:	Orada yankılandı:
"Öçpögönniñ caları,	21880 "Sönmeyenin ateşi,
Ölbögönniñ cırgalı.	Ölmeyenin neşesi.
Barıybagannıñ caları	Gidemeyenin ateşi
Barbagannıñ cırgalı".	Gitmeyenin neşesi".
Bastıra cuulgan albatı	Toplanan halkın tümü
Bir ünle kojoñdojot.	21885 Tek bir sestten şarkı söyledi.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Eki abakayıla kojo	İki hanımıyla birlikte
Toy-cırgalga kojulıp,	Toy, kutlamaya koyulup,
Oynop, cırgay berbey kayttı.	Oynayıp, eğlendiler.

Ança-mınça bolbodı,	21890	Çok zaman geçmeden,
Cer-Kindigi Enezi'niñ		Cer-Kindigi Enezi'nin
Cakarıp aytkan söstöri		Buyurduğı sözleri
Ondogı cuulgan kalık-connıñ		Orada toplanan halk-tebaanın
Cal-cürekke tomılat:		Yüreğine dokundu:
"Oyın-cırgaldı toktodıp,	21895	"Oyun, eğlenceyi durdurup,
Onçogor cuuga beleteneer.		Hepiniz savaşa hazırlanın.
Kayran meniñ baldarım,		Benim kıymetli yavrularım,
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Elge carlu Cañarçım,		Halka saygılı Cañarçım,
Arakını toktodıp,	21900	İçkiyi bırakıp,
Albatıgardı başkaraar" - deyt.		Halkı yönetin"-dedi.
Cer Enezi'niñ söstöri		Cer Enezi'nin sözleri
Eki karındaştıñ bolgojın		İki kardeşin
Et-cürekke torgıla beret.		Yüreğine dokundu.
Ezirikteri çıgala,	21905	Sarhoşlukları geçerek,
Ermek-sösti sananat.		Konuşulacak şeyleri düşündü.
Albatı-kalık ortozınañ		Halkın arasından
Cañar baatır örö turat.		Cañar bahadır ayağa kalktı.
"Ulu bistiñ kaanıbıs,		"Bizim ulu kağanımız,
Ölüp kalar tını cok,	21910	Ölmemiş,
Oyto canıp kelgen!" - deyip,		Geri dönüp gelmiş!- deyip,
Cuulgan ulus kıygırınjat.		Toplanan halk bağırttı.
Cañar baatır kalıktı toktodıp,		Cañar bahadır halkı durdurup,
Mınayda katu cakarar:		Şöyle yarlık verdi:
"Alıp kezer baatırlarım!	21915	"Cesur bahadırlarım

Attarığardı tudıgar!	Atlarınızı tutun!
Cer aldınıñ açap, toro	Yeraltının aç gözlü, doymaz
Şulmustarıla cuulajaris.	Şulmuslarıyla savaşıcağız.
Ak-carıktıñ albatızın	Ak dünyanın halkını
Alıs cerge bis berbey	21920 Işıksız yere biz
Ceek, şulmus cetkerlerle,	Nefret dolu, şeytan şulmuslarıyla
Kızıl tınıstı kıskanbay	Kızıl canımı düşünmeden
Korıp alar kerek - deyt. -	Korumak gerek -dedi.
Kança tümen alıptar,	Bütün alplar
Kara agaştıy kal çerü	21925 Kara orman gibi kahraman asker
Bir kijidiy cuulzın" - deyle,	Tek kişi gibi toplansın" -diyerek,
Açu-koron kıygırıp,	Acı çığlıklar atıp,
Ama-tomo sıgırat.	Öteye beriye ıslık çaldı.
Kança tümen alıptarı,	Tümenlerce alpları,
Kara agaştıy kal çerüzi -	21930 Kara orman gibi kahraman askeri-
Onçozi mında belen turat.	Hepsi burada hazır durdu.
Kal çerüni başta dep,	Kahraman askerini yönet deyip,
Küreñeş kaanga katu aydat.	Küreñeş kağana sertçe söyledi.
Küreñeş baatır kaan kiji	Küreñeş bahadır, kağan kişi
Abakayın algança,	21935 Hanımını alınca,
Kança tümen alıptarıla	Pek çok alpla
Kal çerüzin baştağan	Kahraman askerini yönetip
Cer tamınıñ oozın köstöp	Yeraltının ağzını gözleyerek
Atana berbey kanayttı.	Gitti.
Cer-Kindigi Enezi aydat:	21940 Cer-Kindigi Enezi söyledi:
"Ak örgöni bolgojın,	"Ak sarayını,

Altın-Tana la Kün-Keldi	Altın-Tana ile Kün-Keldi
Artıp mında korızın.	Geride kalıp korusun.
Eki mürküt korızın	İki kartal korusun
Erlik biydiñ colın ketezin.	21945 Erlik biy'in izini sürün.
Eki taygıl baza kojo	İki köpekle birlikte
Ol eküge boluşsın.	O ikisine yardım etsin.
Ak-Sagal baatırıbıs	Ak-Sakal bahadırımız
Albatı-conlo ak-bıyandı	Halk-tebaa ile ak malı
Kiçeep cakşı başkarzın.	21950 Gayret edip iyi yönetsin.
Bastıra kerekti körüp	Tüm ihtiyaçlarını karşılayıp
Boyım cazap başkararım - deyt.	Kendim yönetirim -dedi.
Tümen tabış toktoordo,	Tümenin sesi kesilince
Cer-Kindigi Enezi aydat, -	Cer-Kindigi Enezi söyledi,
Artkan-kalgan baldarım,	21955 Geride kalan yavrularım,
Ak örgöögö cuulıgar!" - deyt.	Ak saraya toplanın!" -dedi.
Cañar baatır onçoızın	Cañar bahadır hepinizi
Ak örgöögö cuup kelet.	Ak saraya toplayacak.
Altın taktanı aylandıra	Altın tahtanın etrafına
Onçoızı oturıp ajanat.	21960 Hepiniz oturup yemek yiyin.
Alıymannıñ açuzın,	Acıların en acısıyla
Talıymannıñ tatuzın	Tatlıların en tatlısını
Taldap ajanıp oturat.	Tadıp karnınızı doyurun.
Cer-Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cakarıp aytkan söstöri	21965 Buyurup söylediği sözleri
"Cañarçı balam, sen	"Cañarçı yavrum, sen
Bos-Erliktiñ altı uulınıñ	Bos-Erlik'in altı oğlunun

Tını kayda bilerin,
Ozogu la aayınça
Kara-Taacı bololo,
Ol tındardı sen aların.
Tınu nemege sestirbe.
Tınıştuga bildirbe. -
Kara arçuul alıp beret.
Kubulgazınu arçuul - deyt. -21975
Kam, tarmaçı şulmustar
Bu arçuul ajıra
Seni tanıp bolbos - deyt.
Altın-Tana la Kümüş-Tanaga
Eki kara arçuuldı
Baza birdeñ üleştiret. -
Kerde-marda, kem biler,
Alıs cerge tüşseger
Slerge kerektü bolor deyt.
Bu arçuuldı bürkenip alzar, 21985
Cer aldının şulmustarı
Körüp bolbos, kubulgazınu - deyt. Göremez, sihirli -dedi.
Eki kelingi emdi
Birdeñ küler kayçı beret. -
Ançada la kamdardı,
Caman kirlü tarmaçılardı,
Bu kayçıla önötiyin
Ökpö-cüregin ötküre sayıp

Dış canının yerini bulacaksın,
Önce yavaşça
Kara-Taacı olup,
O canları sen alacaksın.
Ne olup bittiğini sezdirme.
Nefesliye bildirme.
Kara örtü verdi.
Sihirli örtü- dedi.
Kam, büyücü, şulmuslar
Bu örtü sayesinde
Seni tanıyamazlar -diye söyledi.
Altın-Tana ile Kümüş-Tana'ya
21980 İki kara örtüyü
Paylaştırdı.
Tehlikede, zorlukta kim bilir,
Işıksız yere düşerseniz
Size gerekli olur, dedi.
Bu örtüyle örtünürseniz,
Yeraltının şulmusları
Göremez, sihirli -dedi.
Şimdi iki geline
Birer makas verdi.
21990 Özellikle kamları,
Kötü pis büyücüleri,
Bu makasla
Ciğerini, yüreğini delip

Öltüreten uçurlu - deyt. -	Öldürmelisin-dedi.
Alıptarın la çerüzin	21995 Alpları ile askerlerini
Kırıp turzaar, tügenbes.	Kırarsan, tükenmez.
Onıñ tının üzerge,	Onun canını,
Kün-kaannıñ kızı	Kün-Kaan'ın kızı
Kümüjey бүдүрер uçurlu.	Kümüjey'in alması lazım.
Cañarçı eceñle kojo barala,	22000 Cañarçı halanla birlikte giderek,
Ceti coldıñ beltirine	Yedi yolun kavşağına
Sen artatan uçurlu - deyt. -	Senin ulaşman lazım -dedi.
Koştoy ötkön öştüniñ	Hızla geçen düşmanın
Birüzine de tiybe - deyt. -	Hiçbirine de değme -diye söyledi.
Kaya taştıñ üstinde	22005 Kayalığın üstünde
Kanattu kam tepsiner.	Kanatlı kam tepindi.
Kańça tümen alıptardıñ	Pek çok alpın
Ölör tını bolgojın,	Ölür canı ise,
Kamdar tonınıñ mancagında	Kamların kürkünün mancagında ³² (yer alan)
Küzüñküler bolor - deyt. -	22010 Çıngıraklardır- dedi
Kara arçuuldı camınıp,	Kara mendile saklanıp,
Altın cüstügiñdi körgüsseñ,	Altın yüzüğünü gösterirsen
Onıñ tarmazı çıdabas.	Onların büyüğü tutmaz.
Canına sakıp oturzañ,	Yanına bekleyip oturursan,
Kam kamdap toktozo,	22015 Kam kamladıkça,
Adañ bergen sogoonlo	Atanın verdiği mızrağı,
Ökpö-cüregin ötküre	Böğrüne bütünüyle
Anda sen sayıp iyeñ,	Saplarsan,

³² mancak: Şamanların ayin ve törenler esnasında giydikleri özel kıyafet.

Kam ölö berer.	Kam ölür.
Kamdardıñ ton lo börkinde	22020 Kamların giysisiyle börkündeki
Küzüñilerin kayçıla	Çıngıraklarını makasla
Üze kezip sen iyeñ,	Kesersen,
Tını çok baatırları	Canı yok olan bahadırları
Ölö berer uçurlu - deyt. -	Ölecektir. -dedi.
Kamdar börük bajında	22025 Kamların börklerinin başındaki
Sarı üküñiñ ülbürektü kuyrugın	Sarı baykuşun tüylü kuyruğunu
Üze tartıp bu sogoonlo	Üzerine çekip bu yayla
Örtöp iyeñ, ol cerine	Yakarsan, orada
Kança tümen kamdarı,	Pek çok kam,
Al kamık tarmaçıları	22030 Al- kara yılan büyücüleri
Ölö berer uçurlu - deyt. -	Ölecektir -diye söyledi.
Onı sen büdürzeñ,	Onu sen yok edersen,
Kança tümen alıptardıñ	Çok sayıda alpın
Kal çerüñiñ keziginiñ	Kahraman askerinin
Tının körüp alarıñ - deyt. -	22035 Canını alırsın -dedi.
Ondıy da bolzo, baldarım,	Aksi takdirde yavrularım,
Kezik kamdar, tarmaçılar	Bazı kamlar, büyücüler
Bistiñ ulus bolup kubulıp	Bizim halkımızın şekline bürünüp
Ak-carıkka çıgar bolor.	Ak-dünyaya çıkacaklar.
Onçoızın tügezip bolbozogor,	22040 Hepsini bitireceksiniz,
Sler dört kelinder	Siz dört gelin
Kam, tarmaçını tanızaar,	Kam ve büyücülerini tanırsanız
Kamçıbıla öltüreer - deyt. -	Kamçıyla öldürün -dedi.
Cakaruumdı undıbay	Emrimi unutmadan

Kıyalta çok b d reer - deyt. 22045 Yerine getirin -dedi.

Cayaltalu Ca ar batırğa

Hünerli Ca ar bahadıra

Onçozı mında ba tatkan:

Hepsi burada yol göstermiş:

 agat-baatır abakayı

 agat-baatır e i

K ndiy caraş Kümüş-Tanala

Gün gibi güzel Kümüş-Tana ile

 lb s-Cayar Kümüjey abakayıla 22050  lb s-Cayar, Kümüjey e iyle

Ca ar ı ecezi kojo

Ca ar ı kardeşi birlikte

Kıstay-Mergen cestezi

Kıstay-Mergen eni tesi

Cer-Kindigi Enezi'ne

Cer-Kindigi Enezi'ne

Cerge-caba bajırıp

Yere doğru eğilip

Attarına mingilep,

22055 Atlarına binerek,

Albatızıla ezendejip,

Halkla esenle ip

Cer tamını  oozın köstöp

Yeraltının ağzını izleyerek

Atana berbey bu kanayttı.

Gidiyorlardı.

Tergeelü conın aralap,

Saraylı halkın arasına girip,

Tebeelü malın ebirip

22060 Otlaklı malını dola ı 

Cergelejip barıp cadat.

Sıralı ilerliyorlardı.

Ceti attı  te  bazıdındıy.

Yedi atın adımı bir,

Ceti baatır kojo  ı,

Yedi  arkıcı bahadır,

Ca ıs kijidiy  n ca ılanat.

Tek kişi gibi sesleri yankılandı.

Edil kuştar ederde,

22065 Güzel sesli kuşlar  terken,

Ene Altayı ca ılanat.

Ana yurdu yankılandı.

Emil a a  b ri bolzo,

Sedir ağacının yaprağı,

Ezing eelip caykanıjat.

Esintiyle eğilip sallandı.

Ediskilep kojo dojordo,

Kaval çalıp  arkı söylenirken,

Ediski  nd  ku tarı

22070 Kaval sesiyle kuşlar

Uyazın taştap tıñdap ugat.	Yuvasını bırakıp sesi dinledi.
Amırgılap kojoñdojordo,	Amırgı çalıp şarkı söylenirken,
Amırgı ündü aňdar	Amırgı sesiyle hayvanlar
Balazın taştap eeçiy tıñdayt.	Yavrusunu bırakıp peşpeşe dinledi.
Caş agaştar eñçeyijip,	22075 Genç ağaçlar eğilip,
Eeçiy ıylajıp artıp kalat.	Peşpeşe ağlaşıp geride kaldılar.
Tüş bolgondo amırı cok,	Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin, uykuzı cok	Gece girdiğinde ise, uyumadan
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gittiler.
Onoyıp barıp cadala,	22080 Böylece ilerlerken,
Cañar baatır kıygırıp,	Cañar bahadır bağırıp,
Iyk caldın aldınañ	Iduk yelesinin altından
Kazra tiştü kamçızın alıp	Keskin dişli kamçısını alıp,
Karızına cıldırat.	Dirseğine kadar doladı.
Onçolorı ıyk caldın aldınañ	22085 Hepsi iduk yelesinin altından
Kazra tiştü kamçı alıp,	Keskin dişli kamçı alıp,
Karızına cıldırılup,	Dirseklerine kadar dolayıp,
Attarınıñ bolgojin,	Atlarının ise,
Sokpos canına sogolo,	Vurulmamış canına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet.	22090 Çekilmemiş canını çekti.
Ceti at turgan cerineñ	Yedi at durdukları yerden
Uça berbey bu kanayttı.	Uçtu.
Tepken, tepken cerineñ	Teptikleri yerden
Teermendiy taş çaçılta.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Baday baskan cerineñ	22095 Bastığı yerden
Balkaştu köldör kaynap artat.	Çamurlu göller kaynadı.

Caan, caan Talaylardı	Büyük büyük denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	Kuyruk değmeden geçti.
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey ajıp cüret.	22100 Toynak değmeden aştı.
Şuurgandu tayga ajat.	Fırtınalı taygalar aştı.
Şuurmaktu talay keçet.	Dalgalı denizler geçti.
Baza körüp cürer bolzo,	Tekrar bakınca,
Kuyun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	22105 Çorak çölü,
Kuyun keptü ödö beret.	Fırtına gibi geçti.
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın,	Sarı çölü ise,
Salkın keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçiverdi.
Emdi körüp cürer bolzo,	22110 Şimdi gördü ki,
Küreñeş baatır abakayıla	Küreñeş bahadır hanımıyla
Kança tümen alıptarlu,	Çok sayıda alpla,
Kara agaştıy çerüzile	Kara orman gibi askeriyle
Mında üdelep catkan emtir.	Burada hazırmış.
Cayaltalu Cañar baatır	22115 Hünerli Cañar bahadır
Tuugandarıla bu kojo	Akrabalarıyla birlikte
Attarınañ tüşkülep,	Atlarından inip,
Tepşi bajınañ terip,	Büyük tabağından başından hazırlayıp,
Aş-kursaktañ ajangılap,	Yemeklerden yiyerek,
Attarın amıradıp alala,	22120 Atlarını dinlendirip,
Onoñ arı oyto lo	Daha sonra tekrar
Kün aldın tomıra tüşken	Güneş altında toz haline gelmiş

Küzüñilü küreñ tayganı	Çıngıraklı kahverengi taygayı
Olor köstöp celip iyet.	İzleyerek geldiler.
Küzürt, şınırt bu tujüp	22125 Gürültü, patırtıyla inip
Küreñ tayga sınına	Kahverengi tayga kenarına
Olor çıgıp mında kelet.	Varıp çıktılar.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Ceten kulaş turnabayın alıp	Yetmiş kulaç dürbünü alıp
Cer tamınıñ oozın köstöp,	22130 Yeraltının ağzını gözleyip,
Acıktay berbey kanayttı.	İzliyordu.
Cer tamınıñ oozınañ	Yeraltının ağzından
Kara küreñ tuman çıgıp,	Kara, kahverengi duman çıkıp
Cer üstine cayılat.	Yeryüzüne yayıldı.
Cerdiñ üstin ebire	22135 Yeryüzünün etrafını
Acıktap şindep körördö,	İzleyip baktığında,
Eş le neme bildirtpeyt.	Eşiyle ne olduğunu anlayamadılar.
"Cırgal bolbos,	"Kutlama olamaz,
Cılan, baka çıkkalakta,	Yılan, kurbağa çıkmadan
Cılgırlaar kerek!" - dep,	22140 Gitmek gerek!" -deyip,
Cañar baatır aydala,	Cañar bahadır konuştuğunda,
Adına mingen boyınça,	Atına biner binmez,
Küreñ tayganı tömön	Kahverengi tayganın aşağısına
Kazaladıp mañtadat.	Dörtnala indi.
Kança tümen alıptarıla	22145 Çok sayıda alpla
Kara ağaştıy kal çerüzi	Kara orman gibi kahraman askeri
Eeçiy kürkürep eles etti.	Peşi sıra uğuldayıp kayboldu.
Ança-mınça bu bolboy,	Çok zaman geçmeden,

Cer tamınıñ oozına	Yeraltının ağzına
Olor cedip kelbey kayttı.	22150 Onlar yetip geldi.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Temir-Çookır ercineniñ	Kıymetli Temir-Çookır'ın
Uyalu bütken kuyrugınañ	Yuvalı yaratılan kuyruğundan
Cüs çaramdı cula tartıp,	Yüz tutam kıl yolup,
Arı-beri ekçep iyerde,	22155 Sağa-sola sallayınca,
Cüs tüñey Temir-Çookır	Yüz eş Temir-Çookır
Attar mında tura beret.	At burada belirdi.
Iyk caldañ cüs çaramdı	Iduk yelesinden yüz tutamı
Cula tartıp, arı-beri	Yolup, sağa-sola
Ekçey cañıp iyerde,	22160 Salladığında,
Cüs tüñey kezer baatırlar	Yüz eş cesur bahadır
Tura berbey kanayttı.	Ortaya çıktı.
Neni eder dejip	Ne yapacaksınız deyip
Mında surap turgulayt.	Sordular.
Kızıl-ceeren at kuyrugınañ	22165 Kızıl-ceeren at kuyruğundan
Togus çaram kıl culup	Dokuz tutam kıl yolup
Arı-beri cañıp çaçat.	Sağa-sola saçtı.
Togus tüñey ceeren attar	Dokuz eş ceeren at
Eer-üygendü tura beret.	Eyer-dizgin ortaya çıktı.
Togus baatır attarın	22170 Dokuz bahadır atlarını
Altayına agıdıp iyet.	Yurtlarına bıraktı.
Alıs cerge tüşse, mineten	Işıksız yere düşüldüğünde binilecek
Attarıs bistiñ bolor iyet.	Atlarımız olacak.
Cayaltalu Cañar batır	Hünerli Cañar bahadır

Cer-Kindigi Enezi bergen	22175	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Ak bolot ilcirmele etken		Ak elik zincirle yapılmış
Bastıra tuyuk kiyimin		Tamamı kapalı (zırhlı) giysilerini
Kaptırgazınañ kodorıp iyerde,		Sandığında çıkardığında
Onçolorı kiyinip iyet.		Hepsini giyindi.
Ölbös-Cayar baatır aydat:	22180	Ölbös-Cayar bahadır söyledi:
"Kıstay-Mergen cestem		Kıstay-Mergen eniştem
Alıs cerge bu tüşpey,		Işıksız yere inmeden,
Ceek celbister boiotpoy		şeytan celbisler bitirmeden
Cerdiñ oozın korızın.		Yerin ağızını korusun.
Temir-Bökö baatırla	22185	Temir-Bökö bahadırla
Adam meniñ tuduşkay.		Atam mücadele edecek.
Men Erlik-biydiñ		Ben Erlik-biy'in
Kara-Mancak kiü uulıla		Kara-Mancak küçük oğıuyla
Kü cetkençe tudujayın,		Güç yettiğince mücadele edeyim,
Onıñ küçi tıñ bolor."	22190	Onun gücü sağlamdır."
Cayaltalu Cañar aydat:		Hünerli Cañar söyledi:
"Cerdiñ oozı açılza,		"Yerin ağızı açılırsa,
Cüs Temir-Çookır attu		Yüz Temir-Çookır atlı
Cüs baatır ozo kirzin.		Yüz bahadır önce girsin.
Olordı eeğide bis bararıs.	22195	Onlardan sonra da biz geliriz.
Cañarçı sıynım la		Cañarçı kızkardeşim ile
Meniñ keldim bolzo,		Ben geldiğimde,
Boylorınıñ iğın büdürziñ!" - deyt.		İlerini bitirsin!" -dedi.
Cañar baatır bu emdi		Cañar bahadır şimdi Dua ritüeli
Calarlu odu canında	22200	Harlı ateşin yanında

Bay kayıñnıñ tözine	Kutsal kayının dibine
Eki tizege tizelenip	İki diziyle çökerek
Altay-kañayın alkap,	Altay'ına dua edip,
Cer-Kindigi Enezi'neñ	Cer-Kindigi Enezi'nden
Bıyan alkış bu surap,	22205 Hayırlı dua, yardım isteyip
Cerge caba mürgüp bajırat:	Yere eğilerek dua etti:
"Ağaş-taştı Altayım,	"Ağaçlı Altayım
Aylu-kündü teñerim,	Aylı, güneşli gökyüzüm
Alıs cerge tujüp cadıbis,	Işıksız yere düştük,
Alkış-bıyan beriger!	22210 Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin!
Üç Kurbustan Kudayım,	Tanrım Üç Kurbustan
Bir bıyanaar beriger!" - dep,	Bir lütufta bulun!" -deyip,
Cerge caba mürgüürde,	Yere doğru dua ederken,
Ebire turgan tuugandarı,	Etrafindaki akrabaları
Alıp kezer baatırları,	22215 Alp cesur bahadırları,
Kara ağaştıy kal çerüzi	Kara orman gibi kahraman askeri
Cañar baatırdı eeçiy aydıjıp,	Cañar bahadırın peşisıra söyleyip,
Onçozi bir kijindiy	Hepsi bir ağızdan
Ağaş-taştı Altayım,	Ağaçlı Altay'ım
Aylu-kündü teñerim,	22220 Aylı, güneşli gökyüzüm
Alkış-bıyan beriger dep	Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin deyip
Cerge caba mürgüp bajırat.	Yere doğru dua edip eğildi.
Keen caraş bu Altay	Bu güzel Altay
Kuu tumanla bürkelet.	Dumanlarla kaplandı.
Edil ündü kuştarı	22225 Güzel sesli kuşları
Etpey emdi toktoy beret.	Artık ötmeyip sustu.

Amırgı ündü aňdagı	Islık sesli av hayvanları
Bu Altaydaň ırbay beret.	Bu yurttan uzaklaştı.
Caňar baatır la Ölbös-Cayar	Caňar bahadır ile Ölbös-Cayar
Kara bolot cer Mejelikti	22230 Kara çelik tepeliği
Adalu-uuldu cer oozınaň	Babalı, oğullu yer ağızından
Kodor tartkan boyınça,	Çıkarır çıkarmaz
Öskö cerge turguzarda,	Farklı yere doğru davranınca,
Cerdiň oozı açıla beret.	Yerin ağızı açıldı.
Ölbös-Cayar kayra bazarda,	22235 Ölbös-Cayar geri adım attığında,
Cer cemirile bererde,	Yer parçalanınca,
Adazı uulınıň citkezineň	Babası oğlunun ensesinden
Tutkan boyınça, tujurbey	Tuttup, düşürmeden
Çıgara tartıp iybey kayttı.	Çıkartıyor.
Emdi körör bolgojın,	22240 Şimdi gördü ki,
Kara cerdiň toozını	Kara yerin tozu
Cer aldınaň teñerige cetire	Yeraltından gökyüzüne kadar
Mında kaynay berbey kayttı.	Öylece kaynıyor.
Kara toozın serigençe,	Kara tozun
Baatırlar mında sakıy berdi.	22245 Bahadırlar burada beklediler.
Temir-Bökö baatır	Temir-Bökö bahadır
Erlik-biydiň altı uulıla	Erlik-biy'in altı oğluyla
Arıp- çılap bu kalgan	Yorgun, bitkin düşen
Ceek şulmus baatırlarıla	Şeytan şulmus bahadırlarıyla
Cer oozına cuuktadı deşip,	22250 Yer ağızına yaklaştık deyip,
Ceti coldiň beltirine	Yedi yolun kavşağına
Oyto kayra barala,	Tekrar giderek,

Amırap, bayramdap mında	Dinlenip, kutlama yapıp
Cırgap cada bergen emtir.	Eğlenmişler.
Bos-Erlik boyı kojo	22255 Bos-Erlik kendisiyle birlikte
Ceñü aların olor şüüp	Zafer kazananları seçip
Cırgap sayray bergen emtir.	Kutlama yapmış.
Kança tümen kamdarı	Pek çok kamı,
Tölgö tudup kamdagılayt.	Büyü yapıp kamladılar.
Kança cüzün tarmaçıları	22260 Çeşit çeşit büyücüler
Cılan, bakaların tartıngılap,	Yılan, kurbağaları çekip
Cer üstinde ne barın	Yeryüzünde ne varsa
Belge-tölgö salgılayt.	Büyülediler.
Ülbürektü uçar kam Kalka	Baykuş tüyüyle uçan kam Kalka
Kança kamdardıñ tının tutkan	22265 Birçok kam nefesini tutmuş
Kara teri agıp kalgan	Kara teri akmış
Amırı cok mında kamdayt.	Dinlenmeksizin kamladı.
Cerdiñ üstin ceñeris dejiş,	Yer üstünü yeneriz deyip,
Cer aldınıñ şulmustarı	Yeraltının şulmusları
Kökip mında katkııjat.	22270 Gururla kahkahalar attılar.
Kaya taştarı bolgojın	Kayalıklar
Cemirilijip artıp kalat.	Parçalanıp kaldı.
Bos-Erlik boyı mında	Bos-Erlik kendisi şimdi
Azu sagalı carın aşkan,	Yanağındaki sakalı omzunu aşmış,
Eek sagalı tizege cetken,	22275 Çenesindeki sakalı dizine ulaşmış,
Selber çaçı kurlaada,	Dalgalalı saçı karışmış,
Celim-kara çırayı	Çirkin kara yüzü
Kara-kök bolup kalgan,	Kararıp kalmış,

Kara közine kan çağılıp,	Kara gözüne kan çakılıp,
Açu-koron algı-kıygıla	22280 Feryat figan ederek
Almıs, şulmustarın cakarar:	Almıs, şulmuslarına yakardı:
"Temir-Bökö küyüüm,	"Temir-Bökö damadım,
Sarı-Taacı kızım,	Sarı-Taacı kızım,
Ep-sümeni bedrep,	Bir yol arayıp,
Kayra baspay cuulıjıgar!	22285 Geri adım atmadan toplanın!
Kara-Mancak kiçü uulım,	Kara-Mancak küçük oğlum,
Beş akañ la sen,	Beş ağabeyin ile sen,
Aytkan sözimdi ugıgar!	Söylediklerimi dinleyin!
Ölö berer tını çok	Ölecek canı olmayan
Cayaltalu Cañar baatırđıñ	22290 Hünerli Cañar bahadırın
Curtın çok eder kerek!	Yurdunu yok etmek gerek!
Tınar-tınduga kilebeger,	Hiçbir canlıyı umursamayın,
Onçoızın cogoltıp kırıgar!	Hepsini yok edip bitirin!
Kanattu bütken kamdarım la	Kanatlı yaratılmış kamlarımla
Taş, suu kamdarım,	22295 Taş, su kamlarım
KaraLama tarmaçılarım,	Kara lama büyücülerim
Ak-carıkka çıksagar, -	Ak dünyaya çıkarsanız,-
Caan-caşka kilebeger! - deyt. -	Yaşlı, genç umursamayın! -dedi.
Kara-Taacı kızım mında çok,	Kara-Taacı kızım burada yok,
Ol ak-carıkka çıkkın bolor.	22300 O ak dünyaya çıkmış olacak.
Ondo ne bolup catkanın	Orada ne olup bittiğini
Aktu boyı mege kelip,	Masum bedeniyle bana gelip,
Cartap aydıp berzin! - dep, -	Açıkça anlatsın! -diye
Açu-koron algırıp aydat. -	Acı çığlıklar atarak söyledi.

Alıp şulmustar bolzo,	22305	Alp şulmuslar ise,
Üzeri cayap iyerim! - deyt. -		Gerekeni yapacağız! -dedi
Küçi cetpegen kamdar		Gücü yetmeyen kamlar
Tös cerinde mege tujüp,		Tös ³³ yerinden bana doğru inip,
Ep-sümeni surazın.		Yardım istesin.
Cañar baatır curtın ceñzebis,	22310	Cañar bahadırın yurdunu ele geçirirsek,
Alıs cer le ak-carık		Işıksız yerle ak dünya
Bistiñ koldo bolor! - deyt. -		Bizim elimize geçecek!- dedi.
Küçiger cetpey baratsa,		Gelmeye gücünüz yetmezse,
Mege elçi iyzin! - deyt. -		Bana elçi gönderin! -diye söyledi.
Ülbürektü Kalka kamım,		Baykuş tüylü Kalka kamım
Kamdar la şulmustardıñ	22315	Kamlarla şulmusların
Tındarı seniñ koliñda!		Canları senin elinde!
Küşsinbey tiñ kamdazañ,		Zorlanmadan canları kamlarsan,
Kaңça tümen kamdar,		Pek çok kam,
Ogo koştoy tarmaçılar		Onlarla birleşen büyücüler
Töskö tujüp seneñ	22320	Töse inip senden
Alkış-bıyan alar! - deyt. -		Yardım (dua) alacak! -dedi.
Ak-carıktıñ baatırlarıñ		Ak dünyanın bahadırlarının
Onçoızın ceñip alzabıs,		Hepsini yenersek,
Üç Kurbustan Kudaydıñ bolujıla		Tanrı Üç Kurbustan'ı yardımla
Men boyım cok ederim.	22325	Ben kendim yok ederim.
Aytkan sözimdi büdürbezeer,		Söylediklerimi yapmazsanız,
Meneñ ölümde alaraar! - deyt. -		Ölümünüz benden olacak! -dedi.
Emdi le onçogor barıp		Şimdi hepiniz gidip

³³ töş: 1) Temel, başlangıç noktası. 2) Şamanizm inancındayerde, havada ve yer altında bulunan ilk ruhlar.

Cer tamınıñ oozın açala, 22330 Yeraltının ağzını açarak,
Ak-carıkka çığıgar!". Ak dünyaya çıkın!".
Onçozi mında tüymeje berdi. Hepsi endişelendi.
Bos-Erlik boyı bolzo, Bos-Erlik ise,
Kara bukazın minip algan, Kara boğasına binmiş,
Örgöözine cedip kelgen. 22335 Sarayına gelmiş.
Eek sagalın sıymanıp Çene sakalını sıvazlayıp
Emdi sananıp oturgajın, Düşünüp otururken,
Kök buka atka mingen Gök boğa ata binen
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Undılğanın eske alat. 22340 Unuttuklarını hatırladı.
Açu-koron algırıp, Acı çığlıklar atıp,
Ama-tomo sığırıp, Islık çalıp,
Celbegendi ekelnin dep Celbegeni getirsin diye,
Elçi eeçiy elçi iyet. Elçi üstüne elçi gönderdi.
Ança-mınça bolbodı, 22345 Çok zaman geçmeden,
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Kök bukazın minip algan Gök boğasına binip
Cedip kelgen mında Buraya gelmiş
Ceti oozın açıp algan Yedi ağzını açıp
Ne kerek boldı dep, 22350 Ne oldu diye,
Surap turbay bu kanayttı. Sordu.
Erlik-biy açınıp aydat: Erlik-biy öfkeyle söyledi:
"Bastıra kalık cuuga bargan, "Tüm halk savaşa gitmiş,
Kara tereni soyılğança Kara derisi soyulana kadar
Kara cerdiñ oozın kazıp, 22355 Kara yerin ağzını kazarken,

Kamıgı anda kırılıp cat.	Hepsi orada kırıldı.
Kara cañıs sen	Yalnız sen
Ceti baştu uçun	Yedi başlı olduğun için mi
Cer aldınañ çıkpaytañ ba?	Yeraltından çıkmadın?
Türgen-tükey bar.	22360 Çabuk git.
Cerdiñ oozı açık bolor.	Yerin ağzı açılacak.
Üçinçi ceñü bistiñ bolor!	Üçüncü zaferimiz olacak!
Ak-carıkka sen çıksañ,	Ak dünyaya çıkarsan,
Ölötön bediñ, özötön bediñ,	Ölsen de, yaşasan da,
Oyto katap alıs cerge	22365 Tekrar ışıksız yere
Sen tüşpe! - dep,	Düşme! -deyip,
Ceti cüzin tuy tükürele,	Yedi yüzüne birden tükürerek,
Bildiñ be dep suraarda,	Anladın mı diye sorduğunda,
Ceti oozın açıp algan	Yedi ağzını açan
Ceti baştu Celbegen	22370 Yedi başlı Celbegen
Alaatıp kalgan mında turat.	Öylece kaldı.
Erlik-biy açınala,	Erlik-biy öfkelenerek,
Alakanla sogordo,	Avuç içiyle vurduğunda,
Kök bukazıla kojo	Gök boğasıyla birlikte
Kurttu sarı talayga	22375 Kurtlu sarı denize
Kelip tüşpey kanayttı.	İndi.
Ölböktöñ arı ceti katap öl dep,	Ölmeden yedi kez daha öl deyip,
Erlik-biy kiynineñ arı	Erlik-biy'in ardından
Kargap, tükürüp artıp kalat.	Kargayıp, tükürdü.
Ceti baştu Celbegen	22380 Yedi başlı Celbegen
Kurttu sarı talay tübinde	Kurtlu sarı denizin dibinde

Sarı tükürükke uymalıp kalgan   Sarı tükürüğe bulanıp
Tınıjı buulıp, cüzüp cüret.   Canları bağlayıp, yüzerek ilerledi.
Kök bukazı oñdonıp kelele,   Gök boğası kendine gelerek,
Sagış alınıp tekpilenet.   22385 Düşünüp tepindi.
Baza oñdonıp kelgejin,   Tekrar kendine geldiğinde
Talay üstine çıgıp keliptir.   Denizin üzerine çıktı.
Ceti baştu Celbegen   Yedi başlı Celbegen
Kök bukazının moynınañ   Gök boğasının boynundan
Kabra emdi kuçaktanıp   22390 Kavrayıp kucaklayarak
Kurttu sarı talaydı   Kurtlu sarı denizi
Keçe berbey bu kanayttı.   Geçti.
Caratka çıgıp kelele,   Kıyıya çıkarak,
Kep kiyimin bu çeçip,   Güzel giysilerini çırpıp,
Sıga tudup iyele,   22395 Sıkarak,
Kiye sokkon boyunça,   Giydiğinde,
Kayra körüp tükürüp aydat: Tekrar bakıp tükürerek söyledi:
"Ak-carıkka men çıksam,   "Ak dünyaya çıkarsam,
Ak sanaalu alıptarla   İyi niyetli alplarla
Anda men cuulaşpazım.   22400 Orada savaşmayacağım.
Bos-Erliktiñ ejigin   Bos-Erlik'in kapısını
Baza katap açpazım!" - dep,   Birdaha açmam!" -deyip,
Kańça katap tükürele,   Defalarca tükürerek,
Cerdiñ oozın bu köstöp   Yerin ağzını dikkatle izleyip
Cortup iybey kanayttı.   22405 Hızla ilerledi.
Ança-mınça bu bolboy   Çok zaman geçmeden,
Ceti coldıñ beltirine   Yedi yolun kavşağına

Cedip kelgen mında cüret. Yetip buraya geldi.
Ülbürektü Kalka kam Baykuş tüylü kam Kalka
Ün seribey kamdap turat. 22410 Ses vermeden kamladı.
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Kılças edip onı körböy Yan gözle bakıp onu görmeden
Cer tamınıñ oozın köstöp Yeraltının ağzını gözetleyip
Ötküre cele berbey kaydttı. Geçip geldi.
Ülbürektü Kalka kam 22415 Baykuş tüylü Kalka kam
Celbegen nege çuguldagan dep Celbegen neye söyleniyor deyip
Alañ kaykap artıp kalat. Hayret edip kaldı.
Temir sogor ustı bolzo, Demir vuran başı ise,
Kılças edip körböy dö, Yan bakıp görmeden,
Kıñıs edip unçukpay 22420 Hiçbir şey söylemeden,
Sır celişle ödü beret. Sessizce geçip gitti.
"Celbegen, nege öörködiñ? - dep, "Celbegen, neye sinirlendin? -deyip,
Körüktü kiynineñ kıygırat. Körüğün ardından bağırdı.
Onoñ arı baratsa, Ondan sonra ilerleyince,
Ceti sarı kelinder 22425 Yedi sarın gelin
Cergelejip udura kelet. Yetişip karşıdan geldi.
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Ceti sarı kelinderdi Yedi sarı gelini
Kök bukazıla cıga tabarat. Gök boğasıyla yıkıp saldırdı.
Ceti kelin örö turgulap, 22430 Yedi gelin yerinden kalkıp,
Celbegen nege tarındı dejip, Celbegen neye kızdı deyip,
Kiynineñ arı kaykajat. Ardından şaşırıp kaldılar.
Onoñ arı Celbegen Ondan sonra Celbegen

Kök bukazın bolgojin, Gök boğasını,
Oldop-soldop kamçılup, 22435 Sağdan-soldan kamçıluyıp
Baka, cılandarın tepsedip Kurbağa, yılan ezip
Kança tümen almıs-şulmustardı ödüp, Çok sayıdaki almıs-şulmusu geçip,
Temir-Bökö baatır la Temir-Bökö bahadır ile
Bos-Erliktiñ altı uulına Bos-Erlik'in altı oğluna
Cedijip kelbey kanayttı. 22440 Yetişip geldi.
Sen ne oroytıgañ dep, Sen neden geciktin deyip,
Temir-Bökö kizireyt. Temir-Bökö bağırđı.
Uzak uyuktap kaltırım dep Derin uykuya dalmışım diye
Ceti baştu Celbegen aydat. Yedi başlı Celbegen söyledi.
Uykuçı, calku, ceek dep, 22445 Uykucu tembel şeytan deyip
Erlik-biydiñ emdi bolzo, Erlik-biy'in şimdi
Kiçü uulu Kara-Mancak Küçük oğlu Kara-Mancak
Celbegendi kargap tüküret. Celbegen'i lanetleyip tükürdü.
Cer üstiniñ alıptarı Yeryüzünün alpları
Ceti bajıñdı üzer dejiip, 22450 Yedi başını kesecek deyip,
Artkandarı katkırıjat. Diğerleri kakhaha attı.
Ceti bajım tirüde Yedi başım da canlı
Ceñdirtpezim slerge dep Yenilmem size deyip
Açınıp kalgan Celbegen Öfkelenen Celbegen
Ceti oozıla alğırat 22455 Yedi ağzıyla bağırđı
Erlik aday sabadı ba dep, Erlik aday dövdü mü deyip,
Temir-Bökö katkırarda, Temir-Bökö kakhaha atınca,
Kaya taştarı köçkölönöt. Kayalıklar göçüp yuvarlandı.
Onoyıp barıp catkança, Böylece,

Tabış emes tabış,	22460	Gürültüye benzemez gürültü,
Küzürt emes küzürt boldı.		Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Kara cerdiñ oozınañ		Kara yerin ağzından
Kozır taştı cer kırtıjı		İri taşlı yer kabuğu
Ağın suula mında kojo		Akan suyla birlikte
Köçkölönip udura agat.	22465	Yuvarlanıp karşıya sürüklendi.
Kara şulmus baatırları,		Kara şulmus bahadırları
Cılan, baka çerüleri		Yılan, kurbağa askerleri
İçkeri barıp bolboy		İçeri girip
Korım taştı balkaşla		Kırma taşlı çamurla birlikte
Oyto kayra aga beret.	22470	Tekrar geriye aktı.
Temir-Bökö emegeni le		Temir-Bökö karısıyla
Bos-Erliktiñ altı uuldarı		Bos-Erlik'in altı oğlu
Aylanıp bolboy teskerleyt.		Dolaşıp geri dönüyorlar.
Calkın carıda sogordo,		Şimşek aydınlatarak çarparken,
Oñdonıp olor bu bolboy		Onlar kendilerine gelip
Onçolorı kıymıraja berdi.	22475	Hepsi kımıldamaya başladı.
Küzürt-calkın carkınına		Gürültülü şimşeğin parıltısıyla
Cerge cadıp cajıngılayt.		Yere yatıp gizlendiler.
Uçar kamdarı uçkulap,		Uçan kamları uçup,
Suu kamdarı ejinet.	22480	Su kamları yüzdü.
Taş kamdarı suuga akpay,		Taş kamları suya değmeden,
Taş bolup kubula beret.		Taş olup şekil değiştirdi.
Ceti baştu Celbegen		Yedi başlı Celbegen
Almıs, şulmus çerülerin		Almıs, şulmus askerlerini
Kök bukala tepsedip	22485	Gök boğayla ezerek,

İçkeri cütüküp baradat.	İçeriye çekerek gitti.
Cañar baatırdıñ cakıltazıla	Cañar bahadırın emriyle
Temir-Çookır attarlu	Temir-Çookır atlı
Cüs tüñey baatırlar	Yüz eş bahadır
Cer tamınıñ oozın döön	22490 Yeraltının ağzına doğru
Ağını caan çakpındı suula	Akıntılı, derin, dalgalı suyla
Kalıdıp iybey kanayttı.	Sıçrayarak gidiyordu.
Coloy uçuragan şulmustardı	Yolda uçan şulmusları
Cıga tepsedip baradat.	Ezerek gidiyor.
Cañar baatır agın suunı	22495 Cañar bahadır akan suyu
Kün ajıdı döön agızıp iyet.	Gün geçidine doğru akıttı.
Onoñ arı onçolorı	Ondan sonra hepsi
Cañar baatırdı eeçiy	Cañar bahadırın peşinden
Küler kalbañ börükteriñ suurıp,	Bronz kalıplı börklerini çıkarıp,
Ağaş-taştı Altayım,	22500 Ağaşlı, taşlı Altayım
Aylu-kündü teñerim,	Aylı, güneşli gökyüzüm,
Üç Kurbustan Kudayıbıs deji,	Tanrımız Üç Kurbustan deyip,
Olor anda bajırat.	Orada eğildiler.
Cer tamınıñ oozı döön	Yeraltının ağzına doğru
Eeçiy-deeçiy kalıtkılayt.	22505 Peşpeşe zıpladılar.
Baka, cılandardı tepsedip,	Kubağa, yılanları ezip,
Olor barıp catkança,	İlerledikçe,
Kaya taştıñ aldınañ	Kayalığın altından
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Bastıra boyı kara balkaş	22510 Hepsi kara çamur
Turup kelbey bu kanayttı.	Olmuştu.

Minı körgöön Cañar baatır   Bunu gören Cañar bahadır
Ak bolot üldüzin   Ak çelik kılıcını
Kaya taşka cañıp iyet.   Kayalığa savurdu.
"Ceti baştu bütken bolzoñ,   22515 "Yedi başlı yaratılmış da olsan,
Baş çok ederim" - deyt.   Başını yok edeceğim" -dedi.
Ceti baştu Celbegen   Yedi başlı Celbegen
Kök bukazınañ tüjele,   Gök boğasından inerek,
Baatırlardıñ aldına   Bahadırların önüne
Caynap bajıra berbey kayttı: 22520 Yalvararak eğildi:
"Kalak-kokıy Cañar baatır,   "Ah Cañar bahadır,
Meniñ tınımdı sen kıyba.   Benim canıma kıyma.
Bir bolujım ceder ine.   Bir yardımım yeter kardeşim.
Aylu-kündü bu Altaydın   Aylı, günlü bu Altayın
Ak sanaalu baatırları,   22525 İyi niyetli bahadırları,
Aytkan sözimdi uksagar.   Söylediklerimi dinleyin.
Bos-Erliktiñ sözine kirip,   Bos-Erlik'in sözüne girip,
Köp kinçek etken edim.   Çok kötülük ettim.
Ceti ceñü alarımda,   Yedi zafer aldığımda
Ceti baş bergen edi.   22530 Yedi baş verdim.
Slerdiñ colgo kirişpegem,   Sizin yolunuza girmedim,
Slerle cuulaşpagam.   Sizlerle savaşmadım.
Amırıp, uyuktap cadarımda,   Dinlenip, uyuduğumda
Bos-Erlik bu boyı   Bos-Erlik
Elçi iyerde, men kelgem.   22535 Elçi gönderdiğinde, ben gittim.
Cuuga-çakka barbagañ dep,   Savaşa gitmediğim için,
Ceti bajıma tükürele,   Yedi başıma tükürerek

Alakanla sogordo,	Avuç içiyle vurarak,
Adı boyımla kojo	Atımla beni
Kurttu sarı talayga	22540 Kurtlu sarı denize
Çöñüp cürele, men çıkkam.	Batırdığında, ben çıktım.
Ölböktöñ üç katap öl degen uçun,	Ölmeden üç kez öl dediği için,
Men onu kargap tükürele,	Ben onu kargayıp tükürerek,
Slerge bolujarım dep	Size yardım ederim diye
Amadap kelgenim bu edi.	22545 Niyetlenmişim.
Meni caman körbögör.	Beni kötü görmeyin.
Temir-Bökö lö Bos-Erliktiñ	Temir-Bökö ve Bos-Erlik'in
Altı uulınıñ tındarın	Altı oğlunun canlarını
Tabarga men bolujarım.	Bulmaya yardım ederim.
Arı-beri ötkönçö,	22550 Oraya-buraya geçtikçe,
Beş turgaktı men boyım	Beş engelden ben
Cañarçını ötküreyin - deyt. -	Cañarçı'yı geçireyim- dedi.
Alıs cerde meniñ ejigime	Işıksız yerde benim kapıma
Oyto katap kelbe degen.	Tekrar gelme dedi.
Ölgön söögiñ seniñ	22555 Senin ölmüş kemiğin
Ak-carıkta catsın.	Ak-dünyada yatsın.
Ak-carıkta baatırlardıñ	Ak-dünyadaki bahadırların
Kolınañ öl dep kargagan uçun,	Elinden öl deyip kargadığı için,
Ölümdi olordoñ alarım" - deyt.	Ölümüm onlardan olacak" -dedi.
Cañarçı dep bu sıynı	22560 Cañarçı adlı kızkardeşi
Akazınañ caynap surayt:	Ağabeyinden yalvararak sordu:
"Kalak-kokıy, akam, - deyt. -	"Ah sevgili ağabeyim, -dedi.
Talaygan kolıgardı tartagar.	Açılan kollarını geri çekme.

Öştöp kelgen bu emes, Düşmanca değil,
Caynap kelgen bu kijinin 22565 Yalvararak gelen bu kişiyi
Kanayıp caman körötön. Kötü görme.
Üçinçi katap cuulajıp caldıbıs. Üçüncü kez savaşıp deneriz.
Bu örökön, çın, biske Bu ihtiyar gerçekten bize
Udura cuulaşpagan edi", - deyt. Karşı savaşmamıştı", -dedi.
"Çın, çın" - dep, 22570"Gerçekten, gerçekten" -deyip,
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Cañarçı döön körüp süünet. Cañarçı'ya doğru bakıp sevindi.
Ondıy bolzo cöp deyle, Öyleyse anlaştık diyerek,
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Ceti baştu Celbegenge 22575 Yedi başlı Celbegen'e
Kem de tiybezin dep, Kimse dokumasın deyip,
Alıptarına cakarıp kıygırat. Alplarına emrederek bağırdı.
Onoñ arı onçolorı Daha sonra hepsi
Ceti baştu Celbegendi Yedi başlı Celbegen'in
Köndüre ödüp cüre beret. 22580 Önünden geçip ilerledi.
Alıs cerdiñ şulmustarıla Işıksız yerin şulmuslarıyla
Ak-carıktıñ baatırlardı Ak-dünyanın bahadırları
Aaylajıp bolboy tepsejet. Durmaksızın tepiştiler.
Temir-Bökö baatır la Temir-Bökö bahadır ile
Bos-Erliktiñ altı uuldarı 22585 Bos-Erlik'in altı oğlu
Aaylanıp bolboy kaçkılayt. Hiçbir şey söylemeden kaçtılar.
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Temir-Bökö baatırğa Temir-Bökö bahadıra
Caba cetken boyunça, Gücü yettiğince,

Citkezineñ tudala,	22590	Ensesinden tutarak,
Kara sarlık aldınañ		Kara öküzün altından
Cıga tartkan boyunça,		Çıkar çıkmaz,
Soguja berbey bu kanayttı.		Vuruştular.
Onoñ arı olor ekü		Ondan sonra o ikisi
Carın boydoñ tudujıp,	22595	Omuz hizasında tutuşup,
Caak boygo sogujat.		Yüz hizasında vuruştular.
Onoñ arı ekü		Daha sonra ikisi
Açıy-meçiy tuduja berdi.		Karşılıklı, çapraz tutuştu.
Bos-Erliktiñ Kara-Mancak uulı		Bos-Erlik'in Kara-Mancak oğlu
Kalıp kelgen boyunça	22600	Hücuma geçip
Cañar baatırdı aradayt.		Cañar bahadıra saldırdı.
Ölbös-Cayar kelgen boyunça,		Ölbös-Cayar geldiğinde,
Kara-Mancak Erlik uulın		Erlik oğlu Kara-Mancak'ı
Citkezineñ tudala,		Ensesinden tutarak,
Baş ajıra mergedeyt.	22605	Baş üzerinden fırlattı.
Onoñ arı altı karındaş		Ondan sonra altı kardeş
Ölbös-Cayar baatırdı		Ölbös-Cayar bahadırı
Araday berbey bu kanayttı.		Aralarına alıp, saldırdı.
Küreñeş baatır abakayıla,		Küreñeş bahadır hanımıyla,
Çagat-baatır la Kümüş-Tana	22610	Çagat-batır ile Kümüş-Tana
Tört baatırdı bu törtü		Dört bahadırı bu dördü
Ayra tartkan boyunça,		Ayırmaya uğraşırken,
Erlik-biydiñ tört uulına		Erlik-biy'in dört oğluna
Açıy-meçiy çaçıjıp,		Karşılıklı girişip
Arı-beri silkijet.	22615	Sağa-sola silkelediler.

Karmak-tege salgılap,	Kanca atıp,
Karçiy-terçiy cıgılgılayt.	Karşılıklı yığıldılar.
Erlik-biydiñ eki uulın	Erlik-biy'in iki oğlunu
Öskö baatırlar tuttılar.	Diğer bahadırlar tuttu.
Onoñ arı cuu-çaktı	22620 Ondan sonra yaşanan savaşı
Oñdop aydar aayı cok.	Anlatmanın imkânı yok.
Temir-Bökö baatır la	Temir-Bökö bahadır ile
Bos-Erliktiñ altı uulı	Bos-Erlik'in altı oğlu
Ak-carıktañ kelgen	Ak-dünyadan gelen
Alıp-külük baatırlardıñ	22625 Alp, pehlivan bahadırların
Mañdaylarında ottordoñ	Alınlarındaki ateşten
Köstöri kılbigıp körüp bolboy	Gözleri kamaşıp göremez halde
Büdürip cıgılgılayt.	Bitip yığıldılar.
Öştüler carıkka temigele,	Düşmanlar dünyaya ilerleyip
Ölör tını emdi cok	22630 Ölmeden
Kazırlanıp cuulaja beret.	Öfkeyle savaştılar.
Küreñeş baatır Erlik uulın	Küreñeş bahadır Erlik oğlunu
Ekçep tuura çaçala,	Sallayıp, sarsarak,
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Altın tabağın eske alınıp,	22635 Altın tabağı hatırlayıp
Kaptırgazınañ kodor tartıp,	Sandığından çıkarıp,
Ak-Borogo minele,	Ak-Boroya binerek,
Çoy tamanla kabırgaga	Dökme tabanıyla kaburgaya
Eki butla tebele,	İki ayağıyla teperek,
Sokpos canına sogolo,	22640 Vurulmamış canına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet.	Çekilmemiş canını çekti.

Ak-Boro kanattu kuştıy	Ak-Boro kanatlı kuş gibi
Alıptar üstile uça beret.	Alpların üstünden uçtu.
Kiji cetpes kaya-taşka	İnsanın ulaşamayacağı kayalığa
Caba tudup iyerde,	22645 Tutunup,
Capşına bergen boyunça,	Yapıştığında,
Ay karañuy andagı cerdi	Ay karanlığını andıran o yeri
Carıda berbey bu kanayttı.	Aydınlattı.
Ölbös-Cayar baatır bolzo,	Ölbös-Cayar bahadır ise,
Bos-Erliktiñ uulıbıla	22650 Bos-Erlik'in oğluyula
At üstineñ kalıyła	At üstünden atlayarak
Oyto lo katap tudujat.	Yeniden tutuştu.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Erlik-biydiñ çerüzi	Erlik-biy'in askerinden
Kırılıp turganı cok,	22655 Kırılan yok,
Tam la köptöp turar emtir.	Hepsi tastamam çoğalarak duruyor.
Kurumçı şulmus almıstar	Ortaya çıkan şulmus, almıslar
Aaylaarı cok kıymırajat.	Karışık hareket etti.
Cüs tüñey baatırlar	Yüz eş bahadır
Arı ötsö - altan muñnañ,	22660 Sağa geçse, altmış bin,
Beri ötsö - bejen muñnañ	Sola geçse, elli bin,
Ölöñ keptü çapkılap,	Ot gibi biçip,
Ökpö çilep keskileyt.	Ciğer gibi kestiler.
Mını körgön Cañar baatır	Bunu gören Cañar bahadır
Ama-tomo sığırıp bu iyerde,	22665 Islık çalınca,
Cüs baatır toktoy beret.	Yüz bahadır durdu.
"Kurumçı almıs, şulmustardı	"Ortaya çıkan almıs, şulmusları

Üldü mizile çappagar.	Kılıç ucuyla kesmeyin.
Tuyukka uujaþ öltüriger,	Gizlice ezip öldürün,
Kamdar la tarmaçılardıñ	22670 Kamlarla büyücülerin
Oozı-tumuçıgın oodıgar!" - deyt.	Ağız-burunlarını parçalayın!"-dedi.
Onoñ arı cuu-soguş	Ondan sonra savaş-vuruş
Oyto lo katap baştala beret.	Tekrar gerş başladı.
Cañarçı kelin baatır	Cañarçı gelin bahadır
Kümüjey dep keldile	22675 Kümüjey adlı geliniyle
Ceti baştu Celbegendi eeçip	Yedi başlı Celbegen'in peşinden
Ceti coldıñ beltirip(?) köstip,	Yedi yolun birleşme noktasını görüp,
Cılan, baka çerülerin	Yılan, kurbağa askerlerini
Tepsedip barıp cadat.	Ezerek ilerledi.
Kün-kaannıñ kızı	22680 Kün-kaan'ın kızı
Kümüjey dep caş kelin	Kümüjey adlı yeni gelin
Kam, tarmaçı tuştaza,	Kam, büyücüyle karşılaşınca,
Küler sogoonbıla	Bronz okla,
Kür-köksin oyo sayat.	Gür göğsünü oydu.
Cer-Kindigi Enezi bergen	22685 Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Kara arçuulın olor ekü	Kara örtüyü o ikisi
Baştarına tartınıp algan.	Başlarına çekmiş.
Alıs cerdiñ albatızı	Işıksız yerin halkı
Ol eküdi körüp bolbos.	O ikisini görememiş.
Attarın ekü ağıdıþ iygen,	22690 Atlarını serbest bırakıp
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
Ceti üyelü komırgay adına	Yedi kıvrımlı kaval atına
Uçkajıp algan olor ekü	Binip o ikisi

Ceti baştu Celbegenneñ	Yedi başlı Celbegen'den
Olor ekü bu artpay,	22695 Geride kalmayıp,
Barıp cadar cañdu boldı.	İlerlediler.
Ceti coldıñ beltirine	Yedi yolun kavşağına
Olor üçü cedip kelet.	O üçü yetip geldi.
Oyto lo katap cuu-soguş	Tekrar savaş-vuruş
Mında baştala berbey kayttı.	22700 Burada başladı.
Eki kelin kara kayçılarLa	İki gelin kara makaslarla
Cer aldınıñ şulmustarın	Yeraltının şulmuslarının
Kür-körüsterin üytpay sayıp	Gür ketenlerini delmeden saplayıp
Kıra berbey bu kanayttı.	Kırırverdi.
Cañarçı dep baatır kelin	22705 Cañarçı adlı bahadır gelin
Kümüjey keldin cakarar:	Kümüjey geline buyurdu:
"Men Bos-Erliktiñ boyına	"Ben Bos-Erlik'in kendisine
Boyım barıp keleyin.	Gideyim.
Men canıp kelgençem,	Ben dönene kadar,
Sen mınañ ıraba.	22710 Sen buradan uzaklaşma.
Kam, tarmaçılar tanılu.	Kam, büyücüler belli.
Kamdar bolzo - mancaktı.	Kamlar-mancaklı
Tarmaçılar kara kiyimdü,	Büyücüler kara giyimli,
Olardı sen talap öltür.	Sen onları seçip öldür.
Oñ koliña sogoon tudup,	22715 Sağ eline yay alıp
Emeş bogo sakıp al.	Biraz bekle.
Ülbürektü bu kam	Tüylü kam
Kamdap arıy berze,	Kamlayıp
Ceti künniñ bajında	Yedi günün başında

Amırap cerge cada berer. 22720 Dinlenip yatar.
Ol lo tuşta sen O zaman sen
Adañ bergen sogoonlo Atanın verdiği yayla
Kür-köksin ötküre say. Gür göğsünü parçala.
Sol kolıñdagı kara kayçıla Sol elindeki kara makasla
Küzüñilerin le mañcaktarın - 22725 Çıngıraklarıyla mancaklarını
Onçozın culday kezele, Hepsini yontup keserek,
Bu sogoonıñla örtöp iy. Bu yayla yak.
Tını çok şulmustarı Canı olmayan şulmusları
Ol tujında kırıla berer. O zaman kırılır.
Kamdar börüğinde ülbüregın 22730 Kamların börtündeki tüyü
Keze sokkon boyınça, Kesip soktuğunda,
Baza bu küler sogoonbıla Yine bu bronz yayla
Caba tutsañ, küye berer. Bastırırsan yanar.
Kalaptu caan bu uçar, Bu vahşi büyük
Suu la taş kamdarı 22735 Suyla taş kamları
Kırıla berer uçurlu - deyt. Kırılacaktır- dedi.
Onoñ arı bu sogoonbıla Ondan sonra bu yayla
Tıñdu neme boyına Kendine hiçbir şey
Bir de cuuktatpay, Yaklaştırmadan,
Ökpö-cüregın ötküre 22740 Böğrüne tamamıyla
Kadap turzañ, olor ölör. Saplarsan, onlar ölür.
Köziñ cumup uyuktaba, Gözünü yumup uyuma,
Ürgülebey sedeñ bol!" - deyt. Pineklemeden uyanık ol!" -diedi.
Kümüjey caraş kelin Güzel gelin Kümüjey
Kara arçuulın bürkenele, 22745 Kara mendilini gizleyerek,

Kakpak taştıñ aldına	Çatının altına
Cajınıp otura mında beret.	Gizlenip oturdu.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Ceti üyelü komırgay	Yedi boğumlu kaval
Adın anda bu minip,	22750 Atına binip,
Kara arçuulın tartınıp iygen	Kara mendilini çekip
Ceti baştu Celbegendi eeçiy	Yedi başlı Celbegen'in peşinden
Cüre berbey bu kanayttı.	Gidiyordu.
Kümüjey baatır kelin emdi	Bahadır gelin Kümüjey şimdi
Ülbürektü Kalka kamdı	22755 Baykuş tüylü kam Kalka'yı
Ketejip mında otura beret.	İzleyerek burada oturdu.
Ülbürektü Kalka kam	Baykuş tüylü kam Kalka
Tüñürin tüpüldede sogup,	Tefine yavaşça vurup,
Koñra küzüñileri şıñkırajıp,	Çıngırakları şıngırdatıp,
Açu-koron kıygıbıla	22760 Acı çığlıklarla,
Bos-Erliktiñ boyun maktap,	Bos-Erlik'in kendisini övüp,
Üzügi cok anda alkayt.	Durmadan dua etti.
Baatırdıñ togus kısıla	Bahadırın dokuz kızıyla
Bastıra ceti buudaktarın	Yedi engelin hepsinden
Baza mında köp çümdeyt.	22765 Burada çokça bahsetti.
Budı bolzo cerge tiybey	Ayağı yere değmeden
İyikteli teskiler cañdu emtir.	Tek ayak üzerinde dönmüş.
Kiji aaylap bu mını	Kimse onu
Körör aayı cok,	Gözüyle takip edemedi
Mañcaktarı cayılıp	22770 Mancakları yayılıp
Keyde kam bu teskinet.	Kam havada döndü.

Onı acıktap oturgança,	Onu dikkatle izleyen
Almıs, şulmus baatırları	Almıs, şulmus bahadırları
Üzügi çok ödüp cadat.	Durmaksızın geçti.
Cılan, baka cılıp kelze,	22775 Yılan, kurbağa gelirse,
Küler sogoonıla örtöp iyet.	Bronz okla yaktı.
Onoñ arı oyto lo	Ondan sonra da tekrar
Ol lo caan kamniñ	O büyük kamın
Amıraarın bu sakıp,	Dinlenmesini bekleyip,
Körgön közi tip etpey,	22780 Gözünü kırpmadan,
Sakıy berbey kanayttı.	Bekledi.
Onoyıp kamdap turala,	Böylece kamlarken,
Ceti kün ötkön öydö,	Yedi gün geçmiş,
Kam kamdap toktoylo,	Kam, dua törenini durdurup,
Tüñürin castanıp cadala,	22785 Tefine yaslanıp yatarak,
Uyuktay berbey bu kanayttı.	Uyuya kaldı.
Kümüjey baatır kelin	Kümüjey bahadır gelin
Tındularga körünbey,	Canlılara görünmeden,
Tınıştularga sestirbey	Ne olduğunu sezdirmeden
Kara arçuulıbıla,	22790 Kara mendiliyle,
Altın cüstiktiñ küçibile	Altın yüzüğün gücüyle
Ülbürektü kam Kalkaga	Baykuş tüylü Kalka kama
Bildirtpezineñ bazıp kelet.	Bildirmeden geldi.
Küler sogoonlo kür köksin	Bronz yayla geniş göğsüne
Ötküre sayıp iyerde,	22795 Saplayınca,
Kızarıp kan akpay.	Kızarıp kan akmadı.
Ötküre küye berbey kayttı.	Tamamıyla geçti.

Sol kolında kara kayçıbıla	Sol elindeki kara makasla
Kamdar b�rkini�n �lb�reg�n	Kam b�rk�n�n sarı t�y�n�
B�rte kezip, �rt�p iyet.	22800 Kesip, yaktı.
Ono� arı kamdar tonını�	Ondan sonra kamların giysisinin
Mancaktarın la ka�ra k�z��nilerin	Mancaklarıyla �ingiraklarını
B�rte kezip, �rt�p iyet.	Keserek, yaktı.
Orbo, t���r�n oodolo,	Orbo ³⁴ ve �ingıra�ı par�alayarak,
Ondo kojo �rt�p iyet.	22805 Onları da birlikte yaktı.
Kubulgazıdu kam emdi.	�ekil de�i�tirdi kam �imdi.
Kubal bolup k�ye beret.	K�l olup yandı.
Tını cok baatırları	Cansız bahadırlar
Tındarı kıyılıp �l� beret.	Canlarına kıyılıp �ld�.
Kubulgazıdu kam, tarma�ıları	22810 �ekil de�i�tiren kam, b�y�c�ler
Kubal bolup �l� berdi.	K�l olup �ld�.
Ono� arı K�m�jey	Daha sonra K�m�jey
Artıp kalgan kam, tarma�ıların	Geride kalan kam, b�y�c�leri
�step, ketep sogoonbıla	�zleyerek okla
Mında ol �rt�p turat.	Yaktı.
Cer aldını� tını cok	22815 Yeraltının cansız
Almıs, �ulmus baatırları	Almıs, �ulmus bahadırları
Keneyte kırıla bererde,	Sakatlanıp kırılırken,
Keldim keregin b�d�r�en dep,	Geldim gere�ini yaptım deyip
Cayaltalu Ca�ar baatır	22820 H�nerli Ca�ar bahadır
Karsıldada katkııp iyet.	Kahkahalarla g�ld�.
Ak-carıktı� baatırları	Ak-d�nyanın bahadırları

³⁴ orbo:  aman davulunun tokma ı.

Mını körüp iyele,   Bunu görerek,
Onçozi süüngenine   Hepsi sevincinden
Katkırırja berbey bu kanayttı. 22825 Kahkahalara boğuldu.
Ölbös-Cayar süünele   Ölbös-Cayar sevinerek
Karsıldada katkırıp iyet.   Kahkahalar attı.
Küçine küç kojulat.   Gücüne güç katıldı.
İydezine iyde kojuldu.   Kuvvetine kuvvet eklendi.
Tutkan kolu kakpı keptü,   22830 Tutan eli demir kerpeten gibi
Baskan budı kazık oşkoş,   Attığı adım kazık gibi,
Cer karmaarı bu astap,   Bastığı yer hafifleyip,
Cedip tudarı köptöy beret.   Gücü arttı.
Bos-Erliktiñ bu bolgojin   Bos-Erlik'in
Kara-Mancak bu uulın   22835 Oğlu Kara-Mancak
Kajık keptü ekçep cüret,   Aşık kemiği gibi sallanarak yürüdü,
Kayış çılap ekçep kelet: Kayış gibi sallanarak geldi:
"Ceti cılga tuduşkan,   "Yedi yıldır mücadele ettim,
Cer castanıp ölöriñ.   Kaybedip ölüyorum.
Togus cılga küreştiñ,   22840 Dokuz yıldır güreştim,
Tobrak tudup ölöriñ" - deyt.   Toprak tutup ölüyorum" -dedi.
Kayış çılap bu ereyle,   Kayış gibi çekerek,
Üç cerdeñ büktey tudup,   Üç yerden büküp,
Üç temdenip ködürele,   Üç hamlede kaldırarak,
Tayga-taştı ebire tudup,   22845 Taygayı dolaştırıp,
Cılım calbak bu taşka   Sarp geniş taş
Caba cokpoy ol kanayttı.   Yapıştırdı.
Bos-Erliktiñ uulı bolzo,   Bos-Erlik'in oğlu ise,

Ölüp bolboy emdi mında   Ölmeyip
Erelip tolgolıp cada beret.   22850 Sallanıp, kıvrınarak yattı.
"Ölör tınım tappazıñ!" - dep.   "Ölür canımı bulamadın!" -deyip.
Kürkürede kamdap cadat.   Coşkuyla kamlayıp yattı.
Ölbös-Cayar baatır bolzo,   Ölbös-Cayar bahadır ise,
Karsıldada katkııp aydat: Kahkalarla gülerek konuştu:
"Tını çok bütken bolzoñ,   22855 "Cansız da yaratılmış olsan,
Tınıñdı seniñ tabarım!" - deyt.   Senin canını bulurum!" -dedi.
Adama kanayıp cederiñ dep,   Babama nasıl gücün yetecek deyip,
Algırıp cadar cañdu boldı.   Bağırarak yattı.
Ölbös-Cayar baatır emdi   Ölbös-Cayar bahadır şimdi
Kolu-budın kayra tudup,   22860 Elini-ayağını geri çekip,
Temir kijen alala,   Demir zincir alarak,
Teskeri tudup kijen sugat.   Ters tutup prangaladı.
Uşpa bolot cıdazıla   Çelik mızrağıyla
Kür-köksin ötküre   Gür göğsünü tamamıyla
Cılım taşka kiydire   22865 Sarp taş sokup
Baday sayıp bu iyele,   Bastırarak,
Kara terin arlanıp,   Kara terini silip,
Karsıldada katkııjat.   Kahkalarla güldü.
Aç mıkının bu tayanğan   İnce beline dayanmış
Cayar baatır bu bolzo,   22870 Cayar bahadır ise,
Adazına bazıp kelet.   Atasına geldi.
Emdi körüp turar bolzo,   Şimdi bakıp gördü ki,
Temir-Bökö baatır   Temir-Bökö bahadır
Cer karmaarı astap,   Bastığı yer hafifleyip,

Cedip tudarı köptöy beret. 22875 Gücü çoğaldı.
Cañar baatırdıñ bolgojin, Cañar bahadırın ise,
Cedip tudarı astap, Gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöy bertir. Bastıǵı yer aǵırlaştı.
"Arıdaar ba, adam?" - dep, "Yorulduñ mı, atam?" -deyip,
Ölbös-Cayar surap ugat. 22880 Ölbös-Cayar sordur.
Cañar baatır katkırıp aydat: Cañar bahadır gülerek söyledi:
"Korkıba, balam - deyt. - "Korkma, yavrum -dedi.
Küçime küç kojuldı, Gücüme güç katıldı,
Temir-Bökögö boyım çıdaarım. Temir-Bökö'ye ben dayanırım.
Sen, balam, onıñ ordına 22885 Sen, yavrum onun yerine
Kümüş-Tanaga la Kümüjeyge Kümüş-Tana ve Kümüjey'e
Boluş!" - dep, bu cakarar. Yardım et!"- deyip, buyurdu.
Onoñ arı Cañar baatır Ondan sonra Cañar bahadır
Temir-Bökö baatırdı Temir-Bökö bahadırı
Kajık çılap ekçep cüret, 22890 Aşık kemiǵı gibi sallayarak itti,
Kayış keptü erep kelet. Kayış gibi çekti.
Baskan budı sılt etpes, Basan ayaǵı kaçmaz
Körgön közi tip etpes, Bakan gözünü kırpmaz,
Tutkan kolı temir kakpı. Tutan eli demir kerpeten.
Caka boyun cara tartıp, 22895 Yakasını parçalayıp,
Caak boyun cara tajiyt. Yanaǵını yardı.
"Üyezi cok bütken bolzoñ, Kıvrımsız yaratılmışsan da,
Üyelü edip salarım. Kıvrımlı yapıp yollarım.
Tını cok bütken bolzoñ, Cansız yaratılmışsan da,
Tınıñdı tabıp kıyarım!" - dep, 22900 Canını bulup kıyarım!" -deyip,

Cañar baatır ol aydat.	Cañar bahadır söyledi.
Temir-Bökö bu udura:	Temir-Bökö karşıdan:
"Erlik aday kolınañ	"Erlik adayın elinden
Bistiñ tınıbıstı sen	Sen bizim canımızı
Alar argañ cok!" - deyt.	22905 Alamazsın!" -dedi.
"Seniñ tınıñ boyı	"Senin canın
Meniñ kolıma kirer!" - dep,	Benim ellerime girecek!"-diye,
Cañar baatır aydıp turat.	Cañar bahadır söyledi.
Arı-beri serpip çaçat.	Sağa-sola sallayıp saçtı.
Oyto katap ol turarda,	22910 Tekrar durduğunda,
Togus cerdeñ büktey tudup,	Dokuz yerden büküp,
Üç temdenip ködürele,	Üç hamlede kaldırarak,
Kaya taştar üstine	Kayalıkların üstüne
Ködürip ekelgen boyınça,	Bırakınca,
Cılım kaya taş üstinde	22915 Sarp kayalığın üstünde
Erlik uulınıñ canına	Erlik oğlunun yanına
Ekelip caba sokpoy kayttı.	Getirip soktu.
Temir-Bökö baatır bolzo	Temir-Boko bahadır ise
Ölöp bolboy kıynalıp,	Ölmeden kıvranıp,
Cada berbey kanayttı.	22920 Yatıyordu.
Cañar baatır bolgojın,	Cañar bahadır ise,
Temir-Bökö baatırdıñ	Temir-Bökö bahadırın
Kolı-budın kayra tartıp,	Elini-ayağını geri çekip,
Teskeri tutkan boyınça,	Ters tuttuğunda,
Temir ilcirme kijenin	22925 Demir zincirden prangaya
Teskeri tudup sugup iyet.	Ters tutup soktu.

Uşpa bolot cıdazıla	Çelik mızrağıyla
Temir-Bökö baatırdıñ	Temir-Bökö bahadırın
Kür-köksine kadaarda,	Gür göğsüne vurunca,
Ökpö-cüregin ödüp,	22930 Ciğerini, yüreğini geçip,
Cer-kara celim taşka	Yerdeki kara tutkal taşına
Kiydire kadap iyele,	Geçirerek,
Açu terin bu arlanıp,	Acı terini silip,
Amırap mında oturat.	Dinlenerek oturdu.
Ölbös-Cayar baatırım	22935 Ölbös-Cayar bahadırım
Kümüş-Tana la Kümüjeydiñ	Kümüş-Tana ile Kümüjey'in
Canına bazıp kelgejin,	Yanına geldiğinde,
Eki kelinniñ bolgojın	İki gelinin
Küçteri cetpey cürgen emtir.	Güçleri yetmeksizin yürüyormuş.
Ölbös-Cayar baatır	22940 Ölbös-Cayar bahadır
Altın-Sırganı toktodolo,	Altın-Sırğa'yı durdurarak,
Erlik-biydiñ uulıbıla	Erlik-biy'in oğlu ile
Boyı tuduja berbey kayttı.	Kendisi tutuştu.
Erlik-biydiñ sarı uulı	Erlik-biy'in sarı oğlunun
Sanaazı çıgıp taralcıyt.	22945 Aklı karıştı.
Erlü bütken Ölbös-Cayardıñ	Kahraman yaratılmış Ölbös-Cayar'ın
Baskan budı sıl etpeyt.	Ayağı geri adım atmadı.
Körgön közi tip etpeyt.	Gören gözü kırılmadı.
Açıy-meçiy tudujıp,	Karşılıklı tutuşup,
Arı-beri ekçep kelet.	22950 Sağa-sola savruldular.
Töñözöktö sas cerge	Tümsekteki sazlığa
Töñmögın ötküre baday sogot.	Kalça kemiğine tamamıyla basıp vurdu.

Batpak ülci sas cerge	Bataklık sazlığına
Belge cetire tüşkileyt.	Büyü yapıp bıraktılar.
Kajık çılap ekçep cüret.	22955 Aşık kemiği gibi çekti.
Kayış çılap tolgoy tudup,	Kayış gibi dolayarak tutup,
Üç cerdeñ bükteyle,	Üç yerden bükerek,
Üç temdenip ködürüp	Üç hamlede kaldırıp,
Kaya-taşardı ebirip kelele,	Kayalığı dolaştırıp,
Eki baatır canında	22960 İki bahadırın yanına
Calbak taştıñ üstine	Geniş taşın üstüne
Caba sokpoy bu kanayttı.	Yapıştırıp koydu.
Erlik-biydiñ sarı uulı	Erlik-biy'in sarı oğlu
Sanaazı çıgıp, ölüp bolboy,	Aklı çıkıp, ölmeden
Cada berbey kanayttı.	22965 Yatıyordu.
"Ölör tınıñ tappazıñ!" - dep,	"Ölür canımı bulamazsın!" -deyip,
Kamdap, alkap aydar boldı.	Kamlayıp, dua etti.
Ölbös-Cayar baatırım	Ölbös-Cayar bahadırım
Kolı-budın kayra tartıp,	Elini, ayağını geri çekip,
Temir kijen kolgo alıp,	22970 Demir prangayı eline alarak,
Teskeri tudup kiydiret.	Ters tutup geçirdi.
Kümüjeydiñ bolgojın	Kümüjey ise
Uşpa bolot cıdazıla	Çelik mızrağını
Erlik-biydiñ uulınıñ	Erlik-biy'in oğlunun
Kür-köksine sayarda,	22975 Gür göğsüne saplayınca,
Ökpö-cüregin ödölö,	Yüreğini geçerek,
Cer aldınıñ celim kara taşka	Yeraltının azametli kara taşına
Kiydire kadap iybey kayttı.	Geçirdi.

Açu terin arlanıp,	Acı terini silip,
Amırap mında oturat.	22980 Dinlenerek oturdu.
Kümüş-Tana la Kümüjey	Kümüş-Tana ve Kümüjey
Erlik-biydiñ Kara uulın	Erlik-biy'in Kara uul'ını
Ekülep mında cıgala,	İkisi birlikte buraya yığarak,
Budı-kolın erep, tolgon	Elini, kolunu tutup, dolayıp
Kayra tartkan boyınça,	22985 Geri çekince
Temir kijendi bolgojin,	Demir prangayı ise,
Teskeri sugup iyiptir.	Ters sokup geçirmişler.
Ölbös-Cayar bazıp kelet	Ölbös-Cayar basıp geldi
Uşpa bolot cıdabıla	Çelik mızrağını
Kür-köksine sayarda,	22990 Gür göğsüne sapladığında
Ökpö-cüregin ödölö,	Ciğerini, yüreğini geçerek,
Celim kara bu taşka	Azametli kara taş
Baday kadap iybey kayttı.	Geçirdi.
Mını mında bu körgön	Bunu gören
Küreñeş baatır la Çagat-baatır	22995 Küreñeş baatır ile Çagat-baatır
Erlik-biydiñ eki uulın	Erlik-biy'in iki oğlunu
Kajık çılap ekçeyle,	Aşık kemiği gibi çekerek,
Kayış keptü tolgon,	Kayış gibi dolamış,
Cılım calbak bu taşka,	Geniş sarp taş,
Tayga-taştı ebire tudup,	23000 Taygalığı dolaştırıp,
Caba sokpoy kayttılar.	Sokup döndüler.
Kolı-buttarın teskeri tolgon,	Eli, ayağı ters dolanmış,
Teskeri kijen sugala,	Ters prangaya sokarak,
Uşpa bolot cıdazıla	Çelik mızrağını

Kür-köksine sayarda, 23005 Gür göğsüne saplayınca,
Ökpö-cüregın ödüp, Ciğerini, yüreğini geçip,
Celim kara taşka Azametli kara taşına
Baday kadap iygen emtirler. Yapıştırmışlar.
Erlik-biydiñ altı uuldarı, Erlik biy'in altı oğlu,
Temir-Bökö baatırı emdi 23010 Temir-Bökö bahadırı şimdi
Cılım kaya taştıñ üstinde Sarp kayalığın üstünde
Teskeri kijen sukturgan Ters prangaya sokup
Cergeley mında catkılayt. Yere yatırdılar.
Cañar baatırğa başatkan Cañar bahadırı yöneten
Cer üstiniñ alıptarı 23015 Yer yüzünün alpları
Cer aldınıñ alıptarıyla Yeraltının alplarıyla
Onoñ arı cuulaja bertir. Ondan sonra savaşmış.
Cerdıñ oozın korıgan Yer ağzını koruyan
Kıstay-Mergen baatırım Kıstay-Mergen bahadırım
Tüş bolgojın amırı cok, 23020 Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin, uykuzı cok Gece girdiğinde, uykusuz
Cılan, baka şulmustardı Yılan, kurbağa şulmusları
Tündü-tüştü kırıp turat. Gece-gündüz kırdı.
Baza oñdonıp, körüp cürze, Tekrar ortaya çıkıp baktı ki,
Cer tamınıñ oozınañ 23025 Yeraltının ağzından
Eki cüzün köbölöktör İki çeşit kelebek
Kıymırajıp bu çıgat. Kıpırdanıp çıktı.
Boro-kuu la kara-kök köbölöktör Ak-boz ve kara-gök kebekler
Arı-beri uçkulap, Sağa-sola uçuşup,
Agaş-taşka capşınat. 23030 Ağaca, taşaya yapıştı.

Minı körgön Kıstay-Mergen   Bunu gören Kıstay-Mergen
Ama-tomo sığırالا,   ısıق çالاراك,
Açu-koron kıygırıp, aydat: Acı çığlıkلا atıp, bağırdı:
"Cayaltalı Cañar kaynım,   "Hünerli Cañar kaynım,
Kubulgazındı Altın-Sırغا keldim,   23035 Sihirli Altın-Sırغا gelinim,
Aytkanımdı uğıgar.   Söylediklerimi dinleyin.
Boro-kuu لا kara-kök   Ak-boz ve kara-gök
Oogoş bolgon köbölöktör,   Küçük kelebekler,
Sarı korton adarular bolup,   Sarı eşek arısı olup,
Emdi mında kubulgan   23040 Şekil değıştiren
Cer aldınıñ şulmustarı   Yeraltının şulmusları
Kara cerdiñ oozınañ   Kara yerin ağzından
Blaajıp olor çıkkılayt.   İlerleyip çıktılar.
Köbölöktör lö sarı adarulardı   Kelebeklerle sarı arıları
Köskö körüngenin kırsın!" - dep, 23045 Gören kırsın (öldürsün)!" -deyip,
Ak-carıktıñ alıptarına   Ak-dünyanın alplarına
Cakaru beriger dep aytkanı,   Yarlık verin diye söyleyişi,
Alıs cerdegi cuu-çaktağı   Işıksız yerdeki savaştaki,
Cayaltalı Cañar baatırغا,   Hünerli Cañar bahadıra,
Kümüjey dep baatır kıska   23050 Kümüjey adlı bahadır kıza
Cart ugulbay bu kanayttı.   Açıkça duyuldu.
Kıstay-Mergen baatır bolzo,   Kıstay-Mergen bahadır ise,
Arga-korgo bedrenip,   Çare arayıp,
Ep-sümele şüünip   Bir yol düşünüp,
Körnö ört tudup iyet.   23055 Harlı ateş yaktı.
Örö uçkan köbölöktör,   Yüksek uçan kelebekler

Sarı koron adarular	Zehirli sarı arılar
Calbışka aldırıp, küye beret.	Alevin etkisine girip, yandı.
Ak calañda kubalı	Ak ovadaki külü
Agarıp, kugarıp bu emdi	23060 Ağarıp, sarararak
Anda cada berbey kayttı.	Orada kaldı.
Arka-cerdiñ ağaş-tajın	Arka tarafın ağacını, taşını
Amırı çok cañıskan tajıp,	Durmaksızın tek başına taşıyıp,
Kara cerdiñ bu oozına	Kara yerin ağzına
Cutka öçpös caan ottı	23065 Yutmaya doymayan büyük ateşi
Üzügi çok salıp cüret.	İyice harladı.
Cılan, bakalar çıgıp bolboy	Yılan, kurbağalar çıkıp
Otko aldırıp küye beret.	Ateşin etkisine girip yandı.
Sarı korton adarular,	Sarı eşek arıları,
Kara-kök, kuu-boro köbölöktör	23070 Kara-gök, ak-boz kelebekler
Calbıştu ıştı ödüp bolboy,	Alevli sıcaktan geçip,
Kanattarı küyerde,	Kanatları yanarken,
Kara cerge cılgılap	Kara yere yığılıp,
Alıs cer döön oyto bargılayt.	Işıksız yere doğru geri geldiler.
Cayaltalu Cañar baatır,	23075 Hünerli Cañar bahadır,
Kümüjey dep baatır kıs	Kümüjey adlı bahadır kız
Alıs cerdegi cuuda-çakta	Işıksız yerdeki savaşta
Ak-carıktıñ baatırlarına	Ak dünyanın bahadırlarına
Kıstay-Mergen baatırdıñ	Kıstay-Mergen bahadırın
Cakaruzın cartagılayt.	23080 Buyruğunu iletti.
Ak-carıktıñ baatırları	Ak-dünyanın bahadırları
Alıs cerde kıymıraşkan	Işıksız yerde kıpırdaşan

Sarı korton adarular la   Sarı eşek aralarıyla
Kara-kök, boro-kuu köbölöktördi   Kara-gök, ak-boz kelebekleri
Arır-çılaarın olor bilbey   23085 Güçsüzlüğünü, yorgunluğunu bilmeden
Kırgılay berbey bu kanayttı.   Kırıp geçirdiler.
Kümüjey dep baatır kısı   Kümüjey adlı bahadır kız
Arıp coboy berele,   Yorulduğunda,
Otura tujüp, amırap,   Oturup, dinlenip
Acıktap körüp oturur bolzo,   23090 Etrafa baktı ki,
Ülbürektü Kalka kamnıñ   Baykuş tüylü Kalka kamın
Oozınañ bu bolgojın,   Ağzından
Sarı korton adarular   Sarı eşek araları
Kıymırap çıgıp uçkulaıt.   Kıpırdanarak çıkıp uçtu.
Kiyin üytteñ bolgojın,   23095 Kıpırdan ise,
Kara-kök lö kuu-boro köbölöktör   Kara-gök; ak-boz kelebekler
Kıymırap çıkkılap uçkulaıt.   Kıpırdayıp çıkararak uçtular.
Mını körgön Kümüjey baatır   Bunu gören Kümüjey bahadır
Adazınıñ ençiğe bergen   Atasının miras verdiği
Küler sogoonın bu tuştı tartala,230100 Bronz yayını bu sırada çekerek,
Ülbürektü Kalka kamnıñ   Baykuş tüylü Kalka kamın
Oozına sugup iyerde,   Ağzına sokunca,
Sarı adarular çıkpıy,   Sarı arılar çıkamayıp
Ak calbışka aylanıp,   Ak aleve dolaşıp,
Anda calbırap küye beret.   23105 Orada tutuşup yandı.
Sogoonın suura tartala,   Yayını geri çekerek,
Kam kijiniñ ködönine   Kamın arkasına
Suga sayıp iyerde,   Sokunca,

Kara-kök, boro-kuu köbölöktör   Kara-gök, ak-boz kelebekler
Çıkkılabay toktoy beret.   23110 Çıkamayıp kaldı.
Köçük canına bu bolgojin,   Kıç tarafında ise,
Cajıl-kök calbıštu ot   Yeşil-gök alevli ateş,
Calbırap baza anda küyet.   Harlanarak yanıyordu.
Emdi körüp turar bolzo,   Şimdi bakıp gördü ki,
Sarı korton adarular,   23115 Sarı eşek arıları,
Sarı-kök lo kuu-boro köbölöktöri   Sarı-gök ile ak-boz kelebekler
Astay berbey bu kanayttı.   Azaldı.
Ceti baştu Celbegen   Yedi başlı Celbegen
Cañarçını cakarar: Cañarçı'ya buyurdu:
"Kalak-kokıy, balam,   23120 "Ah sevgili yavrum,
Cuu-çak baştalgan.   Savaş başlamış.
Erlik-biydiñ turgaktarı   Erlik-biy'in engelleri
Emdi sürekey sergeleñ bolor.   Şimdi çok daha dikkatli olacak.
Olordı ödör ep-sümeni   Onları atlatmanın yolunu
Men baştap bereyin.   23125 Ben bulayım.
Aldınañ ozo men barayın.   Önden önce ben gideyim.
Sen meni eeçiy kel.   Sen benim peşimden gel.
Men olorlo uruşsam,   Ben onlarla vuruşursam,
Sen koştıy ödö ber" - deyt.   Sen koşarak geç" -dedi.
Ança-mınça bolbodı,   23130 Böylece,
Ceti sarı emeender tuştayt.   Yedi sarı kadınla karşılaştı.
Ceti baştu Celbegen   Yedi başlı Celbegen
Ceti sarı emeenderdi   Yedi sarı kadını
At üstineñ sabap aydat: At üstünden kamçılıyarak söyledi:

"Uçukka cetpey turus dejer, 23135 İp yetmez vuruşmamıza dediler,

Tegin mında be cürer? Boş yere mi yürünecek?

Ot-kalaptu cuu-sogušta Ateşli savašta

Ak-carıktıñ baatırları Ak-dünyanın bahadırları

Ceñ castanıp kırılıp cat. Yenilip kırıldı.

Olordıñ en uçuktarın 23140 Onların damarlarını

Türgen barıp erep alıgar. Hemen gidip alın.

Ürgülcege tügenbes uçuk bolor"- Ebediyen tükenmez ip olacak"-

Ceti sarı kelinder aydıjat: Yedi sarı gelin söyledi:

"Erlik aday bisti aytkan, "Erlik adayın bize söylediği,

Cuu-çak bolzo, 23145 Savaş olursa,

Emeş teskerlep alala, Biraz geri giderek,

Tındu neme bojotpoy, Ne olduğunu bildirmeden,

Coldı korızın" - deyip, Yolu korusun" -deyip,

Açu-koron algırıjıp, Acı çığlıklar atıp,

Cer başka cügürjet. 23150 Başka tarafa yürüdüler.

Cañarçı dep baatır kelin Cañarçı adlı bahadır gelin

Komırgay adın minip iygen Kaval atına binmiş

Kelinderge bu bildirtpey Gelinlere bildirmeden

İlbi tarma küçibile Kara büyü gücüyle

Ödö berbey bu kanayttı. 23155 Geçti.

Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen

Cañarçıga cedijip kelet. Cañarçı'ya yetişip geldi.

Onoñ arı baratsa, Ondan sonra gittiği (yer),

Ak calañ cer boluptır, Ak ova olmuş,

Ceti coldıñ beltiri emtir. 23160 Yedi yolun kavşağı imiş.

Sagalı sargaga küyüp kalgan	Sakalı sararıp yanmış
Caan us kiji minda	Ulu, baş kişi burada
Terlep, burlap kalgan	Terleyip kalmış
Üldü-cıda sulap turat.	Kılıç-mızrağı savurdu.
Celbegen caba cortup kelele, 23165	Celbegen hızla gelerek,
"Ne koomoy iştep turuñ?	"Nasıl bir kötülük yaptın?
Üldü-cıda sulap cedişpeyt" – dep,	Kılıç-mızrak savrulup yetişmedi" -deyip,
Ceti ayrı kamçızıla	Yedi ayrı kamçısıyla
Us kijinin sabay beret.	Baş kişiyi kamçıladi.
Onçızı algırıp turgança, 23170	Hepsi bağırınca,
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Kuluzın adın minele,	Kamış atına binerek,
İlbi tarma küçibile	Kara büyü gücüyle
Eles edip ödö beret.	Kaybolup geçti.
Ceti baştu Celbegen 23175	Yedi başlı Celbegen
Cañarçığa cedijip kelet.	Cañarçı'ya yetişip geldi.
Onoñ arı baratsa,	Ondan sonra gittiğinde,
Kara töñöş körünet.	Kara kütük göründü.
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Cañarçını cakarar: 23180	Cañarçı'ya emretti:
"Sen cılan, kurt bolup kubulba,	"Sen, yılan, kurt olup değişme,
Uzak öy ödör, - deyt. -	Çok zaman geçer, -dedi.
Men baatırdıñ togus kızıla	Ben bahadırın dokuz kızıyla
Boyım ozo urujayın	Önce kendim vuruşayım
Ol lo tuşta sen 23185	O zaman sen
Ezin, key sümeñle	Esinti, hava etkisiyle

Baza la ödö berzeñ, Tekrar geçersen,
Col-corık türgen bolor", - deyle, Yolculuk hızlı olur", -diyerek,
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Kök bukazınañ tüjele, 23190 Gök boğasından inerek,
İyt cibes, iynege kelbes edip, İtin yemeyeceği, iğneden geçmez hale getirip,
Alkay beret. Dua etti.
Kara töñöş tözineñ Kara kütük dibinden
Baatırdıñ togus kızı Bahadırın dokuz kızı
Büdüki boyı çıgıp kelgen 23195 Önceki haliyle çıkmış
Açu koron algırıp, Acı çığlıklar atıp,
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Aradap kelbey bu kanayttı. Saldırıp geliyordu.
Cañarçı dep baatır kelin Cañarçı adlı bahadır gelin
Kara buladın tartıngan 23200 Kara başörtüsünü çekmiş
Komırgay adın minele Kaval atına binerek
Altın cüstük küçibile Altın yüzüğün gücüyle
Ezin-kuyun ödö beret. Rüzgâr-fırtına gibi geçti.
Ceti baştu Celbegen aydat: Yedi başlı Celbegen konuştu:
"Cuuga-çakka boluşpay 23205 "Savaşa yardım etmeyip
Neni edip oturgan kadıttar" - dep, Ne diye oturdunuz kadınlar" -deyip
Açu-koron algırat. Zehir zemberek bağırdı.
Baatırdıñ ol togus kızınıñ Bahadırın dokuz kızının
Aytkan söstöri mindiy boldı: Söylediği sözler şöyle oldu:
"Bos-Erlik adabıs 23210 "Bos-Erlik babamız
Boyı bisti cayagan. Bizi yaratmış.
Er cajına mında Ömür boyu burada

Turgak bolup artagar degen. Engel olup kalın demiş.
Kamdar la tarmaçılar Kamlarla büyücüler
Bisteñ alkış alar uçurlu 23215 Bizden dua alacak
Sen bisti başkarba!" - dejet. Sen bize karışma!" - dediler.
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
"Ondıymın men bilbedim, - dep "Böyle olduğunu bilmiyordum, -deyip
Kamdap, alkap anda aydat. - Kamlayıp, dua etti.
O-o, o-o! Baatırdıñ togus kıs! 23220 "Ooo! Bahadırın dokuz kızı!
Bajıs bilgen tös ceris, Başımız bildiğimiz tös yerimiz,
Alkap, caynap men turum. Dua edip, yalvardım.
Castıramdı taştagar. Hatamı affedin.
Ülbürektü sarı ükü, Tüylü sarı baykuş,
Arbanaktıñ koyu çet. 23225 Küfurbazın kozalak ağacı.
E-e, e-ey, baatırdıñ togus kıs! Eeey, bahadırın dokuz kızı!
Eki budı algañdaşkan, İki ayağı çarpık,
Et-ködöni kızıñdaşkan, Kıçkı kızarmış,
Ayrı budı algañdaşkan. Diğer ayağı ayrılmış
Koo-kırılñ tumçuktular, 23230 Dağ yamacı burunlular,
Kobı bolgon ködöndüler, Çukur kışlılar,
Borbıy bolgon emçektüler, Kurumuş inek memeliler,
Booçı bolgon belkençektüler, Koşum parçası gibi sırtlılar,
Ada-öbököniñ tös ceri Babanızın, atanızın tös yeri
Alkışgar beriger!" - deyt. 23235 Duanızı edin!" -dedi.
Bu alkıştı ugala, Bu duayı duyunca,
Baatırdıñ togus kıs Bahadırın dokuz kızı
Sügüngilep katkıırat. Sevinip kahkahalarla gülüştüler.

Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Cañarçı dep baatır kelindi	23240 Cañarçı adlı gelini
Eles edip eeçiy cüre beret.	Hızla peşinden gitti.
Ança-mınça bu bolboy,	Çok zaman geçmeden,
Cañarçıga cedijip kelet.	Cañarçı'ya yetişip geldi.
Onoñ arı barıp catsa,	Ondan sonra gidince,
Sarı kurttu talay mında	23245 Sarı kurtlu deniz burada
Agıp catpay bu kanayttı.	Uzanıyordu.
Bu talaydñ eezile	Bu denizin sahibiyle
Men urujıp köröyin dep,	Vuruşup göreyim diye,
Ceti baştu Celbegen aydat.	Yedi başlı Celbegen söyledi.
İlbi, tarma küçibile	23250 Kara büyü gücüyle
Sen keçeten uçurlu deyt.	Senin geçmen gerekli dedi.
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Alıptar söögineñ etken	Alpların kemiğinden yapılmış
Kürge cortup kelele,	Köprüye hızla gelerek,
Oñorı-teskeri alkap,	23255 Ters tarafa dua edip,
Kamday berbey kanayttı.	Kamladı.
Alkış-bıyan söstör ugup,	Dua, teşekkür sözlerini duyup,
Taş kam süüne beret.	Taş kam sevindi.
Ceti baştu Celbegendi	Yedi başlı Celbegen'in
Ölö berer tını çok salıp,	23260 Ölecek ruhunu yok edip,
Kuyak kurçu bogo salıp,	Zırhlı halkaya bağlayıp,
Alkap turbay bu kanayttı.	Dua etti.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Altın cüstük küçibile	Altın yüzüğün gücüyle

İlbi tarma tartınıp, 23265 Kara büyü yapıp,
Sarı adaru bolup kubulala, Sarı arı olup şekil değiştirerek,
Kurttu sarı talaydı, Kurtlu sarı denizi,
Kuu söök kürdeñ keçpey, Beyaz kemik köprüsünden geçmeden,
Cart cerdeñ keçe beret. Açık(rahat) yerden geçti.
Ceti baştu Celbegen 23270 Yedi başlı Celbegen
Erlik adaydañ bıyan, Erlik adaydan takdir,
Alkış alatam dep, Dua alayım deyip,
Kök bukazına minele, Gök boğasına binerek,
Kurttu sarı talaydı Kurtlu sarı denizi
Cart cerdeñ keçe beret. 23275 Açık yerden geçti.
Orık coldıñ ortozında Patika yolun ortasında
Ceti baştu Celbegendi Yedi başlı Celbegen'i
Cañarçı dep baatır kelin Cañarçı adlı bahadır gelin
Sakıp mında oturat. Bekleyip burada oturdu.
Ança-mınça bolboy turup, 23280 Çok zaman geçmeden,
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Arıp-cılap bu kalgan Yorulup kalmış
Cedip kelgen üşkürip aydat: Geldiğinde zar-zor nefes alarak konuştu:
"Komırgay adıñ key-salkın! "Kaval atın fırtına!
Sege türgen cediğer dep, 23285 Sana hemen yetişsin diye,
Kök bukam arıdı!" - deyt. Gök boğam yoruldu!"-dedi.
"Slerdi sakıp oturım!" - dep, "Sizi bekliyorum!" -deyip,
Cañarçını katkırıp aydat. Cañarçı'ya gülerek söyledi.
Onoñ arı olor ekü Ondan sonra o ikisi
Ezin-kuyun cüre beret. 23290 Rüzgâr-fırtına gibi gitti.

Ança-mınça bu bolboy, Çok zaman geçmeden,
Citkek balkaş ülci saska Bataklık sazlığına
Cedip kelbey kanayttı. Yetip geldiler.
Ceti baştu Celbegen aydat: Yedi başlı Celbegen söyledi:
"Sen boyıñ ep-argañla keç. 23295 "Sen kendi yönteminle geç.
Men baza la bu turgaktıñ eezile Ben tekrar bu tuzağın iyesiyle
Berijip mında köröyin. Hesaplaşıp bakayım.
Ol seni sespey kalar", - deyt. O seni sezmez", -dedi.
Cañarçı coldo artıp kalat, Cañarçı yolda geride kaldı,
Ceti baştu Celbegen 23300 Yedi başlı Celbegen
Batpak ülci soru balkaşka Her şeyi içine çeken pis kokulu bataklığa
Caba cortup kelele, Hızla gelerek,
Ceti ayrı kamçızıla Yedi ayrı kamçısıyla
Kara balkajın çaçılıp Kara çamurunu saçıp
Sogo berbey kanayttı. 23305 Vuruyordu.
Kuluzın ağaş ortozınañ Kamış ağaç ortasından
Küreñ ayu çıgıp kelet. Kahverengi ayı çıktı.
Aydarı cok açurkanıp Tarifsiz öfkelenip
Ceti baştu Celbegenge Yedi başlı Celbegen'e
Udura kelbey bu kanayttı. 23310 Karşıdan geldi.
Bu öyinde Cañarçı O an Cañarçı
Kara arçuulın tagınala, Kara mendilini açarak,
Altın cüstügile bu Altın yüzüğüyle
Batpak citkek ülci soruñ Her şeyi içine çeken çamurdan pis kokulu bataklığın
Cart cerine kelele, 23315 Açık yerine gelerek,
Keçire cañıp iyerde, Geçmek üzere döndüğünde,

Könü col cada beret.	Rahat bir yol uzandı.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Kuluzın bolup kubulala,	Kamış olup kılık değiştirerek,
Könü calbak bu collo	23320 Geniş yolda
Ezin, salkınga uçup,	Esinti, rüzgâr gibi uçup,
Altın cüstüktiñ küçibile	Altın yüzüğün gücüyle
Keçe berbey bu kanayttı.	Geçti.
Onoñ arı Erlik-biydiñ	Ondan sonra Erlik-biy'in
Batpak kara çoy örgözi	23325 Bataklık karası demir sarayı
Anda körünip cadat.	Orada göründü.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Erlik-biydiñ curtın köstöp	Erlik-biy'in yurdunu izleyip
Eles edip cüre beret.	Hızla gözden kayboldu.
Ceti baştu Celbegen emdi	23330 Yedi başlı Celbegen şimdi
Ayu çaluzın tartınıp,	Ayı tasvirli tefini çalıp,
Alkap, maktap kamday beret.	Dua edip, övüp kamladı.
Küreñ ayu süünele,	Kahverengi ayı sevinerek,
Kürkürep, ogırıp turgança,	Uğuldayıp, böğürünce,
Cañarçı dep baatır kelin	23335 Cañarçı adlı bahadır gelin
Bu turgakka sestirbey	Bu tuzağa sezdirmeden
Ödö bergen bu emtiri.	Geçmiş.
Onoyıp Celbegen kökiyle,	Böylece Celbegen gururlanarak,
"Aylu-kündü teñerim,	"Aylı, güneşli gökyüzüm,
Ağaş-taştı Altayım" - dep,	23340 Ağaçlı, taşlı Altay'ım" -deyip,
Ak-carıktı maktap alkayt.	Ak-dünyayı övüp dua etti.
Küreñ ayu açınala,	Kahverengi ayı öfkelenerek,

Ceti baştu Celbegenge Yedi başlı Celbegen'e
Kalıp kelgen boyunça, Saldırınca,
Soguja berbey bu kanayttı. 23345 Vuruşmaya başladılar.
Ol eküniñ sogujına O ikisinin vuruşmasından
Erlik-biy uykudañ oygonot. Erlik-biy uykusundan uyandı.
Batpak çoy örgöözineñ çıgıp, Kara demir sarayından çıkıp,
Ebire cerdi acıktay beret. Etrafa dikkatlice baktı.
Emdi körüp turar bolzo, 23350 Şimdi gördü ki,
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Turgak küreñ ayuzıla Kahverengi ayı engeliyle
Sogujıp turgan ol emtir. Vuruşuyormuş.
Açu-koron kıygırala, Acı çığlıklarla bağırıp,
Ama-tomo sırgırala, 23355 Islık çalarak,
Altıgı oroon seleñdeje beret. Alttaki yere korku verdi.
Ol eküni toktodorgo, O ikisini durdurarak,
Erlik-biy boyı mında Erlik-biy kendisi
Eñçeñdep içkeri cügüret. Eğilip içeri yürüdü.
Eek sagalına bazinganda, 23360 Çene sakalını bastırduğında,
Eñmektep ol örö turat. Sürünüp ayağa kalktı.
Eki köziniñ cayı bolzo, İki gözünün yaşı,
Urgun caaştıy kürkürep agat. Sağanak gibi gürleyerek aktı.
Ejik boydı korıgan Kapıyı koruyan
Tört köstü köspökçi kara iydi 23365 Dört gözlü kâhin kara köpeği
Küñküldede bu ürüp, Gürülder gibi havlayıp,
Erlik-biydi ebire mañtap, Erlik-biy'in etrafında koşup,
Edek ceñineñ bu tiştep, Etek yeninden dişleyip,

Örö turarga bolujıp cüret. Ayağa kalkmasına yardım ettiler.
Ança-mınça bu bolboy, 23370 Çok zaman geçmeden,
Erlik-biy bu boyı Erlik-biy kendisi
Ceti baştu Celbegenle Yedi başlı Celbegen'le
Citkek sastıñ eezin bolgon Kara sazlığın iyesi olan
Küreñ ayu çalu eezine Kahverengi ayı iyesine
Cedip kelgen bu boyınça, 23375 Yetip geldiğinde,
Açu-koron algırıp, Acı çığlıklarla bağırap,
Arbanıp, karganıp tüküret. Homurdanıp, kargayıp tükürdü.
"Ceskinçilü Celbegen iyt, "Alçak Celbegen köpeği,
Ak-carıktıñ alıptarıla cuulaşpay, Ak-dünyanın alplarıyla vuruşmadan,
Meniñ bu turgaktarımla 23380 Benim tuzaklarımla
Neniñ uçun sogujıp turuñ?! Ne için vuruştun?!
Meniñ ejigime kelbe dep, Benim kapıma gelme deyip,
Kargap salgan cogım ba? Kargayıp yollamadım mı?
Öçöp, çenep kelgen bolzoñ, Öç almaya geldiysen,
Ölümdi meneñ alarıñ!" - deyt. 23385 Ölümlün benden olacak!" -dedi.
Tört kulaktu, tört köstü Dört kulaklı, dört gözlü
Kara iydi bu emdi Kara köpeği
Kalıp kelgen boyınça, Geline,
Ceti baştu Celbegeniñ Yedi başlı Celbegen'in
Calmaş edin cara tartat. 23390 Uyluk etini parçaladı.
Celbegeniñ sidigi agıp, Celbegen'in sidiği akıp,
Açu-korongo bu çıdaşpay, Acı feryatlarına dayanamayıp,
Ceti bajıla ogırat. Yedi başıyla bağırdı.
Bos-Erlik boyı bolzo, Bos-Erlik ise,

Ceti baştu Celbegendi	23395 Yedi başlı Celbegen'i
Kök bukazıla katay tudup,	Gök boğasıyla birlikte tutup,
Örö ködürgen boyunça,	Yukarı kaldırıp,
Bırkay çaçıp iyerde,	Savurunca,
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Sarı kurttu talaydın	23400 Sarı kurtlu okyanusun
Ortozına kelip tüjet.	Ortasına düştü.
Kiynineñ arı Erlik-biy	Ardından Erlik-biy
Kargap, şıpşap tükürerde,	Kargayıp, şapır şupur tükürünce,
Ceti baştu Celbegenniñ	Yedi başlı Celbegen'in
Ceti bajına bu bolgojın,	23405 Yedi başı
Sarı-koron çimirik, çilekey	Sarı-zehir sümük, salyaya
Uymala berbey bu kanayttı.	Bulandı.
Onoñ arı Erlik-biy	Ondan sonra Erlik-biy
Açu-koron algırıp aydat:	Acı çığlıklarla bağırıp şöyle söyledi:
"Aytkan sözimdi ukpagan bolzoñ,	23410 "Söylediğiklerimi dinlemezsen,
Alıs cerge katap kelbe.	Işıksız yerde kalıp gelme.
Cayaltalu Cañar baatırdın	Hünerli Cañar bahadırın
Kolınañ öl! - deyt. -	Elinden öl!- dedi.
Ogo ölböy tirü artsañ,	Ölmeyip diri kalırsan,
Ak-carıktıñ albatızın cut!" - dep,	23415 Ak-dünyanın halkını yut!"- deyip,
Şıpşap tükürgen tükürügi	Şapır şupur tükürdüğü tükürüğü
Ceti baştu Celbegenniñ	Yedi başlı Celbegen'in
Çilekey çimirik bolup,	Salya sümüğüyle
Capşinganı bu emtir.	Yapışmış.
Bu öydö Cañarçı	23420 O an Cañarçı

Erlik-biydiñ bolgojın	Erlik-biy'in
Batpak kara çoy örgöözine	Bataklık karası demir sarayına
Cedip kelgen boyınça,	Gelince,
Kara-Taacı bolup kubulala,	Kara-Taacı olup şekil değıştirerek,
Kara arçuulın tartnıp,	23425 Kara mendilini açıp,
Kandıy da nemege bildirbey,	Ne olduğunu bildirmeden,
Örgöö ejigine bazıp kelet.	Saray kapısına geldi.
Aylandıra kurçuları	Çevredeki (çingıraklı) halkaları
Kara tarma namazıla,	Kara lama büyüsiyle (büyüleyip),
Kança tümen karuulçıktarı	23430 Sayısız korumayı,
Cañarçı dep seskilebeyt.	Cañarçı etkisiz hale getirdi.
Altın cüstüktiñ bolujıla	Altın yüzük yardımıyla
Erlik-biydiñ bolgojın	Erlik-biy'in
Çoy kaalgazın kayra açıp,	İki parçalı demir kapısını geriye açıp,
Kirip kelbey bu kanayttı.	23435 Girdi.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Erlik-biydiñ abakayı	Erlik-biy'in hanımı
Celim kara çıraylu,	Çirkin kara yüzlü,
Celber kara çaçı bolzo,	Dağınık kara saçı ise,
Torsıgınañ ödüp kalgan,	23440 Topuğundan geçmiş,
Bastıra çırayı çırış,	Karşıdan yüzü kırışık,
Kiji körör aayı cok,	Bakınca düzensiz,
Kijideñ başka keberlü,	İnsandan farklı görünüşlü,
Eki közi şıl kan,	İki gözünde kan çakılı,
Ayrı-teyri azuları	23445 Ayrık ayrık dişleri
Eki camacaydañ çığıp kalgan.	İki köşeden çıkmış.

Kara-Taacı bolup kubulgan	Kara-Taacı olup şekil değiştiren
Cañarçını acıktap körölö,	Cañarçı'yı izleyip bakarak,
Erinderin calanıp surayt:	Dudaklarını yalayarak sordu:
"Cayaltalu Taacı balam	23450 "Hünerli Taacı yavrum
Ezen-amır, tirü turbayıñ?	Esen misin, nasılsın?
Bis seni, balam,	Biz seni, yavrum,
Cañar baatırdıñ uulınıñ	Cañar bahadırın oğlunun
Kolınañ emdi ölgön dep,	Elinden öldüğünü,
Boyısta bodogonis, - deyt. -	23455 Sanmıştık, -dedi.
Sokor-Kara baatır akaña	Sokor-Kara bahadır ağabeyine
Sen tuřtadıñ ba? - deyt. -	Sen rastlamadın mı? -dedi.
Ceñü kemniñ bolgodıy?	Zafer kimin oldu?
Bistiñ altı uularıbıs	Bizim altı oğlumuz
Ezen-amır ba, balam?	23460 Esen mi, yavrum?
Men bu cuu-çakta	Ben bu savaşta
Ak-carıktıñ alıptarıla	Ak-dünyanın alplarıyla
Bistiñ alıptardıñ tabıjına	Bizim alplarımızın gürültüsüne
Edi-kanım ağıp,	Etim, kanım akıp,
Çaçım kugara berdi.	23465 Saçım kurudu.
Kursak ta ciir argam cok,	Yemek yiyecek halim yok.
Cüülip braadım, - deyt. -	Aklımı yitirip kaldım, -dedi.
Belgeçi, tölgöçi şulmustarı	Falcı, büyücü şulmuslarımız
Biske cartın aydışpayt.	Bize açıkça anlatmadılar.
Ceñü bistiñ bolor dejip	23470 Zafer bizim olacak deyip
Araayınañ aydıjat.	Yavaşça söylediler.
Alıs cerge sen	Işıksız yerde sen

Aylanıp oyto kanayıp keldiñ?	Dolaşıp nasıl geri geldin?
Onçoızın türgen ayt", - dep	Hepsini çabuk anlat", -deyip
Ogırıp, ontop, ıylay beret.	23475 Bağırıp, inleyip, ağladı.
Kara-Taacı bolup kubulgan	Kara-Taacı olup değışen
Cañarçı dep kelin baatır	Cañarçı adlı bahadır gelin
Erlik abakayına aydat:	Erlik hanımına söyledi:
"Sanaarkabagar, örökön,	Kederlenme, ihtiyar,
Ceñü bistiñ bolor ine!	23480 Zafer bizim olacak tabii!
Sokor-Kara akam aytkan:	Sokor-Kara ağabeyim söylemiş:
Erlik aday bu boyı	Erlik aday kendisi
Üç Kurbustan Kudayı	Tanrı Üç Kurbustan'ı
Ceñerim degen dep!	Yenerim diye söylemiş!
Slerdiñ uuldar omok-sedeñ,	23485 Sizin oğullarınız sapasağlam,
Aldırışpay cuulajat.	Teslim olmadan savaştılar.
Ce cañıs la koomoyı	Tek olanlarla kötöleri
Kam, tarmaçı şulmustarıs	Kam, büyücü, şulmuslarımız
Onçoız kırıla berdi.	Hepsi kırıldı.
Onıñ uçun meni	23490 Onun için beni
Sokor-Kara akam	Sokor-Kara ağabeyim
Erlik-biydiñ adayga	Erlik-biy adaya
Türgen-tükey cetir degen.	Hemen yetiştir dedi.
Üzeeri boluş berzin dep	Üstüne destek versin deyip
Akam cakargan edi!" - deyt.	23495 Ağabeyim emretmiş idi!" - dedi.
Erlik-biydiñ abakayı aydat:	Erlik-biy'in eşi söyledi:
"Ceti baştu Celbegen	"Yedi başlı Celbegen
Ta ne cüülgen bolbogoy!	Aklını mı yitirmiş!

Erlik adaydñ turgaktarla	Erlik adayın engelleriyle
Uruiıp turgan ne-neme?	23500 Vuruşmak da neyin nesi?
Cuudañ-çaktañ ol	Savaştan o
Ekinçi katap kaçıp kelgen,	İkinci kez kaçıp gelmiş,
Bir de biske boluıı cok!	Bize de bir faydası yok!
Onıñ aayına çıgarga bargan.	Onun hali değişmiş.
Oturıp ajan" - deyt.	23505 Oturup yemek ye" -dedi.
Kara-Taacı bolup kubulgan	Kara-Taacı olup değişen
Cañarçı baatır kelin aydat:	Cañarçı bahadır gelin konuştu:
"Kalak-kokıy, ene örökön,	"Ah ah, ihtiya ana,
Arıganım korkıştu edi.	Yorgunluğum korkunç.
Amırap emeş uyuktayla,	23510 Dinlenip biraz uyuyunca,
Ajanarım men, ce sler, ene,	Yemek yerim ben, siz de ana,
Erlik aday cayaacıım kelze,	Erlik aday yaratıcıım gelirse,
Meni oygozıp iyiger" - deyt.	Beni uyandırın" -dedi.
Erlik-biydiñ abakayı	Erlik-biy'in hanımı
Kilep, erkelep aydat:	23515 Endişelenip, şefkatle söyledi:
"Ölbös edip seni	"Ölümsüz kılıp seni
Bis bıçıgan edibis.	Biz yarattık.
Seniñ tınıñdı olor tappas	Senin canını onlar bulamaz
Almıs, şulmus balam,	Almıs, şulmus yavrum
Arıp, ılap kaltırıñ.	23520 Yorulup kalmışsın.
Erlik adaydñ kelgençe,	Erlik adayın gelene kadar,
Amırap , uyuktap al" - deyt.	Dinlenip, uyu"-dedi.
Mını ukkan Cañarçı	Bunu duyan Cañarçı
Süünele, bu surayt:	Sevinerek, sordu:

"Cayap salgan cayaacı enem, 23525 "Yaratıcı anam

Küçime küç kojulzın,

Gücüme güç katılsın

Sanaama sanaa kojulzın.

Zihnim yenilensin.

Erlik cayaacı adaydın

Yaratıcı Erlik adayın

Orınına men amırap,

Yerinde ben dinlenip,

Emeş uyuktay iyeyin" - deyt. 23530 Biraz uyuyayım" -dedi.

Erlik-biydiñ abakayı

Erlik-biy'in eşi

Erkeledip bu aydat:

Şefkatle konuştu:

"Cayaacıñnıñ orınına

"Yaratıcının yerine

Cadıp uyuktap al.

Yatıp uyu.

Çın la küçiñe küç kojular.

23535 Gerçekten de gücüne güç katılır.

Sanaaña sanaa kirer" - deyt.

Zihnine berraklık girer" -dedi.

Ondıy da bolzo Cañarçı

Böylece Cañarçı

Erlik-biydiñ abakayın

Erlik-biy'in hanımını

Boyına cuuktabas edip,

Kendisinden uzaklaştırıp,

Kara arçuul küçibile

23540 Kara mendilin gücüyle

İlbi tarma salıp turat.

Kara büyü yaptı.

Kara-Taacı bolup kubulgan

Kara-Taacı olup şekil değiştiren

Cañarçı baatır kelin

Cañarçı bahadır gelin

Caltanış, korkış cogınañ

Korkusuzca

Erlik biydiñ taş şireezine

23545 Erlik biy'in taş tahtına

Çıgara kalıgan boyunça,

Çıktığında,

Acıktanıp cada beret.

Bakınıp yattı.

Altın cüstük bolujıla

Altın yüzük yardımıyla

Erlik-biydiñ abakayın

Erlik-biy'in hanımını

Uyuktada tarmalap iyet.

23550 Uykuda büyüledi.

Erlik-biydiñ abakayı	Erlik-biy'in eşi
Kuu tayagın ıçkına,	Beyaz bastonuna yüklenerek,
Çoy kayırçağın castanıp,	Demir sandığa yaslanıp,
Kürkürede koskırıktap,	Uğultuyla yıkılıp,
Arañ-tereñ sanaa cok	23555 Derin, düşüncesiz
Uyuktay berbey bu kanayttı.	Uykuya daldı.
Bu öyinde Cañarçı	O an Cañarçı
Teke kookonogınañ etken	Teke kookonogından yapılmış
İlgin baştığın kodorot.	Güderi başlığını parçaladı.
Altın cüstük bolujıla	23560 Altın yüzük yardımıyla
Erlik castıgın añtarıp,	Erlik'in yastığını çevirip,
Çoy kayırçağın açarda,	Demir sandığı açtığında
Altı kamdu baldarı	Altı su samuru yavrusu
Arañ-tereñ uyuktap cadat.	Derin derin uyuyordu.
Olorlordıñ ortozında	23565 Onların ortasında
Koron-sarı cılan balazı	Zehirli sarı yılan yavrusu
Baza uyuktap catkan emtir.	Da uyuyormuş.
Bu öydö Cañarçıga	O an Cañarçı'ya
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği
İlgin meeleyi eske kiret.	23570 Güderi eldiven aklına geldi.
İlgin meeleyin kiyele,	Güderi eldiveni giyerek,
Koron-sarı cılan balazın	Zehirli sarı yılan yavrusunu
Eçki terezi kookonokko	Keçi derisinden koonoka
Tutkan boyunça, suga salat.	Tutar tutmaz, soktu.
Altı kamdunıñ baldarın	23575 Altı su samurunun yavrusunu
Eeçiy baza cajırıp aldı.	Peşinden yine gizlice aldı.

Kaptırgazın açala, Sandığını açarak,
Tındar salgan kookonogın. Koonoktaki canları bırakmış.
Kaptırgaga bu sugala, Sandığa sokarak,
Teekterin tartıp iyet. 23580 Kancaya taktı.
Kaptırgazın kiyele, Sandığı kapatıp,
Kara arçuulın camınala, Kara örtüsünü örterek,
İlbi, tarma bolujıla Kara büyü yardımıyla
Çoy örgööniñ çoy kaalgazın Demir sarayının demir kapısını
Tabış etpey araayınañ 23585 Ses etmeden yavaşça
Açıp çıga berbey kayttı. Açıp çıktı.
Erlik-biydiñ abakayı Erlik-biy'in eşi
Eş le neme bu oñdoboy Kendine gelemenden
Uyuktap cadar cañdu boldı, Uyuyordu,
Kańça tümen tarmaçıları, 23590 Çok sayıda büyücü,
Körüp caspas köspökçileri, Görüp şaşırmayan kahinleri,
Ebire turgan karuulçıktarı Etrafında duran korumaları
Eş le neme bu seskilebeyt. Hiçbir şey sezmediler.
Onoñ arı Cañarçı Ondan sonra Cañarçı
Batpak kara çoy örgöödöñ 23595 Bataklık karası demir sarayından
Emeş ırıp barala, Biraz uzaklaşarak,
Altın cüstük bolujıla Altın yüzük yardımıyla
Kańça kat karuuldarın Kat kat korumaları
Ödö berbey bu kanayttı. Geçiyordu.
Een cerge kelele, 23600 Geniş yere gelince,
Baatır bütken Cañarçı Bahadır yaratılmış Cañarçı
Kuluzın bolup kubulala, Kamış olup şekil değiştirerek,

Komırgay adına bu minip, Kaval atına binip,
Eles edip cüre beret. Kaybolup uzaklaştı.
Ceti baştu Celbegen 23605 Yedi başlı Celbegen
Sarı kurttu talaydañ Sarı kurtlu denizden
Çıgar aayın bu tappay Çıkacak yol bulamayıp
Kök bukazıla cüzüp cüret. Gök boğasıyla birlikte yüzdü.
Sanaazı kirip kelerde, Aklı başına geldiğinde,
Kök bukazına mine sogot. 23610 Gök boğasına bindi.
Kök bukazı bolgojın Gök boğası ise
Calbagımañ cadala, Genişçe yatarak,
Kurttu sarı talaydı Kurtlu sarı denizi
Keçire ejine berbey kayttı. Geçerek yüzdü.
Caratka çıgıp alala, 23615 Kıyıya çıkınca,
Kök bukazın amıra dep, Gök boğası dinlensin diye,
Boyı bolzo kurgadınıp, Kendisi kurulanıp,
Amıray beret bu emdi. Dinlendi.
Bos Erlik boyı bolzo Bos Erlik ise
Ayrı-teyri azularlu 23620 Ayrık dişli
Kakay-çoçkolor cayayla, Domuzları yayarak,
Ölgöndi, tirüni ılgabay, Ölü mü diri mi seçmeden,
Onçozın cara tartıp Hepsini parçalayıp
Ciger dep cakarar. Yiyin diye emretti.
Tört ayga cetpey töröör, 23625 Dört aya kalmadan doğurun,
Onnoñ tömön baldar bolbos, Ondan aşağı (daha erken) yavru olmaz,
Tındular bolup cürzin dep cayadı. Canlı olup yaşayın deyip yarattı.
Tarmaçılarga bolujıgar dep Büyücülere yardım edin deyip

Katu kizirep cakarala, Gür bir sesle buyurarak,
Aytkan sözi mindiy boldı: 23630 Şunları söyledi:
"Cer kırtıjın bolgojın "Yer kabuğunu
Tumçugarla kaskılap, Burnunuzla kazıp,
Önön tazılı kursagar bolzın. Renkli kökler kursağınız olsun.
Cuu ceringe cetseger, Savaş yerine ulaşırsanız,
Ak-carıktıñ albatızın 23635 Ak-dünyanın halkını
Adı boyıla bu kojo Atıyla beraber
Cara tartıp ciger - deyt. Parçalayıp yiyin.
Oyto kayra burulbay, Tekrar geri dönmeden,
Ak-carıkka cıgıgar. Ak-dünyaya çıkın.
Ak-carıkka çıksagar, 23640 Ak-dünyaya çıkarsanız,
Ölön-bargaa tazılı, Kuru-yabani köklü,
Özör tındu, ölgöndör- Canlılar, ölüler-
Onçozi slerge kursak bolzın" - dep Hepsi size yemek olsun" -deyip,
Bos Erlik bu cakarıp, Bos Erlik emredip,
Olordı boyı cayayla, 23645 Onları yayarak,
Ak-carıkka cıgıgar dep Ak-dünyaya çıkın deyip
Sürüp iygen bu emtir. Sürmüş.
Onon arı kakay-çoçkolor Ondan sonra domuzlar
Kara cerdiñ kırtıjın ahtarıp Kara yerin kabuğunu devirip,
Ölön, tazıl cigileyt. 23650 Kuru ot, kök yiyorlar.
Aştap, suuzay bererde, Acıkıp, susayınca
Cılan, bakalardı cigilep, Yılan, kurbağaları yiyerek,
Barıp cadar cañdu boldı. İlerliyorladı.
Tört ayga cetpey törögilep, Dört aya kalmadan doğurup,

Köptöp özör bolo berdi. 23655 Daha da çoğaldılar.
Cuu cerine olor cedele, Savaş yerine geldiklerinde,
At bolzo attardı, Atsa atları,
Albatını ılgabay Halkı seçmeden
Cara tartıp ciy beret. Parçalayıp yediler.
Onoñ arı kakay-çoçkolor, 23660 Ondan sonra domuzlar,
Bala-barkazı köptöördö, Yavrularıyla çoğalarak,
Cuuga-çakka bu ölgön Savaşta ölen
Alıptardıñ, attardıñ edile Alpların, atların etiyle
Toyo ajanıp toktoy beret. Yiyip doydular.
Onı sesken Erlik biy 23665 Bunu sezen Erlik biy
Eçki degen mal cayayt. Keçi adlı hayvanı yarattı.
Ak-carıktañ kelgen Ak-dünyadan gelen
Kal çerüni süziger - deyt. Vahşi askere toslayın (toslayarak vurun)- dedi.
Ölgöndördiñ söögin tepseger, Ölenlerin cesedini tepin,
Karana, tegenek kursagar bolzın dep, 23670 Dikenli ot, yabangülü yemeğiniz olsun deyip

Erlik-biy cayayla, Erlik-biy yaratarak
Kakaylardı bu eeçiy Domuzların peşinden
Cer üstine çıgıgar, Yeryüzüne çıkın,
Koromcı cetker ediger dep, Sonrasında bela çıkarın diyerek,
İye bergen bu emtir. 23675 Göndermiş.
Onoñ arı bu emdi Ondan sonra
Ayrı-teyri müüsterlü Ayrı ayrı boynuzlu
Sagaldarı sarbañdaşkan Sakalları sallanmış
Erlik biydiñ eçkileri Erlik biy'in keçileri

Kakay-çoçkolordı ol eeçiy 23680 Domuzların peşinden
Sala berbey kanayttı. Saldı.
Erlik-biy körör bolzo, Erlik-biy gördü ki,
Eçki degen tınduzı Keçinin etkili (bir)
Boluju cok bu emtir. Yardımı yok.
Concoloy ölöñ olor otop, 23685 Kaz otlarından otlayıp,
Karana, codro terezin kartap, Dikenli ot, kuş kirazı kabuğunu tadıp,
Ceder cerine olor cetpey Yetişmeleri gereken yere gitmeden
Öy ötkürüp cüre kaltırı. Zaman geçirip kalmışlar.
Mını körgön Bos Erlik Bunu gören Bos Erlik
Aydarı cok açınala, 23690 Tarifsiz öfkelenerek,
Açu-koron kıygıra berdi: Acı-zehir bağırdı:
"Üç Kurbustan Kuday, "Tanrı Üç Kurbustan,
Öçöbösti sen öçödiñ! Kinlenmezi kinlendirdin!
Ölümdi meneñ köröriñ! Ölümü benden göreceksin!
Bazınbastı bazındıñ, 23695 Basılmazı bastın,
Bajıña men cederim! Başına yeteceğim!
Cañar baatırdı cayayla, Cañar bahadırı yaratarak,
Meniñ törömdi tüymettiñ! Benim soyumu kargaşaya soktun!
Onıñ uçun men boyım Onun için ben kendim
Cañar baatırdı ceñele, 23700 Cañar bahadırı yenerek,
Üç Kurbustan Kudaydı Tanrı Üç Kurbustan'ı
Cok ederim" - dep kekenip, Yok edeceğim" -diye tehdit edip,
Kara bukazına minele, Kara boğasına binerek,
Batpak kara çoy örgöözün köstöp Bataklık karası demir sarayını gözleyip,
Corto berbey kanayttı. 23705 Hızla gitti.

Onoñ arı ol coloy   Ondan sonra o iz
Eske alingan boyınça,   Aklına gelince,
Caan, caan turgaktarın   Büyük büyük engelleri
Kerip cortor küünü keldi.   Aşıp hızla ilerlemek istedi.
Tınıştunı seziger,   23710 Ne olduğunu sezin,
Tındu neme bojotpogor dep,   Ne olup bitiyor diye,
Turgaktarın cakarar.   Engellerine buyurdu.
Sarı balkaş uuştayla,   Sarı çamur avuçlayarak,
Kelesken, nomon, erlen cayap,   Kertenkele, köstebek, tarla faresi yayıp,
Cer aldınañ ıgala,   23715 Yeraltından çıkarak,
Albatınıñ cöjözün kırkızın deyt.   Halkın malını yok edin dedi.
Kara tobrak uuştap çaçat,   Kara toprak yarıp saçıldı,
Kara terseyek, nomondor bolot.   Kara tarla faresi, köstebek oldu.
Cer üstine ıgala,   Yeryüzüne çıkarak,
Kara cerdi türtüp   23720 Kara yeri dürtüp
Albatını türediger dep cakarar.   Halkını batırın diye emretti.
Cañarçı dep baatır kelin   Cañarçı adlı bahadır gelin
Tınıştuga sestirbey,   Ne olduğunu sezdirmeden,
Tındularga bildirbey   Kimseye bildirmeden
Sarı koron talaydı   23725 Sarı zehir denizi
Komırgay adın bu minip,   Kaval atına binip,
Keçip keler bolgojın,   Geçince,
Ceti baştu Celbegen,   Yedi başlı Celbegen,
Kök bukazın otkorıp salgan,   Gök boğasını otlatıp,
Sarı koron bu talaydañ   23730 Sarı zehirli bu denizden
Balıktagan bu emtir.   Balık tutuyormuş.

Ştanınıñ eki sıranagın buulayla, Pantolonun iki paçasını bağlayarak,
Sarı koron talaydañ Sarı zehir denizden
Balıkların la bakaların Balıkları, kurbağaları
Çıgara tartıp alala, 23735 Çıkarıp,
Cerge tökkön boyınça, Yere dökünce,
Cañarçını körölö, Cañarçı'yı görerek
Soro-mara ştanın kiyip, Hızla pantolonunu giyip,
Cindü, kandu ceti oozın Sümüklü, kanlı yedi ağzını
Sooro-maara arlap turat. 23740 Yalap-şap sildi.
Arga cokto Celbegen Çaresiz Celbegen
İylap mında aydat: Ağlayıp şöyle söyledi:
"Bos Erlik boyı meni "Bos Erlik beni
Çek le körböy bu bardı. İyice görmeden gitti.
Adı boyımla katay meni 23745 Atı defalarca beni
Bu talayga emdi Bu denize
Ekinçi katap çaçtı. İki kez saçtı.
Cük le araydañ çıktım. Zar zor çıktım.
Aştaganım da korkıştı, Açlığım korkunçtu,
Arga cokto kanaydar. 23750 Çaresiz kaldım.
Ştanımla balıktar Pantolonumla balıklar
Şüüp cidim men - deyt. - Tutup yedim. -dedi.
Ker balıktıñ terezineñ İri balığın derisinden
Etken ştan ine. Yapılan pantolon.
Suuga ödölö, edime capşinat, 23755 Suya geçerek, etime yapıştı,
Ak-carıkka çıksam, Ak-dünyaya çıksam,
Añdap-kuştap, Avlanıp,

Aştabas edim" - deyt.	Yerdim" -dedi.
Mını ukkan Cañarçı	Bunu duyan Cañarçı
Ak arçuulın alala,	23760 Ak örtüsünü açarak,
Ak calañga bolgojin	Ak yazıda
Arı-beri ekçep iyet.	Sağa-sola salladı.
Altan cüzün aş-kursak	Altmış çeşit yemek
Alama-şikir amtandu	Lezzetli meyve, yemiş
Anda tolo bu beret.	23765 Oraya doldu.
"O-o, kalak, örökön,	"Ooo sevgili ihtiyar,
Aştap, arıp kalganaar.	Acıkıp, yorulup kalmışsınız.
Ajanaar" - dep Celbegendi	Yemek yiyin" -deyip Celbegen'i
Cañarçı anda kıçırar.	Cañarçı çağırdı.
Ceti baştu Celbegen	23770 Yedi başlı Celbegen
Eki koldon ceti oozına	İki elden yedi ağzına
Ondo çoğulgan kursaktañ	Orada çoğalan yemekten
Oñdop-soldop suga beret.	Güzelce soktu.
Onoyıp ekü ajanarda,	Böylece ikisi karnını doyurunca,
Ak arçuulda aş-kursak	23775 Ak örtüdeki yemek
Koroor cañı cok boldı.	Tükendi.
Cutpa, celbis Celbegen	Dev, celbis Celbegen
Toybos boyı toyolo,	Doymaz midesi doyup,
Arıgan sını sergiyle,	Yorulan bedeni dinlenince,
Katkırbas boyı katkırar beret.	23780 Gülmeyen yüzü kahkahalar attı.
"Er cajına bu la men	"Bugüne kadar ben
Erlik-biyge cürele,	Erlik-biy'e giderek,
Mındıy cakşı amtandu	Böylesine güzel, lezzetli

Aş-kursak cibedim. Yemek yemedim.
Alkış-bıyan bolzın" - deyle, 23785 Hayır dua olsun" -diyerek,
Ürgülcige karıbay Ebediyen eskimeyen
Omok-sedeñ, aş-kursaktu bol, Sapasağlam, tok, dinç ol,
Kelgen keregiñdi büdürele, Gereğini yaparak,
Cer aldınañ ceñü alıp, Yeraltından zafer alıp,
Altayña amır cakşı cet" – dep 23790 Yurduna huzurla, esen git" -deyip
Katap, katap alkap aydat. Tekrar tekrar dualar söyledi.
Ajanıp ekü toyordo, Yemek yiyip ikisi doyunca,
Cañarçı arçuulın cuuy tartıp, Cañarçı bezini toplayıp,
Türe turkan boyunça, Dürdüğünde,
Koynına sugup alat. 23795 Koynuna soktu.
Mını körgön Celbegen Bunu gören Celbegen
Alañ kaykap surap ugat: Şaşkınlıkla sordu:
"Aş-kursagiñ kaydöön bardı? "Yemekler nereden geldi?
Kandıy kubulgazın bu?" - dep, Nasıl dönüştü?" -deyip,
Ceti oozın açıp surayt. 23800 Yedi ağzını açıp sordu.
"O-o, kalak, örökön, "Ah, sevgili ihtiyar,
Kubulgazınu nemeler Sihirli şeyler
Cañıs la alıs cerde emes, Yalnız yeraltında değil,
Ak-carıkta da bar emey" - dep, Ak-dünyada da var" diyerek
Cañarçı Celbegenge bu cartayt. 23805 Cañarçı Celbegen'e açıkladı.
"O-o, cakşı emtiri" - dep "Oo, güzelmiş" -deyip
Celbegen süünip aydat. Celbegen sevinerek söyledi.
Onoñ arı Celbegen Ondan sonra Celbegen
Kök bukazın eertep iyet. Gök boğasını eyerledi.

"Citkek, ülci sasti 23810 "Bataklık sazlığı
Sen kanayıp öttiñ?" - deyt. Sen nasıl geçtin?"-dedi.
Karuuzına Cañarçı aydat: Kıymetlisine Cañarçı söyledi:
"Kuluzın bolup kubulala, "Kamış olup şekil değiştirerek,
Arı-beri uçup Sağa-sola uçup
Keçip keldim" - deyt. 23815 Geçip geldim" -dedi.
Celbegen otura tüjele, Celbegen oturarak,
Kırsıldada katkııp aydat: Kahkahalarla söyledi:
"O-o, balam, men "Ah, yavrum ben
Seniñ kelgen keregiñdi Sen gerekeni
Büdürziñ dep sananıp 23820 Yaparsın diye düşünüp
Baatırdıñ togus kızıla Bahadırın dokuz kızıyla
Korkıştı uzak uruşkam. Korkunç vuruştum.
Seni keregiñdi бүдүрзин dep Sen işini halledersin deyip
Kerekti udatkam iyne. Ağırdan aldım kardeşim.
Ce kürzeñ ayula sogujarımda, 23825 Kahvererengi ayıyla vuruştuğumda,
Bos Erlik bu boyı Bos Erlik
Ugup iygen bolt emtiri. Duymuş.
Tört köstü, dört kulaktu kara iydi Dört gözlü, dört kulaklı kara köpeği
Meniñ kiyimimdi cırtıp, Benim üstümü yırtıp,
Edi-kanımdı cara tartkan uçun, 23830 Etimi, kanımı parçaladığı için,
Onı men tudala, Ben onu tutarak,
Balkaşka kömö çaçıp iyerimde, Çamura gömünce,
Erlik-biy açınıp, Erlik biy öfkelenip,
Meni aydı boyımla Beni çağırdı,
Katay tutkan boyınça, 23835 Defalarca,

Kücürenip çaçarda, Bilinçsizce sarstığında,
Kurttu sarı talaydın Kurtlu sarı denizin
Tal ortozına tüjele, Tam ortasına düşerek,
Çöñüp men baraadala, Dalıp ilerleyerek,
Çıgıp la kelgen edim. 23840 Çıktım.
Onoñ arı oyto lo Ondan sonra geri
Endey bergen emtirim. Geri dönüp bayıldım.
Oñdonıp la kelerimde, Kendime geldiğimde,
Kök bukazın cedegi Gök boğanın dizgini
Karın kolımda bolgon emtir. 23845 Elimdeydi.
Onoñ eske alınıp, Onu düşünüp
Kök bukama minerimde, Gök boğama bindiğimde,
Kök buka bu meni Gök boğa beni,
Bu talaydı keçirdi. Bu denizden geçirdi.
Ce, balam, men sege 23850 Ah yavrum, ben seni
Sanaarkagan bolgom. Düşünmüştüm.
Bargan keregi bütpeş dep Amacına ulaşamazsın
Kalak, aysa, sanangam. Ah, zavallı öyle düşündüm.
Alatan tındardı taptın ba?" - deyt. Alacağın canları buldun mu?" -dedi.
"Bıyan bolzın slerge, 23855 "Dua olsun size,
Bargan keregim bütti" - dep, Gerekeni yaptım" -deyip,
Cañarçı Celbegendi maktayt. Cañarçı Celbegen'i övdü.
"Ondıy bolzo cakşı emtiri, "Ne güzel,
Sen Erlikteñ de caltanbas Sen Erlik'ten de korkusuz
Erlerdeñ artık emtiriñ. 23860 Erlerden de üstünmüşsün.
Ce, balam, sen bilerin be? Yavrum, sen biliyor musun?

Erlik-biy sege açınala, Erlik-biy sana öfkelenerek,
Kakay-çoçko cayagan edi. Domuzları yarattı.
Tirüdi, ölgöndi ılgabay ciir, Diriyi, ölüyü ayırmadan yiyecek,
Ölön tazıldı kursağı edip 23865 Kuru otu, kökü yemek yapıp
Ol kakay-çoçkolor O domuzlar
Ak-carıktıñ albatızına Ak dünyanın halkına
Caan koromcı etken. Büyük bela çıkarmış.
Baldaarı olordıñ köptördö, Onların yavruları çoğalarak,
Ölgöndördiñ segin cip 23870 Ölülerin kemiğini yiyip
Amıragılap, uyuktap, Dinlenip, uyuyarak,
Sayragılap cadılar. Keyifle yaşadılar.
Onı eeçide Erlik-biy Onun peşinden Erlik biy
Eçki-teke maldı bolzo, Keçi, teke malına
Ak-carıktıñ albatızın 23875 Ak-dünyanın halkına
Süssin dep cakargan. Toslasın diye emretmiş.
Karana degen tal, codro Karana denen dal, kuş kirazı
Terezile ajanzın dep Derisiyle karnınızı doyurun deyip,
Cayaptır ol" - deyt. Buyurmuş" -dedi.
Olordoñ boluş bolbosto 23880 Onlardan yardım gelmeyince,
Erlik-biy açınala, Erlik-biy öfkelenerek,
Sarı tobrak uuştap çaçarda, Sarı toprağı avuçlayıp saçtığında,
Kiske, erlen, momon, Kedi, sıçan, köstebek,
Örkö büde bergen emtir. Ortalığa çıkıvermiş.
Ölgöndör lö tirülerin - 23885 Ölenlerle dirilerin
Onçoızın cizin dep cayagan. Hepsini yiyin diye buyurmuş.
Ak-carıkka çıksa, Ak dünyaya çıkarsa,

Minı ukkan Bos Erlik	Bunu duyan Bos Erlik
Tumçugıla tartınıp:	23915 Burnunu çekip:
"Kandıy cıt cıtanat?	"Nasıl bir koku bu kokan?
Tındu neme boldı ba?" - dep,	Ne oldu böyle?" -deyip,
Açu-koron algırarda,	Acı zehir bağırdığında,
Eek sagalı bolgojın	Çene sakalıyla
Eejiktegi karuuldarın	23920 Kapıdaki korumalara
Calmay anda ol sogot.	Hırsısla vurdu.
Azu sagalı caykanarda,	Yanağındaki sakalı sallandığında,
Alıptarın cıga sogot.	Alpları yığıldı.
Kança tümen karuulçıktarı	Çok sayıda koruma
Ermek aydıjıp bolboy	23925 Konuşmadan
Tizelenip bajırgılayt.	Diz çöküp eğildiler.
Art uçında arga cokto,	Sonunda çaresizce,
"Tındu neme körbödıs,	"Ne olduğunu görmedik,
Tınıştunı sespedıs" - dep,	Hiçbir şey sezmedik" -deyip,
Iy ötküre aydıjat.	23930 Ağlayarak söylediler.
Onoñ arı Bos Erlik	Ondan sonra Bos Erlik
Cerde catkan baatırlardıñ	Yerde yatan bahadırların
Üstibile bu bazıp,	Üstüne basarak,
Örgöözine kirip kelerde,	Sarayına girdiğinde,
Abakayı bu bolgojın	23935 Hanımı
Çoy kayırçaqtı castangan	Demir sandığa yaslanmış
Kozırıktap uyuktap cadat.	Horlayarak uyuyormuş.
Arı-beri silkize,	Sağa-sola silkince,
Oygonor argazı cok boldı.	Uyanmamış.

Kabra turkan boyunça, 23940 Kavradığında,
Örö ködürüp kelele, Aya kaldırarak,
Eki kulagina bu emdi İki kulağına
Elip-selip ogırıp, algırat. Karşılıklı bağırip, feryat etmiş.
Emegeni bolgojin Yaşlı kadın
Oygonor salımı cok boldı. 23945 Uyanamamış.
Arga cokto Erlik-biy Çaresiz Erlik-biy
Açu koron kıygırıp aydat: Acı zehir bağırdı:
"Ak-carıktıñ kijizi "Ak-dünyanın insanı
Meniñ şireeme cadala, Benim tahtımda yatarak,
Bu meniñ emegenimdi 23950 Hanımımı
İlbi tarmala uyuktadıptır. Kara büyüyle uyutmuş.
Slerler neni körgönöör? – dep Siz ne gördünüz? -deyip,
Alıp, bökö baatırlarla Alp, pehlivan bahadırlarla
Belgeçi, tölgöçi tarmaçılarn Falcı, büyücülerini
Ekideñ, üçteñ katay tudup 23955 İki, üç kez tutup
Ejikteñ ıgıara çaça berdi. Kapıdan çıkarıp fırlattı.
Örgöö içi een bolo berdi. Sarayın içi boşaldı.
Tındu neme cok boldı. Canlı hiçbir şey kalmadı.
Bos Erlik bu boyı Bos Erlik'le
Emegenile ekü artat. 23960 Yaşlı kadın ikisi kaldı.
Emegenin bu kuçaktanıp Karısını kucaklayıp
Şireezine ıgarala, Tahtına çıkararak,
Ceti üyelü komırgayın alıp Yedi kıvrımlı kavalını alıp
Emegeniniñ kulagındöön Yaşlı kadının kulağına doğru
Keydi ürüp iyerde, 23965 Hava üfleyince,

Emegeni oygonıp kelet.	Yaşlı kadın uyandı.
Almıs-şulmus baatırları,	Almıs, şulmus bahadırları,
Belgeçi, tölgöçi tarmaçıları -	Falcı, büyücüleri
Onçozi oyto örgöögö	Hepsi tekrar saraya
Tolup kelbey kanayttı.	23970 Doldu.
Erlik-biydiñ abakayı	Erlik-biy'in hanımı
Ebire cuulgan şulmustarın körüp	Etrafta toplanan şulmuslarını görüp
Ne kerek cuuldıgar dep	Neden toplandılar diye
Alañ kaykap surap ugat.	Şaşıarak sordu.
Çapçakla ekelgen suunı	23975 Çapçakla ³⁵ getirilen suyu
Cañıs tınıp cudup iyet.	Tek nefeste içti.
Araayınañ şımıranıp surayt:	Yavaşça fısıldayıp sordu:
"Bu seniñ şiree orınıga	"Bu senin tahtında
Bistiñ Kara-Taacını	Bizim Kara-Taacı'yı
Uyuktadıp salgan cogım ba?	23980 Uyutmamış mıydım?
Ol çek le arıp-çıláp,	O çok bitkin düşüp,
Çuçurap kalgan.	Yorulmuştu.
Cer üstiniñ alıptarıla	Yeryüzünün alplarıyla
Çılaazını cok cuulaşkan.	Durmaksızın savaşmış.
Ceñü bistiñ bolor dep,	23985 Zafer bizim olacak deyip,
Mege onçozin cartagan edi.	Bana hepsini anlatmıştı.
E-e, e-e, oy, lo balam kayda?	Eee, yavrum nerede?
Altı uulım la Sokor-Kara	Altı oğlumla Sokor-Kara
Ceñeten uçurlu" - deyt.	Yenecektir" -dedi.
Mını ukkan Erlik-biy	23990 Bunu duyan Erlik-biy

³⁵ çapçak: Ağaçtan yapılmış fiçı.

Açu-koron algırala,	Acı feryatlarla bağırarak,
Çalkoyto cıgılıp,	Sırtüstü yığılıp,
Taş taktaga tiyele,	Taş tahtaya deyerek,
Talımzırap cada beret.	Bilincini kaybedip yattı.
Tüymejip olor turgança,	23995 Endişe içinde,
Törtön kün ödö bertir.	Kırk gün geçmiş.
Erlik-biydiñ emegeni	Erlik-biy'in hanımı
Kara terseyekti tudala,	Kara fareyi tutarak,
Erlik-biydiñ oozına sugat.	Erlik-biy'in ağzına soktu.
Kara terseyekti cudala,	24000 Kara fareyi yutup,
Erlik-biy tınıp iyet.	Erlik-biy nefes aldı.
Onoñ arı kamdarı	Ondan sonra kamları
Törtön kara terseyekterdi	Kırk kara fareyi
Erlik-biyge bererde,	Erlik-biy'e verince,
Bacırada bu çaynap	24005 Hızlıca çiğneyip
Cuda salıp cip iyet.	Yutup yedi.
Törtön kün ödördö,	Kırk gün geçince,
Töjögineñ örö turat.	Döşeğinden kalktı.
Sanaazı kirip kelerde,	Aklına gelince,
Baş castıgın aıtara tartıp,	24010 Baş yastığını çevirip,
Acıktap körör bolgojın,	Dikkatle baktı ki,
Altı uuldarınıñ tını	Altı oğlunun canı
Ol cerinde cogıla.	Orada yok.
Erlik-biy emdi	Erlik-biy şimdi
Ekinçi katap talala,	24015 İkinci kez ortalığı ayağa kaldırıp,
Çalkoyto cıgılıp	Sırtüstü yığılıp,

Taşka sogulıp cada beret.	Taşa çarpıp yattı.
El-conı tüymejip	Halkı endişe edip
Erlen bile azırayt.	Tarla faresiyle besledi.
Ceti künge bu ulay	24020 Birbiri ardına yedi gün
Ceten erlendi cip alat,	Yetmiş tarla faresi yedi,
Ceti konıp cer tayanat,	Yedi gün sonra yere dayandı,
Törtön konıp töjöktöñ turat.	Kırk gün sonra döşekten kalktı.
Açu-koron algırala,	Acı feryat bağırarak,
Emegeniniñ eki tuluñın	24025 Yaşlı kadının iki (saç) örgüsünü
Sol kolına oroy tudup,	Sol eline dolayıp,
Açu-koron bu algırıp,	Acı zehir bağırarak,
Algan üyin bu mında	Eşini burada
Abay berbey em kanayttı.	Perişan etti.
Açu-koron bu tabışka	24030 Acı zehir bu gürültüyle
Batpak çoy örgöözineñ çıgıp,	Bataklık demir sarayından çıkıp,
Tal ortodoñ carıla beret.	Tam ortadan yarıldı.
"Kara-Taacı emes,	"Kara-Taacı değil,
Kara-Taacı bolup kubulgan	Kara-Taacı olup şekil değıştiren
Ak-carıktañ bu kelgen	24035 Ak-dünyadan gelen
Cayaltalu Cañardıñ sıynı	Hünerli Cañar'ın kızkardeşi
Cer üstiniñ şulmuızı	Yeryüzünün şulmusu
Üç Kurbustannañ cayıp	Üç Kurbustan'dan yaratılıp
Cer Kindigi Enezi'neñ bütken,	Cer Kindigi Enezi'nden olmuş,
Kızarıp agar kanı cok,	24040 Onun, kızarıp akar kanı yok,
Kıyılıp ölör tını cok,	Onun, kıyılıp ölür canı yok,
Turgaktarga bu tuttırbay,	Engellere yakalanmadan,

Kam, tarmaçılarga sestirbey	Kam, büyücülere sezdirmeden
Ceti baştu Celbegenniñ bolujıla	Yedi başlı Celbegen'in yardımıyla
Alıs cerdi bu ödüp	24045 Yeraltını geçip
Meniñ örgöömö cedele,	Benim sarayıma gelerek,
İlbi-tarma bolujıla	Kara büyü yardımıyla
Almıs şulmustarga ol sestirbey	Almıs, şulmuslara sezdirmeden
Örgöögö kirgen emtiri.	Saraya girmiş.
Bu kadıttı uyuktadala,	24050 Bu kadını uyutarak,
Altı uuldarımniñ tındarın	Altı oğlumun canını
Sokor-Karanıñ tınıla kojo	Sokor-Kara'nın canıyla birlikte
Apargan emtir!" - dep,	Götürmüş!" -deyip,
Açu-koron kıygırğanı	Acı zehir bağıışı
Üç Kurbustan Kudayga ugulat.	24055 Tanrı Üç Kurbustan'a ulaştı.
Onoñ arı Erlik-biy	Ondan sonra Erlik-biy
Üç Kurbustan Kudaydı ceñele	Tanrı Üç Kurbustan'ı yenerek
Ak-carıktı bu katay	Ak-dünyayı tekrar
Men başkararım bu la dep	Ben yöneteceğim deyip
Kekenip mında kıygırat.	24060 Tehdit ederek bağırdı.
Cer-Kindigi Enezi sezip	Cer-Kindigi Enezi sezip
Üç Kurbustan Kuday'ımañ	Tanrı Üç Kurbustan'dan
Cayaltalu Cañarga	Hünerli Cañar'a
Bıyan boluş beriger dep	Alkış, yardım versin diye
Caynap suray bergen emtir.	24065 Yalvarmış.
Üç Kurbustan kızirt edip aydat:	Üç Kurbustan hışımıla söyledi:
"Ölbös Cayar uulına	"Oğlu Ölbös Cayar'a
Uul balanıñ suuzın bereyin,	Erkek çocuğun suyunu vereyim,

Adın boyıñ adaarıñ" - deyt.	Adını kendin adlandır" -dedi.
Mını ukkan Cer Kindigi	24070 Bunu duyan Cer Kindigi
Cerge cabıs mürgüp iyet.	Yere eğilip dua etti.
Üç Kurbustan katap aydat:	Üç Kurbustan tekrar söyledi:
"Bos Erlik boyı da kojo	"Bos Erlik'in kendisinin de
Ak-carıktıñ alıptarın	Ak dünyanın alplarını
Ceñer argazı cok dep	24075 Yenmesi mümkün değil deyip
Ot-calkın kürküreyt".	Ateş-şimşek gibi gürüldedi.
Üç Kurbustan Kuday la	Tanrı Üç Kurbustan'la
Bos Erliktiñ kerijin	Bos Erlik'in çekişmesini
Ak-carıktıñ alıptarı	Ak-dünyanın alpları
Onçozi cart uguptır.	24080 Hepsi apaçık duymuş.
Onoñ arı Bos Erlik	Ondan sonra Bos Erlik
Emegeniniñ tuluñ-çaçınañ	Yaşlı kadının örgü-saçından
Oroy tutkan boyunça,	Dolayarak tutunca,
Ejikteñ ııgara aıp iyet.	Kapıdan çıkarıp fırlattı.
Şulmustarın bu sürele,	24085 Şulmuslarını sürerek
Üç balalu koñur kastı	Üç yavrulu koñur kazı
Alıptıp, mında cakarar:	Getirtip, şöyle yarlık verdi:
"Türgeñ-tükey uçıgar!	"Çabuk uçun!
Cañarçıga cedele,	Cañarçı'ya giderek,
Altı uulımnıñ tının,	24090 Altı oğlumun canını,
Sokor-Karanıñ tının kojo	Sokor-Kara'nın canıyla birlikte
Blaap algan boyunça,	İlk fırsatta alarak,
Ülbürektü uçar kama	Baykuş tüylü uçan kama
Tabıştırıp biriger deyt.	Verin dedi.

Ekinçi katap kizirep,	24095	İkinci kez kükreyip,
Katurkanıp cakarar.		Öfkeyle yakardı.
Cañarçı kadıttı öltürele,		Cañarçı (adlı) kadını öldürerek,
Sünezin alıp alala,		Canını alarak,
Ülbürektü uçar kamga		Baykuş tüyüyle uçan kama
Tutırigar - deyt. -	24100	Teslim edin -diye söyledi.
Onoñ arı toktoboy		Ondan sonra durmadan
Ak-carıkka çıgıgar.		Ak-dünyaya çıkın.
Cayaltalu Cañar curtında		Hünerli Cañar yurdunda
Uul bala tabılar uçurlu.		Erkek çocuk bulmak gerek.
Onı cok ederge	24105	Onu yok etmek üzere
Kanattu bütken bir kam		Kanatlı yaratılmış bir kam
Taş kam la toş kamdı		Taş kamla buz kamı
Üçülezin kurkun aldına cajırıp,		Üçünü kanat kemiklerinin altına saklayıp
Ak-carıkka çıgarala,		Ak-dünyaya çıkararak,
Cayaltalu Cañar curtına	24110	Hünerli Cañar'ın yurduna
Cetiriger-dep cakarar.-		Getirin- diye buyurmuş.
Boyıgar bolzo, emdi		Kendiniz ise, şimdi
Ol üç kamdarga		O üç kama
At boloroor - deyt. -		At olacaksınız -dedi.
Baatır kejik taş bala	24115	Yetenekli bir erkek çocuğu
Enezi'niñ süneziñ		Anasının ruhundan
Kamdar ayırıp alza,		Kamlar ayırıp alınca,
Slerge minip alala,		Size binerek,
Mege cetirzin-dep cakarar.		Bana getirsin -deyip buyurdu.
Üç balalu koñır kas	24120	Üç yavrulu koñur kaz

Cer tamınıñ oozın köstöp	Yeraltının ağzını gözetleyip
Cañarçını bu tudar dejiþ,	Cañarçı'yı yakalayacağız deyip,
Kaykıldajıp uça beret.	Arkaya doğru eğilerek uçtular.
Erlik-biydiñ emegeni	Erlik-biy'in hanımı
Cer tayanıp eñmektep,	24125 Yere dayanıp sürünerek,
Eriniñ eki budınañ kuçaktanıp,	Erinin iki ayağından kucaklayıp,
Caynap, kalaktap, ıylay berdi:	Yalvarıp, okşayıp, ağladı:
"Cer ceñesteñ bis ekü	"Biz ikimiz yosundan
Cayaltalu bütkenibis.	Hünerli yaratılmışız.
Curtabaza da curtaganıbis.	24130 Yerleşmesek de yaşadık.
Cajına kojo catkanıbis.	Ömür boyu birlikte yaşadık.
Camanımdı taştá - deyt. -	Kusuruma bakma -dedi.
Kara-Taacı bolup kubulgan	Kara-Taacı olup şekil değıştiren
Cañarçını tanıbaytırım.	Cañarçı'yı tanıyamadım.
Kubulgazınu kadıt emtir,	24135 Değışen kadınmış,
Meneñ epçil, seskir.	Benden becerikli, sezgili.
İlbi-tarmazı meneñ artık.	Kara büyüü benden üstün (geldi).
Tögündetken emtirim" - dep,	Yalan söyletmiştim" -deyip,
Caynap, ıylap cada beret.	Yalvarıp, ağladı.
Erlik-biy emegenin	24140 Erlik-biy hanımının
Kolınañ tutkan boyınça	Elinden tuttuğı gibi
Çoy örgöözinge kiydire	Demir sarayına sokarak
Çaçıp iybey kanayttı.	Fırlattı.
Onoñ arı Erlik-biy	Ondan sonra Erlik-biy
Kara bukazın eerteyle,	24145 Kara boğasını eyerleyerek,
Kandu cuuga kiyeten	Kanlı savaşa giyilen

Kança çümin çümdenet. Kıyafetlerini kuşandı.
Emegenin bu emdi Hanımını şimdi
Cerdeñ örö ködürüp Yerden kaldırıp
Çoy kayırçakka oturguzala, 24150 Demir sandığa oturtarak,
Kizirep katu cakarar, Bağırıp sert ikaz etti,
Kuu kuluzın alıp beret, Beyaz kamışını aldı,
Bu kuu kuluzın la sen Bu beyaz kamışla sen
Ak-carıktıñ uluzıbıla Ak-dünyanın ulusuyla
Bistiñ ulustı tanırıñ. 24155 Bizim ulusumuzu tanıyacaksın.
Seremcilü kiji bolzo, Şüpheli biri olursa,
Bu kuluzın la sok - deyt, Bu kamışla vur-dedi.
Bisteñ tındu bolzo, Bizden biri olursa,
Bu kuluzın tiyze, Bu kamış değdiğinde,
Cıgıla berer uçurlu. 24160 Yığılacaktır.
Ak-carıktıñ kijizi bolzo, Ak-dünya kişisiyse,
Kıymık etpey turar" - deyt. Kıpırdamadan kalır" -dedi.
Erlik-biydiñ emegeni Erlik-biy'in hanımı
Komurgaydı alala, Kavalı alarak,
Erlik-biydiñ bu boyın 24165 Erlik-biy'in kendisine
Tuda berbey kanayttı. Tuttu.
Erlik-biy bu boyı Erlik-biy
Kıymık etpey bu turat. Kıpırdamadan durdu.
"Sen ne cıgılbadıñ?" - dep, "Sen nasıl yığılmadın?" -deyip,
Emegeni çıñırat. 24170 Yaşlı kadın çığlık attı.
"Men boyım, cayaacı" - dep "Ben yaratıcıyım" -diyerek,
Erlik-biy kizireyt.- Erlik-biy haykırdı.

Almıs, şulmus baatırlardı	Almıs, şulmus bahadırları
Sogup kör!" - dep katın cakarar.	Vur!" -deyip sert bir dille buyurdu.
Erlik-biydiñ emegeni	24175 Erlik-biy'in yaşlı kadını
Elçilerin kuluzın bıla	Elçileri kamışla
Ulay-teley sogo beret.	Sağdan-soldan vurdu.
Erlik-biydiñ elçileri	Erlik-biy'in elçileri
Eeçiy-deeçiy cıgılat.	Peşpeşe yığıldı.
"Emdi bu bildiñ be" - dep,	24180 "Şimdi anladın mı" -deyip,
Erlik-biy algırıp aydat.	Erlik-biy bağırdı.
"Ozodoñ mını ne berbediñ" - dep,	"Önceden bunu niye vermedin" -deyip,
Erlik-biydiñ sagalınañ	Erlik-biy'in sakalından
Emegeni silkip turat.	Hanımı (tutup) silkeledi.
Cakarunı berele,	24185 Buyruğunu vererek,
Erlik-biy bu boyı	Erlik-biy
Kara bukazına minele,	Kara boğasına binerek,
Cer tamınıñ oozın köstöp	Yerin ağzını gözetleyerek
Cele berbey bu kanayttı.	Gitti.
Baatır бүткен bu Cañarçı	24190 Bahadır yaratılmış Cañarçı
Celbegenniñ cakıltazıla	Celbegen'in emriyle
Komurgay adın minip algan,	Kaval atına binmiş,
Kara arçuul kuyaktu	Kara bezden zırhlı
Altın cüstük iydezile	Altın yüzük gücüyle
Celbegendi bu ozolop	24195 Celbegen'i geride bırakıp,
Ezin, kuyun barıp cadat.	Esinti, fırtına gibi gitti.
Alıs cerdiñ şulmustarı	Yeraltının şulmusları
Körüp, sezip bolboy artat.	Görüp, sezemedi.

Bozomtık boro tumanga   Bulanık boz dumana doğru
Coldoñ azıp, cobop cüret.   24200 Yoldan şaşıp, bitkin düştü.
Boro tuman seriirde,   Boz duman açıldığında,
Emdi körüp bu cürgejin,   Gördü ki,
Baatırlar söögile körüp küydürgen   Bahadırların kemiğini yakan
Kalaptu caan us turgakka   Vahşi büyük usta engeline
Cedip kelgen bu emtir.   24205 Ulaşmış.
Mını sesken Cañarçı   Bunu sezen Cañarçı
Kara taştıñ aldına   Kara taşın altındaki
Sarı ceñestiñ bu aldına   Sarı yosunun altına
Cajınıp algan bu mında   Saklanmış
Ceti baştu Celbegendi   24210 Yedi başlı Celbegen'i
Sakıy berbey kanayttı.   Bekliyordu.
Ança-mınça bolboy turup,   Çok zaman geçmeden,
Ceti baştu Celbegen   Yedi başlı Celbegen
Cedip kelbey kanayttı.   Yetip geldi.
Cañarçını körölö,   24215 Cañarçı'yı görerek,
Araayınañ kiñirt edet: Yavaşça seslendi:
"Men turgakla urujayın,   "Ben engelle vuruşayım,
Ol tuşta sen   O zaman sen
İlbi-tarmañdı tartınıp   Kara büyü yapıp,
Mınañ arı ödöriñ" - deyle,   24220 Buradan ileri geçersin" -diyerek,
Ceti baştu Celbegen   Yedi başlı Celbegen,
Kök bukazınañ tüjele,   Gök boğasından inerek,
Köbüktü kök köldi   Köpüklü gök gölü
Kök bukazıla ekü   Gök boğasıyla ikisi

Soolto cudup iyele,	24225	Yarıp yutarak,
Kök bukazına mine sogot.		Gök boğasına bindi.
Baatırlar söögin kömür edip		Bahadırların kemiğini kömür edip
Körük bazıp temir sulagan		Körük basıp demir yapan
Turgak ustı bu köstöp		Engel ustayı gözleyip
Öñürek mañla algı-kıygıla	24230	Hızla koşup bağış-çağrışla
Cedip kelbey bu kanayttı.		Yetip geldi.
Erlik-biydiñ bolgojın		Erlik biy'in
Almıs, şulmus, cılan, baka		Almıs, şulmus, yılan, kurbağası
Al kamık çerüzin		Bütün askerini
Kara balkaşka bulgay tepseyt.	24235	Kara çamura bulayıp tepti.
Mını körgön us turgak		Bunu gören baş engel
Ceti baştu Celbegen		Yedi başlı Celbegen
Cüülgen bolor dep		Aklını yitirmiş deyip
Ermek aydıp bolboy		Söz söyleyemedi
Temirin sulap turat.	24240	Demirini taktı.
Cedip kelgen Celbegen		Yetişip gelen Celbegen
Ay maltazın cañıy tudup		Ay baltasını sallayıp
Us kijige çurap barat.		Usta kişiye doğru koştu.
Üldü-cıda, ok-saadaktı		Kılıç-mızrak, ok-yay
Neniñ uçun as etken?	24245	Neyin azdı?
Erlik adaydın çerüzi		Erlik adayın askeri
Ak-carıktıñ alıptarına		Ak-dünyanın alplarına
Ceñdirgen dep bilerin be?		Yendi deyip bildin mi?
Seniñ aayınğa çıksın dep		Senin tarafına çıksın deyip
Erlik aday aktu boyı	24250	Masum Erlik aday

Meni iygen edi" - deyt.	Beni göndermişti" -dedi.
Talaygan maltazın cañırda,	Sallanan baltasını döndürdüğünde,
Ker balıktıñ terezineñ	İri balığın derisinden
Etken bu körüp	Yapıldığını görüp
Ortozınañ carılarda,	24255 Ortasından yarılınca,
Ot alıja berbey kanayttı.	Ateş aldı.
Turgak bolgon us kiji	Engel usta
Açınbas boyı açına beret.	Öfkelenmezdi, öfkeleni.
Kızı temirle Celbegendi	Sıcak demirle Celbegen'i
Adı boyıla bu katay	24260 Atıyla defalarca
Örtöörgö udura kalıp barat.	Yakmak için karşıdan geldi.
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Ceti oozınañ bolgojın	Yedi ağzından
Cudup algan köldiñ suuzın	Yuttuğu göl suyunu
Ogo üzeeri ürdürtip	24265 Onun üzerine püskürtüp
Kuza berbey kanayttı.	Kusuyordu.
Temir sogor bu ustıñ	Demir vuran bu ustanın
Uşpa kızı temiri	Kızgın demiri
Kuu tumanı kaynap	Beyaz dumanla kaynayıp
Sooy berbey kanayttı.	24270 Soğuyordu.
Us kiji bu bolzo	Usta kişi ise
Bastıra boyı suuga aldirtıp	Karşıdan suya çağırıp
Celbegenge cuuktap bolboyt.	Celbegen'e doğru yaklaştı.
Kök bukazı kuzarda,	Gök boğası kusunca,
Kubulgazıdu körüktiñ	24275 Sihirli körüğün
Calbıştı kök odı emdi	Harlı gök ateşi

Öçüp, şırkırıp, kuu tuman	Sönüp, şırıldayıp, beyaz duman
Tura berbey kanayttı.	Olup tüttü.
Kubulgazındu us kiji	Sihirli usta kişi
İzü kuu tuman bolgon	24280 Sıcak solgun duman olmuş
Kaynap turgan buuga	Kaynayıp duran buhara
Ceti baştu Celbegendi	Yedi başlı Celbegen'i
Tapay kalbay bu kanayttı.	Fırlattı.
Açu-koron ol algırıp	Acı-zehir bağıırıp
Körügin camaçılaarga	24285 Körüğü yamamak için
Körügine cuuktap bolboy	Körüğüne yaklaşıp
Celbegenniñ kuskuzına	Celbegen'in kusmuğunda
Kaykalap agıp cüret.	Yüzüp aktı.
Bu öyinde köl suuzı	O an göl suyu
Kaptalga cetken kara collo	24290 Karnına kadar gelen kara yolla
Oyto kayra Erlik ejigine	Tekrar Erlik'in kapısına
Aga berbey kanayttı.	Akıyordu.
Bu öyinde Cañarçı	O sırada Cañarçı
Canınañ ödö bergen emtir.	Yanından geçmiş.
Aaylap bolbos tabış, kıygı	24295 Belirsiz bir gürültü
Altıgı oroongo cañılanat.	Yeraltında yankılandı.
Aaylanıp bolbos kara tuman	Belirsiz kara duman,
Altıgı oroongo cayıla bertir.	Yeraltında yayıldı.
Cañar sıynı Cañarçı	Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Col tappay azıp cüret.	24300 Yolunu şaşırıp gitti.
Onoyıp öy ödö bertir	Böylece zaman geçmiş
Cañar sıynı Cañarçı	Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı

Bir oñdomp kelgejin,	Kendine geldiğinde
Kara tuman tokunay bertir.	Kara duman dağılmıştı.
Boromtık tüş tura berdi.	24305 Donuk gece başladı.
Emdi körüp cürer bolzo,	Şimdi gördü ki,
Tanış emes col emtir,	Bildik bir yol değil,
Alañ kaykap turgajın,	Şaşkın halde,
Kara tuunıñ edeginde,	Kara dağın eteğinde,
Korum taştıñ canında	24310 Yığın halindeki taşların yanında
Kara örgöö körünet.	Kara saray göründü.
Tört köstü kara iyt	Dört gözlü kara köpek
Küñküldede ürüp turat.	Gürülder gibi havladı.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Cer Kindigi Enezi bergen	24315 Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Altın-möñün cüstügin	Altın-gümüş yüzüğünü
Aylandıra tudup acıktay berdi.	Çevirerek dikkatle baktı.
Emdi körör bolgojın,	Şimdi gördü ki,
Kara Şaytan curtı emtir.	Kara Şeytan yurduymuş.
Kara Şaytan boyı bolzo,	24320 Kara Şeytan kendisi ise,
Kara-sarlık atka mingen	Kara-sarlık ata binen
Körmöstöñ caman cutpa ceek,	Körmösten kötü vahşi dev,
Kara balkaş sağıştu	Kötü niyetli
Kalcu şulmus Şaytan emtir.	Kudurmuş şulmus Şeytanmış.
Kal çerüzin bu baştap	24325 Vahşi askerini yönetip
Ak-carıktıñ alıptarıla	Ak dünyanın alplarıyla
Cuulajarga atana bertir.	Savaşmaya gitmiş.
Algan eji bolgojın	Eşi ise

Ceek cutpa emegen emtir. Vahşi dev yaşlı kadınmış.
Cerdin aldın bu şiltep 24330 Yeraltını lanetleyip
Mamalaytan cañdu emtir. Kargamış.
Kara Şaytan baatır bolzo, Kara şeytan bahadır ise
Bolor-bolbos cuu-çakka Olur olmaz savaşa
Kirişpeyten ol baatır, Girişmeyen o bahadır,
Kalaptu caan çak bolordo, 24335 Kanlı, büyük savaş olduğunda,
Cuuga-çakka atanıptır. Savaşa gitmiş.
Ceek cutpa emegeni Vahşi dev karısı
Eriniñ tının korup Erinin canını koruyup
Kara örgöö içineñ çıkpay Kara saray içinden çıkmadan
Oturatan cañdu emtir. 24340 Otururmuş.
Onoñ arı acıktaarda, Daha sonra dikkatle baktığında,
Kara Şaytan şulmus tını Şulmus Kara Şeytan'ın canı
Bu emegenniñ mañdayında Bu kadının alnında
Kunan koydıy küreñ meñ içinde Aygır, koyun şekilli kahverengi ben içinde
Cüreten cañdu emtir. 24345 Duruyormuş.
Onı üze tartıp iyze, (Her kim) onu çekerse,
Kara Şaytan şulmus boyı Şulmus Kara Şeytan
Cer castanıp ölör cañdu, Yenilip ölecekmiş,
Kara-sarlık adı bolzo, Kara öküz atı da,
Kojo ölör uçurlu emtir. 24350 Birlikte ölecekmiş.
Kara-Şaytan bu katın Bu Kara Şeytan kadını
Cañarçı ceñer uçurlu boltır. Cañarçı yenmeliymiş.
Cañarçı dep baatır kelin Cañarçı adlı bahadır gelin
Kiske bolup kubulala, Kedi olup şekil değiştirerek,

Cer kırtıjı bu aldıla 24355 Yer kabuğunun altına
Tört köstü kara iytke Dört gözlü kara köpeğe
Cedip kelgen boyınça, Yetişip geldiğinde,
Calbış ottu kara kayçızıla Harlı ateşli kara makasıyla
Cer kırtıjı ötküre, Yer kabuğunu geçerek,
Cürek tözin ötküre 24360 Yüreğinin tam dibine
Sayıp iybey kanayttı. Sapladı.
Kara kayçınıñ calkın odı Kara makasın şımşek ateşi
Tört köstü kara iytti Dört gözlü kara köpeği
Örtöp iybey kanayttı. Yaktı.
Tört köstü kara köspökçi 24365 Dört gözlü kara kâhin
Kara iydi emdi bolgojın, Köpeği şimdiyse,
Körör, ugarga cetpedi, Görüp, duyamadı,
Kıñıs edip unçukpay Hiçbir şey söyleyemeden
Catkan cerineñ ol turbay, Yattığı yerden kalkamayıp,
Cañıs kogı kubal bolup 24370 Köze dönüşüp
Ol cerde artıp kaldı. Öylece orada kaldı.
Köspökçi cetkerlü iyt öldi dep, Tehlikeli kâhin köpek öldü deyip,
Cañarçı emdi bu süünip Cañarçı şimdi sevinerek
İçegenineñ ıgala, İninden çıkıp,
Ep-argazın bedirep 24375 Yolunu arayıp,
Arı-beri acıktanat. Sağa-sola bakındı.
Kara korum canında Kara yığın yanında
Ceek şulmus baatırları Şeytan şulmus bahadırları
Bu örgöni olor körüp Bu sarayı görüp
İlbi, tarma, ok-saadaktı 24380 Kara büyü, ok-yay ile

Üldi, cıda tudungan	Kılıç, mızrak kuşanmış
Örgöni ebire kurçap saltır.	Saray çevresini kuşatmışlar.
Sarı korton adarular	Sarı eşek arıları
Kara korum örgöni ebire	Kara yığın halinde saray etrafında
Kıymırajıp uçup turat.	24385 Kıpırdanıp uçuyorlardı.
Mını körgön Cañarçı	Bunu gören Cañarçı
Sarı korton adaru bolup	Sarı eşek arısı olup
Kubula berbey kanayttı.	Şekil değiştirdi.
Sarı korton adarular kojo	Sarı eşek arılarıyla birlikte
Kara korum örgöni ebire	24390 Kara yığın halinde saray etrafında
Uçup cürbey kanayttı.	Uçuyordu.
Örgöö içine kirerge	Saray içine girmek için
Cırtık tappay ol cüret.	Delik bulamadı.
Ança-mınça bolbodi	Çok zaman geçmeden,
Kara Şaytan emegeni,	24395 Kara Şeytanın hanımı
Örgöö kaalgazı açılarda,	Sarayın kapısını açtığında,
Aldı-kiyni ködöçilü	Önünde-arkasında hizmetkarlarıyla
Çığıp kelbey kanayttı.	Çıkıp geldi.
Celim kara çıraylu	Çirkin kara yüzlü
Celber kara çaçtu	24400 Dağınık kara saçlı
Teertpek oşkoş cüstü	Yuvarlak yüzlü
Teermen oşkoş çoktu	Değirmen gibi sıcak
Eki köstiñ ortozında	İki gözünün ortasında
Kak mañdaydıñ boyında	Kumlu alnının üstünde
Kunan koydıy bu anda	24405 Aygır, koyun gibi
Kara küreñ meñ	Kara-kahve ben

Salaktap kalgan körünet.	Yerleşmiş göründü.
Kiygen kiyimin körgöjin	Giydiklerine baktığında
Kiji kebine tüñey emes.	İnsan kıyafetine benzemiyormuş.
Ayrı-teyri ala samtar.	24410 Biri başka biri başka pılı pırtıymış.
Eki emçegin bu bolgojin	İki göğsünü
Carın ajıra salıp algan.	Omzuna atmış.
Eki caak tişteri	İki çene dişi
Korçıy-terçiy ödüşken	Çarpık, uzun
Kara tarma tartıngan,	24415 Kara büyü yapmış,
Sespesti sezip iyer,	Sezilmeyeni sezen,
Bilbesti bu bileten,	Bilinmeyeni bilen,
Ceek cutpa emegen	Vahşi dev kadın
Telbeyip kalgan mında turat.	Dikilip duruyordu.
Almıs, şulmus koruçıları	24420 Almıs, şulmus koruyucuları
Aldı-kiynin aylanışkıláp	Önünde, arkasını çevrelemiş
Köñkörö tujüp bajırgılayt.	Yüzüstü çöküp eğildiler.
Ceek cutpa emegen boyı	Vahşi dev kadın
Cerge bazar cañı cok	Yere basmadan
Calçıları bazar colına	24425 Irgatları yola basıp
Cergeley tizilip cada berze,	Peşpeşe dizilip yatınca,
Olordıñ üstinçe bazatan emtir.	Onların üstüne basmış.
Sarı korton adarular	Sarı eşek arıları
Ak-carıktıñ üstine çıgıp	Ak dünyanın üstüne çıkıp
Neni körüp ukkanın	24430 Görüp duyduklarını
Ceek cutpa emegenge	Vahşi dev kadına
Cetireten cañdu emtir.	Yetiştirmişler.

"Kara Şaytan bistiñ kaanıbıs   "Kara Şeytan kağanımız
Ak-carıktıñ kelgen   Ak dünyadan gelen
Cañar dep baatır bıla   24435 Cañar adlı bahadırla
Kalaptu tıñ sogujıp cat.   Vahşi bir mücadele verdi.
Ceñü bistiñ bolor" - dejiip   Zafer bizim olacak" -deyip,
Ebire uçup kınılajat.   Çevresinde uçuşup vızıldaştılar.
Ceek cutpa emegen alkayt;   Vahşi dev kadın dua etti;
"Ak-carıktıñ albatızına çıksagar, 24440" Ak dünyanın halkına çıkarsanız,
Ölö berer koron bereyin-deyt.   Ölümçül zehir vereyim -dedi.
Kolın örö ködürele,   Elini yukarı kaldırarak,
Ködöçilerin cakarar.   Kahinlerini emretti.
Sarı korton adarulardı   Sarı eşek arılarını
Koron bıla cetkildeger" - deyt. 24445 Zehirle donatın" -dedi.
Almıs, şulmus calçıları   Almıs, şulmus ırgatları
Ces örgöözin açıp iyet.   Bakır sarayını açtı.
Ces örgööniñ içindegi   Bakır sarayın içindeki
Şil kayırçaktı açarda,   Cam sandığı açtığında,
Kañça cüzün korondor ondo. 24450 Çeşit çeşit zehirler orada.
Sarı korton adarular   Sarı eşek arıları
Ol koronnoñ içkilep   O zehirden içip
Oyto kayra uçkıluyt.   Tekrar geri uçuştular.
Sarı korton adaru bolup kubulgan   Sarı eşek arısı olup şekil değıştiren
Cañarçıga ol adarular cuuktabayt. 24455 Cañarçı'ya o arılar yaklaşamadı.
Onoñ arı ol adarular   Ondan sonra o arılar
Cerdiñ oozın köstögilep   Yer ağzını gözetleyip
Eeçiy-deeçiy uçkıluyt.   Peşpeşe uçtular.

Ceek cutpa emegen	Vahşi dev kadın
Örgöözine kirerde,	24460 Sarayına girdiğinde,
Sarı korton bolup kubulgan	Sarı eşek (arısı) olup şekil değiştiren
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Örgööniñ içine kojo kirip	Sarayın içine birlikte girip
Ejik bajına oturala,	Kapı başına oturarak,
Onçoızın acıktap körö bertir.	24465 Her şeyi dikkatle inceledi.
Örgöö için keerketken	Saray içinde yer alan
Ondogı cööjöni toolop bolbos	Oradaki malı-mülkü saymak mümkün değil
Altınnañ carkındı taştar köp,	Pek çok altından parlak taş,
Aydıp bolbos caraş emtir.	Tarifsız güzellikte imiş.
Kara Şaytan emeeni	24470 Kara Şeytan hanımı
Cincilerin ebire oturala,	Boncukların etrafına oturarak,
Oñogı-teskeri tooloy berdi.	Karışık saydı.
Onoyıp emeş oturala,	Böylece biraz oturup,
Üşkürip, estep bışkıra bertir.	Derin nefes alıp, esneyip, burnundan solumuş.
"Mında kandıy cıt bar" - dep	24475 "Burada nasıl bir koku var" -deyip
Örgöö için acıktay bertir.	Sarayın içine göz gezdirdi.
Cañarçı cüstigin acıktap körzö,	Cañarçı yüzüğüne dikkatlice bakıp gördü ki,
Cutpa ceek emegen	Vahşi dev kadın
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezmiş,
Bilbes cerdeñ bilip iygen	24480 Bilinmez yerden bilmiş
Kara Şaytan ögönine cederge	Kara Şeytan ihtiyarına gelmeye
Belen bolgon emtir.	Hazırmış.
Bu öydö sarı korton	O an sarı eşek arısı
Bolup kubulgan kiji	Olup değişen kişi

Cañarçı dep baatır kelin	24485	Cañarçı adlı bahadır gelin
Kıñılap, aylına uçat,		Vızıldayıp, çevrede uçtu,
Ködöçileri körüp bolboyt.		Hizmetçileri gördü.
Ceek cutpa emegen		Vahşi dev kadın
Algı-kıyğı çıñırıp,		Acı-zehir bağırıp,
Aylanıjıp sarbañdayt.	24490	Dönüp durdu.
Bu öyinde Sarı korton adaru		O an sarı eşek arısı
Ceek cutpa emegenniñ		Dev vahşi kadının
Edek aldına kire berdi.		Etek altına girdi.
Ceek cutpa emegen		Dev vahşi kadın
Aayı-töyi cok çıñırıp	24495	Durmaksızın bağırıp
Ayrılar argazın bu tappay		Kaçış yolu bulamayıp
Cada tüşüp añdanala,		Düşüp yuvarlanarak,
Koñur kas bolup kubulıp		Koñur kaz olup şekil değıştirirerek
Tünnükteñ çıgara uça beret.		Avludan çıkarak uçuverdi.
Kurkun aldında Cañarçı	24500	Kemiğin altındaki Cañarçı
Arı-beri silkinele,		Sağa-sola silkinerek,
Büdüki boyı bolo beret.		Önceki haline döndü.
Koñur kaska bu minele,		Koñur kaza binerek,
Moynañ kabıra kuçaktanat.		Boynundan kavrayıp kucakladı.
Koñur kas emdi	24505	Koñur kaz şimdi
Köndüre uçup bolboy cabızap		Önden uçup sıkışarak
Oromdor üstine aylanıjat.		Yolların üstünde döndü.
Ondogı şulmustar kıymırajıp		Oradaki şulmuslar kıpırdanıp
Ne bolgonın oñdogılabayt.		Ne olduğunu anlayamadılar.
Ak calaña çıkkança	24510	Ak ovaya çıktığında

Kastı köni uçurbay	Kaz rahat uçamayıp
Eki kanadın tolğop tudat.	İki kanadını kıvırıp durdu.
Koñur kas uçup bolboy	Konur kaz uçamayıp
Kurkundarı bu çılayla,	Kanat kemikleri yorularak,
Ak calañga cabızayt.	24515 Ak ovaya çıktığında ezildi.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Carkındu kara kayçızıla	Parlak kara makasını
Koñur kastıñ bu bolgojın	Koñur kazın
Cürek tözin ötküre	Yüreğinin tam ortasına
Sayıp iybey kanayttı.	24520 Sapladı.
Calbıštu ot çöyilip,	Harlı ateş yayılıp,
Koñur kastıñ bolgojın	Koñur kazın
Kurkun cuñı calbırıp	Kanatları, tüyleri alev alıp
Küyüp turar cañdu boldı.	Yandı.
Arga cokto koñur kas	24525 Çaresiz koñur kaz
Algı-kıygı ogurıp,	Feryat-figan bağırıp,
Ak-calañga tüjele,	Ak ovaya inerek,
Arı-beri añdanıp	Sağa-sola sallanıp
Büdüki boyı bu bololo,	Önceki haline dönerek
Alıp baatır Cañarçıla	24530 Alp bahadır Cañarçı'yla
Ölör-bararın bu bilbey	Ölecek mi kalacak mı bilmeden
Tuduja berbey kanayttı.	Tutuştı.
Ot-calbış çöyilerde,	Ateş, alev yayılırken,
Oromdori küyip cadat.	Yollar yandı.
Almıs, şulmus alıptarı,	24535 Almıs, şulmus alpları
Attu-çuulu tarmaçıları	Atlı büyücüleri

Ol eküge cuuktap kelgileyt. O ikisine yaklaşıarak geldiler.
Tuštaar arga cok boldı. Karşılaşmak mümkün olmadı.
Taş örgöögö cuuktap kelgileyt. Taş saraya yaklaşıp geldiler.
Ceek cutpa emegen 24540 Vahşi dev kadın
Açu koron çıñırıp Acı zehir bağırıp
Cañarçını tükürüp Cañarçı'ya tükürüp
Altan tümen aytkılayt: Altmış birden şöyle söylediler:
"Ak-carıktañ er tappay "Ak dünyadan er bulamayıp
Alıs cerge tüştin be? 24545 Yeraltına mı indin?
Erzen kelgen sen bolzoñ, Koca bulmaya geldiysen,
Edi-kanıñdı soororım! Etini, kanını emerim!
Erim seni albas! Erim seni almaz!
Er bedirep kelgen bolzoñ, Er aramaya geldiysen,
Edi-kanıñdı soorım! 24550 Etini, kanını emerim!
Söögiñdi kugarta çeldeerim! Kemiğini kurutup yutarım!
Ak-carıktıñ alıptarı Ak dünyanın alpları
Alıs cerdeñ çıkpas" - deyt. - Yeraltından çıkmaz" -dedi.
Cayaltalu Cañar baatırdıñ bajı Hünerli Cañar bahadırın başı
Erlik-biydiñ ayağı bolor! 24555 Erlik biy'in ayağı olur!
Küreñeş dep uulıñnıñ bajı Küreñeş adlı oğlunun başı
Meniñ erimniñ ayağı bolor. Benim erimin ayağı olur.
Seniñ kuu bajıñdı Senin kafatasını
Boyıma ayak ederim" - deyt. Kendime ayak ederim" -dedi.
Onoñ arı eki emegen 24560 Ondan sonra iki kadın
Ondo emdi sogujat. Orada vuruştı.
Cañarçı dep baatır kelin Cañarçı adlı bahadır gelin

Cardak ünile katu aydat:	Açık bir sesle sertçe söyledi:
"Er öltürüp emerjigen,	"Er öldürüp iligini emmiş,
At öltürüp amtajıgan,	24565 At öldürmeye alışmış,
Kiji bajı ayaktular,	İnsan başından ayaklılar
Kiji kanı suuzındular!	İnsan kanı içiciler!
Amır catkan boyımdı	Huzurlu bedenimi
Alıs cerge ekelele,	Yeraltına götürerek,
Aydarı çok kıynaganar.	24570 Tarifsiz işkence ettiniz.
Ak-carıkta curtagan	Ak dünyada yerleşmiş
Adalu baldardı ıyladıp	Babalı çocukları ağlatıp
Adazın ayırıp öltürgeneer.	Babasını ayırıp öldürdünüz.
Enelü baldardı ıyladıp,	Analı yavruyu ağlatıp,
Enelerin kıynap öltürgeneer!	24575 Analarına işkence edip öldürdünüz!
Er bedirep kelbedim,	Er aramaya gelmedim,
Ene töröl cerim uçun	Ana, akraba, yurdum için
Öç alarga keldim - deyt. -	Öç almaya geldim -dedi.
Kaandar bedirep kelbedim,	Kağanları aramaya gelmedim,
Kayış kurlu Altayım uçun	24580 Kayış kuşaklı Altayım için
Kızıl tınım kıskanbay	Kızıl canımı sakınmadan
Ölүjerge keldim - deyt.	Ölüme geldim-dedi.
Almıs бүtkeñ sen bolzoñ,	Almıs olarak yaratılmışsan da,
Aayña men çıkarım.	Senin tarafına çıkacağım.
Ölbös бүtkeñ sen bolzoñ,	24585 Ölümsüz yaratılmış olsan da,
Ölümdi meneñ alarñ!" - deyt.	Ölümün benden olacak!
Onoñ arı Cañarçı	Ondan sonra Cañarçı
Kara carkındu kayçızıla	Kara parlak makasını

Ceek cutpa emegendi		Vahşi dev kadının
İçi-buurına sayarda,	24590	Bağrına saplayarak,
İçeeleri süürtelet.		İçinde çevirdi.
Kür köksine sayarda,		Geniş göğsüne sapladığında,
Ökpö-cüregi körünet.		Ciğeri, yüreği göründü.
Kızarıp agar kanı cok		Kızarıp akan kanı yok
Ot-calbışka bija beret.	24595	Ateşte pişmiş.
Ceek cutpa bu emegen		Vahşi dev kadın
Ölör salımı cok boldı.		Ölmedi.
Alıp, şulmus baatırları,		Alp, şulmus, bahadırları
Açap-toro kürümderi		Aç gözlü kötü ruhları
Ot kalapka cuuktap bolboy	24600	Ateş özüne yaklaşımadan
Aralga kirip cajingılayt.		Ormana girip saklandılar.
Askın-toskın oromdori		Karmakarışık yolları
Ak bolup tepselet.		Ak olup ezildi.
Alıp baatır Cañarçınıñ		Alp bahadır Cañarçı'nın
Cer karmaarı astap	24605	Bastığı yer azalıp
Cedip tudarı köptöy berdi.		Gücü arttı.
Ceek cutpa emegendi		Vahşi dev kadını
Kajık çılap ekçep cüret.		Aşık kemiği gibi salladı.
Kayış keptü tolgop keldi.		Kayış gibi kıvırdı.
Üç temdenip ködürele	24610	Üç hamlede kaldırarak
Ak tumanga alıp çıktı,		Ak dumana alıp çıktı,
Kök tumanga kömö tudup aydat:		Gök dumana gömerek söyledi:
"Ölbös bütken kadıt bolzoñ,		"Ölümsüz yaratılmış kadınsan,
Ölümdi meneñ alarıñ.		Ölümün benden olacak.

Eriñe emdi cetpeziñ, 24615 Şimdi erine yetemezsin,
Ölgölöktö emdi bu Ölmeden
Örgöñdi körüp al" - deyt. Sarayına bak" -dedi.
Kuu tumandı araladıp, Solgun dumanı aralayıp,
Korum taştıñ üstine Taş yığınının üstüne
Arta sokpoy bu kanayttı. 24620 Fırlattı.
Tört sının kayra tudup, Dört (tarafıan) gövdesini geri çevirip,
Temir kijen sugup iydi, Demir prangaya soktu,
Ceek cutpa kadıt mında Vahşi dev kadın burada
Ölöp bolboy kıynala berdi. Ölmeden ızdırıp içinde kaldı.
"Tınım meniñ tappazıñ" dep 24625 "Benim canımı bulamazsın" deyip
Tırkırıp kıyırat. Titreyerek bağırdı.
Cañarçı dep baatır kelin Cañarçı adlı bahadır gelin
Ceek cutpa kadıttı Vahşi dev kadının
Erep, tolgop şılay berdi. Evirip, çevirip sorguladı.
"Ak-carıktañ ekelgen, 24630 "Ak dünyadan getirdiğin
Alıptar tını kayda? Alpların canı nerde?
İltam türgen ayt!" - dep Çabuk söyle!" -deyip
Kıynay berbey kanayttı. İşkence etti.
Cutpa ceek emegen Vahşi dev kadın
Kıyına çıdajıp bu bolboy 24635 İşkenceye dayanamayıp
Sol konçımda arçuul bar, Sol konçumda bez var,
Onı alıp silkip iyzeñ, Onu alıp silkelersen,
Baatırlarıñ tıñdanıp keler. Bahadırların canlanır.
Ak-carıktıñ baraksanı Ak dünyanın zavallısı
Meniñ tınımdı kıynabay 24640 Benim canıma işkence etmeden

Meni bojudıp iyzeñ	Beni kurtarırsan
Adıñdı men adabazım	Adını anmam
Aldıñnañ men keçpezim.	Önünden geçmem.
Ölbös çaş cajan,	Ölümsüz yaş (ömür) yaşayıp,
Öçpös ot odurarıñ.	24645 Sönmez ateşle oturursun.
Kara Şaytanıñ eji bol.	Kara Şeytanın eşi ol.
Sege calçı men boloyın" - dep,	Sana köle ben olayım" -deyip,
Ceek cutpa emegen	Vahşi dev kadın
Mında caynap ıylay berdi.	Yalvarıp ağılıyordu.
Cañar sıynı Cañarçı	24650 Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Ceek cutpa emegenniñ	Vahşi dev kadının
Sol konçınañ kara arçuuldı	Sol konçından kara bezi
Kodor tartıp, koynına sugat.	Çıkarıp, koynuna soktu.
Aytkañ söziñ alkıştu,	Söylediğin söz güzel,
İçi-buuriñ kara balkaş - deyle,	24655 İçin kara çamur - diyerek,
Ceek cutpa bu emegenniñ	Vahşi dev kadının
Eki köstiñ ortozında	İki gözünün ortasında
Kal mañdaydañ özüp kalgan	Alnından geçen
Kızıl küreñ öñdü	Kızıl-kahverengi renkli
Kunan koynıy meñdi	24660 Aygır, koyun (şekilli) beni
Tözineñ kabra bu tudala,	Dibinden kavrayıp tutarak,
Kara kayçızıla keze sogot.	Kara makasıyla kesti.
Ceek cutpa emegen	Vahşi dev kadın
Edi-kanı cok kuu söök bolup	Eti, kanı yok beyaz kemik olup
Ölö berbey bu kanayttı.	24665 Öldü.
Koynındağı kara arçuulıla	Koynundaki kara bezle

Kunan koydıy meñniñ	Aygır, koyun şekilli benin
Kanı akpas bu edip	Kanını akıtmadan
Buulap iygen boyınça	Bağlayıp
Kaptırgazına sugup alat.	24670 Sandığa soktu.
Onoñ arı Cañarçı	Ondan sonra Cañarçı
Korum taş bu örgöögö	Taş yığını bu sarayda
Ürgülcige öçpös edip	Ebediyen sönmeyecek
Körnö ot tudup iyet.	Bir ateş yaktı.
Oromdorı ot alıjıp	24675 Her yeri ateş kaplayıp
Küye berbey bu kanayttı.	Yandı.
Baza bir oñdonıp kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Mında cedip kelgen emtir.	Buraya yetip gelmiş.
Kara Şaytan baatırlarıla	24680 Kara Şeytan bahadırlarıyla
Kara teri bu akkança	Kara teri aktıkça
Kalaptu tıñ cuulajıptır.	Vahşi ruh savaşmış.
Artkan kalganın bu istep	Geriye kalanı isteyip
Onçozın kırıp iyele,	Hepsini kırarak,
Ay maltazın arlap, kıstanala,	24685 Ay baltasını silip, kıştırarak,
Cañarçıga ıraaginañ	Cañarçı'ya uzaktan
Cakşı surap, katkırat.	Hatırını sorup, güldü.
"Seni tappay kalala,	"Seni bulamayınca,
Mında bolor dep seskem" - deyt.	Burada olacağını düşündüm" -dedi.
"Ceñü bistiñ koldo" - dep	24690 "Zafer bizde" -deyip
Ceti bajıla Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Karsıldada katkırat.	Kahkahalarla güldü.

Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Ak arçuulın cayıp iyet.	Ak bezini yaydı.
Alama-şikir aş kursaktañ	24695 Lezzetli yemeklerden
Anda baza tolo beret.	Oraya doldu.
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Alama-şikir aş kursaktañ	Lezzetli yemeklerden
Eki koldop emdi bu	İki eliyle
Ceti oozına salıp turat.	24700 Yedi ağzına doldurdu.
Ak arçuulda aş-kursak	Ak bezdeki yiyecekler
Tügenbes cañdu emtiri.	Tükenmezmiş.
Celbegen toyıp alala,	Celbegen doyararak,
Ceti oozıla alkap oturat.	Yedi ağzıyla dua etti.
Cañar sıynı Cañarçı	24705 Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Öy ötkürerge bolbos	Zaman geçmeden
Türgen-tükey baralı deyt.	Hemen gitmeli dedi.
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Kök bukazına mine sogot.	Gök boğasına bindi.
"Men ozo barala,	24710 "Ben önce giderek,
Ceti sarı emegenderle	Yedi sarı kadınla
Urujayın" - deyle,	Vuruşayım" -diyerek,
Öñürek mañla cüre beret.	Hızla koşup ilerledi.
Cañar sıynı Cañarçı	Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Kara arçuulın tartıngan	24715 Kara bezini çekmiş
Altın cüstük küçile	Altın yüzük gücüyle
Komurgay adına minele,	Kavaldan atına binerek,
Celbegendi eeçide	Celbegen'in peşinde

Ezin-kuyun cüre beret.	Rüzgâr-fırtına gibi gitti.
Ança-mınça bu bolbodi,	24720 Çok zaman geçmeden,
Cañar sıynı Cañarçı	Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Emdi körüp turgajın,	Şimdi gördü ki,
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Ceti sarı emegenderiñ	Yedi sarı kadının
Çaçtarınañ kolboy tutkan,	24725 Saçlarından tutmuş,
Ceti ayrı kamçızıla	Yedi ayrı kamçısıyla
Sabay bergen emtiri.	Vuruyormuş.
"Erlik adaydın cakıltazın	"Erlik adayın emrini
Neniñ uçun бүдүрbedeer?	Niçin yerine getirmediniz?
Cuuga-çakka boluşpay	24730 Savaşa yardım etmeyip
Nege sootop cüriger?" - deyt.	Niye umursamadan gittiniz?" -dedi.
Ceti sarı emegender	Yedi sarı gelin
Alıs-telis algırıjat.	Bağrış-çağrış içinde haykırdı.
"Erlik aday bisti	"Erlik aday bizi
Cajına mınañ ırabas edip	24735 Ömür boyu buradan uzaklaşamaz hale getirip
Cayap salgan edi" - dejet.	Bıraktı" -dediler.
Mını körgön Cañarçı	Bunu gören Cañarçı
Sespes canınañ ödö beret.	Sezilmez yanından geçti.
Erlik-biydiñ şulmustarın	Erlik biy'in şulmuslarına
Calkindu kara kayçızıla	24740 Şimşekli kara makasıyla
Ötküre sayıp, örtöp,	Saldırıp, yakıp
Ezin-kuyun cana beret.	Rüzgâr-fırtına estirdi.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Uulın, kızı la küyüzin,	Oğlunu, kızıyla damadını

Ceeni le keldin 24745 Yeğeniyle gelinini
Keliger dep kıygırala, Gelin diye çağırarak
Erlik-biydiñ altı uuldarı la Erlik biy'in altı oğluy la
Temir-Bökö baatır catkan Temir-Bökö bahadırın yattığı
Calbak taştıñ canına Geniş taşın yanına
Calbıštu ottoñ salıp iygen, 24750 Harlı ateşten yakıp,
Sakıp mında oturat. Burada bekledi.
Onçozi cuulıjıp kelgileyle, Hepsi toplanıp gelerek,
Omok-sedeñ katkıjıat. Sapasağlam kakhahalar attılar.
Cüs tüñey Temir-Çookırlı Yüz eş Temir-Çookırlı
Cüs tüñey bu baatırlar 24755 Yüz eş bahadır
Bos Erliktiñ bu bolgojın Bos Erlik'in
Artkan kalğan şulmustarın Geride kalan şulmuslarını
Attarıla bu tepsedet. Atlarıyla teptiler.
Udura tuduşkan bu şulmustarın Karşıda tutuşan şulmuslarını
Kan çıkarbay uujagılayt. 24760 Kan çıkarmadan çiğnediler.
Cüs baatırdıñ tibirti Yüz bahadırın ayak patırtısı
Ol cerde torgulat. Orada yankılandı.
Cañar kızı Kümüş-Tana Cañar'ın kızı Kümüş-Tana
Ak arçuulın cayala, Ak bezini yayarak,
Arı-beri ekçep iyet. 24765 Sağa-sola salladı.
Alama-şikir aş kursak Lezzetli yemekler
Anda tolo berbey kanayttı. Oraya doldu.
Aylınañ ekelgen kurut, çuçuktı Evden getirdiği kurut, çuçuğu
Ogo üzeeri çoktılar. Ateşe koydular.
Onçozi ebire oturgılap, 24770 Hepsi etrafına oturup,

Ajanıp mında oturgılayt,	Karınlarını doyurdular,
Cuu kereginde şüüşkileyt.	Savaş yerinde istişare ettiler.
Kümüş-Tana üşkürüp aydat:	Kümüş-Tana derin nefes alarak konuştu:
"Cañarçı ecem le Kümüjey	"Cañarçı halamla Kümüjey
Bisle kojo bolgon bolzo" - deyt.	24775 Bizimle olsaydı" -dedi.
Altın-Sırğa "eye" - deyle,	Altın-Sırğa "evet" -diyerek,
Araayınañ ıylay beret.	Sessizce ağladı.
Onoñ arı onçolorı	Ondan sonra hepsi
Kunukçıldı oturgılayt.	Hüzünlü oturdular.
Cañar baatır örö turup	24780 Cañar bahadır ayağa kalkıp
Aylandıra acıktap, aydat:	Etrafa göz gezdirerek, konuştu:
"Kunukpagar, baldarım - deyt,	"Kederlenmeyin, yavrularım -dedi,
Aylu-kündü teñeribiste,	Aylı, güneşli gökyüzümüzde,
Ağaş-taştı Altayıbıstıñ	Ağaçlı, taşlı Altayımızın
Albatı-conı uçun	24785 Halkı için
Ölör tınıbıstı bis kıskanbay	Ölecek canımızı sakınmadan
Kayra baspay cuulajarıbıs.	Geri adım atmadan savaşacağız.
Altın çümdü Altayıbıstı	Altın şekilli yurdumuzu
Almıs, şulmustarga tepsetpey,	Almıs, şulmuslara ezdirmeden,
Erketendü el-conıstı	24790 Kudretli halkımızı
Erlik kolına tabıştırbay	Erlik eline bırakmadan
Korup alatan bis uçurlu.	Korumak zorundayız.
At ölböskö altın emes,	At altın değil ki ölmesin,
Er ölböskö ercine emes.	Er kutsal değil ki ölmesin. Atasözü
Ölbözöbis ceñü bolor,	24795 Ölmezsek zafer olacak,
Ölöp kalzabıs, aldıbıs artar	Ölöp kalırsak, altımızda kalacak

Tokum aldınañ at бүдер, Keçe altından at biter, Atasözü
Ton aldınañ er çıdaar. Kürk altından er yetişir.
Üç Kurbustan bolujıla Üç Kurbustan yardımıyla
Oyto katap öç bolor. 24800 Yine öç alınır.
Çaktañ-çakka, üyeniñ-üyege Savaştan-savaşa, evden-eve
Ak-carıktıñ albatızı Ak dünyanın halkı
Erlik-biyge ceñdirtpe Erlik biy'e yenilmezse
Ceñü bistiñ bolor. Zafer bizim olacak.
Kunukpagar baldarım" - deyle, 24805 Hüzünlenmeyin yavrularım" -diyerek,
Kırsıldada katkırarda, Kahkahalarla güldüğünde,
Kaya-taştar cemirilip, Kayalıklar yıkılıp,
Köçkölonip cada beret. Yuvarlandı.
Ölbös Cayar örö turup, Ölbös Cayar ayağa kalkıp,
Adazınıñ kolınañ 24810 Atasının elinden
Ala koyıp bu emdi Tutup şimdi
Mınayda aydıp, caynap surayt: Şöyle konuşup, yalvararak sordu:
"Azıragan ecem le "Besleyip büyüten halamla
Algan ejim Kümüjey uçun Aldığım eşim Kümüjey için
Ölör tınım kıskanbazım 24815 Ölecek canımı sakınmadım
Olordı men barıp Ben gidip onları
Bedirep köröyin" - deyt. Arayayım" -dedi.
Adazı uulına bu aydat: Atası oğluna söyledi:
Akır, akır, balam "Ah, ah sevgili yavrum
Ökpörörgö carabas, 24820 Öfke yaramaz,
Öştülerdiñ küçi köp, Düşmanların gücü büyük,
Ölörgö sen meñdebe. Ölmek için acele etme.

Attu-çuulu cuu-çakka	Atlı savaşa
Arga-süme kerek- deyt.	Çare gerek-dedi.
Eceñ le ejiñ bolgojın	24825 Halanla eşin
Bis eküdeñ artık biler,	Bizim ikimizden de iyi bilirler,
Ep-süme olordo turu,	Yol, yöntem onlarda,
Eptep turujarı biste bolor.	Uygulama bizde olacak.
Kunukpagar, baldarım	Üzülmeyin, evlatlarım
Kudaydın salımı bar emey" - deyt.	24830 Tanrının (çizdiği) kader var" -dedi.
Ajanıp olor bojoylo,	Yemek yiyip doyunca,
Arıgan sındarı seriy berdi.	Yorulan bedenleri güçlendi.
Ceñü kaçan kelgey ne dep,	Zafer nasıl gelecek diye,
Cöptöjip olor kuuçındajat.	Konuşup tartışılar.
Cer aldının şulmustarı	24835 Yeraltının şulmusları
Olorgo cuuktap bu bolboyt.	Onlara yaklaşılamadı.
Cılım kaya bu taşa	Sarp kayalığa
Küreñeştiñ kondırgan	Küreñeş'in kondurduğu
Tegerik tabakta bu odı	Yuvarlak tabaktaki ateş
Ol cerdi carıdat.	24840 Orayı aydınlattı.
Onoyıp olor turgança,	Onlar böylece dururken,
Sook, sook salkın sogot	Soğuk soğuk rüzgâr vurdu
Tabış emes tabış boldı,	Gürültüye benzemez gürültü oldu,
Küzürt emes küzürt boldı.	Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Erlik-biydiñ altı uuldarı,	24845 Erlik biy'in altı oğlu,
Temir-Bökö baatır	Temir-Bökö bahadır
Örö öñdöyip kelgileyle,	Yerinden kalkıp gelerek,
Oyto kayra cıgıla beret.	Tekrar geri yığıldı.

Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden,
Aldınañ örö salkın bıla	24850 Altından geçen rüzgarla
Kuu tumanı kuyulıp,	Solgun dumanı yayılıp,
Kara tumanı kaynap kelet.	Kara dumanı kaydadı.
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden
Açu-koron kıygı-kışkı	Feryat-fıgan, bağış-çağış
Ol cerdeñ cañılanat.	24855 Oradan yankılandı.
Bu ne atazı boldı dep	Bu da neyin nesi deyip
Cañar baatır cerge cadıp	Cañar bahadır yere yatıp
Cer ceñesti tıñday berdi.	Yosunu dinledi.
Emdi tıñdap cadar bolzo,	Şimdi dinleyip yatınca,
Cer aldınıñ şulmuızı	24860 Yeraltının şulmusu
Kara Şaytan kürüm	Kara Şeytan, kötü ruh
Kal çerüzin aydagan	Kahraman askerini sürmüş
Kelip catkan emtiri.	Geliyormuş.
Togus tüñey baatırlu,	Dokuz eş bahadırla,
Toolop bolbos çerülü,	24865 Sayılamacayak askerle,
Ol cer emdi bolzo	O yer şimdi
Torgulıp cada berbey kanayttı.	Sallanıyordu.
Cañar baatır örö turat.	Cañar bahadır ayağa kalktı.
Tıñdap, ugup, sezele,	Dinleyip, duyup, sezerek,
Cartap, cakarıp kuuçındayt:	24870 Yorumlayıp, buyurup konuştu:
"Erlik-biydiñ erketendü	"Erlik-biy'in kudretli
Kara sarlık atka mingen	Kara-sarlık ata binen
Kara Şaytan cetker celmizi	Kara Şeytan celmisi
Togus tüñey baatırlarlu	Dokuz eş bahadırla,

Toolop bolbos çerü aydagan	24875	Sayırsız askeri sürerek
Kelip catkan emtiri.		Gelmiş.
Kızarıp agar kanı çok,		Onun, kızarıp akar kanı yok,
Kıyılıp ölör tını çok.		Onun, kıyılıp ölür canı yok.
Bu cetker kelgejin		Bu şeytanın gelişini
Erlik-biydiñ altı uuldarı,	24880	Erlik-biy'in altı oğlu,
Temir-Bökö baatır		Temir-Bökö bahadır
Oyto turardañ ayabas, - deyt. –		Tekrar gelecektir -dedi.
Onçozın kulaştap alala,		Hepsini kulaçla ölçüp,
Üstine oturıp alıgar - deyt.		Üstüne oturun -dedi.
Ölbös Cayar la men	24885	Ölbös Cayarla ben
Olorlo cuulajarıbıs" - deyt.		Onlarla savaşıcağız" -dedi.
Boy-boylorın körüjip		Birbirlerine bakışıp
Kalgançada kerekke		En sonunda bu duruma
Ermek aytpay turgulayt.		Söz söyleyemeden kaldılar.
Eek sagaldarı bolgojın	24890	Çene sakalları
Emçek boygo cedip kalgan.		Göğüse kadar uzanmış.
Baştarınıñ çaçı bolzo,		Başlarındaki saç ise,
Börük ötküre özö bergen		Börkü geçmiş
Kança cıl ötkönin		Kaç yıl geçtiğini
Boyları cart oñdobos.	24895	Kendileri de anlamadı.
Adalu-uuldu emdi mında		Babalı, oğullu burada
Aç-mıkının tayangan		İnce beline dayanmış
As sanaanı sanangan,		Az düşünüp,
Kök mıkının tayanıp		Sağlam beline dayanıp
Köp sanaanı sananıp	24900	Çok düşünüp

Emdi mında turgulayt.	Burada durdular.
Küreñeş baatır abakayıla,	Küreñeş bahadır eşiyle,
Çagat baatır abakayıla	Çagat bahadır eşiyle,
Temir-Bökö baatır bıla,	Temir-Bökö bahadır ile,
Erlik-biydiñ altı uulın	24905 Erlik-biy'in altı oğlunu
Cañıs cerge çogolo,	Tek yere toplayıp,
Üstine çıgıp oturgılayt.	Üstüne çıkıp oturdular.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Altan kulaş turnabayın	Altmış kulaç dürbününü
Kaptırgadañ kodorıp	24910 Sandığından çıkarıp
Alıs cerdiñ bu tübin	Yeraltının dibine
Añtara tartıp şirtey beret.	Çevirip dikkat kesildi.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Kara Şaytan baatır	Kara Şeytan bahadır
Togus tüñey baatırlarlu	24915 Dokuz eş bahadırla
Kal çerüzin aydagan	Kahraman askerini sürmüş
Keletkeni cart körünet.	Geldikleri apaçık göründü.
Ança-mınça bu bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Açu-koron şuurğan, salkın	Acı-zehir fırtına, rüzgâr
Aldınañ örö kaynap kelet.	24920 Önünden yükselerek geldi.
Ança-mınça bolgonokto	Çok zaman geçmeden,
Kara Şaytan kalcu şulmus	Kara Şeytan kudurmuş şulmus
Kara Sarlık adına mingen	Kara öküz atına binmiş
Karayladıp cedip kelgen,	Şahlanıp gelirken,
Açu-koron algırıp,	24925 Acı-zehir bağıırıp,
Ama-tomo sığırıp,	Islık çalıp,

Atıylanıp mınayda kıygırat:	Öfkelenip böyle haykırdı:
"Açap toro Cañar	"Aç gözlü doymaz Cañar
Altıgı oroondı toskorgon,	Alttaki yeri kapatan,
Aday Erlikke amır berbes	24930 Aday Erlik'e rahat vermeyen
Kandıy küçtü baatır bütken!	Hangi güçlü bahadırmış!
Er öltürüp eremjigen,	Er öldürmeye alışmış,
At öltürüp amtajıgan.	At öldürmeye alışmış.
Öştöp kelgen sen bolzoñ,	Düşmanca geldiysen,
Bazınıp cürgen bolzoñ	24935 Aşağılayarak,
Bajıñdı üze tartarım.	Başını üstüne çekerim.
Üç Kurbustannañ sen	Üç Kurbustan tarafından sen
Cayaltalu bütkeñ bolzoñ,	Hünerli yaratıldığın için,
Ak-carıktı körböy	Ak dünyayı görmeden
Alıs cerde Erlik ejiginde	24940 Yeraltında Erlik kapısında
Temir kıncıga oturıp,	Demir prangaya oturup,
İyne közineñ carık köröriñ,	İğne gözünden ışığa bakarsın,
İyt ayagınañ aş ciiriñ.	İt ayağından yemek yersin.
Budında bolzo bulguuş cok,	Ayağında sopa yok,
İyniñe kep kiybeziñ.	24945 Omzuna atacak giysin yok,
Enedeñ çıkkın et toromol	Anadan doğma üryan
Elge-congo elektedip	Halka rezil edip
Elen-çakka kıynalarıñ!" - deyt.	Savaşta işkence edeceğim!" -dedi.
Mını ukkan Cañar baatır	Bunu duyan Cañar bahadırın
Tarınbas boyı tarınıp,	24950 Darılmazdı, darıldı.
Açınbas boyı açına berdi.	Öfkelenmezdi, öfkелendi.
Açu-koron kıygırıp,	Acı-zehir bağırıp,

Ama-tomo sığırip iyet. Islık çaldı.
Aytkan sözi mindiy boldı: Söylediği söz şöyle oldu:
"Alıs cerdiñ şulmustarı, 24955 "Yeraltının şulmusları,
Ak-carıkka amır berbes. Ak dünyaya huzur vermez.
Altı üyeniñ turkunına Altı kuşak boyunca
Aylı-curtımdı toskurıp, Evimi-yurdumu dağıtıp,
Albatı-conımdı kıynaganaar. Halkıma eziyet ettiniz.
İçi-buuri cılan, baka 24960 Bağrı yılan, kurbağa
İyninde kebiñ kara kurumçı. Omzundaki giysi kara pasaklı.
Kalbakçadañ kaniñ tögörim, Kaşıktan kanını dökerim,
Ergekçedeñ ediñ kezerim. Parmaktan etini keserim.
Ölbös bütken sen bolzoñ, Ölümsüz yaratılmış olsan da,
Ölümdi meneñ alarıñ" - deyt. 24965 Ölümün benden olacak" -dedi.
Kara Şaytan algırıp iyet: Kara Şeytan haykırdı:
"Öştöş kelgen sen boloriñ ba? "Düşmanlığa mı geldin?
Öç sakıgan men adayın ba?" Öç almayı mı bekliyorsun?
Cañar baatır aydıp turat: Cañar bahadır söyledi:
"Atpay öldim degençeñ, 24970 "Atmadan öldüm demektense,
Adıp öl!" - dep atpay kayttı. Atıp öl!" -diye söyledi.
Eki baatır bolgojın İki bahadır
Eki taşka oturgılayla, İki taşta oturarak
Ok-saadagin tudungılap, Ok-mızrak tutunup,
Kandu kastak ok-sogoondorın 24975 Kanlı temren ok-mızraklarını
Keske salıp otura beret. Fırlattılar.
Cañar baatır bu bolgojın Cañar bahadır ise
Adar bolzoñ at deyle, Atacaksan at diyerek,

Caka, topçı çecele	Yaka düğmesini çözerek
Calbak töjin tögöp kelet.	24980 Geniş göğsünü açtı.
Ok-taımazın bolgojin	Ok nişanını ise
Odoştop tudup berele,	Ayıklayıp tutunca,
Aylu-kündü Altayın çümdep	Aylı-güneşli Altay'ını övüp
Kürkürede emdi mında	Gürülder gibi burada
Kaylay berbey kanayttı.	24985 Kayladı.
Cañar baatırdıñ kayına	Cañar bahadırın kayına
Kara Şaytan baatır	Kara Şeytan bahadır
Kandu kastak ogın bolzo	Kanlı temren okunu
Keske le salıp bu bolboy	Çekemedi
Seleñdejip tırkırayt.	24990 Ürperip titredi.
Elen çaktıñ er cajına	Eski çağlardan bugüne dek
Mındıy kay ukpaytır.	Böylesi bir kay duymamış.
Erten tartkan eñir serüün,	Sabah esen akşam serinliği,
Eñir tartkan erten serüün	Akşam esen sabah serinliği,
Eki kün ödördö,	24995 İki gün geçince,
Eki carın birigip,	İki omuz birleşip
Eki tekpe kelijerde,	İki dayanağın biraraya geldiği yerde,
Içkınıp iybey kanayttı.	Kayboldu.
Korondı kastak ogı bolzo	Zehirli temren oku ise
Cañar baatırğa bu tiybey	25000 Cañar bahadıra değmeden
Calañdöön uça beret.	Ovaya doğru uçtu.
Cañar baatır emdi bolzo,	Cañar bahadır şimdiiyse,
Ama-tomo sıgırala,	Islık çalarak,
Açu-koron kıygırıp aydat:	Acı-zehir bağırarak söyledi:

"Koliña sen siyele, 25005 "Eline işeyerek,
Korkıbay meni ne attıñ? Korkmadan beni nasıl vurdun?
Sen sakı, men adayın!" - deyt. Sen bekle, ben atayım!" -dedi.
Castıra atkan Kara Şaytan Biraz önce atan Kara Şeytan
Emçek topçı çeçip iyet Göğüs düğmesini saçtı
Elbek töjin tögöp kelet, 25010 Geniş göğsünü döktü,
Caka topçı çeçip iyet Yaka düğmesini çözdü
Ok tañmazın tudala, Ok nişanını tutarak,
Buura keptü ogurıp, Ciğerden ağlayıp,
Buka çılap bu bustap Kurbağa gibi böğürüp
Ogura berbey kanayttı. 25015 Bağırıyordu.
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Kandu kastak ogın bolzo Kanlı temren okunu
Keske salıp otura beret. Çekti
Erten tartkan eñir serüün, Sabah esen akşam serinliği
Eñir tartkan erten serüün. 25020 Akşam esen sabah serinliği,
Eki tekpe kelijerde, İki dayanağın gelerek,
Eki carın birigerde, İki omzun birleştiği yere,
Adıp iybey kanayttı. Attı.
Kara Şaytan baatırdıñ Kara Şeytan bahadırın
Ok tañmazın oyo tiyip, 25025 Ok nişanı delip,
Kür köksin ödö beret. Geniş göğsünü geçti.
Kaya, korum bu taştarı Kayalar, taş yığınları
Köçkölönip cada beret. Göçüp yuvarlandı.
Tuyuk cıraa ağaştarı Kapalı çalılıkları
Köçkö taştarga bastırıp, 25030 Yuvarlanan taşlara bastırıp,

Korum bolup cada beret.		Yığıldı.
Alıs ceri em bolgojın		Yeraltı şimdi
Ok bajıñañ ot çöyilerde		Ok başından ateş yayılınca
Alıs cer carıy beret.		Işıksız yer aydınlandı.
Almıs, şulmus çerüleri	25035	Almıs, şulmus askerleri
Köstöri bolzo, kılıbıgıp,		Gözleri kamaşıp,
Cerge cadıp eñmektegeleyt.		Yere yatıp süründüler.
Ergek töstöñ cayılğan ıñ		Baş parmaktan yayılan sıcak
Erlik-biyge cede bertir.		Erlik-biy'e ulaştı.
Kara Şaytan baatır bolzo	25040	Kara Şeytan bahadır ise
Köñkörö tüşken boyınça		Yüzüstü düşünce
Kögüste şırka cırtıktı		Göğüsteki yaraları
Kara balkaşla böktöp iyet.		Kara çamurla kapattı.
Çalkoyto bu añdanıp		Sırtüstü yuvarlanıp
Cer ceñes bile köksin	25045	Yer yosunu ile göğsünü
Böktöp iygen boyınça,		Sarınca,
Cer tayanıp örö turala,		Yere dayanıp ayağa kalkarak,
Arı-beri tentirilip,		Sağ-sola sallanıp,
Agaş-taşka sogulala,		Ağaçlığa sokularak,
Açu-koron bu algırıp,	25050	Acı-zehir bağırap,
Adır kara üldüzin cañıp, aydat:		Heybetli kara kılıcını çevirip, söyledi:
"Ölbös bütken Cañar baatır		"Ölümsüz yaratılmış Cañar bahadır
Ölümdi meneñ körörüñ.		Ölümü benden göreceksin.
Alıs cerge tüşken bolzoñ,		Yeraltına düşersen,
Ak-carıkka çıkpazıñ" - dep	25055	Ak dünyaya çıkamayacaksın" -deyip
Atpañdap içkeri bu cütküyt.		Vurmadan içeri itti.

Eki baatır bu bolgojın	İki bahadır ise
Eki tayga bajınañ	İki tayga başından
Eñçeyijip bu kelet.	Eğilerek geldiler.
Cayaltalu Cañar baatır	25060 Hünerli Cañar bahadır
Ak bolot üldüzin	Ak çelik kılıcını
Kaya taşka cañıp iyet.	Kayalığa doğru savurdu.
Eki baatır bolgojın	İki bahadır
Eki kaya bajınañ,	İki kaya başından,
Üldü mister caltırıp,	25065 Kılıç uçları parlayıp,
Calkın keptü bu cañıp,	Rüzgâr gibi esip,
Çabıja bergen emtiri.	Vurmuş.
Taştañ-taşka sekirgilep,	Taştan taş sekip,
Eki boylorın keteşkileyt.	İkisini izledi.
Cañar baatır bolgojın	25070 Cañar bahadır ise
Kara şulmus Şaytandı	Kara şulmus Şeytanı
Kança cerdeñ çapkajın,	Nerden vursa,
Üldü mizi tıgınbayt.	Kılıcı kamaşmadı.
Kara Şaytan baatır bolzo,	Kara Şeytan bahadır ise,
Kara bolot üldüzile	25075 Kara çelik kılıcıyla
Cañar baatırdıñ citkezine çabarda,	Cañar bahadırın ensesine vurunca,
Tal ortodoñ sına beret.	Tam ortadan kırdı.
Onoñ arı eki baatır	Ondan sonra iki bahadır
Eki kaya bajınañ	İki kaya başından
Eñçeyip tudujat.	25080 Eğilip mücadele etti.
Onoñ arı olor ekü	Daha sonra o ikisi
Korum taştardı kodoro bazıp,	Taş yığınlarını dağıtıp,

Cılım taştardı cara baskılap	Sarp taşları yarıp
Tuduja berbey kanayttı.	Mücadele ettiler.
Caan, caan taygaları	25085 Büyük büyük taygalar
Cemirilip cada kalat.	Yıkılıp devrildi.
Caan, caan talayları	Derin derin denizler
Corlonıp, tolkulanıp,	Kabarıp, dalgalanıp
Carattarınañ ajınat.	Kıyılarından taştı.
Eki baatır emdi bolzo	25090 İki bahadır şimdi
Caak boygo tajıjıp,	Yüz hizasında dövüşüp,
Carın boydoñ silkijet.	Omuz hizasında (birbirini) silkeledi.
Buura keptü söykönijip	Erkek deve gibi toslaşıp,
Buka çılap kayılıjat.	Kurbağa gibi kaydılar.
Arı-beri serijip	25095 Sağa-sola dağılıp,
Ağaş-taşka бүдүрілгілейт.	Ağaca, taşı devirdiler.
Açıy-meçiy tudujıp,	Karşılıklı tutuşup
Karmak-tege salgılayt.	Kanca attılar.
Katu cerge baskajın	Sert yere bastığında
Kajıkka cetire baskılayt.	25100 Aşık kemiğine kadar bastılar.
Cımjak cerge baskajın	Yumuşak yere bastıklarında
Tize boydı ödö beret.	Diz boyunu geçtiler.
Kaya taştar cemirilip	Kayalıklar yıkılıp,
Korum bolup köçkölönöt.	Yığın halinde yuvarlandı.
Kalın ceeken araldarı	25105 Gür kamışlıklar
Calañ bolup tepselet.	Ova olup tepildi.
Calbak cılım bu taştarı	Geniş sarp kayalıklar
Carılıjıp cılıjat.	Yarılıp oynadı.

Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Bir bilinip, bilinbeyt.	25110 Bir bilinip, bir bilinmedi.
Baza bir oñdonıp kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Talay tübine çöñip kalgan	Deniz dibine dalmış,
Tınıp bolbos tındular köröt.	Dış canı olmayan canlılar gördü.
Oyto katap oñdonıp kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Katu cerge çıgıp kalgan	25115 Sert yere çıkan
Kaya-taştı cemire baskan	Kayalığı yıkan
Kara agajın tepsep cüret	Kara ağacı tepip ilerledi
Onoñ arı bilbey kalat.	Ondan sonrası bilinmedi.
Baza bir oñdonıp kelze,	Yine ortaya çıktığında,
Batpak saska tüškejin	25120 Bataklık sazlığa düşünce
Beline cetire çöñgileyt.	Beline kadar battı.
Citkek saska baskajın	Sazlığa bastığında
Citkere cetire balkaş bolot.	Enseye kadar çamur oldu.
Eki baatırdıñ tudujına	İki bahadırın tutuşmasına
Ezin-kuyun ekpelet	25125 Rüzgâr-fırtına çıkıp
Turgan agaş turguza sınar	Duran ağaçlar durduğu yerde kırılıp
Caan cotkon bolo berdi.	Büyük fırtına koptu.
Ceti cılga tudujarda,	Yedi yıl süren mücadelelerinde
Cerge neme tüşpedi.	Yere bir şey düşmedi.
Togus cılga tudujarda,	25130 Dokuz yıllık tutuşmalarında
Tobrakka neme tüşpedi.	Toprağa hiçbir şey düşmedi.
Aylar bajı aylanıp ödöt,	Aylar başı aylanıp geçti.
Cıldar bajı cılıjıp ödöt.	Yıllar başı yillanıp geçti.
Cer aldınıñ celbisteri	Yeraltının celbisleri

Cuuktap bolboy cıgılğılayt. 25135 Yaklaşamadan yığıldılar.
Eki baatırdıñ bu sogujına İki bahadırın bu mücadelesine
Sokor-Kara baatır bıla Sokor-Kara bahadır ile
Erlik-biydiñ altı uuldarı, Erlik-biy'in altı oğlu,
Örö turgan boyınça, Yerinden kalktığında,
Temir kijenderin üze tartkılap, 25140 Demir prangaların üzerine takıp,
Oyto lo katap soguja bertir. Tekrar vuruştı.
Ölbös Cañar baatır bolzo Ölümsüz Cañar bahadır ise
Sokor-Kara baatır bıla Sokor-Kara bahadır ile
Caak boygo tajişkan, Yüz hizasında vuruşup,
Carın boydoñ tartıjıp, 25145 Omuz hizasında (birbirini) silkeleyip,
Açıy-meçiy küreşkilep, Çapraz güreşip,
Karmak-tege salgılayt. Kanca attıar.
Küreñeş dep baatır bu Küreñeş adlı bahadır
Erlik-biydiñ bu bolgojın Erlik-biy'in
Kara Mancak uulı bıla 25150 Kara Mancak oğlu ile
Caak boygo tajişıp, Yüz hizasında dövüşüp,
Carın boydoñ tudujıp, Omuz hizasında vuruşup,
Açıy-meçiy kürejet. Çapraz güreşti.
Kabıra-tebire tudujıp, Kavrayıp, çevreleyerek,
Kayra karmak-tege salgılayt. 25155 Tekrar kanca attılar.
Arı-beri çaçıjıp, Sağa-sola saçılıp,
Anda-mında cıgılğılayt. Ordan oraya yuvarlandılar.
Aylar bajı aylanıp ödöt, Aylar başı aylanıp geçti,
Aldına kiji tüşpeyt. Önüne kimse düşmedi.
Cıldıñ bajı cılıjıp ödöt, 25160 Yılın başı yıllanıp geçti,

Ceñ castanıp cıgılbayt.	Yenilip yığılmadı.
Çagat baatır, Kümüş-Tana la	Çagat bahadır, Kümüş-Tana'yla
Ay-Tana bu bolgojın	Ay-Tana ise
Erlik-biydiñ tört uuldarı bıla	Erlik-biy'in dört oğluyla
Cana baspay soguja beret.	25165 Geri basmadan vuruştı.
Ol cerde bu emdi	Orada şimdi
Baatırlardıñ sogujına	Bahadırların vuruşmasıyla
Baskan cer bu bolzo,	Basılan yer,
İdirgen bolup taktala bertir.	İtilip düzeltilmiş.
Kalaptu caan cuu-çak	25170 Vahşi büyük savaş
Ol cerde oyto lo	Orada tekrar
Baştala bergen bu emtiri.	Başlatılmış.
Cılan, baka çerüleri	Yılan, kurbağa askerleri
Kıymırajıp bu mında	Hareketlenip
Bılçara bastırıp ölgüleyt.	25175 Ezilerek öldüler.
Cer tamınıñ oozın korıgan	Yeraltının ağzını koruyan
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Emdi körör bolgojın,	Şimdi baktı ki,
Sarı korton adarular	Sarı eşek arıları
Cer tamınıñ bu oozınañ	25180 Yeraltının ağzından
Kıymırajıp çıgıp cadat.	Kımıldaşıp çıktı.
Arga cokto Kıstay-Mergen	Çaresiz Kıstay-Mergen
Arka cerdiñ kırçının cuup,	Arka tarafın çalışını toplayıp,
Kaya taştıñ arçınıla	Kayalığın ardıcıyla
Calarlu ottoñ salıp iyet.	25185 Harlı ateş yaktı.
Açu-koron cajıl ış	Acı zehir yeşil duman

Cer tamınıñ oozına	Yeraltının ağzına
Cayıla berbey bu kanayttı.	Yayıldı.
Sarı korton adarular emdi	Sarı eşek arıları şimdi
Arçın, kırçın ijına çıdaşpay	25190 Ardıç, çalı dumanına dayanamayıp
Kürküregen kınılajıp,	Uğuldayıp vızıldayarak
Ak-carıkka çıkılup bolboy,	Ak dünyaya çıkamadan,
Komıdaldu kınılajıp,	İsteksizce vızıldeşip,
Alıs cerdöön aylanıp,	Işıksız yere doğru dolaşıp,
Kürkürejip uçtılar.	25195 Homurdayarak uçtular.
Kaan abakayınıñ cakıltazın	Kağan hanımının emrini
Kapşay-türgen бүдүрerge	Hemen yerine getirmek üzere
Oyto kayra burulğılayt.	Tekrar geri döndüler.
Ak-carıkka ыığıp bolboy	Ak dünyaya ыıkamayıp,
Aylanıp artıp kalat.	25200 Dolaşıp kalıyorlar.
Cañar baatırdıñ bolgojın	Cañar bahadırınsa
Edi-kanı izip,	Eti, kanı ısınıp
İyde-küçi kojulıp cüret.	Gücü kuvveti yerine geldi.
Kara Şaytan bu baatırdıñ	Kara Şeytan bahadırın
Küçi ыığıp, бүдүріlet.	25205 Gücü tükenip, bitti.
Kara Şaytan baatır emdi	Kara Şeytan bahadır şimdi
Altın-Tana la Kümüş-Tananı	Altın-Tana ile Kümüş-Tana'yı
Kandıy caraş baatırlar dep	Ne kadar güzel bahadırlar deyip
Alañ kaykap acıktayt.	Hayretle izledi.
Kebedelineñ körölö,	25210 Görünüşüne bakıp,
Kelinder dep tanıyla,	Gelinler diye tanıyarak,
Açu-koron algırıp aydat:	Acı, zehir bağırp söyledi:

"Kaandarla köp cuulaşkam   "Kağanlarla çok toplandım,
Kadit ulus bıla cuulaşpagam.   Kadınlarla biraraya gelmedim.
Ak-carıkta erler cetpeste,   25215 Ak dünyadaki erler yetmeyip,
Erlik adaydın uuldarına   Erlik adayın oğullarına
Emegen bolorgo keldiler be?" deyt.   Kadın olmaya mı geldiler?" dedi.
Mını ukkan Cañar baatır   Bunu duyan Cañar bahadır
Kara Şaytan baatırdın caagina   Kara Şeytan bahadırın çenesini
Alakanla tuda beret.   25220 Avuç içiyle tuttu.
Kara Şaytan baatır bolzo,   Kara Şeytan bahadır ise,
Kara cerge toolono beret.   Kara yere kapaklandı.
Cer tayanıp örö turala,   Yere dayanıp ayağa kalkarak,
Ayu keptü algırıp,   Ayı gibi bağırıp,
Buka çılap bustagança   25225 Kurbağa gibi bağırınca
Cañar baatırğa udura   Cañar bahadır karşıdan
Bastıra boyı seleñdeşken,   Tüm bedeni ürperip,
Anda-mında büdürilip,   Orada bitip,
Kalıp kelgen bu boyunça,   Saldırarak gelince,
Cañar baatır la katap la   25230 Cañar bahadırla tekrar
Açıy-meçiy kürejiip,   Karşılıklı güreşip,
Soguja berbey kanayttı.   Vuruşmuş.
Mını ukkan Erlik-biydın   Bunu duyan Erlik-biy'in
Tört uuldarı karsıldada   Dört oğlu kahkahalarla
Katkırıp şootkılayt: 25235 Gülüşüp sitem ettiler:
"Ak-carıktın kadıttarı   "Ak dünyanın kadınları
Altaynañ er tapkılabay   Yurdundan er bulamayıp
Alıs cerdöön cem bedirep   Işıksız yere doğru av arayıp,

Kadıttar boyları kelgen!" - deji, Kadınlar kendileri gelmiş!" -deyip,
Karsıldada katkıjat. 25240 Kahkahalarla gülüştüler.
Mını ukkan Altın-Tana Bunu duyan Altın-Tana
Açınbas boyı açına berdi. Üzülmeyen ruhu üzüldü.
Açu-koron kıygırıp aydat: Acı zehir bağırıp söyledi:
"Erlik-biydiñ uuldarına "Erlik biy'in oğullarına
Emegen bolorgo kelbedibis 25245 Kadın olmaya gelmedik
Ene-adabıs bu uçun, Anamız, babamız için,
Eli-conıbıs bu uçun Halkımız, milletimiz için
Öştülerdeñ öç alarga, Düşmanlardan öç alarak
Ak-carıktıñ albatızı uçun Ak-dünyanın halkı için
Ölgönçö cuulajarıbis. 25250 Ölümüne savaşıcağız.
Aylu-kündü Altayıbıstı Aylı, günlü Altayımızı
Alıs cerge berbezibis. Karanlığa vermeyiz.
Ercinelü Altayıbıska Kıymetli Altayımıza
Erlik uuldarın bastırbaız. Erlik oğullarını bastırmayız.
Onçobıs mında ölgönçö 25255 Hepimiz burada ölene dek
Ot kalaptu sogujıp, Ateşli savaşta vuruşup,
Oyto kalaptu sogujıp, Tekrar dövüşüp,
Bis ölüp te kalzabıs Biz ölüp kalsak da,
Aylu-kündü Altayda Aylı, günlü Altay'da
Tokum aldınañ at özör, 25260 Keçe altından at büyür,
Ton aldınañ alıp бүдер. Kürk altından alp yetişir.
Cer aldınañ ceskimçilü Yeraltından alçak
Kara Şaytan la Sokor-Karanı, Kara Şeytan ile Sokor-Kara'yı
Erlik uuldarın kojo Erlik oğulları birlikte

Tüney le ceñer öy keler" - deyle, 25265 Aynı anda yenmenin zamanı gelecek" -
diyerek,

Erlik uulın iyde salarda, Erlik oğlunu gönderirken,
Uşka-başka toolono beret. Teker teker saydırdı.

Bajı-cüzine tebele, Başına, yüzüne teperek,
Cügürüp kelgen boyunça, Yürüdükçe,

Kara Şaytan baatırdıñ 25270 Kara Şeytan bahadırın
Közi-cüzine tükürüp iyerde, Gözüne, yüzüne tükürüp,
Koyu karkırık bu tükürükke Koyu balgam tükürükle
Eki közi tuna beret. İki gözü bulandı.

Bazıp kelgen boyunça, Basıp geldiğinde,
Eek aldına sogordo, 25275 Sakal altına vurunca,
Cañar baatırdı ıçkınıp, Cañar bahadırı düşünüp,
Sagıjı onon endenip Aklını onunla doluyken

Alça bogo barıp tüjet. Sırtüstü düştü.

Cañar baatır bolgojın Cañar bahadır ise

Kara Şaytan batırdı 25280 Kara Şeytan bahadırın

Ayra mingen boyunça, Üstüne binip,

Kıynay berbey kanayttı. İşkence etti.

Altın-Tana baatır kıs Altın-Tana bahadır kız

Erlik-biydiñ orton uulı bıla Erlik-biy'in ortanca oğluyla

Oyto lo katap uruja beret. 25285 Tekrar vuruştı.

Kara Şaytan baatır bolzo, Kara Şeytan bahadır ise,

Kürkürede koskuraktap Haykırıyla yıkılıp

Cadar cañdu bolo berdi. Devrildi.

Tuyuk kara sagalı Gür kara sakalı

Çilekkey-çimirekke tudujıp 25290 Tükürük, salyayla bulanıp
Bolçoktonıp bu kalgan Parçalanıp kalmış
Kiji körör aayı çok Bakılacak hali yok
Mında catpay kanayttı. Öylece duruyordu.
Alıs cerdeñ oyto lo Işıksız yerden tekrar
Sarı koron tuman kelet. 25295 Sarı zehirli duman geldi.
Kara Şaytan baatır bolzo, Kara Şeytan bahadır ise,
Oyto lo katap örö turat. Yine yerinden kalktı.
İydezine iyde kojulat, Gücüne güç katıldı,
Çagina çak kojulıp Kuvvetine kuvvet eklenip,
Cañar baatırla katap la 25300 Cañar bahadırla yine
Kayra baspay soguja beret. Geri basmadan vuruştı.
Cañar baatırla araaymañ Cañar bahadır yavaşça
"Cer Kindigi enem, "Cer-Kindigi enem,
Kol cetpesteñ bolujaar, El yetmediğinde yardım et,
Ün cetpesteñ uksagar!" - deyt. 25305 Ses yetmediğinde duy!"-dedi.
Cer Kindigi Enezi Cer-Kindigi Enezi
Sespes cerdeñ sezip iygen, Sezilmez yerden sezip,
Ukpas cerdeñ ugup salgan Duyulmaz yerden duymuş
Ep-arganı bedirep, Çare arayıp,
Sanana berbey bu kanayttı. 25310 Düşündü.
Künniñ tüştik canında Güneşin güney yönünde
Caş agajı sargarbas, Genç ağacın sararmadığı,
Edil kuştar üni seribes, Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü,
Ebres degen taygalu, Ebres denen taygalı,
Ak-Boro atka mingen 25315 Ak-Boro ata binen

Bodı-kaan curtaptır.		Bodı-kaan yaşarmış.
Tebeege tolo mal azırgan		Otlaklı mal besleyen
Bocoçı dep abakaylu		Bocoçı adlı hanımlı
Kaan kiji curtaptır.		Kağan kişi yaşarmış.
Bajı kuudıy kajaya bergen,	25320	Başı bembeyaz ağarmış,
Tiji kuulıdıy bu sargargan,		Dişi sarı bal gibi sararmış,
Kiyin künderi uzay bergen,		Son günleri uzamış,
Alın künderi kiskara bergen,		Önceki günleri kısalmış,
Curtka berer kızı cok,		Yurda verecek kızı yok,
Canına oturur uulı cok	25325	Yanına oturacak oğlu yok
Kunugıp curtap catkanın		Kederlendiğini
Cer Kindigi Enezi sezele		Cer Kindigi Enezi sezerek
Uul balanıñ suuzın bergen.		Erkek çocuğun suyunu vermiş.
Bodı-kaan bu boyı		Bodı-kaan
Küreñ tuular bajı bolzo,	25330	Kahverengi dağların başı,
Erbes dep taygazına		Erbes denen taygasına
Elen-çakka bajırgan.		Daima saygıyla eğilmiş.
Ak-kaya şibeezine		Ak kaya kalesine
Aylan-çakka mürğüren.		Her zaman dua etmiş.
Üç Kurbustan Kudayım dep,	25335	Tanrım Üç Kurbustan diyerek,
Ürgülciğe curtap kalgan.		Ömür boyu yaşamış.
Altan altı özöktöri		Altmış altı vadiyi
Ak bıyannıñ turluzı		Ak malın ağılı
Ayañ bolgon calañdarı		Derin ovaları
Albatı-connıñ tergeezi.	25340	Halk, tebaanın sarayı.
Emil agaş bür sargarbas		Sedir ağaçlarının sararmadığı

Edil kuştar üni seribes	Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü,
Ercinelü Altay emtir.	Kıymetli yurt imiş.
Arsagandu taygaları	Çıkıntılı taygaları
Añga-kuşka bay emtir.	25345 Av hayvanı-kuşu zenginmiş.
Ağın caan suuları	Büyük akarsuları
Ak kaysırıktu balıktu	Ak pullu balıklı
Ak kayanıñ edeginde,	Ak kayanın eteğinde,
Ak talaydıñ cakazında,	Ak denizin kıyısında
Keen caraş Altayda,	25350 Huzurlu güzel yurttta
Kebis oşkoş calañda	Keçe gibi bu yazıda
Ayga-künge mızıldagan	Aya, güneşe karşı ışıldayan
Altın çümdü örgöölü,	Altın işlemeli saraylı,
At çakızı bolgojın	At direği ise,
Ayga-künge mızıldagan.	25355 Aya, güneşe karşı parıldarmış.
Altıgı uçı bolgojın	Altı
Cerdiñ ceti kadın ötkön,	Yerin yedi katını geçmiş,
Üstigi uçı bolgojın	Üstü
Kök ayaska kömülip kalgan.	Gök ayaza gömülmüş.
Arjan-kutuk suuzını	25360 Kutsal yeraltı suyu
Ak örgöözin ebire akkan.	Ak sarayın etrafında akarmış.
Altın bürlü altı terek	Altın yapraklı altı kavak
Ayga-künge mızıldajıp	Aya, güneşe karşı parıldayıp
Anda emdi bu turat.	Orada duruyordu.
Koy bajınça koñur küük	25365 Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Altı bay terekti	Altı kutsal kavak
Aylanıp eder cañdu emtir.	Etrafını çevrelemiş.

Tündük boydo eki mürküt	Gece vakti iki kartal
Erlik colın bu köstöp	Erlik'in yolunu gözleyerek
Akşıp mında catkılayt.	25370 Ötüyorlarmış.
Ak ayastı acıktap	Ak aydınlığı izleyip
Oturatan cañdu emtir.	Oturuyormuş.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki köpeği
Ejik canında cadıp	Kapı yanında yatıp
Erlik colın şirtey köstöp	25375 Erlik'in yolunu dikkat kesilip
Küñküldede ürüp cadar.	Gürülder gibi havladı.
Cer ceñesle kojo bütken	Yosunla birlikte yaratılmış
Cebrenneñ curtap kalgan	Eskiden yerleşmiş
Tiji kuudıy (kuuldıy?) sargargan,	Dişi sarı bal gibi sararmış,
Başı kuudıy kajaygan,	25380 Başı bembeyaz ağarmış,
Alın colı kiskara bergen.	Ön yolu kısalmış.
Kiyin colı uzap kalgan.	Son yolu uzamış.
Curtka berer kızı cok	Yurda verecek kızı yok
Canına oturur uulı cok	Yanına oturacak oğlu yok
Ak-Boro adı bolzo	25385 Ak-Boro atı
Sogum tinga cedip kalgan,	Kesim vaktine gelmiş,
Alıp külük kaan kiji	Alp cesur kağan kişi
Ölümtikke cede bergen	Ölüm vaktine gelmiş,
Bodı dep kaan kiji	Bodı adlı kağan kişi
Curtap catkan bu emtiri.	25390 Yerleşmiş.
Albatıdañ algan eji	Halktan aldığı eşi
Bocoçı dep attu emtir.	Bocoçı adlıymış.
Altan alıp akazı	Altmış alp ağası

Akimet dep baatır emtir.		Akimet adlı bahadır imiş.
Ak-Boro atka mingen	25395	Ak-Boro ata binen
Ak bıyanın başkargan		Ak malını güdüp
Kök buurıl atka mingen		Kök-buurıl ata binen
Baybarak dep baatır dejet.		Baybarak adlı bahadır denirmiş.
Ak bıyanga bolgojın		Ak mala
Suu kalap tüşpegen,	25400	Suyun özü düşmemiş,
Albatıga bolgojın		Halkına ise
Ot kalap tüşpegen.		Ateşin özü düşmemiş.
Öskö kaandarla cuulaşpas,		Diğer kağanlarla toplanmayıp,
Öştüler cuulap kirbegen		Düşman arasına girmemiş
Amır catkan kaan emtir.	25405	Huzur içinde yaşayan kağanmış.
Erketendü el-conı		Kudretli halkı
Aydarı cok bay		Tarifsiz zengin
Amır cırgap, curtay bertir.		Huzurla, neşe içinde yaşıyormuş.
Bir kün Boodı-kaan		Birgün Boodı-kaan
Kalıñ uykudañ oygonolo,	25410	Derin uykudan uyanarak,
Arı-beri kerilip iyet.		Sağa sola gerildi.
Alakanın uujanıp		Avcunu ovuşturup
Arı-beri telçip bazat.		Oraya, buraya yalpaladı.
Caan sagalın sıymanıp,		Uzun sakalını sıvazlayıp,
Şireezineñ tüjele,	25415	Tahtından inerek,
Altın taktaga cuuktay bazıp		Altın tahtaya yaklaşıp
Aytkan sözi mindıy boldı:		Şöyle söyledi:
"Bügün tüş cerimde - deyt,		"Bugün düşümde- dedi,
Ebire taygamnıñ eezi mege		Taygamın iyesi bana

Üldü berele, ayttı:	25420 Kılıç vererek, söyledi:
"Bu üldüni sege	"Bu kılıcı sana
Üç Kurbustan Kudayın	Tanrın Üç Kurbustan
Sıylap bergen edi - deyt. -	Hediye etti -dedi.
Üldüni kolgo alıp körzöm,	Kılıcını ele alıp baktım,
Kös taykılar caraş	25425 Göz kamaştıran güzellikte
Altın-möñün çümdü.	Altın, gümüş işlemeli.
Kınnan uşta tartıp iyzem,	Kınından çeksem,
Meniñ üldümneñ caraş,	Benim kılıcımdan güzel,
Ayga-künge mızıldap turar,	Aya, güneşe karşı parıldar,
Ak bolottoñ etken emtir.	25430 Ak çelikten yapılmış.
Altay eezi cakargan	Altay iyesi buyurmuş
Üldü tegin üldü emes	Kılıcın basit bir kılıç değil
Cürümiñ ırıstu bolor	Ömrün talihli olacak
Ötküre sen komıdaba,	Sen hiç şikâyet etme,
Kaan curtı een artpas	25435 Kağan yurdu sahipsiz kalmaz
Odırgan odıñ çoktu bolor	Yanan ateşin harlı olacak
Askan kazanıñ soobos,	Kaynayan kazanın soğumayıp,
İris sege bolor degen.	Şans, talih seninle olacak.
Üldüni men okşoylo,	Kılıcını okşayarak,
Kabra kuçaktanıp kojoñdodım:	25440 Kavrayıp şarkı söyledim:
"Kuskun uçup cetpegen	"Kuzgunun uçarak yetemediği
Kuba çöldiñ ıraağın,	Çorak çölün uzaklığını,
Kuuçındap kuuçın cetpegen	Anlatarak sözlerin yetmediği
Kudayımniñ biyigin.	Tanrımın yüceliğini.
Sañıskan uçup cetpegen,	25445 Saksaganın uçup sonuna yetemeyeceği

Sarı çöldiñ ıraagin,	Sarı çölün uzaklığını,
Sananıp sanaa cetpegen,	Düşünerek aklın almadığı
Salımınñ uzunın.	Talihin uzunluğunu.
Kunukpazım kunuksın,	Dert etmediğimi dert edip,
Kudaydñ salımı bar emey	25450 Tanrının takdiri var değil mi
Sananbazım sananıp,	Düşünmediğimi düşünüp,
Salım bıçu bek emey.	Kader yazılı değil mi.
Ürgülcige cürzin dep	Sonsuza dek sürsün deyip
Üldü berdeer Altayım.	Kılıcı verdi Altayım.
Elen-çakka cürzin dep	25455 Sonsuza dek yaşasın deyip
Ercine bergen Altayım.	Kıymetliyi verdi Altayım.
Börküm suurıp mürgüyle,	Börkümü sıyırıp saygıyla,
Algan üldüümdi tudunıp,	Aldığım kılıcımı kuşanıp,
Caş kijidiy sekirip,	Genç kişi gibi sekip,
Cañırada kojoñdodım.	25460 Şakırdayarak şarkı söyledim.
Kuu bulut Kudayla,	Solgun bulut tanrıyla,
Kudayım kaydañ bilzin ol.	Tanrım ezgiden bilsin.
Kunukkan sanaam köksimde,	Hüzünlü düşünceler göğsümde,
Köörkiyim kaydañ bilzin ol.	Sevgilim ezgiden anlasın.
Kara bulut Kudayda,	25465 Kara bulut tanrıda,
Kudayım kaydañ bilzin ol.	Tanrım ezgiden bilsin.
Karıkkın sanaam köksimde,	Karanlık düşüncem göğsümde
Kalığım kaydañ bilzin ol.	Halkım ezgiden anlasın.
Oyto lo tize ceñil çögödöp,	Tekrar hafif diz çöküp,
Tilim ceñil alkış surap,	25470 Tatlı, akıcı dille dua edip,
Altın börkün sol tizede	Altın börkünü sol dizinde

Cerge caba katap-katap   Yere doğru kat kat
Bajırıp turadım ol cerde.   Eğilip durdum orada.
Oyto lo katap Altay eezi   Yine Altay iyesi
Mınayda aydıp, cartap turat: 25475 Şöyle söyleyip, buyurdu:
"Sende uul bala bolor   "Senin erkek çocuğun olacak
Altı caştı tujında   Altı yaşına gelince
Alıs cerge ol tüjer.   Karanlık yere inecek.
Cayaltalu Cañar baatırğa   Hünerli Cañar bahadıra
Boluğun cetirer uçurlu - deyt. 25480 Yardım etmek için -dedi.
Onoñ ezen canıp kelze,   Oradan esenlikle dönerse,
Ordiña oturar kaan bolor - deyt. -   Yerine (tahta) oturan kağan olacak -dedi.
Onı ukkan er boyım   Onu duyan er bedenim
Oturıp bolboy sekirip iydim.   Oturamadan sıçrayıp durdum.
Alkış-bıyan slerge dep   25485 Dua, şükür size deyip
Alkanıp, okşonıp iydim.   Dua ederek, sevindim.
Ayrılıjar tujumda   Ayrılma vaktinde
Baza katap çögödöp   Yine çökerek
Bajırıp mınayda aytım: Eğilip şöyle söyledim:
"Iris bergen Kudayım,   25490 "Baht veren tanrım
Bajırayın cajına.   Eğileyim ömür boyu.
Alkış bergen Kudayım   Hayır veren tanrım
Artabazın kaçan da.   Zarar görmesin.
Iris berdi Kudayım,   Talih verdi tanrım,
Alkış berdi Altayım.   25495 Güzellikler bahsetti Altayım.
Men cajına bıyandu,   Ben ömür boyu şanslı,
Men cajına ırıstu - deyle   Ben ömür boyu talihliyim -diyerek

Oygonıp keltirim" - deyt.	Uyandım" -dedi.
Abakayı ugala	Hanımı dinleyip
Eki tizezin çabınıp katkırat: 25500	İki dizine vurarak kakhaha attı:
"Kandıy ırıs biste bolor	"Hangi şans bizim olacak
Adıñ bolzo sogumтік	Atın desen kesimlik,
Boyıñ bolzo ölümtik,	Bedenin ise ölümlük,
Özör künis ödüp kalgan,	Yaşayacak günün geçmiş,
Ölör öyis cuuktap kelgen. 25505	Ölüm zamanın yaklaşıp gelmiş.
Sanangan sanaañ bolboy,	Düşündüğün gerçekleşmeyecek,
Komudaldıñ koronı bolboy.	Sıkıntın azalmayacak.
Ondıy kuuçın ukpayın" - deyt.	Böyle konuştuğunu duymayım" -dedi.
Kaan kiji şireezine oturıp	Kağan kişi tahtına oturup
Eki kollo bajın tudunat. 25510	İki elle başını tuttu.
Oturarga bolbos deyle,	Oturulmaz deyip,
Şireezineñ bu tüjele,	Tahtından inerek,
Ak mıkının tayanıp,	Ak beline dayanıp,
As sanaanı sananat.	Az düşündü.
Kök mıkının tayanıp, 25515	Gök beline dayanıp
Köp sanaazın sananat.	Derin düşüncelere daldı.
Bojoçı dep abakayı	Bojoçı adlı hanımı
Altın takta cıldırıp	Altın tahta kurup
Aş cüzünün salıp iyet.	Çeşit çeşit yemekler koydu.
Togus buttu taktazına 25520	Dokuz ayaklı tahtasına
Tolu kursak çoğup iyet.	Dolu dolu yemekler koydu.
Kaan kiji kunukçıldı	Kağan kişi hüznü
Altın taktaga oturıp	Altın sıraya oturup

Altan cüzün aş bajınañ   Altmış çeşit yemeğin ucundan
Terip mında ajanat.   25525 Alıp karnını doyurdu.
Abakayı bolgojın   Hanımı ise,
Kolgo tutsa, koyt etpes   Elle tutulup, kaldırılamayacak
Kara tajuurda arakı beret.   Kara matarada içki verdi.
Kaan kiji alala,   Kağan kişi alarak,
Cañıs tınıp içip iyet.   25530 Tek yudumda içti.
Alıymannıñ açuuzınañ,   Acıların en acısından,
Talıymannıñ tatuzınañ   Tatlıların en tatlısından
Alama-şikir aş-kursakla   Lezzetli yemeklerle
Ajanıp emdi oturat.   Karnını doyurup şimdi oturdu.
Abakayı acıktap   25535 Hanımı izleyip
Alaň kaykap oturat: Hayretle oturdu:
"Aldında tujında sen   "Sen önündeki
Bir tajuurdu içele,   Bir matarayı içerek,
Edi-kanıñ izip,   Etin, kanın ısınıp,
Ermek-söziñ köptöy bereten. 25540 Koyu sohbeta daldın.
Edine arakı ötpös   Etine içki işlemez
Ne boldı? - dep, abakayı   Ne oldu? -deyip, hanımı
Alaň kaykap bu surayt.   Hayretle sordu.
Ködöçileri körgülep   Hizmetçileri izleyip
Kojo ebire baskılayt.   25545 Birlikte etrafına toplandılar.
Kaan kiji sagalın sıymap   Kağan kişi sakalını sıvazlayıp
Katkırala, mınayda aydat: Kahkaha atarak, şöyle söyledi:
"Tüş tübinde bolor,   "Düş dibinde olacak
Şüülte uçında,   Düşünce sonunda,

Sanangan sanaa büder uçurlu. 25550 Düşündüklerimi gerçekleştirmem gerekli.

Açu-koron arakı	Acı, zehir arakı
Ceñer argazı cok" - deyt.	Zaferin yolu yok mu" -dedi.
Abakayı katkırالا,	Hanımı kahkahalarلا,
"Bajıbıs kajaya bererde,	"Başımız ağarmışken,
Balanı kaydañ tabarıs?	25555 Çocuğu nereden bulacağız?
Oñtop sıktap oturala,	İnleyip oturarak,
İristı kaydañ tabarıs" - deyt.	Talihi nereden bulacağız" -dedi.
Ködöçileri çın dejip	Yaverleri doğru deyip
Abakaydöön körgüleyt.	Hanımına doğru baktılar.
Onoñ arı kaan kiji	25560 Ondan sonra kağan kişi
Oyto lo katap sanana beret.	Tekrar düşündü.
Kaan abakayı örö turup	Kağan hanımı yerinden kalkıp
Kolgo tutsa, koyt etpes	Elle tutulup, kaldırılamayacak
Kızıl tajuurda arakızın	Kızıl mataradaki içkiyi
Apşıyagına tuda beret.	25565 Yaşlı adama tuttu.
Kaan kiji algan boyunça,	Kağan kişi alınca,
Altın çööçöygö urala	Altın kadeh vurarak
Eki katap amayla,	İki kez çizgiyi aşarak,
Emegeniniñ bu aldına	Hanımının önüne
Tize ceñil çögödöp	25570 Diz çöküp
Tili çeçen mınayda aydat:	Tatlı dille şöyle söyledi:
"Karıgança curtayla,	"İhtiyarlanıncaya dek yaşayıp,
Çögödöp çööçöy berbegem.	Çöküp kadeh vermedim.
Öçödi dep açınba.	Kızdı diye üzölme.
İris sende bolzın" - deyt.	25575 Şans senin olsun" -dedi.

Abakayı katap la		Hanımı tekrar
Eki tizezin çabınıp		İki dizine vurup
Eki köstön çaş akança,		İki gözünden yaş akıtırken,
Elektediñ dep katkırat.		Alay ettim deyip kahkaha attı.
Ködöçilerdi, abakaydı	25580	Hizmetçileri, hanımı
Ebire turup mekeleyt.		Etrafını çevreleyip ikna etti.
Ada bolgon kaanıbıs,		Ata olan kağanımız,
Amadap çööçöy bererde,		Tadıp kadeh verirken,
Amzap ne içpes dejet.		Tadıp niye içmezsın dediler.
Kojoñ-komus caynuga	25585	Şarkı, kopuz eşliğinde
Kaan abakayı Bocoçı		Kağan hanımı Bocoçı
Altın çööçöydögi arakını		Altın kadehteki içkiyi
Algan boyınça, çögödöp,		Alır almaz, çöküp,
Ot canına oturala,		Ateşin yanına oturarak,
Eki apagaş tuluñdarın	25590	İki apak saç örgüsünü
Sıymay tudup örö köröt.		Sıvazlayarak yukarı baktı.
Bu öyinde tünnükteñ		O an avludan
Möndür caaştıñ bir bolçoğı		Yuvarlak bir dolu tanesi
Altın çööçöydögi arakıga		Altın kadehteki içkiye
Kelip tüşpey bu kanayttı.	25595	Düştü.
Kaan abakayı bu bolgojın		Kağan hanımı ise
Tartkan kolın sunup bolboy		Çektiği elini uzatmayıp
Bir bolçok toştı		Bir parça buzlu
Altın çööçöydögi arakını		Altın kadehteki içkiyi
Bir uurtap içkenin	25600	Bir yudumda içtiğini
Boyı da bilbey kaldı.		Kendisi de anlamadı.

Abakayı kemzinip Hanımı pişman olup
Kaya körüp arbanat: Geriye bakıp bağırdı:
"Karıganda arakı içip "Yaşlanınca içki içmek
Bu kanaytkan neme deer" - deyt. 25605 Şu hale ne dersiniz" -dedi.
Kaan kiji katkırالا, Kağan kişi kakhaha atarak,
Kızıl tajuurda arakını Kızıl mataradaki içkiyi
Cañıs tınıp içip iyet. Tek yudumda içti.
Edi-kanı izip, Eti, kanı ısınıp,
Ermek kuuçını köptöy berdi: 25610 Sohbeti koyulaştı:
"Tüş tübinde şüügen şüültele, "Düş dibinde akla gelen düşünceyle,
Sanangan sanaa bütken Düşünüp ortaya çıkan
Üç Kurbustan Kudaydın bolujıla Tanrı Üç Kurbustan'ın yardımıyla
İris biste bolgoy ne? Şans bizim olacak mı?
Menin belgem bütkey ne?" – dep 25615 Benim akıbetim ne olacak?" -deyip
Kaan kiji bolgojin Kağan kişi
Karsıldada katkırarda, Katıla katıla güldüğünde,
Ak örgözi seleñdejet. Ak sarayı ürpertiyle doldu.
Boodı-kaan toyolo, Boodı-kaan doyararak,
Alakanın uujanıp aydat: 25620 Avcunu ovuşturup söyledi:
"Atın edi koomoy emes, "Atın eti kötü değil,
Añnıñ edin cize kaydar. Avın etini yesek.
Koydın edi koomoy emes, Koyunun eti kötü değil,
Koyon, elik cize kaydar. Koyun, keçi yesek.
Añdu-kuştı Altayıma 25625 Geyikli, kuşlu yurdumda
Altan cılga añdabagam. Altmış yıldır avlanmadım.
Ebres degen taygamdı Ebres adlı taygamı

Emdi men körötöm! - deyt. Şimdi göreceğim! -dedi.
Altın üygen ala koyot Altın dizgin aldı.
Kaalgalu ejigin kayra açıp, 25630 İki parçalı kapıyı geri açıp,
At çakığa cedelev, At direğine gelerek,
Arı-beri ekçey tudup Sağa-sola sallayıp
At çakığa sogup iyet. At direğine bağladı.
Ak-Boro ercinezi Kıymetlisi Ak-Boro
Sespes cerdeñ sezip iygen, 25635 Sezilmez yerden sezip,
Bilbes cerdeñ bilip iygen, Bilinmez yerden bilmiş,
Kök ölöñin kömö baspay Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo celip keldi. Doğruca geldi.
Şırkırada kiştep surayt: Su şırıltısı gibi kişneyerek sordu:
"Ne boldı, neni sestñ? 25640 "Ne oldu, neyi sezdin?
Ak malına bolgojın Ak malına
Suu kalap tüşti be? - deyt. Su özü (sel) mü düştü? -dedi.
Bodı-kaan bolgojın Bodı-kaan ise
Ak-Boro ercineziniñ Kıymetlisi Ak-Boro'nun
Bajı-közin sıymap, 25645 Başını, gözünü okşayıp,
Erkeledip, mınayda aydat: Severek, şöyle söyledi:
"Tüşte bolzo kanadım, Gece kanadım,
Tünde bolzo koylogom. Gündüz atım.
Ölöristi bilbedim, Öleceğimizi bilmedim.
Özöristi sespedim. 25650 Yaşayacağımızı sezmedim.
Ene bolgon ak talayım, Ana olan ak denizim,
Ada bolgon Ebres taygam Baba olan Ebres taygam
Sanaama meniñ kirdi - deyt. Aklıma geldi -dedi.

Maldıñ edi caman emes,	Malın eti kötü değil,
Añnıñ edin cize kaydar.	25655 Avın eti yense ne olur.
Ercine adım sogumtık	Kıymetli atım kesimlik
Er boyım ölümtik.	Er bedenim ölümlük.
Curtka berer kızım cok,	Yurda verecek kızım yok,
Canıma oturur uulım cokto,	Yanıma oturacak oğlum yok,
Erigip, karıgıp oturgançam,	25660 Eriyip, ihtiyarlayıp oturana kadar,
Kargan da bolzo, kalgançada	İhtiyar da olsam, son zamanda
Altayımñın sınına çıgıp	Altayımın sıra dağlarına çıkıp
Añdayın dep sanangam" - deyt.	Avlanayım diye düşündüm" -dedi.
Ak-Boro ercinezi,	Kıymetlisi Ak-Boro,
Şırkırada bışkırıp, aydat:	25665 Su şırıltısı gibi burnundan soluyup, konuştu:
"Erdiñ küüni cangança	"Erin günü geçene dek
Barzabıs ta kaydat" - deyt.	Gitsek ya" -dedi.
Bodı-kaan süünip aydat:	Bodı-kaan sevinerek söyledi:
"Ozogızın oygartıp	"Öncekileri hatırlayıp
Eskidegizin ebirtip	25670 Eskileri yad edip
Añdap, kuştap kelbes pe" - deyt.	Avlanıp gelmeyelim mi" -dedi.
Ak-Boronıñ bolgojın	Ak-Boro'nun
Cal-kuyrugın sıymay tudup	Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp
Ak-süt nokto sugat.	Ak süt gibi yularını taktı.
Ay keberlü altın üygen	25675 Ay şekilli altın dizgini
At bajına sugup iyet.	At başına geçirdi.
Calañ bolgon kecim-tokum	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.	(Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eerin bolzo	Dökme yük eyerini ise

Arta salıp eertep iyet.	25680	Geriye atıp yerleştirdi.
Üç üyege üzölbes		Üçü de ebediyen kopmaz
Üç koloñın teñdey tartat.		Üç kolonu denk çekti.
Togus cılga üzölbes		Dokuz yıl kopmaz
Togus koloñ tolgoy tartat.		Dokuz kolonu dolayıp çekti.
Ürgölciğe üzölbes	25685	Sonsuza dek kopmaz
Üç kuyuşkan katay tartat.		Üç eyer kayışı yan yana çekti.
Kün keberlü köndürgezin		Gün şekilli göğüslüğü
Eptey tudup tartıp iyet.		Hünerlice tutup çekti.
Ak örgöögö oyto kirip		Ak saraya geri girip
Çoy tamandu ödügin	25690	Dökme demir tabanlı çizmesini
Çöyö teyip kiyip iyet.		Çekip giydi.
Külükterle tuduşsa kiyer		Pehlivanlarla güreşirken giyilecek
Küler tonın kiye sogot.		Bronz kıyafetini giydi.
Altın sürlü kurın		Altın işlemeli kuşağını
Aç belinge kurçanat.	25695	Çıplak beline kuşandı.
Ak bolot üldüzin		Ak çelik kılıcını
Sol calmaşka tagınat.		Sol tarafına taktı.
Katançızın katanıp iyet.		Üst giysisini kat kat giydi.
Kandu cuunıñ ok saadagın		Kanlı savaşın ok, yayını
Karçıy-terçiy cüktengen.	25700	Çapraz yüklendi.
Kara kumduş börük kiyet.		Kara kunduz börkü giydi.
Küler kalbañ börkin bolzo,		Bronz işlemeli börkünü ise,
Keptey tartıp kiyip iyet.		Zorla geçirip giyindi.
Ayañ-bolgon alakanınıñ		Avuç içini
Caya tudup abakayıla	25705	Uzatıp hanımıyla

Tuda berip ezendejet.	Vedalaştı.
"Arıskandu taygamga	Koruyla kaplı taygama
Añdap-kuştar barayın.	Avlanmaya gideyim.
Ebires dep taygamla	Ebires denen taygamla
Ezendejip alayın - deyt.	25710 Esenleşeyim -dedi.
Cuuk salza üç aydañ,	En yakın üç ay
Uzak bolzo, togus aydañ	En fazla, dokuz aydan
Aylanıp canıp kelerim" - deyt.	Önce dolaşıp dönerim" -dedi.
Ak baştu abakayınıñ	Ak başlı hanımının
Eki caagınañ okşop iyet.	25715 İki yanağından öptü.
Altın bozogolu kaalgazın	Altın eşikli kapısını
Kayra açıp bu çıgala,	Geriye açıp çıkarak,
At çakığa bazıp kelet.	At direğine geldi.
Ay sürlü arçımagın	Ay işlemeli heybesini
Ak borogo arta salat.	25720 Ak-Boro'ya yerleştirdi.
Torko çılбір tolgoı tudup,	İpek dizgini dolayıp,
Temir tiskin teñdeyle,	Demir dizgini eş tutarak,
Çoy üzeñini çöödöı tudup	Dökme demirden üzenğiıı tutup
Üç temdenip mine sogot.	Üç sıçrayışta bindi.
Attıñ oozın bura tartıp	25725 Atın ağzını çevirip
Arı bolup celip iyet.	Gözden kaybolup gitti.
Tergelü connıñ ortozıla	Saraylı halkın arasından
Tebeelü malın aralap,	Otlaklı malını dolaşıp
Barıp catpay kanayttı.	Gidiyordu.
Ay sulugın caykay tartıp,	25730 Ay gemini sallayıp
Amırgılap kojoñ salat.	Amırgı çalıp şarkı söyledi.

Kümüş suluk ekçey tartıp	Gümüş gem çekip
Kürkürede kaylap cüret.	Coşkuyla şarkı söyledi.
Ak-Boro ercinezi	Kıymetlisi Ak-Boro
Kök ölöñin kömö baspay	25735 Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo barıp cadat.	Doğruca gitti.
Caş ölöñin caya baspay	Yaş otu ezmeden
Caraş corgo baradat.	Güzel rahvan gitti.
Aydıñ bajı aylanıp ötti,	Ayın başı aylanıp geçti,
Añdu-kuştu taygazına	25740 Geyikli, kuşlu taygasına
Cedip kelgen mında cüret	Ulaştı.
Cajıl bürlü ağaştarı	Yeşil yapraklı ağaçları
Cay serüünge caykanıjat.	Yaz serinliğiyle sallandı.
Caraş ündü kuştarı	Güzel sesli kuşları
Ün seribey kojoñdojot.	25745 Durmadan şarkı söyledi.
Emil bürlü ağaştarı	Sedir ağaçları
Ezingе cayılıp şuulajat.	Esintiyle yayılıp hışırdadı.
Ediski ündü elik sığındarınıñ	Kaval sesiyle geyik ve sığınların
Edil üngür ünderi	Güzel sesleri
Een Altayga cañılanat.	25750 Geniş Altay'da yankılandı.
Kaan kiji boyı	Kağan kişi
Ozogızın eske alıp,	Eskileri hatırlayıp,
Omok sedeñ cortıp cüret.	Dinç ve canlı bir şekilde ilerledi.
Arıskandu taygazınıñ	Koruyla kaplı taygasının
Añı-kujı köptöp kaltır.	25755 Geyiği, kuşu çoğalmış.
Ercinelü Altayınıñ	Kıymetli yurdunun
Eli-conı bayıp kaltır.	Halkı zenginleşmiş.

Caydñ izü künine	Yazın sıcak güneşiyle
Cardı bolzo izip cüret.	Omzu ısındı.
Küstiñ söök kunderinde	25760 Güzün soğuk günlerinde
Kolı bolzo toñup cüret.	Eli dondu.
Altan caan suular keçet.	Altmış derin su geçti.
Ak möñkülü taygalar ajat.	Ak buzullu taygalar aştı.
Añnñ bolzo semizin,	Geyiğın semizini,
Alu kiştñ karazın taldap	25765 Kürklü su samurunun karasını seçip
Adıp cürbey bu kanayttı.	Vurdu.
Onoñ arı kaan kiji	Ondan sonra kağan kişi
Ozogı tušta odu bolgon	Eskiden gövdesi olan
Odus altı olbuktu	Otuz altı dallı
Kañıl möştö oduzına	25770 Heybetli çam ağacı kulübesine
Cedip kelbey bu kanayttı.	Geldi.
Caygı cañmır caagajın	Yaz yağmurunu
Cayludıy ıjık kañıl möş,	Yazlık sığınacak heybetli çam,
Kıştñ koron soogında	Kışın zemberek soğuşunda
Örgöödiy ıjık kañıl möş.	25775 Saray gibi sığınılan heybetli çam.
Karıy bergen Bodı-kaan	Yaşlanan Bodı-kaan
Oduzına cortup kelele,	Kulübesine hızla gelerek,
Ak-Borozınañ bu tñjüp	Ak-Boro'sından inip
Attñ eerin alıp iyet.	Atın eyerini alıyor.
Attñ üygen suurala,	25780 Atın dizginini çıkararak,
Adın erkeledip mınayda aydat:	Atını okşayıp şöyle söyledi:
"Tüşte meniñ kanadım,	"Gecede kanadım,
Tünde meniñ nökörim	Gündüzde arkadaşım

Ölböy cürzem nökörim, Ölmez yaşarsam arkadaşım,
Ölö berzem, koylogom. 25785 Ölüsem, koyundaşım.
Arjan suudañ amzap iç, Kutsal yeraltı suyundan kanarak iç,
Ak ölöññöñ ajanıp al" - dep, Ak ottan karnını doyur" -deyip,
Alkap agıdıp iyele, Dua edip bırakarak,
Ay maltazın ala koyıp, Ay baltasını alıp,
Kubilgi kak tıt kezip 25790 Kurumuş melez ağacı kesip
Koştoy karçıy salala, Hızla çapraz halde yığarak,
Calbıštu ottı salıp iyet. Harlı ateş yaktı.
Küler eki algıyına İki bronz kazana
Arjan suudañ suuzala Kutsal yeraltı suyuyla
Eki küler algıylarına 25795 İki bronz kazana
Etteñ-cuudañ tuurayla, Etten, iç yağdan doğrayarak,
Küler caraş askıjna Güzel bronz askısına
Azıp iybey kanayttı. Astı.
Ekinçi algıyın askışka azıp, İkinci kazanı askıya asıp,
Caraş çayın kaynatat. 25800 Güzel çayını kaynattı.
Askan kursağı bıjarda, Yemeği pişerken,
Altayına bu ürüsteyt. Altay'ına üfledi.
Onoñ arı kaan kiji Daha sonra kağan kişi
Aññıñ-kuştıñ edin cip Geyiğin, kuşun etini yeyip
Ajanıp çaylap oturat. 25805 Karnını doyurup çayını içti.
Eki kazanı bojoordo, İki kazanı bittiğinde,
Edi-kanı iziy beret. Eti, kanı ısındı.
Aştagan kursağı toyıp, Acıkan karnı doyup,
Arıgan sını seriy berdi. Halsiz düşen bedeni dinçleştı.

Ozogıdagı topşuurın	25810 Eski topşuurunu
Möş olbugınañ alala,	Çam budağından alarak,
Baydastanıp oturala,	Bağdaş kurup,
Kürkürede bu kaylap,	Coşkuyla kaylayıp,
Ak çakpındı suuların maktayt,	Dalgalı ak suları övdü,
Añdu kuştı tuuların maktayt,	25815 Geyikli, kuşlu dağlarını anlattı.
Üç Kurbustan Kudayım deyt.	Tanrım Üç Kurbustan dedi.
Ene bolgon ak talayım	Ana olan ak denizim,
Ada bolgon Ebres taygam dep	Ata olan Ebres taygam deyip
Eñçeyip mında bajırat.	Saygıyla eğildi.
Kargan kaanıñ kayın ugup	25820 Yaşlı kağanın şarkısını duyup
Uyalı kuştar uyazın taştap	Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp
Uçup kelip tıñdagılayt.	Uçup gelerek dinlediler.
Balalu añar balazın taştap	Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp
Bastırızı cuulajıp tıñdagılayt.	Hepsi toplanıp dinledi.
Taygaldıñ eeleri cuulgan	25825 Taygaların iyeleri toplanmış
Tabış etpeger dep cakargılap	Ses çıkarmayın diye buyurup
Boyları kojo tıñdagılayt.	Kendileri de dinledi.
Ediski ündü kuştarı	Kaval sesiyle kuşları
Etpey mında toktoy beret	Burada durmaksızın
Amırgı ündü ayu-börü añar	25830 Amırgı sesiyle ayı, kurtlar
Ün çıgarbay kaylagılayt:	Ses çıkarmadan mırıldandılar:
"Emil ağaş tözineñ	"Güzel ağaç kökünden
Entep etken topşuurım.	Yapılan topşuurum.
Ercineniñ kuyrugınañ	Kıymetlinin kuyruğunun
Kıldap la bu etken	25835 Kılından yapılmış

Ekpil-tepkil ündü topşuurım.		Güzel sesli topşuurum.
Kañıl möştiñ tözineñ		Heybetli çam ağacının kökünden
Kayzap etken topşuurım		Ustaca yapılmış topşuurum
Kara aygırdıñ kuyrugınañ		Kara aygırın kuyruğunun
Kıldap etken bu emdi	25840	Kılından yapılmış
Ekpil-tepkil ündü		Güzel sesli
Etkir meniñ topşuurım.		Çınlayan topşuurum
Ogızın oygartoyın,		Eskileri hatırlatayım,
Onoñ berigizin aydıp berzeñ.		Ondan öncesini söylesen.
Eskidegizin elterteyin,	25845	Eskileri yad edeyim,
Emdigizin aydıp berzeñ.		Şimdikini söylesen.
Cañmır caajı caagajın		Yağmurun yağışını
Calt edeten teñerim.		Ortaya çıkaran gökyüzüm.
Köbik karı caagajın		Köpüklü kar yağışının
Catpas candu Altayım.	25850	Kalmadığı Altay'ım
Cayı-kıjı bildirtpeyten		Yazı-kışı bildirtmeyen
Cay keberlü keen Altayım.		Yaz şekilli güzel Altay'ım
Añda, kuşla azırgan		Geyikle, kuşla beslenen
Arıskandu bay taygalarım.		Koruyla kaplı zengin taygalarım
Ak balıktu agın suular	25855	Ak balıklı akar sular
Ak bıyanım sugadı.		Ak malımı suladı.
Arjan kutuk bu suuları		Kutsal yeraltı suları
Albatıma bıyan bergen		Halkıma mal vermiş
O-o, Üç Kurbustan Kudayım dep		Ah, Tanrım Üç Kurbustan deyip
Ürgülcige men bajırdım.	25860	Ebediyen saygıyla eğildim.
Ene bolgon ak talayga		Ana olan ak denize,

Elen akka mrgdim.	Kadim zamanda dua ettim.
Ada bolgon Ebres taygam dep	Ata olan Ebres taygam deyip
Altı yege mürgüp keldim.	Altı nesildir dua ettim.
Arın cıttu Altayımnañ	25865 Ardıç kokulu Altay'ımdan
Alkış-bıyan surap keldim.	Dua isteyip geldim.
Ercinelü Altayımnañ	Kıymetli Altay'ımdan
Ençi, ırıs surap keldim.	Pay, talih isteyip geldim.
Ak la boro ercinem	Kıymetlim Ak boro
Sogumtıkka cede berdi.	25870 Kesimlik vaktine geldi.
Alıp baatır bu boyım	Alp bahadır bedenim
lmdikke cede berdim.	Ölüm vaktine ulaştıım.
Curtka berer kızım cok,	Yurda verecek kızım yok,
Canıma oturur uulım cok.	Yanıma oturacak oğlum yok.
Caynap boluş men suraydım.	25875 Yalvarıp yardım istedim.
Ak la borom cal castanza,	Ak borom yelesini yayarsa,
Alıp boyım cen castanzam,	Alp bedenim düşerse,
Kaan curtı een artıp,	Kağın yurdu sahipsiz kalıp,
Taş ooğım cemirilip,	Taş ocağım parçalanıp,
Talkan-külüm açılattan	25880 Klmn un ufak saılacağı
y keleten emtiri - deyt. -	Zaman gelmiş -diyor.-
Caynap, calınıp bu surap,	Yalvararak isteyip,
Kstiñ cajn kl tktim".	Gözden gl gibi yaş döktüm".
Kaylap kayçı bojogolokto,	Kaylayıp şarkıyı bitirmek üzereyken,
Ot ayakında kuu ağaştı	25885 Ot dibinde ak ağaçlı
Ot carkını carıdat.	Ateşi aydınlattı.
Kenetiyin bu ette	Birden bu melez ağaçta

Kurç tumçıktu tomurtka Sivri burunlu ağaçkakan
Kurgak tıttı bu çokıyla Kurumuş melez ağacını gagasıyla
Tolurada berbey kayttı. 25890 Yontmaya başladı.
Mını ukkan kayçı kaan Bunu duyan kayçı kağan
Topşuurın tuura salala, Topşuurunu durdurarak,
Tomurtkanı bu tañdaktap Ağaçkakanın gagalayışını
Acıktap körö berbey kayttı. Dikkatle izledi.
Altay eezi açınala, 25895 Altay iyesi öfkelenerek,
Tomurtkanı kömöölöyt. Ağaçkakana saydırdı.
Açap toro tañma sen Açgözlü uğursuz seni
Agaş kurtına toyboy Ağaç kurduyla doymayıp
Neniñ uçun algırdıñ Ne için direniyorsun
Karuzına turarıñ. 25900 Kıymetlimi durduruyorsun.
Cajın çakka sen Ömür boyu sen
Cañıs la agaş kurtı bıla Yalnız ağaç kurduyla
Agaş-taşa cemzenip, Ağaca, taşa muhtaç olup,
Bajıñ meezi torgulgança Başını beynin çarpana dek
Kak la toñ agaştardı çokup 25905 Kuru, sağlam ağaçları gagalayıp
Cüreriñ dep kargayla, Yaşayasın diye kargayıp
Altaydıñ eezi tükürüp iyet. Altay'ın iyesi tükürdü.
Kaan kijiniñ kayın üsken uçun Kağan kişinin kayını bozduğı için
Kuştarga kojulbazın dep Kuşlara birleşmesin diye
Kan kerede katı aydat. 25910 Kan Kerede katı bir şekilde söyledi.
Minañ arı bar dep Bundan sonrası var deyip
Kara mürküt-küzürt etti Kara kartal uğuldadı
Açına bergen tomurtka Öfkelenen ağaçkakan

Agaş ortozıdöön uça beret.	Ağacın ortasına doğru uçu.
Ol lo oydoñ beri	25915 O zamandan beri
Tomurtka dep bu kuş	Ağaçkakan denen bu kuş
Bolçok bajı oorıgança;	Yuvarlak başı yaralanıncaya kadar;
Toñ agaş la kak agaştı	Sağlam ağaçla kuru ağacı
Tıñıda bu çokup	Kuvvetlice gagalayıp
Kurtın terip ciir bolup	25920 Kurdunu derip yiyecek şekilde
Cayalıp kalgan bu emtiri.	Yaratılmış.
Kayçı odın ol salıp,	Kayçı ateşini yakıp,
Koyu çaydañ içele	Demli çaydan içerek
Calañ bolgon kecim-tokum	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp iyet.	25925 Yayıp altına döşedi.
Küler artaş eerin castanıp	Dökme yük eyerini altına serip,
Uçalanıp cada beret.	Sırtüstü uzandı.
Altan cüzün añ-kuştar	Altmış çeşit geyik, kuş
Boylorınıñ üni bile arbanıjıp	Kendi sesleriyle homurdanıp
Cer başka bargılayt.	25930 Başka türlü bağırdılar.
Ayu bolzo algırgan,	Ayı böğürmüş,
Börü bolzo ulugan,	Kurt ulumuş,
Sıgındarı ediskileyt.	Sıgınlar kaval çalmış.
Uçar kuştar kojoñdojıp	Uçan kuşlar şarkı söyleyip
Tarap-tarkan canarda,	25935 Dağılıp dönerken,
Eezin-salkın şuulajat.	Esinti, rüzgâr uğuldadı.
Emil agaştar ençeyijip	Sedir ağaçları eğilerek
Kojoñdojıp artıp kalat.	Şarkı söylediler.
Kaan kiji tüş cerinde	Kağan kişi düşünde

Körüp cadar bu bolgojın	25940	Gördü ki
Cal la caş baatır kiji		Gepgenç bahadır kişi
Baş canınañ bazıp keldi.		Baş tarafından geldi.
Çagal möştiý sındı emtir.		Heybetli çam ağacı gibi boyu posu yerindeymiş.
Eki közi tañ çolmondıy,		İki gözü sabah yıldızı gibi,
Soloñıdıy kabaktı	25945	Gökkuşağı gibi kaşları
Koo kırılañ tumçuktu.		Dağ yamacı gibi burunlu.
Eki caagı kızıl maral		İki yanağı kızıl maral
Çala bayalçak bu sındı		Bayalçak(?) gibi boylu poslu
Caan baatır-caş kiji		Ulu bahadır genç kişi
Aray coboş ermektenet:	25950	Yavaşça konuştu:
"Bala çok dep kunukpagar,		"Çocuk yok diye üzölmeyin,
Balagar men bolorım.		Çocuğunuz ben olacağım.
Uulım çok dep komudabagar,		Oğlum yok diye dertlenmeyin,
Slerdin uular men" - deyle,		Sizin oğlunuz benim" -diyerek,
Eki caagınañ bolgojınan	25955	İki yanağından
Elip-selip okşop iyet.		Sevgiyle öptü.
Kaan kiji bolgojın		Kağan kişi ise
Süüngenine süre sıktap,		Sevincinden gözleri dolup,
Öksöp-öksöp ıylagan emtir.		Hüngür hüngür ağlamış.
Uulı adazın mekelep,	25960	Oğlu atasını ikna edip,
Aytkan sözi mindıy emtir.		Şöyle söylemiş.
"Açınbagar adam - deyt. -		"Üzölmeyin babam -dedi.
Aylıgarga canıgar.		Evinize dönün.
Caynabagar adam - deyt.		Dertlenmeyin atam-dedi.
Canıp türgen atanıgar.	25965	Hemen gidin.

Cayaltalu Cañar baatır   Hünەرli Cañar bahadır
Ak-carıktın albatızı uçun   Ak dünyanın halkı için
Alıs cerde Erlik-biyle   Işıksız yerdeki Erlik biy'le
Kança cılga cuulajıp   Yıllardır savaşıp
Küçi cetpey cürgen emtir.   25970 Güç yetirememiş.
Cer Kindigi enem   Cer Kindigi enem
Meni boluşka iyip cat.   Beni yardıma gönderdi.
Aylanıp men cangançam,   Gidip gelene kadar,
Amır-cakşı cadıgar.   Huzur içinde yaşayın.
Ebirip oyto cangançam,   25975 Dolaşıp tekrar dönene kadar,
Ezen-amır oturıgar.   Esenlikle kalın.
Aylanıp oyto canıp kelzem,   Dönüp gelirse, -
Aybigardı ugarım - deyt, -   Emrinizi dinlerim -dedi,
Ezen-amır canıp kelzem,   Esenlikle dönersem,
Eñçeygençe azıraarım" - deyle,   25980 Yaşlanıp belim bükülene kadar beslerim, diyerek,
Arı bolup bazarda   Uzaklaşıp gidince
"Süüngenime kojoñdoptırım" - deyt. "Sevincimden şarkı söyledim" -dedi.
"Ercinelü Altayım   "Kıymetli Altay'ım
Elen-çakka caranar.   Sonsuza kadar huzurlu olsun.
Erketendü Altayım   25985 Kudretli Altay'ım
Elen-çakka cırgaldu   Dünden bugüne neşeli
Altın çümdü Altaydıñ   Altın biçimli Altay'ın
Altın çümi caranar.   Altın deseni mutluluk içinde olsun.
Ardak meniñ albatım   Benim nazik halkım
Aylan çakka cırgaldu.   25990 Dönene kadar huzurlu (olsun).
Taş oçoğım cemirilbes,   Taş ocağım parçalanmayıp,

Talkan-külüm çaçılbas.	Külüm saçılmaz.
Men ırıstu men ırıstu,	Ben şanslıyım ben talihli,
Men cürümdü, men cürümü" , deyle,	Ben hayat dolu, capcanlıyım" , diyerek,
Oygonıp kelgen emtiri.	25995 Uyanmış.
Bodı kaan örö turup	Bodı-kaan ayağa kalkıp
Arı-beri acıktanıp,	Sağa-sola bakınıp
Örö-tömön cügürerde,	Aşağı yukarı yürüdüğünde,
Tındu kiji körünbeyt.	Hiçkimse görünmedi.
Odın salıp otura tüjet.	26000 Ateşini yakıp oturdu.
Tañ adıp kalgan emtiri.	Tan atmış.
Añdar-kuştar çurkurajıp,	Geyikler-kuşlar cıvıldarken,
Altaydın üsti cañılanat.	Altayın üstü yankılandı.
Tañnıñ serün ezinine	Sabahın serin esintisiyle
Ağaştar büri şuulajat.	26005 Ağaç yaprakları hışırdadı.
Bu ne atazı tüş boloton dep	Bu da nasıl bir düş deyip
Kaan kiji alañ kaykap	Kağan kişi şaşırıp
Altın ayakka çay urup,	Altın fincana çay koyup,
Ajanıp mında oturat.	Karnını doyurup oturdu.
Tüş tübinde sanaa salımdu	26010 Düşte akla geleni
Şüülte büdümdü dep,	Yerine getirmeli deyip,
Kaan kiji omok sananıp,	Kağan kişi iyice düşünüp,
Boyı omok sananat.	Derinlere daldı.
Ajanıp toyo bererde,	Karnını doyurunca,
Añdar edin borçolop,	26015 Avların etini parçalayıp,
Arçımakka eptep salat.	Heybesine güzelce koydu.
Sööktülerin tizemdep	Kemiklerini dizerek

Artınarga beleteyt.	Artanları hazırladı.
Altın üygen ala koyıp,	Altın dizgin alıp,
Arı-beri sertip iyet.	26020 Sağa, sola çekti.
Ak-Boro ercinezi	Kıymetlisi Ak-Boro
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	Duyulmaz yerden duymuş,
Sespes cerdeñ sezip iygen.	Sezilmez yerden sezmiş.
Caş ölöñin caya baspay	Yeşil otu ezmeden
Caraş corgo celip kelet.	26025 Güzel rahvan ilerledi.
Kök ölöñin kömö baspay	Kuru otu gömmeden
Köni corgo cedip kelet.	İyi rahvan geldi.
Baskan budı kazık oşkoş,	Attığı adım kazık gibi,
Tutkan kolu kakpı keptü	Tutan eli kerpeten gibi
Caş kijindiy çırak emtir.	26030 Genç kişi gibi güçlüymüş.
At bajına bolgojın	At başına
Altın üygen sugup iyet.	Altın dizgin geçirdi.
Calañ bolgon kecim-tokum	Ova gibi eyer keçesini
Caya salıp bu iyet.	Yayıp altına döşedi.
Küler artaş eerin bolzo	26035 Dökme yük eyerini ise
Arta salıp eertep iyet.	Geriye atıp yerleştirdi.
Ürgülcige üzülbes	Ebediyen kopmaz
Altı koloñ koştoy tartat.	Altı kolonu çekti.
Üç üyege üzülbes	Üçü de ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay tartat.	26040 Üç kayışı bağlıyor.
Kün keberlü köndürgezin	Gün şekilli göğüslüğünü
Eptey solıp tartıp iyet.	Güzelce taktı.
Arçımagin arta salıp,	Heybesini geriye atıp,

Tizimdeki etlerin	Dizdiği etleri
Arta salıp terkileyt.	26045 Arkaya taktı.
Alu aňdar terezin	Avların derisini
Böktörgögö böktöröt.	Sağlamca bağladı.
Kep kiyimin kiyele,	Şık giysilerini giyerek,
Katançızın katanıp,	Kat kat,
Kandu cuunun ok-saadagın	26050 Kanlı savaşın okunu, yayını
Karçıy-terçiy cüktenet.	Karşılıklı, çapraz yüklendi.
Ak-bolot üldüzin	Ak çelik kılıcını
Sol canına tagınala,	Sol yanına takınarak,
Küler kalbaň börkün suurıp	Bronz börkünü çıkarıp
Tize ceñil çögödöylö,	26055 Dizlerinin üzerine hafifçe çöküp,
Ezen-amır cakşı cürzem,	Esenlikle mutlu yaşarsam,
Köp konorım tözine dep,	Daha çok konaklarım dibinde deyip,
Tili çeçen aydala,	Tatlı dille söyleyerek,
Cerge caba mürgüp iyet.	Yere eğilip dua etti.
Ak-Boro ercinezi	26060 Kıymetlisi Ak-Boro
Calın cayıp bajırat.	Yelesini yayıp eğildi.
Kaan kiji Bodı baatır	Kağan kişi Bodı bahadır
Küler kalbaň börügin	Bronz kalıplı börkünü
Katay keptey tartıp kiyip iyet.	Tekrar çekip giydi.
Altın sürlü ak çılбірin	26065 Altın işlemeli ak dizgini
Karçıy tudup bu bolzo,	Çapraz tutup,
Temir tiskin teñdeyle,	Demir dizgini denk tutarak,
Çoy üzeñi çöyö tebip	Dökme demirden üzeniyi tepip,
Üç temdenip atanıp iyet.	26070 Üç sıçrayışta bindi.

Üç temdenip atanala,	Üç sıçrayışta binerek,
Attıñ oozın serpiy tartıp	Atın ağzını çekip
Ebres dep bu taygazın	Ebres denen taygasını
Emdi köstöp celip iyet.	Şimdi izleyerek geldi.
Tüş cerin eske alat.	Düşünü hatırladı.
Cañar dep caan baatır	26075 Cañar adlı ulu bahadır
Alıs cerde amırı cok	Işksız yerde huzursuz
Erlik-biydiñ şulmustarla	Erlik biy'in şulmuslarıyla
Cuulajıp catkan bolbayzın.	Savaşıyor olmasın.
Emeş erte sesken bolzom,	Biraz olsun ne olduğunu sezsem,
Barar edim bolujarga.	26080 Giderdim yardıma.
Ercine adım küçtü tušta,	Kıymetli atım güçlü zamanında,
Er le boyım kançın tujumda,	Er bedenim genç çağımda,
Erlik uuldarınañ-caltanbay	Erlik oğullarından korkmadan
Alıs cerge tüjer edim.	Işksız yere inerdim.
Arga cokto kanaydar deyt.	26085 Ne çare dedi.
Ak la borom sogumtık	Ak borom kesimlik.
Aktu boyım ölümtik.	Masum bedenim ölümlük.
Barar argam cok emtir - deyt	Gitmeye imkanım yok- dedi.
Ebiree tayga sınına	Etraftaki tayganın gövdesine
Eki temdenip çıgıp kelgen	26090 İki sıçrayışta çıkmış
Ozogı şıbee kaya-taşka	Eski kale kayalığa
Adınañ ceñil bu tujüp	Atından hemen inip
Eki katay börükterin	İki kez börkünü
Sura tartkan boyunça,	Çıkarıp,
Tize ceñil çögödögön,	26095 Hafif diz çökmüş,

Tili ceñil bu caynap		Tatlı dille yalvarıp
At bajınañ Altayın takıyt.		At başından Altay'ına tekrarladı.
"Üç Kurbustan Kудayım		"Tanrım Üç Kurbustan
Ene bolgon ak talayım,		Ana olan ak denizim,
Ada bolgon Ebres taygam,	26100	Ata olan Ebres taygam
Amzap içken talayım		Kanarak içtiğim denizim
Altap baskan Altayım.		Adım adım yürüdüğüm Altay'ım.
Ercine adım karıyla		Kıymetli atım yaşlanınca
Sogumtikka cede beret.		Kesimlik vaktine geldi.
Er boyım karıyla	26105	Er bedenim yaşlanarak
Ölümtikke cede berdim.		Ölüm zamanına ulaştım.
Taş oçogım oodılatan ba?		Taş ocağım parçalanacak mı?
Talkan-külüm çaçılar ba?		Külüm saçılacak mı?
Catka berer kızım cok,		(Gelin) verecek kızım yok,
Canıma oturur uulım cok.	26110	Yanıma (tahtıma) oturacak oğlum yok.
Erdiñ curtı een artar.		Erin yurdu sahipsiz kalacak.
Ep-argazı ne bolor? - deyt.		Çaresi nedir? -dedi.
Bajır turum Altayım.		Saygıyla eğiliyorum Altay'ım.
Caynap turum Altayım.		Yalvarıyorum Altay'ım.
Alkış-bıyan berzeger - deyt.	26115	Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin- dedi.
Arga süme cok bolzo,		Çare yoksa,
Ercinem le boyıma		Kıymetlimle bana
İydege üzeeri iyde kojugar.		Kuvvet üstüne kuvvet verin.
Küçime üzeeri küç beriger.		Gücüme güç katın.
Cañar baatır cer aldında	26120	Cañar bahadır yeraltında
Cen castanıp cıgılitan ba?		Yenilip yığılacak mı?

Temir-Çookır ercinezi	Kıymetlisi Temir-Çookır
Cal castanıp artatan ba?	Yelesini yayıp kalacak mı?
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak dünyanın halkı için
Alıs cerde erlik curtıla	26125 Işıksız yerdeki Erlik yurduyla
Cuulajarga barayın - deyt. -	Savaşmaya gideyim - dedi.
Cakşı Attıñ söögi	İyi atın cesedi
Çan cerinde cadatan	Kemikler içinde kalacak.
Cakşı erdiñ söögi	İyi erin cesedi
Cuu cerinde cadatan.	26130 Savaş yerinde yatacak.
At ölböskö altın ba?	At altın mı ölmesin?
Er ölböskö ercine be?" - dep,	Er kutsal mı ölmesin?" -diye
Caynap, ıylap bajırat.	Dövünüp, ağlayıp bağırdı.
Onoytkonnıñ bajında	Böyleyken
Kaya tajı küñürey beret,	26135 Kayalık gürledi,
Aldındağı cılım kaya	Altındaki sarp kaya
Eki başka carılıp,	İki parça halinde yarılıp,
Ejik mında bolo beret.	Kapı oldu.
Ak kayanıñ içineñ	Ak kayanın içinden
Altı ayrı suurlu	26140 Altı ayrı kılıçlı(?)
Altın börük kiyip algan	Altın börük giymiş
Ak sagaldu örökön	Ak sakallı yaşlı adam
Altın tayak tayangan	Altın değneğe dayanmış
Bodı kaanga bazıp kelip	Bodı-kaan'a doğru gelip
Bajırba dep toktodot.	26145 Bağırma diyerek durdurdu.
Komıdaba Bodı-kaan - deyt. -	Üzülme Bodı-kaan -dedi.
Taş oçogıñ cemirilbes.	Taş ocağın parçalanmaz.

Talkan-külün çaçılbas.	Külün saçılmaz.
Ercine adan-cıgılıp,	Kıymetli atan yığılıp,
Er boyıñ ölgölögiñde,	26150 Er bedenin ölene kadar,
İristu cürüm köröriñ,	Talihli hayat yaşayacaksın,
Uul balanın suuzın	Oğul evladın suyunu
Sege berip cadarıbıs	Sana verip yaratacağız
Adı-colı kem bolorın	Adının ne olacağını
Cer Kindigi Enezi	26155 Cer-Kindigi Enezi
Boyı bileten turu - deyt".	Bilir -dediler".
Cer aldında Cañar baatır	Yeraltındaki Cañar bahadır
Erlik-biyle cuulajıp	Erlik biy'le savaşmaktan
Küçi çıga bertiri - deyt.	Gücü tükenmiş -dedi.
Uulıñ barıp bolujar,	26160 Oğlun gidip yardım edecek,
Canıp kelze, seni	Dönerse, seni
Cajına azırap oturur.	Ömür boyu besler.
Odırgan odıñ öçpös,	Yanan ateşin sönmez,
Aylı-curttıñ soobos.	Evin, yurdun soğumaz.
Ölböy uulıñdı sakıp al,	26165 Ölmeden oğlunu bekle,
Cenü bistiñ bolzın dep	Zafer bizim olsun diye
Alkış-bıyan söstörüñdi	Dualarını, güzel dileklerini
Uulıña küünzep calakay ayt.	Oğluna ilet.
Katu coldor ol ödör,	O zor yollar geçecek,
Kargap caman aytpagar.	26170 Kargayıp kötü söz söyleme.
Attıñ colı katu col,	Atın yolu sert yol,
Alıp colı küç bolor.	Alp yolu güç olur.
Komudap sler ıylaşpagar.	Üzülüp ağlaşmayın.

Colına budak bolor.	Yoluna engel olur.
Tudungan üldüzin tuda beret, 26175 Kuşandığı kılıcını tuttu,	
Uulıñnıñ tını bu bolor.	Oğlunun nefesi olacak.
Örgööñö bektep sugup sal.	Sarayına sağlamca bağlayıp koy.
Ezen-amır cürgejin	Esenlikle yaşadıkça
Bu üldü caltırıp cadar.	Bu kılıcı parıldayacak.
Kıyına kirip kalgajın	26180 İşkenceye uğrarsa
Kızıl-çookır tat bolor.	Kıpkızıl paslanacak.
Ceñ castanıp ölgöjin,	Yenilip öldüğünde,
Kara-küreñ taş bolup	Kapkara taş olup
Bastıra boyı kubular.	Tamamen şekil değiştirecek.
Emegen, öböğön ekü	26185 Yaşlı kadın, yaşlı adam ikiniz
Mını körüp soodogor.	Buna bakıp dinlenin.
Türgen-tükey can-deyle,	Hemen dön diyerek,
Ak kayadöön kire beret.	Ak kayaya doğru girdi.
Ak kaya bolgojin	Ak kaya ise
Küñürt etken kiyninde,	26190 Gürledikten sonra,
Arı-beri cılıjala,	Sağa-sola hareket ederek,
Cigi onıñ cok bolup	Yarığı yok olup
Tura kalabay bu kanayttı.	Öylece kaldı.
Bodı kaan bolgojin	Bodı-kaan ise
Cerge caba bajırat.	26195 Yere doğru eğildi.
Ak-Borozı bolgojin	Ak-Boro'su
Calın cayıp mürğüdi.	Yelesini yayıp dua etti.
Tüş cerinde körgön	Düşünde gördüğü
Üldüğe tüney emtiri.	Kılıçla aynı imiş.

Tüş körüp turum ba? - dep 26200 Düş mü gördüm? -deyip
Üldüzin acıktap körölö, Kılıca dikkatlice bakınca,
Sol canına bu katay Sol yanına
Salınıp iygen boyunça, Taktığında,
Temir tiskinin teñdey tudup, Demir dizgini denk tutup,
Çoy üzeñini çöyö tepken, 26205 Dökme demirden üzengiye tepmiş,
Üç temdenip Ak-Borogo Üç sıçrayışta Ak-Boro'ya
Mine sokkon boyunça, Binince,
Attıñ oozın bura tartıp Atın ağzını çevirip
Ebires dep taygazınañ Ebires denen taygasından
Celip iybey kanayttı. 26210 Dörtñala ilerledi.
Toştı tayga bajınañ Buzlu tayga başından
Ak-Boro ercinezi Kıymetlisi Ak-Boro
Alın kolu kazalagan, Ön ayaklarıyla hızla koşup,
Kiyin budın biceletken Arka ayaklarıyla adeta dans ederek
Kelip catpay bu kanayttı. 26215 Geliyordu.
Onoyıp barıp cadala, Böylece gelirken,
Bodı-kaan bolgojın Bodı-kaan ise
Iyık coldıñ aldınañ Iduk yelenin önünde
Kazra tiştü kamçı alat Keskin dişli kamçısını aldı
Ak-Boronıñ bolgojın 26220 Ak-Boro'nun
Sokpos canına sogup iyet. Vurulmamış canına vurdu.
Tartpas canın tartıp iyet. Çekilmemiş canını çekti.
Ak-Boro ercinezi Kıymetlisi Ak-Boro
Kulun çılap kişteyle, Tay gibi bağırarak,
Kunan taydıy ogurıp, 26225 Aygır gibi böğürüp,

Eles etpey kanayttı.	Uçarak kayboluyor.
Ezin-kuyun şunu beret,	Rüzgâr-fırtına uğuldadı,
At budanañ çaçılğan kar	At ayağından saçılan kar
Ak buluttıy kuyundalıp	Ak bulut gibi fırtına estirip
Kiyinneñ arı barıp cadat.	26230 Ardından gidiyor.
Baza bir oñdonıp kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Cayı-kıjı bildirbes	Yazı-kışı bilinmeyen
Caş ağaş tu Altay boldı.	Genç ağaçlı Altay ortaya çıktı.
Edil kuştar edip turat.	Güzel sesli kuşlar ötüyor.
Elik-sığın ün seribeyt.	26235 Geyik, sığın durmadan cıvıldadı.
Caan, caan suulardı	Derin derin suları
Kuyruk tiybey keçe beret.	Kuyruk değmeden geçti.
Caan, caan talaylardı	Derin derin denizleri
Tuygak tiybey aja beret.	Toynak değmeden aştı.
Ak-Boronın tuygagınañ	26240 Ak-Boro'nun toynağından
Ot-calkını çöyilet.	Ateş yayıldı.
Kaza tepken cerineñ	Teptiği yerden
Kara tobrak kaynap,	Kara toprak kaynayıp,
Kuyundalıp tuman bolup	Fırtınayla duman olup
Kiynineñ arı artıp kalat.	26245 Ardında kaldı.
Baza birde oñdonıp kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Kuskun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın	Çorak çölü
Kuyun keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçiverdi.
Sanıskan uçup uçına cetpes	26250 Saksaganın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın	Sarı çölü ise

Salkın keptü ödö beret.	Fırtına gibi geçiverdi.
Bir oñdonıp kelerde,	Tekrar ortaya çıktığında,
Tebelüge cedip keltir.	Otlağa geldi.
Ak-Boro ercinezi	26255 Kıymetlisi Ak-Boro
Suu tögülbes sır corgodo	Su işlemez parlak rahvan
Barıp catkan emtiri.	Geliyormuş.
Onoñ arı araylap,	Ondan sonra kağan kişi yavaşça,
Odorlu malın ödö beret.	Otlaklı malını geçti.
Tergelü conın aralap	26260 Saraylı halkının arasına girip
Caraş corgo barıp cadat.	Güzel rahvan ilerledi.
Tebelü malı odorında,	Otlaklı malı yerinde,
Tergelü conı curtında.	Saraylı halkı yurdunda.
Ak bıyanga bolgojın	Ak malına
Suu kalap tabarbagan.	26265 Su özü düşmemiş.
Albatıga bu bolgojın	Halkına ise
Ot kalabı tabarbagan	Ateş özü düşmemiş.
Amır catkan emtiri.	Huzur içinde yaşıyorlarmış.
Aylık cerdeñ kaan kiji	Aylık yerden kağan kişi
Ak örgöözin bolgojın	26270 Ak sarayını
Altan kulaş turnabayıla	Altmış kulaç dürbünüyle
At üstineñ acıktayt.	At üstünden dikkatle izledi
Apşıyagı keletkenin	Yaşlı adamın geldiğini
Abakayı sezele,	Hanımı sezerek,
Udura elçi iygen emtir.	26275 Karşısına elçi göndermiş.
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Akimet dep baatırı	Akimet adlı bahadır

Cüs ciiter ikililü,	İkili çalan yüz yiğitle,
Cüs kelinder kojoñçılı	Şarkı söyleyen yüz kızla
Utkup keletken emtiri.	26280 Selam verip geliyormuş.
Bu ne atazı boldı dep	Bu da neyin nesi deyip
Attıñ oozın kayra tartıp	Atın ağzını geri çekip
Araayınañ cortup iyet.	Dikkatle ilerlemiş.
İkili, komus cañılğan,	İkili, kopuz yankılanmış,
Kojoñ, cañar çümdegen	26285 Ezgili şarkı söylenmiş
Ularkadıp kelgilediler,	Mırıldanarak geldiler,
Ulu bistiñ kaanıbıs dejiip,	Bizim ulu kağanımız deyip,
Börük suurıp bajırgılayt.	Börk çıkarıp eğildiler.
Con başçızı Akimet,	Başçıları Akimet,
Cardak ünile kıygırat:	26290 Gür bir sesle bağırdı:
"Ulu bistiñ kaanıbıs,	"Bizim ulu kağanımız,
Serdiñ kargan abakayaar	Sizin yaşlı hanımınız
Eki ay mınañ kayra	Bundan iki ay önce
Uul bala tapkan deyt.	Erkek çocuk doğurdu dedi.
Altan koydıñ terezin	26295 Altmış koyun derisini
Aldına capsa cetpes.	Altına serse yetmez.
Ceten koydıñ terezin	Yetmiş koyun derisini
Cardına capsa cetpes.	Omzuna atsa yetmez.
Caan baatır бүткен.	Ulu bahadır yaratılmış.
Eki konup enem degen	26300 İki günde anam demiş
Altı konup ada degen.	Altı günde ata demiş.
Eki aylı uulıgar	İki aylık oğlunuz
Ak örgööni bu kırlap	Ak sarayı dolaşıp

Arı-beri ajıp turat.		Sağa-solu aştı.
Taş oçogor bek bolor,	26305	Taş ocağınız sağlam olacak,
Talkan, küleer çoktu cadar.		Unun, külün artacak.
Bis ırıstu, bis ırıstu", - dep		Talihliyiz, şanslıyız", -deyip
Onçozi tüney kıygırıjat.		Hepsi aynı anda bağrıştı.
Kaan kiji süünele		Kağan kişi sevinerek
Olorlo kojo kıygırat	26310	Onlarla birlikte bağırdı
Onoñ arı Bodı kaan		Ondan sonra Bodı-kaan
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tutkan boyınça,		Uzatınca,
Utkup kelgen albatızıla		Karşıdan gelen halkla
At üstineñ ezendejip,	26315	At üstünden esenleşip,
Alkış-bıyan söstör aydat.		Dualı güzel söler söyledi.
Bodı kaan boyı bolzo,		Bodı-kaan kendisi ise,
Eki kaçarı kızarıp		İki gözünün kenarı kızarıp
At üstine cayılıp kelele,		At üstüne yayılarak gelirken,
Akmet dep baatırın	26320	Akmet adlı bahadırını
Kabra kuçaktay bu tudup,		Kucaklayarak,
Eki caagın okşop iyet.		İki yanağından öptü.
Onoñ arı olorlor		Ondan sonra onlar
Kojoñ-cañar cañılğan		Şarkılar, destanlar yankılanıp
Ak örgöözi bu köstöp	26325	Ak sarayı izleyerek
Cergelejip celip iyet.		Gelmişler.
Ança-mınça bu bolboy		Çok zaman geçmeden,
Ak örgöözin bu köstöp		Ak sarayını izleyip
At çakıga cederde,		At direğine geldiğinde,

At alatan altan alıp	26330	Atı almaya (gelen) altmış alpın
At çılıbırına kol badışpayt.		At dizginine kolu yetişmedi.
Ceñ tudatan ceten alıp		Yen tutmaya (gelen) yetmiş alp
Kaan kijini koltıktagılap		Kağan kişiyi koltuk altına alıp
Kojoñ-komus cırgal bıla		Şarkı, kopuz eğlenceyle
Ak örgööni köstöp baskılayt.	26335	Ak sarayı izleyerek adımladılar.
Ak baştu abakayı		Ak saçlı hanımı
Ak örgöödöñ çıgala		Ak saraydan çıkarak
Apşıyagın utkup kelet.		Eşini selamladı.
Bodı-kaan bolgojın		Bodı-kaan
Ak baştu abakayınıñ	26340	Ak saçlı hanımının
Eki caagınañ okşop iyet.		İki yanağından öptü.
Enezin emdi bu eeçiy		Anasının peşinden
Enedeñ çıkkan et cılañaş,		Anadan doğan çıplak
Adadañ bütken ak cılañaş uulı		Atadan olan ak çıplak oğlu
Bazıp kelgen boyınça	23645	Gelince
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tutkan boyınça		Uzattığında
Cakşı ba adam dep		Güzel atam deyip
Tuda berbey bu kanayttı		Tutuverdi.
Körgön közi tañ çolmondıy,	26350	Bakan gözü sabah yıldızı gibi
Baskan budı silt etpes		Attığı adım kazık gibi,
Tutkan kolı kakpı oşkoş		Tutan eli kerpeten gibi
Koo kırłañ tumçuktu,		Dağ yamacı gibi burunlu,
Kızıl maral çıraylu,		Kızıl ceylan gibi güzel yüzlü
Çınarlu caan baatır emtir.	26355	Gösterişli ulu bahadır imiş.

Kurlaga cetken ak sagaldu,	Kuşağa uzanan ak sakalı ile,
Bodı-kaan bu bolgojın	Bodı-kaan
Tüş cerim be? Çın ba bu? - dep	Düşte miyim? Gerçek mi bu? -deyip
Calañ bolgon alakanına	Ova gibi büyük elini
Közin, cüzin uujanıp	26360 Gözünü, yüzünü ovalayıp
Oyto katap acıktap köröt.	Tekrar tekrar dikkatlice baktı.
Ak baştu abakayı	Ak saçlı hanımı
Tize ceñil çögödöylö,	Hafif diz çökerek,
Eki tuluñıy sıymay tudup	İki örgüsünü sıvazlayıp
Tili ceñil kojoñdop aydat;	26365 Tatlı dille mırıldanarak söyledi;
"Ak-carıkka büdele,	Ak dünyaya inanıp,
Arçaşpagan cogıspa.	Silinip(?) üzülme.
Cer ceñesle büdele,	Yer yosuna inanıp,
Cekteşpegen cogıspa.	(?) üzülme (?)
Kara cañıs uulıña	26370 Biricik oğlunun
Karuzınañ köörkiyim.	Üstüne titreyen canım.
Erke cañıs uulıñdı	Sevimli, biricik oğlunu
Erkeletseñ köörkiyim"	Bağrına bas kıymetlim.
Bodı kaanın bolgojın	Bodı-kaan'ın
Edi-kanı izip çıktı.	26375 Eti, kanı ısındı.
Cılañaş bu uulın	Çıplak oğlunu
Erkeledip okşoy berdi	Merhametle öptü
Kaan kiji börkün suurıp,	Kağan kişi börkünü çıkarıp,
Karu edip çöödöylö,	Sevgiyle eğilerek,
Koyu ünile kojoñdoyt:	26380 Yüksek sesle şarkı söyledi:
"Kanımnañ meniñ ayrılğan	"Benim kanımdan

Kara canıs bu uulım,	Biricik oğlum,
Edimneñ bölö ayrılğan	Etimden ayrılan
Erke cañıs ol uulım.	Sevgili biricik oğlum.
Taş oçogım cemirilbes,	26385 Taş ocağım parçalanmaz,
Talkan-külüm çaçılbas.	Külüm saçılmaz.
Odırgan odubıs öçpös.	Yaktığımız ateş sönmez.
Ordıma artar uulım bar.	Yerime kalacak oğlum var.
Askan kazanım soobos	Astığım kazan soğumaz
Adaanın alar uulım bar.	26390 Koruyacak oğlum var.
Eli-conım cırgaldu,	Halkım keyifli,
Emdi boyıs cırgaldu.	Şimdi hepimiz neşeli.
Albatı-conıs cırgaldu,	Halk-tebaa mutlu,
Aktu boyıs ırıstu.	Masum bedenimiz talihli.
Alkış bıyandu söstör	26395 Güzel, dualı sözler
Anañ-mınañ cañılanat.	Ordan oraya yankılandı.
Andağı cuulğan albatı	Toplanan halk
Ak örgöögö kirgileyt.	Ak saraya girdi.
Andağı bolgon cırgaldı	Oradaki neşe, sevincin
Onçozın cartap ukpadım.	26400 Hepsini duymadım
Onoñ arı Bodı kaan	Ondan sonra Bodı-kaan
Ak bıyanı odorlu öskön,	Ak malının otlağı bol,
Albatızı cırgaldu,	Halkı neşeli,
Aktu boyı ırıstu	Masum bedeni kismetli
Curtay bergen emtiri.	26405 Yaşamış.
Baatır kejik caş bala	Yetenekli küçük çocuk
Adazınıñ ok-saadagıla	Babasının ok ve yayıyla,

Añdap-kuştap, ada-Enezin		Avlanıp, ana, babasını
Azırap cürer cañdu emtir.		Doyurmak şartmış.
Emil ağaş bür sargarbas,	26410	Sedir ağaçlarının sararmadığı,
Edil kuştar ün seribes,		Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü,
Cayı-kıjı bildirbes		Yazı, kışı bilinmez
Cay keberlü keen Altayda,		Yaz şekilli güzel Altay'da
Tüni-tüji bildirbes		Gecesi, gündüzü bilinmez
Tüş keberlü bu Altayda	26415	Gün şekilli bu yurтта
Bodı-kaan bolgıjn		Bodı-kaan
Arkaga tolı ak bıyandu,		Ardınca dolu ak mallı,
Ardak erke el-condu		Nazık, sevgi dolu halkı ile
Sayrap, cırgap curtay bertir.		Neşe içinde yaşıyormuş.
Eñir serüün kirerde,	26420	Akşam serinliği başladığında,
Kaan kiji örö turup,		Kağan kişi yerinden kalkıp,
Eki kıldu topşuurın alıp		İki telli topşuurunu alıp
Şireezinge bu oturala,		Tahtına oturarak,
Kaylay berbey bu kanayttı.		Kaylıyordu.
Ürgülcige bıyan bergen	26425	Sonsuz mal veren
Üç Kurbustan Kudayım.		Tanrım Üç Kurbustan.
Elen çakka ırıs bergen		Kadim zamanda baht veren
Ercenelü Altayım deyt.		Kıymetli Altay'ım dedi.
Añdu-kuştı Altayın çümdeyt,		Geyikli, kuşlu Altayı anlattı,
Ak balıktu suuların maktap,	26430	Ak balıklı sularını övüp,
Kürkürede kaylay berdi.		Coşkuyla destan söyledi.
Ebire catkan albatızı		Etrafindaki halkı
Kay ugarga cuulıjıp keldi.		Kay dinlemek için toplanıp geldi.

Tüş cerin eske alat,   Düşünü hatırladı,
Ozogızın oygortıp,   26435 Geçmişi hatırlayıp,
Eskidezin eldertet.   Eskileri yad etti.
Cañar dep caan baatırdı   Cañar adlı ulu bahadırı
Maktap, çümdep bu kaylayt.   Övüp, anlatarak kayladı.
Ak örgöödö albatı   Ak saraydaki halkı
Kıymık etpey tıñdap ugat.   26440 Kıpırdamadan durup dinledi.
Bir kün erten tura   Birgün sabah vakti
Tündük boydo eki mürküt   Tündükte iki kartal
Akşıp, akşıp edip iyet.   Ötüşüp durdu.
Ezer, sezer eki iydi   İki iyi köpeği
Künküldede ürgüleye,   26445 Durmaksızın havlayarak,
Kıñzışkılap cada beret.   Ağlaştılar.
Kaan kiji türgeñ-tükey   Kağan kişi hemen
Ak örgöödöñ çıga konup,   Ak saraydan çıkıp,
Ak calaın acıktap,   Ak ovasını izleyip,
Ak ayastı ayladıp   26450 Ak aydınlıkta dolaşıp
Körüp turar bolgojn,   Baktı ki,
Koy bajınça koñur küük   Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Cıñkıldada bu edip,   Çınlayıp,
Ak örgööni bolgojn   Ak sarayın
Ebire uçup mında cüret.   26455 Etrafında uçtu.
Solun kuştı bu eeçiy   Bu ilginç kuşun peşinden
Eki mürkütteri bu kojo   İki kartal da birlikte
Ebire edip uçkılایt.   Uçtular.
Bu ne atazı boldı dep   Bu da neyin nesi deyip

Kaan kiji alaň kaykap	26460 Kağan kişi şaşırıp
Ak örgöögö oyto kiret.	Ak saraya geri girdi.
Aç mıkının tayangan,	Açıktaki elini beline dikmiş,
As sanaazın sanangan,	Biraz düşünmüş,
Kök mıkının tayanıp,	Sağlam beline dayanıp,
Köp sanaazın sananat.	26465 Derin düşüncelere daldı.
Baatır kejik uulı bolzo,	Yetenekli oğlu ise,
Tör bajında oturat.	Tör başında oturdu.
Baza körüp turgajın	Tekrar baktı ki,
Koy bajınça koňur küük	Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Tündük boygo oturala,	26470 Tündükte konarak,
Samara biçik salıp iyet.	Mektup getirdi.
Samara biçik bolgojın	Mektupsa,
Baatır kejik çaş balanıñ	Yetenekli küçük çocuğun
Koynına kelip bu tüjet.	Koynuna düştü.
Biçikti algan ol uulçak	26475 Mektubu alan oğulcuk
Ayga, künge cölöy tudup.	Aya, güneşe doğru yaslanıp,
Kıçıra berbey bu kanayttı.	Okudu.
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Kelzin dep cakarıptır.	Gelsin diye buyurmuş.
Kan-kere dep kuş iyerim,	26480 Kan-kere adlı kuşu gönderiyorum,
Ol kuşka oturala,	O kuşa oturarak,
Türgeñ-tükey meniñ curtıma	Hemen benim yurduma
Keleriñ dep biçigen emtir.	Gelin diye yazmış.
Baatır kejik çaş uulçak	Yetenekli genç oğulcuk
Örö turgan boyınça	26485 Yerinden kalkınca

Eki tizezin çabınıp,	İki dizine vurup,
Arı-beri sekirele,	Sağa-sola sekerek,
Ak örgöödöñ çıga konot.	Ak saraydan çıktı.
Örö-tömön baskındap	Aşağı, yukarı adımlayıp
Sakıy berbey bu kanayttı.	26490 Bekliyordu.
Koy bajınça koñur küük	Koyun başı kadar kara guguk kuşu
Aylanıp, edip uçup	Dolaşıp, uçarak
Altayın döön uça beret.	Yurduna doğru uçtu.
Bodı kaan abakayına,	Bodı-kaan hanımı,
Alıptarı mında kojo	26495 Alplarıyla birlikte
Alañ kaykap turgulayt.	Şaşıp kaldılar.
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden,
Teñeri tübi kubulıp	Göğün dibi değışıp
Kara bulut kaynay berdi.	Kara bulut kaynadı.
Serüün-serüün salkın sogot.	26500 Serin-serin rüzgâr vurdu.
Tamır-tımır caaş caadı.	Damla damla yağmur yağdı.
Ança-mınça bolboy turup	Çok zaman geçmeden,
Salkın-kuyun, cotkon kelet.	Rüzgâr, fırtına koptu.
Emdi körüp turar bolzo	Şimdi bakıp gördü ki,
Kara bulut ortozınañ	26505 Kara bulut ortasından
Kan-kere kuş körünip	Kan-kere kuş görünüp
Eki kanadın caya tutkan	İki kanadını yaymış
Ak buluttar aldı bıla	Ak bulutların altından
Kara bulut ortozınañ	Kara bulut ortasından
Salkın keydi üze sogıp	26510 Rüzgâr vurup
Kan-kerede kuş emdi	Kara-kere kuş şimdi

Şuurgandıy kelip cadat.	Kar fırtınası gibi geldi.
Agaş-taştı aylandıra uçup	Ağacın, taşın etrafında uçup
Ak örgöögö cedip kelet.	Ak saraya yetip geldi.
Ak örgööni ebire uçup	26515 Ak sarayın çevresinde uçup
Ak calanga araayın	Ak ovaya yavaşça
Kanadın kımıp corgoloyt.	Kanadını indirerek süründü.
Eki mürküt bolgojın	İki kartal şimdi
Ebire kojo uçala,	Etrafında birlikte uçarak,
Koştoy kelip oturgılayt	26520 Hızla gelip oturdular
Ezer-sezer eki taygıdarı	Sezici iki büyük köpeği
Ebire mantajıp calkançıyt.	Çevresinde koşturarak eğildi.
Kan-kere kuş mında	Kan-kere kuş burada
Açu-koron algırıp aydat:	Acı-zehir bağırıp söyledi:
"Baatır külük sen uulçak,	26525 "Sen bahadır pehlivan oğulcuk,
Cer Kindigi enen iygen	Cer Kindigi enenin gönderdiği
Samara biçikti aldın ba?" - deyt.	Mektubu aldın mı?" -dedi.
Mını ukkan baatır uul	Bunu duyan bahadır oğul
Kan-kere bu kuşka	Kan-kere kuşa
Atkan oktıy cügürüp kelip	26530 Atılmış ok gibi fırlayıp
Tize ceñil çögödögön,	Hafif diz çökerek,
Baştañ baş bolzın dep	Şükürler olsun deyip,
Tili çeçen aydınıp	Nazik dille söyleyip
Cerge caba bajırat.	Yere doğru eğildi.
Kaan kiji abakayıla	26535 Kağan kişi hanımıyla
Kança tümen alıptarı kojo	Tümenlerce alıp birlikte
Börükterin suurgılap,	Börklerini çıkarıp

Tize ceñil çögödögileyle, Hafif diz çökerek,
Altay Kудay, ağaş-taş deјip Altay tanrısı, ağacı, taşı deјip
Cerge caba bajırgılayt. 26540 Yere doğru eğildi.
Kiji tilin bileten İnsan dilini bilen
Kandıy mındıy kuş deјip Nasıl bir kuş deјip
Andağı albatı kaykajat. Oradaki halk şaşırdı.
Arkama meniñ oturala Benim arkama oturarak
Eki kurkunımañ bek tudup dep, 26545 İki kanat kemiğimden sıkıca tut diye,
Kan-kere katu aydat. Kan-kere sertçe söyledi.
Baatır keјik çaş uulçak Yetenekli küçük oğulcuk
Ada-Enezile ezendeјip, Ana, babasıyla esenleşip,
Eki caaktan okşojot. İki yanaktan öptü.
Onoñ arı baatır uulçak 26550 Ondan sonra bahadır oğulcuk
Kan-kereniñ üstine çıgıp, Kan-kere'nin üstüne çıkıp,
Eki kanat ortozına oturıp İki kanadının ortasına oturup,
Eki kurkunnañ bek tudunat. İki kanat kemiğinden sıkıca tutundu.
Kan-kerede kuş emdi Kan-kere kuş şimdi
Ak örgööni bu bolgoјın 26555 Ak sarayı
Altı ebire cürgürele; Altı kez dolaşarak;
Eki kanadın talbıp İki kanadını çırpıp
Ak ayaska araayınañ Ak aydınlığa yavaşça
Ködürilip uçkan boyınça, Yükselip uçunca,
Ağaştar üstinçe araayınañ 26560 Ağaçların üstüne yavaşça,
Ebire uçup kelerde, Uçtuğunda,
Eki mürküt mında koјo İki kartal birlikte
Kiynineñ üydeјip uçkılایt. Ardından ötüşüp uçtular.

Emil agaştar eelgilep   Sedir ağaçları eğilip
Ezinine kojoņdojot.   26565 Esintisiyle şarkı söyledi.
Caş agaştar caykanıjıp   Genç ağaçlar sallanıp
Caņılanıp artıp kalat.   Yankılandı.
Altay cerin drd,   Altay yurdunu geçerken,
Eki mürküt bolgojın   İki kartal
Ebirip oyto canıp kelet.   26570 Dolaşıp geri döndü.
Kaan kiji abakayıla   Kağan kişi hanımıyla
Ak rgni aylanıp   Ak sarayı dolaşıp
Kunukçıldu baskılayt.   Hüzünle adımladılar.
Alıp kezer baatırlarıla   Alp cesur bahadırlarıyla
Erketendü eli-comı   26575 Kudretli halk-tebaası,
Ermek-kuuçın bu aydışpay   Hiçbir şey söylemeden
Kojo kunukılap mında turgulayt.   Birlikte hüzünlenip burada durdular.
Bodı kaan bolgojın   Bodı-kaan ise,
Kurılaaga cetken sagalın sıymap   Kuşağa uzanan ak sakalını sıvazlayıp,
Aytkan sözi mindiy boldı: 26580 şöyle söyledi:
"Aınba, abakayım - deyt. -   "zlme, hanımım -dedi.
Bergen Kuday, algan Kuday   Veren tanrı, alan tanrı
Alıp sanaazın toktotpos,   Alp düşüncesini durdurmaz,
Tş tübinde şlte uçında   Dş dibinde akla gelenlerle
Toktodor bistiņ argabıs cok.   26585 Durduracak halimiz yok.
Colına katu bolor deyt.   Yoluna engel olur dedi.
Onoņ arı olorlor   Ondan sonra onlar
Ak rgg oyto kirip   Ak saraya geri girince
Oyın-cırgal kojoņ-komus,   Eğlence, şarkı, kopuz,

Oyto lo mında cañılanat.	26590	Tekrar yankılandı.
Baatır kejik uulçak		Yetenekli bahadır oğulcuk
Kan-kereniñ üstine		Kan-kere'nin üstüne
Eki kurkunnañ tudungan		İki kanat kemiğinden tutunmuş
Bir bilinip bir bilinbey		Bir bilinip bir bilinmeden
Barıp catpay bu kanayttı.	26595	Gidiyordu.
Caan, caan suuları		Büyük büyük suları
Uçukça üstineñ körünet.		Aştıkça üstünden göründü.
Caan, caan taygaları		Büyük büyük taygaları
Börükçe anañ körünet.		Börkü kadar göründü.
Kança talay keçe bergen,	26600	Nice deniz geçti,
Kança tayga aja beret.		Nice tayga aştı.
Baza bir bilinip kelze,		Bir ortaya çıksa,
Ak buluttar üstinçe		Ak bulutların üstünde
Kök ayaska kömülip,		Gök ayaza gömülüp,
Barıp catpay kanayttı.	26605	İlerliyordu.
Teneriniñ cıldıstarı		Gökyüzünün yıldızları
Kös taykılar mızıldajat.		Göz kamaştırarak ışıldadı.
Ezin-kuyun sookko çıdaşpay		Rüzgâr-fırtınanın soğuşuna dayanamayıp
Kan-kereniñ cumıla		Kan-kere'nin üstüne yumularak
Alın-kiyin kıpçınat.	26610	Önden, arkadan sıkıştı.
Baza oñdonıp körgöjin		Tekrar bakınca,
Ak buluttar aldınça,		Ak bulutların altında,
Kara bulutka kömülip		Kara buluta gömülüp
Barıp catpay kanayttı.		Gidiyordu.
Caan, caan suuları	26615	Derin derin suları

Armakçıdıy körünet.	İp gibi göründü.
Tüş bolgojin amırı cok,	Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin amırı cok,	Gece dinlenmeden,
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Baza bir oñdonıp kelze,	26620 Tekrar ortaya çıktığında,
Kara bulutar aldınça	Kara bulutların altında
Kuu tumanga kömülüp	Solgun dumana gömülüp
Barıp catkan emtiri.	Gidiyormuş.
Anayıp barıp catkança,	Böylece ilerlerken,
Teñeri tumanı tarkap,	26625 Gökyüzünün dumanı dağılıp,
Tuularga oturat.	Dağlara oturdu.
Teneri tübi kögörip,	Gökyüzünün dibi görünüp,
Künniñ çoğı carıdat.	Güneşin parıltısı aydınlattı.
Caan, caan suuları	Derin derin suları
Küski çilep caltırıy.	26630 Ayna gibi parıldadı.
Caan, caan taygaları	Büyük büyük taygaları
Caltırıp, mızıldajat.	Parıldayıp, ışıldıyordu.
Onoyıp barıp catkança	Böylece giderken
Cerdiñ üsti cart körünet.	Yeryüzü çok apaçık göründü.
Emil ağaştar üstinçe	26635 Sedir ağaçların üstünden
Ezin-kuyun ödö beret.	Rüzgâr-fırtına gibi geçti.
Caş ağaştar üsti bile	Genç ağaçların üstünden
Calkın keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçti.
Ança-mınça bolbodı	Çok zaman geçmeden,
Ayan bolgon ak tayga	26640 Açıktaki ak tayga
Anda ile körünip kelet.	Orada göründü.

Ak tayganıñ bajında	Ak tayganın başında
Ayga-künge mızıldagan	Aya, güne karşı parıldayan
Ak kaya taş	Ak kayalık
Anda turbay kanayttı.	26645 Öylece duruyordu.
Kan-kere dep caan kuş	Kan-kere adlı büyük kuş
Ak kayanı bolgojın	Ak kayayı
Altı aylanıp uçala,	Altı kez dolaşıp uçarak,
Ak kayanıñ aldına	Ak kayanın altına
Araayınañ otura beret.	26650 Yavaşça oturuyor.
Akşıp, akşıp ederde,	Öterken,
Ak kayanın içinde	Ak kayanın içinde
Tabış emes tabış boldı.	Sese benzemez ses
Küzürt emes küzürt boldı.	Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Onoytkonnıñ bajında	26655 Böyleyken
Cart cerdeñ cılıjıp	Açıktaki yerden kımıldayıp
Kaalgazı açıla bererde,	İki parçalı kapı açılınca,
Teke adın minip alğan	Teke atına binmiş
Cer Kindik Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Çıgıp kelgen mında turat.	26660 Çıkıp geldi.
Kan-kere kuş bolzo,	Kan-kere kuş ise
Cerge caba bajırat.	Yere doğru eğildi.
Baltır kejik uul baza	Yetenekli bahadır oğul
Eki koldop mürğüyle,	İki eliyle dua ederek,
Kan-kere kuştañ tüjet.	26665 Kan-kere kuştan indi.
Koy-bajınça koñur küük	Koyun başında kara guguk kuşu
Baza mında cedip kelgen	Buraya gelmiş

Kurkundarın kuma tudup		Kanat kemiklerini kuma yayıp
Baza kojo bajırat.		Birlikte eğildi.
Cer Kindigi Enezi	26670	Cer-Kindigi Enezi
Baltırı kejik uulçaktı		Bahşedilen oğulcuğu
Kuçaktanıp erkeledip aydat:		Kucaklayıp, severek söyledi
"Üç Kurbustan Kudaydın cayaltazıla"		Tanrı Üç Kurbustan'ın hüneriyle
Men bıçagan balam - deyt. -		Ben yarattım oğlum -dedi.
Er Cakşızı Cañar baatır	26675	Er güzeli Cañar bahadır
Bastıra onçozi curtı bıla		Tüm yurduyla
Cer aldında Erlik-biyle		Yeraltında Erlik-biy'le
Kança çakka cuulajıp cat.		Çağlar boyunca savaştı.
Canıs uulı Ölbös Cayar		Biricik oğlu Ölbös Cayar
Korundu oklo şırkaladıptır.	26680	Zehirli okla yaralanmış.
Cañar baatırdın bolgojın		Cañar bahadırın
Küçi çıga bererde		Gücü tükendiğinde
Seni ogo boluşsın dep		Seni ona yardım edesin diye
Üç Kurbustan Kudaydañ		Tanrı Üç Kurbustan'dan
Seni surap algam" - deyt.	26685	İstedim " -dedi.
Onoñ arı onçozi		Ondan sonra hepsi
Ak kayadöön kirerde,		Ak kayaya doğru girdiğinde,
Ak kayanın ejigi		Ak kayanın kapısı
Cigi çok cabıla beret.		İz kalmaksızın kapandı.
Baatır kejik caaş uulçak	26690	Yetenekli bahadır oğulcuk
Cer Kindigi Enezile		Cer Kindigi Enezi'yle
Altın surlu örgöni köstöp		Altın işlemeli sarayı gözleyerek
Barıp catpay kanayttı.		Gidiyordu.

Edil kuştardıñ ün seribeyt.	Güzel sesli kuşlar durmadan öttü.
Elik ańdagı amırgılayt,	26695 Keçiler amırgı çaldı.
Ceten cüzün çeçekteri	Yetmiş çeşit çiçekleri
Cergeleşken caykanıjat.	Sırayla süzüldü.
Kandıy caraş Altay dep	Ne kadar güzel bir yurt deyip
Baatır uul kaykap aydat.	Bahadır oğlan şaşırdı.
"Erlik-biydi ceñip iyzebis,	26700 "Erlik-biy'i yenersek,
Aylu-kündü Altayıbı	Aylı, günlü yurdumuz
Mınañ artık caranar.	Bundan sonra güçlenecek.
Ak çıraylu albatıbı	Ak yüzlü halkımız
Ürgülcige cırgaar" - dep,	Sonsuza dek mutlu olacak" -deyip
Cer Kindigi Enezi aydat.	26705 Cer-Kindigi Enezi söyledi.
Onoñ arı körgöjin	Ondan sonra baktı ki
Ak örgööniñ ejiginde,	Ak sarayın kapısında,
Altın-möñün çakı tözinde	Altın-gümüş direk dibinde
Kaptalına cetire kara cerdi	Karnına kadar gelen kara yeri
Oyo çapçıp bu salagan	26710 Toynaklayan
Boro-Çookır at turat.	Boro-Çookır at duruyor.
Açu-açu bışkırıp	Acı acı kişneyip
Cañıs cerge toktoboyt.	Yerinde duramıyordu.
Eer üygenin bolgojın	Eyer dizgini
Altın-möñünle çümdegen	26715 Altın-gümüşle yapılmış
Baatır kiyer kep-kiyimin	Bahadır giysisini
Terkilep salgan emtiri.	Terkiye bağladı.
Kandu cuunıñ cepselin	Kanlı savaşın silahlarını
Cazap mında terkileptir.	Burada terkiye bağlamış.

"Miner adın bu!" - dep, 26720 "Bineceğin atın bu!" -deyip,
Cer Kindik Enezi aydat Cer-Kindigi Enezi söyledi
Baatır uul tüje sekirip Bahadır oğul sekerek
Boro-Çookır ol atka Boro-Çookır ata
Bazıp kelgen bu boyunça, Geline,
Bajın, közin sıymap iyet. 26725 Başını, gözünü okşadı.
Boro-Çookır adı emdi Boro-Çookır atı şimdi
Şırkırada kiştep aydat: Su şırıltısı gibi kişneyip konuştu:
"Meniñ kelgenim uday berdi. "Benim gelişimi durdurdu.
Adım bar dep meñdebes Atım var deyip acele etmeyen
Kandıy bütken baatır sen?" - deyt, 26730 Nasıl bir bahadırsın sen?" -dedi.
Baatır uul ayda salat: Bahadır oğul söyledi:
"Adam ańdap bargan bolgon, "Atam avlanmaya gelmiş,
Onı sakıp udagam" - deyt. Onu bekledim" -diye söyledi.
Cer Kindigi Enezi Cer-Kindigi Enezi
Örgöözindöön kire le beret. 26735 Sarayına girdi.
Baatır uul bolgojin Bahadır oğul ise
Terkizin çeçip, artınçağın alat. Terkisini saçıp, kalanları adı.
Arçımagın bu kodorıp, Heybesini kaldırıp
İç kiyimin çıkarat İç giysilerini çıkardı
Kiye sogup iyerde, 26740 Çıkardığında,
Elbek bolo berbey kayttı. Çoğalıyordu.
Altan altı orulu Altmış altı dikişli
Almır-şilmir ştanı İşlemeli pantolonu
Emçek boygo cede beret. Göğüs boyuna ulaştı.
Torko-mandık çamça kiyet, 26745 Desenli ipek gömlek giydi,

Tize boydoñ ödö berdi. Diz boyunu geçti.
Çoy tamandu temir ödük Dökme demir çizmeyi
Çoyo tebip kiygejin, Giydiğinde,
But tözine cede beret. Ayağının dibine geldi.
Külükterle küreşse kiyer 26750 Pehlivanlarla güreşte giyilen
Altan orulu küler kebin kiyerde, Altmış dikişli bronz işlemeli pantolonunu giyince,
Tize boydı ödö beret. Diz boyunu geçiverdi.
Katamaldu küler kurın Kat kat bronz kuşağını
Karçıy tartıp tekpeleerde, Çapraz çekip bağladığında,
Aç beline keñ emtir. 26755 İnce beline bol gelmiş.
Köö kuyak kebin kiyet, Kömür zırhından giysisini giydiğinde,
Cerdi calmap cada beret. Yeri süpürdü.
Kumdus börkün kiyerde, Kunduz börkünü giyince,
Kulak tösti ödö berdi, Kulak dibini geçti,
Küler kalbañ börkün kiyet. 26760 Bronz işlemeli börkünü giydi.
Bajın emdi cayıp turat. Başına geçirdi.
Ak bolot üldüzin Ak çelik kılıcını
Sol canına tagınarda, Sol yanına taktığında,
Cerge emdi süürtelet. Yere sürtündü.
Ok-saadagin bolgojın 26765 Ok torbasını ise
Olıy-solıy cüktenerde, Çapraz yüklenince,
Cerge süürtele berbey kayttı. Yere sürtünüyordu.
Baatır kejik uul mında Yetenekli bahadır oğul
Ak cılıbırdañ ala koyıp, Ak dizgini alıp
Tuyuk tiskin kaaşka ilet. 26770 Çevrenilmiş dizgini beline geçirdi.
Temir tiskin teñdey tudup Demir dizgini denk tutup

Çoy üzeñini çöyö tebip	Dökme demirden üzengiye tepip,
Üç temdenip atka minet.	Üç sıçrayışta ata bindi.
Eki budı bu bolgojın	İki ayağı ise
Üzeñige cetpes boldı.	26775 Üzeniye yetişmedi.
Attıñ oozın bura tartat.	Atın ağzını çevirdi.
Adı kıymık etpes boldı.	At kıpırdamadı.
Arı silki, arı cok,	Sağa çekse, olmadı,
Beri silki, beri cok,	Sola çekse olmadı.
Alın kolin alınbay,	26780 Ön ayağını ayırmadı,
Kiyin budın tartınbayt.	Arka ayağını çekmedi.
Alıp baatır caş uulım	Alp bahadır genç oğlum
Alań kaykap turar boldı.	Şaşırdı.
Boro-Çookır adı emdi	Atı Boro-Çookır şimdi
Şırkırada kiştep aydat:	26785 Su şırılısı gibi kişneyip konuştu:
"Kemirçegiñ katkalak,	"Kıkırdağın kat kat,
Kemi-cajıñ cetpegen.	Zamanın, yaşın yetmiyor.
Kep-kiyimiñ keñ emtir.	Giysilerin bol gelmiş.
Emeş kezek tuylayın,	Bir süre durarak,
Eer kaajıñañ bek tudın,	26790 Eyer kemerinden sağlam tutun,
Er sagıjıñ ıçkınba.	Cesaretini kaybetme.
Iyık caldıñ aldında	Iduk yelenin altında
Kazra tiştü kamçı bar.	Keskin dişli kamçı var.
Ol kamçıını alala,	O kamçıyı alarak,
Sokpos canıma sogup iy.	26795 Vurulmamış canıma vur.
Tartpas canım tartıp iy" - deyt.	Çekilmemiş canımı çek" -dedi.
Iyık caldıñ aldınañ	Iduk yelenin altından

Kazra tiştü kamçıını	Keskin dişli kamçıyı
Baltırı kejik caş uulçak	Hediye edilen genç oğulcuk
Baçım mında çıkarıp alıp	26800 Hızla çıkarıp
Oñ karıga tolgoy tudup,	Sağ dirseğine dolayıp,
Sokpos canına sogolo,	Vurulmaz yanına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet.	Çekilmez yanını çekti.
Boro-Çookır ercine	Kıymetli Boro-Çookır
Turgan cerdeñ kalıyla,	26805 Durduğu yerden sıçrayarak,
Kulun çılap çıñırıp,	Tay gibi çığlık atıp,
Kunan taydıy ogurıp,	Aygır gibi böğürerek,
Tuylay berbey kanayttı.	Sıçrıyordu.
Tört tuygaktañ ot çaçilat	Dört toynaktan ateş saçıldı.
Tonşulap ogurıp çaçilat.	26810 Acı acı böğürürken saçıldı.
Tepken, tepken cerineñ	Teptiği yerden
Teermendiy taş çaçilat.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Baday tepken cerineñ	Bastığı yerden
Balkaştu köldör kaynap artat.	Çamurlu göller kaynadı.
Baatır kejik bu uulım	26815 Yetenekli bahadır oğlum
Bir bilinip, bir bilinbeyt,	Bir bilinip, bir bilinmedi.
At bajınañ ajırbay	At başını geçmeden
Calı bıla cömöp cüret.	Yelesi ile örtündü.
Kayra cayılıp baratsa,	Geriye yayılarak gittiğinde,
Kuyrugıla bu cömöyt.	26820 Kuyruğuyla örtündü.
Tuurazındöön cıgıltpay	Enine doğru devrilmeden
Kabırgazıla cömöp cüret.	Kaburgasına gömülüp gitti.
Baatır kejik caaş uulım	Yetenekli genç bahadır oğlum

Bir oñdonıp kelgejin, Tekrar ortaya çıktığında,
Caan, caan talay üstünçe 26825 Derin derin denizlerin üstünden
Kanattu kuştıy ödö beret. Kanatlı kuş gibi geçti.
Caan, caan taygalardı Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret. Toynak değmeden aştı.
Onoñ arı baatır uulım Ondan sonra bahadır oğlum
Baza la katap bilinbey kalat. 26830 Tekrar kayboldu.
Oyto oñdonıp kelgejin, Yine ortaya çıktığında,
Ak buluttar aralap Ak bulutları arasına girip
Kök ayaska kömület. Gök aydınlığa gömüldü.
Oyto lo katap bilbey kalat. Tekrar kayboldu.
Baza oñdonıp keler bolzo, 26835 Yine ortaya çıktığında,
Keen caraş Altayda, Büyük, güzel Altay'da,
Kebis oşkoş calañda Keçe gibi bu yazıda
Boro-Çookır ercine Kıymetli Boro-Çookır
Su corgodo barıp cadat. Sağlam rahvan ilerledi.
Kandıy Altay kaydagızın 26840 Hangi yurttan olduğu
Baatır uulım oñdoboyt. Bahadır oğlumun bilinmedi.
Onoyıp barıp cadala, Böylece giderken,
Boro-Çookır ercinezi Kıymetlisi Boro-Çookır
Alın kolın alınbay, Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay 26845 Arka ayağını çekmeden
Tuura tüşpey bu kanayttı. Kalıyordu.
Boro-Çookır bışkırap aydat: Boro-Çookır kişneyerek konuştu:
"Baza la emeş tuylagan bolzom, "Biraz daha durayım
Edi-söögün çaçılar edi" - deyt. Etin, kemiğin saçıldı" -dedi.

Baatır uulım karuu beret: 26850 Bahadır oğlum cevap verdi:
"Baza emeş tuylagan bolzoñ "Biraz daha durursan
Cindü karınıñ carılıp Bağırsağın yarılıp
Tüktü tuulak çaçılar ediñ" - deyt. Tüyün, derin saçılacak" -dedi.
Boro-Çookırdañ tüjele, Boro-Çookır'dan inerek,
Boyın acıktap körgöjın 26855 Kendisi dikkatle bakınca
Kiygen kiyimi öp lö öy. Giysileri yerli yerindeymiş.
Kıl la etken öñjik. Tüyleri de güzelmiş.
Bir cerinde tarı cok, Bir yerinde darlık yok,
Bir cerinde elbegi cok. Herhangi bir yerinde genişlik yok,
Adına oyto mine sokon. 26860 Atına tekrar binmiş.
Arı-beri acıktayt. Sağı, sola dikkatle baktı.
Emdi körüp turar bolzo, Şimdi bakıp gördü ki,
Aydıp bolbos caraş cerdi Anlatılmaz güzellikteki yeri
Cer Kindigi Enezi'niñ örgöözın Cer-Kindigi Enezi'nin sarayını
Aylık cerdeñ körüp iyet. 26865 Aylık yerden gördü.
Attıñ oozın bura tartıp, Atın ağzını çevirip,
Arı bolup eles etti. Gözden kayboldu.
Boro-Çookır sır corgodo, Boro-Çookır güzel rahvan,
Boyı bolzo sır kojoñdo, Kendisi şarkıda,
Caş ölöñin caya baspay 26870 Yaş otu ezmeden
Caraş corgo barıp cadat. Güzel rahvan gitti.
Kök ölöñin kömö baspay Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo bu baradat. Doğruca gitti.
Ança-mınça bu bolbodi Çok zaman geçmeden
Cer Kindigi Enezi'niñ 26875 Cer-Kindigi Enezi'nin

Altın-möñün sürlü	Altın-gümüş işlemeli
Örgözine cedip kelet.	Sarayına yetip geldi.
At çakığa tüjerde,	At direğine inince,
Cer Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Udura utkup ol çıgat.	26880 Karşıdan selamlayıp çıktı.
Aytkan sözi mindiy boldı:	Söylediği söz şöyle oldu:
"Cañar baatırdañ boluşçızı,	"Cañar bahadırın yardımcısı,
Suu kalaptañ adıñ bütken,	Su özünden atın yaratılmış,
Ot kalaptañ boyıñ bütken.	Ateş özünden bedenini yaratılmış.
Boro-Çookır atka mingen	26885 Boro-Çookır ata binen
Bodoy baatır boloriñ - deyt.	Bodoy bahadır olacaksın -dedi.
Caaktuga aytırba,	Ağzı bozuğu konuşturma,
Carınduga soktırba	Güçlüye vurdurma,
Cer aldına tüjele,	Yeraltına inerek,
Cañar baatırğa bolujarıñ" - deyt.	26890 Cañar bahadıra yardım edeceksin" -dedi.
Altın sudur biçikti	Altın sudur kitabı
Kolına berip mınayda aydat:	Eline verip şöyle söyledi:
Keler öydiñ cürümin	Gelecek zamandaki hayatını
Bu biçikteñ kıştırarıñ.	Bu kitaptan okursun.
Ezen-amır canıp kelzeñ	26895 Esenlikle dönersen,
Ene-adañgı azıraarıñ,	Ananı, babana bakarsın,
Emdi balam uk la,	Şimdi yavrum dinle,
Ercine adıñ otozın,	Kıymetli atın otlasın,
Er boyıñ aylımğa kirip	Sen de evime girip
Ajanıp, amıran al" - deyt.	26900 Karnını doyur, dinlen" -dedi.
Bodoy baatır bu emdi	Bodoy bahadır şimdi

Eer-tokumın alala,	Eyer, keçesini alarak,
Ercine adın agıdıp iyet.	Kıymetli atını bıraktı.
Altın örgöögö kirele,	Altın saraya girerek,
Arıp kalgan Bodoy baatır	26905 Yorulan Bodoy bahadır
Uyuktay berbey bu kanayttı.	Uyudu.
Oygonıp keler bolgojin,	Uyanıp kendine geldiğinde,
Eki kün ödüp kaltır.	İki gün geçmiş.
Bu ne atazı uyku dep	Bu da nasıl bir uyku deyip
Kolı-budın uujanıp	26910 Elini, ayağını ovuşturup
Örö turgan boyınça,	Yerinden kalkınca,
Arı-beri kerilip,	Sağa, sola gerilip,
Örö-tömön bazala,	Aşağı, yukarı adımlayarak,
Tışkarı çıgar bolgojin	Dışarı çıktığında,
Tañnıñ serüün ezini	26915 Tan vaktinin serin esintisi
Cüzinge caba sogup iyet.	Yüzüne vurdu.
Edil küüktiñ caraş üni	Güzel sesli kuşların sesi
Et cürekke tomulat.	Yüreğe dokundu.
Elik-sıñın baza mında	Keçi, geyiğin
Ediski sıbıskı cañılanat.	26920 Kaval sesi yankılandı.
Kolı-cüzin cunala,	Elini, yüzünü yıkayarak,
Altın üygen ala koyıp	Altın dizgini alıp
Arı-beri cañıp iyet.	Sağa-sola döndü.
Boro-Çookır ercinezi	Kıymetlisi Boro-Çookır
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	26925 Duyulmaz yerden duymuş,
Sespes cerdeñ sezip salgan	Sezilmez yerden sezmiş
Caş ölöñin caya baspay	Yaş otu ezmeden

Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñin kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo celip keldi.	26930 Doğruca geldi.
Bodoy baatır bolgojın	Bodoy bahadır ise
Boro-Çookır erkeledip,	Boro-Çookır'ı sevip
Baji-közin sıymay tudup,	Başını, gözünü sıvazlayıp,
Altın üygen bolgojın	Altın dizgini ise
At bajına sugup iyet.	26935 At başına geçirdi.
Kün keberlü küler eerin	Gün şekilli bronz eyerini
Arta salıp eertep cüret.	Geriye alıp eyerledi.
Tolgomoldu togus koloñ	Dolamalı dokuz kolonu
Tolgoy tudup tartıp kelet.	Dolayarak çekti.
Katamaldı kayış koloñ	26940 Kat kat kayış kolonu
Katay baza tartıp iyet.	Tekrar çekti.
Üç üyege üzülbes	Üç nesil boyunca kopmayacak
Üç kuyuşkan katay salat.	Üç eyer kayışı bağladı.
Kün keberlü köndürgezin	Gün şekilli göğüslüğünü
Ekçey tudup eptep tartat.	26945 Geçirip güzelce yerleştirdi.
Adın cepsep iyele,	Atını donatarak,
Altın örgöögö oyto kiret.	Altın saraya geri girdi.
Cer Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Aş-kursagin beletegen	Hazırladığı yemekleri
Altın taktaga çoğup saltır.	26950 Altın tahtaya koydu.
Ajan balam deyle,	Karnını doyur yavrum diyerek,
Arka-sının sıymap	Sırtını sıvazlayıp
Erkeledip oturat.	Sevdi.

Altan cüzün aş bajınañ	Altmış çeşit yemekten
Amzap ajanıp oturat.	26955 Tadıp karnını doyurdu.
Aştagan kursağı toyıp,	Acıkan karnı doyup,
Arıgan sını seriy berdi.	Halsiz düşen bedeni dinçleşti.
Uulı toyo bererde,	Oğlu doyunca,
Cer Kindigi Enezi	Cer-Kindigi Enezi
Cakarıp mınayda aydat:	26960 Şöyle buyurdu:
"Ödör colıñ katu col,	"Gececeğın yol zorlu yol,
Soodop öy ötkürbe - deyt.	Soğuyup, zaman kaybetme-dedi.
Ondıy da bolzo, coloy	Öyle de olsa,
Ada-eneñe tabarala,	Anne, babanla görüşerek,
Alkış-bıyanın uk.	26965 Dualarını al.
Açındırba olordı	Üzme onları
Colıña katu bolor" - deyt.	Yolun zorlu olur" -dedi.
Onoñ arı mınayda aydat:	Ondan sonra şöyle söyledi:
"Sesken nemem mindiy,	"Sezdiğim şu,
Cañar baatırdıñ uulı Ölbös Cayar	26970 Cañar bahadırın oğlu Ölbös Cayar
Cer aldındagı şulmustardıñ	Yeraltındaki şulmusların
Korondı üldü mizineñ	Zehirli kılıcıyla
Ölöp bolboy kıynalıp cat.	Ölmeden yaralı halde yattı.
Türgen-tükey cedele	Hemen yetişerek,
İltam emdep alar kerek" - dep,	26975 Biran önce tedavi etmek gerek" -deyip,
Altın tajuur alıp beret.	Altın matara verdi.
Bu tujunda Altaydıñ	Bu matarada Altay'ın
Arjan-kutuk suuzı bolor.	Kutsal yeraltı suyu var.
Şırkanı cazap cunzın - deyt.	Yarasını bununla yıkasın-dedi.

Kümüş sogoon berip aydat: 26980 Gümüş yay verip devam etti:

"Cüregine tudıgar.

"Yüreğine tut.

Ak-torko arçuul beret.

Ak ipek bez verdi.

Bu arçuula cüzine

Bu mendille yüzüne doğru

Arı-beri cañıp iyzegez,

Sağa-sola sallarsan,

Ölbös Cayar turup keler.

26985 Ölbös Cayar gelecek.

Baza bir arçuulda

Yine bir mendil de

Añ kayrazı em bolor.

Av dönüşü merhem olur.

Şırkaga sedep iygejin

Yaraya sürersen

Şırkazı cazıla berer.

Yarası iyileşir.

Altay üstiniñ altan emi,

26990 Altay yerinin altmış ilacı

Cer üstiniñ ceten emi dep

Yeryüzünün yetmiş ilacı deyip

Kara tajuur baza beret.

Kara matarayı verdi.

Ak carıktıñ baatırları

Ak dünyanın bahadırları

Onozı ülejip içsin - deyt.

Hepsi paylaşıp içsin-dedi.

Küçterine küç kojular,

26995 Güçlerine güç koyulur,

İydezine iyde kojular.

Kuvvetine kuvvet katılır.

Alıs cerge tüşüp,

Işksız yere inip,

Cuu cerine cetseñ,

Savaş yerine ulaşırın,

Meniñ bergen emderimdi

Benim verdiğim merhemleri

Cañarçıga berele,

27000 Cañarçı'ya vererek,

Cakarıp aytkan söstörimdi

Buyruklarımı

Tökpöy-çaçpay aydıp ber.

Döküp-saçmadan anlat.

Ol cerge cetseñ,

Oraya ulaşırın,

Cañarga mınayda ayt:

Cañar'a şöyle söyle:

Erlik-biy örgöözineñ

27005 Erlik-biy sarayından

Boyu atanıp catkan emtir. Ayrılmış.
Örgöözineñ ıraagalakta, Sarayından uzaklaşmadan,
Kızıl-ceerenin cal kuyrugınañ cayagan Kızıl-ceeren'in yele kuyruğundan yaratılan
Cüs baatırdı turguza la Yüz bahadırı hızla
Erlik-biyge udura iyzin. 27010 Erlik-biy'e karşı göndersin.
Erlik-biy boyı Erlik-biy kendisi
Cüs baatırlarla cuulaşkança Yüz bahadırla savaşıırken
Köp öy ödür. Çok zaman geçer.
Ol tušta ceñü O zaman zafer
Slerdiñ ol bolor turu. 27015 Sizin olacak.
Alıs cerge kirgen boyunça, Işıksız yere girince,
Alıp baatır Cañar Alp bahadır Cañar
Cüs tüñey alıptarın Yüz eş alpı
Erlik-biyge udura Erlik-biy'e karşı
Türgen-tükey iy dep 27020 Hemen gönder deyip
Üzük coktoñ cetkençe Durmadan gidince
Açu-koron kıygırarıñ - deyt. Acı, zehir bağır- dedi.
Ak bolot sogoon beret. Ak çelik mızrak verdi.
Erlik-biydiñ şulmustarın Erlik-biy'in şulmuslarına
Bu sogoonlo sayzañ 27025 Bu mızrağı saplarsan
Kan akpas, örtöp iyer. Kan akmaz, yakar.
Üldü mizin tiygispe, Kılıç ucu deymeze,
Olordoñ kanı akajın, Onların kan akışı
Onoñ artık köptöy berer. Daha da çoğalır.
Kalgançı bu uçında 27030 En sonunda da
İlgin meeley alıp beret. Güderi eldiven verdi.

Alıs cerge tüşseñ, Işıksız yere düşersen,
Bu meeleydi kiyip al, Bu eldiveni giy,
Koliña şırka bolbos, Elin yaralanmaz,
Korongo do çıdajar" - deyt. 27035 Zehire de dayanır" -dedi.
Bodoy baatır bu emdi Bodoy bahadır şimdi
Tize ceñil çögödögön, Hafif diz çökmüş,
Börkin suurıp bajırat. Börkünü çıkarıp eğildi.
Alkış-bıyanın bu surap, Hayır duası isteyip,
Tili çeçen em caynayt. 27040 Tatlı dille yardım için yalvardı.
Cer Kindigi Enezi Cer-Kindigi Enezi
Kalgançı meniñ uulım dep En sonunda oğlum deyip
Kabra kuçaktay alala, Kucaklayarak,
Eki caaktañ okşop iyet. İki yanaktan öptü.
Ekü örgöödöñ çıgarda, 27045 İki saraydan çıkarken,
Teke adı boyıla Teke atını
Eertelip kalar cañdu emtir. Eyerlemiş.
Ekü kojo kuuçındajıp İki sohbət ederek
Ak kayaga cedip kelet. Ak kayaya yetip geldi.
Cer Kindigi Enezi 27050 Cer Kindigi Enezi
Altın cülker ekçezineñ çıkarıp Altın anahtarı cebinden çıkarıp
Ak kayanı açarda, Ak kayayı açınca,
Küzürt emes küzürt boldı, Sese benzemez ses oldu,
Tabış emes tabış bolot. Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Cart kaya katap la 27055 Sert kaya tekrar
Eki başka cılıja beret. İki ayrı parçaya ayrıldı.
Ekü onon çıgala, İki ordan çıkarak,

Kalgançada ezendejet.	Sonunda vedalaştılar.
Bodoy baatır bolgojin	Bodoy bahadır ise
Börkin suurıp bajırat.	27060 Börkünü çıkarıp eğildi.
Boro-Çookır adı bolzo,	Boro-Çookır atı ise,
Calın cayıp mürgüp iyet.	Yelesini yayıp dua etti.
Kalgançızın ezendejip,	Sonunda vedalaşıp
Eki başka ayrılıjat.	İkisi ayrıldı.
Bodoy baatır attıñ oozın	27065 Bodoy bahadır atın ağzını
Bura tartkan boyınça,	Geriye çekince,
Kazra tiştü kamçızıla	Keskin dişli kamçısıyla
Boro-Çookır adınıñ	Atı Boro-Çookır'ın
Sokpos canına sogolo,	Vurulmaz yanına vurarak,
Tartpas canın tartıp iyet.	27070 Çekilmez yanını çekti.
Boro-Çookır ercinezi	Kıymetlisi Boro-Çookır
Kulun çılap çıñırıp,	Tay gibi bağırıp,
Kunan taydıy ogurala,	Aygır gibi böğürerek,
Taspa bolup çöyilip,	Tasma gibi esneyip,
Tamır çılap kırlayıp	27075 Damar gibi çekilerek,
Uça berbey bu kanayttı.	Uçuyordu.
Turgan izi artıp kalat,	Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok boldı.	Gittiği yerin izi kayboldu.
Boro-Çookır ercineniñ	Kıymetlisi Boro-Çookır'ın
Tepken-tepken cerineñ	27080 Teptiği yerden
Teermendiy taş çaçilat.	Değirmen gibi taş saçıldı.
Baday tepken cerineñ	Bastığı yerden
Balkaştu köldör kaynap artat.	Çamurlu göller kaynadı.

Caan, caan suulardı	Derin derin suları
Kuyruk tiybey keçe beret.	27085 Kuyruk değmeden
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	Toynak değmeden aştı.
Boro-Çookırda soodu cok,	Boro-Çookır soğumadı
Boyı bolzo, uykuzı cok,	Kendisi uyumadı,
Tündü-tüştü barıp cadat,	27090 Gece-gündüz gitti,
Şuurmaktu talay keçet,	Dalgalı denizler geçti,
Şuurgandu tayga ajat.	Fırtınalı taygalar aştı.
Ak buluttar aldınça,	Ak bulutlara doğru
Kara bulut aralap,	Kara bulutun arasına girip
Kalıñ agaştar üstinçe	27095 Sık ağaçların üstünde
Kanattu kuştañ bu türgen	Kanatlı kuştan hızlı
Atkan oktoñ emeş araay	Atılan oktan biraz yavaş
Şuñup ödö berbey kayttı.	Fırlayıp geçiyordu.
Baza birde bilinip kelze,	Yine ortaya çıktığında,
Kuskun uçup uçına cetpes	27100 Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bu bolgojın	Çorak çölü
Kuyun keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçiverdi.
Sanıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bu bolgojın	Sarı çölü ise
Salkın keptü ödö berdi.	27105 Fırtına gibi geçti.
Baza bir bolgonıp kelze,	Tekrar ortaya çıktığında,
Adazınıñ Altayına	Babasının yurduna
Cedip kelgen cürbey kayttı.	Yetip gelmişti.
Boro-Çookır at	Boro-Çookır at

Sır corgogo kire bertir.	27110 Rahatça girdi.
Caş ölöñin caya baspay	Yaş otu ezmeden
Caraş corgo barıp cadat,	Güzel rahvan gitti,
Kök ölöñin kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo bu baradat.	Doğruca gitti.
Mal turluuzına cedip kelgen,	27115 Hayvan ağıllarına yetip gelmiş,
Tebeelü maldı ebirip ödöt,	Otlaklı malı dolaşmış,
Tergelü congo cuuktap keltir.	Saraylı halka yaklaşmış.
Bir kün erten tura	Bir gün sabah vakti
Tamırlanıp tañ adat.	Tan attı.
Takaa degen kuş edet,	27120 Tavuk gıdakladı,
Küreenip kün çıgarda,	Küreenip gün doğarken,
Küük degen kuştar edet.	Guguk kuşları öttü.
Bodı-kaan abakayı oturgança,	Bodı-kaan hanımıyla oturduğunda,
Altın takta arı canında	Altın tahtanın sağ yanından
Ajanıp, amırap oturgança,	27125 Karnını doyurup, dinlenirken,
Salkın emes salkın bolot,	Rüzgâra benzemez bir rüzgâr esti,
Kuyun emes kuyun boldı.	Fırtınaya benzemez bir fırtına oldu.
Tamır-tamır caaş caayt.	Damla damla yağmur yağdı.
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Eki oos akıp toktoyt.	27130 İki gagadan durmaksızın ötüşüyorlardı.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki köpeği
Eki oos ürele,	İki ağızdan ürüyerek,
Kıñzıp oyto cada beret.	Ağlayıp geri yattı.
Uulıbis keleten bolor dejet.	Oğlumuz gelmiş olmalı dediler.
Ak örgöñiñ kalgazın	27135 Ak sarayın iki parçalı kapısını

Anda türgen açtılar	Hemen açtılar
Ekü blaajıp, çıgıp kelze,	İkisi tartışıp, çıkınca
Eli-conı cuulıp kelet,	Halk-tebaa yaklaştı,
Ermek emes ermek-kuuçın	Sohbete benzemez sohbet, muhabbet
Mında bolo berbey kayttı.	27140 Orada başlıyordu.
Kaan kiji bolgojın	Kağan kişi
Aç mıkının tayanıp	İnce beline elini dayayıp
As sanaazın sananat.	Biraz düşündü.
Kök mıkının tayanıp	Sağlam beline dayanıp
Köp sagjın sananat.	27145 Derin düşüncelere daldı.
Arı-beri acıktanıp	Sağı, solu izleyip
Örö-tömön baza berdi.	Aşağı, yukarı adımladı.
Ançalıktıñ bu bajına	Böyleyken
Cılu-cılu salkın sogot.	Ilık ılık rüzgâr vurdu.
Tamır-tumur caaş caadı.	27150 Damla damla yağmur yağdı.
Kaan kijiniñ abakayı	Kağan kişinin hanımı
Kündük cerde keleetken	Günlük yerden gelen
Boro-Çookır atka mingen	Boro-Çookır ata binen
Caan baatır kelediri deyt.	Ulu bahadır gelmiş dedi.
Mını ukkan kaan kiji	27155 Bunu duyan kağan kişi
Turnabayın kodorıp	Dürbününü kaldırıp
Ol Altaydı acıktay berdi.	Yurdu izledi.
"Çındap ta abakay	"Doğru hanım
Attañ başka at mingen	Attan başka ata binen
Baatırdıñ başka baatır emtir" - deyt.	27160 Bahadırdan başka bahadırmış" -dedi.
Andağı cuulgan ulustar	Orada toplanan halkın

Onçozi acıktap körgüleyt. Hepsi dikkatle izleyip baktı.
Bodı-kaan bolgojin Bodı-kaan ise
Kurlaaga cetken sagalın sıymap Kemere uzanan sakalını sıvazlayıp
Sıymay mında aydat: 27165 Şöyle söyledi:
"Ercine adım sogumtıkta, "Kıymetli atım kesimlik,
Er boyım ölümtikte, Er bedenim ölümlük,
Olcoloorgo keletken bolbogoy. Esir almaya gelmiş olmasın.
Ak-Borom çaş tuştı Ak-Borom gençken
Aktu boyım kançıy tujumda 27170 Masum bedenim dinçken
Adıjarga ok ceder, Atmaya ok yeter,
Tudujarga çak ceder edi. Tutuşmaya savaş yeterdi.
Udura barzam küç cetpes, Karşısına çıksam güç yetmez,
Arga-korgo ne bolor" - dep, Çare ne olur" -deyip,
Al sağışka tüjele, 27175 Karamsarlığa düşerek,
Ak örgöögö kirekter - deyt. Ak saraya girelim -dedi.
Andağı cuulgan ulustar Orada toplanan halk
Ak örgöögö kirdiler. Ak saraya girdi.
Albatızın başkargan Halkını yönlendiren
Altan alıp başçızı 27180 Altmış alp başçısı
Ak boro atka mingen Ak boro ata binen
Akimet dep baatırı aydat Akimet adlı bahadırdan bahsetti.
Udura cuulajıp körzö kaydar, Karşıdan yaklaşıp bakınca,
Cañıs kijideñ ne korkor - deyt. Tek kişiden niye korkar-dedi.
Corık kiji bolbozın dep 27185 Yolcu kişi olmasın deyip
Kaan abakayı toktodot. Kağan hanımı duraksadı.
Kaan kiji çın deyle, Kağan kişi doğru diyerek,

Tömön körüp üşürüp aydat:	Aşağı bakıp derin nefes alarak konuştu:
"Köstin odı köğüstin kanı.	"Gözün ateşi göğüsün kanı.
Kara cañıs uulıbıs	27190 Kıymetli biricik oğlumuz
Alıs cerge atanbagan bolzo,	Işıksız yere gittiye,
Adaanımdı alar edi" - deyt.	Korumuştur" -diyerek,
Kaan abakayı katap la aydat:	Kağan hanımı tekrar söyledi:
"Cüregim meniñ korkubayt	"Yüreğim korkmuyor
Bistiñ uulıbıs bolboy" - deyt.	27195 Bizim ulusumuz olmaz" -dedi.
Kaan kiji katu aydat:	Kağan kişi sertçe söyledi:
"Erlik biyge cede,	"Erlik biy'e giderek,
Oyto keleet deydiñ be?	Tekrar geldi mi diyorsun?
Altıgı oroon alıs cer,	Aşağı yer karanlık,
Onoñ alıptar burulbagan edi.	27200 Oradan alplar geri dönmemişti.
Bistiye de cartı cok - deyt.	Bizden de bilen yok -dedi.
Ce ondıy da bolzo, uulıbıs	Öyle de olsa oğlumuz
İris bolup ezen-amır	Şanslı olup esenlikle
Oyto canıp kelgejin,	Geri dönerse,
Öç aları cart - deyle	27205 Öç alacaktır -diyerek,
Örö körüp ulu tınala,	Yukarı bakıp derin nefes alarak,
Üç Kurbustan Kudayım	Tanrım Üç Kurbustan
Bir bolujın cetirzeger" - deyt.	Yardım edin" -dedi.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
At tibirti bolgojin	27210 Atın ayak patırtısı
Ak örgöödögi uluska	Ak saraydaki ulusa
Cart torgulıp ugularda,	Açıkça duyulduğunda,
Örgöö içinde ulustar	Saray içindeki halk

Iñ-şıñ otura beret.	Patırtı-gürültü içinde oturdu.
Alıp baatır bu kiji	27215 Alp bahadır kişi
At çakıga cortup kelet.	At direğine hızla geldi.
At alatan altan alıp	At almaya gelen altmış alp
At çılbrın tutkılayt.	At dizginini tutuyor.
"Adım men buuladarga	"Atımı bağlatmak için
Adı carlu kaan kiji emezim" - deyle, 27220 Emir verecek kadar yaşlı kağan değilim" - diyerek,	
Ak örgöözin köstöp bazat.	Ak saraya bakarak ilerliyor.
Ceñ tudatan ceten alıp	Yen tutmaya yetmiş alp
Koltuktaarga bazıp kelet.	Koltuk altına almak için geldi.
Baatır bütken Bodoy aydat:	Bahadır yaratılan Bodoy konuştu:
"Koltuktadıp bazatan	27225 "Koltuk altına alınacak kadar
Korkuştu caan biy emezim.	Korkunç büyük bey değilim.
Cajı cetken kargan emes.	Yaşı yetmiş yaşlı kişi değilim.
Boyım da baza berbey" - deyt.	Kendim yaparım" -dedi.
Ejik açar eki alıp	Kapı açmaya iki alp
Ejik açarga blaaş edet.	27230 Kapıyı açmak için tartıştı.
Ejik açırıp kireten	Kapıyı açtırıp girecek kadar
Erigi çok kenek emezim deyt.	Çaresiz, güçsüz değilim dedi.
Ak örgööniñ kaalgazın	Ak sarayın iki parçalı kapısını
Boyı kayra açala,	Kendisi geriye açarak,
Bököyip araay kirip kelet.	27235 Eğilip yavaşça girdi.
Elem-selem ezen-amır surayt.	Hal, hatır esenlik sordu.
Bodı-kaan boyı	Bodı-kaan kendisi
Kurlaaga cetken ak sagalın	Kemere uzanan sakalını

Sıymay tudup mınayda surayt:	Sıvazlayıp tutarak şöyle söyledi:
"Köziñ bolzo çoktu	27240 "Gözün ateşli
Köksiñ bolzo oylu bütken	Göğsün derin yaratılmış
Kajı Altaydıñ, kandıy cerdiñ?	Hangi yurttan, hangi yerdensin?
Adı-colıñ, ada-eneñ	Adın-yolun, anan-baban
Kemder edi?" - deyt.	Kimler?" -dedi.
Boday baatır uulı emdi	27245 Boday bahadır oğlu şimdi
Küler kalbañ börkin suurıp,	Bronz işlemeli borkünü çıkarıp,
Ada-Enezi'niñ aldına	Ana-babasının önüne
Tize ceñil çöödöp,	Hafif diz çöküp,
Tili çeçen mınayda aydat:	Tatlı dille şöyle söyledi:
"Boro-Çookır atka mingen	27250 "Boro-Çookır ata binen
Boodoy dep baatır edim.	Boodoy adlı bahadırım.
Adım menin bolgojın	Benim atım
Suu kalaptañ bıçalgan.	Su özünden çıkmış.
Baatır boyım bolgojın	Bahadır bedenim ise
Ot kalaptañ cayalgam.	27255 Ateşten yaratılmış.
Azıragan adam meniñ	Beni büyütenatam
Ak-Boro atka mingen	Ak-Boro ata binen
Bodı-kaan dep baatır bolor.	Bodı-kaan adlı bahadır.
Emisken meniñ enem bolzo	Emziren anam ise
Bocoçı dep attu edi" - deyt.	27260 Bocoçı adlı" -dedi.
Ada-Enezi aayın tappay	Anası, babası hemen anlayamayıp
Oostorın açıp algan	Ağızlarını açıp
Aaylap bolboy oturgılayt.	Yavaşça oturdular.
Bodoy baatır örö turup:	Bodoy bahadır yerinden kalkıp:

"Uulıgardı tanıbay	27265	"Oğlunuzu tanımadınız mı
Kanaydördöör, ada-enem?" - deyt.		Nasıl olur, atam-anam?" -dedi.
Bodı-kaan közin uujaap		Bodı-kaan gözünü ovuşturun
Tüş kördim be, çın cerde be-dep		Düş mü gördüm, gerçek mi-deyip
Oyto katap acıktayt.		Tekrar tekrar baktı.
Boodoy baatır ene-adazın	27270	Boodoy bahadır ana-babasını
Kayra tutkan boyınça		Geri tutunca
Eki candap okşop aydat.		İki taraftan öptü.
"Aymap, karıp baratkan		"Yaşlanıp da aklını yitiren
Kayran meniñ ada-enem.		Benim anam-babam.
Alıs cerge tüškelegimde	27275	Işksız yere inmeden
Alkış-bıyanıgar berzeger.		Dua edin.
Cayaltalı Cañar baatırdıñ		Hünerli Cañar bahadırın
Çağı cetpey çuçuıay bertir.		Zamanı bitmedentelaşla
Cañar baatırdıñ uulı		Cañar bahadırın oğlu
Er cakşızı Ölbös Cayardı	27280	Er iyisi Ölbös Cayar'ı
Erlik-biydiñ uulı		Erlik-biy'in oğlu
Korundu üldüzile şırkalagan.		Zehirli kılıçla yaralamış.
Ölöp bolboy sıralap catkan		Ölmeden yaralı halde yatan
Er cakşızı Ölbös Cayar		Erin iyisi Ölbös Cayar
Alıs cerde cadatan ba?	27285	Işksız yerde mi yatacak?
At cakşızı Ak-Boro		Atın iyisi Ak-Boro
Eezi cok artar ba?		Sahipsiz mi kalacak?
Öy ötkürerge bolbos		Zaman geçirmeden
Ölümtik kijige bolujar kerek.		Ölmek üzere olan kişiye yardım gerek.
Ak-carıktıñ alıptarın	27290	Ak dünyanın alplarını

Cer aldınıñ şulmustarınañ	Yeraltının şulmuslarından
Türgen korup alar kerek.	Hemen korumak gerek.
Erlik-biy boyı	Erlik-biy kendisi
Cer üstine çıkkalakta,	Yer üstüne çıkmadan,
Men cedeten uçurlu" - deyt. 27295	Ben gitmeliyim" -dedi.
Ene-adazı ugala,	Ana, babası dinledikçe,
Köstiñ cajın köl tögöt.	Göz yaşı göl oldu.
"Komudap, caynap ıylabagar	"Üzölmeyin, ağlamayın
Colım meniñ katu bolor.	Benim yolum zorlu olur.
Katkı-cırgalda oturgaza, 27300	Keyifle, huzurlu oturursanız,
Cürümin meniñ ırıstu bolor" - deyt.	Yaşamım talihli olur" -dedi.
Ada-Enezi ugala,	Ana-babası dinleyip,
Köstiñ cajın tökkilebey,	Göz yaşı dökmeyip,
Ukkança la toktodılar.	Dinleyince durdular.
Eye, eye, çın balam, 27305	Evet, evet doğru yavrum,
Aytkan söziñ undıbazıs dep,	Söylediklerimi unutmayız deyip,
Ekilezi cañıs ünle aydıjat.	İkisi tek bir ağızdan söyledi.
Eki porto emçeginiñ südin	İki kurumuş göğsünün sütünü
Enezi uulına berip,	Anası oğluna verip
"Bu sütti içip al, 27310	"Bu sütü iç,
Ceder ceriñe cetkençe,	Yerine ulaşınca dek,
Aştabay toyu bolorıñ, - deyt.	Acıkmadan tok kalırsın, -dedi.
Uulı algan boyınça	Oğlu alınca
Eki borbıyda Enezi'niñ südin	İki kutudaki anasının sütünü
Eki tınıp cudup iyet. 27315	İki yudumda yuttu.
Eki emçek südineñ Enezi	İki göğsün sütünden anası

Eki bolçok kurut la İki parça yuvarlak kurutla
Eki bıştak ediptir.- İki peynir yapmış.
Ceder cerige cedip alzañ, Yerine ulaşınca,
Ajanıp al balam. 27320 Ye yavrum.
Küçiñe küç kojular, Gücüne güç katılır,
İydeñe iyde kojular" - deyt. Kuvvetine kuvvet eklenir" -dedi.
Bodoy baatır bolgojın, Bodoy bahadır ise,
Eki bolçok kuruttı, İki parça yuvarlak kurutu,
Eki bolçok bıştaktı 27325 İki parça peyniri
Kaptırgaga bektep sugat. Sandığa yerleştirip kapattı.
Adazı onıñ örö turup, Atası ayağa kalkıp,
Altın kayırçak açala, Altın sandık açarak,
Altın sürlü ak bolot üldü alıp, Altın işlemeli ak çelik kılıç alıp,
Uulına körgüzip, mınayda aydat: 27330 Oğluna gösterip, şöyle söyledi:
"Bu üldüni mege "Bu kılıcı bana
Ebire taygamnıñ eezi bergen edi. Taygamın iyesi vermişti.
Alıs cerdöön uulnı atanza, Işıksız yere doğru oğlun giderse,
Bu üldüdeñ bilerin degen. Bu kılıçtan bileceksin dedi.
Tal ortoızı tataza, 27335 Tam ortadan paslanırsa,
Şıralap cürerdin belgezi. Yaralandığının işareti,
Onçoızı ol tatay berze, Hepsi paslanırsa,
Ölöriniñ belgezi. Öldüğünün işareti.
Bu la boyı cıltıraza, Parlarsa,
Ceñü alardıñ belgezi degen. 27340 Zafer kazandığının işareti dedi.
Seniñ tınıñ bu" - dep, Senin canın bu"- diye,
Adazı uulına omok aydat. Babası oğluna açıkça söyledi.

Enezi uulına aydat: Anası oğluna şöyle dedi:
"Adañnıñ aytkanı cın "Babanın söylediği doğru
Tüş-tübinde sanaa, salım, 27345 Düş dibinde akla geleni,
Şüülte бүder degen. Yerine getir demiş.
Bir күn adañ түjin kuuçındagan. Bir gün baban düşünüy anlattı.
Sanangan seniñ sanaañ, Düşündüklerin,
Şüügen şüülteñ le түjeñgeñ dep Aklından geçirdiğin gibi düşlemiştin diye,
Men arbangan edim. 27350 Ben kızmıştım.
Onoyıp oturgançabıs, Böylece oturuken,
Künniñ közi бүrkelip, Günün gözü kapanıp
Kara bulut kaynap kelgen, Kara bulut kaydadı,
Kuyun-cotkon salkınla Şiddetli fırtınayla
Teñeri ulay күzüregen. 27355 Gök peş peşe gürlledi.
Tamır-tumur möndür түşken. Doluyla karışık yağış oldu.
İçip oturgan ayagıma İçtiğim fincana
Bir bolçok möndür түşken. Bir parça dolu düşmüş.
Alıp çaңарın undıyla, Alıp atmayı unutarak,
Bir uurt çayla kojo 27360 Bir yudum çayla birlikte
Bir bolçok möndürdi Bir parça doluyu
Cudup mında iygenimdi Yuttuğumu
Boyım da bilbey kaltırım - deyt. Kendim de bilmeden kalmışım. -dedi.-
Kargan kiji kemzinip Yaşlı kişi utanıp
Kemge de aytpagan edim. 27365 Kimseye de söyleyemedim.
Bu үldünü көрөлө, Bu kılıca bakınca,
Eske le men aldım. Hatırladım.
Er kijiniñ içine Er kişinin içinde

Eerlü at çiriir degen. Eyerli at çürür demiş.
Mindiy üldü aldım dep 27370 Böyle bir kılıç aldım diye
Adañ kemge de aytpagan - deyt. Atan kimseye söylememiş -dedi.
Cürüm katı bütken uçun Yaşamak zor olduğu için
Mindiy belgeler boluştı" - deyt. Böyle belgeler yardım etti" -dedi.
Bodı-kaan örö turup, Bodı-kaan yerinden kalkıp,
Uulına kolın sunup aydat: 27375 Oğluna elini uzatıp şöyle söyledi:
"Üç Kurbustan Kudayıstıñ bolujıla "Tanrımız Üç Kurbustan'ın yardımıyla
Ceñü alıp canıp kel. Yenip dön gel.
Ak-carıktıñ alıptarın Ak dünyanın alplarını
Türgen barıp korup al. Hemen gidip koru.
Ürgülcige bis ırıstu, 27380 Ebediyen şanslıyız,
Ürgülcige bis cırgaldu, Ebediyen huzurlu,
Ürgülcige bis bıyandu, Ebediyen mutlu,
Canıp keler uulıbıs. Dönüp gelecek oğlumuz.
Iylabazıs kaçan da, Ağlamayız da,
Kunukpazıs cajına" - dep, 27385 Hüzünlenmeyiz de" -deyip,
Uulın okşop iyele, Oğlunu öperek,
"Cañar baatırğa bolujala, "Cañar bahadıra yardım ederek,
Ak-carıktıñ alıptarı, Ak dünyanın alpları,
Erlik-biyge ceñdirbey, Erlik-biy'e yendirtmeyip,
Amır, kadık canıgar" - dep, 27390 Sağ salım dönün" -deyip,
Alkış-bıyan söstör aydıp, Dualı sözler söyleyip,
Uulın sıymap erkeledet. Oğlunu okşayıp sevdi.
Uulı Enezin kuçaktanıp, Oğlunu anası kucaklayıp,
Eki caagin okşop iyet. İki yanağını öptü.

Enezi uulin alkap aydat:	27395	Anası oğluna dualar etti:
"Bargan colıñ ırıstu,		"Gittiğin yolun talihli,
Cetken ceriñ ceñülü,		Ulaştığın yer zaferli,
Cañar colıgu ırıstu,		Dönüş yolun şanslı,
Alıs cerge alıp artpazın,		Işıksız yerde alp kalmasın,
Aylu-kündü Altayaarga	27400	Aylı, günlü Altaya
Aylanıp onçoogor canaar" - deyt.		Hepiniz geri döneceksiniz" -dedi.
Ak örgöödöñ Bodoy baatır		Ak saraydan Bodoy bahadır
Atanarga bu çıgarda,		Gitmek üzere çıkınca,
Albatı-con üydejip		Halk-tebaa uğurlayarak
Alkış-bıyan aydıjat.	27405	Dualar etti.
Bodoy baatır bu emdi		Bodoy bahadır şimdi
At çılbrın ala koyot.		At dizginini aldı.
Tuyuk tiskin teñdey tutkan,		Çevrenmiş dizgini denk tutup,
Çoy üzeñini çöyö tepken,		Demir tabanlı çizmesiyle tepip,
Üç temdenip atanala,	27410	Üç sıçrayışta binerek,
Ondogı cuulgan uluska		Orada toplanan halka
Ötkün ünile kıygırıp aydat:		Tiz sesle bağırp söyledi:
"Ak bıyanga bolgojın		"Ak mala
Suu kalabı tüşpezin.		Sudan felaket gelmesin.
Albatıga bu bolgojın	27415	Halka ise
Ot kalabı tüşpezin.		Ateşten bela gelmesin.
Aylanıp oyto cangançam,		Dönüp geri gelene kadar,
Amır cakşı cadıgar.		Huzur içinde kalın.
Ebirip oyto kelgençem,		Dolaşıp dönene kadar,
Cakşı ırıstu cadıgar.	27420	Kısmetli, mutlu yaşayın.

Ezen cürüp canıp kelzem,   Esenlikle kalıp dönersem,
Ermek-kuuçın biste bolor.   Konuşuruz.
Açınbagar, ada-enem,   Üzülmeyin, annem-babam,
Açınbagar, albatı-conım.   Üzülmeyin, halkım-tebaam.
Cakşı erdiñ söögi   27425 İyi erin cesedi
Cuu cerinde cadatan.   Savaş yerinde yatacak
Bodoy baatırğa açınbagar,   Bodoy bahadıra dertlenmeyin,
Cakşı attıñ söögi   İyi atın cesedi
Çan cerinde artatan.   Kemikler içinde kalacak.
Boro-Çookırğa kilebeger" - deyt. 27430 Boro-Çookır için endişelenmeyin" -dedi.
Kalgançıda adazı aydat: En son babası konuştu:
"Cayaltalu Cañar baatırğa   "Hünerli Cañar bahadıra
Meneñ caan ezen ayt.   Benden selam söyle.
Erlik-biyge ceñdirbey,   Erlik-biy'e yenilmeden
Ezen le amır canıgar" - deyt. 27435 Esenlikle sağ-salim dönün" -dedi.
Alıp bütken Bodoy baatır   Alp yaratılmış Bodoy bahadır
Albatı-conlo ezendejip,   Halkıyla vedalaşıp,
Attıñ oozın bura tartıp,   Atın ağzını çevirip,
Arı bolup eles etti.   Gözden kayboldu.
Tergelü conıñ ortozıla   27440 Saraylı halkının arasından
Tebeelü malın ebiret.   Otlaklı malını dolaştı.
Boro-Çookır adı bolzo,   Atı Boro-Çookır ise,
Alın kolı sır corgodo,   Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın kazalatkan,   Arka ayaklarıyla hızla koşmuş,
Caş ölöñin caya baspay   27445 Yaş otu ezmeden
Caraş corgo cüre beret.   Güzel rahvan gitti.

Kök ölöñin kömö baspay	Yeşil otu gömmeden
Köni corgo barıp cadat.	Doğruca gitti.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki köpeği
Eki küñe üdejip canat.	27450 İki gün boyunca ürüdü.
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Aylık cerge üdejip artat.	Aylık yere kadar ötüştü.
Alıp bütken Bodoy baatır	Alp yaratılmış Bodoy bahadır
Ediski-koo kojoñ çöyöt.	Kaval çalıp, şarkı söyledi.
Elik, sığın eeçip ugat,	27455 Geyik ve sığınlar takip edip dinledi,
Kojoñdogon kojoñına	Söylenen şarkıya
Kak agaştan korbo özöt.	Kuru ağaç sürgün verdi.
Cañarlagan cañarına	Yankılanan seslerle
Caş agaştar caykanıjat.	Genç ağaçlar sallandı.
Uyalu kuştar uyazın taştap,	27460 Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Uçup kiynineñ tıñdap cüret.	Uçup ardından dinledi.
Balalu añdar balazın taştap,	Yavrulu hayvanlar yavrularını bırakıp,
Baza eeçiy tıñdap artat.	Yine ardı sıra dinledi.
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bu bolgojın	27465 Sarı çölü
Salkın keptü ödö bertir.	Rüzgâr gibi geçivermiş.
Kuskun uçup uçına cetpes	Kzugunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın,	Çorak çölü ise,
Kuyun keptü ödö bergen	Fırtına gibi geçmiş
Ezin-kuyun barıp cadat.	27470 Rüzgâr-kasırga gibi gitti.
Tün kirgende uykuızı cok,	Gece uyumadan,
Tüş bolgondo amırı cok	Gündüz durmadan

Tündü-tüstü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Caan, caan suulardı	Büyük büyük suları
Kuyruk tiybey keçe beret.	27475 Kuyruk değmeden geçti.
Caan, caan taygalarđı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	Toynak değmeden aştı.
Anayıp barıp catkança	Böylece giderken
Kanattu at keçip bolbos,	Kanatlı at geçemeyip,
Kayıktu keme toktobos	27480 Kürekli kayak (gibi) aralıksız
Sarı talay bu mında	Sarı deniz de
Tolkulanıp, agıp cadat.	Dalgalanıp, aktı.
Bodoy baatır adınañ tujüp,	Bodoy bahadır atından inip
Örö-tömön bazıp köröt,	Aşağı-yukarı baktı,
Keçer keçü tappay cüret.	27485 Geçiş bulamadı.
"Mını kanay keçeris?" - dep,	"Bunu nasıl geçeriz?" -deyip,
Adınañ baatır surap ugat.	Bahadır, atından sordu.
"Cer Kindigi eneñ bergen	"Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Altın sürlü sudur biçigiñdi	Altın işlemeli sudur kitabını
Alıp kıcırıp körzöñ" - deyt.	27490 Okuyup baksan" -dedi.
Bodoy baatır bolgojın	Bodoy bahadır ise
Altın sürlü sudurın	Altın işlemeli suduru
Kaptırgadañ kodorolo,	Sandıktan çıkararak,
Ayga-künge cölöy tudup,	Aya, güneşe karşı tutup,
Kıcırıp körör bolgojın,	27495 Okuyup gördü ki,
Mınañ ozo öylördö	Bundan önceki zamanlarda
Kara-Kulanıñ emegeni bolgon	Kara-Kula'nın hanımı
Erlik-biydiñ Kara-Tacı kızı	Erlik-biy'in Kara-Taacı kızı

Baatırlarga buudak edip	Bahadırlara engel koyup,
Turgak edip salgan emtiri.	27500 Tuzak kurmuş.
Bodoy baatır bu emdi	Bodoy bahadır şimdi
Uşpa bolot cıdazın alat.	Çelik mızrağını aldı.
Sarı talayga coyu	Sarı denize yayan
Kurlaaga cetire barala,	Kemer boyuna kadar girerek,
Kaya taştı kodor tartıp	27505 Kayalıkları parçalayıp
Tuura çaçıp bu iyet.	Saçtı.
Uşpa bolot cıdazıla	Çelik mızrağıyla
Cerdiñ ceti kadı ötküre	Yerin yedi katını geçerek
Kaya taştıñ ordınañ	Kayalığın yerinden
Ütey kadap iyerde,	27510 Ötesini delince,
Cer aldındöön talay suuzı	Yeraltına doğru deniz suyu
Kürkürep mında aga beret.	Güröldeyerek aktı.
Ekinçi cerdeñ katap la	İkinci yerden tekrar
Cerdiñ ceti kadın	Yerin yedi katına
Ötküre sayıp iyerde,	27515 Saplayınca,
Sarı talaydıñ bu suuzı	Sarı denizin suyu
Erlik-biydiñ ejigindöön	Erlik-biy'in kapısına doğru
Köndüre aga berbey kayttı.	Aktı.
Suu soolo bererde,	Su azaldığında,
Bu talaydıñ eezi bolgon	27520 Bu denizin iyesi olan
Cutpa kara cılan oktolıp	Dev kara yılan hızla ok gibi fırlayıp
Bodoy baatırğa udura kelet.	Bodoy bahadıra karşı geldi.
Bodoy baatırdıñ bu la öydö	Bodoy bahadırın o zaman
Cer-Kindigi Enezi bergen	Cer-Kindigi Enezi'nin verdiği

Ak bolot sogoomı 27525 Ak elik mızrağı
Sanaazına bu kirerde, Aklına gelip,
Kaptırgazın kodorgolokto Sandığını çıkarmak üzereyken
Cılan kelip orolo beret. Yılan (sürünerek) gelip kıvrılmaya başladı.
Sol kolıla bolgojın Sol eliyle
Cılan moynınañ bek tudat. 27530 Yılanın boynundan sıkıca tuttu.
Oñ kolındagı oktu sogoon bıla Sağ elindeki okla mızrağını
Cılandı ötküre saygajın, Yılana saplayınca,
Cılannañ kan bu akpay Yılanın kanını akıtmadan
Örtöp turar cañdu emtir. Yakmış.
Ol eküdiñ sogujına 27535 O ikisinin vuruşmasıyla
Agaş-taştar oodılıp, Ağaçlar, taşlar göçüp
Köçkölönip cada beret. Yuvarlandı
Bodoy baatır bolgojın Bodoy bahadır
Cutpa cılanga minip algan Dev yılana binip
Keyge ıgıp, cerge tüjet. 27540 Havaya çıkıp, yere indi.
Ağın suular aybalıjıp, Akan sular dalgalanıp,
Carattarınañ ajınat. Kıyılarından aştı.
Agaş-taştı taygalar cemirilip, Ağaçlı, taşlı taygalar parçalanıp,
Ak calañ artıp kalat. Ak ova öylece kaldı.
Boro-Çookır ercine adı 27545 Kıymetli atı Boro-Çookır
Cılan budına apıyla, Yılanın ayağını tırnaklayarak,
Cerge kiydire bazala, Yere indirince,
Kıymık etpey tura beret. Kıpırdamadan durdu.
Bodoy baatır sogoonıla Bodoy bahadır mızrağıyla
Cutpa kara cılanıñ 27550 Dev kara yılanın

Ökpö-cüregın örtöp iyerde, Ciğerini-yüreğini yakınca,
Cılan oktolıp bolboy. Yılan fırlayamadı.
Çaçılıp cada berbey kayttı. Saçılıp yattı.
Bodoy baatır terin arlap, Bodoy bahadır terini silip
Ebire acıktap körgöjin, 27555 Çevreye dikkatle bakınca gördü ki,
Altan altı olbuktu Altmış altı dallı
Ayrı kañıl möş turat. Heybetli bir çam ağacı var.
Möşti ayra tartala, Çam ağacını ayırıp çekerek,
Cutpa cılandı kıstap salat. Dev yılanı sıkıştırdı.
Köçkölönip oodılğan ağaştardı 27560 Göçüp yuvarlanan ağaçları
Kañıl möştiñ tözine Heybetli çamın dibine
Çogo salıp bu iyele, Yığarak,
Calbıštu ottoñ tudup iyet. Harlı ateş yaktı.
Cutpa cılan sogulıp, Dev yılanı içerde kalıp,
Calbıštu otko küye beret. 27565 Harlı ateşte yandı.
Artıp kalgan balıktardı Geriye kalan balıkları
Añdar tiştenip taygaga çıgat. Av hayvanları dişleyip taygaya çıktı.
Kuş tiştenip örö uçat. Kuşlar dişleyip yukarı uçtu.
Añdar-kuştar süünijip Geyikler-kuşlar sevinip
Cüzün-başka ündenet. 25570 Türlü-çeşit ötüştüler.
Ança-mınça bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Ak taygalu Altaydın añdarı Ak taygalı Altay'ın av hayvanları
Bodoy baatırdı kurçap kelet. Bodoy bahadırı çevreledi.
Ay kanattu kuştar kelip Ay kanatlı kuşlar gelip
Aylana uçup tüşküleyt. 27575 Etrafında uçuşup indiler.
Bu ne atazı boldı dep, Bu da neyin nesi deyip,

Bodoy baatır boyında	Bodoy bahadır
Alañ kaykap mında turat.	Şaşırıp kaldı.
Arslan, bar, ayu, börü	Arslan, kaplan, ayı, kurt
Sös blaajıp algırıjat	27580 Tartışıp bağırdı.
Kuştar kojoçurkurayt.	Kuşlar hep bir ağızdan ötüştüler.
Onçozi toktoy bererde,	Hepsi durunca,
Küreñ ayu but bajına	Kahverengi ayı ayak ucuyla
Örö turup, mınayda aydat:	Yükselip, şöyle söyledi:
"Alıp bütken Bodoy baatır,	27585 "Alp yaratılan Bodoy bahadır,
Bistiñ öştübis cutpa cılandı	Bizim düşmanımız dev yılanı
Ceñip, biske cayım berdiñ.	Yenip, bize özgürlük verdin.
Aştagan kursagıbis toyıp,	Acıkan karnımız doyup,
Arıgan sınıbis sergedi.	Halsiz düşen bedenimiz dinçleşti.
Alkış-bıyan sözisti	27590 Dualı, güzel sözlerimizi
Aydıp cadıs mınayda:	Söyleyip yaşayacağız böyle:
Argımak adıñ arıbazın,	Cins atın yorulmasın,
Aktu boyıñ cobobozın,	Masum bedeninin hastalanmasın,
Bargan colıñ ırıstu bolzın.	Gittiğin yol kismetli olsun.
Cer aldınıñ celmisterine	27595 Yeraltının celmislerine
Ceñdirbey, ceñil alala,	Yenilmeden, zafer alarak
Ak-carıktıñ albatızı	Ak-dünyanın halkı
Üç Kurbustan Kudaydıñ bolujıla	Tanrı Üç Kurbustan'ın yardımıyla
Aylu-kündü ak-carıkka	Aylı, güneşli ak-dünyaya
Aylanıp, canıp keliger.	27600 Dönüp gelin.
Cayım bergen Bodoy baatır	Özgürlük veren Bodoy bahadır
Caaktuga aytırbay,	Ağzı bozuğu konuşturmadan,

Carınduga soktırbay, Güçlüye vurdurmadan,
Altayña canıp kel. Altay'ına dön.
Ölbös möñkü çaş caja" - deyt. 27605 Ölümsüz yaşa" -dedi.
Kanattu kuştar ortozınañ Kanatlı kuşların ortasından
Kan-Kerede bazıp kelet. Kan-kere ilerledi.
"Cayım bergen Bodoy baatır "Özgürlük veren Bodoy bahadır
Baratkan colıñ katu col Vardığın yol zorlu yol
Tutadı dep açınba. 27610 Yetemem diye üzülme.
Alıs cerge cetire Işıksız yere kadar
Adıñ seniñ arıbazın. Senin atın yorulmasın.
Alkı boyıñ coboboy Bedenin hastalanmasın.
Ceñü seniñ bolzın. Zafer senin olsun.
Cetken ceriñ ceñülü, 27615 Gittiğin yer zaferli,
Canar colıñ ırıstu bolzın. Döndüğün yol talihli olsun.
Ak-carıkka canıp kelzeñ, Ak dünyaya dönersen,
Ada-eneñdi azırap cür. Ananı, babanı doyur.
Ölbös möñkü çaş caja, Ebediyen ölümsüz yaşa,
Ürgülcige albatı-con 27620 Nesiller boyu halk-tebaa
Cañar baatır la seni Cañar bahadırla seni
Möñkülikke maktazın" - deyt. Sonsuza kadar ansın" -dedi.
Sol kurkunınıñ aldınañ Sol kemiğinin altından
Eki kanat culup berip, İki kanat yolup verdi,
Aytkan sözi mindiy boldı: 27625 Söylediği söz şöyle oldu:
"Ay kanattu kuştar sıyın "Ay kanatlı kuşların hediyesini
Börük töbözine kondırıp al. Börkün tepesine koy.
Möñkülikke börkiñneñ tüşpes. Ebediyen börkünden düşmez.

Alıs cerge sen tüşseñ, Işıksız yere inersen,
Aylandıra carıdıp cürer. 27630 Etrafını aydınlatır.
Almıs, şulmus Erlik uuldarı Erlik oğulları almıs, şulmus
Sege udura körüp bolboy Seni karşıdan göremeyip
Köstöri olordıñ kılbigar" - deyt. Gözleri kamaşır" -dedi.
Oñ kurkunın kumura tartıp, Sağ kanat kemiğinin altından çekip,
Uzun kanattı tumçugıla 27635 Uzun kanadı gagasıyla
Cula tartıp berele, aydat: Yolup vererek, şöyle dedi:
"Alıs cerge tüşseñ, "Işıksız yere inerek,
Cuu cerine cedip barzañ, Savaş yerine ulaşırsan,
Bu kanattı sogoon edip Bu kanadı mızrak yapıp,
Keske salıp, adıp iyzeñ, 27640 Çekip atarsan,
Bu kanat barala, Bu kanat giderek,
Erlik-biydiñ kara bukazınıñ Erlik-biy'in kara boğasının
Ökpö-cüregin ödö berer. Böğrüne saplanır.
Ol tujında col ortozında O zaman yol ortasında
Adı çok artıp kalar. 27645 Atsız kalır.
Oyto canıp barala, Geri dönerek,
At cayaarga öy ödür. At bulmak zaman alır.
Ol tuşta Cañar baatır O zaman Cañar bahadır
Ceñü alar argalu" - deyt. Zafer kazanacaktır" -dedi.
Bodoy baatır turguzala 27650 Bodoy bahadır şimdi
Eki ayrı bu cumdı İki farklı kanadı
Küler kalbañ börük töbözine Bronz kalıplı börkünün tepesine
Kaday tudup iyerde, Yerleştirince,
Küler börükti ödölö, Bronz börkü geçerek,

Alınbas bolup capşına beret. 27655 Düşmeyecek şekilde yapıştı.
Uzun kanattı çeberlep Uzun kanadı dikkatlice
Kurına bektep, kıstap alat. Kuşağına bağlayıp, sıkıştırdı.
Ayrıljıjar tujında Ayrılık zamanı
Kan-Kerede kuş aydat: Kan-kerede kuş söyledi:
"Ak-carıkka canıp kelzeñ, 27660 "Ak-dünyaya dönersen,
Cumdı börükteñ ayırbay Kanadı börkten ayırmadan
Elen-çakka edineriñ - deyt, - Önceden al -dedi.
Kan-Kerede kuş bar dep Kan-kerede kuş yola çık deyip
Kaçan da bolzo, undıbagar" - deyt. Ne olursa olsun, unutmayın" -dedi.
Bodoy baatır bolgojın 27665 Bodoy bahadır ise
Aytkanıgarga alkış, bıyan" - deyt. Sözlerinize dua (olsun)" -diye söyledi.
Kan-Kerede bu kuştıñ Kan-kerede kuşun
Oñ kanadınıñ uçınañ tudup, Sağ kanadının ucundan tutup,
Ezendejip, atka minet. Esenleşip ata bindi.
Ayu bazıp bu kelele, 27670 Ayı gelerek,
Oñ kolın berip aydat: Sağ elini verip konuştu:
"Alıs cerge men "Işıksız yere benim
Tüjeten uçurım cok. İnmem mümkün değil.
Kök börü karındajım Gök börü kardeşim
Senile kojo ol barzın. 27675 Seninle beraber gelsin.
Öştü canına cuuktatpas, Düşmanı yanına yaklaştırmaz,
Ölör-bararın bilbeyten, Ölüp, yaşatacağını bilmediğin
Tındulardıñ kanın sooror, Etkili şeylerin kanını emer,
Öştülerdeñ caltanbas, Düşmanlardan ürkmez,
Ölörineñ korkıbas, 27680 Ölülerden korkmaz,

Kazır bütken añ edi" - deyt.	Cesur yaratılışlı hayvandır" -dedi.
Kök börü mında kınzıp,	Gök börü orada ağlayıp,
Boro-Çookırdı aylanıp,	Boro-Çookır'ı çevreleyip
Araayınañ kınzıp turat.	Sessizce ağladı.
Kalgançada ayu aydat:	27685 En son ayı konuştu:
"Alıs cerge tüşseger,	"Işıksız yere inersen,
Adıñ seniñ sürbeziñ.	Adın uyarılmasın.
Boyiñ bolzo birtıbay,	Bedenin kirlenmeden,
Ezen-amır canıp kelzeger,	Esenlikle dönerseniz,
Cer oozına tuştajaris" - deyt.	27690 Yer ağzında görüşürüz" -dedi.
Alıp-külük Bodoy baatır	Alp pehlivan Bodoy bahadır
Añ-kuştarla ezendejip	Av hayvanları ve kuşlarıyla esenleşip
Ayrılıp, atana beret.	Ayrılıp, gitti.
Kök börüzi kiynineñ	Gök börü ardından
Köni mañla baradat.	27695 Hızla geldi.
Añdar-kuştar ol eküni	Geyikler-kuşlar o ikisinin
Kiynineñ arı üydeyip	Ardından uğurlayıp
Artıp kalbay bu kanayttı.	Geride kaldılar.
Onoñ arı Bodoy baatır	Ondan sonra Bodoy bahadır
Ay sulugin caykay tartıp,	27700 Ay gemini sallayıp
At kamçızın cañıy tudup,	At kamçısını sallayıp,
Ezin-kuyun barıp cadat.	Rüzgâr-fırtına gibi gittir.
Ediske koo kojoñ çöyöt,	Islık çalıp, şarkı söylerdir.
Elik-sığın tıñdap artat.	Keçi, geyik ardından dinledi.
Amırgılap kojoñ çöyöt,	27705 Amırgı çalıp şarkı söyledi,
Añdar-kuştar eeçip tıñdayt.	Geyikler-kuşlar ardı sıra dinledi.

Şuurgandu tayga ajat,	Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet.	Dalgalı denizler geçti.
Tün kirdi dep körgöni	Gece girdi diye baktığında
Tañ atkanı emtiri.	27710 Tan atmıştı.
Tañ attı dep körgöni	Tan attı diyep baktığında
Tün kirgeni emtiri.	Gece olmuştu.
Kışkı künniñ ötkönin	Kış gününün geçtiğini
Caagı toñordo bu bilet.	Yanağının donmasından bildi.
Cayı künniñ izüzin	27715 Yaz gününün sıcakını
Cardı iziirde bilip cüret.	Omzu ısındığında bildi.
Ança-mınça baratkança,	Biraz ilerledi ki,
Barar coldıñ bu aldında	Gittiği yolun önünde
Tomıra tüşken kara tayga	Toz haline gelmiş kara tayga
Teñerige cedip kalgan	27720 Gökyüzüne kadar
Mında turbay kanayttı.	Öylece yükseliyordu.
Cetire cortıp bu kelerde,	Hızla ilerlese de,
Ajar aju cok emtir.	Aşacak geçit yokmuş.
Örö-tömön cortup köröt,	Aşağı-yukarı koşturup baktı,
Keçer keçü tappay cüret.	27725 Gececek yer bulamadı.
Boro-Çookır ercinezi	Kıymetlisi Boro-Çookır
Alın-kolın alınbay,	Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budın tartınbay,	Arka ayağını çekmeden,
Tura berbey kanayttı.	Duruyordu.
Sol kulagın solıy salıp	27730 Sol kulağını dayayıp
Cer ceñizin şirtey beret.	Yer yosununa dikkat kesildi.
Oñ kulagın olıy salıp	Sağ kulağını açıp

Ak ayazın acıktayt.	Ak ayazı inceledi.
Bodoy baatır adınañ tñjüp,	Bodoy bahadır atından inip
Bajı-közin sıymap aydat:	27735 Başını, gözünü sıvazlayıp şöyle söyledi:
"Tüşte meniñ kanadım,	"Gecede kanadım,
Tünde meniñ nökörim.	Gündüzde arkadaşım.
Ölöristi sestiñ be?	Öleceğimizi mi sezdin?
Özöristi sestiñ be?" - dep,	Yaşayacağımızı mı sezdin?" -deyip,
Surap turbay kanayttı.	27740 Sordu.
Boro-Çookır adı aydat:	Atı Boro-Çookır söyledi:
"Ölöristi sespedim,	"Öleceğimizi sezmedim,
Özöristi bilbedim.	Yaşayacağımızı bilmedim.
Bu tayganı men	Bu taygayı ben
Ajar ebin tappadım, - deyt -	27745 Aşmanın yolunu bulamadım, -dedi.
Andıy da bolzo sen	Yine de sen
Cer Kindigi eneñ bergen	Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Altın sürlü sudurıñdı	Altın işlemeli suduru
Alıp kıcırp körzöñ" - deyt.	Alıp okusan" -dedi.
Altın sürlü sudurın	27750 Altın işlemeli suduru
Bodoy baatır bu emdi	Bodoy bahadır
Kaptırgadañ suura tartıp	Sandıktan çıkarıp
Altın sürlü ay sudurın	Altın işlemeli ay suduru
Ayga-künge cölöy tudup,	Aya, güneşe doğru tutup,
Kıçıra berbey bu kanayttı.	27755 Okuyordu.
Bu kara tayganı	Bu kara taygaya
Çagat baatır kelze,	Çagat bahadır gelirse,
Ajıp bolboy, azıp cürze,	Aşamadan, yorgun düşerse,

Küçi çıga berer.

Gücü tükenir.

Tuygaktu, tırmaktu aındarı çok, 27760 Toynaklı, tırnaklı hayvanları yok

Ay kanattu kuştarı uçpas

Ay kanatlı kuşları uçmaz

Een edip cayap salgan.

Bomboş kalmış.

Aştap, suuzap toroloy berze,

Acıkıp, susayıp kalırsa,

Kiliñ kara kuskundi

Kadife kara kuzgun

Bu tayganiñ eezi edip

27765 Bu tayganın iyesi

Cayap salgan bu emtiri.

Olarak yaratılmış.

Onoñ arı kıcırap körzö,

Ondan sonra okuyup gördü ki,

Bu kuskundi adıp iyeze,

Bu kuzgunu vurursa,

Kan aga bergejin,

Kan aktığında,

Kuskundar köptöy bereten emtir. 27770 Kuzgunlar çoğalmış.

Oniñ ep-argazı

Onun çaresi

Bu tayganiñ ortozında

Bu tayganın ortasında

Ak calañ cer bar

Bir ak ova var

Ogo coyu barar kerek.

Oraya yayan gitmek gerek.

Kök börünü cajırala,

27775 Gök börüyü saklayarak,

Ölgön kiji bolup

Ölü gibi

Üç kün cadar kerek.

Üç gün yatmak gerek.

Üç kün ödö berze,

Üç gün geçince

Kara kuskun bu bolzo,

Kara kuzgun

Belen kösti oyıp ciirge

27780 Hazır gözü oyup yemek için

Uçup keleten uçurlu emtir.

Uçup gelecekmiş.

Kök börü kan çıkarbay,

Gök börü kan çıkarmadan,

Kara kuskundi azuzıla

Kara kuzgunu azı dişiyle

Kabıra tiştep, caba bazıp alza,

Kavrayıp, alıp getirince

Moynın tolgop öltürer kerek. 27785 Boynunu sıkıp öldürmek gerek.

Ol tujında bu tayga O zaman bu tayga

Ak-calañ çöl bolup Ak ova, çöl olup

Cada berten bu emtiri. Serilecekmiş.

Bodoy baatır örö turup, Bodoy bahadır yerinden kalkıp,

Boro-Çookır adına minet. 27790 Boro-Çookır atına bindi.

Kök börüzi bolgojın Gök börüsü

Agaş arazına kire beret. Ağacların arasına girdi.

Bodoy baatır bolgojın Bodoy bahadır

Attıñ oozın bura tartıp, Atın ağzını çevirip,

Kündük cerge kayra barat. 27795 Güneşli yere geri geldi.

Adı boyıla silkinip iyele, Atıyla silkinerek,

Eki boro kuşkaş bolup kubulat. İki boz kuş olup şekil değıştirdiler.

Kara agaştı cış calañdı Kara ağaçlı ormanı

Köstöp uça berbey kayttı. İzleyerek uçtular.

Kara cış bu agaştı 27800 Kara orman

Kara tayga üstinçe Kara tayga üstündeki

Agaştardı bu aralap, Ağacların arasına girip,

Arı-beri uçkulayt. Sağa-sola uçuştular.

Emdi körör bolgojın, Şimdi baktı ki,

Kara cıştıñ ortozında 27805 Kara ormanın ortasında

Kezek calañ körünet. Ovanın bir bölümü göründü.

Bogo uçkulap kelerde, Oraya uçunca,

Kök börü cedip kelgen Gök börü gelip

Cıraa cışka acajınıp algan Çalılıklara saklanıp

Eki közi cıltırap cadat. 27810 İki gözü parlamış halde yattı.

Boro kuşkaş bolup kubulgan		Boz kuş olup değişen
Boro-Çookır adı emdi		Atı Boro-Çookır şimdi
Kök börüniñ canında		Gök börünün yanındaki
Agaş aldına kire beret.		Ağacın altına girdi.
Bodoy baatır silkinele,	27815	Bodoy bahadır silkinerek,
Büdüki boyı kubulala,		Önceki haline dönüp,
Ak calañniñ ortozında		Ak ovanın ortasında
Sol kolın castanıp,		Sol elini yaslayıp,
Cada berbey bu kanayttı.		Yatıyordu.
Kök börü le Boro-Çookır at	27820	Gök börü ile Boro-Çookır at
Caraa ortozına cajıngılap,		Çalılıkların arasında gizlenerek,
Kara kuskun kelerin sakıp		Kara kuzgunun gelişini bekleyip
Cada bergen bu emtiri.		Yatıyormuş.
Alıp bütken Bodoy baatır		Alp yaratılmış Bodoy bahadır
Kürkürede kozırıktap	27825	Gürlüyerek horlayıp
Uyuktay berbey bu kanayttı.		Uyuyordu.
Oygonıp keler bolgojın,		Uyandığında,
Eki kün ödö bertir.		İki gün geçmişti.
Arı-beri añdanıp,		Sağa, sola yuvarlanıp
Uyku coktoñ cada bertir.	27830	Uyumadan yattı.
Kün çarçap çıgarda,		Gün doğduğunda,
Kara kuskun uçup kelet.		Kara kuzgun uçup geldi.
Ak calañniñ bu üstile		Ak ovanın üstünde
Aylandıra uçup, akşıp, akşıp,		Dolaşarak uçup, öterek
Oyto kayra uça beret.	27835	Tekrar geriye uçtu.
Boro kuşkaş corgolop		Boz kuşlar hızlanıp

Kök börünü bolgojın	Gök börü ise
Ceñes bile cabıp salat.	Yosunla kapandı.
Kök ceñesti cuup iyele,	Gök yosunu toplayarak,
Aldına boyı kirip alat.	27840 Altına girdi.
Üçinçi kün erten tura	Üçüncü gün sabah vakti
Kün çarçap tuuga tiyerde,	Gün doğup dağa değdiğinde,
Kara tuunıñ bajınañ	Kara dağın başından
Kara kuskun uçup kelet.	Kara kuzgun uçarak geldi.
Ak calaıñnıñ bu üstin	27845 Ak ovanın üstünü
Altı ebire uçala,	Altı kez uçarak
Araayınañ bu cabızap,	Yavaşça büzüşüp,
Algırıp etken boyınça,	Bağırınca,
Araayınañ cabızap kelele,	Yavaşça büzüşüp gelerek,
Amırap catkan Bodoy baatırdıñ	27850 Dinlenen Bodoy bahadırın
Köksine kelip oturala,	Göğsüne oturarak,
Akşıp, akşıp edele,	Ötüp ötüp
Kursak belen tabıldı dep,	Yiyecek bulundu deyip,
Tumçugın kurkunga kurçıdat.	Gagasıyla kanat kemiğini kaşdı.
Kök börü kalıp kelele,	27855 Gök börü gelerek,
Moynınañ azuzıla kapsıyla,	Boynundan azı dişiyle kapınca,
Eki kollo kabıra tudat.	İki koluyla kavradı.
Bodoy baatır bolgojın	Bodoy bahadır ise
Cılım kara kuskunıñ	Sarp kara kuzgunun
Oñ kolıla eki budınañ	27860 Sağ koluyla iki ayağından
Kabra tutpay bu kanayttı.	Kavradı.
Kara kuskun kalktay beret:	Kara kuzgun kalkamadan:

"Tınım meniñ kıyba, köörkiy, "Canıma kıyma, kuzum,
Sende meniñ öçim cok. Sende benim öcüm yok.
Çagat baatır bolor dep 27865 Çagat bahadırdır deyip
Közin oyorgo sanangam edim. Gözünü oymayı düşünmüştüm.
Coldı sege baştayın Yolu sana göstereyim
Meniñ tınımdı kıyba" - deyt. Benim canıma kıyma" -dedi.
Bodoy baatır onoñ surayt: Bodoy bahadır ona sordu:
"Çagat baatır seniñ 27870 "Çagat bahadır senin
Neeñdi cigen, neeñdi içken? Neyini yedi, neyini içti?
Meneñ başka baatır ba? Benden farklı bir bahadır mısın?
Erlik-biydiñ elçizi sen, Erlik-biy'in elçisi sen,
Ölbös bütken sen bolzoñ, Ölümsüz yaratıldıysan da,
Ölümdi meneñ köröriñ!" - deyle, 27875 Ölümün benden olacak!"-diyerek,
Eki kurkunın kabıra tudup, İki kanat kemiğini kavrayıp,
Oñ kolına bolgojın Sağ koluna
Moynıñ tolgoy tudala, Boynunu dolayıp,
Cer Kindigi Enezi bergen Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Ak bolot sogoonı bıla 27880 Ak çelik mızrağı
Ökpö-cüregin ötküre sayıp, Böğrüne saplayıp,
Örtöp iybey bu kanayttı. Yaktı.
Kara kuskun bu bolgojın Kara kuzgun ise
Kara-Kulanıñ kattı bolgon Kara-Kula'nın kadını olan
Erlik-biydiñ kızı 27885 Erlik-biy'in kızı
Kara-Taacınıñ keltegey çaçı Kara-Taacı'nın saçının yarısı
Kolına artıp bu kalat. Elinde kalmış.
Bodoy baatır bu emdi Bodoy bahadır şimdi

Otığın çağıp ot salıp, Ateş yakıp,
Keltey tuluñdı calbıštu otko 27890 Yarım saç örgüsünü harlı ateşte
Örtöp iybey bu kanayttı. Yaktı.
Corık-col uzadı dep Yolculuk uzadı deyip
Açurkanıp bu emdi Öfkelenip
Altın sürlü sudurın Altın işlemeli suduru
Ayga-künge cölöy tudup, 27895 Aya, güneşe doğru tutup,
Kıçırıp körör bolgojın, Okuyup bakınca,
Cer-tamınıñ oozına cetire Yeraltının ağzına kadar
Artık turgak çok emtir. Artık engel yokmuş.
Alıp külük Bodoy baatır Alp pehlivan Bodoy bahadır
Boro-Çookırğa mine sogot. 27900 Boro-Çookır'a bindi.
Attıñ oozın bura tartıp Atın ağzını çevirip
Keen caraş bu calañla Bu güzel, geniş ovada
Ezin-kuyun cüre beret. Rüzgâr-fırtına gibi gitti.
Kök börüzi bolgojın Gök börüsü ise
Kiynineñ arı suna berdi. 27905 Ardından ilerledi.
Col ortozi uzadı dep Yol ortası uzadı deyip
Bodoy baatır açınala, Bodoy bahadır kızarak,
Iyık caldıñ aldınañ Iduk yelesinin altından
Kazra tiştü kamçı alat. Keskin dişli kamçı aldı.
Karızına tolgoı tudup, 27910 Dirseğine dolayıp,
Boro-Çookır adınıñ Atı Boro-Çookır'ın
Sokpos canına sogolo, Vurulmaz canına vurarak,
Tartpas canınañ tartıp iyet. Çekilmez canını çekti.
Boro-Çookır ercine Kıymetlisi Boro-Çookır

Kulun bolup çıñırıp,	27915 Tay gibi bağıırıp,
Kunan taydıy ogurala,	Aygır gibi böğürerek,
Turgan cerineñ eles etti.	Gözden kayboldu.
Taspa çılap çöyilet,	Tasma gibi gerildi,
Tamır keptü kırlayt.	Damar gibi çekildi.
Kara agaştar üstinçe,	27920 Kara ağaçların üstünde,
Kara bulut aldıbıla	Kara bulut altında
Kuu tuman ortoızınça	Ak duman ortasında
Kanattu kuştan bu türgen,	Kanatlı kuştan hızlı,
Atkan oktoñ emeş aray,	Atılan oktan biraz yavaş,
Tüş bolgojın amırı cok,	27925 Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok,	Gece uyumadan,
Tündü-tüştü barıp cadat.	Gece-gündüz gitti.
Boro-Çookırda soodu cok,	Boro-Çookır soğumadan
Bodoy baatır üydezi cok	Bodoy bahadır yorulmadan
Barıp catpay bu kanayttı.	27930 Öylece ilerledi.
Caan-caan köldöri	Derin derin gölleri
Küskü çilep caltırıp artat.	Ayna gibi parlayarak geride kaldı.
Caan-caan taygaları	Büyük büyük taygaları
Kobı-ciktiy körünip kalat.	Ova, vadi gibi göründü.
Baza bir oñdonıp kelze,	27935 Tekrar ortaya çıktığında,
Sañıskan uçup uçına cetpes	Saksağanın uçup sonuna yetemeyeceği
Sarı çöldi bolgojın	Sarı çölü
Salkın keptü ödö beret.	Rüzgâr gibi geçiverdi.
Kuskun uçup uçına cetpes	Kuzgunun uçup sonuna yetemeyeceği
Kuba çöldi bolgojın	27940 Çorak çölü ise

Kuyun keptü baraadat.	Fırtına gibi gitti.
Alın kolu sır corgodo,	Ön ayağını ayırmadan
Kiyin budı sır bicede	Arka ayağını çekmeden,
Caraş corgo baraadat.	Güzel rahvan gitti.
Baza körüp cürer bolzo,	27945 Baktı ki,
Keen caraş Altay emtir.	Görkemli, güzel bir yurtmuş.
Caş agajı sargarbas,	Genç ağaçların sararmadığı
Caş ölöñi oñbos cañdu.	Yaş otlarla doluymuş.
Edil kuştarı ün seribes	Güzel sesli kuşlar durmaksızın ötüp
Añdarı bolzo amırgılaar,	27950 Av hayvanları amırgı çalıp,
Elikteri ediskileer.	Keçileri kaval çalmış.
Añdar-kuştar bu üni	Geyiklerin-kuşların sesinin
Seribes cañdu Altay emtir.	Durmadan yankılandığı yurtmuş.
Til bilişpes mal azıragadıy	Dil bilmez malın beslenip
Kança cüzün kobırlaru	27955 Çeşit çeşit çukurlarla
Kebis oşkoş çöldör cadat.	Keçe gibi çöller uzanıyormuş.
Caan, caan suuları	Derin derin suları
Caykanıjıp, agıp cadat.	Dalgalanarak, akıyormuş.
Caan, caan taygaları	Büyük büyük taygaları
Ak tumanga bürkelgen	27960 Ak dumana bürünmüş
Anda turar cañdu emtir.	Orada duruyormuş
Onoñ arı baratsa,	Daha sonra gittiğinde,
Coldıñ eki canında	Yolun iki yanında
Eki kuu taştarlu	İki solgun taşlı
Eki tüñey tayga turat.	27965 İki eş tayga uzanmış.
Caba cortıp kelgejin	Hızla geldiğinde

Alıp baatır külükter le	Alp bahadır pehlivanlarla
Attarınıñ köstöri emtir.	Atlarının gözleriymiş.
At cakşızı cal castanıp,	Atın iyisi yelesinin üstüne yıkılıp,
Er cakşızı ceñ castanıp	27970 Erin iyisi yenine yıkılıp,
Kançuzı kıynalıp öldi ne?	Nasıl bir ızdırap içinde öldü?
"Ösküs-cabıs baldarı	"Öksüz-garip yavruları
Kandıy kıyın kördi ne?" - dep,	Hangi işkenceleri gördü?" -deyip,
İçinde baatır sananıp,	İçinden düşünen bahadır,
Kara köstön çaş agat.	27975 Kara gözlerinden yaş akıttı.
Onoñ arı Boro-Çookır	Ondan sonra Boro-Çookır
Kök ölöñin kömö baspay	Yeşil otu toprağa gömmeden
Köni corgo barıp cadat.	Doğruca gitti.
Çaş ölöñin caya baspay	Yaş otu ezmeden
Caraş corgo baradat.	27980 Güzel rahvan gitti.
Anayıp barıp catkança,	Böylece giderken,
Altı mejelik ortozında	Altı tepe ortasındaki
Cerdiñ oozı emdi bu	Yerin ağzı
Cart körünip anda cadat.	Açıkça göründü.
Baza körüp baratsa,	27985 Tekrar baktı ki,
Calbıştı ottı tudunıp algan	Harlı ateş yakan
Caan baatır kiji	Ulu bahadır kişi
Cerdiñ oozın aylanıp	Yerin ağzını dolaşıp
Alastap turar cañdu emtir.	Kutsuyormuş.
Ança-mınça baratkança,	27990 Biraz ilerledi ki,
Kök börü oozın açkan	Gök börü ağzını açmış
Cedijip kelbey bu kanayttı.	Yetip geldi.

Kök börüzi emdi bu	Gök börü şimdi
Cer tamınıñ oozındagı	Yeraltının ağızındaki
Alıp baatır kijini	27995 Alp bahadır kişi
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezmiş,
Körbös cerdeñ körüp iygen	Görülmez yerden görmüş
Cara-bura tartarga	İleri-geri çekmek için
Uzun kuyruk suy salıp	Uzun kuyruk fırlatıp
İçkeri suna bu beret.	28000 İçeri uzattı.
Bodoy baatır at üstineñ	Bodoy bahadır at üstünden
Altan kulaş armakçızın çeçip,	Altmış kulaç ipi saçıp,
Kök börüzin at mañına	Gök börüsünü at hızıyla
Kıl moynına bu kiydire	Kıl boynuna geçirerek
Çalnadap albay bu kanayttı.	28005 Kement attı.
Kök börüniñ tınıjı buulıp,	Gök börünün nefesi kesilip,
Altı katap añdanala,	Altı kez devrildiği halde,
Oyto turup kelele,	Tekrar kalkarak,
Tınıjı buulıp kıykırayt.	Soluk soluğa bağırıldı.
Armakçı moynınañ koguzaarda,	28010 İp boynundan çıkınca,
Kıykıruuş ünile börü surayt:	Kurt haykıran bir sesle sordu:
"Öştüge meni bojotpoy	"Düşmandan beni kurtarmayıp
Neniñ uçun buudiñ?" - deyt.	Ne için bağladın?" -dedi.
"Ol kiji öştü emes,	"O kişi düşman değil,
Bistiñ nököribis	28015 Bizim dostumuz
Ogo sen tiybe - deyt. -	Ona sen dokunma- dedi.
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Tal-tabıştı ugala,	Bağırış çağırışı duyarak,

Kaya körör bolgojin,	Baktı ki,
Kök iyt cedingen	28020 Gök itin (kurdun) ulaştığı
Caan baatır kelip cattı.	Büyük bahadır geldi.
Bu ne atazı kiji dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Sarbas etken boyınça	Sarsılınca
Ok-sadaagin algan boyınça	Ok, mızrağını alır almaz
Kandu kastak sogoonın	28025 Kanlı yemren oku
Keske salıp turbay kayttı.	Çekip fırlattı.
Mını körgön Bodoy baatır	Bunu gören Bodoy bahadır
Açu-koron kıygırıp aydat:	Acı-zehir bağırarak söyledi:
"Akır, akır, Kıstay-Mergen!	"Sevgili Kıstay-Mergen!
Ok-sadaagin tuura salıp,	28030 Ok, mızrağını hazırlayıp,
Ozo meni uk- deyt. -	Önce beni dile- dedi.
Cayaltalu Cañar baatırğa	Hünerli Cañar bahadıra
Bolujarga kelgen edim" - deyt.	Yardıma gelmiştim" -diye söyledi
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Ok-sadaagin tuura salıp,	28035 Ok, mızrağını kaldırıp
Süüngenine emdi bu	Sevincinden şimdi
Karsıldada katkırarda,	Katıla katıla güldüğünde,
Kaya-taştar köçkölönöt.	Kayalıklar göçüp yuvarlandı.
Baatır bütken Bodoy baatır	Bahadır yaratılmış Bodoy bahadır
Boro-Çookırdañ tüjele,	28040 Boro-Çookır'dan inerek,
Calañ bolgon alakanınañ	Ova gibi büyük elini
Caya tutkan boyınça,	Tutunca,
Kıstay-Mergen bu baatırla	Kıstay-Mergen bahadırla
Caya tudup ezendejet	Tokalaşıp selamlaştı.

Elem-selem bu surajat. 28045 Hâl hatır sordular.
Eskideezin ermektejet. Eskileri andılar.
Oñ caaginañ okşoşkılap, Sağ yanaktan öpüşüp,
Ozogızın eske alala, Eskileri hatırlayarak,
Kıstay-Mergen baatır bolzo, Kıstay-Mergen bahadır,
Arçın-kırçın üze tartıp, 28050 Ardıç-çalıları toplayıp,
Cer oozına bu bolgojın Yer ağzında
Calbıştı ottı salala, Harlı ateş yakarak,
Alıp-kezer baatırdañ Alp, cesur bahadıra
Mınayda surap turbay kayttı: Şöyle sordu:
"Kiş bolzo tüktü boloton, 28055 "Su samuru tüylü olur,
Kiji bolzo attu boloton. Kişi atlı olur.
Köziñ bolzo çoktu emtir, Gözün ateşli imiş,
Köksiñ bolzo oylu emtir Göğsün çukur
Adı-colıñ kem emdi? Adın ne kimsin?
Ada-eneñ kemder bolor?" - deyt. 28060 Atan, anan kimdir?" -dedi.
Bodoy baatır aydıp turat: Bodoy bahadır söyledi:
"Adım meniñ bolgojın "Adım
Boro-Çookır atka mingen Boro-Çookır ata binen
Bodoy baatır men edim. Bodoy bahadır.
Azıragan adam bolzo, 28065 Büyüten atam ise,
Ak-Boro atka mingen Ak-Boro ata binen
Bodı-kaan dep kiji edi. Bodı-kaan adlı kişi.
Emisken meniñ enem bolzo Emziren anam
Bocoçı dep kiji edi. Bocoçı.
Üç Kurbustan bu Kudaydañ 28070 Üç Kurbustan tanrıdan

Cayaltalu bütken edim.	Hünerli yaratıldım.
Suu kalaptañ adım bütken,	Su özünden atım yaratılmış,
Ot kalaptañ boyım bütken	Ateş özünden bedenim yaratılmış
Cer Kindigi Enemniñ	Cer-Kindigi enem
Cakıltazı bu aayınça,	28075 Buyruğu gereğince,
Cañar baatırğa boluş dep,	Cañar bahadıra yardım et deyip
Cer Kindigi enem	Cer Kindigi enem
Cakarala iygen edi.	Emretti.
Col ortozında eki buudak	Yol ortasında iki engel
Colımdı meniñ tutatkan.	28080 Beni yolumdan durdurdu.
Ölbös Cayar baatırdıñ	Ölbös Cayar bahadırın
Tının korır men uçurlu.	Canını korumam lazım.
Erlik-biydiñ kara bukazınıñ	Erlik-biy'in kara boğasının
Cürek tözin üze adatan	Yüreğinin ortasından vurmam
Cakılta baza bar edi.	28085 Buyruldu.
Cer tamınıñ ozınañ	Yeraltının ağzından
Açu koron kıygırıp,	Acı-zehir bağırıp,
Ama-tomo sıgırıp	Islık çalıp
Tını çok cüs baatırdı	Cansız yüz bahadırı
Erlik-biyge udura iyzin dep	28090 Erlik-biy'e karşı göndersin deyip
Cer Kindigi enem mege	Cer-Kindigi enem bana
Katu cakılta bergen edi.	Kesin buyurdu.
Cañar baatır meniñ kıygımdı	Cañar bahadır benim bağışıımı
Ukpas cerdeñ ugatan,	28095 Duyulmaz yerden duyup,
Sespes cerdeñ sezele,	Sezilmez yerden sezerek,
Büdüreten uçurlu dep, enem mege	Gerekeni yapmalı deyip, anam bana

Cartap aytkan edi" - deyle, Açıkça söylemişti" -diyerek,
Ama-tomo sığırıp iyet. Islık çaldı.
Açu-koron kıygırıp aydat: Acı, zehir bağırıp söyledi:
"Tını çok boyıñ bıçagan 28100 Kendisi cansız (ruhsuz) yaratılmış
Cüs tüñey baatırlarıñdı Yüz eş bahadırı
Erlik-biyge turguza la Erlik-biy hemen
İyzin dep bu slerdi Göndersin deyip sizi
Cer Kindigi enem Cer Kindigi anam
Cakargan!" - dep kıygı salat. 28105 Buyurdu!" - deyip bağırıldı.
Mını ukkan Cañar baatırdıñ Bunu duyan Cañar bahadırın
Küçine küç kojulat, Gücüne güç eklendi,
Sanaazına sana kojulıp, Fikrine fikir,
Kara Şaytan baatırdı Kara Şeytan bahadırı
Baş ajıra çaçala, 28110 Baş hizasından saçarak,
Açu-koron kıygı salat: Acı-zehir bağırıldı:
"Kızıl-ceeren attarlu "Kızıl-ceeren atlı
Tını çok men cayagan Cansız yaratılmış
Cüs tüñey baatırlarım! Yüz eş bahadırım!
Erlik-biyge udura 28115 Erlik-biy'e karşı
Kandu cuunı taştayla, Kanlı savaşı başlatmaya,
Kapşay türgen atanar!" - dep Hemen gidin!" -deyip
Katu aytkan cakıltazı Sert buyruğu
Ol eküğe cart ugulat. O ikisine açıkça yankılandı.
Cüs baatır ukkan boyınça 28120 Yüz bahadır duyunca
Erlik-biydiñ curtın köstöp, Erlik-biy'in yurdunu izleyip,
Attar tuygagı tizirep, Atların toynağı titreyip

Alıptar kıygızı cañılanıp		Alpların bağırsı yankılanıp
Kara balkaş kaynap artat.		Kara çamur kaynadı.
Kara tobrak kuyundalıp	28125	Kara toprak tozup
Küzürt kıygi cañılğan		Bağırs çağrıs yankılanırken
Cüre berbey bu kanayttı.		İlerlediler.
Onoñ arı Bodoy baatır		Ondan sonra Bodoy bahadır
Arçın-kırçınla alastanıp iyet.		Ardıç-çalılarla kutsandı.
Üç Kurbustan Kudayım dep	28130	Tanrım Üç Kurbustan deyip
Küreñ kalbañ börkin suurıp,		Kahverengi börkünü çıkarıp,
Cerge caba bajırıp aydat:		Yere eğilerek şöyle söyledi:
"Aylu-kündü teñerim,		"Aylı, güneşli gökyüzüm,
Üç Kurbustan Kudayım,		Tanrım Üç Kurbustan,
Ağaş-taşta Altayım,	28135	Ağaç, taşlı Altay'ım,
Alıs cerge tujüp cadım.		Işıksız yere düştüm.
Alkış-bıyanıgar beriger!" - deyle,		Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin!" -diyerek,
Kara kumduş börügin		Kara kunduz börkü
Kulak töskö keptey tartıp,		Kulak dibine çekip,
Küler kalbañ börügin	28140	Bronz kalıplı börkünü
Katay kiyip iyele,		Tekrar giyerek,
Calañ bolgon alakanın		Ova gibi büyük elini
Caya tudup Kıstay Mergen baatırla		Uzatıp Kıstay Mergen bahadırla
Ezendejip mınay aydat:		Esenleşip şöyle söyledi:
"Ceñ castanbay ceñü alıp	28145	"Yenilmede zaferle
Ebirip oyto canıp kelzem,		Geri dönüp gelirsem,
Ermek-kuuçın ol tuşta		Olup bitenler o zaman
Ürgülciniñ üç üyege		Ebediyen üç nesil boyunca

Undulbas uçurlu bolor!" - deyle, Unutulmayacak!" -diyerek,
Arı bolor tujunda 28150 Yan tarafta
Boro-Çookır ercine adı Kıymetli atı Boro-Çookır
Şırkırada bışkırala, Su şırıltısı gibi burnundan soluyarak,
Aylu-kündü teñerim, Aylı, günlü gökyüzüm,
Agaş-taştı Altayım dep, Ağaçlı, taşlı yurdum deyip,
Calın cayıp mürgüp iyet. 28155 Yelesini yayıp dua etti.
Alıp külük Bodoy baatır Alp pehlivan Bodoy bahadır
Urgun cuttıñ çalkının Büyük bir fırtına
Uuştay tutkan boyınça, Kopunca,
Cer Kindigi Enezi bergen Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Cargak meeleyge sugala, 28160 Deri eldiveni çıkararak,
Kaptırgaga bektep salat. Sandığa yerleştirip kapattı.
Attıñ oozın bura tartıp, Atın ağzını çevirip,
Cer tamınıñ oozındöön Yeraltının ağzına doğru
Çuradıp iybey bu kanayttı. Dörtñala gitti.
Alıs cerge tüjer bolzo, 28165 Işıksız yere indiğinde,
Ay karañuy tün boldı. Her yer kararıp gece oldu.
Küler kalbañ börük töbözindegi Bronz kalıplı börkün dibindeki
Kan-Kereniñ eki cumı Kan-Kere'nin iki tüyü
Barar colın carıdat. Gidiş yolunu aydınlattı.
Kaya körör bu bolgojın, 28170 Geriye baktı ki,
Kök börüzi kiynineñ Gök börüsü peşinden
Kojo keletken bu emtiri. Beraber geliyormuş.
Cerdıñ oozı bolgojın Yerin ağzı
Kazan oozınça körünet. Kazan ağzı gibi göründü.

Bodoy baatır kalapla	28175	Bodoy bahadır bütün heybetiyle
Cayaltalu Cañar akala		Hünerli Cañar ağabeyiyle
Bos Erlik boyı		Bos Erlik
Cuulajarga kelip cat.		Savaşmaya geldi.
"Olordı bogo cuuktatpay		"Onları yaklaştırmadan
Tını çok cüs baatırlardı	28180	Cansız yüz bahadırı
Türgen-tükey bu bolzo		Hemen
Erlik-biyge udura		Erlik-biy'e karşı
İyizin dep Cer Kindigi enebis		Göndersin deyip Cer Kindigi enemiz
Katap-katap cakargan!" - deyt.		Defalarca buyurdu!" -dedi.
Bodoy baatırдың kıygızı	28185	Bodoy bahadırın bağıışı
Bos Erlikke cart ugulıp		Bos Erlik'e açıkça duyulup
Meezine torgulat.		Dağ yamacında yankılandı.
Erlik-biy çoçıyla.		Erlik-biy korkuyla,
Oyto kayra burulat:		Tekrar geriye döndü:
"Üç Kurbustan Kuday	28190	"Tanrı Üç Kurbustan
Baza la baatır cayaptır! - deyt. -		Yine bahadır yaratmış! -dedi.
Men boyımda		Ben kendim
Üç Kurbustan Kudaybıla		Tanrı Üç Kurbustan'la
Tüñey emeyim!" - dep kıygırat.		Aynı değilim!" -diye bağırdı.
Ekinçi katap kıygırarda,	28195	İkinci kez bağırdığında,
Alıs cerdiñ ağaştarı cemirilet.		Işıksız yerin ağaçları parçalandı.
Caan-caan talayları		Derin derin denizleri
Caradınañ ajına beret.		Kıyısından aştı.
Erlik-biy çoçıyla,		Erlik-biy korkuyla,
Cortıp bolboy toktoy beret.	28200	Koşamadan kaldı.

Bodoy baatır onofñ arı	Bodoy bahadır ondan sonra
Eezin-kuyun barıp cadat.	Rüzgâr-fırtına gibi gitti.
Oyto kayra körördö,	Tekrar geriye baktı ki,
Cerdiñ oozı bolgojın	Yerin ağzı
Ayak oozınça körünet.	28205 Fincan ağzı gibi göründü.
Ay sulugin caykay tartıp,	Ay kitabını açıp,
Kayış kamçı cañıy tutkan	Kayış kamçısını denk tutup
Eles edip uça beret.	Gözden kaybolup uçtu.
Ençikpey kay körgöjin,	Tedirgince geriye baktığında,
Cerdiñ oozı temene közinçe	28210 Yerin ağzı iğne gibi görününce
Körünbey, körünip artıp kalat.	Belli belirsiz görünüp geride kaldı.
Col içinde Erlik-biydiñ	Yolda Erlik-biy'in
Cılan, baka çerüzin	Yılan, kurbağa askerini
Tepsey bastırıp braadat.	Tepip ezdi.
Onoyıp barıp catkança,	28215 Böylece giderken,
Üç balalu koñır kas	Üç yavrulu koñur kaz
Udura uçkulap kelgileyle,	Karşıdan uçup gelerek,
Bodoy baatırğa udura kelip	Bodoy bahadıra karşı gelip
Tamaştarıla kadalğılayla,	Pençeleriyle saldırarak,
Kanattarıla sabagılap,	28220 Kanatlarıyla vurup,
Tumçuktarıla bu çokıyt.	Gagaladılar.
Oñ kanattarın tolgoylo,	Sağ kanatlarını dolayıp,
Arı ölbös, beri uçpas edip,	Sağa sola kıpırdayamaz hale getirip,
Törtilezin çaçıp iyet.	Dördünü saçtı.
Onofñ arı oyto lo	28225 Ondan sonra tekrar
Salkın-kuyun barıp cadat	Esinti, fırtına gibi gitti

Ança-mınça bolboy cürüp	Çok zaman geçmeden,
Cuu cerine cuuktap kelet.	Savaş yerine yaklaşıp geldi.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Kara Şaytan baatır bıla	28230 Kara Şeytan bahadır ile
Kança cılga tudujala,	Yıllardır mücadele etmekten,
Çıdalı çıgıp бүдүрілет.	Sabrı tükendi.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Çagat degen baatırdı	Çagat adlı bahadırı
Erlik-biydiñ kiçü uulı	28235 Erlik-biy'in küçük oğlu
Cıgıp alğan bu emtiri.	Yenmiş.
Cañar baatır açınala,	Cañar bahadır öfkelenerek,
Kara Şaytan baatırdı	Kara Şeytan bahadırı
Cada tujüp çaçala,	Yatırıp devirerek,
Kazalap bargan boyınça	28240 Koşunca,
Erlik-biydiñ kiçü uulın	Erlik-biy'in küçük oğlunu
Citkezineñ bu tudala,	Ensesinden tutarak,
Eki kobı ajıra çaçat.	İki ovanın ötesine saçtı.
Çagat baatır örö turup,	Çagat bahadır yerinden kalkıp,
Cañar kaynın körölö,	28245 Cañar kaynına bakarak,
Üşkürip mında oturat.	Derin nefes alıp oturdu.
Cañar baatır körör bolzo,	Cañar bahadır baktı ki,
Sokor-Kara baatır	Sokor-Kara bahadırın
Cer karmaarı köptöp,	Bastığı yer ağırlaşıp,
Cedip tudarı astap cüret.	28250 Gücü azaldı.
Ölbös Cayar baatır bolzo,	Ölbös Cayar bahadırın ise,
Cedip tudarı köptöp,	Gücü çoğalıp,

Cer karmaarı astay bertir.	Bastığı yer hafifledi.
Kara Şaytan kalıp kelele,	Kara Şeytan gelerek,
Ölbös Cayar bu baatırdıñ	28255 Ölbös Cayar bahadırın
Edegi örö ködürilerde,	Eteğini kaldırarak,
Kiyin canınañ belkençekke	Arka yanından sırtına kadar
Sayıp iybey bu kanayttı.	Vurdu.
Cañar baatır kazalap kelele,	Cañar bahadır koşup gelerek,
Oñ kolına teberde,	28260 Sağ koluna tepince,
Üldüzi onıñ çaçıla beret.	Kılıcı savruldu.
Sokor-Kara baatırdı	Sokor-Kara bahadırı
Citkezineñ tudala,	Ensesinden tutarak,
Ebire bırkap kelerde,	Fırlatınca,
Cer karmaktap cada berdi.	28265 Yere kapaklandı.
Ölbös Cayar şırkazın sespey	Ölbös Cayar yarasını farketmeyip
Cerge caba ayra minet.	Yere yapışıp başka tarafa düştü.
"Ölbös Cayar adam, - deyt,	"Ölbös Cayar atam, -dedi,
Kara şulmus baatırdıñ	28270 Kara şulmus bahadırın
Teskeri sugar temir kijenin	Ters taraftan vurduğu demir prangayı
Türgen mege berger!" - deyt	Çabuk bana verin!" -diye söyledi.
Mını ukkan Cañar baatır	Bunu duyan Cañar bahadır
Kara Şaytan baatırdı	Kara Şaytan bahadırı
Baş ajıra çaçala,	28275 Baş hizasında saçarak,
Temir kijenin çeçe tartıp,	Demir prangayı çözüp,
Kara Şaytannıñ üldüzile	Kara Şeytan'ın kılıcıyla,
Kara Şaytandı çabarda,	Kara Şeytan'a saldırınca,
Sınıp kalğan üldüzi	Kırılan kılıcı

Sap tözineñ sınıp çaçilat.	28280 Sap dibinden parçalandı.
Kara Şaytan tentirilip,	Kara Şeytan sendeleyip,
Cer karmap cıgılarda,	Yere yığılınca,
Ölbös Cayar uulına	Ölbös Cayar oğluna
Cañar baatır emdi bolzo	Cañar bahadır şimdi
Kazalap bogo cedip kelet.	28285 Koşarak yetiştı.
Ölbös Cayar baatırım	Ölbös Cayar bahadırım
Sokor-Kara baatırdıñ	Sokor-Kara bahadırın
Kolı-budın tolgoy tudup,	Elini, kolunu bağlayıp,
Kayra tartıp iyerde,	Geri çekince,
Cañar baatır kelele,	Cañar bahadır gelerek,
Teskeri kijen sugup iyet.	28290 Ters pranga vurdu.
Ölbös Cayar baatırdıñ	Ölbös Cayar bahadırın
Belkençegineñ kanı bolzo	Sırtındaki kanı
Suu çılap şırkırap	Su gibi şırıldayıp
Agıp turbay kanayttı.	Aktı.
Altın-Tana keldi	28295 Altın-Tana gelin
Sespes cerdeñ sezıp iygen,	Sezilmez yerden sezerek,
Körbös cerdeñ körüp iygen	Görülmez yerden görmüş
Cedip kelgen boyınça,	Yetişerek,
Köstiñ cajın köl tögüp,	Gözünün yaşını göl gibi döküp,
Kaptırgazın kodorıp,	28300 Sandığı açıp,
Kança cüzün emder alat.	Çeşit çeşit merhem çıkardı.
Cañar baatır bolgojın	Cañar bahadır ise
Kara Şaytan baatır bıla	Kara Şeytan bahadır ile
Katap la oyto tuduja beret.	Tekrar mücadeleye başladı.

Ölbös Cayar baatırdı	28305 Ölbös Cayar bahadırdı
Arçın bıla alastap iyet.	Ardıç ile kutsadı.
Kümüş-Tana ecezi	Kümüş-Tana ablası
Erlik-biydiñ eki uulın	Erlik-biy'in iki oğlunu
Eki başka bıkayla,	İki ayrı tarafa fırlatarak,
Baza mında cügürüp kelet.	28310 Buraya geldi.
Küreñeş baatır emdi mında	Küreñeş bahadır şimdi
Tört baatırla tuduja emdi mında	Dört bahadırla tutuşurken
Altın-Tana oyto lo	Altın-Tana tekrar
Küreñeşke bolujarga	Küreñeş'e yardıma
Sekirip barbay bu kanayttı.	28315 Koşarak gitti.
Kümüş-Tana ecezi	Kümüş-Tana ablası
Arjan-kutuk suularda	Kutsal yeraltı sularında
Korundu şırkanı cunup iyet.	Zehirli yarasını yıkadı.
Kança cüzün emderile	Çeşit çeşit merhemlerle
Emdep turar bolgojın,	28320 Tedavi edince,
Kanı toktoy bererde,	Kanı durup,
Beli-budı tijiy beret.	Beli, budu şişti.
Cayar baatır oñdonıp bolboy	Cayar bahadır kendine gelince
Oytop, kalaktap mında cadat.	Tekrar haykırarak buraya serildi.
Erlik-biydiñ caan uulı	28325 Erlik-biy'in büyük oğlu
Oozın açıp cügürüp kelet.	Ağzını açarak geldi.
Erlik-biydiñ caan uulın	Erlik-biy'in büyük oğlunu
İyde salıp iyerde,	Gönderince,
Erlik-biydiñ caan uulı	Erlik-biy'in büyük oğlu
Uçka-başka toonolo,	28330 Ucu, bucağı sayarak

Cañar baatırdıñ canına cetire	Cañar bahadırın yanına kadar
Toolonıp kelbey bu kanayttı.	Sayarak geliyordu.
Cañar baatır teberde,	Cañar bahadır tepince,
Erlik-biydiñ caan uulı	Erlik-biy'in büyük oğlu
Onoñ arı toolono beret.	28335 Ondan sonra sayıkladı.
Erlik uulı oñdonolo,	Erlik oğlu kendine gelerek,
Örö turup kelele,	Yerinden kalkınca,
Cañar baatırdıñ cardına	Cañar bahadırın omzuna
Kadala berbey kanayttı.	Sapladı.
Cañar baatır bolgojın	28340 Cañar bahadır ise
Eki baatır la küreje beret.	İki bahadırla güreşti.
Kümüş-Tana ecezi	Kümüş-Tana ablası
Cayar baatırdañ ayrılбай	Cañar bahadırdan ayrılmadan
Ebire bazıp emdep cüret.	Yanıbaşında tedavi etti.
Cayar baatır mında	28345 Cayar bahadır
Sanaazı kiriş-çıgış	Aklı gelip gitti
Oñdonıp bolboy cada berdi.	Kendine gelemeden öylece yattı.
Kümüş-Tana baatırım	Kümüş-Tana bahadırım
Ebire körüp oturgajın,	Etrafında bekleyip otururken,
Künge ulay künder ödöt	28350 Günler art arda geçti.
Aylar eeçiy cıl ödöt.	Ayların peşinden yıl geçti.
Ölbös Cayar baatırım	Ölbös Cayar bahadırım
Cazılıp bolboy mında cadat.	İyileşmeden yatıyor.
Küreñeş le Altın-Tana	Küreñeş ile Altın-Tana
Erlik-biydiñ tört uuldarına	28355 Erlik-biy'in dört oğluna
Çıdajıp bolboy, küçteri çıgıp,	Dayanamayıp, gücü tükenip,

Cer karmaarı köptögilep,	Bastığı yer ağırlaşıp,
Cedip tudarı astay bertir.	Gücü azalmış.
Kümüş-Tana bolgojin	Kümüş-Tana ise
Ak arçuulın caya salıp,	28360 Ak mendilini yayıp
Arı-beri serpip iyet.	Sağa, sola salladı.
Alama-şikir aş-kursak	Lezzetli yemekler
Anda tolo bu beret.	Oraya doldu.
Ölbös Cayardıñ aldına	Ölbös Cayar'ın önüne
Salıp berele, aydat:	28365 Koyarak, konuştu:
"Aş bajınañ terip	"Yemeğin başından tadıp
Toyo ajanıp al" - deyt.	Karnını doyur" -dedi.
Boyı turgan boyunça	Kendisi de
Erlik-biydiñ orton uulın	Erlik-biy'in ortanca oğlunu
Citkezineñ tutkan boyunça,	28370 Ensesinden tutra tutmaz,
Arı-beri silkiyle,	Sağa-sola silkeleyerek
Ebire bırkap kelerde,	Fırlatınca,
Erlik uulı süürtele beret.	Erlik oğlu sürüklendi.
Kolı-budın kayra tudup,	Elini, ayağını geriye büküp,
Temir kijen sugup iyet.	28375 Demir prangaya soktu.
İçi-buurın tizelep,	Bağrına kadar diz çöktürüp,
Bajı-közine tükürüp,	Başına, gözüne tükürüp
Tepsep turbay kanayttı.	Tepiti.
Aylandıra acıktap köröt.	Dikkatlice etrafı izledi.
Cañar baatır adazın	28380 Cañar bahadır atasını
Kara Şaytan baatırla	Kara Şaytan bahadırla
Erlik-biydiñ orton uulı	Erlik-biy'in ortanca oğlu

Anda-mında sogultıp, Orada vurulup,
Arı-beri ekçegileyt. Sağa, sola savrulular.
Cañar baatır bolgojın 28385 Cañar bahadırın ise
Cedip tudarı astap, Gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöy bertir. Bastığı yer ağırlaştı.
Cayaltalu Cañar adam Hünərli Cañar atam
Kara Şaytan kolınañ ölotön bö?! Kara Şeytan elinden ölecek mi?
Andıy cırgal slerge bolbos. 28390 Size bu zevki tattırmam.
Ölzö dö kojo ölör! Ölürsek birlikte öleceğiz!
Össö dö kojo özör! Yaşarsak birlikte yaşayacağız!
Üç Kurbustan Kudayıbıs, Tanrımız Üç Kurbustan,
Bir bolujaar cetirzeer. Bir yardım yetiştirin.
Ak-carıktıñ albatızı uçun 28395 Ak dünyanın halkı için
Kızıl tınım kıskanbazım-dep, Kızıl canımı sakınmam- deyip,
Kümüş-Tana bu la mında Kümüş-Tana
Kıygırıp iygen boyunça, Bağırınca,
Erlik-biydiñ bu uulınıñ Erlik-biy'in oğlunun
Citkezineñ tudala, 28400 Ensesinden tutarak,
Cakazın tolgon iyerde, Yakasından sıkıştırınca,
Tınıjı buulıp kıykırala, Nefes alamayıp kesilince,
Cer castanıp cığılat. Yere yığıldı.
Kümüş-Tana tizelep, Kümüş Tana diz çöktürüp,
Kolı-budın tolgon cüret. 28405 Elini, ayağını büktü.
Erlik uulı tınış alınıp, Erlik oğlu nefes alıp,
Kümüş-Tananı ajıra çaçıp, Kümüş-Tana'yı baş hizasında saçıp,
Ayra minip katkırat. Üstüne oturup kakhaha attı.

"Ak-carıktañ er tappay   "Ak dünyada er bulamayıp
Meni bedrep keldiñ be?   28410 Beni aramaya mı geldin?
Ceñü bistiñ bolor!   Zafer bizim olacak!
Ekü eptü curtaarıs!" - dep,   İkimiz güzel yaşarız!" -deyip,
Okşop iyerge arkıranat.   Öpmeye yeltendi.
Kümüş-Tana cüzine tükürüp,   Kümüş-Tana yüzüne tükürüp,
İyt cibes, iynege kelbes edip   28415 İtin yemeyeceği, iğneye gelmeyecek
Cüzün-cüür aytkılayt.   Türlü küfürler etti.
Cañar baatır Kara Şaytan bıla   Cañar bahadır Kara Şaytan ile
Teñ-tay tudujıp,   Karşılıklı tutuşup,
Cerge neme tüşpey cüret.   Yere düşmeden mücadele ediyor.
Emeşteñ kayra teskerlep,   28420 Biraz geri giderek,
Kümüş-Tana Erlik uulına   Kümüş-Tana Erlik oğluna
Cuuktap kelele, teberde,   Yaklaşıp, tepince
Erlik-biydiñ uulı   Erlik-biy'in oğlu
Altı katap ańdanala,   Altı kez yuvarlanıp,
Tınıp bolboy cada beret.   28425 Nefes alamadan yatıp kaldı.
Kümüş-Tana Erlik uulınıñ   Kümüş-Tana Erlik oğlunun
Közi-cüzine tükürüp,   Gözüne, yüzüne tükürüp
Özök-buurına tizeleyt.   Böğrünü tekmeledi.
Erlik uulı tınış alınıp,   Erlik oğlu nefes alıp,
Oyto lo katap örö turat.   28430 Tekrar ayağa kalktı.
Kümüş-Tanala bu emdi   Kümüş-Tana şimdi
Caak boygo tajıjıp,   Yüz hizasında dövüşüp,
Carın boydoñ tartıjat.   Omuz hizasında vuruştular.
Karçıy-terçiy tudujıp,   Çapraz tutuşup,

Karmak tege salgılayt.	28435 Kanca attılar.
Ekçey-mekçey bırkajıp,	Sağa, sola fırlatıp,
Eki buttap tegelejet.	İki ayakla itiştirler.
Onoñ arı körgöjin,	Ondan sonra görüldü ki,
Cer üstiniñ alıptarı	Yeryüzünün alplarının
Cedip tudarı astap,	28440 Güçleri azalıp,
Cer karmaarı köptögileyt.	Bastıkları yer ağırlaştı.
Cañar baatır anda aydat:	Cañar bahadır orada söyledi:
"Kayran meniñ baldarım,	"Benim sevgili yavrularım,
Ölörıs dep kunukpagar.	Öleceğiz diye üzölmeyin.
Üç Kurbustan Kudayıbıs	28445 Tanrımız Üç Kurbustan,
Ülü, bayla, biske berer.	Bize güç, bolluk verecek.
Agaş-taştı Altayıbıs	Ağaçlı, taşlı Altay'ımız
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
Alkış-bıyan berer - deyt. -	Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin- dedi.
Altıgı oroonnıñ almıstarınıñ	28450 Alttaki yerin almıslarının
Aldına tüşpey albadanar - deyt.	Önüne düşmemeye gayret edin- dedi.
Boluş biske bolor!" - dep,	Yardım bize gelecek!" -deyip,
Açu-koron kıygırat.	Acı, zehir bağırdı.
Mını ukkan alıptarı	Bunu duyan alpları
Omok-sedeñ bolo bergen.	28455 Sapasağlam oluverdi.
Cer tayanıp cıgılbay	Yere dayanıp yığılmadan
Teñ-tay tuduja bergileyt.	Karşılıklı tutuştirular.
Bos Erliktiñ em bolgojin	Bos Erlik'in böylece
Sokor-Kara baatırı	Sokor-Kara bahadırı
Arı-beri ańdanıp,	28460 Sağa, sola yuvarlanıp,

Örö lö öndöyüp kelerde,	Yerinden kalkınca,
Ölbös Cayar baatırım	Ölbös Cayar bahadırım
Cük araydañ örö öndöyüp,	Zar zor ayağa kalkıp,
Cılıp bargan boyunça,	Yıgılınca,
Üstine cadıp alarda	28465 Üstüne yatıp
Sokor-Kara bu baatır	Sokor-Kara bahadır
Kıymık cöktoñ kıygırıp	Hareket etmeden bağırıp
Cada berbey bu kanayttı.	Yatıyordu.
Kara Şaytan baatır	Kara Şaytan bahadır
Açu-koron algırıp aydat:	28470 Acı, zehir bağırıp söyledi:
"Erlik-biy adabıs	"Erlik-biy atamız
Udabas cedip kelze,	Hemen gelirse
Küçibiske küç kojular,	Gücümüze güç katılır,
İydebiske iyde kojular.	Kuvvetimize kuvvet eklenir.
Köküp turgan bolzogor	28475 İnat ederseniz
Ködöndöröör kadar!" - dep	Kıçıma kadar!" -deyip
Karsıldada katkırarda,	Katıla katıla güldüğünde,
Sokor-Kara baatır	Sokor-Kara bahadır da
Baza kojo katkırat.	Birlikte kahkaha attı.
Erlik-biydiñ beş uulı	28480 Erlik-biy'in beş oğlu
Omok-sedeñ sekirgileyt.	Sapasağlam sıçradılar.
Onoyıp cuulajıp catkança,	Böylece savaşırken,
Tabış emes tabış boldı,	Gürültüye benzemez gürültü oldu,
Küzürt emes küzürt boldı.	Uğultuya benzemez uğultu oldu.
Ol tabıştıñ ortozınañ	28485 O gürültünün ortasında
Açu-koron börü ulıyt.	Acı, zehir bir kurt uludu.

Ança-mınça bolbodi,	Çok zaman geçmeden,
Ceten kulaş kuyruktu	Yetmiş kulaç kuyruklu
Kök börü cedip kelet	Gök börü yetip geldi
Altı kulaş oozın açkan	28490 Altı kulaç ağzını açmış
Arı-beri acıktanat.	Sağı-solu dikkatle izledi.
Ak-carıktıñ alıptarı	Ak-dünyanın alpları
Alañ kaykap kuuçındajat.	Hayret edip konuştular.
Aylu-kündü Altaydıñ	Aylı, günlü Altay'ın
Añı ne kelgen dejet.	28495 Hayvanı nasıl gelmiş dediler.
Börü körüp turala,	Kurt bakarak,
Kara Şaytanga kalıp barıp,	Kara şeytan'a gelip,
Moynına kadala beret.	Boynuna saldırdı.
Kara Şaytan silkinip,	Kara Şeytan silkinip,
Ayrılatan argazı cok,	28500 Gitse mümkün değil,
Tınıjı kıykıray bererde,	Nefesi kesildiğinde,
Kök börü serbiirde le,	Gök börü yeniden üzerine atılınca,
Köñkörö cerge cıgılat.	Yüzüstü yere yığıldı.
Arı-beri añdanarda,	Sağa, sola yuvarlanırken,
Kök börü bojotpoy	28505 Gök börü durmayıp
Kanın onıñ soro beret.	Onun kanını döktü.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Alañ kaykap mında turat.	Hayretler içinde kaldı.
Arı-beri körgölöktö,	Sağa sola bakarken,
Een cerdeñ elbirt etken	28510 Boşluktan ses gelip
Calañ cerdeñ calbirt etken	Düzlükten gürültü çıkmış
Boro-Çookır atka mingen	Boro-Çookır ata binen

Bodoy baatır cedip kelgen   Bodoy bahadır yetişmiş
Calañ bolgon alakanın   Ova gibi büyük elini
Caya tutkan boyınça,   28515 Uzatınca,
Cañar baatırğa tuda bergen   Cañar bahadırla tokalaşıp
Mında turbay bu kanayttı.   Orada durdu.
Eki baatır ezendejip,   İki bahadır esenleşip,
Ermek-kuuçın köptöy beret.   Sohbet koyulaştı.
Cer Kindik Enezi'niñ cakıltazın 28520 Cer Kindigi Enezi'nin buyruğunu
Tökpöy-çaçpay aydıp beret.   Döküp-saçmadan anlattı.
Ekelgen em-tom suularla   Getirdiğı ilaç ve merhemli sularla
Añ kayrazı la altan cüzün emderin   Avdan kalan altmış çeşit merhemi
Arçımaktañ alıp beret.   Heybesinden çıkardı.
Arçın-kırçın örtöylö,   28525 Ardıç, çalıyla yakarak,
Ölbös Cayar baatırdı   Ölbös Cayar bahadırı
Kün ebirip alastayt.   Gün etrafında kutsadı.
İjin cıtap iyerde,   İs kokusunu alınca,
Arçın cıdın tartınıp,   Ardıç dalını çekip,
Ölbös Cayar oñdonıp kelet. 28530 Ölbös Cayar kendine geldi.
Elem-selem surajıp,   Hal-hatır sorup,
Ermek-kuuçın ugujat.   Sohbet etti.
Bodoy baatır bolgojin   Bodoy bahadır ise
Boro-Çookırın agıdıp iyet.   Boro-Çookır'ını serbest bıraktı.
Boro-Çookır cada tüşüp añdanıp, 28535 Boro-Çookır yatıp yuvarlanıp,
Altay eezi ak buka bolup   Altay iyesi ak boğa olup
Ak-carıktıñ segis attarına   Ak-dünyanın sekiz atına
Barıp kojula beret.   Katıldı.

Erlik-biydiñ uuldarınıñ	Erlik Bey'in oğullarının
Beş kara attarıla	28540 Beş kara atıyla
Üç buka mında kojo	Üç boğa burda birlikte
Kança tuunı ebirgilep,	Nice dağı dolaşıp,
Kaya taştarın ootkılğan	Kayalıkları parçalayarak
Soguşkılap turgan emtir.	Vuruşmuşlar.
Ak buka bararda,	28545 Ak boğa giderken,
Üç buka aradap kelet.	Üç boğa ayrılıp gedi.
Alıs cerdiñ bukalarıla	Işıksız yerin boğalarıyla
Men cañıskan süzüjeyin dep	Ben yalnız toslaşayım deyip
Kök buka ogurıp aydat.	Gök boğa böğürerek söyledi.
Erlik uuldarınıñ	28550 Erlik oğullarının
Beş kara attarın	Beş kara atını
Slerler bojotpoy öltüriger - deyt.	Siz uzatmadan öldürün-dedi.
Ol cerde attardıñ sogujı	Orada atların vuruşması
Aydıp bolbos tıñıy berdi.	Anlatılamayacak kadar şiddetliydi.
Bodoy baatır otura tüşüp,	28555 Bodoy bahadır oturup,
Arçımağın kodorolo,	Heybesini kaldırarak,
Eki bolçok bıştak la	İki parça yuvarlak peynirle
Eki bolçok kurut alat.	İki parça yuvarlak kurut aldı.
Enezi'niñ südineñ etken	Anasının sütünden yapılmış
Eki bolçok bıştakpıla	28560 İki parça yuvarlak peynirle
Eki bolçok kurudın	İki parça yuvarlak kurutu
Arjan suuga bu kojup	Kutsal suya koyup
Ajanıp alğan boyınça,	Yiyince,
Örö turup kelgejin,	Ayağa kalktığında,

Aştagan kursağı toyo berdi. 28565 Acıkan karnı doydu.

Arıgan sını sergiy beret. Halsiz düşen bedeni dinçleşti.

Bodoy baatır bazıp barıp Bodoy bahadır gelip

Erlik-biydiñ eki uulın Erlik-biy'in iki oğlunu

Citkelerineñ tudala, Enselerinde tutarak,

Eki başka kayra tartıp, 28570 İki ayrı tarafa çekip,

Oyto mañdaylarıla süzüştirip, Hızla birbirine toslatıp,

Eki başka çaçıp iyet. İki ayrı tarafa saçtı.

Kümüş-Tanala, Altın-Tanala Kümüş-Tana, Altın-Tana'yla

Alakan cayıp ezendejet. Elini uzatıp selamlaştı.

Cer Kindigi Enezi'niñ cakıltazın 28575 Cer-Kindigi Enezi'nin buyruğunu

Tökpöy-çaçpay onçozın Döküp-saçmadan hepsini

Olorlorgo aydıp beret. Onlara anlattı.

Sler ekü arıp ep-argala Siz ikiniz uygun yöntemle

Ölbös Cayardı emdeger. Ölbös Cayar'ı tedavi edin.

Arçımakta aş-kursakla 28580 Heybedeki yemekle

Ajanıp, amırap alıgar - deyt. Karnınızı doyurup, dinlenin -dedi.

Erlik-biydiñ uuldarıla Erlik-Biy'in oğullarıyla

Men tudujıp köröyin - deyt. Ben tutuşayım- dedi.

Erlik-biydiñ eki uulıla Erlik-biy'in iki oğluyla

Ekçey tudujıp küreje beret. 28585 Tutuşup güreşti.

Küreñeş le Çagat baatırdañ Küreñeş ve Çagat bahadırdan

Kıygıbıla cakşılajıp Bağrısla esenleşip

Ün cederdeñ kuuçındajat. Yüksek sesle sohbet ettiler.

Ceten kulaş kuyrukta Yetmiş kulaç kuyruklu

Kök börü le Kara Şaytan 28590 Gök börü ile Kara Şeytan

Kara cerge aňdangılarda,	Kara yerde yuvarlanırken,
Cer kırtıjı ılbırıp	Yer kabuğu gevşeyip
Sas cerineň bolgojın	Sazlıktan
Kara balkaş kaynap artat.	Kara çamur kaynadı.
Kurgak cerge togolongılarda, 28595 Kuru yere doğru yuvarlandıklarında,	
Kara toozın kaynap cadat.	Kara toz yükseldi.
Cañar baatır bazıp kelip	Cañar bahadır gelip
Kara Şaytan baatırdıñ	Kara Şeytan bahadırın
Kolı-budın tolgoy tudup,	Elini, ayağını büküp,
Teskeri temir kijen sugat.	28600 Ters prangaya soktu.
Kök börü sunup barala,	Gök börü atılarak,
Kara bukanıñ kecirine	Kara boğanın gırtlağını
Kadala berbey bu kanayttı.	Dişledi.
Kara buka bolgojın	Kara boğa ise
Közi-bajın ködürip bolboy	28605 Başını kaldıramadan
Tizelenip ogura beret.	Diz çöküp böğürdü.
Altay eezi ak buka	Altay iyesi ak boğa
Ogurıp, bustap mañtap kelip,	Böğürüp, toslayıp koşarak,
Ökpö-cüregin öltüre süzüp,	Tam böğrüne öldüresiye toslayıp,
Tuura çelip iyele,	28610 Atılınca,
Kök bukala süzüje beret.	Gök boğayla toslaştı.
Ak buka bustap aydat:	Ak boğa böğürerek söyledi:
"Kök börü nökörim, - deyt. -	"Gök börü dostum, -dedi.
Erlik-biydiñ uuldarınıñ	Erlik-biy'in oğullarının
Beş kara attarı bıla	28615 Beş kara atı ile
Sen sürüjip körzöñ" - deyt.	Sen toslaşsan" -dedi.

Mını ukkan kök börü	Bunu duyan gök börü
Attar colın bajarlap	Atların yolunda pusuya yatıp
Sakıp cada berbey kayttı.	Bekledi.
Baştapkı kara at	28620 Baştaki kara at
Koştıoy mañla ödürdö,	Koşup hızla geçerken,
Kök börü mañ bajına	Gök börü de kafa kafaya
Kara attıñ kıl moynına	Kara atın kıl boynuna
Kadal berbey bu kanayttı.	Saldırdı.
Kara at kaza bajına	28625 Kara at kalçasından
Kara cerge toolono beret.	Kara yere kapaklandı.
Kök börü moynınañ ayrılбай	Gök börü boynundan ayrılmadan
Kojo mında toolonot.	Birlikte yuvarlandı.
Eki at kelele	İki at gelerek
Eki candap teberde,	28630 İki taraftan tepip,
Kiliñ kara bu attıñ	Kiliñ Kara atın
Eki kabırgazı oodıla beret.	İki kaburgasını parçaladılar.
Kiliñ kara at bolzo,	Kiliñ Kara at ise,
Örö turbay cada berdi.	Yerinden kalkanamayıp yığıldı.
Ceten kulaş kuyruktu	28635 Yetmiş kulaç kuyruklu
Kök börü ekinçi kara attıñ	Gök börü ikinci kara atın
Keler colına mında sakıp	Geliş yolunu bekleyip
Cada berbey bu kanayttı.	Yatıyordu.
Ekinçi kiliñ kara at	İkinci Kiliñ Kara at
Koştıoy ödüp cadarda,	28640 Koşarak geçince,
Kök börü mañ bajında	Gök börü kafa kafaya
Kıl moynına kadala beret.	Kıl boynundan yakaladı.

Kara at cıgılda,	Kara at yığılsa da,
Kök börü boıotıoyt.	Gök börü bırakmadı.
Ak buka keıele,	28645 Ak boğa gelerek,
Ökpö-cüregın öltüre süzet.	Tam böğrüne öldüresiye tosladı.
Ölöp bolboy tırkırap cadat.	Ölmeden titreyerek yattı.
Kök börü onıñ kanın	Gök börü onun kanını
Sorup içip ol alat.	Akıtıp içti.
Üç kara attardı	28650 Üç kara atı
Segis tüñey Temir-Çookır attar	Sekiz eş Temir-Çookır atlar
Aradap emdi mında	Aralayıp şimdi
Cer kırtıjına kıydire	Yer kabuğuna sokarak
Tepsep iygen emtiri.	Tepmişler.
Üç kara attar baza	28655 Üç kara at
Ölgilep bolboy kıynalıp	Ölmeyip acı içinde
Cadar cañdu emtiri.	Yatıyordu.
Bodoy baatır es alınıp	Bodoy bahadır aklına bir şey gelip
Arçımagına cügürıp kelet.	Heybesine doğru yürüdü.
"Kan-Kere kuş bergen	28660 "Kan-Kere kuşun verdiği
Kanat oğımdı undıptırım" - dep,	Kanat okumu unutmuşum" -deyip,
Açu-koron kıygı salat.	Acı, zehir bağırdı.
Kan-kereniñ kanadın alıp,	Kan-Kere'nin kanadını alıp,
Keske salıp otura beret.	Fırlattı.
Erten tartkan eñir serüün,	28665 Sabah esen akşam serinliği,
Eñir tartkan erten serüün.	Akşam esen sabah serinliği.
Eki carın birigip,	İki omzun birleşip,
Eki tekpe kelijerde,	İki dayanağın geldiği yere,

Içkınıp iybey bu kanayttı. Düştü.
Ergek töstön ış çöyilet. 28670 Baş parmaktan duman yayıldı.
Ok bajınañ ot çöyilet. Ok başında ateş saçıldı.
Kanat oğı bolgojın, Kanat oku ise,
Erlik biydiñ ejigi döön Erlik biy'in kapısına doğru
Uça berbey bu kanayttı. Uçuverdi.
Bos Erlik emdi bolzo, 28675 Bos Erlik şimdi,
Kança tümen çerülerile Çok sayıda askerleri ile
Kança tümen şulmustarlu Pek çok şulmusuyla
Kara cerdiñ oozın köstöp, Kara yerin ağzını gözleyerek,
Kelip catpay bu kanayttı. Geliyordu.
Sarı kurttu talayın 28680 Sarı kurtlu denizi
Keçip alğan bu emdi Geçmiş şimdi
Batpak ülci sazın keçip Bataklık sazlığını geçip
"Ak-carıkka bis çıgarıbıs, "Ak-dünyaya biz çıkarız,
Altıgı oroon bıla Alttaki yerle
Aylu-kündü Altaydı 28685 Aylı, günlü Altay'ı
Onçoızın men başkararım. Hepinizi ben yöneteceğim.
Cañar baatırdı ceñip izzem, Cañar bahadırı yenersem,
Üç Kurbustan Kudaydı Tanrı Üç Kurbustan'ı
Cok edip salala, Yok ederek,
Bastırarızın men boyım 28690 Hepsini ben kendim
Başkararım!" - dep maktanala, Yöneteceğim!" -deyip övünerek,
Tize ötkön sagalın Dizi geçen sakalını
Örö tartıp kurga kıstayt. Kaldırıp kuşağına sıkıştırdı.
Albak oozın açala, Geniş ağzını açarak,

Karsıldada katkırarda, 28695 Katıla katıla güldüğünde,
Koltıkçıları baza kojo Destekçileri de birlikte
Süünijip katkırijat. Sevinip kahkahalar attı.
Ak calañga çıgala, Ak ovaya çıkararak,
Amıraar dep cakarı beret. Dinlenin diye yarlık verdi.
Şulmustarı şulmustangılup, 28700 Şulmusları kötülük yapıp,
Cılan, baka emdi kaynadıp, Yılan, kurbağalar şimdi kaynayıp,
Algı, kıygı tabış bıla Bağrı, çağrı, gürültüyle
Ajangılup oturgılayt. Yemek yiyip oturdular.
Ajanıp olor toyordo, Karınları doyunca,
Cuulajatan eejilerin 28705 Savaşan arkadaşlarına
Erlik-biy boyı mında Erlik-biy kendisi
Cartap katu cakarar. Sertçe emretti.
Onoyıp cırgap oturgança, Böylece keyifle otururken,
Üstügi oroondo turgak bolgon Üstteki yerin engeli olan
Sarı talaydıñ suuzı 28710 Sarı denizin suyu
Olordıñ üstindöön köndüre Onların üstüne doğru
Eki cerdeñ agala, İki yerden akarak,
Cañıs bolup birigele, Tek olup birleşip,
Çakpındalıp, caykanıjıp, Dalgalanıp, kaynayıp,
Tolkulanıp ogura beret. 28715 Dökülüyordu.
"Kandıy kinçek boldı bu? "Bu felaket nasıl oldu?
Üç Kurbustan Kuday Tanrı Üç Kurbustan
Meni cok ederge Beni yok etmek için
Cer üstiniñ talayın Yer üstünün denizini
Önötiyin bojotkon" - dep, 28720 Görevlendirmiş" -deyip,

Açu-koron algırmanı	Acı, zehir çığlığı
Üç Kurbustan Kudayga	Tanrı Üç Kurbustan'a
Cart ugulıp bu turat.	Apaçık duyuldu.
Üç Kurbustan tömön körüp	Üç Kurbustan aşığı bakıp
Tükürele mınayda aydat:	28725 Tükürerek şöyle söyledi:
"Ak carıktıñ albatızına	"Ak dünyanın halkına
Amır cadarga berbege	Huzur vermeyen
Açap toro şulmustarıñla	Aç gözlü şulmuslarınla
Cañar sen öştöp	Cañar'a düşmanlık edip
Kança tümen ceek şulmustarıñdı	28730 Sayısız şeytan şulmusunu
Üzügi çok iygen bolzoñ,	Durmadan gönderdiysen,
Ölüm, kıyın, şıranı	Ölüm, acı, ızdırabı
Cañar baatırdañ köröriñ!" - deyt.	Cañar bahadırdan göreceksin!" dedi.
Mını ukkan Bos Erlik korodop,	Bunu duyan Bos Erlik üzölüp,
Kolı-budın mında tiştep,	28735 Elini, ayağını dişleyip,
Açu koron algırıp,	Acı, zehir bağırıp,
Kara sarlık adınıñ	Kara sarlık atının
Coon moynınañ eki kollo	Etli boynundan iki elle
Kabıra tudup, kuçaktanıp algan	Kavrayıp, kucaklamış
Kaykalap, ejinip cüret.	28740 Şaşırp, yüzerek gitti.
İçkeri barıp olor bolboy,	İçeri giremedi,
Oyto kayra akkılay beret.	Tekrar geriye sürüklendi.
Erlik biydiñ ködöçilerile	Erlik biy'in yaverleriyle
Kança tümen çerüzi	Çok sayıda askeri
Attarın ekelgelekte,	28745 Atlarını getirmek üzereyken,
Caan suu em kelele,	Derin suu gelerek,

Onçoğun ağıza berbey kayttı. Hepini dağıtıyordu.
Erlik biydiñ alıp şulmustarı Erlik biy'in alp şulmuşları
Caydak attarına mingilep, Eysiz atlarına binip,
Açu-koron algırıp 28750 Acı, zehir bağışıp
Erlik biydiñ ejigi döön Erlik biy'in kapısına doğru
Ağıp braatpay bu kanayttı. Sürükleniyorlardı.
Ejineri ejinet, Yüzebilenler yüzdü,
Ejinip bilbesteri Yüzme bilmeyeler
Çöñö bergileyt bu mında. 28755 Burada battı.
Erlik biydiñ kurttu sarı talayına Erlik biy'in kurtlu sarı denizine
Cer üstiniñ suuzı kojularda, Yeryüzünün suyu eklenince,
Teñis bolup tura beret. Okyanus olup aktı.
Carattarınañ bu ajınıp, Kıyılarında aşıp,
Erlik biydiñ ejigi döön 28760 Erlik biy'in kapısına doğru
Aga bergen emtiri. Akıyormuş.
Kara sarlık adı bıla Kara öküz atıyla
Caratka çıgıp kelgejin, Kıyıya çıktığında
Alıptardıñ kezigi Alpların bazıları
Aga bergen emtiri. 28765 Akmış.
Kaça tümen şulmuş çerüleriniñ Çok sayıdaki şulmuş askerlerinin
Köp carmızı aga bertir. Yarıdan çoğu boğulmuş.
As-mas artkan çerüzi Az çok geride kalan askeri
Alıptarıla bu kojo Alplarıyla birlikte
Sagıştarı çıgıp kalgan 28770 Aklını yitirmiş
Azıp-tozıp cürgüleyt. Azıp, tozup gittiler
Mını körgön Bos Erlik Bunu gören Bos Erlik

Açınganına bu çıdaşpay, Üzüntüsüne dayanamayıp,
Açu-koron alğırarda, Acı, zehir bağırınca,
Köstöri onıñ uştıla beret. 28775 Gözleri yerinden fırladı.
Otura tüşken bu boyınça Oturur oturmaz
Eki koldıñ alakandarıla İki elinin avucuyla
Eptey tudup kiydirip alat. Hünerlice tutup yerleştirdi.
As-mas alıp şulmustarıla Az çok alp şulmuslarıyla
Artkan-kalğan çerüzi 28780 Geride kalan askeri
Kıygı çıkkın bu cerge Çıgıllıkların yükseldiği bu yerde
Onçozi cuulıjıp kelgen emtiri. Hepsi toplanmış.
Açap-toro şulmustarı Aç gözlü şulmusları
Erlik biydeñ sugarılayt: Erlik biy'den sordular:
"Kańça tümen alıptarıla 28785 "Çok sayıda alpla
Kıymıraşkan çerüleribis Hareket eden askerlerimiz
Cetker bolup aga berdiler. Perişan olup akıntıya kapıldılar.
Olordı kanayıp argadaar?" - dejet Onları nasıl kurtaracağız?" -dediler.
Mını ukkan Erlik-biy Bunu duyan Erlik-biy
Açu-koron kıygırıp aydat: 28790 Acı, zehir bağırıp söyledi:
"Alıptarla cöojögö ıylaşpagar! "Alplarla, giden eşyalara ağlaşmayın!
Talay tübine tüşkenderi Deniz dibine düşenler
Balıktarga kursak bolgoy. Balıklara yem olacak.
Çöñböy, kaykalap cürgenderi Batmadan, su üstünde kalanları
Kara çoy örgöömö cedip, 28795 Kara demir sarayıma ulaşıp
Toktop kalap bolboy!" - deyt. Duracak!" -dedi.
Almıstarı katap surayt: Almısları tekrar sordu:
"Çoy örgööbis suuga çöñölö, "Demir sarayımız suya batınca,

Abakayaar, alkı-cöjögör   Hanımınız, eşyalarınız
Aga berbes pe?" - dejiş algırjat. 28800 Akıntıya gitmez mi?" -diye bağıştılar.
"Meniñ abakayım la alkı cöjögö   "Benim hanımım ile eşyalarımı
Kilebeger, kürümder!   Düşünmeyin, kötü ruhlar!
Çoy örgöö suuga çöñböş,   Demir saray suya batmaz,
Örtkö dö kiybes uçurlu.   Ateşte yanmaz.
Abakayım tenek emes.   28805 Hanımım ahmak değil.
Çoy örgöödöñ çıkpas emes.   Demir saraydan çıkmaz.
Talay, bayla, sarunıgıp,   Deniz, kabarıp, yükselip
Tartıla bereten uçurlu emey.   Çekilecektir.
Türgeñ-tükey baralı.   Hemen gidelim.
Ak-carıktañ baza baatır kelgelekte,   28810 Ak-dünyadan bahadır gelmeden,
Cayaltalı Cañar baatırdı   Hünerli Cañar bahadırı
Cok eder kerek!" - deyt.   Yok etmek gerek!" -dedi.
"Eer, tonıbıs cok,   "Eyerimiz, giysimiz yok
Cılañaş kanay cuulajar?" - dejet.   "Çıplak halde nasıl savaşıcağız?" -dediler.
Erlik-biy katap la   28815 Erlik-biy tekrar
Kizirt edip algırat.   Kızıp bağırdı.
"Üldü-cıda bar bolzo,   "Kılıç, mızrak varsa,
Eer-tokum kep-kiynim cok   Eyer, keçe giysi olmadan da
Kayra baspay cuulajar - deyt.   Geri adım atmadan savaşılacak -dedi.
Aytkanımdı ukpas bolzogor, 28820 Sözlerimi dinlemezseniz,
Onçogordı tepsep salarım" - deyt.   Hepinizi ezerim" - dedi.
Alıp toro şulmus kürümderi   Aç gözlü alp, şulmus kötü ruhları
Et cılañaş ayrañdaşkan   Çıplak halleriyle yayılmış
Üldü, cıda tudugılap,   Kılıç, mızrak kuşanıp,

Caydak attarına mingilep, 28825 Eysersiz atlarına binip,
Eçki attarı maaraşkan, Keçi atları melemiş,
Erlik çerüzi algırışkan Erlik'in askeri haykırıp
Ak-carıktı olor köstöp Ak-dünyayı gözleyerek
İçkeri bolboy bu kanayttı. İçeri girdiler.
Bos Erlik boyı bolzo 28830 Bos Erlik ise,
Kara sarlık adına mingen Kara öküz atına binmiş
Almıs-şulmus kürümderin Almıs, şulmus kötü ruhlarını
Aydap algan köndügip iyet. Sürüp götürdü.
Onoñ arı Erlik-biy Ondan sonra Erlik-biy
Elçilerin köörödip kökidet: 28835 Elçilerine bakıp ısrarla söyledi:
"Cañar baatırdı ceñip iyzebis, "Cañar bahadırı yenersek,
Ak-carıktıñ üstinde Ak-dünyanın üstünde
Biske çıdaar baatır cok. Bize dayanacak bahadır yok.
Cerdıñ üsti bistiñ bolzo, Yerin üstü bizim olursa,
Cööjö biske ceder - deyt. - 28840 Serveti bize yeter -dedi.
Ol tuşta örö turgan O zaman yukarıda duran
Üç Kurbustan Kudaydı Tanrı Üç Kurbustan'ı
Men boyım ceñerim!" - deyt, Ben kendim yenerim!" -deyip,
Kürkürede katkırıp maktanat. Haykırarak kahkaha atıp övündü.
Temir sogor us turgakka 28845 Demir vuran usta engelimize
Olor cedip kelele, Onlar ulaşarak,
Üldü, cıda taldagılayp, Kılıç, mızrak seçip,
Mizin, uçun korondogılayt. Keskin tarafın ucuyla zehirlediler.
Kökip olor kıymırayıp turgança, Dayanamayıp kıpırdaşınca,
Tabış emes tabış boldı. 28850 Sese benzemez ses oldu,

Kıygı emes kıygı boldı.   Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Bu ne atazı boldı dep,   Bu da neyin nesi deyip,
Erlik-biy at üstineñ   Erlik-biy at üstünden
Acıktanıp mında turat.   İzledi.
Acıktanıp turgança,   28855 Dikkatlice bakınca,
Cüs attıñ tibirti ugulat.   Yüz atın ayak patırtısı duyuldu.
Cüs baatırdıñ kıygızı ugulat.   Yüz bahadırın narası duyuldu.
Cüs baatırdıñ kıygızı cañılandı.   Yüz bahadırın narası yankılandı.
Ança-mınça bu bolboy,   Çok zaman geçmeden,
Cüs ceeren attarlu   28860 Yüz al donlu atlı
Cüs tüñey baatırlar   Yüz eş bahadır
Altın-möñünderi mızıldajıp,   Altın-gümüş gibi ışıldayıp,
Cergeşken sır mañda   Aynı hizada,
Üldü misterı caltırıjat.   Keskin kılıçlarıyla parledi.
Açu-koron kıygıları   28865 Acı, zehir çığlıkları
Erlik biydiñ et-cüregın   Erlik-biy'in yüreğini
Çooçıda berbey bu kanayttı.   Ürpertiyordu.
Korkıbas bütken Erlik-biy   Korkusuz yaratılmış Erlik-biy
Korkıy berbey kanayttı.   Korktu.
Caltanbas bütken cüregi   28870 Korkusuz yaratılan yüreği
Capıldap mında bu turat.   Küt küt attı.
"Ölbös möñkü bütken edim,   "Ölümsüz yaratıldım
Ölör meniñ cañım cok" - dep   Benim ölecek canım yok" -deyip
Boyın-boyı toktodınala,   Kendi kendine duraksayarak,
Üldü, cıda tudunıp,   28875 Kılıç, mızrak kuşanıp,
Üküstep içkeri mañtadat.   Fırlayıp içeri koştu.

"Almıs, şulmus baatırlarım,	"Almıs, şulmus bahadırlarım,
Ak-carıktıñ baatırların	Ak dünyanın bahadırlarını
Col ötkürbey udura barıp,	Yol geçirmeden karşılayıp,
Bajın kezip buduna salıgar,	Başlarını kesip ayaklarına takın,
Buttarın kezip bajına salıgar. 28880	Ayaklarını kesip başlarına koyun.
Uyalbas bütken Cañar baatır	Utanmaz yaratılmış Cañar bahadır
Meni çenep turgan emtir.	Beni sınamış.
Boyım ogo cederim! - deyt. -	Ben ona yeterim! -dedi.
Ceñü meniñ bolor,	Zafer benim olacak,
Ol tuşta Cañardı	28885 O zaman Cañar'ı
Cajın çakka calı cokko	Ömür boyu parasız
Ejigime calçı ederim.	Kapıma ırğat yapacağım.
Eki emeenderi le sıynı, kızı	İki karısı ile kızkardeşi ve kızı
Meniñ uuldarımñıñ ol bolzo,	Benim oğullarımın
Emeenderi bolor" - dep,	28890 Eşleri olacak" -deyip,
Açu-koron algırat.	Acı, zehir bağırdı.
Alıp baatır şulmustarı	Alp bahadır şulmusları
Atpañ-tetpeñ cügürıjip,	Telaşla hızla koşturarak,
Caydak attarına minele,	Eyersiz atlarına binerek,
Udura cüs baatırlarga	28895 Karşıdaki yüz bahadırın
İçkeri bolup mañtatkılayt.	Arasına dalıp hızla gittiler.
Artkan-kalgan çerüleri	Geride kalan askerleri
Algı-kıygı sıgırıp,	Bağrış, çağrış içinde
Aayı-teeyi cok çınırışkan	Belli-belirsiz bağırıp
Olordı eeçiy mañtadat.	28900 Onların peşinden koştı.
Bos Erlik boyı bolzo,	Bos Erlik ise,

Sol kolıbıla sarlık tügin   Sol eliyle öküzün tüyünü
Açınıp anda cula tartat.   Öfkeyle yoldu.
Oñ kolıbıla kara tobraktı   Sağ eliyle kara toprağı
Uuştay caba tutkan boyınça 28905   Avuçlayınca
Arı-beri caykap,   Sağa-sola savurup
Tükürip, şıpşap iyele,   Şapır şupur tükürerek,
Cer başka çaçarda,   Başka başka yerlere saçarken,
Ces kara çıraylu   Kara yüzlü
Kamık çerü kıymıray beret. 28910   Kalabalık asker hareket etti.
Üldü, cıdalardı boyı ülep,   Kılıç, mızrakları paylaşıp,
Cuulajarga olordı süret.   Savaşmak üzere sürdüler.
Üldü, cıda edip turgan   Kılıç, mızrak tutan
Cer aldınıñ bu uuzı   Yeraltının bu başı
Çerülerdi cetkildep bolboy, 28915   Askerleri donatıp,
Arıy-çılای bererde,   Yorulduğunda,
Kara terin arlanıp,   Kara terini silip,
Cer castanıp cıgılat.   Yenilip yığıldı.
Tınıp bolboy ontıp cadat.   Nefes alamadan yattı.
Mını körgön Erlik-biy   28920   Bunu gören Erlik-biy
Açu-koron kıygırat: Acı, zehir bağırdı:
"Ölööçi, talaaçı sen bolbo!" - dep,   Tedarikçiliğı sen yapma!" -deyip,
Ködönine teberde,   Arkasına tepince,
Us kiji togolono beret.   Baş kişi yuvarlandı.
Erlik-biy citkezineñ tudala, 28925   Erlik-biy ensesinden tutarak,
Süürtep ekelgen boyınça,   Sürükleyip getirdiğinde,
Körük canına turguzıp aydat: Körük yanına durup söyledi:

"Üldü, cıdalarđı artıgınca	"Kılıç, mızraklar fazlasıyla
Türgen, tükey büdür!	Hemen, hemen bitir!
Açu-koron kıygırarda,	28930 Acı, zehir bağırdığında,
Kaya-taştarı cemirilet. -	Kayalıklar parçalandı.
Ceñü meniñ bolor!	Zafer benim olacak!
Öçöp, çenep turgan bolzo,	Öc alıp, sınavınca,
Üç Kurbusta Kudayga	28935 Üç Kurbustan tanrıya
Boyım men cederim!" - dep,	Ben yeteceğim!" -deyip,
Açu-koron kıygızı	Acı, zehir bağıışı
Ak-carıktıñ alıptarı la	Ak-dünyanın alplarıyla
Üç Kurbustan Kudayga	Tanrı Üç Kurbustan'a
Cart ugulıp turbay kayttı.	28940 Apaçık duyuldu.
Kara sarlık adına minip,	Kara öküz atına binip,
Cüs tüñey baatırlardı köstöp,	Yüz eş bahadırı gözleyip,
Öñürek mañla baradat.	Önden hızla ilerledi.
Cüs tüñey baatırlar	Yüz eş bahadır
Erlik biydiñ çerüzin	28945 Erlik-biy'in askerini
Üldübile bürte çabıp,	Kılıçtan geçirip,
Tepsede berbey bu kanayttı.	Ezdi.
Alıp külük baatırları	Alp pehlivan bahadırların
Adı boyları añtarılat.	Atları devrildi.
Akkan kannañ çerüleri	28950 Askerlerin akan kanları
Oyto lo köptöp koroboyt.	Durmak bilmedi.
Erlik-biy kaykap aydat:	Erlik-biy şaşkın halde söyledi:
"Men bilbes baatırlardı	"Benim bilmediğim bahadırları
Üç Kurbustan Kuday	Tanrı Üç Kurbustan

Kaçan bıçap cayagan?" - deyt. 28955 Nasıl yaratmış?" -dedi.

Alaň kaykap arbanıp, Şaşırıp, öfkelenip,

Cüs baatırğa kalıp barıp, Yüz bahadıra gelip,

Üldübile çabıja beret. Kılıcıyla vuruştı.

Erlik-biydiň bolgojın Erlik-biy'in

Kara közi kandalıp, 28960 Kara gözü kanlanıp,

Kak maňdaydaň ter çarçayt. Kuru alnından ter saçıldı.

Edi-kanı onıň izip, Eti, kanı ısınıp,

İydezine iyde kojulat. Gücüne güç katıldı,

Üydelikke cetirbey, Bekletmeden,

Cüs baatırdıň tal ortozın 28965 Yüz bahadırın tam ortasına

Kırıp iybey kanayttı. Daldı.

Aydıp bolbos cuu-çak Tarifsiz savaş

Anda baza baştalat. Orada başladı.

Ança-mınça bolboy turup, Çok zaman geçmeden,

Aydıp bolbos tabış boldı. 28970 Tarifsiz gürültü oldu.

Salkın emes salkın sogot. Rüzgâra benzemez rüzgâr vurdu.

Kuyun-şuurgan şuurıp kelet. Fırtına uğuldayıp geldi.

Erlik-biydiň çerüleri Erlik-biy'in askerleri

Keyle uçup örö çıgat. Havada uçup yukarı çıktı.

Bu ne atazı boldı dep 28975 Bu da neyin nesi deyip

Erlik-biy tura tüşüp Erlik-biy durup

Alaň kaykap acıktanat. Şaşırarak izledi.

Alıs cerde kaçan da Işıksız yerde nasıl

Mındıy cotkon bolbogon edi. Böyle bir fırtına oldu.

Üç Kurbustan Kuday boyı 28980 Tanrı Üç Kurbustan

Meni cuulap keletken bolboy dep Benimle savaşmaya gelmiş olmasın deyip
Arbanıp mında açuurkanat. Homurdanıp öfkeleni.
Ak-carıktıñ alıptarıla Ak-dünyanın alplarıyla
Alıs cerdiñ Erlik-biyi Işıksız yerin Erlik-biy'i
Bu cotkon-şuurganga 28985 Bu fırtınada
Arı-beri tentirilet. Sağa, sola savruldu.
Kandıy da kuş uçup keletkenin Nasıl kuş gibi geldiğini
Erlik-biy körüp iyet. Erlik-biy gördü.
Bogono söögi mılırt edip, Kısa kemiği çıt edip,
Bolçok cüregi çaçilat. 28990 Yuvarlak yüreği titredi.
Üç Kurbustan Kuday boyı dep Tanrı Üç Kurbustan kendisi deyip
Korkıgan bu boyunça, Korkunca,
Kara çoy örgöözidöön Kara demir saraya doğru
Tın kerek dep kaçarda, Dinlenmek gerek deyip kaçarken,
Ak-carıktıñ baatırları 28995 Ak-dünyanın bahadırları,
Kiynineñ arı sürüjet. Ardından sürüklendi.
Ança-mınça bu bolbodı, Çok zaman geçmeden,
Kurttu sarı talay cakazına Kurtlu sarı denizin yakasına
Erlik-biy cedip kelele, Erlik-biy ulaşarak,
Cüregi çoçıp tura tüjet. 29000 Yüreği korkuyla çarptı.
Kiynineñ arı bu emdi Ardından şimdi
Sıgırıp, şuulap keletken Islık çalıp, uğuldayıp gelen
Kan-kere kuřtıñ kanadın Kan-kere kuşun kanadını
Sogoon ok edip Ok-yay yapıp,
Bodoy baatır adarda, 29005 Bodoy bahadır atınca,
Erlik-biyge bu cedijip, Erlik-biy'e yetişip,

Caba cetken boyunça, Gelir gelmez,
Kara sarlık adınıñ Kara öküz atının
Ködönineñ bu kirele, Kıçından girerek,
Töş bajınañ köndüre uçup, 29010 Baş parmağından kaldırıp,
Erlik-biydiñ örgöözine Erlik-biy'in sarayına
Kadala bergen bu emtiri. Saplanmış.
Kanat oktıñ ekpinine Kanat okunun rüzgarıyla
Erlik-biy sarlık adıla Erlik-biy öküz atıyla
Sarı talayga cıgılğılap, 29015 Sarı denize yığılıp,
Sanaaları çıgıp, ejinip cüret. Akıllarını kaybedip, yüzdüler.
Altan, bejen baatırların Altmış, elli bahadır
Kurttu sarı talaydañ caltanbay Kurtlu sarı denizden korkmayıp
Erlik-biydi eeçigilep Erlik-biy'in peşinden
Tokpogtogılap cügürgileyt. 29020 Durmadan gitti.
Erlik-biy adı boyıla Erlik-biy atıyla
Sarı kurttu talayga çöñüp Sarı kurtlu denize batıp
Körünbey kalbay bu kanayttı. Görünmedi.
Bejen tüñey baatırlarım Elli eş bahadırım
Sarı kurttu talayga çöñböy, 29025 Sarı kurtlu denize batmayıp,
Caratka olorlor oyto çıkkılap, Kıyıya tekrar çıkıp,
Erlik colın keteşkileyt. Erlik'in yolunu izlediler.
Ança-mınça bolbodı Çok zaman geçmeden,
Erlik-biydiñ bu emdi Erlik-biy'in
Almıs-şulmus baatırlarıla 29030 Almıs-şulmus bahadırlarıyla
Kańça tümen çerüzi Sayısız askeri
Mında cedijip kelgen Buraya yetişip gelmiş

Ak-carıktıñ baatırlarıla Ak-dünyanın bahadırlarıyla,
Katap la cuulaja beret. Tekrar savaştılar.
Ay ötkön kiyninde 29035 Ay geçtikten sonra
Bos Erlik emdi bolzo, Bos Erlik şimdiyse,
Sarlık adın cüktenip, Öküz atına yüklenip,
Cük araydañ ejinip, Zar zor yüzüp,
Carattañ çıgıp kelele, Kıyıdan çıkarak,
Arıp-çılup kalgan 29040 Yorgun düşmüş,
Amırap, üşkürip mında oturat. Dinlenip, derin nefes alarak buraya oturdu.
Örö turup körör bolzo, Yerinden kalkınca gördü ki,
Sarlık adınıñ ködönine Öküz atının kıcını
Kanattu sogon cara sogup, Kanatlı ok yarıp,
Ödö bergen bu emtiri. 29045 Geçmiş.
Ködönineñ bolgojın Kıçından
Sarı cini adılıp agat. Sarı tüyle vurulmuş.
Üç Kurbustan Kudaydıñ Tanrı Üç Kurbustan'ın
Ogı bolgon emtiri dep Okuymuş deyip
Bos Erlik arbanat. 29050 Bos Erlik öfkелendi.
Ok kaydöön uçtı dep Ok geriye doğru uçtu deyip
Acıktap, körüp oturar bolzo, Baktığında,
Kanattu ok köndüre uçala, Kanatlı okun uçarak,
Kara çoy örgöözine Kara demir saraya
Kadalıp kalganı cart körünet. 29055 Saplandığı açıkça göründü.
Abakayım ölgön dep Karım ölmüş deyip
Erlik-biy mında Erlik-biy burada
Öksöp-öksöp ogura beret. Hüngür hüngür ağladı.

Onoyıp ogurıp oturgança, Böyle ağılarken,
Kara sarlık buka adı 29060 Kara öküz boğa atı
Ölö berbey bu kanayttı. Öldü.
Onoyıp ogurıp oturgança, Öylece ağılarken,
Ak-carıktıñ bejen baatırlar Ak-dünyanın elli bahadırı
Küzürt-mazırt kıygıda Bağrı, çağrısla
Cetkilep kelgen mında 29065 Yetişip
Erlik-biydiñ bajı-közin Erlik-biy'in başını, gözünü
Üldü bile çapkılayt. Kılıçla biçtiler.
Erlik-biy algırıp, ogurıp, Erlik Biy bağırıp, ağılarken
Bejen tüñey baatırlarım Elli eş bahadırım
Cuulaja berbey bu kanayttı. 29070 Savaşıyordu.
Argazı çıgıp, arıy bererde, Çaresi kalmayıp, halsiz düşünce,
Canar dep ep argazın bedreyt. Dönmek için çare aradı.
Kańça tümen alıptarım, Tüm alplarım,
Kapşay türgen keliger dep, Hemen gelin deyip,
Açu-koron kıygırat. 29075 Acı, zehir bağırdı.
Almıs-şulmustarı cuulıp kelet, Almıs, şulmusları yaklaştı,
Bejen baatırlardı aradap kelet. Elli bahadırı aralayıp geldi.
Töö başcızı buura adı Deve başcısı erkek deve atı
Erlik-biydiñ sanazına kiret. Erlik-biy'in aklına geldi.
Argazı cok bu bolordo, 29080 Çaresiz,
Aylı-curtına cederge Evine-yurduna ulaşmak için
Kurttu sarı talayına Kurtlu sarı denizine
Kalıp iygen boyunça, Girince,
Talay tübine tüjele, Deniz dibine inerek,

Kara çoy örgözin köstöp,	29085	Kara demir sarayına dikkatle bakıp,
Cana berbey bu kanayttı.		Döndü.
Adım tudup, amırap alzam,		Atımı tutup, dinlenirsem,
Ak-carıkka çıgala,		Ak-dünyaya çıkarak,
Onçoızın men ceñerim dep		Hepsini yenerim deyip
Algı-kıygı kekenet.	29090	Bağrı, çağrısla tehdit etti.
Kümüş-Tana la Altın-Tana		Kümüş-Tana ile Altın-Tana
Cer Kindigi Enezi'niñ		Cer-Kindigi Enezi'nin
Cakarıp aytkan cakıltazı bıla		Buyruğuyla
Ölbös Cayar baatırdı		Ölbös Cayar bahadırı
Emdep, kiçeeep cürgileyt.	29095	Tedavi edip, gayretle yürüdüler.
Ak-carıktıñ alıptarı		Ak dünyanın alpları
Cer Kindigi Enezi iygen		Cer Kindigi Enezi'nin gönderdiği
Arjan-kutuk suulardı		Kutsal yeraltı sularını
Altın çümdü tajuurdañ		Altın işlemeli mataradan
Amzap, ülezip içkileyt.	29100	Tadıp, paylaşıp içtiler.
Cañar baatır bazıp kelet,		Cañar bahadır geldi,
Cazılıp keletken uulın körüp,		İyileşip gelen oğlunu görüp,
Eki caaktañ bu bolgojın,		İki yanaktan
Elip-selip okşop iyet.		Sevip, öptü.
Otura tñjüp ajanala,	29105	Oturup yemek yiyerek,
Kaptırgazın kodoro tartıp,		Sandığı kaldırıp,
Ay sudurın çıgarıp,		Ay suduru çıkarıp,
Kıçıra berbey bu kanayttı.		Okudu.
Acıktap mında oturgajın,		Dikkatlice inceledi ki,
Cañarçı dep sıynı bıla	29110	Cañarçı adlı kızkardeşi ile

Kümüjey dep sıynı	Kümüjey adlı kızkardeşi
Ekü boyı tuştaşkan	İkisi karşılaşmış
Caan ceñülü keletken emtir.	Büyük zafer kazanılmış.
Erlik-biy boyı bolzo,	Erlik-biy ise,
Ak-carıktıñ suuzına aldirtala, 29115	Ak-dünyanın suyunu getirterek,
Köp şıra körgön emtir.	Çok ızdırap çekmiş.
Kan-kere kuştıñ kanadıla	Kan-kere kuşun kanadıyla
Sogoon edip Bodoy baatır adarda,	Mızrak yapıp Bodoy bahadır attığında,
Erlik-biydiñ kara sarlık adınıñ	Erlik-biy'in kara öküz atının
Köçik canına tiyele,	29120 Kıçına değerek,
Töş bajınañ ötkön boyınça,	Baş parmağından geçince,
Köndüre uçup barala,	Etrafta uçarak,
Erlik-biydiñ bolgojın,	Erlik-biy'in
Kara çoy örgöözün ödüp,	Kara demir sarayını geçip,
Toktop kalgan emtiri.	29125 Durmuş.
Erlik-biy boyı bolzo,	Erlik-biy ise,
Çayık suuga aldırala,	Sele kapılarak,
Küçi çıgıp, çuçurap,	Güçsüz kalıp, bitap düşüp
Tını cok cüs baatırdıñ	Canı olmayan yüz bahadırın
Bejen baatırdı öltürgen emtir. 29130	Elli bahadırını öldürmüş.
Bejen baatırğa bu çıdaşpay	(Diğer) elli bahadıra dayanamayıp
Kara coyu tının alıp,	Zorlukla nefes alıp,
Kaça bergeni körünet.	Kaçtığı görüldü.
Artıp kalgan bejen baatırlar	Geride kalan elli bahadır
Erlik-biydiñ alıptarıla	29135 Erlik-biy'in alplarıyla
Cuulajıp catkan emtiri.	Savaşmış.

Onoñ arı kıcırarda,	Ondan sonrasını okuduğunda,
Ölbös Cayar uulın	Ölbös Cayar oğlunu
Alıs cerdeñ turgazala	Işıksız yerden şimdi
Çıgaratan uçurlu emtiri.	29140 Çıkarmak zorundaymış.
Mını körgön Cañar baatır	Bunu gören Cañar bahadır
Ama-tomo sığırıp iyet.	Islık çalıyor.
Bodoy baatır ne boldı dep	Bodoy bahadır ne oldu deyip
Bazıp kelgen, surap turat:	Gelince, sordu:
"Ölöristi sesteer be?	29145 "Öleceğimizi sezdin mi?
Özöristi bildeer be?	Yaşayacağımızı bildin mi?
Ne kerek sığırdaar?" - deyt.	Ne için ıslık çaldın?" -dedi.
Cañar baatır ogo aydat:	Cañar bahadır ona söyledi:
"Ölöristi sespedim,	"Öleceğimizi sezmedim.
Özöristi bilbedim.	29150 Yaşayacağımızı bilmedim.
Altın sudur kıcırarımda,	Altın suduru okuduğumda,
Kandu cuu bojogolokto	Kanlı savaş bitmek üzereyken
Ölbös Cayar uulım la	Ölbös Cayar oğlum ile
Kümüş-Tana kızımdı	Kümüş-Tana kızımı
Ak-carıkka turguza la	29155 Ak-dünyaya hızla
Çıgaratan uçurlu men" - dep,	Çıkarmam gerek" -deyip,
Bodoy baatırğa aytkan turdı.	Bodoy bahadıra söyledi.
Cartap aydıp berele,	Açıkça söylerek,
Ep-argazı ne bolor dep,	Çaresi ne olur deyip,
Bodoy baatırdañ surap turat.	29160 Bodoy bahadırdan sordu.
Bodoy baatır börkin suurıp	Bodoy bahadır borkünü çıkarıp
Tizege ceñil çöödögön	Hafif diz çökmüş

Tili ceñil mınayda aydat:	Tatlı dille şöyle söyledi:
"Caan kiji sler bilbegende,	"Ulu kişi sizin bilmediğinizi,
Caş kiji men kanayıp bileyin. 29165	Ben genç halimle nasıl bileyim.
Ep-arganı boyoor bedrezeer.	Çareyi siz arayın.
Eki ergek mende bolgoy".	İki engel bende olacak.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Calañ bolgon alakanın	Ova gibi büyük elini
Caya tutkan boyınça	29170 Uzatınca
Bodoy baatırğa tuda berip,	Bodoy bahadırla tokalaşıp,
Canına oturgızıp, mınayda aydat:	Yanına oturup, şöyle söyledi:
"Eki ceeren attardı	"İki al donlu atı
Türgen-tükey eertezeñ" - deyt.	Hemen eyerle" -dedi.
Bodoy baatır tuura bazıp,	29175 Bodoy bahadır kalkıp,
Altın sürlü eki üygendi	Altın işlemeli iki dizgini
Algan mında boyınça	Alınca
Arı-beri ekçep iyet.	Sağa, sola salladı.
Eki ceeren attar bolzo,	İki al donlu at ise,
Alın koldorı kazalagan,	29180 Ön ayaklarıyla hızla koşup,
Kiyin buttarı bicelegen	Arka ayaklarıyla adeta dans ederek
Cedip kelbey bu kanayttı.	Geliyordu.
Eki atka üygen sugup,	İki ata dizgin vurup,
Ebire bazıp eertep iyet.	Çevresinde eyerledi.
Cañar baatır boyı bolzo,	29185 Cañar bahadır ise,
Erlik-biydiñ uulı bıla	Erlik-biy'in oğlu ile
Açıy-meçiy kürejip,	Karşılıklı güreşip,
Arı-beri ekçep cüret.	Sağa, sola savurdu.

Bodoy baatır kelele, Bodoy bahadır gelerek,
Boluja berbey bu kanayttı. 29190 Yardım etti.
Eki baatır Erlik uuldarın İki bahadır Erlik oğullarını
Kajık keptü ekçegileyt. Aşık kemiği gibi salladılar.
Kayış çılap eregileyt. Kayış gibi çektiler.
Üç temdenip ködürgileyle, Üç hamlede kaldırıp,
Kuu tumanga kömö tutkulayt. 29195 Beyaz dumana gömdüler.
Kara korum taştı köstöp, Kara taş yığınınına bakıp,
Eki baatır Erlik-biydiñ İki bahadır Erlik-biy'in
Eki uuldarın kozır taşka İki oğlunu iri taş
Koştıoy caba sokkılâyla, Yapıştırarak,
Erep kıynay berbey kayttı. 29200 İşkence etti.
Koli-buttarın tolgoy tudup, Ellerini, kollarını büküp,
Teskeri temir kijen sugat. Ters demir prangaya soktu.
Sokor-Kara la Kara Şaytan Sokor-Kara ile Kara Şaytan
Oyto örö turgulap kelet. Geri ayağa kalktı.
Eki baatır Erlik-biydiñ 29205 İki bahadır Erlik-biy'in
Eki uuldarın örö ködürgilep, İki oğlunu kaldırıp,
Sokor-Kara la Kara Şaytandı Sokor-Kara ile Kara Şaytan'ı
Erlik-biydiñ eki uulı bıla Erlik-biy'in iki oğlu ile
Ekilezin cıga sogolo, İkisini yıkarak,
Kulaştay salıp iybey kayttı. 29210 Kulaçlayıp fırlatıp attı.
Kümüş-Tana la Altın-Tana Kümüş-Tana ile Altın-Tana
Ölbös Cayar baatırdı kilegilep, Ölbös Cayar bahadır için endişelenip,
Ebire bazıp ep-argazıla Etrafindan ayrılmayıp uygun şekilde
Emdegilep turat bu mında. Tedavi ettiler.

Cañar baatır la Kümüş-Tana	29215	Cañar bahadır ile Kümüş-Tana
Eki Temir-Çookır attarga		İki Temir-Çookır ata
Adalu-kıstu mingilep iyet.		Babalı, kızlı bindiler.
Eki uşpa cıda üstine		İki mızrak üstüne
Ölbös Cayar baatırdı		Ölbös Cayar bahadırı
Şırkalap buulap iyele,	29220	Yaralayıp bağlayarak,
Eki cıda uçın bolzo,		İki mızrak ucunu
Eerdiñ eki kajına		Eyerin iki tahta tarafına
Eptep cazap buulayla,		Güzelce bağlayarak,
Ak-carıktı olor köstöör tuşta		Ak-dünyayı izlediklerinde
Bodoy baatır la Çagat baatır,	29225	Bodoy bahadır ile Çagat bahadır,
Küreñeş le Altın-Tana		Küreñeş ile Altın-Tana
Cakaru söstörin olor ugup,		Emredilenleri duyup,
Alkış-bıyan söstör aydıp,		Dualı sözler söyleyip,
Cañar baatır kelgençe,		Cañar bahadır gelinceye kadar,
Caltanbay keñkil bolup	29230	Korkmadan dikkatli olup
Öştülerle caltanış coktoñ		Düşmanlarla korkusuz
Cuulajar bolup çertengileyt.		Savaşmaya yemin ettiler.
Cañar baatır kızı bıla		Cañar bahadır kızı ile
Ölbös Cayar uulın çeberlep,		Ölbös Cayar oğluna dikkat edip
Cerdiñ oozın olor köstöp	29235	Yerin ağzını gözleyerek
Cüre berbey bu kanayttı.		İlerliyordu.
Artıp kalgan bejen baatırlar		Geride kalan elli bahadır
Erlik-biydiñ alıptarıbıla		Erlik Bey'in alpları ile
Oyto lo katap cuulaja beret.		Tekrar savaştı.
Erlik-biydiñ üç uuldarın	29240	Erlik-biy'in üç oğlunu

Tört baatır aradayt.		Dört bahadır arasına aldı.
Kalaptu caan cuu-sogušta		Vahşi, büyük savašta
Ak-carıktıñ alıp kezer baatırları		Ak-dünyanın alp pehlivan bahadırlarının
Cer karmaarı astagılap,		Bastıkları yer hafifleyip,
Cedip tudarı köptöp cüret.	29245	Güçleri arttı.
Erlik-biydiñ üç uuldarı		Erlik-biy'in üç oğlunun
Cedip tudarı astap,		Gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöp cüret.		Bastığı yer ağırlaştı.
Altın-Tana kelip mında		Altın-Tana gelip
Erlik biydiñ alıptarı bıla	29250	Erlik-biy'in alpları ile
Açıy-meçiy tudujıp,		Karşılıklı tutuşup,
Küler bolot sogoomı bıla		Bronz çelik mızrağını
Ökpö-cürekterin ötküre sayıp,		Yüreklerine saplayıp,
Örtöp cürbey bu kanaydat.		Yaktı.
Ak-carıktıñ üç baatırları	29255	Ak-dünyanın üç bahadırı
Erlik biydiñ üç uuldarın		Erlik-biy'in üç oğlunu
Kajık çılap ekçegilep,		Aşık kemiği gibi sallayıp,
Kayış keptü eregileyt.		Kayış gibi çektiler.
Üç baatır em bolzo		Üç bahadır şimdiyse
Erlik-biydiñ üç uuldarın	29260	Erlik-biy'in üç oğlunu
Üç cerdeñ büktey tudat.		Üç yerden бүктү.
Togus cerdeñ tolgoy tudup,		Dokuz yerden dolayıp,
Üç temdenip ködürgileyle,		Üç hamlede kaldırarak,
Kuu tumanga kömö tutkulayt.		Ak dumana gömdü.
Kuu tumandı araladıp,	29265	Ak dumanı aralayıp,
Erlik-biydiñ üç uuldarın		Erlik-biy'in üç oğlunu

Korum taşka caba sogot.	Taş yığınınına yapıştırdı.
Kolı-buttarın tolgoy tudup,	Elini, ayağını büküp,
Teskeri temir kijen sugat.	Ters demir prangaya soktu.
Erlik biydiñ beş uuldarın	29270 Erlik-biy'in beş oğlunu
Sokor-Kara baatırbıla	Sokor-Kara bahadır ile
Kara Şaytan baatırdıñ üstine	Kara Şeytan bahadırın üstine
Katay kulaştap bu iyet.	Tekrar kulaçlayıp attı.
Cañar baatır onoñ arı	Cañar bahadır ondan sonra
Ölbös Cayar bu uulın	29275 Ölbös Cayar oğlunu
Kümüş-Tana kızı bıla	Kümüş-Tana kızı ile
Eerdiñ eki kajına	Eyerin iki tahta tarafına
Eptü kabay edip alğan	Güzelce yerleştirmiş
Eki attıñ eerleriniñ	İki atın eyerlerinin
Alın-kiyin kaaştarına	29280 Ön, arka tahta kısmına
Eptep buulap bu iygen,	Güzelce bağlamış,
Tüş bolgojın uykuzı cok,	Gece uyumadan,
Tün kirgejin amırı cok	Gündüz dinlenmeden
Barıp catpay bu kanayttı.	Gidiyordu.
Cer aldınıñ turgaktarı	29285 Yeraltının engelleri
Ol üçüğe cuuktap bolboy,	O üçüne yaklaşımadan,
Kaça beregen bu emtiri.	Kaçıyormuş.
Anayıp barıp catkança,	Böylece giderken,
Kara cerdiñ bu oozı	Kara yerin ağzı
Temene köziñçe caltırap kelet.	29290 Çuvaldız gözü gibi parladı.
Onoñ arı baratkança,	Ondan sonra gittikçe,
Ayak oozıñça körünet.	Fincan ağzı kadar göründü.

Ança-mınça bolbodi,	Çok zaman geçmeden,
Kara cerdiñ bu oozi	Kara yerin ağzı
Kazan oozınça körünet.	29295 Kazan ağzı gibi göründü.
Anayıp komudap baratkança	Böyle hüzünle giderken
Cer oozına cuuktap kelet.	Yer ağzına yaklaşıp geldi.
O-o, ança-mınça bolbodi,	Ah çok zaman geçmeden,
Cer üstine olorlor	Onlar yeryüzüne
Çığıp kelbey bu kanayttı.	29300 Çıkıp geldiler.
Sarı-koron korton adarular	Zehirli sarı arılar
Kara cerdiñ bu oozında	Kara yerin ağzına
Örö ötpös tındulardı	Yukarıyı geçmeyen canlıların
Örö ötkürer cañı cok,	Yukarıya geçecek gücü yok,
Tömön tüşken tındulardı	29305 Aşağı inen canlıların
Tömön ötkürer cañı cok,	Aşağıyı geçecek gücü yok,
Sarı korton adarular	Zehirli sarı arılar
Olordiñ üstine bürkelip kelet.	Onların üstüne saldırdı.
Cañar baatır alañ kaykap,	Cañar bahadır şaşırıp,
Bu ne atazı dep	29310 Bu da nesi deyip,
Alañ kaykap bu turala,	Hayret ederek,
Kaptırgadañ bu bolgojın	Sandığından
Ay sudurın çıkarıp	Ay suduru çıkarıp,
Kıçırıp körör bolgojın,	Okuyunca gördü ki,
Kara Şaytan katı bolgon	29315 Kara şeytan sert bir şekilde
Erlik-biydiñ bu kızı	Erlik-biy'in kızı
Sarı-Taacı emegen	Sarı-Taacı hanım
Ak-carıktıñ albatızın	Ak-dünyanın halkını

Korundu tijile çaçıp	Zehirli dişiyle saçıp
Öltüren uçurlu emtiri.	29320 Öldürecekmiş.
Mını sesken Cañar baatır	Bunu sezen Cañar bahadır
Ekçeginde koron tañkızın	Çıkınındaki zehirli tütünü
Kodoro tartkan boyunça,	Alıp,
Altın sürlü ay kañazına	Altın işlemeli ay çubuğuna
Azıp iygen bu boyunça	29325 Yerleştirince,
Ay otıgın cañıy sogup,	Ay çakmağını sallayıp,
Çedirgendü odıbila	Kıvılcımlı ateşiyle
Küydürip iybey bu kanayttı.	Yaktı.
Koron tañkı ıjına	Zehirli tütünün sıcaklığından
Ondogı cuulgan adarular	29330 Orada toplanan arılar
Olordoñ kaçkan boyunça	Kaçınca
Carat-cikke cajingılap,	Kıyı-bucak saklanıp,
Cer başka kaça beret.	Ordan oraya kaçtılar.
Kök-cajıl la boro köbölöktör	Gök, yeşil, boz kelekler
Olorlo kojo baza kaçat.	29335 Onlarla birlikte kaçtı.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Cañıs uulıbila, cañıs kızıbila	Biricik oğlu ve biricik kızı ile
Ak-carıkka cıgıp kelet.	Ak-dünyaya çıktı.
Erdiñ uulı Kıstay-Mergen	Er oğlu Kıstay-Mergen
Ermek aytpay bazıp kelet:	29340 Konuşmadan geldi:
"Ercine cakşızı ölö berze,	"Kıymetli (atın) iyisi ölürse,
Eezi cok artatan ba?	Sahipsiz mi kalacak?
Er cakşızı Ölbös Cayar	Er iyisi Ölbös Cayar
Een cerge ölotön bö?" - deyt.	Boş yere mi ölecek?" -dedi.

Arı bazıp arçıp culat, 29345 Sağa koşup ardıç yoldu,
Kıya bazıp kırçın üzet. Sola koşup çalı topladı.
Ay keberlü otık tajın Ay şekilli çakmak taşını
Arı-beri çağıp iyet. Sağa, sola çaktı.
Arçın-kırçın küyerde, Ardıç-çalı yanınca,
Ölbös Cayardı alkap aydat: 29350 Ölbös Cayar'a hayır duaları etti:
"Ölbös bistiñ konogıbıs. "Bizim ölümsüz konuğumuz.
Öçpös bistiñ konogıbıs. Bizim (ocağı)sönmez konuğumuz.
Kandıy salım, kandıy cürüm. (Bu) nasıl talih, nasıl yaşam.
Ne ölotõñ ne baratañ? Ne ölecek ne kalacak?
Salım bistiñ cañıs edi, 29355 Talihimiz birdi,
Ölüm bolzo kojo edi. Ölüm de birlikteydi.
Ölör bistiñ salım cok, Ölüm bizim kaderimiz değıl,
Ölöp kalar cürüm cok. Ölmemiz mümkün değıl.
Salım Kuday salar tušta, Kudretli tanrı izin verirse,
Örö Kuday cayaar tušta, 29360 Yukarıdaki tanrı yarattığında,
Ak-carıkka bu bister Ak-dünyada bizler
Kojo lo öskön cogıs pa. Birlikte yaşayacağız.
Ülü bergen Üç Kurbustan Kudayım, Pay veren Tanrım Üç Kurbustan,
Cayap salgan cayaaçıbıs, Yarattığın kullarınız,
Cer Kindigi enebis, 29365 Cer-Kindigi enemiz,
Ukpas cerdeñ uksagar, Duyulmaz yerden duyun,
Kös cetpesteñ körüp, Görülmez yerden görüp,
Kol cetpesteñ bolujıgar. Elin uzanmadığı yerden yardım ulaştırın.
Aylu-kündü teñerim, Aylı, güneşli gökyüzüm,
Agaş-taştı Altayım, 29370 Ağaçlı, taşlı Altay'ım

Cürümi, ırızı uçun	Yaşam, talih için
Alıs cerde bu çakta	Işksız yerde, bu çağda
Erlik uulı korundu üldüzile	Erlik oğlu zehirli kılıçla
Cetkerlü şırka etken emtir.	Tehlikeli yara açmış.
Altın sürlü Altayıbıstıñ	29375 Altın işlemeli yurdumuzun
Arjan kutuk suuları,	Kutsal yeraltı suları,
Altan cüzün em-tustarı	Altmış çeşit merhemi
Alkış-bıyan bolup,	Dua olup,
Erdiñ cañıs uulınıñ	Erin biricik oğlunun
Tının korup alarga	29380 Canını korumaya
Bolujıgardı beriger" - dep,	Yardım edin" -deyip,
Olor üçü emdi mında	O üçü şimdi
Kojoñ bıla saranıp, caynap	Şarkı ile yalvararak,
Komudagılap turgulayt.	Hüzünlenip oturdu.
"Üstügi caan Altayda	29385 "Üstteki ulu yurtta
Üç Kurbustan Kudayıs	Üç Kurbustan tanrımız
Cer Kindigi enebis.	Cer Kindigi enemiz.
Arjan-kutuk suularlu	Kutsal yeraltı sulu
Ayañ bolgon taygalarım.	Derin taygalarım.
Alkış bıyan beriger" - dehip,	29390 Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin" -deyip,
Katap-katap bajırgılayt.	Tekrar tekrar eğildiler.
Ança mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Cılu-cılu ezin sogot,	Sıcak sıcak bir rüzgâr vurdu,
Tamır-tımur caaş caadı.	Damla damla yağmur başladı.
Een cerdeñ elbirt etken,	29395 Boş yerde dalgalanıp,
Calañ cerdeñ calbirt etken,	Açık yerde sallanan,

Cer Kindigi Enezi		Cer Kindigi Enezi
Sespes cerdeñ sezip algan,		Sezilmez yerden sezmiş,
Bilbes cerdeñ bilip iygen,		Bilinmez yerden bilmiş,
Ukpas cerdeñ ugup salgan,	29400	Duyulmaz yerden duymuş,
Teke adın minip algan		Teke atına binmiş
Cedip kelgen mında turat.		Yetip buraya geldi.
Cañar baatır cestezile,		Cañar bahadır eniştesiyle,
Kümüş-Tana kızı kojo,		Kümüş-Tana kızı birlikte,
Börükterin suurgılap iygen	29405	Börklerini çıkarmış
Tize ceñil bu çögödögilep,		Hafif diz çöküp,
Tilderi ceñil caynagılap		Tatlı dille yalvarıp
Cerge caba mürügilep		Yere doğru eğilip
Ölbös Cayardıñ tının		Ölbös Cayar'ın canını
Korıp alzarar deşkilap,	29410	Koruyun deyip,
Komudajıp bajırgılap turat.		Hüzünle yere eğildiler.
Cer Kindigi Enezi		Cer Kindigi Enezi
Arçın-kırçın örtöylö,		Ardıç-çalı yakarak,
Olardı onçoızın alastap,		Onların hepsini kutsayıp
Arjan-kutuk suu içirip,	29415	Kutsal yeraltı suyu içirip,
Onçolorın cunup iyet.		Hepsini yıkadı.
"Ölbös Cayar baatır uulım		Ölbös Cayar bahadır oğlumun
Ölötön cañı cok!" - deyt.		Ölecek canı yok!" -dedi.
Altan cüzün Altay emin alat,		Altmış çeşit Altay merhemini aldı,
Ceten cüzün cerdiñ emile	29420	Yetmiş çeşit yerin merhemiyle
Kümüş-Tanala ekülep		Kümüş-Tana'yla ikisi
Cunup, cazap tom salat.		Yıkayıp, tedavi etti.

Ak bolot kılış alıp, Ak çelik kılıç alıp
Ölbös Cayar bu baatırdıñ Ölbös Cayar bahadırın
Cürek töskö caba tudup, 29425 Yüreğinin dibine bastırıp,
Ak torko arçuulı bıla Ak ipek mendille
Cüzin, bajın arlayla, Yüzünü, başını silerek,
Ölbös Cayardıñ bu üsti bile Ölbös Cayar'ın üstüne
Arı-beri cañıp iyet. Doğru salladı.
Ölbös Cayar örö turup, 29430 Ölbös Cayar yerinden kalkıp,
Cer Kindigi Enezi'niñ aldına Cer Kindigi Enezi'nin önüne
Tize ceñil çögödögön, Hafif diz çökmüş,
Tili ceñil bıyan aydıp, Tatlı dille dua edip,
Cerge caba bajırat. Yere doğru eğildi.
Cer Kindigi Enezi 29435 Cer Kindigi Enezi
Olordı onçozın birdeñ okşoyt. Onların hepsini birden öptü.
Cer Kindigi Enezi aydat: Cer Kindigi Enezi söyledi:
"Cer aldınañ cılan, bakalar, "Yeraltından yılan, kurbağalar,
Kuu-boro lo kök köbölöktör, Ak-boz, yeşil kelebekler
Sarı korton adarular baza 29440 Sarı eşek arıları
Cer üstine tarkay bertiri" - deyt Yeryüzüne dağılmış" -dedi.
Ak-carıktıñ albatızı Ak-dünyanın alpları
Olorlo kojo tartıjıp cat deerde, Onlarla tartıştığında,
Kıstay-Mergen bajırıp aydat: Kıstay-Mergen eğilerek şöyle dedi:
Ondıy nemeler bolgon edi. 29445 Neler oldu böyle.
Arçın-kırçın bedreerimde, Ardıç-çalı aradığımda,
Olordıñ çıkkanı cart edi, Onların çıktığı belliydi,
Arga cokto küç cetpedi - deyt. Çaresiz güç yetmedi -dedi.

Ölbös Cayar baatır mında	Ölbös Cayar bahadır
Ozogızınañ on artık,	29450 Önceden kalan
Eskidegizineñ eki ekelgen	Eskiden getirdiği iki
Cer Kindigi Enezi ekelgen	Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Ceten cüzün aş-kursaktañ	Yetmiş çeşit yemekten
Taldap mında bu ajanat.	Seçip karnını doyurdu.
Aştagan kursağı toyordo,	29455 Acıkan karnı doyunca,
Arıgan sını sergiy beret.	Halsiz düşen bedeni dinçleşti.
Edi-kanı tolup,	İlikleri dolup,
Erenek sını tıñıy berdi.	Yorulan vücudu canlandı.
Arı-beri bu telçip,	Sağa, sola yürüyüp,
Atanaak dep adazın surayt.	29460 Gidelim deyip atasına sordu.
"Eye, balam, çındap ta" - dep,	"Evet, yavrum, doğru" -deyip,
Temir-Çookırdıñ kuyrugınañ etken	Temir-Çookır'ın kuyruğundan yapılmış
Eki attı cedini kelgen	İki atı gelmiş
Cer Kindigi Enezi'ne bajırıp,	Cer Kindigi Enezi'ne eğilip,
Atanarga cöp surayt.	29465 Gitmeye izin istedi.
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Cañar baatırğa caan calkın beret,	Cañar bahadıra büyük şimşek verdi,
Ölbös Cayar uulına	Ölbös Cayar oğluna
Kiçü calkın bu berip,	Küçük şimşek verip,
Olorgo mınayda cakıyt:	29470 Onlara şöyle buyurdu:
"Mınañ sler ekü turguza la	"Bununla siz ikiniz şimdi
Atkan oktıy uçarıgar.	Atılmış ok gibi uçun
Cuu cerine cedelev,	Savaş yerine yetişerek,
Kırakı acıkçal bolıgar.	Tedbirli olun.

Cañarçı la Kümüjey,	29475	Cañarçı ile Kümüjey,
Sler ekü cetkelekte,		Size yetişmek üzere,
Cedip keler bolor,		Gelecekler,
Ol öydö Erlik-biydiñ		O zaman Erlik-biy'in
Beş uuldarı bıla		Beş oğlu ile
Sokor-Kara, Kara-Şaytan	29480	Sokor Kara, Kara Şeytan
Oyto anda turup keler.		Geri gelecek.
Kijenderin üze sogup ,		Prangaları üzerine vurup,
Tındarın slerdeñ blaayla,		Canlarını sizden kurtararak
Olorlor cip iygejin,		Yediklerinde,
Ceñü olordıñ bolor.	29485	Zafer onların olacak.
Ol tuşta ak-carıktı		O zaman ak-dünyayı
Erlik-biy biyleer.		Erlik-biy yönetecek.
A slerler eren çakka		Sizi alaca -bulaca zamana
Alıs cerge artaraar.		Işıksız yere atacak.
Ol tuşta ol cerde	29490	O zaman orada
Törtön kıyın köröröör.		Kırk türlü işkence göreceksiniz.
Ol tuşta men slerge		O zaman ben size
Bolujıp bolbozım - deyt.		Yardım edemem -dedi.
Ol cetüniñ tındarın		O yedisinin (dış) canlarını
Cañar baatır, boyıñ öltür!	29495	Cañar bahadır, kendisi öldürsün!
Ölbös Cayar sen, Çagat, Küreñeş		Ölbös Cayar sen, Çagat, Küreñeş
Ceti baatırdı örö turguspay,		Yedi bahadırı ayağa kaldırmayıp,
Albadanıp tudugar" - deyt.		Dayanıp, tutun" -dedi.
Oyto katan cakarar.		Tekrar buyurdu.
Cañarçı la Kümüjey cedip le kelze,	29500	Cañarçı ile Kümüjey gelirse,

Caan calkın la kiçinek calkındı	Büyük şimşekle küçük şimşeği
Erlik-biydiñ çoy örgöözidöön	Erlik-biy'in demir sarayına doğru
Eeçiy-deeçiy bojodıgar.	Art arda gönderin.
Eki calkın ot kalap	İki yıldırım ateş özü
Erlik-biydiñ çoy örgöözine	29505 Erlik-biy'in demir sarayına
Eeçiy-deeçiy tüşse,	Art arda düşerse,
Çoy örgöözi eki katap	Demir sarayı iki kez
Eeçiy-deeçiy carılar.	Peş peşe yarılır.
Cotkondu tıñ möndür caaza,	Fırtınalı, güçlü dolu yağarsa
Erlik-biy çıgıp bolbos.	29510 Erlik-biy çıkamaz.
Urugun caaşka buudaktadıp,	Bu çıkan şiddetli yağış,
Örgöözindegi örtti öçürer.	Sarayındaki ateşi söndürür.
Eki cerdeñ calkın cara sokkonın	İki yerden yıldırım düşünce
Camaçılup ol bolboy	Kapatamayıp
Uzak öy ol ödor(ödör?)	29515 Çok zaman geçer
Alıs cerdiñ şulmustarı	Işıksız yerin şulmusları
Kıymıraşpay cajınıp kırılır.	Kıyırdayamadan gizlenip kırılır.
Çoy örgöözi bütpeençe	Demir sarayı düzeltemedikçe
Erlik-biy boyı	Erlik-biy kendisi
Örgöözineñ ol çıgıp	29520 Sarayından çıkıp
Cuulajarga kelbes - deyt. -	Savaşmaya gelemes -dedi.
Onoyıp olor tüymeje berze,	Böylece endişelenirken,
Köp lö öy ödü berer.	Çok fazla zaman geçer.
Bu öydi kızap slerler	O zaman siz bastırıp
Ceñüni alıp iyzege,	29525 Zafer kazanırsanız
Ceñü, cayım, ırıs bistiñ bolor.	Zafer, özgürlük, mutluluk bizim olacak.

Bu meniñ cakaruumdı	Benim bu buyruğumu
Türgen-tükey бүдүрігер?" - deyt.	Hemen yerine getirin" -dedi.
Cañar baatır uulı bıla	Cañar bahadır oğlu ile
Cer Kindigi Enezile ezendejip, 29530	Cer Kindigi Eneziyle esenleşip
Attarına mingen boyınça	Atlarına binince
Kara kumduş börükterine katay	Kara kunduz börklerinin üstüne
Küreñ kalbañ börükterin	Bronz kalıplı börklerini
Kulak töskö cetire	Kulak dibine kadar
Keptey tartıp kiygileyle, 29535	Geçirip giyerek,
"Aylu-kündü teñeribis,	"Aylı, günlü gökyüzümüz,
Ağaş-taştı Altayıbıs,	Ağaçlı, taşlı yurdumuz,
Aylanıp oyto canarga	Dönüp geri gelmeye
Alkış-bıyan beriger" - deyle,	Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin" -diyerek,
Cer tamınıñ oozıdöön 29540	Yeraltının ağızına doğru
Ekü kalıdıp iybey kayttı.	İkisi fırladı.
Alıs cerdöön adalu-uuldu	Işıksız yere doğru babalı, oğullu
Atkan oktıy barıp cadat.	Atılmış ok gibi gittiler.
Cañarçı dep baatır kelin	Cañarçı adlı bahadır gelin
Ceti coldıñ beltirine 29545	Yedi yolun kavşağına
Cedip kelbey bu kanayttı.	Yetip geldi.
Kümüjey dep baatır kelin	Kümüjey adlı bahadır gelin
Arıp-çılup kalgan	Yorulmuş
Erlik-biydiñ şulmustarıla	Erlik-biy'in şulmuslarıyla
Tündü-tüştü cuulajıptır. 29550	Gece-gündüz savaşmış.
Ekü mında tuştajala,	İkisi karşılaşıp,
Eek caaktañ okşojıp iyet.	İki yanaktan öpüştü.

Kakpak taştıñ aldına kirgilep, Çatının altına girip,
Ak arçuulın caya salıp, Ak mendilini yayıp,
Arı beri ekçep iyerde, 29555 Sağa-sola sallayınca,
Alama-şikir aş-kursak Lezzetli yemekler
Anda tolo berbey kayttı. Oraya doldu.
Ajanıp olor turgança Yemeklerini yediklerinde
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Baza mında cedip kelet. 29560 Buraya yetip geldi.
Alama-şikir aş-kursakla Lezzetli yemeklerle
Toyo mında ajanıp alat. Doyup karnını doyurdu.
Onoyıp olor oturgança, Böylece otururken,
Üç balalu koñır kas Üç yavrulu koñur kaz
Cedip kelgen bu mında 29565 Buraya gelip
Ebire uçup turbay kayttı. Etrafta uçtu.
Mını körgön Celbegen Bunu gören Celbegen
Ene kastı tudup alıp, Ana kazı tutup,
Sabay berbey bu kanayttı. Dövdü.
Eki kelin tura cügürüp, 29570 İki gelin kalkıp,
Üç balazın tudup alat. Üç yavrusunu tuttu.
Üç balalu koñır kastıñ Üç yavrulu koñur kazın
Örö körüp algırganı Yukarı bakıp attığı çığlık
Üç Kurbustan Kudayga ugulat. Tanrı Üç Kurbustan'a duyuldu.
Tömön körüp kalaktaşkanı 29575 Aşağı bakınca korku dolu haykırışı
Bos erlikke cart ugulat. Bos Erlik'e apaçık duyuldu.
Üç balalu koñır kas Üç yavrulu konur kaz
Kiji ünile caynap surayt: İnsan sesiyle yalvardı:

"Bistiñ tınıstı kıybagar.

"Bizim canımıza kıymayın.

Arıgan boyoorgo at bolorıbıs. -29580 Yorulan bedenimizle at olacağız.

Erlikke bis calçı bolzobıs.

Erlik'e köle olmayacağız.

Biske cayım, carık cürüm kerek".

Bize özgürlük, aydınlık bir hayat gerek".

Anayda caynagılay beret.

Böyle yalvardı.

Bu caynuga Cañarçı çıdaşpay,

Bu yalvarışa Cañarçı dayanamayıp,

Celbegen le Kümüjeydi toktodot. 29585 Celbegen'le Kümüjey'i durdurdu.

"Ak sanaalu kastardı öltürbeger.

"İyi niyetli kazları öldürmeyin.

Bis eküdi cuu cerine

İkimizi savaş yerine

Cetirzin" - dep cakarar.

Götürsün" -diye buyurdu.

Ene kas cada tujüp,

Ana kaz yatıp,

Eki kurkunın cayala,

29590 İki kanat kemiğini yayarak,

"Mege minip alala,

"Bana binerek

Eki kurkunımıñ tözineñ

İki kanat kemiğimin dibinden

Bektep tudunıp alıgar" - deyt.

Sıkıca tutunun" -dedi.

Cañarçı la Kümüjey

Cañarçı ile Kümüjey

Eki kurkun ortozına kirgilep, 29595 İki kanat kemiğinin ortasına girip,

Eki kanat bu tözineñ

İki kanadın dibinden

Bektep turup tudungılap alat.

Sıkıca tutundular.

Ene kas talbınıp

Ana kaz çırpınıp

Keyge örö ködürilele

Havaya doğru yükselerek

Eki ebire bu uçup,

29600 İki taraftan uçup,

Cer tamınıñ oozın köstöp,

Yeraltının ağzını izleyip,

Uça berbey bu kanayttı.

Uçuyordu.

Üç balazı kiynineñ

Üç yavrusunun ardından

Kıygı-kışkı bıla kojo uçat.

Bağrış, çağrışla uçtu.

Ceti baştu Celbegen	29605 Yedi başlı Celbegen
Kök bukazın minip iygen	Gök boğasına binmiş
Olordı eeçiy celip iyet.	Onların peşinden geldi.
Bodoy baatır emdi mında	Bodoy bahadır şimdi
Erlik biydiñ altıncı uulın	Erlik biy'in altıncı oğlunu
Kajık çılap ekçep cüret.	29610 Aşık kemiği gibi salladı.
Kayış keptü erep kelet,	Kayış gibi çekti,
Üç temdenip ködürele,	Üç hamlede kaldırıp,
Kuu tumanga kömö tudat.	Ak dumana gömdü.
Kalgançada alıs cerdegi	Sonunda ışıksız yerdeki
Akalarıñdı körüp al deyt.	29615 Ağabeylerini gör dedi.
Erlik uulı mınayda aydat:	Erlik oğlu şöyle söyledi:
"Bisti öltürüp bolzoor,	"Bizi öldürürseniz,
Adam cedip kelgejin,	Atam geldiğinde,
Temir kijendereerdi üzele,	Demir prangayı koparınca,
Onçobıs oyto turarıbıs.	29620 Hepimiz yine kurtulacağız.
Ol tujunda uyalbas iytter	O zaman utanmaz itler
Ürgülciniñ üç üyege	Ebediyen üç kuşaktır
Törbölcinniñ dört üyege	Sonsuza dek dört kuşaktır
Alıs cerde adam ejiginde	Işıksız yerde atamın kapısında
Kolı-budıgar kijendü	29625 Eli, kolu prangalı
Kara kodır bolgonço	Kara hayvan gibi
Enedeñ çıkkan et cılañaş,	Anadan çıkan çıplak
Adadañ bütken ak cılañaş	Atadan olan ak çıplak
Ayıl ejiginde kul boloroor	Ev kapısında kul olacak
Aydı-kündi körböziger	29630 Ayı, güneşi görmeyin

Aylanıp oyto canbazaar" - dep,	Geri dönemeyin" -deyip,
Karsıldada katkırıp aydat.	Kahkahalarla gülüyor.
Mını ukkan Bodoy baatır	Bunu duyan Bodoy bahadır
Kodır taşka ekeli,	Yuvarlak, kötü taşı getirip,
Arta sokpoy bu kanayttı.	29635 Vurup durdu.
Kolı-budın kayra tolgon,	Elini, ayağını geriye büküp,
Teskeri temir kijen sugat.	Ters demir prangaya soktu.
Eki baatır ködürüp	İki bahadır kaldırıp
Akalarınıñ bu üstine	Ağabeylerinin üstüne
Katay kulaştay salıp iyet.	29640 Kulaçlayıp bıraktı.
Altı kiliñ kara attarla,	Altı kadife kara atla,
Kara sarlık la kara bukanı	Kara öküz atla kara boğayı
Cañıs cerge çoğup salgan	Aynı yere koymuş
Kök börü bu mında	Gök börü burda
Olordı karuuldap oturat.	29645 Onları korudu.
Ak-carıktıñ alıptarı	Ak-dünyanın alpları
Alıs cerdiñ şulmustarı bıla	Işıksız yerin şulmusları ile
Oyto lo katap cuulaja beret	Tekrar savaştı
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Ölbös Cayar uulı bıla	29650 Ölbös Cayar oğlu ile
Atkan oktıy kelip cadat.	Atılmış ok gibi geldi.
Baza ugup cürer bolzo,	Yine dinleyerek ilerleyince,
Üürlü kastar üni bolzo	Kaz sürüsünün sesi
Kulagina cart ugulat.	Kulağına açıkça geldi.
Bu ne atazı boldı dep	29655 Bu da neyin nesi deyip
Alañ kaykap tıñdap ugat.	Şaşıarak durup dinledi.

Kaptırgazın aç a tartıp, Sandığını açıp,
Altan kulaş turnabayıla Altmış kulaş dürbünüyle
Altıgı oroondorı bu ayladıp, Alttaki yeri izleyip,
Körö berbey em kanayttı. 29660 Dikkatlice baktı.
Emdi körüp turar bolzo, Şimdi bakıp bakınca,
Üç balalu koñır kas Üç yavrulu koñur kazın
Kelip catkanı cart körünet Geldiği açıkça görüldü
Ölbös Cayar uulı bolzo, Ölbös Cayar oğlu ise,
Ok-saadagin suura tartıp, 29665 Okunu, yayını çıkarıp,
Cañıs okko tize adarga Tek okla dizine atmak üzere
Sakıy berbey bu kanayttı. Bekliyordu.
Cañar baatır uulına aydat: Cañar bahadır oğluna söyledi:
"Akır, akır, uulım - deyt, - "Yavaş yavaş oğlum -dedi.
Ötküre nege meñdeer - deyt. -29670 Bu kadar acele etme- dedi.
Cuu cerine türgen cedip, Savaş yerine hemen yetip,
Aayı-dööyin köröök" - deyt. Olup biteni görelim" -diye söyledi.
Adalu-uuldu atkan oktıy Babalı, oğullı atılmış ok gibi
Cuu cerine kelbey kanayttı. Savaş yerine geldiler.
Cuu-soguş katap la 29675 Savaş, dövüş
Alıs cerde baştala berdi. Işıksız yerde başladı.
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Acıktap turar bu bolgojın Dikkatlice bakınca
Üç balalu koñır kas Üç yavrulu koñur kaz
Alıs cerdeñ körünip kelet. 29680 Işıksız yerden görüdü.
Ene kastıñ bu bolgojın, Ana kazın,
Eki kurkun kanat ortozında İki kanat kemiğinin ortasında

Eki kiji em barın   İki kişi olduğunu
Çike mında tanıp iyet.   Anladı.
Sıynım, keldim bolbozın dep, 29685 Kızkardeşim, gelinin olmasın deyip,
Onoñ arı acıktay berdi.   Ondan sonra dikkatlice baktı.
Üç balalu koñır kas   Üç yavrulu koñur kaz
Caba uçup kelerde,   Yere doğru uçunca,
Cañarçı dep sıynı bıla   Cañarçı adlı kızkardeşi ile
Kümüjey dep keldi   29690 Kümüjey gelini
Üç balalu koñır kastañ üstinde,   Üç yavrulu koñur kazın üstünde,
Eki kanat ortozında   İki kanat ortasında
Oturıp alğanın cart tanıp   Oturduğuna emin olup
Alañ kaykap boyında sananat.   Şaşırarak kendi kendine düşündü.
Alıs cerdiñ turgak kazı   29695 Işıksız yerin tuzak kazı
Ak-carıktınıñ albatızın   Ak-dünyanın halkını
Kanayıp cardına oturguzatan dep   Nasıl omzuna oturtmuş deyip
Acıktap körüp tura kalat.   İzleyip kaldılar.
Üç balalu koñır kas   Üç yavrulu koñur kaz
Üç ebire bu uçala,   29700 Üç taraftan uçarak,
Cañar baatır canına   Cañar bahadırın yanına
Cabızap kelip oturarda,   Geline,
Cañarçı dep sıynı bıla   Cañarçı adlı kızkardeşi ile
Kümüjey keldi kojo   Kümüjey gelini birlikte
Koñır kastañ tüjerde,   29705 Koñur kazdan indiğinde,
Erlik-biydiñ altı uuldarıla   Erlik-biy'in altı oğluyla,
Sokor-Kara la Kara Şaytan   Sokor-Kara ile Kara Şeytan
Temir kijenderin üze tartkılap,   Demir prangaları söküp,

Seleñdejip turgulap kelet. Korkarak bekliyorlar.
Alıp kezer baatırlarım 29710 Alp cesur bahadırlarım
Oyto lo katap açıy-meçiy Tekrar karşılıklı
Tuduja berbey bu kanayttı. Tutuştular.
Kara buka la kara sarlık Kara boğa ile kara öküz
Ceti kiliñ kara attar kojo Yedi kilin kara atla beraber
Cer kırtıjınañ turgulap kelet. 29715 Yer kabuğundan geldi.
Ercine attar oyto lo katap Kıymetli atlar tekrar
Ol cerde soguja beret. Orada vuruştı.
Kök börü olordıñ ortozında Gök börü onların ortasında
Kara kiliñ bu attardıñ Kara-kiliñ atların
Kıl moyındarın kıya tiştep 29720 Kıl boyunlarını dişleyip
Arı-beri bırkap cüret. Sağa, sola dağıttı.
Bodoy baatırdıñ Boro-Çookır adı bolzo, Bodoy bahadır'ın Boro-Çookır atı ise,
Altay eezi ak buka bolup Altay iyesi ak boğa olup
Kara buka la kara sarlık bıla Kara boğa ve kara öküzle
Süzüje berbey bu kanayttı. 29725 Toslaştı.
Üç bukaniñ müüsterineñ Üç boğanın boynuzlarından
Ot calkındar çöyilet. Parlak bir ateş yayıldı.
Kök börü cedip kelgen Gök börü gelmiş
Bukalardıñ torsihtarın Boğaların kürklerinin eteğini
Azularıla üze tartıp, 29730 Dişleriyle çekip,
Kara sarlık kecirine Kara öküz gırtlağına
Kadala berbey bu kanayttı. Saldırdı.
Kara buka ogurala, Kara boğa böğürerek
Tizelenip köñkörö Diz çöktürüp yüzüstü

Cıgıla berbey bu kanayttı.	29735	Yığıldı.
Kök börü katap la		Gök börü tekrar
Kara buka moynına		Kara boğanın boynuna
Kadala bergen boyınça,		Saldırınca,
Baş ajıra birkay sogot.		Baş hizasında saçılıp vurdu.
Kara buka turup bolboy	29740	Kara boğa durmadan
Ogurıp mında cada beret.		Böğürdü.
Segis temir çookır attar		Sekiz demir çookır at
Altı kiliñ-kara attar bıla		Altı kadife kara atla,
Kalaptu tñ soguja beret.		Vahşi savaştı vuruştı.
Kök börü kara attardı	29745	Gök börü kara atı
Col bajına tozup alıp,		Yol başında alıkoyup,
Kecirlerin üze tartat.		Gırtlağına saldırdı.
Altı kara attar bolzo,		Altı kara at,
Anda-mında büdürilip,		Orada bitirilip,
Küçteri çıgıp cıgılğılayt.	29750	Güçleri kalmayıp yığıldılar.
Altay eezi bolgon ak buka		Altay iyesi olan ak boğa
Kara buka la kara sarlıktı		Kara boğa ile kara öküzü
Kara balkaşla baday süzet.		Kara çamura soktu.
Altı kara attardı bolzo		Altı kara atı ise
Segis temir boro attar	29755	Sekiz demir boro at
Kara cerge bu kiydire		Kara yere sokarak,
Tepkilep iybey bu kanayttı.		Tepiyordu.
Kök börü emdi bolzo,		Kök börü şimdiyse,
Erlik biydiñ altı uuldarınıñ		Erlik biy'in altı oğlunu
Torsuktarın üze tartat.	29760	Topuklarından kesip çekti.

Cedip tudarı olordıñ astap, Onların gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöy beret. Bastıkları yer ağırlaştı.
Cañar baatır bolgojın Cañar bahadır ise
Açu-koron kıygırıp, Acı, zehir bağırıp,
Ama-tomo sığırıp aydat: 29765 Islık çalıp söyledi:
"Kalak-kokıy, cañıs sıynım, "Ah sevgili kardeşim,
Erke keldim Kümüjey, Canım gelinim Kümüjey,
Biske slerler cuuktabagar - deyt. Siz bize yaklaşmayın -dedi.
Ölör tını çok şulmustar Ölecek canı olmayan şulmuslar
Tındardı ekelgenderdi sezele,29770 Canları getirdiğınızı sezerek,
Oyto tındanıp kelgen emtir. Tekrar canlanıp gelmiş.
Emeş kezek sakıgar. Biraz bekleyin.
Seskir, sedeñ bolıgar. Dikkatli, uyanık olun.
Tındarın blaadıp iydiger" - deyt. Canları adım adım gönderin" -dedi.
Kök börü kelgen cerde, 29775 Gök börünün geldiği yerde,
Sokor-Kara la Kara Şaytannıñ Sokor-Kara ile Kara Şaytan'ın
Torsuktarın azularıla Topuklarını azılarıyla
Üze tartıp iybey kayttı. Parçaladı.
Sokor-Kara la Kara Şaytan Sokor-Kara ile Kara Şaytan
İçkeri kaday baskılap bolboy, 29780 İçeri doğru bastırılıp,
Büdürilip, cıgılğılap cüret. Bitirilip, yığıldılar.
Cedip tudarı olordıñ astap, Onların gücü azalıp,
Cer karmaarı köptöy beret. Bastıkları yer ağırlaştı.
Ak-carıktıñ baatırlarının Ak-dünyanın bahadırlarının
Cer karmaarı astagılap, 29785 Bastığı yer hafifleyip,
Cedip tudarı köptöy beret. Güçleri arttı.

Kuu söök şulmustardı	Beyaz kemik şulmusları
Arı beri ekçegilep,	Sağa sola sallayıp,
Kayış çılap eregileyt.	Kayış gibi çekti.
Kajık çılap ekçegilep cüret.	29790 Aşık kemiği gibi salladı.
Kara balkaş çıraylu	Kara çamur yüzlü
Ceek-celmis şulmustarı	Şeytan celmis, şulmusları
Kara-kök körüngileyt.	Kara, yeşil göründüler.
Erlik-biydiñ altı uuldarıla,	Erlik-biy'in altı oğluyla,
Sokor-Kara baatırıla,	29795 Sokor-Kara bahadırla,
Kara Şaytan baatırdı	Kara Şaytan bahadırı
Kozır taşka onçolorın	İri taşların hepsini
Orto sokpoy bu kanayttı.	Araya soktu.
Erlik-biydiñ altı uuldarıla,	Erlik-biy'in altı oğluyla,
Sokor-Kara baatırbıla	29800 Sokor-Kara bahadır ile
Kara Şaytan baatırdı kojo	Kara Şeytan bahadırı birlikte
Çalıy-teliy kulaştayla,	Karşılıklı kulaçlayarak,
Karçıy-terçiy külügilep iyet.	Çapraz bağladı.
Cañar baatır cakarı beret.	Cañar bahadır yarlık verdi.
"Ölgön sööktörgö ijenbeger!	29805 "Ölen cesetlere güvenmeyin!
Tındarın üskelek tujında	Canları parçalayacağınız zaman
Tura cügürüp kelele,	Kalkıp gelerek,
Tındardı blaap albazın!" - deyt.	Canları ilk fırsatta alın!" -dedi.
Cañarçı sıynıdöön köstöp bazat.	Cañarçı kızkardeşine doğru bakarak geldi.
Üç balalu koñır kas	29810 Üç yavrulu koñur kaz
Cañarçınıñ canında oturat.	Cañarçı'nın yanında oturdu.
Ölbös Cayar uulı baza	Ölbös Cayar oğlu da

Adazın eeçiy bazıp iyet   Atasının peşinden gitti
Akalu-sıyındı ezendejerde,   Ağabeyli, kardeşli esenleşirken,
Eki köstön çaş aylanat.   29815 İki gözden yaş aktı.
İlgin baştıktı tındardı   Güderi başlıktaki canları
Cañarçı akazına berip aydat: Cañarçı, ağabeyine verip şöyle söyledi:
"Kalak-kokıy, akam, acıktanıgar,   "Ah canım ağabeyim, izleyin,
Altı kamdu baldarı   Altı su samuru yavrusu
Koloorgo toktobos bolor.   29820 Elinizde durmaz.
Sarı cılan, kara kortımaş   Sarı yılan ve kara yavru
Koloordı tiştep iybezin" - deyt.   Elinizi dişlemesin" -dedi.
Cañar baatır ilgin baştıktı   Cañar bahadır güderi başlığı
Kolgo algan boyunça,   Eline alınca,
Çiy terediyy uujayla,   29825 Çiy³⁶ gibi gibi okşayarak
Cer Kindigi Enezi bergen   Cer Kindigi anasının verdiği
Ak bolot sogoonın alat.   Ak çekme mızrağını aldı.
İlgin baştıktı turguza la   Güderi başlığı şimdi
Ak bolot sogoonı bıla   Ak çekme mızrağına
Üyttay sayıp bu iyerde,   29830 Geçirince,
İçindeki tındulardı   İçindeki canları
Bıja berbey bu kanayttı.   Pişti.
Onoyıp iştenip turgança,   Böylece işlenirken,
Küzürt emes küzürt bolot,   Gürültüye benzemez gürültü oldu,
Tabış emes tabış boldı.   29835 Sese benzemez ses oldu.
Emdi körüp turar bolzo,   Şimdi bakıp gördü ki,
Sokor-Kara, Temir-Bökö baatırlar,   Sokor-Kara, Temir-Bökö bahadırlar

---

³⁶ çiy: Bir tür sarı ot.

Eki buka attaribıla kojo,	İki boğa atıyla birlikte,
Erlik biydiñ altı uuldarınıñ	Erlik biy'in altı oğlunun
Altı kara attarıla kojo	29840 Altı kara atıyla beraber
Cañar baatırdıñ canına	Cañar bahadırın yanına
Kelip tüşken bu emtiri.	Gelmiş.
Erlik-biydiñ uuldarı	Erlik-biy'in oğulları
Eki buttıñ canına	İki ayağın yanına
Kelip cıgılğan bu emtiri.	29845 Gelip yığılmış.
Attarı la boylorınıñ sööktöri	Atları ile kendi kemikleri
Kara korum taş bolup	Kara taş yığını olup
Cada berbey bu kanayttı.	Kaldı.
Cañarçı dep bu baatır	Cañarçı adlı bu bahadır
Kara Şaytannıñ tını dep	29850 Kara Şeytan'ın canı deyip
Ölbös Cayar baatırğa	Ölbös Cayar bahadıra
Baza ilgin baştık beret.	Yine güderi başlık verdi.
Ölbös Cayar alğan boyınça	Ölbös Cayar alınca
Adazı çılap uujay tudat.	Babası gibi ovdu.
Ak bolot sogoonın alıp,	29855 Ak çelik mızrağını alıp,
Ötküre saygan bu boyınça	Geçirince,
Örtöp iybey bu kanayttı.	Yaktı.
Kara Şaytan baatır bolzo,	Kara Şeytan bahadır ise,
Küreñeş le Bodoy, Çagat	Küreñeş'le Bodoy, Çagat
Baatırdıñ bu ortozınañ	29860 Bahadırın arasından
Sañ örö çaçılğan boyınça,	Yukarı doğru saçılınca
Ölbös Cayar bu baatırdıñ	Ölbös Cayar bahadırın
Canına kelip cıgılala,	Yanına gelip yığılarak,

Erđiň söögi eki oboo korum	Erin kemiği iki taş yığını
Mında bolup cada beret.	29865 Olup burada kaldı.
Adınıň söögi bolgojın	Atının kemiği ise
Altı oboo korum bolup	Altı taş yığını olup
Anda artıp kalbay kayttı.	Geride kaldı.
Kümüjey le Ölbös Cayar	Kümüjey ile Ölbös Cayar
Oň kolınaň olor tudujıp	29870 Sağ elden tutuşup
Oldop-soldop okşojıp iyet.	Şefkatle öptü.
Bodoy baatır bolgojın	Bodoy bahadır ise
Üç balalu koňır kastı	Üç yavrulu koňur kazı
Körüp iygen bu boyınça	Görünce
Camanımdı taşa dep	29875 Affet diye
Caynap mında surap turat.	Yalvararak söyledi.
Alıs cerdiň şulmuzy	Işksız yerin şulmusu
Erlik-biydiň elçizi dep	Erlik-biy'in elçisi diye
Sananganım çın edi.	Düşünmem doğrumuş.
Meni çokıp, kurkuniňla	29880 Beni gagalayıp, kanat kemiğinle
Sabaarında, arga cokto açınala,	Vurunca, çaresiz öfkelenerek,
Törtülegerdiň kurkunaardı	Dördünüzün kanat kemiğini
Tolgoy tudala çaçkan edim.	Bağlayarak saçtım.
Kanayıp ölböy cazılbaar dep	Nasıl ölmeyip iyileştiniz deyip
Bodoy baatır coboş surayt.	29885 Bodoy bahadır sakince sordu.
Ene kas olorgo kiji ünibile	Ana kaz onlara insan sesiyle
Mınayda karuu beret:	Şöyle söyledi:
"On eki baştu cılan curtında	"On iki başlı yılan yurdunda
Çaňkır köl bar bolgon,	Gök rengine bir göl var,

Ol köldiñ ortozonda 29890 O gölün ortasında
Ayıl ordınça cerde Ev yeri kadar
Ak köbük kaynap cadar. Ak köpük kaynar.
Şırkalatkan cılandar Yaralı yılanlar
Bu kölgö cunungajın Bu gölde yıkanınca
Cazıla berer cañdu bolgon. 29895 İyileşirdi.
Aldında men Erlik adaydın Önceden ben Erlik adayın
Elçizine cürele, Elçisine giderek,
Ol köldi körgön edim. O gölü görmüştüm.
Onoñ beri uday berdi. Orası aklıma geldi.
Kurkundarıbıs sınıarda 29900 Kanat kemiklerimiz kırılınca
Cılan kaannañ bis törtü Yılan kağandan biz dördümüz
Alkış bıyan surap bararista, Yardım istemeye gittiğimizde,
Cılan kaan curtıbıla Yılan kağan yurdu
Ol Altayda çok emtiri. Orada yoktu.
Artıp kalgan karuuldarı aydıjat: 29905 Geride kalan korumaları söyledi:
"Mıñañ ozo olurlor "Bundan çok önce onlar
Ak-carıkka çıkkılagan edi. Ak-dünyaya çıkmışlar.
Cerdiñ üstin biyleerge Yeryüzünü yönetmek için
Kara-Taacıga col baştıdıp Kara-Taacı yol belirleyip
Kazırlangılup bargan edi. 29910 Öfkeyle gitmişti.
Onoñ beri uday berdi. Ondan beri devam etti.
Oyto ebirip canbagan-deşken. Tekrar geri dönmeyin dendi.
Eezi çok bolordo, Sahipsiz olunca,
Boylorıbıs çañkır kölgö Biz mavi gölde
Ceti künge ejinele, 29915 Yedi gün yüzerek,

Eskidegizineñ eki artık, Eskisiden iki kat,
Azıydağızınañ altı artık Öncekinden altı kat
Bolup onçobıs cazılğanıbıs - deyt. - İyi olduk- dedi.
Oyto ebirip kelelele, Geri dönüp gelerek,
Cañarçı la Kümüjeyge tuştap, 29920 Cañarçı ve Kümüjey'le karşılaştığımızda,
Bistiñ sanaabıs kabulala, Bizim fikrimiz değişerek,
Arıp, çılap bu kalgan Yorulup kalan,
Eki keling kileyle, İki gelin için endişelenerek,
Erlik boyı kelgelekte, Erlik gelmeden
Ol eküdi bis 29925 O ikisini biz
Türgen beri ekelgen edibis. Hemen getirdik.
Elen çakka bis Erlikke Eski zamanlardaki gibi Erlik'e
Elçi bolor küünibis cok" - deyt. Elçi olmak istemiyoruz" -dedi.
Cañar kastardı sıymap aydat: Cañar kazları okşayıp şöyle dedi:
"Alıs cerdiñ ak sanaalu 29930 "Işıksız yerin iyi niyetli
Koñır kastarı slerler Koñur kazları siz
Aylu-kündü Altaydıñ Aylı, günlü Altay'ın
Albatızına bıyandu Halkına şans getiren
Erke kuştarı bolorıgar. Sevgili kuşları olun.
Alıs cerge şıralabay, 29935 Işıksız yerde ızdırap çekmeden,
Ak-carıkka çıgıgar" - deyt. Ak-dünyaya çıkın" -dedi.
Koñır kas süünele, Koñur kaz sevinerek,
Baldarın erkelep kıcırat. Yavrularını okşayıp çağırdı.
Kümüjey dep baatır kelin Kümüjey adlı bahadır gelin
Ak-carıktıñ aş-kursagı dep 29940 Ak-dünyanın yemeği deyip
Üç balalu koñır kastı Üç yavrulu koñur kazı

Ak arçuulın caya salıp,		Ak örtüyü yayıp,	
Altan cüzün aş-kursakbıla		Altmış çeşit yemekle	
Azırap turbay bu kanayttı.		Besledi.	
Cañar baatır kaptırgazınañ	29945	Cañar bahadır sandığından	
Caan calkın kodorolo,		Büyük yıldırım çıkararak,	
Erlik curtın örtözin dep		Erlik yurdunu yaksın deyip	
Bar küçibile çaçıp iyet.		Var gücüyle saçtı.	
Kuu tuman kuyulıp çıgat,		Ak duman yayıldı,	
Kara bulut kaynay beret.	29950	Kara bulut kaydadı.	
Alıs cerde bu emdi		Işıksız yerde şimdi	
Küzürt emes küzürt bolot.		Gürültüye benzemez gürültü oldu.	
Calkındu cañmırı caay beret.		Yıldırımla, yağmur yağdı.	
Ölbös Cayar tömön bazat,		Ölbös Cayar aşağı adım attı,	
Kaptırgazın açat tartıp,	29955	Sandığını açıp,	
Kiçinek calkın kodoro tartıp,		Küçük yıldırım çıkarıp,	
"Cer Kindigi enemniñ cakıltazıbıla		"Cer Kindigi enemniñ emriyle	
Erlik curtına cedele,		Erlik yurduna giderek,	
Erlik-biydiñ çoy örgöözine		Erlik-biy'in demir sarayını	
Oodo sogup örtö" - deyle,	29960	Parçalayıp yak" -diyerek,	
Erlik curtın bu köstöp,		Erlik yurdunu gözleyip,	
Bar küçile mergedep iyet.		Var gücüyle salladı.	
Kuyun, cotkon möndürlü caaş		Rüzgâr, fırtına, doluyla karışık yağış	
Kara tozınbıla bulgalıjıp,		Kara toza bulanıp	
Altıgı oroondı tömön	29965	Alttaki yerin aşağısını	
Erlik biydiñ örgöözidöön		Erlik biy'in sarayına doğru	
Caan calkındı bu eeçiy		Büyük yıldırımın peşinden	

Alban küçile mergedep emey.	Kaba kuvvetle sallayıp, sarsmış.
Onoñ arı oyto lo	Ondan sonra tekrar
Altığı bu oroondo	29970 Alttaki yerde
Küzürt, küzürt, calkın, möndür	Gürültü, fırtına, dolu
Erlik curtıdöön köndüre beret.	Erlik yurduna doğru yükselmiş.
Ceti baştu Celbegen bu öyinde	Yedi başlı Celbegen o an
Cutka-suuga ödüp kalgan,	Yağmura, sele kapılmış,
Çimirik-çilekeyi şuuran	29975 Salya, sümük tipide
Cedip kelgen mında turat	İlerliyormuş
Bastıra boyı tırkıraşkan	Tüm bedeni titrerken
Ermek aydıp bu bolboy,	Konuşamayıp,
Mında turbay bu kanayttı.	Öylece kalmış.
Cük araydañ tukturılıp aydat:	29980 Zar zor kekeleyip söyledi:
"Erlikke calçı bolbozım.	"Erlik'e kul olmadım.
Ak-carıkka slerle kojo	Ak-dünyaya sizlerle birlikte
Çıgarım" - dep, bu aydınat.	Çıkacağım" -diye söyledi.
Cañar baatır bazıp kelip,	Cañar bahadır gelip,
Celbegenniñ cardın taptap aydat:	29985 Celbegen'in omzuna dokunarak söyledi:
"Biske camanıñ cetpegen uçun	"Bize kötülüğün dokunmadığı için
Ak-carıkka çıkkayñ.	Ak-dünyaya çıkabilirsin.
Albatı-con lo ak bıyanga	Halkla ak mala
Şok-camanıñdı cetibire" - deyt.	Kötülük etme" -dedi.
Men caanay bergen kiji.	29990 Ben gururlu biriyim.
Ak-carıkka men barzam,	Ak-dünyaya ben gidersem,
Caman şok cetirbezim" - dep,	Kötülük getirmem" -deyip,
Ceti bajınañ börükter suurıp,	Yedi başından börkleri çıkarıp,

Cerge caba bajırıp iyet.	Yere eğildi.
Cañarçı dep baatır kelin	29995 Cañarçı adlı bahadır gelin
Kaptırgazın aç tartıp,	Sandığını açıp,
Kara Şaytan baatırdıñ	Kara Şaytan bahadırın
Abakayın kıynaar tušta	Hanımını işkence zamanı
Ayırıp algan kara arçuuldağı	Ayırıp kara mendildeki
Ak-carıktıñ alıptarınıñ	30000 Ak-dünyanın alplarının
Tındarı bu dep aydala,	Canları diye söyleyerek,
Çeçe tartkan boyunça	Bırakınca
Arçın-kırçınbıla alastayla,	Ardıç, çalı ile kutsayarak,
Arjan-kutuk suuzıbıla	Kutsal yeraltı suyuyla
Tomdop, cunup iyerde,	30005 Tedavi edip, yıkayınca
Kara arçuul kıymıktay beret.	Kara mendil kıpırdadı.
Çeçe tartıp bu iyerde,	Çözdüğünde,
Ak-carıktıñ alıptarıla	Ak-dünyanın alplarıyla
Albanga kelgen albatı	Zorla gelen halk
Anda kıymıraja berbey kayttı.	30010 Orada hareketlendi.
Ol kalıktıñ ortozınañ	O halkın arasından
Bajı kuudıy kajaygan,	Başı ak duman gibi ağırımış
Tiji kuulıdıy sargargan	Dişi sarı bal gibi sararmış
Alıp külük baatırlarım	Alp pehlivan bahadırlarım
Mında ebire turup iygen	30015 Burada toplanmış
Eek sagaldarı olordıñ	Çene sakalları
Emçek boydı odup kalgan	Göğüs boyuna gelmiş
Azu sagaldarı bu bolgojin,	Yanak sakalları ise,
Carın boygo cetkilep kalgan	Omuz boyuna ulaşmış

Boyı-boylorın acıktajıp, 30020 Birbirlerini dikkatle inceleyip,
Ezen amır surajat. Hal-hatır sordular.
"Ak-carık emes, "(Burası) Ak-dünya değil,
Altığı oroon turbay" - dejet. Alt Dünya'da durmayın" dediler.
Ol kalıktıñ bu ortozınañ O halkın arasından
Altay Buuçay baatır bıla 30025 Altay Buuçay bahadır ile
Baybarak, Bocodı kaan, Maaday-Kara Baybarak, Bocodı kaan, Maaday-Kara
Ölöñir le Ölöştöy dep Ölöñir ile Ölöştöy adlı
Attu-çuulu baatırlar Şanlı bahadırlar
Boy-boylorın acıktajıp, Birbirlerini izleyip,
Ezen-amır surajat . 30030 Esenlik sordular.
Kandıy ırıstu tuştaju dep, Ne kadar güzel bir karşılaşma deyip,
Maaday-Kara katkırat. Maaday-Kara kahkaha attı.
Ölör bistiñ cañıs cok dep, Bizim ölecek canımız yok deyip,
Altay-Buuçay katkırip aydat. Altay-Buuçay kahkahalarla söyledi.
Ak sanaalu Ak-kaan 30035 İyi niyetli Ak-kaan
Cañar baatır la Cañarçıñı Cañar bahadır ile Cañarçı'yı
Tanıp iygen bu boyınça Tanıyınca
Cañar baatır la Cañarçıga Cañar bahadır ile Cañarçı'ya
Calañ bolgon alakanıbıla Ova gibi büyük eliyle
Caya tudup bu ezendejele, 30040 Tutuşup esenleşince,
Agalu sıyındı küçtü baatırlardı Ağabeyli, kardeşli güçlü bahadırları
Oldop-soldop ol eküdi Karşılıklı o ikisi
Elip selip okşop aydat: Sevgiyle öpüp şöyle dedi:
"Öçkön ottı kamıskan, "Yanan ateşi söndüren,
Ölgön bisti tirgirken, 30045 Ölen bizleri dirilten,

Ak-carıkta adı carlu	Ak-dünyada adı şanlı
Cañar baatır la Cañarçı	Cañar bahadır ile Cañarçı
Ürgülcige möñkü bolup,	Ebediyen ölümsüz olup,
Ölböy ezen cürüger" - deyle,	Ölmeden esen yaşayın" -diyerek,
Süüngenine süre sıktayt.	30050 Sevincinden ağladı.
Alıp baatır Altay-Buuçay	Alp bahadır Altay-Buuçay
Cayaltalu Cañar baatırğa	Hünerli Cañar bahadıra
Calañ bolgon alakanın	Ova gibi büyük elini
Caya tudup ezendejip aydat:	Uzatıp esenleşip şöyle söyledi:
"Üç Kurbustan Kudayıstıñ	30055 "Tanrımız Üç Kurbustan 'ın
Bolujıbıla bu slerler	Yardıımıyla sizler
Ertegi çakta öölö,	Yakın geçmişte ölerək,
Ceñes bolup kalgan bisti	Yenilen bizi
Tirgizip aldaar, oygor baatırlar.	Diriltən, uyandıran bahadırlar.
Üç Kurbustan Kudayıbıs	30060 Tanrımız Üç Kurbustan
Slerlerge ölbös tın bergen uçun	Size ölümsüz can verdiğı için
Baştañ baş bolzın.	Şükürler olsun.
Çaktañ çakka,	Çağdan çağa,
Ürgülciniñ üç üyege	Ebediyen üç nesil
Ak-carıktıñ albatızı	30065 Ak-dünyanın halkı
Ürgülcige slerdi çümdep,	Ebediyen sizi birarada tutup,
Kudayıbıs dep bajırzın.	Tanrımız deyip eğilsin.
Alıp bütken cayaltalu Cañar baatır	Alp yaratılmış hünerli Cañar bahadır
Ölbös möñkü cürüm cürüger" - dep,	Ölümsüz hayat yaşayın" -deyip,
Börkin suurıp, tize ceñil çögödöp,	30070 Börkünü çıkarıp, hafif diz çökerek
Tili çeçen alkap cerge caba mürgüürde,	Tatlı dille dua edip yere eğildiğinde,

Ölöp tındangan baatırlar,	Ölöp canlanan bahadırlar
Olcogo kelgen albatı	Esir gelen halk
Bir kijidiy bu emdi	Tek vücut olup
Cerge caba mürgüp bajırgılayt.	30075 Yere eğilip dua ettiler.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Eki kolın caya tudup,	İki elini açarak,
Altay Buuçay la Maaday-Karanı	Altay Buuçay ile Maaday-Kara'yı
Ölöñir le Ak-kaandı	Ölöñir ile Ak-kaan'ı
Kabra tudup okşop iyet.	30080 Kucaklayıp öptü.
"Ak-carıktıñ albatızı	"Ak-dünyanın halkı
İristu cakşı catsın dep	Talihli, güzel yaşasın deyip
Ölör tınıgardı kıskanbay,	Ölecek canınızı sakınmadan,
Ceñ castanıp cıgılğança,	Yenilip yığılsanız da,
Cana baspay sler cuulaşkanaar.	30085 Geri adım atmadan savaştınız.
Onıñ uçun albatı slerdi	Onun için halk sizi
Kaçannıñ kaçanga undıbas	Ne olursa olsun unutmaz
Ürgülcige slerdi kerees edip,	Ebediyen sizi anıp,
Çörçök edip çümdep cürer" - deyt.	Efsaneleştirerek yaşayacak" -dedi.
Cayaltalu Cañar baatır	30090 Hünerli Cañar bahadır
Alıptardıñ ortozıbıla	Alpların arasında
Arı beri bazala,	Sağa, sola adımlayarak
Aytkan sözi mindiy boldı:	Söylediği söz şöyle oldu:
"O-o, kalak, alıptarım,	"Oo, sevgili alplarım,
Ada caş baatırlar,	30095 Atalarım, genç bahadırlar
Olcogo kelgen kalık-con,	Esir gelen halk-tebaa,
Alban-kıyına ölgöniger.	İşkenceyle öldünüz.

Ölgön boyıstı tırgistiñ dep   Ölen canımızı dirilttin deyip
Meni ötküre maktabagar.   Beni bu kadar övmeyin.
O-o, kalak, ak sagaldu alıptar, 30100 Ah sevgili ak sakallı alplar,
Albanga ölgön albatım,   Kaba kuvvet elinde ölen halkım,
Slerdi men tırgispedim.   Sizi ben diriltmedim.
Tırgisken kiji Cañarçı,   Diriltten kişi Cañarçı,
Meniñ cañıs sıynım edi.   Benim biricik kızkardeşimdi.
Erlik biyge cedele,   30105 Erlik biy'e yetişerek,
Altı uuldarınıñ tının bıla   Altı oğlunun canı ile
Sokor-Kara baatırınıñ tının   Sokor-Kara bahadırın canını
Ep-sümele ayırıp alıp,   Uygun şekilde ayırıp,
Ekelip bu catkança,   Getirince,
Kara Şaytannıñ curtına uçurap, 30110 Kara Şeytan'ın yurduna rastlayıp,
Abakayın kıynap cadıp,   Halkına işkence edip,
Slerlerdiñ tındaraardı   Sizin canlarınızı
Baza ayırıp alala,   Tekrar ayırarak,
Kara Şaytannañ alıptarın,   Kara Şeytan'dan alplarını
Kańça tümen şulmustarın   30115 Tümenlerce şulmuslarını
Onçozın ceñip kırالا,   Hepsini yenip kırarak,
Tındu şulmus artpas edip   Geride etkili şulmus bırakmayıp
Ürgölciğe öçpös cañdu   Ebediyen sönmez
Körüne ört tutkan edi.   Ateş yakmış.
Bu ört ıaktıñ ıakka   30120 Bu ateş ıağdan ıağa
Cerdiñ ceti kadınıñ aldıbıla   Yerin yedi katının altını
Ebirip cürer uçurlu - deyt. -   Kuşatıp yanmalı" -dedi.
Öçkön odıgardı kamıskan,   Sönen ateşinizi küllendiren,

Ölgön boyıgardı tirgisen   Ölen bedeninizi dirilten
Elen çakka undılbas slerlerdiñ 30125 Önceki çağdan unutulmayacak sizlerin
Üyedeñ üyege, çaktañ çakka   Nesilden nesile, çağdan çağa
Cayaaçı Kuday'aar bolgoy - deyt.   Yaratıcı tanrınız olacak -dedi.
Ürgülciğe albatı undıbay çümdep,   Ebediyen unutmayıp anarak,
Kudayım dep mürgüp cüriger.   Tanrım deyip dua ederek yaşayın.
Baladañ balaga ulaltıp   30130 Kuşaktan kuşağa sürdürüp
Çörçök edip çümdezin" deyt.   Efsaneleştirerek yaşatın" dedi.
Ak-carıktıñ alıptarı   Ak-dünyanın alpları
Ölgön albatı tirilgenin körüp,   Ölen halkın dirildiğini görüp,
Alań kaykap acıktajat.   Şaşırp bakakaldı.
Altın keptü alıptar,   30135 Altın giyimli alplar,
Kümüş tondu külükter,   Gümüş giysili pehlivanlar,
Keen caraş keberkek kelinder,   Güzel, gösterişli gelinler
Baltır kejik çaş baatırlar   Yetenekli genç bahadırlar
Boy-boyları kuuçındajıp   Birbirleriyle sohbet edip
Süüngenderine süre sıktajat. 30140 Sevinçlerinden ağladılar.
Ol conniñ ortozınañ   O halkın arasından
Ölöñir baatır örö turat.   Ölöñir bahadır ayağa kalktı.
Örö-tömön bazala,   Yukarı-aşağı adımlayarak,
Cañarçıga kolın berip,   Cañarçı'ya elini uzatıp,
Oñ kolınañ okşop iyet.   30145 Sağ elinden öptü.
Eki köstöñ çaş agıp,   İki gözünden yaş akıp,
Aytkan la sözi mindiy boldı: Şunları söyledi:
"Alıs cerge tüjerge   "Işıksız yere inmekten
Caltanbagan Cañarçı.   Korkmayan Cañarçı

Alıs cerde bisterge	30150	Işıksız yerde bizlere
Agaru bolgon Cañarçı.		Kutsal ola Cañarçı.
Erlik curtın ebirip		Erlik yurdunu dolaşıp
Tınıs tapkan Cañarçı		Nefes bulan Cañarçı
Ene Altayga canarga		Ana yurda dönmeye
Iris la bergen Cañarçı".	30155	Güç veren Cañarçı.
Onoñ arı Ölöñir		Ondan sonra Ölöñir
Oyto lo katap ıylay beret.		Tekrar ağladı.
Ak-carıktıñ alıptarı		Ak-dünyanın alpları
Artkan-kalğan şulmustarla		Geride kalan şulmuslarla
Anań arı cuulajat.	30160	Ondan sonra savaştılar.
Alıp baatır Cañarçı		Alp bahadır Cañarçı
Ak arçuulın oñ kolıbıla		Ak mendilini yayıp,
Arı-beri cañıy tudup,		Sağa, sola sallayıp,
Aytkan la sözi mindıy boldı:		Şunları söyledi:
"Meni köp maktabagar.	30165	"Beni çok övmeyin.
Mındagı turgan kalık-con		Burda yaşayan halk-tebaa
Baza la men çilep onçogor		Yine benim gibi hepiniz
Ak-carıktıñ albatızı uçun		Ak-dünyanın halkı için
Ölör tınıgardı kıskanbay,		Ölecek canınızı sakınmadan,
Alıs cerge men çilep,	30170	Işıksız yere benim gibi,
Onçogor caltanbay kelele,		Hepiniz korkmadan gelerek,
Tınıgardı bergeneer bu iyne.		Canınızı verirdiniz.
Möñkülikke adıgar çıgar,		Ebediyen adınız yaşayacak,
Albatıga çümdeltip,		Halk arasında anılıp,
Artıp kalar ürgülcege.	30175	Sonsuza dek yaşayacaksınız.

Cayaltalu kayçılar slerdi	Hünerli destancılar sizleri
Çörçök edip çümdep cürzin.	Efsaneleştirip anlatsın.
Soodoorgo bolbos - deyt. -	Unutulmayın -dedi.
Ceñü bistiñ boldı dep,	Zafer bizim oldu deyip,
Ak sanaalu adalar,	30180 İyi niyetli atalar,
Ak baştu eneler,	Ak başlı analar,
Alıp-kezer baatırlar,	Alp, cesur bahadırlar,
Baatır kejik çaş baldar,	Yetenekli genç çocuklar,
Öştüni türgen ceñele,	Düşmanı hemen yenerek,
Alıs cerde soodoboy,	30185 Işıksız yerde soğumadan,
Ak-carıkka çıksabıs,	Ak-dünyaya çıkarsak,
Komudal-ıydı undıyla,	Derdi, ağlamayı unutarak,
Alkış-bıyan, ırıs, kojoñ	Dua, şans, talih, eğlence
Ondo cırgal cayım bolor.	İle mutluluk içinde özgür yaşayacak.
Eskideezin elteertip,	30190 Eskileri hatırlayıp,
Ozogızın oygortoton	Geçmişi yad edecek
Öy ol tušta bolor" - deyt.	O zaman gelecek" -dedi.
Altay Buuçay baatır kiji	Altay Buuçay bahadır kişi
Ak sagalın sıymay tudup,	Ak sakalını sıvazlayıp,
Aytkan sözi mindiy boldı:	30195 Şöyle söyledi:
Ölöp-tındangan albatı-con	Ölöp- canlanan halk-tebaa
Meni eeçinde aydıgar. - deyt.	Benim peşimden söyleyin. -dedi.
Kara agaştıy kalık-con	Kara orman gibi halk-tebaa
Kargandardı bu kurçay	Atalarının etrafını kuşatıp
Turup iygen tıñday beret.	30200 Dinledi.
O-o, Üç Kurbustan Kudayıbıs	Ey, Tanrımız Üç Kurbustan

Öçpös edip ot carıtkan. Sönmez ateş yaratan.
Ölbös cürüm biske bergen Ölümsüz yaşamı bize veren
Kudayıska baş bolzın! Tanrımıza şükürler olsun!
Öçkön ottı kamıskan, 30205 Sönen ateşimizi küllendiren,
Ölgön bisti tırgısken Ölen bizleri diriltten,
Cayaçı bistiñ Kudayıbıs Yaratıcı tanrımız
Cañırçıga baş bolzın! - deyt. Cañarçı'ya sağ olsun!
Ölüp tirilgen kalık-con Ölüp dirilen halk-tebaa
Altay-Buuçay baatırdı eeçiy 30210 Altay Buuçay bahadırın peşinden
Cañıs kijidiy cañarlajat: Tek ses olup haykırdı:
Öştülerdeñ öç alarıbıs. Düşmanlardan öç alacağız.
Ceñü bistiñ bolor! Zafer bizim olacak!
O-o, Kuday, baş bolzın Ah sevgili tanrı, şükürler olsun
Cayaltalı Cañar başçıbıs, 30215 Hünerli Cañar başçımız
Cayaçı bistiñ Cañarçı, Yaratıcı Cañarçımız,
Aytkanaarga alkış-bıyan! Sözlerine dualar olsun!
Şulmus kürümder köp edi. Şulmus şeytanlar çoktu.
Kırakı bolup başkarzagar, İhtiyatlı olup yönetirseniz,
Tudujarı biste bolgoy, 30220 Bizde savaş olmadan,
İzü tüşse, bop deşpezis, Sıcak düşse, of demeyiz,
Ölüm kelze cok deşpeylik. Ölüm gelse yok demeyiz.
Salkın kelze sook deşpeylik, Fırtına gelse soğuk demeyiz.
Salım kelze cok deşpeylik. Kader gelse yok demeyiz.
Keler öydiñ albatızı 30225 Gelecek zamanın halkı
Uçun cana baspay cuulajıp, İçin geri adım atmadan savaşıp,
Ot-kalaptu cuu-soguştan Ateş kalıplı savaştan, vuruşmadan

At-nerelü ceñü alıp, Cesaretli zafer alıp,
Aylu-kündü ak-carıkta Aylı, güneşli ak-dünyada
Agaş-taştı Altayıbıska 30230 Ağaçlı, taşlı yurdumuza
Ceñülü onçobıs cedele, Zaferle hepimiz dönerek,
Emdi keler caş üyenin Şimdiki genç neslin
İristu cırgalın köröktör" - deji, Kısmetli talihini görelim" -deyip,
Onçolorı bir kijidiy Hepsi bir ağızdan
Üldü, cıda misterin calap, 30235 Kılıç, mızrak uçlarını çarpıp,
Bir kijidiy çertengileyt. Tek bir ağızdan yemin ettiler.
Bos Erlik boyı çaktañ çakka Bos Erlik kendisi çağlar boyunca
Ak-carıkka çıkpas deji, Ak-dünyaya çıkamayacak diyerek,
Açu-koron kıygırıp, Acı, zehir bağışları,
Altıgı oroongo cañılana beret. 30240 Alttaki yerde yankılandı.
Erlik-biy ugala, korkıp, Erlik-biy duyarak, korkup,
Ceñdirgenin bu bilip, Yenildiğini bilip,
Eek sagalın cula tartıp, Çene sakalını yolup,
Tört tamandap eñmektep, Dört bir yana sürünerek,
Açu-koron bu algırıp, 30245 Acı, zehir bağıp,
Örö körüp kıyırırmanı Yukarı bakarak ettiği feryadı
Üç Kurbustan Kudayga Tanrı Üç Kurbustan'a
Cart ugulıp turbay kayttı Açıkça duyuldu
Üç Kurbustan Kuday aydat: Tanrı Üç Kurbustan söyledi:
"Meni çok edele, 30250 "Beni yok ederek,
Ak-carıktı biyleerge Ak-dünyayı yönetmeye
Amadagan Erlik-biy Niyetlenen Erlik-biy
Ak-carıkka kaçan da Ak-dünyaya ne olursa olsun

Çıgar seniñ uçurıñ cok.	Çıkamayacaksın.
Cayaltalu Cañarga	30255 Hünerli Cañar'a
Ceñdirgeniñdi bildiñ be?" - dep,	Yenildiğini anladın mı?" -deyip,
Atıylanıp küzüregeni	Öfkeyle bağırışı
Alıs cerde Bos Erlikke	Işksız yerdeki Bos Erlik'e
Cart ugulbay bu kanayttı.	Açıkça duyuldu.
Ak-carıktıñ alıptarı	30260 Ak-dünyanın alpları
Erlik biydiñ cutpa-şulmus	Erlik biy'in vahşi şulmus
Kooş edü cılan bakaların	Saysız şeytan, yılan ve kurbağalarını
Örtöp, kıynap ötüre beret.	Yakıp, işkenceden geçirdi.
Ölöp-tirilgen ar-kalık	Ölöp, dirilen halk
Öç alarga makazırayt	30265 Öç almaya bilendi.
Alıs cerde cuu-soguş	Işksız yerdeki savaşı, vuruş
Aydarı cok tıñıy beret.	Çok şiddetliydi.
Maaday-Kara bazıp kelet.	Maaday-Kara geldi.
Cılım kaya bu taştı	Sarp taşa
Tündü-tüştü öçpös cañdu	30270 Gece-gündüz sönmeyen
Alıs cerdi carıdıp turar	Işksız yeri andınlatan
Calbak tabakta carıtkış ottı	Geniş tabaktaki parlak ateşi
Alañ kaykap acıktap köröt.	Hayretle izledi.
"Enemneñ çıkkalı, etteñ carılğanı	"Anamdan doğalı, etten ayrılalı
Mındıy kubulgazın körbödim.	30275 Böyle değışigini görmedim.
Bu ne atazı?" - deyt.	Bu da neyin nesi?" -dedi.
Cañar la Cañarçıga	Cañar ve Cañarçı'ya
Caba bazıp kelele,	Yine gelerek,
Cılım kaya bajında	Sarp kaya başında

Tündü-tüştü öçpös cañdu 30280 Gece-gündüz sönmeyen
Kün çilep altığı oroondı Güneş gibi alttaki yeri
Carıdıp turar cañdu Aydınlatan
Kandıy ot boloton? Nasıl bir ateşmiş?
Ozo çakta men cuulajarımda Eskiden yaptığım savaşlarda da
Mindiy ot körbögöm. 30285 Böylesi ateş görmedim.
Kaykamçılı kubulgazın!" - deyt. Şaşırtıcı, değişik!" -dedi.
Cañar baatır bolgojin Cañar bahadır ise
Carsıldada katkırarda, Alaycı kahkalar attığında,
Kaya taştar köçkölönöt. Kayalıklar göçüp yuvarlandı.
Calañ bolgon alakanıla 30290 Ova gibi büyük eliyle
Maaday-Karaniñ cardın taptap aydat: Maaday-Kara'nın omzuna dokunup şöyle dedi:
"Cer Kindik enebis bergen edi. "Cer Kindik enemiz vermişti.
Alıs cerge tüşseger, Işıksız yere düşerseniz,
Cetker ceek şulmustar cetpes Şeytan şulmuslar yetemez,
Kaya-taşka iliger-degen. 30295 Kayalığa asın-dedi.
Oyto kodorıp albagança, Tekrar kaldırıncı,
Tündü-tüştü alıs cerdi Gece-gündüz ışıksız yeri
Carıdatan uçurlu degen. Aydınlatacaktır dedi.
Küreñeş baatır ceenim Küreñeş bahadır yeğenim
Bu carkındu ak tabaktı 30300 Bu parlak ak tabağı
Cılım kaya bu taşka Sarp kayalığa
At mañıla uçup barıp, At hızıyla gidip,
Kondırıp salgan kiyninde Yerleştirdikten sonra
Emdige cetire bu öçpöy Şimdiye kadar sönmeden
Küyüp turganı bu edi - deyt. -30305 Yandı -dedi.

Ak-carıkka çıgar tuşta	Ak-dünyaya çıktığınız zaman
Alıs cerge kerees edip	Işıksız yerde gizlice
Artıratın uçurlu" - deyt.	Kalmanız gerek" -diye söyledi.
Ölbös Cayar baatırdañ	Ölbös Cayar bahadırın
"Ceñü bistiñ boldı!" - dep,	30310 "Zafer bizim oldu!" -deyip,
Açu-koron kıygırğanı	Acı, zehir bağırsı
Alıs cerde cañılana beret.	Işıksız yerde yankılandı.
Körnöö ottor alıs cerde	Harlı ateşler ışıksız yerde
Tekşi carkındalıp küye beret.	Tek başına parıldayıp yandı.
Ceñü ceñü degen kıygılar	30315 Zafer zafer diyen bağırsılar
Tekşi cerde cañılanat.	Her yerde yankılandı.
Ança-mınça bolboy turup,	Çok zaman geçmeden,
Altın çümdü alıptar,	Altın giyimli alplar,
Kümüş çümdü kezerler,	Gümüş giysili pehlivanlar,
Baatır kejik alıptar	30320 Yetenekli alplar
Ölöp tirilgen albatılarla kojo -	Ölöp dirilen halklarla beraber
Onçozi mında cuulıjıp kelgen	Hepsi burada toplanmış
Oyın-cırgal kojoñbıla	Eğlence şarkılarla
Boyı-boylorıla tanışılup,	Birbirleriyle tanışıp,
Ezen-amırın suraşkılapt.	30325 Esenlik sordular.
Emdi cektöp keler bolzo,	Şimdi yok edip gelirse,
Ak-carıktañ bu kelgen	Ak-dünyadan gelen
Cañar baatırdañ turandarı	Cañar bahadırın akrabaları
Onçozi ezen-amır emtiri.	Hepsi esen, sağ salımmış.
Kança tümen alıptarı bıla	30330 Tümenlerce alpları ile
Kara ağaştıy çerüzineñ	Kara ağaç gibi askerinden

Toolu la ulus artkan emtiri.	Dolu ulus kalmış.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Kaptırgazın açta tartıp,	Sandığı açıp,
Ay sudurın kodorolo,	30335 Ay suduru çıkararak,
Ağaç-taşka cölöy tudup,	Ağaca, taşta doğru tutup,
Kaya taştağı ottıñ carkınına	Kayalıktaki ateşin parlaklığında
Kıçıra berbey bu kanayttı.	Okuyordu.
Öştülerin ceñip salgan,	Düşmanlarını yenmiş,
Alıs cerdeñ ak-carıkka	30340 Işıksız yerden ak-dünya
Çıgar öyi cede bertir.	Çıkış zamanı gelmiş.
Onoñ arı kıçırajın,	Ondan sonra okuyunca,
Üç balalu koñır kastı	Üç yavrulu koñur kazı
Ak-carıkka bojudoton uçurlu,	Ak-dünyayı halletmesi için,
Kakay-çoçko bu cerinde	30345 Domuz yerinde
Ölbös Cayardı şırkalaarda,	Ölbös Cayar'ı yaralayınca,
Cer kırtıjın üstine	Yer kabuğunun üstüne
Añtara türtüp iyerde,	Devirdiğinde,
Kara Şaytan bu öyinde	Kara Şeytan o an
Üstibile ödö bertir.	30350 Üstünden geçmiş.
Onoñ arı Kara Şaytandı	Ondan sonra Kara Şeytan'ı
Cañar baatır boyı	Cañar bahadır kendisi
Üldüzine çaçılta tebele,	Kılıcıyla saçarak,
Boyı tuduja beriptir.	Vuruşmuş.
Onıñ uçun kakay çoçkolordı	30355 Onun için domuzları
Ak-carıktıñ alıptarına	Ak-dünyanın alıplarına
Caman cetker etpegen uçun	Kötülük etmesin diye

Ak-carıkka ıgarga	Ak-dünyaya çıkmaya
Suranıp kelgediy bolgojin,	Yalvarıp gelince,
Bojodoton uçurlu emtir.	30360 Halletmesi gerekmiş.
Baatırdañ togus kıs	Bahadırdan dokuz kız
Ak-carıkka ıgarga	Ak-dünyaya çıkmaya
Caynap suranıp kelgejin,	Yalvarınca,
Bojotpoyton cañdu emtir.	Halledememiş.
Eçki degen mal	30365 Keçi denen hayvan
Ak-carıkka ıgarga	Ak-dünyaya çıkmaya
Caynap suranıp kelgejin,	Yalvarınca,
Ak-carıktıñ alıptarına	Ak-dünyanın alplarina
Şok cetkeri cok uçun	Zarar vermesin diye
Alıs cerdeñ ak-carıkka	30370 Işıksız yerden ak-dünyaya
Bojodoton uçurlu emtir.	Gelmek gerekmiş.
Onoñ arı Cañar baatır	Ondan sonra Cañar bahadır
Bos Erliktiñ boyınıñ	Bos Erlik'in kendi
Aylı-curtında bolgojin,	Evinde-yurdunda ise,
Ne bolup catkanın	30375 Ne olup bittiğini
Şiñdep bilip alarga	Takip etmek üzere
Onoñ arı kıcıra bertir .	Ondan sonrasını okumuş.
Boyı bojotkon caan calkın	Kendisinin ortaya çıkardığı büyük yıldırım
Bos Erliktiñ bu boyınıñ	Bos Erlik'in
Çoy örgöözin oodo sogolo,	30380 Demir sarayını parçalayarak,
Calbırıp, küyüp baradarda,	Yıkıp, kül edince,
Cük araydañ bu boyı	Zar zor kendisi
Talımsızrap oñdonolo,	Bilincini kaybedip tekrar kendine gelerek,

Öçürip alğanı bildiret.	Söndürdüğünü bildirdi.
Kança tümen şulmustarı	30385 Tümenlerce şulmusları
Kırılıp kalğan bu emtiri.	Kırılmış.
Onoñ arı kıcırar bolzo,	Ondan sonra okudu ki,
Artıp kalğan şulmustarı	Geride kalan şulmusları
Küzürt-kükürtteñ korkıgılap,	Gürültüden korkup,
Cılan, baka, çoçko bolup	30390 Yılan, kurbağa, domuz olup
Aral, taşka cajınıp	Ormana, taşta saklanıp
Kaç bergen bu emtiri.	Kaçmış.
Ölbös Cayar bojotkon	Ölbös Cayar'ın ortaya attığı
Kiçinek calkın barala,	Küçük yıldırım giderek
Erlik biydin örgöözün	30395 Erlik biy'in sarayını
Ekinçi katay oodo sogolo,	İkinci kez parçalayarak,
Emeenin örtöp iygen emtir.	Hanımını yakmış.
Erlik-biy boyı bolzo,	Erlik-biy kendisi ise,
Örgöö tıştına çaçılıp,	Saray dışına saçılıp,
Batpak saska tüjele,	30400 Bataklık sazlığına düşerek,
Törtön künge bu cadıp,	Kırk gün yatıp,
Cük araydañ oñdolıptır.	Zar zor kendine gelmiş.
Temir-Çookır bu attıñ	Temir-Çookır atın
Kuyrugıñañ cayagan	Kuyruğundan yaratılan
Cüs tüñey attu	30405 Yüz eş atlı
Cüs baatırdañ artkan bejeni	Yüz bahadırdan geriye kalan ellisi
Bos Erliktiñ ejiginde	Bos Erlik'in kapısında
Bu calkınnañ ölgön emtir.	Bu yıldırımdan ölmüş.
Erlik-biy oyto lo	Erlik-biy tekrar

Calkın katay tüşpes edip,	30410 Yıldırım düşmesin diye,
Çoy örgözin bolgojn	Demir sarayını
Batpak balkaş bıla	Bataklık çamuru ile
Şıbap salgan emtiri.	Sıvamış.
Onoñ arı Erlik-biy	Ondan sonra Erlik-biy
Cayaltalu Caâr baatırdıñ	30415 Hünlerli Cañar bahadırın
Ceñü bistiñ degen	Zafer bizim diye
Kıygızın emdi ugala,	Haykırışını duyarak,
Korkıbas boyı caltangan	Korkmaz bedeni korkmuş
Caltanbas boyı caltangan	Ürkmez bedeni ürkmüş
Ak-carıkka oyto katap	30420 Ak-dünyaya tekrar
Ürgülcege çıkpazım dep	Ebediyen çıkmam diye
Çerte salıp aydıнала,	Yemin verip söyleyerek,
Çoy örgözüneñ bu çıkpay	Demir sarayından çıkmadan
Cada bergeni bildiret.	Yattığını bildirdi.
Bu bargan eki calkın	30425 Bu giden iki yıldırım
Cerdiñ aldın ebirip	Yerin altını dolaşıp
İzideten uçurlu emtir.	Isıtmış.
Katu cerge uçuraza,	Katı yere çıkarsa,
Kaya-taştarı kaynay berer.	Kayalıklar kaynadı.
Cerdiñ ceti kadın ödüp,	30430 Yerin yedi katını geçip,
Cıra tebip iyele,	Hendek açarak,
Cer üstine çıgara	Yeryüzüne çıktığında
Kaynap kalgan izü bu	Kaynayan bu sıcaklık
Kaya taştarıbıla kojo	Kayalıklarla birlikte
Cer üstine çıkkın cerde,	30435 Yeryüzüne çıktığı yerde,

Tınar-tındu añ-kuştar la	Canlı av hayvanları, kuşlarla
Emil agaş bu artpay-	Sedir ağaçlarını bırakmadan
Onçozi çaçılıp küyer bolup	Hepsi saçılıp yanıp
Artıp kalganı bu dejet.	Kalmış denir.
Caan calkın bolgojin,	30440 Büyük yıldırım ise,
Cerdiñ aldın ebirip kelip,	Yerin altını dolaşıp,
Cer Kindigine toktogojin,	Cer Kindigi'nde durduğunda
Cer silkiner uçurlu emtiri.	Yer silkinmiş.
Ercine maldıñ kuyrugınañ	Kıymetli malın kuyruğundan
Cüs at cayagan,	30445 Yüz at yaratmış,
Ercineniñ calınañ	Kıymetlinin yelesinden
Cüs baatır cayałgan.	Yüz bahadır yaratılmış.
Cañar baatırdıñ çerüzi	Cañar bahadırın askeri
Alıs cerge tüjele,	Işıksız yere inerek,
Ot-kalaptu cuu-çakta	30450 Ateş özlü savaşta
Olordıñ bejeni ölüptir.	Onların ellisini öldürmüş.
Onoñ artkan bejen alıptar	Geriye kalan elli alp
Erlik biydiñ ejiginde	Erlik biy'in kapısında
Calkınga soktırıp ölgön uçun	Yıldırım düşüp öldüğü için
Ak-carıkta baza	30455 Ak-dünyada
Ercine at la kijige	Kıymetli atla insana
Calkın tüjeten uçuraldu dejet.	Yıldırım düşmüş dendi.
Bu kaydıñ uçurında	Bu destanın sonunda
Cer aldında artkan calkın	Yeraltında kalan yıldırım
Cer üstinde caaş caap,	30460 Yeryüzünde yağmur olup yağıp,
Kükürt, calkın bolup,	Gürültü, fırtına olup,

Agaş-taşka tüşkejin, Ağaç, taşa düştüğünü,
Cer üstine toktoboy, Yer üstünde durmadan,
Cerdiñ ceti kadın ödüp, Yerin yedi katını geçip,
Cer aldındaki calkinga 30465 Yeraltındaki yıldırıma
Barıp kojular uçurlu emtiri. Gidip katılmış.
Onoñ arı kıcırarda, Ondan sonra okuduğunda,
Ceti baştu Celbegen Yedi başlı Celbegen
Cer üstine çigar dep Yeryüzüne çıkacak deyip
Bu sudurda biçilbegen. 30470 Bu sudurda yazılmamış.
Altı ay ödördö, Altı ay geçtiğinde,
Bos Erlik oñdonolo, Bos Erlik kendine gelerek,
Cañar baatırdı eske alınıp, Cañar bahadırı hatırlayıp,
Oyto katap cuulajar dep şüüdi. Tekrar savaştık diye düşündü.
Cañar baatırdı ceñele, 30475 Cañar bahadırı yenerek,
Ak-carıktı biyleer dep, Ak-dünyayı yöneteyim deyip,
Boyına tıñ sananala, Kendi kendine düşünerek,
Askın toskın şulmustarın Azmış-kudurmuş şulmuslarını
Algı-kıygıbıla cuunadıp kelgen. Bağrı, çağrıyla toplamış.
Kara sarlık adın eertep, 30480 Kara öküz atını eyerleyip,
Aktu boyı Cañar baatırbıla Masum Cañar bahadıyla
Ak-carıkka çıkkança Ak-dünyaya çıktığında
Cuulajıp öç alarga Savaşıp öç almaya
Meñdep turgan emtiri. Hazırlanmış.
Cayaltalu Cañar baatır 30485 Hünerli Cañar bahadır
Altın sürlü sudurın Altın renkli suduru
Kaptırgaga sugup alıp, Sandığa sokup,

Kalık-congo bazıp kelgen	Halk-tebaaya gelmiş
Katurkanıp mınayda aydat:	Hüzünle şöyle söyledi:
"Alıs cerde cırgal cetken	30490 "Işıksız yerde mutlu olan
Ak-carıkka çıksa kaydar.	Ak-dünyaya çıksa ne olur.
Karañuy cerge cıgabay,	Karanlık yerde mutlu olamayıp,
Kündü cerge çıksa kaydar!" - deyt.	Güneşli yere çıksa ne olur!" -dedi.
Andağı cuulgan alıptar	Orada toplanan alplar
Ak baştu kargandar,	30495 Ak başlı yaşlılar,
Cajı cetpegen ciitter	Yaşı yetmemiş yiğitler
Çımıl da uçsa ugulgadıy	Sinek uçsa duyulacak kadar
Ün cogınañ tıñday berdiler.	Sessiz dinlediler.
Köstörile imdejip,	Gözleriyle anlaşıp,
Ün cogınañ turgulayt.	30500 Sessizce beklediler.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Alın edek alıp kıstayt,	Ön eteği alıp sıkıştırdı.
Tüp edegin türüp kıstayt.	Dip eteği dürüp katladı.
Eki kolın cüktenip,	İki elini yüklenip,
Eldiñ-conñıñ ortozıbıla	30505 Halkın arasında
Aylandıra acıktap	Göz gezdirip
Bazıp kelgen boyınça,	Gelince,
"Ölüp tirilgen albatı,	"Ölüp dirilen halk,
Alıs cerge şıralabay,	Işıksız yerde yaralanmadan,
Altayıgarga canıgar - deyt.	30510 Yurdunuza dönün -dedi.
Ak sagaldu kargandar	Ak sakallı yaşlılar
Biske uçkajıp alızın - deyt.	Bizimle birlikte gelsin -diye söyledi.
Cayar, Çagat, Küreñeş, Bodoy	Cayar, Çagat, Küreñeş, Bodoy

At-nerelü baatırlarım!	Şanlı bahadırlarım!
Türgen-tükey attaraardı	30515 Hemen atlarınızı
Ekelip mında eerteger - deyt.	Getirip eyerleyin -dedi.
Alıp külük baatırlar	Alp pehlivan bahadırlar
Attarın türgen eertep iyet.	Atlarını hemen eyerledi.
Altan kulaş kuyruktu	Altmış kulaç kuyruklu
Kök börü bolgojin,	30520 Gök börü ise,
Kuyrugın suy tudala	Kuyruğunu uzatarak
Albatı ortozıla bazıp kelgen	Halk arasından gelip
Kiji ünile mınayda aydat:	İnsan sesiyle şöyle konuştu:
Ak sagaldu kargandar,	Ak sakallı yaşlılar,
Moynımnañ ala kuyrukka cetire	30525 Boynumdan ala kuyruğa kadar
Uçkajıp alzarar,	Binin,
Ak-carıkka çıkarayın" - deyt.	Ak-dünyaya çıkarayım" -dedi.
Maaday-Kara baatır kiji	Maaday-Kara bahadır kişi
Kaptırgalu kayış kurın	Kancalı kuşağını
Çeçe tartkan boyunça	30530 Çözünce
Kök börüniñ moynınañ	Gök börünün boynundan
Terbektü kayış kurla	Yuvarlak kuşakla
Buulay sokkon boyunça,	Bağlayınca,
Köksine minip kıygırat:	Göğsüne binip bağırır:
"Alıs cerdeñ ayrılıp,	30535 "Işıksız yerden ayrılıp,
Altayına canatan mege	Yurduna dönecek
Altı kiji uçkajaar-diyt.	Altı kişi bana binsin -dedi.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Oyto lo katay cartap aydat:	Tekrar açıkça söyledi:

"Altın sudurdañ kıcırarımda, 30540 "Altın sudurdan okuduğumda,
Bos Erlik boyı oñdonolo, Bos Erlik kendine gelerek,
Katı ölüp kalarda, karıgıp Kesin ölüp kaldığında, yaşlanıp
Bisteñ öç nekeerge Bizden öç almaya
Ak-carıkka çıgala, Ak-dünyaya çıkarak,
Ceñüni men alarım dep, 30545 Zafer kazanacağım deyip,
Biske kekenip catkan emtir. Bizi tehdit etmiş.
Askın-toskın şulmustarın Azmış-kudurmuş şulmuslarını
Anañ-mınañ, agaş-taştan Ordan-burdañ, ağaçtan-taştan
Cuunadıp, biriktirip cat. Topladı.
Örgöözin kuru artırala, 30550 Sarayını kuru tutarak,
Kalgançı bar çok küçibile Kalan var yok gücüyle
Turgaktarın kojup alıp, Engellerini koyup,
Biske tabaru eder deyt. Bize saldırarak dedi.
Canıp baratkan biske Dönüp gelen bize
Caba cedip algajın, 30555 Tekrar geldiğinde,
Erlik biydiñ möri bolor. Erlik biy'in zaferi olur.
Ak-carıkka bis ozo çıgıp alala, Ak-dünyaya biz önce çıkarak,
Cerdiñ oozına sakıp alzabıs, Yerin ağzında beklersek,
Bistiñ möris bolor" - deyt. Bizim zaferimiz olacak" -dedi.
Mını ukkan albatı 30560 Bunu duyan halk
Mını kaykap sandırajat. Hayret içinde düşündü.
Kök börüdegi Maaday-Karaga Gök börüdeki Maaday-Kara'ya
Altay-Buuçay kojo Altay-Buuçay'la beraber
Altı kiji uçkajıp iyet. Altı kişi bindi.
Ceti baştu Celbegen 30565 Yedi başlı Celbegen

Ceti börkin tudungan   Yedi börkünü tutunmuş
Kök bukazın cedingene   Gök boğasını gidene dek
Cerge caba bu bajırıp   Yere eğilip
Caynap, ıylap, calınıp surayt: Yalvarıp, ağlayıp sordu:
"Mege kem ukajar?   30570 "Bana kim binecek?
Alıs cerge meni taştabay,   Işıksız yerde beni bırakmadan,
Kojo meni aparıgar.   Birlikte götürün.
şok-şodor men etpey,   Kötülük etmeden,
Boyımınñ tınıma creyin" - deyt   Kendi canımda yaşayım" -dedi.
Cañar baatır ayda salat: 30575 Cañar bahadır şöyle söyledi:
"Ak-carıkka slerdi ıgaratanı   "Ak-dünyaya ıkaracağın
Altın sudurda biilbeytir.   Altın sudurda bildirilmemiş.
Ce kanaydar baza,   Böyle de olsa,
Biske camanaar cetpegen.   Bize kötülük etmedin.
As ta bolzo boluşkanaar,   30580 Az da olsa yardım edin,
Aytkan ss, atkan ok   Söylenen söz, atılan ok
Aldında bis cpsingenibis.   Altında biz anlaştık.
Ak-carıkka ıgala,   Ak-dünyaya çıkarak,
Albatığa şok etseñ,   Halka kötülük edersen,
Alıptar kolınañ lriñ.   30585 Alpların elinden leceksin.
Aytkan sziñe turar bolzoñ,   Sözünde durursan,
Arın cıttu Altaydañ   Ardıç ormanlı Altay'dan
Añdap-kuştap azıranarıñ" - deyt.   Avlanıp besleneceksin" -dedi.
lñir le Ölöştöy   lñir ile lřty
Celbegenge ukajıp iyet.   30590 Celbegen'e bindi.
 balalu koñır kas    yavrulu koñur kaz

Üç balazıla kojo   Üç yavrusuyla birlikte
Albatı ortozına kaykılajıp,   Halk arasında şaşırıp,
Biske, kem oturur dejiþ,   Bize, kim oturacak deyip,
Kaykıldajıp kiji ünile   30595 Hayretle insan sesiyle
Aydıp turbay bu kanayttı.   Söyledi.
Ene kaska Ak-kaan minet.   Ana kaza Ak-kaan bindi.
Üç balazına bolgojın   Üç yavrusuna ise
Üç kargan minerde,   Üç ihtiyar binerek,
Üç balalu koñır kas   30600 Üç yavrulu konur kaz
Baldarıla bu kojo   Yavrularıyla birlikte
Kurkundarın talbingılap,   Kanat kemiklerini çırpıp,
Ança-mınça cügürgilep,   Biraz ilerleyerek,
Örö keyge ködürilgilep,   Yükselip,
Cer tamınıñ oozın köstöp,   30605 Yeraltının ağzını gözleyerek,
Kök börü le Celbegendi bu eeçiy   Gök börü ile Celbegen'in peşinden
Uçkulay berbey bu kanayttı.   Uçtular.
Olorldı bu eeçiy   Onların peşinden
Kortıldeşkan, çınırışkan   Homurdayarak, çıgılıklar atan
Toolu artkan kakay-çoçkolar kelet. 30610 Sayıları gitgide artan domuzlar geldi.
"Bisti bogo taştabagar,   "Bizi bununla bırakmayın,
Erlik-biy bisti   Erlik-biy bizi
Öltürüp salar.   Öldürür.
Ak-carıktıñ albatızına   Ak-dünyanın halkına
Azıratın mal bolorıs" - dejet. 30615 Besleyecek mal oluruz"-dediler.
Cañar baatır aydıp turat: Cañar bahadır söyledi:
"Kara Şaytannıñ üldüzineñ   "Kara şeytan'ın kılıcından

Ölbös Cayardı korıgan uçun	Ölbös Cayar'ı korumak için
Toolu artkan çoçkolor	Sayılı kalan domuzlar
Ak-carıkka barıgar.	30620 Ak-dünyaya gelin.
Albatı slerdı alastap,	Halk sizi kutsayıp,
Otko örtöp ol ciyten	Ateşle yakıp yiyecek
Malı bolorıgar" - deyle,	Hayvanı olacaksınız" -diyerek,
Kolın cañıp iyerde,	Elini sallayınca,
Biske kem miner dejet.	30625 Bize kim binecek dediler.
Miner ulus çıkpasta,	Binecek kimse çıkmazsa,
Toolu artkan kakay-çoçkolor	Sayılı kalan domuzlar
Cer tamınıñ oozın köstöp,	Yeraltının ağzını gözleyerek,
Kortıldajıp, çıñırıp,	Homurdayıp, çığlıklar atıp,
Sır mañla baratkılayt.	30630 Koşarak ilerlediler.
Olcogo kelgen ulustıñ	Esir gelen halkın
Omok, çıyrak uuldarı	Dinç, sağlam oğulları
Çoçkolor moynınañ kuçaktanıp	Domuzları boynundan kucaklayıp
Minip iygen cangılayt.	Binip döndüler.
Cayaltalı Cañar baatır	30635 Hünerli Cañar bahadır
Segis attıñ kuyrugınañ	Sekiz atın kuyruğundan
Segis tudam kıl culat.	Sekiz tutam kıl yoldu.
Arı-beri caykay tudup,	Sağa, sola sallayıp,
Kürkürede ürüp iyet.	Sabaha dek ürüdü.
Cüs tüñey temir çookır attar	30640 Yüz eş temir çookır at
Eer-üygenderi şıñıraşkan	Eyer, dizginleri şingırdayıp
Mında turbay bu kanayttı.	Duruyordu.
Maaday-Mergen le Kan-Altay	Maaday-Mergen'le Kan-Altay

Baştap atka mingileyt. Yönetip ata bindiler.

Cayaltalu Cañar baatır 30645 Hünerli Cañar bahadır

Ondogı uluska carlap turat: Oradaki halka bildirdi:

"Caan çaştı ulustarla "Büyük yaşlı halklarla

Ooru, şırkalı baatırlar Hasta, yaralı bahadırlar

Bu attarga ekideñ, Bu atlara iki,

Üç teñ uçkajıp alıp canıgar - deyt. – 30650 Üç eşit şekilde binip dönün -dedi.

Artıp kalgan albatı Geride kalan halk

Koldordı solıgılap, Elleri çapraz bir şekilde,

Bastıra attardıñ kuyruktarınañ Tüm atların kuyruklarından

Çaram kıldarı cedişkençe Birer tutam kılı yetiştikçe

Tudungılap alıp canıgar" - deyt. 30655 Tutunarak dönün" -dedi.

Albatı-condı olor acıktap, Halk-tebaa onları izleyip,

Olordı eeçiy cortup iyet. Peşlerinden hızla gitti.

Bala-barkazıla bu kojo Çoluk-çocuğuyla birlikte

Albatı-condı olor acıktap, Halk-tebaayı izleyip

Olordı eeçiy cortup iyet. 30660 Onların peşinden hızla ilerledi.

Artıp kalgan albatı Geride kalan halk

Olorlordıñ attarınıñ Onların atlarının

Kuyruktarınañ tudungılap Kuyruklarından tutunup

Kojo canıp iybey kayttı. Birlikte döndüler.

Üç Kurbustan Kudayıstıñ bolujı bıla 30665 Tanrımız Üç Kurbustan'ın yardımı ile

Öçkön ottı küydürgen, Sönen ateşi küllendiren,

Ölgön bisti tırgıskın Ölen bizleri diriltten

Cer Kindik enebistiñ uulı Cer Kindigi enemizin oğlu

Ölbös tındı oygor bütken. Ölümsüz canı güçlü yaratılmış.

Cayaltalu Cañar baatır	30670 Hünérli Cañar bahadır
Ürgülcige ölbögör dejip,	Ebediyen ölmeyin deyip,
Albatı coloy maktagılayt.	Halk yol boyu övdü.
Cer tamınıñ bu oozın	Yeraltının ağzını
Kıstay-Mergen baatır bıla baatır kıs	Kıstay-Mergen bahadır ile bahadır kız
Tüş bolgojin amırı cok,	30675 Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok	Gece girdiğinde uyumadan
Alıs cerdeñ ak-carıkka	Işıksız yerden ak-dünya
Tınar-tındu kurt-koñustar,	Canlı kurdu, kuşu,
Baka, cılan, köbölöktördi	Kurbağa, yılan, kelebekleri
Bojotpoy olor öltürgileyt.	30680 Bekletmeden öldürdüler.
Cer tamınıñ bu oozına	Yeraltının ağzına doğru
Kıstay-Mergen le baatır kıs	Kıstay-Mergen ve bahadır kız
Ağaş-taştı cuugılayt.	Ağacı, taşı yığdılar.
Calbıstu caan ot salgılayt.	Harlı büyük ateş yaktılar.
Alıs cerdiñ tındularına	30685 Işıksız yerin canlılarını
Ak-carıktıñ üstine	Ak-dünyanın üstüne
Çıgar arga bergileyt.	Çıkarma yolu aradılar.
Cayı-kıjı bildirbes	Yazı, kışı belli olmayan
Cay keberlü bu Altayda	Yaz şekilli bu Altay'da
Tüni-tüji bildirbes	30690 Gecesi, gündüzü belli olmayan
Tüş keberlü keen Altayda	Gün şekilli güzel yurtta
Ak taygazın adam degen,	Ak-taygaya atam demiş,
Ak talayın enem degen	Ak-denize anam demiş
Ak kaya şibeelü	Ak kaya kaleli
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	30695 Hünérli Cañar bahadırın

Albatızı odın-suulu,	Halkı yurtlu,
Ak bıyanı odorluda	Ak malı otlaklı
Azu tiştü börü tiybegen,	Azı dişli kurt deǵmemiş,
Albatıǵa bu bolgojın	Halka ise
Cıda tudunıp cuu kirbegen	30700 Mızrak tutunup savaş girmemiş
Amır cakşı catpay kayttı.	Huzur içinde yaşadı.
Eki abakayı eptü cakşı	İki hanımı güzel
Conın bolzo odınduga baştayt.	Halkı yurtta yönetti.
Amır cakşı curtay bertir.	Huzur içinde yaşıyordu.
Kün-Keldi bolgojın	30705 Kün-Keldi ise
Odorluga başkarat.	Otlaklıǵa doǵru güttü.
Tebeelü malı bu özüp,	Gösterişli malı çoǵalıp,
Tayga-taşka tolo bertir.	Taygaya, taşa dolmuş.
Altın-Tana abakay	30710 Altın-Tana hanım
Albatı-conın ebirip,	Halkı dolaşıp,
Odınduga baştap cüret.	Yurtta yönetti.
Eli-conı özölö,	Halkı artarak,
Een çölgö tolo bergen	Geniş çölü doldurmuş
Eptü-cöptü curtay bertir.	30715 Rahat, uyumlu yaşamış.
Bir kün erten tura	Birgün sabah vakti
Taǵdaktalıp taǵ adarda,	Tan attıǵında,
Takaalu ceeren kuştar edet.	Tavukla al renkli kuşlar öttü.
Kürelenip kün ııǵarda,	Kürelenip güneş doǵduǵunda,
Küükter degen kuştar edet.	30720 Guguk kuşları öttü.
Eki abaay emdi bolzo,	İki hanım şimdi,
Eptü-cöptü bu mında	Rahat, uyumlu burada

Ak örgöönüñ içinde   Ak sarayın içinde
Altın takta bu üstünde   Altın sıra üstünde
Alama-şikir aş çokkon   30725 Lezzetli yemeklerle
Ayılçıların oturgazıp,   Misafirlerini ağırlayıp,
Olorlo kojo çaylap oturgılayt.   Onlarla birlikte çay içip oturdular.
Ozogızın oygartıp,   Öncekileri hatırlayıp,
Eskidegizin eltertkileyt.   Eskileri yad ettiler.
Kün-Keldi oturala,   30730 Kün-Keldi oturarak,
Kunukçıldı üşkürüp iyet.   Hüzünle, iç çekti.
Bu ne atazı boldı dep,   Bu da neyin nesi deyip,
Altın-tana çoçıyla,   Altın-Tana korkuyla,
Mınayda surap oturat: Şöyle sordu:
"Karıga bergen kün çilep   30735 "Kapanan gün gibi
Ne kunuktnıñ, köörkiyim? - deyt -   Niye hüzünlüsün, canım? -dedi.
Kunukkan sanaañdı cajırbay,   Üzüldüğün şeyi gizlemeden
Aydıp iyzeñ ugarga.   Söylesen.
Altay ejis baldarıla   Altay mirasımız yavrularla
Aylanıp canbazın sestıñ be?   30740 Dönmediğini mi sezdin?
Amır catkan boylorıbıs   Huzurla yaşayan bizlerin
Ölöristi bildiñ be?" - deyt.   Öleceğimizi mi sezdin?" -dedi.
Kün-Keldi ayda salat: Kün-Keldi söyledi:
Özötönisti sespedim.   Yaşayacağınızı sezmedim.
Ölöristi sespedim.   30745 Öleceğinizi sezmedim.
Eki cılga cetire   İki yılda
Ay keberlü ak çırayıñ   Ay şekilli ak yüzün
Karan çıgıp karara berdiñ.   Karardı.

Ne bolgonın, bolorın   Ne olduğunu, ne olacağını
Çıgara ne aytpazında,   30750 Niye konuşmadığını
Surap bolboy cürgen edim.   Soramadım.
Arga cokto surap bolboy,   Çaresiz sormadan,
Üşkürgenim bu edi.   İç çektim.
Çenedi dep çuuldanba   Denedi deyip kendini sıkma,
Öçödi dep açınba" - deyt.   30755 Öç aldı deyip kızma" -dedi.
Altın-Tana abakay   Altın-Tana hanım
Aydar sözün tappay bardı.   Söyleyecek söz bulmadı.
Arı-beri baskındap,   Sağa, sola adımlayıp,
Köstin cajın tögö beret.   Gözünden yaş döküldü.
Kün-Keldi caynay beret: 30760 Kün-Keldi yalvardı:
"Iylabazañ, köörkiyim,   "Ağlamasan, canım,
Köstin caji boluşpas,   Göz yaşı çare olmaz,
Cuuda-çakta ulustıñ   Savaşta, vuruşta halkın
Colına buudak bolor iyne.   Yoluna engel olur kardeşim.
Kunukkanı caman belge.   30765 Hüzünlenmen kötüye işaret.
Kudaydıñ salım bar emey.   Tanrının çizdiği kaderi var.
Sanaarkaza sayradılar,   Düşüncesine sevindiler,
Salım bergen Kuday bar.   Kismet veren tanrı var.
Cayap salgan Üç Kurbustan Kudayıbıs Yaratan Üç Kurbustan tanrımız
Ülü bergen Cer Kindigi enebis 30770 Pay veren Cer Kindigi enemiz
Bir bolujın cetirer.   Bir yardım ulaştırır.
Alıs cerdeñ alıptar   Işıksız yerden alplar
Ezen-amır canıp keler.   Esenlikle dönüp gelecek.
İris ceñü bolor dep   Kismetli zafer olacak diye

Tiñ sananar kerek - deyt. 30775 Düşünmek gerek-dedi.
Eye çındap la deyle, Evet doğru diyerek,
Altın-Tana abakay Altın-Tana hanım
Şireezin çirey tebip, Tahta ayaklarını uzatıp,
Araayınañ oturala, Yavaşça oturarak,
Koyu ünile araayınañ 30780 Gür sesle yavaşça
Kojoñdoy berbey kanayttı. Şarkı söylüyordu.
Andağı cuulgan albatı Orada toplanan halk
Tınış tınbay tıñday beret. Nefes almadan dinledi.
"Kazılıp kalgan kara col "Kazılmış kara yoldan?
Kaçan ordı kelgey ne? 30785 Nasıl geri gelinir?
Katura bargan alıptar Öfkeyle giden alplar
Kaçan oyto cangay ne? Geriye nasıl döner?
Oñkoyıp kalgan kara col İçine düşülen kara yol
Ordı kaçan bütkey ne? Nereye varacak?
Olcogo bargan albatı 30790 Esir gelen halk
Oyto kaçan cangay ne? Nasıl geri dönecek?
Kara tay bolzom kaydadım, Kara tay olsaydım,
Otop cürer ol edim. Otlardım.
Kanattu bolzom kaydadım, Kanatlı olsaydım,
Kayıp keler ol edim. 30795 Uçup gelirdim.
Kulatay bolzom kaydadım, Küçük tay olsaydım
Otop cürer ol edim. Otlardım.
Kurkundu bolzom kaydadım, Kanatlı olsaydım,
Körüp keler bu edim". Görüp gelirdim.
Kün-Keldi üşkürüp aydat: 30800 Kün-Keldi iç çekerek konuştu:

"O, kalak, ötkön cılda tüş körgöm, "Ah canım, geçen yıl düş görmüşüm,
Ol cerde Ölbös Cayar Orada Ölbös Cayar
Tüjenip onı körzöm, Rüyamda onu gördüğümde,
Köñkörö cadıp algan aydat: "Yüzüstü yatıp söyledi:
"Açınbagar, enem, 30805 "Üzülmeyin, anam,
Belime ok tiygen. Belime ok değdi.
Ölüp bolboy cadırım. Ölmeyip kaldım.
Men ölö do berzem, Ben ölürsem,
Albatı ırıstu, cayım cadar" - deyt. Halk mutlu, özgür yaşasın" -dedi.
Mindiy sösti men ugala, 30810 Bu sözleri duyduğumda,
Öksöp, öksöp ıyladım. Hüngür hüngür ağladım.
Oygonıp la bu kelzem, Uyandığımda,
Ilyap catkan emtirim - deyt. Ağlamıştım -dedi.
O-o kalak, onoñ beri Ah canım, ondan beri
Eki emçegim bu meniñ 30815 İki göğsüm
Cılga cuuk sayılıp oorıgan. Bir yıldır sızlıyor.
Emdi sayılбай барарда, Şimdi hesapsızca giderken,
Cañıs uulım ölgön dep Biricik oğlum ölmüş deyip
Çökönö bergen edim - deyt. Hayal kırıklığına uğramıştım -dedi.
Onoñ arı oyto lo 30820 Ondan sonra tekrar
Köstiñ cajın tögö берет. Gözünden yaş döktü.
Kün-Keldi araayınañ Kül-Keldi yavaşça
Altın-Tananı erkeledip, Altın-Tana'yı okşayarak,
Bajın sıymap erkeleyt: Başını sıvazlayıp sevdi:
"Kunugarga carabas ne, 30825 "Üzülmek çare değil,
Katu ne sananbas. Kötü düşünme.

Öştülerle cuulaşsa,	Düşmanlarla savaşa,
Ölümneñ ne korkıytan.	Ölümden ne korkacak.
Akır, akır, enem - deyt. -	Ah canım anam-dedi.
Bu cuukta tüş körölö,	30830 Bu yakınlarda düş görerek,
Sege men aytpagam.	Sana söylemedim.
Öçödiñ dep çuuldaar deyle,	Kinlenip saldırırsın diye,
Ötkürip salgan bu edim.	Zaman geçirdim.
O-o, kalak, andıy da bolzo sege	Ah canım, öyle de olsa sana
Onçozın aydıp bereyin" - deyt. 30835	Hepsini anlatayım" -dedi.
"Aytsañ, aytsañ, köörkiyim,	"Anlat, anlat canım,
Cüregimdi sıstatpay - deyt.	Gönlümü kırmadan -diye söyledi.
Köstiñ cajın bu tökpöy,	Gözünün yaşını dökmeden,
Baatır kebin tartınıp,	Bahadır kıyafetini çıkarıp,
Sakıy berbey bu kanayttı. 30840	Bekliyordu.
Kün-Keldi kün keberlü	Kün-Keldi gün gibi
Külümzirenip tüjin aydat:	Gülümseyip düşünüy anlattı:
O-o, kalak, tüş cerimde	Ah canım, düşümde
Ölbös Cayar suuga çöñgön dep	Ölbös Cayar suya batmış diye
Kümüş-Tana sıynı 30845	Kümüş-Tana kızkardeşi
Cük araydañ çıgardım dep,	Zar zor çıkardım deyip,
Ak-carıktıñ bu üstinde	Ak-dünyanın üstünde
Öksöp, öksöp ogurıp,	Hüngür hüngür ağlayıp,
Iylap, sıymap oturgan.	Bağırıp, dövünerek oturmuş.
Ermek-kuuçın men surazam, 30850	Konuşulanları sorduğumda,
Akam meniñ ölbös dep,	Ağabeyim ölmez deyip,
Kızım mege kizirt etken.	Kızım bana ses verdi.

Körör-ugar bolgolokto, Görüp, duyamadan
Cer Kindigi Enezi Cer Kindigi Enezi
Cedip kelgen emtiri. 30855 Yetişmiş.
Ölbös Cayar baatırdı Ölbös Cayar bahadırı
Arçın bıla alastap, Ardıç ile kutsayıp,
Arı-beri silkiyle, Sağa, sola silkeleyerek,
Arjan suula cunala, Kutsal yeraltı suyuyla yıkayarak,
Cüzidöön ürüp iyerde, 30860 Yüzüne doğru üfleyince,
Ölbös Cayar baatır Ölbös Cayar bahadır
Örö turgan boyınça Yerinden kalkıp
Teñeri örö uça beret. Gökyüzüne doğru uçtu.
Kiynineñ kıygırıp turgança Ardından bağırıp durunca
Oygono berbey kanayttım" - deyt. 30865 Uyanmıştım" -dedi.
Kandiy cakşı tüş bolgon, Nasıl güzel bir düş olduğunu
Uçına cetire bu körböy, Sonuna kadar görmeden,
Oygongonıma açınala, Uyandığıma üzülererek,
Aytpay cürgen edim" - deyt. Söyleyemedim" -diye söyledi.
"Ölbös Cayar uulım 30870 "Ölbös Cayar oğlum
Ölbögön emeş pe?" - dep, Ölmemiş mi?" -deyip,
Altın-Tana abakaydıñ Altın-Tana hanımın
Ay-karañuy bu keberi Ayın karanlık görüntüsü
Cañı aydıy carıy tujüp, Dönüp aydınlanırken,
Katkırıp iybey kanayttı. 30875 Gülüyordu.
Kün-Keldi Altın-Tananıñ Kün-Keldi Altın-Tana'nın
Cardın sıymap, mınayda aydat: Omzunu sıvazlayıp, şöyle söyledi:
"Eki emegen bu cuukta "İki kadın bu savaşta

Cakşı attıñ söögi	30880 İyi atın cesedi
Çan cerinde cadatan.	Kemikler içinde kalacak.
Cakşı kiji söögi	İyi insanın cesedi
Cuu cerinde cadatan.	Savaş yerinde yatacak.
Baldarıs cuuda-çakta,	Çocuklarımız savaşta, vuruşta
Barıp ne körbös.	30885 Gidip ne görmez.
Komudap, kojoñdop mında	Şikâyet edip, şarkı söyleyip
Ne kerek oturatan.	Oturmana ne gerek var.
Bis eküdiñ birübis	İkimizden biri
Barıp kelzebis kaydar" - deyt.	Gidip gelsek" -dedi.
Altın-Tana abakay	30890 Altın-Tana hanım
Kün-Keldini kuçaktanıp,	Kün-Keldi'yi kucaklayıp
Oldop-soldop okşop aydat:	Şefkatle öpüp konuştu:
"Aytkanıña alkış bolzın,	"Söylediklerine dua olsun,
Sanaa kiydire sen ayttıñ.	Düşündüklerimi sen söyledin.
Ak bıyandı acıktap,	30895 Ak malı izleyip
Albatını başkarzañ,	Halkı yönetirsen,
Cer tamınıñ oozın	Yeraltının ağzını
Men barıp köröyin.	Ben gidip göreyim.
Men cañıskan arttım dep	Ben yalnız kaldım deyip
Karıgıp sen sanaarkaba.	30900 Yaşlandığımı düşünme.
Ölgön tirüzin körölö,	Ölüsünü, dirisini görerek,
Oyto canıp kelerim.	Geri dönüp gelirim.
Ölör bolzo cürüm cañıs,	Ölürse hayat bir.
Ölüm kelze salım cañıs.	Ölüm gelirse kader bir.
Kös cetpesteñ körüjeris,	30905 Göz yettiğince görüşürüz,

Kol cetpesteñ tudujaris. El tuttuğunca tutuşuruz.
Aylı-curtiñ sakı" - deyle, Evini-yurdunu bekle" -diyerek,
Kün-Keldiniñ oñ kolınañ Kün-Keldi'nin sağ elinden
Altın-Tana katu tudup, Altın-Tana sıkıca tutup,
Eki közin kaday köröt. 30910 İki gözünü dikip baktı.
Körgön közi tañ çolmondıy, Bakan gözü sabah yıldızı gibi,
Aytkan sözi kurç, çeçen. Söylediği sözü keskin, güzel.
Kıştıñ sarızı ba, Su samurunun sarısı mı,
Kijiniñ uçı ba. İnsanın sonu mu.
Altay ejim azıragan balam uçun 30915 Altay eşim, büyüttüğüm yavrum için
Ölör tınım men kıskanbay, Ölecek canımı sakınmadan,
Alıs cerge tüjerim, Işıksız yere ineceğim,
Adıjarga ok ceder, Atılan ok gider,
Tudujarga küç ceder. Tutuşmaya güç yeter.
Erlik biydiñ uuldarıla 30920 Erlik-biy'in oğullarıyla
Men de barıp cuulaşpay" - deyt. Ben de gidip savaşıyım" -dedi.
Altın üygen ala koyot. Altın dizgin aldı.
Arı-beri canıy tudup, Sağa, sola sallayıp,
At çakıga sogup iyet. At direğine soktu.
Tört kulaktu Ak-Boro 30925 Dört kulaklı Ak-Boro
Sespes cerdeñ sezip iygen, Sezilmez yerden sezmiş,
Ukpas cerdeñ ugup salgan, Duyulmaz yerden duymuş,
Caş ölöñin caya baspay Yaş otu ezmeden
Caraş corgo celip kelet. Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñdi kömö baspay, 30930 Yeşil otu toprağa gömmeden,
Köni corgo celip kelet. Doğruca geldi.

At bajına bolgojin,	At başına ise
Altın sürlü üygen sugat.	Altın işlemeli dizgin geçirdi.
Calañ bolgon kecim-tokum	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.	30935 (Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eerin emdi	Dökme yük eyerini şimdi
Arta salıp iyet.	Geriye attı.
Üç üyege üzülbes	Üçü de ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.	Üç eyer kayışı da bağladı.
Togus koloñ tolgoj tudup,	30940 Dokuz kolonu dolayıp,
Teñdey tudup tartıp cüret.	Eş tutup çekiyor.
Kün keberlü köndürgezin	Gün şekilli göğüslüğünü
Korçıy tudup tartıp iydi.	Geçirip çekti.
Albatızın cuulzın dep	Halkını toplasın diye
Arı-beri elçi iyet.	30945 Sağa, sola elçi gönderdi.
Ak örgöögö oyto kirip,	Ak saraya geri girip,
Altay üstiniñ ceten cüzün	Altay üstünün yetmiş çeşit
Cer üstiniñ ceten cüzün	Yeryüzünün yetmiş çeşit
Emin-tomın ak arçuulga tüüyle,	Merhemini, ilacını ak mendile sararak,
Kaptırgaga bektep sugat.	30950 Sandığa yerleştirip kapattı.
Altan cüzün aş-kursaktañ	Altmış çeşit yemekten
Arçımakka sugup iyet.	Heybesine koydu.
Arakınıñ açuzın,	Arakının acısını,
Koroconniñ koronın	Koroconun sertini
Eki tajuurga urala	30955 İki mataraya koyarak
Arçımakka bektep sugat.	Heybeye güzelce kapattı.
Altan altı örülü	Altmış altı örülü

Almir-şilmir ştan kiyet	İşlemeli pantolon giydi
Çoy tamandu ödügin	Demir tabanlı çizmesini
Çöyö teep kiyip iyet.	30960 Çekerek giydi.
Külükterle küreşse kiyer	Pehlivanlarla güreşirken giyilen
Küler sürlü kebin kiyet.	Bronz işlemeli kıyafetini giydi.
Alıptarla alışsa kiyer	Alplarla vuruşurken giyilen
Altın sürlü kebin kiyet.	Altın işlemeli giysisini giydi.
Kün keberlü küler kurın	30965 Gün şekilli bronz kuşağını
Keze tartınıp kurçanat.	Çekip kuşandı.
Kara kumduş börügin	Kara kunduz borkünü
Kulak töşkö kepteş tartıp,	Kulak dibine kadar çekip,
Kiyip iybey bu kanayttı.	Giydi.
Ak örgööniñ kaalgazın	30970 Ak sarayın iki parçalı kapısını
Kayra salıp türşen çıgat.	Geri çekip hemen çıktı.
Ebişre catkan eli-conı	Çevrede toplanan halkı
Emdi mında cuulıp kelet.	Şimdi burada toplandı.
Aylandıra catkan albatızı	Etraftaki halk
Ayttırula cuulıp albatızı	30975 Konuşma için toplanan halk
Altın-Tana abakay	Altın-Tana hanım
Ak arçuulın cañıy tudup,	Ak mendilini sallayıp,
Albatızın cakarıp,	Halkına buyurup,
Aytkan sözi mindiy boldı:	Söylediği söz şöyle oldu:
"Ardak Cañardıñ-albatızı	30980 "Cañar'ın nazik halkı
Aytkan sözimdi ugugar.	Sözümü dinleyin.
Erketendü eli-conım	Kıymetli halkım
Ermek-sözim tıñdagar - deyt. -	Konuştuklarımı dinleyin -dedi.

Kandu cuuga atanıp cadım,	Kanlı savaşa gideyim,
Karıgıp sler kunukpagar.	30985 Kapanıp hüzünlenmeyin.
Öştülerdeñ öç alarga	Düşmanlardan öç almak
Önötiyin barıp cadım.	Niyetiyle gideyim.
Ölböy cürzem, canarım.	Ölmezsem, dönerim.
Ölbös Cayar uulımnañ	Ölbös Cayar oğlum
Ölgön-tirüzi bildirtpeyt.	30990 Öldü mü kaldı mı bilinmedi.
Ölgön-tirüzi bilerge	Öldü mü kaldı mı bilmek
Önötiyin baradım - deyt.	Niyetiyle gideyim -dedi
Ölgön bolzo, söögin körödim,	Ölmüşse, cesedini görürüm,
Tirü bolzo, boyına tuştaydım.	Diriyse, kendisiyle karşılaşırım.
Cayaltalu Cañar ejim	30995 Hünerli Cañar eşim
Ölbös Cayar cañıs uulım	Ölbös Cayar biricik oğlum
Kümüjey degen kızıla,	Kümüjey adlı kızıyla,
Küreñeş karu ceenim,	Küreñeş sevgili yeğenim
Cañarçı la Altın-Sırğa	Cañarçı ile Altın-Sırğa
Ak-carıktıñ baatırları	31000 Ak-dünyanın bahadırları
Ceri-curtınañ çıkkanı	Yerinden, yurdundan ıkalı
Ceti cılga cede bergen.	Yedi yıl olmuş.
Aylı-curtınañ atanganı,	Evinden-yurdundan ayrılalı,
Altı cıldañ aja bergen.	Altı yılı aşmış.
Ölgön bolzo, öç aladım,	31005 Öldüyse, öç alırım,
Öştülerdeñ caltanbazım.	Düşmanlardan korkmam.
Ölüm kelze, salım cañıs,	Ölüm gelse, kader bir,
Özör bolzo, cürüm, ırıs cañıs.	Yaşanacaksa, hayat, talih bir.
Erlik biyge cedele,	Erlik biy'e giderek,

Eki köslö körörim.	31010 İki gözle göreceğim.
Ceñ castanıp cıgılğança,	Yenilip yığılana kadar,
Cer aldınıñ celmisterile	Yeraltının celmisleriyle
Cuulajatan küçim bar.	Savaşmaya gücüm var.
Ezen-amır cürele,	Esenlikle giderek,
Ezen-amır cangançam,	31015 Esenlikle döneceğim.
Ezen-amır cadıgar - deyt	Huzur içinde yaşayın -dedi.
Kün-Keldi abakay	Kün-Keldi hanım
Kaan ordına artıp cat.	Kağan yerinde kaldı.
Koomoy caman aydışpay,	Kötü şey konuşmadan,
Aytkan sözi ugugar - deyt. -	31020 Söylenen sözü dinleyin -diye söyledi.
Ak malıma bolgojın	Ak malıma
Azu tiştü börü tabarbazın.	Azı dişli börü saldırmazın.
Albatıma bu bolgojın	Halkıma
Cıda mizi mızıldap,	Mızrak ucu parlayıp,
Cuu ogo kirbezin - deyt.	31025 Savaş ona gelmesin -dedi.
Albatı-conı bolgojın,	Halk-tebaa,
Bargan coloor ırıstu,	Gittiği yol talihli,
Canar coloor ceñülü,	Döneceği yol zaferli,
Ceñ castanıp cıgılbay	Yenilip yığılmadan
Ceñülü canıp keliger dep,	31030 Zaferle dönün deyip,
Ak sagaldu kargandar	Ak sakallı yaşlılar
Alkış-bıyan aydıjat.	Dua ettiler.
Altın-Tana atangalakta,	Altın-Tana gitmek üzereyken,
Tündük-boydo eki mürküt	Çatıda iki kartal
Akşıp akşıp ede beret.	31035 Ötüştü.

Ezer-kazar eki iydi   İki heybetli büyük köpeği
Küñküldede üre beret.   Gürülder gibi havladı.
Eki mürküt bolgojn,   İki kartal ise,
Eldi-condı ebire uçup,   Halkın etrafında uçup,
Altın-Tana aldına   31040 Altın-Tana'nın önüne
Otura tujüp kurkunın cayıp,   İnip kanat kemiğini yayıp,
Ene mürküt kiji ünibile   Ana kartal insan sesiyle
Minayda aydıp turbay kayttı;   Şöyle söyledi:
"Akır, akır Altın-Tana,   "Ah sevgili Altın-Tana,
Cer-Tamınıñ oozına   31045 Yeraltının ağzına
Attu kaçan cedeteñ? - deyt -   Atla nasıl gideceksin? -dedi.
Mege minip bu alzañ,   Bana binersen,
Türgen bolor emes pe- deyle,   Daha çabuk olmaz mı- diyerek,
Eki kurkunın cerge cayıp,   İki kanat kemiğini yere yayıp,
Eki kanat ortozına oturala,   31050 İki kanadın arasında oturarak,
Eki kurkunıñañ bu bektep   İki kanat kemiğinden sıkıca
Tudunıp em sen alzañ,   Tutunursan,
Atkan oktıy uçarıbıs" - deyt.   Atılmış ok gibi uçarız" -dedi.
Altın-Tana cöpsinele,   Altın-Tana kabul ederek,
Kün-Keldine açık-carık   31055 Kün-Keldi'ye açık, parlak
Akış-bıyan söstör aydıp,   Güzel sözler söyleyip,
Kabıra kuçaktanıp okşop iyet.   Kucaklayıp öptü.
Altın-Tana bu emdi   Altın-Tana şimdi
Ene mürküt üstine çıgıp,   Ana kartalın üstüne çıkıp,
Eki kanat ortozına   31060 İki kanat arasına
Eptep cakşı oturıp alat.   Güzelce oturdu.

Kün-Keldi abakay	Kün-Keldi hanım
Ak-Borodogı arçımaktı	Ak-Boro'daki heybeyi
Altın-Tanaga ekeliıp beret.	Altın-Tana'ya getirdi.
Arçımagın eptep salıp,	31065 Heybesini güzelce yerleştirip,
Eki kurkun tözineñ	İki kanat kemiğinin dibinden
Eptep cazap tudunıp alat.	Güzelce tutundu.
Ene mürküt bolgojın	Ana kartal ise
Eki ebire cügürele,	İki taraftan giderek,
Eki kanadın bu talbıp,	31070 İki kanadını çırpıp,
Ak ayaska ködürilip çıgat.	Ak aydınlığa yükseldi.
Albatı-conı ezendejip,	Halkıyla esenleşip,
Alkış-bıyan söstör aydıp,	Dualı sözler söyleyip,
Üydejip mında artıp kalat.	Vedalaştı.
Ak örgööni bolgojın	31075 Ak sarayı ise
Eki ebire uçala,	İki taraftan uçarak,
Eki mürküt bu emdi	İki kartal şimdi
Eki kanadın caya tudup,	İki kanadını yayıp,
Cer tamınıñ oozın köstöp,	Yeraltının ağızını gözleyip,
Atkan oktıy bu řuñup,	31080 Atılmış ok gibi fırlayıp,
Uça berbey kanayttı.	Uçuverdi.
Emil agaş bürleri	Sedir ağaçlarının yaprakları
Ebirejip artıp kalat.	Dolaşıp geride kaldı.
Edil kuştar kojoñdojıp,	Güzel sesli kuşlar şarkı söyleyip,
Ebire uçup üydejet.	31085 Etrafta uçup vedalaştı.
Cajıl bürölü caş agaştar	Yeşil yapraklı genç ağaçlar
Caykanıjıp artıp kalat.	Sallandı.

Cañıraşkan aňdar-kuştar	Ötüşen geyikler-kuşlar
Cirkirejip üydeyip artat.	Bağrışıp geride kaldı.
Üç Kurbustan Kudayım,	31090 Tanrım Üç Kurbustan,
Bir bolujıgar cetiriger dep	Bir yardım ulaştırın deyip
Barıp cada Altın-Tana	Giden Altın-Tana
Caynap surap turbay kayttı.	Yalvardı.
Caş agaştar caykanıjıp,	Genç ağaçlar sallanıp,
Cakşılajıp turup kalat.	31095 Güzelleşerek kaldı.
Altın-Tana abakay	Altın-Tana hanım
Anaň arı alkıjın aydat:	Ondan sonra duasını söyledi:
"Cayı-kıjı bildirbes	"Yazı-kışkı belli olmayan
Cay keberlü Altayıma	Yaz görünümlü Altay'ıma
Canıp oyto kelerim deyt, -	31100 Dönüp geri geleceğim dedi,
Ercinelü keen Altayım	Kıymetli güzel yurdum
Ebirip oyto canarım - deyt. -	Dönüp geri geleceğim -diye söyledi.
Ada bolgon ak la taygam,	Ata olan ak taygam,
Alkış-bıyan berzeger - deyt. -	Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin -dedi.
Ene bolgon ak talayım,	31105 Ana olan ak denizim,
Ezen ırıs berzeger - deyt. -	Esenlik, talih verin -dedi.
Üç Kurbustan Kudayım,	Tanrım Üç Kurbustan,
Bir bolujaar cetirzeer - dep,	Bir yardım ulaştırın -deyip,
Caynap barıp catpay kayttı.	Yalvarıyordu.
Caş agaştar caykanıjıp,	31110 Genç ağaçlar sallanıp,
Cakşılajıp artıp kalat.	Güzelleşerek kaldı.
Emil bürlü bu agaştar	Sedir ağaçları
Eñçeyijip artıp kalat.	Eğilerek geride kaldı.

Ağaş-taştar üsti bile,	Ağaçların, taşların üstünde
Ak buluttar ortozınça,	31115 Ak bulutların arasında,
Kara ağaş üsti bile	Kara ağaçların üstünde
Kara bulut ortozınça	Kara bulutların arasında
Barıp catpay bu kanayttı.	Gidiyordu.
Caan, caan suları	Derin derin suları
Caltırajıp körünet.	31120 Parlayarak göründü.
Caan, caan taygaları	Derin derin taygaları
Caykanıjıp artıp kalat.	Sallanarak kaldı.
Tüş bolgojin amırı çok,	Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı çok.	Gece girdiğinde uyumadan.
Tündü-tüştü barıp cadat.	31125 Gece-gündüz gitti.
Ezin-salkın sığırjıp,	Esinti, rüzgâr ıslık çalıp,
Eki kulağı şuulajat.	İki kulağı çınladı.
Ak arçuulı cayılğan	Ak mendili yayılmış
Alıs cerge cederge	Işıksız yere ulaşmaya
Ak buluttar ortozınça	31130 Ak bulutların arasında,
Barıp catpay bu kanayttı.	Gidiyordu.
Ejin, uulın eske alıp,	Eşini, oğlunu düşünüp,
Erik cokto kojoñdoyt:	İsteksizce şarkı söyledi:
"Kuça müüzi kumurık,	"Koç boynuzu eskimiş
Kudayım caraş körgöy ne?	31135 Tanrım güzel görünen ne?
Kudayım dep sananzam,	Tanrım deyip yalvarsam,
Bir alkıjin bergey ne?	Bir yardımını gönderecek mi?
Teke müüzi teñ bolzo,	Teke boynuzu eş olsa,
Teñerim caraş körgöy ne?	Gökyüzüm güzel görünecek mi?

Teñerim dep sananzam, 31140 Gökyüzüm deyip dertlensem,
Bir alkıjın bergey ne?" Bir yardımını gönderecek mi?
Ak-carıktıñ kuştarı Ak-dünyanın kuşları
Aylana uçup tındaalayt. Etrafında uçarak dinledi.
Alıs cerde Erlik-biy Işıksız yerdeki Erlik-biy
Eki calkın izüzineñ 31145 İki rüzgâr sıcağından
Emeş oñdonıp, sagıjı kirele, Kendine gelip, aklına gelerek,
Sudurın alıp körör bolzo, Suduru alıp bakınca,
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Altığın oroondı ceñele, Alttaki yeri yenerek,
Canıp catkanı körünet. 31150 Döndüğü göründü.
Onoñ arı körör bolzo, Ondan sonra bakınca,
Cayaltalu Cañar sıynı Cañarçı Hünerli Cañar kızkardeşi Cañarçı
Kara Şaytan bu curtın Kara Şeytan yurdunu
Koskorıp çaçıp salala, Yıkıp darmadağın ederek,
Körnöö ottoñ tudup salgan 31155 Harlı yakılan ateş
Öçör salımı cok emtiri. Sönmezmiş.
Ak-carıktıñ alıptarınıñ Ak-dünyanın alıplarının
Tındarın ayırıp alala, Canlarını ayırarak,
Olorlordı tındantırıp, Onları canlandırıp,
Ak-carıkka onçozın 31160 Ak-dünyaya hepsini
Candırıp iygen emtiri. Döndürmüş.
Boluştı kaydañ alar dep Yardımını nereden alacak deyip
Selber çaçın culup, Dağınık saçını yolup,
Açu-koron algırat. Acı-zehir bağırdı.
Çoy örgööniñ kuruçıları 31165 Demir sarayın korumaları

Anaň-mınaň kıymırajat. Sağa, sola hareket etti.
Erlik-biy oñdonıp kelele, Erlik-biy kendine gelerek,
On eki baştu cılan kaan On iki başlı yılan kağan
Sanaazına kirip kelet. Aklına gedi.
Acıktap kıcıırıp körör bolzo, 31170 Biraz okuyunca gördü ki,
On eki baştu cılan curtı On iki başlı yılan yurdu
Ozo çakta soop kalgan. Eski çağda donmuş.
Ak-carıkka olor ıgala, Ak-dünyaya onlar çıkarak,
Cayaltalu Cañar kolınaň Hünerli Cañar elinden
Onçozi kırılıp kalgan emtiri. 31175 Hepsi kırılıp kalmış.
Onoň arı Erlik-biy Ondan sonra Erlik-biy
Açu-koron kıygırıp, Acı-zehir bağırıp,
Selmer çaçın cula tartıp, Dağınık saçını yolup,
Kara cerge toolonot. Kara yere doldurdu.
Kara çoy örgöniň karuulçıktarı 31180 Kara demir sarayın korumaları
Oñdop bu turgulayt. Ortaya çıktı.
Erlik-biy sananala, Erlik-biy düşünerek,
Öç alar dep tıñ sanandı: Öç alacak diye düşündü:
"Örgöögö karuul kerek cok. "Saraya koruma gerekmez.
Cayaltalu Cañar baatırğa 31185 Hünerli Cañar bahadıra
Türgen-tükey cedijer Hemen yetişecek
Men olorgo cetkençe, Ben onlara yetişinceye dek
Örgööni sler tudugar" - deyt. Sarayı siz tutun" -dedi.
Boyım cetken kiyninde Ben yetiştikten sonra
Ceñü bistiñ bolor. 31190 Zafer bizim olacak.
Artkan-kalgan çerüzine Geride kalan askerine

Atanıgar türgen" - deyt,	Gidin çabuk" -dedi.
Açu-koron algıra berdi.	Acı-zehir bağırdı.
Almıs, celmis şulmustarı	Almıs, celmis şulmusları
Ugar, körörgö bu cetpey,	31195 Duyup, görmesini beklemeden
Cañar baatırdıñ kiynineñ	Cañar bahadırın ardından
Eles edip cüre beret.	Kaybolup gitti.
Erlik-biy boyı bolzo,	Erlik-biy kendisi ise,
Kara buka tudala,	Kara boğa tutarak,
Eertep iygen boyınça	31200 Eyerleyince
Cañar baatırğa cedijerge	Cañar bahadıra yetişmek için
Tüş bolgojın amırı cok,	Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok	Gece uyumadan
Barıp catpay bu kanayttı.	Gidiyordu.
Onoyıp barıp catkança,	31205 Böylece giderken,
Col içineñ ıraak catkan	Yol güzergahından uzakta yaşayan
Kara kuyruk sagaldu	Kara kuyruk sakallı
Ker Moñus baatır barı	Ker Moñus bahadır olduğu
Sanaazına kirbey kanayttı.	Aklına geldi.
Kara bukazın bura tartıp,	31210 Kara boğasını geriye çekip,
Ker Moñustıñ curtın köstöp,	Ker Moñus'un yurdunu gözleyip,
Eles edip uça beret.	Kaybolup uçtu.
Ança-mınça bolboy cürüp,	Çok zaman geçmeden,
Tuyuk kara sagaldu	Sık kara sakallı
Ker Moñustıñ curtına	31215 Ker Moñus'un yurduna
Cedip keler bolgojın,	Gelince,
Ker Moñus bolgojın,	Ker Moñus ise,

Samtar çaçı atraygan   Pis, dağınık saç karışmış
Tuyuk sagalı çilekey-çimirik   Keçe sakalı salya-sümük
Kürkürede kozırıktap,   31220 Uğuldayıp horlayarak,
Ayrap-teyrep uyuktap cadat.   Derin uyKudaydı.
Mını körgön Erlik-biy   Bunu gören Erlik-biy
Açu-koron algırıp iyet.   Acı-zehir bağırdı.
"Alıs cerde ot kalap,   "Işıksız yerde ateş özlü,
Attar cakşızı cal castangan,   31225 Atların iyisi yelesini yaslamış,
Alıptar cakşızı ceñ castangan.   Alpların iyisi yenilmiş.
Calku iyt sen!   Tembel it seni!
Ceti cıldıñ turkunına   Yedi yıl boyunca
Ot-kalaptu cuu-çakka   Ateş özlü savaşta
Kanayıp oygonboy uyuktagan?" – deyt. 31230 Nasıl uyanmadın?" -dedi.
Semter çaçınañ aymaştap,   Pis saçından yakalayıp,
Ker Moñustı süürtep,   Ker Moñus'u sürükleyip,
Kalgazın kayra teyip,   Kapısını geri tepip,
Çıgara çaçıp iyele,   Çıkarıp saçarak,
Ogo algırıp aydıp turdı: 31235 Ona bağırdı:
"Cayaltalu Cañar baatır   "Hünerli Cañar bahadır
Altı uuldarımla,   Altı oğlumla,
Sokor-Kara la Kara Şaytandı-   Sokor-Kara ile Kara Şaytan'ı
Onçozın kırıp salala,   Hepsini kırıp,
Ak-carıkdöön canıp   31240 Ak-dünyaya doğru dönüp
Atana bergen emtiri - deyt-   Gitmiş -dedi.
Türgen-tükey adıñ eerte!   Hemen atını eyerle!
Ak-carıkka çıkarbay,   Ak-dünyaya çıkmadan,

Cañar baatırğa cedijeek,	Cañar bahadıra yetişelim,
Ak-carıkka çıkkalakta,	31245 Ak-dünyaya çıkmak üzereyken,
Caba cedip alzabıs,	Yetişirsek,
Bistiñ möris bolor - deyt.	Bizim zaferimiz olacak -dedi.
Ak-carıkka çıga berze,	Ak-dünyaya çıkarsa,
Şorlonın artıp kalarıs" - deyt.	Şırıldayıp kalırız" -dedi.
Kara adın Ker-Moñus	31250 Kara atını Ker Moñus
Körör-ugarga cetkelekte,	Daha görüp anlayamadan
Eertep iygen boyunça,	Eyerleyince,
Atka mingen boyunça,	Ata binip,
Erlik biyle bu kojo	Erlik biy'le birlikte
Cer tamınıñ oozın köstöp,	31255 Yeraltının ağzını gözleyip,
Cañar baatırğa cedijer dep,	Cañar bahadıra yetişecegiz deyip,
Açu-koron algırışkan,	Acı-zehir bağırmış,
Atkan oktıy bu ekü	Atılmış ok gibi bu ikisi
Barıp catpay bu kanayttı.	Gidiyordu.
Erlik biyi cakarar:	31260 Erlik biy buyurdu:
"Kara armakçıñdı beletep alzañ,	"Kara ipi hazırla,
Kös cederdeñ cuuktayla,	Göz yettiğince yaklaşıarak,
Kara tarma tartınıp,	Kara büyü yapıp,
Kargap şıpşap iyele,	Kargayarak,
Ölbös Cayar baatır adınıñ	31265 Ölbös Cayar bahadır atının
Moynına kir-dep şıppayla,	Boynuna geçirerek,
Armakçıñdı çaçıp iyeñ, - deyt.	İpi geçirirsin, -dedi.
Ölbös Cayaradıñ adına dezeñ,	Ölbös Cayar'ın atına,
Caspay kirer edip	Şaşırmadan girip

Men sege bolujarım - deyle, 31270 Ben sana yardım ederim -diyerek,
Ker-Moñıstıñ armakçızına Ker Moñus'un ipine
Erlik-biy ceti katap tükürele, Erlik biy yedi kez tükürerek,
Oyto berip cakarar: Geri verip yakardı:
"Calkuurbay alban küçiñle "Tembellik etmeden kaba kuvvetinle
Mergedep çaçsañ, - deyt. - 31275 Beceriklice geçir, dedi.
Cayaltalu Cañar adın Hünerli Cañar atını
Kara tarma bolujıla Kara büyü yardımıyla
Boyım çalmadap köröyin" - deyt. Ata kement atıp bakayım" -diye söyledi.
Onoñ arı olor ekü Ondan sonra o ikisi
Eptü-cöptü sır-katkıda 31280 Keyifli kahkahalarla
Ceñü bistiñ bolor dejip, Zafer bizim olacak deyip,
Attarına tınış berbey, Atlarına nefes aldırmadan,
Alban küçile mañtatkılap Kaba güçle koşturup,
Barıp catpay kanayttı. Gidiyordu.
Kıstay-Mergen baatır bıla 31285 Kıstay-Mergen bahadırla
Kümüş-Tana curçuzı Kümüş-Tana baldızı
Cer tamınıñ bu oozınañ Yeraltının ağzını
Tınar-tındu bojotpoy, Soluk soluğa
Tüş bolgojin amırı cok, Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok, 31290 Gece uyumadan,
Körgön köstörin olor cumbay, Gözlerini yummadan,
Tündü-tüştü karuuldayt. Gece-gündüz bekledi.
Calar ottıñ carkını Harlı ateşin parlaklığı
Cer tamınıñ bu oozın Yeraltının ağzını
Üzügi cok carıdat. 31295 Durmaksızın parlattı.

Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Bir oñdonıp kelgejin,	Ortaya çıkarsa,
Teñeri tübi bulgalıp,	Gökyüzünün dibi karışıp,
Kara bulut kaynay berdi.	Kara bulut kaydadı.
Serüün, serüün ezin key	31300 Serin serin esinti
Ekçey sogup kaynap	Vurup
Ança-mınça bu bolboy,	Çok zaman geçmeden,
Tamır-tumur caaş kelet.	Damla damla yağmur yağdı.
"Bu ne atazı ezin, salkın	"Bu da neyin rüzgârı
Kandıy cañmır-caaş caayt.	31305 Nasıl bir yağmur yağıyor.
Bu ne atazı boloton?	Bu neyin nesi?
Cakşınıñ belgezi be?	İyinin mi işareti?
Camannıñ corozı ba?	Kötünün mü alameti?
Oñdoboydım, balam.	Anlamadım, yavrum.
Aylandıra acıkta" - dep,	31310 Etraflıca izle" -deyip,
Kümüş-Tana curçuzına aydat.	Kümüş-Tana baldızına söyledi.
Kümüş-Tana curçuzu	Kümüş-Tana baldızı
Altan kulaş turnabay alıp,	Altmış kulaç dürbünü alıp,
Altay üstin ayladıp,	Altay üstünde gezdirip,
Cerdiñ üstin ebirtip,	31315 Yeryüzünü dolaşıp,
Acıktay berbey kanayttı.	İzliyordu.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Künniñ tüştük canınañ	Güneşin güney tarafından
Kara bulut kaynap çıgat.	Kara bulut kaynayıp çıktı.
Küzürt, kükürt ortozınañ	31320 Gürültü, uğultu arasından
Kara tayga bu bajınañ	Kara tayga başından

Eki kurkun caya tutkan	İki kanat kemiğini yayan
Kara mürküt bolgojin,	Kara kartal ise,
Bir körünip, körünbeyt.	Bir görünüp, bir görünmedi.
Kalıñ kazır buluttardı	31325 Yoğun, korkutucu bulutları
Kanadıla cara sogup,	Kanadıyla yarıp
Kara bulut üsti bile	Kara bulut üstünden
Ak ayastıñ aldınça	Ak aydınlığın altından
Kelip catpay bu kanayttı.	Geliyordu.
"Bu ne atazı, ceste?	31330 "Bu neyin nesi, enişte?
Kandıy caan kıygı salat?"	Nasıl büyük bir feryat?
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Alañ kaykap acıktay beret.	Hayretle baktı.
Emdi körüp turar bolzo,	Şimdi bakıp gördü ki,
Kara tayga bajında	31335 Kara tayga başında
Kara bulut üstinçe,	Kara bulut üstünde
Ak buluttar aldıbıla	Ak bulutların altında
Eki kurkun ekpini bile	İki kanat kemiğinin esintisi ile
Buluttardı cara sogup,	Bulutları yarıp,
Şuñup-şuñup keletkenin	31340 Bata çıka geldiğini
Kıstay-Mergen körüp iyet.	Kıstay-Mergen gördü.
Kandu kastak ogın alıp,	Kanlı temren okunu alıp,
Keske salıp sakıy berdi.	Çekip bekledi.
Kümüş-Tana kelin aydat:	Kümüş-Tana gelin söyledi:
"Sogonoor tuura salıgar,	31345 "Mızrağınızı hazırlayın,
Ay kanattu Altaydıñ kuı	Ay kanatlı Altay'ın kuşu
Biske öştü bolor bo?" - deyt.	Bize düşman olu mu?" -dedi.

"O-o, kalak, balam! - dep, "Ah sevgili yavrum! -deyip,
Kıstay-Mergen baatırım Kıstay-Mergen bahadırım
Ok-saadagin tuura salıp, 31350 Okunu, mızrağını çekip,
Aydıp turbay bu kanayttı. Söylüyordu.
Aylı-curtıbısta mürküt bar iyne. Evimizde, yurdumuzda kartal var değil mi.
Men kanayıp cüüle berdim" - deyt Ben nasıl unuttum" -dedi.
Ol tayganıñ kün çıgıjınañ O taygada güneşin doğduğu taraftan
Onoñ caan kuş körünet. 31355 Büyük kuş göründü.
Eki caan kuştar emdi İki büyük kuş şimdi
Udura kelip tuştajala, Karşıdan gelip karşılaşıncı,
Açu-açu algırıp, Acı, acı bağırıp,
Kuuçındajıp bu turgandıy, Konuşarak şimdi,
Araayınañ aylanışkılap, 31360 Yavaşça dolaşıp,
Kurkundarın olor talbıp, Kanat kemiklerini çırpıp,
Tokunalu tuştajet. Sakince biraraya geliyorlar.
Onoñ arı ne bolor dep Ondan sonra ne olacak deyip
Kıstay-Mergen baatır bıla Kıstay-Mergen bahadır ile
Kümüş-Tana baatır 31365 Kümüş-Tana bahadır
Acıktay berbey bu kanayttı. Bekliyordu.
Altın-Tana abakay Altın-Tana hanım
Baza bir oñdonıp kelze, Tekrar ortaya çıktığında,
Ene mürkütin uçuşı Ana kartalın uçuşu
Emeş araaylay bergen emtir. 31370 Biraz yavaşlamıştı.
Kalın buluttar üsti bile, Yoğun bulutların üstünde,
Ak buluttar aldı bıla Ak bulutların altında
Araayınañ bu aylanıp Yavaşça dolaşıp

Kara tayga üstinde	Kara tayga üstünde
Cabızap turbay bu kanayttı. 31375	Sıkışıyordu.
Ak ayastıñ bu üstineñ	Ak aydınlığın üstünden
Altın-Tana baatır	Altın-Tana bahadır
Cer tamınıñ oozın bedrep,	Yeraltının ağzını arayıp
Aylandıra acıktayt.	Dolaşarak dikkatle inceledi.
Emdi körüp turar bolzo, 31380	Şimdi bakıp gördü ki,
Künniñ çığış canınañ	Güneşin doğuş yönünden
Ay kanadı bu bolgojın	Ay kanadı
Aydıñ, künniñ carkının böktögön	Ayın, güneşin parlaklığını kapatmış
Kaykamçılı caan	Şaşırtıcı derecede büyük
Kan-Kerede kuş 31385	Kan-Kerede kuş
Olorgo udura kelip cadat.	Onlara karşı geliyor.
Bu ne atazı boldı dep	Bu da neyin nesi deyip
Altın-Tana açınıp aydat:	Altın-Tana öfkeledi:
"Altaydıñ caan kuju	"Altay'ın ulu kuşu
Colıma buudak ne attı. 31390	Yoluma niye engel oldu.
Özötönniñ ırızı ba?	Yaşamın belirtisi mi?
Ölötönniñ belgezi be?" - dep,	Ölümün işareti mi? -deyip,
Ok-saadagin uşta tartıp,	Okunu-yayını çekip,
Kandu kastak sogoonın	Kanlı temren okunu
Keske salıp tartıp iyet. 31395	Çekip fırlattı.
Mını körgön Kan-Kere kuş	Bunu gören Kan-Kere kuş
Açu-açu akşıp iyet.	Acı, acı öttü.
Ene mürküt udura	Ana kartal karşıda
Açu-açu akşıyla,	Acı, acı öterek,

Altın-Tanaga mınayda aydat: 31400 Altın-Tana'ya şöyle söyledi:

"Kalak-kokıy, Altın-Tanam,	"Ah sevgili Altın-Tana'm,
Ay kanattu Kan-Kere	Ay kanatlı Kan-Kere
Ak-carıktañ kuştarınıñ	Ak-dünyanın kuşlarının
Bajın bilgen kaanı bolor,	Başını bilen kağan olur,
Ok-saadagıñ tuura et,	31405 Okunu, mızrağını bırak,
Cuulajarga carabas.	Savaşmak uygun olmaz.
Ölüjerge öçtü emes	Öldürecek düşman değil
Cañar baatırdı bileten.	Cañar bahadırı bilen (kişi).
Boro-Çookır atka mingen	Boro-Çookır ata binen
Bodoy baatırdıñ nököri	31410 Bodoy bahadırın dostu
Alkış-bıyan aydarga	Dua, güzel söz söylemeye
Bisti utkıp keletken" - deyt.	Bizi karşılamaya gelen (kişi)" -dedi.
Mını ukkan Altın-Tana	Bunu duyan Altın-Tana
Aydarı çok süüne beret.	Tarifsiz sevindi.
Ok-saadagın oyto	31415 Okunu, mızrağını geri
Cüktenip albay bu kanayttı.	Yüklendi.
Kan-Kere le ene mürküt	Kan-Kere ile anne kartal
Ak ayastañ ak calańga	Ak aydınlıktan ak ovaya
Araayınañ aylana uçkulap,	Yavaşça dolaşıp uçarak,
Cabızap kelbey bu kanayttı.	31420 Süzülüyordu.
Altın-Tana abakay	Altın-Tana hanım
Altay üstin aylandıra	Altay üstünü dolaşarak
Acıktap körüp cürer bolzo,	İzleyince gördü ki,
Ayañ bolgon taygalarlu	Açıktaki taygalarla
Agaş-taştı arkaları	31425 Ağaç, taşlı sırtları

Arta tüşken caraş	Geride kalmış güzel
Ak bıyandı azıragadıy,	Ak malı beslenmiş,
Agın caan suuları bolzo,	Akan suları ise,
Ak kayzıraktu balıktarı	Ak pullu balıkları
Kaynap cadar cañdu emtir.	31430 Kaynıyormuş.
Kebis bolgon calañdarına	Keçe gibi ovalarına
Kalık-con curtagadıy	Halk-tebaanın yerleşimi
Aydarı cok caraş emtir.	Tarifsiz güzellikteymiş.
Ene mürküt le Kan-Kere	Anne kartal ile Kan-Kere
Agaş-taştar üstinçe	31435 Ağaç, taşların üstünde
Artaş tuular ajıra	Yüklü dağları aşarak
Araay tabılu uçkulayt.	Yavaşça uçarmış.
Ança-mınça baratkança	Biraz ilerledi ki,
Agaş-tajı oodılğan,	Ağacı, taşı yıkılmış,
Kara balkajı kaynap	31440 Kara çamuru kaynayıp
Korum taşka kojulğan	Taş yığınının koyulan
Cer tamınıñ oozi	Yeraltının ağzı
Ondo körünip bu cadat.	Orada göründü.
Onoñ arı cuuktap kelze,	Ondan sonra yaklaşınca,
Cer tamınıñ bu ozında	31445 Yeraltının ağzında
Kıstay-Mergen baatır bıla	Kıstay-Mergen bahadır ile
Kümüş-Tana kızın körüp	Kümüş-Tana kızını görüp
Tanıp iybey bu kanayttı.	Tanıyordu.
Eki baatır terlep kalğan	İki bahadır terlemiş
Cer tamınıñ oozında	31450 Yeraltının ağzında
Arçın-kırçın olor tajıp,	Ardıç, çalı taşıyıp,

Calarlu caan calbıştu ottı	Harlı büyük alevli ateşı
Tündü-tüştü öçürbey,	Gece-gündüz sönmeden,
İştegilep turgan bu emtiri.	Yakıyorlarmış.
Kan-Kere le ene mürküt	31455 Kan-Kere ile anne kartal
Eki kurkundarın caya tudup	İki kanat kemiklerini yayıp
Cer tamınıñ bu oozın	Yeraltının ağzını
Eki ebire uçkulap	İki taraftan uçarak
Oturarga cabızagılayt.	Konmak için büzüştüler.
Kümüş-Tana tanıyla,	31460 Kümüş-Tana tanıyarak,
Arçuulın cayıp mında	Mendilini yayıp
Örö körüp kıygıbıla	Yerinden kalkıp bağışla
Ezen-amır surap turat.	Hal, hatır sordu.
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım
Börkin suurıp acıktap,	31465 Börkünü çıkarıp izleyip,
Tize ceñil çöödöylö,	Hafıf diz çökerek,
Caynap, alkap bajırat.	Yalvarıp, dua edip eğildi.
Kan-Kere le ene mürküt	Kan-Kere ile ana kartal
Ak calañga araayınañ	Ak ovaya yavaşça
Kanattarın caya tutkan	31470 Kanatlarını yaymış
Katu cerge oturgılap,	Sert yere oturup,
Açu, açu akşıp iygileyt.	Acı, acı ötüştüler.
Agaş-tařtıñ bu ortozınañ	Ağaç, taşın arasından
Küreñ ayu çıgıp kelgen	Kahverengi ayı çıkmış
Öksöp-öksöp ogurat.	31475 Hüngür hüngür ağladı.
Bu ne atazı boldı dep,	Bu da neyin nesi deyip
Kıstay-Mergen baatırım	Kıstay-Mergen bahadırım

Ok-saadagin ala koyot.	Okunu, mızrağını aldı.
Mını körgön Kan-Kere kuş	Bunu gören Kan-Kere
Kiji ünile kıygırıp aydat:	31480 İnsan sesiyle bağırıp konuştu:
"Akır, akır Kıstay-Mergen,	"Yavaş yavaş Kıstay-Mergen
Adjarga carabas - deyt -	Vurmak olmaz -dedi,
Ok-saadagiñdı tuura sal,	Okunu, mızrağını kaldır,
Aytkan sözimdi cazap uk - deyt	Sözümü iyi dinle -dedi
Küreñ ayudañ sen korkıba,	31485 Kahverengi ayıdan korkma,
Ayu Altaydıñ eezi edi.	Ayı, Altay'ın iyesi.
Meniñ karu nökörim.	Benim kıymetli dostumdur.
Kara-Taacınıñ turgagin	Kara-Taacı'nın engelini
Kök börüniñ bolujı bıla	Gök börünün yardımıyla
Boro-Çookır atka mingen	31490 Boro-Çookır ata binen
Bodoy baatır bolgojın	Bodoy bahadır ise
Kara kuskundı öltürele,	Kara kuzgunu öldürerek,
Sarı talaydı sooltıp,	Sarı denizi azaltıp,
Erlik-biydiñ ejigindöön agızala,	Erlik-biy'in kapısına doğru akarak,
Bu talaydıñ eezi bolgon	31495 Bu denizin iyesi olan
Cutpa cılandı ceñer tuşta,	Dev yılanı yendiği zaman,
Boro-Çookır atka mingen	Boro-Çookır ata binen
Bodoy baatır la bister	Bodoy bahadırla bizler
Ol tuşta tanıjala	O zaman tanışarak
Üldü mizin bis calap,	31500 Kılıç ucumuzu yalayıp,
Ürgülcege undıspas bolup bis	Ebediyen unutulmaz olup
Anda çertengenis	Orada yemin ettik
Antıgarlu nacılar bolup,	Sadık dostlar olup

Alıs cerge tñjeten		Işksız yere düşen
Bodoy baatır nacıbıska	31505	Bodoy bahadır dostumuzla
Çak cetkençe boluşkan edibis.		Savaş gelene kadar yardımlaşırız.
Ol turgaktar eezi		O tuzakların iyesi
Çagat baatırdı bolgojın		Çagat bahadırı
Cer tamınıñ oozına cetirbey		Yer kabuğunun ağzına yaklaştırmadan
Öltüreten cañdu bolgon.	31510	Öldürecektir.
Turgak eezi kara kuskun bıla		Tuzak iyesi kara kuzgun ile
Cutpa bolgon cılan		Vahşi yılan
Bistiñ köp kuştar la añdardı		Bizim pek çok kuş ve av hayvanımızı
Köp kırgın edi.		Kırmıştı.
Bodoy baatır kelerde,	31515	Bodoy bahadır geldiğinde,
Bis cöptönip alala,		Bizim rızamızı alarak,
Bodoy baatırğa boluşkanıbıs.		Bodoy bahadıra yardım ettik.
Erlik-biydiñ adın atсын dep,		Erlik-biy'in atını vursun deyip,
Men boyımınıñ kurkunımnañ		Ben kanat kemiğimden
Bir kanattı culala,	31520	Bir kanadı yolarak
Sogoon edip bergem - deyt.		Mızrak edip vermiştim -dedi.
Küreñ ayu nökörim		Kahverengi ayı dostum
Bodoy baatırğa boluş edip		Bodoy bahadıra yardım edip
Altan kulaş kuyruktu		Altmış kulaç kuyruklu
Kök börü karındajın	31525	Gök börü kardeşile
Alıs cerdöön kojo barzın dep		Işksız yere doğru birlikte gitsin deyip
İygen edi - deyt. -		Göndermişti -dedi.
Katu kazır añ edi,		Vahşi, korkunç bir hayvandı,
Nacızına ol kileñkey,		Dostu için endişelenerek,

Öştülerdeñ caltanbaytan,	31530	Düşmanlardan korkmadan,
Alıs cerge barza,		Işıksız yere giderse,
Bir bolujı ceder dep		Bir yardımını olur diye
Bodoy baatır nacıbıstı		Bodoy bahadır dostumuzu
Onoyıp bis alıs cerdöön		Bir şekilde ışıksız yere doğru
Cañar baatırğa boluşsın dep,	31535	Cañar bahadıra yardım etsin deyip,
Alkış-bıyanıstı aydıjıp,		Dualarımızı edip,
Ak-carıkka baatırlar		Ak-dünyaya bahadırlar
Ceñü alıp cangılaar dep		Zafer alıp dönsünler diye
Küünzep mında ezendejip		Güzel dileklerle uğurlayıp
Ayrılışkan edibis" - deyt.	31540	Ayrılmıştık" -dedi.
Altın-Tana la Kümüş-Tana		Altın-Tana ile Kümüş-Tana
Kıstay-Mergen baatır		Kıstay-Mergen bahadır
Kan-Kere kaan kuşla		Kan-Kere kağan kuşla
Altay eezi küreñ ayuga		Altay iyesi kahverengi ayıya
Tize ceñil çöödögilep,	31545	Hafif diz çökerek,
Tili ceñil alkış aydıjat.		Tatlı dille dua etti.
Kümüş-Tana enem dep		Kümüş-Tana anam deyip
Altın-Tananı kuçaktanıp		Altın-Tana'yı kucaklayıp
Eki koldop ezendejip		İki kolla esenleşip
Eki caaktañ elip-selip	31550	İki yanaktan karşılıklı
Okşop turbay bu kanayttı.		Öpüyordu.
Alıs cerdiñ şulmustarıla		Işıksız yerin şulmuslarıyla
Bistiñ alıptar ortozında		Bizim alplarımız arasındaki
Cuu-çak kandıy?		Savaş nasıl?
Suru-çap bar ba?	31555	Haber var mı?

Kemniñ ceñü bolgodıy? Zafer kimin olacak?
Uçı-kıyuzı ugulat pa? - dep, Ucu, sonu duyuldu mu?
Altın-Tana araay surayt. Altın-Tana yavaşça sordu.
Ceñü bistiñ bolor dep, Zafer bizim olacak deyip,
Kümüş-Tana omok aydat. 31560 Kümüş-Tana açıkça söyledi.
"Ölbös Cayar uulım kandıy? "Ölbös Cayar oğlum nasıl?
Ölgön dep tüş körölö kelgem" - deyt. Öldüğünü düşümde görmüşüm" -dedi.
"Ölbös Cayar şirkadañ "Ölbös Cayar aldığı darbeden
Uzak öygö şıralagan. Uzun zamandır yaralıydı.
Cer Kindigi Enezi'niñ bolujıla 31565 Cer Kindigi Enezi'nin yardımıyla
Cazıp alğan edibis. İyileştirdik.
Adalu-uuldu katap la Babalı, oğullu tekrar
Öç alarga bargan" - deyt. Öç almaya gitti" -dedi.
Altın-Tana bolgojın Altın-Tana ise
Köstiñ cajın tögüp iyet. 31570 Gözünün yaşını döktü.
Aylı-curtınañ ekelgen Evinden-yurdundan getirdiği
Alama-şikir aş-kursakla Lezzetli yemeklerle
Kümüş-Tana la Kıstay-Mergendi, Kümüş-Tana ile Kıstay-Mergen'i
Ene mürküt le Kan-Kereni, Anne kartal ile Kan-Kere'yi
Küreñ ayunı kojo 31575 Kahverengi ayıyla birlikte
Altan cüzün aş-kursak bıla Altmış çeşit yemekle
Aylana bazıp kündüleyt. Ağırladı.
Kıstay-Mergen ayda salat: Kıstay-Mergen söyledi:
"Sler, ceñe, ne keldiler? "Yenge, siz niye geldiniz?
Sler cogınañ da ceñü bolor 31580 Siz yokken de zafer olur
Sler oyto canıgar" - deyt. Siz tekrar dönün" -dedi.

Minı ukkan Altın-Tana	Bunu duyan Altın-Tana
Açınbas boyı açına beret.	Öfkelenmezdi öfkeleni.
Tarınbas boyı tarına berdi.,	Darılmazdı darıldı.
"Sler ekü ak-carıkta	31585 "Siz ikiniz ak-dünyada
Oodu salıp soodoydıgar.	Kırılıp hüsrana uğradınız.
Cañar adañ, uulı, keldile	Cañar atan, oğlu, gelini ile
Cañarçı, Küreñeş, Çagat	Cañarçı, Küreñeş, Çagat
Alıs cerde olor tının kıskanbay	Işıksız yerde canlarını sakınmadan
Erlik uuldarıla cuulajıp cat.	31590 Erlik oğullarıyla savaştı.
Kançuzı olordıñ öldi ne?	Onların hangisi öldü?
Kemzi tirü artar.	Hangisi diri kalacak.
Onı kem bilir" - deyt.	Bunu kim bilir" -dedi.
"Arka taştıñ arçının,	"Arka taşın ardıcı
Kır cerdiñ kırçının	31595 Kır yerin çalıısıyla
Alıs cerdiñ şulmustarın	Işıksız yerin şulmuslarını
Ak-carıkka bojoťposko	Ak-dünyada halletmek için
Tündü-tüştü örtöydis" - dep,	Gece-gündüz tutuştuk" -deyip,
Kıstay-Mergen cartap aydat.	Kıstay-Mergen açıkça söyledi.
Cañıs uulımga la ekimge	31600 Biricik oğlumla ikimizin
Alıs cerge men tñjüp,	Işıksız yere inip,
Tuštajatan uçurlu, - deyt. -	Karşılaşmamız gerekli, -dedi.
Şırka bolzo emdeyten	Yaralansa tedavi edecek
Em-tus onçozi cetkil.	İlaç, tuz hepsi yeterli.
Erlik-biydiñ uuldarı bıla	31605 Erlik-biy'in oğulları ile
Tudujatan ep-süme, küç	Tutuşacak yöntem, güç
Mende de bar emey	Bende var

Öy ötkürbey tüjerim" - dep Zaman geçirmeden ineceğim" -deyip,
Ökpöziregen bu boyınça Merhamet edince,
Öksöp-öksöp ıylap iyet. 31610 Hüngür hüngür ağladı.
Ölbös Cayar balamnıñ adın Ölbös Cayar yavrumun atını
Ekelip ber, balam, - dep Getirip ver, yavrum, -deyip
Kümüş-Tananı caynap surayt. Kümüş-Tana'ya yalvardı.
Kümüş-Tana Enezindöön Kümüş-Tana anasına doğru
Körgön közi tañ çolmondıy, 31615 Bakan gözü sabah yıldızı gibi,
Baatır keberin tartnıp, Bahadır görünüşüne çeki düzen verip,
Aytkan sözi mindiy boldı: Şöyle söyledi:
"Erlik-biydiñ uuldarıla "Erlik Bey'in oğullarıyla
Cuulaşkan kiji men turum. Savaşan kişi benim.
Cakşını da, camandı da, 31620 İyiyi de, kötüyü de,
Şıranı da, ırıstı da - Acıyı da, mutluluğu da-
Onçozun körüp kelgen edim. Hepsini görüp geldim.
Alıs cerge tüjerge Işıksız yere inmeye
Enebis ne küünzeydeer? Anamız nasıl sevinsin?
Akamla adamıñ attarın 31625 Ağabeyimle, babamın atlarını
Slerge men berbes turum. Size veremem.
Slerdeñ bolgoy boyları da Sizden olanlar da
Alıs cerge tüjerde, Işıksız yere inerken,
Ak-carıkka attarın agıdala, Ak-dünyada atlarını bırakarak,
Ep-argazıla tüşken edi" - deyt. 31630 Yol, yöntemince inmişti" -dedi.
Altın-Tana açınıp aydat: Altın-Tana öfkelenerek şöyle söyledi:
"Ene mürküt bıyanım, "Ana kartalım,
Alıs cerge meni tüjür" - deyt. Işıksız yere beni indir" -dedi.

Ene mürküt ugala, Ana kartal dinleyerek,
Eki kurkunın talbıp aydat: 31635 İki kanat kemiğini çırpıp söyledi:
"Ak-carıkta seni men "Ak-dünyada seni ben
Cer oozına cetirdim Yer ağzına getirdim
Alıs cerge kaçan da Işıksız yere
Meniñ tüjer cañım cok" - deyt. Benim inmem mümkün değil" -dedi.
Ökpöörıp çıkkın Altın-Tana 31640 Gücenen Altın-Tana
Öksöp-öksöp ıylap aydat: Hüngür hüngür ağlayarak söyledi:
"O-o, kalak, örö Kuday, "Ah canım, yüce tanrı
Bir bolujaar cetirzeer. Bir yardım gönderecek.
Alıs cerge tüjerge Işıksız yere inmek için
Alkış-bıyan beriger, - deyt. - 31645 Alkış verip, yardımınızı esirgemeyin, -dedi.
Ercine adın minip albay, Kıymetli atına binip,
Ene mürkütüñ bu sözün Ana kartalın bu sözünü
Ne le uktım bolbogoy" - deyt. Tam duyamadım" -dedi.
Kıstay-Mergen baatırım Kıstay-Mergen bahadırım
Açınala, kızarıp 31650 Öfkelenip, kızarıp
Aytkan sözi mindiy boldı: Şöyle söyledi:
"Akır, akır ceñebis, "Ah ah Kıstay-Mergen
İyt içpes ajına umzanbas, İt yemeyeceği aşı dokunmaz,
Etpes nemege kiji albadanbaytan. İnsan hiçbir şeye zorlanmaz.
Öçköñniñ odın kamızarga ba? 31655 Sönen ateş küllenir mi?
Ölgöngö tın kiyyirerge be? Ölen can geri gelir mi?
Etpeñniñ ermegi köp, Çalışmayanın lafı çok,
Sokpostıñ tokpogı caan degen. Vurulmayanın tokmağı büyük denmiş.
Tegin cerge tabış etpey, Boş yere gürültü etmeden,

Bisle kojo sakızagar.	31660	Bizimle birlikte bekleyin.
Korundu oktoñ korunalatan		Zehirli oktan korunacak
Kep-kiyim slerde cok.		Giysiler sizde yok.
Tegin cerge teke terezin		Boş yerde teke derisiyle
Ne ileyten bu la" - deyt.		Nasıl korunacaksınız" -dedi.
Altın-Tana abakay	31665	Altın-Tana hanım
Aytkan sösti bu ukpay,		Söylenen bu sözü duymadan,
Açuurkanıp, ıylay beret:		Hüzünlenip, ağladı.
"Tegin cerge kelgem be?		"Boş yere mi geldim?
Kandu cuudañ men		Kanlı savaştan ben
Kayra baspas uçurlu.	31670	Geri adım atmamak gerek.
Ölüm bolzo, kojo ölörüm,		Ölüm olsa, beraber ölürüm,
Mege nezin kileydiger.		Benim için niye endişeleniyorsunuz.
Özüm bolzo kojo özöris,		Yaşamsa beraber yaşarız,
Köp meni toktotpogor.		Beni çok alıkoymayın.
Cayım uçun tınıs uçun	31675	Özgürlük için canımız için
Coyu da bolzo, tüjerim" - dep		Yayan da olsa, inerim" -deyip,
Kumduş börkin keptey tartat,		Kunduz börtünü çekti,
Tüp edegin alıp kıstayt,		Arka eteğini kıvırdı,
Alıy edegin alıp kıstayt.		Ön eteğini sıkıştırdı.
Cer tamınıñ oozın köstöp,	31680	Yeraltının ağzını gözleyip,
Altın-Tana abakay		Altın-Tana hanım
Bazıp iybey bu kanayttı.		Gidiyordu.
Kümüş-Tana abakay		Kümüş-Tana hanım
Altın-Tanaga col berbey,		Altın-Tana'ya yol vermeden,
Eki kollo kabıra tudup,	31685	İki elle kavrayıp,

Kayra tartıp toktodot.	Geri çekip durdurdu.
Altın-Tana abakay	Altın-Tana hanım
Meke sösti bu ukpay,	Yalan sözü duymayıp,
Ogurıp ıylay berbey kayttı.	Bağırıp ağılıyordu.
O-o, kalak, olor onoyıp turgança, 31690 Ah canım, onlar ortaya çıkana kadar,	
Een cerdeñ elbirt etken,	Boş yerden sallanan,
Calañ cerdeñ calbirt etken	Açık yerden dalgalanan
Ceeren teke atka mingen	Ceeren teke ata binen
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Cedip kelten mında turat.	31695 Yetiyecek buraya.
Altın sürlü kep kiynim	Altın işlemeli şık giysilerim
Ayga-künge mızıldayt.	Aya, güne karşı parladı.
Iy-sıgıt toktoylo,	Ağlama, sızlama durup,
Iñ-şıñ bolo berdi.	Patırtı-gürültü oldu.
Cer Kindigi bu Enezi	31700 Cer Kindigi Enezi
Açurkanıp mınayda aydat:	Öfkelenip şöyle söyledi:
"Ne ıy, ne sıgıt?	"Ne ağlaması, ne sızlaması?
Ne bolgon mında? - deyt. -	Ne oldu burda? -dedi.
Alıs cerge coyu tüšten,	Işıksız yere yayan inen,
Argımaktañ bu çıyrak,	31705 Cins attan sağlam,
Erlik-biyge coyu cedeten	Erlik-biy'e yayan giden
Ercinedeñ emdi çıyrak,	Kıymetliden güçlü,
Ölgöndördi tirgizeten,	Ölenleri diriltin,
Ölbööndörgö ceñü bereten,	Ölümsüzlere zafer veren,
Bos Erlik dep caltanbas,	31710 Bos Erlik deyip korkmaz,
Kudayım dep bir bajırbas,	Tanrım deyip eğilmez,

Buka çılap bustaytan,	Boğa gibi toslayan,
Buura keptü oguratan	Ciğerden gelen sesle böğüren
Kandıy kiji mında	Böylesine biri
Tabılğan?" - dep	31715 Görülmüş mü?" deyip
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Kizirt etpey bu kanayttı.	Bağırdı.
Mını ukkan Altın-Tana	Bunu duyan Altın-Tana
Ermek aydıp bu bolboy,	Konuşmadan,
Eki tizezi bukırılıjıp,	31720 İki dizini büküp,
Cerge caba bajırıp aydat:	Yere eğilerek söyledi:
"Cer Kindigi enem,	"Cer Kindigi enem,
Castıramdı taştıgar - deyt. -	Hatamı bağışlayın -dedi.
Ölbös Cayar uulımdı	Ölbös Cayar oğlum
Ölgön dep tüjenele,	31725 Öldü deyip inerek,
Tirü bolzo tuştayın,	Diriyse karşılaşayım,
Ölgön bolzo, söögin körör dep	Ölmüşse, kemiğini göreyim deyip
Kelgen edim bu la" - deyt.	Gelmiştim de" -dedi.
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Kizirt edip mınayda aydat:	31730 Yüksek sesle şöyle söyledi:
"Ölüm-katkı, özüm-cırgal.	"Ölüm-gülünç, yaşam-keyif.
Meni çenep keldiñ be?	Beni denemeye mi geldin?
Cayaltalı Cañar erin	Hünerli Cañar erin
Ceñ castanıp cıgılbagan.	Yenilip yığılmadı.
Cañıs uulıñ Ölbös Cayar	31735 Biricik oğlun Ölbös Cayar
Ölümneñ ol ayrılala,	Ölümünden kurtularak,
Eskidegizineñ eki artık,	Eskisinden iki kat fazla,

Ozogızınañ on artık	Öncekinden on kat iyi
Ol cerde cuulañıp cat.	Orada savaşıyor.
Eriñ, eki balañ	31740 Erin, iki çocuğun
Ebirip oyto cangança	Dönüp gelene kadar
Ak bıyandı odorluga,	Ak malı otlatmaya,
Albatını odınduga başkarıp,	Halkını yurtta yönetip,
Eki kadıt kıyışpay,	İki kadın inatlaşmadan,
Ayıl-curttı sakıgar dep	31745 Yurdu bekleyin diye
Aytkan sözimdi ne ukpadıñ?	Söylediğim sözü niye dinlemediniz?
Ceñü bistiñ bolor dep,	Zafer bizim olacak deyip,
Kümüş-Tana kızınıñ	Kızı Kümüş-Tana'nın
Caynaganın sen ukpay,	Yalvarışını dinlemeyip,
Cer aldına tujerge	31750 Yeraltına inmeye
Ne küünzegen abakay bu?" - deyt.	Heveslenen nasıl bir hanım bu?" -dedi.
Altın-Tana abakay	Altın-Tana hanım
Castıramdı taştıgar dep	Hatamı bağışlayın deyip
Tizelenip cerge caba	Diz çöküp yere
Katap, katap bajırat.	31755 Tekrar tekrar eğildi.
Kan-Kere kaan kuş la	Kan-Kere kağan kuşla
Tayga eezi küreñ ayu	Tayga iyesi kahverengi ayı
Olorlo kojo bajırgılayt.	Onlarla birlikte eğildiler.
Alıs cerge tüşpeziñ dep	Işıksız yere inmesin diye
Cer Kindigi Enezi	31760 Cer Kindigi Enezi
Altın-Tanaga katu aydat	Altın-Tana'ya sert bir şekilde söyledi
Aytkanaarga baş bolzın dep,	Sözlerinize yemin olsun deyip,
Altın-Tana katu aydat	Altın-Tana açıkça bir şekilde söyledi

Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Onçolorın körüp, aydat:	31765 Hepsine bakıp, konuştu:
"Cayaltalu Cañar baatır	"Hünerli Cañar bahadır
Ölbös Cayar baatır uulı bıla	Ölbös Cayar oğlu ile
Ölör salımı olordo cok,	Ölmeyecek,
Alıs cerdeñ ceñü alıp,	Işksız yerden zafer alıp,
Ak-carıkka alıptar çıgar.	31770 Ak-dünyaya alplar çıkacak.
Ceñü bistiñ bolor" - deerde,	Zafer bizim olacak"- dediğinde,
Ondogı ulus onçozi	Oradaki halkın hepsi
Kara cerdi karmap, okşop,	Kara yere sıkıca basıp, öpüp,
Cerge cabıs bajırğılayt.	Saygıyla yere eğildiler.
"Üç Kurbustan Kudayıbıs	31775 "Tanrımız Üç Kurbustan
Biske cayım, ırıs bergen" - dep,	Bize özgürlük, mutluluk verdi" -deyip
Kıstay-Mergen kıygırıp,	Kıstay-Mergen bağırıp,
Cerge cabıs bajırarda,	Yere saygıyla eğilip
Ceñü! Ceñü keldi!" - deyip,	Zafer! Zafer geldi!" -deyip,
Onçolorı sır kojoñdo	31780 Hepsi mutluluk şarkısı
Tura berbey kanayttı.	Söylüyordu.
Akır, akır, ugugar dep,	Ah ah dinleyin deyip,
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Cakarıp olorgo mınayda aydat:	Emredip onlara şöyle söyledi:
"Kıstay-Mergen baatırım,	31785 "Kıstay-Mergen bahadırım,
Uşpa bolot cıdañ bıla	Çelik mızrağın ile
Kaya taştı oodolo,	Kayalığı parçalayarak,
Bu ok bolot sogooniñla	Bu ok ve çelik mızrağınla
Kaya taştı kayılıtp,	Kayalığı eritip,

Möñün küler kazandar et.	31790	Gümüş, bronz kazanlar yap.
Eki kelin kazançlar bolzın,		İki gelin kazancı olsun,
Kan Kere le ene mürküt,		Kan Kere ile ana kartal
Küreñ ayu baza kojo		Kahverengi ayıyla birlikte
Kara tayganı agırtıp,		Kara taygada av için gürültü yapıp,
Añ-kuştardıñ semizini	31795	Av hayvanlarının, kuşların semizini
Taldap bogo tajızın.		Seçip buraya taşısın.
On cerge odunı		On yere ateşi
Boyım men salayın - deyt. -		Ben yakayım -dedi.
Altay üstiniñ añ-kuştarı edineñ		Altay yerinin avlarının etinden
Altan cüzün kursak etsin.	31800	Altmış çeşit yemek yapılsın.
Arıp-çıláp kalgan		Yorulan, halsiz düşen
Ceñü algan alıptar canar.		Zafer kazanan alplar dönecek.
Olorgo utkuul eder kerek.		Onları karşılamak gerek.
Slerdeñ ozo ak-carıkta		Sizden önce ak-dünyada
Albatı-conniñ ortozınañ	31805	Halk-tebaanın arasından
Alıp kezer baatırlar bütken.		Alp, cesur bahadırlar çıkmıştı.
Sler ok çıláp		Sizin gibi
Ak-carıktañ albatızı uçun		Ak-dünyanın halkı için
Cer aldınıñ celbisterile		Yeraltının celbisleriyle
Caltanbay olór cuulaşkılap,	31810	Korkusuzca savaşıp,
Ceñ castanıp ol cerde		Yenilip orada
Köp baatırlar ölgön edi.		Çok bahadır ölmüştü.
At-nerelü Cañarçı balam,		Şanlı Cañarçı yavrum,
Kara Şaytannıñ curtın		Kara Şeytan'ın yurdunu
Cana baspay koskorolo,	31815	Geri adım atmadan yıkarak,

Kara Şaytannıñ emeenin	Kara Şeytan'ın karısını
Erep, tolgop, kıynap turup,	Bağlayıp, işkence edip,
Kança tümen baatırlarla	Tümenlerce bahadırla
Olcogo bargan albatınıñ	Esir alınan halkının
Tındarın ayırıp alala,	31820 Canlarını kurtararak,
Tındarın olordıñ alastap,	Onların canlarını kutsayıp,
Onçolorın tırgıskın.	Hepsini diriltmiş.
Ol baatırlar ortozında	O bahadırlar arasında
Altay-Buuçay, Ölöñir,	Altay-Buuçay, Ölöñir,
Maaday-Kara, Ak-kaan-	31825 Maaday-Kara, Ak-kaan
Adı carlu baatırlar.	Adlı ünlü bahadırlar (var).
Ak sagaldarı cayılıp,	Ak sakalları yayılıp,
Alıs cerdeñ olorlor	Işıksız yerden onlar
Ak-carıkka bu çıksa,	Ak-dünyaya çıkarsa,
Caan utkuul kündüü eder.	31830 Büyük karşılama, ağırlama olacak.
Olco-kıyında bolgon albatı	Esaret, işkence çeken halk
Aştap, kıynalıp kalgan.	Açlık, ızdırıp içinde kalmış.
Olordı azıraar kerek - deyt. -	Onları beslemek gerek -dedi.
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
İris, cayım olor küünzep,	31835 Mutluluk, özgürlük dileyip
Ada çaştan bu ala	Yaşlısından gencine kadar
Baştarı kuudıy kajayıp,	Başları kuğu gibi beyazlayıp,
Tişteri kuulıdıy sargangança.	Dişleri bal gibi sararıncaya kadar.
Öştülerge ceñdirtpeyten.	Düşmanlara yendirtmemiş.
Elge-congo bolujatan.	31840 Halk-tebaaya yardım etmiş.
Küşteri cetpey bararda,	Güçleri yetmediği zaman

Erlik-biydiñ şulmustarı	Erlik-biy'in şulmusları
Öçtöp, şoktop alban bıla	Yakıp, yıkıp kaba kuvvetle
Ak-carıktañ olcolop,	Ak-dünyadan esir alıp,
Alıs cerge apargan.	31845 Işıksız yere götürmüş.
Kalcu bütken Kara Şaytan	Vahşi yaratılmış Kara Şeytan
Olordı kıynap kuldangan.	Onlara işkence edip köle yapmış.
Ceñü bistiñ, albatı cayımda.	Zafer bizim, halk özgür.
Olcodo bolgon albatı çıksa,	Esir edilen halk çıkarsa,
Şoodıp caman aytpagar.	31850 Kötü bir şey söylemeyin.
Ceñü cayım uçum	Zafer ve özgürlük için
Olcodoñ kelgen albatıga	Esaretten gelen halkı
Kündü-küree edip,	Ağırlayıp,
Kebis oşkoş bu calanga	Keçe gibi bu yazıda
Etti-cuunı çoğolo,	31855 Eti, iç yağı yığarak,
Kalık-condı kündüleeribis!" - deyt.	Halkı ağırlayacağız!" -dedi.
Kıstay-Mergen baatır bolzo	Kıstay-Mergen bahadır ise
Kaya taştı bu oodıp,	Kayalığı yıkıp,
Küler ces kayılıp,	Bronz, bakır eritip,
Kazan-ayak cazay beret.	31860 Kazan, kap-kacak yaptı.
Kümüş-Tana la Altın-Tana	Kümüş-Tana ile Altın-Tana
Kıstay-Mergenge bolujat.	Kıstay-Mergen'e yardım ettiler.
Küreñ ayu bolgojın,	Kahverengi ayı ise,
Kaya-taştı kara tayganı	Kayalığı, kara taygayı
Ogurıp, koskorıp alğırat.	31865 Böğürüp, yıkıp haykırdı.
Bulan, sığın ańdarı	Geyik, sığın ve av hayvanları
Burkurajıp, akka çıgat.	Dağılıp, ak-dünyaya çıktı.

Kan-Kere le ene mürküt		Kan-Kere ile ana kartal
Buura, bulan, sığındardıñ		Erkek deve, geyik, sığınların
Semizin taldap tebele,	31870	Semizini seçerek,
Odular tooloy tajıy berdi.		Odunluğa taşıdı.
Eki kelin aındardı		İki gelin hayvanları
Erep, soyıp, tülip turat.		Yüzüp, soyup, haşladı.
Cer Kindigi Enezi		Cer Kindigi Enezi.
Cüs añnıñ terezin	31875	Yüz hayvanın derisini
Arı-beri ekçep taptaarda,		Sağa, sola vurunca,
Cüs tüñey kızıl tajuurlar		Yüz eş kızıl matara
Tolo berbey bu kanayttı.		Doldu.
Cüs tööni bu saayla,		Yüz deveyi sağarak,
Cüs tajuurga urup iyet.	31880	Yüz mataraya doldurdu.
Arjan-kutuk suu kojup,		Kutsal yeraltı suyu koyup,
Arı-beri ekçep taptaarda,		Sağa, sola vurunca,
Cüs tajuur açu-koron arakı		Yüz matara sert içki
Bolo berbey bu kanayttı.		Oluyordu.
Bulan, tööniñ südineñ	31885	Geyik ve deve sütünden
Bıştak edip turgulayt.		Peynir yaptılar.
Añdar terezin köktöylö,		Avların derisini dikerek,
Arkıt etken kelinder		Gelinler süt torbası yapmış.
Ayrak-çegen, kımıs		Çegen, kımız
Anda baza bolo bertir.	31890	Orada hazırlanmış.
Artkan aındarga tiybeger dep,		Geride kalan av hayvanlarına dokunmayın deyip,
Cer Kindigi Enezi,		Cer Kindigi Enezi,
Cakarıp aytpay bu kanayttı.		Yarlık verdi.

Ot-calbıstıñ ortozına	Ateş, alevin arasında
Alıs cerdiñ tındularına	31895 Işıksız yerin canlılarına
Çıgar argazı çok boldı.	Çıkış yolu kalmadı.
Alıs cerdeñ ceñü alıp,	Işıksız yerde zafer alıp,
Ak-carıkka çıgatan,	Ak-dünyaya çıkan,
Alıp külük baatırlar la	Alp, cesur bahadırlarla
Olcodeñ çıkkan albatıga	31900 Esaretten çıkan halkı
Kündü-küree bu ederge	Ağırlamak için
Añ-kuştan altan cüzün	Av hayvanlarından, kuşlardan altmış çeşit
Alama-şikir aş-kursaktu	Lezzetli yemekle
Cer tamınıñ bu oozında	Yeraltının ağzında
Sakıp olor oturgılayt.	31905 Bekleyip oturdular.
Üç Kurbustan Kudayıbıs,	Tanrımız Üç Kurbustan,
Cer Kindigi enebis	Cer Kindigi enemiz
Biske boluş beriger dejip	Bize yardım edin deyip
Cerge caba bajırgılayt.	Yere eğildiler.
Cayaltalı Cañar baatır,	31910 Hünerli Cañar bahadır
Alıs cerdeñ ayrılala,	Işıksız yerden ayrılarak,
Ak-carıkka çıgıp catkan	Ak-dünyaya çıkan
Ak sagaldu baatırlar la	Ak sakallı bahadırlar
Alıp külük caş kezerler	Alp pehlivan genç cesurlar
Olcodeñ çıkkan kalık-condı eeçiy	31915 Esaretten çıkan halkın peşinden
Kayra burıp kelgileyt.	Geri dönüp geldiler.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Ölbös Cayar uulı, Cañarçı sıynı,	Ölbös Cayar oğlu, Cañarçı kızı,
Küreñeş ceeni, Kümüjey keldi,	Küreñeş yeğeni, Kümüjey gelini,

Altın-Tana, Çağat baatır ceeni 31920 Altın-Tana, Çağat bahadır yeğeni

Bodoy baatır nököri-	Bodoy bahadır dostu
Onçolorı koştıoy cortup,	Hepsi koşturup,
Eskidezin elteertip,	Eskileri hatırlayıp
Eske olor alinat.	Yad ettiler.
Ozogızın oyğortıp olor	31925 Öncekileri ortaya döküp
Onçoızın eske algılayt.	Hepsini hatırladılar.
Keler öydö albatı	Gelecek zamanın halkı
Cayım ırıstu cadar dep	Mutlu yaşayacak deyip
Cañar baatır cartap aydat.	Cañar bahadır açıkça söyledi.
Omok cırgal, cardak kuuçın	31930 Güzel eğlence, büyük sohbet
Ol cerde cañılanat.	Orada yankılandı.
Olcodoñ çıkkın baatırlar la	Esaretten çıkan bahadırlarla
Kança tümen albatı	Kalabalık halk (topluluğu)
Cer tamınıñ bu oozına	Yeraltının ağzına
Cuuktap kelbey kanayttı.	31935 Yaklaştı.
Cer tamınıñ oozı bolzo,	Yeraltının ağzı ise,
Temene köziñce körünet.	İğne gözü kadar göründü.
Onoyıp olor baratkança,	Böylece giderken,
Erlik-biydiñ cerineñ	Erlik-biy'in yerinden
Tuman kuyulıp kelet.	31940 Duman yükseldi.
Kara tuman kaynap kelet,	Kara duman kaynadı,
Bu ne atazı boldı dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Cañar baatır kaya körzö,	Cañar bahadır geriye baktığında,
Sook, sook salkın sogot.	Soğuk soğuk yel esti.
Emdi körör bu bolgojın,	31945 Şimdi baktı ki,

Erlik-biydiñ bolgojın		Erlik-biy'in,
Batpak kara örgözin		Bataklık kara sarayı
Karuuldagan şulmustarı		Koruyan şulmusları
Cuuktajıp keletken bu emtiri.		Yaklaşp gelmiş
Mını sesken Cañar baatır	31950	Bunu sezen Cañar bahadır
Açınala, mınayda aydıp,		Öfkelenip, şöyle söyleyip
Açu-koron kıygırıp,		Acı-zehir bağırıp,
Ama-tomo sıgırarda,		Islık çaldığında,
Altıgı oroon torgula beret:		Alttaki yer çınladı:
"Erlik-biydiñ artkan-kalğan	31955	"Erlik-biy'den geriye kalan
Açap-toro şulmustarı		Aç gözlü şulmusları
Biske cedijip kelediri.		Bize yetişmiş.
Erlik-biy boyı bolzo,		Erlik-biy kendisi ise,
Çoy batpak örgööziniñ		Demir bataklık sarayını
Koruçıl alıp şulmustarın iyip,	31960	Korumaya alıp şulmuslarını gönderip,
Ak-carıkka bis çıkkalakta,		Ak-dünyaya çıkmadan,
Bistiñ colbıstı tutadarga		Bizim yolumuzu tutmak için
Ker-Moñus şulmuzıla		Ker-Moñus şulmusuyla
Biske caba cedele,		Bize yetişerek,
Kalğançızın cuulajıp,	31965	Son kez savaşıp,
Bisti ceñer dejip,		Bizi yeneceğini söyleyip
Kelip catkan bu emtiri.		Gelmiş.
Olcodoñ çıkkın baatırlar la		Esaretten çıkan bahadırlarla
Kança-tümen kalık-con		Sayısız halk-tebaaya
Alıs cerge aylanışpay	31970	Işıksız yerde dolaşmadan
Ak-carıkka türgen-tükey		Ak-dünyaya hemen

Çıgıgar dep kıygırğanı	Çıkın diye bağrışı
Alıs cerge torgulıp	Işksız yerde yankılanıp
Ak-carıkka ugulat.	Ak-dünyada duyuldu.
Bis teskeri barıp sakıyla,	31975 Ters taraftan gidip bekleyerek,
Alıs cerdiñ şulmustarın	Işksız yerin şulmuslarını
Ak-carıkka çıgarbay,	Ak-dünyaya çıkarmadan,
Olordı ceñip iyele,	Onları yenerek,
Erlik-biy le Ker-Moñuska cetirbey,	Erlik Bey'le Ker-Moñus'a yetiştirmeden,
Ak-carıkka çıgala,	31980 Ak-dünyaya çıkarak,
Cer tamınıñ oozın	Yeraltının ağzını
Kaya taştu kır bıla	Kayalığı kır ile
Tuy böktöp salzabıs,	Tamamen kapatırsak,
Bistiñ ceñü bolor!" - deyt.	Zafer bizim olacak!" -dedi.
Ak sagaldu alıptar,	31985 Ak sakallı alplar,
Altan kulaş börüge mingen	Altmış kulaş börüye binen
Ak-carıktı bu köstöp,	Ak-dünyayı dikkatle izleyerek,
Eles edip suna beret.	Gözden kayboldu.
Üç balalu koñır kas	Üç yavrulu koñur kaz
Onı eeçiy uça beret.	31990 Onun peşinden uçu.
Kança tümen alıptarlu	Çok sayıda alp ile
Olcodoñ çıkkın albatı uçun	Esaretten çıkan halkı için
Ak-carıkka çıgarga	Ak-dünyaya çıkmak için
Bar çok küçi bile	Var yok gücüyle
İçkeri türgen meñdegilep,	31995 İçeri hızla girip
Kıymırayıp barıp cadat.	Birlikte hareket edip ilerledi.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır

Boyınıñ küçtü kezer baatırlarıla	Güçlü, cesur bahadırlarıyla
Oyto kayra üdelikke	Kendilerini farketirmeden
Mañtadıp bargan boyınça	32000 Hızla geldiğinde
Erlik-biydiñ tındarı çok	Erlik-biy'in cansız
Ceek şulmus baatırların	Şeytan şulmus bahadırlarını
Kaya taştarga cajıngıláp,	Kayalığa saklanıp,
Sakıy berbey bu kanayttı.	Bekledi.

O-o, kalak, ança-mınça bolbodı: 32005 Ah canım, çok zaman geçmeden:

Erlik-biydiñ örgöözın korıgan	Erlik-biy'in sarayını koruyan
Almıs-şulmus baatırları	Almıs-şulmus bahadırları
Algı-kıyğı bıla algırıjıp,	Bağrış, çağrışla haykırıp
Kuluzınga mingilep algan	Kamışına binmiş
Ezin-kuyun kuu tumanla	32010 Rüzgâr-fırtına gibi ak dumanla
Cetkilep kelbey bu kanayttı.	Yetip geliyordu.

Cayaltalı Cañar baatır la	Hünerli Cañar bahadır
Cañarçı dep bu sıynı	Cañarçı adlı kızkardeşi
Segis attıñ kuyrugınañ	Sekiz atın kuyruğundan

Segis şüündi edip iydi.	32015 Sekiz ağ yaptı.
Segis baatır ülejip alat.	Sekiz bahadır paylaştı.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Cakarıp olorgo mınayda aydat:	Onlara emredip şöyle söyledi:

"Attaraardı cajırالا,	"Atlarınızı gizleyerek,

Ulay-teley turugar.	32020 Çapraz dizin.

Ozo kelip catkanın	Önce geleni

Men şüündep tudayın.	Ben ağla tutayım.

Onoñ eeçiy kелgenderin	Onun peşinden gelenleri

Bir de tındu ötkürbey, Canlı geçirmeden,
Toltıra cuup alala, 32025 Toplayarak,
Cer Kindigi enebis bergen Cer Kindigi Enemiz'in verdiği
Eki ok bolot sogoonbıla İki ok ve çelik mızrakla
Şüünniñ üytterin ötküre Ağın deliklerinden tamamıyla
Es alındırbay şulmustardıñ Şulmuslar ne olduğunu anlamadan
Ökpö-cürekterin ötküre sayıp 32030 Yüreklerini delip,
Örtöp iyzeger, olor ölör. Yakarsanız, onlar ölür.
Şüün kılın üspeske Ağ ipini koparmamak için
Kırakı boloor" - dep cakarar. Dikkatli tutun" -deyip emretti.
Onoñ arı baatırlar Ondan sonra bahadırlar
Oluy-soluy odoş-tedeş turgulap, 32035 Çapraz, karşılıklı durup,
Öştülerin sakıy berdi. Düşmanlarını bekledi.
Kuluzın attarga mingilegen Kamışını atlara yüklemiş
Tını cok şulmustar Cansız şulmuslar
Kanattu kuştıy uçkulap, Kanatlı kuş gibi uçup,
Koştoy ödördiñ kajı canında, 32040 Koşup geçtikleri ahşap taraftan,
Ak-carıktıñ baatırları Ak-dünyanın bahadırları
Şüünderin tozup alat. Ağlarını kapattı.
Şuulajıp uçup kelgen şulmustardıñ Gürültüyle uçan şulmusların
Ozo baştap ötköni İlk geçeni
Cañar baatırdıñ şüünine tolup, 32045 Cañar bahadırın ağına dolanıp,
Oñdonıp bolboy olorlar Kendine gelemeden onlar
Boy-boyları soguja beret. Birbirleriyle vuruştı.
Cañar baatır bolgojın, Cañar bahadır ise,
Ak bolot sogoon bıla Ak çelik mızrakla

Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp 32050 Yüreklerini delip,
Örtöp iygen boyunça, Yakınca,
Oyto lo katap şüünü bile Tekrar ağ ile
Şulmustardı tozo beret. Şulmusları yakaladı.
Ölbös Cayar şüünine Ölbös Cayar ağına
Baza toltırıp alala, 32055 Doldurarak,
Ak bolot sogoonıla Ak çelik mızrakla
Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp, Yüreklerini delip,
Örtöp iygen boyunça Yakınca,
Oyto katap şüürde, Tekrar ağ ile yakaladığında,
Tolo berbey bu kanayttı. 32060 Doluyordu.
Küreñey baatırdıñ şüünine Küreñey bahadırın ağına
Şulmustar tolo bererde, Şulmuslar dolunca,
Ak bolot sogoonıla Ak çelik mızrakla
Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp Yüreklerini delip,
Örtöp iygen oynça. 32065 Yakmış böylece.
Oyto katap şüüy beret. Tekrar ağ attı.
Çagat baatırdıñ şüünine Çagat bahadırın ağına
Şulmustar tolo bererde, Şulmuslar dolunca,
Ak bolot sogoonı bıla Ak çelik mızrakla
Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp, 32070 Yüreklerini delip,
Örtöp iygen boyunça. Yakmış bu şekilde.
Oyto kaktap iyele, Tekrar silkeleyerek,
Oyto lo katap şüüy beret. Yine ağ attı.
Bodoy baatır bolgojıp, Bodoy bahadır
Şüünge şulmustar tolordo, 32075 Ağına şulmuslar dolunca,

Ak bolot sogoonıla Ak çelik mızrakla
Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp, Yüreklerini delip,
Kaktap iygen boyunça, Silkeleyince,
Oyto lo katap şüünile tozot. Yine ağ ile yakaladı.
Kümüjey baatır kelinin 32080 Kümüjey bahadır gelinin
Şulmustar şüünine tolodo, Şulmuslar ağına dolarak,
Küler bolot sogoonıla Bronz, çelik mızrakla
Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp, Yüreklerini delip,
Örtöp iygen boyunça Yakınca,
Oyto lo katap şüünde beret. 32085 Tekrar ağ ile yakaladı.
Cañarçı baatır kelinin Cañarçı bahadır gelinin
Şüünine şulmustar tolordo, Ağına şulmuslar dolunca,
Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp, Yüreklerini delip,
Örtöp iygen boyunça, Yakınca,
Oyto lo katay ösközin 32090 Yine bir diğerini
Şüüy berbey kanayttı. Ağ ile yakaladı.
Şüünge tolo bergejin, Ağı dolunca,
Küler bolot sogoon bıla Bronz, çelik mızrakla
Ökpö-cüregın ötküre sayıp, Ciğerini, yüreğini delip,
Örtöp iygen boyunça 32095 Yakınca,
Oyto lo katap şüünün tozot. Yeniden ağ ile yakaladı.
Altın-Tana baatır kelin Altın-Tana bahadır gelin
Şüünün kabra tudarda, Ağını kavradığında,
Şulmustar tolup kalgan emtir. Şulmuslar dolmuştu.
Küler bolot sogoon bıla 32100 Bronz, çelik mızrakla
Ökpö-cüreklerin ötküre sayıp, Yüreklerini delip,

Örtöp iygen boyunça,	Yakınca,
Cerge kaktap iyele,	Yere silkeleyerek,
Oyto katap şüüy beret.	Yine ağ attı.
Segis tüñey ercine attar	32105 Sekiz eş kıymetli at
Celmiş-şulmuş baatırlardı	Celmiş, şulmuş bahadırları
Cer oozıdöön bojoıtpoy,	Yer ağzına yaklaştırmadan,
Onçozın toolodo tepkileyt.	Hepsini sayıp teptiler.
Arga çokto şulmustar	Çaresiz şulmuşlar
Şüünderge kirgenderin	32110 Ağlara girdiklerini
Boyları da bilbey kalat.	Kendileri de anlamadı.
Ak-carıktıñ baatırları	Ak-dünyanın bahadırları
Alıs cerdiñ şulmustarın	Işsız yerin şulmuşlarını
Ogo-bogo bu cetirbey,	Hiçbir yere kıpırdatmadan,
Kırıp iybey kanayttı.	32115 Kırıyordu.
Ak-carıktıñ baatırları	Ak-dünyanın bahadırları
Arçın bıla alastangılap,	Ardıç ile kutsanıp
Arjan suudañ içkileyle,	Kutsal yeraltı suyundan içerek,
Attarına bu mingilep,	Atlarına binip,
Cer tamınıñ oozın köstöp	32120 Yeraltının ağzını izleyip
Cergelejip celip iyet.	Geliyorlardı.
Keler öydö albatınıñ	Gelecek zaman halkının
Cürümin olor şüüşkileyt.	Hayatını düşünüyorlardı.
Ança-mınça bargança	Bir süre sonra,
Koron sook salkın sogot.	32125 Zehir gibi soğuk bir rüzgâr vurdu.
Bu ne atazı salkın dep	Bu da neyin nesi deyip,
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır

Attıñ oozın kayra tartıp, Atın ağzını geri çekip,
Kayra körör bu bolgojın, Geriye baktı ki,
Kara bulut kaynap kelet, 32130 Kara bulut kaynıyor,
Ança-mınça bolboy turup, Çok zaman geçmeden,
Tabış emes tabış bolot. Gürültüye benzemez gürültü oldu.
Kıygı emes kıygı çıgat. Çığlığa benzemez çığlık oldu.
Kaya taştar bolgojın, Kayalıklar,
Cañılanıp oodılğılayt. 32135 Yankılanıp parçalandı.
Ağın suuları bolgojın, Akan suları ise,
Carattardañ ajınat. Kıyılarından aştı.
Ança-mınça bolboy turup, Çok zaman geçmeden,
Alıs cerdegi bu tabış Işıksız yerdeki bu gürültü
Cañılanıp cuuktap kelet. 32140 Yankılanıp yaklaşıyordu.
Turgan ağaş tura sinat, Duran ağaç kırıldı,
Catkan taştar carılat. Yerdeki taşlar yarıldı.
Kaya taştar oodılıp, Kayalıklar göçüp,
Köçkölönip cada beret. Yuvarlandı.
Caan, caan talayları 32145 Derin derin denizleri
Caradınañ aja beret. Kıyılarından aştı.
Emdi körüp turar bolzo, Şimdi bakıp gördü ki,
Ker-Moñus la Erlik-biy Ker-Moñus ve Erlik-biy
Cayaltalu Cañar baatırdı Hünərli Cañar bahadırı
Ak-carıkka çıgarbay, 32150 Ak-dünyaya çıkarmadan,
Alıs cerde öltürerge Işıksız yerde öldürmek için
Kelip catkan emtiri dep Gelmiş diye
Aydıp turbay kanayttı. Söyledi.

Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Açu-koron kıygırıp,	32155 Acı, zehir bağırıp,
Ama-tomo sığırıp aydat:	Islık çalıp şöyle söyledi:
"Alıs cerdeñ, olcodoñ	"Işıksız yerden, esaretten
Adı carlu baatırlar,	Şanlı bahadırlar,
Külük caş kezerler	Cesur, genç pehlivanlar
Alıs cerdeñ ak-carıkka	32160 Işıksız yerden ak-dünyaya
Türgen-tükey çıgıgar!	Hemen çıkın!
Altan kulaş kuyruktu	Altmış kulaç kuyruklu
Kök börüle kojo	Gök börüyle birlikte
Üç balalu koñır kasla	Üç yavrulu koñur kazla
Attarlu kamık baatırlar	32165 Atlı kalabalık bahadırlar
Oyto katap tüjele,	Tekrar inerek,
Olcodoñ çıkkan coyu kalıktı	Esaretten çıkan yayan halkı
Bir de kiji artırbay,	Bir kişi bile bırakmadan
Onçoızın türgen çıgarıgar!" - deyt.	Hepsini hemen çıkarın!" -dedi.
Kança tümen kalık-con	32170 Kalabalık halk-tebaa
Ak-carıkka çıgarga	Ak-dünyaya çıkmak için
İçkeri türgen meñdey beret.	Hemen içeri girdi.
Kök börü le üç balalu koñır kastu,	Gök börü ve üç yavrulu koñur kazla,
Attarlu alıp baatırlar	Atlı alp bahadırlar
Ak-carıkka albatını çıgarala,	32175 Ak-dünyaya halkı çıkararak,
Oyto türgen tüşküp,	Hemen geri inip,
Coyu albatıladı uçkaştırıp,	Yayan halkı birlikte bindirip,
Ak-carıkka çıgargılayt.	Ak-dünyaya çıktılar.
Cañar baatır attañ tujüp,	Cañar bahadır attan inip,

Segis attı ulay-teley buulap, 32180 Sekiz atı karşılıklı bağlayıp,
Armaçılar attar köksineñ Cins atları göğsünden
Kolboştırıp iyiger dep cakarar. Birlikte bağlayıp gönderin diye emretti.
"Kerde-marda Erlik-biy "Öyle ya da böyle Erlik-biy
Onıñ Ker-Moñuzı Onun Ker-Moñus'u
Kara tarma küçi bile 32185 Kara büyü gücüyle
Bis eküdi çalmadap alza, Biz ikisini kement atıp alırsak,
Ol eküni adı boyı bıla O ikisinin atı ile
Bistiñ segis attarıbıs Bizim sekiz atımız
Sılt edip tura tüşpey, Birbirine geçip yuvarlanırken,
Ak-carıkka ol eküni 32190 Ak-dünyaya o ikisini
Çıgara süürtep çıkarzabıs Sürükleyerek çıkarırsak,
Bistiñ ceñü bolor. Zafer bizim olur.
Adıbıstı cıga tartıp iyze, Atımızı yıkıp çekerse,
Olordıñ ceñü bolor - deyt. Zafer onların olur -dedi.
Bodoy baatır adınañ 32195 Bodoy bahadır atından
Segis baatır eeçiy-deeçiy Sekiz bahadır peş peşe
Adalu-uuldu kiynine Babalı, oğullu arkasından
Segis attardı eeçiy-deeçiy Sekiz atı peş peşe
Kolbop iygen boyınça Birlikte bağlayınca
Atangılap, içkeri eles edet. 32200 Gidip, içerde kayboldu.
Bos Erlik le Ker-Moñus Bos Erlik'le Ker Moñus
Ak-carıktıñ baatırlarına Ak-dünyanın bahadırlarına
Cedijip bolbozın seskileyle, Yetiştigini sezerek,
Ceten kulaş armaçıların Yetmiş kulaç cins atlarını
Tükürükle şıpşagılap, 32205 Tükürüğe bulayıp,

Kara tarma boluı bıla		Kara büyü yardımıyla
Armakçıların çačkılaarda,		Cins atları dağıtınca,
Olly-solıy uçkulap,		Çapraz uçup,
Erlik-biydiñ armakçıızı		Erlik-biy'in cins atı
Cañar baatır adınıñ moynına	32210	Cañar bahadır atının boynuna
Orolo beret bu mında.		Dolandı.
Ker-Moñustıñ armakçıızı		Ker-Moñus'un cins atı
Ölbös Cayardıñ adınıñ		Ölbös Cayar'ın atının
Moynına orolo beret.		Boynuna dolandı.
Erlik-biy le Ker-Moñus	32215	Erlik biy'le Ker-Moñus
Kündük cerdeñ uçup boluı bıla		Günlük yerden uçup yardımla
Armakçı uçıñañ tartıngılap,		Cins atın ucundan çekip,
Armakçıızına cedişkilep,		Cins ata yetişip,
Ekü bektep tudungılayla,		İkisi sağlamca tutunduğunda,
Bar küçi bile kayra tartsa,	32220	Var gücüyle geri çekince,
Cañar baatır la Ölbös Cayardıñ		Cañar bahadır ile Ölbös Cayar'ın
Mingen cakşı attarı		Bindiği güzel atları
Sılt edip tura tüşpey,		Bir görünüp bir kaybolup durmadan,
İçkeri şuñup baratkılayt.		İçeri gürültüyle gittiler.
Erlik-biy le Ker-Moñus	32225	Erlik-biy ile Ker-Moñus
Kanayıp ta albanza,		Böylece zorla alıp,
Kanayıp ta çırmayganda,		Biraraya topladığında,
Eş le neme bu bolboyt.		Hiçbir şey olmadı.
Baza la bir oñdonıp kelze,		Tekrar ortaya çıktığında,
Erlik-biy le Ker-Moñus	32230	Erlik-biy ve Ker-Moñus
Ak-carıkka çıgıp kelgenin		Ak-dünyaya çıktıklarını

Boyları da bilbey kaltır.	Kendileri de anlamamış.
Oyto kayra cer tamınıñ oozıdöön	Tekrar yeraltının ağzına doğru
Oyto kayra kalırın	Geri geldiklerini
Oñdogılap olor bolboy	32235 Anlayamadan
Tura kalgan emtiri.	Kalmışlar.
Bu öyinde Bodoy baatır	O anda Bodoy bahadır
Cer tamınıñ oozın	Yeraltının ağzını
Böktöp iybey bu kanayttı.	Kapattı.
Ölbös Cayar bolgojın	32240 Ölbös Cayar ise
Ker-Moñus baatır bıla	Ker-Moñus bahadır ile
Açıy-meçiy tuduja beret.	Karşılıklı tutuştu.
Ağaş-taştar oodılıp,	Ağaçlar, taşlar yıkılıp,
Ağın suular çaybalıjat.	Akan sular dalgalandı.
Cayaltalu Cañar baatır	32245 Hünerli Cañar bahadır
Erlik-biydiñ bolgojın	Erlik-biy'in ise
Tize ötkön eek sagalınañ	Dizi geçen çene sakalını
Sol kolıla tolgoıy tudup,	Sol eliyle dolayıp,
Oñ kolıla kurınañ tudup,	Sağ kolıyla kuşağından tutup,
Üç temdenip ködürele,	32250 Üç hamlede kaldırarak,
Korum taştıñ üstinçe	Taş yığınının üstüne
Ekelip sokpoy bu kanayttı.	Getirip vurdu.
"Alıs cerdiñ elçizi	"Işıksız yerin elçisi
Ak-carıkka ne çıktıñ?	Ak-dünyaya niye çıktın?
Kança tümen şulmustarıñla	32255 Tümenlerce şulmusunla
Ak-carıktıñ albatızın	Ak-dünyanın halkını
Kıynap, sıraladıp ne öltürdiñ?	İşkence edip, ızdırıp içinde niye öldürdün?

Amır catkan mege	Huzur içindeki bana
Amır berbey ne cuuladıñ?	Niye huzur vermeyip savaş açtın?
Ürgülciniñ üç-üyege,	32260 Ebediyen üç kuşaktır,
Törbölcinniñ dört üyege	Sonsuza dek dört kuşaktır
Ak-carıktıñ albatızına	Ak-dünyanın halkına
Amır berbey çaksıratkañ.	Huzur vermeyip mahvettin.
Enelü balanı Enezi'neñ ayırıp,	Analı yavruyu anasından ayırıp,
Eki emçegin sıstatkañ.	32265 İki göğsünü sızlattın.
Enelü balanıñ Enezin öltürüp,	Analı yavrununun anasını öldürüp,
Emçek südin emispey,	Sütünü emdirmeyip,
Er-cajına kıynagañ!	Ömür boyu işkence ettin!
Curttu ulustıñ curtın ayırıp,	Yurtlu ulusu yurdundan ayırıp,
Neniñ uçun cuuladıñ - deyt. -32270	Ne için savaştın? -dedi.
Bastıra etken keregiñdi	Tüm yaptıklarını
Ölgögiñde onçozın	Ölmeden hepsini
Toolop ber!" - dep aydala,	Say!" -diye söyleyerek,
Tolgop, erep kıynay beret.	Bağlayıp, işkence etti.
Altay-Buuçay, Ölöñir, Maaday-Kara	32275 Altay-Buuçay, Ölöñir, Maaday-Kara
Ak-kaannañ öskölöride	Ak-kaan'dan diğeri de
Öç alarga kelip kojo	Öç almaya gelip birlikte
Kolı-buttarıñañ tudujat.	Elinden, ayağından tuttu.
Örö ködürüp kelele,	Yerinden kalkarak,
Kara mejelikke cölöylö,	32280 Kara tepelere yaslayarak,
Kinçegiñ ayt dejiy,	Gerçeği söyle deyip,
Kıynay berbey bu kanayttı.	İşkence etti.
Arga cokto Erlik-biydi	Çaresiz Erlik-biy'e

Aytkan sözi mindiy boldı:	Söylediği söz şöyle oldu:
"Ak-carıktıñ albatızı	32285 "Ak-dünyanın halkını
Añdı-kuştı ne kırat?	Geyiğini, kuşunu niye kırdın?
Balalu añdı adarda,	Yavrulu hayvanı vururken,
Balazı ösküs artıp kalat.	Yavrusu öksüz kaldı.
Çaabın adıp iyerde,	Karaca yavrusunu vurunca,
Emçeginip südi agıp sıralayt.	32290 Emdiği süt akıp yaralandı.
Arka-tuunıñ agaştarın	Arka dağın ağaçlarını
Caanın, kiçinegin kilebey	Büyüğünü, küçüğünü ayırmadan
Albatı ne kezet? -deyt.	Halkı niye kestin? -dedi.
Alıs cerde albatı as" - deyt.	Işıksız yerdeki halk az (mı geldi)" -diye söyledi
Onoñ arı kıynaarda,	32295 Ondan sonra işkence ettikçe,
Açu-koron alrııp, aydat:	Acı-zehir bağııp, şöyle söyledi:
"Üç Kurbustan Kuday,	"Tanrı Üç Kurbustan,
Baatırlarıñdı toktotsoñ!" - dep	Bahadırlarını durdursun!" -diye
Caynay berbey bu kanayttı.	Yalvarıyordu.
Üç Kurbustan Kuday aydat:	32300 Tanrı Üç Kurbustan konuştu:
"Ak-carıktıñ albatızına	"Ak-dünyanın halkına
Amır berbey cuulagan uçun	Huzur vermeyip savaştığın için
Kıyındı cakşı kör! - deyt.	Acıyı iyice çek! -dedi.
Ölgöndöri seniñ bolzın,	Ölenleri senin olsun,
Özötöni bistiñ bolzın.	32305 Yaşayanı bizim olsun.
Etken keregiñ uçun	Ettiklerin için
Elençikke ak-carıkka	Bugüne kadar kadar ak-dünyaya
Çerten!" - dep aydala,	Yemin et!" -diye söyleyerek,
Ejigin açıp kire beret.	Kapıyı açıp girdi.

Cer Kindigi Enezi	32310	Cer Kindigi Enezi
Olordı toktodıp mınayda aydat:		Onları durdurup şöyle söyledi:
"Arıp-çılای bergen bolzogor,		"Yorgun, bitap da olsanız,
Baatırlarım ugugar! - deyt. -		Bahadırlarım dinleyin! -dedi.
Arıp-çılای bergen bolzogor,		Halsiz de düşmüş olsanız,
Beri meneñ ugugar - deyt. -	32315	Beni dinleyin -diye söyledi.
Kıyın körgön baatırlar		İşkence gören bahadırlar
Cıdalarđ kızıdaıa,		Mızrakları yakarak,
Erlik-biydiñ mañdayına		Erlik-biy'in alnına
Boyıgardıñ sürügerdi		Kendi suretinizi
Makadıp curagar!" - deyt.	32320	İntikam duygusuyla kazıyın!" -dedi.
Cañar baatır, Maaday-Kara,		Cañar bahadır, Maaday-Kara,
Altay-Buuçay, Ölöñir, Ak-kaan,		Altay-Buuçay, Ölöñir, Ak-kaan,
Onoñ do öskö baatırlar		Diğer bahadırlar
Cer Kindigi Enezi kojo		Cer Kindigi Eneziyle birlikte
Erlik-biydiñ mañdayına	32325	Erlik-biy'in alnına
Kızıdıp salgan cıdalarıla		Kızmış mızraklarla
Boylorınıñ sürlerin		Kendi suretlerini
Cazap turup curagılap iyet.		Çizdiler.
Cer Kindigi Enezi aydat:		Cer Kindigi Enezi söyledi:
"Emdi Erlik-biy, sen	32330	"Şimdi Erlik-biy, sen
Cer üstine kaçan da		Ne olursa olsun yeryüzüne
Ak-carıktıñ üstine		Ak-dünyanın üstüne
Oyto muñzanıp çıkpa.		Bir daha çıkma.
Ak-carıktıñ albatızın		Ak-dünyanın halkını
Kaçan da katap cuulap,	32335	Tekrar savaşıp,

Albatını çakpıradıp, Tedirgin edip,
Bala-barkazın ıylatpazıñ. Çoluk-çocuğu ağılatma.
Emdi bistiñ aldıbıska çerten. Şimdi bizim önümüzde yemin et.
Ak-carıkka kaçan da Ak-dünyaya ne olursa olsun
Oyto katap, çıkpazım dep 32340 Tekrar çıkmayacağım deyip
Aktu boyıñ aydın!" - deerde, Kalpten söyle!" -dediğinde,
Erlik-biy oozın açıp: Erlik-biy ağzını açıp:
"Örö turgan Üç Kurbustan Kuday, "Yukarıdaki Tanrı Üç Kurbustan,
Men burulu emtirim. Ben suçluydum.
Seniñ cayagan baatırlarıñ 32345 Senin yarattığın bahadırların
Alıp bütken şulmustarımdı Alp yaratılışlı şulmuslarımın
Onçoızın emdi kırالا, Hepsini kırarak,
Ölgödiy edip kıynadat. Öldürüp işkence etti.
Oyto katap men Ben tekrar
Ak-carıkka kaçan da 32350 Ak-dünyaya ne olursa olsun
Çıkpazım dep çertenip cadım. Çıkmayacağıma yemin ediyorum.
Meni oyto bojodoor" - dep, Beni geri gönderin" -deyip,
Caynay berbey bu kanayttı. Yalvardı.
Cer Kindigi Enezi aydat: Cer Kindigi Enezi söyledi:
"Erlik-biydi oyto 32355 "Erlik-biy'i geri
Alıs cerdöön bojodoor" - deyt. Işıksız yere doğru gönderin" -dedi.
Bodoy baatır kelele, Bodoy bahadır gelerek,
Korum mejelikti kodorolo, Yığın halindeki tepeleri parçalayıp,
Tuura anda aparıp salat. Oradan uzağa götürdü.
Tört baatır Erlik-biydi 32360 Dört bahadır Erlik-biy'i
Tört sanınañ örö ködürüp aydat: Dört yanından kaldırıp söyledi:

"Kalgançada ak-carıktı	"Son kez ak-dünyayı
Kereestenip bu mında	Hatırlamak
Kerek bolzo, körüp al.	İstersen, bak.
Altayıstı oyto katap	32365 Altay'ımızı tekrar
Kaçan da körböziñ!" - dejiip,	Bir daha göremeyeceksin!" -deyip,
Cer tamınıñ tübi döön	Yeraltının dibine doğru
Çaçıp iybey bu kanayttı.	Fırlattı.
Tört baatır emdi	Dört bahadır şimdi
Kaya-taştı mejelikti	32370 Kayalıklı tepeliği
Tört canınañ ködürele,	Dört yanından kaldırarark,
Cer tamınıñ bu oozın	Yeraltının ağzını
Cazap turup bektep salat.	Sağlamca kapattı.
Ölbös Cayar baatırdıñ	Ölbös Cayar bahadırın
Tutkan kolı kakpı oşkoş,	32375 Tutan eli demir kerpetene benzer,
Baskan budı kazık keptü	Attığı adım kazık gibi
Sılt etpey cürer boldı.	Bir görünüp bir kayboldu.
Ker-Moñus baatırdıñ	Ker-Moñus bahadırın
Cedip tudarı astap,	Gücü azalıp
Cer karmaarı köptöp cüret.	32380 Bastığı yer ağırlaştı.
Ölbös Cayar bu baatırdıñ	Ölbsö Cayar bahadırın
Cer karmaarı astap,	Bastığı yer hafifleyip,
Cedip tudarı köptöp cüret.	Gücü arttı.
Ker-Moñus baatırdı	Ker-Moñus bahadırı
Kajık keptü ekçep cüret.	32385 Aşık kemiği gibi salladı.
Kayış çılap erep kelet.	Kayış gibi çekti.
Üç cerdeñ üze tudup,	Üç yerden tamamen tutup,

Togus cerdeñ tolgoy tudat.	Dokuz yerden doluyor,
Üç temdenip ak ayaska	Üç hamlede ak aydınlığa
Ker-Moñus bu baatırdı	32390 Ker-Moñus bahadırı
Ak ayaska alıp çıgat.	Ak aydınlığa alıp çıktı.
Kök ayaska ködürip kelet.	Gök aydınlığa çıkarıp geldi.
"Kalgançızın ölgölöktö	"Sonunda ölmeden
Aylu-kündü ak-carıktı	Aylı, güneşli ak-dünyayı
Acıktap cazap körüp al!	32395 İzleyip iyi bak!
Ak-carıktı oyto katap	Ak-dünyayı tekrar
Ürgülciniñ üç üyege	Ebediyen üç kuşak
Törbölciniñ dört üyege	Sonsuza dek dört kuşak boyunca
Kaçan da katap körböziñ!" - dep,	Bir daha göremeyeceksin!" -deyip,
Ak buluttı ajıra,	32400 Ak bulutu aşarak,
Kök buluttı kömö tudat.	Gök bulutu gömdü.
Kara bulut ortozınca	Kara bulut ortasında
Ak buluttı araladıp,	Ak bulutu aralayıp,
Korum taştıñ bu üstine	Taş yığınının üstüne
Arta la sokpoy kanayttı.	32405 Vurdu.
Kolı-budın kayra tudup,	Elini, ayağını geri tutup,
Teskeri temir kijen sugat.	Ters pranga vurdu.
On baatırdıñ ol adı	On bahadırın atı
Ker-Moñus bu baatırdıñ	Ker-Moñus bahadırın
Key şulmus kuluzın adın	32410 Şulmusun rüzgârlı kamıştan atını
Altay üstin altı ebirip,	Altay üstünü dolaşıp,
Cerdiñ üstin ceti ebire	Yerin üstünü yedi kez dolaşıp
Sürüjip kelgen bu emtiri.	Sürüp gelmiş.

Altan kulaş bu kuyruktu	Altmış kulaç kuyruklu
Kök börü bolgojin,	32415 Gök börü ise,
Col bajına sakıyla,	Yol başını bekleyerek,
Kıl moynınañ kıya tiştep,	Kıl boynundan dişleyip,
Cıga tartpay bu kanayttı.	Devirdi.
Temir-Çookır at bolgojin	Temir-Çookır at ise
Key kuluzın bu attıñ	32420 Rüzgârlı kamıştan atın
Bajın cara tebip iyet.	Başını yarıp, tepti.
Bu attıñ bajınañ	Bu atın başından
Kamdu balazı çıgala,	Su samuru yavrusu çıkarak,
Ağın suuga kirerge	Akan suya girmek için
Arı bolup suna beret.	32425 Hızla kayboldu.
Ay kanattu ene mürküt	Ay kanatlı ana kartal
Ak ayas bıla bu uçup	Ak aydınlıkla uçup
Ağın suuga cetirbey,	Akan suya getirmeden,
Çaçkan taştıy şuñup kelip,	Saçılan taş gibi gürültüyle gelip,
Bolot kurç tırmaktarı bıla	32430 Keskin, çelik tırnaklarıyla
Kabıra tutkan boyunça,	Kavrayıp tuttuğunda,
Açu-açu akşıp,	Acı acı ötüşüp,
Ak buluttar aldınça	Ak bulutların altında
Araay köni uçup kelip,	Yavaşça, rahat uçup,
Cañar baatırdıñ aldına	32435 Cañar bahadırın önüne
Cabızap kelip oturıp aydat:	Gelip söyledi:
"Öltüreten sen bediñ?	"Öldürecek misin?
Ösküreten bu bediñ?	Yaşatacak mısın?
Me, arı al - deyt.	Söyle -dedi.

Cayaltalu Cañar baatır	32440	Hünerli Cañar bahadır
Calañ bolgon alakanı bıla		Ova gibi büyük eliyle
Ene mürkütti erkeledip,		Ana kartalı okşayıp,
Alkap, çümdep maktap aydat:		Dua edip, övdü:
"Arga bolgon mürküdim.		"Çare olan kartalım.
Albatı-congo bıyandu.	32445	Halk-tebaa servetli.
Ürgülciniñ üç üyege,		Ebediyen üç kuşak,
Törbölciniñ dört üyege.		Sonsuza dek dört kuşak boyunca.
Albatım seni undıbay,		Halkım seni unutmadan,
Bayana Kudayıbıs deyip,		Bayana tanrımız deyip,
Utkıp çümdep bajırgay" - deyt.	32450	Selamlayıp eğildiler" -dedi.
Kamdu balazın alala,		Su samuru yavrusunu alarak,
Tal ortodoñ üze tartat.		Tam ortadan kesti.
Ker-Moñus baatır bıla		Ker-Moñus bahadır ile
Key kuluzın bu adı		Rüzgârlı kamış atı
Eki kara taş bolup	32455	İki kara taş olup
Ölö berbey bu kanayttı.		Öldü.
Cer Kindigi Enezi aydat:		Cer Kindigi Enezi konuştu:
"Ol eki taşı turguza la		"O iki taşı şimdi
Cıda bıla oodolo,		Mızrakla parçalayarak,
Körnö otko salıgar" - deyt.	32460	Güzel ateş yakın" -dedi.
Cañar baatır la Ölbös Cayar		Cañar baatır ile Ölbös Cayar
Eki taşı cıdazı bıla		İki taşı mızrağıyla
Oodo sayıp iyele,		Parçalayarak,
Körnöö otko salala,		Büyük ateş yakarak,
Kül edip örtöp iyet.	32465	Kül edip yaktı.

Onoñ arı bu Altayda	Ondan sonra Altay'da
Ay-kün ayazıp,	Ay-gün açılıp,
Cılıy berbey kanayttı.	(Hava) ısındı
Caş agaştar caykanıjıp,	Genç ağaçlar sallanıp,
Caraş cıttu salkın sogot.	32470 Güzel kokulu rüzgâr esti.
Emil agaştar eñçeyijip,	Sedir ağaçları eğilip,
Ezinge şuulajıp kojoñdojot.	Esintiyle hışırdayıp şarkı söyledi.
Caş ölöñi cajarıp,	Yaş otu yeşerip,
Ceten cüzün çeçekter	Yetmiş çeşit çiçek
Cer üstinde caykanıjat.	32475 Yeryüzünde dalgalandı.
Edil küükter ederde	Güzel sesli guguk kuşu öterken
Ercine attardıñ kulaktarı	Kıymetli atların kulakları
Emdi le bolzo sergiy tüjet.	Şimdi dinçleşti.
Ay-kanattu kuştarı	Ay kanatlı kuşları
Aylandıra uçup kojoñdojot.	32480 Etrafta uçup şarkı söyledi.
Amırgı ündü elik-sıgındar	Amırgı sesli ceylanlar, geyikler
Arka-tuulardı sergide	Dağların sırtında dinlenirken
Ün alıjıp etkileyt.	Cıvıl cıvıl ses yükselttiler.
Kırtıjı cok kara cerdeñ	Kabuksuz kara yerden
Kök tomulıp özö beret.	32485 Kök çıkıp, büyüdü.
Altan cüzün çeçekteri	Altmış çeşit çiçeği
Anda baza cayılat.	Orada yayıldı.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Küler kalbañ börkin suurıp	Bronz kalıplı borkünü çıkarıp
Karsıldada katkırarda,	32490 Katıla katıla güldüğünde,
Kaya-taştar cemirilet.	Kayalar, taşlar parçalandı.

Oñ kolin ol ködürip, Sağ elini kaldırıp,
Ondogı uluska mınayda aydat: Oradaki halka şöyle söyledi:
"Üç Kurbusatn Kudayıstıñ bolujıla "Tanrı Üç Kurbustan'ın yardımıyla
Ceñü bistiñ boldı. 32495 Zafer bizim oldu.
Cayım, cırgal, ırıs biste Özgürlük, mutluluk, şans bizde
Ak-carıktıñ albatızı Ak-dünyanın halkı
Ürgülcige cırgaldu - deyt. Ebediyen huzurlu -dedi.
Meniñ bala-barkam Benim çoluk-çocuğum
Aytkan sözi mindiy boldı: 32500 Söylediği söz şöyle oldu:
Olcoodoñ çıkkın albatıga Esaretten çıkan halkı
Kündüü-küreeni baştagar - deyt. Ağırlamaya başlayın -dedi.
Erlik-biydi ceñgen uçun Erlik-biy'i yendiği için
Eki cılga cırgagar. İki yıl boyunca kutlayın.
Ak-carıkka çıkkın uçun 32505 Ak-dünyaya çıktığı için
Altı cılga toylogor" - deyt. Altı yıl boyunca toy yapın" -dedi.
Kebis oşkoş calańga Keçe gibi yazıya
Kecim-tokum caygılayt. Eyer keçesi yaydılar.
Ceten küler kazandardañ Yetmiş bronz kazandan
Beş baatır kelinder 32510 Beş bahadır gelin
Ay keberlü ak çırayları Ay görünümlü ak yüzleri
Ayga, künge mızıldajıp, Aya, güne karşı parıldayarak
Ayak-kazan urgulayt. Fincan, kazan doldurdular.
Alıp kezer baatırlar Alp, cesur bahadırlar
Olcodoñ çıkkın albatını 32515 Esaretten çıkan halkı
Oturguzıp kündülegileyt. Oturup ağırladılar.
Caan-caştu baatırlardı Büyük-küçük bahadırları

Cımjak cerge oturguskılayt.	Yumuşak yere oturdular.
Altay-Buuçay, Maaday-Kara, Ölöñir,	Altay-Buuçay, Maaday-Kara, Ölöñir,
Ak-kaan la öskölörin de	32520 Ak-kaan'la diğlerleri de
Alıp külük baatırlar	Alp, pehlivan bahadırlar
Añılu cerge oturguskılayt.	Özel yere oturdular.
Oyın-cırgal, ermek-kuuçın,	Oyun, eğlence, sohbet-muhabbet
Ozogızın oygortkılap,	Öncekileri hatırlayıp,
Eskidegizin eltertkilep,	32525 Eskileri yad edip,
Eptü-cöptü ajangılayt.	Güzelce yemek yediler.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Kızıl tajuur kolgo alıp,	Kızıl matarayı ele alıp
Ak sagaldu kargandarga	Ak sakallı ihtiyarlara
Çööçöy urup, kubarlayt.	32530 Kadeh doldurup, çevirdiler.
Albatınıñ kolında	Halkın elinde
Altın çööçöy ol oynoyt.	Altın kadeh, eğlendi.
Alkış-bıyandu kojoñdor	Dualı, güzel sözlü şarkılar
Anda baza cañılanat:	Orada yankılandı:
"Çapkan ölöñ çaalını	32535 Kesilmiş otu, taze fidanı
Kurgap kalar kün tiyze,	Kuruyup kalacak güneş değse,
Çaktañ artkan albatı	Geride kalan halk
Cırgalu bolor cajına.	Neşeli olacak ömür boyu.
Cuugan ölöñ cuuntızı	Toplanan otun tümü
Kurgan kalar kün tiyze,	32540 Kuruyacak güneş değse
Cuudañ artkan albatı	Savaştan kalan halk
Cırgaldu bolor kaçan da.	Neşeli olacak her ne olursa olsun.
Öçpögönniñ caları,	Sönmeyenin ateşi,

Ölbögönniñ cırgalı.	Ölmeyenin neşesi.
Barıybanniñ caları,	32545 Gidemeyenin ateşi,
Barbaganniñ cırgalı.	Gitmeyenin neşesi.
Ölgölöktiñ öçinde	Ölmediğimiz öç için
Öksöp, öksöp oynoylık.	Bağırarak oynayalım.
Bargalaktıñ öçinde	Varmak üzere olduğumuz öç için
Başaktanıp oynoylık".	32550 Sevinip eğlenelim.
Cayaltalı Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Örö turup mınayda aydat:	Ayağa kalkıp şöyle söyledi:
"Olcodoñ çıkkın albatı	"Esaretten çıkan halk
Altayaarga canıgar" - deyt.	Yurdunuza dönün" -dedi.
Ol albatı ortozınañ	32555 O halk arasından
Maaday-Kara mınayda aydat:	Maaday-Kara şöyle dedi:
"Öçkön odıbıstı kamıskañ.	"Sönen ateşimizi küllendiren.
Ölgön boyıstı tırgiskeñ.	Ölmüş bedenimizi diriltin.
Elen çakka Cañar baatır	Kadim zamanda Cañar bahadır
Albatınıñ cüregine	32560 Halkın yüreğinde
Undılbas bolup artıp kalzın.	Unutulmaz olup kalsın.
Ak-carıktıñ albatızı	Ak-dünyanın halkı
Cajın çakka undılbazın.	Ebediyen unutulmasın.
Bu la catkan em bolzo,	Böylece şimdi,
Cayı-kıjı bildirbes	32565 Yazı-kışı belli olmayan
Cay keberlü keen Altay,	Yaz şekilli güzel Altay,
Tüni-tüji bildirbes	Gecesi-gündüzü belli olmayan
Tüş keberlü bu Altay	Gün şekilli bu Altay
Ozo çaktar tujında	Eski çağlarda

Tergee tolo con başkargan, 32570 Saraylı halkı yönetmiş.
Tebee tolo mal azırgan. Otlaklı mal beslemiş.
Ercine adım sogumтік тушта, Kıymetli atım kesim zamanında,
Er boyım ölümdik öydö Er bedenim ölüm çağında
Erlik-biydiñ elçizi Erlik-biy'in elçisi
Kara Şaytan baatır 32575 Kara Şeytan bahadır
Ak malımdı aydap, Ak malımı çevirip,
Albatım la boyımdı Halkımla beni
Albanbıla olcolop, Zorla esir alıp
Alıs cerge apargan edi. Işıksız yere götürmüştü.
As-mas albatımla 32580 Az-çok halkımla
Añdu-kuştı Altayımda Av hayvanlı, kuşlu Altay'ımda
Añdap-kuştap azırandım. Avlayıp beslendim.
Ağın caan suularımniñ Akan derin sularımın
Ak kayzıraktu balıktarın şüüp, Ak pullu balıklarını seçip
Azıranıp cadarıbıs" - deyt. 32585 Beslenip yaşadık" -dedi.
Onço albatı caradıp ugat. Tüm halk onaylayarak dinledi.
Alkış-bıyandu köp söstör Dualı, güzel sözler
Bu Altayda cañılanat. Bu yurtta yankılandı.
Ol albatınıñ ortozınañ O halkın arasından
Altay-Buuçay baatır turat. 32590 Altay-Buuçay bahadır duruyor.
Cañar baatırdıñ aldına Cañar bahadırın önünde
Tize ceñil çöödögön Hafif diz çökmüş
Tili ceñil bu maktap, Tatlı dille övüp,
Börkin suurıp, Börkünü çıkarıp,
Cerge cabıs mürgüp, 32595 Yerde saygıyla dua edip,

Emdi bajırıp mınayda aydat:	Şimdi eğilip şöyle söyledi:
"Caltanbas bütken Cañar baatır	"Korkusuz yaratılmış Cañar bahadır
Oygor tereñ şüültelü	Bilge, ileri görüşlü
Cañarçı bistiñ kersü kelin	Cañarçı bizim erdemli gelinimiz
Cılandar curtınañ caltanbay, 32600	Yılanlar yurdundan korkmadan,
Olorlordıñ tının tapkan.	Onların canını bulmuş.
Erlik-biydeñ korkıbay	Erlik-biy'den korkmadan
Erliktiñ uuldarınıñ	Erlik'in oğullarının
Sokor-Kara baatırdıñ	Sokor-Kara bahadırın
Temir-Bökö baatırdıñ 32605	Temir-Bökö bahadırın
Tının sen ekeldiñ.	Canını sen getirdiñ.
Kara Şaytannıñ curtın çaçıp,	Kara Şeytan'ın yurdunu dağıtıp
Bistiñ tınıbıstı ayrıyla,	Bizim canımızı ayırarak,
Albanga ölgön bisterdi	Zorbalıkla ölen bizleri
Ak-carıkka sen çıgardıñ. 32610	Ak-dünyaya sen çıkardın.
Cer Kindigi enebisle	Cer Kindigi enemizle
Cañarçı dep oygor baatırdı	Cañarçı adlı bilge bahadırı
Ak-carıktıñ albatızı	Ak-dünyanın halkı
Sler eküni cajına	İkisini ömür boyu
"Cayaaçı bistiñ Kudayıs deñip, 32615	"Bizim yaratıcı tanrımız deyip,
Cajına bajırıp maktazın" - deyt.	Ebediyen saygıyla övün" -dedi.
Altay-Buuçaydı eeçide	Altay-Buuçay'ın peşinden
Ölöñir le Ak-kaan	Ölöñir'le Ak-kaan
Alkış-bıyan söstördi	Dualı sözleri
Eeçiy aydıp bajırgılayt. 32620	Arkasından söyleyip eğildiler.
Bu tüymeenniñ ortozında	Bu telaşın ortasında

Ölbös Cayardıñ abakayı	Ölbös Cayar'ın hanımı
Kümüjey dep baatır kelin	Kümüjey adlı bahadır gelin
Kıs bala tapkan dejiş	Kız çocuk bulmuş deyip
Süümcilü kuuçın-katkı	32625 Sevinçli sohbet-kahkaha
Alkış-bıyan söstörlö	Dualı-güzel sözlerle
Anda-mında cañılanat.	Orada yankılandı.
Ay-Tana balam dep	Ay-Tana yavrum deyip
Mañdık-torko çamçazın çeçip,	İpek-pamuk gömleğini çözüp,
Caş balanı orop turat.	32630 Küçük çocuğu sardı.
Cañarçı, ecezi Kümüş-Tana	Cañarçı, ablası Kümüş-Tana
Altın-Tana -onçolorı mında	Altın-Tana -hepsi burada
Mañdık kırpat torko arçuuldarın	İpek, pamuk kumaştan bezlerini
Bir kijidiy çeçkileyle,	Bir kişi gibi çözerek,
Caraş balanı bu alkagılap,	32635 Güzel yavruya dua edip,
Orogılap mında turat.	Sarıp sarmaladılar.
Ondogı ulus onçozi	Oradaki halkın hepsi
Op-sop bolo beret.	Sus-pus oldu.
Irıska üzeri ırıs boldı.	Sevinç üstüne sevinç oldu.
Cırgalga üzeri cırgal dejiş,	32640 Neşe üstüne neşe deyip,
Albatınıñ ortozınañ	Halkın arasından
Süünçilü kojoñ, kıygılar	Sevinçli şarkı, bağışlar
Cañılana beret bu Altayda.	Yankılanıyor Altay'da.
El-con bu Altayda.	Halk-tebaa bu yurтта
Eptü-cakşı curtay beret.	32645 Çok güzel yerleşmiş.
Ak-carıktıñ albatızı	Ak-dünyanın halkı
Antıgarlu cırgay berdi.	Sadık, neşeliydi.

Kün çıktı dep bodozo, Gün doğdu diye tahmin ettiklerinde,
Kün aşkanın bilgileyt. Güneşin battığını anladılar.
Ay çıktı dep körgöjin, 32650 Ay çıktı diye baktıklarında,
Kün çıkkanın bilgileyt. Güneşin doğduğunu anladılar.
Oñdop bolbos oyun-cırgal Böylece oyun-eğlence
Onoñ arı köndüget. Yapıp keyiflendiler.
Aylar bajı aylanıp ödöt. Aylar başı dönüp geçti.
Cıldar bajı cılıjıp ödöt. 32655 Yıl başı bitip geçti.
Ol kalıktıñ ortozınañ O halkın arasından
Cañıs Bodoy baatır Yalnız Bodoy bahadır
Arakı içip cırgabay, İçki içip eğlenmeden,
Kunukçıldu örö-tömön bazıp Hüzünle yukarı-aşağı adımlayıp,
Cürbey bu kanayttı. 32660 Yürüyordu.
Kıstay-Mergen baatırım Kıstay-Mergen bahadırım
Ay maltazın ala koyot. Ay baltasını aldı.
Kañıl möşti cıgala, Heybetli çam ağacını yığarak,
Caraş keeñ kabay edet. Güzel, görkemli bir beşik yaptı.
Sürlü caraş taştardañ 32665 İşlemeli güzel taşlarla
Kabaydı sürlep keerkedet. Beşiği süsledi.
Alıp kezer, baatırlar sürin Alp, cesur bahadırlar deseni
Anda curap iyele, Oraya çizerek,
Altın-möñün suuzıbıla Altın-gümüş suyuyla
Cazap çümdep keerkedip iyet. 32670 Süsleyip, bezediler.
Caş balanı kabayga salıp, Küçük çocuğu beşiğe koyup,
Kañıl möştiñ budagına Heybetli çamın gövdesine
Eptep cazap bu buulayla, Güzelce bağlayarak,

Elip-selip caykagılayt.	İleri-geri salladılar.
Alıp kezer baatırlar la	32675 Alp, cesur bahadırlar da
Olcodoñ çıkkan albatı	Esaretten çıkan halkı
Eki tüñey ak örgööni	İki eş ak saraya
Emdi mında tudup iygen.	Göndermiş.
Altın-möñün külderdeñ	Altın-gümüş bronzdan
Keerkedip cazap salgan	32680 Bezenmiş
Ayga-künge mızıldajıp	Aya, güne karşı parıldayıp
Mında turbay bu kanayttı.	Duruyordu.
Baatır kejik kıs balazı	Yetenekli kız çocuk
Künle, ayla bu emes,	Günle, ayla değil
Bee saamla çıdap turat.	32685 Kısarak sağımıyla dayandı.
Bodoy baatır kıstı körüp:	Bodoy bahadır kızı görüp:
"Albatıga kileñkey	"Halkına merhamet edip
Möñkülikke ölbös kuyak	Sonsuza dek ölümsüz zırhla
Caş caja" - dep aydala,	Genç yaşa" -diye söyleyerek,
Caş balanıñ kolına	32690 Küçük yavrunun eline
Caramıktu topçını	Kıymetli düğmesini
Salıp berbey bu kanayttı.	Verdi.
Caş balanıñ keberi	Küçük yavrunun görünüşü
Caraş, erü çıraylu,	Güzel, er yüzlü
Ayga, künge бүдүштеş	32695 Aya, güneşe karşı parlayan
Aydıp bolbos caraş emtiri.	Tarifsiz güzellikteymiş.
Baatır kejik caş balanıñ	Yetenekli genç yavrunun
Kaçarın erkeledip sıymap iyet.	Göz kenarını sevip okşadı.
İris, cayım, ceñü bolordo	Mutluluk, özgürlük, zafer geldiğinde

Cuu-çak toktoordo,	32700	Savaş, vuruş durduğunda
Çıkkañ sen ırıstu.		Doğan kısmetli (yavru).
Seniñ özör üyede		Senin büyüyeceğin kuşakta
Cuu-çak bolbozın.		Savaş-vuruş olmasın.
Oynop, cırgap, ırıstu ös" - deyt.		Eğlenip, keyifle, mutlu büyü" -dedi.
Baatır kejik kıs balazı	32705	Yetenekli bahadır kız çocuğu
Eki konup enem deyt.		İki günde anam dedi.
Altı konup adam deyt.		Altı günde atam dedi.
Cer Kindigi Enezi		Cer Kindigi Enezi
Caş balanı alastap,		Küçük yavruyu kutsayıp,
Alkap cakşı söstör aydat.	32710	Dua edip, güzel sözler söyledi.
Ceñü cayım ırıs uçun		Zafer, özgürlük, mutluluk için
Olcodoñ ayrılğan albatı		Esaretten çıkan halk
Cayım cırgap alzin dep		Özgürce kutlasın deyip
Ölbös Cayar curtına		Ölbös Cayar yurduna
Kıs balanıñ suuzın bergem.	32715	Kız çocuğun suyunu verdim.
Ölbös möñkü caş cajan,		Ölümsüz, sonsuza dek genç yaşayıp
Bala-barkalu bay catsın,		Çoluk-çocukla zengin yaşasın,
İrgezineñ iyt cigey,		Eşikten it yiyip,
Ulaazınañ uy içsin		Kapı önünden inek içsin
Cañar baatır uulım,	32720	Cañar bahadır oğlum,
Cañarçı meniñ kızım,		Cañarçı kızım,
Ölbös Cayardıñ kızına		Ölbös Cayar'ın kızına
At adayın, ugugar" - deyt.		Ad vereyim, dinleyin" -dedi.
Bu Altayda albatı		Bu yurttaki halk
Caanı-cajı bir kijidiy	32725	Büyüğü-küçüğü tek vücut

Sakıp tıñday bergileyt.	Bekleyip dinlediler.
Caka topçı çecele,	Yaka düğmesini çözerek,
Ak torko arçuul kodorot.	Ak ipek mendil çıkardı.
"Elge-congo bıyandu	"Halk, tebaa servetli
Ezeney dep attu bolzın, - deyt. 32730 Ezeney adlı olsun, -dedi.	
Andağı cuulgan kalıkka	Orada toplanan halka
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Katu körüp udala aydat, -	Sertçe bakıp devam etti,
Ada caş Bodoy baatır	Genç Bodoy bahadırın
Alıs cerdeñ beri	32735 Işıksız yerden beri
Slerlerle bu kojo	Sizlerle birlikte
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
Ölör tının ol kıskanbay	Ölecek canını sakınmadan
Cuulaşkanın bilereer,	Savaştığını biliyorsunuz,
Ak-Boro atka mingen.	32740 Ak-Boro ata binmiş.
Bodı baatır kaan kiji	Bodı bahadır kağan kişi
Ölör cöbi cede bergen,	Ölüm sözü geldiğinde,
Töjöktöñ örö turup bolbos,	Döşekten kalkamayıp,
Eki emçegin emisken	İki göğsünü emdiği
Bojoçı dep abakay	32745 Bojoçı adlı hanım
Örö turup bu bolboy	Yerinden kalkamayıp
Töjöktö catkan emtiri.	Döşekte yatmış.
Cañıs uulına ene-adazı	Biricik oğluna ana-babası
Sözin aydıp, söögin tutturarga	Sözünü söyleyip, kemiğini tutmayı
Sakıp catkan bu emtiri.	32750 Bekliyormuş.
Er kijiniñ curtı	Er kişinin yurdu

Een artar uçurı çok.	Sahipsiz kalamaz.
Cuudañ artkan Bodoy baatır	Savaştan (sağ) kalan Bodoy bahadırın
Caynap bazar cañı çok,	Yalvaracak hali yok,
Türgen-tükey canala,	32755 Hemen dönerek,
Ene-adazınıñ erke sözün	Ana-babasının güzel sözünü
Tökpöy-çaçpay ugup alzin.	Döküp-saçmadan dinlesin.
Ada-Enezi'niñ söögin Altayda	Atasının, anasının kemiğini Altay'da
Korumdap çümdep cuup salala,	Yığıp toplayarak,
Cañar baatır cerine kelip,	32760 Cañar bahadırın yerine gelip,
Elge-congo bıyandu	Halk-tebaaya servetli
Ezeney dep bu kıstı	Ezeney adlı bu kızı
Eş edip alala,	Eş edip alarak,
Altayına aparala,	Yurduna götürerek,
Abakay edip oturgussın.	32765 Hanım edip oturtsun.
Eptü-cöptü curtagılap,	Rahat, uyumlu yaşayıp,
Ermek-söziger ugujıgar - deyt.	Sohbetinizi dinleyin -dedi.
Ada-eneerdiñ cogın bildirtpey,	Atanızın, ananızın yokluğunu bildirmeden
Ak bıyanaardı odorluga salıgar.	Ak malınızı otlağa salın.
Albatı-conıgardı bolzo,	32770 Halk-tebaayı ise,
Odın-suuga baştagar.	Bollukla yönetin.
Albatı-condı erke tudup,	Halk-tebaayı şefkatle tutup,
Kazır caman kılınbagar.	Kötülük yapmayın.
Ak-carıktıñ albatızı	Ak-dünyanın halkı
Amır-ençü, cuu-çak çok,	32775 Huzur içinde, savaşız,
Bardı-coktı ülejip,	Varı-yoğu paylaşıp,
Bir kijidiy catsın - deyt.	Tek vücut yaşasın -dedi.

Cıda tudunıp cuulaşpay, Mızrak tutunup savaşımadan,
Camandajıp kerişpezin. Kötüleşip, birbirini kırmassın.
Boyı-boyoorgo bolujıp, 32780 Birbiriyle yardımlaşıp,
Cayım cakşı cadıgar" - deyt. Özgür, rahat yaşayın" -dedi.
Mını ukkan albatı Bunu duyan halk
Aytkanaarga alkış deşip, Sözlerine dua deşip,
Cerge cabıs bajırğılayt. Saygıyla yere eğiliyorlar.
Onoñ arı emdi bu 32785 Ondan sonra
Cer Kindiğı Enezi Cer Kindiğı Enezi
Teke adına minele, Teke atına binerek,
Attıñ oozın bura tartıp, Atın ağzını çevirip,
Eldi-condı aralap, Halkın arasına girip,
Kalıñ curtı körörgö, 32790 Kalabalık yurda baktığında,
Turgan izi artıp kalat. Durduğı yerin izi kaldı.
Bargan izi cok bolot. Gittiğı yerin izi yok oldu.
Onoñ arı albatı-con Ondan sonra halk-tebaa
Oyto lo katap cırgay berdi. Tekrar kutlama yaptı.
Bodoy baatır bu emdi 32795 Bodoy bahadır şimdi
Altın üygen ala koyıp, Altın dizgin alıp,
Arı-beri cañıp iyet. Sağa-sola salladı.
Boro-Çookır ercinezi Boro-Çookır kıymetlisi
Sespes cerdeñ sezip iygen, Sezilmez yerden sezmiş,
Ukpas cerdeñ ugup salgan, 32800 Duyulmaz yerden duymuş,
Caş ölöñin caya baspay, Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo celip kelet. Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñin kömö baspay, Yeşil otu toprağa gömmeden,

Köni corgo celip keldi.	Doğruca geldi.
Omırtkada oyduk çok,	32805 Omurgasında eklemi yok,
Kabırgazı kajat ajıra	Kaburgası dik yamacı aşılıyor
Semirip kalgan turbay kayttı.	Semirip kalmış.
Altın üygen bolgojin	Altın dizgini ise
At bajına sugup iyet.	At başına geçirdi.
Calañ bolgon kecim-tokum	32810 Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.	(Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eeriñ bolzo,	Dökme yük eyerini ise,
Arta salıp eertep iyet.	Geriye atıp yerleştirdi.
Üç üyege üzülbeyten	Üç kuşak boyunca kopmayacak
Üç kuyuşkan katay salat.	32815 Üç eyer kayışı da bağladı.
Toolop bolbos koloñdornı	Dolayıp kolonlarını
Tooloy tartıp bu la kelet.	Çekerek geliyor.
Kün keberlü köndürgezin	Gün şekilli göğüslüğü
Kün ebire eptey tartat.	Gün etrafında güzelce çekti.
Atanardıñ kajı canında	32820 Ata bindiği ahşap tarafta
Cañar baatır bazıp kelip,	Cañar bahadır geldiğinde,
Bodoy baatırdıñ cardın taptap,	Bodoy bahadırın omzuna dokunup,
Araay coboş mınayda aydat:	Yavaşça şöyle söylüyor:
"Cañıskan kunugıp baratkançañ,	"Tek başına hüznle gelene kadar,
Çagat baatır kojo bargay" - deyt.	32825 Çagat bahadıyla beraer gelseydin" -dedi.
Çagat baatır ukkan boyınça	Çagat bahadır duyunca
Çabdar adın türgen-tükey	Çabdar atını hemen
Eertep iybey bu kanayttı.	Eyerledi.
El-conlo ezendejip,	Halkla esenleşip,

Eki baatır kalgançada	32830 İki bahadır en son
Con kalıktı ebirip kelgen	Halkı dolaşıp gelmiş
Cer Kindigi Enezi'neñ	Cer Kindigi anasının önüne
Tize ceñil çöödögilep,	Hafif diz çökerek,
Tili ceñil alkış surap.	Tatlı dille dua etti.
Börükterip suurala,	32835 Börklerini çıkarıp,
Cerge caba bajırgılayla,	Yere eğilerek,
Arı bolup eles edet.	Hızla kayboldular.
Kümüş-Tana dep baatır kıs.	Kümüş-Tana adlı bahadır kız.
Ança-mınça sananıp aydat:	Biraz düşünüp şöyle dedi:
"Akır, ada, sler kayttaar?	32840 "Ah, baba siz döndünüz mü?
Cer Kindigi enem,	Cer Kindigi enem,
Eki kiji karıkçaldu colgo	İki kişinin kapalı yolda
Kunugıp, komudap cürgençe,	Hüzünlenip, dertlenerek gitmesindense,
Üç kiji bargajın,	Üç kişinin gitmesi,
Artık bolor emes pe?	32845 Daha iyi olmaz mı?
Men kojo barayın" - dep,	Ben de birlikte gideyim" -deyip,
Surap turbay bu kanayttı.	Soruyordu.
Cer Kindigi Enezi aydat:	Cer-Kindigi Enezi söyledi:
"Kilep turgan sen bolzoñ,	"Endişelenirsen,
Kojo barıp kelgeyiñ - deyt.	32850 Beraber geleyim -dedi.
Ölbös Cayar karındajı	Ölbös Cayar kardeşi
Ukkan da cok	Duymadı
Kızıl-Ceeren attı	Kızıl-Ceeren atı
Eertep iygen boyınça	Eyerleyince
Ecezine ekeliş beret.	32855 Ablasına verdi.

Kümüş-Tana dep baatır kelin	Kümüş-Tana adlı bahadır gelin
Cer Kindigi Enezine	Cer Kindigi Enezi'ne
Cerge cabıs bajırıp	Saygıyla eğilerek
Caaginañ bolzo okşop,	Yanağından öpüp
Eki koldoñ ezendejip,	32860 İki elle vedalaşıp,
Alkış-bıyan bu surap,	Dua isteyip,
Ayrılışpay bu kanayttı.	Ayrıldı.
Akazı, karındajı, uulıla	Ağabeyi, kardeşi, oğluyla
Kelineri ezendejet.	Gelinleri vedalaştı.
Ak sagaldu kaandarla	32865 Ak sakallı kağanlarla
Alakan cayıp ezendejet.	El sallayıp vedalaştı.
"Cuu-çak cogınañ	"Savaş-vuruş olmadan
Teñeriniñ buludındıy	Gökyüzünün bulutu gibi
Telekeydiñ sanaazı	Yeryüzünün ruhu
Tekşi tüñey bolzın.	32870 Bütünöyle eş olsun.
Coktu-coyuga bolujıp	Fakire, atsıza yardım edip
Onçogor tüñey cadıgar" - deyt.	Hepiniz aynı şekilde yaşayın"- dedi.
Ak sagaldu kaandar aydat:	Ak sakallı kağanlar söylüyor:
"Bayın-cogın bildirtpey,	"Zengini-yoksulu bildirmeden
Bir kijidiy cadarıbıs.	32875 Tek kişi gibi yaşayacağız.
Aytkanıñga alkış bolzın.	Sözlerine dua olsun.
Carık colıñ ırıstu bolzın.	Aydınlık yolun, kismetli olsun.
Ezen-amır Altayıña	Esen, huzurlu Altay'ına
Ebirip oyto can" - dejet.	Dolaşıp geri dön" -dediler.
Cañar kızı Kümüş-Tana	32880 Cañar kızı Kümüş-Tana
Caandardıñ aldına	İhtiyarların önünde

Altın çööçöy kolgo tudup,	Altın kadeh kaldırıp,
Çöödöy tüşken boyunça	Diz çökünce
Çöyö caraş kojoñdoyt:	Güzel şarkı söyledi:
"Kayrakannıñ buludı	32885 "Kayrakan'ın buludu
Kalıñ tüñey bolzo çı.	Koyu olmaz mı.
Kalık-connıñ sanaazı	Halk-tebaanın fikri
Kara cañıs bolzo çı.	Tek olmaz mı.
Teñeriniñ buludı	Gökyüzünün bulutu
Tekşi tüñey bolza çı.	32890 Bütünüyle eş olmaz mı
Telekeydiñ sanaazı	Yeryüzünün ruhu
Tekşi tüñey bolzo çı."	Tamamıyla aynı olsa.
Onoñ arı Kümüş-Tana	Ondan sonra Kümüş-Tana
Ak çılбірın ala koyot.	Ak dizginini aldı.
Tuyuk tiskin kaaşka ilip,	32895 Çevrelenmiş dizgini ahşap kısma asıp,
Temir tiskin teñdey tutkan	Demir dizgini denk tutmuş
Üç temdenip atanıp iyet,	Üç sıçrayışta ata binip,
Albatıla ezendejip,	Halkla esenleşip,
Atıñ oozın bura tartıp,	Atın ağzını geri çekip,
Arı bolup eles edet.	32900 Hızla kayboldu.
Turgan izi artıp kalat.	Durduğu yerin izi kaldı.
Bargan izi cok bolot.	Gittiği yerin izi yok oldu.
Cer Kindigi Enezi	Cer Kindigi Enezi
Eldi-condı onçozın	Halk-tebaayı hepsini
Cañıs cerge cuulıgar deyt.	32905 Tek yere toplayın dedi.
Ak sagaldu kandar,	Ak sakallı hanlar,
Alıp külük baatırlar	Alp, pehlivan bahadırlar

Cer Kindigi Enezi ebire		Cer Kindigi Enezi'nin etrafında
Cuulgılap kelbey bu kanayttı.		Toplanıyorlar.
Cer Kindigi Enezi	32910	Cer Kindigi Enezi
Kalgançıda mınayda aydat:		En son şöyle söyledi:
"Ak-carıktıñ albatızı,		"Ak-dünyanın halkı,
Aytkan sözimdi ugugar.		Söylediğim sözü dinleyin.
Ak-carıktıñ baatırları,		Ak-dünyanın bahadırları,
Kança üyeniñ turkunına	32915	Nesiller boyunca
Alıs cerdiñ şulmustarı bıla		Işıksız yerin şulmuslarıyla
Ölör tının kıskanbay		Ölecek canını sakınmadan
At-nerelü cuulaşkan.		Şanıyla savaşmış.
Ot-kalaptu cuu-çaktarda		Ateşli savaş, vuruşta
Attar cakşızı ol bolzo	32920	Atların iyisi
Cal castanıp cıgılğan.		Yelesini yaslayıp yığılmış.
Alıptar cakşızı bu bolzo		Alpların iyisi
Ceñ castanıp ölgöndör.		Yenilip ölmüşler.
Amır catkan albatını		Huzurla yaşayan halkı
Üldübile aydagan,	32925	Kılıçla sürmüş,
Ak bıyanın bolgojın,		Ak malını ise,
Kamçıbıla aydagan		Kamçıyla gütmüş
Kalcu öştüler bazılğan.		Vahşi düşmanlar basmış.
Ak-carıktıñ alıptarı		Ak-dünyanın alpları
İyne közineñ carık	32930	İğne gözünden parlak
İyt ayagınañ aş içken.		İt ayağından aş yemiş.
Alıs cerdiñ şulmustarı		Işıksız yerin şulmusları
Ak-carıktıñ üstin bolzo,		Ak-dünyanın üstünü,

Köp cıldarga biyleerde,	Yönetirken
Şıra, kıym, ölüm, ıy	32935 Yara, işkence, ölüm, göz yaşı
Meniñ cüregime tomulgan.	Benim yüreğime işledi.
Bos Erlikle cuulaşkadiy	Bos Erlik'le savaşacak
Alıp külük baatırlar cayaar dep	Alp, pehlivan bahadırlar yaratınız deyip
Üç Kurbustan Kudaydañ	Tanrı Üç Kurbustan'dan
Köp katap suragam.	32940 Defalarca istemiştim.
Ol öydöñ beri Altay-Buuçay,	O zamandan beri Altay-Buuçay,
Maaday-Kara, Ölöñir,	Maaday-Kara, Ölöñir
Onoñ do öskö alıptar	Onların dışındaki alplar
Erlik-biydiñ boyınıñ	Erlik-biy'in kendisinin
Kolınañ ölgön edi.	32945 Elinden ölmüştü.
Ol kalıktıñ tındarı	O halkın canı
Alıs cerdi biylegen.	Işıksız yerde yönetildi.
Kara Şaytannıñ kolında bolgon	Kara Şeytan'ın elinde olan
Cañar sıynı Cañarçı	Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Slerdiñ tınaardı onoñ ayırıp,	32950 Sizin canınızı ondan ayırıp,
Slerge tın kiyydirgen uçun	Size can verdiği için
Slerdiñ Cayaaçı Kuday'aar bolzın.	Sizin yaratıcı tanrınız olsun.
Erlik-biydi ceñip çıkkın	Erlik-biy'i yenip çıkan
Erlü bütken Cañar baatır	Erli yaratılmış Cañar bahadır
Elen çakka ölbös bolzın.	32955 Kadim zamanda ölümsüz olsun.
Ölüm, şıradañ ayrılıp,	Ölüm, ızdıraptan ayrılıp,
Olmodo bolgon albatı	Esir olan halk
Ak-carıkka çıgala,	Ak-dünyaya çıkarak,
Aştagan kursagaar toyıp,	Acıkan kursağınız doyup,

Arıgan sınıgar sergidi.	32960 Halsız düşen bedeniniz dinçleşti.
Emdi meniñ albatım,	Şimdi benim halkım,
Alıs cerdeñ öştü çıkpas.	Işıksız yerden düşman çıkmaz.
Amır cakşı cadaraar.	Huzulu, güzel yaşayın.
Ak bıyanaar köptöp ösköy,	Ak malınız artarak büyüsün,
Albatı boyoor bay cadaar.	32965 Halkınız zengin yaşasın.
Coktu-coyuga kilejip,	Fakire, atsızı düşünüp,
Cobolduzın emdeger.	Hastalığını tedavi edin.
Astı-köpti blaaşpay,	Azı, çoğu tartışmadan,
Teñ ülejip cadıgar.	Eş paylaşip yaşayın.
Cer üstiniñ ceten kaanı,	32970 Yeryüzünün yetmiş kağanı,
Altay üstiniñ altan kaanı	Altay üstünün altmış kağanı
Cerdiñ aldın ceñip çıkkın	Yerin altını yenip çıkmış
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Cakaruzın ugugar - deyt. -	Buyruğunu dinleyin -dedi.
Üç Kurbustan Kudayım dep	32975 Tanrım Üç Kurbustan deyip
Ürgülcige bajıraar.	Ebediyen eğilin.
Aylu-kündü Altayım dep	Aylı, güneşli Altay'ım deyip
Agaş-taştı Altayaarga	Ağaçlı, taşlı yurdunuza
Möñkülikke bajıraar" - deyt.	Sonsuza dek eğilin" -dedi.
Cer Kindigi Enezi	32980 Cer Kindigi Enezi
Teke adına minele,	Teke atına binerek,
Albatıla ezendejele,	Halkıyla esenleşerek,
Arı bolup eles edet.	Hızla gözden kayboldu.
Turgan izi artıp kalat,	Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi çok boldı.	32985 Vardığı yerin izi yok oldu.

Albatı-con onçozi	Halk-tebaanın hepsi
Alañ kaykap tura kalat .	Şaşırp kaldı.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Ondogı uluska mınayda aydat:	Oradaki halka şöyle söyledi:
"Alıs cerge olcogo barıp,	32990 "Işıksız yere esir gidip,
Şıra, kıyın körgön albatı,	Zulüm, işkence gören halk,
Altayaarga cangılap,	Yurdunuza dönüp,
Ak malıgar öskürip,	Ak malınızı çoğaltıp,
Albatıgar başkarıgar.	Halkınızı yönetin.
Emdi cuu-çak bolbos,	32995 Şimdi savaş-vuruş olmadan,
Amır cakşı cadıgar.	Huzurla, mutlu yaşayın.
Cööjö, kursak blaaşpay,	Anlaşıp, yemek için tartışmadan,
Cöplö ülejip	Rızayla paylaşıp
Boyı-boyloroor cuulaşpay,	Birbirinizle savaşmadan,
Eptü-cöptü cadıgar.	33000 Rahat, uyumlu yaşayın.
Cer üstinde ceten kaan,	Yeryüzünde yetmiş kağan,
Altay üstinde altan kaan	Altay üstünde altmış kağan
Antıgarlu nacı bolup,	Sadık dost olup,
Amır-ençü cadıgar, - deyt.	Huzurla yaşayın, -dedi.
Üç balalu koñır kas	33005 Üç yavrulu koñur kaz
Albatıga tuzalu	Halka yararlı
Azırantı kuji bolzın.	Beslenecek (evcil) kuşu olsun.
Tört tamandu töö mal,	Dört tabanlı deve,
Kakay, çoçko, sarlıktar	Domuz, öküzler
Albatınıñ malı bolzın.	33010 Halkın malı olsun.
Cer aldınañ ak-carıkka	Yeraltından ak-dünyaya

Ogoş kezek kamdar çıkkın.	Bazı küçük kamlar çıkmış.
Arçın-kırçın calarıla	Ardıç, çalı ateşiyle
Alastap salgan cer ötkön	Kutsanmış yerden geçenin
Ooru-cobolgo bıyanı ceder.	33015 Hastalığını iyileştirirler.
Olordı ötküre kökitpeger.	Onlarla inatlaşmayın.
Kamdar öyineñ ötsö,	Kamlar zamanı geçerse,
Olordı astadıp salaar.	Onları kutsayıp bırakın.
Cılan, baka, terseyekter	Yılan, kurbağa, boz farelerden
Cer üstine çıkkını bar.	33020 Yeryüzüne çıkanlar var.
Olordı öltürgen kiji	Onları öldüren kişi
Törtön kinçekteñ ayrılar - deyt.	Kırk felaketten kurtulur.
Sarı korton adarular	Sarı eşek arıları
Alıs cerdiñ şokçıları	Işıksız yerin zararlıları
Körgön kiji öltürzin - deyt.	33025 Gören kişi öldürsün -dedi.
Kök kubakay köbölöktör	Solgun, gök rengindeki kelebekler
Ölgön ulustıñ sünezi.	Ölen halkın ruhu.
Olordo caman neme cok,	Onlarda kötülük yok,
Ölgön ulustıñ sööktörin	Ölen halkın kemiklerini
Karuuldaytan üzüt bolor, - deyt.	-33030 Koruyan üzüt olacak, -dye söyledi.
Aytkanımdı ugugar,	Sözümü dinleyin,
At kuyrugıñañ cayagan	At kuyruğundan yapılan
Cüs tüñey attardı	Yüz eş atı
Öön-bökön cogıñañ	Haksızlık yapmadan
Ülejip alıgar" - deyt.	33035 Paylaşın" -dedi.
Ondogı cuulgan albatı	Orada toplanan halk
Onçozi alkış-bıyan aydat.	Hepsi dua etti.

Ak sagaldu kaandarla	Ak sakallı kağanlarla
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Calañ bolgon alakanın	33040 Ova gibi büyük elini
Caya tudup ezendejet.	Uzatıp vedalaştı.
Altay-Buuçay, Maaday-Kara,	Altay-Buuçay, Maaday-Kara,
Ölöñir le öskölöri	Ölöñir ile diğlerleri
Köstörineñ çaş agıp,	Gözlerinden yaş akıp,
Süüngenderine süre sıktajat.	33045 Sevinçlerinden ağlaştılar.
Cayaltalu Cañar aydat:	Hünerli Cañar konuştu:
"Bu eki ak örgöö	"Bu iki ak saray
Maaday-Karanıñ örgöözi bolgoy.	Maaday-Kara'nın sarayı olacak.
Altay-Buuçay, Ölöñir le Ak-kaanga	Altay-Buuçay, Ölöñir'le Ak-kaan'a
Alıp külük çaş baatırlar.	33050 Alp, pehlivan genç bahadırlar.
Ölgön ulus tirilerle,	Ölen halk dirilerle,
Öçkön ottı kamızarga	Sönen ateşi küllendirmek için
Ak sagaldardı tarındırbay,	Ak sakalları gücendirmeden,
Öön-bökön cok edip,	Tartışmaları ortadan kaldırıp,
Örgöölörin tudala,	33055 Sarayları tutarak,
Altın-möñün sürlü edip,	Altın-gümüş işleyip,
Çümdep cazap keerketsin" - deyt.	Süsleyip bezesin" -dedi.
Mını ukkan baatırlar	Bunu duyan bahadırlar
Bir kijidiy onçolorı	Tek vücut hepsi
Büdüreris dep çertengileyt.	33060 Yapacağız diye yemin ettiler.
Aytkan sözöörgö alkış deji,	Sözlerinize dua deyip,
Aksagaldar aydıjat.	Ak sakallar söyledi.
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın

Altın-Tana abakayı	Altın-Tana hanımı
Araay coboş bazıp kelet.	33065 Sakin, bitkin halde geldi.
Udura körzö kün keberlü,	Karşıdan baksa gün şekilli,
Arı körzö ay keberlü,	İleri baksa ay şekilli,
Karañuy tündi carıtkandıy,	Karanlık geceyi aydınlatan,
Araay coboş kuuçındaarda,	Sakin konuşmasıyla,
Arjan kutuk suu akkandıy,	33070 Kutsal yeraltı suyunun akışı gibi,
Cımiruuş, caraş ünibile	Yumuşak, güzel sesiyle
Apşıyagınañ mınayda surayt:	Yaşlı adamdan şunu sordu:
"Ceñü, cayım bolordo,	"Zafer, özgürlük olduğunda,
Olcodoñ çıkkın albatıla	Esaretten çıkan halkla
Togus cılga cırgadıbis.	33075 Dokuz yıl boyunca kutlarsız.
Canar öyibis cetti be?" - deyt	Dönmeye zamanımız kaldı mı?" -dedi.
Mını ukkan Cañar baatır	Bunu duyan Cañar bahadır
Ak-carıktı acıktap,	Ak-dünyayı izleyip,
Aylandıra sananat.	Etraflıca düşündü.
Abakayın bu bolzo,	33080 Hanımını,
Ene mürküt aparzın deyt.	Ana kartal götürsün dedi.
Ene mürküt bolgojın,	Ana kartal ise,
Ukpas cerdeñ ugup iygen,	Duyulmaz yerden duymuş,
Sespes cerdeñ sezip salgan	Sezilmez yerden sezmiş
Kaya taştıñ üstineñ	33085 Kayalığın üstünden
Eki kanadın ak ayaska	İki kanadını ak aydınlığa
Caya tudup şuñup kelet.	Yayıp gürültüyle geldi.
Eldi-condı ebire	Halkın etrafında
Eki katay aylana uçup,	İki kez dolaşıp,

Albatınıñ ortozıla	33090 Halkın arasında
Araayınañ bu cabızap,	Yavaşça eğilip,
Ak calanga oturala,	Ak ovaya oturarak,
Kurkunın caya tudala,	Kanat kemiğini yayarak,
Cañar baatır la abakayınıñ	Cañar bahadırla hanımının
Aldına toktop meñdedet.	33095 Önünde durdu.
Cañar baatır abakayınıñ	Cañar bahadır hanımının
Eki koldoñ ezendejele,	İki elinden esenleşerek,
Eki caaktañ erke okşop,	İki yanaktan sevgiyle öpüp,
Mınayda aydıp turbay kayttı:	Şöyle söyledi:
"Ayılga-curtka ozo cetseñ,	33100 "Eve, yurda önce gidersen,
Bisteñ caan ezen ayt.	Bizden çok selam söyle.
Kün-Keldi abakayımdı	Kün-Keldi hanımımı
Meniñ uçun okşop iy.	Benim için öp.
Kümüjey keldim kıstu dep	Kümüjey gelin kızım diye
Kün-Keldini süündirzeñ	33105 Kün-Keldi'yi sevindirirsin
Ceñü, cayım bistiñ boldı.	Zafer, özgürlük bizim oldu.
Erlik-biy ceñdirele,	Erlik biy yenilerek,
Elen-çakka kaçan da	Sonsuza kadar
Oyto katap ak-carıkka	Tekrar ak-dünyaya
Çıkpas bolup çertengen de.	33110 Çıkamaz yemin olsun.
Cuuka salza, üç aydañ,	En yakın üç ay,
Uzak bolzo altı aydañ	En uzak altı aya kadar
Bisti cedip keler dep	Bizim geleceğimizi
Albatı-congo carlagar" - deyt.	Halk-tebaaya duyurun" -dedi.
Altın-Tana abakayı	33115 Altın-Tana hanımı

Baatır kep kiyim kiyip,	Bahadır giysilerini giyip,
Kandu cuuniñ ok-saadagın	Kanlı savaşın okunu-mızrağını
Karçıy-terçiy tartınat.	Karşılıklı kuşandı.
Alıs cerde olcodoñ ayrılğan	Işıksız yerde esaretten ayrılan
Ak sagaldu caandar,	33120 Ak sakallı ulular
Alıp kezer albatı	Alp, cesur halk
Altayaarga cakşı cedip,	Yurda rahatça gelip,
Amır cakşı cadıgar - deyt.	Huzurlu, mutlu yaşayın -dedi.
Uulı, keldile ezendejele,	Oğlu, geliniyle esenleşerek,
Ezeney dep cañıs ceenin	33125 Ezeney adlı biricik torununu
Eki kollo örö ködürip,	İki eliyle kaldırıp,
Eki caaktañ okşop iyet.	İki yanaktan öptü.
Kalgançızın ezendejele,	Sonunda esenleşerek,
Ene mürkütñ beline çıgıp,	Ana kartalın beline çıkıp,
Eki kurkun ortozına	33130 İki kanat kemiğinin arasına
Eptep cakşı oturıp,	Güzelce oturup,
Eki kanat tözineñ	İki kanat dibinden
Eki arçuulla buulayla,	İki mendille bağlayarak,
Eki kollo tudunıp alat	İki elle tutundu
Ene mürküt bolgojın,	33135 Ana kartal ise,
Emeş kezek cügürüp,	Biraz gidip,
Eki kanadın bu talbıp,	İki kanadını çırpıp,
Kenete örö ködürilip,	Birden yukarı doğru yükselerek,
Eldi-condı eki ebire uçup,	Halk-tebaanın iki tarafından uçup,
Ezendejip bu iyele,	33140 Esenleşip,
Uça berbey kanayttı.	Uçuyordu.

Edil ündü edil küükter   Güzel sesli guguk kuşları
Ün seribey etkilep,   Durmadan ötüp,
Ebire uçup üydejet.   Etrafta uçup vedalaştılar.
Caş agaştar üydejip,   33145 Genç ağaçlar uğurlayıp,
Caykanıjip artıp kalat.   Sallanarak geride kaldı.
Emil agaştar ezing   Sedir ağaçlar esintisiyle
Eñceyijip artıp kalat.   Eğilip geride kaldı.
Caan, caan taygalar   Büyük büyük taygalar
Caykanıjip artıp kalat.   33150 Sallanıp geride kaldı.
Caan, caan talayları   Derin derin denizleri
Küsküdiy caltırap artat.   Ayna gibi parıldayarak kaldı.
Kara buluttar üstinçe   Kara bulutların üstünde
Ak buluttar aldıbıla   Ak bulutların altında
Atkan oktıy bu şuñup   33155 Atılmış ok gibi fırlayıp
Altay cerin bu köstöp,   Altay yerini izleyip,
Tüş bolgondo amırı cok,   Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok,   Gece uyumadan,
Tündü-tüştü barıp cadat.   Gece-gündüz gitti.
Cayaltalu Cañar baatır baldarıla   33160 Hünerli Cañar bahadır çocuklarıyla
Ak sagaldu kaandar bolgon baatırlardı Ak sakallı kağan bahadırları
Altayına canarga   Yurda dönmeleri için
Onçozına olor bolujıp,   Hepsine yardım edip,
Altayına canarga üydejip,   Yurt dönüşü uğurlayıp,
Ezendejip bu ayrılıjıp,   33165 Esenleşip ayrılarak,
Ondogı oyun-cırgaldı   Oradaki eğlence-kutlamanın
Onçozın aydıp bolbozım.   Hepsini anlatamadım.

Bu caraş keen Altayda   Bu güzel Altay'da
Maaday-Kara kaan kiji   Maaday-Kara kağan kişi
Mında curtay berbey kayttı. 33170 Yaşıyordu.
Onçozın üydejip iyele,   Hepsini uğurlayıp,
Cayaltalu Cañar baatır   Hünərli Cañar bahadır
Temir-Çookır attıñ   Temir-Çookır atın
Kuyrugıñañ cayagan on attardı   Kuyruğundan yaratılan on atı
Maaday-Karaga berip aydat: 33175 Maaday-Kara'ya verip şöyle dedi:
"Bala barkañ seniñ   "Senin çoluk-çocuğın
Ürgülcige meni undıbazın" deyt.   Ebediyen beni unutmasın" -dedi.
Maaday-Kara tize ceñil çöödöp,   Maaday-Kara hafıf diz çöküp,
Aytkanaarga alkış dep   Sözlerine dua deyip,
Alıptarıla kojo   33180 Alplarıyla birlikte
Ceti Kögüldey uuldarı   Yedi Kögüldey oğulları
Cerge caba bajırgılap, aydıjat: Yere saygıyla eğilip, söylediler:
"Öçkön odıbıstı kamıskan,   "Sönen ateşimizi küllendiren,
Ölgön bisti tırgıskan".   Ölen bizleri diriltten".
Ak-carıktıñ üstinde   33185 Ak-dünyanın üstünde
Kök ölöñdi kömö baspay,   Yeşil otu gömmeden,
Köni corgo celip kelet.   Doğruca geldi.
At bajına bolgojın,   At başına ise,
Altın üygen sugup iyet.   Altın dizgin vurdu.
Cal kuyrugın sıynay tudup, 33190 Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Erkeledip turbay kayttı.   Sevdı.
Omırtkada oydıq cok,   Omurgasında eklemi yok,
Kabırgada oydıq cok,   Kaburgada oyuk yok,

Semirip kalgan turbay kayttı.	Semirmiş.
Calañ bolgon kecim-tokum	33195 Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp cüret.	(Atın üstüne) yaydı.
Küler artaş eerin	Dökme yük eyerini
Arta salıp eertep iyet.	Geriye atıp yerleştirdi.
Ürgülcige üzülbes	Ebediyen kopmaz
Üç kuyuşkan katay salat.	33200 Üç eyer kayışı da bağladı.
Üç üyege üzülbes edip	Üç nesil boyunca kopmayacak şekilde
Üçülezin koştıoy tartat.	Üçünü birlikte çekti.
Togus tüñey koloñdorın	Dokuz eş kolonlarını
Tooloy tartıp bu iyet.	Dolayıp çekti.
Kün keberlü köndürgezin	33205 Gün şekilli göğüslüğünü
Kün ebire tartıp kelet.	Gün etrafında çekti.
Onçolorı attarın tüñey	Hepsi atlarını aynı şekilde
Eertep iybey bu kanayttı.	Eyerliyordu.
Elge-congo bıyandu	Halk-tebaa servetli
Ezeney dep caş kızıçak	33210 Ezeney adlı genç kızcağız
Torko kiyimi tolgolıp,	İpek giysilere bürünüp,
Kırpat kebi kılbragan,	İşlemeli pantolonu göz kamaştırmış,
Adazına bazıp kelet.	Atasına geldi.
Körgön közi tañ çolmondıy,	Bakan gözü sabah yıldızı gibi,
Udura körzö күн keberlü,	33215 Karşıdan baksa gün şekilli,
Kүн carkının böktöp iyet.	Gün parıltısını kapattı.
Arı körzö ay keberlü,	İleri baksa ay şekilli,
Ak carkının akalayt.	Ak aydınlığı geride bıraktı.
Araay coboş bazıttı.	Yavaş, sakın adımlı.

Coyu ulus cadıp köröt. 33220 Yayan halk yatıp baktı.
 Attu ulus tüzüp körör, Atlı halk (attan) inip baktı.
 Aydıp bolbos carajın dejip, Tarifsiz güzelliğini söyleyip,
 Andagı cuulgan albatı-con Orada toplanan halk-tebaa
 Köstöri kılıbıgın kaykajat. Gözleri kamaşıp hayret etti.
 Ene-adazı kıstıñ 33225 Anne-babası kızın
 Eki cannañ koştıoy bazat. İki yanından koşturdu.
 Attar canına cederde, Atların yanına geldiğinde,
 Adazı kızınañ mınayda surayt: Babası kızına şöyle sordu:
 "Kemge uçkajarıñ, balam?" - deyt. "Kimle birlikte binip gideceksin yavrum" -dedi,
 "O-o, kalak, ene-ada, 33230 "Ah canım, annem-babam
 Cedeten ceris ıraak iyne. Gidecek yerimiz uzak.
 Men emdi altı caştı, Ben şimdi altı yaşında,
 Caş bala emezim. Küçük çocuk değilim.
 Aldınañ miner küünim bar. Önden binmek istiyorum.
 Sler ekü uçkajaar" - deyt. 33235 Siz ikiniz birlikte binin" -dedi.
 Mını ukkan Cañar taayı Bunu duyan Cañar dayı
 Karsıldada katkırarda, Katıla katıla güldüğünde,
 Kaya-taştar cañılanıp, Kayalıklar yankılanıp,
 Ağaş-taştar köçkölönöt. Ağaçlar, taşlar göçüp yuvarlandı.
 "Meniñ ceenim çıdap kalgan, 33240 "Benim yeğenim sabredemeyip,
 Aldınañ boyı atka miner- deyt. Önden ata binecek -diye söyledi.
 Men boyımnıñ ceenime Ben yeğenime
 Barkı edip at bererim. Barkı³⁷ edip at vereceğim.
 Taadazı la ceeniniñ Dayısı ile yeğeninini

³⁷ barkı: Dayının yeğenine almak zorunda olduğu at.

Attarı tüney bolor" - deyt. 33245 Atları eş olacak" -dedi.
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Temir-Çookırına mine sogot. Temir-Çookır'ına bindi.
Attiñ oozın bura tartıp, Atın ağzını çevirip,
Agaş arazıdöön eles edet. Ağacların arasından kayboldu.
Ança-mınça bu barala, 33250 Biraz giderek,
Adınañ tüşken boyınça Atından ineceği zaman
Temir-Çookır ercineniñ Temir-Çookır kıymetlinin
Bajın-közin erkeledip, Başını, gözünü sevip,
Cal-kuyrugın sıymayla, Yelesini, kuyruğunu sıvazlayıp,
Bir çaram kıl culat. 33255 Bir tutam kıl yoldu.
Altın cüstükti alala, Altın yüzüğü alarak,
Arı-beri cañıp iyet. Sağa-sola salladı.
Altın-möñün eer-üygendü Altın-gümüş eyer-dizgini
Temir -çookır çorgo caldu Temir-Çookır
Tura berbey bu kanayttı. 33260 Duruyordu.
Eki attıñ başkazı İki at dışında
Boyı mingen adınıñ çürmejinde Kendisinin bindiği atın perçeminde
Cer Kindigi Enezi bergen Cer Kindigi Enezi'nin verdiği
Altın-möñün cüstüktü Altın-gümüş yüzüğü
Cayap algan bu adın 33265 Alıp, atını
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Cedinip algan sır kojoñlo Atını koşup, güzel şarkıyla
Cedip kelbey bu kanayttı. İlerliyordu.
Attañ tüşken bu boyınça Attan iner inmez
Ceenin cerdeñ kuçaktanıp, 33270 Yeğenini yerden kucaklayıp,

Örö ködürüp alkap aydat:	Kaldırıp hayır dualar söyledi:
"Taş oçoğın cemirilbezin,	"Taş ocağın yıkılmasın,
Talkan-külüñ soobozın.	Külün soğumasın.
Odırgan odıñ çoktu küyzin.	Yaktığın ateş harlansın.
Orın-töjögün soobozın,	33275 Yerin, döşeğin soğumasın,
Ajı-kursagın köp bolzın.	Yemeğin bereketli olsun.
Albatı ayılıñañ ayrılbasın.	Halkın yurdundan ayrılmasın.
Caaktuga ayttırba,	Ağzı bozuklara söyletme,
Carınduga soktırba" - deyt.	Güçlüye vurdurma" -dedi.
Ezeney süüngen boynça	33280 Ezeney sevincinden
Taadam dep kıygırıp,	Dayıcığım diye bağırıp,
Taadazınıñ moyınañ	Dayısının boynundan
Eki kollo kabıra alıp,	İki koluyla kavrayıp,
Kuçaktanıp iyele,	Kucaklayarak,
Eki caaktañ okşop iyet:	33285 İki yanaktan öptü:
"Aytkanaarga alkış bolzın,	"Sözlerine dua olsun,
Aytkan sözöör бүдүрерим.	Söylediklerini yerine getireceğim.
Ölböy cakşı bu cürzem,	Ölümsüz, güzel yaşarsam,
Ölöñ culup azıraarım.	Ot yolup beslerim.
Barbay cakşı ol cürzem,	33290 Gitmeden, rahat yaşarsam,
Bargaa culup azıraarım" - deyt.	Pelin otu yolup beslerim" -dedi.
Onçozın cetire ukpadım.	Hepsini duymadım.
Altay-Buuçay, Maaday-Kara, Ölöñir,	Altay-Buuçay, Maaday-Kara, Ölöñir,
Öskö do alıp baatırları	Diğer alp bahadırları
Ceri curtınañ cedip kelgen	33295 Yeri-yurdundan gelen
Cañar baatırdı üydejerge	Cañar bahadırı uğurlamak için

Belen turbay bu kanayttı. Hazır bekliyordu.
Cayaltalu Cañar baatır Hünərli Cañar bahadır
Ölbös Cayar uulı, Kümüjey keldi, Ölbös Cayar oğlu, Kümüjey gelini,
Elge-congo bıyandu Ezeney- 33300 Halkı servetli Ezeney-
Ölbös Cayardıñ kızı, Ölbös Cayar'ın kızı,
Cayaltalu Cañar baatır boyı, Hünərli Cañar bahadır kendisi,
Kıstay-Mergen küyüzi, Kıstay-Mergen damadı,
Küreñeş ceeni, Altın-Sırğa keldi Küreñeş yeğeni, Altın-Sırğa gelini
Atanardıñ bu canında 33305 Gidenlerin yanında
Kün ebire bolgojın, Gün etrafında,
Kırpat mañdık üstinçe İpek-pamuk üstünde
Kün ebire bolgojın, Gün etrafında,
Kol tudujıp ezendeşkileyt. El tutuşup esenleşti.
Arkaktu torko üstinçe 33310 İşlemeli ipek üstünde
Ay ebire baskılap, Ay etrafında adımlayıp,
Albatı-conlo bu bolgojın Halk-tebaa
Alkış-bıyan küünzegilep, Dualarla uğurlayıp,
Kol tudujıp ezendejet. Tokalaşıp vedalaştılar.
Künniñ izü bu çoğın 33315 Günün sıcağının yanında
Koyu ezin sergidet. Yoğun rüzgâr esti.
Emil agaştar eñçeyijip, Sedir ağaçları eğilip,
Ezenge şuulajıp, kojoñdojot. Esintiyle hışırdayıp, şarkı söyledi.
Carkındu künniñ bu çoğın Parlak güneşle beraber
Cañmır suuzı sergidet. 33320 Yağmur yağdı.
Caş agaştar şuulajıp, Genç ağaçlar hışırdayıp,
Caykanıjıp kojondojot. Sallanıp mırıldandı.

Cañar baatır baldarı bıla	Cañar bahadır çocukları ile
Caba emdi cangılayt	Şimdi dönüyorlar
Cayımga çıkkın kalık-con	33325 Özgürlüğüne kavuşan halk-tebaa
Üydejerge kojo atangılayt.	Uğurlamaya birlikte gittiler.
Attar tınıjı kuu tuman,	Atların nefesi solgun duman,
Albatı cüzi kızıl ört,	Halkın yüzü kızıl ateş,
Oyun, cırgal katkıbıla	Oyun, eğlence kahkaha ile
Kürküreşken barıp cadat.	33330 Cıvıldayarak geldiler.
Edil kuştar bu bolgojın	Güzel sesli kuşlar
Ün seribey etkileyt.	Durmadan öttüler.
Amırgı ündü añ, sıgındar	Amırgı sesli geyikler, ceylanlar
Arka tuulardı sergide	Dağların sırtında dinlenirken
Aylandıra mañtajıp etkileyt.	33335 Etrafta koşuşup bağırdılar.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Cayım, cañı cürüm uçun	Özgürlük, yeni yaşam için
Kıyınnañ ayrılğan albatı uçun	İşkenceden kurtulan halk için
Ozogızın oygartıp,	Öncekileri hatırlayıp,
Eskidegizin eltertet	33340 Eskileri yad etti
Komıdaldu, caynalgandu	Hüzünlü, sıkıntılı
Cayım uçun cañar-kojoñdor	Özgürlük için şarkılar
Cañılana beret bu Altayda.	Yankılandı bu yurttta.
Eli-conı ebire	Halk çevrede
Kojoñdojo berbey kayttı.	33345 Şarkı söylüyordu.
İkili, topşuur, amırgı, komus	İkili, topşuur, amırgı, kopuz,
Kojo mında cıñırayt.	Birlikte çalındı.
Katu cerdeñ çeçek çıgat.	Sert topraktan çiçek çıktı.

Kak ağaştan bür tomulat. Kuru ağaçtan yaprak tomurcuklandı.
Balalu añdar balazın taştap, 33350 Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp,
Eeçiy mañtap tıñdagılayt. Peşinden koşarak dinlediler.
Uyalu kuştar uyazın taştap Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp
Eeçiy uçup tıñdagılayt. Ardından uçup dinledi.
Altaydñ üsti carangan, Altayın üstü canlanmış,
Albatı-conı cırgalda 33355 Halk-tebaa eğlencede
Cañılanıp kürkürejet. (Sesleri) yankılanıp, coştular.
Kün ötkönin olor bilbeyt. Günün geçtiğini bilmiyorlar.
Tün kirdi dep körgöni Gece girdi diye baktıklarında
Tañ atkanı bu emtiri. Tan atmıştı.
Kün aştı dep bodogonı 33360 Gün battı dediklerinde
Kün çıkkanı bu emtiri. Gün doğmuştu.
Emdi körüp turar bolzo, Şimdi bakıp gördü ki,
Küreñ tayganı ajıp kalgan Kahverengi taygayı aşmış
Ağın suunu cakalay Akan suyun kıyısı boyunca gidip
Sır cırgalda bayramdap cadat. 33365 Eğlenerek kutlama yaptılar.
Baza körüp cürer bolzo, Yine baktılar ki,
Keen caraş Altayda, Güzel Altay'da
Kebis oşkoş calańda Keçe gibi yazıda
Altan tüñey bay terek Altmış eş kutsal kavak
Altın bürleri bolgojin 33370 Altın yaprakları
Ayga küñge mızıldaşkan Aya, güneşe karşı parıldayarak
Anda turbay bu kanayttı. Orada duruyordu.
Caba cortup keler bolzo, Koşturarak geliyor ki,
Ceten aygır mal kelze, Yetmiş aygır mal gelse,

Tebeelegediy ıjık emtir-dep, 33375 Otlayıp, sığınabileceği yer imiş- deyip,

Cañar baatır aydala, Cañar bahadır söylerek,

Attañ tñjüp odu salat. Attan inip ateş yakıyor.

Alıp külük çaş baatırlar Alp pehlivan genç bahadırlar

Ay maltaları caltırışkan Ay baltaları parıldarken

Altan odu salıp iyet. 33380 Altmış ateş yaktı.

Kızıl tajuur kıyıldap, Kızıl matara gıcırdayıp,

Kızıl çööçöy kolgo oynoyt. Kızıl kadeh elde döndü.

Kojoñ, komus, ikili, topşuur Şarkı, kopuz, ikili, topşuur

Amırgı, sıbıskı, oyun-cırgal Amırgı, çoban kavalı, oyun-eğlence

Oyto lo mında cañılanat. 33385 Tekrar burada yankılandı.

Añdar-kuştar aylanıp, Geyikler-kuşlar dolaşıp,

Mında baza kojo cırgayt. Burada birlikte eğlendiler.

Agaş-taştı kojoñgo Ağacli, taşlı şarkıda

Cañılanıp caykanıjat. Yankılanıp haykırdılar.

Cañar baatırdı maktayılap, 33390 Cañar bahadırı övüp,

Albatı mindiy kojoñ çümdeyt: Halk şöyle şu şarkıyı söyledi:

"Kanatlı bütken Temir-Çookır "Kanatlı yaratılmış Temir-Çookır

Arıbazın cajına. Zayıf düşmesin ömür boyu.

Kalıkka karu Cañar baatır Halkta saygın Cañar bahadır

Ölbös bolzın cajına. 33395 Ölümsüz olsun ömür boyu

Temir kazık aylanbas, Demir kazık dönmez,

Telekey seni undıbas. Halk seni unutmaz.

Altın kazık aylanbas, Altın kazık dönmez,

Albatı seni undıbas. Halk seni unutmaz.

Üürlü malda ne caraş? 33400 Sürülü malda ne güzel?

Üç çookırlu mal caraş.	Üç benekli mal güzel.
Üy içinde ne caraş?	Yurdun içinde ne güze?
Üç takpaydañ ot caraş.	Üç yongadan ot güzel.
Aygırlu malda ne caraş?	Aygırlı malda ne güzel?
Altı çookırlu mal caraş.	33405 Altı benekli mal güzel.
Ayıl içinde ne caraş?	Yurt içinde ne güzel?
Altı takpaydañ ot caraş".	Altı yongadan ot güzel".
Onoñ arı Cañar baatır	Ondan sonra Cañar bahadır
Albatıla ezendejip,	Halkıyla esenleşip,
Baldarıla bu kojo	33410 Çocuklarıyla birlikte,
Oyın-cırgal kojoñbıla	Oyun, eğlence şarkılarla
Altayın köstöp eles edet.	Yurdunu izleyerek gözden kayboldular.
Ezin-kuyun şuulay beret.	Rüzgâr-fırtına esti.
Emil agaştar eñceyijip,	Sedir ağaçları eğilip,
Kiynineñ arı artıp kalat.	33415 Arkada kaldı.
Caş agaştar caykanıjıp,	Genç ağaçlar parçalanıp,
Şuulajıp baza artıp kalat.	Hışırdayarak geride kaldı.
Alıp külük baatırlar	Alp, pehlivan bahadırlar
Ak calañın bolgojın	Ak ovayı
At mañına carıjat.	33420 At hızıyla geçtiler.
Caan, caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	Toynak değmeden aşıtlar.
Caan, caan suulardı	Derin derin suları
Kuyruk tiybey keçkileyt.	Kuruk değmeden geçtiler.
Tün kirgejin uykuızı cok,	33425 Gece girdiğinde uyumadan,
Tüş bolgojın amırı cok	Gündüz ise dinlenmeden

Barıp catpay bu kanayttı. Gidiyordu.
Attarının mañı tũñey, Atlarının hızı eş,
Alıptardıñ üni tũñey Alpların sesi eş,
Sır kojoñlo barıp cadat. 33430 Şarkıyla gitti.
Çagat baatır la Bodoy baatır Çagat bahadır la Bodoy bahadır
Ergegile şoor oynop, Başparmağıyla şoor çalıp,
Erdibile ediski tartıp, Ağzıyla kaval çalarak,
Sır kojoñlo barıp cadat. Şarkılarla gitti.
Kança tayga aja bergen, 33435 Nice tayga aşmış,
Kança talay keçe bertir. Nice deniz geçmişler.
Tüş bolgojin amırı cok, Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı cok, Gece uyumadan,
Tündü-tüştü barıp cadat. Gece-gündüz gitti.
Onoyıp barıp catkança, 33440 Böylece giderken,
Olordiñ kiyin canınañ Onların ardından
Ediski koo kojoñ ugulat. Kaval sesleri duyuldu.
Bu ne atazı kojoñ deyip, Bu da neyin şarkısı deyip,
Attarın toktodıp tıñdagılayt. Atlarını durdurup dinlediler.
Kümüş-Tana üni dep 33445 Kümüş-Tana'nın sesi deyip
Çagat baatır cart tanıyt. Çagat bahadır hemen tanıdı.
Onoñ arı olor ekü Ondan sonra o ikisi
Araayınañ cortkılayt. Sakince gitti.
"Bargaa bajı malga açu. "Yabani ot başı mala dert.
Bargan kiji içke açu. 33450 Giden kişi yüreğe dert.
Ölöñ bajı malga açu, Ot başı mala dert.
Ölgön kiji içke açu. Ölen kişi yüreğe dert.

At bajınça altın küük	At başı kadar altın guguk
Aylanıp etken bay terek.	Döndüğü kutsal kavak.
Aylanıp edip uçarda,	33455 Dolaşıp uçtuğunda,
Açımçılı altın küük.	Saldırgan altın guguk.
Koy bajınça koñır küük,	Koyun başı kadar koñur guguk kuşu,
Konup etken bay terek.	Konduğu kutsal kavak.
Konup edip uçarda,	Konup uçtuğunda,
Komudaldu koñır küük".	33460 Dertli koñur guguk".
Ança-mınça bolboy turup,	Çok zaman geçmeden,
Alıp baatır Kümüş-Tana	Alp bahadır Kümüş-Tana
Ezin-kuyun şuulagan	Rüzgâr-fırtına gibi esmiş
Sır mañla cedijip kelet.	Hızla yetişip geldi.
Çagat baatır Kümüş-Tananı	33465 Çagat bahadır Kümüş-Tana'yı
At üstineñ okşop iyet.	At üstünde öptü.
Onoñ arı olor üçü	Ondan sonra o üçü
Ozogızın oygortıp,	Öncekileri hatırlayıp,
Eskidegizin eltertip,	Eskileri yad edip,
Ermek-kuuçın köptöy beret.	33470 Sohbet koyulaştı.
Caan-caan talaylardı	Büyük büyük denizleri
Kuyruk tiybey keçe beret.	Kuyruk değmeden geçti.
Caan-caan taygalardı	Büyük büyük taygaları
Tuygak tiybey aja beret.	Toynak değmeden aşılar.
Üç attıñ bu mañı	33475 Üç atın hızı
Cañıs kijiniñ ünindiy.	Tek kişinin sesi gibi.
Üç baatırdıñ kojoñı	Üç bahadırın şarkısı
Cañıs kijiniñ ünindiy.	Tek kişinin sesi gibi.

Ercine attarı soodu cok, Kıymetli atları soğumadan,
Er boyları amırı cok, 33480 Er bedenleri dinlenmeden,
Bodoy baatırđn Altayına Bodoy bahadırın yurduna
Cetkilep kelbey bu kanayttı. Ulaşıyorlardı.
Albatı-conı cuulıjıp kelgen Halk-tebaa toplanıp gelmiş
Amır cakşı surajat. Hal-hatır sordular.
Eli-conı cuulıp kelgen 33485 Halk toplanmış
Ezen-amır surajat. Esenlik sordu.
Ooru catkan ada-Enezi Hasta yatan babası, anası
Orinnañ örö turgulap, Yerinden kalkıp,
Cañıs uulıla ezendejip, Biricik oğullarıyla esenleşip,
Eki caaktañ okşojot. 33490 İki yanaktan öpüyorlar.
Bodoy baatır ene-adazın Bodoy-bahadır ana-babasına
Erke körüp okşop iyet. Sevgiyle bakıp öpüyor.
Çagat baatır la Kümüş-Tana Çagat baatır ile Kümüş-Tana
Kargandarla ezendejip, Yaşlılarla esenleşip,
Ermek-kuuçın ugujat. 33495 Sohbeti dinledi.
Ceñü bistiñ bolgon dep Zafer bizim oldu deyip
Bodoy baatır ene-adazına Bodoy bahadır ana-babasına
Tökpöy-çaçpay kuuçındayt. Döküp-saçmadan anlattı.
Ermek-kuuçın bojoordo, Sohbet bitince,
Ene-adazı uulına 33500 Ana-babası oğluna
Kerees sözün aydala, Vasiyetini söyleyerek,
Ekilezi bojoy beret. İkisi birlikte vefat etti.
Ezin salkın sooy beret. Esinti, rüzgâr vurdu.
Eli-conı kunukçıl, Halk-tebaa hüznü,

Bozomtık kün tura berdi. 33505 Bulanık bir gün oldu.
 Alıp külük baatırlar Alp, pehlivan bahadırlar
 Eki kañıl möş ekelip, İki heybetli çam getirip,
 Eki kargannıñ möñküzin İki ihtiyarın mezarını
 Çümdep sürlep edip iyet. Yapıp, süslediler.
 Üç kongon kiyninde 33510 Üç gün geceledikten sonra
 Albatı-con kargandardı, Halk, ihtiyarların
 Söögin cazap korumayla, Kemiğini düzgünce yığarak,
 Kerees edip sür çümdeyt. Vasiyetini yerine getirdi.
 Bodoy baatır, Çagat baatır Bodoy baatır, Çagat baatır
 Kümüş-Tana baatır kıs kojo 33515 Kümüş-Tana bahadır kız birlikte
 Albatı-condı ereeni cok edip Halk-tebaanın kasvetini yok edip
 Törtön künin ötkürgilep, Kırk gün geçirip,
 Kündü-küree ötkürdiler. Hürmetlerini gösterdiler.
 Ada-Enezi'niñ künin ötkürele, Babasının, anasının gününü geçirerek,
 Albatı-conın cuup aydat: 33520 Halk-tebaayı toplayıp şöyle dedi:
 "Castanarga ceñeledi. "Yaslanmaktan yen yıprandı.
 Eldeñ-connoñ eş bedreydim. Halktan eş aradım.
 Açınbagar, albatım. Üzülmeyin, halkım.
 Cuuk salza üç cıldañ, En yakın üç yıl,
 Uzak salza, altı cıldañ 33525 En uzak altı yıla kadar
 Aylanıp oyto canarım" - deyt. Dönüp geri gelirim" -dedi.
 Altın üygen alıp çıgat, Altın dizgin alıp çıkıyor,
 Ayga-künge cañıp iyet. Aya, güneşe tuttu.
 Boro-Çookır la kızıl ceeren Boro-Çookır'la kızıl ceeren
 Çaldar at baza kojo 33530 Çaldar at birlikte

Cedip kelbey bu kanayttı. Geliyordu.
Omırtkada oñkozı cok, Omurgada eklemi yok,
Kabırgazı kajat ajıra Kaburgası dik yamaç kıyısı gibi,
Semirip kalgan turbay kayttı. Semirip kalmış.
Üç baatır emdi mında 33535 Üç bahadır şimdi burda
Altın üygen atka sugat. Altın dizgini ata geçirdi.
Ercine attarın bu üçü Kıymetli atlarını bu üçü
Ebire bazıp eertep iyet. Dolaşıp eyerledi.
Kümüş-Tananiñ carajın Kümüş-Tana'nın güzelliğine
Andağı kalık kaykap köröt. 33540 Oradaki halk şaşırarak baktı.
Attı ulus bolgojin, Atlı ulus,
Attarınañ tüşüp köröt. Atlarından inip baktı.
Coyu kelgen ulustar Yayan gelen halk
Cadıp körör cañdu emtir. Yatıp bakıyormuş.
Üç baatırlar bolgojin, 33545 Üç bahadır ise
Albatı-conlo ezendejip, Halk-tebaayla esenleşip,
Attarına mine sogot. Atlarına bindi.
Attıñ oozın bura tartıp, Atın ağzını çevirip,
Arı bolup eles edet. Gözden kayboldu.
Turgan izi artıp kalat, 33550 Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok bolıptır. Gittiği yerin izi kayboldu.
Cañar baatırdıñ curtın köstöp, Cañar bahadırın yurdunuz izleyip,
Üç baatırlar barıp cadat. Üç bahadır gitti.
Kümüş-Tana olorgo aydat: Kümüş-Tana onlaraşöyle söyledi:
"Altan tajuur arakı 33555 "Altmış matara içki
Artıgınca bolor- deyt. Arttıgınca olur-dedi.

Ceten-tajuur arakı	Yetmiş matara içki
Cetkilinçe bolor" - deyt.	Yettiğince olur" -dedi.
Onoñ arı olorlor	Ondan sonra onlar
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	33560 Hünerli Cañar bahadırın
Altayın köstöp sır cırgalda	Yurdunu gözleyip eğlenceyle
Barıp catpay bu kanayttı.	Gidiyordu.
Tün kirgejin uykuızı çok,	Gece girdiğinde uyumadan,
Tüş bolgojin amırı çok,	Gündüz ise dinlenmeden,
Tündü-tüştü barıp cadat.	33565 Gece-gündüz gitti.
Ol üçüdiñ cırgalın	O üçünün eğlencesini
Onçozın aydıp bolbozım.	Hepsini anlatmadım.
Cayaltalu Cañar baatır,	Hünerli Cañar bahadır
Sıynı, uulı, keldi,	Kızkardeşi, oğlu, gelini,
Kıstay-Mergen baatır küyüzi,	33570 Kıstay-Mergen bahadır damadı,
Küreñeş ceeni le üyi Altın-Sırğa	Küreñeş yeğeniyle kadını Altın-Sırğa
Kança tayga aja bergen,	Nice tayga aşmış,
Kança talay keçe bertir.	Kaç deniz geçmiş.
Şuurgandu tayga ajat,	Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet.	33575 Dalgalı denizler geçti.
Ceti baştu Celbegen	Yedi başlı Celbegen
Olordı eeçiy barıp cadat.	Onların ardından gitti.
Baza körüp cürer bolzo,	Yine görüyor ki,
Altayına cedip kelgenin	Yurduna geldiğini
Olor bilip iybey kayttı.	33580 Onlar biliyordu.
Ak tayganıñ bolgojin	Ak tayganın
Ayga küybes altın tojı	Ayda yanmayan altın buzu

Ayga künge caltırıp,	Aya, güneşe karşı parlayıp,
Anda baza körünet.	Orada göründü.
Künge küybes küler taji	33585 Güneşte yanmayan bronz taşı
Künge-ayga mızıldayt.	Güneşe, aya karşı ışıldadı.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Ceten kulaş turnabayın	Yetmiş kulaç dürbününü
Kaptırgadañ kodoro tartıp,	Sandıktan çıkarıp,
Altay üstin acıktap köröt.	33590 Altay üstünü dikkatle izledi.
Cayaltalu Cañar baaırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Eki emeeni bolgojın	İki hanımı ise
Bilbes cerdeñ bilip iygen,	Bilinmez yerden bilip,
Sespes cerdeñ sezip salgan	Sezilmez yerden sezmiş
Udura utkıp keletkenin	33595 Karşıdan selamlayıp geleni
Cartap mında tanıp iyet.	Açıkça tanıdı.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki köpeği
Eki küreñ ayularıla,	İki kahverengi ayıyla,
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Kojo udura utkup kelgen emtir. 33600 Birlikte karşıdan selam vererek gelmiş.	
Ança-mınça bu bolboy	Çok zaman geçmeden
Altı attıñ tibirti	Altı atın ayak patırtısı
Cüs attıñ tibirtindiy,	Yüz atın ayak patırtısı gibi
Altı kijiniñ kojoni	Altı kişinin şarkısı
Cüs kijiniñ kojoñındıy	33605 Yüz kişinin şarkısı gibi
Cedip kelbey bu kanayttı.	Geliyordu.
Eli-conı sakıp algan	Halk-tebaa beklemiş
Etti-cuunı kaynadıp salgan	Eti, yağı kaynatmış

Utkuul tuştap bu Altayda	Karşılaşıp selamlaşmaları bu yurtta
Aydıp bolbos sürlü boldı.	33610 Tarifsiz güzellikte oldu.
Kojoñ, komus, ikili, topşuur	Şarkı, kopuz, ikili, topşuur
Bu Altayda cañılanat.	Burada yankılandı.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Eki erke abakayın	İki sevgili eşini
Elip-selip okşop iyet.	33615 Şefkatle öptü.
Eki iydi calkançıp,	İki köpeği kuyruk sallayıp,
Küñküldede ürüp iyet.	Gürülder gibi havladı.
Eki kara mürkütteri	İki kara kartalı
Ebire uçup akşıp iyet.	Etrafta uçup ötüşüyor.
Eki küreñ ayuları	33620 İki kahverengi ayısı
Eki candap ogurıp turat.	İki yandan böğürüyor.
Oyın, cırgal, ceñü, ırıs	Oyun, eğlence, zafer, mutluluk
Aydıp bolbos süünçi boldı.	Tarifsiz sevinç oldu.
Kündü-küree baştala berdi.	Ağırlama başlıyor.
Kolgo tutsa koyt etpes	33625 Koyabildiklerince
Kızıl tajuurdı Cañarga	Kızıl matarayı Cañar'a
Eki abakayı ekeliş beret.	İki hanımı getiriyor.
Kızıl çööçöy kılbrap,	Kızıl kadeh kamaşıp,
Kalıktıñ kolında ekçelet.	Halkın elinde salladı.
Kara tajuurdañ urganda,	33630 Kara mataradan dökünce,
Kalık-conniñ ortozında	Halk-tebaanın arasında
Kalaylu çööçöy kolgo oynoyt.	Kalaylı fincan elde döndü.
Komudaldu kojoñdor	Hüzünlü şarkılar
Kobı-cikke cañılanat.	Ova, vadide yankılandı.

Caynalgandu cañar-kojoñ	33635	Yankılanan şarkılar
Cal cürekke tomulat.		Yüreğe dokundu.
Uyalu kuştar uyazın taştap,		Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Ulusla kojo cırgay beret.		Halkla beraber eğlendi.
Balalu aňdar balazın taştap,		Yavrulu hayvanlar yavrusunu bırakıp,
Baza kojo tıñdap turat.	33640	Yine birlikte dinledi.
Kündü-küree bojoordo,		Ağırlama bitince,
Altın-Tana abakay		Altın-Tana hanım
Elge-congo bıyandı		Halka saygılı
Ezeney dep bu kızın		Ezeney adlı kızını
Erkeledip okşop turat.	33645	Sevip öptü.
Er kemine cetken dep		Er seviyesine ulaştı deyip
Enezi katap süünip aydat.		Anası tekrar sevinip söyledi.
Ezeneydiñ carajın		Ezeney'in güzelliğini
Eli-conı kaykap köröt.		Halk şaşkınlıkla izledi.
Arı körzö ay keberlü,	33650	İleri baksa ay şekilli,
Ay carkının akalayt.		Ayın parlaklığını geride bıraktı.
Udura körzö kün keberlü,		Karşıdan baksa gün şekilli,
Kün carkının böktöp iyet.		Güneşin parlaklığını kapattı.
Araay coboş bazıttu		Yavaş, uysal adımlı
Kuuçındanıp iygejin,	33655	Sohbeti ise,
Şılırap akkan arjan suudıy		Şırıldayıp akan yeraltı suyu gibi
Koyu coboş ündü.		Gür sesli.
Coyu kelgen ulustar		Yayan gelen halk
Cerge cadıp körgileyt.		Yere yatıp izlediler.
Attu kelgen albatı	33660	Atlı gelen halk

Attañ tñjüp körgileyt.	Attan inip izledi.
Aylga-curtka canaktar dep,	Eve-yurda dönülsün diye,
Cañar baatır cakaru beret.	Cañar bahadır emretti.
Alıp külük baatırları	Alp pehlivan bahadırları
Attarına minip iyet.	33665 Atlarına bindi.
Çılbrı tudar baatırlardıñ	Dizgin tutan bahadırların
Çılbrıga koldorı badışıpayt.	Dizgine kolları yetişmedi.
Ceñ tudatan baatırlardıñ	Yen tutan bahadırların
Ceñge koldorı badışıpayt.	Yene elleri uzanmadı.
Attulu, coyulu köstögilep	33670 Atlıyı, yayanı gözetleyip
Oyn, kojoñ, cırgalbıla.	Oyun, şarkı, eğlenceyle.
Kürkürejip barbay kayttı.	Coştular.
Kança tümen çerüleri	Çok sayıda asker
Cıda mizi caltırışkan,	Mızrak ucu parıldayıp,
Üldü mizi mızıldaşkan	33675 Kılıç ucu ısıldayarak
Mında kojo baradat.	Burada birlikte gitti.
Ança-mınça olor bolboy,	Çok zaman geçmeden,
Ak örgöögö cetkilep kelet.	Ak saraya yetip geldi.
Albatı-conı bolgojın,	Halk-tebaa ise,
Taygaga tñndep et tuuragan,	33680 Taygaya eş et doğramış,
Talayga tñndep arakı temdegen	Denize eş içki yığmış
Oyn-cırgaldu utkılayt.	Oyun-eğlenceyle karşıladılar.
Oyn-cırgal oyto lo	Oyun-eğlence tekrar
Mında baştala berbey kayttı.	Başlatıldı.
At alatan alıptar,	33685 At alacak alplar,
Attar alıp cügürjet.	Atları alıp gittiler.

Ceñ tudatan kezerlerdiñ	Yen tutacak yiğitlerin
Ceñge koldorı badıspayt.	Yene kolları yetişmiyor.
Kündü-küree ak örgöödö	Saraydaki ağırlama-ikram
Oyto lo katap baştalat.	33690 Tekrar başlıyor.
Alkış-bıyandu söstördi	Güzel sözlerle
Aksagaldar alkap aydat.	Aksakallar hayır dualar etti.
Cañar baatır cakarı beret:	Cañar bahadır yarlık verdi:
"Kündü-küree, cırgaldı	"Ağırlama, eğlenceyi
Keen caraş calańda,	33695 Güzel ovada,
Kebis oşkoş ak cerde,	Keçe gibi ak yerde,
Ceten cüzün çeçekter ortozında	Yetmiş çeşit çiçek arasında
Cırgap körzö kaydar!" - deyt.	Eğlenip kaylayın!" -dedi.
Mını ukkan albatı-con	Bunu duyan halk-tebaa
Onçozi caradıp uktılar.	33700 Hepsi memnun olup dinledi.
Ak calańga bolgojin,	Ak ovaya ise
Altın takta turguzat.	Altın tahta kuruldu.
Arkaktu caraş torkonı	İşlemeli güzel ipeği
Ak calańga caygılayt.	Ak ovaya yaydılar.
Keen caraş bu calańga	33705 Bu güzel ovada
Kebis şirdek caygılayt.	Keçe şirdek serdiler.
Aksagaldardıñ aldına	Aksakalların önüne
Ak kemirçek kiyis caygılayt.	Ak kıkırdaktan keçe serdiler.
Barı-cogı ılgaşpay,	Zengin-fakir ayırt etmeden
Bastırızı kojo mında	33710 Hepsi birlikte
Kündü-küree utkuulga	Ağırlamaya, karşılamaya
Onçozi kojo turuşkılayt.	Hep birlikte durdular.

Kündü-küree baştalarda, Ağırlama, ikram başlarken,
Cañar baatır örö turup, Cañar bahadır ayağa kalkıp:
Aytkan sözi mindiy boldı: 33715 Şöyle söyledi:
"Erketendü eli-conım, "Değerli halkım,
Kıyın-şıra, cuu-çak Acı-ızdırıp, savaş-vuruş
Ölüm-cidim kıyın bolgon. Ölüm-kıyım son bulsun.
Cer aldınıñ şulmustarı Yeraltının şulmusları
Biske amır berbegen edi. 33720 Bize huzur vermedi.
Emdi bis olordı ceñgenibis, Şimdi biz onları yenersek,
Ceñü bistiñ, ırıs bistiñ Zafer bizim, şans bizim
Alıs cerdiñ şulmustarı Işıksız yerin şulmusları
Kaçan da oyto katap Ne olursa olsun tekrar
Ak-carıkka olor çıkpas. 33725 Ak-dünyaya çıkamaz.
Üç-Kurbustan Kudayıbısla Tanrımız Üç-Kurbustan
Cer Kindigi enebistiñ bolujıla Cer Kindigi enemizin yardımıyla
Erlik-biydiñ elçilerin Erlik-biy'in elçilerini
Onçoızın bis ceñele, Hepsini yenerek,
Erlik-biydiñ kolında 33730 Erlik-biy'in elinde
Olcogo bargan albatıla Esir düşen halkla
Albanga ölgön alıptardı Kaba kuvvetle ölen alpları
Olcodoñ, kıyınnañ ayrıganıs. Esaretten, işkenceden kurtaracağız.
Emdi kaçan da cuu-çak bolbos. Şimdi hiçbir şekilde savaş-vuruş olmayacak.
Cayım cürüm, ırıs bolor. 33735 Hayat özgür, refah içinde olacak.
Onçoızı albatınıñ kolında, Tüm halkın elinde,
Altay üstiniñ altan kaanı, Altay yerinin altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaanı Yeryüzünün yetmiş kağanı

Cuulajatan uçurı çok. Savaşmayacak.

Onçozi tüney eptü-cöptü 33740 Hepsi eş, huzurlu

Cayım uçun nak cadar, Hayat için şefkatli yaşayın,

Coktu-coyuga bolujıgar. Fakire, yoksula yardım edin.

Ooru-coboldunu emdezin, Hastayı, zayıfı tedavi edin.

Cıda tudungan alıptar Mızrak tutunan alplar

Cer ijin büdürzin. 33745 Yer işini bitirsin.

Kara ağaştıy kal çerüüm Kara orman gibi kahraman askerim

Ak bıyanın azırap, Ak malını besleyip,

Albatıla tüney Halkıyla aynı

Amır-cakşı catsın. Huzur-mutluluk içinde yaşasın.

Emdi cuu-çak bolbos dep, 33750 Şimdi savaş-vuruş olmaz deyip,

Elen-çakka ijeniger!" - dep, Sonsuza dek güvenin!" -diye,

Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır

Calañ bolgon alakanın Ova gibi büyük elini

Caya tudup kalık-congo Sallayıp halka

Cartap, kıygırıp aydat. 33755 Yarlık verip, bağırarak söyledi.

Körgön közi tañ çolmondıy, Bakan gözü sabah yıldızı gibi,

Aytkan sözi atkan oktıy, Söylediği sözü atılmış ok gibi,

Albatınıñ köksine Halkın göğsüne

Tomulıp turbay bu kayttı. İşliyordu.

Aytkanaarga alkış bolzın dejiy, 33760 Sözlerine dua olsun deyip,

Albatı conı cerge caba Halk-tebaa saygıyla yere

Bajırıp turbay bu kanayttı. Eğiliyordu.

Ceñü, cayım, ırıs, cırgal Zafer, özgürlük, mutluluk, eğlence

Ar bu albatınıñ, Bu halkın

Cuu-çak bolbos, 33765 Savaş-vuruş olmayacak,
Cuu-çak albatıga kerek cok" - dep, Savaş-vuruş halka gerekmez" -deyip,
Cañar baatır kıygırarda, Cañar bahadır bağırduğında,
Albatı, kalık kojo kıygırat. Halk, tebaa birlikte bağırdı.
Cerdiñ üsti torgulıp, Yerin üstü yankılanıp,
Ceten kaanga ugulat. 33760 Yetmiş kağana dek duyuldu.
Onoñ arı albatı Ondan sonra halk
Oyto lo katap cırgay berdi. Tekrar kutlama yaptı.
Kündü-küree köndügip, Ağırılama-ikram başlayıp,
Kalık-conı cırgay bertir. Halk-tebaa eğlendi.
Onoñ arı Cañar baatır 33775 Ondan sonra Cañar bahadır
Kañıl möştöñ keelep etken Heybetli çamdan yapılan
Eki kıldı topşuurın alat. İki telli topşuurunu aldı.
Cıñırada topşuur sogup, Çınlayarak topşuuruna vurup,
Kürkürede kaylay berdi. Coşkuyla destan söyledi.
"Eskidegizin elteerteyin, 33780 "Eskileri yad edeyim,
Eli-conım, ugugar. Halkım, dinleyin.
Caşkan karı caagajın, Karın yağışını,
Oturgan conım, ugugar. Oturan halkım, dinleyin.
Caşkan karı caagajın, Yağan karın,
Catpas cañdu Altayım. 33785 Tutmadığı Altay'ım.
Caş ölöñi bolgojın, Yaş otu,
Oñbos cañdu Altayım. Solmayan Altay'ım.
Köbük karı caagajın, Köpüklü karı,
Catpas cañdu Altayım. Yerde kalmayan Altay'ım.
Kök ölöñi bolgojın, 33790 Yeşil otu,

Oñbos cañdu Altayım.	Solmayan Altay'ım.
Ak çıraylu albatım,	Ak yüzlü halkım,
Alkış sözim undıbagar.	Güzel sözlerimi unutmayın.
Kayış kurlu kara albatım,	Kayış kuşaklı biricik halkım,
Kaylaganımdı undıbagar.	33795 Kayladığımı unutmayın.
Ulu, ırıs biske bergen	Bize büyük mutluluk ve talih vermiş
Üç Kurbustan Kudayıbıs,	Tanrımız Üç Kurbustan,
Ceñü, cayım biske bergen.	Zafer, özgürlük vermiş.
Cer Kindigi enebis, - deyt.-	Cer Kindigi enemiz, -dedi.
Arçın cıttu Altayımñıñ	33800 Ardıc kokulu Altay'ımın
Añı-kuji köptözin.	Geyiği, kuşu çoğalsın.
Ak çıraylu albatım	Ak yüzlü halkım
Ak-carıkta cırgaldu.	Ak-dünyada neşeli.
Kamçı sindu Altayımñıñ	Kamçı görünümlü Altay'ımın
Añı-kuji köptöp özör.	33805 Geyiği, kuşu yaşayacak.
Kayış kurlu kara albatım	Kayış kuşaklı biricik halkım,
Kança üyege cırgaldu" - deyt.	Nesiller boyu neşeli" -dedi.
Onoñ arı Cañar baatır	Ondan sonra Cañar bahadır
Añdu-kuştı Altayın maktayt.	Geyikli, kuşlu Altay'ını övdü.
Ak kayzıraktarlu balıktarlu	33810 Ak pullu balıklarla
Suların çümdep kaylayt.	Sularını anlatıp kayladı.
Kay çörçögi bojoordo,	Destanı bitince,
Ölbös Cayar ol uulı	Ölbös Cayar oğlu,
İkilizin kolgo alat.	İkilisini eline aldı.
Küreñeş ceeni baza kojo	33815 Küreñeş yeğeni birlikte
Eki baatır bolgojın,	İki bahadır,

Ceten cüzün kojoñ oynoyt.	Yetmiş çeşit şarkı söyledi.
Ediski ündü uuldar, kelinder	Kaval sesiyle oğullar, gelinler
İkilini eeçide	İkilinin peşinden
Cıñırada kojoñdojot	33820 Neşeyle sarkı söylüyor
Kıstay-Mergen komus sogot,	Kıstay-Mergen kopuz çaldı,
Cañar baatır şoor oynoyt.	Cañar bahadır şoor çaldı.
Kalık-conniñ cürekteri	Halk-tebaanın yürekleri
Sarcu çılap mılırajat.	Yağ gibi eridi.
Oyın-cırgal oyto lo	33825 Oyun-eğlence tekrar
Onoñ arı köndüget.	Ondan sonra başladı.
Kün-Keldi le Altın-Tana	Kün-Keldi ile Altın-Tana
Cañarçı sıynı, Kümüjey,	Cañarçı kızkardeşi, Kümüjey,
Altın-Sırga keldi bolzo	Altın-Sırga gelini
Bastıra Cañardıñ tugandarı	33830 Hepsi Cañar'ın akrabaları
Altan cüzün kojoñdordı	Altmış çeşit şarkıyı
Aylandıra kojoñdojot.	Dolaşarak söylediler.
Ceten cüzün kojoñdordı	Yetmiş çeşit şarkıyı
Cergeley turup kojoñdojot.	Peş peşe durup söylediler.
Açu-koron söstör ugup,	33835 Acı-zehir sözleri duyup,
Albatı-con ıylajıp turat.	Halk-tebaa ağlaştı.
İristu caraş söstör ugup,	Mutlu, güzel sözleri dinleyip,
Iylaşpay ulus toktoy beret.	Ağlamadan halk durdu.
Albatınıñ kojoñı	Halkın şarkısı
Anda bolzo cañılanat:	33840 Orada yankılandı:
"Altın üygen suksın dep	"Altın dizgin vursun diye
Attı Kuday cayagan.	Atı, tanrı yaratmış.

Ak-carıkka cürzin dep		Ak-dünyada yaşasın diye
Bisti Kудay cayagan.		Bizi tanrı yaratmış.
Kümüş üygen suksın dep	33845	Gümüş dizgin vursun diye
Küreñdi Kудay cayagan.		Kahverengi (atı) tanrı yaratmış.
Kün carıkka cürzin dep		Gün ışığında yaşasın deyip
Bisti Kудay cayagan.		Bizi tanrı yaratmış.
Sañıskan uçup cetpegen		Saksağanın uçup yetemediği
Sarı çöldiñ ıraagin.	33850	Sarı çölün uzağını.
Sananıp sanaa cetpegen		Düşünüp, düşünmenin yetmediği
Salımıstñ biyigin.		Kaderimizin büyüklüğünü.
Kuskun uçup cetpegen		Kuzgunun uçup yetemediği
Kuba çöldiñ ıraagin.		Çorak çölün uzağını.
Kuuçındap kuuçın cetpegen	33855	Konuşup, konuşmanın yetemediği
Kudayıstñ biyigin.		Tanrımızın büyüklüğünü.
Kara bulut Kудayda,		Kara bulut tanrıda,
Kudayım kaydañ bilzin ol.		Tanrım nasıl bilsin onu.
Karıkkın sanaam köksimde,		Eskiye fikir yüreğimde,
Karındaş kaydañ bilzin ol.	33860	Kardeş nereden bilsin.
Kuu bulut Kудayda,		Solgun bulut tanrıda,
Kudayım kaydañ bilzin ol.		Tanrım nereden bilsin.
Kunukkan sanaam köksimde,		Hüzünlü düşünce göğsümde,
Köörkiyim kaydañ bilzin ol.		Sevgilim nereden bilsin.
Kuça müüzi toñ bolzo,	33865	Koç boynuzu kürk olsa,
Kudayım caraş körgöy ne.		Tanrım güzel görünecek mi.
Kudayım dep sananzam,		Tanrım diye düşünsem,
Bir alkıjın bergey ne?		Bir dua verecek mi?

Teke müüzi teñ bolzo,	Teke boynuzu denk olsa,
Teñerim caraş körgöy ne?	33870 Gökyüzüm güzel görünecek mi?
Teñerim dep sananzam,	Gökyüzüm diye düşünsem,
Bir alkıjın bergey ne.	Bir dua verecek mi.
Teñeriniñ buludı	Gökyüzünün bulutu
Tekşi tüñey bolgoy ne?	Bütünüyle aynı olacak mı?
Telekeydiñ sanaazı	33875 Halkın düşüncesi
Tekşi tüñey bolgoy ne?	Tamamen aynı olacak mı?
Kayrakanniñ buludı	Kayrakan'ın bulutu
Kalıñ tüñey bolgoy ne?	Yoğun olacak mı?
Kalık-conniñ sanaazı	Halk-tebaanın düşüncesi
Kara cañıs bolgoy ne?	33880 Bir olacak mı?
Öştülerle cuulaşkan	Düşmanlarla savaşan
Ölbös Cañar baatırıs	Ölbös Cañar bahatırımız
Öçkön ottı kamıskan	Sönen ateşi küllendiren
Oyor Cañar baatırıbıs.	Ulu Cañar bahadırımız.
Attar çıyragı carışta,	33885 Atların sağlamı yarıшта,
Alıptar böközi küreşken.	Alpların güçlüsü güreşmiş.
Aydıp bolbos oyın-cırgal	Tarifsiz oyun-eğlence,
Bu Altayda toktoboyt.	Bu yurtta bitmedi.
Bir kün erten tura	Birgün sabah vakti
Tańdaktalıp tań adarda,	33890 Seher vakti tan ağardığında,
Tamırlanıp kün çıgarda,	Işıklar saçarak güneş doğduğunda,
Küreelenip kün çıgat.	Kürelenip güneş doğdu.
Küük degen kuş ederde,	Guguk kuşu öterken,
Eli-conı cırgagança.	Halk-tebaa eğlencede.

Cılu ezin caykay sogot,	33895 Sıcak rüzgâr esip,
Tündük boydo eki mürküt	Gece vakti iki kartal
Akşıp akşıp edip iyet.	Ötüşüp duruyor.
Ezer-sezer eki iydi	Sezici iki köpeği
Künküldede üre berdi.	Gürülder gibi havladı.
Albatı-conı cırgabay,	33900 Halk-tebaa eğlenemedi,
Alañ kaykap tura kaldı.	Hayretle kaldı.
Ança-mınça bolboy turup,	Çok zaman geçmeden,
Tamır-tımır caaş caayt.	Damla damla yağmur yağdı.
Cılu, cılu salkın sogot.	Ilık ılık bir rüzgâr vurdu.
Bu ne atazı boldı dep	33905 Bu da neyin nesi deyip
Cañar baatır kaykap turat.	Cañar bahadır şaşırdı.
Baldarıñ keletken boyboy dep,	Çocuklar gelmiş olmasın deyip,
Kün-Keldi abakayı la	Kün-Keldi hanımıyla
Altın-Tana abakay	Altın-Tana hanım
Ün alıjıp erke aydıjat.	33910 Ses verip tatlı tatlı konuştu.
Eki mürküt ebire uçup,	İki kartal etrafta uçup,
Çığıştöön köndüget:	Çıkışa doğru gayret ettiler:
Eki taygıl bu eeçiy	İki büyük köpek peş peşe
Mañtay berbey bu kanayttı.	Koşturuyordu.
Eki küreñ ayuları	33915 İki kahverengi ayısı
Baza eeçiy mañtajat.	Yine peş peşe koşuşturdu.
Ança-mınça bolbodı,	Çok zaman geçmeden,
Çagat baatır la Kümüş-Tana	Çagat bahadıyla Kümüş-Tana
Bodoy baatırın kojoñı	Bodoy bahadırın şarkısı
Aylık cerdeñ cañılanat.	33920 Aylık yerden yankılandı.

Kançin ciit uuldar, kıstar   Genç yiğit oğullar, kızlar
Tugandarın utkırğa   Akrabalarını karşılamaya
Cüs uuldar ikiliçilü,   İkiliyle yüz oğul,
Cüs kelinder komustu,   Kopuzlu yüz gelin,
Cüs uuldar, kıstar kojoñbıla   33925   Yüz oğul, kızlar şarkıyla
Udura utkıp atandılar.   Karşıdan selam verip geldiler.
Ölbös Cayar baatır   Ölbös Cayar bahadır
Kümüjey abakayına aydat: Kümüjey hanımına söyledi:
"Bistiñ küyü kelip cat,   "Bizim damat geliyor,
Toy-cırgal kayda bolor?" – deyt 39300   Toy-kutlama nasıl olacak?" -dedi.
Abakayı aydıp turat: Hanımı söyledi:
"Ölüm-cidimge bastırğan   "Ölüm-yitime karşı koyan
Ösküs-cabıs kijiniñ   Öksüz-yetim kişinin
Toyu mında bolboy - deyt   Toyu böyle olmaz -dedi.
Onoñ arıgızın boyları bilzin. 33935   Ondan sonrasını kendileri bilir.
Taş taştagan cerde cadar,   Taş atıldığı yerde yatar,
Bala bargan cerde curtaar.   Çocuk gittiği yerde yurt tutar.
Kuda bolzo çümerkebe" - deyt.   Dünür de olsa kibirlenme" -dedi.
Ak örgöögö Ezeneydi   Ak saraya Ezeney'i
Ekelzin dep cakarı beret.   33940   Getirsin diye buyurdu
Ança-mınça bolbodı,   Çok zaman geçmeden,
Ayılçı-melçi, kuda-kubuy   Misafir dünür
Cedip kelbey bu kanayttı.   Yetip geldi.
At alatan alıptardıñ   At alan alpların
Koldorı çılbrıga badışpayt.   33945   Kolları dizgine yetişmedi.
Ceñ tudatan kezerlerdiñ   Yet tutan yiğitlerin,

Koldori ceñge badıspayt.	Kolları yene yetişmedi.
Ejik açar eki alıp	Kapı açan iki alp
Emdi mında belen turat.	Burada hazır durdu.
Cañıs Bodoy baatır	33950 Biricik Bodoy bahadır
Adı carlu kaan emezim dep	Adı şanlı kağan değilim deyip
Adınañ tñjüp boyı buulayt.	Atından inip kendisi bağladı.
Cedekke men cürerge	Dizgini verecek kadar
Cajım cetken caan emezim	Yaşlanmış değilim
Boyım da baza berbey dep	33955 Ben vermeyeceğim deyip
Ceten tajuur arakızın	Yetmiş matara içkiyi
Mergeley tudup cüktenet.	Kucaklayıp yüklendi.
Altan tajuur arakızın	Altmış matara içkiyi
Albatını tudunaar deyt.	Halka sunun dedi
Ak örgöönı emdi köstöp,	33960 Ak sarayı gözleyip,
Alıp kezer Bodoy baatır.	Alp, yiğit Bodoy bahadır.
Bazıp iybey bu kanayttı.	Geliyordu.
Ejikti boyım açarım dep	Kapıyı kendim açarım deyip
Eki baatırdı tuura tartıp,	İki bahadırı durdurup,
Boyı ejikti açala,	33965 Kendi kapıyı açarak,
Bozogozın ajıra bazıp,	Eşiği geçip,
Tize ceñil çögödöp,	Hafif diz çökerek,
Tili çeçen aydınıp,	Tatlı dille konuşup,
Bajırıp iygen boyunça,	Eğilince,
Ot ayagina çöödöy tñjüp,	33970 Ateş ayağına çöküp,
Tili çeçen mınayda aydat:	Tatlı dille şöyle söyledi:
"Caan söstö cajıt cok,	"Büyük sözüne sır yok,

Ulu söstö uyat cok. Ulu sözüne ayıp yok.
Tizem meniñ küyü edi, Dizim damattı,
Tilim meliñ kuda bolor. 33975 Dilim dünür olacak.
Azıragan adam ölgön, Büyüten atam öldü,
Emisken meniñ enem ölgön. Emziren anam öldü.
Camınarga ton eledi. Örtünmekten palto yıprandı.
Castanarga ceñ eledi. Yaslanmaktan yen yıprandı.
Ezeney dep slerdıñ kıstı 33980 Ezeney adlı kızınızı
Söstöp, kudalap kelgen edim. İsteyip dünürcü olmaya geldim.
Torkonıñ cigindiy, İpek dikiş gibi,
Tostıñ kıbındıy Akçaağaç kabuğundan sıralı gibi
Törögön bolorgo keldim - deyt. Hısım olmaya geldim -dedi.
Ölbös Cayar örö turat, 33985 Ölbös Cayar ayağa kalktı,
Altan tajuur arakını alıp, Altmış matara içkiyi alıp,
Adazına tutturat. Babasına ikram ettirdi.
Ceten tajuur arakı alıp, Yetmiş matara içkiyi alıp,
Abakayına tutturat. Hanımına ikram ettirdi.
Bodoy baatırdı boyı koltuktap, 33990 Bodoy bahadırı kendi kucaklayıp,
Törge çık dep ol aydat. Töre çık diye söyledi.
Kümüjey dep caş abakay Kümüjey adlı genç hanım
Ak örgöönıñ tör kıbınañ Ak sarayın tör bölümüne
Ezeney dep caraş kızın Ezeney adlı güzel kızını
Cedinip kelgen boyunça, 33995 Getirince,
Tanıjaar dep bu aydat. Tanışın diye söyledi.
Salımaar cañıs bolgojın, Kaderiniz birse,
Saygaktaygan cañıs cok. Kaçış yok.

Küneer cedişken ol bolzo, Gününüz geldiyse,
Toktodoton cañıs cok deyt. 34000 Durdurmak mümkün değil dedi.
Eki caş baldar İki genç çocuk
Oñ koldoñ ezendeşken, Sağ elle esenleşmiş,
Oñ caaktañ okşoşkon. Sağ yanaktan öpüşmüş.
Ermek-söstöri eptü-cöptü, Sohbetleri güzel,
Körgön köstöri tañ çolmondıy, 34005 Bakan gözleri sabah yıldızı gibi,
Budı-koldorı kapkı keptü, Ayakları, elleri demir kerpeten gibi,
Aydıp bolbos carajın Tarifsiz güzelliğine
Anda ulus kaykap turat. Oradaki halk şaşırdı.
Ölbös Cayar baatırım Ölbös Cayar bahadırım
Oyto katap Bodoy baatırdı koltuktap 34010 Tekrar Bodoy bahadırı kucaklayıp
Arıp-cobop kalgan deyle, Yorulup, bitkin düşmüşsün diyerek,
Tör bajında ak kemirçek Tör başındaki ak kıkırdak
Şirdekke ekelip oturguzat. Şirdeğe getirip oturttu.
Kümüjey dep abakayı Kümüjey adlı hanımı
Altan cüzün aş-kursakla 34015 Altmış çeşit yemekle
Küyüzin mında kündüleyt. Damadını burada ağırladı.
Kudalap kelgen tajuurların Dünürler için gelen mataraları
Tugandarına tutturgılayt. Akrabalarına tuttular.
Col-coruktı kuuçındaşkılap, Yolcular sohbet edip,
Cok bolgondorgo kunukkılayt. 34020 (Aralarında) olmayanlara hüznlendiler.
Ezen-amır albatı Esen-huzurlu halk
Taştapas dep cöptöjöt. Biraraya gelip anlaştılar.
Kündü-küree ak örgöödö Ağırlama-ikram ak sarayda
Köndüge berbey bu kanayttı. Yapılıyordu.

Altın sürlü çöçöylör	34025	Altın işlemeli kadehler
Ak örgöniñ bu içine		Ak sarayın içinde
Ay ebire aylanıjat.		Ay etrafında döndü.
Küler-kümüş çöçöylöri		Bronz-gümüş kadehleri
Kün ebire aylanıjat.		Güneş etrafında dönüyor.
Kojoñ-komus, oyun-cırgal	34030	Şarkı-kopuz, oyun-eğlence
Oyto lo katap baştalat.		Tekrar başlatıldı.
Ol ulustıñ ortozınañ		O halkın arasından
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Cer üstiniñ ceten kaanga		Yeryüzünün yetmiş kağanına
Altay üstinde altan kaanga	34035	Altay üstünde altmış kağana
Carlu caan toy bolor.		Büyük toy olacak.
Türgen tükey kelzin" -dep,		Hemen gelin" -deyip,
Samara biçik biçip iygen.		Mektup yazmış.
Kalgazın kayra-açıp çıgat.		İki parçalı kapıyı geriye açıp çıktı.
Eki mürküdin keliger deyt,	34040	İki kartalına gelin dedi,
Biçigen samara biçikterin		Yazılan mektuplarını
Eki mürkütke üleştirip aydat:		İki kartala üleştirip şöyle söyledi:
"Cer üstinde ceten kaanga,		"Yeryüzünde yetmiş kağana
Altay üstinde altan kaanga		Altay üstünde altmış kağana
Türgen-tükey cetiriger.	34045	Hemen getirin.
Carlu caan toygo		Büyük toya
Tutağı çok kelzin dep		İstisnasız herkes gelsin diye
Biçigem" - dep cartap turat.		Yazdım" -deyip buyurdu.
Eki mürküt elçiğe		İki elçi kartal
Kara bulut üstibile,	34050	Kara bulut üstünden,

Ak buluttar aldınça		Ak bulutların altında
Kaandardıñ cerin köstöp		Kağanların yurdunu gözleyip
Eki başka uça beret.		İki ayrı yöne uçtu.
Cayaltalu Cañar baatır		Hünerli Cañar bahadır
Altın börkin suura tartıp,	34055	Altın börkünü çıkarıp,
Koltugına kıstanala,		Koltuğuna kıvrarak,
Cuulgan congo kıygıbıla		Toplanan halka yüksek sesle
Aytkan sözi mindiy boldı:		Söylediği söz şöyle oldu:
"Erketendü eli-conım,		"Değerli halkım,
Ardak meniñ albatım,	34060	Nazik halkım,
Cañıs uulımniñ kızı,		Biricik oğlumun kızı,
Ezeney dep ceenim,		Ezeney adlı yeğenim,
Bodoy baatır la curtta bolgon uçun		Bodoy bahadır'la evlendiği için
Altay üstiniñ altan kaanı		Altay üstünün altmış kağanı
Cer üstiniñ ceten kaanı	34065	Yeryüzünün yetmiş kağanı
Carlu caan toygo tutagı cok		Ulu toya mutlaka
Kelzin dep cargal turum!		Gelsin diye buyurdum!
Eki mürkütti elçiye iydim.		İki kartalı elçi olarak gönderdim.
Togus cılga toy ederge		Dokuz yıl boyunca toy yapmak için
Taygaga tündep et tuurazın,	34070	Taygaya eş doğransın,
Talayga bodol arakı temdezin.		Dağa eş içki yığılsın.
Buura bolgon caldulardı		Yeleli erkek develeri
Büktey tudup soyıgar.		Bükerek yüzün.
Bulut bolgon kazılulardı		Bulut gibi yağlıları
Baza koştıoy soyıgar - deyt"	34075	Birlikte yüzün -dedi"
Altan cerge odu salıp,		Altmış yerde ateş yakıp,

Albatı cakşı beleteneer.	Halk güzelce hazırlansın.
Kança tümen alıptarla	Sayısız alpla
Kara ağaştıy kal çerüüm	Kara orman gibi kahraman askerim
Kara terin kiskanbay,	34080 Kara terini esirgemedin,
Onçozi kojo iştezin" - dep,	Hepsi birlikte çalışsın" -deyip,
Katu cakaru bu beret.	Sertçe buyurdu.
Kança tümen alıp kezer,	Tümenlerce alp yiğit,
Baatırlar, kara ağaştıy	Bahadırlar, kara orman gibi
Kal çerüzi baza mında	34085 Kahraman askeri burada
Altan cerge odu salıp,	Altmış yerde ateş yakıp,
Ak bıyannın semizin taldap,	Ak malın semizini seçip,
Añtara tartıp soygılayt.	Çevirip yüzdüler.
Toy cırgalga beletengilep,	Toy, kutlamaya hazırlanıp
Tokunazı cokko albatı-con	34090 Heyecanla halk
İştene berbey bu kanayttı.	Çalışıyordu.
Cañar baatır oyto katap	Cañar bahadır tekrar
Tugandarın cuunadıp cakarar:	Akrabalarını toplayıp buyurdu:
"Toy, cırgal baştalgalakta,	"Toy, eğlence başlamak üzere,
Odın-suuga condı baştagar.	34095 Odunluğa, suya doğru halkı yöneltin.
Odorluga maldı aydagar" - deyt.	Otlaklığa malı güdün" -diyor.
Uulı, ceeni, küyüleri	Oğlu, yeğeni, damatları
Albatını odın-suuluga baştaarga,	Halkı odunluğa, suya yöneltmeye,
Ak bıyandı odorluga aydaarga	Ak malı otlaklığa doğru gütmeye
Arı-beri atandılar.	34100 Sağdan, soldan geldiler.
Carlu caan ol toydı	Ulu toyu
Cazap ederdeşkileyt.	Hazırlayın dediler.

Altın sürlü ayak-kazandardı	Altın işlemeli kadeh-kazanları
Artığınça etkileyt.	Fazlasıyla hazırladılar.
Mañdık torko kep kıyımderdi	34105 İpek pamuk giysileri
Baza köptöñ köktögileyt.	Yine çokça dikiyorlar.
Alama-şikir aş-kursaktardı	Lezzetli yemekleri
Abakay ulus beletegileyt.	Kadınlar hazırladı.
Albatı-conın ebirip,	Halk-tebaa dolaşıp,
Ak bıyanın cöktögilap,	34110 Ak malını ortadan kaldırıp,
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Uulı, ceeni, küyüleri	Oğlu, yeğeni, damatları
"Albatı-conıs odın-suulu,	"Halk-tebaa odunluk ve suyun içinde
Amır-cakşı turguları" - dejet.	Esen-rahat şimdi" -dediler.
Cañar baatır cakıltazıla	34115 Cañar bahadırın emriyle
"Kańça tümen alıptarı la	"Tümenlerce alplarıyla
Kara agaştıy kal çerüzi	Kara orman gibi kahraman askeri
Ak örgöögö bu tũñey	Ak saraya eş
Baza tört ak örgööni	Dört ak sarayı
Tutkulap iybey bu kanayttı.	34120 Tutup gönderdiler.
Altın-möñün bile çümdep,	Altın-gümüş ile süsleyip,
Ay-kün keberlü edip	Ay-gün şekilleri işleyip
Keerkede cazagılayt.	Hayranlıkla yaptılar.
Aydıñ bajı aylanıp ödöt,	Ayın başı aylanıp geçti,
Cıldıñ bajı cılıjıp-ödöt.	34125 Yılın başı yılanıp geçti.
Carlu toygo aldirtka	Ulu toya aldirtmaya
Altay üstiniñ altan kaanı,	Altay üstünün altmış kağanı,
Cer üstinin ceten kaanı	Yeryüzünün yetmiş kağanı

Tutagı çoktoñ cedip keltir.	İstisnasız geldi.
Attar tınıjı kuu tuman,	34130 Atların nefesi soluk duman,
Albatı çırayı kızıl ört,	Halkın yüzü kızıl ateş,
Kıymırajıp tüymeje beret.	Hareketlenip heyecanlandı.
Cañar baatır bolgojın,	Cañar bahadır ise,
Uulın, ceenin, üç küyüzin	Oğlunu, yeğenini, üç damadını
Sıynın, kızın, kelinderin	34135 Kızkardeşini, kızını, gelinlerini
Carlu caan toy-cırgaldı	Ulu toy-kutlamaya
Caman cetker cogınañ	Hiçbir kötülük, feanlık olmaksızın
Adı-çuustı çıgarbay,	Adımızı-şanımızı (kötüye) çıkarmadan,
Kiçeenip cakşı ötküreer-dep,	Gayret edip güzel geçirin-deyip,
Katu ünile cakarar.	34140 Gür sesle buyurdu.
Oyın, carış, cırgaldadı	Oyun, yarış, kutlamayı
Onçozın cazap tözögör.	Hepiniz birlikte destekleyin.
Margaan, küreş baza bolzın,	Bahis, güreş de olsun,
Bastıra kalık cırgagay - deyt.	Tüm halk eğlenecek -dedi.
Caan carlu bu toygo	34145 Ulu toya
Iraakta catkan ulustı	Uzakta yaşayan halkı
Ulalu bogo cetirzin.	Değnekle getirsin.
Sokorlorın cedektü,	Körler kılavuzlu,
Aksaktarın ulalu,	Sakatlar dayanaklı,
Cuuktarları coyu,	34150 Yakındakiler yayan,
Bastıra kalık cuulzın.	Tüm halk toplansın.
Türgen-tükey elçilerdi	Hemen elçileri
Cer başka tarkadaar deyt.	Farklı yerlere dağılın dedi.
Ölbös Cayar uulı,	Ölbös Cayar oğlu,

Küreñeş baatır ceeni, 34155 Küreñeş bahadır yeğeni,
 Kıstay-Mergen, Çagat Baatır, Kıstay-Mergen, Çagat bahadır
 Bodoy baatır baza kojo Bodoy bahadır da birlikte
 Cañar baatırdıñ cakıltazın Cañar bahadırın emrini
 Bir kijidiy büdürdiler. Tek bir elden yerine getirdiler.
 Iraaktarı attu kelet, 34160 Uzaktakiler atla geldi,
 Cuuktarı coyu cedet. Yakındakiler yayan geldi.
 Sokorlorın cedektü, Körler kılavuzlu,
 Kenekterin ulalu- Sakatlar dayanaklı,
 Onçozın mında cetirdiler. Hepsini buraya getirdiler.
 Beş örgöñiñ ortozında 34165 Beş sarayın arasında
 Kebis oşkoş calańga Keçe gibi yazıda
 Toy-cırgaldı baştagar dep Toyu, eğlenceyi başlatın deyip
 Cañar baatır kıygırat. Cañar bahadır seslendi.
 Kıymıraşkan kalık-con Hareketlenen halk-tebaa
 Onçozi mında cuulıjıp kelet. 34170 Hepsi buraya toplanıp geldi.
 Keerkede carandırğanı Hayranlıkla onayladılar
 Kös taykılar carajına. Göz kamaştırın güzelliği.
 Balkaştu butla bazıp bolbos, Çamurlu ayakla basmadan,
 Kirlü kollo tudup bolbos, Kirli elle turmadan,
 Aydıp bolbos aru-çek 34175 Konuşmayıp temiz-saf
 Altay üstiniñ altan kaanı Altay yerinin altmış kağanı,
 Acıktap körüp kaykajat. Dikkatle bakıp şaşırdı.
 Cer üstiniñ cetin kaanı Yeryüzünün yetmiş kağanı
 Cergelejip mında kelgen Yetişip buraya gelmiş
 Kandıy caraş çümdegen deji, 34180 Ne kadar güzel yapılmış deyip,

Boy-boyları şımıranıjat. Birbirleriyle fısıldaşıtlar.
Ölbös Cayar baatır kiji Ölbös Cayar bahadır kişi
Ak örgöödöñ ıgala, Ak saraydan ıkararak,
Toy-cırgal baştalıp cat dep, Toy-eğlence başlasın deyip,
Andağı kalıkka carlap iyet. 34185 Oradaki halka buyurdu.
Oyın-cırgal baştaaçılar Oyun-eğlenceyi yönetecekler
Onçozi boylorınıñ cerinde Hepsi kendi yerinde
İkili, topşuur, komus, İkili, topşuur, kopuz,
Amırgı, sıbıskı-onçozi Amırgı, çoban kavalı hepsi
Cıñırada oynoordo, 34190 Çınlayarak çalarken,
Bu Altayga cañılana berdi. Bu yurtta yankılandı.
Ança-mınça öy ödüdü, Biraz zaman geçince,
Altın-möñün kep-sürlü Altın-gümüş ilemeli
Küreñeş baatır ak örgöödöñ Küreñeş bahadır ak saraydan
Çıgıp kelip, mınayda aydat: 34195 Çıkıp, şöyle söyledi:
"Kalık-con, col beriger, "Halk-tebaa, yol verin
Kojon-komustu baldar ödüdü" - deyt. Şarkı, kopuzla çocuklar geçecek" -dedi.
Oyın-cırgal toktoylo, Oyun-eğlence durarak,
Op-sop bolo berdi. Sessizlik oldu.
Onoytkonnıñ kiyninde 34200 Sonrasında
Ak örgööniñ kiynineñ Ak sarayın arkasından
Caş korbo bala-barkanı Küçük çoluk-çocuğu
Aldına kiendirip ulus kelet. Önüne katarak halk geldi.
Kojon-komuzı cañılanat. Şarkı, kopuz yankılandı.
Ança-mınça bolbodı, 34205 Çok zaman geçmeden,
Örgöölördiñ ortozınça Sarayların ortasında

Boylu balanı koltuktagan	Gelin, çocuğu kucaklamış
Kojoñ, komus, cırgalbıla	Şarkı, kopuz, eğlenceyle
Kıstar, uuldar köndüget.	Kızlar, oğullar şevkle kutladılar.
Eki kayıñ elbiregen,	34210 İki kayın ağacı sallanmış,
Torko köjögö tolgolıp,	İpek perdeye dolanıp,
Olorgo cayılıp elbireyt.	Onlara yayılıp sallandı.
Ondogı keerkedip çümdeğendi	Orada hayran kaldıkları yapının
Onçozın toolop bolbos.	Herbirini saymak mümkün değil.
İkili, komus, kojoñbıla	34215 İkili, kopuz, şarkıyla
Kalık connıñ ortozıla ödot	Halk tebaanın arasından geçiyor
Toy baştaytan cerge cedip,	Toy başlama yerine gelip,
Tokunaarda, toy başaldı.	Sakinleşince, toy başlatıldı.
Elge-congo bıyandu	Halka saygılı
Ezeney dep boylu kıstıñ	34220 Ezeney adlı gelin kızın
Carajın körüp kaykajat.	Güzelliğine bakıp hayret ettiler.
Udura körzö, kün keberlü,	Karşıdan bakılsa, gün şekilli,
Kün carkının akalayt.	Güneşin parlaklığını geride bıraktı.
Arı körzö ay keberlü,	İleri baksa ay şekilli,
Ay carkının bu böktöyt.	34225 Ayın parlaklığını kapattı.
Araay, coboş bazıttu,	Yavaş, sakın adımlarla
Kuuçındajıp iygejin,	Sohbet ederek,
Cımırıp akkan suu oşkoş,	Damlayarak akan su gibi,
Soloñıdıy kabaktu,	Gökkuşağı gibi kaşları,
Eki kaçarı kızıl maral,	34230 İki gözü kızıl ceylan,
Tolonodoñ bu caraş,	Erikten güzel,
Körbön ulus kös albay,	Bakanlar gözlerini alamadan,

Tura kalar cañdu emtir.	Kalakalmış.
Coyu ulus cadıp körör	Yayan halk yatıp baktı
Attu kiji tñjüp körör,	34235 Atlı kişi inip baktı,
Carajın ulus kaykajat.	Güzelliğine halk hayret ettiler.
Cer üstiniñ ceten kaanı,	Yeryüzünün yetmiş kağı,
Altay üstiniñ altan kaanı	Altay yerinin altmış kağı,
Acıktap körüp kaykajat.	İzleyip şaşırdı.
Toy-cırgal başaldı dep,	34240 Toy-eğlence başladı deyip,
Kojoñ, komus, ikili, şoor,	Şarkı, kopuz, ikili, şoor
Amırgı, topşuur, sıbıskı	Amırgı, topşuur, çoban kavalı
Onçozi mında ciñıray beret	Burada yankılandı
Attar çıyradı carışta,	Atların sağlamı yarıšta,
Alıptar böközi küreşken,	34245 Alpların güçlüsü güreşmiş,
Kajık, şatra baza bar.	Aşık kemiği, dama da var.
Oyn-cırgal köndüge berdi.	Oyun-eğlence kızıştı.
Cer üstiniñ ceten kaanın	Yeryüzünün yetmiş kağı
Cergeley başka oturguzat.	Sıralı oturdu.
Altay üstiniñ altan kaanın	34250 Altay yerinin altmış kağı
Aldınañ başka oturguzat.	Önde oturdu.
Ceten cayzañ olorlo kojo	Yetmiş cayzañ ³⁸ onlarla birlikte
Cergeleşken kuuçındajat.	Sırayla sohbet etti.
Ak-carıkta kaçan da	Ak-dünyada nasıl
Mındıy toy bolbogon dejet.	34255 Böyle toy olmamış dediler.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır

³⁸ cayzañ/zaysan: Eski dönemlerde bir memur unvanı. Konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Aktaş, E. (2018). "Hakas Halk Anlatımlarında İdari Bir Unvan Olarak Çayzan". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 11/23. s. 1-18.

Örö turup bu mında   Yerinden kalkıp
Altın börkin suurala,   Altın borkünü çıkararak,
Alakanın caya tudup,   Avuç içini sallayıp,
Albatıga mınayda aydat: 34260 Halka şöyle söyledi:
"Erketendü eli-conım,   "Değerli halkım,
Ak-carıktıñ albatızı   Ak-dünyanın halkı
Carlu caan toy edip,   Ulu toy yapıp,
Slerlerdi toy-cırgalga   Sizi toy yapıp eğlendirmeye
Amadap bis ayttırganıbıs.   34265 Niyetlenip söyledik.
Cer-telekey körzin dep   Etraf görsün deyip
Carlu toygo cepsengenis.   Ulu toy için toplandık.
Ak-carıktıñ albatızına   Ak-dünyanın halkını
Alıs cerdi şulmustarı   Işıksız yerin şulmusları
Cajına-amır bergen.   34270 Ebediyen rahat bıraktı.
Erlik biydiñ elçileri   Erlik-biy'in elçileri
Elge-congo amır berbey,   Halka huzur vermeden,
Elen-çakka cuulagan.   Bugüne kadar hep savaşmış.
Teñin catkan albatını   Denk yaşayan halkı
Tepsep, şoodıp olcoloyton.   34275 Ezip, aşağılayıp esir etmiş.
Amır catkan albatını   Huzurla yaşayan halkı
Albanbıla olcogo aparıp,   Kaba kuvvetle esir götürüp,
İyt ayagınañ aş içirip,   İt ayağından yemek yedirip,
İyne közineñ kün körgüsken.   İğne gözünden güneşi göstermiş.
Ol tuşta keen Altay   34280 O zaman güzel Altay
Kuu tumanga bürkelgen,   Soluk dumana bürünmüş,
Kunukçıldu bürünkiy turatan.   Hüzünlü, kasvetliymiş.

Kalıktıñ kanı talay bolup, Halkın kanı deniz olup,
Agıp turatan künniñ künge. Akmış günden güne.
Ak-carıkta curtagan 34285 Ak-dünyada yerleşmiş
Albatı-conniñ ortozınañ Halk-tebaanın arasından
Köp baatırlar bütken. Çok bahadırlar yetişmiş.
Attarı olordıñ bolgojin Onların atları
Suu-kalaptañ büdeten. Su özünden yaratılmış.
Boyları olordıñ bolgojin 34290 Kendileri ise
Ot kalaptañ büdeten. Ateş özünden yaratılmış.
Kança çakka olorlor Çağlar boyunca
Erlik-biyle cuulaşkan. Erlik-biy'le savaşmışlar.
Köp cıldardıñ turkunına Uzun yıllar boyunca
Köstiñ cayı köp tögölgen. 34295 Çok göz yaşı dökülmüş.
Erlik biydiñ elçileri Erlik-biy'in elçileri
Emçek balanı Enezi'neñ ayırıp, Emzikli yavruyu anasından ayırıp,
Ösküs artırıp şıralatkan. Öksüz bırakıp eziyet etmiş.
Caş balanı öltürüp, Küçük çocuğu öldürüp,
Enezi'niñ emçegin sıstatkan. 34300 Anasının göğsünü sızlatmış.
Adazı cuuda ölördö, Babası savaşta ölünce,
Uldarı ordına cuulajıp, Oğulları yerine savaşıp,
Alıs cerde ölotön. Işıksız yerde ölmüş.
Erlik biyle cuulaşkan Erlik-biy'le savaşan
Adı carlu baatırlar bolgon. 34305 Şanlı bahadırlarmış.
Ondıylardıñ toozında Onların arasında
Maaday-Kara, Altay-Buuçay, Maaday-Kara, Altay-Buuçay,
Ölöñir le Ölöştöy, Ölöñir'le Ölöştöy,

Ak-kan la Ösküs-Uul, öskölörin de 34310 Ak-kan'la Ösküs-uul, diğlerleri de
Erlik biydiñ elçileri Erlik-biy'in elçileri
Cer aldınıñ celmisterile Yeraltının celmisleriyle,
Ak carıktıñ albatızı uçun, Ak dünyanın halkı için,
Amır-cakşı cürüm uçun Huzurlu, rahat yaşamaları için
Ölör tının olor kıskanbay, Ölecek canını esirgemedən,
Erlik biyle kança cılga 34315 Erlik-biy'le yıllarca
Cana baspay cuulaşkılap, Geri adım atmadan savaşıp,
Erlik biydiñ ejiginde Erlik-biy'in kapısında
Kıyın-şıra körgöndör. İşkence, eziyet gördüler.
Art uçında Erlik-biy En sonunda Erlik-biy
Mege amır berbey 34320 Bana huzur vermeyip
Üyde cogımdı sezele, Yurtta olmadığımı sezerek,
Cañarçı dep bu sıynımdı Cañarçı adlı kızkardeşimi
Olcogo olor aparala, Esir götürüp,
Aydarı cok kıynagan. Tarifsiz eziyet etmiş.
Albatımdı üldübile, 34325 Halkımı kılıçla,
Ak bıyanımdı kamçıbıla Ak malımı kamçıyla
Onçoızın olcolop apargan. Hepsini esir götürmüş.
Olordı olcodoñ ayırırında, Onları esaretten kurtardığımda,
Erlik biydiñ şilemiri Erlik-biy'in mel'unu
Korundu oklo meni şırkalaarda, 34330 Zehirli okla beni yaralayınca,
Cer Kindigi enem le Cer Kindigi enemle
Üç Kurbustan Kudayımınñ bolujıla Tanrım Üç Kurbustan'ın yardımıyla
Teñeri tübine men çıgıp, Gökyüzünün dibine çıkıp,
Oçok degen üç cıldista Ocak denen üç yıldızda

Emdenip amıragan edim. 34335 Tedavi olup, dinlenmişim.
Cer aldınıñ celmisteri Yeraltının celmisleri
Üçinçi katay curtıma Üçüncü kez yurduma
Cetkerlü tabaru ederde, Vahşice saldırdıklarında,
Erlik biydi ak-carıkka çıgarbay, Erlik-biy'i ak-dünyaya çıkarmadan,
Udura barıp cuulajar, 34340 Karşıdan gelip savaşmalı,
Caman-cuduk şulmustardı Kötü şulmusları
Ak-carıkka çıgarıp, Ak-dünyaya çıkarıp,
Altay cerimdi bıcırsıtpaska Altay'ımı mahfetmek için
Teñerideñ tüjele, Gökyüzünden inerek,
Üç Kurbustan Kudayıbıstıñ 34345 Tanrımız Üç Kurbustan'ın
Cayap salgan cayuzıbıla, Verdiği lütufla,
Cer Kindigi enemniñ cöbile Cer Kindigi enemnin rızasıyla
Cer aldı alıs cerde bis Yeraltında, ışıksız yerde biz
Sıynım, uulım, ceenim, kızım, Kızkardeşim, oğlum, yeğenim, kızım
Tört küyüümle kojo 34350 Dört damadımle birlikte
Erlik biyle cuulaşkanıbis. Erlik-biy'le savaştık.
Ot-kalaptu cuu-çakta Ateş özlü savaşta
Kandıy cetker, sıra körbödebis. Böylesine şeytanlık, eziyet görmedik.
Onçozın toolop bolbozım. Hepsini sayamam.
Ceñü belen bolbogon. 34355 Zafer olmadı.
Kañça tümen alıptarımniñ Tümenlerce alpımdan
Bir tınduzı artpadı. Sağ kalan olmadı.
Attar cakşızı alıs cerde Atların iyisi ışıksız yerde
Cal castanıp cıgılğan. Yelesini yaslayıp yığılmış.
Alıptardıñ cakşızı 34360 Alpların iyisi

Ceñ castanıp cıgılğan.	Yenilip, yığılmış.
Caan cılıytu, açu-koron	Büyük-küçük, acı dolu
Olordıñ-törööndöri	Onların akrabaları (ataları)
Onçolorı bisle kojo.	Hepsi bizimleydi.
Cuudañ artkan baldarga	34365 Savaştan geriye kalan çocuklara
Kilemci, boluş bolor, ijeniger.	Yardım edin, şefkatle ilgilenin.
Sokor-Kara, Temir-Bökö	Sokor-Kara, Temir-Bökö
Erliktiñ altı uuldarıla	Erlik'in altı oğluyla
On eki baştu cılandardıñ	On iki başlı yılanların
Onçolorınıñ tınduların	34370 Hepsinin canlarını
Cañarçı dep bu sıynım	Kızkardeşim Cañarçı
Ep-sümezile argadanıp,	Yolunu bulup,
Biske ekelop bergen edi.	Bize getirdi.
Kara Şaytannıñ curtın koskorıp,	Kara Şeytan'ın yurdunu yerle bir edip,
Kara Şaytannıñ curtın emegenineñ	34375 Kara Şeytan'ın hanımından
Ak sagaldu alıptarla	Ak sakallı alplarla
Albanga apargan albatınıñ	Zor kullanarak götürdüğü halkın
Tının ayırıp alala,	Canını ayırıp alarak,
Olorgo tın kiydirgen.	Onlara can verdi.
Öçkön ottı kamıskan,	34380 Sönen ateşi küllendirip,
Ölgön ulustı tırgıskan uçun	Ölen halkı dirilttiği için,
Cer Kindigi Enezi'niñ	Cer Kindigi Enezi'nin
Cakarıp aytkan cakaruzıla	Buyurup verdiği emriyle
Cañarçı sıynım slerlerdiñ	Cañarçı kardeşim sizin
Cayaçı Kuday'aar bolor.	34385 Yaratıcı tanrınız olacak.
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak dünyanın halkı için,

Undıbagar ürgülcige.	Unutmayın ebediyen.
Kümüjey kersü keldim	Akıllı gelinim Küümüjey
Cer Kindigi Enezi'niñ bolujıla	Cer Kindigi Enezi'nin yardımıyla
Alıs cerdiñ adı carlu	34390 Işıksız yerin şanlı
Uçar, suu-toş kamdarın	Uçan, su-buz kamlarını
Biske bojotpoy kırgan uçun	Bize bitirip kırmak için
Baza ak-carıktıñ albatızınıñ	Yine ak-dünyanın halkının
Cayaçı Kudayı bolzın.	Yaratıcı tanrısı olsun.
Albatı cajına undıbay	34395 Halk ebediyen unutmadan
Ürgülcige bajırzın - deyt.	Sonsuza dek eğilsin- dedi.
Erlik-biydiñ ceti buudaktarın	Erlik biy'in yedi engelini
Meniñ bala-barkam	Benim çoluk-çocuğum
Er-cajına undıbas	Ömür boyunca unutmayıp
Elen-çakka kuuçın bolzın.	34400 Sonsuza kadar anlatsın.
El-con undıbay,	Halk unutmayıp,
Ürgülcige kuuçındaşkay,	Sonsuza dek konuşsun,
Biske boluş etken	Bize yardım eden
Ceti baştu Celbegendi	Yedi başlı Celbegen'i
Erlik-biy alıs cerdeñ	34405 Erlik-biy ışıksız yerden
Ak-carıkka bar degen.	Ak-dünyaya göndermiş.
Bisle kojo çıkkan edi.	(O) Bizimle beraber çıkmıştı.
Elen-çakka çörçök bolzın.	Gelecek çağa destan olsun.
Alıs cerdeñ bisle kojo	Işıksız yerden bizimle beraber
Eki kuskun turgaktar,	34410 İki kuzgun engeli,
Eki töö baza kojo	İki deve ile birlikte
Erlik-biyge açınala,	Erlik-biy'e öfkelenerek,

Ak-carıkka çıkkan edi.	Ak dünyaya çıkmıştı.
Töö mal, ečki, teke	Deve, keçi, teke
Kakay-çoçko tındular,	34415 Domuz canlılar
Üç balalu koñır kas	Üç yavrulu koñur kaz
Albatınıñ malı-kujı	Halkın malı, kuşu
Arçınbıla alastap salgan	Ardıçla kutsayıp
Albatı-con azırangay- deyt.	Halk-tebaa beslenecek -dedi.
Onçoızın cazap undıbagar.	34420 Hiçbirini unutmayın.
Alıs cerde bıçılğan	Işıksız yerde yaratılan
Sarı korton adarular la	Sarı eşek arılarıyla
Cılandar baza çıkkan edi.	Yılanlar da çıkmıştı.
Olordı körgön albatı	Onları gören halk
Kilebey öltürgejin	34425 Tereddütsüz öldürdüğünde
Törtön kinçekteñ ayrılar - deyt.	Kırk kötülükten kurtulacak -dedi.
Baka, momondo cetker cok,	Kurbağa, köstebek fenalık etmeden
Albatıga boluştu deyt.	Halka yardım etsin.
Boro, kuu la kök köbölöktör	Boz, ak, gök renginde kelebekler
Baza çıkkılagan edi.	34430 De çıkmışlar.
Olordo baza cetker cok,	Onlar da kötülük etmeden
Ölgön ulustıñ süneleri	Ölen halkın ruhlarını
Ölgön sööktör karuuldaytan.	Ölen kemikleri koruyacak.
Erlik biydeñ suragam:	Erlik-biy'den sordum:
Caş balanı öltüreriñde,	34435 Küçük çocuğu öldürdüğünde,
Enezi'niñ emçeği sıstap,	Anasının göğsü sızlayıp,
Eki közineñ caş agat.	İki gözünden yaş aktı.
Enezin elçileriñ öltürgende,	Anasını elçilerin öldürdüğünde,

Caş bala ösküs artıp, Küçük çocuk öksüz kalıp,
Cajına ıylap cüret. 34440 Ömür boyu ağlayarak yaşadı.
Caandı-caştı kilebey, Büyük-küçük demeden,
Seniñ elçileriñ el-condı Senin elçilerin halkı
Neniñ uçun öltüret deerimde, Ne için öldürdü dediğimde,
Ol mege mınayda ayttı, - deyt. - O bana şöyle söyledi, -dedi.
Ak-carıktıñ albatızı 34445 Ak-dünyanın halkı
Balalu aındı adarda, Yavrulu hayvanı vurduğunda,
Balazı onıñ ösküs artat. Onun yavrusu öksüz kaldı.
Balazın adıp alza, Yavrusunu vursa,
Enezi'niñ südi agıp, Anasının sütü akıp,
Şıralap ıylap cüret, 34450 Yaralanıp ağladı,
Ak-carıktıñ albatızı Ak-dünyanın halkı
Altaydañ öskön agaşka kilebes, Altay'dan çoğalan ağacı umursamadan,
Caanın kiçinegin ılgabay, Büyüğü, küçüğünü ayırmadan,
Onçozın kezip cıgat. Hepsini kesti.
Onıñ uçun albatınıñ 34455 Onun için halkın
Cajı da, caanı da Genci de, büyüğü de
Salım, şıltak, konoklo Kader ya da bir bahaneyle
Ölötön uçurlu degen - deyt. Ölecekmiş-dedi.
Cer tamınıñ oozınañ Yeraltının ağzından
Erlik biydi çıkarıp ekelele, 34460 Erlik Biy'i çıkarıp getirerek,
Oyto katap ak-carıkka Tekrar ak-dünyaya
Çıkpas edip çertendirele, Çıkamayacak hale getirip yemin ettirerek,
Cer Kindigi enebis kojo Cer Kindigi enemizle birlikte
Erlik biydiñ mañdayına Erlik Biy'in alına

Kızıldıp salgan cıdalarla	34465	Kızdırılmış mızraklarla
Boyloribıstıñ sürleristi		Kendi suretlerimizi
Mendebeı cazap curaganıs.		Acele etmeden çizdik.
Altan kulaş kuyrukta		Altmış kulaç kuyruklu
Kök börüniñ süri		Gök börünün tasviri
Ondo baza kojo, - deyt. -,	34470	De orada, -dedi.
Kalak-kokıy, albatım,		Sevgili halkım,
Kan-Kere dep kuştı		Kan-Kere adlı kuşu
Kaçan da bolzo, undıbay,		Ne olursa olsun, unutmadan,
Kudayıs dep bajırıp cüreer.		Tanrımız deyip (saygıyla) eğilerek yaşayın.
Kan-Kereniñ kanadı	34475	Kan-Kere'nin kanadının
Biske caan boluş bolgon.		Bize büyük yardımı oldu.
Kan-Kereniñ bir kurkunıla		Kan-Kere'nin bir kanat kemiğiyle
Erlik-biydiñ adın		Erlik-biy'in atını
Ökpö-cüregın ötküre atkanıs.		Tam yüreğinden vurduk.
Kandıy la kuştıñ kuyrugın	34480	Böylesi kuşun kuyruğunu
Börügeerge edinip,		Kurdunuza takıp,
Kerees edip sananıp cüreer.		Miras kabul ederek yaşayın.
Cayım, ırıstu cürümdi		Özgür, mutlu bir yaşamı
Cañıs la ak-carıktıñ albatızı emes,		Yalnız ak-dünyanın halkı değil,
Añdar kuştar-onçoızı	34485	Av hayvanları, kuşlar hepsi
Cayım, ırıs, ceñü sakıgan.		Özgürlük, mutluluk, zafer bekledi.
Bisterge kelip,		Bize gelip,
Erlik-biyle cuulajarga		Erlik-biy'le savaşmak için
Añdar-kuştar boluşkan edi.		Geyikler-kuşlar yardım etmişti.
Undıbagar, albatım" - deyt	34490	Unutmayın, halkım" -dedi.

Cañar baatırdıñ kuuçının   Cañar bahadırın sözlerini
Albatı cilbirkep tıñdaalayt.   Halk hayranlıkla dinledi.
Ar kalıkta tabış çok,   Kalabalıkta çıt yok,
Çımıl uçkanı ugulat.   Sineğin uçuşu duyuldu.
Korkımçılı kuuçın ugup,   34495 Ürkütücü konuşmayı dinleyip,
Kalık-conı ıylajat.   Halk ağlaştı.
Ceñü, cayım, ırıs ukça,   Zafer, özgürlük, mutluluğu duyunca,
Kalık-conı katkırıp,   Halk kahkaha atıp,
Ceñü, cayım, ırıs, cırgal   Zafer, özgürlük, mutluluk, eğlence
Kuday biske boluşkan deşip,   34500 Tanrı bize yardım etti deyip,
Cerge caba bajırılajayt.   Yere saygıyla eğildiler.
Caan çaştı ak sagaldar   Ulu yaşlı ak sakallar
Korkımçılı söstör ukça,   Korkutucu sözler duyunca,
Kuday, boluş dep ıylajat.   Tanrı, yardım et deyip ağlaştılar.
Ceñü, cayım degen söstörgö   34505 Zafer, özgürlük diyen sözlerde
Kargandar örö körgilep,   Yaşlılar yukarıyı gösterip,
Kuday biske boluşkan deşip,   Tanrı bize yardım etti deyip,
Cerge caba bajırılajayt.   Yere saygıyla eğildiler.
Kañın, ciit çaş ulus   Genç yiğitler
Ceñü, ırıs bistiñ deşip,   34510 Zafer, mutluluk bizim deyip
Süünijip kıygırılajayt.   Sevinip bağırıştılar.
Onoñ arı albatı   Ondan sonra halk
Oyto lo katap oyun-cırgal,   Tekrar oyun-eğlence,
Komus, ikili, kojoñ cañılğan   Kopuz, ikili, şarkı yankılanıp
Toylop, cırgap cada beret.   34515 Toy yapıp, kutladı
Cañar baatır topşuur alıp,   Cañar bahadır topşuur alıp,

Cıñırada sogolo,	Neşeyle vurarak,
Kürkürede kaynay beret.	Durmaksızın çaldı.
Kalık-conı selt edip,	Halk birden durup,
Tıñday berbey bu kanayttı.	34520 Dinlemeye başladı.
Ak tayga Altayın çümdeyt,	Ak tayga yurdunu anlattı,
Ak talayın maktayt.	Ak denizini övdü.
"Üç Kurbustan Kudayım	"Tanrım Üç Kurbustan
Ülüü bergen cajına.	Pay vermiş ömürlük.
Cer Kindigi enem	34525 Cer Kindigi enem
İris bergen conıma.	Talih vermiş halkıma.
Arkadagı ak bıyanım	Arkadaki ak malım
Albatımñın ülüzi.	Halkımın payı.
Altan-cüzün aş-kursak	Altmış çeşit yemek
Albatımñın kündüzi.	34530 Halkımın hakkı.
Cerde turgan ak bıyanım	Yerde duran ak malım
Catkan conım ırızı.	Halkımın kısmeti.
Ceten cüzün aş-kursagım	Yetmiş çeşit yemeğim
Cırgalda conım kündüzi - deyt.	Eğlencedeki halkımın hakkı -dedi.
Ak-carıktıñ alıptarın	34535 Ak-dünyanın alpları
Altan cüzün maktap aydat.	Altmış çeşit övgü sundu.
Erlik-biy ceñdirgen,	Erlik biy yenilmiş,
Elen-çakka kaçan da	Sonsuza kadar asla
Oyto katap cer üstine	Tekrar yeryüzüne
Çaktañ çakka çıkpas - deyt.	34540 Çağlar boyunca çıkamaz -dedi.
Ak-carıktıñ albatızı	Ak-dünyanın halkının
Amır cadar öy kelgen.	Huzurlu yaşayacağı zaman gelmiş.

Cer üstiniñ albatızı   Yeryüzünün halkının
Cayım cadar tuş keldi.   Özgür yaşayacağı zaman geldi.
Cañar baatır kaylap bojoordo, 34545 Cañar bahadır kaylamasını bitirince,
Altay üstiniñ altan kaandarı   Altay yerinin altmış kağanı
Acıktu kaykap uktılar.   Dikkatle, hayretle dinlediler.
Cer üstiniñ ceten kaandarı   Yeryüzünün yetmiş kağanı
Cartın tıñdap uktılar.   Açıkça duyup dinlediler.
Onoñ arı albatı   34550 Ondan sonra halk
Oyto lo katay cırgay beret.   Tekrar yine kutladı.
Kudalardıñ kojoñı   Dünürlerin şarkısı
Küüley berdi mınayda: Şöyle cınladı:
"Kañıl möşti çabala,   "Heybetli çamı keserek,
Kabay etken us kudam.   34555 Beşik yapan baş tanrım.
Kabayda bala çıdadıp,   Beşikte çocuk büyütüp,
Kudazın içken kudagay.   Dünür içkisini içen dünür.
Emil agaş tözineñ   Sedir ağacının dibinden
Kabay etken us kuda.   Beşik yapan dünür.
Emçekte bala çıdadıp,   34560 Göğüste çocuk büyütüp,
Cırgalın körgön kudagay.   Eğlencesini gören dünür.
Ağaştan etken çööçöyis   Ağaçtan yapılan kasemiz
Altın sürlü körünet.   Altın işlemeli göründü.
İçindegi bu ajı   İçindeki bu yemeği
Alama-şikir tadılgay.   34565 Lezzetle tadılsın.
Möştöñ etken çööçöyis   Çamdan yapılan kadehimiz
Möñün sürlü körüngey.   Gümüş işlemeli göründü.
İçindegi bu ajı   İçindeki bu yemek

Alama-şikir tadılgay.	Afiyetle tadılsın.
Cañar baatır tugandarıla,	34570 Cañar bahadır akrabalarıyla,
Ölbös Cayar la Kümüjey	Ölbös Cayar'la Kümüjey
Onçolorı çööçöylörin uurtayla,	Hepsi kadehini yudumlayarak,
Alkış-bıyan söstör aydıp,	Dualı sözler söyleyip,
Keler öydö cakşı cürüm,	Gelecek zamanda güzel hayat
İristu cürüm cürer dejet.	34575 Mutlu yaşam süreceğiz dedi.
Toy etken ulustar	Toy yapan halk
Ölbös möñkülik caş cajan,	Ölümsüz yaş yaşayıp,
Alın edegine mal bassın,	Ön eteğine mal bassın,
Kiyin edegine bala bassın dejet.	Arka eteğine çocuk bassın dediler.
Cañarçı baatır ecezi	34580 Bahadır ablası Cañarçı
Kelinderle kojo	Gelinlerle beraber
Ezeneydi bu maktap,	Ezeney'i övüp,
Köp, kelinder, uuldarla	Kalabalık gelinler, oğullarla
Kojo anda kojoñ baştayt:	Birlikte şarkıya başladı:
"Teñeride ay çılap,	34585 "Gökyüzünde ay gibi,
Caltırgan Ezeney.	Parıldayan Ezeney.
Telekeyde albatıga	Yeryüzünde halka
Cırgal etken Ezeney.	Neşe veren Ezeney.
Oçokko salgan ol odıñ	Ocakta yakılan ateşin
Öçpös bolzın Ezeney.	34590 Sönmesin Ezeney.
Bodoy baatır ol ejiñ	Bodoy bahadır eşin
Ölbös bolzın Ezeney.	Ölümsüz olsun Ezeney.
Tündüktep tutkan curtıña	Yerleşip yaşadığın yurdunu
Tümen Kuday şokşolzın.	Tanrılar korusun.

Tör bajında cayıkka	34595 Tör başındaki cayıkta
Tüyünde bala ekçelzin.	Salıncakta çocuk sallansın.
Karaçılup tutkan curtiña	Çevirip tuttuğun yurdunu
Kança Kuday şokşolgoy.	Tanrılar korusun.
Köjögöniñ aldına	Perdenin önündeki
Kabayda bala caykalgay.	34600 Beşikte bebek sallansın.
Andağı albatınıñ	Oradaki halkın
Aytkan bu kojoñdorı:	Söyledikleri şarkıları:
"Üürlü malda ne caraş?	"Pay edilmiş malda ne güzel?
Üç çookır mal caraş.	Üç benekli mal güzel.
Üy içinde ne caraş?	34605 Ev içinde ne güzel?
Üç takpaydañ ot caraş.	Üç yongadan ot güzel.
Aygırlu malda ne caraş?	Aygırlı malda ne güzel?
Altı çookırlu mal caraş.	Altı benekli mal güzel.
Ayıl içinde ne caraş?	Yurt içinde ne güzel?
Altı takpaydañ ot caraş.	34610 Altı yongadan ot güzel.
Mees cerdiñ ölöñi	Ormansız yerin otu
Taktalğança oynoylık.	Düzelene kadar eğlenelim.
Bejen eki cılamaş	Elli iki deniz kabuğu
Ekçelgençe oynoylık.	Sallanana dek eğlenelim.
Arka cerdiñ ölöñi	34615 Arka tarafın otu
Taktalğança oynoylık.	Düzelene kadar eğlenelim.
Altan eki cılamaş	Altmış iki deniz kabuğu
Ekçelgençe oynoylık.	Sallanana dek eğlenelim.
Ceten koydı kayçılup,	Yetmiş koyunu kırıp,
Uçuk iirip alalık.	34620 İp eğirelim.

Ceten cüzün çümdeyle,	Yetmiş çeşit yaparak,
Kebis edip alalık.	Halı dokuyalım.
Altan koydı kayçılup,	Altmış koyunu kırıp,
Kiyis bazıp alalık.	Keçe yapalım.
Altı talalap köktöylö,	34625 Altını kırıp dikerek,
Şirdek edip alalık.	Şirdek yapalım.
Öçpögönniñ caları,	Sönmeyenin ateşi,
Ölbögönniñ cırgalı.	Ölmeyenin neşesi.
Barıybanniñ caları,	Gidemeyenin ateşi,
Barbaganniñ cırgalı.	34630 Gitmeyenin neşesi.
Ölbögönniñ içinde	Ölene dek
Öksöp, oynop alalık.	Ağlayıp, eğlenelim.
Ölüp kalgan kiyninde	Öldükten sonra
Ölön bargaa bas koyor.	Yabani ot ezilir.
Barıybanniñ öçinde	34635 Gidemeyenin ateşinde.
Başaktanıp oynoylık.	Kendimizden geçip eğlenelim.
Barıp kalgan kiyninde	Varıp kaldıktan sonra
Bargaa ölön bas koyboy.	Yabani ot ezilmez.
Köjünelü Altayga	Huzurlu Altay'da
Kojo baskan cogıspa.	34640 Birlikte yürüdük değil mi?
Köörçöktü ak sütti	Köörçöklü ³⁹ ak sütü
Kojo içken cogıspa.	Birlikte içtik değil mi?
Arçın cıttu Altayga	Ardıç ormanlı Altay'a
Altap baskan cogıspa.	Yürüdük değil mi?
Ak iynektiñ uuragin	34645 Ak ineğin ağız sütünü

³⁹ köörçök: Keçi veya koyun sütünden yapılan bir içecek.

Amzap içken cogıspa	Tadıp içmeyelim mi?
Oynoylık la oynoylık,	Eğlenelim de eğlenelim,
Onoñ izü çay uraar.	Sıcak çay koyun.
Cırgaylık la cırgaylık,	Kutlayalım da kutlayalım
Cılımzulu çay uraar.	34650 İyi çay doldurun.
Caşkan karı caagajın,	Yaşlanan çehreyi
Ödüp kalatan ton emey.	Kapatacak kürk hani?
Caman salım kelgejin,	Kötü kader geldiğinde,
Ölüp kalatan tın emey.	Ölmeyecek can hani?
Üzügi çok cut caaza,	34655 Aralıksız yağmur yağdığında,
Ödüp kalgan kep emey.	Geçirmeyecek giysi hani?
Ülee-konok kelgejin,	Misafirliğe gelmiş,
Ölüp kalatan tın emey.	Ölecek can değil mi?
Kök iynekti saadırbas,	Gök ineği sağdırmayan,
Kögöön kaydañ tabıldı.	34660 At sineği nasıl ortaya çıktı?
Köörkiylerdi cırgatpas,	İyileri güldürmeyen,
Körmös kaydañ tabıldı.	Körmös nasıl ortaya çıktı?
Ak iynekti saadırbas	Ak ineği sağdırmayan
Adaru kaydañ tabıldı?	Arı nasıl ortaya çıktı?
Albatını cırgatpas	34665 Halkını mutlu etmeyen
Almıs kaydañ tabıldı?	Almıs nasıl ortaya çıktı?
Kunukpagar, töröndör,	Üzülmeyin, akrabalar
Kudaydıñ salım bar emey.	Tanrının kaderi var ne de olsa.
Sanaarkabaar, töröndör,	Düşünmeyin, akrabalar
Salım bıçu bek emey.	34670 Kaderin kılıcı keskin ne de olsa.
Köp albatınıñ kojoñına	Kalabalık halkın şarkısıyla

Añdar, kuştar aylanıp,	Av hayvanları, kuşlar dönüp,
Kojo mında çurkurajat.	Birlikte cıvıldadı.
Agaş-taştar şuulajıp,	Ağaçlar, taşlar hışırdayıp,
Ağın suular çaypalıjat.	34675 Akan sular çalkalandı.
Kara agaştıy kal çerü	Kara orman gibi kahraman asker
Ak bıyanır kiçeegen.	Temiz niyetle gayret etmiş.
Alıp külük baatırları	Alp, cesur bahadırları
Albatızın korıptır".	Halkını korumuş".
Aylar bajı aylanıp ödöt,	34680 Ay başı aylanıp geçti,
Albatı cırgap oñdonboyt.	Halk kutlamayı bırakmadı.
Cıldar bajı cılıjıp ödöt,	Yıl başı yıllanıp geçti,
Cırgap ulus toktoboyt.	Eğlenen halk durmadı.
Bir katap bir kün	Bir gün daha
Tañdaktalıp tañ adarda,	34685 Seher vakti tan ağardığında,
Taltar, teke kuştar edet.	Bıldırcın, teke kuşları öttü.
Kürelenip kün çıgarda,	Kürelenip gün doğduğunda,
Küük degen kuştar küükteyt.	Guguk kuşları öttü.
Ölbös Cayar baatırım	Ölbös Cayar bahadırım
Ak örgöödöñ çıgala,	34690 Ak saraydan çıkarak,
Albatıga car etti.	Halka buyurdu.
"Carlu caan toy-cırgalda	"Ulu toy-eğlencede
Car carlayın, ugugar - deyt.	Yarlık veriyorum, dinleyin -dedi.
Küyüniñ küçin körör kerek, -	Damadın gücünü görmek gerek,
Beş örgööniñ törinde,	34695 Beş sarayın dibinde,
Mejeliktiñ aldında	Tepeliğin altında
Kañıl kurgak tıt bar.	Heybetli, kurumuş bir melez ağacı var.

Ol tıttı kandıy baatır	O melez ağacını hangi bahadır
Tazılıla kodoro tartıp,	Köküyle çekip,
Cerge salıp, amıranbay,	34700 Yere koyup, dinlenmeden,
Adamdın bu ejigine	Babamın kapısına
Ekelgen ol kijige	Getirirse
Kızımdı men bererim.	Kızımı vereceğim.
Onçogor ködürüp köriger - deyt.	Hepiniz kaldırıp bakın -dedi.
Kem le amırabay ekelze,	34705 Kim dinlenmeden getirirse,
Ol ekelgen kijige	O getiren kişiye
Kızımdı bererim - deyt.	Kızımı vereceğim -diye söyledi.
Kança tümen baatırlar	Pek çok bahadır
Beş örgöönin kiyninde	Beş sarayın arkasında
Mejeliktiñ aldındağı	34710 Tepeliğin altındaki
Kañıl tıttı kodorogo,	Heybetli melez ağacını kaldırmak için,
Cerge salıp amırabay,	Yere kapanıp dinlenmeden,
Cüktenerge blaaşkılap,	Yüklenmeye başlayıp,
Boy-boyları kerişkilep,	Birbirleriyle tartışıp,
Çurkuraşkan, kürkürejip,	34715 Bağrışıp, gürültü yaparak,
Bargılap catpay kanayttı.	Gittiler.
Altay üstiniñ altan kaandarı	Altay yerinin altmış kağanı
Cer üstiniñ ceten kaandarı	Yeryüzünün yetmiş kağanı
Baza kojo bardılar.	Birlikte gittiler.
Cañıs Bodoy baatır mında	34720 Yalnız Bodoy bahadır
Aç mıkının tayangan	İnce beline dayanmış
As sanaanı sananıp,	Biraz düşünüp,
Arı-beri bazıp turat.	Sağa-sola adımladı.

Kök mıkının tayangan   Sağlam beline dayanmış
Köp sanaazın sananıp,   34725 Derin düşünüp,
Körüp mında bazıp cüret.   Bakarak geldi.
Alıp külük baatırlar   Alp pehlivan bahadırlar
Kañıl kurgak kızıl tıttı   Heybetli, kuru kızıl melez ağacı
Arı-beri caykagılap,   Sağa-sola sallayıp,
Kodorıp bolboy altı konot.   34730 Kaldıramayıp altı gün geçti.
Altay üstiniñ altan kaandarı,   Altay yerinin altmış kağanı
Cer üstiniñ ceten kaandarı   Yeryüzünün yetmiş kağanı
Arı-beri caykagılap,   Sağa-sola sallayıp,
Kodorıp bolboy altı konot.   Kaldıramayıp bıraktı.
"Sen ne barbaydın?" - dep,   34735 "Sen niye gitmedin?" -deyip,
Ölbös Cayar bu bolzo   Ölbös Cayar ise
Bodoy baatırdañ ol surayt.   Bodoy bahadırdan sordu.
Bodoy baatır meñdebey,   Bodoy bahadır acele etmeden,
Beş örgöönıñ ortozınça   Beş sarayın arasında
Mejeliktiñ aldındagı   34740 Tepeliğın altındaki
Kızıl kañıl tıttı köstöp   Heybetli kızıl melez ağacına bakarak
Araay çöyö baza beret.   Yavaşça ilerledi.
Cedip barar bolgojın,   (Ağaca) gelmiş ki,
Altı kolgon baatırlar   Altı elden bahadırlar
Arıp kalgan mında turat.   34745 Yorulup kalmış.
Altay üstiniñ altan kaandarı,   Altay yerinin altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaandarı   Yeryüzünün yetmiş kağanı
Alań kaykap körgileyt.   Hayretle bakıyor.
"Tazıldarı bek pe?" - dep,   "Kökü sağlam mı?" -deyip,

Bodoy baatır öçöp surayt. 34750 Bodoy bahadır sordu.
Anda cuulgan ulustar Orada toplanan halk
Altı künge urujala, Altı gün boyunca vuruşarak,
Arıy berdis bu dejet. Bitap düştük dediler.
Arı beri caykaza da Sağa sola sallansa da
Kodor tartıp bolboydıs dejet. 34755 Kaldırıp çekemedik diye söylediler.
Bodoy baatır bazıp kelet. Bodoy bahadır geldi.
"Kańça tümen baatırlar, "Nice bahadırlar,
Altay üstiniń altan kaandarı, Altay yerinin altmış kağanı,
Cer üstiniń ceten kaandarı Yeryüzünün yetmiş kağanı
Altı künge albadanıp, 34760 Altı gün uğraşıp,
Kodoro tartıp çıdabas Çıkarmaya gücünün yetmediği,
Kandıy kańıl tıt boloton? Ne kadar sağlam bir ağaç olabilir ki?
Akır, men ködürip köröyin be?" - dep, Ah, ben de bir kaldırmayı denesem mi?" -diye,
Araay coboş Bodoy aydat. Yavaşça Bodoy söyledi.
"Kodor! Kodor!" - deyip, 34765 "Çıkar! Çıkar!" -deyip,
Onço baatırlar kıygırıjat. Tüm bahadırlar bağrıştı.
Bodoy baatır kańıl tıttı Bodoy bahadır heybetli melez ağacını
Kabıra tutkan boyınça, Kavrayıp tuttuğunda,
Arı-beri ekçeerde, Sağa-sola salladığında,
Kańıl tıttıń tazıldarı 34770 Heybetli melez ağacın kökleri
Kıdırajıp, kodorılıp, Sökülüp, yerinden çıkıp,
Tobraktarı çaçılarda, Toprakları saçılınca,
Kańça tümen baatırlar Pek çok bahadır
Ermek aytpay kaykajat. Konuşamayıp hayret etti.
Bodoy baatır emeş-kezek 34775 Bodoy-bahadır biraz

Amıranıp alala, Dinlenerek,
Arı-beri serpiyle, Sağa-sola çekince,
Tazıldarıla kodoro tartıp, Kökleriyle söküp,
Kañıl tıttı cardına Heybetli melez ağacı omzuna
Arta salıp cüktendi. 34780 Atıp yüklendi.
Cañar baatırdıñ örgöözin köstöp, Cañar bahadırın sarayını izleyip,
Araay coboş bazarda, Yavaşça adımladığında,
Kortuk baatırlar körölö, Korkan bahadırlar bakarak,
Tizeleri mukurılğılap, Dizleri titreyip,
Altay üstiniñ altan kaanı, 34785 Altay yerinin altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaanı Yeryüzünün yetmiş kağanı
Onçoızı mında kaykajat. Hepsi burada şaşırıp kaldı.
Maaday-Kara, Altay-Buuçay, Maaday-Kara, Altay-Buuçay,
Ölöñir le öskölöri de Ölöñir'le diğەرleri
Erlü bütken uul emtiri dejet. 34790 Kahraman yaratılışlı oğulmuş dediler.
Tokum aldınañ at бүder, Keçe altından at biter,
Ton aldınañ er бүdeten Kürk altından er yetişir
Bisteñ artık iydelü Bizden daha güçlü
Bisteñ artık çıdaldu, Bizden daha sabırlı,
Arcanınañ Kudaydañ alkıştu, 34795 Şıfa veren tanrıdan dualı,
Albatıga bıyandu бүdüptir. Halka kismet getirmiş.
Kañça tümen baatırlar la Pek çok bahadır
Altay üstiniñ altan kaanı, Altay yerinin altmış kağanı,
Cer üstiniñ ceten kaanı Yeryüzünün yetmiş kağanı
Ceti künniñ turkunına 34800 Yedi gün boyunca
Kırbikteris cumulıp, Kırpiklerimiz yumulup,

Kindikteris taykılgaŋça	Göbeğimiz kesilene dek
Cerineñ kıymıktadıp bolbogonıs.	Yerimizden kıyırdamadık.
Bodoy baatırğa cedeten	Bodoy bahadıra verilen
Bisterde küç cogın	34805 Bizlerde olmayan gücü
Ölbös Cayar bilgen emtir" - dep,	Ölbös Cayar bilmişti" -deyip,
Ölöñir baatır cartın aydat.	Ölöñir bahadır açıkça söyledi.
Alıp külük baatırlar,	Alp, pehlivan bahadırlar,
Adı carlu kaandar	Şanlı kağanlar
Uyat, korongo çıdaşpay,	34810 Utanca, acıya dayanamayıp
Bodoy baatırдың kiynineñ	Bodoy bahadırın ardından
Araay coboş baskılayt.	Yavaşça yürüdüler.
Kançın tujım bolgon bolzom dep,	Nasıl bir zamandayım deyip,
Maaday-Kara araay aydat.	Maaday-Kara yavaşça söyledi.
Bodoy baatır kañıl tıttı	34815 Bodoy bahadır heybetli melez ağacı
Sırgalcinga bodoldu	Getirme gayretiyle
Sılt edip baspay,	Bir görünüp bir kaybolup,
Cep-ceñil cüktenip ekelele,	Güzelce yüklenip getirerek,
Cañar baatırдың örgöziniñ ejigine	Cañar bahadırın sarayının kapısına
Cardınañ ceñil çaçıp iyet.	34820 Omzundan hafifçe fırlattı.
Ak örgöögö torgula berdi.	Ak saray sarsıldı.
Albatı-conı çoçıy beret.	Halk-tebaa korktu.
"Akır, akır, balam,	"Dur, bekle yavrum,
Koliñ kandıy katu edi.	Kolun nasıl da sert.
Araay ne çaçpadıñ?" - dep,	34825 Niye yavaşça bırakmadın?
Kañıl tıt añdanala,	Heybetli melez ağacı yuvarlanırken,
Cañar baatır бүдүми бойı	Cañar bahadır kendisi

Turup kelbey bu kanayttı.	Geliyordu.
Mını körgön albatınıñ	Bunu gören halkın
Oyın-cırgalı toktoy beret.	34830 Eğlencesi durdu.
Acıktu bütken baatır dejiy,	Ciddi yaratılışlı bahadır deyip,
Albatı-comı kaykajat.	Halk şaşırdı.
Kortık-koomoy baatırlar	Korkan bahadırlar bakarak,
Korkıp kapşay cangılayt.	Ürkerek hemen döndüler.
Ak sagaldu kargandarı	34835 Ak sakallı ihtiyarları
Alkap, bıyan söstör aydıp,	Dua edip, hayır sözler söyleyip,
Cerge caba bajırgılayt.	Yere saygıla eğiliyorlar.
"Albatınıñ Kudayı emezim,	"Halkın tanrısı değilim,
Adı carlu kaan bedim.	Şanlı bir kağanım.
Mege slerler bajırbagar.	34840 Bana eğilmeyin.
Adam, enem, taadam	Atam, anam, dayım
Küyüziniñ küçin körörgö	Damadının gücünü görmek için
Oyın-margaan etken edi.	Sınav yaptı.
Onızın men biler bolgom,	Hepsini biliyordum.
Tokum aldınañ at бүder,	34845 Keçe altından at biter,
Ton aldınañ er бүder,	Kürk altından er biter,
Olordıñ küçin körörgö	Onların gücünü görmek için
Oyın-cırgal etkenis" - deyt.	Oyun-eğlence yapacağız" -dedi.
Kayındarı, adazı la Enezi,	Kayınları, atasıyla anası
Ecezi le cestezi, ceñeleri	34850 Kızkardeşiyle eniştesi, yeğenleri
Bodoy baatırdı maktagılap,	Bodoy bahadırı övüp,
Ak kemirçek kiyis üstine	Ak kıkırdak keçe üstüne
Oturguzıp kündülegileyt.	Orturtup ikramda bulundular.

Aştıñ bolzo amtanduzın,	Yemeğin lezzetlisini,
Arakınıñ bolzo açuzıla	34855 İçkinin sertiyle
Kündülep turbay kanayttı.	Ağırladılar.
Onoñ arı carış-margaan,	Ondan sonra yarış-bahis
Oyin, katkı, şatra,	Oyun, kahkaha, dama
İkili, komus, amırgı, şoor,	İkili, kopuz, amırgı, kaval,
Kojoñ, cırgal oyto lo	34860 Şarkı, eğlence tekrar
Bu Altayda cañılanat.	Bu yurtta yankılandı.
Altay üstiniñ altan baatırları	Altay yerinin altmış bahadırı
Altı cıl ötti dejet.	Altı yıl geçti dedi.
Cer üstiniñ ceten kaandarı	Yeryüzünün yetmiş kağanı
Ceti cılga cetti dejet.	34865 Yedi yıl oldu dedi.
Altay ceriske canarıbıs dejet,	Yurdumuza döneceğiz dediler,
Atanardıñ kündü-küree	Gideninlerin ağırlaması
Anda katap başaldı.	Orada tekrar başladı.
Kündü-küree tujında	Ağırlama-ikram sırasında
Cañar baatır altın börkin	34870 Cañar bahadır altın börkünü
Koltugına kıstayla,	Koltuğuna kıştırarak,
Örö turup mınayda aydat:	Yerinden kalkıp şöyle söyledi:
"Ak-carıktıñ albatızı,	"Ak-dünyanın halkı,
Aytkan sözimdi ugugar," - deyt.	Söylediklerimi dinleyin," -dedi.
Erlik-biydi bis ceñgenis.	34875 Erlik-biy'i biz yendik.
Ceñü, ırıs, cayım bistiñ.	Zafer, mutluluk, özgürlük bizim.
Erlik-biydiñ ulmustarıla	Erlik-biy'in şulmuslarıyla
Şilemir Şaytan kürümderi,	Mel'un şeytanları,
Erlik-biy boyı da	Erlik-biy kendisi de

Emdi kaçan da oyto katap 34880 Şimdi ne olursa olsun tekrar
Cer üstine çıkpas - deyt. Yeryüzüne çıkamayacak -dedi.
Ol cerde ölgön baatırlardı Orada ölen bahadırları
Ürgülcige undıbagar - deyt. Ömür boyu unutmayın- dedi.
Cuudañ çaktañ artkan albatım, Savaştan çıkan halkım
Amır-ençü, nak cadın cadıgar! 34885 Huzur içinde, sevgi dolu yaşayın!
Ak-carıktıñ albatızı, Ak-dünyanın halkı,
Emdi köriger, kemiger cok? Şimdi bakın, kim yok?
Erlik-biy ceñdirgen. Erlik-biy yenildi.
Altay üstiniñ altan kaandarı Atay yerinin altmış kağanı
Cer üstiniñ ceten kaandarı 34890 Yeryüzünün yetmiş kağanı
Aytkan sözimdi ugugar. Sözlerimi dinleyin.
Cer-telekeydiñ üstinde Yeryüzünde
Cuu-çak bolbozın, - deyt. Savaş, vuruş olmasın, -dedi.
Albatınıñ ıy1-şırızı Halkın ağlayışı, acısı
Baza katap kulagıma ugulbazın. 34895 Birdaha kulağımda duyulmasın.
Cer Kindigi enem cakıgan edi. Cer Kindigi enem buyurmuştu.
Ak-carıktıñ albatızı, Ak yarığın halkı,
Astı, köpti ülejip, Azı, çoğu paylaşıp,
Coktu, coyuga kilejip, Yoksulu, fakiri ayırmadan,
Coboldunı emdezin-degen. 34900 Hastaları tedavi etsin-dedi.
Boy-boyloroor cööjö blaajıp, Birbirinizle anlaşarak,
Cuu-çak baştabagar. Savaşa başlamayın.
Cuu baştağan kaandı Savaş başlatan kağanı
Örö turgan Kuday körbös. Yukarıdaki tanrı görmez.
Caan cetkerin cetirer 34905 Büyük şeytanları getirip,

Ot-calkın bıla örtöylö,	Ateşle yakarak,
Curtın çok eder, - deyt.-	Yurdunu yok edecek, -dedi.
Kalgançı katap cakıp turum,	Son kez buyuruyorum,
Bir de kaan çerü tutpazın.	Hiçbir kağan asker tutmasın.
Ol tuşta ak-carıkta	34910 O zaman ak-dünyada
Cıda mizi caltırıp,	Mızrağımızın ucu parlayıp,
Üldü mizi kılbrap,	Kılıcımızın ucu kamaşıp,
Kandu cuu-çak bolbos.	Kanlı savaş olmaz.
Kara ağaştıy kal çerüler	Kara orman gibi kahraman asker
Kara cerge aş salıp,	34915 Kara yerde yemek yapıp,
Ak bıyanın azırazın.	Ak malını beslesin.
Alıp külük baatırlar	Alp, pehlivan bahadırlar
Ak bıyanın kiçeegilep,	Ak malına dikkat edip,
Albatıların korızın - deyt.	Halklarını korusun -dedi.
Kursak-cööjö tapsagar,	34920 Yemek bulursanız,
Albatıga teñ üleger.	Halka eşit dağıtın.
Bay men dep maktanbay,	Zenginim deyip övünmeden,
Coktu uluska bolujaar, - deyt.	Yoksul halka yardım edin, -dedi.
Ol tuşta cer üstinde	O zaman yeryüzünde
Amır-ençü cadın bolor.	34925 Huzur dolu bir yaşam olur.
Kalıktıñ optu sıgıt, ıy1	Halkın ağıdı, ağlayışı
Ol tuşta undılbas" - deyt.	O zaman unutulmaz" -diye söyledi.
Cer üstiniñ kaandarı	Yeryüzünün kağanları
Aytkan söstörgö alkış dejip,	Sözlerine dua deyip,
Cerge caba bajırgılayt.	34930 Saygıyla yere eğildiler.
Albatı-conı tıñdap ugat,	Halk-tebaa durup dinledi,

Aydarı cok süüngileyt.	Tarifsiz sevindiler.
Cañar baatır oyto katap	Cañar bahadır tekrar
Oygor ünile kıygırıp aydat:	Uyaran bir sesle bağırarak söyledi:
"Onçogor çerteniger!	34935 "Hepiniz yemin edin!
Üldülereerdi suurala, salıgar.	Kılıçlarınızı çıkararak, bırakın.
Cuu-çak bolbos cer üstinde	Savaşın olmadığı yeryüzünde
Kal çerü tutpazıbıs.	Kahraman asker tutmayacağız.
Üldü-cıdalardı sugala,	Kılıç-mızrakları çıkararak,
Aktu küçibisle işteeris.	34940 Kendi gücümüzle çalışacağız.
Ak-carıktıñ aldına	Ak dünyanın içinde
Amır-ençü cadarıbıs".	Huzur içinde yaşayacağız".
Cañar baatırdı eeçiy	Cañar bahadırın peşinden
Cer üstiniñ kaandarı,	Yeryüzünün kağanları,
Kança cuulgan kalık-con	34945 Toplanan kalabalık halk
Üldü, bıçak mizin calagılap,	Kılıç, bıçak ucunu yalayıp,
Üç Kurbustan Kudayıbıs uçun	Tanrımız Üç Kurbustan için
Aytkan sözibisti büdüreris dejip,	Söylediklerimizi yerine getireceğiz deyip,
Onçolorı tizelengilep,	Hepsi diz çöküp,
Cerge caba Kuday dejip,	34950 Yere doğru tanrı diyerek,
Üç kataptañ bajırgılayt.	Üç kez eğildiler.
Kalgançıda Cañar baatır	En son Cañar bahadır
Kaandarga katu aydat:	Kağanlara sertçe söyledi:
"Kajı kaan cuu baştaza,	"Hangi kağan savaşa başlarsa
Meneñ cakşı surabazın.	34955 Benden iyilik beklemesin.
Çertti buskan kaandı	Yemini bozan kağanı
Erlik-biydiñ kolına	Erlik-biy'in eline

Boyım aparıp bererim" - deyt. Kendim götürüp vereceğim" -dedi.
"Aytkanaardı büdureris" - deyip, "Söylediklerini yapacağız" -deyip,
Ak-carıktıñ kaandarı, 34960 Ak dünyanın kağanları,
Kañça tümen kalık-con Kalabalık halk
Bir kijidiy bir ün Hep bir ağızdan
Örö turgan Kudaıybıs uçun Yukardaki tanrımız için
Aytkan sözöör büder deyip, Söylediklerini yapacağız deyip,
Katap çert alıngılayt. 34965 Tekrar yemin ediyorlar.
Üldü, bıçak misterin calap, Kılıç, mızrak uçlarını yalayıp,
Cerge caba bajırgılayt. Yere saygıyla eğildiler.
"Cakarü sözim cart bolzo, "Buyruklarım anlaşıldıysa,
Emdi oynogor, cırgagar. Şimdi eğlenin kutlamaya devam edin.
İçiger, soguşpagar" - dep, 34970 İçin, vuruşmayın" -deyip,
Cañar baatır tıñ kıygırat. Cañar bahadır yüksek sesle bağırdı.
Kaya taştar cemirilip, Kayalıklar parçalanıp,
Agaş-taştar oodılıjıp, Ağaçlar, taşlar göçüp,
Köçkölönip cada berdi. Yuvarlandı.
Caan, caan taygaları 34975 Büyük büyük taygaları
Caykanıjıp tura kalat. Sallandı.
Caan, caan talaylar Derin derin denizler
Caradınañ aja beret. Kıyısından aştı.
Oyın-cırgal oyto lo Oyun, eğlence tekrar
Bu Altayda başlatat. 34980 Bu yurttta başladı.
Mını körgön Cañar baatır Bunu gören Cañar bahadır
Karsıldada katkııp bu Kahkahalarla gülüp
Eki alakanın tajuırda, İki elini birbirine vurduğunda,

Calkın oşkoş ot çöyilet.	Şimşek gibi ateş yandı.
Kaya taştarı oodılıp,	34985 Kayalıklar parçalanıp,
Agaş-taştarı cañılanat.	Ağaçlar, taşlar yankılandı.
Kança tümen er-kalık	Kalabalık halk
Toylop, cırgay berbey kayttı.	Toylayıp, eğlendiler.
Tün kirdi dep bodozo,	Gece oldu dediklerinde,
Tañ atkanı bu emtir.	34990 Tan atmış.
Tañ attı dep körgöni	Tan attı deyip baktıklarında
Tün kirgeni bu emtir.	Gece girmiş.
Altı kün ödördö,	Altı gün geçtiğinde,
Altay üstiniñ altan kaandarı	Altay yerinin altmış kağanı
Atanarga şıydıngılayt.	34995 Gitmeye hazırlandı.
Cer üstiniñ ceten kaandarı	Yeryüzünün yetmiş kağanı
Ceribiske bu canadıs dejet.	Yurdumuza döneceğiz dediler.
Altın, möñün üygender	Altın, gümüş dizginler
Altayda cañılanat.	Altay'da yankılandı.
Ak-carıktıñ kaandarınıñ	35000 Ak-dünyanın kağanları
Argımak uktu attarı	Cins atları
Ukpas cerdeñ ugup salgan,	Duyulmaz yerden duymuş,
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezmiş,
Omurtkada üyezi cok,	Omurgada oyuk yok,
Onçolorı semirip kalgan	35005 Hepsi semirmiş
Cetkilep kelgen turgulayt.	Yetişmişler.
Eeleri bolzo bu mında	Sahipleri ise
Calañ bolgon kecim-tokum	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salgılayt.	Yayıp altına döşediler.

Küler artaş eerlerin	35010	Dökme yük eyerlerini
Arta salıp eertegileyt.		Geriye atıp yerleştirdi.
Koloñ kuyuşkan, köndürgeler		Kayış kolonu, göğüslükleri
Koştıoy eptep tartkılayt.		Birlikte hünerville çektiler.
Atanardıñ bu aldında		Gidenlerin önünde
Ak-carıktıñ kaandarı	35015	Ak-dünyanın kağanları
Alıp külük baatırlarıla		Alp, pehlivan bahadırlarla
Kol tudujıp ezendejet.		El uzatıp vedalaştılar.
Ak örgööniñ eelerile		Ak sarayın sahipleriyle
Aldınañ başka ezendejet.		Önden ayrıca vedalaştılar.
Atanar bu tujında	35020	Gitme zamanı
Ar kalık albatıla		Halk-tebaa ile
Börük suurıp ezendejet.		Börk çıkarıp vedalaştılar.
Catkan curttıñ caandarı		Ev sahibi yurdun uluları
Üdeliktiñ turkunına		Vedalamak üzere
Üydejip kojo atangılayt.	35025	Uğurlayarak birlikte gittiler.
Üydejüde ne bolgonın		Vedada ne olduğunun
Onçoızın cartap ukpagam.		Hepsini açıkça duymadım.
Toy, cırgal onoñ arı		Toy, eğlence ondan sonra
Oyto katap köndüget.		Tekrar devam etti.
Üree, celee kıstar, uuldar	35030	Arkadaşlar, sürü halinde kızlar, oğullar
Ceten cüzün oyun baştayt.		Yetmiş çeşit oyun başladı.
Cerdiñ üsti torgulat.		Yeryüzü yankılandı.
Altan cüzün kojoñ çümdeyt.		Altmış çeşit şarkı söyledi.
Altaydıñ üsti cañılanat.		Altay'ın üstü yankılandı.
Cañıs Bodoy baatır	35035	Biricik Bodoy bahadır

Karık tutkan ay çılap, Kararmış ay gibi
Kunugıp kalgan bazıp cüret. Hüzünlenerek yürüdü.
Mını körgön Ezeney Bunu gören Ezeney
Cügürüp kelip surap turat: Gelip sordu:
"Ne kunuktıñ, köörkiyim? 35040 "Niye üzöldün, canım?
Sagışka ne tıñ aldırđıñ? Aklına ne geldi?
Tolonodıy bu çırayıñ Dolunay gibi yüzün
Neniñ uçun kudardı? - deyt. Niçin hüzünlü?-dedi.
Sanaañ cetken ejiñ bar ba? Düşündüğün eşin var mı?
Sanaarkabay aytsañ. 35045 Düşünmeden söyleseñ.
Küüniñ cetken köörkiy bar ba? Sevdigin biri var mı?
Kunukpay türgen aytsañ" - deyt. Üzülmeden hemen söyleseñ" -dedi.
Mını ukkan Bodoy baatır Bunu duyan Bodoy bahadır
Kün keberlü külümzirenip, Güneş gibi gülümseyip,
Ay keberlü araayınañ katkıp, 35050 Ay gibi yavaşça kahkaha atıp,
Aytkan sözi mindiy boldı: Şöyle söyledi:
"Açınbazañ, köörkiyim - deyt, "Üzülmezsen, canım -dedi.
Öskö eşti kaydayın. Diğer eşime döneyim.
Ak-carıktıñ kaandarı Ak-dünyanın kağanları
Aylı-curtına cangılayt. 35055 Evine, yurduna döndüler.
Aylanayın, köörkiyim, Kurban olduğum sevgilim
Altayımdı sananzam, Altay'ımı düşündüğümde
Agaş-tajı körünet. Ağacı, taşı göründü.
Ada-enemdi sananzam, Atamı, anamı düşündüğümde,
Aytkan sözi ugulat. 35060 Sözleri yankılandı.
Een Altayım sananzam, Güzel Altay'ımı düşünsem,

Eki agajı körünet.	İki ağacı göründü.
Ene-adamdı sananzam,	Anamı, babamı düşünsem,
Ermek-sözi ugulat?	Sohbeti duyuldu?
Cayaltalı Cañar baatır	35065 Hünerli Cañar bahadır
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezmiş,
Ukpas cerdeñ ugup salgan,	Duyulmaz yerden duymuş,
Araay coboş bazıp kelgen.	Yavaşça geldi.
Bodoy baatırdıñ	Bodoy bahadırın
Cardına calañ bolgon alakanın	35070 Omzuna ova gibi büyük eliyle
Caya salıp mınayda aydat:	Dokunup şöyle söyledi:
"Taş taştagan cerde cadatan,	" Taş atıldığı yerde yatacak,
Bala bergen cerde curtaytan.	Evlat (Gelin) verildiği yerde yurt tutacak.
Toy-cırgal bolgonço,	Toy-eğlence olduğunda,
Köp kunugıp sanaarkaba.	35075 Çok düşünüp üzülme.
Kıstıñ ada-Enezi	Kızın atası-anası
Ençi ülüzin ayırıp berze,	Çeyizini ayırıp verirse,
Ar cöøjördi koştaylo,	Servetiyle birlikte,
Ak bıyanaardı aydagılap,	Ak malı güdüp,
Altayaarga cangayaar" - deyt.	35080 Yurdunuza dönün" -dedi.
Ölbös Cayar la Kümüjey Enezi	Ölbös Cayar'la Kümüjey anası
Ekü baldarın mekelep,	İki çocuğu ikna edip,
Erkeledip mınayda aydat:	Sevgiyle şöyle söyledi:
"Bis eküniñ ülübisteñ	"Biz ikimizin payından
Altın-möñün bereribis.	35085 Altın-gümüş vereceğiz.
Ene-adaardañ ençi edip	Ana-babanızdan çeyiz edip
As ta bolzo mal alarıgar.	Az da olsa mal alacaksınız.

Albatı-condı baza alaraar" - dep, Halk-tebaayı da alacaksınız" -deyip,
Ada-Enezi cañıs ünle Atası, anası tek ses
Baldarın kuçaktap büdümçileyt. 35090 Yavrularını kucaklayıp uğurladılar.
Ak bıyan la albatı Ak malla halk
Biske kerek cok" - dep Bize gerekmez" -deyip
Bodoy baatır aydıp turat. Bodoy bahadır söyledi.
Elge-congo bıyandu Halka hürmetli
Ezeney dep bu eji 35095 Ezeney adlı eşi
Bodoy baatırğa erke körüp, aydat: Bodoy bahadıra sevgiyle bakıp, konuştu:
"Ene-adamniñ ençiğe bergen "Anamın-babamın çeyiz verdiği
Ak bıyan la albatızın Ak malla halkı
Albas meniñ uçurım cok" - deyt. Almaya gerek yok" -dedi.
"Andıy bolzo alar" - dep, 35100 "Öyleyse alma" -deyip
Bodoy baatır araay aydat. Bodoy bahadır yavaşça söyledi.
Ölbös Cayar baatır Ölbös Cayar bahadır
Alıptarın cakarar. Alplarına buyurdu.
"Meniñ ülü cöojömnüñ "Benim payımı
Talortozın ayırğar. 35105 Tam ortadan bölün.
Ak bıyan la albatımnañ Ak malımla halkımdan
Baza teñ ülü eder" - deyt. Eş pay eder" -dedi.
Toy-cırgal bojogon dep, Toy-eğlence bitti deyip,
Ölbös Cayar car edet. Ölbös Cayar yarlık verdi.
Carlu caan bu toygo 35110 Ulu toyda
Calku ulus kulak kızargança toydı. Tembel halk kulak kızarana kadar eğlendi.
Caman iyttar kuyruktarı Yaman köpeklerin kuyrukları
Çıçaygança semirdi. Dışkılayana kadar semirdi.

Iraak ayıldı albatı	Uzak yurtlu halk
Aylık ciir kursak aparat.	35115 Aylık yenecek yemek getirdi.
Cuuk catkan ulustar	Yakın yerin halkları
Cıldık ciir kursak aparat.	Yıllık yemek getirdi.
Aksaktarın ulalu cetiret,	Aksaklarını dayanakla getirdi,
Sokorlorın cedektü cetirgileyt.	Körlerini kılavuzla getirdiler.
Mındıy cakşı toy-cırgal	35120 Böylesine güzel toy-eğlence
Çaktañ çakka bolbogon deji,	Çağlardır olmadı deyip,
Caan-caştu kargandar	Büyük-küçük ulular
Çörçök çümdep kuuçındajat.	Destan anlatıp sohbet ettiler.
Albatı-conı tarkaarda,	Halk-tebaa dağılınca,
Ada-eneler artıp kaldı.	35125 Baba-analar geride kaldı.
Eli-conı tarkaarda,	Ortalık dağıldığında,
El-tugandarı artıp kaldı.	Akrabalar kaldı.
Cañarçı baatır ecezi	Bahadır kızkardeşi Cañarçı
Baldarı erkeledip aydat:	Çocukları severek konuştu:
"Çagat baatır cesteñ,	35130 "Çagat bahadır enişteniz,
Kümüş-Tana ejeñ	Kümüş-Tana halan
Slerle kojo köçsö kaydar".	Sizinle beraber gelsin.
"Ömö-cömö bolbos po?" - dep,	"Birlikte olmaz mı?" -deyip,
Kıstay-Mergen cestezi	Kıstay-Mergen eniştesi
Koştıoy kelip cömöjöt.	34135 Beraber gelip anlaştılar.
"Ozogı çak tujında	"Önceki zamanda
Kara-Taacı Kara-Kulanıñ katı	Kara-Taacı Kara-Kula'nın
Ada-enemdi kıynap öltürele,	Babamı, anamı işkenceyle öldürerek,
Albatı-conın olcolop,	Halkını esir alıp,

Üldübile aydaarda, 35140 Kılıçla götürdüğünde,
Ol oydo mege O zaman bana
Korundu ok tiygen edi. Zehirli ok değmişti.
Albatı-condı albanbıla Halkı zorbalıkla
Ak maldı kamçıbıla Ak malı kamçıyla
Ayday bergen ol edi. 35145 Götürmüştü.
Ölböskö men olordoñ Ölmeden onlardan
Tınım alıp kaçala, Canımı alıp kaçarak,
Aray ölböy cadarımda, Ölmeden yatarken,
Meni ölümneñ ayrıgan ediger" - dep Beni ölümden kurtarın" -deyip
Cañarçı ecezeniñ budına 35150 Cañarçı halasının ayağına doğru
Çagat baatır cerge caba bajırıp, Çagat bahadır yere eğilip,
"Sler meniñ cayaçı çın Kudayım" - deyt. "Siz benim yaratıcı gerçek tanrımsınız" dedi.
Cañar sıynı Canarçı Cañar'ın kızkardeşi Cañarçı
Çagat küyüziniñ börkin suurıp, Çagat damadının borkünü çıkarıp,
Bajın sıymap maktap iyet. 35155 Başını okşayıp övdü.
"Korodobo, balam - deyt. - "Üzülme, yavrum -dedi.
Koomoy cürüm ödüp kalgan. Kötü günler geçti.
Kunukpaylık, tugandar, Kederlenmeyelim, akrabalar
Kudaydıñ salımı bar emey. Tanrının kaderi var ne de olsa.
Ötkön öy ödüp kalgan, 35160 Geçen zaman geçmiş.
Öçkön odıs kamılğan. Sönen ateş küllenmiş.
Ölgön ulus tındangan dep, Ölen halk canlanmış deyip,
Albatı-con çörçök edip, Halk-tebaa destan yapıp,
Çaktañ çakka eske alınıp, Çağdan çağa hatırlayıp,
Çörçök edip çümdep-cürer. 35165 Destanı anlatıp- yaşayacak.

Ak-carıktıñ albatızı bu uçun	Ak-dünyanın halkı için
Bistiñ adı-colıbıs	Bizim yolumuz
Altın söslö biçiler, - deyt.	Altın sözlerle yazılacak, -dedi.
O-o, kalak, baldarım,	Ah, sevgili yavrularım,
Ötkön öy ödüp kalgan,	35170 Geçen zaman geçmiş,
Keler coldı körör - deyt.	Gelecek yola bakın -diye söyledi.
Cayım, ırıs, cırgal,	Özgürlük, kısmet, neşe
Cañı cürüm-cadın uçun	Yeni hayat için
Camandajıp kırışpay,	Kötüleşip kırmadan,
Cakşı cadar kerek, - deyt.	35175 Güzel yaşamak gerek, -dedi.
Coktu-coyuga kileger,	Yoksula merhamet edip,
Cobolduga bolujaar" - deyt.	Hastaya yardım edin" -diye söyledi.
Cañar baatır ugala,	Cañar bahadır dinleyerek,
Carsıldada katkırat:	Kahkahalarla güldü:
"Eceñ, cesteñ kızımdı	35180 "Halan, enişten kızıma
Barzın dejiip turgan ba? - deyt.-	Gitsin dedi değil mi?-diye söyledi.
Arı-beri ayıldajarga	Sağda-solda misafirlik için
Col ortoızı cuuk emes,	Yol ortası yakın değil,
Çagat baatırdıñ Altay ceri	Çagat bahadırın yurdu
Bodoy küyü batırdıñ	35185 Damat Bodoy bahadırın
Altay cerine koştıoy edi.	Altay yurdunda birleşti.
Ozo caş tujumda	Önceki genç zamanımda
Ol Altayla coruktagam.	O yurta yolculuk etmiştim.
Ak bıyandı azırap,	Ak malı besleyip,
Albatı-con curtagadıy,	35190 Halk-tebaa yerleşmiş,
Edil kuştar ün seribes,	Güzel sesli kuşların durmadan öttüğü,

Emil agaş bür sargarbas, Sedir ağaçlarının yapraklarının sararmadığı,
Cayı-kıjı bildirbes, Yazı-kışı belli olmayan,
Caraş kem Altay edi. Güzel yurttu.
Ak bıyanaar özö berze, 35195 Ak malın arttıkça,
Albatıgar köptözö, Halkınız çoğaldıkça,
Çagat baatır küyüümniñ Damadım Çagat bahadırın
Ada-töröl cerine Ata yurduna
Köçüp alzaar caraar - deyt. Göçün -dedi.
Odın-suunıñ cuugı cakşı, 35200 Odunluğun, suyun yakını iyi,
Töröön-tugaan ıraagı cakşı. Akrabanın uzağı iyi.
Cuuk catsa tiştejer, Yakın olsa dişler,
Iraak catsa kiştejer" - deyt. Uzak olsa kişner,
Mını ukkan tugandarı Bunu duyan akrabaları
Karsıldada katırıñjat. 35205 Kahkahalarla gülüştüler.
Aytkanaarga alkış bolzın dep, Sözlerinize dua olsun deyip,
Çagat baatır süünele, Çagat bahadır sevinerek,
Turgan cerine sekirip iyele, Durduğu yerde sekirerek,
Kümüş-Tana abakayla Kümüş-Tana hanımıyla
Kün ebire bicelep iyet. 35210 Gün etrafında dans etti.
Onoñ arı onçolorı Ondan sonra hepsi
Arıgança bicelegileyt. Bitap düşene kadar dans ettiler.
Kıstay-Mergen baatırıla, Kıstay-Mergen bahadırla,
Cañarçı baatır abakayı Hanımı Cañarçı bahadır
Sıynın, küyüzin maktayılap, 35215 Kızkardeşini, damadını övüp
Caraş kojoñ çümdegileyt: Güzel şarkı söylediler:
"Kulaş kuyruk suy salıp, "Kulaş kuyruk sallayıp,

Kumdus keçpeen suu bar ba?	Kunduzun geçmediği su var mı?
Kurbustannın aldına	Kurbustan'ın altında
Kunukpagan tuş bar ba?	35220 Üzülmediği zaman var mı?
Karış kuyruk suu salıp,	Karış kuyruk sallayıp,
Kumdus keçpeen suu bar ba?	Kunduzun geçmediği su var mı?
Kayrakannın aldına	Kayrakan'ın altında
Karıkpagan tuş bar ba?	Hüzünlenmediği zaman var mı?
Añkañdap öskön arbanı	35225 Bereketli yetişen arpayı
Sogup iyzeñ, köçö ne.	Çeksen yarma çorbası olmaz mı,
Ayıldap kelgen tuganga	Misafirliğe gelen akrabaya
Aydıp berzeñ, kündüñ ne.	İkram etsen, ağırlasan olmaz mı?
Kök calañnıñ arbazın	Gök ovanın arpasını
Köktöñ soksoñ, köçö ne.	35230 Çekip yarsan, çorba olmaz mı?
Körü-tanış tuganga	Görüp, karşılaştığın akrabayı
Azıp la berzeñ, kündüñ ne.	Doyursan, saygınla.
Tuyuk suu dep tükürbe,	Kötü su deyip tükürme,
Turlu malın sugadı.	Otlaktaki malın sulağına.
Tuş, tuura dep sananba,	35235 Boş anlamsız yerdir diye düşünme,
Tübinde barıp tuganıñ.	Dibine gidip durduğun.
Kara suu dep tükürbe,	Kara su deyip tükürme,
Kamık malıñnıñ sugadı.	Kalabalık malın sulağını.
Karı tuş dep kaarkaba,	Eski zaman diye kötüleme
Kaçan tüpte tuganıñ".	35240 Eski zamanda doğanı."
Kojoñ bojoy bererde,	Şarkı biterken,
Oyto lo katap kündü-küree	Tekrar ikram-ağırlama
Ölbös Cayar la Kümüjey	Ölbös Cayar'la Kümüjey

Ada-Enezi'niñ aldına	Atasının, anasının önünde
Tize ceñil çöödögilep,	35245 Hafif diz çöküp,
Tili çeçen kojoñdoyt:	Tatlı dille şarkı mırıldandı:
"Ağın suunı keçirgen	"Akan suyu geçiren
At ercineeske baş bolzın.	Kıymetli atınıza şükürler olsun.
Albatı-congo cırgatkan	Halk-tebaayı neşelendiren
Ada-eneske baş bolzın.	35250 Atanız, ananız sağ olsun.
Ene Altayga cetirgen	Ana yurda getiren
Ercineeske baş bolzın.	Kıymetlinize şükürler olsun.
Elge-congo cırgatkan	Halkı keyiflendiren
Ene-adabıs baş bolzın.	Anamız, atamız sağ olsun.
Sañıskan uçup cetpegen	35255 Saksaganın uçarak ulaşamadığı
Sarı çöldiñ ıraagin.	Sarı çölün ırağını
Sananıp sanaa cetpegen	Düşünerek düşünmenin yetemediği
Salımıstıñ biyigin.	Kaderimizin büyüklüğünü
Kuskun uçup cetpegen	Kuzgunun uçarak yetemediği
Kuba çöldiñ ıraagin.	35260 Çorak çölün uzaklığını
Kuuçındap kuuçın cetpegen	Konuşup konuşmanın yetmediği
Kudayıstıñ biyigin".	Tanrımızın büyüklüğünü".
Bodoy baatır bazıp kelet,	Bodoy bahadır geldi.
Altın-möñün çööçöyi	Altın-gümüş kadehi
Ayga-künge caltırgan.	35265 Aya, güneşe karşı parıldamış.
Cañar kayına çögödöp,	Cañar kayına doğru (diz) çöküp,
Ezeney dep ejile-	Ezeney adlı eşiyile
Koolodo koyu ünile kojoñdoyt:	Ilık çalarak gür sesle şarkı söyledi:
"Öştülerle cuulaşsa,	"Düşmanlarla savaşsa,

Ölbös oygor adabıs.	35270 Ölmez uyanır atamız.
Ölümneñ bisti koryla,	Ölümden bizi koruyarak,
Cırgalın körgön adabıs.	Eğlenceyi gören atamız.
Cer aldına cuulajıp,	Yeraltında savaşıp,
Ceñü algan adabıs.	Zafer kazanan atamız.
Cetkerdeñ bisti koryla,	35275 Şeytandan bizi koruyarak,
Cırgal etken adabıs.	Kutlama yapan atamız.
Ak-carıktıñ albatızı	Ak-dünyanın halkı
Altı üyege undılbas.	Altı nesil boyunca unutulmaz.
Argımak bolgon adıgar	Cins atınız
Ceti üyege undılbas.	35280 Yedi nesil unutulmaz.
Argımak bolgon adıgar	Cins atınız
Arıbazın çaktarga.	Yorulmasın çağlar boyu.
Alıp oygor adabıs	Alp atamız
Ölböy cürer cajına.	Ölümsüz yaşayacak ömür boyu.
Altayımdı sananzam,	35285 Altay'ımı düşünsem,
Ağaş-tajı körünet.	Ağacı, taşı göründü.
Ada-enemdi sananzam,	Atamı, anamı düşünsem,
Aytkan sözi ugulat.	Söylediği sözü duyuldu.
Ene Altayım sananzam,	Ana yurdumu düşünsem,
Emil agajı körünet.	35290 Sedir ağacı görünüyor.
Ene-adamdı sananzam,	Anamı, babamı düşünsem,
Ermek-sözi ugulat".	Sohbeti duyuldu".
Kojoñ bojoy bererde,	Şarkı biterken,
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Calañ bolgon alakanın	35295 Ova gibi büyük elini

Bodoy baatır küyüzile		Damadı Bodoy bahadıra
Caya tudup ezendejip,		Uzatıp esenleşip,
Carsıldada katkırarda,		Kahkahalarla güldüğünde,
Kaya taştarı cemirilip,		Kayalıklar parçalanıp,
Caan, caan taygaları	35300	Büyük büyük taygaları
Caykanıjıp cañılanat.		Sallanıp yankılandı.
Bodoy baatır küyüüm		Damadım Bodoy bahadır
Komudap kunukpa - deyt.		Dertlenip üzülme-dedi.
Algan-tapkan ejiñle		Aldığın eşinle
Ada-eneñniñ Altayına	35305	Atanın, ananın yurduna
Amır-cakşı cedele,		Huzurla giderek,
Alkışbıla amır cakşı		Duayla güzel
Tebeege tolı ak bıyandu		Otlaklı ak malı
Tergee tolı albatılı		Saraylı halkla
Sayrap cırgap cadar, - dep	35310	Neşe içinde yaşayın, -deyip,
Alkap maktap aydıp turat. -		Dua edip, överek söylediler.
Çagat baatır cesteñ le		Eniştin Çagat bahadırla
Kümüş-Tana ol eceñ		Halan Kümüş-Tana
Slerle kojo köçköy - deyt.		Sizinle birlikte göçecek -dedi.
Aytkanaarga alkış dep	35315	Sözlerinize dua olsun deyip,
Çagat baatır bolgojın,		Çagat bahadır ise,
Börkin suurıp ol anda		Börkünü çıkarıp orada
Tize ceñil çöödöylö,		Hafif diz çökerek,
Tili çeçen bajırıp iyet.		Tatlı dille yalvardı.
Kümüş-Tana la Ezeneydi	35320	Kümüş-Tana'yla Ezeney'i
Cañar baatır adazı		Babası Cañar bahadır

Elip-selip okşoylo,	Sevip öperek,
Alkış-bıyandu söstör aydat.	Dualı sözler söyledi.
Bodoy ciit küyü baatır,	Bodoy yiğit damat bahadır,
Çagat degen caan küyü-	35325 Çagat adlı büyük damat-
Eki küyü baatırlar	İki damat bahadır
Altın üygender kolgo alıp,	Altın dizginleri ele alıp,
Ak örgöödöñ çıgala,	Ak saraydan çıkarak,
Ayga-künge cañıy tudup	Aya, güneşe karşı sallayıp
Arı-beri serpip iyet.	35330 Sağa-sola serpiyor.
Boro-Çookır la çaldar at	Boro-Çookır'la çaldar at
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezmiş,
Ukpas cerdeñ ugup salgan,	Duyulmaz yerden duymuş,
Caş ölöñin caya baspay,	Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo celip kelet.	35335 Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñin kömö baspay,	Yeşil otu toprağa gömmeden,
Köni corgo celip kelgen	Doğruca gelmiş
Omırtkada oydıgı cok,	Omurgada eklemi yok,
Kabırgada çiyü cok,	Kaburgada çizgi yok,
Kajat ajıra semirgen,	35340 Dik yamaç gibi semirmiş,
Şırkırada kiştejip,	Su şırıltısı gibi kişneyip,
Mında turbay bu kanayttı.	Burada durdu.
Eki baatır bolgojin,	İki bahadır ise,
Eki attıñ bajına	İki atın başına
Ay keberlü üygen sugup,	35345 Ay şekilli dizgin vurup,
Attarınıñ bajın-közin	Atların başını, gözünü
Erkeledip sıymay tudat.	Sevip okşadılar.

Calañ bolgon kecim-tokum	Ova gibi eyer keçesini
Caya tudup salıp iygen	Yayıp altına döşemişler.
Küler artaş eerlerin	35350 Dökme yük eyerilerini
Arta salıp eertep iyet.	Geriye atıp yerleştirdi.
Üç üyege üzülbes,	Üç nesil boyunca kopmaz,
Üç kuyuşkan katay salat.	Üç eyer kayışını da bağladı.
Toolop bolbos koloñdorın	Sayılmayan kolonlarını
Tolgoy tudup tartıp iygen	35355 Dolayıp çekmiş
Kün keberlü köndürgelerin	Gün şekilli göğüslüklerini
Kün ebire eptey tudup,	Güneşe doğru hünerlice tutup,
Tartıp iybey bu kanayttı.	Çekti.
Cañar baatır, Ölbös Cayar,	Cañar baatır, Ölbös Cayar,
Küreñeş baatır baza	35360 Küreñeş bahadır yine
Kıstay-Mergen baatırla	Kıstay-Mergen bahadırla
Cañarçı dep abakayı	Cañarçı adlı hanımı
Attarın mında tudup algan	Atlarını burada tutup
Eertegilep salgan belen turat.	35365 Eyerleyip hazır bekledi.
Eki kıstıñ eñizine	İki kızın çeyizine
Kırpat torko mandıktı	İpek, pamuk işlemeyi
Kün-Keldi le Altın-Tana	Kün-Keldi ile Altın-Tana
Cakşızınañ taldap salat.	İyisinden seçti.
Ölbös Cayar uulı kojo	Ölbös Cayar oğluyla birlikte
Altın-möñün mında çoğot.	35370 Altın-gümüş yığdı.
Ak bıyandı bolgojın	Ak malı ise
Kıstay-Mergen cestezi	Eniştesi Kıstay-Mergen
Küreñeş dep bu ceeni	Yeğeni Küreñeş

Kürkürede aydap kelgen, 35375 Coşkuyla gelerek,
Ülüü ülep turgulayt. Pay etti.
Albatı-connoñ baza Halk-tebaadan yine
Ülüü edip beriger dep, Pay edip verin deyip,
Cañar baatır cakarar. Cañar bahadır buyurdu.
Alıp külük baatırlar Alp, pehlivan bahadırlar
Eki kıstıñ sen ülüüzin 35380 İki kızın payını
Ereeni cok edip Alaca-bulacaları kaldırıp
Ayrıp berbey bu kanayttı. Ayrıp verdi.
Cayaltalu Cañar baatır Hünlerli Cañar bahadır
Eki caraş abakayla İki güzel hanımıyla
Kümüş-Tana kızın la 35385 Kızı Kümüş-Tana ile
Çagat baatır küyüzin Damadı Çagat bahadırla
Eki koldoñ ezendejip, İki elle esenleşmiş,
Eki caaktañ okşoşkon İki yanaktan öpüşmüş,
Erkeledip alkagılayt. Sevgiyle dua ettiler.
Ölbös Cayar baatırıla 35390 Ölbös Cayar bahadırla
Kümüjey dep abakayı Kümüjey adlı hanımı
Ezeney dep kızı la Ezeney adlı kızıyla
Bodoy baatır küyüzin Damadı Bodoy bahadırla
Eki koldoñ ezendeşken, İki elle esenleşmiş,
Eki caaktañ okşoşkon, 35395 İki yanaktan öpüşmüş,
Alkış, bıyan söstör aydıp, Dualı, güzel sözler söyleyip,
Eki balazın erkeledip, İki çocuğunu sevip,
Ermek-kuuçın köptögön Sohbet koyulaşmış,
Atanardıñ kündüüzin Gidenlerin ağırlaması

Ak örgöögö kirgilep, 35400 Ak saraya girip,
Amzap cip baştaalayt. Yeme-içmeye başladılar.
Ondogı bolgon kuuçındı Oradaki sohbetin
Oñdop cetire ukpagam. Hepsini duymadım.
Kündü-küree bojoordo, Ağırlama-ikram bitince,
Ak örgöödöñ çıkkılap, 35405 Ak saraydan çıkıp,
Attanarga beletenet. Gitmeye hazırlandı.
Elge-congo bıyandu Halk-tebaaya saygılı
Ezeney dep abakay Ezeney adlı hanım
Cañar taayı cal-kuyruktañ Cañar dayı yele-kuyruktan
Cazap bergen Temir-Çookır 35410 Yaratılan Temir-Çookır
Adına minip algan Atına binmiş
Altın-möñün sürlü Altın-gümüş işlemeli
Kep kiyimi ayga-künge Şık giysisi aya-güne karşı
Anda emdi surkurayt. Öylece parlıldadı.
Ay keberlü ak çırayı 35415 Ay şekilli ak yüzü
Albatızın kaykadat. Halkını şaşırttı.
Kün keberlü kaçarı Gün şekilli gözleri
Kün carının akalayt. Güneşin parlaklığını geride bıraktı.
Kümüş-Tana la Ezeneydi Kümüş-Tana ile Ezeney'i
Eki tüñey bu bolzo, 35420 İki eş
Ercinege mingilegen Kıymetli ata binmiş
Eldiñ-connıñ aldında Halkın önünde
Ebirilgen, caltıragan Dönmüş, parıldamış
Eldi-condı carajıla Halk-tebaayı güzelliğiyle
Kaykadıp mında turgulayt. 35425 Hayret içinde bıraktı.

Bodoy baatır la agat baatır	Bodoy bahadırla agat bahadır
Altın-möñün artıngan	Altın-gümüş yüklenmiş
Albatı-conlo ezendejet.	Halk-tebaayla vedalaştılar.
Ak bıyanın kamçıbıla,	Ak malını kamçıyla,
Albatını kıygıbıla baştap	35430 Halkını bağışla yönetip
Atangılap iybey bu kanayttı.	İlerledi.
Kümüş-Tana la Ezeneydi	Kümüş-Tana ile Ezeney'i
Ene-adalardı la turgandarı	Ana-babaları, akrabaları
Uzak colgo deşkilep,	Uzak yola deyip,
Kojoñ-komus cırgalbıla	35435 Şarkı-kopuz eğlenceyle
Kojo olorlor atangılayt.	Birlikte gittiler.
Eldiñ-conniñ kojoñına	Halk-tebaanın şarkısına
Edil kuştar kojo edet.	Güzel sesli kuşlar da eşlik etti.
Emil agaş şuulajat.	Sedir ağaçları hışırdadı.
Albatınıñ kojoñına	35440 Halkın şarkısına
Añdar kojo etkileyt.	Av hayvanları da eşlik etti.
Amırgı sığın ünine	Amırgı, ceylan sesiyle
Agaş-taştar cañılanat.	Ağaçlar, taşlar yankılandı.
Ediski ünderi cañılanıp,	Kaval sesleri yankılanıp,
El-töröondör baradat.	35445 Halk-akrabalar ilerledi.
Eptü caraş calañda	Güzel yazıda
El-töröondör ermektejip,	Halk-akrabalar sohbet edip,
Eptü-cakşı cırgagan,	Güzelce eğlenmiş,
Ezendejip ayrılıjat.	Esenleşip ayrıldılarç
Küreñeş baatır Enezi'ne	35450 Küreñeş bahadır anasına
Bazıp kelgen surap turat:	Gelip sordu:

"Eki eceñle, eki cesteñniñ   "İki halamla, iki eniştemin
Ceri-curtına cetire   Yurduna gitmeye
Kojo barıp keleyin be?   Birlikte geleyim mi?
Cajım cetken caan emezim, 35455 Yaşı ilerlemiş ihtiyar değilim,
Caş ulustñ ceri-curtın   Genç halkın yurdunu
Cazap körüp kelbes pe?" deyt.   Görüp gelmeyelim mi?" dedi.
Cañar taayı ugala, cöpsinele, cakarar: Cañar dayı dinleyerek, kabul edip, buyurdu:
"Eki eceñ le eki cesteñdi   "İki halanla iki eniştenin
Ceri-curtına cetirele,   35460 Yurduna yetişerek,
Ezen-amır Altayña.   Esen-huzurlu Altay'ına
Ebirip oyto canarıñ" - deyt.   Dolaşıp geri dön" -dedi.
Mını ukkan Küreñeş   Bunu duyan Küreñeş
Ene-adazıla, Cañar taayıla   Ana-babasıyla, Cañar dayıyla
Eki koldoñ ezendejip,   35465 İki elle esenleşip,
Eki ecezile, eki cestezibile   İki halası ve iki eniştesiyle
Ege-tögö kuuçındajıp,   Ordan-burdan sohbət edip,
Eptü-cöptü bolgılap   Uyum içinde
Ak bıyanın aydagan   Ak malını gütmüş
Albatızın bu başkarıp,   35470 Halkını yönetip,
Tüş bolgojın amırı çok,   Gündüz dinlenmeden,
Tün kirgejin uykuızı çok,   Gece girdiğinde uyumadan,
Tündü-tüştü barıp cadat.   Gece-gündüz gitmiş.
Kañça talay keçe bertir.   Nice denizler geçmiş.
Kañça tayga aja bertir.   35475 Nice taygalar aşmış.
Bodoy baatır aydıp turat: Bodoy bahadır şöyle söyledi:
"Adabıs bergen albatım,   "Atamızın verdiği halkım,

Biz ozo baralık.	Biz önce gidelim.
Cıda mizile cerdi	Mızrak ucuyla yeri
Çiye tartıp bararım.	35480 Çizip gideceğim.
Çike tartkan cerimle	Çizdiğim güzergahta
Tündü-tüştü barıgar.	Gece-gündüz gidin.
Tuura tartkan cerimle	Durduğum yerde
Tünep-konup cürüger" - deyt.	Geceleyip konaklayın" -dedi.
Onoñ arı beş baatır	35485 Ondan sonra beş bahadır
Ezin-kuyun barıp cadat.	Rüzgâr-fırtına gibi gittiler.
Beş attıñ mañı	Beş atın hızı
Bir attıñ mañındıy.	Bir atın hızı gibi.
Beş baatırdıñ kojoñı	Beş bahadırın şarkısı
Bir kijiniñ ünindiy,	35490 Tek bir ses gibi,
Sır cırgalda baradat.	Neşeyle yayıldı.
Balalu ańdar balazın taştap,	Yavrulu kuşlar yavrusunu bırakıp,
Kiynineñ arı tıñdap cüret.	Ardından dinleyerek gitti.
Uyalu kuştar uyazın taştap,	Yuvalı kuşlar yuvasını bırakıp,
Eeçiy uçup tıñdagılayt.	35495 Peşinden uçup dinlediler.
Şuurgandu tayga ajat,	Fırtınalı taygalar aştı,
Şuurmaktu talay keçet.	Dalgalı denizler geçti.
Baza körüp cürer bolzo,	Yine baktı ki,
Bodoy baatırdıñ Altayına	Bodoy bahadırın yurduna
Cedip kelgen cürgüleyt.	35500 Yetip geldiler.
Ayga küybes altın-tajı	Ayda yanmayan altın tacı
Ayga-künge mızıldayt.	Aya, güne karşı parıldadı.
Künge küybes küreñ-tajı	Güneşte yanmayan bronz taşı

Kün carkınga mızıldayt.	Gün parıltısında ışıldadı.
Ança-mınça bolboy cürüp,	35505 Biraz ilerleyip,
Ak bıyanın ebiret.	Ak malının etrafında döndü.
Tebeelü malın aylanat.	Otlaklı malını dolaştı.
Tergeelü conın ortozınça	Saraylı halkın arasında
Beş baatırdıñ attarı	Beş bahadırın atı
Alın kolin kazalagan,	35510 Ön ayakları hızla koşmuş,
Kiyin buttarı bilcelegen,	Arka ayakları adeta dans etmiş,
Oyun cırgal, katkıbıla	Oyun, eğlence, kahkaha ile
Bargılap catpay kanayttı.	İlerliyorlardı.
Adazınıñ albatı-conı	Atasının halkı
Bodoy baatırdı tanıgilap	35515 Bodoy bahadırı tanıyıp
Eeçiy cortup cürgileyt.	Peşinden hızla ilerledi.
Kalıñ congo kirgejin,	Kalabalık yola girdiğinde
Eki caraş abakaydı	İki güzel hanımı
Kalık-conı kaykap köröt.	Halk-tebaa hayretle izledi.
Coyu ulus tuştaza,	35520 Yayan halk karşılaştığında,
Cerge cadıp körgileyt.	Yere yatıp izlediler.
Attu cürgen ulustar	Atlı gelen halk
Attañ tüşüp körör boldı.	Attan inip izledi.
Aydıp bolbos carajın	Tarifsiz güzelliğine
Alañ kaykap turgulayt.	35525 Şaşırp kaldılar.
Ança-mınça bolboy turup,	Çok zaman geçmeden,
Ak örgöögö olorlor	Ak saraya onlar
Cedip kelbey kanayttı.	Yetip geldiler.
Albatızı cuulıp kalgan,	Halk toplanıp gelmiş,

Aş-kursagı belen	35530	Yemekler hazır
Sakıp catkan bu emtiri.		Bekliyorlarmış.
At buulaytan alıptardıñ		At bağlayan alpların
Koldorı çılbirga badıspayt.		Kolları dizgine yetişmedi.
Ceñ tudatan alıptardıñ		Yen tutan alpların
Koldorı ceñge badıspayt.	35535	Kolları yine ulaşmadı.
Ejik açatan alıptarı		Kapı açan alpları
Ak örgöönıñ ejigin		Ak sarayın kapısını
Aça tartıp mında sakıyt.		Açıp burada bekledi.
Eki caş abakaydı		İki genç hanımı
Eli-conı kaykap köröt.	35540	Halk şaşkınlıkla izledi.
Köstöri olordıñ kılbigıp,		Gözleri kamaşıp,
Tuura körüp imdejet.		İzleyerek birbirlerine işaret ettiler.
Mındıy caraş kelinderdi		Böylesine güzel gelinleri
Bu Altaydıñ albatızı		Bu yurdun halkı
Bu öygö cetire	35545	Bu zamana kadar
Körgölök bu emtiri.		Görmemiş.
Coyu kelgen ulustar		Yayan gelen halk
Cada tüjüp körgileyt.		Yatarak izledi.
Attu kelgen albatı		Atlı gelen halk
Attañ tüjüp körgileyt.	35550	Attan inip izledi.
Ak örgöönıñ içine		Ak sarayın içine
Albatı-con badıspayt.		Halk sığmadı.
Albatı-conı sonurkajıp,		İnsanlar şaşırp,
Elem-selem surajat.		Hal-hatır sordular.
Bajıs bilgen kaanıbıs	35555	Başımız bildiğimiz kağanımız

Ebirip canıp keldi dejiþ,   Dönüp geldi deyip,
Kalık-conı süünijet.   Halk-tebaa sevindi.
Enezi'niñ sıynı   Anasının kızkardeşi
Çeçen degen kıs   Çeçen adlı kız
Bodoy baatırla ezendejiþ,   35560 Bodoy bahadırla esenleřiþ,
Ezeney dep abakayla,   Ezeney adlı hanımıyla,
Alakan cayıp ezendejet.   Elini uzatıp selamlaştılar.
Ezeneydiñ carajın körüp,   Ezeney'in güzelliğini görüp,
Ak örgöödö albatı   Ak saraydaki halk
Körgön köstörin tuura körböy, 35565 Gözlerini kırpmadan,
Undıp salgan oturgılayt.   Unutup kalmışlar.
Çeçen degen taay ecezi   Çeçen adlı teyzesi
Kolgo tutsa koyt etpes,   Koyabildiğince,
Kızıl tajuurda arakını   Kızıl mataradaki içkiyi
Bodoy baatırğa tutturat.   35570 Bodoy bahadıra ikram ettirdi.
Ak sagaldu alıptar   Ak sakallı alplar
Çagat baatırdıñ adazın ugup,   Çagat bahadırın atasını dinleyip,
Bileris dep tanıjat.   Biliriz deyip tanıştılar
Cañar baatırdıñ kızı dejiþ,   Cañar bahadırın kızı deyip,
Kümüş-Tana kuuçındajat.   35575 Kümüş-Tana anlattı.
Küreñeř le Ezeneydi   Küreñeř'le Ezeney'i
Cayaltalu Cañar baatırdıñ   Hünerli Cañar bahadırın
Ceenderi ol dejiþ,   Yeğenleri deyip,
Cuulgan ulus küünzejiþ,   Toplanan halk büyük istekle,
Ezendejiþ turgulayt.   35580 Esenleşti.
Solun kelgen ayılçılardı   Dışardan misafirleri

Tör bajına çıkarıp,	Tör başına çıkarıp,
Altın taktaga oturguzıp,	Altın tahtaya oturtup,
Alama-şikir aş-kursakla	Lezzetli yemeklerle
Albatı-conı kündüleyt.	35585 Halkı ağırladılar.
Alıymannıñ açuzın,	Acıların en acısından
Talıymannıñ tatuzın	Tatlıların en tatlısını
Taldap ulus ajanat.	Tadıp yediler.
Altın çööçöy caltırıp,	Altın kadeh parlayıp,
Albatı kolın ebiret.	35590 Halkın elinde döndü.
Kızıl çööçöy kılbrıp,	Kızıl kadeh kamaşıp,
Kalıktıñ kolın ebiret.	Halkın elinde döndü.
Kündüü-küree köndüge beret.	Ağırlama-ikram şevkle sürdü.
Emeş kezek içkilep,	Bir süre içilip,
Edi-kanı iziirde,	35595 (Herkesin) eti, kanı ısınınca,
Ermek-kuuçın köptöy beret.	Sohbet-muhabbet koyulaştı.
Kalagança içkileerde,	Son kez içildiğinde,
Katkı-oyın köndüget.	Kahkaha, eğlence başladı.
Onoyıp olor oturgança,	Böylece otururken,
On kün ödö bertir.	35600 On güç geçmiş.
Bodoy baatır örö turat,	Bodoy bahadır yerinden kalktı,
Aytkan sözi mindiy boldı:	Söylediği söz şöyle oldu:
"Ada-enemniñ albatızı,	"Atamın, anamın halkı,
Aytkan sözimdi ugugar," - deyt.	Söylediklerimi dinleyin, " -dedi.
Ak-carıkta carlu bütken	35605 Ak-dünyada hünerli yaratılmış
Cayaltalu Cañar baatırdıñ	Hünerli Cañar bahadırın
Ölbös Cayar dep uulınıñ	Ölbös Cayar adlı oğlunun

Elge-congo bıyandu	Halka hürmetli
Ezeney dep kızın	Ezeney adlı kızını
Algan kiji edim men.	35610 Aldım.
Ada-enemniñ curtına	Atamın, anamın yurdunda
Toy edeten kiji-deyt.	Toy edenler -dedi.
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
Alıs cerdi biylegen	Işıksız yeri yöneten
Cayaltalu Cañar baatırğa	35615 Hünerli Cañar bahadıra
Erlik-biy öştöp,	Erlik-biy düşmanlık edip,
Eskide öçöp tabargan.	Önceden saldırmış.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
Üç katap cuulaşkan.	Üç kez savaştı.
Cañar sıynı Canarçı	35620 Cañar kızkardeşi Canarçı
Ceeni bolzo Küreñeş,	Yeğeni Küreñeş,
Küyüzi Kıstay-Mergen	Damadı Kıstay-Mergen
Kümüş-Tana kızı,	Kızı Kümüş-Tana,
Küyüzi Çagat baatır,	35625 Damadı Çagat bahadır,
Kalğançı küyüzi men.	Son damadı ben.
Kümüjey le Altın-Sırğa	Kümüjey ile Altın-Sırğa
Cañar kaynıstıñ kelinderi.	Cañar kaynın gelinleri.
Ak-carıktıñ albatızı uçun	Ak-dünyanın halkı için
Üç Kurbustan Kудaydıñ	35630 Tanrı Üç Kurbustan'ın
Cayagan cayaltazıla	Verdiği emirle
Cer Kindigi enebistiñ	Cer Kindigi enemizin
Cetirgen bolujıbıla	Ulaştırdığı yardımla

Erlik-biydi ak-carıkka	35635	Erlik Biy'i ak-dünyaya
Oyto katap kaçan da		Birdaha ne olursa olsun
Çıkpas edip ceñgenibis.		Çıkamayacak hale getirip yendik.
Öçkön ottı kamıskan,		Sönen ateşi küllendiren,
Ölgön ulustı tırgıskan		Ölen halkı diriltten
Cayaltalu Cañar baatırdı		Hünerli Cañar bahadırı
Ak-carıktıñ albatızı	35640	Ak-dünyanın halkı
Ürgülcege undıbas.		Ebediyen unutmayacak.
Ceñü, cayım, ırıs uçun		Zafer, özgürlük, mutluluğu
Kerees edip undıbas.		Miras alıp unutmaz.
Ceñü, cayım, ırıs uçun		Zafer, özgürlük, mutluluk için
Togus cılga toylorıbis.	35645	Dokuz yıl boyunca toy yapacağız.
Cal kijiniñ kulagı		Yelelinin(atın) kulağı
Calbaya semirip kızargança		Genişleyip, semirip kızarınca
Caman iyttiñ kuyruğı		Kötü itin kuyruğu
Çıçaygança, toylor.		Dışkılayana kadar toylayın.
Buura bolgon caldulardı	35650	Yeleli erkek develeri
Büktey cıgıp soyıgar.		Devirip yüzün.
Bulut bolgon kazılunı		Bulut gibi yağlıyı
Aza taldap soyzın, - deyt. -		Asarak yüzün, -dedi.
Talayga tüñey arakı temdezin,		Denize eş içki yığın,
Tayga keptü et tuurazın.	35655	Tayga gibi et doğrayın.
Alıp kezer baatırlarım,		Alp, cesur bahadırlarım,
Ak örgöögö tüñey		Ak saraya eş
Altın-möñün çümdü		Altın-gümüş işlemeli
Ak örgööni tudugar.		Ak sarayı tutun.

Ol cañı örgöögö	35660 O yeni saraya
Meniñ cañıs balam	Benim biricik yavrum
Çagat baatır curtaar - deyt.	Çagat bahadır yerleşecek -dedi.
Albatıska albatı kojular,	Halka halk eklenecek,
Ak bıyanga mal kojular.	Ak mala mal eklenecek,
Kaynım, ecem bergen	35665 Kaynım, kızkardeşimin verdiği
Ak bıyanın aydagan	Ak malı güden
Albatı-con col ortodo.	Halk yol ortasında.
Toy-cırgal baştalza,	Toy-eğlence başladığında,
Olor bogo cedip keler.	Onlar buraya gelecek.
Til bilişpes con dep,	35670 Dili bilinmeyen halk deyip,
Tük tanışpas mal dep,	Tüyü sayılmaz (çok sayıdaki) mal diyerek,
Camandap, şoodıp aytpagar.	Kötülük edip, inciterek konuşmayın.
Cazap cakşısı cırgagar" - deyt.	Güzelce eğlenin" -dedi.
Aydıñ bajı aylanıp ötti,	Ayın başı aylanıp geçti,
Cıldıñ bajı cılıjıp ötti.	35675 Yılın başı yıllanıp geçti.
Ayga-künge mızıldagan,	Aya-güne karşı parlayan,
Altın-möñün sürlü	Altın-gümüş işlemeli
Ak örgöözi mında	Ak sarayı burada
Büde berbey bu kanayttı.	Tamamlandı.
Ada-Enezi eki kızına	35680 Atası, anası iki kızına
Ep-seple ülüü ençizi	Hevesle miraslarını
Edip emdi ol bergen	Hazırlayıp vermiş
Ak bıyanın aydagan	Ak malını güden
Albatı-conı mında	Halk -tebaa buraya
Arıp-cobop bu kalgan	35685 Yorulup, bitap düşmüş halde

Cedip kelbey kanayttı.	Geliyordu.
Kaan kiji Bodoy baatır aydat:	Kağan kişi Bodoy bahadır söyledi:
"Albatıma albatı kojuldı.	"Halkıma halk eklendi.
Colıma con kojuldı.	Tebaama tebaa eklendi.
Toy-cırgaldı baştagar!" - deyt. 35690 Toy-eğlenceyi başlatın!" -dedi.	
Oñ kolin cañıyla,	Sağ elini çevirerek,
Açu-koron kıygırıp,	Acı-zehir bağırıp,
Cakaru berbey kanayttı.	Haykırdı.
Toy-cırgaldı albatı-con	Toy-eğlenceyi halk-tebaa
Tutagı cok baştap iyet.	35695 Sorunsuz başlattı.
Kündü-küree bu Altayda	Ağırlama-ikram bu yurtta
Baştala berbey kanayttı.	Başlatılıyordu.
Cañı tutkan ak örgöögö	Yeni tutulan ak saraya
Çagat degen baatır	Çagat adlı bahadır
Kümüş-Tana abakayıla	35700 Hanımı Kümüş-Tana'yla
Amır-ençü toylap, cırgap	Huzur, esenlikle toylayıp, eğlenip
Curtay bergen bu emtiri.	Yerleşmiş.
İkili, topşuur, komus, kojoñ	İkili, topşuur, kopuz, şarkı
Bu Altayda cañılanat.	Bu yurtta yankılandı.
Cüs ciitter ikili oynoyt,	35705 Yüz yiğit ikili çaldı,
Cüs kelinder kojoñ çöyöt.	Yüz gelin şarkı söyledi.
Attar çıyragı carışta,	Atların güzeli yarışta,
Alıptar böközi küreşte.	Alpların güçlüsü güreşte.
Cer üstiniñ ceten cüzün,	Yeyüzünün yetmiş çeşit,
Ak-carıktıñ altan cüzün	35710 Ak-dünyanın altmış çeşit
Oyın-cırgalı baştalat.	Oyunu-eğlencesi başlatıldı.

Ak-carıkta adı carlu	Ak-dünyada adı şanlı
Cayaltalu Cañar baatırdı	Hünerli Cañar bahadırı
Albatı-con çümdep	Halk-tebaa anıp
Altan cüzün kojoñ çümdeyt: 35715	Altmış çeşit şarkı söyledi:
"Alıs cerdi ol ceñgen	"Işıksız yeri yenen
Alıp Cañar küçtüzin.	Alp Cañar güçlüsün.
Albatını korıgan	Halkını koruyan
Alıp Cañar iydezi.	Alp Cañar kuvvetli.
Erlik-biyle cuulajıp,	35720 Erlik-biy'le savaşıp,
Ceñü algan er Cañar	Zafer kazanan er Cañar
Elge-congo kileñkey	Halkına merhametli
Oygor bütken er Cañar.	Bilge yaratılmış er Cañar.
Altın kazık aylangan	Altın kazık dolaşmış
Ak boronıñ iydezi.	35725 Kuvvetli Ak boro
Albatını baştagan	Halkını yöneten
Alıp Cañar başçıbıs.	Başçımız Alp Cañar.
Temir kazık aylangan	Demir kazık dolaşmış
Temir-boro küçtüzi.	Güçlü Temir-boru
Telekeydi başkargan	35730 Yeryüzünü yöneten
Oygor Cañar iydezi".	Kuvvetli güçlü Cañar".
Toylop, cırgap turgança	Toylayıp, eğlenirken
Togus cıl ödö bertir.	Dokuz yıl geçmiş.
Küreñeş baatır örö turat.	Küreñeş bahadır ayağa kalktı.
Togus cılga toyloylo,	35735 Dokuz yıl boyunca kutlayarak,
Toyo berdim, eceler, dep	Toy verdim, halalar, deyip
Eki koldoñ ezendejet.	İki elle vedalaştı.

Çagat baatır la Bodoy baatırdañ	Çagat bahadır'la Bodoy bahadıra
Açınbagar, cesteler, - deyt.	Gönlünüz kırılmasın, eniştelere, -dedi.
Canar öyüm cetti-dep,	35740 Dönüş vaktim geldi- deyip,
Caraş ünile kojoñdoyt:	Güzel sesle şarkı söyledi:
"Caya cıldıs çıga bert,	"Asılı yıldız çıktı,
Canar öyüm cede bert.	Dönüş vaktim geldi.
Koyu cıldıs çıga bert,	Koyu yıldız çıktı,
Konor öyüm cede bert.	35745 Gitme vaktim geldi.
Adım meniñ arık pa,	Atım yorgun olsa da,
Mine-cele bererim.	Bineceğim.
Altayım meniñ ıraak pa,	Yurdum uzak olsa da,
Cana cüre bererim.	Döneceğim.
Ceerenim meniñ arık pa,	35750 Ceeren'im yorgun olsa da,
Mine-cele bererim.	Bineceğim.
Cerim meniñ ıraak pa,	Yerim uzak olsa da,
Cana cüre bererim.	Döneceğim.
Adım semis tujında	Atım semirince
Altay üstin ödürim.	35755 Altay üstünü geçeceğim.
Amır cakşı cürzebis,	Huzur içinde yaşarsak,
Aylanıp kelip tuştaarım.	Dönüp geleceğim.
Ercinem semis tujında	Kıymetlim semirince,
Een Altaydı ödürim.	Güzel Altay'ı geçeceğim.
Ezen-amır cürzebis,	35760 Esenlikle yaşarsak,
Ebirip kelip tuştaarım".	Dolaşıp geleceğim".
Eki ecezile, eki cestezile	İki halasıyla, iki eniştesi
Eki koldoñ ezendejip,	İki elle esenleşip,

Eki caaktañ okşojot.	İki yanaktan öpüştü.
Altın üygen ala koyot.	35765 Altın dizgini aldı.
Ak örgöödöñ ıgala,	Ak saraydan ıkararak,
At ıkakıga sogup iyet.	At direğine bağıladı.
Kızıl-ceeren ercine at	Kıymetli at Kızıl-ceeren
Sespes cerdeñ sezip iygen,	Sezilmez yerden sezmiş,
Ukpas cerdeñ ugup salgan,	35770 Duyulmaz yerden duymuş,
Caş ölöñin caya baspay,	Yaş otu ezmeden,
Caraş corgo celip kelet.	Güzel rahvan geldi.
Kök ölöñin kömö baspay,	Yeşil otu toprağa gömmeden,
Köni corgo celip kelet.	Doğruca geldi.
Kızıl-ceeren ercine at	35775 Kıymetli at Kızıl-ceeren
Omırtkada oydık cok,	Omurgasında eklemi yok,
Kabırgazı kayıja	Kaburgası dik yamaç gibi,
Semirip kalgan emtiri.	Semirmiş.
At bajına bolgojın	At başına
Altın üygen sugup iyet.	35780 Altın dizgin geçirmiş.
Bajı-közin ol sıymap,	Başını, gözünü sıvazlayıp,
Erkeledip mınayda aydat:	Severek şöyle söyledi:
"Tirü cürzem kanadım,	"Diri olsam kanadım,
Ölö berzem koylogom,	Ölsem birlikte gömüleceğim atım,
Ada-enem sanaama kirdi.	35785 Atam, anam aklıma geldi.
Altayıska canalık" - deyt.	Altay'ımıza dönelim"-dedi.
Ak örgöögö oyto kiret.	Ak saraya geri girdi
Atanardıñ kündü-küree	Gidenlerin ağırlama-ikramı
Oyto katap baştalat.	Tekrar başladı.

Külükterle küreşse kiyeten	35790	Pehlivanlarla güreşirken giyilen
Kümüş tonın kiyip iyet.		Gümüş kıyafetini giydi.
Katançızın katanıp,		Kat kat yüklenip,
Kandu cuunıñ ok-saadagın		Kanlı savaşın ok torbasını
Karçıy-terçiy cüktenet.		Karşılıklı, çapraz yüklendi.
Ak bolot üldüzin	35795	Ak çelik kılıcını
Sol calmaşka tañınat.		Sol yanına taktı.
Kara kumduş bõrügın		Kara kunduz bõrkünü
Kulak töşkö keptey tartat.		Kulak dibine çekti.
Albatıla ezendejip,		Halkla vedalaşıp,
Arçımağın ala koyıp,	35800	Heybesini alıp,
Ak örgõdõdõn çıga beret.		Ak saraydan çıktı.
At çakıga cedip kelze,		At direğine gelince,
Eki cestezi le eki ecezi		İki eniştesi ile iki halası
Tõrt attı eertep salgan		Dõrt atı eyerlemiş
Üydejerde belen turat.	35805	Uğurlamak için hazır beklediler.
Cüs ciitter ikililü,		Yüz yiğit ikiliyle,
Cüs kelinder kojoñçılı		Yüz gelin şarkıyla,
Küreñeř baatırdı üdejip,		Küreñeř bahadırı uğurlayıp,
İkili, komus kojoñdu		İkili, kopuz, şarkıyla
Üydejip kojo atanat.	35810	Yolcu edip birlikte gittiler.
Kojoñ, komus, oyun, cırgal		şarkı, kopuz, oyun, eğlence
Bu Altayda cañılanat.		Bu yurtta yankılandı.
Kündük cerdi ödõrdõ,		Günlük yeri geçerken,
Arjan suunıñ canında		Kutsal yeraltı suyunun yanında
Kebis ořkoř calańda	35815	Keçe gibi yazıda

Kündü-küree, oyn-cırgal	Ağırlama-ikram, oyun-eğlence
Arakınıñ açuzın,	Acının en acısını
Talıymannıñ tatuzın	Tatlının en tatlısını
Taldap olor ajanat.	Tadıp yediler.
Kojoñ, komus toktoordo,	35820 Şarkı, kopuz durunca,
Küreñeş baatır mında	Küreñeş bahadır burada
Eki ecezile, eki cestezile	İki halası ve iki eniştesiyle
Ezendejip atanat.	Esenleşip gitti.
Mındıy caraş cırgaldı	Böylesine güzel kutlamada
Uyalu kuş uyazın taştap,	35825 Yuvalı kuş yuvasını bırakıp,
Uçkulap kelgen kojo cırgayt.	Uçup gelmiş birlikte eğlendi.
Balalu añdar balazın taştap,	Yavrulu av hayvanları yavrusunu bırakıp,
Baza kelip tıñdap ugat.	Gelip dinledi.
Ağaş-taştar şuulajıp,	Ağaçlar, taşlar hışırdayıp
Altay kañıy cañılanat.	35830 Altay yeri yankılandı.
Ezendejip bojoylo,	Esenleşme bitince,
Küreñeş baatır attıñ oozın	Küreñeş bahadır atın ağzını
Tura tartıp eles edet.	Çekip kayboluyor.
Turgan izi artıp kalat,	Durduğu yerin izi kaldı,
Bargan izi cok boldı.	35835 Gittiği yerin izi kayboldu.
Alıp baatır Küreñeş	Alp bahadır Küreñeş
Tün kirgejin uykuızı cok,	Gece girdiğinde uyumadan,
Tüş bolgojin amırı cok,	Gündüz dinlenmeden,
Tündü-tüştü barıp cattı.	Gece-gündüz gitti.
Kança tayga aja berdi,	35840 Nice tayga aştı,
Kança talay keçe bertir.	Nice denizler geçti.

Aydıñ bajı aylanıp ödot,   Ayın başı aylanıp geçti,
Cıl bajı cılıp ötti.   Yıl başı yılanıp geçti.
Baza körüp cürer bolzo,   Yine gördü ki,
Cayı-kıjı bildirbes,   35845 Yazı-kışkı belli olmayan,
Cay keberlü Altayına   Yaz görünümlü Altay'ına
Tüni-tüji bildirbes,   Gecesi-gündüzü bilinmeyen,
Tüş keberlü Altayına   Gün şekilli Altay'ına
Cedip kelbey mında cüret.   Yetip geldi.
Ayañ bolgon ak taygazı   35850 Derin ak taygası
Aylık cerdeñ körünet.   Aylık yerden göründü.
Künge küybes küreñ tajı   Güneşte yanmayan bronz taş
Kün aldında caltırayt.   Güneş altında parladı.
Ayga küybes altın tajı   Ayda yanmayan altın taş
Ayga-künge caltırayt.   35855 Aya-güne karşı parladı.
Altayıma cettim dep,   Altay'ıma kavuştum deyip,
Küreñeş baatır kojoñdoyt.   Küreñeş bahadır şarkı söyledi.
Eki kara mürkütter   İki kara kartal
Körbös cerdeñ körüp salgan,   Görülmez yerden görüp,
Akşıp anda turdılar.   35860 Ötüştüler.
Eki kara taygıdarı   İki kara köpeği
Sespes cerdeñ sezip iygen   Sezilmez yerden sezmiş,
Künküldede ürgülep turat.   Gürülde gibi havladı.
Bir kün erten tura   Bir gün sabah vakti
Tañdaktalıp tañ adarda,   35865 Seher vakti tan ağardığında,
Tamırlanıp kün çıgarda,   Işıklar saçarak güneş doğduğunda,
Küük degen kuş edet,   Guguk kuşu ötti,

Cañar baatırdıñ örgöözinde	Cañar bahadırın sarayında
Ölbös Cayar abakayıla	Ölbös Cayar hanımıyla
Cañarçı la Kıstay-Mergen	35870 Cañarçı ile Kıstay-Mergen
Töröön-turgandar birigip,	Akrabalar birikip,
Alama-şikir aş çokkon,	Lezzetli yemek yğmış,
Altın takta canında	Altın tahta yanında
Altan cüzün aş bajınañ	Altmış çeşit yemek başından
Ajangılap oturgılayt.	35875 Yiyip oturdular.
Küreñeş ne udadı dep,	Küreñeş niye ağır kaldı deyip,
Altın-Sırğa eji aydat.	Altın-Sırğa eşi söyledi.
Ança-mınça oturgança,	Biraz otururduktan sonra,
Cılu, cılu salkın sogot.	Ilık ılık bir rüzgâr vurdu.
Tamır-tımur caaş caadı.	35880 Damla damla yağmur yağdı.
Küreñeş uulım kelediri dep,	Küreñeş oğlum gelmiştir diye,
Cañarçı Enezi kuuçındayt.	Cañarçı anası söyledi.
Onçolorı sanaarkajıp,	Hepsi düşünüp,
Op-sop oturgılayt.	Öylece oturdular.
Tündük boydo eki mürküt	35885 Tündükteki iki kartal
Akşıp-akşıp edele,	Ötüşerek,
Ay kanattarın caya tudup,	Ay kanatlarını yayıp,
Arı bolup uça beret.	Kaybolup uçtular.
Bu ne atazı boldı dep,	Bu da neyin nesi deyip,
Cañar baatır cıgarda,	35890 Cañar bahadır çıktığında,
Onçolorı eeçiy	Onların peşinden
Ak örgöödöñ çıkkılayt.	Ak saraydan çıktılar.
Ezer-sezer eki taygıl	Sezici iki büyük köpek

Küñküldede ürele, Gürülder gibi havlayarak,
Eki mürkütti bu eeçiy 35895 İki kartalın peşinden
Mañtaja berbey kanayttı. Koşturuyordu.
Küreñeşti utkıp, Küreñeş'i selamlayıp
Eki kara mürkütbile İki kara kartalla
Ezer-sezer eki iyt bardan dep, Sezici iki köpek gitti diye,
Cañar baatır kuuçındayt. 35900 Cañar bahadır anlattı.
Ança-mınça oturgança, Biraz oturduktan sonra,
Kızıl-ceeren ercineniñ Kıymetlisi Kızıl-Ceeren'in
Kıştep iygen üni Kışneme sesi
Aylık cerdeñ cart ugulat. Aylık yerden duyuldu.
Onçolorı süünijip, 35905 Hepsi sevinip,
Ozogızın eltertkileyt. Eskileri hatırladılar.
Küreñeş baatırdıñ kojoñı Küreñeş bahadırın şarkısı
Aylık cerdeñ ugulat. Aylık yerden duyuldu.
Onçolorı süünijip, Hepsi sevinerek,
Ak örgöögö kirdiler. 35910 Ak saraya girdiler.
Üç Kurbustan Kudayım dep Tanrım Üç Kurbustan deyip
Ürgülcige bajırigar dep, Ebediyen saygıyla eğilin diyerek,
Cañar baatır cakarar. Cañar bahadır buyurdu.
Küreñeş baatır körgöjin, Küreñeş bahadırı görünce,
Eki kara mürkütter 35915 İki kara kartal
Ak buluttar üstinçe Ak bulutların üstünde
Kök ayaska kömülip, Gök ayaza gömülüp,
Eki kanat bolgojin, İki kanadıyla,
Buluttardı keze sogup, Bulutları keserek,

Keletkenin körüp iyet. 35920 Geldiğini gördü.
Küreñeşti tanıyla, Küreñeş'i tanıyarak
Eki kara mürkütteri İki kara kartalı
Akşıp-akşıp edip iyet. Ötüştü.
Onoñ arı körgöjin, Ondan sonra baktı ki,
Ezer-sezer eki taygıl 35925 Sezici iki büyük köpek
Küñküldede ürgülep, Gürülder gibi havlayıp,
Eeçiy kelip catpay kayttı Peşinden geldi
Eki mürküt kelele, İki kartal gelerek,
Eki ebire uçkulap İki taraftan uçup
Küreñeş bu baatırdıñ 35930 Küreñeş bahadırın
Eki cardına oturgılap, İki omzuna konup
Cajırkap akşıp oturgılayt. Kapanıp ötüştüler.
Eki taygıl cedip kelgen İki köpek gelip
Attıñ eki canınañ Atın iki yanından
Eki candap kalıgilap, 35935 İki taraftan atlayıp,
Calkançıp kızıjat. Boyunlarını büküp ağlaştılar.
Alıp baatır Küreñeş Alp bahadır Küreñeş
Eki mürküdin erkeletken, İki kartalı sevmiş,
Eki iydin eeçitken İki köpeğin peşinden
Kojon komus cırgalda 35940 Şarkı, kopuz, eğlenceyle
Cedip kelbey bu kanayttı. Geliyordu.
At çakıga bolgojın, At direğine
Altın-Sırga ejibile Altın-Sırga eşi ile
Ada-Enezi kojo, Atası, anası birlikte,
Cañar algan bu emtiri. 35945 Cañar almış.

At alatan alıptar	At almak üzere alplar
Anaň-mınaň bazıp kelet	Sağdan-soldan geldiler
At çılbirga bolgojın	At dizginine ise
Baatırlar koldorı badıspayt,	Bahadırların kolları yetişmedi,
Küreňeş baatır attañ tüşüp, 35950	Küreňeş bahadır attan inip,
Altın-Sırğa ejibile	Altın-Sırğa eşi ile
Alakan cayıp ezendejip,	El uzatıp esenleşip,
Eki caaktaň bolgojın	İki yanaktan
Elip-selip okşop iyet.	Sevgiyle öptüler.
Ene-adazıla ezendejip, 35955	Anası, atasıyla selamlaşıp,
Cañar bu taayıla	Cañar dayıyla
Eki caanazıla	İki büyüğüyle
Cügürip barıp ezendejet.	Gelip selamlaştı.
Elem-selem suraşkan,	Hal-hatır sorup,
Eptü-cöptü kuuçındajat. 35960	Güzelce sohbet ettiler.
Eki ecezi le eki cesteziniň	İki halasıyla iki eniştesinin
Togus cılga toy etkenin	Dokuz yıldır toy yaptığını
Tökpöy-çaçpay kuuçındayt.	Döküp-saçmadan anlattı.
Oyın-cırgal, katkı	Oyun-eğlence, kahkaha
Oyto lo katap köndüget. 35965	Tekrar başladı.
Altın-Sırğa ejibile	Altın-Sırğa eşi ile
Ak örgöögö kirgileyt.	Ak saraya girdiler.
Ada-Enezi kojo,	Atası, anası birlikte,
Cañar taayı, eki caanazı	Cañar dayı, iki büyüğü
Küreňeş ceenibis candı dejip, 35970	Küreňeş yeğenimiz
Kündü-küree ötkürgileyt.	Ağırlama-ikramı geçirip,

Kümüjey dep ceñezi	Kümüjey adlı yengesi
Kündü-kürede kojo boldı.	Ağırlama-ikrama katıldı.
Ölbös Cayar taayı bolzo	Ölbös Cayar dayısı ise
Odinduga conın baştap,	35975 Halkı yönetip,
Odorluga malın salıp,	Otlaklara malını salıp,
Atana bergen bu emtiri.	Gitmiş.
Ança-mınça bolboy turup,	Çok zaman geçmeden,
Ölbös Cayar taayı bolzo	Ölbös Cayar dayısı
Ak bıyanın cokatop,	35980 Ak malını ortadan kaldırıp,
Albatızın aylanıp,	Halkını dolaşıp,
Canıp kelgen boyınça	Dönünce,
Küreñeşle ezendejet.	Küreñeş'le selamlaştı.
Albatı-conıs odın-suulu,	Halkımız yurtlu,
Ak bıyanıs odorlu,	35985 Ak malımız otlaklı,
Amır cakşı turu - deyt.	Huzur içinde- dedi.
Adıp ekelgen aluların	Vurup getirdiği avları
Abakayına tabıştırat.	Hanımına bıraktı.
Añdar, kuştar edineñ	Avların, kuşların etinden
Albatıga beriger - deyt.	35990 Halka versinler - dedi.
Ak örgöñiñ içinde	Ak sarayın içinde
Altın çööçöy koldo oynoyt.	Altın kadeh elde döndü.
Altın-Tana abakay	Altın-Tana hanım
Küreñeş dep baatırğa	Küreñeş adlı bahadıra
Kolgo tutsa koyt etpes,	35995 Koyabildiğince,
Kara tajuurda arakı beret.	Kara matarada içki verdi.
Küreñeş baatır arakını	Küreñeş bahadır içkiyi

Eki tınıp içip iyet.	İki yudumda içti.
Ermek-kuuçın köptöy berdi.	Sohbet-muhabbet koyulaştı.
Kojoñ, komus, cırgal	36000 Şarkı, kopuz, eğlence
Oyto lo katap köndüget.	Tekrar başladı.
Cayaltalu Cañar baatır	Hünerli Cañar bahadır
Eki kıldu topşuurın alıp,	İki telli topşuurunu alıp,
Cıñırada sogup,	Çınlatarak çalıp,
Kürkürede kaylay beret.	36005 Coşkuyla destan söyledi.
Aylu-kündü teñerizin maktap,	Aylı, günlü gökyüzünü övüp,
Üç Kurbustan Kudayım deyt.	Tanrım Üç Kurbustan dedi.
Agaş-taştı Altayın çümdep,	Ağaçlı, taşlı yurdunu anlatıp,
Cer Kindigi Enezin maktayt.	Cer Kindigi Enezi'ni övdü.
Añdu-kuştı taygaların çümdep,	36010 Geyikli-kuşlu taygalarından bahsedip,
Ak balıktu suuların maktayt.	Ak balıklı sularını övdü.
Ürgülcege salım bergen	Ebediyen talih veren
Üç Kurbustan Kudayım deyt.	Tanrım Üç Kurbustan dedi.
Ceñü, ırıs bergen	Zafer, mutluluk veren
Cer Kindigi Enezin çümdeyt.	36015 Cer Kindigi Enezi'ni anlattı.
Kay çörçögin toktodıp,	Destanını durdurup,
Topşuurın tuura salala,	Topşuurunu bırakarak,
Aytkan sözi mindiy boldı:	Şunları söyledi:
"Ölbös Cayar uulımla	"Ölbös Cayar oğlumla
Küreñeş karu ceenim,	36020 Değerli Küreñeş yeğenim,
Ak bıyandardı odorluga	Ak malları otlakta
Albatını odınduga baştap,	Halkı yurtta yönetip,

Amır cakşı cadıgar. Huzur içinde yaşayın.
Ölbös Cayar uulım, Ölbös Cayar oğlum,
Öskö kaandarda cuu bolbozın. 36025 Diğer kağanlarla savaş olmasın.
Cuu-çak bolzo, Savaş-vuruş olursa,
Sen onı toktot, - deyt. - Sen onu durdur, -dedi.
Men ceten cılga uyuktaarım, Ben yetmiş yıl boyunca uyuyacağım,
Cetker çak bolzo, Tehlikeli bir an gelirse,
Eki ayu kulagıma 36030 İki ayı kulağıma
Ceti kün ogurza, Yedi gün boyunca bağırırsa,
Ol tušta oygonorım" - deyt. O zaman uyanırım" - dedi.
Örö turgan boyınça Yerinden kalkınca,
Taş castıgın castanıp, Taş yastığına yaslanıp,
Şireezin çirey teyip, 36035 Tahtına uzanıp,
Cada bergen boyınça, Yatar yatmaz,
Kozırıktap uyuktay bertir. Horlayarak uyuyuverdi.
Cayaltalu Cañar baatır Hünerli Cañar bahadır
Cer üstinde ceten kaandı, Yeryüzünde yetmiş kağanı,
Altay üstinde altan kaandı 36040 Altay üstünde altmış kağanı
Cer-telekeydi onçoızın cuuyla, Hepsini toplayarak,
Cerinde toy, cırgal edip Yurdunda toy, eğlence yapıp,
Kojon-cırgal baştağan uçun, Şarkı, eğlence başlattığı için,
Kojonđı cañarlagan uçun, Şarkılar yankılandığı için,
Baatır Cañarçı undıbaska 36045 Bahadır Cañarçı unutulmasın diye
Kojon-cañar degeni ol dejet. Şarkılar söylendi denir.
Onı kayçı cartagan. Onu kayçı açıkça söylemiş.
Artık ukkanım cok edi. Dahasını duymadım.

Koomoy deze korotkoy,

Kötülük azalacak,

Biler ulus öskörtköy.

36050 Bilgili halk çoğalacak.

5. SONUÇ

Altay Türklerinin literatürdeki en hacimli destanı olan Cañar Destanı, zengin motif yapısıyla teşekkül ettiği döneme dair dinî, sosyal, kültürel anlamda çok önemli veriler sunmaktadır. Destanın kültürlerarası bir hüviyet taşıması da onu başlıbaşına özel bir yere koymaktadır.

Bugün hâlâ kamlık dinine mensup olan Altay Türklerinin en eski dönemlerdeki dinî inançlarına dair Cañar Destanının sunduğu veriler dikkat çekici niteliktedir. Metinde Üç Kurbustan ve Erlik, Şamanizm panteonunun başlıca tanrıları olarak karşımıza çıkar. Üç Kurbustan Kuday, daha arka plandayken Erlik tüm mücadele ve çatışmaların kilit noktasını oluşturur. Bununla birlikte her ne kadar daha geri planda da görünse Üç Kurbustan Kuday'ın Erlik'e karşı mutlak üstünlüğü destanda başkahraman Cañar vasıtasıyla vurgulanır. Öyle ki Cañar, Üç Kurbustan tarafından yaratılmış ve manevî olarak da onun koruması altındadır. Diğer yandan Erlik'in de baş düşmanıdır. Dolayısıyla yaratılıştan beri devam eden Erlik ve Üç Kurbustan arasındaki çatışmada belirleyici unsur Cañar'dır. Cañar'ın zaferi aynı zamanda Üç Kurbustan'ın Erlik'e karşı kazandığı mutlak zaferdir. Esasında Cañar Altay Türklerinin evren tasavvurundaki, gök ve yeraltı unsurlarına karşı Yer-su'da bir denge kurma mücadelesi veren *kiji* (insan)yi temsil etmektedir.

Destanda, yeraltı unsurlarıyla ilgili sahneler son derece canlı bir biçimde sunulmuştur. Erlik ve avanesini anlatırken kullanılan tasvir ve betimlemeler de Şamanizm terminolojisine uygun olarak karanlık ve kötüyü simgeleyen terimler üzerine kurulur. Bir bakıma Erlik ve yeraltı şulmuşlarının ak-dünyaya çıkabilme mücadelesi ceza olarak mahkûm edildikleri kötü ve karanlıktan kurtulma çabası olarak da yorumlanabilir.

Şaman ayinlerinin de çarpıcı biçimde sahnelendiği destanda dikkat çeken unsur, sadece Erlik'in hizmetindeki “kara kamlar”a yer verilmiş olmasıdır. Metinde ak kamlarla ilgili herhangi bir veriye rastlamayız. Bununla birlikte kara kamların daima beraber hareket ettikleri Kara Lama büyücüleri de destana sirayet eden Budist etkilerdendir. Yine metin boyunca kahramanların başucu kitabı olarak kullanıp, gelecek ve geçmişe dair olaylar hakkında bilgi aldıkları “*sudur*”lar da Budizm'in dinî öğreti kitapları “*sutra*”ları hatırlatır. Bu etki Altay Türk destanlarında çoğunlukla görülmekle birlikte, Budist gelenekte şekillenen Moğol nüshası Cangar'dan kaynaklı etkiler de söz konusu olabilir.

Ak-dünya halkının dinî ritüel ve ayinleri ise, ak-kamlar yerine Cer-Kindigi Enezi tarafından organize edilerek yönetilir. Ak-dünyadaki seramonilerde kamların yerini alan

Cer-Kindigi Enezi, sahip olduğu ilahî ve kutsal vasıflarla dikkat çeker. Tanrı Üç Kurbustan’la doğrudan iletişime geçebilen Erlik dışındaki tek kişi odur. Cer-Kindigi Enezi metinde pek çok sıfatla karşımıza çıkar. O hem ulu- bilge bir ihtiyar, kanaat önderi hem de maharetli bir halk hekimidir. Yaptığı büyüler ve kuvvetli sezileriyle mücadelelere yön verip, seyrini değiştirir. Onu sadece bilge bir ihtiyar ya da iye olarak nitelendirmek az kalacaktır. Sibiryâ Türk destanlarında zaman zaman karşımıza çıkan Cer-Ene olarak da adlandırılan, yer göbeğinin anası Cer-Kindigi, aynı zamanda gök ile yerin çatışmasındaki denge unsurudur. Tanrısal özellikler göstermekle beraber, onun doğrudan Şamanizm’deki yer-su(yeryüzü) tanrı (ça)sı olduğunu söyleyecek yeterli veri destanda mevcut değildir. Bununla birlikte sahip olduğu vasıflar dolayısıyla, iyelerden daha üstün bir konumda olduğu da muhakkaktır. Sonuç olarak Cer-Kindigi Enezi için tanrısal özelliklere sahip, ilahî ve kutsal bir kişilik demek daha doğru olacaktır.

Başkahramanlar Cañar ve Cañarçı, Sibiryâ destanları özelinde Türk Dünyası destanlarında sıkça karşılaşılan küçük yaşta öksüz kalarak birbirine tutunmuş ve hayat mücadelesini bu doğrultuda vermiş iki kardeştir. Destanda onların anne babalarına ne olduğu, nasıl öldükleri veya nereye gittiklerine dair herhangi bir bilgiye rastlamayız. Öyle ki dualarında dahi sadece kendilerini büyüten Cer-Kindigi Enezi’ni anarlar. Onlar artık tabiat ve Altay’la bütünleşmiş ve Altay’ın çocukları olmuşlardır. Bunun bir adım ötesi ise, tüm yeryüzüdür ki destanda Cañar ve bahadırlarının esas mücadelesi ak-dünyayı(yeryüzünü) koruma mücadelesidir.

Cañar, Türk Dünyası destan kahraman tipolojisine uygun olarak, güçlü, heybetli, yakışıklı ve zeki bir bahadır olarak karşımıza çıkar. Dış görünümündeki gösterişle beraber, sahip olduğu ve uğruna savaştığı değerler de son derece önemlidir. O sadece kendi yurdunun değil, tüm ak-dünya halkının sonsuz huzur ve mutluluğu için savaşan ulu bir bahadırdır. Cañar hem savaşçılığıyla hem de liderliğiyle ön plana çıkar. Mücadelelerinde yakınlarının da fikrini alması, bu doğrultuda harekete geçmesi önemlidir.

Kızkardeşi Cañarçı ise, tıpkı ağabeyi gibi hayatını ak-dünya halkının mutluluğuna adanmış, korkusuz bir kadındır. O hem göz alıcı güzelliğiyle hem de sahip olduğu cesur, yetenekli ve savaşçı karakteriyle nesiller boyu süren mücadelede tam anlamıyla Türk destanlarındaki kadın tipolojisini yansıtır. Bu yönüyle de destanda kendisinden sonra aileye katılan kadınlar için bir öncü konumundadır. Cañarçı, tarih boyunca gerek sosyal hayatta gerekse destanlarda Türk kadınının sahip olduğu özel yeri göstermesi bakımından da ayrıca önem taşır.

Destanda, kahramanların yanında yer alan pek çok yardımcı unsur vardır. Özellikle Sibiryâ Türk Destanlarında kahramanın en yakın yardımcısı, yol göstericisi konumunda daima atları görürüz. Sahip oldukları üstün vasıflarla dikkat çeken bu kıymetli atlar, konuşur, şekil değiştirir, ön sezileriyle olayların seyrini değiştirebilir. Cañar Destanında da baştan sona atlar sahipleriyle birlikte anılır, mücadelelerde aktif katılım gösterir.

Atlarla beraber özellikle kartal, kuzgun, ayı, deve ve kutsal kuşlar da destanda önemli role sahiptir. Hayvanların çoğu çift olarak karşımıza çıkar. Tıpkı atlar gibi diğer hayvanlar da konuşur, sahip oldukları vasıflar doğrultusunda sorunların çözümüne katkı sağlar. Tündüğü (çadır deliğini) koruyan çift kartal, iye olarak nitelendirilen guguk kuşu ve kutsal Kan-Kerede kağan kuş, mitik Türk tasavvurundan izler taşımaları bakımından ayrıca önemlidir. Bununla birlikte yılan ve kurbağa başta olmak üzere pek çok sürüngen ve yabanî hayvan da yeraltında, Erlik-biy'in hizmetinde görülür.

Metindeki diğer hayvanlara nazaran olayların son bölümünde ortaya çıkan ancak işlevi ve yarattığı etki bakımından en dikkat çeken hayvan motifi ise kurttur. Türk Dünyası destan geleneğinin en önemli hayvan motiflerinden olan kurt, burada da ansızın gizemli bir biçimde ortaya çıkarak, en sıkıntılı zamanda Cañar ve bahadırlarına yolbaşçı olup, korkusuzca mücadele eder. Destanın sonundaki büyük zaferde, Erlik-biy'in alnına ak-dünya alplarının tamgalarıyla birlikte hayvanlardan sadece kurdun suretinin çizilmesi de bu bakımdan ayrıca önemlidir.

Cañar Destanında sahip olduğu doğa güzellikleriyle Altay yeri detaylı tasvirlerle anlatılır. Yaprakları hiç solmayan sedir ağaçları, tüm ihtişamıyla uzanan Bay Terek/Kutsal kavak ağacı ve hem şifa hem de güzellik kaynağı ardıc ağaçları canlı sahnelerle anlatılır. Yurt sevgisi ve onu korumanın önemine işaret edilir. Şamanizm inancının önemli hususlarından biri olan tabiata ve iyelere duyulan saygı, metinde özellikle dua ve ritüel sahnelerinde özellikle vurgulanır.

Kahramanlar sorunların çözümünde sıkça büyü ve sihirli nesneleri kullanır. Hem ak-dünya hem de ışıksız yerin şulmuşları tesirli kara büyülerle düşmanlarını etkisiz hâle getirmeyi başarabilir. Sihirle beraber sıkça başvurulan yöntemlerden biri de şekil değiştirmedir. Hem insanlar hem de destandaki hayvanlar şekil değiştirerek mücadelelerde üstünlük sağlar. Sihir ve şekil değiştirme, kahramanların engel ve imtihanları aşmak için de kullandıkları başlıca yöntemlerdir.

Metinde ölüm, ölüp-dirilme ve dış canla ilgili sahneler de oldukça geniş yer tutar. Çoğunlukla kilitli bir sandık içindeki hayvan yavrularında gizli olan bu dış canlar etkisiz hâle getirilmeden mücadeleye son nokta koyulmuş olmaz. Destanda ölüp dirilme motifi de temelde “dış ruh (can) tasarımı”na dayanır.

Cañar Destanındaki sosyal hayat, en az savaş ve mücadeleler kadar önemli ve geniş bir yere sahiptir. Toy çatısı altında yapılan kutlama ve eğlenceler, ad verme merasimleri, düğün şenlikleri, yas törenleri ve ölenler için verilen yemekler tüm halkın birayaya geldiği önemli buluşmalardır. Bu toplantılarda ayırt etmeksizin yakın-uzak, zengin-fakir tüm halkın davet edilmesi, engelli ya da yaşlı olanlar için yardımcı, kılavuz/destek verilmesi de ayrıca dikkat çeker. Gerek Cañar bahadır gerekse ondan sonra gelen nesillerin temsilcileri en az savaşlar kadar sosyal hayata dair normları uygulamada da son derece adil, yetenekli ve başarılıdırlar.

Tüm bu veriler çerçevesinde değerlendirdiğimizde Cañar Destanı, zengin motifleriyle sadece Altay Türklerinin değil, tüm Türk Dünyasının sahip olduğu kadim geleneğin en güzel örneklerinden biridir. Destan, Cañar’la başlayan ve nesiller boyu süren mücadeleler etrafında şekillendiğinden, ulu bir epopedir. Metinde, taşıdığı olağanüstü, mitik, şamanik öğeler bakımından doğrudan tarihi süreçleri takip etmek mümkün olmasa da teşekkül ettiği dönemdeki Altay Türklerinin, dinî, kültürel ve sosyal hayatına dair önemli verileri bulmaktayız. Bilhassa sosyal hayata dair gelenek ve uygulamalar ile geçiş törenleri bugün hâlâ Anadolu’da sürdürülen uygulamaların belki de ilk hâli olması bakımından ayrıca önemlidir. Binlerce kilometre uzaklıkta ve Anadolu Türklüğüyle hemen hiç temas etmemiş olan Altay Türkleriyle Türkiye Türkleri arasında metin vasıtasıyla tespit ettiğimiz paydaşlıklar şüphesiz kadim Türk geleneğinin ve kültürel kodların bir sonucudur.

Böylesine geniş hacimli ve zengin bir yapıya sahip olan Cañar Destanının Türkiye Türkçesine aktarılması ve motiflerinin incelenmesiyle ortaya çıkan bu çalışmanın, hem Türk Dünyası destan geleneği açısından hem de ileride, ilk versiyon olan Moğol Cangar Destanıyla yapılacak karşılaştırmalı çalışmalara zemin hazırlaması bakımından literatüre faydalı olmasını temenni ediyoruz.

KAYNAKLAR

- Aça, M. (2000). “Türk Destancılık Geleneğine Bütüncül Yaklaşabilme ve Alp Kavramı Üzerine Bazı Yeni Yaklaşım Denemeleri”, *Millî Folklor*, 12, 48.
- Aça, M. (2002). “Şamanlığa Geçişteki Ölüp Dirilme Ritüelinden Türk Destanlarındaki Ölüp Dirilmeye”. *Millî Folklor*, 14, 54.
- Aça, M. (2003). “Türk Kahramanlık Destanlarının Öksüz-Yetim Bahadırları”. *Millî Folklor*, 15, 58.
- Aktaş, E. (2018). “Hakas Halk Anlatımlarında İdari Bir Unvan Olarak Çayzan”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(23). 1-18.
- Alekseyev, N.A. (2013). *Türk Dilli Sibiryâ Halklarının Şamanizmi* (Çev: Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.
- Alptekin, A. B. (2010). “Türk Halk Hikâyelerinde Halk Hekimliği”. *Millî Folklor*, 22(86). 5-19.
- Alptekin, A. B. (2011). *Halk Bilimi Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Anohin, A.V. (2006). *Altay Şamanlığına Ait Materyaller* (Çev: Zekeriya Karadavut-Jannet Meyermanova). Konya: Kömen Yayınları.
- Atnur, G. (2010). “Sibiryâ’daki Bazı Türk Boylarının Destanlarında Halk Hekimliği Uygulamaları”. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 51-70.
- Алтайско-Русский Словарь (Алтай-Орус Сөзлик) (2018). Горно-Алтайск.
- Bayat, F. (2007). *Türk Mitolojik Sistemi 1*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayat, F. (2012). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayat, F. ve Cicioğlu, M. N. (2008). “Türklerde Cenaze Törenleri Bağlamında Mevlid Okuma Geleneği”. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 147-155.
- Bekki, S. (2002). "Altay-Türk Destancılık Geleneği ve Maaday-Kara Destanı", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt III, 569-579, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Bekki, S. (2007). *Maaday-Kara Destanı*. Elâzığ: Manas Yayıncılık.
- Buyar, C. (2012). *Cungar Hanlığı'nın Sosyal ve Kültürel Tarihi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Bişkek.
- Buyar, C. (2016). “Geçmişten Günümüze Cangar Destanı”, *Millî Folklor*, 28(109). 113-127.
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. (Çev: Sabri Gürses). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Çetin, C. (2008). “Türk Düğün Gelenekleri ve Kutsal Evlilik Ritüeli”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 48(2). 111-126.

- Çevik, M. (2011). “Altay Destanlarında Sudur Biçik Motifi”. *Dede Korkut Geçmişten Geleceğe Türk Destanları Uluslararası Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türksoy, 239-248.
- Çığ, M. İ. (2015). “İpek Yolu Kavşağının Ölümsüzlük Eserleri’nden Sümerlere”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4). 1750-1754.
- Çobanoğlu, Ö. (2011). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2011). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Davletov, T. (2019). *Hakasya ile Türkiye Arasında Sosyo-Kültürel Devamlılık Unsuru Olarak Şamanlık*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilek, İ. (1996). “Altay Türklerinde Çocuğun Doğması ve Doğum Günü Kutlamalarına Dair Bazı İnanışlar”, *Bilig*, 1, 51-55.
- Dilek, İ. (1997). “Altay-Türk Kayçılık Geleneği ile Türkiye’deki Âşık Tarzı Şiir Geleneği Arasındaki Benzerlikler”. *Sibirya Araştırmaları*. (Hızl: Emine Gürsoy Naskali). İstanbul: Simurg Yayınları, 195-203.
- Dilek, İ. (1998a). “Altay Türkleri Edebiyatı”. *Türk Dünyası El Kitabı*, C.1, TKAE Yay., 451-482.
- Dilek, İ. (1998b). “Altay Türk Kayçılık Geleneği ve Kayçı N.U. Ulagaşev”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5, 309-360.
- Dilek, İ. (2002). *Altay Destanları I*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dilek, İ. (2003). “Altay Edebiyatı”, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*. (Red. Nevzat Köseoğlu). C.24, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Dilek, İ. (2007a). *Altay Destanları II*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dilek, İ. (2007b). *Altay Destanları III*. Ankara: TDK Yayınları.
- Dilek, İ. (2010). “Sibirya Türk Destanlarında Kahramanın Yeraltı ve Gökyüzü Dünyalarıyla İlişkileri Üzerine Bazı Tespitler”, *Millî Folklor*, 22(85). 46-56.
- Dilek, İ. (2014). *Resimli Türk Mitoloji Sözlüğü*. Ankara: Eskişehir Valiliği-Grafiker.
- Duran, Z. G. (2013). *Türk Destanlarında Yöneticiler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Duymaz, A. (1998). “Anadolu ve Balkan Türklerinin Halk Anlatmalarında Mitolojik Bir Kuş: Zümrüdü Anka”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1). 91-96.
- Duymaz, A. (2007). “Oğuz Kağan Destanı’ndan Dede Korkut Kitabı’na Kahramanların Beden Tasvirlerinin Sembolik Anlamları Üzerine Değerlendirmeler”. *Millî Folklor*, 76, 50-58.

- Duymaz, A. (2008). Türk Folklorunda Dış Ruh Tasarımı, *Bilig*, S.45, s. 1-22.
- Duymaz, A. (2005). “Oğuz Kağan Destanı'ndan Dede Korkut'a Toy Geleneğinin Simgesel Anlamı ve Türk Paylaşım Modeli”. *Karadeniz Araştırmaları*, 5, 37-60.
- Elçin, Ş. (1997a). *Halk Edebiyatı Araştırmaları-I*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (1997b). *Halk Edebiyatı Araştırmaları-II*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Eliade, M. (1992). *İmgeler Simgeler*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). İstanbul: Gece
- Eliade, M. (1993). *Mitlerin Özellikleri*, (Çev. Sema Rifat). İstanbul: Simavi Yayınları.
- Eliade, M. (2006). *Şamanizm*, (Çev. İsmet Birkan) (2. Baskı). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Ergun, M. (1997). “Manasçılarda Rüya Motifi”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4, 125-132.
- Ergun, M. (1998). *Altay Türklerinin Kahramanlık Destanı Alıp Manaş*. Kültür Bakanlığı.
- Ergun, P. (2015). “Türk Kültüründe Ağaç Kültü”. *Türk Mitolojisine Giriş* (Ed. Ftma Ahsen Turan-Meral Ozan). Ankara: Gazi Kitabevi, 109-132.
- Esin, E. (1978). *Türk Kozmolojisine Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Fedakâr, P. (2014). “Besleyen Mi, Öldüren Mi: Türk Mitik Tasavvurunda Anne Arketipinin Antropomorfik Görünümleri”. *Millî Folklor*, 26(103). 5-19.
- Frazer, J. (1992). *Altın Dal Dinin ve Folklorun Kökenleri*, (Çev. Mehmet H. Doğan). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gejin, C. (1997). “Mongolian Oral Epic Poetry: An Overview”. *Oral Tradition*. 12(2). 322-336.
- Gömeç, S. (2009). *Türk Destanlarına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Grousset, R. (2011). *Stepler İmparatorluğu- Attilâ, Cengiz Han, Timur*. (Çev. Halil İnalıcık). Ankara: TTK Yayınları.
- Gül, B. (2012). *Türk Moğol Araştırmaları Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı*. Ankara: TKAE Yayınları.
- Gül, B. (2015).” Orta Asyadan Anadoluya Moğol Yayılımının Dilsel Sonuçları”. *Türkbilig*. 30, 187-200.
- Güner Dilek, F. (2007). “Altay Türkçesinde Ölüm Kavramını Anlatan Sözler ve Söz Kalıpları”. *Bilig*, 42, 177-190
- Güner Dilek, F. (2008). “Altay Türklerinde Akrabalık”. *Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 541-563.
- Güner Dilek, F. (2015). “Altay Türklerinde Yolculuk ile İlgili İnanışlar ve Ritüeller”. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 21(84). 45-56.

- Gürsoy Naskali, E. (1999). *Altay Destanı Maaday Kara*, Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gürsoy Naskali, E. ve Duranlı, M. (1999). *Altayca-Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.
- Harva, U. (2014). *Altay Panteonu, Mitler, Ritüeller, İnançlar ve Tanrılar*. (Çev. Ömer Suveren). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Heissig, W. (1996). "The Present State of the Mongolian Epic and Some Topics for Future Research". *Oral Tradition*, 11(1). 85-98.
- İnan, A. (1998a). *Makaleler ve İncelemeler-I*. Ankara: TTK yayınları.
- İnan, A. (1998b). *Makaleler ve İncelemeler-II*. Ankara: TTK yayınları.
- İnan, A. (2006). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: TTK Yayınları.
- İnayet, A. (2010). *Türk Dünyası Efsane ve Masallarında Bir Dev Tipi, Yalmavuz-Celmoğuz*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnternet: Neklyudov, S. Y. <http://www.mifinaradov.com/d/dzhangar.html>, Son Erişim Tarihi: 14.11.2019.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kalenderoğlu, İ. (2006). Nogay Destanlarında At Motifi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. s. 21: 97-107.
- Kalenderoğlu, İ. (2010). *Mamay, Nogay Türklerinin Kahramanlık Destanı*, Ankara: Türksoy Yayınları.
- Karagöz, E. (2009). *Türk Destanlarında Su Altı Dünyası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakurt, D. (2011). *Türk Söylence Sözlüğü, Açıklamalı Ansiklopedik Mitoloji Sözlüğü*, e kitap.
- Karatayev, O. (2014). "Kırgızlar ve Oyratlar: Çoroslar- Cungar Adı Nerden Gelmiştir?". *Karadeniz*. 1(23). 130-141.
- Killi Yılmaz, G. (2017). Saha Türkçesinde Ayı ile İlgili Örtmece Söz Varlığı. *Türkbilg Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 33, 25-56.
- Lvova, E.L., Oktyabrskaya, İ. V., Sagalayev, A. M. ve Usmanova, M.S. (2013). *Güney Sibirya Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri- Kâinat ve Zaman. Nesneler Dünyası* (Çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.
- Mollova, M. (1993). "Bir Şathiye ve Bir Bilmece Kaz Kültü", *Türk Kültürü Araştırmaları, Prof. Dr. Şükrü Elçin'e Armağan*, TKAE Yay., Yıl, XXIX/1-2, Ankara, 264-271.
- Muytuyeva V. A. ve Çoçkina, M. P. (1996). *Altay Can (Bileniñ Biçigi)*. Gorno-Altaysk.

- Ögel, B. (2010a). *Türk Mitolojisi I*. Ankara: TTK Yay.
- Ögel, B. (2010b). *Türk Mitolojisi II*. Ankara: TTK Yay.
- Örnek, S. V. (2014). *Türk Halkbilimi*. Ankara: BilgeSu Yayınları.
- Özkan, İ. (1995a). “Türkmenistan’daki Adak Yerleri ve Bu Yerlerle İlgili İnançlar”, *Türk Kültürü*, XXXI(368). 730-740.
- Özkan, İ. (1995b). “Manas Destanının Türk Destanları İçindeki Yeri ve Önemi”, *Van: 100. Yıl Üniversitesi I. Manas Bilgi Şöleni*, 43-49.
- Özkan, İ. (1997a). “Koroğlu Destanı’nda Kahraman ve Atının Doğumu ile İlgili Motiflerin Tahlili”. *Türk Dili*, 549, 223-233.
- Özkan, İ. (1997b). “Manas ve Altın Arığ Destanı’ndaki Motifler”, *Manas 1000 Bişkek Bildirileri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 147-158.
- Özkan, İ. (2018).” Oğuz Kağan Destanında Tabakalar ve Oğuz Adı Hakkında Düşünceler", *II. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri*, C.3. Ankara: Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları, 921-936.
- Peker, S. (2015). *Mezar ve Türbelere Kült Merkezli Bir Bakış (Aksaray Örneği)*. : Konya: Kömen Yayınları.
- Potapov, L. P. (2012). *Altay Şamanizmi* (Çev: Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.
- Radloff, W. (1994). *Sibiryadan III* (Çev: Ahmet Temir). İstanbul: MEB Yayınları.
- Reichl, K. (2002). *Türk Boylarının Destanları* (Çev. Metin Ekici). Ankara: TDK Yayınları.
- Rinchindorji. (1989). “The Development of the Plot Structures of the Mongolian Epics.” (In Chinese). *Studies of Ethnic Literature* (Minzu Wenxue Yanjiu). 5, 11-19.
- Rinchindorji. (1999). *On the Epic Jangar*. Hohhot: Inner Mongolian University Press.
- Rinchindorji. (2012). “Moğol-Türk Destanları: Tipolojik Oluşum ve Gelişimi”. (Çev. Mehmet Ali Yolcu). *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 1, 221-239.
- Roux, J. P. (1999). *Altay Türklerinde Ölüm*. (Çev. Aykut Kazancıgil) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Roux, J. P. (2005). *Orta Asya’da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*. (Çev. Aykut Kazancıgil-Lale Arslan Özcan). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Roux, J. P. (2011). *Eski Türk Mitolojisi* (Çev: Musa Yaşar Sağlam). Ankara: BilgeSu Yay.
- Roux, Jean Paul (2002). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*. (Çev. Aykut Kazancıgil). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Sagalayev, A. M. (2017). *Ural-Altay Mitolojisinde Arketipler ve Semboller*. (Çev: Ali Toraman). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

- Sagalayev, A. M. Oktyabrskaya, İ.V. (2013). *Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri- Simge ve Ritüel* (Çev. Metin Ergun). Konya: Kömen Yayınları.
- Sever, M. (2003). “Masallarda Dış Can (Canın Beden Dışında Saklanması)”. *Millî Folklor*, 15(60). 161-164.
- Seyidoğlu, B. (2009). “Yeraltı Dünyası”. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Prof. Dr. Hüseyin Ayan Özel Sayısı*, 39, 201-210.
- Surazakov, S. S. (1975). *Altayskiy Folklor*. Gorno-Altaysk.
- Şayhan, F. (2018). “Altay Türklerinin İnanmalarındaki Su Kültünün Mitsel Okuması”. *Bilig*, 87, 83-100.
- Şincin, İ. B. (1997). *Cañar, At Nerelü Altay Kay Çörçök*, Tom I, Gorno Altaysk: Ak Çeçek.
- Şincin, İ. B. (2002). *Cañar, At Nerelü Altay Kay Çörçök*, Tom II, Gorno Altaysk: Ak Çeçek.
- Şincin, İ. B. (2004). *Cañar, At Nerelü Altay Kay Çörçök*, Tom III, Gorno Altaysk: Ak Çeçek.
- Turan, F.A. ve Ozan, M. (2017). *Türk Mitolojisine Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Turgunbayer, C. (2007). “Türk Dünyası Destanlarında Ortak Motifler Üzerine”. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 24, 93-102.
- Türker, F. (2012). “Altay Türklerinin Anlatmalarında Mitik Bir Varlık: Celbegen”, *Millî Folklor*, 24(94). 81-90.
- Türker, F. (2014). “Altaylıların İnanç Sistemleri: Ak Din”, *International Journal Turkic Studies Review*, 1(1). 41-45.
- Ukaçina, K. E. ve Yamaeva, E.E. (1993). *Altay Alkıstar*. Gorno Altaysk: Ak Çeçek Yayınları.
- Uluişik, Y. P. (2018). *Sibiry Sahası Türk Destanlarında Yeraltı Dünyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Uraz, Murat (1994). *Türk Mitolojisi*, İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Urmançeev, F. (1999). “Altain Sain Sume (Barabin Tatarlarının Kahramanlık Hikayesi)”. (Çev. Muvaffak Duranlı). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 3, 303-312.
- Vladimirtsov, B.Y. (1995). *Moğolların İçtimai Teşkilatı-Moğol Göçebe Feodalizmi*. (Çev. Abdülkadir İnan). Ankara: TTK Yayınları.
- Yamaeva, E. E. ve Şincin, İ.B. (1994). *Altay Kep-Kuuçındar*. Gorno Altaysk: Ak Çeçek Yayınları.
- Yamayeva, E.E. ve Tabayev, D. İ vd. (1996). *Cayzañnıñ Cargı Canı*. Gorno-Altaysk: Ak-Çeçek Yayınları.
- Yeşil, Y. (2014). “Türk Dünyası’nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 3(9). 117-136.

- Yeşil, Y. (2015). *Türk Sözlü Anlatılarında Şekil Değiştirme*. Ankara: KalemKitap Yay.
- Yeşildal, Ü. Y. (2018). “Atalar Kültüne Dair İnanmaların Türklerin Ad Verme İnanç ve Gelenekleri Üzerindeki Tesiri”. *Millî Folklor*, 119, 48-59.
- Yıldırım, D. (1998). *Türkbitiği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldız, N. (2009). “Türk Destanlarında Çocuksuzluk”, *Millî Folklor*, 82, 76-88.
- Yıldız, N. (2010). Türk Destanlarında Kötü Huylu Devler. *Milli Folklor*, 87, 42-51.
- Yıldız, N. (2015). *Türk Dünyası Destancılık Geleneği ve Destanlar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldız, Naciye (1995). *Manas Destanı (W. Radloff) ve Kırgız Kültürü ile İlgili Tespit ve Tahliller*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yörük, Y. Z. (2013). *Müslümanlıktan Evvel Türk Dinleri Şamanizm*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Yuguşeva, N. (2001). “Altaylarda Türkler ve İnançları”, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 11, 140-152.
- Yücel, M. U. (2001). Kalmuklar, TDV İslam Ansiklopedisi, 24, 267-268.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Duran Gültekin, Zehra Gökem
Uyruğu : T.C
Doğum tarihi ve yeri : 07/10/1987 Amasya
Medeni hali : Evli
Telefon : 0(312) 202 13 53
e-mail : gorkem.gultekin@hbv.edu.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi	2013
Lisans	Gazi Üniversitesi	2009
Lise	Yenimahalle Mustafa Kemal Lisesi	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018- halen	AHBV	Araştırma Görevlisi
2011-2018	Gazi Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2010-2011	Hitit Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2009-2010	MEB	Öğretmen

Yabancı Dil

İngilizce, Rusça (Temel)

Yayınlar

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler

Gültekin Duran, Z.G. (2018). *Alp Tipinden Gazi Tipine Türk Destanları ve Hz. Ali Cenknemeleri*, IV. Uluslararası Alevilik ve Bektaşilik Sempozyumu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.

Gültekin Duran, Z.G. (2018). "Güney Sibiry Türk Destanlarında Bilge Kadın Tipi", "Balkanlarda Türk Kadını" VIII. Uluslararası Sempozyumu, Köstence-ROMANYA

Duran, Z.G. (2016). The Secondary Man: "Salur Kazan Khan", IX. European Conference on Social and Behavioral Sciences, Paris.

Duran, Z.G. (2015). *Han Mirgen Destanında Sosyal Politikalar ve Kültürel Değerlere Yaklaşım*, 7. Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi, Kaposvar (Macaristan).

Duran, Z.G. (2012). *Pokay Sarıg'tan Dede Korkut'a Bilge İhtiyar Tipi*, IV. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi TUDOK 2012, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.

Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler

Duran, Z.G., (2012). Dede Korkut Boylarında Eş Seçimi ve Bu Bağlamda Kadın-Erkek İlişkileri. IV. Genç Bilim Adamları Sempozyumu, Ankara, 125-135.

Yazılan uluslararası kitaplar veya kitaplarda bölümler

Duran, Z.G. (2010). Âşık Toprakoğlu (Âdem Aydın). Sazın ve Sözü'n Sultanları: Yaşayan Halk Şairleri-III, ed. Fatma Ahsen TURAN, Gazi Kitabevi, Ankara, 24-36.

TR-ULAKBİM Dizinde Taranan Dergilerde Yayınlanan Makaleler

Duran Gültekin, Z.G. (2019). "Türk Destanlarında Merkez Kahramanın Kutsal ve Dinî Değerlere Yaklaşımı Üzerine Tespitler". *Türkbilig*, 38, 223-230.

Duran Gültekin, Z. G. (2019). "The Secondary Man: 'Salur Kazan Khan'", *Ijoess*, 10(38), 1204-1211.

Editörlük

Halk Şairlerinin Dilinden 15 Temmuz Darbe Girişimi (Fatma Ahsen Turan'la birlikte), Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara 2018.

Ansiklopedi Maddeleri

Kemterî (İbrahim Alkan), Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-II, 2019.

Nail Kırmızıgül, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-II, 2019.

Oltulu (Ali Oltulu), Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-II, 2019.

Salihî (Halil Yılmaz), Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-II, 2019.

Koç Ali (Ali Koç), Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-II, 2018.

Kul Murtaza (Murtaza Şirin), Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-II, 2018.

Olgunî (Hüseyin Gündoğan), Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü-II, 2018.

Ödüller

Türk Dil Kurumu Yüksek Lisans Başarı Bursu

TÜBİTAK 2211-A Yurtiçi Doktora Bursu

Projeler

Türk Masal Külliyyatı-I (TÜMAK-I) Projesi, (Cumhurbaşkanlığı Himayesinde Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından yürütülmekte)

Çocuklar İçin Türk Masalları Projesi (Atatürk Kültür Merkezi)

Türk Kültürüne Hizmet Edenler Belgeseli (Prof. Dr. Fatma Ahsen TURAN Yönetiminde)

Hobiler

Seyahat Etmek, Belgesel İzlemek, Yüzmek

